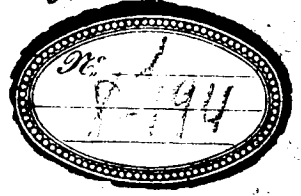

Credo in Unum Deum Patrem
factorem caeli et terrae visibilia et invisibilia
Et Unum et Eundem Dominum
Cuius vitam annuntiant ad docerunt. Unum et Eundem Dominum
fidei prae h. l. ca. 7. fuit. D. D. D.

Dicitur Petrus.
Credo in Unum Deum Patrem
factorem caeli et terrae visibilia et invisibilia

S. Andreas.

Christus sumus et filium
rei Unius Dominus
Iohannes evangelista

Non feci, Ludo. D. 1945.

qui cum patre et spiritu sancto
ex Maria Virgine
Jacobus maior.

Patris sub nomine patris
filius gratia et repositus

Somas. amantissimus
de sancto adimplet. 3. die zylu...

... cura promittet
... si cum pro populo
... Tombe canonogues

Jacobus minor
Secundus Celsi Severidog...

Dei patris omni potentis
Petrus
in deo Unicus et fidei Unus et
Martius

Bartholomaeus
Credo in Spiritus Sanctus

Matus
Salvum et sanum car. Salva in...

Simon
remissionis peccatorum

Judas Thaddeus
Carnis resurrectionis

Marcus
Vitalis et Surnam

Amen.

A
21
194

Al Colegio de la Compañía de S. J. de Granada
11-9283

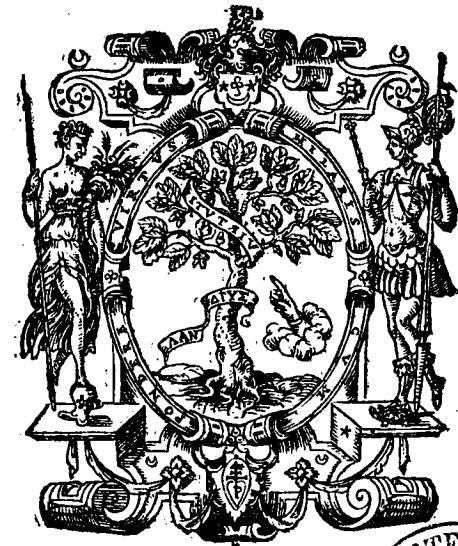
PAVLI
SONCINATIS
EPITOMES QUÆSTIO-
NVM IOANNIS CAPREO-
li, super libros sen-
tentiarum.

PARS PRIOR, COMPLE-
tens Libr. I. & II.

PER F. ISIDORVM DE ISOLANIS
Mediolanensem edita, & multis in locis suppleta.

NUNC DEMVM IN HAC POSTREMA
editione accuratissimè recognita, & emendatius
quam antea excusa.

QVID AVTEM TOTO HOC
opere contineatur, post proëmium
pagina docebit.

LVGDVNI
EXPENSIS PETRI LANDI
M. D. LXXV

CHRISTIANISSIMO

FRANCORVM REGI

POTENTISSIMO FRAN-

CISCO PRIMO, F. I. S. I. D. O.

rus de Isolanis Mediolanensis ordinis
prædicatorum, in vniuersitate Bo-
noniensi sacre Theologiæ
Baccalaureus, huma-
ni, diuini que re-
gni felicitate-
tem.

EGNA MVNDI ALTO QVISQVIS

ingenio, Franciscæ Rex pietissime, metiri fategerit, ingenua siue historiographorum lectione, rerum gestarum fide siue memoria, strategematibus aut doctibus, Francorum Reges nullis cedere principibus, quorumuis non æmulari dignitates, Romanis neque Cæsaribus inuidere, constanti fatebitur ingenio. Gens Iudæorum gloriabunda iactat, regni iura Hebræorum ab vetustissimis demissa principibus, Aegyptiorum reges, multos per annos scepra tenuere. Græcia olympiadibus imperitans plurimis, armis sapientiam adiecit, Leges Romana maiestas sanctissimas. At christiani inter imperij principatus, Galliarum regnum, quod mundus Christianissimum vocat, diuinoque veneratur titulo, militans ecclesia, antiquius existit, sanctius, fortius, vnicumque sapientie censeatur domicilium. A Clodoueo nempe Rege, qui ex christinate è cœlis allato baptisma suscepit, Galliarum regna veluti ferreis iuncta cathenis ad te vsque felicissimum deuenere. Supra fidei petram fundata catholicæ, aduersus eadem nunquam præualere potuerunt inferi portæ, aut impij veritatis hostes: Vnica semper lilij vexilla aurei detulerunt, cœlesti super colore depicti: Liliū à Christo demissum ab alto, ipsum Christum Maximum Deum immortalem significat: de quo in canticis dicitur. Sicut liliū inter spinas. At Galliarum ordo Regum clarissimus inter Clodoueam tēque longus comperitur, varius, & præstantissimarum nullo virtutum carens genere. Quis enim Carolo Magno par extitit? Quis principum Caroli cognomento Magni animum, fidem, vires, armaque tanta attigit maiestate? Quis Diui Ludouici mores sanctissimos, prudentiam, piūque principandi genus? Quis denique tot Carolos, Pipinos, Philippos, Ludouicos, digno enumerabit eloquio? Nostra videre tempora Ludouicum duodecimum, socerum tuum in bellis gerendis magnanimum Regem, atque in gubernandis populis pietissimum. Faurissimi huius memoriam nominis Italum regna ita venerantur, vt Maximi ac iustissimi regis titulum, post fata passim obtinuerit. Etenim percompita, villas & domos æquiritatis veluti parens Ludouicus duodecimus, populorum vocibus asseritur. Ingressus Deo ac natura eligente, Ludouici, rebus humanis, valescentis, thronum gener ipse felicissimus, nulla es mutatione (vt plurimi assolent principes) gauisus. Quosuis enim suis potiri ordinibus, curiales voluisti. Quo factum est, vt nouum Regem se habere Galli gestirent, & veterem viuere moribus experirentur. Post susceptum regni diadema, inau-

dito triumpho genere te donavit altissimus. Ea minime elatus victoria à Leone evocatus Decimo, diuus veluti filius ecclesie ad sanctissimi pedes accessisti. Nihil à te pretermissum fertur, siue Priuatim, siue publice, quod Christianissimum deceat Regem. Exulibus dein quibusvis etiam his, qui in vitam tuam quodpiam moliti fuissent, parcendum instituisti, diplomatibus ad iura dicentes transmissis. Atque dona Italie meæ præsertim patriæ Mediolanensis conciuibus, alto fueris elargitus pectore, restantur quæ in reipublicæ commodum quotidie perficiunt, senatus conciuésque mei. Iustitiam ea observari veritate iussisti, vt admiratione dignum sit ipsis etiam iura dicentibus. Verum enim vero ð Deus immortalis à throno Regis Francisci quonam modo iniustum, aut impium quodpiam egredi poterit, quem Ludouica mentis altissimæ mater piensissima, humanissimos vndique ac catholicos spirans mores, tot quem Duces illustrissimi, Antistites sanctissimi, quem denique magni vir ille nominè Antonius de Prato integerrimus, sapientissimus, circundant? Tacebo minime Dominum meum semper colendissimum, Reuerendissimum. D. Guiliermum Paruy, Episcopum Trecentem, confessorem tuæ altitudinis, ex ordine prædicatorio, quo fortè à multis sæculis curia Christianissima non habuit tantis fulgentem virtutibus. Hinc est, quòd exile quicquid ingenium meum ad literariæ reipublicæ decus excogitare potest, tuz nomini maiestatis dicare cogar. Adde qua pietatis studia literarum ð Rex humanissime prosequaris. Tuum nempe regnum vndique literis affluit lepidissimis.

Ludouica regis patris.

Reuerendissimi D. Guiliermus Paruy.

Comes Io. Fran. Mirandulanus.

Vita Pauli Soncinatis.

Nuper itaque Quæstiones in quatuor libros Sententiarum F. Pauli Soncinatis, viri in ordine prædicatorio sua tempestate clarissimi ad manus deuenere meas. Opus admiratus sum ingenium, nimis ordinatissimum, atque alta quæque Angelici Doctoris nostri dogmata continens. Erat Liber ille archetypus auctoris fœdus, corrosus, vtpote multos qui per menses loco obclusus steterat obscuro. Manu mea inde educto veluti è carcere, publicas donare academias excogitavi. Obstabant multa, ac præsertim, quòd imperfectum esset volumen. Enimvero ad aures deuenit meas Comitem Io. Franciscum Mirandulanum illius habere partem, qui mihi cuncta, quæ optabam roganti ingenuè transmisit. Reuerendus autem F. Vincentius de vincencia sac. Theo. doctor nostræ congregationis nunc vicarius generalis vir rarissimus ingenij, si altitudinem in homine quis exerat ac mores, primi ac tertij quæstiones eiusce voluminis, quas propria exscripserat manu, mihi concessit. Addidi deinde ego ipse, quæ idem F. Paulus moriens imperfecta reliquerat. Sic thesaurum honesto circumdatum decore, cunctis intruendum studiosis tradidi.

Illust. D. Antonius de Prato.

F. Vincentius de vincencia magister.

Iamque igitur tuæ felicitatis suffragio tutus, ð Rex Christianissime Paulus noster exeat. Admirantur illum ingeniosi, die noctuque cœlestis huius dogmata armarioli peruoluentes.

Paulus hic Soncino oppido Gallie Cisalpinæ non ignobili ortus, præclariorique quoque familia, habitum prædicatorie religionis primis adolescentiæ annis accepit. Studio ac moribus semper intentus, clarissimo nitens ingenio, facili dicendi genere scribendique præstans, humaniores semper præ se ferens mores, humanam diuinamque Philosophiam Mediolani multos per annos professus est. Ferrariæ deinde ac Bononiæ. Post lauream doctoratus assumptam Prior cœnobij. S. Dominici vrbis Cremonensis per patres religionis institutus, primis mensibus, atque in festiuitate patris nostri Diui Dominici animum transmisit ad superos. In extremis laborantem deuotissimas ad Deum ac beatissimam Virginem edidisse illum orationes accepi, fide dignis narrantibus, Periere multa illius scripta, nescio cuius crimine. Huius Pauli extant tantum Quæstiones super diuinam sapientiam Aristotelis: In libros Prædicabilium & Prædicamentorum expositio. Hic denique liber tantò cæteris vtilior ac præstantior, quantò à consummatiori Paulo editus. Sunt apud me multa eiusce fragmenta, quæ auctorem omnino appetunt suum, aut scriinia doctorum minime egredi.

egredi. Indigna enim existunt publica lectione. Quo circa Franciscus Rex magnanimitate cum Paulus tuum adierit thronum, dignum scito, cui tui vultus hilaritatem ostendas. Ioannem Capreolum Tholosanum aperit, ac veritatem fidei catholice clarissimo dicendi genere iunioribus etiam capessendam miram in modum prosequitur.

¶ Opro ego tibi semper foelicia, tuisque natis, magnæ tuz coniugi, matrique piensissimæ Ludouicæ: atque vt in æternum viuas. Papæ ex cœnobio diui Apollinaris. M. DXXI.

I N

INDEX QVAESTIONVM IN PRIMVM LIBRUM SENTENTIARUM.

Prologi quæstiones.

- 1 Vtrum theologia sit scientia.
- 2 Vtrum sit practica.
- 3 Vtrum sit vna scientia.
- 4 Vtrum Deus sit subiectum nostræ theologiæ.

Dist. primæ quæstiones.

- 1 Vtrum fructio sit actus voluntatis.
- 2 Vtrum vii sit actus voluntatis.
- 3 Vtrum ultimo fine apprehenso, necessariò fruatur creata voluntas.

Dist. secundæ quæstiones.

- 1 Vtrum Deus sit à nobis pro statu viæ intelligibilis.
- 2 Vtrum Deum esse, sit per se notum.
- 3 Vtrum vnus Deus sit tres personæ.

Dist. tertiz quæstiones.

- 1 Vtrum vnitas Dei possit ex creaturis demonstrari.

2 Vtrum in creaturis reperiatur imago, & vestigium trinitatis.

3 Vtrum illa, penes quæ attenditur vestigium trinitatis, realiter distinguantur à rebus, in quibus sunt.

4 Vtrum partes imaginis distinguantur inter se, & ab eo, in quo sunt.

Dist. quartæ quæstiones.

- 1 Vtrum Deus genuit Deum.
- 2 Vtrum abstractum prædicetur de concreto.

Dist. v. quæstio vnica.

Vtrum diuina essentia sit formalis terminus diuinæ generationis.

Dist. vi. quæstio vnica.

Vtrum pater genuit filium natura.

Dist. vij. quæstiones.

1 Vtrum in patre sit aliqua potentia respectu generationis æternæ.

2 Vtrum in diuinis, possint esse plures filij.

Dist. viij. quæstiones.

1 Vtrum aliqua creatura sit suum esse.

2 Vtrum aliqua creatura sit immutabilis.

3 Vtrum Deus sit in genere.

4 Vtrum attributorum pluralitas simpliciter repugnet.

Dist. ix. quæstiones.

1 Vtrum generatio passiva filij in diuinis sit passio vel relatio.

2 Vtrum eternitas distinguatur à tempore & ab æuo.

Dist. x. quæstio vnica.

Vtrum spiritus sanctus procedat vt amor.

Dist. xi. quæstio vnica.

Vtrum si spiritus sanctus procederet à filio, distingueretur ab eo.

Dist. xij. quæstio vnica.

Vtrum pater & filius sint vni principium spiritus sancti.

Dist. xij. quæstiones.

1 Vtrum generatio, filij & processio spiritus sancti sint processiones alterius rationis.

2 Vtrum generare & spirare distinguantur.

Dist. xiiij. quæstio vnica.

Vtrum temporalis processio spiritus sancti sit eius proprietas.

Dist. xv. & xvj. quæstio vnica.

Vtrum cuilibet diuinæ personæ conueniat mitti.

Dist. xvij. quæstiones.

1 Vtrum charitas sit habitus existens in anima.

2 Vtrum charitas possit augeri.

Dist. xvij. quæstio vnica.

Vtrum donum sit proprium nomen spiritus sancti.

Dist. xix. quæstiones.

1 Vtrum vna diuina persona sit in alia.

2 Vtrum in diuinis personis sit æqualitas.

3 Vtrum veritas secundum suam formalem rationem sit in intellectu vel in rebus.

Dist. xx. quæstiones.

Vtrum potentia generandi claudatur sub omni potentia.

Dist. xxij. quæstio vnica.

Vtrum Deus possit aliquo proprio nomine designari.

Dist. xxij. quæstio vnica.

Vtrum hoc nomen persona sit primæ vel secundæ impositionis.

Dist. xxiiij. quæstiones.

1 Vtrum numerus sit aliquid reale extra animam.

2 Vtrum

2 Vtrum numerus sit propriè, & formaliter in diuinis.

Dist. xxv. q. vnica.

Vtrum persona dicat in diuinis quid commune tribus personis: quod plurifectur in eis.

Dist. xxvj. q. vnica.

Vtrum personæ diuinæ constituantur, & distinguantur per relationes.

Dist. xxvij. quæstiones.

1 Vtrum generare, & paternitas sint idem realiter.

2 Vtrum verbum diuinum emanet, vt intellectio actualis.

Dist. xxvij. q. vnica.

Vtrum innascibilitas sit proprietas constitutiva patris.

Dist. xxix. q. vnica.

Vtrum nomen principij significet in diuinis notionem distinctam.

Dist. xxx. quæstiones.

1 Vtrum inter deum, & creaturas sit aliqua relatio realis.

2 Vtrum dei ad creaturam sit aliqua relatio rationis.

Dist. xxxj. q. vnica.

Vtrum similitudo, & æqualitas sint relationes reales in deo.

Dist. xxxij. quæstiones.

1 Vtrum pater, & filius diligant se spiritus sancto.

2 Vtrum pater sit sapientia genita.

Dist. xxxij. q. vnica.

Vtrum proprietates personales sint diuina essentia.

Dist. xxxv. quæstiones.

1 Vtrum Deus sit intelligens.

2 Vtrum diuina essentia sit obiectum adæquatum diuini intellectus.

Dist. xxxvj. q. vnica.

Vtrum in Deo sint plures idæ.

Dist. xxxvij. quæstiones.

1 Vtrum ea, quæ sunt nobis futura, fiat deo præsentia.

2 Vtrum deus sit in omnibus rebus.

Dist. xxxvij. quæstiones.

1 Vtrum aliquid sit contingens per comparisonem ad deum.

2 Vtrum deus cognoscat futura contingentia.

Dist. xxxix. quæstiones.

1 Vtrum prouidentia, & fatum sint idem.

2 Vtrum prouidentia, & præscientia imponant rebus necessitatem.

Dist. xl. q. vnica.

Vtrum prædestinati de necessitate saluentur.

Dist. xlj. q. vnica.

Vtrum præscientia meritotum sit causa prædestinationis.

Dist. xliij. q. vnica.

Vtrum deus ex sua infinitate possit omnem creaturam in infinitum facere meliorem.

Dist. xliij. q. vnica.

Vtrum deus possit aliquid facere in infinitum.

Dist. xlv. & vltimæ quæst.

1 Vtrum diuinum velle sit elicitum à diuina voluntate.

2 Vtrum quodlibet velle intrinsecum diuinæ voluntati semper impleatur.

Finis Indicis quæstionum Primi libri Sententiarum.

* 4

IN HOC LIBRO HÆC
CONTINENTVR.

Pauli Soncinatis Epitome Quæstionum Ioannis
Capreoli, super quatuor libros Sententiarum,
cum indice Alphabetico.

Isidori de Isolanis Mediolanensis de Æternitate
mundi contra Auerroistas libri quatuor.

Eiusdem Epitome libri Alberti de Saxonia de Ve-
locitate motuum.

Eiusdem disputatio Catholicæ quinque, s.

I. De igne Inferni.

II. De igne Purgatorio.

III. De merito animarum Purgatorij.

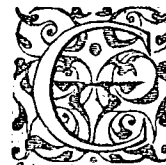
IIII. De dispositione dantis, & recipientis indul-
gentias.

V. De modo remissionis factæ per indulgētias.

CLARISSIMI
SACRAE THEOLOGIAE
DOCTORIS F. PAULI SON-

CINATIS VITAE REGVLARIS

ordinis prædicatorum Diuina Epitome in
primum Librum sententiarum: ad
mentem Ioannis Capreoli
eiusdem profes-
sionis.

IRCA PROLO-
gum primi sententia-
rum: quærentur qua-
tuor.

¶ Primò de habitu
theologiæ in se an sit
scientia.

¶ Secundò an sit practicus vel specu-
latiuus.

¶ Quartò quid sit eius subiectum.

QVÆRITVR ERGO
primo. An theologia sit scientia. Ad
quam quæstionem sex conclusionibus
respondetur. quarum prima hæc est. Li-
cet omnis scientia requirat euidētiam
suorum primorum principiorum non
tamen proximorum: & maxime sciētia
subalternata. primā partem conclusio-
nis sic probat S. Doctor super Boc. de
tri. q. 2. ar. 2. ad. 7. & 5. & prima parte. q.
1. ar. 2. Illud est euidens, quod est per se
notū: prima principia sunt per se nota.
ergo: maior est nota. minor est philoso-
phi. 2. poste. † & primo meta. † nā si nō
essent per se nota: cognoscerentur ex
aliis prioribus: & sic non essent prima.

Secunda pars cōclusionis probatur.
Id quod cognoscitur ex fide: non est
euidens: cum fides sit nō apparentium.
Sed aliqua principia proxima maximè
in scientiis subalternatis cognoscun-
tur fide: nā chirurgicus credit geome-
træ dicenti quod vulnus circulare tar-
dius sanatur: ergo &c.

Contra secundam partem cōclusio-
nis arguit Aureolus. † Primò. Habitus
principiorum ex natura sua est nobi-
lior habitu conclusionum. primo po-
ste. † sed fides non est ex natura sua no-
bilior scientiæ. ergo fides non est prin-
cipium scientiæ.

Respondeo. Dico tria. Primò nega-
tur maior de principiis proximis: licet
concedatur de principiis primis. Phi-
losophus autem in. 2. poste. † & in 6.
ethicorum. † loquitur de principiis pri-
mis tantum.

¶ Dico secundò quòd aliquis habi-
tus est nobilior alio dupliciter. Vno
modo quòd ad euidētiam: & sic nega-
tur maior: quia ei, qui habet tantum
scientiam subalternatam, neque con-
clusiones neque principia sunt euiden-
tia. Alio modo quòd ad modum assen-
tiendi: & sic conceditur maior etiam
loquendo de principiis proximis: quia
principio vt principium est: assentitur
propter se, id est non per aliam propo-
sitionem: conclusioni autem propter
principium.

¶ Dico tertio ad minorem, quòd fi-
des siue notitia creditiua est duplex:
vna, quæ continuatur notitiæ, scientiæ
ea, quæ nos credimus eo modo qui di-
cetur in quarta conclusione: & talem
non oportet esse interiorem, quòd ad
euidētiam habitu, quo scimus cōclu-
siones deductas ex tale fide: sicut est in
proposito: quia sicut non est nobis eui-
dens notitia articulorum fidei: ita nec
cōclusionum, quæ ex eis deducuntur.
ita enim non apparet nobis quòd cor-
pora sint resurrectura: sicut non appa-
ret quòd Christus resurrexit. Alia est
notitia creditiua: quæ non continuatur
superiori scientiæ: & talis est ignobi-
lior scientiæ: sed quia minor vniuersalis
est: ideo negatur.

Contra quoddam dictum in hac re-
sponsione & in conclusione, scilicet
quòd principia scientiæ subalternatæ
sunt fides aliquarū propositionū quas
scit

† tex. 26.
† 7. capi.

Habitus
nobilior
duplici-
citer: eni-
dentia, &
assentiēdi
modo.

Notitia
creditiua
duplex: cō-
tinua ac
non conti-
nua scien-
tiæ supe-
riori.

Idem ar-
gumen.

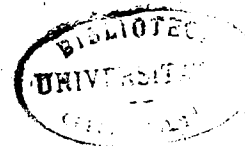
† tex. cōfi.
27.

† Primo
met. in
proæ.

† Aureo.

1. 5. q. 1.
prolog.

† tex. cō.
5.

scit ille qui habet subalternantem: arguit sic.

Ex hoc sequitur quod eadem propositio scitur & creditur ab eodem: hoc est falsum: vt ponit S. Doc. secunda secundae q. 1. artic. 5. ergo. consequentia probatur. Si enim aliquis habeat scientiam subalternantem: puta geometriam: & subalternatam. i. perspectivam: iste in quantum geometra scit illas propositiones, quas tradit perspectivus: & in quantum perspectivus credit eas per se: ergo.

Principia subalternantia fide tenentur a non habentibus subalternantem.
Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dicitur quod in illo casu sciuntur illa principia sed non creduntur. Quando enim dicitur quod principia scientiae subalternatae tenentur tantum fide: intelligitur de eo qui non habet subalternantem licet habeat subalternatam. Ita in proposito: non cognoscimus principia nostrae theologiae. i. articulos fidei tantum fide: quia non habemus scientiam dei & beatorum cui subalternatur nostra theologia. Nec est inconueniens quod habens scientiam subalternantem causet fidem in eo qui habet tantum subalternatam.

Secundo ur sic. Quandiu aliquis credit non habet scientiam: ergo principium scientiae non potest esse fides. consequentia nota. antecedens est philosoph. 7. ethicorum. †

cap. 12
Respondeo quod duplex est scientia, vna est perfecta in se: quae ab alia non dependet extrinsece: & de hac loquitur Philosophus: vt dicit S. D. de veri. q. 14. artic. 10. & sic concedit quod fides non potest esse principium scientiae perfectae. Alia est imperfecta, quae scilicet ab alia dependet: & de hac negatur antecedens: quia de tali non loquitur philosophus. In proposito nostra theologia est imperfecta scientia dependens a scientia dei & beatorum: & est quaedam inchoatio illius scientiae quam habent beati: in quantum per theologiam nostram ad claram dei visionem peruenitur: talis autem scientia quae est inchoatio scientiae perfectae, haberi potest etiam si rationes terminorum ignorantur.

Nostra theologia imperfecta est ac beatifica inchoatio.

Tertio arguitur sic. Conclusioni deductae ex principio credito adheretur voluntarie: ergo talis conclusio non potest sciri, antecedens patet. consequentia probatur. quia scientia cogit intel-

lectum: ergo intellectus non adheret conclusioni scitae voluntarie.

Respondeo quod adhaesio voluntaria est duplex. vna qua assentimus alicui propositioni tantum, quia volumus: & non ex assensu alicuius propositionis. & sic negatur antecedens. Alia est, qua assentimus alicui conclusioni propter aliquod principium cui principio tantum voluntarie assentimus propter continuationem eius cum superiori scientia: & sic negatur consequentia. nam multi astrologi habent scientiam multarum conclusionum, quarum principia tenent tantum fide adhibita dictis antiquorum: qui talia sunt experti.

Adhaesio voluntaria duplex mere voluntaria, & propter aliud

Ad probationem consequentiae, negatur antecedens, loquendo de scientia imperfecta. In proposito nostra theologia est scientia imperfecta: & conclusionibus in ea scitis assentimus propter assensum articulo fidei, & voluntarie: non primo modo, sed secundo.

Quarto arguit Greg. † Notitia conclusionis est ex notitia principiorum: sed ea, quae sunt inevidentia, non sunt nota: ergo ex ipsis non acquiritur scientia. consequentia & minor patet. maior est philosophi primo poste. †

Grego. 1. q. 1. pro lo.

Respondeo, negatur minor. quia licet eorum quae sunt inevidentia, non sit intellectus aut visio proprie: est tamen eorum quidam assensus & intellectus quid nominis terminorum: vt ponit S. D. 3. dist. 24. q. 1. ar. 2. ad 3. q. 3. Sufficit etiam ad hoc: quod ex talibus acquiratur scientia imperfecta, vt supradictum est, quod huiusmodi principia credantur & euidenter cognoscamus, & videamus ea esse credenda. In proposito, sic sunt articuli fidei: vt ponit S. D. secunda secundae. q. e. artic. 4. ad 2. & 3.

Tex. Com. 5.

Inevidentium non est intellectus: sed assensus.

Quinto sic. Scientia subalternans non potest acquiri ex principis creditis: ergo nec subalternata. antecedens conceditur ab omnibus. consequentia patet non est maior ratio in vna quam in alia.

Respondeo. negatur consequentia. quia principia scientiae subalternantis cognoscuntur tantum vno modo, scilicet habitu, qui est intellectus, vt habetur. de veri. q. 14. artic. 1. principia autem subalternatae possunt cognosci duplici habitu, scilicet scientia & fide non tamen

trā ab eodem, sed a diuersis: nam ab eo, qui habet subalternantem, & subalternatam, cognoscuntur tantum scientia: ab eo autem qui habet tantum subalternatam, cognoscuntur tantum fide.

Contra. Ille qui habet scientiam subalternantem, potest debere alicui principia talis scientiae sub aliquibus terminis, quorum rationes ille ignoret: sed iste, cui debet credit ea: ergo non bene dicitur, quod principia subalternantis cognoscantur tantum vno modo.

Respondeo. negatur consequentia: quia iste acquireret scientiam subalternatam scientiae illius, qui ei proponeret illa principia eo modo subalternationis, quo scientia considerans conclusionem, de qua non habet euidentiam, subalternatur ei, qui habet euidentiam de eadem: & hoc modo subalternatur theologia nostra scientiae beatorum. negatur ergo consequentia: quia in minori non bene subsumitur: oportet enim in ea addi, quod talis haberet scientiam subalternantem: quod est falsum.

CONCLUSIO II. Licet theologia naturaliter inuenta nulli subalternetur: tamen theologia habita per reuelationem, subalternatur scientiae dei & beatorum. prima pars sic probatur, super Boc. q. 2. art. 2. & de veri. q. 14. art. 9. 3. Metaphysica nulli subalternatur, vt omnes concedunt: & metaphysica est theologia naturaliter inuenta: ergo &c. secunda pars probatur sic. Quaelibet scientia subalternatur ei, a qua accipit sua principia: sed theologia nostra accipit principia, scilicet articulos fidei a scientia dei: ergo &c.

Aureo. vbi supra.

Contra arguit Aureo. primo Nostra theologia non subalternatur scientiae dei, quod ad principia: neque quo ad modum: ergo nullo modo. consequentia nota a sufficienti diuisione. antecedens pro prima parte probatur tripliciter. primo. Quod habet subalternatam primo modo: habet etiam subalternantem saltem quo ad principia, quae ab ea accipit: sed in eo in quo est nostra theologia, non potest esse scientia beatorum: ergo &c.

Respondeo. negatur maior: sufficit enim quod de principis talibus habeat fidem: vt supradictum est.

Secundo sic. Subiectum nostrae theologiae non se habet ex additione ad subiectum theologiae beatorum: ergo ei non subalternatur primo modo. consequentia

patet. ex primo poste. † antecedens probatur. quia substantiuum vtriusque est deus sub ratione deitatis.

Tex. Com. 30.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dico duo. Primo quod ratio formalis alicuius obiecti potest esse duplex. vna se tenet ex parte obiecti: & haec est illa sub cuius ratione obiectum cognoscitur, & ad quam terminatur actus cognoscendi: vt puta si cognosco terram sub ratione rotunditatis. Alia se tenet ex parte scientis: & haec est, per quam deuenitur in cognitionem obiecti: puta cognosco, terram esse rotundam per medium naturale: quia scilicet omnes eius partes aequaliter mouentur ad centrum, cum sint aequaliter graues: vel per medium mathematicum: puta per ortus & occasus signorum: & haec dicitur ratio motiua: haec distinctio elicitoria a S. D. 1. quae sit. 1. art. 1. ad 2.

Ratio formalis obiecti duplex: ex obiecto & ex sciente.

Dico secundo, quod scientia subalternans & subalternata possunt terminari ad idem obiectum sub eadem ratione terminatiua: licet sub diuersis rationibus motiuis. In proposito scientia beatorum & nostra theologia terminatur ad Deum sub ratione deitatis. Sed deus vt in se visus mouet intellectum beatum: & deus vt non apparens nec in se visus: sed in suo effectu cognitus mouet intellectum viatoris. de veri. q. 14. art. 8. ad 3. Licet ergo sit idem obiectum vt terminans: non tamen vt mouens: & sic subiectum nostrae theologiae addit ad obiectum scientiae dei aliquam rationem non ex parte obiecti se tenentem: sed ex parte nostri intellectus: & hoc sufficit.

Deus terminat heatorum nostramque theologiae ac mouet, diuersissimo de.

Tertio. Theologia nescit conclusiones, quae sciuntur ex articulis fidei esse necessarias. ergo nescit eas. antecedens patet: & consequentia. quia scientia est tantum necessarium tunc ultra nescit eas. ergo non habet de eis scientiam subalternatam.

Respondeo. negatur antecedens. scit enim theologus, quod fidei non potest subesse falsum, sicut nec prophetia: vt ponit S. D. secunda secundae. q. 171. art. 6. & de veri. q. 14. art. 8. ad 10.

Ex quibus patet, quod licet Christi passio in se considerata sit contingens: tamen vt subest diuina praescientia est necessaria. Scitur autem a theologo, non vt in se consideratur, sed vt

subest diuinæ præscientiæ & fidei. hæc autem non est necessitas absoluta: vt dicitur infra distict. 40. art. 3. conclusione prima.

¶ Secundo loco probat secundam partem antecedentis. Primum cognitio clara & cognitio obscura non sufficiunt ad subalternationem. ergo theologia non subalternatur scientiæ beatorum: quod ipsi videant clare ea que nos obscure. consequentia patet. antecedens probatur nam si illud sufficeret, notitia notitæ subalternaretur notitiæ aquilæ. hoc est falsum. ergo &c.

Sciētiam subalter-nari quid quōtre modis.
 Respondeo & dico tria. Primum est, quod vnam scientiam alteri subalternari, est vnā ab alia dependere. Hoc autē contingit dupliciter. Vno modo quo ad principia, quando. f. vna accipit sua principia ab alia. Alio modo: quod ad modum: quia scilicet vna dicit quia tantum, & alia propter quid de eadem conclusione. Si ergo vnā perfectē alteri subalternatur: hoc erit quantum ad verumque istorum modorum. Si autem solum vno modo: hoc erit quia imperfectē ei subalternatur.

Essentia-lis ratio subalter-nationis.
 ¶ Dico secundō vt inquit Pe. de Palu. quod essentialis ratio subalternationis consistit in hoc, quod vna scientia per se dependeat ab alia: non sicut à subsistente: sed sicut à principaliter tradente id, quod aliter haberi nō potest ita perfectē: quod dico propter aliquas scientias subalternatas, quarum principia possunt cognosci per sensum, & etiam nata sunt demonstrari à subalternante. sed si cognoscantur tantum sensu, hoc non erit ita perfectē, sicut si demonstrantur. Alia autem quæ præter hanc essentialē dependētiam concurrunt ad subalternationē, se habent ad eam accidentaliter.

Non que libet obscura notitia subalternatur clara.
 ¶ Dico tertio, quod nō qualibet obscura notitia subalternatur claræ notitiæ: sed ea tantū quæ est obscura propter suorum principiorum inevidentiam subalternatur ei à qua sumit sua principia, & à qua potest originari, etiā omni alia cognitione sublata: & sine qua non potest haberi ita perfectē, & quæ est lucida propter suorum principiorum euidentiā. in proposito sic est nostra theologia respectu scientiæ beatorum, quo ad ista omnia: ideo ei subalternatur, licet nō habeat omnia, quæ accidunt subalternationi.

Ad argumentū negatur consequentia: quia licet nō quilibet clara & obscura notitia sufficiat: sufficit tamen illa, quæ est clara & illa, quæ est obscura propter inevidentiam vel euidentiā principiorum, vt supra dictum est. Ad probationem dicitur, quod illæ non sunt claræ aut obscuræ hoc modo.

Secundō. Scientia, quæ subalternatur alteri, quod ad modum perficitur, & regulatur per eam: sed nostra theologia nō perficitur immo destruitur, adueniente scientia beatorum. ergo.

Respondeo. quod vnam scientiam perfici per aliam, potest intelligi dupliciter. Vno modo per coexistentiam in eodem subiecto. & sic negatur maior. Alio modo per continuationem & dependentiam vnus ad aliam: & sic conceditur maior: sed minor est falsa: quia tota perfectio nostræ theologiæ est quæ innititur Dei scientiæ per visionem Dei.

Tertio arguit Durandus. ¶ Scientia hoc modo subalternata dicit tantum quia & subalternans dicit propter quod. sed beati non dicunt propter quod de isto articulo. Deus est trinus, quia non habet causam: nec nos dicimus tantum quia: puta de hoc deus est incarnatus: immo propter quod, scilicet propter nostram salutem. ergo &c.

Respondeo, quod dicere propter quod de aliquo, est ipsum manifestare à priori: vnum autē est prius alio dupliciter. Vno modo secundum rem, & hoc non oportet esse in omni eo de quo dicitur propter quod. Alio modo vnū est prius alio, secundum rationem, sicut passionēs de ente probantur à priori. tamen ens non est prius eis secundum rem, cum non distinguatur ab eis realiter, scilicet ab vno & vero. sed est prius eis secundum rationem. Ita scientia beatorum dicit propter quod secundū rationem de articulis fidei, vident enim rationem deitatis, ex qua concludunt à priori secundum rationem, deum esse trinum. Nam deitas prius secundū rationem intelligitur conuenire deo quā trinitas vel æternitas, licet sit eadē res. sic & aliquod ens prius intelligitur esse ens, quā vnum. Si ergo intelligitur propter quod primo modo, negatur maior. Si secundo modo, negatur minor.

Ad aliam partem minoris dicitur quod aliter dicunt beati, propter quod deus est in

Vna scientia dupliciter perficitur ab alia: coexistentia vel dependētia.

Durand. in 1. q. 1. prolog.

Manifestatio duplex à priori re & ratione.

est incarnatus: quia ipsi vident clarē finem eius, & causam efficientem proximam: non autem nos.

CONCLUSIO III. Responsiva ad quæstionem. Licet nostra theologia non sit ita perfectē scientia sicut metaphisica: est tamen scientia, in quārum continuatur scientiæ dei. Ista conclusio probatur. 1. q. 1. artic. 2. Et super Bœ. q. 2. artic. 2. Metaphisica procedit ex principiis per se notis. ergo est perfectē scientia Secunda pars probatur. Theologia procedit tantum ex creditis. ergo &c.

Grego. & Durand.

Contra arguit Gregorius & Durand. Primo. Theologia non acquiritur ex per se notis, nec per demonstrationem: ergo non est scientia. consequentia patet ex primo posteriorum. antecedens probatur. Theologia procedit ex creditis ergo non ex per se notis. Item demonstratio cogit intellectum. sed hoc non est in theologia: ergo.

T. c. 5.

Respondeo. dico duo. Primum est quod nō oportet principia proxima esse per se nota: nec quod resoluantur in per se nota habenti talem scientiam: sed sufficit quod resoluantur in per se nota superiori scientiæ: & sic principia nostræ theologiæ, scilicet articuli fidei resoluntur in per se nota deo & beatis. Et ex hoc est duplex demonstratio. Vna potissima quæ ex primis immediatis, & habens omnia concurrentia ad demonstrationem. Alia non procedit ex per se notis, sed ex reducibilibus ad per se nota: & hæc potest esse in scientiis subalternatis: nec ista cogit intellectum, sed tantum prima.

Vnde duplex demonstratio potissima, et non potissima.

Sic est de demonstratione potissima resolui in euidentiā principii.

¶ Dico secundō, quod non oportet omnem demonstrationem esse ex per se notis vel ex reducibilibus ad per se nota: sed sufficit quod resolui possint in principia euidentiā: vt patet in naturali philosophia cuius multa principia per sensum accipiuntur. Similiter ista propositio: omnes resurgemus: non est per se nota nobis, nec beato, licet sit euidens ipsi beato.

Ex his. Primo negatur consequentia: philosophus autē primo posteriorum loquitur de scientia perfecta. Secundo negatur antecedens, quia theologia procedit ex per se notis tanquam ex primis, licet nō tanquam ex proximis: procedit etiam ex demonstratione secundo modo dicta: non autem primo

modo. Secundo arguit Gregorius. Theologia procedit ex autoritatibus. ergo non est scientia. antecedens patet: consequentia probatur. Autoritas generat fidem tantum, vt dicit Aug. de li. arb. c. 3. ergo non scientiam.

Grego.

¶ Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico, quod autoritas immediatē generat tantum fidem: sed mediante fide generat scientiam, & intellectum imperfectē, secunda secundæ. quæstio. 8. art. 2. & sic intelligit Augustinus.

Tertio arguit Durandus. ¶ Omnis scientia est virtus. 6. ethicorum. ¶ sed theologia non est virtus. ergo non est scientia. minor probatur. Omnis virtus est dispositio ad optimum actum. 7. phys. ¶ sed theologia non est habitus. ergo &c.

Durand. vbi supra ¶ Cap. 2. T. 18.

¶ Respondeo: negatur minor: quia est virtus theologica sicut est fides. habet enim Deum pro obiecto.

¶ Ad probationem dicitur primō quod non oportet per virtutem elici optimum actum, qui potest elici à potētia, in qua est virtus: nec sic intelligit philosophus. de ver. quæstio. 14. artic. 1. ad septimum.

¶ Secundo. negatur minor: quia disponit ad beatitudinem, vbi erit euidentiā eorum quæ credimus.

Scotus in 2. q. 1. ar. 11. c. 5.

Quartō arguit Scotus. 2. distict. 24. Omnis scientia causatur tantum ab obiecto, & à potentia: sed scientia beatorum non est intellectus noster, nec obiectum: ergo non est causa nostræ scientiæ.

¶ Respondeo: negatur maior vniuersaliter & maximè in scientiis supernaturaliter habitis: quia tales essentialiter dependent à Deo: & etiam in humanis scientia discipuli causatur à magistro.

Quintō. habens scientiam subalternatam: potest habere subalternantem: sed non possumus habere in via scientiam beatorum: ergo.

¶ Respondeo: negatur maior in illis scientiis, quarum, principia sunt incompossibilia: sicut in proposito principia nostræ theologiæ sunt articuli fidei: qui non possunt stare simul cum clara notitia beatorum.

Diuina litera principia demonstrandi intrinsece iradunt

Sextō. Sacra scriptura non procedit demonstratiuē. ergo non causat scientiā.

Q V A E S T I O I I .

Varitur secundo. An theologia sit practica. PRo decisione quæstionis ponitur prima conclusio. Scientia omnino practica distinguitur à speculatiua in duobus, scilicet ex fine & obiecto.

Hanc ponit super Boë. de trini. q. 5. art. 1. & arguit sic pro prima parte: finis speculatiuæ est cognitio veritatis. finis practica est opus. ergo: consequentia patet, antecedens est philosophi. 2. de anima. † & 2. meta. † Secunda pars probatur. Obiectum scientiæ siue materia debet esse proportionata fini: sed finis practica est operatio. ergo debet esse de materia siue obiecto operabili à sciente: finis autem speculatiuæ est tantum cognitio veritatis: ergo est tantum obiecto cognoscibili, & non operabili.

Contra arguit Grego. † primò scientia est practica ex natura sua: ergo non ex obiecto. consequentia patet: quia scientia non est obiectum. antecedeus probatur. Quælibet scientia cum sit habitus, est directiua ex natura sua ad producendū actus similes illis, ex quibus est acquisita. ergo ex se est practica. antecedeus patet ex consequentia: quia eo est practica, quo directiua.

Respondeo: negatur antecedeus. Ad probationem negatur. cōsequentia: quia non omnis directio sufficit ad habitum practicum: licet requiritur directio actionis illius, qua obiectum est operabile à sciente.

Secundò. si scientia est practica, quia est de obiecto operabili à sciente: ergo si sciens fiat impotens ad operandum: non habebit amplius notitiam practica. hoc est falsum, vt patet de infirmo, qui habet artem domificandi ergo, &c.

Respondeo, quod operabile dicitur id, quod est aptum natum produci, id est, quod non repugnat produci: & in eo, qui habet scientiam, non requiritur potentia: sed sufficit aptitudo. Ille autem, qui habet artem dominificandi, licet sit ex infirmitate impotens, adhuc tamen est aptus natus edificare. Ad argumentum ergo negatur consequentia.

Ex his habes contra quosdam, quod aliud est potentia, aliud est aptitudo: quod aptum est. Nam in cæco nato non est potentia ad videndum, caret enim po-

tentia visua: est tamen aptitudo: aliter non esset priuatus, cum priuatio sit negatio in subiecto apto nato. Et hæc aptitudo inuariabilis est, semper enim homo est aptus natus videre, id est homini vt homo est, nõ repugnat videre.

Tertio, ex cōclusionem sequitur physicam esse aliquo modo practica. hoc est falsum. ergo &c. consequentia probatur. Physicus tractat de opere intellectus & voluntatis. sed ista sunt operabilia à nobis. ergo &c.

Respondeo. aliqua scientia dicitur practica: vno modo ex fine, & modo considerandi: vt dicitur in aliis conclusionibus. alio modo ex obiecto.

¶ Dico ergo physicam, quò ad eam partem, in qua agit de operibus anime esse practica ex obiecto. non autem ex fine aut modo.

Quartò, sequitur quòd habitus sit magis practicus per accidens, quam intellectus. hoc est falsum, vt patet. ergo &c. probatur consequentia. illud est practicum per aliquid magis distans: sed intellectus est practicus ex habitu, sibi inhaerente: & habitus per te ex obiecto quod magis ab eo distat, quam ipse habitus ab intellectu. ergo &c.

Respondeo. quòd habitus est formaliter practicus ex respectu ad obiectum: quia est directius illius actionis, qua obiectum est operabile: qui quidè respectus conuenit habitui non per accidens: sed in secundo modo dicendi per se: & idem respectus conuenit ei aptitudinaliter: ita quòd non oportet habitum practicum semper actu dirigere actionem: sed esse aptum natum dirigere. Illa autem actio quam dirigit habitus practicus, dicitur praxis: & est posterior eo sicut directum dirigente & conformatur ei.

¶ Secundo. dico quòd iste respectus magis per se conuenit habitui, quam intellectui, quia habitus primo & per se, id est non per aliud, intellectus autem per se, sed non primo: quia per aliud, scilicet per habitum, ex his negatur consequentia. Ad probationem negatur minor. quia ille respectus, scilicet ad obiectum formale est in habitu in ordine ad extrinsecum, scilicet ad obiectum.

CONCLVSIO II. Scientia practica ex obiecto: potest esse speculatiua, quo ad finem & modum. Hanc ponit

Respectus practica ad actionem conuenit ei a pritudine, & in secundo modo dicendi per se.

ponit S. D. q. 14. ar. 16. probatur sic. illa scientia cuius finis est tantum cognitio, & quæ considerat obiectum operabile: sed eo modo quo non est producibile, est speculatiua ex fine, & modo: sed aliqua, quæ est de obiecto operabili, est talis. ergo &c. maior patet. minor etiã patet de eo, qui acquirit medicinã non intendens mederi, & procedit diffiniendo, diuidendo, arguendo, quibus modis non causatur sanitas.

Correlarium primum. scientia dicitur simpliciter speculatiua ex obiecto: quia si obiectum nõ est operabile, nec finis est productio obiecti, sed sola eius cognitio.

Correlarium secundum. scientia dicitur simpliciter practica non ex obiecto, sed ex fine, probatur illud non dat habitui, quòd sit simpliciter practicus, cum quo potest stare oppositio: practici, scilicet speculatio: sed obiectum est huiusmodi, vt patet per conclusionem. ergo &c. cum fine autè non potest stare speculatio. Nam si scientiæ finis est operatio: oportet obiectum esse operabile & considerari modo operatio.

Sciendum tamen, quod aliqua scientia potest esse simpliciter practica, cuius aliqua pars obiecti nõ est operabilis. sed sufficit principale obiectum esse operabile, vt patet de morali philosophia quæ in aliqua sui parte agit de potentia animæ.

Contra arguit Scotus. † Ratio habitus practici consistit in respectu prioritatis & cõformitatis ad proximum. ad iij respectus conueniunt habitui ratione obiecti tantum & non ratione finis. ergo non est principaliter practica ex fine. maior nota ex responsione ad quartum contra primam cõclusionem minor probatur. Isti respectus conueniunt habitui propter absolutum. sed nihil absolutum est in habitu ex fine: nam entitas habitus causatur tantum à potentia, & obiecto: ergo &c.

Respondeo. dico primo. quod si maior intelligitur cū exclusionem, scilicet quòd tantum illi respectus faciant habitum simpliciter practicum, est falsa: quia præter hoc requiritur, quod ordinetur habitualitas ad finem: qui sit operatio extra intellectum per voluntatem proponentem operari per talem habitum. Illam autem ordinationem non oportet esse in actu secundo. aliter in dormiente.

nullus esset habitus practicus. sed debet esse actualis actu primo, qui dicitur virtualis intentio, qua acquirès habitum in principio intendebat per ipsum operari, & etiam post non habuit contrariam intentionem. talis enim ordinatio dicitur actualis, quò ad actum primum: quia remanet suo effectu, scilicet in habituali intentione, quæ habitum comitatur.

¶ Secundo, negatur minor cum minori probationis suæ. quia illi respectus conueniunt habitui non tantum ex obiecto, nec tantum ex sua forma absoluta, sed ex modo considerandi obiectum, quem modum habet habitus ab intellectu, qui sic, vel sic potest considerare obiectum, in quantum ipse intellectus diuersimodè mouetur à voluntate.

CONCLVSIO III. Aliqua scientia non actu simpliciter practica potest fieri actu practica simpliciter: quædã autè nõ. Hæc ponit de veri. q. 2. art. 3. & 8. illa scientia, quæ est de obiecto operabili, sed non ordinatur ad operabile, & modo operabili, non tamen operari intendit. si intendat postea operari, hæc erit omnino practica. Secunda pars probatur sic. Illa cognitio, quæ est de re operabili & modo non operabili, non potest fieri simpliciter practica: sed aliqua est huiusmodi: vt ista qua cognosco domum, abstrahendo à passionibus eius. ergo &c. minor nota. maior probatur. illa notitia non potest ordinari ad opus. ergo non potest fieri simpliciter practica. consequentia nota. antecedeus probatur. per eam separantur ea, quæ in esse separabilia non sunt. ergo &c. tenet consequentia: quia opus terminatur ad esse rei.

CONCLVSIO IIII. Habitus dicitur practicus non ab opere intellectus. sed in quantum est opus sequens electionem, potest dici praxis: etiam si sit opus intellectus. Hanc ponit. 1. 2. q. 57. ar. 1. & 3. ad 3. Si habitus esset practicus, ex quolibet opere sequitur logicam esse practica. hoc est falsum: quia eius finis est scire: consequentia probatur. quia in ea est aliquod opus, scilicet cõstitutio. Syllogismi. ergo &c.

Contra arguit Aureolus. † Logica est practica, & est directiua actus intellectus. ergo actus intellectus est praxis. minor nota: maior probatur. primò, Logica est directiua aliarum scientiarum.

† Tex. 49. † Tex. 3.

Grego. in 1. q. 4. ar. 2. prolo.

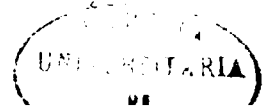
Principale obiectum operabile constituit practica.

† Sco. q. 4. prolo. ar. 2.

Virtualis intentio actus primus est.

Insignis distinctio inter potentiam & aptitudinẽ.

Aureo. q. 3. prologi

rum.ergo est practica antecedens, & consequentia patet.

Vtru logica sit practica

Respondeo. q̄ habitus practicus est tantum ille, qui ex se nō habet magnā dignitatem, nisi inquantum est regula operis. vt est ars frenofactiua. sicut dicit S.D. 3. di. 2. q. 2. ar. 2. q. 2. actus autem eliciti habitu logicæ habent ex se sufficientem dignitatem: etiam remota tali directione. Ex his negatur consequentia de habitibus, qui dirigunt actus speculatiuos, & qui habent ex se dignitatem.

Secundò. nulla scientia speculatiua facit suum obiectum: sed logica facit suum obiectum, scilicet ens rationis. ergo &c.

Respondeo. q̄ aliqua scientiæ ordinantur ad opus rationis, vt logica, grāmatica, & huiusmodi. & hæc dicuntur artes liberales. Aliæ non ordinantur ad tale opus: & hæc dicuntur scientiæ, & non artes. 1. 2. q. 5. ar. 3. ad 3. Ad argumentum negatur maior: si talis scientia est ars: cuiusmodi est logica.

Cap. 1.

Tertiò. logica est virtus. ergo practica antecedens est philosophi. 2. Eth. † consequentia probatur: quia omnis virtus est actiua operis.

Respondeo. negatur cōsequentia. Ad probationem similiter: quia dirigere actus speculandi non dat habitum, q̄ sit practicus: sed q̄ sit virtus. 1. 2. q. 57. ad 1. & sic intelligit illud. 1. meta. † q̄ habitus speculatiuos est gratia sui, id est, non propter opus exterius.

In prohemio.

Quarto arguit Grego. q̄ actus intellectus sit praxis. primò speculatio dirigitur per habitum practicum. ergo est praxis. consequentia nota est ratione praxis. antecedens probatur. Ille habitus est practicus, quo iudicamus aliqd esse faciendum, vel non. sed interdum iudicamus, an sit speculandum. ex illo habitu dirigitur speculatio. ergo &c.

Grego. q. 5. prologi. ar. 1.

Triplex consideratio actus intellectus: secundum speciem, exercitium, & substantiam.

Respondeo. q̄ actus intellectus potest tripliciter considerari. Vno modo, quò ad speciem actus: & sic negatur antecedens. nā actus quo intelligo rosam, est alius spem ab actu, quo intelligo lapidem: nec voluntas potest aliter facere. Secundò potest considerari quò ad exercitiū actus. Tertiò quo ad substantiā actus & sic voluntas primo eligit q̄ intelligamus: & postea imperat intellectui, vt eliciat actū. & tunc dico,

q̄ per habitum, quo iudicamus an sit speculandum immediatè regulatur electio, & eā mediante, actus intellectus: praxis autem immediatè regulatur habitu practico. Si ergo intelligitur antecedens, q̄ speculatio immediatè reguletur, negatur antecedens. si mediatè, negatur consequentia.

Secundò. actus intellectus imperatur à voluntate. ergo est praxis propriè.

Respondeo. negatur consequentia. sed solum sequitur, q̄ eius exercitium sit praxis vel ipse actus, quantū ad substantiam, & quātum ad exercitium sit praxis: negatur etiam consequentia, quando non immediatè regulatur habitu practico.

Ex his patet, actum intellectus etiā quo ad exercitiū non esse propriè praxim: vel si sic dicatur praxis, tamen tale exercitium non est nisi per actum altèrius potentia, scilicet voluntatis.

CONCLVSIO V. Ad hoc, q̄ habitus sit practicus, debet esse immediata regula operis. Hanc ponit de veri. q. 14. ar. 4. & 3. di. 2. q. 2. art. 2. q. 2. & arguitur sic. Si remota directio operis, faceret habitum practicum: sequitur q̄ cognitio, qua scimus, animam esse immortalē, esset practica. hoc est falsum, vt patet. ergo &c. consequentia probatur: quia illa cognitio potest esse remota occasio, vt benè operetur.

CONCLVSIO VI. Respon-siua ad quæstionem. Theologia nostra est speculatiua, & practica. Hanc ponit S.D. 1. q. 1. ar. 4. probatur sic. Scientia Dei vna existens, est respectu sui speculatiua, & respectu creaturarum practica ergo nostra. antecedens patet. cōsequentia probatur. Nostra theologia est impressio & sigillatio illius. ergo est ei conformis.

Contra arguit Aureo. † primo practicum & speculatiuum essentialiter diuidunt genus scientiæ. ergo nō possunt eidem conuenire. consequentia patet. antecedens probatur, istę differentia conueniunt scientiæ ex obiecto. ergo essentialiter.

Respondeo. negatur antecedēs. quia scientia dicit absolutum: practicum autem dicit respectum. nullus vero respectus est de essentia absoluti. Item practica potest fieri speculatiua. ergo non sunt differentia opposita: antecedens patet. nam scientia, quā habeo de rosa, est spe

Actus intellectus propriè praxis nō est.

Aureo. q. 3. prologi. Vtru practicum & speculatiuum essentialiter diuidant scientiam.

QVAESTIO III.

Varitur tertiò. An theologia sit vna scientia.

PRO DECISIONE Questionis notandum, q̄ habitus scientiæ accipitur dupliciter. Vno modo, vt dicit qualitatem quandam generatam ex frequentia actuum, quæ qualitas dicitur habitus: quia habilitat intellectū ad promptè operandum, & intelligendum conclusionem generatam per tales actus. Alio modo habitus dicit species-intelligibiles ordinatas ad intelligendū conclusiones illatas ex principiis.

Habitus scientia dupliciter accipitur pro habitate aut pro specie intelligibiliorum.

HIS dictis, sit hæc prima conclusio. Habitus scientiæ, vt dicit habitatem, est qualitas simplex. Hanc ponit S.D. prima secundæ. q. 5. artic. 4. & arguit sic. Intellectus est vna simplex potentia: ergo & habitus scientiæ est simplex qualitas. antecedens patet: consequentia probatur. Omnis perfectio proportionatur suo perfectibili. sed habitus scientiæ est perfectio intellectus: ergo &c.

CONCLVSIO II. Habitus scientiæ, vt dicit species ordinatas, non est qualitas simplex. probatur sic. Habitus scientiæ constituitur ex lumine intelligibili, & similitudine rei cognita: ergo non est simplex. consequentia nota. antecedens ponitur. 3. di. 14. q. 1. art. 1. q. 2. & 3.

Secundò arguit sic. Habitus est collectio specierum: ergo non est simplex: consequentia patet. antecedens ponitur, de veri. q. 20. ar. 2.

Tertiò arguit sic. Habitus augetur per aduentum nouarum specierum: ergo non est simplex: cōsequentia patet. antecedens ponit 3. q. 12. artic. 2. & prima secundæ. q. 5. 2. art. 2.

Contra primam arguit Aureolus tribus mediis: quę tantum cōcludunt habitum secundo modo dictum, non esse simplicem qualitatem: possunt tamen reduci cōtra primam in hunc modum probando, q̄ illa qualitas, quæ habilitat intellectum respectu vnus conclusionis nostræ scientiæ non sit eadem cum illa, quæ habilitat intellectum, respectu alterius conclusionis in eadem scientia. & ex consequenti habitus ad totam vnā scientiā non erit vna simplex qualitas, sed cōstituta ex pluribus primo. Habens habitum potest in omnia, ad quæ per ipsum habilitatur. sed

est speculatiua: & si daretur potentia producendi rosam, tunc esset practica. Ad probationem negatur consequentia.

Dico secundò, q̄ practicum & speculatiuum non conueniunt in eodem, sicut extrema admixta: sed eo modo, quo idem absolutū respectu vnus habet habitudinē factiui, & respectu alterius non: sed mensurati ad mensurā. & sicut possibile est aliquod animal esse album simpliciter, & nigrum secundum quid: quia album & nigrum diuidit animal accidentaliter: ita in proposito.

Dico tertiò. q̄ dato, q̄ diuident essentialiter scientiā naturaliter inuentam. non tamen scientiam reuelatam à Deo: & loquor de practico & speculatiuo, vt sumuntur ex parte obiecti: vt autem sumuntur ex fine principali nulla est simul practica & speculatiua.

Theologia nostra speculatiua est ex fine principali.

Ex quo patet, q̄ theologia est tantū speculatiua ex principali fine: quia etiā operationes hominum de quibus agit ordinat ad visionē Dei, cum quo stat, q̄ est secundum quid practica cum rebus consideratis.

Secundò. theologia non dicitur practica ex ordine ad speculationem viæ, nec patriæ. ergo nullo modo est speculatiua. consequentia patet. prima pars antecedentis probatur. Theologia ordinatur ad charitatē: ergo non ad contemplationem viæ. secunda pars probatur. Omnis scientia etiam practica ordinatur ad contemplationem patriæ. ergo theologia non debet dici per hoc speculatiua.

Finis theologie.

Respondeo. negatur antecedēs. quia proximus finis theologiæ est contemplatio patriæ. 2. 2. q. 180. ar. 4.

Ad probationem primę partis negatur consequentia. quia vt dicitur arti. 1. & 2. theologia ordinatur ad charitatem, sicut ad id, quod nos mouet ad speculandum. nam ex dilectione hominardescit ad contemplationem: ordinatur ad virtutes morales tanquam ad id, quod disponit ad speculandum: ordinatur ad speculationem tanquam ad actum quem immediatè elicit.

Exacte in anno tatiōe diuino. q. ab soluitur.

Ad probationem secundę partis negatur consequentia: quia ista scientia est impressio & sigillatio diuinæ: & eius finis essentialis est quædam inchoatio futuræ beatitudinis: quod non conuenit aliis scientiis.

qui scit tantum primam conclusionem geometriæ, non potest in centesimam: ergo eodem habitu non habilitatur ad utranque.

Respondeo, q̄ aliquis habitus potest haberi dupliciter. Vno modo perfectè:

Extensio- nis habi- tus imper- fecti per- spicua ex- planatio.

& sic conceditur maior, sed nihil sequitur: quia iste, qui habet geometriam tantum respectu primæ conclusionis, non habet habitum perfectè. Alio modo imperfectè: & sic negatur maior. Quando ergo habetur habitus imperfectè per eum non cognoscuntur omnia, ad quæ potest se extendere, sed tantum ea, ad quæ actualiter se extendit. fiet autè hoc modo illa extensio. Nam in cognitione primæ conclusionis inchoata est cognitio secundæ; & in cognitione secundæ inchoata est cognitio tertiæ: quia conclusiones eiusdem scientiæ habent ordinem inter se: ideo per illum habitum, per quem intellectus est in potentia proxima respectu primæ quam scit, est in potentia remota secundæ. Ab illa autem potentia remota reducitur in actum per demonstrationem: qua demonstratione habita, ille habitus, qui primò se extendebat actus tantum ad primam se extendit: actum etiam ad secundam: & sic successiuè. & simile ponit prima secundæ. quæstio. 5. 1. artic. primo.

Genito habitus vnus conclusionis etiam totius scientiæ habitus generatur.

Ex hoc patet q̄ quando generatur habitus vnus conclusionis in aliqua scientia: generatur habitus totius scientiæ: & idem habitus potest intendi respectu vnus conclusionis, & non intenditur respectu alterius: eo q̄ per eum plures generatur vna quàm alia. Dico tamen q̄ cum sit idè habitus omnium illarum conclusionum non potest generari nec intendi habitus primæ nisi generetur, & intendatur habitus secundæ & tertiæ: & sic de aliis, licet possit intendi respectu primæ: dato quòd non intendatur respectu secundæ.

Secundò ex conclusione sequitur, q̄ scientia & error respectu eiusdem conclusionis possint esse in eodem. hoc est falsum: quia sunt opposita: ergo &c. consequentia probatur. potest esse q̄ sciens primam conclusionem geometriæ errat circa centesimam: sed per te habet habitum centesimæ: ergo &c.

Respondeo q̄ opposita non possunt esse in actu completo in eadem potentia: licet habitus oppositi quorū vnus

est in actu & alius in potentia possint esse in eodem. In proposito ille, qui scit primam conclusionem, & errat circa centesimam, habet quidem actu habitum centesimæ, sed ille habitus non est in actu respectu centesimæ.

Ad argumentum negatur consequentia, si intelligit, q̄ sequatur, eam esse in actu. si autem in potentia, negatur falsitas consequentis. Quamuis enim opposita habeant ex se q̄ sint opposita: tamen impossibilitas essendi simul comitatur ea, vt sunt in actu.

Contra has responsiones arguit Gregorius primò. In quacunque operatione potest aliqua forma in similem secundum speciem & si non æquè perfectam potest quilibet minor forma eiusdem rationis: sed habitus, quo scitur prima conclusio, non potest in actum respectu centesimæ: ergo non est eiusdem rationis cum habitu centesimæ.

Grego. v. bi supra.

Respondeo. negatur maior. in illis formis, quæ non sunt æquè perfectæ. Item in illis, quarum vna includit aliquid, q̄ non alia. habitus autem, quo scitur centesima conclusio, includit respectum ad eam, quem nō includit habitus, quo scitur tantum prima.

Contra primam responsionem arguit primo. Calor intensus & remissus non sunt æquè perfecti: & tamen remissus potest calefacere, rarefacere desiccare passum sibi proportionatum, sicut & intensum suum.

Secundò ab his quæ differunt secundum magis & minus procedunt operationes eiusdem rationis: vt dicit Commentator tertio cœli. confi. 7. 2. sed forma perfecta & imperfecta sunt huiusmodi: ergo &c.

Tertio quia secunda responsio innuit, q̄ habitus quo scitur centesima conclusio, est eiusdem rationis cum eo, quo scitur prima. sed est perfectior: ideo potest in centesimam, licet nō prius: & sic iste habitus, quo sciebatur tantum prima conclusio, cum intenditur per actus demonstrandi centesimam: scitur etiam centesima.

Contra arguit sic. Habitus, quo scitur prima conclusio, quando intenditur solum ex frequenti consideratione illius primæ, non potest in centesimam: ergo nec quando intenditur ex actu demonstrandi centesimam. hoc est falsum.

sum, vt patet. consequentia probatur, quia quando intenditur secundo modo non plus acquirit aliquid absolutum per te, quàm quando intenditur primo modo: ergo non est dicendum q̄ sint eiusdem rationis: sed vnus alio perfectior.

Respondeo. Ad primū negatur consequentia. qua vno exemplo vult probare vniuersalem. omnis quippe calor potest in illas tres operationes: quæ duæ vltimæ sequuntur ad primam. & q̄ illa sit bona responsio patet. nam calor viri est eiusdem rationis cum calore mulieris: & tamè primus potest formare foetum: non autem secundus & secundus potest facere foetum: non autè primus.

Magis & minus dupliciter, participacione, vel extensione forma.

Ad secundum dicitur q̄ dupliciter aliqua dicuntur cum magis & minus. Vno modo propter maiorem aut minorem participationem formæ in subiecto: & sic conceditur maior: sed negatur minor. Alio modo propter extensionem ad plura vel pauciora obiecta formæ: & sic negatur minor. Commentator autè loquitur in primo sensu.

Ad tertium negatur consequentia. quia licet non acquirit aliquid absolutum: tamè aliter reducitur in actum, dum intenditur per actus demonstrandi diuersas conclusiones: quàm dū intenditur solum ex frequenti consideratione vnus.

Contra aliam responsionem, in qua dicitur q̄ habens habitum primæ conclusionis, non potest in centesimam: quia non habet respectum ad eam: potest autem quando habebit. primò arguit sic. Relatio non est ratio agendi: ergo &c. consequentia patet. antecedens ponit Commen. primo cœli. confi. 84.

Respondeo. negatur consequentia, quia licet relatio non det actiuitatem habitui: consequitur tamè actiuitatem habitus secundum q̄ diuersimodè in actum reducitur ex demonstratione diuersarum conclusionum, acquirit enim habitus nouum respectum effectiue per actum quo demonstratur noua conclusio, sed formaliter acquirit ex eo q̄ actuatur plus quàm prius. ille autè respectus non fundatur in actu demonstrandi, sed in habitu.

Secundò. si idem est habitus, quo scitur prima conclusio, & quo scitur centesima, quia cognitio vna dependet ab alia: ergo est idè habitus subalternantis, & subalternatæ. hoc est falsum. er-

go. consequentia patet. quia cognitio subalternatæ dependet à subalternatæ. Item multæ sunt conclusiones, in quibus vna non habet ordinem ad aliam: vt patet de prima & quarta Euclidis: ergo propter hoc nō debet poni idem habitus vtriusque.

Respondeo. primò dicitur, q̄ non solum ideo dicimus vnicum habitum primæ conclusionis & secundæ: quia notitia secundæ dependet à prima: sed oportet addere q̄ prima conclusio est ratio cognoscendi secundam: vel idem principium est ratio cognoscendi vtrūque: ita quòd in tali ordine euidencia posterioris causatur ex euidencia prioris. non sic in subalternatione, vbi subalternata habetur sine euidencia subalternantis.

¶ Dico secundò, q̄ in eadem scientia eodem habitu cognoscitur conclusio prima & secunda, vt sequens ex prima.

Ad secundum dictum est, q̄ sufficit esse idem principium vtriusque. sic est in prima & quarta Euclidis.

Contra secundam conclusionem arguit sic. Habitus non est ordo specierum situalis, quia species in intellectu non habent situm, nec causalis: quia vna nō est causa alterius, sed tantum phantasma, & intellectus agens, nec formalis, ita q̄ vna sit nata prius informare intellectum quàm alia: quia quamprimū essent species in intellectu, cum statim talem habeant ordinem, esset ibi habitus: quod patet esse falsum nec est ordo vsualis ita q̄ intellectus prius determinetur ad vtrūque specie vnus, quàm alterius: quia talis determinatio nō est ex speciebus sed ex aliquo alio: ergo habitus non est ordo specierum. antecedens probatum est pro omni parte: consequentia patet à sufficienti diuisione.

Respondeo dico quatuor. Primū, est, q̄ habitus qui est qualitas simplex causatur ab intellectu possibili ex frequenti consideratione, & habitus, qui est collectio specierum, causatur ab intellectu agente qui describit species in intellectu possibili.

¶ Dico secundò, q̄ talis habitus nō est essentialiter ordo, sed est essentialiter ipse species: licet in obliquo includat relationem ordinis ad considerandum.

Eruditio partitio habitus in simplicem qualitatem & specierum ordinem.

¶ Dico tertio, qd nō quilibet species ordinata, sunt habitus scientiæ: sed tantum illæ quæ ordinantur ad considerandum propositiones necessarias deductas ex principiis per se notis.

¶ Dico quarto ad argumentum negando antecedens pro vltima parte: quia ille ordo, quem includit habitus, est vsualis: nam intellectus est determinatus ad vtendum prius specie vnus, quàm alterius: puta subiecti quàm prædicati. talis autem ordo potest esse ab intellectu agente, qui ponit in intellectu possibili prius vnam speciem quàm aliam prout congruit considerationi, potest etiam esse ab intellectu possibili: qui potest speciebus vti tali vel tali ordine. Id autem quod determinat ipsum formaliter ad hunc ordinem est illa qualitas simplex, quæ est habitus primo modo.

CONCLUSIO III. Vnitatis & distinctio generica scientiarum attenditur penes vnitatem vel distinctionem genericam scibilis, in quantum est scibile. Hanc ponit S. D. super Boe. q. 5. ar. 1. item primo posteriorum primo. Scientia autem certior, item primo Phys. in prologo. & arguit sic. Scientiæ distinguuntur penes obiecta, vt dicitur secundo & tertio de anima. ¶ sed obiectum scientiæ est scibile: ergo &c.

Correlatiuum primum. Metaphysica, mathematica, & naturalis distinguuntur genere, probatur sic. Illæ scientiæ distinguuntur genere, quarum obiecta formalia genere, sunt distincta. sed istæ sunt huiusmodi. ergo &c. maior patet. minor probatur. Illa scibilia sunt distincta genere, quæ habent diuersos modos generales separandi à materia. sed ista sunt huiusmodi: ergo &c. maior patet quia nihil est scibile nisi in quantum est à materia separatum aliquo modo. tenet consequentia. probatur. minor. Nam scibile à mathematico est separatum, non secundum esse, sed secundum rationem distinctiuam. Scibile à metaphysico est separatum: secundum esse scibile à naturali nullo modo istorum, modorum, sed tantum à materia particulari.

Sciendum qd idem est dicere scientiam distingui per diuersos modos distinguendi & demonstrandi: & p principia & rationem formalem obiecti. Nam ratio formalis obiecti est sua distinctio:

distinctio autem est medium demonstrationis, medium autem demonstrationis est principium, ex quo conclusio scitur, & demonstratur.

Correlarium secundum. Theologia & metaphysica genere differunt. probatur sic. Illa differunt genere, quarum vna sumit principia sua à lumine diuino, & alia ab humano. sed istæ sunt huiusmodi: ergo &c. minor patet. maior probatur. quia diuersa ratio cognoscibilis facit scientias distingui.

Ex his patet, qd scientiæ quia & propter quid, non necessario differunt genere quia sua media non differunt genere: puta sicut metaphysicum & naturale.

CONCLUSIO IIII. Vnitatis & distinctio specifica scientiarum attenditur penes vnitatem formalem obiecti, quam illa scientia primo & per se respicit. Hanc ponit de verita. q. 2. arti. 4. & prima parte. q. 1. arti. 3. Item secunda secundæ. q. 4. articul. 6. & arguit sic. Omnis scientia habet esse specificum ex obiecto, ergo & vnitatem. consequentia patet. quia scientiæ indiuiduantur ex subiectis, & specificantur ex obiectis.

Sciendum, qd duplex est ratio formalis obiecti. vna est, vt quod, id est, ad quam terminatur actus scientiæ. Alia est vt quo, id est, per quam cognoscitur obiectum: puta hanc conclusionem, terra est rotunda considerat physicus & astrologus sub eadem ratione formali, vt quod, id est, vt rotunda. sed sub alia & alia ratione formali, qua id est, per media alterius rationis.

Ad vnitatem igitur specificam scientiæ requiritur vnitatis rationis formalis vtroque modo siue illa ratio sit generalis, siue specialis: vnde metaphysica Sortis & platonis sunt eiusdem speciei & respiciunt idem obiectum adæquatè, scilicet ens, in quantum ens. Scientia libri de cælo & scientia de generatione distinguuntur specie, quia non habent idem obiectum primo & per se. Nam prima habet ens mobile ad vbi. Secunda ens mobile ad formam. Quæcunque igitur scientiæ habent diuersa obiecta formalia per se primo & adæquatè differentia sub hoc genere scibile, differunt specie tantum. si tales rationes non habeant animam supra se: quod dico quia metaphysica mathematica

Scientia quia & propter quid non necessaria differunt genere.

Ratio formalis obiecti duplex, terminatiua & mediatiua.

Vnitatem specificam scientiæ qua conueniunt.

Ordo inclusus ab habitu vsualis est.

Tex. 38.

Idem dictum est. scientiam distingui modo distinguendi & demonstrandi &c.

tica & naturalis non tantum differunt specie: sed etiam genere: quia modus abstrahendi cuiuslibet earum ad aliud non reducitur, geometria autem & arithmetica differunt specie: quia diuersa obiecta conspiciuntur conuenientia tamē in eadem ratione abstractionis.

Contra arguit Aureolus. Duæ potentie possunt ferri super idem obiectum formale: ergo & duo habitus. consequentia patet. quia sicut habitus distinguuntur ex obiectis, ita & potētiae, antecedēs probatur. Nam sensus communis & visus feruntur super colorem, & intellectus & voluntas super rationem boni: ergo &c.

Obiectum ponere potest considerari dupliciter ratione obiecti & in ratione rei.

Respondeo: dico duo. primum quod obiectum potentie dupliciter considerari potest. Vno modo, vt obiectum, id est, quo ad modum quo obicitur potētiae & eam immutat: & sic negatur antecedens. Nam color vt obicitur visui, immutat eum, vt est sensibile per medium extrinsecum diaphanum sine alteratione reali medij, & obiecti & organi immutat intellectum ipse color, vt est impressus sui in anima immaterialiter, immutat voluntatem vt est attractiuus animæ, ad se post sui intellectio nem. Istis enim modis immutantur he potentie ab obiectis. Alio modo potest considerari, vt res quædam: puta color, vt est color: & sic dico: qd potest quidem cognosci à diuersis potentiis. nam intellectus & visus & sensus communis cognoscunt colorem, sed non primo, & per se. Nam color non est prima ratio, qua aliquid attingatur à sensu communi: sed sensibile. Et prima ratio, qd aliquid attingatur ab intellectu, non est color, sed ens. attingitur autem à visu primo & per se. Similiter intellectus primo & per se respicit ens, & voluntas bonum.

Ex his dicitur ad argumentum, qd si intelligit duas potentias ferri super idem obiectum primo id est, adæquatè: & per se, id est secundum eandem rationem negatur antecedens. Si aliter, conceditur totum sed non est contra nos: quia dicimus potentias & habitus distingui penes obiecta quæ primo & per se respiciunt.

CONCLUSIO V. Responsiva ad questionem. Theologia est vna scientia. Hanc probat. 1. q. 1. 3. sic. Theologia considerat omnia, vt conueniunt in

vna ratione formali, id est, vt sunt reuelabilia: ergo est vna. antecedens patet. & consequentia ex præcedenti conclusionem.

Contra arguit Aureolus. ¶ Non omnia, quæ cognoscuntur per lumen naturale, pertinent ad vnam scientiam. ergo nec omnia, quæ cognoscuntur per lumen diuinæ reuelationis. antecedens patet. & consequentia à simili.

Aureo. vbi supra.

Respondeo. negatur consequentia. quia lumen naturale non est formalis ratio in obiecto: sicut lumen diuinæ reuelationis.

¶ Ex hoc patet, quod si quis omnes conclusiones omnium scientiarum sciret, in quantum sunt diuinitus reuelabiles, id est, quod formalis ratio assentiendi eis esset lumen diuinæ reuelationis, vtique pertinerent ad vnum habitum. Et si sola auctoritas præceptoris esset ratio cognoscendi omnia, quæ addiscit discipulus, vtique omnia eodem habitu cognoscerentur &c.

Quod diuina quædam concluditur sententia.

QVÆSTIO IIII.

Varitur quarto. Vtrum Deus sit subiectum nostræ theologiæ?

PRO questione hæc est prima conclusio. Obiectum scientiæ ex parte rei est incomplexum: & ex parte nostra est complexum. Hanc ponit S. D. secunda secundæ. q. 1. arti. 2. ad 2. Itē. 3. dist. 24. q. 1. arti. 1. q. 2. Item dist. veri. q. 14. arti. 8. ad 5. Et arguit sic. sicut se habet fides respectu obiecti, penes complexum vt incomplexum, ita & scientia. sed obiectum fidei est tale, vt dictum est: ergo obiectum scientiæ.

Sciendum tamen quod ipsa conclusio demonstrata proprie dicitur. obiectum. subiectum autem conclusionis, de quo probatur passiones, dicitur subiectum.

Conclusio demonstratiōis dicitur obiectum.

Contra primam partem conclusionis arguit Gregorius. primo. Nulla scientia est de contingentibus. 6. Ethic. & primo poste. sed res extra sunt contingentes: ergo de eis non est scientia.

Grego. q. 1. prolog. ar. 1. ¶ Tex. 5.

Respondeo, dico duo. Primo negatur minor. vniuersaliter intellecta: quia multo res extra sūt necessariae vt angeli & corpora cælestia.

¶ Dico secundo, quod scientia est de vtilibus: vtilia autem sūt ipse quidditates in particularibus existentes: licet ratio vtilitatis per intellectum compleatur:

huic

huiusmodi autē vniuersalia cōtingētia sunt, siue corruptibilia per accidens. nō autem per se: vt ponit. S. D. de veri. q. 1. arti. 5. ad. 4. & 13. et Linconiensis primo poste. con. 7. & 19.

Ad argumentum dicitur quod licet nulla scientia sit de contingentibus per se: est tamen de contingentibus per accidens.

Secundo. quicquid est obiectum sciētiæ est etiam obiectum assensus: sed res ad extra non est obiectum assensus: ergo nec sciētiæ, maior patet. minor, probatur. assensus est tantum de cōplexis: ergo non de re extra. consequentia patet. antecēdēs probatur. assensus est tantum de eo quod iudicatur esse verum: ergo est tantum de complexis.

Respondeo dico duo. Primo quod assensus potest considerari dupliciter. Vno modo, quātum ad id quod est: & sic est idē quod cognitio. Alio modo vt assensus: & sic dicit quendam respectum ad propositionem: vnde illa res quæ est assensus, potest esse respectu rei extra: non tamen vt assensus: sed vt sic est tantum complexorum.

¶ Dico secundo: quod obiectum sciētiæ est duplex. vnum proximū, scilicet. conclusio scita, aliud remotū. s. subiectū conclusionis. Respectu eiusdem obiecti remoti potest esse scientia & opinio non tamen respectu proximi.

Ad argumentum. negatur maior, loquendo de obiecto sciētiæ remoto.

Tertio. Omnis scientia est de ente: sed subiectum conclusionis est aliquando nō ens: ergo de eo non est scientia. maior nota. minor probatur. Ista conclusio. infinitum non est scire & eius subiectum. est non ens: ergo &c.

Respondeo. Ens est duplex. Vnum est reale: & sic negatur maior. si intelligitur cum exclusionē, scilicet, quod scientia sit tū de ente reali. Aliud est ens. apprehensum ab anima: & sic conceditur maior: sed negatur minor: quia etiam priuatio & infinitum, hoc modo sunt ens: vt dicitur quarto. metaphysic. †

Quarto. Obiectum sciētiæ non est res vniuersalis: cum nulla talis sit extra: nec particularis, vt patet: ergo nulla res extra scitur.

Respondeo. negatur antecēdēs: pro prima parte: quia subiectū cōclusionis vniuersalis demonstrat est res vniuersalis.

¶ Ad probationē: dicitur quod licet

nulla res sit vniuersalis extra animam: tamen res quæ habet vniuersalitatē in intellectu, est extra animam, scilicet natura quæ est in indiuiduis: vt dicit. 1. q. 85. arti. 2. ad 2. & 3. 1. 2. & 2. contra gen. ca. 5. 5. & 2. de anima. † cap. sensitiui autē.

Contra secundā partē conclusionis arguit primo. Quicquid scitur apprehenditur ab intellectu. sed conclusio non apprehenditur: ergo &c. maior probatur. aut apprehenditur apprehensione enūciatiua, id est, enūtiando aliquid de ipsa conclusione: & hoc non: quia non omnis sciens reflectitur supra cōclusionem, Aut apprehenditur simplici apprehensione, & hoc non: quia ista appressio non sufficit ad scientiam. nam prima principia & propositiones falsæ sic apprehenduntur: & tamen de eis non est scientia.

Respondeo dico duo. Primo quod conclusio demonstrata est signum rei: signum autem est res quædam, & est signum. Si cognoscitur vel apprehenditur, vt res quædam: sic apprehenditur ab intellectu actu distincto ab eo, quo apprehenditur quod significatur. Si apprehenderetur, vt signū: sic eodē actu apprehenditur, signum, & res signata.

¶ Ex quo patet, quod intelligens aliā quidditatē per verbum intellectus eodē actu intelligit verbū, & quidditatem, & qui intelligit rem complexam, eodē actu intelligit rem, & cōplexionem, 2. dist. 24. q. 1. arti. 1. q. 4.

¶ Dico secundo, quod apprehensio est duplex, quædam est effectus demonstrationis: & sic apprehenditur conclusio scita, & eodē actu, vt est signum rei, quo & ipsa res: & eodē actu cognoscitur aliquid in esse ipsi rei: non autem conclusioni. Ille autem actus, vt comparatur ad conclusionem, dicitur assensus: & vt comparatur ad rem, dicitur iudiciū quia per ipsū iudicamus aliquid inesse rei. Alia est simplex apprehensio, quæ non est effectus demonstrationis, vt quando apprehenduntur: prima principia: vel falsæ propositiones.

¶ Ad argumentum negatur minor. Ad probationem, dico, quod conclusio apprehenditur simplici apprehensione.

¶ Ad improbationem huius dicitur, quod licet apprehensio simplex, quæ non est effectus demonstrationis, non sufficiat ad hoc, quod aliquid complexum dicatur scitum: sufficit tamē illa,

Tex. con. 60.

Egregia declaratio, quod esse rei nō est ipsa propositio nec veritas eius.

Eodē actu intelligitur verbum & quidditas cognita per verbum.

Apprehensio quadā est effectus demonstrationis quadam non.

quæ est effectus demonstrationis.

Secundò arguit sic: supponēdo tria. Primum est, quod sic esse vt significatur per propositionē, non est ipsa propositio: sicut Sortem currere: non est ista propositio Sortes currit.

¶ Secundò, quod sic esse in re, non est ipsam propositionem esse veram: sed est causa eius.

¶ Tertio quod propositio non est ipsam esse veram: quia manēt eadem propositione, potest variari veritas eius. Ex his arguit sic, per demonstrationem, qua concluditur, hominē esse risibilem: scitur tantum, quod homo est risibilis. sed hominem esse risibile, non est ipsa conclusio: quia esse rei non est ipsa propositio: ergo conclusio nō scitur. minor patet. maior probatur. Si aliquid sciretur maximè sciretur, ipsam conclusionem esse veram, sed hoc non scitur: nisi per alium discursum: ergo.

Respondeo. Dico duo. Primò conceduntur præsupposita omnia. pro quorum noticia sciendum est, vt habetur quoli. 2. q. 2. arti. 2. quod esse accipitur vno modo, vt dicitur propositio: & ideo propositio vocalis vel scripta significat aliquod esse, quod est in propositione mentali, scilicet cōpositionem vel diuisionem eius: & hæc compositio vel diuisio in mente significat esse vel non esse rei: nam enuntiatibile affirmatiuum significat esse: negatiuum verò non esse: licet aliquando affirmatiuum significet nō esse: vt cum dicimus quod cæcitas est in oculo: vnde cæcitas, quæ est non ens, apprehenditur per diuisionem entis: licet nō apprehendatur esse ens & attribatur oculo. huiusmodi autem enūciabilia significant omnia, quæ significant suæ partes: nam istud Sortes est albus significat tempus ratione copulæ verbalis: vt dicit S. D. 1. dist. 38. q. 1. artic. 2. 3. ad tertium. & significat Sortem ratione subiecti: & albedinem ratione prædicati. format autem intellectus huius enuntiatibilia: quia alia specie intelligit subiectum & alia prædicatum: vt dicitur prima. q. 14. artic. 14. & etiam quia intellectus noster cognitionem accipit à rebus materialibus, in quibus esse resultat ex vnione formæ cum materia: & subiecti cum accidente: ideo & intellectus intelligit componendo, id est, formādo enūtiabilia: vt dicitur pri-

mo dist. vbi supra. Et huic compositioni correspondet aliquid in re: non tamen aliquid distinctum à rebus incōplexis: sed tantū res importata per subiectum & prædicatum, & aliqua eorū, vnitas: vt ponit prima. q. 13. art. 12. & q. 85. art. 5. ad tertium.

¶ Ex his patet, quod esse rei non est ipsa propositio, nec veritas eius.

¶ Dico secundo ad argumentum, negando maiorem: nam obiectum proximum sciētiæ acquisitæ per illam demonstrationē est ista propositio. homo est, risibilis: & obiectum remotum est res extra.

¶ Ad probationem, negatur maior: quia aliud est scire propositionē: aliud est scire, ipsam esse veram: quia primū scitur apprehensione simplici, & actu recto, secundum apprehensione enuntiatia & actu reflexo.

CONCLUSIO II. Ratio formalis obiecti sciētiæ: nō solū est id, ad quod terminatur actus talis sciētiæ: sed id quod est causa per se quod aliquid per talem actum attingatur. Hanc ponit. 3. dist. 24. q. 1. arti. primo quæstiu cula prima. & arguit sic. Illud est formale in obiecto. habitus quo specificatur ipse habitus: sed specificatus ex eo, per quod omnia per talē habitum sciuntur: ergo &c. maior nota. minor probatur. Habitus specificatur, per id quo obiectū agit: sed tale est id quo alia cognoscuntur. ergo &c.

Sciendum quod formale obiectum est triplex. vt elicitur de veri. q. 14. arti. 8. ad quartum. Vnum quo. & sic lux est formale in obiecto visus: quia omnia per lucem videntur. Aliud est formale quod. & sic color est obiectum visus: quia color est id quod adæquate & in quantum huiusmodi attingitur à visu. Tertium est, ratio formalis obiecti, vt obiectum est: & sic ratio formalis obiecti visus est hoc, quod dico sensibile per medium extrinsecum diaphanum sine reali immutatione mediū aut obiecti aut organi. Similiter in philosophia naturali ratio, obiecti vt est res, est ens mobile: & ratio obiecti vt obiectū, est hoc quod dico scibile per medium sumptū à materia sensibili & ista ratio non est quo vel quod: sed est ratio sumpta à medio cognoscendi denominans obiectum à tali medio, Hoc elicitur. 3. dist. 33. q. 1. arti. 1. q. 1. Ex quibus patet, quod

Aliud est scire propositionē: aliud ipsam esse veram.

Obiectum formale triplex. quo quod obiecti vt obiectum.

Qua sit ratio sensibilis distinguens scientias.

quod ratio scibilis, distinguens scientias est ratio obiecti sumpta ex medio vel principio sciendi.

CONCLUSIO III. Obiectum scientie requirit tria scilicet vniuersale continentiam. i. quod omnia considerata in scientia sub eo contineantur. principalem. i. quod sit primo intentum. & distinctionem. i. quod per ipsum scientia ab alijs distinguatur. Hanc ponit in prologo primi. q. art. 4. Et prima. q. 1. arti. 7.

CONCLUSIO IIII. responsiua. Deus est obiectum formale theologie: tanquam id quod cognoscitur in eaprimo & perse. Hanc ponit prima. q. 1. arti. 7. & arguit sic. Idem est obiectum scientie & principiorum eius: sed deus est obiectum articulorum fidei, quae sunt principia theologie: ergo &c.

Sciendum, quod ens diuinum est obiectum theologie tanquam de omnibus predicatum: & deus est subiectum tanquam id ad quod omnia habent attributionem.

† Contra arguit Gregorius. Si deus sub ratione deitatis est subiectum theologie: sequitur quod possimus eum comprehendere, hoc est falsum: vt omnes concedunt: ergo. &c: consequentia probatur. Si deus est subiectum sub ratione deitatis absoluta: sequitur quod possumus cognoscere omnia quae per illam rationem ei conueniunt: sed talis cognitio esset comprehensio: ergo.

Respondeo, dico duo. Primum est quod aliqua ratio potest dici absoluta dupliciter. Primo vt absolutum distinguitur contra respectuum: & sic ratio obiecti theologie est absoluta. Alio modo, vt absolutum dicitur non contractum.

¶ Dico secundo, quod obiectum theologie, est non contractum ex parte scibilis. non enim consideramus deum cum aliqua determinatione restringente. est tamen contractum ex parte scientie: quia non consideramus de deo nisi ea quae de eo sciri possunt per lumen diuinae reuelationis, scilicet per articulos fidei. nec oportet, quod considerans obiectum cognoscat omnia, quae ei conueniunt per rationem formalem se tenentem ex parte scibilis: sed ea tantum, quae cognosci possunt per rationem formalem se tenentem ex parte scientis & sic etiam obicitur beatus contracte ex parte scientis.

Ad argumentum negatur consequentia Ad probationem negatur maior: vt patet ex dictis.

CONCLUSIO V. Ratio formalis obiecti theologiae, sicut quo aliquid in theologia cognoscitur est lumen diuinae reuelationis, & similiter ratio formalis obiecti, vt obiectum est: est hoc, quod dico reuelabile. Hanc ponit. 1. q. 1. art. 3.

Ex dictis patet: quod est triplex ratio obiecti theologiae. Prima est ratio cognita, scilicet ratio dei. Secunda est ratio cognoscendi, scilicet lumen diuinae reuelationis. Tertia denominat cognitum propter rationem cognoscendi. & haec est hoc quod dico reuelabile. omnia enim considerata in theologia reducuntur ad illum modum scibilis, quem nominat reuelabile. & tale obiectum potest includere respectum: quia licet respectus non possit esse ratio, sub qua aut per quam aliquid consideratur in theologia potest tamen esse ratio explicans modum sciendi.

Contra arguit Aureolus. † passiones demonstratae de deo in theologia, scilicet esse trinum: esse bonum; non insunt ei per rationem reuelabilis. ergo reuelabile non est ratio formalis obiecti. consequentia patet. quia per rationem formalem obiecti insunt ei passiones. antecedens probatur. Illa non insunt deo per respectum rationis. sed reuelabile dicit respectum rationis. ergo &c.

Respondeo. negatur consequentia, loquendo de obiecto, vt obiectum est, siue ex parte nostra: licet concedatur eadem consequentia, loquendo de obiecto, vt est res: vel ex parte rei, nec nos ponimus hoc modo reuelabile esse obiectum. sed rationem deitatis, per quam omnia de deo probantur.

Ex his habes, quod ratio formalis in obiecto potest esse duplex: vna ex parte rei: sicut si quis considerat lapidem, vt est ens. & alius consideret eum, vt est mobilis, erit alia & alia ratio ex parte rei. Alia est ex parte nostri: sicut si vnus credat, & alius sciat eundem. Similiter obiectum theologiae ex parte rei est ratio deitatis: ex parte nostra est reuelatio non quaelibet, sed facta apostolis & prophetis.

¶ Finis Prologi.

DISTIN

Tripliciter ratio obiecti theologiae, cognita, cognoscens & cognitum denominans.

Aureo. vlti. questio. prolog.

Duplex ratio formalis obiecti: vt rei & cognitae ab hoc.

DISTINCTIO I.

IN PRIMA DISTINCTIONE quaeruntur tria. Quae primo vtrum fructio sit actus voluntatis.

PRO decisione quaestionis haec est prima conclusio. Voluntas habet tres actus realiter distinctos respectu finis, scilicet velle, frui, & intentionem. Hanc ponit prima secunda. q. 8. antequam diuidat articulos.

CONCLUSIO II. Velle est proprie respectu finis. Hanc ponit eadem quaestione art. 2. Et arguit sic. Actus denominatus a potentia est proprie respectu per se obiecti potentiae: sed velle denominatur a voluntate, cuius per se obiectum est finis. ergo.

CONCLUSIO III. Fructio est delectatio de vltimo fine. Hanc ponit. 1. 2. q. 11. art. 1. Et prima dist. 1. ar. 1. Et 1. 2. q. 25. art. 2. Vbi sic arguit. Omnis quietatio in vltimo fine est delectatio: sed fructio est huiusmodi: ergo.

Corollarium primum. Fructio non est amor. probatur sic. Fructio est delectatio: vt patet ex conclusione. ergo non est amor. consequentia tenet: quia amare & delectari sunt actus distincti: vt ponit. 1. 2. q. 26. arti. 2. & 23. artic. 4. vbi dicit quod sicut generans dat corpori graui grauitatem, & motum, & quietem: quae tria sunt distincta. ita appetibile, dat appetui amorem desiderium, & delectationem.

Secundum corollarium. In beatitudine sunt tres actus distincti. probatur sic. Ibi est visio amor, & delectatio. & hi sunt tres distincti actus. ergo &c.

Contra tertiam conclusionem & primum corollarium: arguit Aureolus. † Primum. Fructio est nobilissima operatio voluntatis: sed delectatio non est nobilissima operatio sed amor. ergo fructio non est delectatio. maior nota: minor probatur. delectatio causatur ex amore. ergo est nobilior amore.

Respondeo, negatur minor. Nam amor appetitus sensitui est principium omnium passionum. & amor voluntatis est principium omnium actuum voluntatis. delectatio autem est finis eorum.

¶ Ex quo patet delectationem esse digniorem amore: cum finis sit nobilior.

In 1. dist. 1. q. 2 Vtrum fructio sit delectatio.

his quae sunt ad finem. 1. 2. q. 23. ar. 2.

¶ Ad probationem, negatur consequentia: quia non oportet causam instrumentalem esse digniorem effectu. amor autem est talis causa respectu delectationis. voluntas autem est eius causa principalis.

Secundo. Omnis delectatio, quae est in beatitudine est quies in visione. sed fructio non est quies in visione. alioquin visio esset obiectum fructiois. hoc est falsum. ergo &c.

Respondeo. negatur maior. Nam beati habent duplicem delectationem. Vnam de deo in se considerato. Aliam de deo vt habetur & videtur ab eis. prima est dignior quam secunda. vt ponit. S. D. prima secunda q. 28. ar. 1. ad tertium. negatur etiam minor: quia eodem actu fruuntur deo & visione vt infra dicitur.

Beatorum duplex delectatio de deo in se & vt ab eis visio.

Contra secundum Corollarium arguit quod omnis amor sit delectatio vel desiderium. Primo omnis complacentia est delectatio. sed amor est complacentia. ergo amor est delectatio. minor nota. maior probatur: quia idem est dicere complacere mente: & delectari mente. ergo.

Respondeo. conceditur minor quia ea ponit. S. D. 1. 2. q. 26. ar. 2. sed negatur maior. Ad probationem negatur antecedens. nam bonum antequam sit praesens amanti vt rei ab eo amatae placet quidem, & amatur non tamen delectat nisi sit praesens vel actu vel potentia, vel in memoria. vel alio modo. Et sic delectatio non est nisi boni vt praedictum est complacentia autem hoc non requirit vt dicit. S. Do. 13. distinct. 27. questio. 1. ar. 3. Et prima secunda. q. 32. ar. 3. ibi enim loquitur de gaudio: & ex consequenti de delectatione: quia omne gaudium est delectatio: licet non e contra: quia sola delectatio voluntatis est gaudium, non autem delectatio sensitui. appetitus. 1. 2. q. 31. ar. 3.

Secundo. Omnis amor vel est amor concupiscentiae vel amicitiae. sed amor concupiscentiae est desiderium. & amor amicitiae est delectatio. ergo omnis amor est concupiscentiae: siue desiderium vel delectatio.

Amor concupiscentiae ipsa est concupiscentia sunt actus speciei distincti.

¶ Rursum dico duo, quod amor concupiscentiae & concupiscentia sunt actus speciei distincti. vt dicitur. 1. 2. q. 30. ar. 2. habent enim distincta obiecta formalia, licet

idem materiale. Nam obiectum amoris concupiscentiæ est bonum alteri. concupiscentiæ autem obiectum est bonum: vt absens est. Amor igitur concupiscentiæ, non est ipsa concupiscentia, vel desiderium: nec determinatur à concupiscentia, quæ est desiderium: sed à concupiscentia, quæ dicit generaliter motum appetitus in id, quod est bonum alteri: siue illud bonum sit præsens ei siue nõ. Similiter amor amicitie nõ est amicitia: quia amor est passio vel actus. concupiscentia autem & amicitia sunt habitus. prima secundæ quæstione. 26. arti. 4.

¶ Dico secundo quod idem actus est amor amicitie respectu vnus scilicet respectu amici, cui volo bonum, & est amor concupiscentie respectu alterius. scilicet boni quod volo amico. Nam amor concupiscentie respicit ipsum bonum et eum cui volo bonum. vt dicitur primo contra Gen. c. 9. 1. sed ipse amicus prius & pro se amatur. bonum autem quod volo amico, amatur alteri, & secundario. Et sic patet quod diuisio amoris in amorem amicitie & concupiscentie: non est in distinctos actus realiter: sed secundum prius & posterius.

Tertio, amor & delectatio habent eosdem effectus scilicet vnire amato, & intendere actum: quia quæ fiunt ex amore, & cum delectatione, intensius fiunt ergo sunt idem inter se.

¶ Respondeo, Negatur antecedens: quia amor vnit formaliter cum aliquis amor sit ipsa vnio, & aliquis sit causa vnionis & aliquis sit vnionis effectus. prima secundæ quæstione. 28. ar. primo ad secundum. Delectatio autem nec vnit formaliter nec effectiue: sed est effectus vnionis. prima secundæ quæstione 25. arti. 3. ¶ ad secundum. Effectus autem amoris sunt extasis inhesio, zelus. 3. sen. dist. 27. quæstione prima. arti. 1. Vbi etiam dicit quod amor vnit per modum concretionis in quantum amans sit secundum affectum ipsa res amata. Delectatio autem vnit per participatio nem rei præsentis. Item delectatio intendit actum per modum finis & amor pro modum principij. Vnde amor non proprie perficit operationem sed elicit Delectatio autem proprie perficit. Et si alicubi inuenitur quod amor sit delectatio, exponendum est causaliter, id est, quod est causa delectationis. prima se-

cundæ. q. 26. arti. primo.

Quarto. amor & delectatio sunt in eadem potetia respectu eiusdem obiecti. scilicet Dei præsentis: ergo sunt idem.

¶ Respondeo. Negatur consequentia: quia respectu eiusdem obiecti secundum rem: quod est multiplex secundum virtutem actiuam cuiusmodi est bonum diuersimodè apprehensum: possunt esse actus specie distincti. Nam tale obiectum est multiplex in ratione obiecti. Sic in proposito. respectu boni absolute est amor, respectu eiusdem, vt præsentis, est delectatio: & respectu eiusdem vt absentis, est desiderium. prima secundæ quæstione. 30. articulo. secundo. & quæstione. 27. articulo. quarto. Vbi dicit quod isti tres actus differunt: sicut leuitas, motus sursum, & quies: quæ tamen sunt in igne ab eodem scilicet à generante. amor etiam & delectatio sunt quædam immutationes appetitus ab appetibili: & neutrum eorum dicit viam appetitus ad appetibile. De delectatione ponit prima secundæ quæstione. 31. articulo. primo. ad secundum. de amore. q. 26. articulo. 2. ad tertium.

Quinto arguit sic Gregorius ¶ ex quibusdã dictis Aug. 1. 4. de ciui. & 11. de Trinit. qui videtur dicere quod delectatio sit desiderium, & desiderium sit amor. ergo etiam delectatio est amor.

¶ Respondeo. quod Augustinus loquitur causaliter. nam eo, quod amem aliquam, desidero eam habere, qua habita, delector: & sic amor causat desiderium: & desiderium delectationem.

Contra secundum corollarium arguit Aureol. ¶ Delectatio & amor in beatitudine se habent, sicut visio & comprehensio non sunt actus distincti realiter. vt idem dicit, ergo & c.

¶ Respondeo. Negatur consequentia. quia S. Do. non comparat ea quod ad realem distinctionem, sed quod ad se quelam: quia sicut comprehensio sequitur visionem: ita delectatio amorem: sed differunt: quia comprehensio non addit supra visionem nisi respectum fundatum super operatione, qua Deus habetur & tenetur præsens. Fruitio autem dicit actum distinctum ab amore.

CONCLUSIO IIII. Intentio est actus voluntatis realiter differens à fruitione & volitione proprie dicta.

Respectu eiusdem est amor delectatio & desiderium: licet diuersimode.

Grego. in 1. dist. 1. q. 2.

Aureo. in 1. dist. 1. q. 2.

Intentio volitio & fruitio quomodo differant.

dicta primam partem probat prima secundæ quæstio. 12. arti. 1. sic. Intentio est actus illius potentie, quæ facit alias in aliquid tendere. sed voluntas est huiusmodi. ergo maior nota ex vi huius vocabuli intendere. minor probatur: voluntas mouet omnes potentias. ergo facit eas tendere in aliud. Secundam partem probat ibi ad quartum. Et de veri. quæstio. 22. articulo. 13. Velle est respectu finis absolute. Fruitio est respectu finis vt in eo est quies. intentio est respectu finis, vt est terminus eorum, quæ ad ipsum ordinantur. ergo sunt actus distincti. consequentia patet, quia respiciunt obiectum sub alia & alia ratione formali.

Contra arguit Aureolus. ¶ Nullus ordo est actus, cum ordo sit relatio. sed intentio est ordo. ergo. minor probatur. omnis circumstantia actus est relatio. sed intentio est circumstantia. ergo.

¶ Respondeo. dico duo. Primò quod licet intentio & electio respiciant finem, & ea quæ sunt ad finem, sunt actus distincti: quia motus voluntatis in ea, quæ sunt ad finem vt ordinantur ad finem est electio. Intentio ei autem est motus voluntatis, quæ fertur in finem vt acquiritur per ea quæ ad finem ordinantur. prima secundæ quæstione. 12. articulo. quarto. ad tertium.

¶ Ex quo patet, quod intentio non est relatio: sed actus voluntatis consequens actum intellectus ordinantis.

¶ Dico secundò quod circumstantia actus est quædam conditio extra substantiam actus attingens tamen actum aliquo modo, vt locus: tæpus: persona.

Ex quo patet quod circumstantia potest esse quantitas vel qualitas.

¶ Ad argumentum negatur minor.

¶ Ad probationem negatur maior. minor etiam est falsa. Nam intentio accipitur dupliciter. Vno modo pro sine intento, vt cum quis orat ad hunc finem, vt laudetur, & sic est circumstantia. Alio modo accipitur pro actu volutatis respectu finis cum ordine ad ea, per quæ acquiritur. & sic non est circumstantia. hoc elicitur. 1. 2. q. 3. arti. 3. ad tertium.

Contra primum dictum in hac resolutione, scilicet quod eodem actu volumus finem & ea, quæ sunt ad finem: arguit Greg. ¶ Sit. a. finis. & b. sit ea quæ

sunt ad finem. tunc sic. Volitio. a. est causa volitionis. b. ergo sunt actus distincti. consequentia patet. antecedens probatur. b. est volitum propter a. ergo volitio a. est causa volitionis. b.

¶ Respondeo. dico duo. Primò quod voluntas potest ferri in finem, & in ea quæ sunt ad finem dupliciter. Vno modo fertur in vtrumque absolute & secundum se consideratum: & sic fertur duobus actibus. Alio modo fertur in id quod est ad finem propter finem: & sic eodè actu vult vtrumque. cuius ratio est: quia finis est ratio volendi id quod est ad finem. eodem autem actu fertur potetia super obiectum & super rationem obiecti. sicut eadem est visio coloris & lucis. 1. 2. q. 12. arti. 4. q.

¶ Dico secundo quod sicut color est causa quod substantia videatur: non tamen visio coloris est causa visionis substantie: quia vtrumque eadem visione videtur: ita finis est ratio quod velimus ea quæ sunt ad finem: non tamen volitio vnus est causa volitionis alterius. sed vtrumque eadem volitione est volitum.

Ad argumentum negatur maior. Ad probationem negatur consequentia: nam b. est volitum propter a. quia est ratio volendi. b. non quod volitio. a. sit causa volitionis. b.

Ex his patet quod impossibile est velle id quod est ad finem propter finem actualiter, nisi etiam velimus finem. licet velimus id quod est ad finem vt est res quædam non actu volendo finem. Vnde in eo, qui volebat aliquid propter finem, cessante postea actuali volitione finis, remanere potest volitio eius, quæ est ad finem, vt est res quædam.

Sed hic occurrit vnum dubium. Vtrum illa volitio, quæ prius erat eius quod est ad finem & ipsius finis & postea est tantum eius, quod est ad finem. sit eadem vel alia & alia.

¶ Credo, quod possit esse eadem: sicut dum volo. b. actualiter ordinando ad a. potest remanere volitio. b. cessante illo ordine, & sic erit eadem volitio: sed non eum eodem respectu: quia prius ordinabatur ad a. modo non.

Secundò sequitur, quod idem actus numero sit velle & nolle. hoc est falsum. ergo: minor patet, quia eodem modo idem posset esse gaudium & tristitia: quod nullus concedit. maior probatur

Virum eodem actu velim finem, & quæ ad finem sunt.

Virum volitio quæ prius erat eius quod est ad finem & postea est tantum ordinati ad finem, sit eadem.

Diuisio amoris in amorem amicitie & concupiscentie non est in actus reales.

Amor qui dicitur est effectus qui dicitur forma, qui dicitur effectus.

Amor nisi quam est delectatio nisi causalitatis.

Grego in 1. dist. 1. q. 3.

batur. In eo, qui non vult furari propter deum, nam per te respectu vtriusque est idem actus: & respectu furis est nolle: & respectu dei non est nolle: quia nolle deum, est peccatum & sic qui nolle furari propter deum peccaret. ergo est velle.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur consequentia.

Vbi notandum quod obiectum gaudij & tristitię & similiter gaudij & desiderij habent rationes oppositas: ideo vnum non potest esse ratio alterius. Deus autem potest esse ratio, quod nolumus furari: ideo actus fertur super vtrumque: sed cum diuersis habitudinibus: propter quas respectu vnus dicitur velle & respectu alterius dicitur nolle.

CONCLUSIO V. Eadę fruitione fruimur deo & visione, qua videmus deum. Hanc probat sic. prima secundę. q. 11. arti. 3. & primo distin. 1. q. 1. art. 2. ad secundum. Vnius finis est tantum vna fruitio. sed deus & visio dei sunt idem finis: ergo maior nota minor probatur. finis & adeptio eius sunt vnus finis. sed visio est adeptio dei. ergo.

Contra arguit Aureolus, primò. visio dei non est deus: nec ei hæremus propter se: sed in ordine ad Deum. ergo ea non fruimur. antecedens patet. consequentia probatur. quia solo deo fruendum est: & frui est alicui amore inhærere propter se: vt dicit Aug. lib. 1. de doctrina Christiana.

Respondeo. dico tria. Primum est quod delectatio est boni coniuncti & ideo habet pro obiecto non tantum ipsum sed etiam operationem qua bonum coniungitur vel sibi, vel amico vt dicitur prima secundę. q. 32. arti. 1. & 5. fruitio autem est delectatio: & ideo non fertur tantum in bonum amatum: sed etiam in habitationem ipsius.

Dico secundò: quod fruitio est respectu vltimi finis qui est duplex. Vnus est obiectiualis siue finis qui: & hic est Deus. Alius est formalis: siue quo: & hic est visio dei: fruitio autem fertur super vtrumque tanquam super vnum totale obiectum: ita quod principale est deus: minus principale est visio, quę est quasi conditio obiecti, vt est beautificans: & tenet se non ex parte obiecti, sed ex parte nostri: quia aliter non

possemus ab eo beatificari, nisi nobis per visionem vniretur.

Dico tertio, quod licet nullo ente creato sit fruendum tanquam principali obiecto: nec ei propter se inhærendum: nihil tamen prohibet eo frui, & ei inhærere non propter se, sed in quantum est habitio illius finis, cui propter se inhærendum est.

Ex his ad argumentum negatur consequentia. concludit enim quod visione non est fruendum tanquam obiecto principali. & de tali loquitur Augustinus.

Secundò fruitio est actus voluntatis nobilissimus: sed delectatio de visione non est huiusmodi: ergo maior nota minor probatur. Delectatio de deo in se est nobilior, quam delectatio de Deo, vt est visus. ergo hæc non est nobilissima.

Respondeo. aliquis actus potest dici nobilissimus dupliciter. Vno modo in genere laudabilium: & sic negatur maior. Alio modo in genere præmij & beatitudinis: & sic negatur minor. Ad probationem negatur antecedens loquendo de nobilitate in genere præmij. Hoc elicitur secunda secundę. q. 28. arti. 1. ad tertium. vbi ponit quod in patria erit duplex gaudium: vnum de deo in se: aliud de deo vt visus secundum perficit immediatè beatitudinem, sicut decor iuuentutem non autem primum. Item secundum non compatitur miseriam, sicut primum: nam in via etiam gaudemus de bono diuino in se: id est quod Deus habeat tale bonum, licet non gaudeamus ita intrinsecè sicut in patria.

Contra id, quod habetur in conclusione: scilicet quod eodem actu fruimur deo & etiam fruitione: arguit Gregorius primò. Nulla volitio est volitio sui. ergo nec fruitio sui. tenet consequentia, quia fruitio est volitio. antecedens probatur. Nulla volitio est volitio sui. ergo nulla est volitio sui. consequentia patet. antecedens probatur. omnis volitio causatur à cognitione. ergo nullum volitum est volitio: maior est in 3. de anima. ¶ minor probatur nulla cognitio maximè intuitiua est causa sui obiecti. sed omne volitum est obiectum cognitionis. cum nihil sit volitum nisi cognitum. ergo &c.

Respondeo. primò, quod non omnis volitio

Nobilissimus actus in genere duplex laudabilium & præmiorum.

Greg. vbi supra. Vtrū eodem actu fruamur deo, & fruitione.

tex. 57.

volitio est volitio sui: sed illa quę est respectu alicuius obiecti principaliter, quod est ratio volendi se, & alia ordinata ad ipsum, est secundariò volitio sui. Et simpliciter volitio quę est principaliter respectu obiecti quod est ratio volendi se, & alia est secundariò volitio sui: exemplum primi est deus: exemplum secundi est miseria.

Ex quo patet, quod nulla volitio est principaliter volitio sui sed potest esse volita in principaliter volito.

Dico secundò, quod si per notitiam intuitiua intelligitur notitia dei in se. de nulla re insensibili habetur in via notitia intuitiua, vnde dato quod in via volitio esset volita: non tamen causaretur à notitia intuitiua: quia volitio in via intuitiua à nobis non cognoscitur cum sit insensibilis.

Notitia intuitiua: non semper causatur ab obiecto immediate.

Dico tertio, quod licet cognitio intuitiua non sit causa obiecti non tamè causatur semper immediate ab obiecto: nam notitia intuitiua quę habetur in patria de creaturis, causatur per influxum specierum: vel in verbo. & sic cognitio quam habet beatus de sua fruitione, qua etiam fruitur non est causa fruitionis: nec causata ab ea: sed in verbo.

Cognitio non efficit velle: sed obiectum dat ei speciem.

Dico quarto, quod nulla cognitio est causa effectiua cuiuscumque volitionis. licet obiectum cognitum sit causa specificatiua actus, volendi, vt dicitur 2. dist. 25.

Dico quinto: quod ad hoc quod volitio sit volita etiam directe: non oportet quod distincte. ipsa sola sit cognita: nec oportet quod sit cognita intuitiua: sed sufficit quod cognoscatur in eo quod est principaliter cognitum.

Dico sexto, quod multę cognitiones licet non intuitiue sunt causa sui obiecti vt patet in omnibus artificialibus.

Ex his patet ad argumentum, primo negatur antecedens. Ad probationem negatur maior, quod volitio causaretur à notitia effectiue. negatur etiã minor vt dixi de artificialibus. Ad probationem dico quod deberet sic subsumere: sed omne volitum est obiectum cognitionis intuitiue: quod negatur.

Ponit Ioannes Capreoli alia conclusionem. scilicet, quod nullus actus volitatis est essentialiter beatitudo: quam ponit etiam in 4. dist. 49. cum eisdem

argumentis: quę sunt hic. Et ideo ad illum locum seruetur: quia ibi est spalis tractatus de beatitudine.

QVAESTIO II.

Vratur secundo. Vtrum vsus sit actus voluntatis.

PRO cuius declaratione ponitur prima conclusio. Vsus est actus voluntatis. Hanc probat prima secundę. q. 16. art. 1. Vsus est actus illius potentie cuius est applicare, omnes alias ad operationes suas. sed voluntas est huiusmodi. ergo est actus voluntatis: maior nota: quia vsus consistit in tali applicatione: minor probatur voluntas mouet omnes potentias. ergo applicat eas ad opus.

Vbi & vsus differt.

Sciendum quod licet vt & vsus aliquid quando doctores pro eodem accipiunt: tamè vt inquit Durandus distinguuntur Nam vsus est propriè operatio ad quã res applicatur: sicut videre est vsus oculi. vt autem est ipsa applicatio.

Corollarium primum. vt est solius voluntatis: probatur: solius voluntatis est applicare alias potentias ad opus, ergo eius solius est vt.

Corollarium secundum. vsus potest esse subiectiue in potentia cognitiua, & appetitiua & executiua: probatur sic. prima secundę. q. 16. arti. 1. in qualibet istarum potest esse operatio illa, ad quam applicatur. ergo & vsus. tenet consequentia à diffinitione ad diffinitum.

Corollarium tertium. licet vsus non sit semper subiectiue in voluntate: tamen semper attribuitur principaliter voluntati: & est actus elicitus vel imperatus à voluntate, probatur sic. Omnis operatio in quocumque sit subiectiue principaliter attribuitur motori: sed voluntas est mouens alias potentias ad operandum. ergo.

Aureo: vbi supra.

Contra probationem conclusionis arguit Aureo. ¶ primò. vt dicit motum voluntatis super aliquid non sistendo in eo: sed ordinando ad aliud. ergo non consistit in applicatione ad opus. consequentia patet: antecedens probatur. frui & vt sunt actus oppositi. ergo habent rationes oppositas. sed frui dicit motum voluntatis super aliquid quiescendo in eo. ergo vt dicit motum voluntatis super aliquo non quiescendo in eo, sed ordinando ad aliud.

Operatio dupliciter accipitur pro actione vera vel significata.

Respondeo. primò dico quod operatio accipitur dupliciter. Vno modo

Vtrum fruamur visio dei.

Finis duplex qui & quo.

proprie pro motu vel actione. Alio modo pro omni eo quod significat per modum actionis: & sic quietatio & possessio rei dicitur actio. cum autem dicitur quod uti est applicare ad operationem: accipitur operatio secundo modo. nam velle pecuniam ad possidendum eam: est uti pecunia. quicumque ergo vult unum in ordine ad aliud applicat ipsum ad operationem, scilicet ad obtinendum vel consequendum id propter quod vult illud tale: Ex hoc ad argumentum negatur consequentia.

¶ Dico secundo, quod uti & frui non sunt opposita immediata, nam eligere, intendere, consentire, non sunt fructio nec vsus: sunt tamen opposita eo modo, quo absolutum opponitur ei quod dicitur absolutum cum respectu: ut dicitur prima secundae. q. 16. art. 2. ad primum. Et hoc modo opponit fructioni etiam electio, quae importat duos respectus in re electa, unum ad finem, propter quod eligitur: alium ad id, cui praeligitur: ut ibi dicitur. art. 4.

Secundo utimur caelo: & tamen non applicamus ipsum ad opus. ergo uti non dicit talem applicationem.

¶ Respondeo. negatur minor: quia applicamus ipsum ad hoc, quod ex eo deueniamus in aliquam dei notitiam: ut dicit S. D. 1. dist. 1. q. 3. artic. 2. ad primum. vbi declarat, quomodo omnino creato possumus uti.

CONCLUSIO II. Vsus est tantum eorum quae sunt ad finem. Hanc ponit prima secundae. q. 16. art. 3. & probat ex conclusione praecedenti sic. vsus est tantum eorum quae ad aliud ordinantur. ergo est tantum eorum quae sunt ad finem.

CONCLUSIO III. Electio est actus voluntatis. Hanc ponit prima secundae. q. 15. art. 1. & arguit sic. electio est motus animae ad bonum, quod eligitur: ergo est actus voluntatis.

Pro notitia conclusionis dico duo. Primum est quod aliquis est actus quo voluntas tendit in bonum absolute sicut est velle & amare. & hic actus est voluntatis simpliciter. Alius actus est quo mouetur in bonum. Secundum quod aliqua impressio rationis relinquatur in voluntate: & talis est actus in quo est aliqua ordinatio, nam ratio est ordinare & sic est electio. huiusmodi autem actus est voluntatis non simpliciter sed in

ordine ad rationem: nec est sic intelligendum, quod substantia. actus electionis fit in voluntate: & ordo fundatus in tali actu fit in ratione: quia hoc est impossibile: quia relatio esse non potest nisi vbi est fundamentum. electio autem fundans illum respectum est in voluntate. sed intelligitur sic quod voluntas ex natura sua habet quod eliciat actum volendi sed non habet ex se: immo ex hoc quod mouetur ab intellectu quod in actu suo fit ordo vnus ad aliud: ut dicit S. Do. de veri. q. 2. artic. tertio.

¶ Aureolus arguit contra tribus modis quae non pono: quia solum concludunt. quod ordo fundatus in actu electionis non est subiectiue in ratione. quod gratis conceditur.

Dico secundo quod dirigere actiue aliquid in finem, conuenit intellectui, voluntas tamen ut est mota a ratione, potest elicere actum relatum siue ordinatum in finem: ita quod a voluntate est effectiue tam actus quam relatio in eo fundata: ut ponitur ibi supra ad quartum. & loquitur de relatione non ut est habitudo, sed ut est actio vade passio, idem ponit prima secundae q. 13. art. secundo. ad tertium.

Ex quibus patet, quod dirigere siue referre actiue pertinet ad intellectum: voluntas tamen potest elicere actum in quo fit passiva directio siue relatio, sicut etiam in sagitta eius passiva directio ad terminum: & sic est finis. 3. conclusionis.

CONCLUSIO IIII. Electio est tantum eorum quae sunt ad finem. Hanc ponit prima secundae. q. 13. artic. tertio. & arguit sic. Electio sequitur volitionem finis, ergo est in eorum quae sunt ad finem.

CONCLUSIO V. Consensus est actus voluntatis. Hanc probat. 1. 2. q. 15. art. 1. Consensus est applicatio motus appetitiui ad aliquid. sed hoc conuenit voluntati. ergo.

CONCLUSIO VI. Consensus est tantum eorum, quae sunt ad finem. Hanc probat vbi supra, & arguit sic. Consensus est applicatio motus appetitiui ad determinandum consilium. sed consilium est tantum eorum, quae sunt ad finem: ergo & consensus.

Contra probationem arguit Aureolus. Incontinens consentit passioni, & non

Aureo.

Dirigere actiue est intellectus.

Consensus quid.

non applicat motum appetitus ad determinandum consilium: ergo probatio falsa. maior nota. minor probatur. Incontinens subuertit consilium: ergo non determinat.

Respondeo, quod eorum, quae aguntur ex passione in quibusdam est ratio totaliter absorpta a passione: & de his negatur maior. quia isti non consentiunt sicut nec bruta: ut dicitur prima secundae. q. 10. art. 3. In quibusdam non totaliter absorbetur ratio, & in his est consensus. sed negatur minor. nam ut dicitur de malo. q. 3. ar. 9. in actu peccati est quidam syllogismus: & per consequens consilium. quia consilium est inquisitio, licet sit ibi falsum consilium. Nam secundum motum concupiscentiae dicitur incontinens omne delectabile est faciendum. sed hoc est delectabile. ergo faciendum. ecce, quod consentiendo determinat consilium, & questionem, scilicet an hoc sit faciendum.

Ad probationem dico, quod licet sit ibi subuersio consilij quod ad concupiscentiam: tamen ille cuius ratio non est absorpta secundum ipsam iudicat, nullum malum esse faciendum: & sic ex consequenti non est in eo totalis subuersio consilij: licet a passione vincatur.

CONCLUSIO VII. Respectu eiusdem obiecti potentiae executiue: vsus sequitur electionem. Hanc ponit prima secundae. q. 16. art. 4.

CONCLUSIO VIII. Electio quandoque differt realiter a consensu: quandoque tantum ratione, prima secundae. q. 5. art. 3. ad tertium.

CONCLUSIO IX. Respectu eiusdem prius est consilium. secundum consensum, tertio electio, quarto imperium. quinto vsus. Primum ponit prima secundae. q. 15. art. 3. Secundum ponit ibidem ad tertium. Tertium & quartum ponit. q. 17. art. 3. ad primum. & q. 16. art. 4. ad tertium. Respectu autem diuersorum id, quod in vno ordine est prius, in alio est posterius.

Corollarium. Respectu eius quod est ad finem sic sunt tres actus voluntatis, scilicet eligere, consentire, & uti. Duo autem intellectus, scilicet consilij & imperare.

QVAESTIO III.

¶ Variatur tertio. Vtrum ultimo fine per intellectum apprehenso necessario fruatur voluntas creata.

PRO QVAESTIONIS decisione sit haec prima conclusio. Statim apprehensione ultimi finis sub vniuersali ratione summi boni voluntas non potest ipsum respuere. probatur sic. Esse & viuere necessarii appetuntur: ergo & ultimus finis. consequentia nota. quia hoc est maius bonum. antecedens est Philosophi. 9. Ethicorum. 7. & 3. Pol. Hanc probat prima. q. 8. 1. artic. 1. Sicut se habet principium in speculatiuis: ita finis in agibilibus. sed intellectus necessario adhæret primis principiis. ergo & voluntas necessarii adhæret fini. minor nota. maior est philosophi secundo physicorum. 7. Et non solum comparat philosophus principium ad finem, quantum ad esse, scilicet quod si principia sunt: conclusio est, vel erit. & si finis est, ea quae ordinantur ad finem suat vel erunt ut falsè exponit Aureolus. sed etiam in septimo Ethicorum. c. 8. ponit hanc comparisonem, quod sicut principium, ut principium est: intellectus assensit propter sententiam ut finis est voluntas adhæret propter se. Et sicut principium in demonstrabili quodcunque sit illud siue primum siue non: non potest intellectus dissentire: ita finem, qui non potest ad alium ordinari, non potest voluntas respuere. Et sicut principium non in demonstrabilibus intellectus non necessarii assensit: ita nec finem ordinabilem ad alium voluntas necessarii vult.

Secundo probat eandem de veri. q. 16. art. 2. & 2. artic. quinto. Omnis motus reducitur ad immobile: sed voluntas mobiliter & contingenter vult multa: ergo ista volitio reducitur ad aliquid, quod vult immobiliter. Iste est vltimus finis: ergo &c.

Contra arguit Aureolus. reducendo rationem ad oppositum sic. Homo appetit sanitatem contingenter: & illa volitio non reducitur ad aliquid immobiliter volitum: ergo non omnis motus reducitur ad immobile.

Respondeo. negatur minor. quia quicumque volumus: volumus propter beatitudinem: ut dicitur prima. 2. q. 1. artic. 6. & 4. dist. 49. q. 1. art. 3. q. 4. ita quod appetitur beatitudinis virtualiter, & si non actualiter remanet in quolibet appetitu.

Contra, scire appetitur propter se, primo metaphysicæ. 7. ergo non propter

Ethic. c. 8.

Tex. 89.

Aureolus in primo dist. 1. q. 3

Vtrum quicumque volumus, propter beatitudinem volumus.

in proa.

d bea

beatitudinem.

Respondeo. propter se accipitur dupliciter. Vno modo vt opponitur vniuersaliter propter aliud, & sic negatur antecedens. Alio modo vt opponitur huic quod dico propter aliud extrinsecum: & sic negatur consequentia. Appetitur enim scire vt continetur sub bono completo scientis, & consequenter vt pertinet ad eius beatitudinem, quæ est bonum completum. non autem appetitur propter aliquid extrinsecum: & sic intelligit philosophus: vt dicit S.D. prima secundæ. quæstio. prima. artic. 6. ad secundum.

Vtrū motus sit propter immobile.

Secundò arguitur. Motus animalium reducitur ad immobile: quia mouet se per impulsum: & ideo oportet partem impellentem quiescere: sed voluntas non mouet impellendo: ergo non oportet motum eius reduci ad aliud immobile.

Respondeo. negatur minor. quia voluntas volens finem mouet, & similitudinariè impellit se ad volendum ea, quæ sunt ad finem. vt dicit S.D. prima. 2. q. 4. artic. 3.

Tertia ratio pro conclusione. Voluntas necessario vult id, cuius participatione omnia vult. sed vult omnia participatione vltimi finis. ergo. Hanc ponit de veri. q. 2. ar. 3.

Contra arguit primò. Sequitur quòd quilibet necessario vellet Deum. hoc est falsum: quia multi oderunt eum: ergo &c. consequentia probatur. quia voluntas vult quicquid vult, in quantum participat aliquid de perfectione Dei.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dicitur, quod nullus odit Deum in se: licet possit eum odire in effectibus suis. de veri. quæstio. 2. artic. 2. ad tertium.

Secundo. Voluntas potest velle vti sua libertate: ergo non necessario vult finem: alioquin non vteretur libertate, sed cogereretur.

Libertas duplex opposita coactioni & necessitati.

Respondeo. dico tria. Primum quod libertas accipitur dupliciter. Vno modo vt opponitur coactioni, & ista semper est libera. Alio modo, vt opponitur necessitati: & sic respectu vltimi finis voluntas non est libera: quia talis libertas est tantum respectu eorum, quæ sunt ad finem, sicut & electio. de veri. q. 2. artic. 5.

¶ Dico secundo, quod vti libertate re-

spectu vltimi finis, potest esse dupliciter. Vno modo, quo ad exercitium actus, & sic dico quod potest: potest enim in statu viæ diuertere intellectum à consideratione vltimi finis: quia talis confusa cognitio, & similiter voluntas, quam habemus de vltimo fine, potest apprehendi vt medium insufficiente, ad consequendum finem. Alio modo quo ad specificationem actus: & sic dico, quod stante apprehensione vltimi finis sub ratione summi boni: licet voluntas possit cessare ab omni actu: tamen si quem actum circa ipsum eliciet, ille actus erit velle.

¶ Dico tertio ad argumentum quod potest velle vti libertate quo ad exercitium, non quo ad specificationem actus, & libertate à coactione.

Quarta ratio. Voluntas non potest resilire ab eo, in quo nullam mali reperit rationem: sed vltimus finis sic apprehensus est huiusmodi. ergo. Hanc ponit prima secundæ. q. 1. o. ar. secundo. de veri. q. 2. ar. 5. ad tertium.

Contra hanc retorquet sic Aureolus. Nullus potest resilire ab eo in quo nullam mali reperit rationem. sed viator non reperit in deo nullam mali rationem: ergo non potest ab eo resilire ipsum audiendo: & sic nullus peccaret, nisi fieret hereticus: existimando quòd in deo esset aliqua ratio mali. hoc est falsum: ergo & illa ratio.

Respondeo primo. concedo, quòd nullus potest odire deum in se licet per accidens. scilicet odiendo aliquos effectus peruersæ voluntati contrarios: vt sunt punitiones quibus per se odio habitis retorquetur odium in deum. huius dicti ratio est: quia quilibet etiã peccator amat deum naturaliter. etiam plus quam se. vt dicitur prima par. q. 60 ar. quinto. Cum hac autem dilectione naturali potest stare, quòd non diligit deum charitatiue, & sic quòd peccat. dilectio autem naturalis est dilectio illius boni quòd homo naturaliter vult. scilicet finis.

¶ Dico secundò quòd deus sub ratione infligētis pœnã, apprehenditur, à peccate vt iniustus. nec tamẽ est hereticus quã diu illa apprehensio est tãtum in parte sc̄sitiua ex vehemētia passionis, rōne bñ habituatã habitu fidei. Ad argumētum dicitur, quòd solum concludit, quòd non possumus odire deum in se: non tamen quin voluntas resilire possit à

Deo

Aureolus

Deus in se odire nequit, sed per accidens.

Apprehensio heretici ex vehemētia passionis non constituit hereticum.

Deo ex passione peccati vel alio modo: & tamen non erit hereticus.

Aureolus

Contra conclusionem in se arguit Aureolus primo. Vltimus finis in vniuersali apprehensus habet aliquam rationem imperfecti: ergo voluntas potest eum respicere ratione illius imperfectio nis. consequentia patet: antecedens probatur. Id habet rationem imperfecti, quod est potentiale, & confusum. sed omne apprehensum in vniuersali est potentiale & confusum. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem, negatur minor. Vbi sciendū quod licet ratio vniuersalis sit potentialis: non tamen oportet quòd res in qua fundatur illa ratio sit potentialis. Voluntas autem non vult rationem vniuersalitatis sed vult rem vt est in seipsa extra voluntatem & intellectum. & sic dum concipitur aliquid in vniuersali: imperfectio est in modo concipiendi non in re.

Contra. Modus cognoscendi obiectum multum facit ad hoc, quòd voluntas velit: sed summū bonum clare. i. claro modo visum, necessitatē volūtati; ergo vbi non est ille modus: sed tantum vniuersalis & confusa cognitio non necessitatē.

Respondeo. negatur consequentia. quia est fallacia consequentis. nam quod obiectum clare visum aliter moueat quàm obiectum obscure cognitum, possunt esse multe causæ: tamen quia primo modo sumè delectat non autem secundò modo: argueretur ergo sic. Obiectum clare visum aliter mouet quàm obscure visum: ergo si clarè visum necessitatē voluntatem: obscure visum non necessitatē. arguitur à pluribus causis veritatis ad vnam illarum.

Secundò arguit: Si actus voluntatis respectu summi boni in vniuersali apprehensi necessario esset complacētia, sequitur quòd illa complacētia necessario placet voluntati. hoc est falsum: quia illa complacētia non est magnum bonum: ergo non necessario placet voluntati. probatur prima consequentia: quia si obiectum necessario placet: & complacētia non necessario placet: ergo illa complacētia potest voluntati displicere: & sic voluntas tristabiliter complacēbit.

Diuersimodè ferunt volū-

Respondeo quòd complacētia obiecti potest dupliciter considerari. Vno modo vt est res quædã: & sic non neces-

sario placet voluntati. nec eodem actu fertur in ea volūtas quo in obiectum. Alio modo vt est complacētia talis obiecti: & sic eodem actu quo placet voluntati obiectum, necessario placet & complacētia: & vt sic ille actus volūtatis est principaliter respectu magni boni, scilicet vltimi finis & consequenter respectu complacētie magni boni.

¶ Dico secundò quòd alio actu potest displicere complacētia, possumus enim tristari quòd aliqua res mihi placuerit: sed iste est alius actus quàm ille, quo ferebatur voluntas super complacētiam vt erat talis obiecti: non possunt autem illi duo actus stare simul: & sic nullus tristabiliter complacēt sed successiue. & sic potest aliquis tristari: quia ante conplacuit.

¶ Ad argumentum ex dictis patet: quia in vno sensu negada est consequentia, & in alio falsitas consequentis.

Tertio arguit sic. Vltimus finis in cōi apprehensus non quietat voluntatem. cum stante illa apprehensione nõdum finis beati: ergo potest displicere.

Respondeo. quies opponitur motui. est autem duplex motus. Vnus est motus desiderii. & sic negatur antecedens. quia volūtas quiescit in summo bono: ita quòd nihil desiderat nisi propter seipsum. Alius est motus, quo cōsequimur summum bonum. & quies illi opposita est, quã ipsum habemus: & sic negatur consequentia.

Quartò arguit sic. Causa illius volitionis summi boni sic apprehensi, non est necessaria: ergo nec volitio: consequentia patet. quia nunquã maior est voluntas in effectu quàm in causa. antecedens probatur, respectu summi boni est amor concupiscentiæ: quia volumus ipsum vt perfectionem nostrã. & causa huius est amor amicitie quo amamus nos ipsos sed iste amor est cōtingens: ergo &c. maior probatur. Tum quia aliquis potest intensius & minus istẽse amare. Tum quia meremur amãdo nos: ergo non necessario amat se.

Respondeo negatur antecedens. Ad probationem negatur minor. Ad cuius primam probationem negatur consequentia, nam intellectus possibilis necessario mouetur ab agẽte & a phãtasma te, non tamen agit secundum vltimum posse: sed aliquando intensius aliquando remissius.

tas in cōplacētia, vt res est & vt talis obiecti.

Duplex quies opponitur duplici motui desiderii, & consequentis.

Quomo-
do aliquis
amando se
mereatur.

Ad secundum respondet in simili. S. D de veri. q. 2. ar. 7. Vbi dicit quod licet nullus mereatur amando se naturaliter: patet tamen mereri & laudari amando se ad aliquid: vel aliquo modo quod non habet ex natura. amor autem naturalis non est actus: sed quedam inclinatio. 1. dist. 1. q. vltim. arti. primo. ad 3. Et cum hoc stat quod aliquis potest appetere non esse. in quantum apprehendit non esse, ut quoddam bonum. 1. q. 5. ar. 2. ad 3.

Scotus in
1. dist.

Contra eandem arguit Scotus. 7. primo. Voluntas est mouens alias potentias. ergo si necessitat respectu finis, necessitabit medium ad considerandum de fine, hoc est falsum. consequentia patet in agentibus ordinatis si necessitas est in superiori: etiam erit in aliis.

Respondeo negatur consequentia, Ad probationem dico. quod si primum necessitat ad mouendum alia: oportet quod alia necessario moueantur: non tamen oportet si primum necessario mouetur ab obiecto suo: quod ipsum necessario moueat alia.

Adducit Scotus alia sex argumenta, quibus concludit, quod voluntas respectu vltimi finis in communi apprehensi potest suspendere actum: quod conceditur. Assumit tamen quasdam propositiones falsas. Prima quod id quod est in potestate alicuius mediate, est etiam in eius potestate immediate: hoc est falsum. nam voluntas mouet se mediante ratione: non tamen mouet se immediate.

Secunda est, quod si aliquid necessario agit, etiam necessario remouet prohibens actionem.

Tertia est quod impossibile est extremum vnius coordinationis respicere extremum alterius necessario, nisi necessario respiciat medium. Ista sunt falsa. nam appetitus brutorum necessario mouetur ad appetibile: non tamen necessario remouet prohibens. scilicet non imaginari. Et ipse appetitus tanquam extremum vnius ordinationis respicit appetibile tanquam extremum alterius: non tamen respicit necessario imaginationem, que est media. Sic in proposito voluntas necessario vult summum bonum tanquam extremum alterius coordinationis: non tamen necessario remouet prohibens, scilicet non considerat, nec ipsum necessario respicit.

CONCLUSIO 11. Voluntas

non necessario vult beatitudinem: apprehensam sub aliqua speciali ratione illius, in quo beatitudo consistit, puta sub ratione creatoris vel infiniti & huiusmodi. Hanc ponit. 1. 2. quaestio. 5. artic. 8. & 4. dist. 49. quaestio. 1. artic. 3. quaestio. 1. ad primum. Et medium est, quia quaelibet specialis ratio se habet per accidens ad communem rationem summi boni: ergo voluntas non necessario vult sub illa speciali ratione. Nam beatitudo apprehensa sub communi ratione beatitudinis est per se obiectum naturale voluntatis. sub ratione autem speciali se habet per accidens.

Aureolus probat tripliciter: quod deus apprehensus ut summum bonum necessario diligitur: stante illa apprehensione: quod conceditur.

CONCLUSIO 111. Voluntas in statu viae a nullo obiecto mouetur necessario quantum ad exercitium actus. Hanc probat prima secunda. q. 10. ar. 20. de veri. q. 2. ar. 6. 2. & arguit sic. Ab eo non mouetur voluntas necessario quo ad ad exercitium actus, de quo potest intellectus non considerare: sed de quolibet in statu viae potest intellectus non considerare: ergo &c.

CONCLUSIO 1111. Diuina essentia clare visa necessario mouet voluntatem: & quo ad exercitium, & quo ad specificationem actus. primam partem probat. 3. contra gen. cap. 6. Quicquid potest voluntas apprehenditur sub ratione boni sed cessare ab actuali amore diuinae essentiae clare visae non apprehenditur ut boni: ergo maior nota: minor probatur. Cessare ab actuali amore illo non est bonum: ergo non apprehenditur a beato vt bonum. alioquin beatus erraret, prima pars patet ex prima conclusione. Et probatur etiam 4. dist. 48. q. 1. arti. 3. & 1. q. 62. artic. 8.

Contra arguit Adam. primo. Voluntas videntis deum clare est libera: ergo potest actum fruitionis suspendere.

Respondeo, negatur consequentia, quia libertas voluntatis non repugnat cuicumque necessitati: sed tantum necessitati coactionis. de veri. q. 2. ar. 5. & 1. quaestio. 24. ar. 1. ad 2. Quatuor enim requiruntur ad hoc, quod potentia sit libera: que omnia sunt involuntate beati: vt dicitur infra lib. 2. dist. 24.

Secundo arguit. Nulla res finita etiam clare cognita necessitat voluntatem ad sui

Adam.
Vtrū fru-
ens Deo
possit su-
spendere
actū frui-
tionis.

fui volitionem: ergo nec vltimus finis clare visus. antecedens est Augustini primo de lib. arb. probatur consequentia. quia sicut obiectum finitum mouet voluntatem tantum finitè: ita & obiectum infinitum, cum voluntas non sit capax infinitæ motionis.

Respondeo. Primò, quod appetitus sequitur iudicium rationis: & ideo si iudicium non sit in potestate alicuius: sed sit ei ab aliquo determinatum nec appetitus erit in potestate eius. Iudicium autem de dilectione respectu vltimi finis clare visi est præfixum nobis à Deo. Ad hoc enim habemus quendam habitum generalem, qui dicitur synderesis, qui ita se habet respectu vltimi finis, sicut intellectus respectu primorum principiorum. Et ideo videns Deum: non potest quantum est ex se iudicare, quod bonum esset suspendere illum actum fruitionis etiam ad experiendum propriam libertatem: quia istud iudicium contrariatur illi iudicio, quo iudicat tale obiectum pro tunc esse summè diligendum. Et sic nunquam potest voluntas suspendere actum respectu obiecti: nisi possit iudicare intellectus quod bonum sit pro tunc cessare ab actuali eius dilectione. de veri. q. 24. art. 2.

Voluntas
respectu
vltimi fi-
nis se ha-
bet vt na-
tura.

Dico secundo quod voluntas respectu vltimi finis: non se habet ut potentia rationalis, quæ potest in opposita: sed ut natura quæ est determinata ad vnum. prima parte. quaestio. 62. arti. 8. ad secundam.

Ex his ad argumentum, negatur consequentia: quia licet vtrumque moueat finitè, tamen istud mouere & illud sunt diuersarum rationum, vnum naturaliter & aliud non: non sic intelligendo quod voluntas naturaliter inclinatur ad volendum vltimum finem, & non ad alia. Et ideo quantumcunque intenderetur obiectum creatum, nunquam necessario moueret, sicut vltimus finis clare visus.

Tertio arguit. possibile est, quod beatus conformet voluntatem suam voluntati diuinæ in volito: sed Deus potest alicui beato reuelare, quod post horam non fruetur Deo. ergo talis potest velle non frui.

Respondeo, argumentum concludit, quod beatus potest velle carere fruitione post horam. & hoc conceditur: sed non probat quod stante visione, possit velle ca-

rere pro tunc visione.

Contra. Deus potest præcipere beato, quod stante visione suspendat actum fruitionis: ergo potest stante visione velle carere ea.

Respondeo, negatur antecedens. quia stante visione clara, necessario sequitur iudicium practicum de eo, super omnia diligendo: ad quod iudicium necessario sequitur dilectio. Et ideo implicat quod stante tali iudicio, dilectio non sequatur. Si tamen suspenderet Deus illud iudicium, utique suspendere posset dilectionem.

Quarto. Clare videns Deum, potest apprehendere eum sub ratione displicibilis: ergo potest non amare eum. consequentia patet. antecedens probatur. Videns Deum potest apprehendere eum, ut sui punitorem: ut puta si Deus ostenderet se alicui damnando: ergo ut displicibilem.

Respondeo, negatur antecedens. Ad probationem, negatur consequentia: quia si etiam tali videnti Deum, & in futurum damnando reuelaretur ei magna futura poena, gaudium quod pro tunc haberet de Deo viso, non minueretur. Tum quia illud gaudium non est in potestate gaudentis, ut plus aut minus gaudeat. Tum quia iudicaret bonum esse pati illam poenam tanquam iustam.

Dico secundo, quod damnandus non assentit isti consequentia. Deus est futurus tui punitor: ergo est non amandus: quia ad visionem necessario sequitur iudicium naturale, quod sit summè amandus, nec hoc iudicium impediri potest aut remitti vlla passione corporis aut animæ.

Dico tertio, quod clare videns Deum potest velle carere ea visione per accidens, in quantum potest velle se conformare voluntati diuinæ: si ei præciperet, quod veller carere tali gaudio ad tempus: sed hoc non fieret, nisi suspendendo miraculosè iudicium rationis de Deo summè diligendo. Sicut etiam potest quis appetere miseriam per accidens, in quantum appetit esse, quod tamen videt se habere non posse, nisi cum miseria sicut damnatus.

Contra eandem arguit Scotus. 7. primo. Vnius potentia est tantum vnus modus agendi: sed voluntas est vna & respectu aliorum se habet contingen-

A dispu-
tandi ra-
tionibus
aberrant
casus
Ad ar-
guentis.

Videns
Deum po-
test velle
ea visione
carere per
accidens.

vbi supra

ter:ergo & respectu finis.

Respondeo.primò negatur maior.nā voluntas diuina vult se necessario, & alia contingenter.& intellectus possibili necessario assentit primis principijs, conclusionibus autē contingenter:nec diuersus modus agendi variat potentiam:quia non inest ei absolutè sed in ordine ad obiectum.

¶ Dico secundò, q̄ ista necessitas respectu Dei clarè visū: non tantum est ex aliquo intrinseco potentia, nec tantum ex obiecto: sed ex comparatione vnus ad aliud, & ex concursu vtriusque.

Secundò diuersa approximatio passi ad agens, non causat necessitatem in agente: sed tantum intensiorem actionem. sed obiectum clarè & obscurè visum differunt solū sicut passum diuersimodè approximatum: ergo.

Respondeo. negatur minor: quia dilectio vix & patitur non differunt solū sicut magis & minus. Secundò negatur minor. nam bonum cognitum est bonum voluntatis. ideo secundum diuersitatem cognitionis boni aliquid variatur ratio obiecti: & propter hoc non solum mouet intensius tūc, quàm nunc: sed tunc necessario, non autem nunc.

Contra eandem arguit Aureolus. † Deus clarè visus non replet totā capacitatem voluntatis. ergo non necessitat eam ad se amandum. consequentia patet. antecedens probatur. quia videns & diligens Deū est in potentia ad multas alias dilectiones: ergo sua capacitas non est repleta.

Respondeo. negatur antecedens. non ad hunc sensum quo probat S. Doc. q̄ dilectio Dei nullam aliam dilectionem secum patitur: quia in Angelis est simul dilectio naturalis & beatifica: vt dicitur prima. q. 62. art. 7. sed Deus replet voluntatem ad hunc sensum, q̄ in eo est tota ratio obiecti voluntatis: cū ipse sit summum bonū: & est ratio volendi beatis quicquid volunt, cum nihil velint, nisi in ordine ad Deum.

Vltimò arguitur ex dictis S. Do. de veri. q̄stio. 22. artic. 6. dicentis, quod voluntas in quocunq; statu respectu cuiuslibet obiecti potest velle, & non velle: ergo &c.

Respondeo. dictum S. Doc. intelligendum est non vniuersaliter, sed quod voluntas potest tunc actum suspendere:

quando cessatio ab actu potest apprehendi sub ratione boni. hoc autem non est in patria respectu dei: & quod ita intelligat, patet in eodem lib. q. 24. 8. ad 2. in simili.

CONCLUSIO V. Vltimo sine clare apprehenso: voluntas necessario fruitur. Ista conclusio patet ex præcedenti.

CONCLUSIO VI. Vltimo sine apprehenso sub communi ratione summi boni, citra beatificam visionem voluntas non fruitur perfecte. Hanc probat. primo dist. 1. q. 6. ar. primo. perfecta fruitio, requirit perfectam vnionē finis vltimi: sed vltimus finis apprehensus tantum in cōi nō est perfectus: nobis vnitus: quia nondum clare visus: ergo &c.

DISTINCTIO II.

In secunda distinctione istius primæ partis quæritur primo. Vtrum deus sit à nobis pro statu viæ intelligibilis.

P R O cuius decisione hæc est prima conclusio. Obiectū primum & adequatum & per se nostri intellectus est ens. Primam partem probat. S. Doc. de veri. q. 1. arti. 1. Conceptus entis est prius cadēs in intellectu nostro: ergo est primum obiectum prioritate temporis. Secundā partem probat. secundo contra gent. ca. 96. Illud est obiectum adequatum potentia quod nec excedit nec exceditur à potentia: ens est huiusmodi respectu intellectus, ergo maior nota. minor probatur. Omne ens est intelligibile. & intellectus nihil intelligit nisi quod est aliquo modo ens: ergo vnum nō excedit aliud. Tertiam partem probat. 1. q. 5. ar. 2. Illud est per se obiectum intellectus sub cuius ratione alia intelligitur: sed nihil cognoscitur ab intellectu nisi per rationē entis: ergo &c. maior nota. minor probatur. Ratio entis est esse in actu: sed nihil intelligitur nisi vt est aliquo modo in actu: ergo.

Cōtra arguit Aureolus quod ens nō habeat vnum conceptum, & consequenter non sit obiectum intellectus. primo. Ratio entis est omnino idem cū omnia alia ratione nullo sibi addito: ergo ratio entis nō est vna. cōsequenter patet. q̄ alie rationes sunt diuersæ inter se: ergo si ratio entis est omnino idem cū vna qua

in primo dist. 2. q. 1.

qua

Verū entis sit, vnum conceptus.

Ratio tripliciter accipitur.

quaque natura ratio entis erit plures. antecedens probatur. Aut em ratio entis coincidit cum aliis ente sibi addito aut nullo. nō primum, quia ens entis non additur: ergo secundum.

Respondeo. Primo quod ratio aliquādo accipitur pro q̄dditate rei. aliquādo accipitur pro principio formali alicuius agentis: sicut dicitur, quod calor est ratio ignis, quod agat: aliquando pro eo quod apprehendit intellectus de significato alicuius termini siue ille conceptus sit diffinitio, siue non. prima. dist. 2. ar. 1. ad 3. & primo contra gent. ca. 53.

¶ Dico secundo quod conceptus entis coincidit cū aliis aliquo addito: omnibus enim conceptus addit aliquid supra conceptum entis. de veri. q. 1. ar. 1. & q. 21. arti. 1.

Ad argumentum negatur antecedens. Ad probationem dī quod coincidit ēte addito, sed non sub ratione entis: addit ergo ad ens non aliud significando sed alio mō scilicet explicantius exprimendo, quod conceptu entis implicite designatur.

Secundo. Si ens habet vnum cōceptū aut est absolutus aut respectiuus: sed nec sic, nec sic. ergo maior nota. q̄ absolutum & respectiuum distinguuntur per affirmationem & negationem. scilicet per esse ad aliud & nō esse ad aliud inter quæ nō cadit medium. minor probatur. Id quod diuiditur in oppositas rationes immediate nō habet aliquam earum sed abstrahit ab vtraque: sed ens diuiditur in absolutum & respectiuum, quæ sunt opposita immediata: ergo &c.

Respondeo. negatur minor. dico enim q̄ conceptus entis est absolutus: vt dicitur de veri. q. 21. art. 1. ad primū. Ad probationem dico, q̄ quando diuisus est cōceptus in oppositas rationes potest accipi, vt superior siue communior, & vt inferior ad vnam illarū: tunc non oportet, q̄ sit abstractus ab vtraque: sicut conceptus qualitatis est qualitas spiritualis: & tamen diuiditur in qualitatem corporalem & spiritualement. Et similiter vniuersale est quid superius ad hoc vniuersale, quod est genus, & genus potest accipi vt superius ad vniuersale. nam conceptus generis cōtinet sub se omnia genera: omnia autē genera sunt vniuersalia: & tamen vniuersale dicit vnam rationem, licet diui-

datur per illa quinque, & non sit dare vniuersale medium per abnegationem inter ea. Ita in proposito ens accipitur vt superius ad absolutum: nam omne absolutum est ens & non econtra. absolutum etiam potest accipi vt superius ad rationem entis: quia sub absoluto non tantum continetur ratio entis, sed omnia absoluta. Et sic ratio entis vt sumitur per se, est inferior ad absolutum: & est superior, vt sumitur pro illis quæ naturaliter representat in tota sua latitudine.

Tertio. Si entis est vna ratio: ergo omnia prædicamenta conueniunt in illa questione: quia omnia sunt ens. hoc est falsum: quod probatur: prædicamenta sunt se totis distincta, & primo diuersa: vt dicit Commenta. 3. & 8. metaphysicæ. † ergo in nullo conueniunt.

Respondeo. negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur: q̄ aliqua dicuntur primo diuersa dupliciter. Vno modo, quia non conueniunt in aliquo vniuerso. & sic intelligit Commenta. sed negatur consequentia: quia sic primo diuersa possunt in vna ratione conuenire per prius & posterius. Secundo dicuntur primo diuersa, quæ in nullo conueniunt. & sic negatur antecedens: immo nulla sunt hoc modo primo diuersa.

¶ Dico secundo, q̄ nō oportet quærere, per quid distinguantur prædicamenta sub ente: quia cum analogum distinguatur per diuersos modos participandi rationem entis. prædicamenta distinguuntur seipsis tanquam diuersis modis participandi rationem entis. 1. distinct. 12. q̄stio. 1. artic. 3. ad secundum. Et licet ens immediatè significet prædicamenta, id est, q̄ non significat prius aliam rem, quàm prædicamenta: tamen non significat ea nisi mediante conceptu.

Ex hoc patet q̄ licet ens dicat conceptum vnum: tamen non dicit immediatè vnam naturam. sicut hoc nomen homo immediatè significat naturam humanam.

CONCLUSIO II. Verū est adequatum obiectum intellectus nostri, non tamen per se. Prima pars probatur. 1. q. 87. art. 3. ad primum: sic. Verum conuertitur cum adequato obiecto, scilicet cum ente. ergo est adequatum intellectui. Secunda pars probatur.

d + 1. q.

Com. 24.

Primò diuersa dupliciter dicuntur in nullo conuenientia vniuerso & in nullo simpliciter.

vbi supra

Quomodo dilectio di ci nullam aliam dilectionē se cum patitur.

1. q. 16. arti. 3. ad octauum. & de veri. q. 1. art. 1. ad tertium. Ratio entis potest intelligi, non intellecta ratione veri. ergo verum non est per se obiectum.

Corollarium. verum est adæquata passio per se obiecti intellectus, scilicet entis. Hanc ponit de veri. q. 1. artic. 1. id quod per se cōsequitur omne ens, dum actu intelligitur, est passio adæquata obiecti intellectus: sed verum est huiusmodi. ergo ibi enim elicitur, q̄ sic se habet ratio veri ad intellectum: sicut se habet ratio assimilati sensui per speciem sensibilem. sed talis ratio non est obiectum sensus: consequitur tamen omne quod sentitur actu: ita & verum consequitur omne, quod actu intelligitur. sicut etiam esse abstractum, esse vniuersale, esse immateriale.

CONCLVSIO III. Obiectū materiale & proportionatū intellectui nostro pro statu p̄nti est quidditas rei materialis. Hanc probat sic. 1. q. 8. ar. 7. & q. 12. arti. 4. obiectum debet proportionari potentie, sed potentia intellectiua pro statu p̄senti est virtus aīæ existētis in materia: ergo obiectū suū est quidditas rei materialis.

Aureo. primo def. 2. q. 2. ar. sic. 2.

Contra. arguit Aureo. intellectus pro statu p̄senti intelligit se & actum suū & multa alia immaterialia. ergo quidditas rei materialis non est eius obiectum.

Respondēo. dico primo, q̄ per quidditatem rei materialis intelligimus quidditatem rei cōpositā ex materia & forma cuius potest haberi phantasma. talem autem quidditatem dicimus esse obiectum intellectus pro statu p̄senti, non quia alia intelligat: sed quia nō primo alia intelligit: imo omnia per talem quidditatem intelligit.

Dico secundo, q̄ intellectus cognoscendo se, ita procedit. Primo enim intelligit quidditatem cuius accipit speciem à phantasmate. Secundo cognoscit actum suū. Tertio seipsum. Quarto naturam animæ intellectiue cognoscendo de his omnibus quid sunt. 1. q. 87. artic. 3.

Ex cognitione autem sui deuenit in cognitionem substantiarū separātū quantum ad quia sunt tantum: vt dicitur. 3. contra gen. c. 46.

Ad argumētum negatur cōsequētia: vt patet ex dictis. Aliis decem mediis probat q̄ quidditas rei materialis non est formale, & p̄ se obiectū intellectus

quod conceditur.

CONCLVSIO IIII. Licet verum non sit per se obiectum quod intellectus: est tamen eius obiectum quo.

Vbi sciendum vt elicitur ex 5. di. 24. q. 1. arti. 1. q. 1. & de veri. q. 14. ar. 8. ad. 4. formale obiectum est duplex, vñū est formale quo aliquid obicitur potentie: & sic lux est formale in obiecto visus. Aliud est formale quod obicitur potentie: & sic color & non lux est formale obiectum visus. Ita in proposito verum est formale obiectum intellectus quo p̄rio q̄ nihil intelligitur nisi intellectus ei assimilatur per sp̄m: quæ assimilatio complet rationem veri. ita quod veritas est, qua aliquid est intelligibile: cum cognitio sit quidam veritatis effectus: nunquam enim species esset principium quo intellectus intelligit lapidem nisi per eam intellectus lapidi conformaretur: ens autem est formale obiectum intellectus tāquam id, ad quod terminatur actus intellectus.

Verū est formale obiectum nostri intellectus quo: nō vt rō quod.

CONCLVSIO V. Deus non potest à nobis in via cognosci per essentiam suam vel in se. Hanc probat de veri. q. 10. arti. 11. & primo contra Gen. ca. 14. & 1. q. 14. ar. 5. & super Boe. q. 1. ar. 2. Quicquid cognoscitur in via per essentiam suam, & in se cognoscitur per speciem ipsam, perfecte repræsentantem. sed nullam habemus speciem perfecte repræsentantem Deum. ergo.

Contra arguit Scotus. 2. meta. quod in statu viæ possimus intelligere quidditates substantiarum separatarum: primo naturale desiderium non est frustra. primo cœli. sed homo naturaliter scire desiderat quid de substantiis separatis primo meta. ergo. †

Com. 23.

Respondēo. negatur consequentia: quia sufficit quod hoc desiderium compleatur in alia vita. sicut etiam homo nō est beatus in hac vita, licet naturaliter eam appetat.

Primo met. prologo.

Contra, philosophus non posuit aliam vitam.

Respondēo. quod licet explicite non posuerit: tamen suæ rationes ad hoc ponendum mouere debent. & maxime, quia naturaliter desideramus eas scire. hoc non fit in hac vita: ergo in alia.

Aristo. im plicite aliam asseruit vitā.

Secundo potentia improporcionata obic

obiecto nunquam potest ad ipsum eleuari. sicut visus non potest eleuari ad cognoscendum sonum: sed intellectus eleuabitur, quando erit separatus ad cognoscendum substantias separatas. ergo nūc nō est eis improporcionatus.

Obiectum dicitur potentie improporcionatum dupliciter: primo nō contentū secundò excedens.

Respondēo. dupliciter obiectum est improporcionatum potentie & econtra. Vno modo quia nullo modo cōtinetur sub obiecto potentie. sicut sonus non continetur sub obiecto visus. & sic conditur totum. sed non est contra nos. Alio modo quia continetur quidem sub obiecto potentie, sed modus essendi obiecti excedit modum essendi potentie, quæ tamē eleuari potest ad alio rem modum essendi: sicut lux solis excedit visum noctis. & sic negatur maior hoc mō substantiæ separatæ sunt improporcionatæ intellectui nostro. 1. q. ar. 4. ad quartum.

Tertio: quilibet effectus ducit in cognitionē suæ causæ: sed quilibet creatura est effectus Dei. ergo ducit in eius notitiam.

Respondēo. triplex est notitia causæ. Vna qua cognoscitur quid est. & sic negatur maior. Secunda qua cognoscitur quia est. Tertia, qua cognoscitur quid non est. sic conceditur totum. sed non est contra nos.

Tex. 7.

Contra si cognoscimus de Deo quia est: quod cognoscimus etiam quid est.

Primo. quia dicitur. 2. poste. † vbi habetur quia est: quid est, facile est habere.

Respondēo. cognitio quia est causæ per effectum, est duplex: vna per effectum adæquantem virtutem causæ, & sic intelligit philosophus: sed dico q̄ nulla creatura adæquat virtutem Dei. Alia est per effectum non adæquantem causæ. & sic nō intelligit philosophus.

Secundò per te cognoscimus istā, Deus est. ergo cognoscimus q̄ esse cōuenit eius naturæ. sed hoc fieri nō potest nisi ipsam essentiam cognoscamus: quia hoc verbum est, significat compositionem quādam, quam sine extremis non est intelligere.

Respondēo. negatur minor: quia ad cognoscendum Deum esse, sufficit cognitio eius in effectu. 1. q. ar. 1. arti. 7. ad primum.

Contra aliam partem eiusdem resolutionis: qua dicitur q̄ de Deo sufficit per effectum cognoscere quid non

Scotus ibi dem.

est: arguit sic.

Primo. & quirit q̄ nesciremus qd est brutum. hoc est falsum. ergo: probatur consequentia: quia differentia bruti, scilicet irrationale dicit negationem.

Respondēo. negatur consequentia. Ad probationem dicitur, q̄ licet differentia bruti aliquo modo non habeat nomen. habet tamen conceptum affirmatiuum perfectè determinantem difinitionem.

Lec. 4.

Secundò: quia secundo perihermēnias † dicit philosophus: q̄ negatiua cognoscitur per affirmatiuam. ergo si cognoscimus quid nō est. prius cognoscimus quid est.

Respondēo. vt inquit Albertus, illa propositio philosophi est vera tantum in illis, in quibus id quod derelinquitur per negationē, potest à nobis comprehendī. hoc autem non est in proposito: quia significatum formale propositionis affirmatiuæ de Deo est incomprehensibile.

CONCLVSIO VI. In via possumus de Deo cognoscere quia est. Hanc probat super Boe. quæst. 1. art. 2. Omnis effectus ducit in cognitionem quia est de causa sua, sed cognoscimus aliquos effectus. ergo &c.

Contra. in articulis Parisiis cōdemnatis dicitur sic. Quod de Deo nō possumus cognoscere, nisi quia est: est error.

Respondēo. ille articulus damnat quosdam dicentes, q̄ de Deo non cognoscimus nisi hoc enuntiabile, Deus est. Hoc autem non dicit S. Do. immo q̄ cognoscimus Deum esse bonum, iustum, &c. Sed omnis cognitio qua aliquod prædicatum non diffinitiuum cognoscitur non inesse subiecto dicitur cognitio quia est, vt dicitur secundo posterio. † & ibi Linconiensis. cōmen. 1.

Tex. 8.

Ex quo habetur, q̄ omnis cognitio citra cognitionem quidditatis dicitur quia est. Et q̄ ille articulus nō sit contra nos patet. nam ibi dicitur artic. 36. q̄ Deum in hac vita possumus intelligere per essentiam: est error.

Cognitio omnis citra cognitionē quidditatis: quia est.

CONCLVSIO VII. Licet non possumus Deum in via immediatè cognoscere: possumus tamē de Deo immediatè cogitare. primam partem probat. 2. distinctio. 27. quæstio. 3. artic. 1. Omnis cognitio quam in via habemus

*Duplex
mediū co
gnoscendi
Deū: co
gnoscētis
& cogni
ti.*

bemus de Deo, est per creaturam. ergo nulla est immediata. consequentia patet, antecedens etiam: quia non intelligimus nisi per phantasma sumptum à creatura. est enim duplex medium. vnum ex parte cognoscentis, scilicet species. Aliud ex parte Dei cogniti, scilicet creatura, in qua cognoscitur: sicut Hercules cognoscitur in imagine sua. primum medium non facit cognitionē mediatam sed secundum. secunda pars probatur. 4. distin. 49. quæstio. 2. arti. 7. ad octauum. illa cogitatio est immediata, qua aliquid affirmatur vel negatur de aliquo. sed hoc possumus de Deo facere. ergo maior nota: minor probatur. Grego. declarat. Nam ex quibusdā conceptibus simplicibus abstractis à creatura, formamus vnum conceptū complexum, & illū attribuimus Deo. Nam cognoscimus quòd id quod mouet cœlum est substantia: & quia mouet circulariter, concludimus: quòd illa substantia est intelligens: & quia ille motus est sempiternus: concludimus quòd illa substantia est incorporea. vterius concludemus, quòd datur aliqua substantia intelligens incorporea infinita prima omnium non distincta à suo esse, hic autem conceptus est proprius Dei, & per ipsum quando volumus cogitamus de Deo. tamen non acquisiuimus hunc conceptum, nisi præcognita creatura.

CONCLUSIO VIII. In statu viæ possumus habere conceptum Deo proprium: & etiam speciem sibi propriam. prima pars patet ex præcedenti conclusione. Et primo cōtra Gen. c. 1. 4. secunda pars elicitur. 1. quæstio. 1. 2. artic. 4. ad 2. intellectus habet in se speciem entis: speciem substantiæ: speciem incorporei: speciem essentiæ non distinctæ ab esse. & ex istis potest vnam formare: sicut imaginatio ex specie montis & specie auri, format speciem montis auri: sed illa sic formata ab intellectu ex illis pluribus erit propria Dei. ergo.

CONCLUSIO IX. Eodem conceptu quo viator cōcipit creaturā, potest cōcipere etiam Deum licet nulum nomen de deo & creatura vniuocè dicatur. prima pars patet 7. cōclusio ne. de potentia. q. 7. art. 5.

Ex quo loco patet quòd ens, & vniū de deo & creatura communiter dicta

non dicunt duos cōceptus. scilicet, vniū dei & alium creaturæ sed eundem: qui tamen est imperfecta ratio dei. & perfecta ratio creaturæ. secundam partem probat. 1. di. 3. arti. 4. q. 1. in eis distinguitur esse ab essētia, de quibus aliquid dicitur vniuocè: sed in Deo non est aliud esse ab essētia. ergo. &c.

Contra arguit Sco. 4. metaph. ens dicitur vniuocè de omnibus. ergo aliquid est vniuocum Deo & creaturis: consequentia patet. antecedens probat supponēdo duo. Primò quòd cōceptus entis est vnus in se & distinctus ab aliis hoc suppositum probat vndecim rationibus. Alij tredecim rationibus: quarū hęc potissima est, vnum est passio entis, ergo inest ei. consequentia patet. antecedens est philosophi. 4. metaph. †

Secundo. supponit quòd obiectiuus conceptus entis est realis. hoc probat sex rationibus: quarum portio est hęc: Nullum nō reale est de ratione realis. sed ens est de ratione cuiuslibet realis ergo non est non reale. Tunc arguit, sic. cōceptus entis est vnus, & est realis. ergo vniuocus.

Respondeo primò. quòd conceptus est duplex, quidam est formalis: & hic est ille, quē format intellectus noster. & sic conceptus entis est vnus. aliter enim concipit ens: aliter substantiā: nō tamen iste formalis conceptus entis est vniuocus. quia non æqualiter repræsentat omnia de quibus ens prædicatur. Quidā est cōceptus obiectiuus: & hic nihil aliud est: nisi id quod obicitur intellectui formanti conceptum formalem: sicut natura humana est conceptus obiectiuus illius intellectiōis. qua intelligitur homo.

¶ Dico secundo: quòd conceptus obiectiuus potest esse vnus dupliciter: Vno modo quia significat vnam naturam participatam à multis. sic quòd non stat ex parte illius forme, quin sit vna. sed ex alio. scilicet ex principijs indiuiduantibus eam: vel ex differētijs diuisiuis. Alio modo conceptus obiectiuus dicitur vnus vnitare attributionis: ens enim non significat vnum conceptum obiectiuū primo modo, sed secundo modo. immediate em significat deū & creaturā sed creaturæ ex attributione ad deū: & accidens ad substantiā.

Ex quo sequitur quòd conceptus obiectiuus entis nō est vnus tanta vnitare

*Scotus
met. q. 1.*

*tex. r.
Vtrū ens
dicatur v
niuocè.*

*Cōceptus
duplex for
malis, &
obiecti
uus.*

tate quanta est vnitare vniuoci: quia vniuocum immediate significat vnam naturam: non autem ens.

¶ Tertio negatur primum suppositum loquendo de conceptu obiectiuo & de vnitare forme significatæ. Ad probationem primi suppositi dico quòd vnitare consequitur primo & per se rationē entitatis i suppositis suis: vt verbi gratia. Lapis est corpus: est substantia, est ens: vnitare consequitur lapidem per prius in quantum lapis est ens: quā in quantum est corpus: vel substantia: nō tamē oportet quòd passio consequitur subiectum in sua ratione: sicut ratio hoīs non est risibilis: nec ratio albedinis est disgregatio. Ita in proposito licet ens sit per prius vnum quā substantia sit vna: non tamen oportet quòd ratio entis sit vna.

¶ Aliæ rationes pro primo supposito solum concludunt, quòd formalis conceptus entis est vnus: quòd conceditur:

*Entis tri
plex com
munitas:
decem ge
neribus en
ti creato
& increa
to: reali
& rationis.*

Ad secundum suppositum dicitur primo quòd ens accipitur tripliciter. Vno modo vt est commune tantum ad decem prædicamenta & sic dicit vnum conceptum realem. & sic nihil concluditur quin sit aptum natum esse in reum natura præter omne opus intellectus Secundo accipitur vt se extendit ad omne ens reale: siue creatū siue increatum: & sic est minus vnum quā primo modo: quia minus conuenit ens creatum cum increato quā vnum prædicamentum cum alio. Tertio accipitur vt est commune ad ens reale & ens rationis: & sic dicit vnum conceptū non realem nec rationis: & sic abstractit ab vtroque. & includit omnē rem & omnem rationē. & sic iste est adhuc minus vnus. Accipiēdo ens primo modo & secundo, conceditur secundū suppositum. sed negatur accipiēdo ens tertio modo. Et hoc tertio modo non est subiectum metaphysicæ, nec bonū passio eius, sed tantum entis realis.

*Ens non
reale du
plexiter di
citur con
trariè &
abstractè.*

¶ Dico secundo ad probationē huius secundi suppositi, quòd aliquid est non reale dupliciter. Vno modo contrariè sicut chimera. & sic conceditur totum sed non est contra nos. Alio modo dicitur & reale: quia abstractit ab ente reali, & ente rationis, & sic negatur maior. Vltimò negatur illa consequentia, conceptus obiectiuus entis

est vnus vnitare attributionis, vt dictū est. ergo est vniuocus, quia non solum ratio inæqualiter participata: sed etiam diuersus modus essendi impedit vniuocationem: licet esset vnitare rationis, vt dicitur primo contra Gen. c. 3. 2. de domo in mente & in materia: & de formis intelligibilibus, quæ sunt in mente diuina, & respectu creaturarum. Ista enim sunt vnus rationis: non tamen vniuoca. de potentia. quæstio. 7. articulo. 7. ad sextum.

Secundo arguit. Ens prædicatur de omnibus in quid. ergo est vniuocum.

¶ Respondeo. negatur antecedens: quia eis sumitur ab esse: quòd differt ab essētia in creaturis. negatur etiam consequentia. quia non prædicatur secundum vnam rationem æqualiter participatam.

Tertio arguit. Omne analogum potest esse extra intellectum alicuius: sicut sanum, vt dicitur de medicina, quæ est extra intellectum sani: vt dicitur de pulsu. sed ens nō est extra intellectum alicuius. vt dicitur. 3. metaphysicæ. ergo.

¶ Respondeo. analogum est triplex. vt dicitur. 1. distinctio. 1. 9. quæstio. 5. articulo. 2. ad 1. Aliquod est, quòd dicit plures rationes explicitè, vt sanum. nam alia ratione dicitur homo sanus, alia ratione medicina dicitur sana. Aliud est, quòd dicit vnam rationem æqualiter participatam, quæ tamen non habet vniforme esse in analogatis. sicut corpus dicitur de cœlestibus & inferioribus: sed ibi habet esse incorruptibile. hic corruptibile. Aliud est quòd dicit vnam rationem in actu sed inæqualiter participatam. Primus modus analogiæ facit propositionem multiplicem: non autem alij. Item omnia contenta sub analogo: tertio & secundo modo possunt eadem distributione distribui. Item analogum secundo & tertio modo non potest esse extra intellectum alicuius analogatorum: quia dicit vnam rationem. Analogum autem primo modo cum dicat plures rationes in ordine tamen ad vnum numero, puta ad sanitatem animalis, sub ea ratione qua dicitur de vno, est extra intellectum alterius.

*Triplex
analogū.*

QVÆSTIO II.

Quæritur secundo. vtrū Deum esse, sit per se notum.

P. R. Q. decisione. sit hęc prima cōclusio.

fio. Ad hoc quod aliqua propositio sit per se nota: sufficit quod predicatum sit de ratione subiecti. Hanc probat de veri. q. 10. ar. 12. Ex. 1. q. 2. ar. 1. Omnis propositio est per se nota: quæ statim cognitis terminis, cognoscitur. primo posteriorum: sed omnis illa in qua predicatum est de ratione subiecti, est huiusmodi. ergo. maior nota. minor probatur. Quando predicatum est de ratione subiecti, idem significatur per subiectum & predicatum. ergo cognitis terminis cognoscitur predicatum in esse subiecto.

Tex. 6.

Aureo.

Tex. 6.

† Cyp. 20

Per se notum dupliciter: scilicet: sensui & intellectui.

Quinque modis predicatum includitur in subiecto.

Grego.

Contra arguit Aureo. Istæ propositiones. motus est, nix est alba. parallelæ non cõcurrunt, sicut per se notæ: & tamẽ predicatum non est de ratione subiecti. ergo prima pars antecedentis est philosophi physici. † secunda pars est eiusdẽ. 2. topicorum. †

Respondeo. dico tria. Primum quod hoc nõ est cõtra cõclusionem quia non dicitur quod in omni propositione per se nota predicatum sit de rõne subiecti.

¶ Dico secundo quod aliquid esse per se notum dupliciter accipitur. Vno modo intellectu. Alio modo sensui. motũ esse, niuem esse albam, per se notum est sensui, non autem intellectui: de qua notitia loquimur hic. nam cognitis his terminis, nix, & albedo non statim cognoscitur intellectu predicatum in esse subiecto sed indiget sensu.

¶ Dico tertio ad saluandum quod in omni propositione per se nota predicatum est de ratione subiecti. Predicatum quinque modis includitur in subiecto. Primo, quãdo predicatum est diffinitio subiecti. Secundo quando predicatum est pars diffinitionis subiecti. Tertio quando diffinitum predicatur de sua diffinitione. Quarto quando descriptio predicatur de descripto. Quinto quando descriptum predicatur de descriptione. Ad argumentum negatur antecedens. quia non concurrere cum sit passio parallelarum, ponitur in earũ descriptione.

Contra eandem arguit Grego. primo Nec illa propositio in qua predicatum includitur in ratione dicente, quid rei subiecti. nec in illa, in qua predicatum includitur in ratione dicente quid nois est per se nota. ergo nulla consequentia patet à sufficenti diuisione: quia omnis ratio vel dicit quid rei, vel quid nominis. antecedens probatur pro prima

parte: In ista: intellectus est qualitas, predicatum dicit quid rei subiecti: & tamen non est per se nota, cum multi de ea dubitent. Similiter ista. albedo est color, non est per se nota cum sit contingens: & tamen predicatum dicit, quid rei subiecti. Secunda pars antecedentis probatur. Omnis propositio per se nota est vera. sed ista, vacuum est locus: non est vera: & tamẽ predicatum dicit quid nominis subiecti, ergo non est per se nota. maior nota. minor probatur. nullus locus est vacuum. ergo vacuum non est locus priuatus corpore.

Respondeo. negatur antecedens pro utraque parte. Ad primũ contra primã partem antecedentis negatur minor. quia licet sit per se nota in se non tamen omnibus: quia non omnes cognoscunt rationes terminorum.

¶ Ad secundum negatur maior. & est necessaria: nec ad veritatem propositionis requiritur existentia subiecti.

¶ Ad secundam partem antecedentis negatur minor.

¶ Ad probationem negatur consequentia. quia arguitur à suppositione simplici ad personalem.

¶ Secundo arguit. Ista est per se nota. homo est asinus, vel non asinus. & tamen predicatum non est de ratione subiecti.

¶ Respondeo. negatur minor: quia affirmatio & negatio sub distinctione sunt de ratione cuiuslibet.

CONCLUSIO II. Non omnis propositio est per se nota nobis. Hanc probat vbi supra. Ratio est quia non cognoscimus semper rationes terminorum.

Contra arguit Aureo. Nulla propositio est eadem. nisi sit sub eisdem conceptibus, sed si propositio est per se nota vni & nõ alteri: isti duo non apprehendunt eam sub eisdẽ conceptibus, ergo. eadem propositio non est per se nota vni & non alteri.

¶ Respondeo. vt dicit. S. D. quo. 4. q. 9. ar. 2. materialis vnitas vocis sumitur ex voce. Formalis vnitas sumitur ex conceptu: quia conceptus est ratio ipsi vocis, quod significet rem. Eadẽ ergo vox materialiter & diuersa formaliter est per se nota vni, & nõ alteri. Et similiter ista Deus est. est per se nota beato non autem nobis. & est eadem propositio quo ad rem significatam, non tamẽ quo ad conce

Affirmatio & negatio distinctione sunt de ratione omnium.

Aureo.

Fadẽ potest esse vox materialiter & diuersa formaliter.

conceptus: quia alium conceptum habet beatus de Deo quàm viator. CONCLUSIO III. hæc propositio Deus est, est per se nota in se nõ tamen nobis. Hanc probat vbi supra. Ratio est quia non cognoscimus quidditatem significatam per terminos. scilicet naturam diuinam & suum esse.

QVAESTIO III.

Quæritur tertio. Vtrum vnus Deus sit tres personæ. PRIMO decisione huius quæstionis dico tria. Primum est quod ex distinctione personarum in vnitatem essentiae, non falsificatur illa maxima: quæcunque sunt idem vni tertio, sunt eadem inter se. Nam. S. D. exponit eam tripliciter. Primo sic. 1. q. 28. ar. 3. ad primum. Quæcunque sunt idem vni tertio, re & ratione: sunt idem inter se. Si autem sint idem re, & differant ratione inter se & ab illo tertio: tunc nõ sunt eadem inter se. pater autem & filius licet sint idem re cum essentia, non tamen ratione & ideo nec sunt idem inter se.

Secundo exponit sic. de potentia. 8. ar. 2. ad. 10. Quæ sunt idem vni tertio, sunt eadem inter se: vel saltem id quod est idem vni illorum, est reliquũ. Et sic in proposito aliquid quod est idẽ patri est filius, scilicet essentia diuina.

Tertio exponit sic. 1. di. 33. q. 1. ar. 1. ad. 2. Quæ sunt idem vni tertio sunt eadem inter se: quantum ad id in quo sunt idem tertio. Et sic pater & filius sunt idem cum essentia secundum rem: ideo sunt idem inter se secundum rem. Et licet pater ab essentia distinguatur tantum ratione: tamen à filio realiter distinguitur, via ad ipsũ habet oppositionem relationis realis. non autem ad essentiam.

Aureo. in. 1. di. 1. q. 3. ar. 3.

Identificantur extrema medio dupliciter: scilicet: per se & per accidens.

Contra primã expositionem arguit Aureolus, † Talis est vnitas extremorum inter se, qualis est eorum in medio: alioquin tolleretur omnis ars syllogistica. sed pater & filius sunt idem cum medio scilicet cum essentia diuina secundum rem. ergo inter se sola ratione differunt.

Respondeo primo quod extrema dupliciter identificantur medio. Vno modo per se & formaliter. Alio modo per antecedens: sicut res vnus gnis. & res alterius. & hoc modo essentia quæ dicit

absolutum, & paternitas quæ dicit relationem, sunt idem identice. non autem formaliter. Et de his negatur maior. nam etiam albedo & humiditas quæ sunt vnũ cum niue per accidens: non sunt ita vnũ inter se sicut cum niue. quia cum ea conueniunt in faciendo compositum vnũ verius quàm inter se

¶ Dico secundo quod maior iterum est falsa: quando nullum extremorum est idem cum medio adæquate. Sic est in proposito: quia non omne quod est essentia diuina, est paternitas. nam filia tio est essentia diuina, non tamen est paternitas. Et similiter actio non est idẽ cum motu adæquate: ideo actio non est passio: licet sit illa res quæ est passio, vt dicitur secundo huius. & ideo illa maxima debet sic glossari, Talis est identitas extremorum inter se: qualis est identitas eorum in medio: si talia extrema identificentur medio per se & adæquate. Secundum dictum in hoc articulo est: quod positio trium personarum in vnitatem essentiae non tollit syllogismũ expository. Nã quãdo sic arguitur, essentia diuina est pater, & essentia diuina est filius ergo filius est pater. vel sic omnis Deus est pater, filius est Deus. ergo filius est pater. est fallacia accidentis quæ semper committitur vt dicit. S. D. de potentia q. 8. ar. 2. ad sextam. Et in tractatu fallaciarum. c. De fallacia accidentis. quãdo id quod predicatur de vno & ab alio distinguitur ratione, concluditur de alio predicari propter identitatem rei, sicut esse commune conuenit essentiae vt distinguitur à patre. ideo si concludatur conuenire patri, erit ista fallacia. et sic de similibus. Similiter esse indiuidium conuenit Sorti vt distinguitur ab homine. ideo si dicatur Sortes est indiuidium, & Sortes est homo. ergo homo est indiuidium. est fallacia accidentis. non autem si dicatur sic. Sortes generat & Sortes est homo. ergo homo generat. quia generare non conuenit Sorti. vt distinguitur ab homine.

Secundum dictum huius articuli.

Tertium dictum.

Tertium dictum est. quod ex hoc quod in diuinis ponimus vnã rem esse tres personas, non destruitur primum principium, scilicet, de quolibet est affirmatio vel negatio vera: quia ad hoc quod affirmatio & negatio nõ cõtradicant, sufficit distinctio rationis, vt ponit S. D.

S. Do. i. distinct. 5. quæstio. 1. artic. 1. ad primum. Et 3. quæst. 1. art. 1. ad secundum. Et 3. q. 1. art. 4. Et de potentia. q. 8. art. 2. ad 7.

Aureo. 7. bi supra.

Contra arguit Aureo. quoli. 3. q. 5. arti. 2. Effectus in actu, & causa in actu sunt simul. sed ante omne opus intellectus non est contradictio in Deo: & tunc non est in actu distinctio rationis. ergo distinctio rationis non est causa quod affirmatio & negatio non contradicant. maior est philosophi. 2. phys. minor probatur. ante omne opus intellectus essentia est communis: & pater non. & ista non contradicunt. ergo.

T. 24.

Respondeo primò. q. ante omne opus intellectus affirmatio & negatio non prædicantur de Deo. cum prædicari non sit nisi per opus intellectus: ut dicit Albertus super Porphyrium. † tra cta. 3. c. 3. Et commen. 3. de anima. com. 2. 6. Et S. D. de ente & essentia.

Cap. 4.

¶ Dico secundò. q. affirmatio & negatio actu non conveniunt alicui, nullo intellectu considerante tanquã duo extrema realia. cum negatio sit tantum ens rationis ut dicitur. 4. meta. †

Sec. 1.

¶ Dico tertio q. oppositio contradictoria incomplexorum non est relatio realis. cum vnum contradictorium sit semper non ens. & entis ad non ens sit tantum relatio rationis. ens autem rationis: nulli convenit præter operationem intellectus.

¶ Dico quartò. quòd admissò quòd ante omne opus intellectus in divinis conveniat affirmatio & negatio. non oportet ponere actualem distinctionem rationis inter divina ad tollendum contradictionem. Non contradictio enim est negatio: puta q. non contradicant essentiam esse communicabilem, & patrem non. & ideo isti negationi assignatur pro causa, non quidem actualis distinctio: sed vna alia negatio: puta non identitas rationis essentia, & paternitatis. vel sicut ante opus intellectus nõ est ibi affirmatio & negatio in actu completo, sed vt in fundamento: ita assignatur pro causa non contradictionis inter affirmationem & negationem distinctio rationis, quæ etiam est ibi non in actu completo sed in fundamento.

Ante opus intellectus non est affirmatio completa, sed tantum in fundamento.

Secundò arguit. In quocunque est distinctio rationum: est in eo compositio. sed Deus nullo modo est compositus: ergo in eo non est distinctio rationum.

¶ Respondeo. Primò. negatur maior: quia compositio non est nisi secundum rem: eo scilicet q. vnum est in potentia ad aliud, vt dicitur. 1. distinct. 8. quæstio. 6. art. 1. ad 2. Ista autem pluralitas rationum non est in Deo subiectivè, sed tantum vt in fundamento. 1. dist. 2. q. 1. art. 3. ad 5.

¶ Dico secundò. q. Deus potest dici multiplex extrinsecè quia multis conceptionibus nostri intellectus correspondet vt dicitur. 1. distinct. 2. arti. 1. quæst. 3. ad 6. Sicut spiritus, scilicet dicitur septiformis, non in se, sed propter eius effectus. Et punctus in centro circuli à quo trahuntur multe lineæ ad circumferentiam, vt est principium vnus, distinguitur ratione à seipso, vt est principium alterius. ita q. in puncto nulla est pluralitas, sed in lineis ab eo procedentibus. Similiter centrum sit Deus, circumferentia intellectus noster, lineæ sint conceptus. Ibi conceptus diuersi sunt idem: tamen est centrum, scilicet res diuina.

Deus potest dici multiplex extrinsecè nõ intrinsecè.

Tertiò arguit. In quocunque sunt plura distincta ratione, illud est compositum saltem secundum rationem. sed persona diuina nullo modo est composita, & in ea est essentia, & proprietas. ergo essentia & proprietas non differunt ratione.

Rõdeo. Primò cõceditur minor: quia omnis cõpositio dicit imperfectionem.

¶ Dico secundò: quòd non potest esse cõpositio: nisi vbi est multitudo ipsius esse. sicut cum relatio creata componitur cum subiecto. vel cum duo habent idẽ esse. sed vnum habet ipsum esse per aliud. & sic componitur materia cum forma. vel cum sunt multa habentia idem esse, quòd est primo totius, & cõsequenter partium. & sic vna pars cõ alia componitur: & sic negatur maior nihil, enim componitur nisi secundum esse. vnde nõ potest esse cõpositio, nisi vbi sunt plura esse: quod non est in Deo.

Quartò persona diuina est vnũ conceptibile cum possit concipi vnico conceptu: ergo essentia & relatio, quæ sunt in persona non differunt ratione siue conceptibiliter.

Diuina persona est vnico conceptibile in se, non vnico: vel obiectiue nõ subiectiue.

Respondeo. quòd persona est vnum conceptibile vnica perfectè ratione, quam Deus habet, & sic est vnum in se, sed non viator: quia nullus conceptus viatoris potest omnia, quæ in diuina perso.

persona sunt, perfectè representare.

¶ Dico secundò. quòd persona diuina potest dici vnum conceptibile ad hũc sensum, q. est talis vnitas in psona quæ correspondet oibus rõnibus intellectus nostri: quæ rationes nec componunt in Deo: quia in eo nõ sunt subiectivè: nec componuntur in intellectu nostro, quia in eo non habent vnionem adinuicem.

Contra. Species componitur ex genere & differentia. sed ista compositio est tantum secundum rationem: ergo & similiter persona diuina.

Respondeo. negatur consequentia. quia compositio ex genere & differentia reduitur ad diuersitatem rei, scilicet materiæ & formæ, nõ sic est in persona diuina. de veri. quæstio. 3. artic. 2. ad tertium.

Quintò essentia sub propria ratione dicit meram rē, & paternitas sub propria ratione dicit meram rem: ergo si distinguuntur ratione. ergo etiam re. hoc est falsum. antecedens patet. consequentia prima probatur. quia tota ratio, quòd aliqua, quæ sunt idem re, differant ratione: est quia saltem vnũ eorum sub propria ratione non dicit meram rem: vt dicit Commentator. 7. metaphisicæ. com. 4. 8. quòd sortes & homo sunt idem re, sed differunt ratione. quia homo sub propria ratione non dicit meram rem, sed tantum rationem.

Paternitas nõ dicit propriam rationem aliquam realem.

Respondeo. primò negatur antecedens pro secunda parte: quia paternitas cum sit relatio: nõ dicit ex sua propria ratione aliquid reale: alioquin omnis relatio esset realis.

¶ Secundò negatur consequentia. Ad probationem negatur antecedens, quia quòd duo cõceptus quorum quilibet significat vnã rem distinguantur: nõ solũ est quia res significatae sint diuersæ: sed etiam potest esse quòd significant eandem rem, sed nulla illarum rationum dicit illam rem adæquatè: ita quòd perfectè assumiletur ei, vt sit talis in esse intelligibili, qualis est res in se. Iste autem defectus est in omni re, quæ format intellectus de Deo. Sed quia illud antecedens est Commentatoris, dico, quòd mens eius, & philosophi non est, q. homo sub ratione hominis non dicat meram rem & substantiam, sed quòd nõ significat substantiã primam, quæ sit suppositum: sed significat substantiam secundam.

Sextò. Illi conceptus quibus concipitur eadem res: & quorum vnus non addit ad alium, sunt idem cõceptus, sed conceptus essentia, & relationis concipitur eadem res, & vnus non addit ad alium: ergo idem est conceptus essentia & paternitatis. Maior patet cõ prima parte minoris. secunda pars probatur. Conceptus relationis puta paternitatis non addit aliquam rem ad conceptum essentia: vt patet, nec solum formalitatem: alioquin pater non esset pater realiter, sed tantum formaliter: nec solum rationem: quia esset pater solum secundum rationem quòd est error Sabelij: ergo &c.

¶ Respondeo. negatur secunda pars minoris: quia conceptus relationis addit ad conceptum essentia secundum rē & econtra. non q. sit alia & alia res in se correspondens his duobus conceptibus: sed est alia & alia in intellectu: & sic addit secundum rem: quia licet quilibet conceptus explicet totam rem: tamen neuter perfectè eam explicat. ex quo fit, quòd isti duo conceptus dissimiliter representant eandem rem, ac si representarent diuersas res &c.

DISTINCTIO III.

¶ Circa tertiam distinct. quæritur primò. Vtrum vnitas Dei possit ex creaturis demonstratiuè probari.

Prima ratio probas vnitatem Dei ex creaturis.

Respondeo affirmatiuè quòd sic. Quæ quidem quinq; rationibus demonstratur. Primò. In natura est vnum primum mouens immobile: ergo Deus: consequentia patet. quia per hoc intelligimus Deum. antecedens probatur. In natura aliquid mouetur: ergo est dare primũ mouens immobile. antecedens patet ad sensum. consequentia probat. In natura aliquid mouetur: ergo non à se mouetur. consequentia probatur. Nihil potest esse in actu & in potentia respectu eiusdem. sed omne mouens est in actu: & omne quod mouetur est in potetia, tertio phy. † ergo idem non est mouens & motum respectu sui. Tunc ultra: id quod mouetur, ab alio mouetur: ergo est deuenire ad aliquod mouens, quod non mouetur: vel est abire in infinitũ. Si detur primum: habeo propositum. Si secundum: sequitur quòd nihil mouetur. sed hoc est falsum: ergo: cõsequentia probatur. Remoto primo in essentialiter ordinatis, remouentur omnia, quæ sunt post: sed vbi est procedere in

Tex. 9.

in infinitum, remouetur primum mouens & mouentia & mota sunt essentialiter ordinata. ergo omnia. consequentia patet cum minori. maior probatur. Remota causa, remouetur effectus, ab ea essentialiter dependens. sed motio secundum mouentis dependet essentialiter à motione primi tanquam à causa: ergo &c.

Secunda ratio.

Secundò ad idem. In natura est dare primam causam efficientem omnium: ergo in natura est Deus. consequentia patet: antecedens probatur. In natura est aliquis effectus: ergo habet causam à se distinctam: antecedens patet: consequentia probatur. Omnis causa est prior effectui, sed nihil est prius se: ergo nihil est causa sui: ergo si est effectus, oportet quòd sit ab alio. Tunc ultra arguitur. Illa causa aut est tantum causa, & nullo modo effectus, aut est ab alia causa. Si primum, habetur propositum. Si secundum, aut est ire in infinitum in causis: & sic non esset deuenire ad primam causam: & per consequens nec aliter agerent: cum non agant nisi ut mouentur à prima: sicut supra dictum est. Aut est deuenire ad primam causam omnium: & sic habetur propositum.

Aureo in 1. di. 3. q. 1.

Ad hanc rationem respondet Aureolus quadrupliciter. Primò quòd est dare primum efficiens, ut ratio concludit. sed hoc non est Deus, sed corpus æternum, scilicet corpus cœlestis. primam autem eliciens motum, est anima primi cœli. primum autem mouens per modum finis est primum principium, de quo aliquid concepit motor orbis stellati, ut dicit Commentator primo cœli. côm. 2. 2. & 12. meta. côm. 44.

Contra hanc responsionem arguitur sic. per te est dare primum efficiens: ergo vel ipsum est causa omnium: vel est dare aliquid non effectum ab eo. Si primum, habetur propositum. Si secundum: ergo illud non effectum à primo efficiente, est effectum ab alio. vel à nullo: sed habet esse per se. Non primum, quia prima causa plus influit in effectum, quam secunda. sed per te non est à prima, ergo nec à secunda. Quod non habeat esse ex se: probatur 2. contra gē. ca. 15. Si non habet esse ab alio: sequitur quòd sint duo, quibus conuenit esse primo, & per se, scilicet primam efficiens, & hoc quòd dicitis à nullo esse, sed hoc est impossibile: ergo. prima consequentia patet, quia quòd conuenit alicui: &

non per causam, conuenit ei primo & per se. minor probatur. Quicquid conuenit alicui primò, & per se, conuenit ei conuertibiliter, quia adæquatè ut dicitur primo posteriorum. sed idem non potest conuenire duobus conuertibiliter siue adæquatè: ergo nec primo & per se.

Tex. 11.

Secunda responsio concedit, quòd est ire in infinitum in causis: nec est dare primam: sed negat hanc consequentiam: non est dare primam: ergo nec alias. nam in partibus proportionalibus continuatur in infinitum: tamen datur vltima, scilicet illa, quæ sit per primam diuisionem.

Respondeo quòd. consequentia S. D. est optima, & instans nulla est: quia inter partes proportionales non est ordo essentialis: cum posterior, non dependeat à prima essentialiter. Inter causas autem prædictas est ordo essentialis: unde illa consequentia tenet. In essentialiter ordinatis non est dare primum: ergo nec ea, quæ sunt post.

Tertia responsio negat istam. quòd primum sit causa mediæ, nisi primus sit. Ille autem, qui ponit infinitatem causarum, negat primum esse.

Contra. probo quòd necesse sit dare primam causam etiam à ponente infinitatem causarum. & arguitur sic. Accepta tota multitudine causarum. præter illam, quæ est proxima effectui: aut tota illa multitudo est mouens mota, aut aliqua pars eius est mouens non mota. Si secundum, ergo datur prima, scilicet illa, quam dicitis esse mouentem non motam. Si primam, id est, si tota illa multitudo est mouens mota, ergo se habet in ratione vnius mouentis moti. Tunc ultra, ergo aliquid extra istam multitudinem mouet eam, & ipsum à nullo mouetur, & sic illud erit prima causa.

Ad hanc rationem ipse negaret hanc consequentiam vltimò factam, quia non sequitur tota multitudo numerorum excedentium & excessorum est excessiva, ergo ab aliquo est excessiva, quia nec exceditur à numero finito, nec in finito.

Respondeo. dico. duo. Primò similitudo huius consequentiæ negatur, quia non oportet totam multitudinem numerorum, quorum quilibet est excessus, esse excessivam, licet oporteat, quòd omnis multitudo mouens mota ab aliquo

quo mouetur. Cuius diuersitatis ratio est: quia id quòd est in actu potest accipi ut vnum. non autem id quòd est in potentia. multitudo autem mouentium quantacunque sit, inquantum mouet est in actu: & etiam aliquantulum inquantum mouetur: multitudo autem numerorum excessorum non est actu: quia illi sunt in potentia pro maiori parte.

¶ Dico secundò quòd multitudo mouentium & motorum, essentialiter ordinatorum conueniunt in aliquo ordine: diuersa autem ex se non habent quòd conueniant in aliquo ordine. sed hoc oportet esse ab aliquo per se intendente illum ordinem. oportet ergo quòd tota illa multitudo mouetur ab aliquo. qui sit causa illius ordinis.

Tertia ratio.

Tertia ratio ad probandum conclusionem est talis. In natura est aliquid ens necessarium, non habens causam necessitatis: ergo Deus est. cōsequētia patet. quia per tale intelligimus Deum: antecedens probatur. In natura est aliquid necessarium. ergo est aliquid non habens causam necessitatis. cōsequētia probatur. quia aut illud necessarium quod ponitur esse, non habet causam necessitatis: & sic habetur propositum. aut habet causam necessitatis: & sic vel est ire in infinitum, quod supra improbatum est: vel est deuenire ad aliquod primum: & sic habetur propositum: antecedens probatur non omne ens est contingens, ergo aliquid est necessarium. consequentia patet. antecedens probatur. Si omne ens est contingens, sequitur quòd nunc nihil sit: sed hoc est falsum ut patet. Si omne ens est contingens aliquando nihil fuit: ergo etiam nunc nihil est. tenet vltima consequentia. quia quod non est, non incipit esse, nisi per aliquid quod est prima consequentia probatur. Omne indifferens ad esse & non esse: non habet esse nisi ab alio determinetur ad esse. sed omne contingens est huiusmodi: ergo non habet esse nisi determinetur ab aliquo ad esse. si autem omnia sunt contingentia, nihil est per quod determinetur ad esse: & sic nihil erit.

¶ Dicitur forte quòd vnum contingens determinet aliud.

Contra: non est ire in infinitum: ergo oportet deuenire ad aliquod contingens quod ab alio contingente non determinetur: & sic vel non erit: & ex cōsequētia

nec alia, vel si, erit determinabitur ab aliquo necessario.

Huic rationi respondet Aureolus dicens quòd philosophi negabant necessariam habere causam efficientem: licet concedant, ea habere causam finalem.

Aureo. 7. bi supra.

Contra secundum philosophos idem est primum agens & vltimus finis: ergo si concedunt vnum, & reliquum. consequentia patet. antecedens probatur. Si primum agens non est vltimus finis: ergo agit propter finem à se distinctum. hoc est falsum. consequentia patet, quia omne agens agit propter finem. falsitas cōsequētia probatur. Quòd agit propter finem à se distinctum accipit aliquid ab eo: puta delectationem, inclinationem vel perfectionem, sicut ab obiecto. sed primum agens à nullo aliquid accipit. alioquin moueretur. ergo.

Vtrum de mente philosophi aliqua necessaria habent causam suam necessitatis.

Præterea de mente philosophi est quòd principia sunt causa necessitatis conclusionum quinto meta. principia autem sunt causæ effectiuæ, conclusionum. Præterea 8. physic. arguit Democritum dicentem nullum necessarium habere causam.

Tex 15.

Tex. 1.

Item tenet Commen. 10. meta. côm. 7. & 12. meta. côm. 37. & 42. & 44. & in lib. de substantia orbis. ca. tertio ubi dicit quòd deus largitur cœlo permanentiam æternam.

Secundo arguit contra quoddam dictum in hac tertia ratione. scilicet quòd omne possibile non esse, quandoque non sit. & arguit sic. Elementa habent potentiam ad non esse, tamen nunquam desinent esse. ergo.

Vtrum possibile non esse, quandoque non sit.

Respondeo quòd illa propositio intelligitur sic. quòd quandoque non sunt, nisi conseruentur ab ente necessario. elementa autem à Deo conseruantur: alioquin esse desinerent.

Quarta ratio. In natura est id quod est omnibus causa esse & veritatis: ergo Deus. consequentia patet. antecedens probatur. Omne participans naturam alicuius generis reducitur ut in causam in id quod summe participat naturam illius generis. sed multa sunt quæ participant esse & bonitatem: ergo eorum causa est ens & bonum. sed Deus. tunc ultra Deus est causa istorum effectuum. sed isti sunt: ergo Deus: tenet consequentia, quia Deus est causa non solum quo ad esse, sed etiam in conseruari.

Quarta ratio.

Contra maiorem probationem primi antecedentis arguit Aureolus. ¶ Ma-

Aureo. 7. bi sup.

Maximum in genere sit causa aliorum.

imum in genere colorum est albedo: & albedo non est causa effectiua aliorum colorum: ergo non omne maximum in aliquo genere est causa aliorum.

Respondeo dico duo. Primum quod Aristoteles intelligit maiorem de principiis primis, cuiusmodi sunt motores celorum, ut dicit Commen. 2. met. com. 4. Albedo autem non est tale principium.

¶ Dico secundò, quod maior intelligitur de eo quod est maximum aliorum quo ad omnia. Albedo autem non est mensura colorum, quo ad materiale: sed solum quò ad formale: scilicet quo ad determinationem diaphani. de veri q. 2. art. 4. ad 4.

Sexta ratio.

Sexta ratio. In natura est id à quo omnes res naturales ordinantur ad suos fines. ergo Deus est. consequentia patet. antecedens probatur. Vbi est actio alicuius non cognoscentis finem, ordinata tamen per se, & non à casu, ibi necesse est ponere aliquod dirigens. sed in natura sunt actiones rerum naturalium, non cognoscentium finem: ordinatæ tamen in finem non à casu: ergo &c. maior nota, & minor pro prima parte. secunda probatur. Res naturales semper aut frequentur eodem modo operantur: ergo non à casu.

Aureo. v. bi supra.

Ad hanc rationem respòdet Aureolus. negando primam consequentiam. & dicit quòd res ordinantur in finem non ab alio: sed ex propriis naturis, nec indigent aliquo extrinseco imprimete illam ordinationem.

Contra arguit. S. D. primo contra gen. ca. 63. Diuersæ res non veniunt in vni ordine: nisi ab aliquo dirigantur: sed res naturales sunt diuersæ & veniunt in vnum ordinem: ergo ab aliquo ordinante.

Item de veri. quæstio. 5. articulo. 2. arguit sic. Res naturalis non sufficit ad actionem quæ est còueniens alteri: ergo oportet, quòd in tali actione ab altero dirigatur. consequentia patet. antecedens probatur. Resolueret vsque ad certum terminum. est actio caloris còueniens alteri. sed ad hanc non sufficit calor, qui de se resolueret in infinitum, si esset possibile. oportet ergo ponere aliquem intellectum, per quem huiusmodi actiones determinantur ad certum modum còuenientem.

¶ Alias rationes ponit ad hanc con-

clusionem. primò contra gen. capi. 42. quæ non aliter improbantur. è quibus demonstrat non modo Deum esse: sed esse tantum vnum.

QVÆSTIO II.

Varitur secundò. Vtrum in creaturis reperitur imago, & vestigium trinitatis.

PRO decisione quæstionis præmitto, quòd vestigium & imago differunt, quia de ratione vestigij sunt tria. Primum est similitudo: quia omne vestigium est similitudo eius, cuius est vestigium. Secundum est imperfecta similitudo. quia imperfectè representat. Tertium est, quòd vestigium representat solum quò ad causalitatem id, cuius est vestigium, & non quò ad formam. nam fumus representat ignem sed non formam ignis. De ratione autem imaginis est similitudo, & perfecta similitudo: & representat quò ad formam id cuius est imago.

Contra arguit Aureolus. 2. quæstio. huius distinct. 1. Vestigium pedis factum in puluere representat formam pedis: ergo male dicitur, quòd vestigium non representat formam.

Respondeo quòd licet vestigium representet formam suæ causæ. tamè representat eam imperfectè. ut patet in exemplo dato. nam vestigium pedis, & vestigium factum ex applicatione totius animalis ad puluerem secundum superficiem concauam representat superficiem animalis conuexam.

Contra etiam imago representat imperfectè: ergo non distinguitur à vestigio in hoc quòd est representare imperfectè.

Respondeo. Dico primò, quòd omnis imago representat perfectius suam causam, quam vestigium: quia representat magis determinatè secundum omnes partes & dispositiones causæ, per quas etiam aliquid de interioribus percipi potest. 1. q. 33. art. 2.

¶ Dico secundò, quòd perfecta imago attingit ad æqualitatem eius, cuius est imago.

¶ Ex quo sequitur: quòd nulla creatura est perfecta imago Dei: & propter hoc dicitur etiam esse ad imaginem. imago autem imperfecta non attingit ad æqualitatem.

HIS DICTIS. Hæc est prima conclusio. In creaturis est vestigium trinitatis.

Vestigium & imago quomodo differant.

Aureo. v. bi supra. q. 2.

Aureo.

Proprietates personales possunt accipi dupliciter sub nomine: abso- lutis, vel relatiuis.

nitatis. quam probat S. D. presenti distinct. quæstio. 2. art. 1. & 1. quæstio. 47. articulo. 7. In creaturis est aliquid representans imperfectè trinitatem quò ad ad causalitatem, & non quò ad formales rationes personarum: ergo in creaturis est vestigium trinitatis: consequentia patet, ex ratione vestigij. antecedens probatur. Nam substantia creaturæ representat patrem: & forma eius representat filium: & inclinatio ad aliquid, Spiritus sanctum: qui est amor.

Contra arguit Aureo. Trinitas ut trinitas nullam habet causalitatem: ergo nulla creatura representat trinitatem, quò ad causalitatem. consequentia patet. antecedens probatur. primo. Quælibet persona causat totam creaturam: ergo non causatur à trinitate, ut trinitas est.

Respondeo ad antecedens: quod licet trinitas ut trinitas non habeat causalitatem: tamen trinitas talis, scilicet artificis, verbi sui & amoris habet causalitatem: & sic negatur antecedens de trinitate, ut est talis trinitas. 1. quæstio. 45. articulo. 7. ad 3.

¶ Ad probationem negatur consequentia: quia licet quælibet persona causet totam creaturam: tamen nulla persona est ratio productionis creaturæ quò ad omnia inclusa in ratione principij agentis per modum artificis: sed tres personæ simul quarum vni attribuitur potentia: alia est verbum: alia est amor.

Secundò proprietates personales non sunt productiuæ: ergo trinitas ut talis trinitas non habet causalitatem.

Respondeo. proprietates personales possunt dupliciter accipi. Vno modo sub istis nominibus pater & filius & spiritus sanctus. & sic conceditur antecedens. Alio modo sub istis nominibus conceptio artis & amor artificis: & sic negatur antecedens. quia sub istis nominibus includuntur essentialia attributa, scilicet sapientiam, potentiam & bonitatem.

¶ Dico secundò, quod cum dicimus, quod processio filij & Spiritus Sanctus sunt ratio processions creaturarum. Hoc est sic intelligendum, quòd illæ processiones sunt creaturis ratio: quòd procedant à Deo patre: non tamen sunt patri ratio producendi: cum pater nihil habeat à filio, & sic intelligit S. D. pri-

ma dist. 3. 2. q. 1. art. 3. Tertio. Si esset tantum vna persona adhuc causaret quicquid est modo in creatura: & creatura representaret Deum: ergo causalitas non conuenit trinitati, ut est talis trinitas.

Respondeo. negatur consequentia, quia posito illo casu, representaret tria distincta secundum rationem, scilicet artificem, verbum eius, & amorem.

CONCLUSIO II. In accidentibus non reperitur propriè vestigium trinitatis. Hanc probat sic. presenti distinct. quæstio. 2. art. 3. Omnia in quibus est vestigium habent modum: idem & ordinem, aut essentiam, virtutem, & operationem, aut vnitatem, bonitatem, & veritatem: sed accidentia non habent ista: ergo in eis non est vestigium: maior patet. quia penes illa attenditur ratio vestigij: minor probatur. Omnia habentia ista enumerata sunt propriè entia: sed accidentia non sunt propriè entia, sed dispositiones entium: ergo.

Ex hoc sequitur primo, quòd nullum accidens est propriè vnum: cum vnum sit ens indiuisum, accidens autem non est propriè ens.

¶ Secundo sequitur quòd accidens non habet propriè operationem sed est per aliud operatur. Concedo tamen quod non solum secundum substantialia: sed etiam secundum accidentia est in substantiis vestigium. nam secundum albedinem habet aliquem modum, id est aliquid esse, & aliquam speciem, & aliquem ordinem.

CONCLUSIO III. Imago trinitatis reperitur tantum in creatura rationali. Hanc sic probat S. D. 1. q. 93. articulo. 6. tantum creatura rationalis est similis Deo: quasi quò ad similitudinem speciei: ergo tantum creatura rationalis est imago Dei. consequentia patet ex ratione imaginis: antecedens probatur. tantum creatura rationalis est productiuæ verbi per intellectum & amoris per voluntatem: ergo tantum ipsa est similitudo quasi quò ad similitudinem speciei.

QVÆSTIO III. Varitur tertio. Vtrum illa, penes quæ attenditur vestigium Dei in creatura, sint distincta realiter.

CONCLUSIO I. Partes vestigij qualitercunque assignentur reducuntur ad tria. Hanc probat S. D. presenti dist. 3. 2. q. 1. art. 3. f. 2. senti

Accidens neq. propriè est vnum, neque habet operationem.

fenti distin. quest. 2. art. 2. Ea ex quibus resultat perfectio creaturæ reducuntur ad tria, ergo & ea in quibus consistit vestigium, tenet consequentia: quia creatura non est vestigiū Dei nisi in quantum est perfecta, antecedens probatur. perfectio creaturæ consistit in coniunctione ad suū finem: sed nō potest coniungi suo fini, nisi ipsa creatura sit, & si nis, cui coniungitur: & mediū, quo coniungitur: ista autem sunt tria: ergo &c.

CONCLUSIO II. Bonū verum, & vnum secundum quod assignatur, aliquando vestigium distinguuntur ab eo in quo sunt. Prima pars probatur sic a S. Doc. de veri. q. 21. artic. 5. probatur tripliciter. primo. Id quod cōuenit alicui per perfectiones superadditas, distinguitur ab eo in quo est: sed bonitas conuenit creaturis non per essentiam, sed secundum perfectiones superadditas, vt dicit Augu. ergo bonitas creaturæ distinguitur ab ea.

Secundō sic, esse creaturæ distinguitur à creatura: sed bonitas creaturæ cōuenit ei secundum esse, vt dicit Auctor lib. de causis, ergo. Ex quo sequitur, quod essentia creaturæ considerata cū præcisione ad esse, non est bona.

Tertiō. Id quod conuenit alicui solū in ordine ad aliud: non conuenit ei per essentia: sed bonitas conuenit creaturæ in ordine ad aliud, scilicet ad vltimum finem. vt dicit Boetius lib. de hebdomadibus. & probatur sic. Id quod habet rationem finis, non conuenit alicui nisi in ordine ad vltimum finem: sed bonū habet rationem finis: ergo. Ista conclusio intelligitur de rebus subsistentibus, nam ipsa bonitas non est res subsistēs.

¶ Arguit Aureo. & Guido, quod bonū non habeat rationem finis nec appetibilis. cuius argumenta soluntur. 2. dist. 4. q. 2. ibi de hoc est specialis questio.

¶ Secunda pars conclusionis probatur sic. de veri. q. 1. art. 4. Id quod est in intellectu distinguitur ab essentia creaturæ: sed veritas propriè dicta, qua res denominantur verè, est in intellectu, sicut etiam denominatur sanitas, non à sanitate inherēte, sed à sanitate animalis, ergo.

Contra arguit Aureo. Si veritas distinguitur realiter ab eo cuius est veritas: sequitur quod res sit vera sine veritate. hoc est impossibile, ergo. maior probatur. omne quod intelligitur di-

stinctè, est verum: sed si essentia rei distinguitur à sua veritate, potest distinctè intelligi sine veritate: quia duorum absolutorum realiter distinctorum vnum potest intelligi sine altero: ergo res est vera sine veritate.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem dicitur: quod vnam rem intelligi sine altera, potest esse dupliciter vno modo alia non intellecta, & sic negatur maior, scilicet quod omne quod intelligitur, si accipiat ut præciaditur ab omni, quod non est ipsum, sit verum. nam licet omne quod intelligitur sit verum, tamen non est separatim ab omni eo quod non est ipsum: quia non est separatim ab intellectione. Alio modo vna res dicitur intelligi sine altera, id est, alia non existente. & sic negatur minor. Res enim non potest intelligi, non existente veritate: sicut etiam non potest intelligi, non existente intellectu, quamuis possit intelligi, non intellecto intellectu, nec intellecta veritate.

Contra istam conclusio nem, & præcedentem arguit sic. Illud non est accidens creaturæ: quod conuenit creaturæ spoliata: omni accidente: sed creaturæ spoliata, omni accidente conuenit bonitas, & etiam veritas: cum adhuc in ea sit vestigium trinitatis. ergo &c.

Respondeo, negatur minor, quia creatura considerata abstractiue ab omni, quod non est ipsa, non habet vestigia trinitatis. Dico tamen quod impossibile est creaturam spoliari omni accidente, maxime relatiuo. non enim potest esse sine dependentia ad Deum.

Tertia pars conclusionis probatur, scilicet quod vnitas distinguitur ab eo, cuius est vnitas, sed differenter, quam bonitas & veritas: quia ista duo distinguuntur realiter à rebus: vnitas autem solum ratione: probatur sic. 1. questio. 1. artic. 1. Si vnitas distinguitur realiter ab eo, cuius est vnitas, esset processus in infinitum. hoc est impossibile: ergo maior probatur.

Illā vnitas si est distincta: est vna vel seipsa vel alia. Si seipsa, habeo intentum. Si alia, quæto de illo, & sic in infinitum. Si dicatur: ergo similiter procedetur in infinitum in bonitate, & veritate. negatur cōsequencia. cuius ratio

Vna rem intelligi sine alia potest intelligi dupliciter: negatione intellectus rei & existentia.

Non est possibile creaturæ spoliari omni accidente maxime relatiuo.

Aureo & Guido vbi supra.

Aureo lus.

ratio habetur infra di. 8. q. 1. ad. 2. Gerardi de Carmelo.

CONCLUSIO III. Bonitas & veritas distinguuntur realiter in creaturis. probatur sic. Id quod est formaliter in rebus, distinguitur formaliter ab eo quod est intellectum: sed bonitas est formaliter in rebus: & veritas in intellectu, vt dicitur. 6. meta. ergo. &c.

Contra arguit Aureolus. Ratio veri & ratio boni insunt omni rei & omni rationi per se & præcisè sumptæ. ergo ratio veri inest bonitati & e contra: & sic bonitas est veritas.

Respondeo. negatur antecedens. Si ly per se dicat causam formalem, quia bonitas non est formaliter vera nisi veritate: conceditur autem si dicat causam efficientem siue fundamentum. Sicut etiam homo est per se risibilis, si per se dicat causam fundamentalem: formaliter autem est risibilis risibilitate: sed tunc concessio antecedente ad hunc sensum: negatur consequentia: nam licet veritas cōsequatur bonitatem hoc modo: non tamen est ipsa bonitas.

CONCLUSIO IIII. Bonum & verum distinguuntur: ratione probat eā. S. D. de veri. q. 1. ar. 1. Illa distinguuntur ratione, quorum rationes implicant diuersos respectus rationis: sed bonum & verum sunt huiusmodi: nam ratio boni includit respectum ad appetitum: ratio vero veri ad intellectum.

Ex hoc sequitur corollarie: quod licet res possint esse bonæ sine respectu ad appetitum: circumscripto enim actu appetitus, adhuc res sunt bonæ: non tamen possunt intelligi sub ratione boni nisi per respectum ad appetitum.

Contra secundam partem minoris: sumptæ ad probandum conclusionem arguit Aureolus. Verum est manifestatiuum intellectus: ergo prius est verū, quam habeat respectum ad intellectū.

Ridet. S. D. de veri. q. 1. ar. 1. & 4. q. verum est manifestatiuum intellectus humani: & ideo præcedit intellectum humanum: nō autē diuinum. Vnde talis est ordo: Primo veritas est in intellectu diuino. Secundo in rebus, Tertio in intellectu creato, qui conformatur rebus per similitudinem rerum, quas in se habet. Quarto sequitur cognitio, quæ est effectus veritatis. Ex hoc enim quod intellectus conformatur rei, sequitur in intellectu rei cognitio. Multa

Explicitus ordinis veritatis exprimit acin gulatim distinguit

Aureo.

alia pertinentia ad hanc materiam habes diffuse dist. 44.

CONCLUSIO V. Modus, species, & ordo per quæ assignatur alia ratio vestigij, distinguuntur inter se realiter, & ab eo, in quo sunt: probatur sic. prima. q. 6. ar. 1. Essentia & esse & relatio creaturæ differunt inter se, & à supposito creato: sed species est essentia creaturæ, & esse est modus: & ordo est relatio: ergo &c.

CONCLUSIO VI. Substantia virtus, & operatio secundum quod est alia assignatio vestigij, distinguuntur inter se realiter: de substantia & virtute probatur sic. prima. q. 5. 1. ar. 3. Illæ potentia distinguuntur realiter, quæ respiciunt actus realiter distinctos: sed essentia, & virtus sunt huiusmodi, nam essentia respicit esse, & virtus operatio nem. cōstat autem esse & operationem distingui in creaturis. De substantia & operatione probatur sic. vbi supra, ar. 1. Omnis actualitas distinguitur ab eo cuius est actualitas, præterquam in actu purissimo, sed operatio est actualitas substantiæ creatæ, quæ non est actus purissimus. ergo &c. De virtute, & operatione probatur. omnis actus differat à potentia, quæ est ad illum actū, sed, virtus est potētia ad operationē ergo &c.

QVAESTIO IIII.
Quæritur quarto. Vtrum partes imaginis distinguantur inter se, & ab eo in quo sunt.

PR O decisione quæstionis hæc est prima cōclusio. Potentiæ animæ distinguuntur realiter & essentialiter ab essentia animæ. probatur sic à S. Doc. prima par. q. 77. ar. 1. O is substantia distinguitur ab accidente: sed anima est substantia. & eius potentiæ sunt accidentia. ergo maior patet, cum prima parte minoris. Secunda probatur. Omnis potentia est in illo genere in quo est actus quem primo & per se respicit, sed actus quos & primo & per se respiciunt potentiæ animæ, sunt accidentia, ergo, maior est Philosophi, 9. meta. ¶ & Cōmentatoris 5. physicorum com. 9.

Ad hanc rationē dicit Scotus in 2 sententiariū. ¶ quod dupliciter accipitur potentia, Vno modo pro actiua vel passiuā, & hæc dicit non esse in eodem genere in quo est suus actus. Alio modo accipitur pro potētia obiectiua dicitur autem potētia obiectiua id quod potest

ter. 2. 3. & infra. Scotus in 2. di. 16 q. 1. Vtrum detur potētia obiectiua

potest produci ab aliqua potentia : & actus correspondens tali potentia, est ipsamet, quando est in actu. Vnde idem numero quod prius erat in potentia est postea in actu: potentia autem animae non sunt in potentia obiectiua respectu operationis, sed sunt actiua.

Contra. nulla est potentia obiectiua. ergo responsio tua est falsa. antecedens probatur: quia philosophus nullibi loquitur de potentia obiectiua: & 9. meta. ubi dicit potentiam & actum esse in eodem genere, immediate diuidit potentiam in actiua & passiuam: & Comen. Co. 2. dicit: quod potentia non dicitur nisi de actiua & passiuam & in mathematicis.

¶ Secundo potentia & actus multum differunt dicit philosophus. 2. de anima & Commen. com. 6. dicit quod sunt valde opposita: ergo non sunt idem numero.

¶ Secundo probat ratione Scotus quod potentia & actus non sunt in eodem genere: quantitas est actus substantia, & color actus superficiei: & potentia animae sunt actus per te animae: sed quantitas non est in genere substantia: nec color in genere quantitatis: nec potentia animae per te in genere substantia, in quo est anima. ergo non oportet potentiam & actum esse in eodem genere.

Respondeo primo dico, quod potentia respicit aliquem actum dupliciter. Vno modo per se & primo. Alio modo consequentiue. Actus, quem primo & per se respicit potentia, est in illo genere, in quo est potentia: non autem actus, quem respicit consequentiue.

¶ Dico secundo, quod materia primo & per se respicit formam substantialem: consequentiue autem quantitatem: & anima primo & per se respicit esse: consequentiue vero potentias: & similiter superficies primo & per se respicit esse quantum: consequentiue autem colores: & sic non oportet substantiam esse in genere quantitatis: nec colorem in genere superficiei: nec oportet accidens habere potentiam propriam, quae ipsum per se respiciat: sed illa potentia, quae per se ordinatur ad esse substantiale ordinatur consequentiue ad huiusmodi inchoationes accidentium.

¶ Dico tertio posse sustineri oppositum, scilicet quod accidentia habeant propriam potentiam: nam propria potentia ad colorem est diaphanitas: &

potentia ad quantitatem est aliquid de genere quantitatis. 3. phys. com. 9. ad illam autem potentiam ordinatur substantia consequentiue.

Secunda ratio pro conclusione. Nullus actus datur esse simpliciter, relinquit ex se id cuius est actus in potentia ad vltiorem actum ut dicit Commen. 9. meta. com. 2. cuius ratio est, quod talis actus est vltimus terminus generationis: & etiam quia esse simpliciter non potest stare cum potentia: licet esse secundum quid possit stare cum potentia ad alium actum. sed anima est talis actus. ergo non relinquit id cuius est in potentia ad vltiorem actum. sed statim dat omnem actum, quem potest. ergo si anima est suae potentiae, semper habens animam, actu operabitur. sed hoc constat esse falsum. ergo. Nec simile est de potentijs ut arguit Scotus, scilicet quod sequitur habentem potentias semper actu operari: quia ipsae non dant esse simpliciter, sed reddunt id cuius sunt potentiae potentialius in ordine ad actus secundos.

Contra arguit Scotus. Anima est actus dans esse simpliciter: & tamen est in potentia respectu sui esse & suarum potentialium per te. ergo actus dans esse simpliciter potest esse in potentia: & per consequens relinquere in potentia id, cuius est actus. & sic maior tuae rationis est falsa.

Respondeo esse in potentia contingit dupliciter. Vno modo in potentia passiuam. & sic nego antecedens. quia id quod est in potentia passiuam alicuius, potest priuari eo, & esse sub eius opposito: anima autem non potest, esse sine potentijs. Alio modo aliquid dicitur esse in potentia receptiuam: & sic conceditur antecedens: & negatur consequentia: quia maior, quam improbat, intelligitur de potentia passiuam.

Secundo. omnis causa efficiens potest esse sine suo effectu: licet causa formalis nunquam separatur ab effectu suo. ergo anima est efficiens respectu suarum operationum. licet sit causa formalis respectu viuere. ergo dato quod esset immediatum principium operationis, adhuc posset esse, dato quod non actu operaretur.

Respondeo. negatur maior de illo efficiente: quod per idem dat immediate esse. & operari. sicut illa forma, quae dat.

Scotus.

Virum potentia & actus sunt in eodem genere.

Consentaneum est veritati, accidentia habere propriam potentiam.

dat esse igni formaliter, dat leuitatem effectiue. ideo nunquam potest esse ignis sine leuitate. Similiter anima cui eliciat actum intelligendi, si per idem immediate daret esse per modum formae & intelligere per modum efficietis, sicut semper dat esse, ita semper daret intelligere.

Si anima esse idem cum suis potentijs semper intelligeret.

Tertia ratio pro conclusione ponitur infra. q. de spiritu. artic. 1. sicut se habet essentia ad esse: ita potentia ad operari: quia actus essentiae est esse, & operari potentiae. ergo a commutata proportione: sicut se habet esse ad operari: ita essentia ad potentiam: sed in omni ente creato esse distinguitur ab operari. ergo essentia distinguitur a potentia. In ista ratione sit comparatio istorum, quantum ad hoc quod est distinguere, non in alijs. quia constat quod operatio est actus: potentiae sicut effectus efficietis: esse autem non est hoc modo actus essentiae.

Virum anima sit idem quod sua potentia.

Quarta ratio pro conclusione. Id quod est tantum vnum non est idem cum his quae sunt plura realiter: sed essentia est tantum vna. & potentiae sunt plures realiter. ergo maior patet cum prima parte minoris. secunda pars probatur. Vbi est pluralitas distinctiuorum, ibi sunt plura distincta. sed actus & obiecta distinctiua potentialium sunt plura: ergo.

Contra arguit sic. Ab eadem anima procedunt plures potentiae genere distinctae per te. ergo ab eadem potentia possunt esse plures actus genere distincti & terminati ad obiecta distincta.

Respondeo. negatur consequentia. quia anima non recipit speciem a suis potentijs. potentiae autem specificantur per actus & obiecta: id autem quod specificat, distinguit: & ideo non potest esse pluralitas obiectorum formalium sine pluralitate potentialium.

Quinta ratio pro conclusione. Id quod est actus corporis, distinguitur ab eo, quod non est actus corporis sed anima est actus corporis; intellectus autem non vt de. 3. de anima. ergo & c.

Text. 7.

Sexta ratio. Si anima est suae potentiae sequitur, quod idem sit proximum principium actionis & passionis respectu eiusdem: hoc est falsum. ergo maior patet: quia vna potentia mouet aliam. ergo si potentiae sunt ipsa anima. sequitur quod anima mouet se proxime. minor

probatur: mouentis ad mobile est relatio realis. sed eiusdem ad se non est relatio realis. ergo & c.

Aliam rationem ponit in presenti. quae coincidit cum secunda superius dicta.

Scotus ubi supra

Contra conclusionem arguit Sco. 2. sen. 1. Si anima distinguitur a suis potentijs, sequitur quod sit beatificabilis per accidens. hoc est falsum, cum homo ex natura animae sit capax beatitudinis. consequentia probatur. Illud conuenit alicui per antecedens, quod conuenit ei per aliquid, cui adhuc conueniret si esset separatum a tali re: sicut albedo conuenit substantiae per accidens: quia ei conuenit mediante superficie, cui adhuc conueniret, si esset separata a substantia. sed si anima non est suae potentiae: beatitudo conuenit animae per intellectum: cui intellectui adhuc conueniret beatitudo, si separaretur ab anima. ergo, & c.

Accidens non est proprie subiectiue in accidente: sed ratio subiectiue.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem dico primo: vt dicit. S. Do. 3. di. 3. 1. q. 2. ar. 4. beatitudo non est proprie subiectiue in intellectu, nec vnum accidens in alio: licet vnum accidens sit substantiae quod subiiciatur alteri accidenti: sicut superficies est ratio substantiae, quod subiiciatur colori: & propter hoc beatitudo est in essentia animae: sed mediante intellectu.

¶ Dico secundo quod si per impossibile intellectus esset separatus ab anima, & in eo esset visio: tali visione non beatificaretur: quia beatificari non conuenit nisi naturae viuere rationali, naturae constituae suppositum: & habere amicitiam cum Deo. intellectus autem separatus non est aptus constituere suppositum, cum sit accidens: & sic negatur minor.

¶ Dico tertio quod implicat intellectum separari ab anima, cum sit naturalis eius proprietates: non autem implicat superficiem separari a substantia: & ideo non est simile.

Secundo forma substantiales corporum naturalium, quae sunt inferiores anima, sunt immediatum principium operationis. ergo & anima. & per consequens est suae potentiae. consequentia patet. animae probatur: si forma substantialis non esset immediatum principium operationis. sicut generationis, sed ageret mediante forma accidentali: sequitur quod forma generantis

scilicet illa forma accidentalis esset perfectior forma rei genitæ. hoc est falsum. ergo &c.

Generans est inmediate diatū principium, quod forma quo sed prima rium: accidens, quo sed secundarium.

Respondetur. negatur antecedens. quia ipsum generans est immediatum principium quod. & sua forma substantialis est principale principium quo. & forma accidentalis est secundariū & immediatum principium quo. Ad probationem dico, non esse inconueniens: quod instrumentum sit imperfectius effectu. forma autē accidentalis est instrumentum formæ substantialis.

Contra. omne agēs habet propriam actionem præter actionem instrumenti. ergo forma substantialis habet propriam operationem sine forma accidentali.

Respondetur. negatur antecedens de instrumento coniuncto agenti. non enim est alia & alia actio agentis principalis, & talis instrumenti: sed instrumentum est agentis ratio quod agat: puta calor est igni ratio agendi: sed non habet actionem distinctam ab actione ignis.

Contra. quādo ignis generat ignem, forma substantialis ignis generantis sua actione attingit formam, & calor non attingit. ergo forma ignis, & calor habent aliam & aliam actionem.

Respondetur. negatur antecedens: quia calor attingit ut quo formam ignis geniti, in quantum ipse calor est instrumentum subiecti. ignis enim generans inducit in genitum duplicem formam, scilicet substantialem & accidentalem: accidentalem quidem prius in genere causæ materialis: cū sit dispositio. substantialem autem prius in genere causæ materialis: cum sit dispositio: substantialem autē prius in genere causæ formalis & finalis.

Scotus veluti non loquuntur nisi auidifsimus, signa finit.

Tertio. calor presupponit in igne formam substantialem. ergo & actio caloris presupponit eandem formam. ergo in illo priori signo naturæ: forma substantialis ignis potest agere sine calore.

Respondetur. negatur ista ultima consequentia. quia non dantur ista signa, quæ iste fingit.

Quarto. substantia immediatè generat substantiam. ergo est immediatum principium operationis.

Respondetur. negatur antecedens de principio quo: & conceditur de prin-

cipio quod. sed negatur consequentia.

Contra eandem arguit Aureo. † in quoli. q. intellectus non sit accidens. si intellectus est qualitas intelligens: aut intelligit intellectione: quæ est ipse intellectus: aut intellectione à se recepta: non primum, quia vna intellectio non est receptiua alterius. intellectus autem est receptiua intellectione: nõ secundum, quia si reciperet à se intellectione, esset agens & patiens respectu sui. quod est impossibile.

Respondetur. dico primo, quod intellectus est actus in genere entium, & pura potentia in genere intelligibilium, de veri. q. 8. & quod intellectus sit quidam actus patet. quia philosophus. 3. de anima. & Commen. com. 4. vocat eum virtutem animæ. & com. 5. loquens de intellectu exponens illud verbum philosophi, omne recipiens est denudatum ab eo, quod recipit: dicit non esse necesse quod recipiens nullo modo sit in actu. sed quod non debet habere actum similitudinem rei quam recipit, & propter hoc intellectus de se nullam habet speciem. Ex quo sequitur, quod sit pura potentia in genere intelligibilium: quia si nunquam ullam speciem reciperet, nunquam posset se intelligere: & quantum ad hoc comparatur materię primæ, quæ est in pura potentia ad formas materiales, sicut intellectus ad species intelligibiles.

Dico secundò, quod intelligit intellectione, quæ est qualitas distincta ab intellectu. Ad improbationem dicitur, quod intellectus actuatus specie intelligibili est productiuis intellectio nis: & intellectus consideratus secundum suam nudam essentiam est receptiuis intellectione, & sic agit & patitur secundum diuersa.

Secundò. nulla qualitas semper intelligit, nec continet virtute omnes formas intelligibiles. sed intellectus semper intelligit, & continet, virtute omnes formas intelligibiles. ergo non est qualitas.

Respondetur. dico primo: quod nulla qualitas per se absolutè accepta semper intelligit: tamen aliqua qualitas accepta ut subest intellectio ni, semper intelligit: & ad huc sensum loquitur ibi: quia illa verba dicit de intellectu in actu. 1. parte. q. 77. ar. 4.

Dico secundò, quod licet nulla qualitas

Aureo. in quoli. q. 6.

3. de anima text. 18.

Intellectus possibilis: est actum in potentia ad formas rerum materialium.

Intellectus in genere entium est actus: in genere intelligibilium pura potentia.

litas contineat virtute productiua omnes formas intelligibiles: tamen potest eas continere eo modo, quo lumen continet colores, faciendo eos de potentia visibiles actu visibiles: & sic dicit philosophus † quod intellectus agens facit potentia intelligibilia actu intelligibilia.

Tertio, nullum accidens est pura potentia: sed est actus. sed intellectus non est actus. ergo non est accidens: maior nota: minor probatur. Omne receptiuū est denudatum ab eo, quod recipit: sed intellectus est receptiuus omnis actus actualitatis, cum possit omnem actum recipere. ergo est denudatus ab omni actu.

Respondetur. negatur minor. quia ut dicit S. Do. contra gen. ca. 43. intellectus possibilis non est in potentia nisi ad formas rerum materialium. cū nulla potentia passiuæ possit recipere nisi ea in qua potest proprium eius actiuū. intellectus autem agens potest tantum in species abstractas à phantasmatibus.

Dico secundò, quod nulla res est receptiua similitudinis alterius rei: quæ sit eiusdem speciei aut generis. quia omne receptiuum est potentiale respectu eius, quod recipit: vnum autem indiuiduum non est potentiale respectu alterius: nec vna species respectu alterius eiusdem generis, cum sint contrariæ.

Dico tertio, posse sustineri oppositum, scilicet quod aliquid est receptiuum similitudinis alterius rei eiusdem generis proximi. Nam intellectus angelicus habet similitudinem omnium intellectuum creatorum, qui tamen sunt eiusdem generis proximi cum eo: & intellectui nostro posset imprimi à deo species alterius intellectus. non tamen sequitur quod possit recipere rem, cuius est illa similitudo: quia licet res & similitudo sint propinquæ quod ad representationem, non tamen in modo essendi: & ideo duæ formæ contrariæ non se compatiuntur in esse realis: licet in esse intentionali. prima tamen responsio est magis de mente S. Do.

Quarto. omnis actus est forma. sed intellectus non est forma. ergo non est actus. maior patet: minor probatur. Omnis forma vel est materialis vel immaterialis. sed intellectus non est materialis, nec immaterialis, ut dicit Commen. 3. de anima. com. 18.

Confirmatur. omnis forma est intel-

lecta actu vel potentia: sed intellectus non est forma intellecta actu vel potentia ut dicit Com. vbi supra. Com. 11. ergo &c.

Respondetur. negatur minor. est enim forma immaterialis, sed non actu intelligibilis de qua ibi loquitur Commen.

Ad confirmationem negatur minor. Aliquid enim esse intellectum in potentia, contingit dupliciter. Vno modo in potentia proxima, id est, habitualiter. sic aliquid non actu cogitans intelligit in potentia ea, quorum species apud se habet: & sic intellectus non est forma intellecta in potentia: quia non habet de se speciem aliquam, qua possit se vel alia intelligere. & sic loquitur Commen. Alio modo aliquid est intellectum in potentia: quia sibi non repugnat intelligi: & sic intellectus est forma intellecta in potentia.

Quintò Com. 3. de anima. com. 27. ponit differentiam inter intellectum & sensum: dicens sensum esse in se quendam actum, & esse in potentia respectu specierum, quas recipit. intellectus autem est pura potentia. ergo.

Respondetur. quod differentia, quam ponit ibi Commen. est ista quod cum obiecta sensus sint de actu sensibilia. potentia sensitua est in potentia proxima ad sentiendū: quia immediatè potest moueri ab obiecto exteriori. Obiecta autem intellectus non sunt actu intelligibilia: sed fiunt actu intelligibilia per intellectum agentem: ideo intellectus est in potentia remota ad intelligendum.

Contra eandem arguit Adam. 1. distinct. q. 16. Circumscripto omni distincto ab anima: ipsa potest intelligere. ergo est intellectus.

Respondetur. Primò negatur hypothesis, quia non omnia distincta realiter possunt ab inuicem separari. ita quod vnum sit sine alio. Primò hoc patet in reatiuis, quia perempta se perimunt. Secundò quando vnū consequitur naturali concomitantia ad aliud, & propter hoc propria passio non potest separari à subiecto. Tertio quādo vnū est alteri ratio essendi: & propter hoc essentia non potest esse sine esse.

Dico secundò, quod anima secundum naturam suam est primum principium intelligendi non autem proximum,

Aliquid potest esse in potentia intellectū dupliciter habitualiter & non repugnant.

Adam. Tria quæ ad inuicem realiter separari nequeunt.

mum, sed intellectus.

Potentia duplex lo- gica & physica. ¶ Dico tertio, quod potentia est duplex. Vna est logica: quæ idem est quod non repugnantia: & sic ferrum ascendere sursum est possibile. & sic conceditur antecedens: quia non repugnat animam recipere intellectum, & mediante illo intelligere. Alia est potentia actiua, quæ est proximum principium actus. & sic negatur antecedens: quia est impossibile, quod eliciat actum intelligendi nisi habeat potentiam, à se distinctam, quæ sit proximum principium intellectus.

Arguunt alii. Contra eandem arguitur ab aliis. Primò. Id quod est immediatum principium essendi: est etiam immediatum principium operationis fundatæ super illo esse. nam illa forma, quæ dat esse calidum: dat etiam calefacere. sed opera vitæ fundantur super viuere datum ab anima. ergo anima est immediatum principium operum vitæ.

Actio cre- atura sum- datur su- per esse ac- cidentali. ¶ Respondeo. negatur minor: quia actio creaturæ nunquam fundatur super esse simpliciter, sed super esse accidentale. & ideo actio animæ fundatur super esse quod dant potentia.

Secundò formalis terminus generationis est substantia. ergo potentia generatiua quæ est eius principium est substantia. antecedens patet. probatur consequentia: quia nunquam formalis terminus generationis est perfectius principio generationis.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem negatur antecedens de principio secundario, quo vt supra dictum est.

Tertio. Anima producit suas potentias per se, & non producit eas mediante alia potentia. ergo est immediatum principium productionis. & per consequens est potentia.

¶ Respondeo. Aliquid producit aliud dupliciter. Vno modo actione media: & sic anima non producit potentias. Alio modo per quandam naturalem emanationem. & sic conceditur antecedens, & negatur consequentia: quia tale producer non est agere.

¶ Dico secundò quod anima non propriè producit suas potentias. sed producuntur à producete animam, dicuntur autem produci ab anima. & similiter omnis passio à subiecto suo, quia actio agentis prius natura termi-

natur ad subiectum, & consequenter ad passionem. Hanc materiam habes diffusè in quarto vbi declaratur, quomodo subiectum causat accidentia tam propria quàm communia.

Quartò. Omnis natura est principium per se motus: sed anima est natura cum sit forma materiz. ergo est per se principium motus. Tunc vitæ. ergo non est principium motus per potentias.

Respondeo. quod natura est principium motus primum: non autem proximum. & sic conceditur totum quod anima non habet à potentiis, quod sit principium.

Contra. Anima per se agit per potentias, ergo habet à potentiis quod sit principium.

Respondeo. negatur consequentia: quia & principio primo, & principio proximo conuenit per se esse principium in genere suo. nec vnum habet ab alio quod sit principium. licet principium proximum sit principio primo ratio agendi.

CONCLUSIO II. Intellectus & voluntas in anima rationali sunt potentia realiter distinctæ. Hanc sic probat S. D. 2. de anima. Et 1. q. 78. art. 1. Et de veri. quæstio. 22. artic. 10. Intellectus & voluntas distinguuntur genere. ergo distinguuntur realiter. consequentia patet. antecedens probatur. Illæ potentia distinguuntur genere, quæ habet obiecta genere distincta. sed intellectus & voluntas sunt huiusmodi. ergo: maior patet. quia secundum distinctionem obiectorum sumitur distinctio potentiarum. minor probatur. Illa obiecta distinguuntur genere in ratione obiecti quæ habent diuersam habitudinem ad animam. sed obiectum intellectus respicit animam secundum esse, quod habet in anima obiectum voluntatis secundum quod est in natura propria. ergo.

Contra arguit Scotus. † Idem numero potest esse principium actuum diuersorum genericè. nam idem sol generat & calefacit. ergo eadem potentia potest esse principium volendi & intelligendi.

Respondeo. agentia sunt in duplici differetia. Alia enim nõ spe iñtatur ex actu & obiecto. & de his conceditur antecedens. & exemplum in eo positum. sed

Scotus in 2 dis. 16.

Agentia quedã spe cificantur ex actu & obiecto, quedam non.

sed negatur consequentia. Aliaque specifi- cantur ex actibus: & de his negatur antecedens. nam. potentia quæ est principium calefactionis quia speciem accipit à calefactione: non potest esse principium infrigidationis. Intellectus autè & voluntas specificantur ex actibus.

Aureoribi supra.

Contra eandem arguit Aure. Intellectus desiderat. ergo est realiter voluntas. consequentia patet. antecedens dicitur Com 3. de anima. com. 49.

De mēte Auerois potentia anima in ter se realiter disti- guuntur.

¶ Respondeo. Primo dico, esse demēte Commen. potentias animæ inter se realiter distingui. nam expresse in primo de anima. com. 87. dicit animam habere quinque actiones & potētias diuersas genere. quarum vnā dicit esse intelligere, aliam velle. & com. 90. dicit quod anima diuiditur in istas sicut in accidentia. sicut pomum diuiditur in odorem colorem & saporem: nisi quod ista sunt accidentia per accidens in pomo. Potentia vero animæ sunt accidentia per se. & com. 91 dicit vnā potentiam esse subiectum alterius. sicut tactus est subiectum aliorum sensuum. Constat autem subiectum & id quod est in subiecto distingui realiter. Et philosophus. 9. dicit voluntatem determinare intellectum.

Tex. 10.

Dico secundo ad argumentum quod intellectus accipitur dupliciter. Vno modo vt est specialis potentia. & sic negatur antecedens. Alio modo accipitur pro omni potentia rationali siue pro omni quod est in mente. & sic conceditur antecedens. scilicet quod mens intelligit & desiderat: sed secundum aliam & aliam potentiam.

Dico tertio, quod eadem res. quæ mouet appetitum, mouet & intellectum: & propter hoc dicit. Commen. 3. de anima. com. 49. quod intellectus & voluntas mouent secundum vnā communem speciem: quia intellectus & voluntas vt mota sunt ab eadem re mouet animal sed dico quod illa resaliatione mouet intellectum, & sub alia voluntatem.

Adã vel potest argui ex di- ctis eius.

Contra eandem arguit Adam, quod volitio & intellectio sint idem: & per cõsequens intellectus & voluntas. Primo. Si volitio non est intellectio: sequitur quod Deus in aliquo beato possit conseruare fruitionem sine visione: & sic amaretur incognitum. hoc est falsum ergo.

Respondeo. Primo negatur consequentia: quia fruitio naturaliter consequitur ad visionem beatificam.

Dico secundò quod dato per impossibile, quod fruitio esset sine visione, amaretur aliquid quod pro tunc non cognosceretur, tamen esset prius cognitum. nec hoc est forte inconueniens. licet sit inconueniens aliquid amari quod nec tunc nec ante sit cognitum, & propter hoc non potest in aliquo esse fruitio in quo nec tunc, nec ante fuerit visio.

Aduertito

Secundo. Si velle non est intelligere sequitur quod voluntas sit cæca. hoc est falsum. ergo &c.

Voluntas nequit esse cæca.

Respondeo. negatur consequentia quia nihil est cæcum, nisi sit aptum natura videre. voluntas autem non est apra nata intelligere.

Tertio. posito solo actu amandi omni alio circumscripito, obiectum amatur: ergo posito solo actu amandi obiectum cognoscitur, cum non ametur nisi cognitum. tunc vitæ. posito solo actu amandi, obiectum cognoscitur. ergo posito solo actu amandi, ponitur cognitio. ergo actus amandi est cognitio.

¶ Respondeo. negatur antecedens quia implicat impossibile. scilicet quod sit actus amandi. omni alio circumscripito. quia impossibile est esse actum amandi nõ presupposita cognitione, & ideo cõ illud antecedens sit impossibile ad ipsu sequitur quodlibet materialiter.

Quartò. Omnis experientia est cognitio. sed omnis actus voluntatis est experientia: cum sit actus vitalis.

¶ Respondeo. negatur minor cum probatione: nam non oportet actum vitalem esse experientiam, sed sufficit quod sit actus viuens. viuens autem est quod potest seipsum mouere. 1. q. 8. art. 1.

Quintò. Si volitio non est cognitio: sequitur quod voluntas possit in oppositum cuiuslibet dictaminis. hoc est falsum, ergo. maior patet. minor probatur. Si voluntas posset in oppositum cuiuslibet dictaminis: sequitur quod possit in incognitum.

¶ Respondeo. quod posse in oppositum cuiuslibet dictaminis accipitur dupliciter. Vno modo in sensu diuiso: & sic cõceditur maior enim nullu est dictamen circa ea quæ sunt ad finem, quin possit dictari oppositum. & in hoc sensu negatur minor. & ad eius probationem negatur consequentia. Alio modo accipitur in sensu composito. & sic negatur maior. quia impossibile est, quod volun-

tas habeat aliquod velle, nulli dictami conforme. Potest tamen habere modo vnum dictamen, modo aliud.

Prædicatione duplex per concomitantiam & per essentiam.
Sexto Aug. 12. de tri. dicit quod volitio est scientia. ergo.
¶ Respondeo, quod illa prædicatione est per concomitantiam & non per essentiam.

Contra eandem arguitur ab aliis. Primo. Omnis forma separata à materia est intellectualis ut dicit. S. D. 1. q. 25. art. 1. sed voluntas est huiusmodi. ergo.

Respondeo dico primo, quod ad esse intellectum non solum requiritur: quod sit immateriale. sed in creaturis requiritur etiam quod sit susceptivum formæ alterius immaterialiter. hoc autem non convenit voluntati.

Et si dicatur: contra quia S. Do. dicit quod ex immaterialitate provenit, quod aliquid sit susceptivum formæ alterius. sed voluntas est immaterialis. ergo est susceptiva formæ alterius.

¶ Respondeo, quod S. D. loquitur, de natura subsistente: voluntas autem non subsistit.

¶ Dico secundo, quod aliquid est intellectualis quinque modis. Primo quia est natum intelligere: Secundo quia est proximum principium intellectus ut in intellectu. Tertio quia est ipsa intellectio. Quarto quia est per viam intellectus ut species. Quinto quia necessario consequitur virtutem intellectualem, & hoc modo voluntas est intellectualis.

Secundo appetitus naturalis non distinguitur à forma: qua consequitur, ergo nec voluntas quæ est appetitus intellectualis distinguitur ab intellectu.

Respondeo primo de mente Petri de Palude. conceditur antecedens de appetitu materia: quæ cum sit pura potentia non est in eo dist. sed negatur consequentia. In aliis autem rebus naturalibus negatur antecedens. nam appetitus grauis distinguitur à gravitate.

Amplius requirit appetitus animalis quam naturalis.
¶ Dico secundo de mente Petri de Palude. quod delectatio accipitur dupliciter. Vno modo proprie, & sic negatur antecedens. Alio modo improprie. scilicet pro quadam generalitate & sensualitate; & sic conceditur antecedens: & negatur consequentia.

Tertio potentia quæ est per essentiam libera est per essentiam, rationalis,

sed voluntas est per essentiam libera. ergo minor patet maior probatur. Ratio est de essentia libertatis. ergo potentia essentialiter libera est essentialiter rationalis.

Confirmatur. sicut se habet simpliciter ad simpliciter. ita magis ad magis: & maxime ad maxime: sed potentia per participationem libera est per participationem rationalis: ergo quæ est essentialiter libera est essentialiter rationalis.

Respondeo negatur maior. Ad probationem negatur maior. & dico quod liberum arbitrium non est aliud nisi potentia electiva quæ est voluntas ut declarabitur in secundo. ratio autem non est de essentia huius libertatis sed est principium eius. 1. 2. questio. 17. articulo primo.

¶ Ad aliam probationem dico quod illa regula non tenet, quando alia est habitudo inter maximum vnius ordinis: & alia inter maximum alterius ordinis: quam sit inter minimum vnius & alterius vel quæ sit mediæ vnius ad mediæ alterius. Non enim sequitur: minimum accidens est minimum ens. ergo maximum accidens est maximum ens: quia aliter se habet minimum accidens ad minimum ens quam maximum accidens ad maximum ens. Ita in proposito licet liberum sit rationale. non tamen summa libertas est summa rationalitas.

Quarto intellectus delectatur. ergo est voluntas. consequentia patet. antecedens probatur.

In intellectu sunt habitus: ergo intellectus delectatur: patet consequentia. quia ad habitum convenientem sequitur delectatio.

¶ Respondeo primo negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia. Ad probationem dico quod ad præsentiam convenientem sequitur delectatio. sed non oportet quod sit semper in illa potentia in qua recipitur illud convenientem sed sufficit quod sit in eodem supposito sed secundum aliam potentiam.

¶ Dico secundo de mente Petri de Palude. quod delectatio accipitur dupliciter. Vno modo proprie, & sic negatur antecedens. Alio modo improprie. scilicet pro quadam generalitate & sensualitate; & sic conceditur antecedens: & negatur consequentia.

Quinto

Quinto. Appetitus sensitivus non differt à sensu. ergo appetitus intellectualis, qui est voluntas, non differt ab intellectu. consequentia patet. antecedens probatur tripliciter. Primo. Secundum diversitatem generum & specierum diversificantur appetitus in naturalibus. sed potentia sensitiva differunt genere vel specie. ergo sunt diversi appetitus. Secundò. lasso tactu sine alijs sensibus, sequitur tristitia. ergo sensus tactus est appetitus. Tertio. omnes potentia sensitiva differunt subiecto. sed appetitus sensitivus non differt subiecto à sensu. ergo non est alia potentia à sensu.

Respondeo negatur antecedens. Ad primam probationem negatur consequentia. quia appetitus rerum naturalium sunt per se ad diversa loca. & ideo ad diversitatem earum sequuntur diversi appetitus. nam appetitus aeris differt specie ab appetitu ignis: & appetitus gravium & levium differunt genere. non autem ad quemlibet sensum sequitur appetitus: sed solum ad æstimationem quæ sola dicit aliquid de fugibili & persequibili.

Ad solam æstimationem sequitur appetitus sensitivus.
¶ Ad secundam negatur consequentia. quia illa tristitia est æstimationis, quæ potest immutari in illo instanti in quo immutatur sensus exterior.

¶ Ad tertiam negatur maior. sufficit enim quod appetitus differat ab æstimatione quæ sola dicit aliquid de fugibili & persequibili.

CONCLUSIO III. Memoria in parte intellectiva, non est potentia distincta ab intellectu. Hæc sic probatur. S. D. de ver. q. 4. art. 3. Accidentales differentia obiecti non distinguunt potentias: sed præteritum est quædam differentia accidentalis obiecti, ut obiectum est. ergo non distinguitur memoria ab intellectu.

Sciendum tamen, quod differunt ratione: quia eadem potentia dicitur intellectus in quantum actu intelligit obiectum. & eadem dicitur memoria, in quantum retinet habituales notitias.

Contra arguit Aureolus. primo Memoria est in omnibus personis divinis cum dicat perfectionem simpliciter. sed intellectus cum obiecto habitualiter retento, ut actuum est non est in omnibus personis. ergo intellectus cum tali obiecto non est. memoria minor

probatur. potentia generativa non est in omnibus personis. sed intellectus cum tali obiecto, ut actuum est, est potentia generativa. ergo.

Respondeo. conceditur quod memoria non dicit actiuitatem nec S. D. hoc ponit. sed dicitentionem obiecti in esse intelligibili.

¶ Dico tamen quod ad memoriam consequitur actiuitas: quam includit intellectus. & licet intellectus sit in filio: non tamen potest producere verbum aut intellectionem: quia habet relationem oppositam ad producentem verbum ut infra dicitur.

Ex hoc sequitur: quod ad memoriæ sequitur actiuitas: ubi est memoria non sub relatione opposita.

CONCLUSIO IIII. Partes imaginis distinguuntur ab eo, in quo sunt. Hanc sic probatur. 1. q. 79. ar. 7. ad 1. Et q. 93. arti. 3. Omnis actus creatura: & similiter omnis habitus & omnis potentia distinguitur ab eo, in quo est. sed partes imaginis sunt actus vel habitus vel potentia: ergo &c.

Contra arguit Aureolus. ¶ Omnis operatio & habitus, & potentia sunt accidentia: sed partes imaginis non sunt accidentia. ergo minor probatur dupliciter. primo. Omne accidens se habet ab subiecto sicut color, & figura ad suum subiectum. sed Aug. 9. de trinit. ca. 4. dicit quod amor & notitia ut sunt partes imaginis, non se habent ad id, in quo sunt sicut color & figura. ergo.

Respondeo. August. intelligit, quod non se habent ut color & figura: quia ista non sunt propriae passionis subiecti nec emanant ab eis. notitia vero & amor, quocumque modo accipiuntur, vel sunt potentia animæ, vel ab eis emanant.

Secundò. Aug. dicit ubi supra: quod notitia, & amor sunt vna vita & vna substantia: ergo non sunt accidentia.

Respondeo primo. ut elicitur a S. Do. in q. de anima. articulo. 12. Aug. accipit abstractum pro concreto. & est sensus. notum & amatum sunt vna substantia.

¶ Dico secundo, ut dicit S. Do. prima questio. 77. ubi accipit Aug. notitiam & amorem obiectivè, secundum quod anima amat se & est sensus. anima ad quæ terminatur notitia & amor est vna substantia.

Aureolus in primo dist. 3. q. 3. arti. 2.

Aureo.

Vtrum intellectus sit memoria.

Delectatio dupliciter.

DISTINCTIO III.

N DIST. 4. quæritur primo. An Deus genuit Deum? PRO. decisione quæstionis hæc est prima conclusio.

Omne nomen significat substantiam cum qualitate, accipiendo substantiam & qualitatem non logicaliter, sed grammaticaliter. Hanc probat primo sent. distin. 2. artic. 1. ad tertium. Quicquid significat id, ad quod nomen imponitur, & id à quo nomen imponitur, vel suppositum & naturam significat substantiam eam. qualitate. sed omne nomen est huiusmodi, ergo.

Sciendum tamen quod id à quo nomen imponitur est idem cum eo, ad quod significandum imponitur, & aliquando est diuersum.

In prædicatione, ca. 1.

CONCLUSIO II. Nullum nomen de prædicamento accidentis significat substantiam, ut eam accipit logicus. Hæc conclusio probatur primo autoritate philosophi dicentis quod album puram qualitatem significat: ergo à simili omnia alia nomina accipiuntur.

Lecl. 7.

Secundo probatur sic à S. Do. 5. meta. 1. ca. de ente. Si album significaret substantiam & albedinem simul sequitur quod album esset ens per accidens: hoc est falsum. quia philosophus non ponit album inter entia per accidens, sed hominem album.

Tertio. Si album significaret subiectum, maxime significaret illud sine quo non potest esse albedo, puta corpus. hoc est falsum. ergo: maior patet de se. minor probatur. Si album significat corpus: ergo est nugatio dicere corpus album. hoc est falsum ut patet. ergo consequentia probatur quia. idem bis dicitur.

Aureolus in præsentibus dist. artic. 2.

Contra arguit Aureolus primo. Omne nomen plurificatur ad plurificationem sui adæquati significati. sed nomen non plurificatur ad plurificationem formæ significatæ. ergo non significat tantum formam. maior nota. minor probatur. hoc nomen sciens non plurificatur ad plurificationem scientiæ, cum in vno sciente possent esse plures scientiæ: sed forma significata per hoc nomen sciens, est scientia. ergo.

Respondeo negatur maior in nominibus adiectiuis: quia ad eorum pluralitatem requiritur, & sufficit pluralitas

suppositorum: cuius ratio est quia adiectiuum significat per modum accidentis, id est alteri adiacentis: accidētia autem habent unitatem, & multitudinem à subiectis suis.

Ex hoc sequitur, quod si duo homines haberent eandem numero scientiam dicerentur duo scientes. nomina autem substantiua plurificantur ad pluralitatem rei significatæ: quia significat per modum substantiæ, substantia autem habet unitatem & pluralitatem ex se. 1. q. 39. artic. 3.

Secundo arguit. Si sciens significat tantum scientiam: ergo ista est vera sciens est scientia: hoc est falsum, ut patet: ergo: consequentia probatur. quia idem prædicaretur de seipso.

Respondeo. negatur consequentia. ad veritatem propositionis non sufficit indentitas significati. sed etiam requiritur idem modus significandi: cuius rationem puto hanc esse. quia prædicatio est per actum intellectus attribuentis prædicatum subiecto, ut dicit Albertus. Si ergo eandem entitatem concipiat intellectus cum præcisione, & per se, & alio conceptu concipiat eandem, ut inexistentem alteri: tunc illam entitatem ut stat sub istis oppositis conceptibus de se non enunciabit. In proposito sciens significat formam concretivam, & scientia abstractivam.

Tertio philosophus dicit. 6. meta. 1. quod in simo reperitur nasus: ergo simum significat nasum. sed simum est adiectiuum: ergo aliquod adiectiuum significat subiectum.

Respondeo. negatur consequentia: quia non intendit philosophus quod simum significet nasum: sed quod concernit nasum, ut determinatam materiam. de veri. quæstio. 10. articul. 4. Et ideo est nugatio dicere, quod nasus est nasus simus. aliqua vero alia adiectiua non significant formam concernentem determinatam materiam sed sub ratione confusa.

CONCLUSIO III. Nomen concretum proprie significat tantum formam: supponit autem pro suppositis Si autem sit aliquid, in quo sit idem forma & suppositum: tunc nomen idem significabit, & pro eodem supponet. tertio sen. di. 6. q. 2. artic. tertio.

Ex quo sequitur, quod homo significat humanitatem, & supponit pro indi-

Si duo homines haberet eandem numero scientiam dicentur duo scientes.

Ter. 2.

secundum D. S. dicitur da est suppositio simplex.

uiduis. albedo aut significat ipsam albedinem, & pro ea supponit non quod ipsa sit suppositum: sed significatur ut suppositum. Ego credo. S. D. intellexisse de suppositione tantum personali, non autem de materiali, nec de simplici. quæ secundum eum est danda. nam cum dicitur homo est species: ly homo pro nullo homine supponitur.

Contra. S. D. presentis di. ar. 2. dicit, quod nomen non solum significat essentiam sed etiam supposita licet indistincte: ergo non bene dicitur in conclusione, quod significat tantum essentiam.

Respondeo quod nomen significat formaliter tantum essentiam: materialiter autem significat supposita, sine quibus essentia non potest esse: & sic loquitur in presentis dist.

CONCLUSIO IIII. Significatio nominis est duplex. scilicet materiale & formale. formale est ipsa natura: puta significatum formale hominis est humanitas. materiale est id, sine quo saluari non potest significatum formale: & sic homo significat materialiter cerebrum, cor, & hepar, & indiuidua sine quibus humanitas esse non potest. Hanc ponit de potentia quæstio. 9. articul. quarto.

CONCLUSIO V. Hoc nomen Deus & quodlibet concretum substantiale significat essentiam distincte: indistincte vero supposita. prima pars patet ex tertia conclusione. secunda probatur primo sen. di. 4. q. 1. artic. 2. Vni quodque nomen significat id de quo essentialiter prædicatur. sed concretum substantiale prædicatur essentialiter de suppositis. nam homo prædicatur essentialiter de Sorte & sic de alijs. ergo.

Contra: nomen concretum significat tantum formam: ergo non supposita. consequentia patet. antecedens probatur per tertiam conclusionem.

Respondeo quod formaliter significat tantum essentiam. ut dicitur in tertia conclusione. materialiter autem significat supposita: & sic intelligitur ista conclusio.

CONCLUSIO VI. Ista propositio est falsa. Deus non generat.

Ad probandam hanc conclusionem præmittit tria. Primo ut dicit. S. D. 1. q. 39. artic. 4. ad tertium. quod iste terminus Deus aliter supponitur quam hic terminus homo, & alia concreta substantia in

Hoc nomen Deus aliter supponit quam concreta substantia in creaturam.

creaturis. nam iste terminus homo, quia significat naturam, quæ est realiter distincta in suppositis: ideo supponit ex se distincte pro suppositis. nam dum dicitur homo currit, ly homo supponit pro isto vel pro illo: non autem ex se habet quod supponatur pro natura, sed hoc ei conuenit ex alio termino, cui adiungitur: ut cum dicitur homo est species, Natura autem diuina est indistincta in suppositis: & ideo iste terminus Deus ex se habet quod supponatur pro naturali: sed quia est terminus concretus: & terminus concretus significat formam in supposito: ideo iste terminus supponit non solum pro natura absolute: sed etiam pro re naturæ siue pro supposito in quo est: sed indistincte.

Nomen deus conuenit cum terminis singulari.

Præmittit secundo quod licet iste terminus, Deus, prædicatur de pluribus suppositis: quia tamen natura per ipsum significata non purificatur: ideo in hoc conuenit cum termino singulari, quod non prædicatur in plurali. & propter hoc sicut istæ contradi. unt. Sortes currit: Sortes non currit: ita istæ contradi. cunt. Deus generat. Deus non generat.

Præmittit tertio, quod quando aliquis terminus supponit pro natura vel pro suppositis in quantum huiusmodi & non pro aliquo supposito determinato: tunc quicquid negatur ab illo intelligitur negari ab ipso supposito in quantum est suppositum talis naturæ & per consequens repugnat cuilibet supposito talis naturæ. & hoc maxime verum est in diuinis. Nam quicquid non conuenit Deo ad intra ei repugnat, cum Deus non sit ens potentiale. esset autem potentiale si posset ad intra aliquid habere quod non haberet.

Ex his probatur sic conclusio. Duorum contradictorium si vnum est verum aliud est falsum. sed istæ contradi. cunt. Deus generat: & Deus non generat: & ista est vera. Deus generat: ergo ista est falsa. Deus non generat.

Secundo. negatio actus conuenientis Deo ad intra, denotat talem actum repugnare Deo. sed in illa: Deus non generat: negatur actus generandi: ergo denotat quod Deo repugnat generare quod est falsum. ergo.

Contra arguit Aureolus. primo. Prædicatum affirmatum, & negatum reducuntur ad idem genus: ergo. generare & non

Aureo. hic. ar. 3.

& non generare reducuntur ad idem genus. ergo sicut in ista. Deus generat: supponit pro determinata persona. sic erit & in illa: Deus non generat.

Respondeo. conceditur prima consequentia. nam generare, & non generare reducuntur ad genus actionis. sed hoc nihil ad propositum. negatur etiam secunda consequentia. quia generare est quid personale: ideo affirmatur de determinata persona. non generare autem non est personale cum conueniat etiam essentia.

Secundo. Ista est falsa. Omnis Deus generat: ergo illa est vera. Deus non generat: consequentia patet quia sunt contradictoria.

Respondeo. primo ego negare consequentiam. sed potius sunt duæ vniuersales contrariæ. Constat autem duas contrarias posse esse simul falsas. nam ista Deus non generat æquipollet isti: nihil quod est Deus generat. sicut ista: Sortes non currit.

Hac est impropria Omnis Deus generat.

¶ Dicerem secundo hanc esse impropiam. omnis Deus generat. nā ly omnis est signū distributiuum. distribuere autem est diuersis aliquid tribuere. oportet terminum distributum habere plura supposita sub se, in quibus forma significata per terminum sit diuersa. Constat autem Deitatem, quæ significatur hoc nomine Deus, non esse diuersas in diuinis suppositis: & ideo hoc nomen Deus non potest distribui: & maxime cum habeat quasi vim termini singularis, qui distribui non potest.

¶ Dico tertio, quod hoc nomē suppositum diuinum distribui potest: quia personæ diuinæ distinguuntur in ratione suppositi. vnde bene dicitur, omne suppositum, omnis persona, omne attributum: quia vnum attributum distinguitur ab alio in ratione attributi. non autem bene dicitur: omnis bonitas diuina: quia nulla est ibi distinctio in ratione bonitatis.

Signū distributiuū necessariō exigat diuersa supposita.

Hinc est quod philosophus de celo, & mundo. & Commentator & Albertus dicunt ibi signum distributiuū, debet necessariō exigere diuersitatē suppositorum sub termino distributo. licet Albertus de Saxonia, & Burleus, & Petrus Hispanus, & Paulus Venerus, & quidam iuuenes dialectici oppositum teneant.

CONCLVSIO VII. Ista pro-

positio est vera & propria, Deus generat. prima pars est fidei. secunda probatur. Illa propositio est propria cuius predicatum propriè dicitur de determinato supposito. sed in illa propositione predicatum est huiusmodi: ergo dicitur enim de persona patris.

Ex hoc sequitur corollariè, quod in illa propositione subiectum supponit tantum pro parte ratione adiuncti, & non pro essentia.

CONCLVSIO VIII. Hoc nomen Deus nunquam supponit pro essentia: quin supponat pro personis. quando statet tantum pro esse. nullo modo pro personis, maxime est in ista. trinitas est vnus Deus. sed ibi stat pro personis implicite vt dicit S. D. prima par. e. q. 3 6. art. 4.

Ex hoc sequitur corollariè quod in illa Deus creat: stat etiam pro personis sed implicite. Et licet S. D. prima. quæst. 39. articu. 4. dicat quod stat solum pro essentia intelligit explicite & distinctè: tamen stat pro personis cum actiones sint suppositorum: & stat pro eis indistinctè: quia opera trinitatis sunt indistincta.

QVAESTIO II.

Varitur secundo, vtrum in diuinis abstractum prædicetur de concreto.

PRO decisione huius quæstionis hæc est prima conclusio. In creaturis in formis generalibus concretum prædicatur de abstracto: vt puta hæc est vera. essentia est ens. Hanc probat S. D. de veri. quæstio. 2 1. artic. 4. ad 4. & 2. sent. distin. 27. quæstio. 1. articu. 2. sic primus conceptus & quicquid eum inseparabiliter comitatur, prædicatur de omnibus. sed conceptus entis est primus. & conceptus significantes formas generalissimas, scilicet conceptus transcendentium inseparabiliter comitantur conceptum entis: ergo: minor nota. maior patet. quia primus conceptus saluatur in omnibus alijs.

CONCLVSIO II. Suppositū & natura in rebus materialibus distinguuntur realiter.

Pro notitia conclusionis sciendum est, quod per suppositum intelligimus indiuiduum substantiæ per se subsistens in genere substantiæ, & completum in specie, quod dico propter animam, & partes,

Cum dicitur Deus creat est ibidē implicita suppositio pro personis.

Tex. vltimo.

cap. 3.

Suppositū quid.

partes substantiarum, quæ licet sint in diuidua: non tamen sunt supposita: vt dicit S. D. tertio sen. distinct. 6. quæstio. 1. artic. 1. quæstio. 1. & de potentia. quæstio. 9. artic. 1. per naturam vero intelligimus essentiam siue quidditatē rei: vt dicitur tertia parte. q. 1 2. art. 1.

Ex his probat sic conclusionem. prima. quæstio. 3. arti. 3. Illa distinguuntur realiter, quorum vnum in sua ratione dicit aliquod ens reale, quod aliud excludit. sed suppositum est huiusmodi respectu essentia: ergo. maior patet: minor probatur. Suppositum dicit principia indiuiduantia, & naturam communem. sed natura. excludit huiusmodi principia. ergo. maior nota. minor probatur. essentia dicit solum id, quod pertinet ad quidditatem rei: ergo excludit principia indiuiduantia. antecedens probatur. omne abstractum dicit illud, quo solo & quo toto aliquid est tale, quale significatur per concretum: sed essentia significatur in abstracto: puta humanitas. ergo. consequentia patet. quia principia indiuiduantia non sunt de essentia rei, quod probatur. materia particularis non est de quidditate rei. secundo physycorum. ¶ sed principia indiuiduantia sunt ipsa materia particularis: ergo &c.

Corollarium primum. Natura significatur vt pars formalis respectu suppositi. Cuius ratio est: quia cum in supposito sit natura, & sint principia indiuiduantia designantia, & determinantia illam naturam, illud quod significatur tantum naturam. & excludit illa principia, cuiusmodi & nomen abstractum significat partem illius, quod est in supposito.

Corollarium secundum. Natura non prædicatur in recto de supposito. Hoc probat in tractatu de esse & essentia. ¶ nulla pars prædicatur in recto de toto: sed natura significatur vt pars formalis respectu suppositi: ergo.

Corollarium tertium. Hic homo non est hæc humanitas. Hoc probatur quolibet. quæstio. 2. articu. 1. ad primum. Id quod est alteri vniuersale, realiter distinguitur ab eo, quod non est alteri vniuersale: sed hæc humanitas est alteri vniuersale: vt patet in domino Iesu Christo. & hic homo nullo modo est alteri vniuersale, cum sit per se subsistens, & completum in specie: ergo.

Secundo probatur sic. Hic homo includit aliquam entitatem, quam non includit hæc humanitas: ergo realiter distinguuntur. consequentia patet. antecedens probatur. hæc humanitas dicit tantum humanitatem, & illa accidentia, per quæ est hæc: sed hic homo includit hæc omnia, & quædam alia puta colorem, figuram, & huiusmodi quæ nihil faciunt ad indiuiduationem: ergo.

Contra rationem huius conclusionis arguit Gerardus in summa sua. Nulla substantia prædicatur in primo modo dicendi per se de eo, quod includit in se accidentia: sed species de prædicamento substantiæ prædicatur in primo modo dicendi per se de supposito: ergo suppositum non includit accidentia.

Gerardus.

Respondeo. dico duo. Primo quod essentia in abstracto significata non est species, nec genus, nec differentia, vt dicit Auicenna & S. D. in tractatu de esse & essentia. quia species significat naturam per modum totius, cum prædicetur de inferioribus. abstractum autem significat tantum per modum partis: vt dictum est: quia vero huiusmodi abstractum significat id, vnde sumitur ratio speciei: ideo significat formam. Item quod resultat ex partibus essentialibus vnitis est forma: sed natura siue essentia puta humanitas resultat ex partibus vnitis, scilicet anima & corpore: ergo est forma.

Sciendum tamen, quod cum dicitur, quod natura in abstracto significat per modum partis, quod est in supposito, hoc non est sic intelligendum quasi natura sit vna res & suppositum sit alia res: sed quia secundum modum significandi natura significatur vt pars: & suppositum vt totum: & quia à modis significandi sumuntur modi prædicandi: ideo natura quæ significatur vt pars: non prædicatur de supposito: quia vnū habet modum significandi. oppositum alteri: scilicet vnum per modum partis: & aliud per modum totius. vnum cum exclusione accidentium: & aliud sine tali exclusione: tamen exclusio vel inclusio non est de ratione alicuius eorum: sed consequitur modum quo significat hoc vel illud. Ex essentia autem, & accidentibus constituentibus suppositum: non resultat vna tertia: entitas.

Natura significatur vt pars suppositi, vt totum.

itas quoli.9. quæstione secunda. articulo primo ad primum. sed suppositum dicit utrunque: non tamen intrinsecè: cum includat accidentia solum, ut determinatiua suarum partium essentialium principaliter materiæ & consequenter formæ. Hoc confirmat Auicè. 5. meta. c. 1. & 2.

¶ Dico secundò ad formam argumenti: quòd substantia quæ nullo modo includit accidentia non prædicatur de alia in primo modo dicendi per se: sed tunc minor est falsa: quia species prædicamenti substantiæ includit accidentia implicitè, & potentialiter: nam ea accidentia quæ Sortes dicit explicitè: homo dicit implicitè. 9. quoli. q. 2. art. 1. ad primum.

Aureo. hic. q. 2. Secundò arguit Aureolus. ¶ Quicquid includit accidentia, est ens per accidens: sed species & suppositum prædicamenti substantiæ non sunt ens per accidens: ergo non includunt accidentia. maior nota. minor probatur. nullum per accidens est in prædicamento: sed species & individuum sunt in prædicamento: ergo.

Respondèo & dico quatuor. Primum est, quòd licet species & individuum includant accidentia: tamè diuersimodè, quia individuum dicit ea in suo principali significato: quia ponentur in sui diffinitione si diffiniretur. Species vero non includit ea in principali suo significato sed tantum potentialiter. 1. distin. 3. 4. quæstio. 1. artic. 1. & quoli. 2. quæst. 2. art. 2.

¶ Dico secundò quòd nec species nec suppositum includit ea ut intrinseca suæ naturæ: sed ut determinatiua suarum partium essentialium & in obliquo.

¶ Dico tertio ad formam, quòd maior est falsa loquendo de inclusione solum determinatiua partium. in quo sensu intelligitur conclusio. loquendo autem de inclusione intrinseca & essentiali conceditur maior: sed non est contra conclusionem.

Accidentiu quædam conserunt ad esse suppositi: quædam non. ¶ Dico quartò quòd accidentium quædam nihil faciunt ad esse suppositale, vel saltem sunt posteriora cuiusmodi est albedo vel etiam risibilitas respectu Sortis: & de his conceditur maior. Alia sunt quæ habent aliquam causalitatem saltè materiale ad esse suppositale, in quantum disponunt mate-

riam, & reddunt eam propriam huic formæ cuiusmodi sunt dimensiones, quæ significant materiam, & diuidunt eam. Si enim materia non esset extensa per quantitatem: ipsa non esset habilis ad recipiendum formam, nec ad indiuiduandum: & de his negatur maior. Clarum enim est, quòd Christus includit diuersas naturas non tamè est ens per accidens: quia non includit eas ut partes suas intrinsecas.

Tertio arguit sic. Nihil includitur in diffinito, quòd non significetur per diffinitionem: quia diffinitio & diffinitum idem significant. 7. meta. ¶ sed diffinitio non significat accidentia: ergo accidentia non includuntur in ratione diffiniti.

Respondèo, quòd aliquid potest significari dupliciter. Vno modo explicitè, & in actu: & sic conceditur maior, & minor, & conclusio illata, scilicet quod species, quæ diffinitur, non includit accidentia in actu siue explicitè. Alio modo aliquid potest significari potentialiter, & sic negatur maior.

Quartò. Sequitur quòd Christus assumpserit suppositum humanum: sed hoc est falsum: ergo. consequentia probatur. Quicquid includit accidentia explicitè, est suppositum: sed humanitas Christi est huiusmodi, quia est hæc significata.

Rñdeo. negatur consequentia. Ad probationem dico, quod non solum inclusio accidentium explicita est de ratione suppositi: sed præter hoc requiritur: quod per se subsistat & non sit vnibile alteri formaliter prima. q. 29. ar. 2. humanitas autem Christi est vnibilis.

Ad argumentum negatur maior. si illud est vnibile alteri quæ conditio si ponatur in maiori: postea negatur minor. 3. quæstio. 2. ar. 3. ad secundum.

Contra hanc responsonem arguit sic. Nulla negatio est de ratione positiui: sed non esse vnibile est negatio & suppositum est ens positiuum, ergo.

Respondet. S. D. in simili. prima quæstio. 29. ar. primo ad tertium. quòd negationem & intentionem secundam de qua ibi loquitur, esse de ratione positiui potest intellegi dupliciter. Vno modo quòd sit quid intrinsecè tanquam pars eius: & sic conceditur totum: sed non est contra nos. Alio modo quia significatur per nomen tanquam circumloquutiua alicui

Tex. 20.

Esse non est de ratione suppositi: sed per se esse.

Tex. 3. 4.

Negationem & intentionem secundam esse de ratione positiui, potest accipi dupliciter, intrinsece & circumloquutiua.

alicuius differentiæ: & sic negatur maior In proposito autem dicimus quòd non esse vnibile circumloquitur differentiã indiuiduorum substantiæ ad indiuidua accidentia.

Ad idem arguit sex alijs rationibus: quæ ista solutione euacuantur.

Secundo arguit cõtra eandem responsonem, esse non est de ratione suppositi: ergo nec per se esse.

Respondèo conceditur antecedens: quia esse nec est de ratione suppositi nec de ratione essentiæ. quoli. 2. quæstio. 2. ar. 2. ad secundum. sed negatur consequentia. quia cum dicimus: quod per se esse est de ratione suppositi: ita circumloquitur differentiam suppositi substantiæ ab indiuiduo accidentis: sicut & per negationem appositam. scilicet non esse in alio. Vel negatur consequentia. quia arguitur à re ad modum rei. licet enim esse non sit de ratione suppositi tamen talis modus essendi, scilicet per se & nõ in alio est de ratione eius.

Tertio: quia in illa mentionem ad quartum dictum est, quòd natura humana in Christo non est suppositum: quia non habet proprium esse.

Contra hoc arguit. probando quòd in Christo natura humana habeat esse distinctum ab esse diuino: quæ argumenta referuntur in tertio.

Contra primum corollarium arguit sic. Omnis pars siue principiu formale est diffinitiuum eius, cuius est pars siue principium: sed natura in abstracto nõ est diffinitiuum suppositi: ergo. maior nota. minor probatur. omnia principia diffinitia prædicantur in primo modo perfectatis de diffinito. 7. meta. sed natura in abstracto non prædicatur in primo modo perfectatis de supposito. non enim hæc est vera, Sortes vel homo est humanitas: ergo.

Respondèo. negatur minor. Ad probationem: dico quòd principia diffinitia sunt duplicia. aliqua enim significant per modum totius: & de his conceditur maior. natura autem abstractiue sumpta nõ est tale principium. Alia significant per modum partis, & de his negatur maior.

CONCLUSIO III. In substantijs naturalibus, differt quòd quid est & id cuius est. pro intellectu huius conclusionis sciendum est quòd per quòd quid est intelligitur id quòd si-

gnificat diffinitio: sicut quòd quid est hominis ad id quòd significat animal rationale.

¶ Ex quo sequitur corollarie: quòd humanitas nõ est quod quid est hominis. Tum quia quòd quid est rei prædicatur de ipsa re: humanitas autè non prædicatur de homine. Tũ quia per quòd quid est responderetur ad interrogationem factam quid est res: sed interroganti quid est homo: non responderetur quòd est humanitas: ergo. probatur autè sic conclusio. sicut & præcedens. Id cuius est quòd quid est includit aliquid reale in sua ratione: quòd non includitur ipsum quòd quid est: ergo sunt distincta realiter. consequentia patet. ¶ antecedens probatur. Id cuius est quòd quid est includit materiam signatam: & hæc non includit ipsum, quòd quid est ut dicitur. 7. meta. ¶ ergo.

Humanitas nõ est quòd quid est hominis.

Tex. 20.

Sciendum tamen quòd aliquando quòd quid est sumitur cum præcisione omnium extraneorum. tunc largo modo dicitur humanitas, quòd quid est hominis: & de tali dicit aliquando S. D. quod nõ prædicatur de eo cuius est. Aliquando accipitur sine præcisione, & sine inclusione actuali: licet implicita, puta dicimus quod animal rationale est quòd quid est hominis: & sic prædicatur.

Quòd quid est quandoque sumitur cum præcisione omnium extraneorum quandoque sine.

Contra arguit Gerardus & Sco. primo. Philosophus dicit 7. meta. ¶ loquens de istis quòd singulum non est altèrũ à sua substantia: ergo non distinguitur quòd quid est ab eo cuius est.

Gerardus & Sco. ¶ Tex. 41.

Respondèo quòd nostra conclusio est philosophi. 7. meta. dicentis particula. 41. Illa quæ habent formam in materia non sunt idem cum sua quidditate. Idè dicit Commentator. 3 de anima. com. 9. & com. 5. & 8. meta. com. 16. & 12. metaphys. com. 49. vbi vult quòd quid est in omnibus circa primũ differt ab eo cuius est quia nõ dicit totum quòd est in re.

¶ Dico secundò, quod supposito insunt aliqua dupliciter. Vno modo primo & per se: & sic loquitur philosophus. Alio modo per accidens vel non primo, & per se: & sic non intelligit philosophus.

Alia argumenta facit Scotus probantia quòd quid est non esse omnino distinctum ab eo cuius est: quòd conceditur.

CONCLUSIO IIII. In separatis à materia: suppositum non est h 2 omni

omnino idem q̄ essentia, aliter tamen quam in compositis ex materia & forma. Hanc sic probat pro prima parte quoli. 2. quæst. 2. arti. 2. Ad suppositum pertinet actualiter esse & non ad essentiam: ergo distinguuntur. consequentia patet. Prima pars antecedentis patet: quia esse est actus existentis cuiusmodi est suppositum. Secunda pars probatur: esse est præter rationem essentia, ergo ad eam nõ pertinet. secunda pars conclusionis probatur. Suppositum materiale includit accidentia, tanquã determinatiua principiorũ essentialium, suppositum autem immateriale non: ergo prima pars patet ex antedictis. secunda probatur. Suppositum immateriale indiuiduatur ex se: quia nõ est receptibile in materia: ergo non requirit accidentia per quã determinetur principia essentialia ad indiuiduationem.

Aureo. Contra antecedens probationis partis principalis arguit Aureo. sic. Illud quod potest concipi sub non esse, non includit in sua ratione esse: at suppositum potest concipi sub non esse: ergo.

Aliquid Respondet. Aliquid includere aliud potest esse dupliciter. Vno modo q̄ sit de essentia sua: & sic dicitur suppositũ non includere esse. Alio modo quasi formale habitum ab eo. & sic negatur maior. hoc autem modo suppositũ includit esse: quia habet esse.

CONCLUSIO V. In Deo nõ differt suppositum à natura. Hanc probat S. D. quoli. 2. vbi supra. & 1. quæst. 3. ar. 3. Omne suppositum distinctum à natura habet aliquam entitatem, quã non est natura: sed suppositũ diuinum nullam habet entitatem distinctam ab essentia diuina: ergo &c.

DISTINCTIO V.

IN distin. quinta agit magister de termino generatiõis diuinæ. Circa quam quæritur vtrum diuina essentia sit formalis terminus diuinæ generatiõis.

PRO cuius quæstionis decisione hæc est prima conclusio. Diuina generatio non habet terminũ à quo probatur sic. Terminus à quo generatiõis est priuatiõ, & non esse: sed in diuinis non est priuatiõ. ergo.

CONCLUSIO II. Filius est terminus quod generatiõis. probatur

sic. Illud est terminus quod generatiõis, quod generatur: vt patet ex terminis. sed filius generatur: ergo.

CONCLUSIO III. Essentia diuina est terminus quo diuinæ generatiõis. probatur sic. persona filij non est terminus quo: cum sit id quod generatur similiter nec filiatiõ, cum sit relatiõ. nulla autem relatiõ est terminus per se. 5. phy. ¶ ergo essentia est terminus quo. tenet consequentia. quia in filio non est nisi essentia & relatiõ.

Contra arguit Aureo. primo. Omnis terminus quo generatiõis, accipit esse per generatiõem: sed essentia diuina non accipit esse: ergo. minor patet. maior est Simplicij & commen. 2. meta. com. 31. & 2. phy. com. 14. vbi dicit quod generatiõ est via ad hoc, quod forma fiat.

Respondet. primo dico q̄ essentia diuina vt dicit S. D. de po. q. 2. artic. 1. differt dupliciter à formis materialibus. primo quia essentia diuina per se subsistit: formæ autem materiales, & propter hoc in eo in quo sunt præsupponunt aliquid à quo habeant subsistentiam. secundò quia diuina essentia est suum esse: & formæ materiales non: & propter hoc non habet esse nisi quia in alio recipiuntur. Ex quo sequitur quod oportet eas acquirere esse: essentiam autem diuinam non oportet acquirere esse.

¶ Dico secundò, maiorẽ argumenti esse falsam in formis, quæ sunt suum esse: & quæ per se subsistunt: cuiusmodi est diuina essentia, sed ad formalem terminum productiõis sufficit, quod communicetur productõ. & quod per illum terminum productum assimilatur producenti.

Contra hanc responsionẽ arguit sic. Id quod producitur, capit esse propter formalem terminum productiõis: ergo ipse terminus formalis magis capit esse: antecedens patet, & consequentia per illam regulã, propter quod vnum quodque &c.

Respondet. negatur consequentia. Ad regulam dico, quod tripliciter exponitur, & in nullo sensu est ad propositum. primò non tenet in causis æquiuocis, quæ non recipiunt eandẽ denominationem. Vnde licet paries propter albedinem sit albus: non tamen albedo est magis alba, quia ipsa non denominatur

ter. 10.

Aureo.

Essentia diuina differt dupliciter formis materialibus: per se subsistit & identitate esse.

Expositio illius regule propter quod vnumquodque &c.

natur alba: oportet ergo, q̄ vtrunque sit tale: sicut patet in exemplo Philosophi. conclusio est nota propter principium: & principium est notum. ergo est magis notum: sed non sequitur, conclusio est scita propter principium: ergo principia sunt magis scita, & hoc, quia principia non sunt scita & quia formalis terminus aliquando non accipit esse: ideo non sequitur quod magis accipiat esse. Istam expositionem ponit S. Do. in q. 10. de verit. articulo 1.

¶ Secundò exponitur. 1. q. 87. artic. 2. ad tertium q̄ non tenet in his quæ sunt diuersorum ordinum. Vnde non sequitur sanitas est desiderabilis propter medicinam. ergo medicina est magis desiderabilis: quia medicina est in ordine efficientium: & sanitas in ordine finium. Ad propositum, persona est producibilis per se: forma autẽ in creaturis tantum per accidens: in Deo autem nec per se nec per accidens.

¶ Tertio exponitur. 1. distinctio. 12. quæstio. 1. artic. 2. ad secundum q̄ non tenet nisi id, quod conuenit vni propter aliud sit diuersum in vtroque. Ad propositum, esse quod conuenit supposito per formam non est aliud ab esse formæ: & maxime in Deo.

Secundò arguitur sic. id quod præexistit generatiõis non est terminus ad quem generatiõis: sed essentia diuina præexistit generatiõis, cum absolutum sit prius relatiõis. ergo. minor patet ex terminis: & maior quadrupliciter probatur. Primò dicit Comment. 1. cœli. & in lib. de substantia orbis: quod dimensiones non generantur: quia eadẽ quæ erant in corrupto manent in genito. Secundò anima non est formalis terminus nutritionis: quia præest in nutrito. Tertio anima non erit formalis terminus resurrectionis: quia præexistit resurrectioni. Quarto si anima esset prius creata, & postea crearetur materia sub ea, ipsa anima non esset formalis terminus illius productiõis: quia primus extitisset.

Praexistit ali- Respondet aliquid præexistere generatiõis, contingit dupliciter. Vno modo, quia præexistit in subiecto generatiõis puta in materia. & sic cõceditur maior: quia quid quod hoc modo præexistit nõ communicatur productõ ex vi productiõis. sed negatur minor. Alio modo quia præexistit in genere. &

Cõ. 132. c. 1.

sic negatur maior, & cõceditur minor. ¶ Dico secundò maiorem esse falsam in forma: quæ est suum esse. non enim est inconueniens terminum præexistere via metaphoricè dictã.

¶ Ad primam probationem negatur opinio Commen. de dimensionibus: quia in generatiõis fit resolutio vsque ad materiam primam. Et præterea dimensiones non sunt suum esse.

¶ Ad secundam negatur. antedecẽs. immo non potest dari alius formalis terminus nutritionis nisi anima cum nulla alia forma substantialis sit in nutrito.

¶ Ad tertiam eodem modo negatur antecedens.

¶ Dico tamen, quod resurrectio non erit generatiõ, tum quia genitum præfuit resurrectioni: tum quia non sequitur aliquam alterationem dispositiuam materiæ ad susceptionem animæ.

¶ Ad quartam dico similiter q̄ in illo casu anima esset formalis terminus creationis materiæ, inquantũ esset formalis terminus compositi resultatũ ex materia nouiter creata, & ex forma prius existente: eadem enim productio terminaretur ad materiam & ad compositum.

Tertio, essentia est principium generatiõis: ergo distinguitur à termino formali generatiõis ipsius geniti.

Respondet. negatur consequentia: de principio quo. non enim oportet principium quo & id quod est à principio, realiter distingui.

¶ Similia argumenta facit Durandus & Aureolus & Greg. quæ ex dictis aperte soluta sunt.

CONCLUSIO IIII. Essentia diuina non est genita & per se nec per accidens. probatur sic: id quod est idem numero in generante, & in genito, nullo modo generatur. sed essentia diuina est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Petrus Ioannes. primo. si essentia non generat, sed pater & essentia non generatur, sed filius: sequitur q̄ prædicata realia, scilicet generari, & non generari verificentur de eodem, scilicet de essentia, & de filio, sed hoc est impossibile. ergo.

Respondet. negatur minor: quia sufficit distinctio ratiõis ad hoc, quod contradictoria de eodem verificentur. Dico tamen, quod nõ omnis distinctio

Resurrectio nõ erit generatio.

Petrus Ioannes.

Sufficit distinctio ratiõis ad verificandum contradictoria non omnis.

rationis sufficit. nam distinctio rationis habet gradus. Aliqua enim ita distinguuntur ratione, quod nullam supponunt distinctionem realem: verbi gratia, dum aliquid refertur ad seipsum, distinguitur à seipso ratione, nulla distinctione reali præintellecta. Alia est distinctio rationis: quæ præsupponit distinctionem realem sicut est distinctio generis & speciei.

Dico quod cōtradictoria realia possunt verificari de distinctis ratione: secundo modo: maxime quando talia distincta ratione sic se habent in re, quod vnum est commune secundum rem & est idem pluribus: reliquum autem non est commune: sed est distinctum à quibuslibet sub illo cōmuni contentis huiusmodi est pater & essentia: & similiter filius & essentia: & propter hoc de patre verificatur generare: & de filio generari: non autem de essentia.

Secundò, filius est essentia genita, ergo essentia generatur. consequentia patet: antecedens probatur: filius est sapientia genita: ergo est essentia genita: & confirmatur: quia August. 7. & 15. de tri. dixit quod filius est essentia de essentia: & Ricar. 6. de trini. dicit expressè contra Magistrum sententiarum, quod essentia in filio est genita.

¶ Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur etiam antecedens. 1. distinctio. 5. quæstio. 1. arti. 2. quia actiones sunt suppositorum: essentia autem & sapientia non significantur per modum suppositi.

Ad confirmationem Augu. intelligit essentiam esse de essentia non quidem generatam sed communicatam: & in hoc maior est autoritas magistri quàm cuiuscunque Sancti, quia cōfirmata est per ecclesiam.

Contra eandem arguunt alij. Argumenta, quæ sequuntur sunt Olchor. 1. distinctio. 4. art. 1. Omnis filius fuit vel est genitus: essentia diuina est filius. ergo fuit vel est genita. consequentia est bona, & præmissæ veræ. ergo.

¶ Respondeo. negatur consequentia: quia est fallacia figuræ dictionis: cum varietur modus prædicandi. nam in maiori est prædicatio formalis: cum esse genitum formaliter dicatur de filio & repugnet aliquid esse filium & non esse genitum: minor vero est identica & non formalis: licet enim diuina essentia sit

idem filio non tamen formaliter dicitur de eo cum aliquis sit filius qui non est sua essentia.

¶ Sciendum est, quod non omnis variatio modi prædicandi facit fallaciam. alioquin hic esset fallacia. omne animal est album. omnis homo est animal. ergo: sed sit ista fallacia, quando mutatur quid in ad aliquid, & e contra: & quando id quod prædicatur de terminis vnius prædicamēti in quatum huiusmodi: concluditur prædicari de terminis alterius prædicamēti, ex hoc quod prædicatur de terminis illius prædicamēti. In proposito generari dicitur tantum de relatiuis vel implicantiibus relationem, sicut est persona, Deus Filius, nam Deus implicat relatiuum. 1. distinctio. 5. quæstio. 2. art. 2. ad 2. & hoc quia relatiua sunt distincta: & ideo si ex hoc quod dicitur de relatiuis volumus concludere, quod dicatur de absolutis, quæ non sunt distincta, erit fallacia figuræ dictionis. secundò negatur illa consequentia: quia est etiam fallacia accidentis. de potentia. q. 8. art. 2. ad sextum. quia licet in Deo non sit accidens: accidit tamen essentia, ut essentia est, quod sit filius: cum multæ sint essentia, quæ non sunt filius: & e contra, & ideo significari ex hoc quod dicitur de filio in quatum est distinctus ab essentia, volumus concludere quod dicat de essentia, erit fallacia accidentis.

Secundò arguitur. Essentia est filius genitiuus. ergo essentia est genita. antecedens patet: consequentia probatur. A prædicato coniuncto ad quamlibet eius partem, nisi vna sit distrahens vel diminuens, alia est bona consequentia: sed hic arguitur hoc modo. ergo.

¶ Respondeo. negatur consequentia. Ad regulam dico, quod non tenet nisi quælibet pars coniuncti possit per se separatim prædicari de omni eo, de quo prædicatur totum coniunctum, quod non est in proposito: quia ista pars illius coniuncti quæ est generatum: si per se accipiat non dicitur de essentia.

Tertiò, essentia est filius genitus ergo est hic filius genitus, demonstrato filio: tunc ultra essentia est hic filius genitus. ergo est genita. tenet consequentia ab inferiori ad suum superius affirmatiuè.

¶ Respondeo. negatur secunda consequentia. nec valet ab inferiori ad suum superius.

Quæ variatio modi prædicandi, fallaciæ efficiat.

superius nisi illud superius prædicetur de omni eo, de quo prædicatur inferior, quod non est in proposito. quia non omne quod est hoc genitum est generatum.

Quartò, essentia est filius patris. ergo pater est pater essentia. & sic essentia est genita.

¶ Respondeo quod S. D. soluit simile argumentum. 1. distinctio. 5. artic. 1. ad 3. pro cuius notitia præmitto: quod nomina substantiua significant non tantum formam, sed etiam suppositi formam: & ideo possunt prædicari pro utroque: quando prædicantur ratione suppositi est prædicatio per identitatem: quando ratione formæ est prædicatio formalis. Adiectiua verò significat tantum formam: & ideo prædicantur tantum formaliter.

Dico ergo quod si filius accipiat adiectiuè: negatur antecedens. si substantiuè: conceditur antecedens, & negatur consequentia: sed debet sic inferri. ergo pater est pater filij, qui est essentia.

Quintò hoc generatur demonstrando filium. & hoc est essentia. ergo essentia generatur. tenet consequentia expositoriè.

¶ Respondet Capreolus, negando consequentiam quia est fallacia accidentis cum maior sit formalis: & minor identica.

Olchor dicit, non esse syllogismum expositoriū, quando demonstratur res, quæ est tres: essentia autem est tres personæ.

Adde autem tertiam solutionem: quod in syllogismo expositorio oportet à qualibet præmissarum posse syllogizari ad vnam de omni, quod non potest fieri in diuinis, & propter hoc non potest ibi argui expositoriè: nam licet ista sit vera: filius generatur: tamen vna de omni sibi correspondens non est vera, scilicet ista: quicquid est filius, generatur. per hoc soluantur omnia similia argumenta. non enim sequitur: essentia est pater. essentia est filius: ergo filius est pater: quia non omne quod est essentia, est pater.

CONCLUSIO V est: Essentia non se habet in diuina generatione sicut materia, licet habeat vnā de conditionibus materie. prima pars patet ex se. secunda probatur præsentis dist. q. 2.

artic. 1. id quod manet in genito, habet vnam de conditionibus materie. sed essentia est huiusmodi. ergo.

Contra arguunt Durandus, & Henricus primò, id de quo aliquid generatur habet rationem materie. sed filius generatur de substantia patris, ut dicit Augu. contra Maximus. lib. 2. ergo essentia habet rationem materie.

Respondeo. dico primo, quod Maximus concedebat filium esse à patre: non tamen volebat quod esset eiusdem substantia cum patre.

Contra quem arguit Aug. dicens: filius non est de nihilo: ergo de aliquo: non nisi de substantia patris. ergo est eiusdem substantia cum patre. tenet consequentia: quia ly, de, primo importat distinctionem. vnde non dicimus ferrum esse de ferro. Secundò importat consubstantialitatem. vnde non dicimus creaturam esse de Deo. Tertio importat rationem principij. vnde non dicimus patrem esse de substantia filij, sequitur ergo si filius est de substantia patris, quod ipse sit principium filij: & distinctus à filio, consubstantialis ei.

¶ Secundò negatur maior. quia ratio materie non consistit in hoc, quod de ipsa aliquid fiat, licet ista sit vna de conditionibus eius: sed ratio materie est esse potentiam puram.

Secundò: in patre est potentia actiua, qua generat. ergo in filio est potentia passiva, qua generatur: & per consequens materia.

¶ Respondeo. primo negatur antecedens: quia potentia Dei nec est actiua nec passiva. de potentia. quæstio. 2. art. 1. secundò negatur consequentia: quia eodem modo est potentia, qua pater generat, & qua filius generatur.

Tertiò si ignis generaret alium ignem de sua propria materia: clarum est, quod illa materia se haberet per modum passivi. ergo cum pater generat filium de sua substantia, sequitur quod habeat modum passivi.

¶ Respondeo. negatur consequentia: quia ille ignis daret igni genito tantum partem suæ entitatis: quæ esset actiua: per formam: quod non est in proposito.

Multa huiusmodi argumenta faciūt, quæ facilia sunt: quia concludunt essentiam diuinam habere aliquam de conditionibus materie: sed non probant,

Durandus hic distinctio. 5. & Henricus.

Nota aliquando Paulū ad dēre ad solutiones Capreoli, ut hic.

quòd habeat rationem materia: &c.

DISTINCTIO VI.

Magister in distinct. 6. agit de principio generationis diuinæ. Circa quòd quæritur verum pater genuit filium naturæ.

PR O quæstione, hæc est prima conclusio. Essentia diuina est principium quò omnium actuum diuinorum. Hanc sic probat S. D. præsentis distinct. artic. 1. & 3. Omnis actus conueniens diuinæ personæ aut conuenit ei ratione resolutionis, aut ratione essentia: sed nullus conuenit ei ratione relationis: cum relatio non sit principium actus, vt dicitur. 5. phy. ¶ ergo quilibet conuenit ei ratione essentia.

ex. 10.

Greg. hic.

Contra arguit Grego. primo omne principium generationis est realiter distinctum à generatione & à genito. sed essentia non est distincta à generatione, nec à filio. ergo non est principium eius. minor patet. maior est philosophi. 1. phy. ¶ & Commen. com. 8.

ex. 8.

Omnis actus diuinus referendus est attributo sibi conuenienti.

Respondeo. primo dico pro declaratione conclusionis: quòd cum in diuina essentia sint multa attributa, quæ sunt idem realiter oportet quemlibet actum referre ad illud attributū quò requirit conditio actus. verbi gratia. intelligere refertur ad diuinā essentiam in quantum est intellectus: & velle refertur ad eandem, in quantum ipsa est voluntas.

Ex quo sequitur, quòd licet essentia sit principium omnium actuum, tamen essentia sub ratione essentia non est principium alicuius actus, nisi ipse esse. si enim essentia vt essentia esset principium alterius actus, quàm ipse esse, sequitur quòd quilibet essentia esset etiā principium alterius actus, quàm ipse esse: quia quòd conuenit alicui in quantum est tale conuenit omni tali.

¶ Dico secundo. quòd filius in diuinis potest dupliciter considerari. Primò in quantum est verbum: & sic principium eius est essentia, vt induit rationem intellectus vel memoriæ. Secundo potest considerari in quantum filius & sic principium eius est essentia, vt induit rationem naturæ. nam de ratione filij est, quò producantur in similitudinem generantis: & ideo oportet, quòd principium

eius sit natura, quæ est vis ex similibus similia procreans. Similiter essentia, vt induit rationem voluntatis naturalis, quæ est determinatiua ad vnū est principium spirationis Spiritus Sancti, & vt induit rationem voluntatis, & liberè se habentis ad opposita, est principium productionis creaturarum.

¶ Dico tertio ad argumentum. quòd principium est duplex. Aliquod est principium quòd, & sic concedo totum: & de hoc loquitur philosophus & Com. sed non est contra nos. Aliud est principium quo. & de tali negatur maior. sed sufficit, quòd principium quo, distingatur ratione ab eo, cuius est principium.

Contra. si ad rationem principij quo, non requiritur distinctio realis: sequitur quòd essentia possit esse principium sui: & quòd filius possit esse principium generationis. hoc est falsum. ergo consequentia probatur. quia essentia distinguitur à se ratione, & similiter filius à generatione.

Respondeo. negatur prima consequentia. quia essentia non distinguitur à se ratione. huic responsioni addo quòd vbicumque est principium quo, est etiā principium quòd: principium autem quòd semper distinguitur realiter ab eo, cuius est principium, & per consequens si essentia esset principium sui, oporteret esse aliquid à quo ipsa distingueretur realiter. negatur etiam. secunda consequentia: quia essentia se habet ad patrem, vt forma constitutiua in esse diuino: filius autè respectu nullius se habet vt forma. ideo nullius actus potest esse principium quo. Duo enim requiruntur ad primum quo. primo quòd se habeat vt forma. secundo quòd non sit forma individualis, sed potius natura cōmunicata ipsi genito: & propter hoc paternitas non est principium generationis.

Secundò omne principium dicitur relatiue ad id, cuius est principium. sed essentia diuina non dicitur relatiue ad generationem. ergo non est eius principium.

¶ Respondeo. negatur maior, loquendo de principio quo, & de relatione reali: quia ad relationem realem requiritur realis distinctio principij autem quo non oportet realiter distingui ab eo, cuius est principium, vt dictum est.

Contra.

Duo requiruntur ad principium quo: quòd se habeat vt forma, & cōmunicata.

Contra. Quicquid est principium realiter, refertur realiter. sed diuina essentia si est principium, est principium realiter. ergo oportet quòd referatur realiter: quòd est impossibile.

Respondeo. negatur maior. nam aliquid quòd est realiter principium, non habet relationem in se, sed tamen non potest concipi vt principium nisi relatiue sine intellectu comparante ipsum ad id, cuius est principium. quamuis illa relatio non sit in re: sed tantū in modo concipiendi. Similiter est de hoc nomine dominus, creator, & huiusmodi. quæ difficultas ad plenum tangitur infra dist. 30.

Tertio. Id in quo est principium productionis quo, non producit primo se ipso. sed primo producit per illud principium, sed pater primo se ipso producit. alioquin produceret per aliquid sui. & per consequens haberet aliam & aliam entitatem. ergo in patre non est principium quo generationis.

Respondeo. negatur minor: nō quòd pater producat aliqua parte suæ entitatis, & modo tota suæ entitate, sed quia producit aliquo quod est ipse, scilicet natura diuina & nō quolibet quod est ipse. non enim producit relatione.

Quarto. Omne principium quo producens producit est causa formalis ipsius producentis. sed diuina essentia nō est causa formalis patris. ergo.

Respondeo. negatur maior. sed conceditur quòd principium quo producens producit est forma producentis non tamen causa formalis. vnde Deitas est forma: qua pater est Deus: licet ab eo non distingatur. non enim oportet semper formam distingui realiter ab eo, cuius est forma. vt dicit S. D. 1. q. 39. art. 2. ad 5.

Quinto. Si aliqua forma simplex: pura albedo: per se subsisteret sine subiecto & ageretur ipsa non poneretur aliquid principium quo. ergo nec in Deo est principium quo productionis. tenet consequentia. quia Deus est ita simplex sicut illa forma.

¶ Respondeo. negatur consequentia. nec probatio cōcludit: quia hoc nō cōtingit propter simplicitatem. sed quia in tali accidente separato non esset assignare plura differentia secundum rationem quòtum vnus esset sibi ratione cōgendi & non aliud.

Sexto. productio filij non est essentialis. ergo nec est naturalis. antecedens patet. quia non conuenit omnibus personis: consequentia probatur quia essentia & natura sunt idem.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico. quòd licet sint idem: tamē natura addit ad essentiam rationem principij productiui.

CONCLUSIO II. Spiritus Sanctus procedit naturaliter à patre. Hanc sic probat de potentia. q. 10. arti. 2. ad 4. Illud procedit naturaliter quòd habet naturam habitudinem ad principium productiuum: ita quòd non potest ab eo non procedere. sed Spiritus Sanctus est huiusmodi. ergo.

CONCLUSIO III. Spiritus Sanctus non procedit per modum naturæ sed per modum voluntatis. Hanc probat vbi supra. ad 11. & præsuppono primo, quòd processio per modum voluntatis & per modum naturæ differt in tribus. Primò quia processio quæ est per modum naturæ non præsupponit aliam processionem. processio autè per modum voluntatis necessariò præexistit aliam, scilicet processionem intellectus: cum voluntas feratur tantum in bonum cognitum. & propter hoc processio intellectus, quia non præsupponit aliam dicitur esse per modum naturæ. Secundo quia id quò procedit per modum naturæ habet ex vi suæ processionis: quòd sit simile producenti. vt etiam verbum intellectus est simile intellectui in actu per speciem intelligibilem. Quod autem procedit per modum voluntatis licet aliquando sit simile producenti non tamen habet ex vi suæ processionis hoc. amor enim nō est similitudo voluntatis nec rei voluntatis. Tertio quia processio per modum voluntatis licet aliquando sit simile producenti non tamen habet ex vi suæ processionis hoc. amor enim nō est similitudo voluntatis nec rei voluntatis. Tertio quia processio per modum voluntatis licet aliquando sit simile producenti non tamen habet ex vi suæ processionis hoc. amor enim nō est similitudo voluntatis nec rei voluntatis.

Natura supera dicit essentia rationem principij.

Processio per modum naturæ differt à processione per modum voluntatis in tribus in supposito, in producto, & in producente principio.

ex. 51.

aus

Etus est tantum ab vna causa. & si sit à pluribus, hoc est in quatum illa gerunt vicem vnus perfecti agētis: licet enim idem effectus sit à causa vniuersali & particulari, tamen particulare agēs est immediatus immedatione suppositi, & vniuersale est immediatus immedatione virtutis, vt dicitur prima. questio. 36. art. 3.

Ex his probatur conclusio. Id quod præxigit aliam processionem, & quod ex vi suæ processionis non habet, vt sit simile producenti; & quod est immediate à duobus, quorum quodlibet est perfectum, non procedit per modum naturæ sed per modum voluntatis. sed Spiritus Sanctus est huiusmodi. eū procedat vt amor amicitie. ergo.

Contra arguit Aureo. Si Spiritus Sanctus ideo procedit vt amor: quia eius processio præxigit processionem intellectus: sequitur quod ita possit procedere vt odij sicut vt amor. hoc est falsum. ergo consequentia patet. quia etiā processio odij præxigit processionem intellectus.

Respondeo. negatur consequentia. quia nō habet quod procedat vt amor: ex hoc quod sua processio præxigit processionem intellectus: licet ad hoc habeat quod eius processio sit secunda processio. sed quod procedat vt amor perfectissimus, habet in quantum est à duobus vniuersaliter, & concorditer producentibus, odium autem non habet vnire. nec est de ratione eius vniuersalis concursus odientis. possum enim perfecte odire aliquem: qui tamē me odio non habebit.

CONCLUSIO IIII. Spiritus Sanctus procedit liberè. Istam conclusionem ponit S. D. vbi supra, ad quintū. & declarabitur respondendo ad argumentum Scoti, qui contra eum arguit sic: Spiritus Sanctus procedit per te naturaliter. ergo non procedit liberè. tenet consequentia quia procedere liberè & procedere naturaliter sunt modi oppositi. ergo non possunt eidem conuenire.

Respondeo. Primo dico quod voluntas: & est natura quædam, & est voluntas vt est natura, producit aliquos actus necessarios, vt voluntas, producit non necessarios.

Dico secundò, quod libertas accipitur dupliciter. Vno modo, vt opponi-

tur naturali necessitati. & talis libertas est libertas indifferētie ad agere & non agere. loquendo ergo de tali libertate, concedo quod spiritus sanctus nō producit liberè. Alio modo accipitur libertas, vt opponitur coactioni. vt dicitur omne illud produci liberè, cuius productio nō est coacta: sed complacet. & sic negatur consequentia. Ad probationem dico, quod licet producere liberè primo modo opponatur necessitati, non tamen producere liberè secundo modo opponitur ei.

Et per hoc solvuntur multa argumenta Scoti & Aureoli in hac materia, & in alijs.

CONCLUSIO V. In patre nō est voluntas præcedens etiam secundum intellectum respectu generationis filij. Hanc sic probat de potentia. quæst. 2. art. 2. ad 2. voluntas præcedens tempore nō est in Deo nisi respectu creaturarum: & voluntas præcedens ratione non est nisi respectu actuum æternorum: qui significantur ad creaturas terminari, vt est prædestinatio & huiusmodi: sed generatio filij non est creatura nec ad creaturā terminatur. ergo.

Contra arguit Seo. primo. pater est prior filio. ergo in illo priori habet velle respectu generationis filij, & spirationis spiritus sancti. consequentia patet. tum quia pater nihil expectat à filio. tum quia in illo priori pater cū sit perfectè beatus, habet perfectum velle. antecedens probatur dupliciter. Primò omne producens est prius productum. ergo pater est prior filio. tenet consequentia: quia pater producit filium. antecedens est Aug. dicentis li. de immortalitate animæ. c. 3. quod nulla res se facit aut gignit: alioquin esset prius quā esset. Ista autem consequentia Aug. nihil valeret nisi gignens esset prius genito. Secundò probatur idem. antecedens. quia philosophus. 1. 2. ¶ & Commen. com. 16. dicunt causam efficientem in hoc differre à formali, quod efficiens semper est prius facto. cum vero formalis non.

Respondeo. negatur antecedens. nam vna persona diuina non est prior alia, quantum ad absolutam: cum omne absolutum vnus personæ sit idem numero omnium personarum. nihil autem est prius seipso. non est etiam vna persona prior alia, quantum ad relationem, quia

ten. 15.

Persona diuina nō est prior alia quò ad absolutam: nec quò ad relationem.

relatiua sunt simul natura. Ad primam probationem negatur antecedens. nec valet eius prima. robatio. quia Aug. non loquitur de producente, sed de faciente: omne autem faciens producit aliud de non esse in esse. & per consequens habet prius esse vel tempore vel natura: quàm suum productum. pater autem non producit hoc modo filium de non esse in esse: cū filius non sit ens potentialis. Similiter nō potest intelligi quòd aliqui gignat se per communicationem eiusdem naturæ alteri supposito sicut est in diuinis. vbi producens communicat producto, tandem numero naturam & esse: quia communicatio non sit eiusdem à se. oportet ergo quod talis gignitio sic intelligatur, quod idem à seipso prius non ens exeat in esse. & sic producat se de non esse ad esse. Ad secundam probationem eiusdem antecedentis, dico, quod philosophus loquitur de causis efficientibus. pater autem nō est causa efficiens filij, cum non distinguatur ab eo essentialiter.

Secundò principaliter arguitur. Omne producens præintelligitur productioni & termino productionis. sed filius est terminus productionis patris. ergo pater est prior filio saltem secundum rationem.

Respondeo. quod pater potest dupliciter considerari. Vno modo sub propria ratione suæ personalitatis, scilicet in quantum est pater. & hoc modo nec natura in intellectu est prior filio. Potest alio modo aliter considerari in communi, vt est quoddam suppositum diuinum. & sic præintelligitur filio: modo enim possumus intelligere filium sub propria ratione, nisi intelligendo filiationem: nec filiationem nisi præconcipiendo generationem, in qua fundatur: nec generationem, nisi præintelligendo suppositum, à quo fluat. illud autem est pater.

Contra: ex hac responsione sequitur propositum. nam si oportet præintelligere suppositum generans ipsi generationi: tunc oportet præintelligere ipsum velle generare, antequam generet: quia in quocunque mensura, intelligitur pater debet intelligi, volens generare. & si generatio præintelligitur filio, oportet quod præintelligatur velle generare, antequam intelligatur generare.

Respondeo. primo, quod ex natura rei

nullum est signū, in quo pater sit prior filio: vel in quo prius velit generare, quàm generet.

Dico secundò, quod nec pater est prior, filio secundum intellectū isto modo. quod in se habeat aliquid vnde prius natura debeat intelligi quā filius. nec habet in se vnde prius debeat intelligi velle generare quàm generet.

Dico tertio, quod ex parte intellectus verum est, quod oportet nos præconcipere generationem relationi, & suppositum generationi.

Dico quarto, licet præintelligamus suppositum generationi, non tamen oportet præintelligere illud suppositum actu velle, antequam intelligamus generationem ab ipso profuere.

Dico quinto, quod licet præintelligeremus volitionem generationis ipsi generationi positam in actu: tamen res non habet quod ita debeat intelligi. sed hoc est set ex imperfectione intellectus nostri, qui Deum nequit cognoscere, nisi per similitudinem terrenorum.

Tertio arguit. Habituudo naturæ ad suppositum est prior habitudine eius ad actum secundum: quia prima habitudo pertinet ad esse, & secunda ad agere. esse autem præcedit agere. ergo natura diuina prius habet esse in supposito paterno, quàm sit principium generationis filij. & per consequens pater est prius quàm generat. & sic est prior filio.

Negatur antecedens. vbi natura & suppositum naturæ est idem realiter, & actio suppositi & relatio in actione fundata sicut est in diuinis.

DISTINCTIO VII.

IN dist. 7. Queritur primò, vtrum in patre sit aliqua potentia respectu generationis æternæ.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Generas in diuinis habet potentiam generandi, & spirans habet potentiam spirandi. Hanc sic probat. 1. quæstio. 4. 1. art. 4. de potentia. quæstio. 2. art. 1. Et præsentis distin. arti. 1. An quocunque est principium agendi in eo est potentia, vt patet. 5. met. ¶ sed in generante est principium quo generat. & in spirante, quo spirat. ergo.

Contra arguit Aureo. ¶ primo. Omnis actus

an. dist. 7. cap. 1. in actibus. 1. 1. 1. 1.

Tex. 17.

Aureo. hic. q. 1.

actus respectu culus est potentia productiua est eliciendus, & per consequens distinctus a tali potentia: & egreditur a tali potentia, nec manet in ea: sed actus generandi & spirandi in diuinis non distinguuntur ab his, quorum sunt, & manent in eis: ergo respectu eorum non est potentia productiua.

Confirmatur, quia philosophus. 1. 2. met. & Commen. com. 3. o. dicit qd actio aeterna est pura: ideo non habet potentiam.

¶ Respondeo primo dico vt dicit S. D. r. quaestio. 47. art. 4. ad 3. De ratione potentiae, est qd sit principium. de ratione principij est distinctio ab eo, cuius est principium. & propter hoc respectu eorum, qui secundum rem distincti sunt, ponimus potentiam in diuinis. vnde quae est distinctus a creatura, ponimus in eo potentiam creaturam: & quia vna persona diuina est distincta ab alia, ideo ponimus in personis potentiam respectu illorum actuum, secundum quos personae procedunt: cuiusmodi est generare & spirare: quae quidem potentia est secundum rem principium personae productae: illius autem actus quo persona producit est principium solum secundum nostrum modum intelligendi, quae intelligimus diuina per creaturas. Et quia in creaturis potentia non solum distinguitur a producto, sed etiam ab ipsa productione: ideo alio conceptu intelligimus essentiam, vt est potentia, & alio vt est actio. & per consequens alio nomine nominamus.

¶ Dico secundum, qd potentia generatiua & spiratiua non est productiua siue elicitua ipsius generationis, aut spirationis, sed est productiua geniti & spirati. licet sit ratio illi generationi & spirationi, qd attingat talem terminum vel talem. Generatio enim est, qua pater formaliter generat, & potentia generatiua est qua generat tanquam virtute generatiua.

¶ Dico tertio, quod non omnis actio egreditur extra agentem, vt patet de operationibus immanentibus, quae manent in agente.

Ex his patet ad argumentum, quod maior est falsa pro vltima parte: & pro alijs supponit falsum, scilicet qd dicamus potentiam generatiuam esse productiuam generationis.

Secundo posse esse patrem in diuinis non est posse alicuius potentiae productiuae etiam secundum rationem: alioquin pater posset produci in esse paterno. ergo nec posse generare, est alicuius potentiae productiuae. consequentia patet. quia posse generare, & posse esse patrem, idem sunt.

¶ Respondeo, qd paternitas potest tripliciter considerari, vt elicitur. 1. quaest. 40. art. 4. Et de potentia. quaestio. 8. art. 3. Vno modo in quantum est diuina essentia: & sic constituit Deum. Secundum, vt est quaedam forma incommunicabilis: & sic constituit hypostasim. Tertio vt est relatio: & sic constituit patrem in esse paterno. Paternitas primis duobus modis est prior secundum rationem quam generare. cum enim operationes sint suppositorum, prius intelligitur suppositum esse constitutum quam operari. Paternitas autem tertio modo accepta sequitur ad ipsum generare, & super ipso fundatur, ex hoc enim, qd genuit, consequitur in eo quidam respectus ad genitum.

¶ Dico secundum, qd respectu paternitatis primo & secundo modo acceptae non est aliqua potentia secundum rem, nec secundum rationem: quia vt sic significatur per modum formae suppositi totaliter producti. respectu vero paternitatis tertio modo acceptae ponitur potentia secundum rationem, scilicet illam quae est respectu generare. quae quidem potentia primo est respectu generare, cum significetur vt actio: consequenter autem respectu paternitatis, vt est relatio: pater autem vt est hypostasis nullo modo est producibilis, etiam secundum rationem.

Ad argumentum negatur antecedens. accipiendo paternitatem, vt est relatio & potentia productiua secundum rationem. Ad probationem dico, qd pater producit secundum rationem in se paternitatem, & per consequens se in esse paterno, cum producat generare secundum nostrum modum intelligendi, ad quod sequitur paternitas vt est relatio.

Tertio omnem perfectionem simpliciter quam habet pater habet etiam filius. sed potentia generandi est perfectio simpliciter, & eam non habet filius: ergo nec pater.

Respondet ad maiorem qd potentia generandi dicit duo, scilicet essentiam in re

Paternitas diuina tripliciter considerari potest. vt essentia: vt forma incommunicabilis: & vt relatio.

Potentia generandi dicit essentiam in re: & relationem in obliquo.

in recto: & relationem in obliquo. quantum ad id quod dicit in recto est perfectio simpliciter. & vt sic est in filio cum in eo sit essentia. quantum ad id quod significat in obliquo, scilicet relationem non est perfectio simpliciter cum relatio in quantum huiusmodi nihil ponit.

¶ Dico secundo, vt dicit S. D. prima parte quaestio. 2. artic. 6. ad tertium. In omnibus similibus argumentis est fallacia figurae dictionis: cum mutetur qd in ad aliquid, arguendo a potentia simpliciter ad potentiam generandi. Idem est in isto paralogismo. Nihil cuius negatio, non est negatio potentiae non est potentia. sed negatio potentiae: ergo & similiter in omnibus huiusmodi argumentis.

¶ Dico tertio, qd cum dicitur in filio non esse potentiam generandi: non negatur ab eo aliqua potentia: sed modus potentiae. nam omnis potentia quae est in patre est in filio: sed cum alia & alia relatione. Vnde quia in filio est relatio, scilicet filiationis opposita relationi: quae includitur in potentia generandi, scilicet paternitati: ideo a filio negatur potentia generandi: nec hoc sonat impotentiam filij: quia omne quod est pertinens ad rationem potentiae simpliciter in hoc quod dico potentia generandi. totum illud conuenit filio: licet non conueniat ei modus habendi illam potentiam.

¶ Dico quarto cum dixi nunc immediate qd paternitas includitur in ratione potentiae generandi: ibi accipitur paternitas: vt est proprietates & forma constitutiua hypostasis: non autem vt est relatio: quia vt sic est posterior sermo ipsa potentia generandi: posterius autem non est de ratione prioris. Item vnum non est ratio producendi aliquid: vt dicitur primo phys. paternitas ad opposita filiationi ideo non est patri ratio producendi filium: & per consequens non est de ratione potentiae generaliter quae est productiua filij.

¶ Quarto si potentia generandi est in patre: aut significat essentiam solam aut relationem solam aut vtrunque non primum, quia terminus productus non est essentia, sed proprietates. non secundum, quia vna relatio non est ratio producendi relationem oppositam: non tertium, quia cum productio, scilicet generare sit simplex: oportet eius principium esse simplex: & per consequens non includere plura.

¶ Respondeo qd dicitur essentiam: quia etiam formalis terminus generationis est essentia: licet productum sit relatio subsistens dicit etiam relationem vt est forma constitutiua: & sic patet qd dicitur essentiam & relationem.

¶ Ad improbationem negatur consequentia. quia licet productio simplex requirat tantum vnum formale principium principaliter elicituum productiua tamen possunt concurrere, vt modi talis principij cuiusmodi est in proposito. nam paternitas non est productiua cum se habeat ad patrem, vt forma indiuidualis: sed est modus potentiae.

¶ Quinto pater & filius non differunt nisi in generare & generari: ergo si pater potentiam generandi habet: habebit eam & filius, consequentia patet. antecedens est Dana.

¶ Respondeo. negatur consequentia. quia ipsa generatio actiua est paternitas: quae includitur in potentia generatiua: & ideo distinguitur etiam relationibus ex principio generationis, si distinguitur generatione.

CONCLUSIO II. Paternitas vt est relatio non est potentia generatiua. probatur. Omnis potentia generatiua est principium generationis. sed paternitas vt relatio non est principium generationis cum ad eam sequatur. ergo.

CONCLUSIO III. Paternitas vt est forma constitutiua patris in esse personali non est potentia generatiua. Hanc probat prima. quaestio. 1. artic. 5. & de potentia. quaestio. 2. artic. 2. Omnis potentia generandi est formale principium generationis. sed paternitas non est formale principium generationis. ergo maior patet. minor probatur. Omne formale principium generationis communicatur genito, & per ipsum assimilatur genitum generanti maxime in generatione vniuersali. sed pater non communicat filio paternitatem. ergo.

Contra arguit Bonaventura & Garro primo. Sicut se habet essentia ad operationem personalem. sed essentia est principium essentialium operationum.

Bonaventura hic. 9. 1.

num: ergo proprietates est principium operationis personale. sed generare est operatio personalis ipsius patris: ergo paternitas qui est eius proprietates est eius principium.

Respondeo dico primo qd forma specifica est illa, que est principium arguendi, cum ipsa det esse simpliciter. forma autem individualis, cum non det esse simpliciter: sed determinet illud esse datum a forma specifica, non est principium operationis, hoc enim non est dare esse simpliciter, sed ipsum esse datum a forma communi indiuiduare. licet operatio facta virtute nature communis aliquem modum accipiat ex principiis propriis suppositi agentis, & efficiatur ei propria. Essentia diuina est vt forma communis patris, paternitas vt forma indiuidualis: ideo non est principium agendi in patre, licet faciat qd illa operatio sit propria patris. cum autem potentia generandi sit principium operationis patris ipsa dicit principaliter essentiam: connotatiue vero paternitatem, nam potentia generandi est potentia patris, sicut vt est in patre.

¶ Dico secundo, qd similitudo posita in maiori non tenetur: quia per operationem essentiali cuiusmodi est: creare, Deus communit: at creaturis perfectiones communes, scilicet esse, viuere & huiusmodi, per operationem autem personalem pater non communicat id quod est sibi proprium, scilicet paternitatem.

Secundo ita repugnat relationi quod constituat suppositum, sicut qd sit principium agendi: sed hoc non obstante communicatur relationi diuina, qd constituat suppositum: ergo etiam communicatur ei, quod sit principium agendi.

Respondeo. negatur maior de relatione diuina. talis enim potest constituiere suppositum, in quantum se habet per modum forme indiuidualis: & ex hac ratione repugnat ei esse principium principale operationis vt dictum est.

¶ Dico secundo, qd si etiam vtrunque ex æquo sibi repugnet: tamen quam primum est ei datum qd constituat suppositum statim consequitur in ea repugnantia ad esse principium operationis.

Tertio. Eo pater generat filium quod distinguit eum a se: sed distinguit eum a se per paternitatem: ergo generat eum

paternitate: minor patet. maior probatur. quia distinctio est de ratione generationis cum nihil generet se.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem negatur consequentia. quia licet de ratione generationis sit distinctio: non oportet tamen quod idem sit formale distinctiuum & formale principium generationis. sed formale distinctiuum consequitur ad generationem.

Quarto productiones specificæ distinctæ reducuntur ad formalia principia specie distincta. sed generare & spirare in patre distinguuntur specificè. ergo non reducuntur in essentialiam quæ est vnius rationis. sed ad paternitatem & virtutem spiratiuam quæ sunt alterius rationis.

Respondeo qd generare & spirare in patre sunt idem realiter, & distinguuntur ratione: ideo reducuntur ad principia, quæ sunt idem & distincta ratione. Nam principium productionis verbi est essentia sub ratione intellectus. & principium productionis amoris est essentia sub ratione voluntatis.

¶ Dico secundo, qd generari & spirari distinguuntur realiter: nec oportet qd eorum principia distinguantur realiter. sed sufficit ordo originis inter illas: quæ scilicet processio: Spiritus Sancti est quodammodo a processione filij in quantum Spiritus Sanctus est a filio.

Quinto eo pater generat quo est: vt dicit Aug. sed est pater paternitate: ergo generat paternitatem.

Respondeo. qd eo formaliter generat quo est formaliter pater. quia paternitas & generare sunt idem: sed illa proprietates significatur vt actio: vt cum dicitur generare. & significatur vt relatio: cum dicitur paternitas. non autem eo est formaliter pater quo elicit genitum, secundum rem & generationem. secundum modum intelligendi, nec sic loquitur Aug.

Contra eandem arguit Henricus quatuor rationibus, quibus probat quod essentia non est se sola totale principium productionis filij: quod concedimus. datum est enim, qd relatio est de ratione potentie generandi, tanquam modus principij, & non sicut principium principale. tale enim principium est essentia quæ potest esse principium multarum operationum, secundum qd est sub tali vel tali relatione, quæ quidem relationes

Generari & spirari distinguuntur realiter.

lationes sunt modi habendi essentia. Actio enim quæ sit virtute nature modificatur secundum quæ fluit ab alio, & alio supposito nature diuina. quæ quidem supposita licet non distinguantur specie nature: cum habeant eandem essentiam: numerò distinguuntur tamen quodammodo specie proprietatis. quia habent proprietates alterius rationis.

q. 1. Contra eandem arguit Durandus primo. In filio est alius terminus formalis communicatus, scilicet essentia, & alius productus scilicet filiatio: ergo in patre essentia erit principium communicationis: & paternitas erit formale principium productionis.

Respondeo, & dico, qd in filio nullus terminus formalis est productus: filius est ille qui est productus. Et dato, qd filiatio esset producta. constituitur: non tamè sequitur qd paternitas sit formale principium productiuum, nisi tanquam modus principij vt dictum est: quia relationi magis repugnat producere, quæ produci constituitur.

Alia argumenta, quæ isto facit. Soluta sunt ex præcedentibus, & partim ex sequentibus soluentur.

Sc. hic.

Contra eandem arguit Scotus primo. Produces quod ex se determinatur ad certum numerum, producit per principia alterius rationis, sicut per oppositum videmus qd sol non determinatur ex se ad certum numerum: radiorum: quia producit per principium eiusdem rationis, scilicet virtutem suam: sed pater determinatur ad certum numerum productionum: ergo producit per principia alterius rationis, sed essentia est vnius rationis: ergo non est principium, quo pater producit.

Ordo originis necessarius est ad realem distinctionem passiuæ generationis & spiratio nis

Respondeo, dico primo, qd essentia vt essentia est principium tantum istius actus qui est esse: sed essentia, vt intellectus est principium generationis verbi. essentia autè vt voluntas, est principium spirationis Spiritus Sancti: constat autè ista esse alterius, & alterius rationis.

¶ Dico secundo, qd cum intellectus & voluntas distinguantur in Deo tantum ratione, non sufficiunt ad realem distinctionem passiuæ generationis verbi & passiuæ spirationis Spiritus Sancti, oportet assignare rationem huius distinctionis realis, quæ est ex ordine originis: quia spiratio est a generatione cum Spi-

ritus Sanctus sit a generante.

¶ Dico tertio, qd essentia vt intellectus non est totale nec sufficiens principium quo generationis verbi, nec essentia vt voluntas productionis Spiritus Sancti cum enim in spiritu sancto sit essentia & intellectus & voluntas: sequitur qd ipse generet & spiraret: & ideo oportet dicere qd essentia vt intellectus cointellecta paternitate est principium quo generationis verbi, & essentia vt voluntas cointellecta relatione communi patri & filio, scilicet spiratione actiua est principium quo Spiritus Sancti.

¶ Dico quarto qd distinctio quam facit intellectus noster inter intellectum & voluntatem nihil facit ad istas productiones: quamvis illa res cui intellectus noster attribuit intentionem attribui sit formale productiuum.

Quomodo essentia sit principium generationis Spiritus Sancti.

Quid de Carmelo.

Contra istam responsionem arguit Guido de Carmelo. formalis terminus generationis filij est essentia diuina: ergo formale principium, quo pater generat, non est intellectus. tenet consequentia quia formale principium quo in agente non per instrumentum non est inferioris ordinis ad formalem terminum. sed intellectus est inferioris ordinis ad essentiam ad quam omnia attributa comparantur: quasi qualitates vt dicit Aug. 1. de tri. c. 5.

Insigniter explicatur quomodo singula rationes in producto correspondent singulis rationibus in producente.

Respondeo. dico qd filius in diuinis & est verbum & est filius & Deus. Intellectus ergo vt intellectus est principium illius producti sub ea ratione qua est verbum. Intellectus autem vt natura est principium eius sub ea ratione qua est filius. Intellectus vero vt diuina essentia est principium eius in quantum est Deus: ita qd singule rationes in producto correspondent singulis rationibus in producente, qui tamen dicunt aut principium actionis vt est natura & intellectus. aut formam specificam productus vt est Deitas, & quod istud verbum sit Deus habet ab intellectu vt est Deitas.

Ex his patet ad argumentum. ¶ CONCLUSIO III. Potentia generandi dicit essentiam in recto & relationem in obliquo. Istam ponit de potentia. questio. 4. artic. 2. & 1. quest. 41. artic. 5. pater autem eius declaratio ex prædictis.

QVAESTIO. II.

Quæritur secundò, vtrum in diuinis possint esse plures filij. Ad hanc quæstionem respondent omnes theologi negatiuè, quia quicquid potest esse Deus, est actu Deus.

Sed tamen contra hoc potest argui primo, In omni perfecta intellectuone producitur verbum: sed filius ita perfectè intelligit, sicut pater: ergo producit aliud verbum.

Respondeo. negatur consequentia. Licet enim in omni perfecta intellectuone producatur verbum, non tamen oportet quod omne intelligens ista intellectuone producat verbum. solum enim id producit verbum, in quo est relatio dicentis. In filio autem non est relatio dicentis, non enim habet eandem numerò relationem, quam habet pater: quia relatio opposita sibi conuenit, scilicet relatio dicti, & verbi non etiam habet aliam numerò: quia non potest ibi pluralitari, vt in sequenti conclusioe patebit. Similiter etiam Spiritus Sanctus non habet eandem numero relationem dicentis, quam habet pater: alioquin produceret verbum patris: & per consequens produceret productorem suum. Similiter etiam Spiritus Sanctus non potest producere aliam personam: quia ab vnica dilectione procedit vnicus amor. In diuinis autem est tantum vnà dilectio: ideo non producitur nisi vnus amor qui est Spiritus Sanctus. Quamuis enim omnes personæ diuinæ habeant eandem bonitatem: tamen in patre est vt à quo communicatur aliis per actum intellectus & voluntatis. In filio autem est vt, à quo communicatur alteri per actum voluntatis & non per actum intellectus: ideo non gignit verbum: sed spirat amorem. Spiritus Sanctus habet eandem bonitatem non vt à quo communicatur aliis, sed tantum vt habitam ab aliis: ideo nullam personam producit.

¶ Dico secundo, quod licet filius non generet nec Spiritus sanctus spiraret: tamen habent eandem potentiam quam habet pater. Nam generatio in diuinis est conceptio verbi per actum intellectus quo Deus intelligit seipsum. Intelligere autem seipsum in Deo est vnum & simplex: ergo & vnica potentia vnde ex eadem potentia est quod pater generet & filius generetur: sed cum alio

& alio respectu. Similiter dicendum est de Spiritu Sancto qui procedit per actum voluntatis quo pater & filius se mutuo diligant. constat autem in diuinis esse tantum vnum actum diligendi. Sed licet in ista conclusione omnes conueniant: tamen dubium est vnde conseruat, quod aliqua relatio diuina puta paternitas vel filiatio non potest pluralificari secundum numerum.

Et ideo quantum ad hoc ponendæ sunt conclusiones, quarum prima hæc est. Impossibilitas multiplicandi relationes diuinas secundum numerum resoluitur in diuinam immaterialitatem sicut in causam formæ enim eiusdem speciei non purificatur, nisi per materiam: vt dicit philosophus. 8. meta. ¶ Et quod loquatur de materia quantitati, subiecta, pater per Comm. 7. meta. com. 35. vbi dicit quod diuisio speciei in indiuidua est per materiam & quantitatem, sed in diuinis non est materia: ergo.

Contra arguit Aure. primo. Id quod potest concipi conceptu vniuersali non est principium indiuiduationis: sed materia quanta potest concipi conceptu vniuersali: ergo maior patet ex se. minor probatur. Omnis conceptus inclusus in conceptu hominis est vniuersalis: sed in conceptu hominis includitur materia quanta, scilicet corpus organicum: ergo.

Respondeo. Primo quod cum dicimus formas eiusdem speciei non purificari nisi per materiam, ibi accipitur materia pro omni susceptiuo: & non solum pro materia quantitati subiecta. Nam scientia magistri & scientia discipuli non sunt eadem numero: quia sunt in distinctis intellectualibus: non tamen in alia & alia materia quantitati subiecta.

¶ Dico secundo quod formæ substantiales non purificantur numero infra eandem speciem nisi per materiam quantam.

¶ Ad probationem dico ad minorè, quod materia signata, & similiter esse indiuiduum: vt dicit S. D. 1. quæstio. 13. articulo. 3. si intelligatur secundum quod in se est non concipitur conceptu communi: sed est eius nomen incommunicabile re & ratione: vt hoc nomen Sortes quod non conuenit duobus sub eadem ratione cum in nullis duobus sint eadem principia indiuiduantia: humanitatem: sed quia non cognoscimus materiam secun-

Tex. 16.

Forma eiusdem speciei pluraliter purificatur per materiam ideam per susceptiuum.

Materia successiue recipiens formas est eadem essentia, sed alterius rationis.

Anima indiuiduatur commensuratione.

Scotus in 2. dist. 3.

secundum se: sed in habitudine ad actum vel formam: ideo ipsam improprie intelligimus, & signamus necessario communi. Puta per hoc quod dico corpus organicum, quod dat intelligere subiectum formæ, taliter significatum, & habens membra conuenientia ad exercendum opera vitæ.

¶ Dubium est tamen, vtrum habeamus conceptum simplicem proprium materiæ primæ, videtur enim quod semper concipiatur conceptu cõplexo ex conceptu absoluto: & ex conceptu relatiuo per respectum ad formam.

¶ Dico tertio, quod licet materia successiue recipiens diuersas semper sit eadem secundum eandem essentiam: est tamen necessario alterius & alterius rationis, secundum quod est sub alia & alia forma: vt dicit S. D. in tractatu de materia: quod sic intelligo. Ratio enim & determinatio materiæ est à quantitate quæ determinat materiam ad hanc formam: determinatio autem non est absolutum sed ad aliud: variatio autem termino variatur respectus: & propter hoc variatur forma ad quas materia determinatur variatur & eius determinatio siue ratio.

¶ Secundo. Nulla materia existente adhuc, omnes animæ separatae distinguuntur numero: ergo materia non est principium indiuiduationis.

¶ Respondeo. negatur consequentia, quia materia non est id, quo formaliter forma indiuiduatur: sed est aliquid necessarium requisitum ad hoc quod recipiat indiuiduationem. Indiuiduatur enim forma in materia: sed potest postea remanere indiuidua etiam si à materia separatur. Id autem quo formaliter anima separata indiuiduatur est cõmensuratio eius ad materiam, in qua accepit esse: vt dicitur 2. contra gent. cap. 73.

¶ Contra hanc responsionem arguit Scotus secundo dist. 3. Ista commensuratio est relatio cum nihil commensuratur sibi: ergo præsupponit entitatem absolutam: & per consequens in illo priori anima est distincta.

¶ Respondeo. Capreolus in hoc loco dicit, quod animæ non indiuiduantur per habitudines ad corpora: & quod commensuratio dicit esse, quo anima est formaliter tali corpori coaptata. Ex quo videtur sequi quod per esse formaliter indiui-

duantur. huius oppositum videtur tenere secundo dist. 3. q. 1. conclusione quia ta ad quintum.

¶ Et propter hoc saluo meliori iudicio præsuppono, quid nominis indiuiduationis, nam hoc nomen indiuiduationis significat incommunicabile. Incommunicabile autem dicitur aliquid ex eo quod ab aliis est distinctum. Id ergo est principium indiuiduationis animæ: separata, quod est formale distinctiuum ipsius animæ ab omnibus aliis infra eandem speciem.

¶ Ex hoc dico primo quod esse existentia non est principium indiuiduationis animarum. Id enim quod est pars indiuiduationis non est eius principium: sed esse est pars indiuiduationis: ergo maior patet. minor probatur. esse est pars incommunicabilitatis: ergo est pars indiuiduationis. consequentia patet. antecedens probatur. esse est pars vnitatis, ergo & incommunicabilitatis: consequentia probatur. quia dicitur aliquid incommunicabile eo quod est ens diuisum in se & ab aliis distinctum. hæc autem constituunt vnitatem. antecedens patet. quia vnitatis est entitas indiuisa. Ideo sic probat Scotus. Id quod præsupponit determinationem alterius, non est ratio determinandi vel distinguendi ipsum: sed esse vt est distinctum, præsupponit determinationem & distinctionem essentialium: non enim esse, existentia habet proprias differentias distinctas à differentiis essentialia: alioquin oporteret ponere vnã coordinationem essentialium: sicut & essentialium: ergo.

¶ Ex his sequitur, quod esse & natura rei & eius vnitatis, & per consequens in diuiduatione se consequitur: ita quod id quod est causa efficiens esse & naturæ, efficit etiam vnitatem & distinctionem. nam quod dat esse, dat etiam vnum esse.

¶ Dico secundo, quod natura non distinguit animas formaliter: nam actus est qui distinguit, & separat: vt dicitur. 7. meta. materia autem non est actus.

¶ Dico tertio quod formale distinctiuum vnus animæ separatae ab alia est habitudo: quæ dicitur commensuratio ad corpus siue ad materiam in qua accepit esse. Etiam cum dicit Capreolus quod commensuratio est esse, ista non est prædicatio formalis, quia conceptus esse est absolutus: commensuratio autem est relatio. Sed iudicio meo in-

Tex. 48.

telligitur, quod vna anima distinguitur ab alia: quia in materia recepit esse commensuratum illi materiae: & alia recepit esse commensuratum alteri materiae: ipsa ergo commensuratio siue relatio est formale distinctiuum.

¶ Ad improbationem dico, quod talis relatio praesupponit animam esse distinctam a rebus aliarum specierum. non autem praesupponit vnam animam esse distinctam ab alia: sed eam formaliter causat.

¶ Contra. Illa habitudo non est de formali ratione huius animae: ergo non facit eam formaliter esse hanc. consequentia patet. Nam albedo non faceret hominem album, nisi esset de ratione hominis albi. antequam probatur. relatio non est de ratione absoluti, cum sit posterior absoluto: ergo relatio non est de ratione huius animae.

¶ Respondeo. negatur antecedens. vbi dico primo quod forma & anima licet dicantur rem absolutam, tamen dicuntur eam sub respectu ad id cuius est forma & anima. Et pro maiori notitia dico secundo: quod haec anima dicitur tria. primum est substantia ipsius animae. secundum est vnitas eius in se. tertium est distinctio eius ab aliis. primum & secundum non habet a respectu ad hanc materiam: sed bene tertium.

¶ Contra iste respectus indiuiduatur per hanc animam: cum sit accidens eius: ergo non indiuiduat eam.

¶ Respondeo. negatur consequentia quia alio modo indiuiduat animam, & alio modo indiuiduat ab ea. nam ab anima habet quod sit indiuiduus in se. & hoc modo non indiuiduat. A termino autem habet, quod distinguitur ab aliis. nam iste respectus distinguitur ab illo: quia iste est ad hanc materiam: & ille ad illam: & ex hoc habet quod distinguitur vnam animam ab alia.

¶ Contra. prius est animam esse hanc quam habere hanc inclinationem ad hanc materiam: ergo non est haec per talem respectum. consequentia patet. antecedens probatur: finis non distinguitur per id cuius est finis: sed e contra, sed forma est finis materiae: ergo non efficit hanc habitudinem ad materiam.

¶ Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dico, quod quando finem oportet proportionari. et cuius est

finis tanquam actum potentiae potest ab eo accipere distinctionem naturalem siue numeralem, quae non est secundum propriam rationem formae: sed accidit rationi formae.

¶ Secundo. Idem est dicere homo, & vnus homo est iste homo, vt dicitur. 4. meta. sed non est homo. nec vnus homo per materiam: ergo nec per eam est iste homo.

¶ Respondeo quod philosophus loquitur quod ad generationem & corruptionem. non enim seorsum generatur homo, & iste homo. Non autem intendit dicere, quod per idem formaliter sit homo, & iste homo: indiuiduatio enim ad entitatem rei & vnitatem rei: nam quidditas hominis est ens: est etiam vna transcendenter seipsa: non autem seipsa distinguitur numeraliter sed per aliquid additum.

Tertio. Caeli distinguuntur numero sed in eis non est materia: ergo ipsa non est principium distinctionis.

¶ Respondeo. negatur minor. Nam omne transmutabile habet materiam: vt dicit philosophus. 12. met. particula. 10. & Commen. dicit quod naturae materialium distinguuntur secundum modos translocationum. Constat autem caelum moueri, & per consequens habere materiam non quidem in potentia ad formam: sed ad vbi. licet Commentator alibi falsè dicat oppositum.

¶ Ultimo. Aureo. exponit singulariter illam propositionem philosophi: quod nulla forma separata a materia est purificabile secundum numerum. Cuius expositionis dicit Capreolus esse fictionem: & eam longo sermone improbat. Sed quia res nullius momenti est: & oporteret eam quasi de verbo ad verbum recitare: quod esset prolixum & inutile: ideo ipsam omittendam existimaui.

¶ Quinto arguit. S. D. in hac ratione non procedere ex propriis: quia esse separatum a materia conuenit etiam aliis quam filio dei: est enim commune omnibus substantiis separatis.

¶ Respondeo quod S. D. primo ex his quae sunt communia creaturis manuducit nos ad notitiam diuinorum. & postea adducit rationes proprias, vt patebit.

¶ Sexto. Dicit hanc rationem. S. D. non vltra: quia in diuinis si essent plures

Tex. 5.

Tex. 10.

Auerro. sibi aduersus de materia celi.

res filiationes distinguerentur per hoc, quod essent in distinctis suppositis. ergo licet inde non sit materia adhuc esset ratio distinctionis filiationum.

Respondeo. negatur antecedens. quia distinctio suppositorum non sufficit ad captandum distinctionem alicuius formae: nisi talia supposita habeant materiam aut saltem diuersa. etiam quod non est in diuinis personis: nam si filiationes essent in pluribus suppositis vt distingueretur ab eo, in quo est: & sic esset ibi compositio: aut esset ipsum suppositum. in quo est & sic non constitueret suppositum cum ipsa esset communicabilis ex quo dicitur esse in pluribus. Si dicitur quod forma comunicabilis est principium conuenientiae secundum speciem & distinctionis secundum numerum, non valet: quia si natura specifica est principium distinctionis secundum numerum, sequitur quod Sortes & Plato distinguuntur specie. ista enim consequentia valet. Ista distinguuntur natura specifica: ergo distinguuntur specie. sicut si distinguuntur essentia, sequitur quod distinguantur essentialiter.

Paulus vir apprimè studio. sus sapientia ordinè pro virtutibus affert.

¶ Ista responsio est Bernardi in impugnationibus Henrici. quoli. secunda. quaestio. 8. Similia dicit Aegidius. 2. quoli. quaestio. 8.

¶ Alia quae Capreolus in hoc loco recitat ex quoli. Bernardi ad probandum, quod plura indiuidua non possunt esse in eadem specie in separatis a materia, ponam in 2. dist. 3. conclusionem. 6.

Septimo arguit. In eodem patre sunt plures paternitates respectu diuersorum filiorum. ergo si in diuinis essent plures filiationes, distingueretur: quia esset ad distinctos terminos.

Sententia doctorum de articulis Parrhisensibus.

Respondeo. Primo negatur antecedens: quia relationes non purificantur per terminos, sed per causam vel subiectum: vt declarabitur dist. 30.

¶ Dico secundo quod filiatione diuina est subsistens: duas autem formas subsistere implicat contradictionem. vt etiam infra patebit: distinct. 4. art. 2. conclusionem. 2. & sic negatur consequentia: quia dato quod in eodem patre essent plures paternitates: ipse tamen non subsistit: vt filiatione in diuinis.

¶ Octauo. Ista conclusio S. D. est contra articulos Parrhisensium condemnatos: ergo est falsa antecedens probatur. Nā

ibi sic dicitur. Qui dicit quod quia intelligentiae non habent materiam, ex hoc Deus non posset facere plures eiusdem speciei: error. Item qui dicit, quod Deus non potest multiplicare indiuidua sub vna specie sine materia: error. Item qui dicit quod formae non recipiunt diuisionem nisi per materiam: error.

Respondeo. Primo, vt dicit Godofredus quoli. 8. quaestio. 5. Isti articuli indigent magna correctione: quia aliqui eorum sunt falsi: aliqui sibi inuicem contradicunt. Henricus etiam dicit se non intelligere dictos articulos. Aegidius vero & multi alij dicunt, quod praedicti articuli fuerunt facti non conuocatis omnibus doctoribus Parrhisensibus, sed ad instantiam quorundam, elati & proprii ac duri, capitis.

¶ Dico secundo, quod sententia lata contra teuentes damnata in illis articulis fuit reuocata per dominum Stephanum episcopum Parrhisensem, in quantum dicti articuli tangunt doctrinam. S. Do. & hoc fuit anno domini. 1244.

¶ Dico tertio, quod Romana ecclesia, quae superior est vniuersitate Parrhisensi confirmat doctrinam S. Do. vt patet ex literis Urbani quinti & Ioannis 22. & ideo non spectat ad Parrhisenses doctrinam eius quouis modo aut reprobare aut damnare.

¶ Dico quarto, quod cum dicta sanctorum immo & sacrae scripturae licet interpretari & exponere: multo magis exponi possunt dicti articuli.

Sciendum ergo quod duplex est materia, vna ex qua aliquid fit: alia est materia in qua accipiuntur materiam pro omni subiecto. Fuerunt aliqui dicentes quod est impossibile plurificari aliqua numero sub eadem specie: nisi habeant materiam partem sui, ex qua componatur: aut saltem oportet quod habeant materiam quam actu formant vt sensit Auerrois. Ex quo sequebatur quod non possunt esse plures animae separatae.

Contra hanc opinionem sunt illi tres articuli. Nos autem dicimus quod aliqua possunt plurificari numero etiam si non habent materiam ex qua: sed oportet quod saltem habeant materiam quam actu vel potentia informant. Animae autem separatae licet actu non in

1a. Capreolus articulum errorem dicit interpretatur Parrhis.

formant materiam: tamen informant eam in potentia: quia sunt commensurata & naturaliter coaptata diuersis materijs, quas possunt informare. forma vero educta de potentia materiae, quia non possunt remanere separata a materia, ideo non possunt distingui nisi per materiam, in qua actu sunt, excepta quantitate: quae si sit separata indiuiduatur ex situ.

Utrum duo accidentia solo numero differentia possint simul inesse eidem. Scotus s. meta.

Ex ista conclusione sequitur cotolarie quod duo accidentia solo numero differentia non possunt esse in eodem subiecto adaequato: probatur sic. Nullae formae possunt plurificari solo numero nisi per materiam: sed materia accidentium est subiectum eorum: ergo maior est conclusio. minor patet, quia accidentia non habent materiam ex qua: sed tantum in qua, scilicet subiectum.

Contra arguit Scotus quinto metaph. primo. Duo umina sunt in eodem medio: sed ipsa differunt solum numero: & sunt accidentia: ergo maior probatur. ubi sunt plures causae, sunt etiam plures actiones & plures effectus. sed in eodem medio sunt plures causae luminis, scilicet plura corpora luminosa: ergo causant plura lumina.

Respondet negatur maior. Ad probationem negatur maior: quia illa plura agentia concurrunt in vice unius perfecti agentis: ut patet in tractu nauis. tunc enim est tantum unus effectus & una actio ex parte passivi: licet habeat habitudinem ad plura quibus exit. Dico tamen, quod plura agentia causant intensus lumen.

Contra ubi sunt plures priuationes, sunt plures habitus: sed quando in eodem medio sunt plura luminosa, sunt plures umbrae, quae sunt priuationes luminis. Nam quodlibet corpus facit umbram suam: ergo sunt ibi plura lumina.

Argu. per speculum.

Ad hoc argumentum, quod est per speculum, ego dicerem pro nunc, quod licet unius habitus sit tantum una priuatio perfecta, id est, totaliter auferens habitum, possunt tamen esse plures imperfectae, quarum quaelibet imperfecte priuat, lumen: est autem tantum una totaliter ipsum auferens.

Secundo, si visio uno albo intensio, Deus poneret aliud album remissum in eodem situ: tunc in eadem parte organi reciperebantur duae species distinctae

solo numero. ergo duo accidentia solo numero differentia possunt esse in eodem. antecedens probatur. Sunt duo alba. ergo causant duas species: si dicatur quod non sed secundum album intensio speciem causatum ab intenso albo.

Contra. ex hoc sequitur quod species representantis remissae album est intensior, quam dum representat intense album: quod videtur inconueniens.

Respondet primo dico, quod ille casus est impossibilis naturaliter: sed eo posito a Deo, dico quod album remissum intenderet speciem praexistentem. nec est inconueniens quod species representans remissae album, & simul etiam intense album sit intensior quam dum representabat solum intense album.

¶ Dico secundo, quod si illa duo alba sint similia in situ & figura, & in omnibus alijs praeter intensionem & remissionem: quod sensus non poterit ea per illam speciem distincte cognoscere.

¶ Dico tertio, quod si duo alba in distinctis sitibus sint & habeant distinctas figuras: quae causant in oculo distinctas species, quae non sunt eiusdem rationis: quia illae species non solum representant albedinem, sed situm & figuram, & multa huiusmodi. Eadem enim species representat colorem oui, & situm, & figuram eius.

¶ Dico quarto: quod huiusmodi species in organo sensus: sunt extentae per accidens.

Tertio: in uno patre sunt plures paternitates. ergo plura accidentia solo numero differentia, consequentia patet, antecedens probatur. Si vnica paternitate referretur ad omnes filios. ergo corrupto uno filio, corrumpitur illa paternitas: quia relatio corrumpitur ad corruptionem termini, & etiam manet illa paternitas: quia alij filij non corrumpuntur & sic idem remanet, & non remanet.

Confirmatur vnus filius non potest referri vna relatione ad duos patres. ergo nec vnus pater vna paternitate ad plures filios.

Respondet negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia. quia relatio non corrumpitur nisi ad corruptionem termini per se: terminus autem per se paternitatis est filius ab eo genitus, in quantum huiusmodi, & non in quantum hic vel ille: & ideo remanente aliquo

Utrum in vno patre sint plures paternitates.

aliquo filio, ab eo genito, semper manet eadem paternitas, dum tamen non fiat interpolatio temporis: quod dico, quia si pater habeat hodie filium vnicum, & ille moriatur, & antequam habeat alium filium, intercidat tempus, cessauit prima paternitas: & conturgit alia paternitas ex aduentu noui filij.

Ad confirmationem negatur consequentia. quia vnus filius non potest accipere esse a duobus patribus: sicut vnus pater potest dare esse pluribus filijs.

Subiectu eadem potentia respicit formas eiusdem generis.

¶ Dico tamen, quod vnus filius eadem filiatione refertur ad patrem & ad matrem. similiter dico, quod subiectu eadem potentia respicit omnes formas eiusdem speciei & eiusdem generis: & corruptis formis, ipsa manet: nam corrupta albedine, remanet eadem numero potentia ad albedinem, quae prius erat.

Adam.

Contra eadem arguit Adam primo. Intellectio Sortis & intellectio Platonis, sunt simul in eodem intellectu intelligente Sortem distinguunt a Platone: sed istae sunt duo accidentia eiusdem speciei: ergo.

Distinctio Sortis a Platone vnica specie intelligitur.

Respondet negatur minor: pro prima parte eius: quia dum intellectus intelligit Sortem distinguunt a Platone, hoc fit tantum vna intellectione, & vna specie: cuius principale obiectum est distinctio Sortis a Platone.

¶ Dico secundo pro secunda parte eiusdem minoris quod actus, quo cognoscitur Sortes ut homo est: & eiusdem rationis cum actu quo intelligitur Plato, ut homo est actus autem quo intelligitur Sortes, ut Sortes est: non est eiusdem rationis cum actu quo intelligitur Plato, ut Plato est: nam Si Sortes vel Sortes diffinitur: alia esset eius ratio a ratione Platonis ut Plato est, obiectu autem formale variat actum secundum rationem. Idem dico de visione Sortis ut Sortes est, & Platonis ut Plato est, ideo istae duae visiones possunt simul esse in eodem ut in fieri.

Secundo quando videtur duo alba: sunt in potentia visiva duae visiones. ergo duo accidentia eiusdem speciei. consequentia patet, quia obiecta non differunt specie: ergo nec visiones: antecedens probatur. visio sensitiva non est vniuersalis. ergo est tantum vnus representatiua.

Et confirmatur: quia si ponatur obstaculum inter oculum, & vnus illorum alborum, non propter hoc desinit aliud videre.

Respondet. quod patet ex dictis ad hoc argumentum quid dicendum. Sed pro maiori noticia dico primo, quod quando videtur plura ut sunt vnus in aliquo toto integrali puta multae partes domus: tunc videtur vna specie aut simplici aut composita, ex multis quocumque modo vnus: & per consequens videtur vnico actu. negatur ergo antecedens. Ad probationem negatur consequentia. Licet enim species non possit representare plura, ut secundum rationem sunt vnus, nisi sit vniuersalis: potest tamen licet non sit vniuersalis representare multa, ut sunt partes alicuius totius integralis.

Ad confirmationem dico: quod si ponatur obstaculum, tunc prima species quae totam multitudinem representabat, deficiet, & causatur vna noua species, quae solum partem illius multitudinis representat.

Tertio, lumen reflexum, & lumen incidens sunt simul in eodem aere. sed ista differunt numero: ergo maior patet. minor probatur: quia lumen reflexum est tolerabile: non autem incidens.

¶ Item potest poni obstaculum inter oculum & lumen incidens solis: & tamen non ponitur inter oculum lumen reflexum, ergo non sunt idem lumen.

Respondet primo quod aliud est loqui de specie, qua videtur sol: & aliud de lumine, nam species solis causata extra in oculo per lineam incidentem est alterius rationis a specie causata in oculo per speciem reflexam a speculo: quia prima representat tantum solem, & accidentia visu sensibilia in sole: tertia autem non tantum representat solem, sed etiam speculum, & multa alia.

¶ Dico secundo, quod lumen reflexum & lumen incidens sunt idem numero: nam reflectere lumen nihil aliud est, quam ipsum incidere. unde ex hoc, quod sol illuminat speculum, speculum intendit lumen a sole causatum extra speculum.

¶ Dico tertio: quod in puncto, in quo incipit reflexio sunt aequae intolerabilia: quia ibi est summa intensio luminis incidens respectu eiusdem. Simile aequae

Plures partes totius integrae vnica videtur specie.

Species solis per lineam incidentem & reflexam, non sunt eadem.

Idem est lumen incidens, & reflexum.

tolerabile est vnum sicut aliud in aliis punctis. Est ergo idem lumen: sed in alio puncto est tolerabile: & in aliis non: puta si lumen procedens directè à sole ad oculum, reflectatur ab oculo: dico quòd lumen quod est reflexum respectu vnus, non semper est tolerabile: puta si video solem per lumen reflexu à speculo ad oculum: & tamen est incidens: quia non causatur per lineam rectam à sole in oculum, si inter solem & oculum sit obstaculum.

Vgo de castro.

Contra eandem arguit Vgo de castro sic. intellectio qua Angelus primò intelligit lapidem, & intellectio, qua se cundo intelligit eundem lapidem, differunt solum numero, cum sint respectu eiusdem obiecti. sed ista non differunt per subiectum, cum sint in eodem successiue. ergo.

Respondeo. negatur maior. quia distinctio realis non potest esse inter existens, & non existens. illa autem duæ intellectiones nunquam sunt simul.

¶ Dico secundò: quòd possunt dici largo modo differre per coexistentiam ad diuersa tempora. nec possunt esse simul ambæ: quia cum differant solù per coexistentiam ad diuersa tempora: tunc differrent sine distinctio.

DISTINCTIO VIII.

IN DISTIN. 8. quæritur primò. Vtrum aliqua creatura sit suum esse.

PRO decisione huius quæstionis hæc est prima cõclusio. Nulla creatura est suum esse, quo subsistit in rerum natura.

Sed antequam probetur ista conclusio. Primò sciendum vt inquit. D.S. 1. distinct. 3. artic. 1. ad primum. quod esse accipitur tripliciter. Vno modo vt dicitur essentiam rei, quomodo dicitur, quòd diffinitio significat quòd quid est esse rei. Alio modo dicitur esse, quòd significat veritatè propositionis. quòd quid est esse est substantiæ in intellectu & in re ad extra fundamentaliter. Tertio modo accipitur esse pro actuali existentia & de hoc loquimur propositio. quod quid est esse vt dicit. S.D. 1. q. 3. ar. 4. & Aegi quoli. 1. q. 7. est quedam actualitas impressa omnibus essentibus à primo ente. Sicut em reales corporales aliæ à quantitate non sunt actu de se ex-

Esse tripliciter accipitur.

Actualis existentia quid.

tensæ: sed sunt in potentia, vt extendantur per quantitatem. ita omne aliud, à primo ente de se non existit actu: sed est in potentia ad esse.

His habitis, probat S.D. conclusionē 2. contra Gen. c. 5. 1. quatuor rationibus. Prima est hæc. id quod conuenit alicui per se, distinguitur ab eo quod conuenit ei per aliud. Sed quidditas conuenit vnique creature per se. & esse conuenit ei per aliud. ergo esse distinguitur ab essentia. maior patet. & minor pro secunda parte. quia quælibet creatura habet esse à Deo. prima etiã pars eiusdem minoris patet, quia quidditas, conuenit vnique; in primo modo perfectitatis.

Ad hoc respondet Aureo. quòd licet quidditas conueniat vnique per se in genere causæ formalis: non tamen in genere causæ efficientis: & propter hoc sicut esse inest creature per aliud: ita & quidditas. & sic negat minorem pro prima eius parte.

Contra hoc arguo sic: si aliqua causa efficeret, quòd homo esset: siue quòd humanitas conueniret homini: sequitur quod illa causa faceret aliquid postquam est. sed hoc est impossibile. ergo. consequentia probatur. Illa causa nihil faciente homo est homo. ergo si facit, quòd homo sit homo. fa. it aliquid postquam est. consequentia patet antecedens probatur. Hominem esse hominem confurgit. positis diuinis ideis. ergo nulla causa agente homo est homo. consequentia. patet. quia nihil est causa diuinarum idearum: antecedens est domini Alberti lib. de causis. c. 8. & Auic. & Algazelis, & Alpharabij: vt idè Albertus ponit in postprædicamentis. c. 9. posita enim idea hominis in mente diuina: statim ratio hominis est eadem rationi hominis: & sic homo est homo. Et similiter posita idea hominis ratio animalis includitur in ratione hominis & sic homo est animal.

Ex hoc sequitur corollariè, quod ista propositio. homo est animal, est vera, siue homine existente; siue non. Nec est dicendum, vt aliqui fingunt, quod est vera solum ex suppositione, scilicet si homo sit: quia August. in 2. de libero arbitrio, dicit aliquas propositiones esse veras, solum quando ponitur constantia subiecti: vt est ista: cælus est; terra est. Alias dicit esse perpetuè veritatis etiam subiecto

Responsio Aureo.

Repellitur obiectio Aureo.

Affirmat diuus Augustinus. Augustinus. quædam esse propositiones perpetuè veritatis.

iecto non existente. vt est ita, duo & tria sunt quinque: idem est de omnibus in quibus prædicatū per se conuenit subiecto. de quo ad plenum diximus in quæstione speciali de hac materia: quantum patitur debile ingenium nostrum.

Confirmatur ipsa consequentia auctoritate philosophi dicentis. 2. poste. quod esse non est substantia rei. Dicit enim sic. c. 2. illud autè quod est. quod quid est homo. & esse hominem aliud est. & Auicem. dicit. 5. meta. com. 1. & primo phy. com. vt. quòd esse accidit omni enti præterquam in necesse esse.

Secunda ratio ad idem est ista: si esse est essentia creature: sequitur quòd esse creature sit per se subsistens sicut & essentia. sed hoc est falsum. ergo consequentia patet. minor probatur dupliciter. Primò si esse est subsistens: sequitur quòd sit infinitum. hoc est falsum. ergo. minor. patet. consequentia probatur. Omne non contractum est infinitum. sed omne esse subsistens est non contractum: ergo est infinitum. maior. patet. minor probatur. Quicquid contrahitur vel cõtrahitur per susceptiuū, in quo suscipit: vel per formales differentias quibus diuiditur, vt dicit philosophus. 3. met. Sed esse subsistens non contrahitur per susceptiuum: quia ex quo subsistit in nullum recipitur: nec contrahitur per formales differentias: quia cum ens nõ habeat differentias, vt dicit philosophus 3. meta. multominus habet eas ipsū esse ergo, & c.

text. 10. Ens est concretum esse abstractum.

¶ Secundò probatur illa minor. pro cuius notitia sciendum est, quòd ens est concretum: esse vero abstractū. Est autem differentia inter concretum & abstractum: quia concretum dicitur, quasi cum alio iunctum: & ideo potest habere aliquid adiunctum vel secundum rem, vel se. undum rationem. Abstractum autem dicitur quasi tractum extra omnia, quæ sibi possunt accidere, & propter hoc abstractum nihil habet adiunctum: sed est quo solo, & quo toto aliquid est tale, quale denominatur per concretum; sicut albedo nihil dicit nisi id quo aliquid formaliter est album.

Ex his arguitur. Si esse creature esset subsistens, sequitur quòd nihil haberet in se nisi quòd conuenit enti in quantum ens, id est, sequitur quòd ni-

hil haberet à se realiter distinctum: hoc est falsum: vt patet, ergo. & c. consequentia probatur. Nulli abstracto vltima abstractione aliquid realiter accedit: sed esse si est subsistens est abstractissimū. ergo nihil sibi accedit. sed dicit tantum id quo formaliter aliquid actu est.

Confirmatur auctoritate Boetij dicentis hehdomada tertia: quòd licet id, quòd esse possit habere aliquid adiunctum: tamen ipsum esse nihil adiunctum habere potest.

Tertia ratio pro conclusione elicitur. 1. distinct. 8. q. 4. artic. 2. Illud non est idem cum Essentia, sub cuius opposito potest vere intelligi essentia: sed essentia creature potest verè intelligi sub opposito ipsius esse. ergo non est idem cum ipso esse. maior patet de se. minor probatur: quia possum intelligere essentiam creature non esse: sed non esse opponitur ipsi esse. ergo.

Ad hanc rationem Godofredus negat minorem: in quolib. dicens, quòd licet essentia quæ non est actu possit intelligi sub non esse in actu: non tamen potest intelligi sub non esse in potentia: & sic accipiendo essentiam & esse vniformiter semper essentia est esse. quia essentia in actu est esse in actu. & essentia in potentia est esse in potentia.

Godofredus in quolib.

Contra arguitur. Impossibile est quod esse existentia quandoque sit in actu, & quandoque sit in potentia. ergo illa resposio est nulla, qua ponit, quòd esse quandoque est in potentia. consequentia patet. antecedens probatur. Vnum membrum diuisionis non suscipit prædicationem alterius membri: sicut rationale nunquam est irrationale. sed actus & potentia conuidunt ens. ergo actus nunquam est potentia: sed esse existentia, siue existere actu tener se cum vno illorum membrorum, scilicet, cum actu, ergo nunquam est potentia.

Reiicitur Godofredus in inflammatione.

Confirmatur hæc ratio dupliciter. Primò possum vere intelligere essentiam sub non esse actu. sed ipsum esse existentia non possum intelligere sub non esse actualis existentia: ergo esse non est essentia.

Confirmatio duplex rationis.

¶ Secundò essentia est in potentia ad esse: sed esse non est in potentia ad esse cum nihil sit in potentia ad seipsum. ergo esse non est essentia.

¶ Huic rationi dat aliā solutionem Aureolus, quā omittit, utpote ab omni philosophia diuerentem.

Quarta ratio est. Id quod est participatum à creatura, distinguitur ab eo, quod non est participatum: sed creatura participat esse, non autem essentiam. ergo esse distinguitur ab essentia.

Henricus in quoli.

Respondet Henricus in quoli. quod si intelligitur quod essentia participet esse quasi aliquid subtractum ipsi esse: negatur minor pro prima eius parte. Si autem intelligitur essentia creaturæ, ut aliquid abstractum per intellectum indifferens ad esse & non esse. sic dicit essentiam participare esse, quando est: & esse dicitur participatum, quia est quædam similitudo diuini esse.

Contra. adhuc stat ratio: & arguitur. Id quod est indifferens ad esse, & non esse distinguitur ab eo, quod non habet talem indifferentiam: sed essentia per se est indifferens ad esse, & non esse: & esse non habet talem indifferentiam: ut probatum est. ergo.

Confirmatur. quia minor est vera in sensu, in quo ipsam negat. essentia enim participat esse tanquam aliquid ei subtractum. dicit enim Boetius hebdomada prima. Quod est accepta forma essendi est, atque consistit. ergo essentia accipit formam essendi. Et hebdomada secunda dicit, quod essentia suscipit esse. nihil autem suscipit seipsum.

Henricus in quolib.

Contra arguit Henricus quolib. 1. quæstio. 7. articulo. 1. Nullum ens per se subsistit per entitatem à se distinctam. sed essentia creaturæ est ens per se. ergo esse quo subsistit non est ab ea distinctum.

¶ Respondeo. dico. primo. quod ens per accidens, cui opponitur ens per se dicit aggregatum ex rebus diuersorum generum. esse autem creaturæ est reductiuè in eodem genere, in quo est essentia, cuius est actus, ut dicitur. Et ideo aggregatum ex ipsa & ex esse non est ens per accidens.

¶ Dico. secundò. quod ly. per se ut dicitur Lynconiensis primo postero. ca. 4. aliquando excludit causam efficiētē: & sic nulla creatura est ens per se. 2. quando causam materiam: & sic substantiæ separatae sunt ens per se, id est, non per materiam. aliquando excludit subiectum, & sic omnis substantia est

ens per se quia non in subiecto. Aliquando formalem: & sic nulla creatura est ens per se, sed per esse: prout ly ens significat existens. negatur ergo maior de ente per se secundo & tertio modo, & minor negatur, accipiendo ens per se quarto modo.

Secundò. si esse non est essentia sequitur quod in eodem erunt infinita esse: sed hoc est impossibile. ergo & c. consequentia probatur, omne ens creaturæ habet esse ab alio: sed esse creaturæ est ens creaturæ. ergo habet esse ab alio. & illud esse habet esse ab alio. & sic in infinitum.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem negatur minor: quia nihil dicitur propriè creatura nisi subsistat. esse autem creaturæ non subsistit: & ideo non est creatura, nec creator, sed quid concreatū siue dispositio creaturæ. & ideo nec creator, nec annihilatur: aut est aut non est: sed omnia ista dicuntur de eo, quod est per ipsum esse. de veri. q. 2. art. 4. ad 4.

Ex hoc elicio, quod diuisio entis in creatum & in increatum, non est diuisio entis quomodocunque accepti, sed entis subsistentis.

Contra. prima diuisio entis extra animam est in ens creatum & in increatum: sed esse & formæ non subsistentes sunt extra animam. ergo sunt creator vel creatura.

Respondeo. quod in illa diuisione sub ente creato continetur non solū, quod est propriè creatura siue per se subsistens, sed etiam quicquid est & non est creator.

Tertiò. Si esse distinguitur ab essentia aut est substantia aut est accidens, Non accidens: quia tunc essentia esset per accidens. Si substantia aut est materia, & hoc non: quia tunc creatū existeret per materiam: aut est ipsum compositum: & hoc non, ut patet ex se. aut est forma, & sic habeo propositum: quia forma substantialis aut est essentia aut saltem pars essentia.

Respondeo. primo. negatur consequentia. quia diuisio in substantiam & accidens est diuisio entis, ut dicit essentiam, & non ut dicit esse. ut dicit S. D. 2. quoli. quæstio. 2. articulo. 1. Vnde potest dici, quod esse substantiæ non est substantia, sed quoddam substantiale.

¶ Dico. secundò quod esse est reductiuè tanquam

Essendi dicitur proprie creatura: quia non subsistit.

Diuisio entis in creatum & in increatum est subsistentis.

Esse dicitur superuenire essentia completa quoad speciem non ad modum essendi proprium.

tāquā principiū formale in illo genere in quo est id cuius est esse: quia actus & potentia sunt in eodem genere. Vnde esse substantiæ est in prædicato substantiæ, & esse quantitatis in genere quantitatis. Ad improbationem huius negatur consequentia: quia diuisio substantiæ in materiam formam & compositū est diuisio in substantiam, quæ est essentia vel pars essentia: cuiusmodi non est esse. sed esse est actus compositi & partium eius.

¶ Dico. tertiò, quod esse substantiæ potest dici accidens prout accidens accipitur pro omni eo quod non est de essentia rei: nec oportet tale accidens præsupponere suū subiectum existere, immo potest esse actualius eo, cuius est tale accidens.

¶ Dico. quartò, quod quilibet forma tam substantialis, quam accidentalis dat suo subiecto aliquod esse, & esse quod dat forma accidentalis est aliud ab esse subiecti.

Ratio est. quia licet adueniat post essentiam completam, non tamen post esse completum. Secus tamen de substantia formali: quia si adueniat essentia completæ per aliam formam substantialem priorem, necessario etiā aduenit esse completo: quia omnis forma substantialis dat esse substantiale completum in aliqua specie: & sic talis forma esset accidentalis, nec posset dare esse substantiale, cum vnus entis sit vnium ens substantiale, quo existit. Et nota quod cum dicitur, quod esse superuenit essentia completæ, intelligitur quantum ad rationem suam specificam: & non quod superueniat essentia completæ, quantum ad suum proprium modum essendi: quia nullum tale præcedit: & in hoc differt esse à forma accidentali, quæ supponit vtrunque complementum essentia cui aduenit.

Ex quo sequitur, quod subiectum & accidens non existunt per idem esse. 1. distinctio. 3. quæstio. 2. articulo. 3. Nec sequitur, quod si forma dat esse à se distinctum ei, cui aduenit, quod etiam ipsum esse det aliud esse. Pro cuius notitia dico hoc, quod forma non est per se subsistens, siue sit substantialis siue accidentalis adueniens alicui non causar in eo esse, quasi quod ponat inter se, & id cui aduenit vnā tertiam entitatem. Sed considerandum est, quod

subiectum antequam habeat formam, puta albedinem non est proprium potentiale ad esse albedinis. Sed albedo ei adueniens constituit proprium potentiale ad tale esse: quo constituto, resultat in eo esse non sicut forma in materia: sed sicut actus in propria potentia. nam actus abstrahit à forma, & potentia à materia. Ipsum autem esse, quia est actualissimum, non constituit aliud potentiale ad esse sed est quædam inchoatio operationis: & ideo non dat aliud esse.

Ex hoc sequitur, quod forma, quæ non subsistit, non est causa efficiens ipsius esse: sed est causa hoc modo: quia constituit proprium susceptiuum ipsius esse: forma vero per se subsistens, ut anima vel Angelus, est causa esse eo modo quo propria dicitur causa actus, quem suscipit, scilicet per quandam naturalem emanationem.

Sequitur secundò, quod esse est actus vltimus in via compositionis: quia prius forma aduenit subiecto, quam dat esse, & actus primus in via resolutionis.

Contra eandem arguit Gerardus de carmelo quolib. 5. quæstio. 9. Illa sunt idem quæ eadem generatione generantur. 4. met. ¶ sed homo & esse hominis eadem generatione generantur. ergo sunt idem.

Respondeo. conceditur maior de his, quæ eodem modo generantur: in quo sensu negatur minor: quia homo est quod generat, & esse est, quo generatur.

Contra: sequitur saltem, quod esse & forma sunt idem. tenet consequentia. quia vtrunque est terminus quo generationis.

Negatur consequentia. quia diuersimodè sunt terminus quo: nam forma est terminus quo, in quantum est principium terminans productionem: sed esse est terminus quo tanquam formalis terminatio fluens à forma.

Secundò essentia creaturæ est vna non per aliud sibi additum. ergo existit non per aliquid sibi additum. antecedens est philosophi. 4. met. ¶ consequentia probatur. quia non est maior ratio de vno quam ad esse.

Et confirmatur. Transcendentia sunt idem realiter cum qualibet natura. sed esse est transcendens. ergo est idem cum

De proprio potentiale esse respectu accidentium.

W. de carmelo in quolib. 5. quæstio. 9. in resolutione

Gerardus de carmelo. Tex. 3.

Tex. 3.

materia est tantū vna cōpositio, scilicet ex esse & essentia. In materialibus vero est vtraque cōpositio.

QVÆSTIO II.

Qvaritur secundō. An aliqua creatura sit immutabilis.

PRO decisione huius quæstionis hæc est prima conclusio. Omnis creatura est mutabilis per potentiam diuinam. Hanc probat S.D. 1. quæst. 9. art. 2. Et primo sen. dist. 8. q. 3. artic. 2. & de potentia. q. 5. primo. secundo, tertio, quarto. Et secundo contra gen. cap. 3. 9. primo sic. Omne potentiale est mutabile: cum motus sequatur potentiam. sed omnis creatura est potentialis: cum non sit actus purissimus. ergo.

Secundō. Omne non necesse esse simpliciter, possibile est non esse: sed omnis creatura est huiusmodi. ergo. maior patet. minor probatur. omne ens esse ab alio est non necesse esse simpliciter: sed omnis creatura habet esse ab alio. ergo.

Notanter dico, necesse esse simpliciter, quia multa necessaria habent esse ab alio, vt corpora cœlestia: sed talia non sunt necesse esse simpliciter: immo cum non habeant esse à se si per se solitariè considerentur: habent non esse.

Absolute & simpliciter necessarium dicitur dupliciter propter necessitatem intrinsecam aut propter necessitatem connexionem terminorum.

Pro cuius maiori notitia est sciendum, quod dupliciter aliquid dicitur necessarium simpliciter & absolute. Vno modo, vt dicit prima. quæst. 8. 2. art. 1. quia est necessarium per aliquid existens in essentia sua: siue illud sit ipsa essentia, vt in simplicibus: siue illud sit materia vel forma sicut triangulum habere tres angulos, &c. & omne cōpositum ex contrariis corruptibile esse. Alio modo vt inquit de veri. q. 2. 3. art. 4. ad tertium dicitur aliquid necessarium absolute propter necessariam connexionem terminorum: vt hominē esse animal: substantiam separaram esse animal, & multa huiusmodi complexa.

CONCLUSIO II. Nō omnis creatura est mutabilis in non esse: per potentiam quæ sit in ea. Hanc probat prima parte vbi supra. Omnis creatura est mutabilis in non esse per potentiam in se existentem: habet aliquid poten-

tiale quod potest stare & remanere sub non esse illius creaturæ, sicut patet quia corrumpitur aliquid: puta aer, materia remanet sub non esse aeris: sed aliæ creaturæ sunt quarum potentiale non potest stare sub non esse earum, vt sunt corpora cœlestia, quorum materia non potest priuari forma quam habet. Similiter substantiæ separatae non possunt remanere sub non esse quod habent. quod probatur prima. quæst. 9. & q. 5. o. ar. 5. Id quod conuenit alicui per se non potest ab eo separari etiam remanente: vt patet. sed esse per se, consequitur formam: ergo & essentia angelicæ est potentialiter respectu esse est quædam forma.

Contra. Id non conuenit alicui per se, quod conuenit ei per aliud: cum per se & per aliud opponantur. sed cullibet formæ creaturæ conuenit esse per aliud, scilicet à Deo. ergo non conuenit ei per se.

Respondēo. aliquid conuenire alicui per se cōtingit dupliciter. Vno modo pfectate tertij modi quæ est solitudo: & sic nulli creaturæ conuenit esse per se: quia si creatura solitariè consideretur remoto omni, quod non est creatura ipsa non habet esse. sed quicquid habet esse contra primum ens hoc habet ab alio. scilicet à Deo. Alio modo cōuenit alicui per se: id quod cōuenit ei per quaedam naturalē cōcomitantiam: & per ipsum conuenit aliis: sed hoc habeat ab alio. & hoc modo esse cōuenit formæ per se: quia quicquid habet esse est forma. vel hoc esse habet à forma: eo quod forma cōstituit primum potentiale ipsius esse: & ea posita statim esse ad eam consequitur.

Ad argumentū dicitur ad maiorem, quod id conuenit alicui per aliud primo modo, potest ei conuenire per se isto modo secundo.

Eandem cōclusionem probat secundo contra gen. cap. 5. 4. 11. rationibus quas ideo omittimus: quia intentio nostra non est nunc arguere contra alios: sed soluere argumenta aliorum contra beatum Thomam.

Ex illa cōclusionem sequitur corollarie contra Auicenn. quarto metā. & Algazelē quod aliquod ens creatum est necesse esse. quod probat. Omne, id est, necesse esse quod non potest aliter se habere. primo posteriorum sed aliquod ens creatū est huiusmodi. ergo.

Virum forme cōueniūt esse per se.

Præcipuū auctoris opus: labor vel summus.

Carpūtur Auic. & Algaze.

Text 15.

go. maior nota. minor probatur. Omne immutabile non potest aliter se habere: sed aliquod ens creatū est immutabile secundum esse. ergo.

Aureo in 2. di. 8. q. 2. Virū oē creatū ex se sit defectibile.

Contra arguit Aureolus. † Omne id est defectibile ex se quod indiget conseruante & quod in nihilum decideret, nisi ab aliquo manu teneretur. sed omne ens creatum est huiusmodi. ergo omne ens creatum de se, & secundum suam materiam est defectibile. minor est Augu. Gregorij, & omnium theolog. maior probatur. illud conuenit alicui per se tertio modo quod conuenit ei solitariè considerato. sed mutabilitas conuenit creaturæ per se acceptæ, id est, secludendo deum: conseruantem. ergo.

Respondēo. primo dico, vt dicit hic magister, quod indefectibile dicitur dupliciter. Vno modo quia ei repugnat defectibilitas: & tale non indiget conseruante. Alio modo pro eo cui non conuenit defectibilitas per aliud sibi intrinsecum licet possit deficere per aliquid agens extrinsecum, & tale indiget conseruante. huiusmodi est omnis creatura. Similiter aliquid est defectibile dupliciter. Vno modo quia in se habet principium deficientiæ: & sic negatur maior. Alio modo quia est defectibile per agens extrinsecum, & sic conceditur maior & minor. sed non est contra nos. Ista responsio est certe præclara, & digna tanto doctore.

Argumentum adhuc tamen stare videtur. Seclusa enim omni actione diuina circa creaturam, ipsa creatura deficeret, & non per agens extrinsecum, quia secluditur: ergo est defectibilis per naturam suam propriam.

Respondēo. Saluo semper meliori interprete rationum. S.D. dico duo. Primo quod hoc argumentū non est contra sensum cōclusionis. dicit enim in probatione, quod illud dicitur defectibile secundum propriam naturam cuius potentiale potest remanere: licet varietur de vno esse in aliud, secundum quem modum omnia generabilia sunt defectibilia: quia eorum potentiale, id est natura remanet: & tamen variatur de vno esse in aliud: sicut variatur de vna forma in aliam. potentiale autem earum creaturarum, quas dicimus necesse esse non hoc modo se habet. nā materia corporum cœlestium, nun-

quam variatur de vno esse in aliud, cum non sit subiecta priuationi.

Ad argumentum negatur maior de defectibilitate, quæ dicit permanentiam alicuius sub alio & alio esse.

† Dico secundō, & vniuersaliter de mente philosophi secundo phys. † quod aliquid est causa alterius dupliciter. Vno modo aliquid in ipsum agendo. Alio modo subtrahendo actionē suam: sicut gubernator per subtractionem gubernationis est causa submerisionis nauis: & sol est causa priuationis luminis in aere nihil in ipsum agendo: sed subtrahendo præsentialitatem suā. Ita in proposito seclusa omni actione Dei circa creaturam ipsa deficeret: illius autem deficientiæ causa esset Deus non aliquid agendo, sed subtrahendo actionem, sine qua ipsa creatura esse non potest.

Secundō arguit. Nullum ex se impossibile potest alicui esse possibile. sed possibile est Deo facere, quod creatura deficiat. ergo creaturam deficere non est de se impossibile.

Respondēo. Dico primo vt dicit S. Doct. de potentia. quæstione tertia. articulo tertio. quod aliquid dicitur possibile dupliciter. Vno modo secundum potentiam actiuam vel passiuam: & sic homini possibile est ambulare, & ligno est possibile comburi. Alio modo dicitur possibile secundum se ipsum, id est, quia non implicat contradictionem. Et per oppositum aliquid est impossibile dupliciter. Vno modo secundum potentiam actiuam vel passiuam: sicut homini est impossibile volare. & hoc dicitur impossibile metaphysicum. Alio modo simpliciter, scilicet, quia implicat contradictionem, vt hominem esse asinum, & hoc est impossibile logicum.

† Dico secundō, quod iudicium de aliquo possibili, vel impossibili potest dupliciter haberi. Vno modo per causas superiores. Alio modo secundum inferiores: & aliquando id quod iudicatur verum secundum vnam, est falsum secundum aliam. sicut mortuum resurgere est possibile per causam superam, scilicet diuinam, & est falsum secundum causas naturales, quæ sunt inferiores. Theologus iudicat secundum causas superiores. philosophus vero secundum causas inferiores.

Text. 30.

Iudicium de possibili haberi potest per duplices causas.

Ex his sequitur, q̄ substantias separatas deficere est possibile secundū iudicium theologi, & est impossibile secundum iudicium philosophi. In quo sensu loquitur S.D. quando dicit impossibile esse eas deficere: quia loquebatur contra philosophos & maxime contra gentiles.

Ad argumētum ergo dico q̄ impossibile implicans contradictionem nulli est possibile: creaturam autem omnem deficere non est hoc modo impossibile. Si autem loquamur de impossibili: primo modo negatur maior.

CONCLUSIO III. Nulla creatura habet potentiam in se, per quam possit annihilari. Hanc ponit de potētia. q. 5. ar. 3. & probatur. Quicquid habet in se potentiam, per quam annihilatur, potest ex se sine omni alio totaliter deficere esse: & nihil ei succedet: quod dico quia in eucharistia substantia panis totaliter desinit esse: non tamen annihilatur, quia ei succedit corpus Christi: sed nulla creatura potest ex se desinare totaliter esse. ergo maior patet. minor etiam quo ad creaturas spirituales. patet etiam ex precedenti conclusione quo ad materiales: quia saltem remanet earum materia.

¶ Contra arguit. Accidentia sunt creaturæ: & totaliter ex se desinunt esse in subiecto: ergo aliqua creatura ex se annihilatur.

¶ Respondeo. primo negatur maior. quia cum accidentia non sint entia completa: non sunt proprie loquendo creaturæ.

¶ Secundo negatur minor. quia remanent post corruptionem in potētia subiecti: & hoc impedit annihilationē.

Contra. quando charitas desinit esse in aliquo, nō remanet in potentia subiecti: ergo saltem istud annihilatur.

¶ Respondeo. negatur consequentia. quia illud proprie annihilatur quod corrumpitur in nihilum, charitas autem non corrumpitur: sed subiectum corrumpitur secundum eam. de veri. q. 2. art. ad 3. 1.

QVAESTIO. III.

Varitur tertio, utrum Deus sit in genere.

PRIMO decisione huius questionis ponitur prima conclusio. Omne quod est in genere, est ad aliquem gradum eorum determinatum. Hanc sic pro-

Charitas desinit. et se nō annihilatur.

bat secundo contra gen. ca. 9. 3. & prima. q. 5. o. arti. 2. ad primum. Omne habens differentiam est determinatum: quia differentia determinat genus ad certam speciem. sed omne quod est in genere, habet differentiam. Item omne diffinibile est finitum: quia diffinitio est terminus. 5. meta. particula. 2. 2. sed oē quod est in genere est diffinibile. ergo.

Contra arguit Grego. & Aureolus. ¶ Omne ens per se est in genere. sed infinito non repugnat esse ens per se: ergo nec esse in genere. minor nota & maior quia ratio existēdi in genere est esse ens per se & non per accidens.

¶ Respondeo, & dico tria. Primum quod duo requiruntur ad hoc q̄ aliqua res sit in genere. primo q̄ habeat esse distinctum à sua quidditate, secundo q̄ sit ens per se. ubi verò deficit alterum istorum, illud non erit in genere.

¶ Dico secundo, q̄ infinitum est duplex. Aliquod est infinitum sub aliqua specie sicut linea infinita, & corpus infinitum: & tali non repugnat esse in genere, ut dicitur. 6. top. ca. 19. quia ei non repugnat esse per se & habere esse distinctum ab essentia. Aliud est infinitum omnino & simpliciter: & huic repugnat esse simpliciter: quia non potest habere essentiam distinctam ab esse.

Ad argumentum negatur maior, nisi ponatur q̄ habet esse distinctum ab essentia: quo addito, à concessio maiore, negatur minor de infinito simpliciter.

¶ Dico tertio, pro maiori doctrina q̄ genus dicitur à Commentatore. 1. 2. meta. commen. 3. 3. esse quædam forma media inter potentiam & actum. quæ propositio sic intelligitur: q̄ genus non est pura potentia, quæ est materia prima, nec actus: quia non dicit naturam exprimendo ultimatē eius propriam formam: sed dicit naturam cum aliqua perfectione ulterius determinabili.

CONCLUSIO II. Non omne, quod est in genere, est compositum ex materia & forma. Hanc ponit ubi supra. & arguit. Nulla forma componitur ex materia & forma: quia nihil componitur ex se, & suo opposito. sed aliqua forma est in genere. ergo.

Contra arguit Scotus probando, q̄ omne genus habet propriam materiam ex qua res illius generis componantur primo. Quot sunt genera mutationum, tot sunt genera materialium. 1. 2. meta.

Grego. & Aureolus hic.

Res existēs in genere duo exigit.

Cuius infinito repugnat esse in genere.

Quomodo genus sit forma media inter potentiam & actum.

Scotus hic.

meta. com. 10. sed tot sunt genera mutationum, quot sunt genera ergo.

¶ Respondeo. primo negatur minor. quia non ad omne genus est per se motus. secundo negatur maior. quia Commentator ex illa propositione ponit solum differentiam inter materiam incorruptibilem quæ mouentur tantum localiter & materiam corruptibilem. Vel intendit q̄ formæ distinctæ secundum genus, & indiuisibiles per motum habent substantia distincta secundum genus. Ex quo tamen non sequitur: quod ipsæ formæ habeant materiam partem sui.

Utrum genus habeat propriam materiam.

¶ Secundo arguit. Omnis res alicuius generis habet propriam materiam, ex qua fit: ergo res cuiuslibet generis componitur ex materia. consequentia patet. antecedens est Commen. 1. 2. meta. com. 1. 1. dicentis q̄ omnia ultra communem materiam, habent propriam materiam: & com. 2. 3. dicit. quod priuatio, materia, & forma sunt principia omnium generum.

Materia accipitur tripliciter pro nuda essentia materia: vel pro actua dispositioibus: vel pro inchoatione forma.

¶ Respondeo & dico duo. Primum est, q̄ materia accipitur tripliciter. Primo pro nuda essentia materia. Secundo pro materia actuata dispositionibus, qui reddunt materiam propriam susceptivum alicuius formæ. Tertio pro ipsa inchoatione formæ resultante in materia ex huiusmodi dispositionibus.

¶ Dico secundo, q̄ inchoatio formæ accipitur dupliciter. Vno modo pro ipsa essentia formæ habentis esse tantum potentiale in potentia propinqua in materia: & hæc inchoatio est ipsa forma: sed differunt secundum perfectum & imperfectum. Alio modo accipitur pro materia ut stat sub tali inchoatione: & hæc dicitur habitus vel appetitus materia: & sic etiam pertinet ut quid potentiale ad genus formæ. Nam materia sub inchoatione caloris pertinet ad genus caloris.

Ad argumentum dicitur: q̄ si ly ex in antecedente dicat habitudinem causæ negatur antecedens. Si dicat ordinem, id est, materiam tertio modo dictam postquam fit: sic conceditur antecedens. sed negatur consequentia. quilibet enim forma educibilis de potentia materiae prius habet potentiale, & postea actu. Commentator autem loquitur de materia secundo modo & tertio modo.

¶ Dico tertio, q̄ forma dicitur in-

choata in materia: quando materia est in potentia propinqua. est autem in potentia propinqua quando potest educi in actum per unum agens: ut dicitur. 9. meta. 1. 3.

¶ Ex quo sequitur, q̄ aliquæ qualitates sunt inchoatæ in materia in opere creationis, scilicet qualitates primæ: ut dicit S.D. primo distinct. 16. quæst. 2. nam ex uno motore potest statim quodlibet generabile fieri calidum humidum &c. qualitates autem secundæ non sunt inchoatæ: quia ex uno motore statim educi non possunt: cum præsupponant primas qualitates: ex quarum mixtione resultant. ista vero materia de inchoatione diffusus est secundum distinct.

¶ Dico quarto q̄ non omne principium alicuius generis est res illius generis: nam in omni genere est proprium mouens. 2. meta. 1. tamen mouens ad quantitatem non est quantitas: cum quantitas non sit forma actua.

¶ Ex quo sequitur, q̄ licet etiam materia prima esset principium cuiuslibet generis: q̄ sit res illius generis.

¶ Dico quinto, q̄ omnes formæ eiusdem generis habent idem potentiale: puta illud potentiale in genere qualitatis, & per quod superficies est susceptiva coloris respicit omnes: nec aliud est potentiale albedinis, & aliud nigredinis. de veri. quæstio. 8. artic. 14. Cuius ratio est ut inquit Gregorius quia superficies cum illo potenciali esset subiectum albedinis. Si ergo cum alio potenciali sit subiectum nigredinis sequitur q̄ duorum contrariorum non sit omnino idem subiectum.

¶ Ex quo sequitur, q̄ idem subiectum est in potentia propinqua ad contrarias formas: & quod genera formarum distinguuntur secundum huiusmodi potentia.

¶ Dico sexto, q̄ licet formæ non habeant materiam ex qua componantur: quia tamen actus & potentia pertinet ad idem genus. 9. meta. tex. 19. & 3. phy. com. 9. habent proprium potentiale quod est eiusdem generis. Superficies enim nunquam esset subiectum coloris, nisi haberet aliquid in se, de genere qualitatis: quod dicitur potentia propria & inchoatio omnis coloris: respectu autem istius potentie non habet aliam potentiam: quia hæc potentia non produ-

Qualitates sunt inchoatæ in materia in creatio: nō autem secundum de.

tex. 4.

Grego. in primo distinct. 3.

producitur p̄pria productione sed ad productionem subiecti : vt declaratum est supra dist. 3. q. 3. art. 2. ad 2. & 3. contra primam rationem.

Tertiò arguit: omne diffinibile componitur ex partibus: sed omne quod est in genere est diffinibile: cum habeat genus & differentiam: ergo minor patet. maior est philosophi. 7. meta. & Commen. com. 3. 3. & 3. o.

Respondeo, q̄ duplex est diffinitio, vna imperfecta & secundum quid & sic negatur maior alia simpliciter dicta. & sic conceditur maior. & de tali loquitur philosophus vt patet. minor in hoc sensu negatur.

Ad probationem dico, q̄ duplex est differentia, vna est essentialis exprimens determinatam partem essentialem rei: & conuertibilis cum diffinito. Alia non est essentialis. modo qui qd̄ habet differentiam primo modo. cuiusmodi sunt solæ substantiæ est simpliciter diffinibile: non autem q̄ habet differentiam secundo modo, cuiusmodi sunt accidentia, quorum differentia si etiam essent nobis notæ non sumerentur à partibus intrinsicis ipsi accidenti.

Quartò arguit. Id quod est per se terminus actionis, est compositum: sed aliqua forma est huiusmodi: ergo maior probatur. quia forma simplex non fit nisi per accidens. 7. meta. † minor probatur. Albedo est per se terminus dealbationis: sed albedo est forma: ergo minor patet. maior probatur. Dealbatio non terminatur per se ad album, cum sit ens per accidens: ergo ad albedinē.

Respondeo q̄ terminus actionis est duplex. Vnus est terminus quo: & sic negatur maior. Alius est terminus q̄: & sic negatur minor. Et si dicatur qui est terminus per se: q̄ in dealbatione. Dico q̄ non oportet cuiuslibet accidentis assignare terminum quod, nec actio dicitur vna nisi propter terminum quo.

Quintò. Quicquid habet genus & differentiam habet diuersas realitates: sed omne q̄ est in genere est huiusmodi: ergo hæc autem realitates non videntur esse nisi materia & forma: minor nota maior est philosophi. 7. meta. † dicitur q̄ genus & differentia sumuntur à diuersis.

Respondeo, negatur maior. Ad probationē dico q̄ philosophus loquitur de diffinitione rerum sensibilem.

Contra hæc rationem vult probare Ari. vniuersaliter loqui primo. Si genus dicit eadem realitatem cum differentia: ergo se solo sufficit diffinitio: & esset negatio addendo ei differentiam: hoc est falsum: ergo.

Respondeo, negatur consequentia: quia ad diffinitionem oportet explicitè significare omnia principia intrinseca diffinitio: q̄ non facit genus nec est negatio. quia genus non eodem modo significatur quo differentia, scilicet explicitè. quod enim genus dicit indeterminate: differentia dicit determinatè.

Si dicatur vt arguit Aureo. determinatio & indeterminatio non possunt esse simul in eodem intellectu respectu eiusdem, cum sint opposita: ergo conceptus generis & differentia non poterunt esse simul in eodem intellectu.

Respondeo, q̄ determinatio & indeterminatio possunt accipi tripliciter. Vno modo, vt sunt modi rei extra animam, id est quæ est extra animam indeterminata vel determinata. Alio modo vt sunt de principali significato alicuius: & his duobus modis conceditur antecedens. sed negatur consequentia: quia non dicimus genus & differentiam hoc modo significare determinatè vel indeterminatè. Tertiò modo vt sunt modi rationis concipientis: & sic negatur antecedens: quia tales modi sunt compossibiles nec sunt oppositi.

Contra. ergo intellectus noster primo debet formare conceptus differentia quæ determinatè dicit naturam rei quàm generis.

Respondeo. negatur consequentia. quia intellectus noster procedit de potentia in actum: & ideo prius percipit confusè.

Secundò. Ea dicunt distinctas entitates, quorum vnum est principium realis conuenientie: & aliud realis disconuenientia: sed genus est principium realis conuenientia: & differentia disconuenientia: ergo.

Respondeo negatur minor: quia genus est principium conuenientia solum secundum rationem. Idem autem potest esse principium disconuenientia realis, & conuenientia secundum rationem.

Ipsè autem adducit multas rationes, quibus vult probare q̄ conuenientia in genere sit realis: quæ soluuntur ad plenum.

Aureo.

Determinatio & indeterminatio tripliciter accipi possunt: vt sunt modi rei, modi significati & modi rationis.

Duplex conceptus simplex & compositus.

Eiusdem rei possunt esse diuersi conceptus imperfecti.

num. in 3. dist. 5. vbi ex proposito tractatur ista materia.

Tertiò. genus ex natura rei est contrahibile: & differentia ex natura rei est contrahens: ergo ex natura rei distinguntur.

Respondeo. negatur antecedens. nihil enim est contrahibile nisi in quantum est commune: nulla autem natura de se est communis: nisi vt est apprehensa per intellectum: & ideo contractio non conuenit rei ex natura sua: sed vt est in intellectu.

Quartò. Cuiuslibet rei est vnus conceptus adequatus ergo conceptus generis, & differentia non sunt eiusdem rei.

Respondeo, quòd duplex est conceptus, vnus simplex, alter compositus: loquendo de conceptu simplici, negatur antecedens, de composito autem conceditur antecedens, & negatur consequentia: quia conceptus generis & differentia non sunt compositi. Si dicat se intelligere antecedens de simplici etiam dico, quòd vnus est vnus conceptus simplex explicans rem perfectè possunt tamen esse plures imperfectè explicantes.

Quintò. Conceptus generis, & differentia sunt ita diuersi, sicut conceptus diuersarum rerum: ergo dicunt diuersas res. consequentia patet. antecedens probatur. quia conceptus faciens habitum geometria: & conceptus faciens habitum perspectiua: sunt diuersi, ac si essent diuersarum rerum: cum faciant diuersas scientias. sed conceptus geometria: est conceptus generis: & conceptus perspectiua: est conceptus differentia: cum illa sit subalternans & ista subalternata: ergo.

Respondeo. Primò negatur antecedens: quia per istos conceptus idem realiter importatur: non autem per illos qui sunt diuersarum rerum.

¶ Dico secūddò, q̄ in eadē re p̄nt fundari duo conceptus imperfecti sumpti à diuersis rebus: non tamen erunt oppositi sicut conceptus diuersarum rerum.

Ad probationē antecedētis negatur maior. q̄ illi nō sūt oppositi nā conceptus linea: & linea visualis stāt simul.

Sextò. Conceptus distinguntur per conceptibilia: sed conceptus generis & differentia sunt distincti: ergo habent distincta conceptibilia.

Respondeo. Primò conceditur consequens: sed non sequitur habet distincta conceptibilia, ergo significant diuersas res: quia eadem dicitur duo conceptibilia secundum quod est nata fundare duos conceptus quorum quilibet imperfectè repræsentat.

Si dicatur distincti habitus supponunt obiecta distincta: ergo & conceptus.

¶ Dico, quòd licet obiectum præcedat actum, non tamen opus quòd omnes rationes sub quibus aliquid obicitur præcedat aequaliter in re actum intellectus. Vbi sciēdum quòd duplex est obiectum, scilicet, obiectū in actu: & obiectum in potentia: obiectum in potentia semper præcedit actum, non autem obiectum in actu. verbi gratia. vniuersale est obiectum intellectus, & tñ nulla natura est vniuersalis ante omnē actum intellectus nisi in potētia. Ita in proposito ante omnem actū intellectus eadem est præcisè natura conceptibilis vt genus, & quæ est conceptibilis vt differentia, & tot sunt hoc modo genera, quot sunt differentia, sed vt sic non sunt genera aut differentia in actu, sed sunt solum materialia genus aut differentia, & solum in potentia genus aut differentia.

Septimo. Illa non sunt vna res, quorum possunt esse simul duæ visiones in eodem intellectu, quia visio est obiecti existentis: & vbi duæ visiones ibi duo prius distincta, sed generis & differentia possunt esse duæ visiones.

Respondeo. Primò, quòd in intellectu potest esse vna species adæquate repræsentans naturam animalis, & vna alia species adæquate repræsentans rationale, & secundum has duas species potest intellectus formare duas visiones eiusdem rei, quarum vna erit confusa, & alia determinata. Ad argumentum negatur maior. loquendo de visionibus, quarum vna sit confusa, & imperfecta: alia vero perfecta.

Octauò. Conceptus generis & differentia sunt primo diuersi, ergo non significant eandem rem.

Respondeo. negatur antecedens de conceptu obiectuali, id est de re significata per genus, & differentiam, vt est extra animam, quia est eadem res: licet in anima habeat diuersas rationes,

Obiectū potentia præcedit actū, non autē obiectum in actu.

quarum vna non includit aliam, vt partem essentia. & sic etiam conceditur quod aliquid includitur in ratione quidditatiua generis: quod non includitur in ratione quidditatiua differentia: licet nihil includatur in quidditate generis, quod non includatur in quidditate differentia.

Non dicitur. Si genus & differentia sunt idem: ergo vbicumque est genus, erit etiam differentia: & sic omne animal erit rationale.

Respondeo. negatur consequentia. quia arguitur à non distributo ad distributum: sicut non sequitur, Sortes & homo sunt idem realiter: ergo vbicumque est homo, est Sortes.

CONCLUSIO III. Omne quod est in genere habet actum admixtum potentia. Hanc sic probat. 1. q. 3. arti. 5. & 2. 5. distinct. 3. quæstio. 1. arti. 5. de potentia. q. 7. artic. 3. Quicquid habet genus & differentiam habet aliquid potentiale, scilicet illud, vnde sumitur genus, & aliquid actuale, scilicet vnde sumitur differentia: sed omne quod est in genere, habet genus & differentiam: ergo.

Greg. hic
q. 3.

Contra arguit Greg. † Genus & differentia dicunt per te eandem naturam: ergo genus non dicit potentiam, & differentia actum.

Respondeo. quod potentia & actus accipiunt dupliciter. Vno modo secundum esse: & sic conceditur totum: sed non est contra nos. Alio modo secundum rationem, vt illud dicatur potentiale, quod significat per modum potentia: & sic negatur consequentia. Sensituum enim à quo sumitur hoc genus animal, est potentiale ad intellectuum: à quo sumitur hæc differentia rationale. Cum enim dicitur sensituum, non exprimitur vltimatè sua propria forma, an scilicet sit anima sensitua tantum: vel anima sensitua rationalis. cum autem dicitur intellectuum, iam vltimatè exprimitur sua forma.

CONCLUSIO IIII. Deus non est in genere propriè, scilicet sicut species vel indiuiduum. Hanc probat ex præcedentibus. Quicquid est in genere, est limitatum: & habet esse distinctum ab essentia: & actum admixtum potentia: sed nihil horum est in Deo: ergo.

Secunda ratio ad idem ponitur. 1. q.

3. artic. 5. Si Deus esset in genere ens esset suum genus: sed hoc est falsum. vt patet. 3. meta. † ergo consequentia probatur. Id est genus rei quod significat essentiam eius: sed ens significat essentiam Dei: ergo si Deus est in genere, ens erit genus eius.

Ter. 10.

Grego.
Vtrum ens
sit genus.

Contra hanc rationem arguit Gregorius. Ens significat essentiam cuiuslibet rei: ergo sequitur, quod sit genus ad omnia: hoc est falsum: ergo & ratio tua quæ innititur huic consequentia.

Respondeo & dico duo. Primò quòd ens accipitur dupliciter. Vno modo participialiter, & sic significat esse: & quia in solo Deo esse est idem cum essentia: ideo in solo eo significat essentiam. Alio modo accipitur nominaliter: & sic significat essentiam: sed imponitur ab esse: & ideo sic acceptum significat essentiam Dei: & quàm ad id ad quòd significandum nomen imponitur, & quantum ad id, à quo nomen imponitur, creaturis autem solum quantum ad id, ad quòd imponitur.

Ex his negatur consequentia. quia non ita quidditatiuè conuenit creaturis, sicut Deo.

Dico secundò, quod nullum aliud posset esse genus Dei: quia omnia alia nomina vel dicunt essentiam limitatam ad certum modum essendi: vel addunt aliquid ad esse: Deus autem est infinitus.

Nihil potest esse genus Dei.

Tertia ratio ad idem. Ea quæ sunt in genere, habent quidditatem distinctam ab esse: sed quidditas Dei non distinguitur à suo esse: ergo non est in genere. minor nota. maior probatur. Ea quæ sunt in genere, conueniunt in quidditate, & distinguuntur in esse: ergo quidditas & esse non sunt idem.

Contra arguit Grego. † Omnia, quæ sunt in genere, vniuniformiter conueniunt & distinguuntur in quidditate & in esse. ergo ratio tua falsa. antecedens probatur. ea quæ sunt in genere, realiter distinguuntur in quidditate, & in esse: cum eadem quidditas numero non sit duorum sicut nec idem esse. & sicut conueniunt in quidditate secundum rationem: ita & in esse. ergo vniuniformiter.

Greg. ubi
suprà.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dico, quòd quidditas de se habet: quòd sit vna: quia remota omnibus, quæ ad eam non pertinent, scilicet principijs indiuiduantibus per que diui

diuiditur, ipsa esset vna tantum.

Ex quo sequitur, quod natura ad extra est vniuersalis: licet non sit vniuersalis secundum esse, quod habet extra. sed in apprehensione intellectus: esse autem de se est distinctum: quia consequitur principia indiuiduantia, quæ distincta sunt in omnibus ex se. Nec est idè esse secundum rationem in duabus rebus: quia esse est incommunicabile. vt patet de esse Sortis, & aliorum.

Ad argumentum ergo negatur vltima consequentia, quia licet distinguantur realiter in quidditate & in esse. tamen quidditas non habet ex se, quod sit distincta in duobus suppositis: sicut habet ipsum esse.

Tribus autem argumentis arguit contra conclusionem, quæ nullius sunt momenti.

CONCLUSIO V. Deus non est in genere sicut principium. Hanc probat. 1. quæstio. 3. artic. 5. id quod est, in genere sicut principium non excedit naturam illius generis. sed Deus excedit naturam cuiuslibet generis. ergo. in 1. distinct. 8. quæstio. artic. 2. ad tertium. dicit quod est in genere sicut principium. sed facillè soluitur, quia Deus non est in genere tanquam principium limitatum ad tale genus: est tamen in genere sicut principium productiuum rerum: cuiuslibet generis, & habens in se perfectiones omnium generum.

QVAESTIO. IIII.

Quæritur quartò. Vtrum attributorum pluralitas diuinæ simplicitati repugnet.

PRO decisione huius quæstionis hæc est prima conclusio. Neque voces neque conceptus sunt attributa. probatur. Omnia attributa sunt ab æterno: sed voces & conceptus non sunt ab æterno. ergo.

Secundò. nulla attributa distinguuntur realiter: sed voces & conceptus distinguuntur realiter. ergo.

CONCLUSIO II. Attributa sunt illa significata nominum, quæ secundum modum significandi se habent ad diuinam essentiam, sicut perfectiones additæ: & quæ melius est esse in vnoquoque: quàm eorum opposita: vt sapientia, iustitia, bonitas, & huiusmodi, prima pars patet ex vi vocabuli. nã attributum dicitur quasi alteri tributum. probatur: omnia perfectionem simpliciter melius est esse in vnoquoque, quàm suum oppositum. vt dicit Anselmus. sed omnia attributa sunt perfectiones simpliciter. ergo. maior patet: minor probatur. omne absolutum existens in Deo est perfectio simpliciter: sed omne attributum est quid absolutum existens in Deo. ergo: minor conceditur communiter à theologis. maior probatur: si aliquod absolutum in Deo non esset perfectio simpliciter: sequitur quòd non esset melius Deum illud habere, quàm suum oppositum. & per consequens deesset ei aliqua perfectio.

Ex his sequitur corollarie primò. quod paternitas, & filiatio, & spiratio non sunt attributa: quia tunc cuiuslibet diuinæ personæ deesset aliqua perfectio simpliciter, cum nulla istarum relationum sit in omnibus diuinis personis.

Non attributa.

Corollarium secundum. Angeleitas & humanitas non sunt attributa. probatur. quia non sunt perfectiones simpliciter. ergo non sunt attributa. consequentia patet: antecedens probatur. omnem perfectionem simpliciter melius est esse in vnoquoque quàm eius oppositum. sed non est melius in vnoquoque esse Angelum, quàm non esse Angelum: alioquin Deus esset Angelus. ergo & c.

Corollarium tertium. Deitas non est attributum: probatur. Omne attributum se habet per modum perfectionis ad diuinam essentiam, sed Deitas secundum modum significandi non se habet per modum perfectionis ad Deitatem. ergo.

CONCLUSIO III. Non omne attributum est commune Deo & creaturis. probatur. æternitas, immensitas, omnipotentia, & huiusmodi sunt attributa: sed illa non conueniunt creaturis. ergo: minor patet. maior probatur: quia ista melius est esse in vnoquoque quàm eorum opposita, & se habent per modum perfectionis superadditæ. ergo. ista omnia eliciuntur ex dictis 5. D. 1. contra gen. c. 3. 2. & de potentia. quæst. 7. artic. 1. 5. 1. dist. 2. q. 1. art. 2. & 1. q. 3. art. 2.

CONCLUSIO IIII. Omnia attributa sunt omnino vnum re in Deo, & nullo modo extra intellectum distincta. Ista conclusio est Avicennæ. 8. meta. c. vlti. dicentis, quod proprietates

*Robora-
tur cōclu-
sio exterio-
rum au-
thoritatem:
quo meli-
us afficia-
tur aduer-
santes: nec
tantū con-
trouersis
studeant.*

primi principij nullam habent multi-
plicitatem in esse. & Algazel in primo
suz meta. c. 1. dicit quod in necesse esse
nulla est pluralitas attributorum: sed
necesse est in eo distinguere designa-
tiones. Et Commen. 11. meta. com. 3. 9.
dicit. q. multiplicitas in Deo nō est nisi
in intellectu, differentia vero in esse: &
q. in Deo dispositio & dispositum sunt
vnum in re, & duo in consideratione.
Per dispositiones autem & designatio-
nes & proprietates intelliguntur at-
tributa vt patet expresse: quia Com-
men. exemplificat ibi de vita, & hu-
iufmodi.

Ad hanc auctoritatem Commen. di-
cit Grego. q. per dispositum intelligit
subiectum. & per dispositiones prædi-
catum. est ergo sensus, q. res signifi-
cata est ad eadem. sed subiectum & præ-
dicatum sunt distincta: subiectū autē &
prædicatū nō sunt ipse res. & ideo non
sequitur q. in re sit aliqua distinctio, se-
cundum rationem.

*Præ res
prædicen-
tur.*

Contra arguitur, q. ipsæ res prædi-
catur: sicut etiam res sunt vniuersales.
Nam philosophus. 7. meta. parti. 3. 4. &
Commen. ibi dicit. q. forma de re præ-
dicatur: non autem materia: quia ho-
mo non est caro: nec idolum est cu-
prum: constat autem formam esse rem
extra: Et cō. 3. 1. dicit, q. in primis sub-
stantijs prædicatum est substantia sub-
iecti: & 2. cœli. com. 91. dicit q. cœleitas
prædicatur de pluribus indiuiduis. & 3.
de anima com. 21. dicit q. intellectus
componens propositionē cōuenit rem
cum re. idem tenet Lynconiensis: pri-
mo poste. com. 4. & 7. & super. c. 16. di-
cit quod subiectum & prædicatū pro-
positionis veræ, vbi est prædicatio sim-
pliciter, sunt eadem res.

Secunda arguit cōtra hanc glossam
sic. Si voces & conceptus prædicantur
& nō res, sequetur q. multæ propositio-
nes necessariæ sunt falsæ. hoc est impos-
sibile. ergo: probatur maior. Nam illa
est necessaria homo est animal. & tamē
ista vox homo non est illa vox animal.
nec conceptus, quem facit intellectus
de homine, est idem cum cōceptu, quē
facit de animali: sed sunt duo cōceptus
distincti. Dico tamen vt elicit S. D. de
veri. quæstio 4. artic. 2. ad tertium. quod
voces & scripta & conceptus sunt in-
strumenta, quibus intellectus prædicat
aliquid de aliquo: sed res sunt illæ, quæ

prædicantur.

Ex hoc habes, q. in ista propositione
homo est species: ly homo non suppo-
nit materialiter, vt sentit Paulus vene-
tus, & quidam iuniores dialectici arbi-
trati, q. illud prædicatum species non
dicatur de homine ad extrā, sed tātum
de ly homine, vt est terminus materia-
lis. Materialis autē suppositio est, quan-
do terminus pro seipso supponit. dictū
est enim q. res subijciuntur & prædi-
cantur, licet mediantibus conceptibus.
vnde in illa propositione, ly homo sup-
ponit pro natura humana, per se consi-
derata: licet hoc prædicatum species de
ea non verificentur nisi vt est in intel-
lectu. Et præterea species prædicatur in
quid de pluribus indiuiduis: constat au-
tem hunc terminum homo, in mente
non prædicari in quid de Socrate &
Platone.

Contra istam conclusionem arguit
Scotus primò. Nullum ens rationis ne-
cessariò præsupponit enti reali. sed
reali distinctioni diuinarum personarū
præsupponitur distinctio intellectus, &
voluntatis. ergo distinctio intellectus &
voluntatis non est tantum rationis. ma-
ior patet. minor probatur. filius procedit
per modum intellectus, & non volun-
tatis. & Spiritus Sanctus e contrario.
ergo distinctio intellectus & volunta-
tis præsupponitur distinctioni filij &
Spiritus Sancti.

Respondeo. primò, dico q. aliqua di-
stingui contingit dupliciter. Vno modo
in actu, & sic negatur minor. Alio mo-
do, inchoatione, & sic conceditur: nā si-
cut in puncto inchoata est linea, sic in
diuina essentia ante omnē actū intel-
lectus est inchoata distinctio rōnis attri-
butorū. sed hoc non est contra nos, qui
dicimus attributa non distingui actu
extra intellectum.

Secundò ad probationē minoris in
sensu negato negatur consequentia. q. a
ad hoc, q. filius procedat per modū in-
tellectus, & Spiritus Sanctus per modū
voluntatis: non oportet ea actū distin-
gui, sed sufficit q. ante omnē actū in-
tellectus sit in Deo intellectus & volū-
tas realiter: & q. diuina essentia: non ex
eo quod est intellectus sit volūtas, nec
ex eo, q. voluntas sit intellectus. & hoc
proposito aliquid conuenit ei: vt est in-
tellectus, quod non conuenit, vt est vo-
luntas.

Secun-

Secundò nullum productiuum eius-
dem rationis est determinatum ad cer-
tam pluralitatem. verbi gratia, nam in-
tellectus est eiusdem rationis sibi ipsi:
ideo non potest producere tot actus
intelligendi, quin adhuc plures. sed di-
uina essentia ante omnem actum in-
tellectus est determinata ad certā plu-
ralitatem, scilicet filij & Spiritus San-
cti. ergo. vt est productiuā filij non est
eiusdem rationis, vt est productiuā Spi-
ritus Sancti.

*producti-
uum eius-
dem ratio-
nis dicitur
dupliciter
primo mo-
do pro-
pter gra-
dum speci-
ficū perfe-
ctionis. se-
cundo mo-
do pro-
pter nullā
diuersita-
tem ratio-
num per-
fectiona-
lium in a-
ctu.*

Respondeo. Aliquid dicitur produci-
uum eiusdem rationis dupliciter. Vno
modo, quia est limitatum ad certū gra-
dum perfectionis specificæ, verbi gra-
tia, si aliquid esset intellectus, & nō vo-
luntas, & si conceditur maior, & cōclu-
sio, scilicet q. diuina essentia nō est eius-
dem rationis hoc modo. Alio modo di-
citur eiusdem rationis, quia licet sit il-
limitatæ perfectionis, nullam tamen
habet diuersitatem rationum perfe-
ctionalium in actu: & sic negatur
maior.

Tertiò. ante omnem actū intellectus
sunt in Deo omnes perfectiones simpli-
citer: sed nō possunt ibi esse nisi sint di-
stinctæ: ergo distinguuntur ante omnē
actum intellectus: maior patet. minor
probat quadrupliciter.

Primò si omnes perfectiones sim-
pliciter sunt idem in Deo: puta ipsa di-
uina essentia, sequitur q. sit ibi tantum
vna perfectio simpliciter, scilicet Dei-
tas: & q. nulla perfectio simpliciter sit
in creatura: cum in creatura non sit
Deitas.

Secundò omnis actus distinguit &
separat. ergo si perfectiones sunt actu
in Deo, sunt distinctæ.

Tertiò. omne diffinibile est distin-
ctum ab alio diffinibili, cum habeat dif-
ferentiam propriam, per quam ab alijs
distinguitur: sed alia est diffinitio sapien-
tiæ in Deo, & alia est diffinitio iustitiæ.
& sic de alijs: ergo sunt distinctæ.

Quartò. vni. quodq. habet prop-
riam vnitatem, per quam ab alijs di-
stinguitur. sed ante omne opus intelle-
ctus est in Deo ratio sapientiæ. ergo ha-
bet propriam vnitatem, qua distinguitur
à ratione iustitiæ.

Confirmatur, quia vt dicit Auicenna
equinitas est tantum equinitas, ergo si-
militer sapientia in quantum sapientia,
non est nisi sapientia.

Respondeo. negatur minor. Ad pri-
mam probationem dicitur, q. duplici-
ter dicitur aliqua perfectio simpliciter
esse. Vno modo quia non deest sibi ali-
quis modus perfectionis, & sic conce-
ditur consequentia, & negatur falsitas
consequentis. sola enim diuina essentia
est hoc modo pfectio simpliciter. Alio
modo accipitur perfectio simpliciter p
eo, q. melius est esse in vnoquoq. quā
suum oppositum. & sic negatur conse-
quentia: quia non solum Deitas est hu-
iufmodi: sed etiā sapiētia, bonitas, & hu-
iufmodi, quæ etiam reperiuntur in crea-
turis.

Ad secundam negatur antecedens
de actu illimitato: perfectiones autē di-
uinae sunt illimitatæ: cum non habeant
genus & differentiam. Vnde bonitas di-
uina non solum est bonitas: sed etiā iu-
stitia, cum sit illimitata.

Ad tertiā negat minor. nihil enim
existens in Deo, est diffinibile, vt est in
Deo, cū non habeat genus & differen-
tiam, de potentia. q. 7. art. 5.

Ad quartam dico primò, q. ratio ac-
cipitur, Vno modo pro ratione forma-
li, siue conceptu formali: & sic rationes
attributorum sunt in intellectu subie-
cti. in Deo autem sunt fundamenta-
liter. negatur ergo minor: quia ante om-
ne opus intellectus nullibi est ratio sa-
pientiæ in actu. Dico tñ, q. sicut est fun-
damentaliter in Deo: ita est ibi funda-
mentaliter distinctio rationis istarum
rationum. Alio modo accipitur pro ra-
tione obiectiua: & sic negatur maior
de ratione illimitata: non enim est alia
vnitas bonitatis, & alia sapiētie diuinæ,
sicut nec alia res. Ad confirmationem:
negatur cōsequentia: quia equinitas est
diffinibilis: non autem sapientia di-
uina.

Quartò illa, quæ intuitiue videntur
distinctæ, habent distinctionem ex na-
tura rei: sed intellectus diuinus vide-
tur intuitiue distinctione attributa.
ergo.

Respondeo. intueri distinctè cōtin-
git tripliciter. Vno modo distinctis in-
tuitiōibus. Alio modo, quia vnum vi-
detur habere distinctionem ab alio: &
his duobus modis negatur minor. Ter-
tiò modo aliquid videtur distinctè, id
est, non confusè, sed in vltima eius a-
ctualitate. & sic negatur maior. & con-
ceditur minor.

*Aliqua dicitur per-
fectio sim-
pliciter, &
duplici-
ter.*

*Nihil enim
est in deo
est diffini-
bile.*

*Ratio du-
plex obie-
ctiua &
formalis.*

*Intueri
tripliciter
ex parte
intuitio-
nis, obie-
cti & mo-
di intue-
di.*

Quintò illa sunt distincta ex natura rei, de quibus verificantur prædicata contradictoria, alioquin contradictoria verificarentur de eodem. sed ante omnem actum intellectus verificantur contradictoria prædicata de attributis. ergo: maior patet. minor probatur. Ante omnem actum intellectus de memoria verificatur esse principium filij, & de voluntate verificatur non esse principium filij. sicut etiam de essentia verificatur esse commune tribus personis, & de paternitate verificatur non esse commune. ergo.

¶ Respondeo. præter illa, quæ dicta sunt ad simile argumentum. distinct. 2. quæstio. 3. ad primum. contra tertium dictum.

Distinctio rationis ad hoc quod denominet sufficit quòd habeat esse in potentia.

¶ Dico primò, quod distinctio rationis propter suam maximam debilitatè sufficit, quod sit in potentia: ad hoc quod denominet aliqua esse distincta: multa enim distincta genere & specie sunt, licet non sint in eorù natura. in plenitudine autem diuinæ naturæ est distinctio. attributorum fundamentaliter & in potentia: & ideo hoc sufficit, ut denominet attributa esse distincta actu: & sic potest sustineri ea esse distincta ante omnem actum intellectus.

Asseri di ei potest attributa esse actu ab aeterno distincta.

¶ Dico secundò, quòd possunt actu esse distincta ab æterno: quia secundum Petrum de Palude: ad hoc quòd ens rationis sit in actu sufficit, quòd actu intelligatur. Deus autem ab æterno intellexit omnem distinctionem factibilem ab intellectu creato. Illa tamen distinctio est actualior, quando intellectus format distinctas rationes attributorù: quia tunc non solum est in intellectu, sed etiã est in illis rationibus, ut in proximo fundamento. non tamen est alicubi subiectiuè: sicut nec alia entia rationis.

Prædicatum verificari de subiecto contingit totaliter, & nõ totaliter.

¶ Dico tertio ad argumentum: quòd prædicatum verificari de subiecto contingit dupliciter. Vno modo totaliter, sic quod non potest inueniri aliqua res eadem subiecto, quin illi prædicatum insit. & sic conceditur maior. immò oportet tunc ea esse distincta realiter. nec illa maior habet maiorem. euidentiã de distinctione ex natura rei, quàm de distinctione reali. sed ad hunc sensum negatur minor. nec valet probatio: quia non omnis res eadem intellectu diuino est principium filij. Alio modo

non totaliter: quia licet insit ei, tamen aliqua res est eadem subiecto, cui non inest prædicatum. & sic negatur maior. sed sufficit talia esse distinguibilia per intellectum.

Sextò. Si attributa non distinguuntur ex natura rei, sequitur quòd conceptus attributorum sint vani: hoc est falsum: ergo: minor patet. maior probatur. Ille conceptus est vanus & superfluous, quo non existente, adhuc concipitur res. sed si idem est sapientia & bonitas: & sic de alijs. Tunc per conceptum sapientiæ concipio bonitatem, & omnia alia attributa. ergo alij conceptus sunt superflui.

¶ Respondeo. negatur maior. Ad probationem negatur minor. licet enim non per conceptum sapientiæ concipiam totam diuinam perfectionem, id est, non solum partem, non tamen concipio eam totaliter. quia non concipio quicquid idem est ei.

Conceptus diuinæ sapientiæ concipitur tota sapientia nõ totaliter.

Contra conceptus sapientiæ repræsentat sapientiam, & non repræsentat bonitatem. ergo sapientia & bonitas sunt realiter distincta.

¶ Respondeo. negatur consequentia. sicut nõ sequitur in diuinis est res, quæ generat: & res, quæ non generat. ergo illa realiter distinguuntur. sed sufficit distinctio rationis.

Septimò. omnia æqualia sunt distincta: sed ante omnem actum intellectus veritas & magnitudo sunt æquales. ut dicit August. octauo. de trinit. ergo.

¶ Respondeo. Aliquid esse æquale contingit dupliciter. Vno modo affirmatiuè. & sic conceditur maior & negatur minor. Alio modo negatiuè, id est, non inæqualia. & sic negatur maior. & conceditur minor, & ad hunc sensum loquitur Aug.

Contingit esse æquale affirmatiuè & negatiuè.

Octauò ante omne opus intellectus ex æqualitate virtutis inferitur æqualitas magnitudinis. ergo virtus & magnitudo diuina non sunt idem. antecedens est Augustini vbi supra: consequentia patet. quia nihil inferit le.

¶ Respondeo. negatur antecedens. quia cum inferre sit actus intellectus: non potest esse ante omne opus intellectus. sufficit etiam distinctio rationis inter inferens & illatum. nam homo inferit animal rationale.

Nono. Ante omne opus intellectus diuina

diuina essentia est pelagus substantiæ infinitum. ergo est in ea multitudo & pluralitas perfectionum.

Cur diuina essentia dicatur pelagus.

¶ Respondeo negatur consequentia. quia non dicitur pelagus propter aliquam distinctionem vel pluralitatem perfectionum. sed quia suum esse simplicissimum æquiualeat omnibus perfectionibus possibilibus haberi.

¶ Decimo. August. contra Maximum libro tercio. cap. 10. probat quòd trinitas personarum stat cum simplicitate diuina. ex hoc quòd multa attributa stant cum eadem. sed illa consequentia non valeret si attributa distinguerentur tantum per conceptus fabricatos ab intellectu. ergo non distinguuntur solum ratione.

¶ Respondeo. negatur minor. nam bene sequitur. In persona patris sunt multa attributa. & tamen non faciunt compositionem per ea quia est simplicissima. ergo plures personarum non componunt cum diuina essentia: quia est simplicissima. Ita expositio est. S. D. 1. distinct. 9. in expositione literæ.

¶ Vel dico quòd August. intendit arguere sic. Qualitates in creaturis faciunt maiorem compositionem cum subiecto, quam relatio cum fundamento. sed in Deo perfectiones significatar nominibus qualitatibus: puta sapientiæ bonitatis & huiusmodi: nõ faciunt compositionem cum eo, in quo sunt: ergo nec cum essentia.

¶ Undecimo. Magis distinguitur sapientia à bonitate, quam sapientia à sapientia. contra magis distinguitur à bonitate quam ratione. consequentia patet. quia sapientia distinguitur à se tantum ratione, & plus distinguitur à bonitate quam à se. ergo plus distinguitur à bonitate quam ratione. antecedens probatur. de sapientia potest fieri tantum vnus conceptus, & de sapientia & bonitate possunt fieri duo conceptus. ergo magis distinguitur sapientia à bonitate quam à se.

¶ Respondeo. Primo potest negari consequentia. quia in distinctione rationis sunt gradus. negatur etiam antecedens. Ad probationem negatur consequentia. quia quod de sapientia & bonitate Dei sunt duo conceptus: & de sapientia tñ vnus. hoc nõ est ex parte rei sed ex parte nostra, qui cognoscimus Deum ex creaturis: creatura autem per aliam

perfectionem assimilatur Deo: ut est sapiens, & per aliam ut est bonus. & propter hoc intellectus noster alio concipit Deum, ut sapientem, & alio ut bonum.

¶ Dico secundò, quòd si intellectus noster non cognosceret Deum ex creaturis adhuc formaret plures conceptus de sapientia & bonitate. & tantum vnum de bonitate: quia sapientia & bonitas sunt apta nata esse aliud & aliud in creaturis. bonitas autem nunquam potest esse aliud à bonitate.

Duodecimò. Attributa non distinguuntur per operationem intellectus diuini, nec intellectus creati. ergo non distinguuntur per operationem intellectus. consequentia patet. prima pars antecedentis probatur. Si intelligere Dei distingueret attributa, sequeretur quòd distingueret seipsum & intellectum: cum ipsum intelligere & intellectus sint attributa. sed hoc est falsum, quia nihil distinguit se, & nullum posterius distinguit suum prius. sed intelligere est posterius intellectu. ergo non distinguit se nec intellectum. Secunda pars antecedentis probatur: distinctio, quam facit intellectus creatus inter attributa, est respectus rationis: sed nullus respectus rationis est attributum. ergo.

¶ Respondeo. negatur antecedens pro vtraque parte. Vnde sciendum, ut dicit Petrus de Palude quòd multipliciter dicuntur aliqua distingui ratione.

¶ Respondeo. negatur antecedens pro vtraque parte. Vnde sciendum, ut dicit Petrus de Palude quòd multipliciter dicuntur aliqua distingui ratione.

¶ Primò, quia sunt entia rationis, si-
cut genus & species.

¶ Secundò, quando vna res concipitur diuersis conceptibus distinctis non solum numero, sed formaliter. tunc illa res distinguitur à seipsa ratione. sicut eadem anima dum concipitur ut intellectiua distinguitur à se dum concipitur ut est sensitiua.

¶ Tertio, quando vna res concipitur, ut plures vno conceptu: puta dum concipitur centrum vno conceptu per habitudinem ad plures lineas, quas terminat: vel inicitur. vel dum aliquid concipitur idem sibi ipsi, tunc enim intellectus videtur illa re, ut duobus.

¶ Quarto, quando intellectus iudicat aliquod vnum esse plura ratione: puta intellectus videns aliquam rem esse

Quintupliciter aliqua distincta ratione.

esse comparabilem ad plura, non tamē comparans eam ad illa plura, iudicat ipsam esse plures ratione.

¶ Quintò, quando pluralitas rationum, quæ est in potentia in re apprehenditur actu ab intellectu. tunc ibi est distinctio rationis. quia ad hoc quòd ens rationis sit actu: sufficit quòd sit obiectiue in intellectu.

Quibus insit distinctio secundum rationem diuinarum at tributorum.

Ex his dico primò, quòd attributa non distinguuntur ratione. Primo modo cum non sint entia rationis. Secundo modo distinguuntur per intellectum nostrum, qui concipit ea distinctis conceptibus. Tertio & quarto modo distinguuntur per intellectum nostrum & diuinum: quia uterque potest utri vna re ut duabus. Quinto modo distinguuntur per intellectum diuinum, quia omnē pluralitatem rationum factibilem ab intellectu nostro comprehendit.

¶ Ad improbationem primæ partis antecedentis negatur minor. quia aliquid distinguit se, & posterius distinguit prius. nam intellectus noster distinguit se à voluntate. & distinguit animam intellectiuam à sensitua, id est cognoscit illam distinctionem.

¶ Ad improbationem secundæ partis antecedentis, conceditur totum. nec nos dicimus: quod intellectus noster faciat attributa, sed quod format distinctionem rationis attributorum.

Decimotertiò. Attributa non solum distinguuntur ex parte intellectus nostri, siue in intellectu nostro, sed etiam in Deo. ergo distinguuntur ex natura rei. consequentia patet. antecedens est S. D. 1. di. 2. q. 1. ar. 3. ad 3. & 4.

¶ Respondeo. negatur consequentia. accipiendo consequens ad mentem Scoti, scilicet quod actu distinguuntur præter omnem operationem intellectus. Si vero intelligit attributa distinguuntur ex natura rei ad hunc sensum, quod natura rei talis est, ut possit esse proximum fundamentum plurium rationum, in quo sensu loquitur. S. D. sed non est contra nos.

CONCLUSIO V. Diuina attributa distinguuntur ratione: antequam probetur conclusio.

Sciendum est, quòd per rationem hic accipitur conceptus formatus ab intellectu, siue ille conceptus sit definitio, siue non, ut inquit Lynconiensis primo postterio. c. secundo. S. D. 1. dist. 2. quæ sit.

Ratio conceptus formatus ab intellectu.

1. artic. 3.

Ex his arguitur. Illa distinguuntur ratione, de quibus formantur diuersi conceptus formaliter distincti. notanter dico formaliter: quia contingit eandem rem bis concipi eodem conceptu. sed tunc ibi distinctio conceptuum tantum materialis. sed intellectus noster format diuersos conceptus de attributis. ergo: maior nota. minor probatur. quia alio conceptu concipimus bonitatem, alio sapientiam. cum ista sint distincta in creaturis, per quas cognoscimus Deum.

Secundò diuina perfectio superat intellectum nostrum. ergo non potest à nobis cognosci vnico conceptu.

Contra arguit Grego. primo. Nulla res distinguitur ratione à se. sed attributa sunt eadem res. ergo non distinguuntur ratione. minor patet. maiorem probat sex rationibus. Primò. Si aliqua res distinguitur ratione à seipsa: sequitur quòd aliqua ratio est eius, & non est eius. hoc est falsum. consequentia probatur. Id quo aliquid distinguitur, est principium ei quòd distinguitur, & non conuenit ei, à quo distinguitur. ergo si res distinguitur à seipsa ratione, illa ratio conuenit ei, & non conuenit ei.

¶ Respondeo primò potest concedi maior, & negari consequentia. nec sequitur, sapientia distinguitur ratione ab essentia, & sapientia est eadem res cum essentia: ergo eadem res distinguitur à se ratione. sed est fallacia accidentis. nam maior est per se, & minor est per accidens.

¶ Dico secundò, & communius, quod maior est falsa. nam aliquid distinguitur ab aliquo secundum rationem à quo non distinguitur secundum rem. Ad probationem negatur consequentia, sed bene sequitur, quod aliqua ratio est eius vno modo considerati: & non est eius alio modo considerati. & ista non contradicunt.

Secundò. Id quòd distinguitur: & id à quo distinguitur, sunt plura. sed eadem res non est plura. ergo eadem res non distinguitur à se.

Respondeo, quòd res quæ distinguitur à se ratione potest dupliciter considerari. Vno modo secundum esse reale, quòd habet in se: & sic negatur maior. Alio modo secundum esse cognitum, siue esse quòd habet in anima, & sic negatur

Rei distinctio ratione à se, duplex reale et cognitum.

negatur minor: nam eo facto, quo res habet plures rationes in intellectu, ipsa dicitur quidem plura secundum esse, quòd habet in intellectu. sicut etiam non viuientia dicuntur vita ut sunt in Deo. ipsa enim res ut est in intellectu, est ipsa species intelligibilis, vel ratio, aut conceptus, ut dicit S. Do. 4. contra gen. c. 5. & Commen. 12. meta. con. 3. 1. & 7. meta. con. 7. 3. & ideo plurificatis illis rationibus plurificatur res secundum esse quòd habet in intellectu. Est ergo eadem res obiectiue, id est obiectum plurium rationum.

Eadem res plura obiectiue.

Contra ista distinctio non est nisi in conceptibus. ergo non est in re.

Respondeo. negatur consequentia. quia eo ipso quod conceptus sunt diuersi formaliter per essentiam. res cuius sunt conceptus plurificatur per suam similitudinem, & ut est in anima.

¶ Dico secundò quod ratio, id est, potentia ratiocinativa distinguit rem effectiue secundum esse quòd habet in intellectu. Ratio vero quæ est conceptu distinguit eam formaliter & intrinsecè: quia est intrinseca rei ut intellecta est.

Res ut in intellectu ad similitudinem effectiue à potentia ratiocinativa: forma liter à conceptu.

Tertiò plures actiones reales factæ in aliqua re, non distinguunt eam à se ipsa. ergo nec plures conceptus: antecedens probatur. non enim distinguit eam realiter: quia illa res præcisè accepta est vna numero, nec ratione: quia illæ actiones non sunt rationes. consequentia probatur. quia plus videtur quod actiones reales debeant diuidere rem, cum sint in ea subiectiue: quam ipsi conceptus, qui sunt tantum in anima.

Pomum multiplex quale.

Respondeo. primò, negatur antecedens. nam ut dicit S. Do. de malo. q. 2. ar. 6. ad 12. Pomum est multiplex quale propter diuersitatem coloris & saporis.

Ad primum dici potest, quod distinguuntur tamē ratione fundamentaliter, quia res ut alba est fundamentum vnius rationis: & ut dulcis est fundamentum alterius. Secundò negatur consequentia. quia ratio in anima est ipsa res in esse intelligibili, quòd habet anima: diuersæ autem actiones existentes in re non sunt ipsa res; nec secundum esse reale, nec secundum esse intelligibile: & sic non arguitur à maiori.

Ex hoc sequitur: quod res duplici visione visa, est multiplex in esse cognitio.

sed illa distinctio est tantum materialis: si illæ visiones sint vnius speciei.

Quartò. Ens rationis non potest distinguui realiter. ergo nec ens reale potest distinguui à se ratione. tenet consequentia: quia sicut distinctio realis conuenit tantum enti reali. sic distinctio rationis conuenit tantum enti rationis.

Respondeo. negatur consequentia. quia ens rationis non est natum habere multiplex esse reale: sicut ens reale multiplex esse rationis.

¶ Ad probationem negatur similitudo: ut patet ex dictis. homo enim & asinus distinguuntur ratione, & Sortes, & Plato sunt idem ratione. 12. meta. com. men. 10.

Contra eandem conclusionem, & communem opinionem. S. Do. Scoti, Henrici, & aliorum arguit Aureolus: probando, quòd nullum attributum dicit aliquam determinatam rationem. Primò. Si ratio sapientie est vna, aut diceretur de sapientia creata & increata, quidditatiue, aut accidentaliter: non primum: quia tunc illa ratio esset vniuersa & vniuersalis vtrique sapientie. non secundum: quia tunc qualitas quæ est in anima, esset sapientia accidentaliter.

Respondeo. quòd dici de Deo quidditatiue contingit dupliciter. Vno modo quia significat diuinam essentiam, quæ est quidditas Dei. & sic ratio sapientie dicitur quidditatiue de Deo. Alio modo dicitur aliquid prædicari quidditatiue: quia non solum significat substantiam quocunque modo: sed comprehendit eam & sic non dicitur quidditatiue de Deo. nec sequitur eam dici vniocè. quia ad rationem vniocè, & vniuersalis oportet quòd prædicetur quidditatiue.

Dico secundò, quòd de eodem non possunt prædicari plures rationes quidditatiue isto secundo modo: sed bene primo modo.

¶ Dico tertio, quòd nec qualitas ut qualitas est sapientia: alioquin omnis qualitas esset sapientia. nec sapientia ut sapientia est qualitas: quum aliqua sapientia, scilicet diuina non sit qualitas.

Sapientia ut sapientia non est qualitas.

Secundò. ratio alieuius attributi putata bonitatis non est absoluta, quia tunc Deus non esset bonus; nisi per rationem bonitatis factam à nostro intellectu: nec est ratio respectiua, quia nulla relatio est perfectio simpliciter: quod dicitur

bet autem attributum est perfectio simpliciter.

Respondeo. negatur antecedens: quia ratio alicuius attributi, puta sapientia est absoluta. & ratio alicuius, puta bonitatis est respectiva.

¶ Dico secundò, qd bonum dicit rem absolutam, ad quam consequitur respectus rationis: & tale potest esse perfectio simpliciter, licet nulla pura ratio possit esse perfectio simpliciter.

¶ Dico tertio, Deum non esse formaliter bonum, per rationem intellectus nostri, sed qd Deus non potest concipi sub ratione boni nisi per respectum eius ad aliquid: sicut perfectum ad perfectibile.

Tertio arguit dist. secunda. Illa sapientia, quæ est in creatura, est sapientia & est qualitas: & ea ratione qua est sapientia, est etiam qualitas: ergo & sapientia diuina, ea ratione qua est sapientia est etiam deitas: alioquin qualitas, quæ est in anima, esset intimius sapientia, quàm ipsa deitas esset sapientia.

Respondeo. primo negatur antecedens pro secunda parte, vt patuit in responsione ad primum.

¶ Dico secundò, quòd ratio deitatis est duplex, Vna adæquata sibi: & sic concedo antecedens, scilicet, quòd nullæ rationes adæquantes rem diuinam distinguuntur. Alia est ratio inadæquata cuiusmodi est omnis ratio quam habet intellectus creatus & maximè viator de Deo: & tunc admisso etiam antecedente, negatur consequentia: quia de sapientia creata possumus habere rationem adæquatam: non autem de sapientia diuina.

Quarto, ratio deitatis est qua maius cogitari non potest: ergo non distinguitur à rationibus attributorum, consequentia probatur. quia si distingueretur à rationibus attributorum, non posset se habere ad illas nisi per modum substrati: & per consequens non includit eas formaliter: sed substratiuè solum: esset autè perfectior si includeret eas formaliter. antecedens probatur. Deus est, quo maius cogitari non potest: ergo, & ratio deitatis.

Respondeo. conceditur antecedens de ratione Dei adæquata cuiusmodi est verbum diuinum: sed negatur idem antecedens de ratione, quam format

intellectus noster: quia talis est Deo inadæquata: & per consequens non includit formaliter alias rationes: sed se habet ad eas per modum subiecti quantum ad modum significandi. ratio enim huius termini Deus, est illa, quæ explicatur per hoc nomē vniuersalis puifor. Constat autem qd iste conceptus non dicit intrinsecè conceptum sapientia, vel aliorum attributorum. Alia argumenta, quæ ibi facit, sunt soluta in eadem distinctione.

Contra. Si ratio deitatis concipitur vt substrata aliis, sequitur, quòd concipiatur vt imperfectior eis: & vt materialis respectu earum cum ista sit ratio subiecti, sed hoc est falsum, ergo.

Respondeo. primo negatur consequentia. quia non omne quod se habet ad aliud vt subiectum: est simpliciter imperfectius eo.

¶ Secundo negatur minor. quia ratio quam format viator de deitate, est imperfecta.

¶ Dico tertio, quòd ratio deitatis nõ substernitur aliis eo modo, quo confusum differentiis specificantibus, sed eo modo, quo prius secundum intellectum substernitur posterioribus.

¶ Dico quarto, quòd immediatum fundamentum distinctionis illarum rationum sunt ipsæ rationes, mediatum autem est ipsa res diuina correspondens omnibus illis rationibus: quæ quidem distinctio semper consequitur illas rationes, vbicunque sint subiectiuè: sicut sunt in intellectu creato vel obiectiuè: sicut sunt in intellectu creato vel diuino: licet non consequatur eas vbi sunt fundamentaliter, sicut in deitate, in qua nulla est distinctio perfectionum.

¶ Dico quinto, quòd istæ rationes siue ipsi conceptus cum sint entia realia realiter distinguantur. distinctio autem obiecti, vt est diuersimodè in intellectu per diuersos conceptus est distinctio rationis: & nullibi est subiectiuè sicut nec alia entia rationis: & fundamentum istius distinctionis non sunt ipsi conceptus sed ipsa res, vt existens in intellectu sunt ipsi conceptus vt sunt signa rei sunt fundamentum eius.

Quinto. Aug. dicit. 7. de trini. cap. 5. Sapientia diuina eo est essentia quo est sapientia. ergo. in quantum essentia siue sub ratione essentia est sapientia.

¶ Respon

Eruditio responsa et à veritate minime discendens.

Respondeo. negatur consequentia: quia ly eo in antecedente non tenetur reduplicatiuè. sed mens Augustini est quòd: quia in diuinis non est nisi duplex modus predicandi, scilicet substantia & relationem, quòd quæcunque non dicitur relationem habent rationem substantia. primo sent. di. 3. q. 1. arg. 2. ad quintum.

Sextò. Ea quæ de se inuicem prædicantur in abstracto, dicunt eandem rationem: cum abstractum significet cum præcisione cuiuslibet alterius rationis. sed ista est vera, magnitudo est bonitas in Deo: ergo magnitudo & bonitas nõ distinguuntur ratione.

Respondeo. primo negatur maior in his quæ sunt extra genus: cuiusmodi est bonitas diuina.

¶ Secundo negatur illa maior vniuersaliter in formis generalibus, nam ista est vera etiam in creaturis. bonitas est entitas. Postremò auctoritatibus Aug. & Ansel. concludit, quòd essentia & attributa sunt idem essentialiter: & per consequens formaliter siue quid dicitur: quia prædicantur in quid.

Ad quæ simul dico, quòd dicuntur prædicari essentialiter de essentia siue quidditatiuè ad huc sensum: quia significant eandem rem cum ipsa essentia: & quòd significant ipsam essentiam materialiter, id est, illam rem quæ est essentia. sed nõ formaliter quia non sub ratione essentia.

CONCLUSIO VI. Distinctio attributorum confurgit ex illimitatione diuinæ perfectionis & limitatione intellectus nostri probatur primo sent. di. 2. q. 1. ar. 3. Illæ rationes distinguuntur ex debilitate potentia & ex infinitate obiecti, quibus omnibus præsentatur eadem res sed imperfectè & quæ sunt in potentia non potente perfectè vnicò conceptu concipere illud obiectum. sed hæ rationes sunt huiusmodi.

Corollarium. Quanto aliquis intellectus est inferior: tanto indiget pluribus conceptibus ad cognoscendam diuinam perfectionem: patet ex conclusione. Nam si pluralitas rationum confurgit ex limitatione, vbi maior limitatio est, ibi opus est pluribus rationibus.

Ex quo sequitur, quòd aliquis vnicò conceptu cognoscit id, ad quòd alius habet opus tribus conceptibus:

sicut etiam aliquis cognoscit vnicò conceptu albedinem esse disgregatiuam visus, & mensuram colorum, & oppositam nigredini, ad quòd alius indiget tribus conceptibus.

Contra arguit Aureolus. ¶ Deus est ita infinitus realiter sicut secundum rationem perfectionis. sed non obstante infinitate realitatis ipsa realitas concipitur vnicò conceptu: ergo non obstante infinitate, ipsa perfectio concipitur vnicò conceptu.

Respondeo. & conceditur quòd diuina perfectio concipitur vnicò conceptu: sed nõ secundum omnem modum, quo concipi potest: & idè vt perfectè concipiatur, oportet formare plures rationes. concipitur ergo tota: sed non totaliter.

¶ Dico secundò, qd hoc contingit maximè in viatoribus: propter duo. primo quia ipsa diuina essentia excedit lumen cuiuscunque intellectus creati etiam beati. tum etiam, quia species creature qua intellectus viatoris cognoscit Deum, excedit ab ipsa diuina natura.

Contra. Beati non vident diuinam essentiam totaliter, & tamen non formant de ea plures conceptus: ergo nec intellectus viatoris formabit plures conceptus, licet non videat totaliter.

Respondeo. negatur consequentia. quia beati vident Deum per speciem adæquatam diuinæ, scilicet per ipsam diuinam essentiam.

¶ Dico secundò, qd beati quòd ad beatificam visionem, non formant verbum: & per consequens nec conceptum, quòd idem est. Et impossibile est quòd vnicò conceptu totaliter concipiant Deum.

Secundò. Si propter infinitatem diuinæ perfectionis possunt de ea formari infiniti conceptus: ergo etiam tot conceptus possunt formari de sapientia. hoc est falsum. ergo consequentia probatur. quia sapientia est ita infinita, sicut & perfectio.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem negatur antecedens de infinitate secundum rationem: quia ratio sapientia significat illam rem, quæ est Deo sub determinata ratione: & nõ distinguibili per specialiores rationes. ratio autè perfectionis est distinguibilis in hac ratione perfectionis & est bonitas, & T

Aureolus in 1 dist. 45.

Thomas cum facit le pulchrum que dogma.

Rò deitatis duplex adæquata & inadæquata.

Radix distinctionis attributorum.

hanc, quæ est iustitia: & sic de alijs.

C O N C L U S I O V I I. Distinctio attributorum in intellectu creato potest esse sine omni habitudine ad creaturam, sed per comparationem ad intra.

Clarior conclusio- nis expli- catio.

Sensus istius conclusionis secundum Do. S. primo sen. distim. 2. quæst. 1. art. 3. est iste qd dato quod aliquis intellectus creatus videret diuinam essentiam: non visa aliqua creatura, nec in proprio genere, nec in Deo: adhuc posset de Deo formare plures conceptus. quod probatur. Ille intellectus, qui format conceptum non adæquatam obiecto, potest de illo obiecto formare alium & alium conceptum. sed intellectus videns Deum non visa aliqua creatura: habet de Deo conceptum ei non adæquatam ergo.

Durandus & Godofredus.

Contra arguit Durandus, & Godofredus primo. Quæ in aliquo distinguuntur ratione, & in alio realiter: ita se habent qd eorum distinctio sumitur ab eorum distinctione reali, sicut dextrum & sinistrum quæ distinguuntur ratione in columna, reducuntur ad distinctionem eorum realem in animali. sed bonitas & sapientia distinguuntur ratione in Deo & in creatura realiter: ergo distinctio eorum secundum rationem in Deo sumitur à distinctione reali in creaturis.

Respondeo. negatur maior. quando proportionabiliter est eadem causa distinctionis rationis & realis: vt est in proposito. quod enim perfectiones quæ sunt vnitæ in Deo, sint plures in creaturis, & similiter plurificentur in intellectu, est causa limitatio intellectus. exemplum de columna non valet: quia in ea nihil est. vnde sumatur distinctio sinistri & dextri.

Distinctio rationis nõ semper ad realem reducitur.

¶ Dico secundò, quod non oportet omnem distinctionem rationis reduci ad realem: vt dicit S. D. de veri. q. 3. art. 2. ad tertium.

Contra. Omne ens rationis habet ortum ab ente reali: ergo omnis distinctio rationis habet ortum à distinctione reali.

Aliqua distinctio rationis est realis.

Respondeo. negatur consequentia. sed bene sequitur, qd distinctio rationis habet ortum ab ente reali: & maxime negatur consequentia quia nõ omnino ita se habet distinctio rationis ad realem: sicut ens rationis ad realem. Nam clarum est, quod nullum ens

rationis est ens reale: tamen aliqua distinctio rationis est realis. homo enim & asinus distinguuntur ratione: & tamen realis est eorum distinctio.

Contra. Omnis distinctio rationis vel consequitur simplicem apprehensionem intellectus, vel compositionem & diuisionem: sed vtraque istarum præsupponit distinctionem realem: ergo omnis distinctio rationis supponit distinctionem realem. minor probatur: Id quod supponit distinctionem specierum intelligibilem & actuum, & subiecti, & prædicati, supponit distinctionem realem. sed omnis distinctio rationis sequens simplicem apprehensionem supponit distinctionem specierum & actuum: & illa quæ consequitur compositionem & diuisionem, supponit distinctionem subiecti & prædicati. ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur secunda pars maioris, & prima pars minoris. nam intellectus diuinus. distinguit ideas secundum rationem: tamen in Deo non sunt plures species vel plures actus.

¶ Dico secundò, qd licet in nobis præsupponatur distinctio specierum & actuum hoc nõ est ad propositum: quia non negamus qd distinctio rationis nplam realem distinctionem supponat: maxime in intellectu creato, cum hoc manifestum sit. nam ille, qui intelligit, habet potentiam intellectuam, quæ realiter ab eius essentia distinguitur, sed negatum est, qd oporteat distinctioni rationum formabiliu de aliquo obiecto in tali obiecto præsupponere distinctionem realem conceptibiliu correspondentium tali pluralitati conceptuum. vel qd idem conceptibile comparatur necessariò ad diuersas res: ad quam distinctionem realem intellectus distinguens respiciat pro secunda parte maioris.

¶ Dico tertio, qd distinctio rationis inter subiectum & prædicatum non supponit semper distinctionem realem subiecti & prædicati: vt patet in ista propositione. homo est homo, nullibi enim differt realiter homo ab homine.

Secundò. Id quod secundum se est vnum simpliciter: secundum se, & ex habitudine ad aliud consideratur: habet tantum vnã rationem. sed Deus est vnum simpliciter: ergo secundum se habet tantum vnã rationem.

Respondeo. conceditur totum de ratione

adæquata: sed de ratione inadæquata negatur maior. omnes autem conceptus intellectu creato sunt Deo inadæquati.

Tertio Commen. dicit 38. com. 12. meta. qd intellectus nunquam attribuetur Deo aliqua distincta ratione nisi accepisset à creaturis: ergo distinctio attributorum non est nisi ex habitudine ad extra.

Respondeo. & dico qd attributa non possunt distinguui ratione ab intellectu viatoris nisi ex habitudine ad extra. & de tali loquitur Commen. cum hoc sacramentum quod aliquis intellectus non viatoris ea distinguat sine respectu ad creaturas.

Quartò. Nullum includens imperfectionem, est in Deo: nisi per comparisonem ad creaturas. sicut patet, quod ratio ideæ quia dicit quid imperfectum & limitatum, non conuenit Deo nisi ex respectu ad creaturas. sed distinctio attributorum includit imperfectionem, scilicet limitationem cuiuslibet attributi. ergo.

Aliquid est in Deo dupliciter formaliter & simpliciter.

Respondeo. Aliquid est in Deo dupliciter. Vno modo formaliter: & sic conceditur totum. Alio modo fundamentaliter: & sic negatur maior. Omnis enim ratio, quam facit intellectus noster de Deo, est imperfecta: & tamen fundamentaliter est in Deo.

¶ Dico secundò, qd idea non est limitata alicuius finiti & limitati.

Ex præcedentibus oritur vnum dubium, dictum est enim supra quod beati non formant verbum, dictum est autem, quod intellectus beatus format diuersos conceptus de perfectione diuina. ista autem duo nõ videntur posse stare simul.

Ad quod ego responderem, quod in beatis sunt plures actus intelligendi. Vnus est quo videt diuinam essentiam per ipsam diuinam essentiam: & iste est beatificus, nec quantum ad hunc actum formant aliquod verbum, nec in isto fiunt eis reuelationes: sed quicquid visuri sunt per hunc actum videntur à primo instanti suæ beatitudinis. Alius est actus quo cognoscuntur per species, & sic intellectus beatus factus in actu per aliquam speciem potest de Deo formare diuersos conceptus: & ipse Deus quamuis sit simplicissimus, potest in intellectu creato causare plures spe-

cies, quamuis imperfectas, per quas formantur varij conceptus: & has species potest Deus imprimere creato intellectui, nullo habito respectu ad creaturas.

C O N C L U S I O V I I I. Attributa possunt distinguui per comparationem ad extra, siue ad creaturas. probatur sic vbi supra. Ille intellectus, qui cognoscit Deum tantum in conceptibus creaturarum, si distinguit attributa: distinguit ea per comparationem ad creaturas, quarum sunt illi conceptus: sed conceptus viatoris est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Héricus primo. Deus ab æterno intellexit essentiam suam sub ratione veri, & amauit eam sub ratione boni: ergo ratio veri & boni erant ab æterno distincta: & per consequens non ex ordine ad creaturam.

Respondeo. Primò, qd argumentum nõ est contra nos: qui loquimur tantum de intellectu creato.

¶ Dico secundò, qd Deus ab æterno intellexit essentiam suam sub vnica ratione includente omnes rationes de essentia sua formabiles.

¶ Dico tertio, quod ad veritatem illius antecedentis: nõ requiritur aliqua actualis distinctio: vt supra dictum est.

Secundò. Minor distinctio reducitur ad maiorem: ergo distinctio rationis attributorum reducitur ad distinctionem realem personarum: sed ista est in Deo sine respectu ad creaturas: ergo & illa.

¶ Respondeo. negatur antecedens. quando maius & minus sunt alterius coordinationis cuiusmodi est distinctio rationis, & distinctio realis.

Tertio. Ex hoc sequitur, quod bonitas & veritas nõ distinguerentur ratione in Deo: sed hoc est falsum: ergo consequentia probatur. quia bonitas & veritas nõ distinguuntur realiter in creatura.

Respondeo. negatur consequentia. quia nec nos dicimus, quod distinctio attributorum sumatur per compositionem ad diuersitatem realem in creatura ex parte obiecti se tenentem: sed dicitur quod sumitur per comparationem ad creaturam. Alium autem conceptum facimus de bonitate creaturæ & alium de veritate: & quia Deum cognoscimus in istis conceptibus creaturarum: ideo etiam

etiam alium conceptum facinus de bo-
nitate, & alium de veritate diuina.

etiam, quia filius genitus non semper
dicitur verbum, vt patet in nobis.

*Colligi-
tur inge-
nuè d. ff-
lutio qua
stus, qua
labyrinthi
intrin-
cator rivi-
detur.*

CONCLUSIO IX. Secundum
doctrinā S. D. multæ formalitates sunt
in Deo secundum vnum sensum, & se-
cundum alium est tantum vna forma-
litas probatur. Nam S. D. exponens il-
lud Hilarij. 1. 6. de trinit. vbi dicit qd nec
ipse qui spiritus ex disparibus forma-
lis est. dicit qd per formalitatem accipi-
tur quidditas. in distin. autem. 3. 5. quæ-
stio. 1. artic. 4. ad 2. dicit quod per quid-
ditatem aliquando accipitur natura: a-
liquando accipitur ratio siue conce-
ptus: sed in diuinis est tantum vna na-
tura: ergo tantum vna formalitas: &
sunt multæ rationes: ergo multæ quid-
ditates.

Respondeo. negatur maior, & dico
primo: qd eadem est proprietates filij &
verbi in diuinis: tamen secundum aliam
& aliam rationem: nam in quantum est
conditionalis patri dicitur filius & in-
quantum procedit immaterialiter dicitur
verbum: vt dicit S. Do. prima. q. 3. 4.
art. 2. ad 3. Est ergo eadem proprietates:
sed est alia ratio proprietatis. Ad proba-
tiones negatur consequentia. conclu-
dunt enim qd generatio verbi non est
generatio filij, nec e conuerso. sed ex his
non sequitur, quod generatio filij in
diuinis non sit generatio verbi: sed tan-
tum quod differunt ratione, vt est con-
cessum.

*Eadē est
proprietates
filij & ver-
bi sed a-
lia & a-
lia ratio-
ne.*

Secundo Spiritus sanctus procedit si-
milis ei à quo procedit: & tamen non
dicitur genitus: ergo ratio generatio-
nis non consistit in eo, quod tu dicis.

Respondeo. negatur maior ad sen-
sum nostrum: quia de ratione genera-
tionis est, qd genitum sit simile gene-
ranti ex vi suæ processionis. Spiritus au-
tem sanctus non habet ex vi suæ pro-
cessionis qd sit similis ei à quo proce-
dit, quum procedat vt amor, de cuius
ratione non est qd procedat in ratione
similitudinis, sicut est de ratione verbi.
Et quamuis ista diuersitas rationis non
sufficiat ad realem processionum dif-
ferentiam: sufficit tamen ad differentem
nominationem.

*Filius ha-
bet ex vi
sua pro-
cessionis
quod sit si-
milis ge-
neranti: nō
autē spi-
ritus san-
ctus.*

CONCLUSIO II. Generatio
passiua in diuinis non est passio, sed tan-
tum relatio. Hanc probat. prima. quæst.
4. 1. art. 1. ad secundum. Generatio pas-
siua est tantum ordo originis sine mo-
tu: ergo est tantum relatio: & non passio.

Contra arguit Aureolus. ¶ Nullus re-
spectus, de genere relationis infertur
ab opposito respectu: alioquin respec-
tus esset actiuus: sed generare infert
generari in diuinis: ergo non sunt re-
spectus.

*Aureo. 7.
bi supra.*

Respondeo. Primo, quod nullus re-
spectus infert vt suppositum, qd infert:
sed potest esse ratio inferendi. sed quia
vt dicit Simplicius in predicamento ex
relatione non proceditur ad actum.

*Respectus
non potest
esse quo
formali-
ter infert.
aliud: sed
benè con-
sequuntur
excepto re-
spectu di-
uino.*

¶ Dico secundò, qd respectus vt re-
spectus non potest esse, quo formaliter
aliquis infert aliud: sed consequitur ad
actionem: respectus tamen in diuinis,
in quantum est vltima actualitas sup-
positi,

positi, quæ dicitur operatio potest esse
ratio qua formaliter infert: & hoc
modo generare est quo pater formaliter
generat. Relatio ergo, vt relatio non
producit: tamen relatio vt actualitas est
qua suppositum producit: & ipsum pro-
ducere secundum rationem qua est pro-
ducere non est de genere relationis: cum
quo tamen stat, quod secundum rem
sit relatio.

mutatur denon esse ad esse: & quie-
quid habet finem mutat de esse ad non
esse: ergo.

Aureo.

*Vtrum ra-
tio æterni-
tatis consi-
stat in vni-
formitate.*

QVÆSTIO. II.

Queritur secundò. Vtrum æterni-
tas distinguatur à tempore &
ab æuo.

PRO decisione quæstionis hæc est
prima conclusio. Ratio æternitatis con-
sistit in apprehensione vniformitatis e-
ius quod est extra motum. Hanc sic
probat. prima. quæstio. 10. articulo primo.
Sicut se habet ratio temporis ad tem-
poraliam: ita se habet modo opposito ra-
tio æternitatis ad æternum. Sed ratio
temporis consistit in apprehensione dif-
formitatis in motu: ergo ratio æterni-
tatis consistit in apprehensione vniformi-
tatis eius, quod est extra motum.
consequentia nota: maior probatur. Si-
cut se habent simplicia ad composita:
sic æternitas ad tempus. Sed non co-
gnoscimus simplicia, nisi negando ab
eis conditiones compositorum: ergo
nec æternitatem nisi negando ab ea
conditiones temporis. minor principa-
lis probatur. Illa ratio consistit in ap-
prehensione difformitatis in motu, quæ
consistit in apprehensione prioris, & po-
sterioris in motu. sed ratio temporis est
huiusmodi: ergo.

Respondeo. dico primo quod in
tempore potest assignari triplex diffor-
mitas. Prima est ipsum prius & poste-
rius in motu: & hæc est pure materia-
lis. Secunda est numeratio prioris & po-
sterioris in motu: & hæc est forma-
lis. Tertia est composita ex materia-
li & formali, scilicet ipsum prius
prius & posterioris in motu vt nume-
rata. & hoc complet rationem tem-
poris: & mora siue successio temporis
non est aliud quam ista difformitas.

*Triplex est
difformi-
tas in tē-
pore mate-
rialis, for-
malis, &
composita.*

¶ Dico secundo quod in Deo possu-
mus apprehendere triplicem vniformi-
tatem. Prima est quasi materialis, scilicet
esse diuinum. Secunda est quasi
formalis scilicet vnitatis esse diuini. Tertia
est diuinum esse sub vnitatis: & hæc
complet rationem æternitatis.

*Possumus
triplicem
vniformi-
tatem, in
Deo ap-
prehende-
re.*

¶ Ad argumentum negatur minor.
de vniformitate tertio modo dicta: licet
concedatur de vniformitate primo vel
secundo modo: sicut enim tempus men-
surat id quod est prius & posterius in
motu & numerationem qua numeramus
ipsum prius & posterius: tamen
prius & posterius vt enumerata sunt
non mensurantur tempore: sed sunt
ipsum tempus. Sicut esse diuinum &
vntatis eius mensuratur æternitate:
sed esse diuinum vt vnum non men-
suratur sed est ipsa æternitas. Scien-
dum tamen quod æternitas non est
vere mensura: quia mensura non de-
betur nisi finitis. sed ideo dicitur men-
sura: quia non potest apprehendi nisi
in aliqua habitudine ad mensuram:
quia sicut mensura certificat duratio-
nes mensurati: sic æternitas se habet
ad Deum.

¶ Dico tertio qd vniformitas materia-
lis & incommutabilitas idem sunt: sed
vniformitas includens materialem &
formalem non est ipsa incommutabili-
tas: & propter hoc æternitas quæ est
n 4 talis

*Quomo-
do dica-
tur æter-
nitas mē-
sura, cum
non sit ve-
rè mensu-
ra.*

DISTINCTIO IX.

In distin. nona quæritur primo.
Vtrum generatio passiuia
filij in diuinis sit passio vel
relatio.

PRO cuius declaratione hæc est
prima conclusio. Processio verbi in di-
uinis dicitur generatio: & ipsum verbū
procedens dicitur filius. Hanc sic probat.
1. quæstio. 27. artic. 1. Omnis proces-
sio viuientis à viuente coniuncto secun-
dum rationem similitudinis in eadem
natura specifica dicitur generatio: sed
processio verbi in diuinis est huiusmo-
di. procedit enim per actum intelligi-
bilem quæ est vitæ operatio: & à prin-
cipio coniuncto, quia est operatio ma-
nens in operante: & in ratione similitu-
dinis: quia conceptio intellectus est si-
militudo rei intellectæ: & in eadem na-
tura: quia in Deo idem est intelligere
& esse.

*Aureo.
bic. q. 1.*

Contra probationem arguit Aureo-
lus: ¶ primo. Si ratio generationis: prout
est in Deo consisteret in hoc qd est via
in substantiam viuam intellectualem:
sequeretur qd non esset eadem proprie-
tas verbi & filij in diuinis: sed hoc est
falsum. quia Augustinus. 7. de trin. ca. 4.
dicit qd filius in diuinis eo est verbum,
quo filius: ergo. ratio generationis non
consistit in illis: vt inuit maior proba-
tionis conclusionis. minor. patet. maior
siue prima probatur. Tum quia proces-
sio verbi non semper terminatur ad sub-
stantiam viuentem: sed aliquando ad
accidentia & ad res non viuētes. Tum

talis vniformitas distinguitur ab incommutabilitate.

Numerus est realiter in rebus numeris. Secundò. Tempus est quædam summa cum sit numerus motus. numerus autem est summa. ergo à simili æterni tatis ratio consistit in summatione durationis.

Respondet. negatur antecedens. numerus enim est realiter in rebus numeratis: nec est summa facta per intellectum: vt iste putat. quod declarabitur dist. 24.

¶ Dico tamen qd numerus qui est tempus, cum sit de genere successiuorum, non habet vnitates simul extra intellectum nisi in potentia: licet quælibet fuerit vel sit, vel futura sit extra intellectum.

CONCLUSIO II. Aeternitas distinguitur à tempore & ab æuo. Hanc sic probat. primo. dist. 20. q. 2. ar. primo. Quorum mēsurata realiter distinguuntur, eorum mensuræ etiam realiter distinguuntur. sed motus qui tempore mēsuratur, & esse æuiteriorum quod mēsuratur æuo: & esse diuinum realiter distinguuntur: ergo etiam tempus, æuum, & æternitas realiter sunt distincta.

CONCLUSIO III. Aliter se habet nunc æternitatis ad æternitatem, quàm nunc qui ad æuum: & quàm nunc temporis ad tempus. Hanc sic probat. primo. di. 20. ar. 3. Sicut se habet actus mēsuratus aliqua duratione ad id cuius est actus: ita se habet ipsa duratio ad suum nunc: quia duratio mēsurat actum: & nunc mēsurat ipsam rem: vt dicitur. 4. phys. ¶ quòd tempus mēsurat motum: & nunc temporis mēsurat mobile: sed esse Dei, qui est actus cui correspondet æternitas, aliter se habet ad Deum, quàm esse æuiteriorum ad æuiteriorum: & quàm motus ad mobile: ergo. minor declaratur. nam motus differt à mobili dupliciter, scilicet realiter, & secundum rationem successione. nam substantia mobilis non est de genere successiuorum: esse autem æuiteriorum differt ab æuiteriorum tantum realiter, non autem secundum rationem successione: ita nec ipsum æuiteriorum: nec cuius esse habet. successione. esse autem Dei est idem realiter cum Deo: ergo.

104.

104.

Corollarium primum. Nunc qui differt realiter ab æuo: & nunc temporis

à tempore. probatur. Sicut se habet esse æuiteriorum ad æuiteriorum: & motus ad mobile: sic nunc qui ad æuum: & nunc temporis ad tempus. sed ista distinguuntur realiter: ergo & illa.

Corollarium secundum. Nunc stans causat æternitatem secundum nostrum modum intelligendi probatur. prima. q. 10. ar. 1. ad primum. Sicut apprehendimus causari tempus per nunc temporis: ita opposito modo apprehendimus causari æternitatem per nunc æternitatis secundum rationem. Sed in nobis causatur apprehensio temporis, eo quòd apprehendimus fluxum ipsius nunc: ergo causatur in nobis apprehendimus æternitatis. in quantum apprehendimus nunc stans.

Contra minorem probationis conclusionis in qua dicitur: quòd æternitas est duratio. arguit Aureo: primò. Omnis duratio alteri comparata vel est maior vel minor vel æqualis: sed æternitas non est maior vel minor vel æqualis alteri: alioquin haberet prius & posterius: non enim aliquid durat plusquam aliud nisi quia fuit prius: vel erit posterius eo: ergo æternitas non est duratio.

Respondet. negatur minor. quia æternitas excedit omnes alias durationes: vt dicit S. D. 1. dist. 3. o. q. 2. ar. 1. ad secundum.

Ad probationem negatur consequentia. quia non solum vna duratio est maior alia quia sit prior ea: sed quia vna attingit aliam totaliter: & non solum illam sed alias priores & alias posteriores ipsa: non est ergo prius & posterius in æternitate: sed in durationibus aliquibus, quas ipsa excedit. Sicut etiã anima dicitur excedere manum: non quia habeat maiores partes quàm manus: sed quia attingit manum: & etiam partes à manu distantes.

¶ Ex hoc sequitur primò, quòd non repugnat durationi simul existenti esse maiorem altera.

¶ Sequitur secundò, quòd non est de ratione durationis habere extensionem: immò etiam temporis accidit extensio siue cōtinuitas ratione motus: vnde tempus non mēsurans motum continuum non est continuum.

¶ Secundò. Omnis duratio habet formaliter vnde possit dici tanta vel quantum: nam de omni quæritur quantum durabit:

Aureo di fin. 9. q. 1. ar. 2

Nō est de ratione durationis habere extensionem.

abit: sed non potest esse tanta vel quanta, id est plus vel minus durare nisi habeat ante & post: quod non habet æternitas. ergo ipsa non est duratio.

¶ Respondet. primò negatur maior, nisi talis duratio sit finita: æternitas autem non est finita: sed infinita duratio.

Secundò negatur minor: quia non solum aliqua duratio dicitur quanta quia habeat ante & post: sed etiã quia attingit quicquid alia attingit vel plura vel pauciora: vt exemplum positum est de anima: hoc modo potest dici æternitas tanta vel quanta, vt patet ex dictis: & etiam declarat primo contra Gen. c. 66. ar. 3.

Immensitas diuina nō ponit in Deo aliquam magnitudinem permansiuam: sed vim attingendi omnia loca. ergo æternitas non dicit aliquam durationem formaliter. sed vim qua attingit omnem durationem.

Facilis traditione hinc apprehenditur quid æternitatis. Aureo.

¶ Respondet. negatur antecedens: quia immensitas ponit in Deo magnitudinem virtutis non tamen extensiuam. ita & æternitas dicit formaliter durationem licet non successiuam. & nihil addit positiuum ad suum esse, sed solum negationem variationis quàm supra diximus vniformitatem.

Contra secundum corollarium arguit Aureolus qd in æternitate non sit nunc primo. Sicut se habet punctus ad lineam permanentem: sic nunc ad successionem. sed punctus non est imaginabilis extra lineam, non enim est possibile imaginari eum solitariè: cum de ratione eius sit esse terminum lineæ. ergo. nunc non enim est imaginabile extra successionem.

Respondet. Dico primò qd sicut punctus non potest esse extra lineam: ita nec nunc extra durationem. non tam oportet, qd sicut punctus non inuenitur nisi in linea extensa: qd ita nunc nō sit nisi in duratione distensa: cuius ratio est quia linea dicitur vnũocè de omni duratione: & ideo aliqua duratio, est extensa & aliqua non.

¶ Dico secundò. quòd similitudo inter punctum & nunc non currit quòd ad omnia: & ideo licet possibile non sit imaginari punctum solitariè: possumus tamen imaginari solitariè nunc: & non solum nunc æternitatis, sed etiam nunc temporis discreti, quòd quandoque

est solitarium non continuans nec terminans.

Dico tertio, qd licet in æternitate sit nunc, non tamen est ibi instans: quia non dicitur nisi de Deo, cui aliquid instat siue aliquid accidit. nec est ibi tunc: nec olim: nec alia huiusmodi. quia ista non equipollent nunc stanti, sed nunc fluenti.

Ex his patet quòd nulla est formalis ratio competens ipsi nunc nisi forte ista: quòd nunc est indiuisibile durationis dicitur enim nunc multipliciter sicut duratio.

CONCLUSIO III. Generatio diuina mēsuratur æternitate. probatur sic. Generatio verbi diuini est actus, cui nulla potentia substernitur: sine successione sine principio & sine duratione. ergo mēsuratur æternitate. antecedens patet in finitis quodammodo authoritatibus sanctorum & rationibus. consequentia patet ex prædictis &c.

Imaginabile est nunc solitarium.

Formalis ratio nunc, si qua datur potest.

DISTINCTIO X.

N distinctione decima quæritur. Vtrum Spiritus sanctus procedat vt amor.

PRO quæstione ponitur ista conclusio. Spiritus sanctus procedit processionem amoris & voluntatis. probatur. 1. q. 37. arti. 1. in diuinis procedit aliquid subsistens in natura diuina per actum amoris & voluntatis: sed talis persona non est pater nec filius. ergo Spiritus sanctus. Ex hoc enim qd aliquis amat aliquam rem prouenit quædam impressio rei amate in amanti affectu. Constat autem, qd omne qd est in Deo, subsistit in natura diuina. ergo illa impressio procedens in natura diuina, est subsistens & persona.

Contra hanc rationem arguit Aureo. 1. Si amatum esset in amante: aut esset ibi per essentiam suam, aut per sui similitudinem non per essentiam vt patet nec per similitudinem. alioquin voluntas conciperet rerum similitudines: & esset potentia conceptiua. ergo amatum non est in affectu amantis.

Respondet. negatur maior. sed id quòd amatum est in amante, est quædam habitualis inclinatio derelicta ex amore inclinans amantem in amatum; eo modo quo grauitas inclinatur deorsum graue ad locum. Vnde possumus dicere, quòd in graui est quòdammodo locus

Aureo.

Vtrum amatum sit in amante.

deorsum propter cōuenientiam, quam habet ad ipsum. Isto modo amatum est in amante: sicut terminus motus in principio motiuo proportionato, vt dicit S. D. 4. contra Gen. c. 19.

Secundò, amans impellitur in amatum, & est in ipso vt dicit S. D. ergo amatum non est in amante.

¶ Respondeo. negatur consequentia. Vbi dico primò, quòd amor nunquam impelleret amantem in amatum: nisi esset in amate per illam inclinationem de qua nunc immediatè dictum est.

¶ Dico secundò, quòd amatum est in amante modo supradictò: & amans est in amato, eo modo, quo ea quæ ordinantur ad finem sunt ipso sine. Dicitur etiam amatum esse in amante per complacentiam & desiderium. 1. 2. q. 28. artic. 1.

Contra conclusionem arguit Durandus. Si Spiritus sanctus procederet vt amor: sequitur quòd produceretur per actum voluntatis: cum amor ad voluntatem pertineat. sed non procedit per actum voluntatis. ergo. minor probatur. per actus immanentes nihil producit: vt dicit philosophus. 9. meta. ¶ sed voluntatis actus est immanens. ergo nihil per ipsum producit. prosequutionem istius argumenti habes distinct. 27. conclusionem. 1.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dico, quòd per actum immanentem nihil producit ad extra. tamen per actum intellectus semper producit aliquid ad intra, scilicet verbum, & per actum voluntatis producit impressio amati in amantem. Talia autem scilicet verbum & impressio nō sunt totaliter extrinseca ipsi actui: sed sunt termini intrinseca ipsius actus: nec actus sine eis complentur.

¶ Dico secundò, quòd ista productio amoris fit virtute naturæ tanquā principij remoti, & virtute voluntatis tanquam principij proximi.

Contra eundem Scotus ¶ arguit, quòd Spiritus sanctus procedat, vt actus, siue operatio amandi: & non vt talis impressio. Vbi quæ est voluntas habens obiectum sibi præsens diligibile: ibi potest esse actus amandi realiter procedens. sed in Deo est talis voluntas. ergo.

Respondeo. negatur maior. licet enim omnis intellectus sit productiuus ver-

bi: & omnis voluntas amoris: non tamen omnis intellectus est productiuus actus intelligendi. 1. 2. meta. ¶ nec omnis voluntas actus amandi, nam intelligere & amare Dei sunt eius esse. ideo non sunt quid productum. Huius autem ratio est: quia huiusmodi actus significantur per modum perfectionis eius cuius sunt. Nulla autem perfectio in diuinis distinguitur à perfectibili. Ideo istis actibus repugnat produci. Verbum autem & amor non significantur per modum operationis, sed per modum operati: ideo producuntur. vt dicit S. D. de veritate. quæst. 4. arti. 2. ad septimum.

Contra eandem arguit Henricus. In nobis est quidem amor complacentiæ ex attractione obiecti causatus, & est quidam amor incertiùs & efficax quo voluntas ad obiectum se mouet: ergo proportionabiliter isti duo amores sunt in Deo: vt primus sit essentialis: & secundus sit personalis & Spiritus Sanctus.

Respondeo. negatur consequentia. quia isti duo amores non sunt in nobis nisi quia voluntas nostra procedit à potentia ad actum.

¶ Ex quo confurgit, quòd aliqua intensus & perfectus diligit quàm alia: constat autem voluntatem diuinā non procedere de potentia ad actum. Capreolus ponit duas alias conclusiones pro maiori notitia quæstionis huius, scilicet. Vtrum Spiritus sanctus procedat per modum amoris. Illas habes in distinct. 6.

DISTINCTIO. XI.

IN distinctio. vndecima quæritur. Vtrum si Spiritus sanctus non procederet à filio, distingueretur ab eo.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Spiritus sanctus procedit à patre & filio. Ista conclusio probatur tum ex determinatione ecclesiæ, tum auctoritatibus sanctorum. tum etiā ratione, quā ponit S. Do. 4. contra Genti. ca. 24. vbi arguit sic. Quicquid potest conuenire alicui diuinæ personæ, cōuenit ei. alioquin persona diuina esset ens potētiale: sed spirare Spiritus sancti potest conuenire personæ filij. ergo conuenit ei. minor probatur. spirare Spiritus sancti.

tex. 39.

Henricus in quolib.

non est contra rationem filij, in quantum est Deus: quia pater qui est Deus spirat: neque in quantum est filius: quia alia est processio. Spiritus sancti. alia filij: non repugnat autem id quod est à principio secundum vnā processionem esse principium alterius processionis.

Aureo. hic q. 1. Contra hanc rationem dicit Aureo. ¶ posse eodem modo argui q̄ Spiritus sancti. generat filium: quia nō repugnat ei neque in quantum est Deus neque in quantum est Spi. sancti.

Ad quod responderet q̄ repugnat. Sp. s. generare verbum in quantum est Spi. sanc. quia amor præsupponit. repugnat autem producens præsupponere productum. non potest ergo Spiritus sanctus generare verbum, quod præsupponit: neque aliud: cum non possint esse plures filij in diuinis.

CONCLUSIO II. Si Spiritus sanctus non procederet à filio: non posset ab eo realiter distingui. Hanc probat. 1. q. 3. 6. art. 2. Omnis distinctio realis in diuinis est per oppositas relationes: sed si Spiritus sanctus non procederet à filio: non haberet ad ipsum relationem oppositam: cum in diuinis omnis relatio realis sit relatio originis. ergo. maior probatur. Nullum absolutum plurificatur in diuinis, ergo omnis distinctio realis est per relationes. Quod autem oporteat eas esse oppositas: probat. Si relationes non oppositæ sufficerent ad distinctionem realem: sequitur quòd in persona patris esset realis distinctio: quia in ipso sunt duæ relationes, scilicet paternitas, & spiratio.

Aureo. vbi supra.

Contra arguit Aureo. ¶ & vult probare. q̄ distinctio diuinarum personarum possit esse non solum per relationes oppositas: sed per relationes quæ ex suis rationibus formalibus sunt impossibiles.

Ex quo sequitur, q̄ filio non potest conuenire spirari. non quia in eo sit relatio opposita, scilicet spirare: sed quia spirari & generare sunt ex rationibus suis impossibiles. Primo arguit sic. id quod inest alicui ex sua ratione formali cōuenit ei quocunque alio remoto siue per possibile siue per impossibile. sed spirari & generari sūt ex suis rationibus impossibilia: ergo dato, q̄ in filio non esset spirare, adhuc ei re-

pugnaret spirari. minor probatur. si spirari non habet ex sua ratione impossibilitatem, ad generari: sequitur q̄ habeant istam impossibilitatem ab ipso spirare, vt etiam tu dicis. sed hoc est falsum. quia tum spirare esset ipsum generari. quod patet esse falsum cum in patre sit spirare & non generari.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur consequentia: sicut etiam non sequitur hæc albedo ratione huius subiecti in quo est, habet formaliter impossibilitatem ad hoc q̄ sit. in alio subiecto. ergo est idem formaliter cum hoc subiecto: & multæ tales instatiæ possunt dari. Relinquitur ergo: q̄ spirare ex hoc q̄ est in eodē supposito cum generatione passiuæ det ei impossibilitatem ad spirari.

Spirare cum generatione passiuæ det ei impossibilitatem ad spirari.

Contra. quicquid conuenit alicui in diuinis: conuenit ei formaliter, & ex se. ergo impossibilitas quàm habet generari ad spirari, conuenit ei ex se formaliter & non per spirare.

Respondeo. negatur antecedens. nam Spiritus sanctus est similis & eiusdem naturæ cum spirante: quod tamen non conuenit ei formaliter in quantum est spiritus: sed in quantum est amor diuinus.

Secundò. si spirare dat generari impossibilitatem ad spirari, aut hoc est. quia spirare & generari sunt idem. in filio: aut quia sunt simul in eo: aut quia generari est præuium ad spirare. non primum, nec secundum nec tertium. quia etiā essentia in filio est idem: cum spirari, & est simul cum eo: & spirare præsupponit. essentiam, & tamen. non dat essentiæ impossibilitatem cum spirari. ergo similiter spirare non dat generari impossibilitatem cum spirari.

Respondeo. negatur diuisio tanquā insufficientis, sed ratio quare spirare dat illam impossibilitatem est: quia est relatio secundum rationem adueniens supposito cōstituto per generationem. passiuam.

Tertiò arguunt alij. spiratio actiua stat simul cum paternitate & cum opposito paternitatis: cum spiratio actiua sit in patre & filio. ergo etiam filiatio. potest stare cum spiratione actiua & cum opposito eius, scilicet spirari.

¶ Respondeo. negatur consequentia propter idem. nam paternitas & filiatio.

Durandus in 1. di. 6. q. 2.

Tex. 10. q. 15.

Scotus hic. q. vni ca. Vtrum Spiritus sanctus procedat vt talis impressio.

& spirari cum sint proprietates constitutivæ personarum, non possunt pluribus communicari, sicut nec principia indiuiduantia in creaturis, spiratio autem actiua cum adueniat secundum rationem supposito constituto, potest communicari suppositis habentibus relationes oppositas.

Aureo.

Quarto arguit Aureo. Remota causa secunda, adhuc potest remanere prima, sed secunda causa incompensabilitatis generari ad spirari est quia spirari præsupponit generari, causa autem quæ præsupponat est ex suis rationibus formalibus, ergo remoto quæ spirari præsupponat generari, adhuc erunt impossibilia in eodem supposito.

Verificatio illius propositionis: remota causa secunda, adhuc potest remanere prima.

¶ Respondeo, primo, quæ maior est vera solum in causis efficientibus essentialiter ordinatis, & quo ad generalem influentiam solum, falsa est autem loquendo de causis alterius ordinis, scilicet efficiente & formali, vel de duabus formalibus: quæ declaro. Nam forma ignis est causa caloris in igne, & calor facit ignem formaliter calidum: & tamen constat quæ remoto calore nunquam forma ignis faceret ignem formaliter calidum, in proposito autem modo nulla est causa efficiens.

¶ Dico secundum ad minorem: quæ formalis ratio ipsarum processionum non est causa, quæ præsupponat unam aliam, sed est eorum, quia enim una exigit aliam inde sumitur earum formalis ratio, processionem enim diuinam cum non distinguantur penes subiecta, nec habeant ex se aliquam oppositionem, oportet quod formalis ratio distinctionis earum sumatur penes terminos, vel penes principia. Sunt enim distinctæ quia sunt suppositorum oppositorum relatione originis.

Pluribus itaque modis peccare ostenditur prædicta argumentatio.

¶ Dico tertio, quod ex formalis ratione dictionis processionum vel relationum filij & Spiritus sanctus nunquam posset inferri inter eos vel eorum processionem realis distinctio, sed tantum formalis. Dicam enim quod istæ processionem terminantur ad eandem personam secundum rem, sed secundum aliam & aliam rationem, oportet ergo quod si debeat realiter distingui, quod hoc sit ratione oppositionis, quia scilicet ex una originatur alia, eo quod terminus vnus, qui originatur ex termino alterius scilicet Spiritus sanctus.

ad filio non distinguuntur penes terminos formales, quia talis terminus est essentia.

CONCLUSIO III. Filius distinguitur filiatione à Spiritu sancto secundum habere & non habere, filiatione autem distinguitur à solo patre secundum relationem oppositionem.

¶ Hanc probat quolibet, 5. quæstio, 4. articulo, 2. quantum ad primam partem sic. Quicumque habet aliquam formam, distinguitur ab omni non habente illam, sed filius habet filiationem, quam non habet Spiritus sanctus, ergo: secunda pars probatur ibidem. Filiatione distinguitur filius secundum oppositionem ab eo solo, in quo est relatio opposita, sed in solo patre est relatio opposita filiationi, scilicet paternitas, ergo.

CONCLUSIO IIII. Filiatione non potest esse prima ratio distinctionis inter filium & Spiritum sanctum sed spiratio actiua. Hanc probat de potentia, quæstio, 10. articulo, 5. Omnis negatiua fundatur super affirmatiuam, sed filiatione distinguitur filius à Spiritu sancto negatiue scilicet per habere, & non habere, nam filius non est Spiritus sanctus, ergo oportet veritatem huius fundari super aliqua affirmationem, sed in filio nulla est affirmatio opposita affirmationi, quæ est in Spiritu sancto nisi spiratio actiua, ergo per eam solam primo distinguitur relatiue à Spiritu sancto.

Contra arguit Aureo, primo. Omne principium distinctiuum formaliter est etiam constitutiuum, ut dicit Porphyrius, sed spiratio actiua non est constitutiuum filij, ergo non distinguit ipsum formaliter à Spiritu sancto.

Respondeo, negatur maior, constat enim quod homo constituitur per rationale tanquam per differentiam, & tamen non distinguitur per rationale secundum directam oppositionem formæ ad formam nisi ab irrationali, licet per ipsam ab omnibus distinguitur per habere & non habere: per sensibile autem distinguitur secundum oppositionem tantum ab insensibilibus: & per corporeum ab incorporeis. Similiter filius constitutus filiatione distinguitur per eam tantum à patre, tanquam ab opposito.

¶ Dico secundum, quod eadem res est constitutiuam & distinctiuam filij, idem est filia

filiatio, & spiratio actiua, ut est in filio, sed alia ratione constituit, & alia distinguit.

Secundo. Omne distinctiuum personaliter si sit simplex, quæcunque distinguit, distinguit ut unam personam: quia ex quo est simplex cuiusque dat esse distinctum dat esse simplex distinctum, sed spirare est simplex, ergo si distinguit patrem, & filium à Spiritu sancto personaliter sequitur, quæ eos distinguat ut unam personam, & sic redit error Sabellij.

¶ Respondeo, negatur maior, quando tale simplex est communicabile: spirare autem est communicabile patri & filio, huius exemplum patet in anima intellectiua: quæ est simplex, & distinguit diuersa membra hominis à membris asini, non tamen distinguit ea, ut unum membrum: quia anima est omnibus illis membris communicabilis.

Dico tamen quod pater & filius, distinguuntur, ut unum in virtute spiratiua.

Tertio effectus formalis mutatur cum mutatione formæ, sed pater & filius sunt duæ personæ, & duo distincta à Spiritu sancto ergo habent duo formaliter distinctiua à Spiritu sancto sed spirare est tantum unum, ergo non distinguuntur ab eo formaliter per spirare.

¶ Respondeo, primo, negatur consequentia: quia non bene inferitur conclusio, deberet enim sic inferri, ergo est duplex personalitas, & duplex distinctio in eis, quia distinctio est illa forma, cuius effectus formalis est esse distinctum, non autem spiratio actiua, cuius effectus formalis est spirare.

¶ Dico secundum, quæ illa maior non est vera, nisi quando effectus formalis significatur per nomen substantiuum: quia tale nomen numeratur secundum numerationem formæ, adiectiuum autem numeratur secundum supposita. In proposito nostro effectus formalis spirationis actiua designatur per hoc nomen distinctum, quod constat esse adiectiuum.

¶ Dico tertio, non esse inconueniens unam simplicem personam distingui personaliter duobus, quæ sunt idem re sed non ratione, & ideo pater distinguitur paternitate à filio: & spiratione actiua à Spiritu sancto, filius autem filiatione à patre, spiratione actiua, à Spiritu sancto.

Vna persona duobus ratione distingui potest personaliter.

Contra eandem arguit Greg. primò. Remota à filio omni re, quæ non est filiatio, filius remanet distinctus à Spiritu sancto ergo distinguitur ab eo filiatione.

Greg. h. 1. q. 1.

Respondeo, negatur consequentia, sicut non sequitur, filiatio non est aliqua res præter essentiam, ergo essentia distinguit.

¶ Ratio autem huius est, quia ista distinguitur ratione, & ideo distinctio conuenit relationi non essentia: quia conuenit relationi non quantum ad suum esse, sed quantum ad suam rationem.

¶ Dico secundum, quæ si per impossibile illa res, quæ nunc est filiatio & spiratio perderet rationem spirationis, nunquam distingueret filium à Spiritu sancto, tanquam ab opposito.

Secundum. In filiatione non sunt plura, quibus distinguatur à Spiritu sancto ergo neque in filio, antecedens pater, & consequentia quia filius est æquæ simplex, sicut filiatio.

¶ Respondeo, negatur consequentia: quia licet filius sit æquæ simplex, sicut filiatio, tamen quia filiatio significatur per modum abstractum & formæ: filius autem concretè, ut habet formam, cui non repugnat ex suo modo significandi habere aliquid alterius rationis à filiatione. Ideo in filiatione non requiritur illa pluralitas distinctorum secundum rationem, siue reperitur in filio.

Contra eandem arguit Scotus quasi argumentis Aureo, ad quæ responsum est respondendo ad Aureolum. Arguit enim quod generatio & spiratio passiva ex suis rationibus distinguuntur: & propter hoc filius distinguitur generatione à Spiritu sancto etiã si ab eo non procederet, & vult quæ relationes disparatæ sufficient ad realem distinctionem personarum.

Ad hoc dictum est quæ generatio & spiratio non habent ex suis rationibus, quod distinguantur plus quam ratione, unde si debent realiter distingui, oportet quod opponantur relatione originis.

¶ Dico secundum, quæ etiam distinctio disparatorum in creaturis reducitur ad aliquam oppositionem, albedo enim & dulcedo reducuntur ad oppositionem coloris & saporis, quæ sunt duæ species subalternæ oppositis differentijs con-

In creaturis distinctio disparatorum re ducit ad oppositionem.

stituta: quæ quidem differentia priuatiua opponuntur.

CONCLUSIO V. Spiratio actiua nulla, personam diuinam constituit. Hanc sic probat. 1. quæstio. 3. articulo. 3. Nullum communicabile constituit formaliter aliquid incommunicabile, sicut albedo non constituit formaliter nigrum. sed spiratio actiua est communicabilis patri & filio: & persona est incommunicabilis, cum sit indiuiduum. ergo spiratio actiua non constituit personam.

Contra arguit Aureolus primo. Quæ fundant eandem unitatem, fundant eandem personalitatem. quia unitas est per seitas tertij modi quæ est per se unitas. sed essentia & filiatio & spiratio fundant eandem unitatem, cum sint penitus distincta. ergo omnia ista concurrunt ad constitutionem filij.

¶ Respondeo. negatur minor: quia licet ista idem re, tamen ratione distinguuntur. & ad argumenta in oppositum sæpe est responsum. maximè dist. 2. q. 3.

Secundo. Collectio proprietatum constituit personam diuinam vt dicit Anselmus de processione Spiritus sancti. ca. 2. 4. ergo spiratio cõcurrit ad constitutionem filij.

¶ Respondeo. negatur antecedens. sed bene dicit Anselmus q̄ talis collectio distinguit. non autem omne distinguens est constitutum.

Tertiò. Eo solo est fruendum, quod includitur in constitutione alicuius diuinæ personæ: vt videtur dicere Augu. primo. de doctrina Christiana. sed spiratio est fruendum, cū sit personæ proprietatis. ergo.

¶ Respondeo. negatur maior nec hoc dicit Augu. Ad hoc enim quod aliquid sit fruibile: sufficit quod sit idem diuinæ essentia.

¶ Dico secundò. q̄ nulla relatio dicit rationem fruibilitatis: sed summa bonitas, quæ cum sit rãtum vna, est etiam vna tantum ratio fruibilitatis.

Quartò. Sicut se habet essentia ad personam filij, ita se habet spiratio actiua. sed essentia pertinet ad constitutionem filij, ergo & spiratio.

¶ Respondeo. negatur minor. cum enim essentia sit communicabilis, non constituit aliquid inesse incommunicabili, cuiusmodi est. persona. vt dicit S.

Do. de potentia. q. 8. articulo. 3.

Contra eandem arguit Greg. Filius non constituitur per filiationem. ergo per spirationem. antecedens probatur. filius & filiatio nullo mō distinguitur ex parte rei. ergo vnum non constituit aliud. tenet consequentia. quia omne constituens distinguitur realiter à constituto

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia. quia distinctio rationalis sufficit ad hoc quod contradictoria de eodem verificentur, quia ad veritatem loquutionis non solum oportet cõsiderare rem, sed etiam modum significandi: & quia intellectus aliter significat filiationem, & aliter filium, à Deo aliqua prædicat de filio, quæ repugnant modo significandi, quo significat filiationem. & huiusmodi sunt quæ significant actum conuenientem supposito ea autem quæ repugnant supposito, & non formæ, attribuit filiationi, & negat à filio: vt constituere & distinguere & huiusmodi.

¶ Dico secundò, q̄ omne cõstituens per modum partis, distinguitur à constituto realiter: non autem hoc est necesse in eo, quod cõstituit per modum totius: quia vt dicitur. 2. poste. non omnis forma distinguitur ab eo cuius est forma. Constitutum ergo filij non est sibi intrinsecum tanquam pars: sed est tota entitas eius: concurrens tamen cū alio cui identificatur re & à quo distinguitur ratione ad integrandam rationem filij, vt est filius, nec simpliciter repugnat hoc modo constitui.

DISTINCTIO XII.

IN distin. 12. quæritur. Vtrum pater & filius sint vnū principium Spiritus sancti.

AD HANC quæstionem responderetur conclusione affirmatiua q̄ sic. Hanc probat. 1. quæstio. 3. 6. articulo. 4. pater & filius sunt vnum in omnibus in quibus non distinguit inter eos relationis oppositio. sed in hoc quod est esse principium Spiritus sancti non opponuntur relatiue. ergo in hoc sunt vnum.

Contra istam conclusionem arguit sic ipse S. D. si pater & filius sunt vnum principium Spiritus sancti aut sunt vnū principium, q̄ est pater, aut sunt vnum prin.

Grego.

Sola distinctio rationis verificat cõtradictoria.

Cõstituens duplex per modum partis & per modum totius.

In hac propositio ne pater, & filius sunt vnū principium Spiritus sancti, ly principium supponit cõfusè immobiliter.

Greg. hic sub termino supponere cõfusè immobiliter licet descendere nō distinet sed distinetim.

principium, quod non est pater. nō primum. quia tunc filius esset pater. nō secundum, quia pater nō esset principium: ergo non sunt vnum principium.

Respondeo. negatur consequentia. quia ly principium in illa propositione supponit cõfusè immobiliter, cum habeat copulatum subiectum. sicut etiã est in ista. Parrisiis & Romæ venditur piper. & ideo non licet descendere. Idem dico de ista. vnū principium Spiritus sancti est pater & Filius. quia talia sunt subiecta, qualia permittunt prædicata. Et ideo ly vnum principium supponit cõfusè & determinatè pro hoc vel illo supposito. Et hæc est sua naturalis suppositio vt dicit S. D. in suo simili. 3. dist. 1. q. 2. arti. 4. nec oportet querere confusum eius, sed potius per quid trahatur ad standum pro hoc vel illo. hoc enim fit per signum vniuersale, vel particulare, vel aliquid huiusmodi.

Contra arguit Greg. 1. † Sub termino stante cõfusè licet descendere per propositionem de distincto extremo. sed in ista non valet talis descensus. ergo ly principium non supponit cõfusè. maior patet. minor probatur. Si liceret descendere, descenderetur sic. ergo pater & filius sunt hoc principium, vel hoc principium, demonstrando primò vnam personam, deinde alia. sed talis descensus non valet. quia consequens est falsum. cum eius oppositum sit verum, sci licet ista propositio. pater & filius non sunt hoc principium, nec hoc principium. sicut nō sunt hæc persona patris: nec hæc persona filij.

Respondeo. primò quod sub ly principium non licet descendere distinctiue: quia esset fallacia figura dictionis à suppositione confusa ad determinatam. non valet ergo talis descensus. ergo sunt hoc principium, vel hoc principium.

¶ Dico secundò, q̄ licet descendere distinctim. sic ergo pater & filius sunt hoc vel hoc principium demonstrando per primum hoc vnam personam: & per secundum hoc aliam.

Ad huius improbationem cum dicitur nec pater & filius sunt hoc principium, demonstrando patrem: nec sunt hoc demonstrando personam filij: ergo non sunt hoc vel hoc principium. negatur consequentia. nam ex copulatiua falsa sequitur distinctiuam esse fal-

sam. non tamen sequitur categoricam. de distincto extremo esse falsam. vnde ista consequentia non tenet nec Parrisiis & Romæ venditur iste vel ille piper. ergo falsum est, quod Parrisiis & Romæ venditur iste vel ille piper.

Secundò. Si ly principium supponit pro duabus personis. ergo ista est concedenda: pater & filius sunt principia, sicut ista est vera. pater, & filius sunt personæ. Nam terminus in plurali magis propriè supponit pro pluribus, quã terminus in singulari.

Respondeo, negatur consequentia: quia forma, quam significat persona, scilicet personalitas plurificatur in diuinis: non autem forma, quam significat principium.

¶ Dico secundò, quod terminus pluralis non magis propriè dicitur de pluribus quã terminus singularis, quando nomen significat formam, quæ non plurificatur: licet sit in multis suppositis. cuiusmodi est hoc nomen principium in proposito nostro.

CONCLUSIO II. Licet pater & filius sint duo spirantes, non tamen sunt duo spiratores. Hanc probat. prima quæstio. 3. articulo. 4. ad vltimum. Nomina adiectiua plurificantur ad plurificationem suppositorum: substantiua ex plurificatione formæ significant: sed hoc nomen spirans est adiectiuum: & supposita, circa quæ ponit suum significatum sunt pluralia. forma vero significata per hoc nomen substantiuum, spirator, est tantum vna, scilicet virtus spiratiua. ergo sunt duo spirantes, & vnus spirator. Non dico tamen, quod sit necesse formam significatam per adiectiuum plurificari: sed ipsum nomen semper plurificatur.

Si arguatur contra. hoc nomen principium est substantiuum. sed forma quam significat in patre plurificatur cum in eo sit generatio & spiratio actiua: ergo pater debet dici duo principia: quod videtur inconueniens.

¶ Respondeo, negatur consequentia: quia ad hoc quod nomen substantiuum plurificetur: oportet formam significatam secundum rem plurificari. constat autem duas proprietates in patre esse idem realiter.

¶ Contra. saltem sequitur, quod pater sit duo principia secundum ra-

Terminus pluralis significat formam incommunicabilem nō dicitur de pluribus.

Omnium enim sacratissimi est dogma. vbi non repetita diuina traduntur.

tionem tenet consequentia, quia plures proprietates in patre distinguuntur ratione.

Respondeo. negatur consequentia, quia pater non principiat in esse rationis: sed ut est in actu realis existentiae, concedo tamen, quod illud principium, quod est pater, est duo secundum rationem: non autem quod sit duo principia secundum rationem.

CONCLUSIO III. Spiritus sanctus procedit à patre, & à filio in quantum sunt vnum, & in quantum sunt duo. Hanc probat. 1. sent. dist. 2. r. q. 6. 1. ar. 2. Prima pars probatur. Spiritus sanctus procedit à patre, & filio, in quantum conveniunt in virtute spiratiua: sed virtus spiratiua est vna in utroque: ergo. Secunda pars probatur. De ratione amoris saltem amicitiae est quod sit à duobus suppositis mutuo se amantibus, sed Spiritus sanctus procedit ut amor amicitiae: ergo. Nec intelligo, quod vnitas formalis, quae est indiuisio, sit ratio patri, & filio, quod spirant: sed quod vnum denominatiue, id est ipsa virtus spiratiua quae hic subternitur indiuisioni, est eis formalis ratio spirandi.

Aureolus hic.

Contra arguit Aureolus primo. In patre est perfectè virtus spiratiua: ergo accidit spiratori patri quod filius conspiraret. antecedens pater. alioquin pater acciperet ab alio virtutem spiratiua. consequentia probatur. pater habet perfectè virtutem spiratiua: ergo potest spirare omni alio circumscripto, & per consequens accidit ei, quod filius conspiraret.

De ratione amoris perfecti quod sit à duobus.

Respondeo. negatur consequentia. Vnde dico primo, quod cum amor praesupponat verbum intellectus, de ratione amoris perfecti & maxime amoris amicitiae est, quod sit à duobus.

¶ Dico secundo, quod de ratione istorum suppositorum se mutuo amantium, & spirantium amorem, est quaedam concordia & mutuitas: ita quod nisi esset duo, non esset ibi ratio spirationis.

¶ Dico tertio, quod quia principium quo personae diuinae spirant, est vna proprietates existens in duobus suppositis. ideo dicimus de ratione spirationis esse vnitatem quod ad formam, & pluralitatem quod ad supposita. negatur ergo consequentia, & similiter ad probationem eius: quia quod solus pater spirare non potest, non est ex defectu aliquo existente

in patre, sed quia est de ratione spirationis, quod sit à duobus.

Contra. pater non potest spirare nisi sit pluralitas suppositorum spirantium: sed ista pluralitas statim confurgit, posito filio, ergo pater accipit aliquid à filio, scilicet istam pluralitatem.

Respondeo. negatur consequentia. quia ista pluralitas non est aliquid reale in patre: sed est ipse pater & filius secundum rem, nec addit aliquid nisi vnam indiuisiōem ex parte patris & aliam ex parte filii, indiuisio autem est negatio. patet ex dictis, quod de ratione amoris est à duobus procedere etiam in creaturis, scilicet ab amante & à verbo formato, tamen isti non sunt duo amantes, quia vnum eorum non subsistit: nec est eiusdem naturae cum alio, scilicet verbum cum dicente, quod si esset tunc mutuo se diligenter eodem amore existente sub oppositis relationibus: quia in vno esset ut acceptus, & in alio ut in dante. Sic est in patre & filio de amore & ceteris absolutis. Amor enim est quid absolutum licet attribuat Spiritui sancto ut dicitur. Quod autem de ratione amicitiae sit esse à duobus: probat Henricus tertium quia Spiritus sanctus est vno patris & filii ut dicit Augustinus. 7. de trini. ca. 5. vno autem requirit saltem duo. Tum quia Ricardus dicit lib. 3. de tri. ca. 11. quod vbi pluralitas personarum deest, charitas esse non potest. Et credo, quod Ricardus accipiat charitatem pro amicitia: quia eiusdem ad seipsam licet non possit esse amicitia, potest tamen esse aliquid maius, scilicet charitas, quasi ad rem pertinentem ad Deum, quem principaliter diligit. hoc ponit. S. D. secunda secundae. q. 25. arti. 4. Quod autem de ratione amoris amicitiae sit vnitatem, id est, quod sit à duobus in quantum sunt aliquo modo vnum. patet ex dictis philosophi. 8. ethicorum. et vbi dicit amicitiam non esse ad inanimata neque ad seruos, in quantum serui sunt propter defectum vnitatis. & cap. 12. dicit, quod inter parentes & filios est maxima amicitia propter vehementem vnitatem.

Contra eandem arguit Sco. primo patri in illo priori, in quo procedit filium, habet perfectè virtutem spiratiua. ergo in illo priori potest spirare Spiritus sancto. & per consequens non est necessesse quod sit à duobus ut sunt vnum in ali-

Henricus in summa.

Cap. 8.

Scotus hic. q. 1.

quo.

Respondeo. negatur consequentia. ut patet ex dictis, quia licet filius non sit patri ratio spirandi: est tamen Spiritui sancto. ratio producendi à patre. dat enim Spiritui sancto, quod sit nexus vtriusque: quod non haberet, si à solo patre procederet.

Dico secundo, quod pater in illo priori loquendo Scotisticè non posset spirare non quidem ex defectu potentiae: ut dictum est supra. quia non haberet mutuitatem, quae requiritur in principio, quod spirat: nec tamen sequitur quod habeat ipsam à filio, nisi forte sicut ab eo sine quo ipsam non haberet sicut etiam sine filio non haberet paternitatem: quia remota filiatione, remouetur paternitas.

Secundo. Nullus respectus rationis est de ratione principij productiui. Spiritui sancto. sed illa mutuitas siue concordia voluntatis patris & filii est respectus rationis. ergo.

Respondeo. negatur maior de ratione sine qua non. Constat enim quod nisi pater esset idem sibi ipsi & cognitiuus sui, non gigneret verbum. ista autem identitas est respectus rationis.

Tertio. Spiritus sanctus procedit ut amor perfectissimus. sed amor mutuus non est perfectissimus: quia non terminatur ad summum bonum sub ratione summi boni: sed est à patre in filium, ut filius est: & à filio in patrem, ut pater est. pater autem sub ratione paternitatis non dicit summum bonum.

Respondeo. negatur minor tanquam erronea: amor enim diuinus terminatur ad personas, & ad relationes ut ad dilecta, sed ad bonitatem diuinam ut ad rationem diligibilitatis, quae cum sit tantum vna, est etiam ibi tantum vna dilectio: cum actus distinguatur ex obiecto formali. Ista autem dilectio non est elicitiua Spiritui sancto. sed est ipsa eius electio: sicut intellectio est ipsa productio verbi.

Quarto. pater & filius prius saltem ratione diligunt essentiam quam seipsos: ergo in illo priori spirant amorem, & per consequens de ratione Spiritui sancto non est mutuus amor.

Respondeo. negatur consequentia prima: quia dato per impossibile, quod diligenter essentiam non diligendo seipsos illo amore, nunquam procederet

Spiritus sanctus habens rationem amicitiae & nexus, quia ibi nulla esset reamatio.

Dico secundo, quod obiectum illius actus, quo producitur Spiritus sanctus habet principaliter pro obiecto essentiam secundario suppositam. Vnde ex hoc quod est dilectio essentiae terminatur ad speciem amoris, ex hoc autem quod dilectio mutua personarum habet, quod sit species amoris quae est amicitia.

Sequitur ex his, quod tertia persona prius secundum nostrum modum intelligendi est spiritus amoris, quam sit spiritus amoris amicitiae.

DISTIN. XIII.

N dist. 13. quaeritur primo, utrum generatio filij & processio Spiritui sancti sint processiones alterius rationis.

PRO quaestione haec est prima conclusio. Ista processiones passiuè acceptae non distinguuntur seipsis formaliter. Hanc probat de potentia. q. 10. ar. 2. Et praesenti di. q. 1. ar. 2. Ista processiones non distinguuntur solo numero, sed specie: cum vna earum sit generatio & alia non. arguitur ergo sic. Vnum quodque distinguitur ab alio specie per id à quo specie habet. sed nulla processio siue motus habet speciem à se, sed à principio, vel à termino: ergo istae processiones non distinguuntur ex seipsis formaliter.

Contra minorem istius rationis arguit Aureolus primo quod quinque mediis, quae tamen in vnum coincidunt: vnde ea sic ad vnum reduco. Cuiuslibet generis generalissimi habetis ex se formaliter, quod sit generalissimum, sunt etiam propriae, differentiae quas ex se habet formaliter: sed actio & passio sunt huiusmodi: ergo seipsis formaliter distinguuntur, & non per terminos. maior patet: ut dicitur in praedicationis primo & primo posteriorum. diuersorum generum sunt diuersae differentiae. minor probatur. quod enim actio & passio sint genera generalissima, dicit philosophus vbi quaeque distinguitur praedicationem, quod habeat istud ex formaliter: probatur, quia Commentator. 3. meta. com. 10. & 8. meta. com. 16. dicit quod generalissima sunt conceptus primo diuersi.

Respondeo. dico primo quod nulla actio vel passio potest accipi nisi concipiatur

Aureolus hic. q. 1.

Cap. 4. tex. 31.

terminus à quo vel ad quem est, cuius ratio est: quia nulla res potest intelligi nisi secundum quod est in actu, ut dicitur 9. meta. † id est, nisi intelligatur actus rei: vel id quod se habet loco actus. unde nec materia intelligitur nisi in habitudine ad formam. Et quia principium actionis & forma est ipse actus, à quo elicitur. & similiter terminus passionis est terminus actus eius. huiusmodi enim dicuntur formae extrinsecae: ideo non potest concipi actio vel passio, nisi concepto termino.

Dico secundò, quod species actionis & differentiae sunt in genere actionis. & species & differentiae passionis in genere passionis: quae tamen species & differentiae sumuntur à re alterius generis: nec huius oppositum aliquando dixit philosophus. Aliud est enim dare speciem alicui, & aliud est esse speciem eius. nam forma lapidis dat ei speciem: non tamen est eius species: cum species lapidis resultet ex materia, & forma.

¶ Dico tertio, quod sicut species actionis aut passionis puta calefactio habet speciem à re alterius generis, puta à calore: sic ab eadem re sumpta sub conceptu magis communi: puta passibilia qualitatis habet genus subalternum, puta alterationis, & ab eadem re sumpta sub conceptu generalissimo habet genus generalissimum, & dicitur actio vel passio dicuntur autem huiusmodi esse primo diuersa, quia non conveniunt in aliquo uniuoco. Ex his patet ad argumentum.

Secundò arguitur sic. Nulla res distinguitur formaliter per aliquid sibi extrinsecum & ea posterius, sed terminus est extrinsecus, & posterior motu, ergo, &c.

Respondeo. negatur maior. quando propria ratio sumitur ab extrinseco: ut patet de relationibus. similiter est in motu, cuius ratio sumitur à termino.

Dico secundò, quod quando prius est via ad posterius potest per ipsum posterius distingui. huiusmodi est motus respectu termini.

Contra eandem arguitur Sco. † Vnumquodque distinguitur ab aliis per suam rationem formalem: ergo actiones & motus distinguuntur seipsis.

Respondeo. primò negatur consequentia, quia actiones & motus non

habent suam rationem formalem nisi cum terminis.

¶ Dico secundò, quod quaelibet res ex sua ratione formali habet, quod sit indiuisa in se: non tamen quod sit diuisa ab aliis, quia ex ratione formali quaelibet res habet quòd sit vna. de ratione autem vnius non est diuisio ab aliis: sed quod sit indiuisum in se.

Secundò. Motus & terminus sunt idem: ergo motus non distinguitur ex termino.

Respondeo. negatur consequentia. quia licet sint idem materialiter, tamen formaliter distinguuntur. & similiter actio & passio. De hac materia supersedeo hic: quia tractabitur in secundo sententiarum.

CONCLUSIO II. Ista processiones non distinguuntur realiter ex hoc quod vna est per modum intellectus, & alia per modum voluntatis. Hanc probat praesenti dist. q. 1. ar. 2. Nulla distinctio rationis est sufficiens principii distinctionis realis, sed intellectus & voluntas in Deo distinguuntur tantum ratione: ergo talis distinctio non sufficit ad realem distinctionem processionum.

Contra arguit Henricus. Verbum & amor non distinguuntur nisi quia verbum est ab intellectu: & amor à voluntate. sed filius est verbum & Spiritus. est amor. ergo eorum processiones non distinguuntur nisi quia vna est ab intellectu: & alia à voluntate.

Respondeo. quòd inter istas processiones est distinctio formalis, & est distinctio realis. Intellectus & voluntas sufficiunt quidem ad formalem eorum distinctionem non autem ad realem: quia principium nunquam est debilius principiato, distinctio autem rationis siue formalis est debilior distinctione reali. oportet ergo si debent distingui realiter, quòd sit per terminos realiter distinctos, & quia vna est ab alia. Ad argumentum negatur maior de distinctione reali.

CONCLUSIO III. Ista processiones distinguuntur per relationes originis. Hanc probat de potentia. quaestione decima. artic. secundo. Ista processiones, non distinguuntur seipsis formaliter, neque ex principiis, ergo, ex terminis. sed termini non distinguuntur ex hoc, quòd vnus habeat

Dist. 5
q. 2.

Henricus
quolib. 5.

hæc alius non, sed quia vnus originatur ab alio. ergo & processiones similiter, quia processio vnus est procedentis à procedente per aliam.

Contra arguit Aureolus, quod non distinguantur per hoc, quod vna est à patre solo, alia autem à patre & filio primo. Nulla res distinguitur formaliter, per id quòd accidit ei: sed esse ab vno vel duobus accidit processioni. potest enim reperiri in alio quàm in natura intellectuali, in qua tamen sola reperitur verbum & spiritus: ergo, &c.

Confirmatur quia dicit August. 5. de trin. quòd distinguuntur quia sunt dissimiliter à patre.

Respondeo. primo dico, quòd generatio, & spiratio formaliter proximè distinguuntur suis distinctionibus, quae sunt in eis. sed formaliter primo distinguuntur, quia vna est à procedente tantum. alia vero à producente, & nona procedente: siue quia vna imminatur ad personam, quae est ab vnico producete: alia vero ad personam quae est à duobus.

¶ Dico secundò, quod realis istarum productionum distinctio non sumitur penes hoc, quòd vna est ab vno & alia à duobus ita nude. sed per hoc quod illorum duorum vnus est ab alio originatur ergo distinctio realis ex hoc quòd vna est ab vno & alia à duobus: quorum vnus ab alio producit nec possunt esse plures productiones in natura intellectuali.

¶ Tertio dico, quod non possent esse dissimiliter à patre: nisi vna esset ab alia: & hanc dissimilitudinem habent in ordine ad solum patrem: quia à nullo alio sunt ambae illae processiones.

¶ Dico quartò, quod realis distinctio processionum reducitur ad realem distinctionem personarum. & realis distinctio personarum ad realem distinctionem relationum.

Secundò. Id non causat distinctionem spirationis, quod accidit ei, sed spirationi accidit esse à generante: quia filius in quantum spirat non est genitus. ergo, &c.

Respondeo. negatur minor. nulla enim est spiratio nisi sit à verbo & à dicente. & licet spiratori in quantum huiusmodi accidat esse genitum: tamen omnis spirator est necessarius aut genitor aut generatus. Tertio esse à duobus potest con-

uenire aliis productionibus quàm productioni Spiritus sancti. ut patet in tractatu nauis à pluribus trahentibus: ergo pro hoc non distinguitur productio spiritus à productione verbi.

Respondeo. negatur antecedens, loquendo de per se, sola enim productio voluntatis de per se est à duobus, productio autem naturalis per se est ab vno: sed quod sit à duobus, hoc accidit ei ex imperfectione agentium.

Ideo in ista quaestione tria sunt singulariter attendenda. Primum est, quod haec processiones distinguuntur formaliter siue ratione: quia vna est per modum intellectus: alia per modum voluntatis. Secundum est quod distinguuntur realiter: quia vna est tantum ab vno, alia vero à duobus quorum vnus ab alio est. Tertium est quod non dicimus ex hoc solo esse spirationem in diuinis quia sit ibi processio à duobus: licet ista sit vna de conditionibus requisitis ad spirationem: ut in praecedenti quaestione dicendum est: sed dicimus spirationem distinguuntur realiter: quia est à duobus modo praeposito. Et hoc dixi quia communiter argumenta, quae sunt in hac materia, sunt ac si diceremus oppositum eorum aliquorum istorum trium, quae declarata sunt.

QVAESTIO. II.

Varitur secundò. Vtrum generare & spirare distinguuntur?

PRO ista quaestione hæc est prima conclusio. Generare & spirare non sunt naturaliter distincta. Hanc sic probat. 1. q. 33. ar. 3. Omnis distinctio realis in diuinis est propter oppositionem relationum, sed generare non opponitur ad spirare cum sint in eadem persona patris: ergo, &c.

Contra. Maiorem huius rationis arguit sic Capreolus: ex illa sequitur quòd generari & spirari non sint distincta: sed hoc falsum est. maior probatur. quia generari & spirari non opponuntur.

Respondeo, quòd spirari opponitur ad generari & ad generare indirectè: quòd declaro: nam spirari opponitur directè ad spirare. ex consequenti autem opponitur in indirectè ad generari quòd est coniunctum ipsi spirare in filio: & similiter ad generare quòd est coniunctum ipsi spirare in patre.

Spirari
indirectè
opponitur
ad genera-
ri & spi-
rari.

*Dura hic
q 1.*

Contra cōclusionem arguit Durandus. 1. † Vbi sunt plures termini ibi sunt plures relationes: sed generari, ad quod refertur generare & spirari, ad quod est spirare, sunt distincta realiter: ergo etiam generare & spirare.

Respondeo. Primò q̄ generari & spirari distinguuntur realiter: quia vnum est ab alio: non sic est de generare & spirare.

¶ Dico secundò, quòd relationes distinguuntur ex terminis in esse relationis: non autem in esse rei: & ideo bene sequitur, quòd generare & spirare sunt duæ relationes: non autè distinctæ res absolute.

Secundo. Sicut se habet generare ad generari, sic spirare ad spirari, ergo permutatim sicut se habet spirari ad generari, sic spirare ad generare. sed spirari & generari distinguuntur realiter: ergo etiam spirare & generare.

Respondeo. negatur maior. In diuinis quia spirari est semper à generari: non autem spirare à generare: vt patet in patre.

*Argu. à
permuta-
ta propor-
tione tenet tantū
in quantitatibus.*

¶ Dico secundò, quòd argumentum à cōmutata proportione non tenet formaliter nisi in quantitatibus.

Tertiò, quæ sunt idè vni tertio, sunt idem inter se: sed generare & generari sunt idem per se cum spirare: ergo sequitur q̄ generare sit generari. quod patet esse falsum.

Respondeo, quòd maior non tenet vniuersaliter nisi in illis: quæ sunt idem in tertio realiter adæquate. generare autem & generari non sunt idem cū spirare adæquate: quia non omnis res quæ est spirare, est generare. nam filiatio est spirare: non tamen est generare.

CONCLUSIO II. Spirare & generare differunt ratione. Hanc probat prima parte vbi supra, & primo. distinctio. 27. artic. 1. sic spirare conuenit patri & filio: generare autem conuenit tantum patri: ergo ratione distinguuntur.

Contra arguit Aureolus eisdem argumentis, quæ recitata sunt distinctio. secunda. quæstio. 3. contra tertiam conclusionem.

CONCLUSIO III. Licet generare & spirare non distinguantur realiter: tamen vnum de altero non prædicatur. Hanc sic probat. 1. distinctio. 27. arti. 1. ad tertium. quæcūque sub pro-

prijs nominibus diuidunt aliquod commune reale: in illo sunt plura: nec vñ sub proprio nomine de alio prædicatur. sed generatio & spiratio actiua diuidunt in diuinis sub proprijs nominibus hoc commune reale, quod est ratio: ergo ipse sunt plures relationes: nec vna de alia prædicatur. & 1. quæst. 3. 2. artic. 3. ad tertium. arguit sic generatio & spiratio significantur per modum quidditatis abstractæ: nec vna est de per se de intellectu alterius: nec consequitur ad eam per se: ergo vna: nec prædicatur de alia.

DISTINCTIO. XIII.

IN distinc. 14. quæritur. Vtrum temporalis processio spiritus sancti sit eius proprietas.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Spiritus sanctus procedit temporaliter. Hanc sic probat præsentis distinctio. artic. 1. & 1. quæstio. 43. artic. 7. Omnis amor, quo aliquid nouiter confertur amato, procedit temporaliter in amatum: sed spiritus sanctus est huiusmodi: ergo.

CONCLUSIO II. Spiritus sancti processio temporalis distinguitur tantum ratione ab eius processione æterna. Hanc sic probat vbi supra. istæ processiones distinguuntur tantum ex hoc quòd vna, scilicet temporalis includit respectum ad creaturam: & alia nō: sed iste respectus est tantum rationis: ergo &c.

CONCLUSIO III. Nō tantum dona spiritus sancti sed etiam ipse spiritus sanctus in nos procedit. Hanc sic probat præsentis distinctio. artic. 2. ad 3. Omne illud in nos procedit in acceptance donorum: ad quod habemus respectum. sed ex hoc q̄ accipimus dona spiritus sancti: non solum referuntur ad ipsa: sed etiam ad ipsam spiritum sanctum: ergo &c.

CONCLUSIO IIII. Processio temporalis spiritus sancti attenditur tantum secundum dona gratiæ gratum facientis. Hanc sic probat. 1. quæst. 43. artic. 3. & 1. distinctio. 42. quæstio. 2. arti. 2. Processio temporalis attenditur tantum secundum illa dona, quæ nos coniungunt vltimo fini, sed huiusmodi sunt solum dona gratiæ, scilicet ipsa gratia & gloria, & quæ ad hæc consequuntur.

Nam

Nam solum per huiusmodi dona est Spiritus sanctus in creatura in ratione obiecti cogniti & amati.

Ex omnibus his sequitur hoc corollariū processio spiritus sancti dicit tres respectus quorum duo sunt æterni, & vnus temporalis. Primus enim respectus est ad spirantem. Secundus est ad obiectum æternum. Tertius est ad creaturam.

*Aureolus
hic.*

Contra arguit Aureolus. † primo. Per id non attenditur processio spiritus sancti: quod est cōmune toti trinitati. sed esse in mente vt obiectum cognitum & amatum est commune toti trinitati: ergo &c.

Respondeo, quòd licet tota trinitas sit in mente per gratiam & gloriam vt obiectum cognitum, non tamen tota trinitas sed tantum spiritus sanctus procedit in mentem: & ideo ratio processionis eius non consistit in esse in mente, sed in procedere in mente per gratiam. huius ratio est: quia procedere in mente supponit procedere in aliud: hoc autem conuenit tantum spiritus sancto: nā pater non procedit filius vero licet procedat non tñ procedit in aliud, quia procedit per modum intellectus, cuius nō est in aliud tēdere: sed in se obiectum recipere per eius speciem.

Secundo. Ille modus, secundū quem accipitur ratio processionis temporalis, debet habere aliquem ordinem ad processionem æternam: sed iste non est huiusmodi: ergo: maior patet. minor probatur. spiritus sanctus non procedit à patre, vt obiectum cognitum & amatum: ergo iste modus non habet ordinem ad processionem æternam.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur consequentia: quia arguitur à negatione inferioris ad negationem superioris sic: non habet hūc ordinem: ergo non habet ordinem. dicitur igitur quia spiritus sanctus procedit vt ratio collationis omnium donorum à Deo collatorum creaturæ: & quia etiā nouiter in aliquo per gratiam est donum. Deinde inter istud donū & istam emanationem æternam est ordo effectus voluntatis diuinæ ad rationem causandi: secundum quam voluntas diuina liberè creat.

¶ Ex his & prædictis sequitur, quòd res intellecta non procedit in intellectum: nec res amata in voluntatem, li-

*Res intel-
lecta non
procedit
in intelle-
ctum.*

cet tendant in ipsa: quia eis vt sic non cōuenit procedere ab alio: quod tamen est de ratione processionis.

Contra eandem arguit Greg. † quòd spiritus sanctus possit dari non dato aliquo dono creato: omne dabile potest dari, alio non dato dono creato. minor patet. maior probatur. Omne factibile potest fieri alio non facto: ergo omne dabile potest dari, alio non dato.

Respondeo. negatur maior. & maxime in proposito: quia spiritus sanctum dari est ipsū nouo modo haberi à creatura, vt obiectum cognitum & amatum: & quia spiritus sanctus non potest esse formaliter amatus: & talis dilectio & cognitio est quasi dispositio ad hoc q̄ spiritus sanctus habeatur. 1. distinctio. 24. quæst. 2. artic. 1.

Ad probationem. Primò negatur antecedens. nam subiectū nec potest fieri sine sua propria passione.

¶ Secundo. negatur consequentia. quia factio terminatur ad esse: datio autem ad haberi. modo licet aliquid possit fieri sine alio, non tamen potest haberi: nam color potest fieri separatus ab omni superficie, non tamen potest dari alicui corpori, nisi data ei etiam superficie.

Greg. hic.

*Quocirca
enitanda
verborum
curiositas
libranda-
que signi-
ficata.*

DIST. XV. ET XVI.

IN distinc. 15. & 16. quæritur. Vtrum cuiuslibet diuinæ personæ conueniat mitti.

PRO hac quæstione hæc est prima. Ratio missionis consistit in duplici respectu. Hanc sic probat. 1. quæstio. 43. artic. 1. ratio missionis consistit in esse suæ procedere ab alio in aliud, in quo incipit esse nouo modo: ergo consistit in duplici respectu: quorum vnus est ad eum qui mittit: alius est ad id in quod mittitur.

Contra arguit Aureolus. † tribus modis: quo omnia sunt iste paralogismus. Legatio in diuinis dicit formaliter acceptance autoritatis & potestatis: non autem dicit originem formaliter: quia dato per impossibile, quòd ibi nō esset origo: esset tamè legatio si sit acceptio autoritatis. sed missio in diuinis est le-

*Aureolus
simil. 15.
q. 2.*

gatio:& missus dicitur legatus:vt dicit Abdias Propheta.ergo missio non dicit originem.

Respondeo. Primo quòd argumentum non est contra còclusionem:licet sit contra quòdam exempla. quæ parit S. Do.

¶ Dico secundo quòd missio dicit formaliter processionem, quæcunque sit illa: sed quia in diuinis non potest esse processio nisi per originem: ideo significat originem de materiali significato. vbi cūque igitur est processio ab aliquo in aliud: ibi est missio: accidit autem missioni, quòd talis processio sit per acceptione authoritatis vel consilij vel originis, vel quocunque alio modo.

¶ Dico tertio, quòd missio includit etiam formaliter: quòd missus sit nouo modo quo est missus, quæcunque sit illa nouitas: puta si noui. et accipit authoritatem: quam ante non habebat, licet antea ibi esset talis est nouo modo vbi prius erat: sed non secundum illam authoritatem. sufficit ergo quæcunque nouitas vel in eo vel in eius effectu: vel si habeat nouum respectu ad aliquid quocunque modo. Ad argumētum negatur consequentia: quia est fallacia accidentis: nam accidit missioni quòd sit legatio.

Requiruntur & sufficit quæcunque nouitas ad missionem.

CONCLUSIO II. Soli patri in diuinis repugnat mitti. Hanc sic probat. prima parte vbi supra, arti. 4. ei soli repugnat mitti in diuinis cui repugnat ab alio procedere: sed solus pater est huiusmodi: ergo &c.

CONCLUSIO III. Mittere personam diuinā, proprie conuenit patri & filio: sed minus proprie conuenit spiritui sancto. Hanc sic declarat vbi supra, articu. 8. Cum aliqua persona dicitur mitti, significatur ipsa persona ab alio existens: & effectus in creatura. si igitur mittens designetur vt principium personæ missæ: sic conuenit mittere soli patri & filio, qui soli sunt principium alterius personæ: & hoc est proprie mittere, si autem mittens designatur esse principium effectus: sic conuenit etiam spiritui sancto: quia tota trinitas causat effectum in creatura: & hoc modo etiā filius dicitur mittere se: & etiam spiritui sancto. mittit hoc modo seipsum.

Contra arguit Aureo: Quæres quæ sit ratio, quòd mitti non conuenit nisi personæ quæ originatur: mittere autem

conuenit etiam personæ, quæ originatur: quæritur ergo quare mitti dicit originari: mittere autem non dicit originari, cum conueniat spiritui sancto.

Respondeo, quòd nec mittere dicit formaliter originare nec mitti originari: sed mitti dicit formaliter processionem & exitum vnius ab alio. & quare in diuinis non est alius exitus nisi secundum originem: ideo designato materiali, mitti dicit originari, mittere autem de formali significato dicit esse principium alicuius requisiti ad missionem: & quia talia sunt duo, scilicet persona missa & effectus missionis: ideo respectu cuiuscunque sit aliqua principium talis dicitur mittere. Similis questio potest fieri de multis alijs, puta quare omne calefactū est creatum: & non oē calefaciens est creans: quare in diuinis omne communicans est producens nō tantum omne communicatum est productum, & sic de huiusmodi. Possumus ex dictis colligere descriptionē ipsius mitti & dicere: quòd mitti est exire ab aliquo in aliud: vel sic mitti est aliquod productum fieri in aliquo nouo modo.

descriptio mitti.

Contra eandem arguit Scotus. ¶ Sicut oppositum in opposito, ita propositum in proposito: sed mittere & mitti sunt opposita: ergo cum mitti sit producti: & mittere sit producere.

Scotus in 1. dif. 15.

Respondeo quòd illa maior non tenet: nisi quando in vtraque combinatione est prædicatio formalis in primo vel secundo modo perseueratis: vt fanitas est proportio humorum: ergo informitas est proportio eorundem. Item albedo est segregatura visus: ergo nigredo est cōgregatiua. Ad propositum mitti non est formaliter originari: sed est formaliter esse nouo modo. mittere autem est facere esse nouo modo.

Sicut oppositū in opposito &c. tenet in combinationis primi vel secundi modi perseueratis.

CONCLUSIO IIII. Nunquam mittitur spiritui sancto inuisibiliter: quin mittatur filius. Hanc sic probat. 1. q. 43. ar. 5. Quando cūque mittitur diuina persona, datur gratia gratum faciens: sed quocunque datur gratia illuminatur intellectus ad cognoscendum diuinam bonitatem, inquantū est finis, & inquantū longissimè nobis communicat sua beneficia, & sic mittitur filius, inflammatur etiam affectus: & sic mittitur spiritui sancto.

Contra arguit Aureo. ¶ quando cūque datur sapientia: & datur verbum

Aureo. 7. bi supra.

bum diuinum. cuius donum est sapientia: sed in aliquo peccatore, puta Salomone fuit sapientia: ergo filius mittitur, & est in non habente gratiam: & per consequens nec spiritum sanctum.

Respondeo. primò negatur maior: quia licet omnis sapientia sit donum Deitamen per illam solam, quæ est cū gratia, inhabitat creaturam.

Nō amittuntur fides & sapientia, Christo desinente inhabitare, quem prius inhabitabat. ita Salomon in infusione sapientiæ recepit spiritum sanctum & filium: & quando mortaliter peccauit, non amisit sapientiam, quamuis diuinæ personæ ab eo recesserint: Credo tamē quòd post peccatum non haberet ita perfectam notitiam actualem, sicut ante peccatum.

¶ Dico secundo, quòd sicut fides nō infunditur, nisi ei ad quem mittitur filius, & tamen illa fides remanet, Christo desinente inhabitare, quem prius inhabitabat. ita Salomon in infusione sapientiæ recepit spiritum sanctum & filium: & quando mortaliter peccauit, non amisit sapientiam, quamuis diuinæ personæ ab eo recesserint: Credo tamē quòd post peccatum non haberet ita perfectam notitiam actualem, sicut ante peccatum.

DISTINCTIO XVII.

IN distinctio. 17. Quæritur duo. Primò vtrum charitas sit habitus existens in anima.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Actus charitatis requirit aliquam formam in nobis habitualementi superadditam voluntati. Hæc probat secunda secundæ quæstio. 23. artic. 2. & præsentis distinctio. artic. 1. Nullus actus excedens, facultatem naturæ, potest produci à potentia naturali, nisi superaddatur aliquis habitus, per quem potentia eleuetur ad talem actum: sed actus charitatis est huiusmodi: ergo.

Greg. hic 9. 1.

Contra arguit Greg. ¶ voluntas sine omni habitu potest intensissimè diligere Deum super omnia: sed talis dilectio est actus charitatis. ergo potest sine habitu habere actū charitatis. maior probatur. Intellectus potest naturaliter dicere quòd Deus est super omnia diligendus: ergo voluntas potest hoc naturaliter facere.

Respondeo. primò vt dicitur. 2. dist. 41. quæst. 1. artic. 2. quòd actus voluntatis potest accipi quadrupliciter. Primò quantum ad substantiam actus. Secundo quòd ad bonitatem, quam habet ex genere, id est, ex materia supra quam cadit: Tertio quo ad bonitatem, quam habet ex debicum ordinem in vltimum finem, propter quem ordinem est me-

ritorius. ¶ Dico secundo, quòd homo potest considerari dupliciter. Vno modo in statu naturæ integræ, id est ante peccatum. Ad quæ. Alio modo post peccatum in statu naturæ corruptæ.

¶ Ad argumentum concedo maiorem, accipiendo actum voluntatis tribus primis modis: sed in illo sensu negatur minor, accipiendo autem dilectionem quarto modo negatur maior, & conceditur minor. Ad probationem negatur antecedens: quia intellectus non potest nisi ex reuelatione diuina & fide cognoscere quomodo Deus diligatur meritorie: vnde & sanctus B. & si aliquando inueniatur dicere oppositum. sic intelligit, quòd in statu naturæ corruptæ homo non potest sine charitate ordinare bene actus suos ad vltimum finem, quin in aliquo deficiat. In statu autem naturæ integræ poterat sine charitate diligere Deum super omnia: ita quòd ille actus in nulla circumstantia deficeret. non tamen poterat sine charitate diligere Deum meritorie.

¶ Dico tertio, quòd Deus potest considerari dupliciter. Vno modo, vt in eo consistit naturale bonum omnis creaturæ. & sic negatur minor. quia actus diligendi Deum apprehensum sub tali ratione, non est actus charitatis. Alio modo: vt est obiectum supernaturalis beatitudinis & author gratiæ. & sic negatur maior. intelligendo quod actus ille sit meritorius naturaliter.

Duran.

Contra hanc responsonem arguit Duran. primo ex hac sequitur, quòd homo possit scire se esse in gratia & charitate. hoc est falsum, vt patet ergo. consequentia probatur. homo potest scire naturaliter se diligere Deum sub ratione obiecti beatifici. ergo potest scire naturaliter se diligere Deum ex charitate.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico, quòd non omnis dilectio Dei sub ratione obiecti beatifici est actus charitatis, sed dilectio Dei sub tali ratione & debite ordinata in vltimum finem, à quo habet quòd sit meritoria, vt dictum est. & sic negatur antecedens. nec potest naturaliter cognosci, Deum esse taliter glorificatorem.

Non omnis dilectio Dei sub ratione obiecti beatifici est actus charitatis.

Secundo quæcunque distinguuntur per formalia obiecta sunt potentia: sed

charitas & actus eius non sunt potentia. ergo actus charitatis non distinguitur ab actu potentia: penes hanc rationem formalem in obiecto, scilicet esse glorificabile.

¶ Respondeo. negatur maior. quia ut dicit. S.D. 3. di. 3. q. 1. ar. 1. Duplex est ratio formalis in obiecto: una quae se habet ad actum simpliciter. Alia quae se habet ad ea, quae faciunt facilitatem in actu. prima diuersificat potentias. secunda vero habitus. patet ex his, quod omnem actum quem potest voluntas producere mediante habitu charitatis: potest etiam sine habitu, quantum ad substantiam actus. patet secundum quod voluntas sine charitate potest diligere Deum sub omni ea ratione, sub qua potest cum charitate: sed non meritorie.

Tertio principaliter arguit possibile est de potentia Dei absoluta aliquem esse Deo charum: dato quod non habeant charitatem. ergo non est necessaria charitas. antecedens probatur: quicumque est sine peccato, est Deo charus. sed possibile est: quod aliquis non habens charitatem, sit sine peccato: puta si alius quis crearetur in pluribus naturalibus.

¶ Confirmatur. Aliquis potest esse beatus, dato quod non praehabuerit charitatem. ergo potest esse quis Deo charus non praehabita charitate. antecedens patet de Christo: & fuit beatus in primo instanti suae creationis.

¶ Respondeo. primo quod donum charitatis est aequale gloriae virtualiter: quia ille qui habet charitatem est conforis diuinae naturae, & adoptatur in filium Dei: cui debetur haereditas ex ipso iure adoptionis, & ideo necessaria est charitas ad hoc, quod homo per ipsam sit formaliter dignus vita aeterna, id est ei proportionatus.

¶ Dico secundum, quod quis potest dici dupliciter deo charus. Vno modo denominatione extrinseca, scilicet ex ipsa Dei voluntate. & sic conceditur antecedens, sed negatur consequentia. Alio modo formaliter: & sic negatur antecedens, quia si etiam daretur homini. Spiritus sine charitate non esset per ipsum formaliter Deo charus nec dignus vita aeterna: quia Spiritus sanctus non potest esse forma creaturae.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod praehabere charitatem potest esse du-

pliciter. Vno modo prioritate temporis, & sic conceditur antecedens & consequens & consequentia. nec est contra nos, quia non dicimus: quod charitas praerigatur prioritate temporis ad hoc, quod homo sit Deo charus. Alio modo prioritate naturae. & sic negatur antecedens. Licet enim Christus in primo instanti fuerit beatus prius tamen natura intelligimus eum habuisse charitatem quam fuisse beatum.

Quarto arguit. si quis crearetur sine charitate, & sine peccato cui Deus vellet postea dare charitatem & gloriam: talis esset dignus charitate & gloria. sed iste non haberet charitatem. ergo aliquis est dignus sine charitate.

¶ Respondeo. primo, negatur antecedens, quia Deus daret illi charitatem & gloriam ex mera liberalitate: nec talis nullo modo esset dignus, sicut dato corpore nec graui, nec leui, nec naturae caelestis, Deus posset eum perpetuo retinere sursum: non tamen hoc esset suae naturae condignum, nisi daretur ei leuitas.

¶ Dico secundum, quod secus est de charitate & gloria: quia Deus nulli dat gloriam, nisi prius sit dignus ea formaliter per gratiam. charitatem autem potest dare non prius digno, ut patet continuo. sicut enim prius natura quam res quiescat in loco naturali, datur ei natura loco tali proportionata, & cum hoc inclinatio ad illum, & quandoque motus. ita naturae rationali prius natura, dat gratia naturam eleuans: ad hoc quod visio. beatificat sit ei finis competens. Secundum charitas incinuat ad hunc finem, Tertio virtutes quibus ille finis si non sit habitus, acquiratur.

¶ Dico tertio, quod charitas est ratio diuinae acceptationis ex parte hominis, quia facit ipsum formaliter charum: non autem ex parte Dei: quia non ideo Deus acceptat creaturam, quia habeat charitatem: sed potius quia eam acceptat dat ei charitatem.

Quinto arguit, aliquis habens charitatem, potest esse non acceptus Deo ad vitam aeternam: ergo charitas non est ratio talis acceptationis. antecedens probatur tripliciter.

¶ Primo aliquem habentem charitatem potest Deus sic conseruare, nunquam dando illi gloriam.

¶ Item beatum potest priuare gloria, non

*Exempli
apertissime
vero
consentanea,
tergi
uerfatio
neque
clid
dentia.*

*Tria ne
cessariam
futuro be
ato, gra
tia ele
uans chari
tas meli
nus & vir
tus operans.*

non auferendo ei charitatem, & nolendo vnquam amplius dare ei gloriam.

¶ Item gloria non dependet essentialiter a charitate. ergo sequitur, quod habens charitatem, possit esse non acceptus ad vitam aeternam.

Respondeo. primo, negatur consequentia. quia licet habens charitatem, possit de potentia Dei absoluta esse non acceptus Deo: illa tamen forma, quantum in se est, faceret ipsum dignum vita aeterna. unde argumentum concluditur, quod charitas non sit ratio acceptationis ex parte Dei: non autem quod sit ex parte nostra.

¶ Dico secundum, quod gratia existens in eo, qui non esset Deo acceptus, non diceretur gratia, quia gratum faceret: sed quia esset gratis data. Vel dicendum, quod licet non faceret actu dilectum eum, in quo est: faceret tamen dignum diligi, & gratum in potentia proxima.

¶ Dico tertio, quod antecedens potest negari. Ad probationem negatur antecedens: pro omni eius parte. Prima quidem: quia cum gratia sit dispositio ad gloriam: frustra esset si staret in aeternum sine gloria. Secunda negatur: quia Deo authore non sit homo deterior fieret autem si sine vilo suo demerito de beato fieret non beatus. Tertia negatur, quia implicat contradictionem: quod detur alicui gratia & conseruetur, & nunquam detur gloria: sequitur enim Deus aeternaliter conseruabit gratiam: ergo gratia aliquando fortietur finem suum, scilicet lumen gloriae. alioquin illa gratia aeternaliter esset. frustra est gratia in eo qui peccat, si non consequitur gloria: quia ipse ponit obstaculum.

¶ Item sequitur iste habuit gratiam formaliter. ergo est praedestinatus. ergo quandoque habebit gloriam: ergo non stabit in aeternum sine gloria.

¶ Ecce quod implicat aliquem conseruari in gratia aeternaliter, & nunquam gratiae gloriam: quia ex quo conseruauit gratiam finaliter necessario dat gloriam: necessitate suppositionis. negatur ergo consequentia ad hanc ultimam probationem antecedentis, quia licet non dependeat gloria a charitate essentialiter. implicat tamen gratiam conseruari, & non dari gloriam.

¶ Item quia gratia est inchoatio glo-

riae & principium eius quo ad visionem: charitas vero quo ad fruitionem. Vel potest negari antecedens quia licet gloria non dependeat a gratia absolute, dependet tamen a gratia in fine conseruata.

Secundo probat illud principale antecedens. Deus gratis acceptat animam habentem charitatem. ergo potest eam non acceptare. antecedens probatur. ille qui nulli est debitor gratis acceptat. sed Deus nulli est debitor. ergo.

Respondeo. negatur consequentia. quia cum hoc quod est gratis acceptare stat cum necessario acceptare necessitate suppositionis: licet non necessitate coactionis: & licet nulli sit debitor, est tamen debitor, quod habenti gratiam, det gloriam. Deus autem debitum reddit. 1. q. 23. art. 1.

Tertio probat idem antecedens, habens charitatem potest sufficienter praemiari aliquo minori bono quam sit vita aeterna. ergo talis potest esse non acceptus ad vitam aeternam. antecedens probatur. nullus actus noster est equalis vitae aeternae. ergo quilibet potest sufficienter praemiari minori bono vita aeterna.

Respondeo. quod actus noster potest dupliciter accipi. Vno modo quantum ad substantiam actus, id est, ut est a libero arbitrio: & sic conceditur totum. sed talis actus, ut sic, non est habentis charitatem: quia non est necesse, quod habes liberum arbitrium, sit cum charitate. Alio modo, ut est ex gratia & instinctu spiritus sancti. & sic negatur antecedens.

¶ Ad probationem dicit S.D. 1. 2. q. 115. articulo 3. ad tertium. quod licet gratia & ex consequenti actus ut est ex gratia non sit equalis gloriae actu: est tamen equalis virtualiter, vel negatur consequentia, quia prout dicit. 2. distinctio. 27. quaestio. 1. articulo 3. ad secundum. ad condignitatem iustitiae distributivae non requiritur aequalitas quantitaris, sed proportionis: inter actum autem ex charitate elicium & gloriam est aequalitas proportionis.

Sexto possibile est, quod aliquis non habens charitatem, diligat Deum meritorie. ergo charitas non est necessaria ad meritum. consequentia patet. antecedens probatur. Aliquis non habens charitatem: potest habere actum eiusdem rationis cum actu elicito mediante charitate

*Gratis
acceptare
stat cum ne
cessaria ac
ceptatio
ne suppositio
nis in
coactionis.*

ritate, sed secundus est meritorius, ergo & primus maior probatur. Aliquis nō habens charitatem, potest habere actū æque perfectum quo ad omnia: sicut est actus à charitate elicitus, ergo eiusdem rationis tenet consequentia, quia in his quæ sunt diuersarum rationum, aliqua perfectio est in vno, quæ nō est in alio, antecedens probatur, quia omnem perfectionem, quam dat charitas siue quæcunq; causa secunda actui suo potest Deus dare seipso.

Respondeo, negatur antecedens. Ad probationem negatur antecedens, loquendo de actu eiusdem rationis in genere moris, conceditur autem de eo, qui est eiusdem rationis in genere naturæ, sed in hoc sensu negatur minor, quia nullus actus ex natura siue substantia sua est meritorius, 3. distinc. 23. quæstio. 1. artic. 1. quæstio. 3. Ad probationem negatur antecedens. Primò quia tanto actio est perfectior, quanto habet perfectius principium, natura autē cum charitate & gratia est quid perfectius natura sola. Secundò quia charitas est forma aliarum virtutum, & consequenter dat formam omnibus actibus, 3. distinc. 23. articulo. 1. quæstio. 1. quæstio. 3. Ista autem forma est respectus ad tale, vel tale obiectum, vel ad circumstantias, vel ad finem vltimū, & est forma quā inaprimis gratia ipsi actui, per quam dicitur meritorius, vbi gratia, actus temperantiæ habet propriam formam ex ordine ad primum obiectum, aliam formam habet inquantum habet ordinem ad obiectum charitatis, aliam vero inquantum habet habitudinē meriti respectu beatitudinis. Remota autē charitate & gratia, actus nō haberet illum respectum, quo dicitur meritorius, quia non esset ibi fundamentum, scilicet gratia. Tertiò quia sine charitate, non ita promptè & delectabiliter & intensè actum elicit.

Ad probationem ego negare antecedens, quia Deus non potest supplere vicem causæ formalis, nec subiectiue, actus autem est formaliter meritorius, qui illum respectum, qui non potest esse sine suo fundamento, scilicet gratia, & præterea ad hoc qd actus sit meritorius, requiritur, Primò status merendi, Secundò, qd sit voluntarius. Tertiò qd equiparetur mercedi secundum proportionem, 3. distinc. 18. quæstio. 7. articulo.

Respectus est forma data à charitate actibus virtutum. Triplex forma actus virtutis.

Ad hoc quod actus sit meritorius tria requiruntur.

articulo. 1. actus autem, quem produceret Deus se solo in voluntate, non esset voluntarius, voluntas etiam sine habitu non habet actum plenè in sua potestate, si autem voluntas sine habitu actiue concurreret ad actum eliciendum, non eliceret ipsum complacenter, nec virtuosè: quia non esset ei factus quasi naturalis per habitum superadditum.

Arguit postremò, quòd habitus nullo modo sint necessarii potentijs: sed quia materia est confusiva, ideo vt ordinatè procedatur, pono has conclusiones.

Prima. Aliquis habitus est necessarius potentia ad hoc qd actum eliciat probatur sic. Id quod constituit potentiam in actu primo respectu sui, obiecti dat ei qd sit causa actus: ita quòd ipsum non posset sine tali producere, sed aliquis habitus est huiusmodi: vt patet de specie intelligibili, quæ facit intellectū simpliciter in actu in genere intelligibilem, licet habitus ex actibus acquisitus non faciat hoc, ergo aliquis habitus est necessarius potentia: puta species intelligibilis intellectui: ita qd intellectus nō posset sine ea intelligere, consequentia patet: minor probata est, maior probatur, quia vnumquodque agit, vt est in actu. Illud ergo quod dat alicui simpliciter esse in actu: dat ei etiam simpliciter quòd agere possit.

Secunda conclusio. Habitus non faciens potentiam simpliciter in actu primo: non dat potentia qd possit in alium actum, in quem non possit esse sine habitu, probatur. Quicquid est causa substantia actus est potentia, sed habitus non est potentia, ergo, maior est philosophi, 5. meta.

Tertia conclusio. Habitus inclinatur potentiam ad actum similem illis actibus: per quos causatus est habitus.

Contra arguit Gregor. primò. Nul- lum accidens inclinatur suum subiectum, sed inclinatur esse agere, & habitus est subiectiue in potentia ergo non inclinatur potentiam.

Respondeo, negatur minor, quia inclinatio est actus primus significatus per modum actus, secundi.

Ex hoc habes quòd inclinatio grauis est ipsa grauitas. Quod autem non sit actus secundus: patet quia non mouente manum sustinentis adhuc sentitur ipsa inclinatio.

Vtū habitus, sine necessarijs in potentijs.

Inclinatio dupliciter accipitur pro actu primo & pro actu secundo.

Secundò omnis inclinatio existēs in habente habitum est mediante apprehensione actus, vt delectabilis, sed nulla apprehensio mediat inter habitum & potentiam: ergo nullus habitus inclinatur potentiam.

Respondeo. Dico primò, qd conclusio nō intelligitur vniuersaliter, scilicet qd omnis habitus inclinatur, sed soli habitus, qui sunt in parte affectiua dicuntur propriè inclinare, 1. 2. q. 57. art. 13.

Dico secundò, qd inclinatio accipitur dupliciter. Vno modo, pro actu primo, & sic negatur maior, sed potius ista inclinatio habitus ad actum est quia actus est quasi factus connaturalis potentia per habitum. Alio modo accipitur pro actu secundo, s. pro motione, & sic conceditur maior, sed habitus non est talis inclinatio.

Quarta conclusio. Habitus requiritur in potentia ad rectificandum, & determinandum potentiam, probatur sic, 3. dist. 23. articulo. 1. Omnis potentia quæ potest conformiter & difformiter agere suæ regulæ, indiget aliquo rectificante ad hoc, qd regulæ conformetur, sed aliquæ potentia sunt huiusmodi, ergo, maior patet, quia id quod est indeterminatum ad sic vel sic agendum, non potest se determinare: cum nihil moueat seipsum secundum idem, minor probatur.

Aliqua est potentia omnino libera, puta voluntas, ergo potest conformiter & difformiter agere suæ regulæ. Item aliqua potentia est sicut materia prima, scilicet intellectus, ergo est indeterminata. Ista autē determinatio, quam facit habitus, non est ex hoc qd habitus aliquid producat: qd non producat à potentia, sed quia ex habitu & potentia constituitur vni perfectum agens, ita tñ qd habitus non est agens, sed est potentia ratio agendi: ratio inquam partialis: quia nō quo ad substantiam actus, sed quo ad modum, potentia autem sic determinata conformatur suæ regulæ, & agit delectabiliter & promptè.

Primum corollarium. In potentijs naturalibus nō sunt habitus: probatur: potentia determinata ad vnum nō indiget habitu, sed naturales potentia sunt huiusmodi, vt dicitur, 5. meta, ergo.

Secundum corollarium. Potentia sentitiua apprehensiuæ non habent habitus: probatur. Potentia habēs determinatum modum agendi, non habet ha-

bitus: sed potentia apprehensiuæ sunt huiusmodi, ergo.

Tertium corollarium. Voluntas respectu vltimi finis non indiget habitu, probatur eodē modo, quia ad eius volitionem est determinata.

Quartum corollariū. Intellectus agens non habet habitus: probatur, quia habet determinatam actionem, scilicet facere intelligibilia in actu.

Quintum corollarium. In Deo non est habitus, probatur, quicūque habet habitus rectificatur per ipsum: sed Deus nullo modo rectificatur, ergo.

Sextum corollarium. Concupiscibile & irascibile indiget habitu: quia habent rectificari, cum non habeant rectitudinē, nisi conformentur rationi, ergo indigent habitu.

Contra arguit Greg. primo Modus actus non est distinctus ab actu, ergo non requirit causam distinctam à causa actus, scilicet habitum distinctum à potentia.

Respondeo, primo, negatur antecedens, quia delectatio & intensio actus ab actu distinguuntur.

Secundò conceditur consequentia, quia compositum ex potentia & habitu causat quicquid est in actu, licet habitus sit ratio, quòd actus sit talis vel talis.

Tertiò posset negari consequentia, quia diuersitas rationis in effectu sufficit ad hoc: qd producat in diuersas causas se undum rem, nam asinus vt ens reducitur in Deum tanquā in causam, quia Deus est vniuersale principium essendi. Et idem asinus, vt est quid generabile, reducitur in solem tanquam in causam. Et idē vt asinus reducitur in asinum tanquā in causam, & tñ est eadē res quæ est ens & generabilis & asinus.

Secundò. In causis æquiuocis nō est reciprocatio, sed actus est causa æquiuoca respectu habitus, ergo habitus nō est causa actus.

Respondeo, qd habitus non causat actum eo modo quo causatur ab ipso actu, nam actus est cū partialis habitus: ita qd sine actu nunquā potentia causaret habitum, habitus autē nō est causa partialis actus: sed est ratio, qd potentia taliter agat, & reducitur ad genus cause efficientis tanquam ratio agendi.

Tertiò, nullum accidens agit in suū subiectum, sed habitus est accidens potentia.

Pulchra admodū cognitio & à phāstias repletione, quib. deceptio oriatur eructa.

Greg. vbi supra.

reſp. ergo nō cauſat in ea delectationē.
 ¶ Reſpondeo, & concedo totum. nec nos dicimus, q̄ habitus cauſet delectationem in potentia. Dico tamen ad miſeriam, q̄ ſubiectum aliquorū accidentium ſpiritualium agit in ſe aliquid, q̄ agere non poſſet niſi haberet huiuſmo di accidentia. patet enim, quōd intellectus non poſſet intelligere ſine ſpecie intelligibili.

CONCLVSIO II. Principalis actus meritorius neceſſariō requirit gratiam. Hanc probat. 1. 2. q. 116. art. 5. Omnis actus perducens ad finē ſupernaturalem requirit principiū ſupernaturale. ſed actus meritorius perducit ad finem ſupernaturalem, qui eſt vita eterna, ergo requirit principiū ſupernaturale, quōd dicitur gratia.

CONCLVSIO III. Gratia eſt quid creatum in anima. Hanc probat. 3. contra gen. c. 149. Id quod facit hominem formaliter dignum vita eterna, eſt quid creatum in anima, ſed gratia eſt huiuſmodi, ergo.

Aureol. hic.

Contra arguit Aureol. ¶ primo: Gratia eſt ratio formalis, qua creatura eſt Deo dilecta, ergo non prouenit ex diuina dilectione. conſequentia probatur. quia alioquin creatura eſſet dilecta antequā haberet id quo formaliter eſt dilecta. hoc eſt falſum, ergo.

Anima ante gratiam habetam, dicitur nō formaliter ſed denominatione extrinſeca gra-ta Deo.

Reſpondeo. negatur conſequentia. Ad probationem negatur minor: quia antequam anima habeat gratiam, qua eſt formaliter grata, dicitur eſſe grata Deo non formaliter: ſed denominatione extrinſeca ex diuina acceptatione: quā quia gratuita eſt poteſt dici gratia. Deus enim ab eterno dilexit omnia, quā modo diligit.

Secundō creature, non profluunt in eſſe ex eo, q̄ Deus diligit eas, ergo nec gratia in animam ex eo q̄ Deus eam diligit. conſequentia patet à ſimili. antecedens etiam, quia cū Deus omnia immutabiliter diligit, ſequitur q̄ oīa immutabiliter creat.

¶ Reſpondeo. negatur antecedens. quia amor Dei eſt cauſa rerum.

¶ Ad probationem negatur, quia Deus non naturaliter ſed liberē agit & ideo effectus eius ſunt immutabiles, vt contingentes, ſicut ei placet.

¶ Quatuor alijs rationibus probat, quōd Deus neceſſariō diligit exiſtentem in charitate, quōd concedimus lo-

quendo de neceſſitate ſuppoſitionis, id eſt ſuppoſito, quōd aliquis ſit in charitate: non tamen neceſſitate absoluta diligit creaturā: quia non neceſſariō vult ei bonum & eſſe.

De diſtinctione autem charitatis & gratiæ & de alijs ad hoc ſpectantibus agetur in tertio.

QVAESTIO. II.

Queritur ſecundō: Vtrum charitas poſſit augeri.

Primo quæſtione hæc eſt prima con-cluſio. Aliquæ qualitates intenduntur per remotionem contrarij. Hanc ponit ſine probatione. de verit. quæſtio. 8. articulo. 14. vbi dicit tria. Primum eſt, quōd contrariæ formæ poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, ſecundum eſſe remiſſum, ſicut patet quōd calor & frigus ſunt in tepido. Idem ſentit Comment. 4. cœli. com. 26. vbi ſic dicit. Contraria exiſtunt in medio, vbi gratia, album & nigrum ſunt in ſubro. Idem dicit. 5. phy. comen. 5. 2. & 10. meta. com. men. 23.

Contraria exiſtunt in medio.

Probat etiam ratione: quia ſi in inductione vnius contrarij totaliter abijcitur aliud, ſequitur quōd idem inſtans copulat totum tempus in quo ſubiectum erat ſub forma abiecta, & tempus quo eſt ſub formā introducta. ſed hoc eſt falſum: ergo minor probatur quōd enim non detur vltimum eſſe, patet. 8. phyſi. Quod non detur primum eſſe in formis huiuſmodi. probo. quia tunc daretur primum mutatum eſſe. cum ad iſtas ſit. motus. præterea philoſophus dicit. 6. phylo. ¶ quōd omne quōd mouetur habet aliquid vtriuſque extremi, ergo ſi aliquid mouetur de cōtratio in contrariū, habet aliquid vtriuſque contrarij.

Text. 32. & 45.

¶ Secundum dictum eſt, quōd huiuſmodi formæ non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto ſecundum eſſe. perfectum.

¶ Tertium dictum eſt. concluſio primō dicta, quæ probari poteſt per Commen. 5. phyſi. comen. 19. vbi dicit, quōd album non ſit minus album niſi ex mixtione nigri. Et com. 45. dicit, quōd diminutum in omni genere eſt diminutum per mixtionem contrarij. Et in ſecundo de generatione dicit, quōd ſi frigidum nihil haberet calor

loris, eſſet frigidum in ſummo.

Gregor. q. 2.

Contra primum dictum arguit Gregor. ¶ primo. Magis videtur q̄ duæ formæ contrariæ actiue & paſſiue compatiantur ſe in diſtinctis ſubiectis, & ſubiectis quam in eodem. ſed non compatiantur ſe in diſtinctis: quia ſi appropinquentur, omni impedimento remoto, vna expellit aliam, ergo.

Virū forma contra ſint ſimul.

¶ Reſpondeo. negatur minor quōd poſſent eſſe in tali diſpoſitione, quōd compatenterent ſe in ſubiectis proximis.

Secundō. Si duæ contraria ſint ſimul ſequitur, quōd de eodem poſſint verificari contradictoria. hoc eſt falſum. ergo: conſequentia probatur. quia ad vnum contrarium ſequitur negatio alterius & econtra vt dicitur 10. meta. ¶ nam ſi aliquid eſt album, non eſt nigrum. vnde ſi eſt album & nigrum: ſequitur quōd ſit album & non album.

Text. 16.

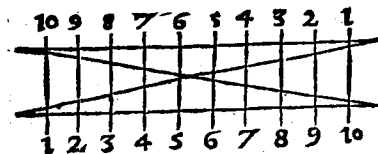
¶ Reſpondeo. negatur conſequentia. Ad probationem dico, q̄ ad vnum contrariorum in eſſe completo ſequitur negatio alterius, ſed non in eſſe remiſſo: quia non quilibet gradus formæ ſufficit denominare ſubiectum, ſi non ſit vltra medium gradum totius latitudinis illius formæ: nam quod eſt album, vt nouem, & nigrum vt vnum eſt ſimpliciter album, & non nigrum niſi ſecundum quid.

Tertiō ſi calor & frigus poſſunt eſſe ſimul in eodē ſit calor. a frigus b. Aut. a. poteſt præciſe pati. b. & non maius nec minus: aut minus & nō maius: aut maius & non minus: aut maius & minus. Non primum, quia ſi a. non poteſt pati ſecum minus quā b. ergo nec maius: ergo nec maior calor quā a. poteſt pati minus frigus quā b. hoc eſt falſum: ergo conſequentia patet. quia quantum vnum contrarium plus excedit aliud: tantō minus compatitur illud ſecum. falſitas conſequentis probatur. Si maior calor quā a. non poteſt pati minus frigus quā b. ergo ſi calor. a. intendatur non inuictur frigus. b. quod eſt contra te: qui dicis quōd quando vnum contrarium intenditur aliud remittitur. Non ſecundum quia ſi a. non poteſt pati minus frigus quā b. ſequitur quōd non poteſt remitti. a. niſi remittatur. b. quod patet eſſe falſum. Non tertium quia ſi minus frigus quā b. poteſt ſtare cum a. ergo. b. poteſt ſtare cum maiori ca-

lore quā ſit. a. & ſic poterit intendi. a. abſque hoc quōd b. remittatur: quod eſt falſum. Non quartum vt patet ex ratione contra ſecundum membrum & tertium.

¶ Reſpondeo. negatur prima pars antecedentis. Ad probationem negatur conſequentia. quia non oportet q̄ quanto vnum contrariorum plus excedit aliud tantō minus compatitur illud ſecum. ſed ſufficit quōd quanto eſt maius tanto contrarium ſtans cum eo ſit minus. verbi gratia. ſi calor vt quatuor. non cōpatitur frigus vt vñ, non oportet q̄ calor vt nouē non compatitur frigus vt vñ. Cuius ratio eſt. quia impoſſibilitas exiſtendi in eadem eſt propter diſtinctionē formarum. & quia ſummus gradus vnius contrarij, puta caloris ſummē diſtat à latitudine alterius. ideo vbi eſt ſummus gradus caloris, ibi non eſt gradus frigoris: & econtra. Ita proportionabiliter quanto aliquis gradus eſt propinquior primo gradui: ſive ſummo vnius contrarij. tanto maius diſtat à ſummo gradu alterius, & minus diſtat à non gradu eius, & à gradibus proximis non gradui. & per conſequens patitur eōs ſecum. vt patet in tali figura.

Frigus.

Calor.

Ecce q̄ calor vt quatuor non compatitur frigus vt vnum. tamen calor vt 9. ipſum compatitur. quia plus diſtat in ſuis qualitatibus calor vt quatuor: & frigus vt vnum: quā calor vt nouem: & frigus vt vnum.

Contra eandē arguit Adam primō. Cōtraria non poſſunt ſimul eſſe in gradibus intenſis. ergo nec in remiſſis. antecedens patet per te. conſequentia probatur. aut vni contrario. puta albedini repugnat coexiſtere alteri puta nigredini, in quantum nigredo eſt. & ſic habetur propoſitum: quia nigredo remiſſa ſic eſt nigredo, ſicut intenſa. aut repugnat quia eſt in tali gradu, puta cum albedine, vt vnum non poteſt ſtare niſi

Figura declarans proportionem graduum formarū contrariarū ſibi inuicē coexiſtentium.

nigredo vt vnum. Sit ergo corpus nigrum vt vnum nihil habens de albedine: ergo si ei approximetur aliquod dealbatiuum, quod possit in eo facere albedinem, vt nouem: nihil corrumpit de nigredine: consequentia patet, quia nulla est repugnantia inter albedinem vt nouem: & nigredinem, vt vnum. Tunc ergo maius dealbatiuum si approxime tur, introduret maiorem albedinem: & sic non solum albedo vt vnum, sed etiam maior poterit stare cum nigredine vt vnum.

Respondeo. dico primo qd vni contrario non repugnat ex natura sua: nec quia sit in aliquo gradu determinato coexistere alteri contrario: sed quia est in summo gradu qui requirit subiectum dispositum & ab omni dispositione, id est ab omni contrario remotum.

¶ Dico secundò, qd ista repugnantia non est formalis: sicut album & nō album repugnant formaliter: sed est virtualis, quia vnum est corruptiuum alterius: sicut esse cecum & esse videntē virtualiter repugnant.

¶ Dico tertio, qd ille casus raro accidit, qd gradus remissus vnius contrarij sit in subiecto sine omni gradu alterius contrarij.

Impossibile est albedine induci successiue in subiecto nigro, vt vnum tantum.

¶ Dico quarto, qd posito illo gradu, non esset possibile successiue induci albedine nisi prius intensa nigredine ab aliquo alio agente: quia nec albedo, vt vnum, nec vt duo, nec vt tria, nec vt quatuor, nec vt quinque, nec vt sex, nec vt septem, nec vt 8. posset simul stare cum illa parua nigredine.

Ex dictis sequitur, qd calor in centuplo intensior aliqua frigiditate nō possit agere in ea nisi intendendo eam. Sit corpus calidum & habens aliquē gradum frigiditatis vt concedimus. Sit aliud corpus in centuplo frigidius, & ex consequenti calidius primo & approximetur ista duo corpora: tunc primum corpus non potest remittere frigus secundum, quia non potest remitti vnum contrarium nisi aliud intendatur: & sic oporteret qd si remitteret frigiditatem eius, qd intenderet calorem eius. hoc autem non potest quia maior calor non potest intendi in maiori, in primo autem corpore est minor calor quam in secundo. Sequitur ergo cum non possit remittere illam frigiditatem: & omnis calor agat in frigus: quod eam intendat.

Secundò arguit. Nigredo vt vnum per te non potest intendi, nisi remittatur albedo: ergo in aliquo instanti erunt æquales: tunc ultra approximentur duo subiecta habentia contrarias formas in æquali gradu: puta vnum sit calidum vt quinque, & aliud frigidum vt quinque: aut intendantur æqualiter vsque ad summum: & sic stabunt similiter in summo: aut vnum agat in aliud & e contra: & sic tandem destruentur nec compatiuntur se in gradibus remissis: & sic nullo modo.

Respondeo. primo conceditur prima consequentia. sed dico primo, quod illa simultas non erit nisi in potentia, scilicet in instanti: sed non quiescent in illo instanti. Sicut etiam mobile, dum mouetur nō est in loco sibi æquali nisi in potentia: quia non est in loco sibi æquali nisi in instanti: esse autem in instanti est esse in potentia: vt dicitur. 6. phys. com. 7. 6.

¶ Dico secundò, quod subiectum calidum, vt quinque non esset calidū nec frigidum, quia nulla forma denominatur nisi sit ultra medium gradum totius latitudinis.

Formam denominat subiectum, nisi excedens medium gradum latitudinis.

¶ Dico tertio, quod licet isti duo gradus æquales se compatiuntur: non tamen alij æquales se compatiuntur: puta calidum vt tria: & frigidum vt tria: calor vt septem, & frigus vt septem: quia isti in suis latitudinibus distant, non autem primi: vt patet in figura supra posita.

¶ Dico quarto ad secundum processum, qd non intenderentur simul, quia sequeretur contradictio: quia calidum vt sex: & frigidū vt sex denominatur subiectum: & sic simul esset calidum & frigidum: & per consequens calidū & non calidum: vel ergo neutrum intenderetur vel vnum posset adeo intendi alio non intenso.

Contra conclusionem in se arguit Greg. qd intensio vnius contrarij nō sit, quia vnum alteri permisceatur. primo quia sequeretur qd vnum contrarium non posset intendi nisi aliud intenderetur in eodē subiecto. hoc est falsum: ergo & conclusio maior probatur. nā per conclusionem hæc consequentia est bona. albedo intēditur: ergo minus permisceatur nigredini tunc ultra, ergo nigredo minus permisceatur albedini: ergo nigredo

Grego.

gredo intenditur. Respondeo. & dico primo qd ad intensiōem qualitatis habentis contrarium duo reperiuntur, scilicet impermixtio oppositi: &eductio formæ de imperfecto ad perfectū & illud secundum est id in quo formaliter consistit intensio formæ. In remissione autē requiritur permixtio contrarij & reductio de perfecto ad imperfectum. vt dicit S. D. secundo sen. dist. 24. articulo 1. ad secundum.

¶ Dico secundò qd impermixtio contrarij est prior secundum rationem ex parte mobilitatis: quia deductio formæ de imperfecto ad perfectum: quia mobile prius natura recedit à termino à quo quam accedat ad terminū ad quē: prima secundum. q. 114. art. 4. ad primum. Et dicta impermixtio se tenet ex parte causæ materialis. Inductio autem de imperfecto ad perfectum est prior ex parte agentis: quia agens intendit principaliter inducere formam similem sibi: & sic est prior in genere causæ formalis & finalis: quia ideo remouetur contrarium vt inducatur forma. 4. sent. dist. 17. ar. 4. q. 1. art. 3.

Ad argumentum negatur maior. Ad probationē negatur vltima consequentia. Quādo enim albedo intenditur minus permisceatur nigredini: quia subiectum minus actuatur per nigredinem. nigredo autem non magis immo minus permisceatur albedini, quia subiectum magis ab albedine actuatur.

Secundò. calor aeris potest fieri intensior absque hoc, qd minus permisceatur contrario: ergo potest esse intensio sine maiori impermixtione contrarij. consequentia patet & antecedens: quia in aere puro nulla est frigiditas.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dico qd in aere est frigiditas remissa: nec oportet omnē qualitatem elementis esse impermixtā. Nam in aere & in aqua est leuitas permixta grauitati: vt dicit Commentator tertio cōcl. com. & 26.

CONCLUSIO II. Charitas est forma intensibilis. Hanc probat auctoritate Aug. dicentis super Ioānem: charitas augetur.

CONCLUSIO III. Quando charitas intenditur non additur charitas charitati. Hanc probat primo sen. dist. 17. q. 2. arti. 2. Si charitas addere-

tur charitati aut esset alterius speciei aut eiusdem. non primum, vt patet. non secundum, quia esset in alio subiecto: cum accidentia non distinguantur numero nisi per subiecta.

tex. 84.

Secundò probatur eadem conclusio. Caliditas augetur, non addita alia caliditate: vt dicit philosophus. 4. phys. 7. & Commentator commē. 86. ergo etiam charitas.

Tertio, quanto aliquid est compositius, tanto est imperfectius. sed si additur charitas charitati ipsa fietet compositior: ergo imperfectior.

Corollarium primum. Eadem forma qua sub esse imperfecto est terminus à quo: sub esse perfecto est terminus ad quem.

Corollarium secundum. Subiectum habens formam sub esse imperfecto est in potentia ad eandem sub esse perfecto.

Cōtra arguit Aureolus 1. primo. Vbi cunq; est nouus motus: ibi est acquisitio noua termini. sed vbi est intensio charitatis: ibi est nouus motus: ergo noua charitas.

Aureolus hic.

Respondeo. dico primo, qd quā aliqua forma intenditur ipsa dat aliud & aliud esse subiecto: eo qd reducitur de esse imperfecto ad esse perfectius: & ista diuersa esse dicuntur gradus formæ: nō quod ipsa forma intrinsecē habeat gradus.

Ex hoc sequitur qd esse forme intensibilis habet gradus, non ad hunc sensum, qd vnum esse habeat in se gradus: sed quia forma dat plura esse successiue: quorum vnum est perfectius alio, & continet aliud eminentius. Patet etiam qd forma accidentalis differt dupliciter à substantiali. Primo quia aliqua forma accidentalis potest dare successiue plura esse: & per consequens est in subiecto diuisibiliter. forma autē substantialis dat tñ vnum esse: & ideo dicitur esse in subiecto modo diuisibili. Et rursum esse, qd dat forma substantialis, est esse existentia: & ideo est tñ vnum. esse autem qd dat forma accidentalis est esse inexistentiæ: & ideo possunt simul in eodē subiecto esse plura talia esse secundum pluralitatem formarum.

Forma substantialis & accidentalis differunt dupliciter.

¶ Dico secundò, qd quādo forma intenditur, magis participatur à subiecto, participatio autem est relatio cuius fundamentum est ipsum esse formæ:

sed non oportet, quod ad intentionem relationis intendatur fundamentum. immo aliquando remittitur: vt patet quando albidissimū efficitur similis albo remisso, nam tunc remittitur eius albedo. In proposito tamen quanto est maior participatio, tanto est perfectius esse formæ.

Ad argumētum negatur maior: sufficit enim idē terminus sub vario esse.

Secundō. forma non intenditur propter maiorem subiecti dispositionem. ergo intenditur in essentia sua. consequētia patet. antecedēs pbat. aut illæ dispositiones intēdūt in essentia sua, aut ppter maiore dī ositionē subiecti. Si primum, habeo intēnum, q̄ aliqua forma intēditur in essentia sua. Si secundum, procederet in infinitū. Item probatur illud antecedens. Si forma intenditur propter maiorem dispositionem subiecti, ergo si subiectum sit summē dispositum, in eo erit forma in summo. hoc est falsum: nam aer est summē dispositus ad lumen: non tamen habet eum in summo.

Respondeo. q̄ ad intentionem potest concurrere aliquid in genere causæ materialis: & istæ sunt dispositiones subiecti.

¶ Secundō concurrat aliquid actiue: & hoc est ipsum agens.

¶ Tertiuū autem est ipsa eductio formæ de imperfecto ad perfectum, & in hoc consistit. formalis ratio intentionis. Ex hoc posset negari cōsequētia. quia datur medium, scilicet eductio de imperfecto ad perfectum.

¶ Secundō. negatur antecedens. Ad probationem primam dico, quod illæ dispositiones non intenduntur in essentia sua: neque oportet, q̄ per alias dispositiones, quia in hoc non stat formalis ratio intentionis: sicut etiam forma substantialis supponit dispositiones in subiecto: quæ tamen non supponūt alias.

Intensio charitatis est eductio de imperfecto ad perfectū. Dispositio ad intentionē est actus.
Ad secundam negatur cōsequētia: quia vt dictū est formalis ratio intentionis, non consistit in dispositione subiecti. Ad propositum de charitate dico, q̄ intenditur quia eductur de imperfecto ad perfectum. Dispositio autem ad eius intensiōem, sunt actus charitatis: quos non oportet esse maiores intensiue sed extēsiue, id est quod sint plures quā prima. Ipse autem actus

charitatis non requirit aliam dispositionem ad hoc, quod intendatur.

Tertiō. forma, secundum quam aliquid monetur, habet partes, vt dicit Commentator primo phys. sed minus album mouetur ad maiorem albedinem: ergo in albedine sunt partes, quarum vna post aliam aduenit.

Respondeo q̄ per partes non intelligit Commentator partes essentia formæ, sed formam sub vno esse appellat vnā partem: & sub alio esse aliam. Istę responsiones eliciuntur præsentī dist. 2. q. ar. 2.

Cōtra has responsiones arguit Grego. † primo. Nulla forma accidentalī dat esse subiecto distinctum ab ipsa forma, ergo non intenditur per hoc, quod dat aliud & aliud esse. antecedens probatur. Illud esse est in subiecto: ergo per aliud esse: & sic in infinitum.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia: quia vt dictum est dist. 8. q. prima. constitutum ex forma & subiecto est adhuc potentiale respectu ipsius esse. aggregatum vero ex forma & esse nō est amplius potentiale: cum etiam sit æqualissimum.

Secundō. Illud esse est eiusdem rationis cum forma: aut diuersarum rationum. Si primum, ergo sicut esse per te habet gradus, ita & forma. Si diuersarum: tunc omnes rationes, quas facis ad probandum, q̄ forma non habeat gradus, possunt fieri ad probandum, quod etiam esse non habeat gradus.

Respondeo primō. q̄ esse non est proprie eiusdem rationis specificē nec alterius, quia non habet proprie rationem quidditatis. Si tamen alterum eorum sit concedendum, dicitur q̄ nō est eiusdem rationis, cum forma: sicut nec actus cum potentia. Ad improbatōē dico, q̄ esse non habet gradus intrinsecē. & q̄ sicut forma non additur formæ: sicut vnum esse non additur alteri: licet vnum succedat alteri, nec esse perfectius est compositius quā esse imperfectius. Dico, tamen, q̄ esse habet gradus extrinsecē: quia ibi sunt plura esse, quorum vnum est perfectius alio, & perfectius continet aliud imperfectius.

Si dicatur ergo similiter est etiam de for.

Greg. hic q. 2.

de forma: quia scilicet dum intenditur additur forma perfectior, quæ continet imperfectiorem.

Respondeo, q̄ non: quia tunc forma quæ intenditur non esset maior quā prius: sed post imperfectam veniret perfectior.

Arguit præterea quinque rationibus, quod præcisa causa intensiōis non sit dispositio subiecti: quod concepimus vt supra dictum est, in responsione ad secundum.

Contra eandem arguit Adam argumento Scoti. Si in forma intensa nihil est q̄ non sit in remissa: sequitur quod charitas & gratia cuiuslibet viatoris sit æqualis charitati & gratiæ Christi: sed hoc est falsum: ergo consequentia patet. ex quo intensio non est per additionem partis formæ ad formam, sequitur q̄ non est perfectior entitas formæ intensæ quā formæ remissæ. nec valet dicere q̄ forma intensior dat nobilius esse quia loquor de forma præcisē accepta, vt distinguitur ab esse secundum te.

Respondeo. primo, q̄ gratia Christi vt præcendit ab esse nullius est bonitatis, sicut in simili dictum est distinctio. 3.

¶ Dico secundō, quod si per impossibile essent duæ gratiæ separatæ ab omni subiecto: vna non esset perfectior alia.

¶ Dico tertiō, quod gratia Christi est dignior omnibus alijs propter duo. Primo quia perfectius actuat suum subiectum. Secundō propter coniunctionem ad diuinitatem, in quantum concurrit cum ea ad eundem actum: vt actus gratia illa informatus non tantum sit hominis sed etiam Dei.

Ad argumentum negatur cōsequētia. & responsio data est bona. Ad improbatōem, concedo gratiam Christi vt præcendit ab omni esse, non esse meliorem alijs: quia vt sic non est bona.

Secundō. Si forma intēditur sine additione: sequitur q̄ eadem forma potest fieri nobilior Angelo nulla entitate addita illi formæ, sed hoc est falsum: ergo consequentia probatur. Angelus excedit formam: puta albedinem finitē: excedit ergo eam. exempli gratia in proportiōe decupla: tunc si intendatur illa albedo, vt sit duodecies maior quā ante ipsa excedit Angelū.

Gratia Christi dignior alijs propter duo.

Esse neq̄ est eiusdem rationis nec diuersæ specificē, quia non habet rationem quidditatis.

Respondeo. negatur consequentia. quia non omne augmentabile etiā sine termino potest peruenire ad æqualitatem cuiuslibet, alterius finiti, si sit alterius rationis, cuiusmodi est Angelus & albedo.

Ex hoc sequitur, q̄ charitas viciniam potest tantum intēdi, vt æquetur charitati patriæ: nec cognitio viatoris cognitioni comprehensoris: nec gratia alicuius gratiæ Christi: quia sicut te neo pro nunc ista sunt diuersarum rationum: vt potest elici de veritate. q. 29. art. 3. ad quintum.

Contra eandem arguit Godofredus † primō. Termini motus sunt incompossibiles: ergo eadem forma non potest esse terminus à quo & ad quem.

Respondeo. primo dico, q̄ termini sunt compossibiles quod ad entitatē sed incompossibiles quod ad esse. Et sic est in proposito: quia forma vt est terminus à quo aliud esse habet, quā vt est terminus ad quem. Vel potest aliter dici q̄ forma remissa non est terminus à quo, quantum ad illud positum quod dicitur sed vt est sub priuatione perfectioris gradus: illa autem priuatio abijcitur adueniente perfectiori gradu. Nec oportet si terminus, ad quē sit positius q̄ etiam terminus à quo sit positius ad hoc, q̄ motus sit eiusdem rationis. quia motus specificatur solum à terminis ad quos.

Et si arguitur contra. Illa mutatio, cuius terminus à quo est priuatio, non est motus, sed mutatio: sed alteratio est motus, & non mutatio: ergo non habet pro termino à quo priuationem.

Respondeo. negatur maior. nisi illa priuatio sit alicuius simpliciter nō subiecti. priuatio autem gradus perfectioris formæ est in aliquo simpliciter subiecto.

Vel dicendum est vt elicitur de veritate. q. 28. articulo. 1. q̄ illa alteratio, & est motus, & est mutatio, vt est mutatio, habet terminum à quo priuationē: vt motus, habet formam imperfectam, quæ non vt forma simpliciter, sed vt forma imperfecta est terminus à quo.

Secundō. Forma remissa contrariatur formæ intensæ: ergo non est eadem cum ea.

Respondeo. negatur antecedens. si subiectū vt est sub formā remissā con-

Godofredus. quolibet. 2. q. 3.

Utrū intensiōis formæ terminus à quo sit priuatio.

trariatur sibiipsum vt est sub forma intensa, in quantum plus habet de forma opposita, dum est sub forma remissa: quā dum est sub intensa. Nam remissē album plus habet de nigredine, quā intense album.

Tertio. In formis substantialibus forma perfectior distinguitur realiter ab imperfectiori: ergo & in accidentalibus.

Respondeo. negatur consequentia. quia distinctio in formis substantialibus prouenit ex ipsis naturis formarum in accidentalibus vero prouenit ex diuersa participatione subiecti.

Quarto. Forma intensa continet remissam, sicut sensitiuum continet vegetatiuum. sed adueniente sensitiuo, corrumpitur vegetatiuum. ergo adueniente forma intensa, corrumpitur remissa.

Respondeo. negatur maior, quia continentia vegetatiui in sensitiuo prouenit ex propria ratione formæ: quia, scilicet sunt alterius rationis: & vna dat omnem perfectionem, quam dat alia & adhuc plus. Impossibile est autem vnam speciem efficere aliam, sed continentia formæ remissæ in intensa prouenit ex esse, quod habet forma in subiecto, & non ex propria ratione cum sint vnius rationis: sed distinctæ, sicut perfectum & imperfectum. possibile est autem imperfectum effici perfectum.

Quomodo
generatur
charitas.

Ad perfectam vero notitiam prædictorum sciendum est, quod charitas sic generatur. primo enim Spiritu sancto, mouet liberū arbitriū ad bonū. postea voluntas sic mota conatur ad bonū: quāuis iste conatus possit esse simul tempore cum infusione charitatis. Differt autē charitas ab habitibus acquisitis: quia actus comparatur ad habitum acquisitum, vt dispositio, & vt causa agens qua, conatus autē comparatur ad charitatem solū vt dispositio. Et quia qui est melioris naturæ, potest habere meliorem conatum: ideo qui habet meliorem naturam, dummodo sit par conatus magis recipiet de perfectionibus infusis. Quando autem quis operatur secundum totum conatum necessario necessitate infallibilitatis ei infunditur gratia. Et similiter quando habens charitatem operatur secundum totam virtutem charitatis necessario intenditur, charitas nisi ponatur obstaculū.

Sciendum secundo, quod dispositio ad charitatem aliquando est maior intensiue: quia, scilicet vnus actus est intensior alio, eo quod magis actuat subiectum, in quo est: & dat ei perfectius esse, quod esse ideo est perfectius, quia magis accedit ad similitudinem primæ actualitatis subsistentis, & primæ charitatis, quæ est actus purus. Aliquando dispositio est maior extensiue: quia scilicet iunt plures actus, quorum vltimus agit in virtute præcedentium.

Sed dubium est quomodo illa multiplicatio actuum reddat hominem magis dispositum: cum illi actus non maneat simul nec aliquid reliquant in homine.

Ad quod dico, quod actus charitatis aliquid relinquunt in viribus sensitiuis per modū habitus, secundū quæ incitantur ad obediendum diuino amoris: vt dicit S. Do. præfati dist. q. 1. art. 3. Et quanto magis habet de dicta impressione, tanto magis dicitur homo dispositus ad eliciendū actum intensiorem, qui est vltima dispositio ad augmentum charitatis.

Sciendum tertio, quod quanto anima plus habet de dicta dispositione, tanto dicitur magis capax charitatis: est enim capacitas quædam habitus siue quædam relatio fundata in dispositione potentie passiuæ: siue in potentia passiuæ in ordine ad actum primum vel secundum. Aucto, autem fundamento, augetur relatio: & ideo aucta dispositione dicta, augetur capacitas voluntatis ad charitatem. Et quia charitas est dispositio ad lumen gloriæ: idcirco aucta charitate, augetur capacitas animæ ad lumen gloriæ. Et licet charitas sit in voluntate & lumen gloriæ in intellectu: est tamē vtrunque in eodem subiecto, quod, scilicet in anima.

CONCLUSIO IIII. Omnis forma, quæ augetur per maiorem radicationem in subiecto, augetur essentialiter. Hanc probat præfati distinct. q. 2. ar. primo. Omnis forma accidentalis aucta secundum suam virtutem augetur essentialiter: quia virtus formæ accidentalis non distinguitur ab ea. Vel si distinguitur, est eius immediatus effectus. & ideo aucto vno augetur aliud: sed forma quanto magis radicatur in subiecto, tanto est maioris virtutis: quia subiectum potest per eam producere

Dispositio ad charitatem, quandoq; maior intensiue & quandoq; extensiue.

ducere intensiorem actum: ergo omnis forma, quæ augetur per maiorem radicationem in subiecto, augetur essentialiter.

CONCLUSIO V. Charitas augetur, quia educitur de imperfecto ad perfectum. Hanc probat vbi supra. Charitas non augetur per additionem partis ad partem: ergo vt educitur de imperfecto ad perfectum.

CONCLUSIO VI. Alique formæ, intenduntur non solum per maiorem participationem subiecti, sed etiam per additionem. Hanc probat prima secundæ. quæstione 5. ar. primo. de scientia quæ intenditur per additionem specierum intelligibilium.

Sed sciendum, quod hæc conclusio non contradicit præcedentibus: quia ex duabus speciebus intelligibilibus non fit vna.

Ex quo sequitur, quod ista additio est extrinseca: nam habitus scientiæ vt dicit collectionem specierum, non est simplex qualitas: vt dictum est in prologo. q. 3.

CONCLUSIO VII. Nulla forma substantialis est intensibilis. Hanc probat prima secundæ. quæstio. 5. artic. primo. Nulla forma consistens in indiuisibili est intensibilis: sed omnis forma substantialis consistit in indiuisibili, cum der esse specificum: ergo minor probatur. Illa quæ sunt sicut numeri, consistunt in indiuisibili: sed omnes formæ substantiales sunt sicut numeri, vt dicitur octauo meta.

Corollarium primum. Nulla qualitas denominata à numeris est intensibilis. probatur quia eius ratio in indiuisibili consistit: concedo tamen aliquam qualitatem esse intensibilem: vt declarabitur in secundo distinct. 16. in fine.

Corollarium secundum. Nulla forma simplex abstractiue designata suscipit magis & minus. probatur eodem modo, quia ratio cuiuslibet in indiuisibili consistit cum species rerum sint sicut numeri.

Contra arguit Gregorius. quod ex illa maxima, scilicet species rerum sunt sicut numeri sequitur formam habere partes intrinsecas: quia numerus habet partes distinctas: ergo etiam forma.

Greg. hic q. 3. Virtus forma habet intrinsecas partes.

Respondeo. negatur consequentia: quia similitudo inter numeros & species rerum, non attenditur quantum ad illud, sed in hoc quod sicut nullus numerus componitur ex partibus eiusdem rationis cum ipso: sic nulla quidditas diffinibilis potest constitui ex multis similibus ei: puta vna humanitas ex multis humanitatibus, vel vna albedo ex multis albedinibus. Item quod sicut additio vnitatis variat speciem numeri: sic etiam additio ad formam variat speciem eius.

CONCLUSIO VIII. Charitas via quantumcunque intendatur, adhuc potest intendi in infinitum. Hanc probat præfati distinct. quæst. secundæ. artic. quarto. Charitati non repugnat ex natura sua intendi in infinitum: cum sit quædam participatio charitatis infinite, neque ex parte agentis, cum sit infinite virtutis, neque ex parte recipientis: quia quanto creatura plus recipit de charitate: tanto plus sua capacitas augetur. ergo nullo modo charitati repugnat augeri in infinitum.

Contra probationem arguit Aureolus primo. Ex hoc sequitur, quod bonitas creaturæ possit augeri in infinitum: sed hoc est falsum. ergo tenet consequentia, quia bonitas est etiam quædam participatio bonitatis infinite.

Respondeo. conceditur consequentia de bonitate accidentali, sed negatur de bonitate essentiali: quia licet vtraque sit participatio diuinæ bonitatis: tamen bonitas essentialis creaturæ dat esse specificum quod consistit in indiuisibili: idcirco statim desinit esse variata forma. bonitas vero accidentalis non dat esse specificum: & ideo potest dare perfectius esse, quā prius dato quod non variet speciem.

Secundo. Nulla creatura potest habere capacitatem infinitam: ergo repugnat ex parte recipientis charitatem augeri in infinitum. antecedens probatur. Si creatura posset habere capacitatem infinitam: maxime hæc habuisset anima Christi: sed non habuit vt dicit Sanctus Do. de veri. quæstione secunda. 9. articulo. 3. ad sextum.

Respondeo. negatur antecedens. de capacitate potentie obedientialis: vt dicitur

itur. de veri. vbi supra, ad 3. talis enim impleri non potest vt ibi dicitur. Quod non sic intelligo quasi illa capacitas sit immediate disposita, & ex natura sua possit capere quantumcunque formam secundum intensiorem, puta charitatē, vt mille aut mille millium graduum: sed ideo dicitur non posse repleti: quia potest recipere formam talis speciei vel alterius: & sic in infinitum. Item, quia talis capacitas potest plus, & plus ampliari: quia quanto magis actuatur, tanto magis efficitur capax perfectioris actus.

¶ Dico secundò, q̄ ista capacitas licet possit ampliari in via, non tamē in patria. quia tunc erit coniuncta fini ultimo. Et hoc ponitur tertio. distinct. 13. quæstio. 1. articulo. 2. quæstio. 3. ad secundum.

¶ Ad probationem antecedentis negatur maior, nam anima Christi nō habuit quicquid potest fieri à Deo. posset enim de potentia absoluta facere creaturam, in qua esset maior capacitas ad gratiam, quam fuerit in anima Christi: licet de potentia ordinaria statueret quòd nullus perfectus participet actum gratiæ, quam anima Christi: cuius gratia dicitur esse infinita in ratione gratiæ.

¶ Dico tertio: q̄ licet anima in quantum est imago Dei sit capax gratiæ: tamen vt sic non est immediate, & siue aliquo ordine capax cuiuscunque gradus. est enim aliquid gradus, cuius non est capax, nisi eius capacitas ampliatur.

Contra conclusionem arguitur. primo. Nullus motus rectus est infinitus, vt dicit Philosophus. 8. physicorum. & Commentator comen. 63. & 72. sed intensio charitatis est motus rectus: ergo.

Respondeo. Dico primo, quòd omnem augmentum charitatis habet terminū, sed post illud augmentum potest etiam adhuc aliquid augmentū, vt dicitur præfenti dist. q. 2. art. 4.

¶ Ex quo sequitur, q̄ motus augmenti charitatis in infinitum non est vnus motus continuus, sed multi.

¶ Dico secundò, q̄ forma indiuisibilis secundum essentiam & per accidēs, eo q̄ est in subiecto indiuisibili, sicut inducitur in subiecto in instanti, ita augetur in instanti. Et nullus motus præter localem est simpliciter continuus,

vt dicit Commentator. 7. physicorum comen. 55.

Ad argumentum concedo, q̄ motus charitatis non potest continuari in infinitum, non tamen sequitur quin charitas possit augeri in infinitum pluribus motibus.

Secundò. Impossibile est procedere in infinitum in his, quæ immediate respiciunt eandem potentiam, vt dicitur tertio physico. com. 68. sed omnes gradus charitatis respiciunt immediate eandem potentiam, ergo, minor probatur. quia dato quocunque gradu, Deus potest illum causare in anima, dato quòd prius non induxerit gradum præcedentem.

Respondeo. Primò conceditur maior, cuius ratio est, quia vnumquodque potest reduci in actum secundum modum suæ possibilitatis. si ergo detur aliqua potentia, quæ immediate respiciat aliquem actum poterit immediate eum habere. & si immediate respicit infinitos poterit immediate habere infinitos, sicut potest habere vnū, cum ita immediate respiciat infinitos sicut vnum.

¶ Dico secundò per oppositum, quòd vbi est procedere in infinitum, ibi non immediate respicitur eadem potentia. Linea enim est diuisibilis in infinitum, quæ non immediate est in potentia ad omnem diuisionem sed mediante prima diuisione, per quam medietas lineæ fit in actu est in potentia ad secundam diuisionem. Ad omnem vero additionem cuiuscunque quantitatis est in potentia immediate, cū æquè primò possit ei fieri additio quadripedalis quantitatis sicut bipedalis, & propter hoc non est processus in infinitum in additione. In numeris autem proceditur in infinitum, quia ex additione cuiuscunque unitatis acquiritur noua potentia. Vbi tamen est quædam diuersitas, quia multi actus simul esse possunt puta binarius in actu, & ternarius in actu, & multæ partes continui in actu, sed potentia ad tales diuisiones vel additiones non simul sunt, immo dum secunda ponitur euacuatur prima, nec habent idem proximum fundamentum, quia potentia ad primam diuisionem fundatur in toto continuo, sed potentia ad secundam fundatur immediate illius. Et similiter potentia charitatis ad tale augmentum

Motus charitatis nō potest continuari in infinitum.

Maior capacitas esse potest, quam anima Christi de potentia Dei absoluta.

mentum fundatur in charitate tanti gradus: & potentia ad ulterius augmentum fundatur in charitate maioris gradus, etiam remanente perfectiori actu, qui acquiritur desinunt illæ potentia. Concella ergo maiori: negatur minor de potentia passiuæ creaturæ: quia talis est finita & proportionata charitati certæ intensiōis, qua maiorem nō posset immediate recipere nisi eius capacitas ampliatur: quod fiet: si primò infundatur animæ charitas sibi proportionata: vel per alium modum Deo possibilem: qua posita ampliatur capacitas animæ ad aliam charitatem: quia ex additione cuiuscunque charitatis additur ei noua potentia ad aliam: sicut exemplum dedi de numeris. Conceditur autem illa minor de potentia logicali, quæ est potentia non repugnantia: & de potentia diuina, de qua etiam procedit probatio illius minoris: sed nihil ad propositum. quia oportet maiorem totius argumenti intelligi de potentia passiuæ, alioquin esset falsa.

Tertio. vbiunque est processus ad infinitum, ibi proceditur ad potētiam, & non ad actum. vt dicitur 3. phy. ¶ sed in augmento charitatis proceditur ad actum, & non ad potentiam. ergo non potest augeri in infinitum.

¶ Respondeo ad maiorem: quòd non oportet id quod secundò acquiritur esse minus actuale, quam id quod primo acquirerebatur: sed oportet, quòd potentia plus & plus actuetur. & sic vult Comment. in quo sensu negatur minor.

¶ Dico secundò q̄ philosophus ibi loquitur in rebus materialibus. vbi potentia limitatur per materiam. & ideo non potest plus & plus fieri capacior sine statu.

Quartò arguit Scotus ¶ si charitas est augmentabilis in infinitum: sequitur q̄ est deuenire ad vnā quæ in infinitum excedit quamlibet charitatem finitam. hoc est falsum: quia cum Deus videat eam vt factibilem: sequitur quòd posset eam facere. ergo.

¶ Respondeo. negatur consequentia. sicut etiam in numeris procedit in infinitum: non tamen est dare vnum, qui alios excedat in infinitum: & similiter in diuisione continui nō est dare vnā partem in infinitum paruum.

Quintò quantumcunque charitatem potest Deus facere, tantam potest face

re. ponatur ergo in esse, quòd faciat quantum potest: ergo non poterit facere maiorem.

¶ Respondeo. conceditur antecedēs in sensu diuiso. sed non debet poni in esse per vnā singularem: sed per multas singulares, quartū quilibet est possibile: sed tota copulatiua est impossibilis. quod sic intelligo. Assignata quantumcunque charitate, verū est dicere, hanc aliquantam charitatem Deus potest facere: & respectu illius habet virtutem productiuam: tamen est impossibile, q̄ faciat omnem quam potest facere: quia tunc producta illa charitate, qua maiorem non posset facere potentia diuina esset exhausta, & ad illam limitata. In sensu autem composito negatur illud antecedens. quia æquipollet isti propositioni. possibile est Deum facere tantā charitatem, q̄ maiorem facere non posset. Eodem modo responderetur ad istam. Quantumcunque numerus potest esse: tantus potest esse. cum ergo sit procedere in infinitum in numeris, ponatur in esse: erit actu numerus infinitus.

Sextò omnem entitatem creatam, quam Deus intelligit: potest producere: sed Deus intelligit charitatem infinitam. ergo.

¶ Respondeo. negatur minor. licet enim nullam videat quin adhuc ea maiorem videat: nullam tamen videt infinitam.

CONCLUSIO IX. Motus augmenti qualitati non est continuus. Hanc ponit philosophus. 8. phy. text. 13. dicens. Neque augeri neque minui continuè possibile est: & postea subdit similiter autem & in alteratione quilibet: & Commen. ibi in fine com. 13. contra Alpharabium dicentem omnem motum esse continuum, dicit hoc non esse necessarium nisi in motu locali. Idem ponit. 3. phy. com. 6. idem tenet. S. D. 6. phy. 1.

Contra arguit Greg. ¶ primo. Sequitur q̄ actiuum naturale nō impeditur pro aliquo tempore in debita distantia esset præsens passio disposito: & tamen non ageret in ipsum hoc est falsum: vt patet primo de generatione: ¶ & 9. meta. ¶ ergo consequentia probatur. quia actus naturaliter intendit habitum. & per te intendit ipsum in instanti. ergo in toto tempore durationis actus post illud instans actus erit

Non omnes gradus charitatis respiciunt immediate eandem potentiam passiuam.

Tex. 31.

Scotus hic. q. 4.

Impossibile est deū omnē charitatē facere, quā potest facere.

Greg. hic 9. 5.

text 31. Tex. 108.

praesens habitui: & non aget in ipsum.
 Respondeo. primò negatur falsitas consequentis in his, quæ totum effectum, qui possunt producere, faciunt in instanti, vt patet de corpore luminoso, quod statim illuminat diaphanum, nec post causat maius lumen; quandiu est in eadem distantia. Similiter etiã actus in primo instanti sui esse causat in habitu quicquid potest, & in tempore sequenti nihil plus causat.

Si dicatur corpus luminosum postquam causauit in instanti lumen in diaphano, postea conseruat ipsum in tempore, ergo agit in diaphano per tempus.

Respondeo. quòd non dicimus esse impossibile quòd agat per tempus: sed quòd non oportet. nam illa conseruatio est per accidens in termino: quia potest mensurari quolibet instanti illius temporis. Sicut etiã video, licet in tempore: tamen hoc accidit sibi, quia potest esse in instanti, vt dicit S. D. in simili. 4. distinct. quæstio. 1. artic. 5. quæstio. 3. ad 1.

Visio est in tempore rãtum per accidens.

Dico secundò, quòd consequentia primi argumenti negatur: quia post instans quo actus auxit habitum, ipse habitus non est susceptiuus alicuius effectus illius actus, sicut etiam calidum remissum postquam assimilauit sibi passum, si per mille annos staret in eadem proximitate, nil amplius ageret in ipsum.

Contra istam responsonem arguit sic. Si Sortes habens habitum mansuetudinis, produceret in vna hora decem actus æquales, tunc ille habitus esset intensior, in sine quàm in primo instanti istius horæ, ergo si producit vnũ actum, quem conuuet per horam: habitus erit intensior in sine horæ quàm in primo instanti.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem similiter negatur antecedens. non enim quilibet actus auget habitum: immo si primus auget habitum, oportet quòd secundus sit intensior primo, si debet augere, & tertius secundo. prima secundæ. q. 2. ar. 3.

Secundo arg. habitus potest remitti continuè, ergo & augeti. antecedens probatur. suppono, quòd actus contrarius habitui remittat habitum. tunc arguitur sic. Actus remittit habitum; & non in instanti, ergo in tempore. maior supponitur. minor probatur. Nò potest

dici, quòd actus remittat habitum in primo instanti, in quo est, & non in sequentibus; quia non est debilior in sequentibus quàm in primo. Nec quòd remittat in posteriori aliquo instanti & non in primo, quia actus nò est fortior in posteriori instanti quàm in primo. ergo non remittit in instanti.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur minor, & dico, quòd remittit habitum in primo, & non in alijs, non ex hoc, quòd actus sit debilior quàm ante, sed quia passum non est dispositum ad recipiendum eius actionem; sicut erat in primo instanti.

Vbi est sciendum, quòd actus contrarius habitui causat in primo instanti in passo aliquid contrarium habitui in tali gradu, qualem prius habebat. & sic remittitur habitus ad inductionem illius dispositionis contrariæ ipsi habitui. Et quia actus post primum instans, quo induxit illam dispositionem: non inducit aliam, ideo non remittit habitum post primum instans. Et sicut ad intendendum illam dispositionem requiritur fortius agens, ita etiam requiritur intensior actus.

Tertiò sequitur quòd actus diurnior non magis intenderet habitum, quàm actus minus diurnus. hoc est falsum, ergo.

Respondeo. negatur minor. est tamen continuatio actus, quia non potest diu tenere: quin ipse actus intendatur vel remittatur: quia per diurnam considerationem res distinctius concipitur, & plura concurrunt mouentia appetitum ad eliciendum, vel imperandũ intensiorem, vel remissiorem actum.

Quartò. in quolibet instanti: temporis mensurantis approximationem corporis luminosi ad diaphanum: diaphanum est magis illuminatum quam ante. ergo illud lumen intenditur in tempore. consequentia patet. antecedens probatur: quia quanto corpus illuminans est propinquius diaphano: tanto magis illuminat.

Respondeo. negatur antecedens. quia corpus quod approximando illuminat diaphanum: oportet prius per certum spacium moueri: & in ultimo instanti temporis mensurantis illum motum illuminat magis quam ante. Cuius ratio est: quia oportet dare minimum

Corpus luminosum non illuminat, nisi prius moueretur.

gradum luminis sicut & cuiuslibet formæ sensibilis. Vnde non oportet quod si lumen vt octo causatur in certo tempore, quod medietas luminis causetur in medietate illius temporis. immo est aliqua pars ita modica lucis, quod ipsa non potest produci in aliqua mensura ei adæquata: sed simul producitur cum toto.

Quintò sequitur, quòd agens naturale non impeditur & sufficiens non agat in passum sibi approximatum, hoc est falsum, ergo consequentia probatur. Sit A calidum approximatum B calefactibili: aut in quolibet instanti suæ presentie intendit calorem in parte sibi propinquiore aut non. si sic ergo illa alteratio est continua. si non, ergo agit in passum sibi approximatum.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico: quòd per aliquod tempus disponit passum ad calorem & in ultimo instanti illius intenditur calor magis quam prius: & sic successit.

Contra istam responsonem arguo sic. per te passum disponitur in tempore. sed dispositio est alteratio. ergo aliqua alteratio est in tempore: & sic habetur propositum.

Respondeo. dico primò quòd agens ad hoc quòd inducat secundas qualitates, prius disponit subiectam per primas: & similiter antequam inducant istas disponit subiectum per raritatem & densitatem: quæ consequuntur motum localem. Motus ergo localis, qui potest esse continuus, est dispositio ad raritatem & densitatem: quæ vel causantur vel intenduntur in ultimo instanti temporis mensurantis motum localem, quo partes fuerint distantes.

Contra. quando lapis durissimus calefit: non oportet ipsum rarefieri. ergo raritas non est dispositio necessaria ad calorem.

Respondeo. negatur antecedens: quia quia sicut calefit secundum exteriores partes: ita etiam rarefit secundum partes propinquas superficiei.

Dico. tamen quòd raritas non est necessaria dispositio ad lumen. sed ipsum præcedit motus localis.

Sexto ille qui approximatur igni, experitur quòd quãdiu tenet eam

Experire o viri generis prædicta de intensione,

in eadem proximitate continet magis ac magis calefit, ergo in tempore.
 Respondeo. negatur antecedens. nullus enim experitur illud augmentum esse continuum: quia nullus experitur quamlibet partem temporis: immo aliqua est ita modica, quæ non percipitur distinctè & ita etiam de motu locali. vnde nullus est certus, an inter duas intensiones caloris instantaneas lapsus sit tempus. Et sic est finis huius maximæ & difficillimæ quæstionis.

DISTINCTIO. XVIII.

Distinct. 18. quæritur. Vtrum donum sit proprium nomen Spiritus sancti.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Donum potest accipi essentialiter, & personaliter. Prima pars probatur. Illud quod conuenit essentialiter diuinæ, est quid essentialiter: sed donum conuenit essentialiter: quia vt inquit Hilarius. 8. de trinit. essentialiter diuina est donum, quod pater dat filio: ergo. Secunda pars probatur. Nam de ratione doni est: quòd detur ab aliquo. si ergo accipiatur donum, secundum quòd est alicuius dantis per originem: sic dicitur personaliter, quia vt sic dicitur relationem originis ad id a quo datur. Donum vero essentialiter acceptum dicitur esse alicuius per idem tatem, & non per originem.

CONCLUSIO II. Donum acceptum personaliter est proprium Spiritus sancti. Hanc probat. 1. quæstio. 38. articulo secundo. Donum acceptum personaliter est proprium illi personæ quæ procedit in ratione primi doni. sed Spiritus sanctus est huiusmodi. ergo. quia procedit vt amor, amor autem est primum donum: cum quicquid aliud donat quis alicui sit ex amore.

Contra probationem arguit Aureo. Si Spiritus sanctus procedit vt amor, sequitur quod ex vi suæ processionis sit beatus. cum amor in diuinis sit beatificatiuus. sed ex vi suæ processionis non est beatus: immo ex ea habet tantum quòd sit Spiritus sanctus ergo.

Respondeo. vt inquit S. D. 1. distinctio. 10. articulo. 1. ad quartum. Amor potest accipi essentialiter notionaliter & personaliter. Si essentialiter talis est

esse minoris dubitationis longè magis periculum inesse contraria doctrina: quæ more garrulitatis & vagationum somphystarum quædam asseruat.

Aureol hic art. 1.

beatificatus. vnde de hoc amore loquendo conceditur consequentia, sed non est contra nos qui non dicimus. Spiritus sanctus procedere per modum talis amoris. Si accipitur notionaliter idem est quod communis spiratio. Si personaliter est ipsa persona. Spiritus sanctus & de amore his duobus modis accepto negatur consequentia.

Secundò si Spiritus sanctus est amor: sequitur quod sit id, quo omnia bona donantur, sed hoc est falsum, quia tunc haberet specialem efficientiam super creaturas, ergo Spiritus sanctus non est amor.

Respondetur negatur minor. Ad probationem negatur consequentia, quia in diuinis est tantum vna causalitas, sed bene sequitur, quod sit ratio processionis cuiuslibet creaturæ. Cùm enim Deus producat creaturas per intellectum & voluntatem, de ratione primi principij est, quod præconcipitur formam creatorum, & sic oportet, quod producat verbum: & similiter de ratione eius est quod amat præconcepta, quod est spirare amorem.

Contra conclusionem arguitur primò. Nullum ens rationis & includens creaturas, est constitutiuum diuinæ personæ: sed donum est huiusmodi, cùm enim datur creaturis includit eas vt terminum, & habet ad eas respectum rationis.

Respectus rationis quo dicitur esse constitutiuum diuinæ personæ.

Respondetur primò quod licet nullus respectus rationis constituat diuinam personam, potest tamen assequi formale constitutiuum eius: eo quod tale constitutiuum non potest à nobis intelligi, nisi cointellecto respectu rationis. Et non solum hoc accidit in constitutivis personarum: sed etiam in essentialibus. cõstat enim quod intellectio creaturarum est quid essentialiale & tamen dicitur habitudinem ad creaturas.

Donum constituit Spiritum sanctum.

Dico secundò, quod donum constituit personam. Spiritus sanctus & in obliquo dicit respectum rationis, est enim donum id quod est aptum donari creaturæ, & hoc conueniebat Spiritus sanctus ab aeterno. Ille tamen respectus rationis non intrat constitutionem diuinæ personæ.

Secundò nulla persona diuina refert ad se sua proprietate personali. sed Spiritus sanctus refertur ad se, vt est datus: quia potest dare seipsum, ergo per hoc non constituitur.

Respondetur primò quod est differen-

tia inter donum & datum, quia datum con significat tempus, donum autem non: quia est nomen. Item donum addit liberalitatem super datum. nam donum est datio liberalis, item datum importat actionem in actu. Donum vero dicit aptitudinem ad dandum.

Dico secundò quod dare potest accipi essentialiter, & sic conuenit Spiritus sanctus & dare sic acceptum nõ dicit relationem realem, sed rationis ad id quod datur. Alio modo accipitur notionaliter, & sic dicit relationem realem ad datum. Spiritus sanctus ergo refertur ad se relatione rationis vt est datus essentialiter: non autem vt est datus personaliter: sed vt sic refertur ad patrem & filium.

Sequitur ex dictis quod processio Spiritus sanctus est donatio, non tamen proprie potest dici datio: quia datio dicit actualem respectum rationis ad creaturas, processio autem Spiritus sanctus est aeterna, vnde cum non habuerit ab æterno illum respectum rationis: datio dici non potest, donatio autem non dicit illum respectum nisi aptitudinaliter.

DISTINCTIO. XIX.

Irca. 19. di. quæritur primo. Vtrum vna diuina persona sit in alia.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Essentia diuina est ratio quod vna persona sit in alia. Hanc probat S. Do. 1. q. 2. art. 6. per hoc quia eadẽ essentia numero est in omnibus personis diuinis.

Contra arguit Aureo. 1. primo. Vna persona est in alia: sicut subsistens in subsistente: vt dicit Aug. de fide ad Petrum. cap. 2. sed essentia non est in personis sicut subsistens, ergo non est ratio vni personæ, quàm sit in alia.

Respondetur negatur consequentia. nam corpus meum est mihi ratio quod sim in loco dimensiuè, & tamen sum in loco sicut subsistens in subsistente, corpus autem meum non sic, & multa alia exempla dari possent.

Secundò, ista consequentia non valet, essentia filij est in filio: filius est sua essentia, ergo filius est in filio, vel sic, ergo filius est in essentia, ergo nec illa consequentia valet quam facit S. Do.

Respondetur negatur consequentia vltima. Vnde dico primo, quod ista præpositio in importat distinctionem, & ideo nulla res potest dici esse in alia nisi

Dare essentialiter & notionaliter accipitur.

Forma est in habere formam & non econuerso.

Scotus hic. q. 2.

Aureol. hic. art. 1.

nisi sit ab ea distincta re vel ratione. Filius autem nullo modo distinguitur à se, ideo ista non conceditur: filius est in filio.

Dico secundò, quod forma potest dici esse in nõ habente formam & non econtrario. vnde dicitur quod deitas est in Deo, non autem quod Deus sit in deitate. Similiter natura potest dici esse in supposito, & non econtra. vnde dicitur quod deitas est in patre, & non tamẽ dicitur quod pater sit in deitate vel in diuina essentia. Et propter hoc non conceditur: quod filius sit in essentia, prædicta eliciuntur a. S. D. dist. 3. q. 1. art. 3. ad primum. Et dist. 19. q. 3. ar. 2. ad tertium.

Contra eandem arguit Scotus. Illa proprietates que conuenit essentia quantum est communicabilis: non conuenit personis ratione essentia, sed esse in aliis conuenit essentia in quantum est communicabilis, ergo non conuenit personis ratione essentia, maior probatur. Id quod conuenit suppositis, vt incommunicabilia sunt: puta generare & generari non conuenit ipsi essentia, ergo quod conuenit essentia vt comunicabilis: non conuenit personis per essentia.

Respondetur primò negatur maior, quia talis proprietates potest conuenire personis, licet alio modo: sicut esse in loco conuenit corpori: quia est quantum, & ratione corporis conuenit anima que non est quanta, sed alio modo conuenit anima quam corpori.

Ad probationem negatur consequentia: quia proprietates suppositorum non conueniunt sic naturæ sicut econtra. Nam Sortes est vnus speciei cum Platone ratione naturæ humanæ: quæ est vna secundum speciem propter suam communitatem, non tamen natura humana subsistit sicut supposita.

Dico secundò, quod posset concedi consequentia qua probatur maior: sed negandum est antecedens, quia aliqua proprietates suppositorum conueniunt essentia: licet alio modo. Nam hoc prædicatum persona dicitur de patre vt est incommunicabile: & tñ quia pater est persona: conceditur etiam quod diuina essentia est persona: imò quod est tres personæ.

CONCLUSIO. II. Relatio est ratio quod vna persona sit in alia. Hanc probat vbi supra sic. Id, quod includitur in formali ratione alterius est ra-

tio, quod id cui conuenit sit in alio, sed relatio est huiusmodi, ergo quia includitur in formali ratione relationis sibi opposita.

Ex quo patet quod relatio, est ratio quod vna persona sit in alia secundum intellectum, & non secundum esse vt imponit Aureo, falsè. S. D.

Contra arguit Henricus. Si vna persona est in alia & econtra ratione relationis & ratione essentia: sequitur quod idem sit continens & contentum primo & per se respectu eiusdem: cuius oppositum dicit philosophus, quarto phys. 1. ergo vna persona nõ est hoc modo in alia, consequentia probatur. Id quod secundum, se totum continetur in alio & econtra est continens & contentum respectu eiusdem primo & per se: sed sic esset in proposito: quia in personis nihil est nisi essentia & relationes, si ergo vna persona est in alia & econtra quantum ad essentiam & quantum ad relationem: sequitur quod contineat eam & continetur ab ipsa secundum se totam.

Respondetur negatur consequentia: quia ad hoc quod aliquid sit in alio per se primò non sufficit, quod sit in eo secundum quodlibet sui, sed oportet quod secundum quodlibet sui sit in eo & eodẽ modo.

Dico secundò, non esse inconueniens aliquid esse primo & per se continens & contentum respectu eiusdem si sit ibi diuersus modus continentia, nam forma lapidis continet suam materiam primo & per se: & tamen primò & per se est in illa materia. In proposito filius est primò, & per se in patre sicut verbum in dicente. Et pater est primò & per se in filio: sicut originans in originato.

Dico tertio, quod vna persona est in alia secundum esse ratione essentia, & secundum intellectum ratione relationis.

Ex quo patet, quod non continetur & continet primò & per se quantum ad hæc, quia non eodẽ modo secundum vtrumque: quamvis contentia improprie attribuat in diuinis.

Contra eandem arguit Durandus 1. primo. Relatio est ratio: quod vna persona alteri opponatur, ergo non est ratio, quod vna sit in alia.

Respondetur negatur consequentia, de esse in alio secundum intellectum in oppositis relatiue: quia vnus relatiuorum est

Text. 24.

Quid sit esse in alio per se primo.

Durand. hic. q. 19.

est de intellectu alterius.

Secundo. Id quod continet aliud, se habet in plus quam id quod continetur. sed pater se habet aliquo modo in plus ratione solius essentia. ergo sola essentia est ratio quod vna persona sit in alia.

¶ Respondeo. negatur maior, nisi loquamur de inexistencia locali vel partiali. nam species continet genus actus: non tamen se habet in plus quam genus & maxime est falsa de continencia per identitatem: qualis est in proposito ratione essentia.

CONCLUSIO III. Originatio est ratio, quod vna persona sit in alia. Hanc probat vbi. 5. quia verbum est in dicente & contra. & similiter est amor in amante, & e contra.

Contra arguit Aureo. † primo. Nullus modus quo vna persona est in alia dicitur formaliter imperfectione. sed esse in alio sicut verbum in dicente & amor in amante dicit imperfectionem. ergo. minor probatur. Modus quo verbum est in dicente & amor in amante & e contra: est esse in alio: sicut principium in principio & e contra. sed iste modus essendi inest imperfectus vt dicitur Commen. 4. phy. com. 24. ergo.

Respondeo. Primo quod iste modus attribuitur deo, quantum ad id quod est perfectionis, excluda omni imperfectione. perfectionis autem est quod principium est simile suo principio quantum ad formam saltem secundum analogiam.

¶ Dico secundo quod modus quo vna persona est in alia secundum originem non proprie reducitur ad modum quo principium est in principio: sed ad modum quo vnum relatiuum est in alio. nam originans & originatum sunt relatiua vt dicit. S. D. presentis di. q. 3. ar. 2. ad 1.

¶ Dico tertio, quod modus quo verbum est in dicente, & amor in amante, est, valde proprius & perfectus.

Secundo, si pater est in verbo, hoc est maxime: quia dixit se verbo: sed dicit omnem creaturam verbo. ergo sequitur, quod omnis creatura sit eodem modo in verbo sicut & pater.

¶ Respondeo. tripliciter aliquid est in verbo. Vno modo vt dictum verbo: & sic omnis creatura est in eo, quamuis ipsum non adæquet sicut facit pa-

ter. Alio modo sicut cointellectum in intellectu. Tertio sicut duo supposita eiusdem nature. & sic nulla creatura est in verbo.

QVÆSTIO. II.

Queritur secundo. Vtrum in diuinis personis sit æqualitas.

Pro questione hæc est prima conclusio. Omnes personæ diuinæ sunt æquales. Hanc sic probat. 1. q. 42. art. 1. Nulla persona diuina est maior, aut minor alia. ergo sunt æquales.

Contra rationem & conclusionem arguit Aureo. primo. † Ad æqualitatem requiritur commensuratio: sed vna persona non commensuratur alteri. ergo vna non est æqualis alteri. Sequitur ex ista ratione, quod negatio maioritatis & minoritatis non sufficit ad æqualitatem maiorem. probat. Habitudo vnus quantitatis ad aliam est commensuratio: quia quantitas est mensura. sed æqualitas est habitudo vnus quantitatis ad aliam. ergo.

Respondeo. Primo non dicimus quod æqualitas sit negatio: sed quod est relatio fundata super vna quantitate ad quam sequitur talis negatio.

¶ Dico secundo quod æqualitas quantum ad rationem generis est commensuratio vt dicit. S. D. presentis dist. art. 1. ad quartum. In diuinis autem non est æqualitas ratione generis: & ideo nec commensuratio, quia commensuratio requirit duas quantitates, quæ commensurantur. In diuinis autem est tantum vna quantitas, sicut & vna essentia.

¶ Dico tertio, quod æqualitas in diuinis non est habitudo inter duas quantitates, nec inter duo quanta, sed est relatio duorum suppositiuium habentium eandem numero quantitatem.

CONCLUSIO II. Æqualitas diuinarum personarum fundatur super essentia diuina vt habet rationem quantitatis virtualis. Hanc ponit vbi supra, ad primum.

Pro notitia huius conclusionis suppositis illis: quæ ibi dicit S. D. Dico primo quod identitas & similitudo & æqualitas diuinarum personarum sunt eadē re & distinguuntur sola ratione. Cuius ratio est quia habent idem fundamentum vt dicit. 1. distinct. 19. arti. 1. immo hoc accidit etiam in creaturis: nam Sortes & Plato sunt idem in specie humana. sunt

Aureolis hic. q. 2.

Æqualitas in diuinis est relatio. duorum suppositiuium habentium eandem numero quantitatem.

Aureo. i. ibidem.

na. sunt etiam in ea similes & æquales: licet identitas & similitudo & æqualitas sint diuersarum rationum. Et loquor hic de æqualitate & similitudine largo modo: quia strictissime est similitudo tantum in qualitatibus & æqualitas in quantitate. forma enim substantialis secundum quod induit modum qualitatis: quæ consistit in hoc quod est habere diuisibilitatem aut intrinsecam: puta continuam aut discretam: aut extrinsecam, quæ attenditur secundum numerum obiectorum, in quæ aliquid potest dicitur fundare æqualitatem.

¶ Dico secundo, quod identitas non requirit necessariò distinctionem suppositorum. nam Sortes est idem sibi ipsi: æqualitas autē & similitudo necessario requirunt plura supposita.

¶ Dico tertio, quod similitudo & æqualitas non necessario requirunt vnitatem in numero illius, super quod fundatur sed identitas requirit vnitatem essentia secundum numerum si sit identitas simpliciter. Si vero sit indentitas, secundum quod vt est identitas species aut generis requirit identitatem secundum quid. puta quod non sint plures species aut plura genera.

Arguit Aureo. quod istæ relationes sint eiusdem rationis, quia habent idem fundamentum. Ad quod patet responso ex prædictis.

CONCLUSIO III. Licet quælibet persona procedens æquetur ei à qua vel à quibus procedit, non tamen e contra. Hanc probat vbi supra, ad tertium. Quæcumque persona diuina æquatur alteri accipit ab ea æqualitatem: sed persona producens non accipit æqualitatem ab ea, quam producit. ergo & sic patet secunda pars conclusionis. prima vero probatur per Aug. 6. de trinit. imago si perfecte implet id, cuius est imago, ipsa coæquatur ei: & non illud. suæ imagini.

Contra arguit Aureo. † Vna linea æquatur alteri lineæ & tamen non accipit ab ea æqualitatem. ergo licet vna persona non accipiat ab alia æqualitatem, potest ei æquari.

¶ Respondeo. primo negatur consequentia. quia æqualitas non dicitur vniuocè in Deo, & in creaturis.

¶ Dico secundo, quod de ratione eius quod alteri æquatur: non est: quod accipiat ab eo æqualitatem: sed oportet,

quod accipiat tantam quantitatem, quantum illud prius habebat. In diuinis autem vna persona non accipit nisi ab ea, à qua originatur: & ideo non dicitur æquari personæ æquari: nisi, originetur ab ipsa.

Secundo. Sicut se habet lux ad lucem, sic æquari ad æqualitatem. sed lux est ipsa lux posita in exercitio lucendi. ergo æquari est æqualitas posita in actu coæquandi. sed pater est ita in actu coequandi cum filio: sicut filius cum patre. ergo æquatur filio.

¶ Respondeo. negatur maior. Sed sic se habet æquari ad æqualitatem: sicut albari ad albedinem: quod verbum dicit motum ad albedinem, & accessum ad eam.

QVÆSTIO III.

Queritur tertio. Vtrum veritas secundum suam rationem formalem sit in intellectu: vel in rebus.

Pro questione hæc est prima conclusio. Veritas est tantum in intellectu principaliter: in rebus autem vt comparantur ad intellectum. Hanc probat. 1. quæstio. 16. artic. 1. Id ad quod terminatur primò actus intellectus, est principaliter in intellectu: quia nihil cognoscitur nisi vt est in cognoscente. sed intellectus primò terminatur ad verum. ergo.

Corollarium. Res naturales dicuntur veræ in comparatione ad intellectum diuinum, & res artificia: in comparatione ad intellectum nostrum. probatur. Res dicuntur veræ in comparatione ad intellectum. ergo dicuntur veræ ex respectu ad illum, ad quem per se comparantur: quia iudicium rei sumitur ex his, quæ per se illi conueniunt: sed res naturales per se comparantur ad intellectum diuinum, cum ab ipso dependeat. & similiter res artificia: per se comparantur ad nostrum à quo dependant. ergo.

Contra arguit Aureo. † primo. Veritas rerum apprehendi potest, non appreheso respectu earum ad intellectum. ergo non sunt veræ ex tali respectu. antecedens probatur. Relatio non potest cognosci, nisi cognitis terminis: sed non cognoscimus intellectum diuinum. ergo non cognoscimus ordinem rerum ad ipsum.

Aureo. hic. q. 1. Vtrum res sint veræ per respectum ad intellectum.

Respondedo. negatur antecedens ab August. 1. 2. confessionum. & 9. & 12. de tri. ubi dicit quod secundum veritatem diuinam de omnibus iudicamus.

Ad probationem dico, quod intellectus diuinus potest dupliciter cognosci. Vno modo in seipso vt cognoscitur à beatis. & sic negatur maior, quia non oportet hoc modo cognoscere extrema ad cognoscendum relationem. Alio modo aspiciendo ad lumen naturale nostrum, quod est quædam participatio diuini luminis, & sic negatur minor à S. D. 1. q. at. 5.

Secundò. Deo conuenit veritas: cum sit perfectio simpliciter, sed non conuenit ei ex respectu. ergo. minor probatur veritas non conuenit deo ex respectu realis: alioquin essent plures relationes reales in deo, quam relationes personarum: neque ex respectu rationis: alioquin circumscripto omni actu rationis deus non esset veritas.

Respondedo dico tria. Primo, quod non dicimus veritatem esse relationem vt patebit in tertia conclusione.

Dico secundò, quod veritas rei est eius entitas cum respectu rationis ad intellectum. ita quod formalis ratio veritatis in tali respectu completur. Vnde hoc nomen veritas significat absolutum cum tali respectu. supponit vero tantum pro re absoluta.

Dico tertio, quod circumscripto omni actu rationis deus est veritas: quia est id quod supponitur tale nomen. non tamen conciperetur à nobis sub ratione veritatis. & ex consequenti tali nomine non nominatur: quia dum concipitur entitas diuina, quæ est absoluta: sed in ordine ad intellectum. Et sic intelligitur absolutum relatiuè. s. in quodam conceptu, qui repræsentat deum & respectum eius ad intellectum, cui est conformis, scilicet ad intellectum suum. Veritas ergo diuina est essentia, & intellectus diuinus: sed addit ad ea respectum rationis sicut etiam deus non intelligitur, vt vaus nisi concipitur sub negatione diuisionis. Ille autem respectus rationis non est in deo secundum se, sed secundum rationem.

Ex his patet ad argumentum. concluditur enim quod circumscripto illo respectu, deus est res: quæ supponitur per

hoc nomen veritas. & hoc conceditur, non tamen quod concipiatur sub ratione veri.

Contra eandem arguunt Durandus & Herueus: quod verum sit tantum obiectiuè in intellectu & non formaliter primò. Verum est obiectum intellectus & est ens rationis: ergo non est in intellectu formaliter. antecedens pro prima parte patet. secunda est. 6. meta. quod est in anima, & in ens reale. consequentia probatur. quia obiectum potentie non est in ea: & ens rationis nullibi est subiectiuè.

Respondedo. & dico primò, quod ens est obiectum adæquatum intellectus & verum est sua passio, consequens obiectum, vt est intellectum in actu. Id autem quod est obiectum hoc modo potest esse formaliter in intellectu: & includere in sua ratione aliquid factum per intellectum.

Dico secundò quod verum intellectus non est relatio sed species intelligibilis: aut actus aut conceptus cum respectu conformitatis ad rem intellectam. Illa autem species vel actus vel conceptus est subiectiuè in intellectu: licet ille respectus sit ens rationis: res autem ad extra est in anima per talem speciem & est intellecta per eam.

Ex quo patet quod idem est dictum, res est primò vera: vt est in intellectu obiectiuè: & res est primo vera vt intellecta est etiam intellectus est primo verus. Verum enim est terminus actus cognitiui. ille autem terminus principaliter est in intellectu. de veri. q. 1. art. 2. Item verum dicit conformitatem in esse cognito. i. quod res cognoscatur sicut est. res autem vt est ad extra est cognoscibilis in potentia. vt autem est in intellectu per speciem est cognita in actu vel habitu. sed id quod est cognitum in actu est principaliter verum: quam id quod est cognitum in potentia: ergo verum est per prius in intellectu.

Ex his ad argumentum negatur antecedens. Verum enim non est obiectum intellectus sed passio obiecti vt supra diximus dist. 2. q. 1. nec etiam est ens rationis: licet eius ratio compleatur per respectum rationis: & sic intelligit philosophus.

Contra eandem arguunt alij quod veri

Durandus hic q. 6. & Herueus q. 3.

T. x. 4.

Verum veritas sit principaliter in rebus secundum suam rationem formalem.

Verum verum sit idem obiectiuè in intellectu.

veritas principaliter sit in rebus secundum suam rationem formalem. Primo. veritas rei est causa veritatis in intellectu: ergo consequentia patet. ex prima maxima propter quod vnumquodque, &c.

Respondedo. negatur consequentia. Ad probationem dico, quod illa maxima non tenet in causis æquiuocis: & ideo rei non conuenit per prius veritas formaliter sed virtualiter.

Expositionem illius habes supra dist. 5. Concedo tamen quod veritas prius tempore est in re quam in intellectu. sed ratio veritatis perfectius saluatur in intellectu quam in re extra vt extra est.

Secundò. veritas intellectus est signum veritatis rei: ergo conuenit rei per prius. consequentia probatur: quia sicut pulsus est signum sanitatis in animali: ideo ratio sanitatis per prius conuenit animalibus: ita est de veritate.

Respondedo. negatur antecedens. quia licet id in quo fundatur ratio veritatis intellectus sit signum rei: non tamen ipsa veritas intellectus est signum veritatis rei. Quando autem quaeritur an veritas sit per prius in intellectu, quam in re ista quaestio est in quo saluetur per prius ratio veritatis.

Tertio. res est manifestatiua sui per essentiam: ergo & vera.

Respondedo. Si ly per dicat causam formalem. antecedens negatur si causam fundamentalem negatur consequentia. quia veritas quo ad suam rationem formalem dicit id quo formaliter res manifestatur: sicut etiam pater est pater per generare effectum: & per patrem nitentem formaliter.

CONCLUSIO. II. Veritas vt est in re, dicit esse vel essentiam rei: & cum hoc relationem fundatam in re & terminatam ad similitudinem vel cognitionem quæ est in intellectu: loquendo de veritate quæ est in re creata. Hanc probat præsentis dist. q. 5. art. 1. Sicut se habet vniuersale & tempus ad ea, quibus completur ratio formalis: ita etiam veritas. sed materiale in istis est res extra: & complementum rationis eorum est per actum animæ. ergo materiale veritatis rei est entitas extra: & formale est ille respectus.

Contra arguit Aureolus primo. Veritas est perfectio simpliciter: ergo non

Aureolus hic q. 3.

includit respectum. consequentia probatur. quia relatio non dicit perfectionem simpliciter, vt dicit Anselmus.

Respondedo. potest dupliciter aliquid includere respectum. Vno modo quantum ad esse id est, tanquam intrinsecum & constitutum sui: & sic conceditur consequentia. sed veritas rei non includit hoc modo respectum. Alio modo secundum rationem, id est quod à nobis non potest concipi, nisi cointellecto respectu: & sic negatur consequentia. Nec sic intelligit Anselmus. Nam ista nomina cognituum beatificatum dicunt perfectionem simpliciter. & tamen includunt hoc modo respectum.

Secundò. formalis ratio veritatis in negatione consistit: ergo non in respectu. antecedens probatur. Ratio veritatis consistit in segregatione & puritate: ergo in negatione. antecedens patet. nã dicitur verum aurum, quod est separatum ab omni natura extranea. id autem est segregatum ab aliquo quod non est cum eo.

Respondedo. negatur antecedens. Ad probationem dico, quod veritas & gradus in veritate sumi possunt ex aliquo dupliciter. Vno modo primò & per se. & sic negatur antecedens quia veritas rei hoc modo sumitur ex conformitate ad intellectum. Alio modo constitutiue: & sic conceditur totum: sed non est contra nos primò enim intelligimus lapidem conformari existenti in mente diuina, quam esse segregatum ab omni alio.

CONCLUSIO. III. Veritas vt est in intellectu non est relatio, sed est species, aut actus, aut conceptus adæquatus rei vel adæquans sibi rem: sic quod supponit tantum pro absoluto. sed includit in sua ratione illum respectum. probatur sic ista conclusio. Primò veritas rei dicit entitatem eius cum respectu: ergo & veritas in intellectu dicit absolutum cum respectu.

Secundò. si veritas est respectus rationis: ergo deus non est veritas. hoc est falsum. ergo.

Sciendum est autem, quod quando cognitio intellectus nostri est causa rei tunc adæquatio importata nomine veritatis est relatio realis ex parte rei: quia tunc res à cognitione dependet, & est relatio rationis ex parte intellectus. Quando autem cognitio causatur à

Aliquid potest includere respectum dupliciter sed esse: et secundum quod intelligitur.

Quomodo relatio importata per veritatem sit realis & rationis.

Veritas diuina est eius essentia cum respectu.

re tunc adæquatio est relatio realis ex parte intellectus & rōnis ex parte rei. Adæquatio autem in intellectu diuino est ipsa diuina essentia: superaddit autem respectum rationis ad rem, quæ dicitur vera: & est tantum vna adæquatio intellectus diuini ad omnes res: licet ex parte rerum sint multæ adæquationes: quia non omnia eodem modo ei conformantur.

CONCLUSIO.III. Quælibet res creata extra animam existens potest dici vera veritate, quæ est formaliter in re. & hic est ipsa entitas rei cum respectu: vel vt substat respectui ad intellectum. & potest dici veritate quæ est deus vera & etiam veritate intellectus. de veri. q. 1. ar. 4.

DISTINCTIO XX.

N dist. 20. quæritur vtrum potentia generandi claudatur sub omnipotentia. PRO quæstione. hæc est prima conclusio. Potentia generandi non pertinet ad omnipotentiam simpliciter. probatur. Quicquid pertinet ad omnipotentiam simpliciter reperitur in omni persona diuina: cum quilibet earum sit simpliciter omnipotens. sed potentia generandi non est in omni persona diuina. ergo.

Aureo.
hic. q. 1.

Contra arguit Aureolus. † Omnipotentia simpliciter est respectu cuiuslibet possibilis. sed generare est quid possibile. ergo pertinet ad omnipotentiam simpliciter posse generare siue potentia generandi.

Omnipotentia est respectu omnium productibilium quantum ad esse.

Ex hoc infert postea, quod in filio non sit omnipotentia simpliciter: quia in eo non est potentia generandi.

Respondeo primo. vt dicitur prima parte. q. 4. ar. 6. ad tertium. quod omnipotentia simpliciter est respectu cuiuslibet absoluti. generare autem in diuinis non est absolutum. vel vt dicit præfenti. di. ar. primo. ad tertium. Omnipotentia est respectu omnium & etiam re latiuorum, possibilium produci, quantum ad esse. & quia nullum esse producit in diuinis: ideo in illa distributione, quam dicit omnipotentia non includitur aliqua persona diuina: quia nulla talis producit. secundum esse, licet accipiat esse.

Contra. In persona diuina non est nisi essentia & relatio. sed relatio non po-

test esse terminus productionis: ergo essentia & eius esse producit.

Respondeo. vt dicit de potentia. q. 2. art. 5. ad 8. quod relatio significata per modum hypostasis subsistentis cuiusmodi sunt personæ diuinæ, potest esse terminus productionis per se.

CONCLUSIO II. Potentia generandi pertinet ad omnipotentiam patris. Hanc probat de potentia. q. 2. art. 5. Id pertinet ad omnipotentiam patris, quo remoto deesset aliqua potentia patri. sed remota à patre potentia generandi, deesset ipsi patri aliqua potentia. ergo. minor probatur. potentia enim generandi dicit potentiam diuinam cum implicatione paternitatis scilicet, ergo patri: deesset potentia generandi, hoc non esset ex defectu relationis, cum paternitas sit in patre: ergo esset ex defectu potentia.

Corollarium primum. Eadem est potentia qua pater generat, & qua filius generatur. probatur. Eandem numero perfectionem simpliciter quam habet pater habet filius: licet cum alio & alio respectu: sed potentia qua pater generat, est perfectio simpliciter, quo ad absolutum quod significat: ergo eadem numero. est in filio.

Corollarium secundum. Licet potentia generandi non sit in filio: tamen quicquid est in patre, est etiam in filio: & quicquid potest pater, potest etiam filius. probatur. Quicumque habet omnia existentia in patre, qui ex sui ratione aliquid ponunt, habet quicquid habet pater: licet non habeat cum implicatione. illius, quod ex sui ratione nihil ponitur. sed filius est huiusmodi quamuis non habeat ea cum implicatione relationis, quæ est in patre: quia relatio nihil ponit ex sua ratione.

Corollarium tertium. Possibile quod est obiectum omnipotentie patris: non est possibile distinctum contra necessarium, vt Scotus. putat, alioquin filius non esset ens necessarium. sed est possibile logicum, scilicet cui non repugnat produci.

Contra conclusionem arguit Bonauentura. duobus mediis, quæ sunt soluta distincta. 7.

Contra eandem arguit Durandus: Omnipotentia non est aliquid intra. sed ad extra: cum vna persona non sit omnipotens respectu alterius: sed poten-

Bonauentura.

Durandus
hic q. 1.

poten.

potentia generandi est ad intra, & est vnus personæ respectu alterius: ergo non pertinet ad omnipotentiam.

Operatio-
nes diuina
tripliciter
producent.

Respondeo. quod operationes in diuinis sunt in triplici differentia. Aliquæ enim sunt, per quas nihil producit vt intelligere & velle, & de his conceditur maior. Aliquæ sunt, per quas producit aliquid distinctum à producente essentialiter, vt est creare: & tales pertinent ad omnipotentiam simpliciter. Aliquæ sunt, per quas producit aliquid distinctum à producente tantum personaliter: & istæ pertinent ad omnipotentiam non simpliciter, sed cum additione aliqua: vt cum dicitur omnipotens genitor: omnipotens spirator, & huiusmodi operationes sunt generare & spirare.

Aureo.
vbi supra.

Contra primum corollarium arguit Aureolus † primo. Potentia actiua & passiuæ non sunt idem numero cum differant: sed generare pertinet ad potentiam actiuam, & generari ad passiuam: ergo non sunt eadem numero.

Potentia
actiua vel
passiua du-
plex realis
& secundum
modum si-
gnificadi.

Respondeo. negatur maior de potentia, quæ non est actiua aut passiuæ, nisi grammaticaliter, & secundum modum significadi. talis enim potentia actiua & passiuæ sunt eadem inter se & cum actibus suis nec genere differunt cū sint extra omne genus. In his enim eadem potentia dicitur actiua & passiuæ, cum implicatione alterius, & alterius relationis. de potentia. q. 3. ar. 9. ad quartum.

Dico secundò, quod si etiam actus genere differunt, non oportet eis correspondere potetias genere differentes: quādo tales actus non distinguuntur realiter à potetibus, nec inter se, vt duo absoluta, sed tantam relatiuè.

Secundò. posse generare & posse generari, non est idem posse: ergo potentia, qua pater generat, non est eadem cum potentia, qua filius generatur. antecedens probatur. esse generantem & esse genitum, non est idem esse: ergo generare & posse generari non est idem posse.

Respondeo. primo, quod cum esse sit absolutum & absoluta in diuinis non multiplicentur: idem est esse generantis & geniti, si absolute accipiuntur. Si vero accipiuntur cum aliqua relatione erit distinctio non quidem in esse sed in esse hoc vel illud: puta patrem vel filium.

Nam esse patrem non est aliud quàm habere paternitatem & esse filium est habere filiationem. Idem dico de posse. Nam eadem potentia est in omnibus personis diuinis, licet cum alio & alio respectu. huiusmodi est cum dico posse generare, quod esse habere potentia generandi actiuè: posse autem generari est habere potentiam vt generetur.

Ad argumentum dico ad antecedens, quod idem potest esse nominatiui casus: & sic negatur antecedens. Eadem enim potentia, quæ est ad generare est etiam ad generari. potest etiam esse casus accusatiui: & sic conceditur antecedens: quia posse generare est posse habere paternitatem: & posse generari est posse habere filiationem. paternitas autem & filiatio realiter distinguuntur. Ad probationem dico similiter, quod esse generantem est esse patrem & esse genitum est esse filium. Idem dico de dare & accipere. sunt enim idem neutraliter in diuinis: nec aliud habet dās, quod non habeat accipiens: cum quo tamē stat quod dans non habet accipere: nec accipiens habet dare: quia dare & accipere sunt oppositæ relationes.

Aureo.
hic. q. 2.

Contra probationem secundi corollarij arguit Aureolus †. Id quod ex sua ratione nihil ponit: est priuatio aut negatio. sed relatio non est priuatio nec negatio: ergo aliquid ponit.

Respondeo primo, quod licet vnumquodque sit id quod est per suam rationem formalem: quia sicut homo est homo per humanitatem: ita columna est dextra per dexteritatem: non tamē omne quod est habet quod sit aliquid per suam rationem formalem: sed aliqua habent quod sint aliquid per suum esse. huiusmodi sunt relationes. Nam illæ relationes sunt aliquid quæ habent fundamentum et inhærent subiecto. illæ autem quæ non habent esse in subiecto, sed tantum assistunt sunt relationes rationis.

¶ Dico secundò, quod licet relatio ex sua ratione formali nihil ponat: non tamen habet ex sua ratione, quod nihil ponat cum ei non repugnet aliquid ponere: aliqua ei est relatio realis: nec oportet id quod ex sua ratione nihil hoc modo ponat esse negationem aut priuationem: potest enim esse ens rationis cuiusmodi sunt omnes relationes rationis.

Relatio
ex sua ra-
tione: ponit
aliquid
non repug-
nantem.

DISTINCTIO. XXII.

N distinctio 22. queritur. Vtrum Deus possit aliquo proprio nomine designari.

PRO quaestione haec est prima conclusio. Nullum nomen dicitur proprie de Deo quo ad modum significationis. Probatur primo. contra gen. c. 30. Omne nomen, quod ad modum significationis dicitur imperfectionem: ergo nullum conuenit Deo quod ad modum significationis dicitur imperfectionem: ergo nullum conuenit Deo quod ad modum significationis: sed vt quo aliqui est. Concreta vero significant per modum sicandi. antecedens probatur. Nam nomen abstractum significat per modum dum compositionis: non subsistere autem & esse compositum imperfectionis est.

CONCLUSIO II. Aliqua nota dicuntur proprie de Deo, quantum ad rem significatam, & aliqua tantum metaphoricè. Prima pars probatur. 1. q. 13. ar. 1. Omne nomen significans perfectionem simpliciter, dicitur proprie de Deo: cum in eo sit omnis perfectio simpliciter. sed aliqua nomina sunt huiusmodi: ergo. Secunda pars patet inductiuè de hoc nomine lapis, leo, &c.

CONCLUSIO III. Nullum nomen à nobis impositum significat diuinam essentiam, vt in se est: sed vt representatur in perfectionibus creaturarum. Hanc probat prima. par. q. 13. ar. 1. Omne nomen à nobis Deo impositum significat diuinam essentiam mediante conceptu creaturae: contra nullum representat eum, vt in se est.

CONCLUSIO IIII. Nullum nomen à nobis impositum significat Deum secundum simplicem & proprium ei soli conceptum: probatur sic. Si esset aliquid tale nomen maxime esset hoc nomen Deus: sed hoc non, ergo minor probatur. nam hoc nomen Deus exprimit naturam diuinam sub hoc conceptu in complexo vniuersalis prouisor: vel prima causa, vel primus motor. constat autem partes istorum complexorum conceptuum conuenire aliquibus creaturis.

Contra arguit Aureolus: quando intellectus plura attribuit alicui subiecto: alium conceptum habet de subiecto & alium de his, quae eis attribuit: quia attribuerè idem conceptibile eisdem conceptui nihil est attribuere, sed

intellectus theologi dicit Deum esse vniuersalem prouisor, ens in infinitum, primam causam, & huiusmodi. ergo conceptus, quem habet de hoc termino Deus: est alius ab omnibus istis aliis conceptibus.

Respondeo. Conceditur maior: & ad minorem dico: quod ille qui per hoc nomen Deus concipit hoc complexum vniuersalis prouisor non attribuit hoc complexum Deo: nec querit de inhærentia eius ad hoc subiectum Deus: sed bene potest querere vtrum sit in rerum natura tale habens vniuersalem prouidentiam: & potest etiam querere de inhærentia aliorum prædicatorum: puta primus motor, prima causa, & huiusmodi. Si vero aliquis sit qui attribuat omnia ista prædicata complexa Deo. dico quod talis non habet de hoc nomine Deus, nisi conceptum entis, & querit postea vtrum alia prædicata ei conueniant: constat autem quod conceptus entis non est proprius Deo. Dato ergo quocumque casu, nunquam in præsentis statu habemus: conceptum simplicem Deo proprium quauis complexum ei proprium habere possumus vt declaratum est distinctio 2. art. 1.

CONCLUSIO V. Nullum nomen est vniuocum Deo & creaturis. Haec patet supra distinctio 2. art. 1.

Et argumenta Scoti contra eam soluta sunt.

DISTINCTIO. XXIII.

N distinctio 23. queritur. Vtrum hoc nomen persona: sit primæ vel secundæ impositionis.

PRO quaestione haec est prima conclusio. Tam prima quam secunda intentio est conceptio intellectus: potest sic probari. Omne fabricatum per intellectum aut est species intelligibilis aut actus intelligendi aut conceptio: sed prima vel secunda intentio sunt fabricatae ab intellectu, & non sunt species, nec actus intelligendi: ergo sunt conceptiones. Hanc conclusionem ponit Auicenna. 3. meta. 7. cap. vbi dicit huiusmodi intentiones esse accidentia intellectus. Idem tenet. S. D. 1. di. 2. ar. 3.

Differunt autem prima & secunda intentio quantum ad tria. Primo quia prima intentio habet immediatum fundamentum in re, secunda autem non: sed tantum mediante prima intentione, in qua fundatur non sicut in subiecto:

Prima & secunda intentio differunt tripliciter. fundametaliter obiectiue & effectiue.

iecto: sed tanquam in fundamento sue veritatis. Secundo, quia prima intentio est similitudo rei extra animam existens. Secunda autem intentio est similitudo rei solè, vt habet esse in anima per primam intentionem. Tertio quia prima intentio fit ab intellectu per actum reflectum: quia intellectus habens speciem intelligibilem producit verbum simile obiecto, cuius est illa species. constat autem quod intelligit verbum directè. Secunda autem intentio fit per actum reflexum, quo intellectus reflectitur super primam conceptionem. Nam secunda intentio est similitudo primæ immediate eam representans relatiuè ad re extra: & mediante tali conceptione est similitudo rei extra secundum quod est in intellectu.

Aureolus vbi supra.

Contra arguit Aureolus intendens probare: quod prima intentio sit ipsum obiectum, vt obicitur ipsi conceptioni primæ & vt obicitur secundæ sit secunda intentio. Primo. Illud dicitur tale formaliter in ordine ad quod alia dicuntur talia: sicut id est sanum formaliter puta animal in ordine ad quod pulsus & medicina dicuntur sana: sed conceptus intellectus dicitur intentio ex ordine ad obiectum, in quod tendit: ergo obiectum est formaliter intentio.

Respondeo. Aliquid potest dici tale in ordine ad aliud dupliciter. Vno modo sicut analogum ad coanalogum: & sic negatur minor. Alio modo sicut relatiuum ad correlatiuum: & sic negatur maior. in quo sensu est vera minor. quia ordo conceptionis ad obiectum est sicut ordo imaginis ad id, cuius est imago: & sicut ad terminum: quia per ipsum intellectus venit in nouitiam rei.

Secundo. Ibi est primo intentio, vbi est primo differentia intentionalis: sed talis differentia est in obiecto & non in conceptionibus: ergo obiectum est primo intentio. minor probatur. Duo conceptus formales differunt realiter cum sint duo accidentia: ergo non intentionaliter.

Res sub vno conceptu distincte.

Respondeo. negatur minor. differentia enim rationis siue intentionalis, licet sit fundametaliter in obiecto: tamen est formaliter in intellectu. Ad probationem dico, quod duo conceptus vt sunt quædam res differunt realiter: sed res vt in talibus conceptibus differunt à

seipsa intentionaliter non enim oportet tantam distinctionem esse inter distincta: sicut inter distinctiua: sicut patet: quod anima vt est in manu distinguitur à seipsa vt est in pede. Similiter res vt stat sub vno conceptu: differt à seipsa vt stat sub alio.

guitur à seipsa vt stat sub alio. Auer. opinio de esse intentionis carpeda acerri me moderate reicitur.

Dico secundo, quod cum res sit in intellectu per suam conceptionem effectalis conceptus est esse reale ipsius conceptus. & illudmet esse est esse intentionale respectu obiecti, quod est in cognoscente solum secundum sui similitudinem. Ipse ergo res, secundum quod sunt in intellectu dicuntur intentiones: & si nullus esset intellectus nulla esset intentio. quamuis Commen. 3. de anima com. 18. existimauerit intentiones esse extra intellectum formaliter: quia nolebat eas esse in phantasmatis, quæ dicebat per huiusmodi intentiones continuari intellectui possibili separato.

Tertio. Id non est formaliter intentio sine quo diffiniuntur intentiones logicae: sed genus quod est intentio logica: non diffinitur per conceptionem intellectus: ergo.

Genus est substractiuè intentioni non intentioni nisi denominatione.

Respondeo. negatur minor primo. quia genus non est ipsa intentio, sed est quid substractum intentioni: vt dicit. S. D. prima distinctio. 3. ar. 1. ad. 3. Licet possimus etiam dicere, quod genus dicitur aliquo modo intentio, scilicet denominatiuè: vt dicitur secundo distinctio. 5. quest. 3. ar. 1. eo quod significat rem cum conceptu siue re vt conceptam.

Secundo. negatur eadem minor. quia si diffiniatur quantum ad quid rei: illa intentio quam dicit hoc nomen genus: oportet in eius diffinitione dicere, quod est conceptio intellectus.

Dico tertio quod nulla intentio potest diffiniri nisi in eius diffinitione ponatur aliquid pertinens ad intellectum: vnde etiam quando diffinitur genus: dicitur quod prædicatur de pluribus: prædicare autem pertinet ad intellectum: & eodem actu quo intellectus intelligit prædicat aliquid de re intellecta.

Prædicari dicit relationem prædicatam secundam catum.

Dico quarto, quod prædicari dicit relationem per modum passionis fundatam in re mediante conceptu: quem intellectus cum alio componit. prædicatum.

intentionem.

catum autem dicit intentionem secundam.

CONCLUSIO II. Alique intentiones secundae conveniunt tantum naturis, & non suppositis naturarum. Hanc sic probat in tractatu de esse & essentia. Id quod convenit naturae solum vel est abstracta à suppositis: non convenit ipsis suppositis: sed aliquae intentiones sunt huiusmodi: puta intentio generis speciei & differentiae: ergo.

CONCLUSIO III. Alique intentiones secundae conveniunt suppositis. Hanc probat induktivè. 3. dist. 6. de intentione singularitatis, & individuationis & huiusmodi.

CONCLUSIO IIII. Hoc nomen persona non est nomen secundae intentionis: sed est nomen rei cui convenit secunda intentio. Hanc ponit. 1. q. 29. arti. 1. ad. 3. Et probatur sic. Hoc nomen persona significat conceptum habentem immediatum fundamentum in re, cui convenit ratio individuationis: ergo est nomen rei, cui convenit secunda intentio.

Henricus in Summa. Verè per sona sit nomē secundae intentionis.

Contra arguit Henricus. primò. Id quod opponitur secundae intentioni & in cuius diffinitione ponitur secunda intentio est nomen secundae intentionis: sed persona opponitur secundae intentioni. scilicet univèrsali: & in eius diffinitione ponitur secunda intentio, scilicet individuum: ergo.

Respondeo. negatur minor. nam oppositum personae non est univèrsale: sed est quid innominatum: quod circumloquimur per hoc quod dico non subsistens in natura rationali. sub hoc autem non solum continetur univèrsale: sed etiam pars & accidentia & multa huiusmodi.

¶ Dico secundò, quòd in diffinitione personae ponitur individuum solummodo circumloquutiue: nec inconuenit, quòd secunda intentio: imò etiam negatio ponatur hoc modo in diffinitione terminum primae intentionis.

¶ Dico tertio quòd eadem res potest nominari nomine primae intentionis & nomine secundae, puta nomine Sortis & nomine personae, nomine individui & huiusmodi ut pulchre dicit. S. D. 3. dist. 6. q. 1.

Ex his habes, quòd non solum nomen secundae intentionis est commu-

ne differentibus genere, puta hoc nomen genus, sed etià nomen primae intentionis puta ens.

¶ Secundò quòd datur aliquod nomen primae intentionis, quod non transcenditur ab aliquo secundae intentionis, & tale est hoc nomen ens. Aliqua vero nomina secundae intentionis excedunt id supra quo fundantur: puta intentio generis fundatur super animal: convenit tamen non solum animali: sed etiam colori & plantae, & multis alijs de quibus tamen non predicatur animal, & similiter intentio individi fundata super Sorte: & intentio speciei fundata super homine convenit etiam alijs, quàm homini.

Secundò. Omne nomen primae intentionis si sit commune: aut est commune communitate generis, aut speciei. sed hoc nomen persona est commune in diuinis & non sicut genus aut species, cum ista non conveniant Deo. ut dicit Augustinus lib. 7. de trin. ergo non est nomen primae intentionis.

Respondeo. negatur maior. nisi tale commune habeat diuersum esse in illis de quibus dicitur: & nisi predicetur in quid. ista autem non conveniunt personae in diuinis. ubi omnes habent idē esse: & hoc nomē persona nō predicatur in quid cum significet relationem: licet per modum absoluti. Aliquid enim significat in diuinis absolutum per modum absoluti ut Deus. Aliquid significat relatiuum per modum relatiui ut pater. Aliquid significat absolutum per modum relatiui, ut potentia generandi. Aliquid significat relatiuum per modum absoluti ut persona: sicut dicit. S. D. 1. distinct. 3. questio. 1. ar. 3.

Alia vero quae contra hoc obijciuntur etiam ex opinione quam recitat Petrus de Palude: clarissime patet habere falsitatem: cum dicit substantias secundas non habere esse preter operationem intellectus.

DIST. XXIII.

¶ N distinct. 24. queritur primo. Vtrum numerus sit aliquid reale extra animam existens.

¶ PRO decisionem questionis hae est prima conclusio: Vnitas quae convertitur cum ente, distinguitur ab vnitate: quae

Notaio insigniter hic dicta ne forte iuxta re-tus pro-verbium. Figuralitè in ipso va-se discere aggredimur.

Gregor. hic. 1.

Tuo circa velut apes relicto aculeo hēt.

quae est principium numeri. Hanc probat 1. quæstio. 10. ar. 1. ad primum. Id quod est in genere determinato, distinguitur ab eo, quod circuit omnia genera: sed vnitas quae est principium numeri est in genere determinato: & vnitas quae convertitur cum ente, circuit omnia genera: ergo. minor est Commētoris. 4. meta. com. 3. & 3. meta. com. 2. & 10. meta. com. 8. ubi dicit nō posse reperiri numerum, & per consequens vnitatem, quae est principium numeri, nisi in rebus quantis.

Contra arguit Gregorius quòd vnitas quae est principium numeri nihil addat supra res, quae dicitur vna decē vnitates decē angelorū nihil addit super eos, sed illè faciunt numerum denarium: ergo. maior probatur. Si vnitas Angeli aliquid addit super eum quæro de illo addito aut est vnum seipso, & sic datur aliquid vnum non per aliquid additum: aut est vnum per aliquid aliud: & sic itur in infinitum.

Respondeo. Et dico primo, quòd aliquid vnum est transcendens, scilicet vnum quod convertitur cum ente: & multitudo ex tali vna causata dicitur multitudo transcendens. Aliud vnum est principium numeri & multitudo ex tali vno causata dicitur numerus, & est de predicamento quantitatis. prima est in omni genere. iecūda tantum in quantitate.

¶ Dico secundò, quòd subiectum vnus, quod est principium numeri: est vnum duplici vnitate. In quantum enim est quoddam ens, est vnum vnitate transcendente quae non distinguitur ab eo nisi secundum rationem. In quantum vero est aliquid quantum, est vnum vnitate numerali. Istae autem duae vnitates, scilicet numeralis & transcendens sunt duae dualitate transcendente.

¶ Ad argum. negatur minor. nisi loquamur de vnitate numero transcendente.

Secundò. Vnum quodque ex se, est indiuisum: ergo ex se est vnum & non per aliquid superadditum. consequentia patet. antecedens est de mente. S. D. 1. q. 1. arti. 1.

¶ Respondeo. negatur. consequentia, quia ad vnitatem numeralem nō sufficit sola indiuisio, sed requiritur id

quod addit vnum super rem vnam. Illud autem additum est esse quod dat quantitatem suo subiecto: vel est aliquid accedens consequens quantitatem: & tale esse est ipsa vnitas. Sola enim quantitas dat suo subiecto indiuisiōnem in se: & distinctionem ab alijs. Ista autem vnitas differt à puncto: quia punctum habet determinatum situm in continuo: vnitas autem non: sed habet pro subiecto adequato & primo, totum continuum: ita quòd dimi-nuto vel aucto tali continuo, non remanet eadem vnitas: sed alia causatur.

Vnitas differt à puncto.

Ex his sequitur corollariè quòd vnitas non est ipsa forma continuitatis: quia vnitas est indiuisibilis: forma vero continuitatis diuisibilis est.

Vnitas nō est forma continuitatis.

Tertio argumēt. quando ex duabus aquis fit vna: non causatur in eis noua entitas, ergo. aliquid est vnum nulla entitate rei superaddita. antecedens probatur. illa entitas vel esset subiectiue in determinata parte illius totalis aque, vel in tota aqua. Nō primò, quia non est maior ratio de vna parte, quàm de alia. Non secundum quia sequitur, si addatur vna gutta mari: quòd causaretur nouum accedens in toto mari: quòd videretur absurdum. Et si addatur alia gutta causabitur aliud accedens: & per consequens erunt plura accidentia eiusdem speciei in eodem subiecto adequato.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dico: quòd est subiectiue in tota aqua: nec est inconueniens, quòd causetur nouum accedens quia etià resultat noua substantia, scilicet illa totalis aqua. Si vero addatur alia gutta prior vnitas nō manet, sed alia causatur: sicut etiam per nouam successionem secundi albi causatur noua similitudo in priori albo. Nec est inconueniens, quòd per additionem quantitatis ad quantum causetur noua vnitas: cum etiam causetur per diuisionem totius in partes, quia facta diuisione spaguetur, quae pars habet propriam vnitatem transcendente & est de genere quantitatis: quae antea non habebat: cum etiam habeat proprium esse. Puto rationem huius esse: quia tales vnitates erant ibi in potentia propinquissimae: & deo

per solam diuisionē potest reduci ad actum: sicut etiam dicit philosophus de animalibus annulosis: quod habent unicā animam actu: plures vero in potentia propinqua qua per diuisionem in actum reducitur.

Quartū. si substantia lapidis crearetur sine quantitate ipsa esset vna. sed nō haberet entitatem superadditam. ergo esset vna sine tali entitate. mi. no. maior probatur. talis substantia non esset plures. ergo esset vna.

¶ Respondeo quōd in illo casu esset vna vnitatem transcendentem: non autem vnitatem numerali.

¶ Ad probationem negatur consequentia. quia talis entitas non facit quod res sit indiuisa in se: & ideo ea remota non oportet rem esse diuisam. sed facit ipsam rem esse connumerabilem alteri.

CONCLUSIO II. Vnum quod est principium numeri: & vnum, quod cum ente conuertitur: dicit negationem rationis: multitudo autem dicit negationem realem, & rationis simul. secundam partem probat quoli. 3. ar. 1. ad tertium. Multitudo dicit plura entia quorum vnum non est aliud. ergo dicit negationem rei siue realem. tenet consequentia: quia negatio rei à re est negatio realis. Quod vero dicat negationem rationis: patebit ex probatione primæ partis conclusionis: quæ sic probatur. Negatio negationis est negatio rationis. quia negationis ad negationem non est nisi respectus rationis. sed vnum dicit negationem negationis. quia dicit negationem diuisionis. diuisio autem est negatio: & quia ea quæ sunt plura non habent rationem. multitudinis nisi quodlibet eorum sit vnū in se. ideo dicitur quod etiam multitudo dicit negationem rationis.

Dicit autem aliquando. S. D. quod vnum dicit negationem rei, quod sic intelligo, quod vnum negat quod in eo sit negatio rei: quæ non potest esse nisi ubi est pluralitas: in vno autem pluralitas non est: vel sic. Nam in multitudinē est accipere hoc & non hoc. id est duo quorum vnum est hoc & non est aliud. vnitatem autem negat hanc affirmationem & negationem: scilicet quod in ea sit accipere duo, quorum vnum est hoc & non aliud. affirmatio autem

dicit rem: & negatio negationem. ideo dicit quod vnum dicit negationem rei & rationis.

Contra arguit Scotus. 4. meta. quod ratio vnus non sit negatiua. Primo ratio vnus ut præcindit ab ente est extra nihil. ergo non est priuatiua. antecedens probatur. ratio vnus præcisa prædicatur de ente in secundo modo dicendi per se. ergo est extra nihil id est est aliquid.

Respondeo. dico primo quod ratio entis est positiua: quia dicit esse indiuisum id est habens indiuisiōnem: sed esse dicit principaliter & in recto indiuisiōnem autem in obliquo per modum determinatiui. primum, scilicet esse est positiuum. & indiuisio est priuatiua. propter quod negatur antecedens.

¶ Ad probationem negatur antecedens: præcindēdo priuationem illā ab ente. Si autem accipitur vnum præcindere ab ente, sicut includens præcindit ab incluso. nam vnum includit esse: & præter hoc indiuisiōnem. sic vnum prædicatur de ente: sed ut sic non dicit puram negationem.

Secundo argumen. vnum ut præcindit ab ente: habet formalem rationem mensuræ. ergo nō dicit priuationem.

¶ Respondeo. negatur antecedens. accipiēdo præcisionem primo modo: & accipiēdo præcisionem secundo modo, negatur consequentia. vnum enim habet rationem mensuræ non solum quantum ad postriuum quod dicitur: nec solum quantum ad priuationem: sed ex positio sub priuatione. Nam in quantum mensura debet esse notior ratio mensuræ. principaliter conuenit vni ratione positiui: in quantum vero habet quod sit infallibilis: ratio mensuræ conuenit vni ratione negationis diuisionis: quia diuisio est causa varietatis: varietas est causa fallibilitatis. Et quia indiuisio est signum perfectionis, scilicet simplicitatis: idcirco omnia vna reducuntur ad aliquid summe vnum.

CONCLUSIO III. Diuisio inclusa in ratione multitudinis est prior vnitatem. Hanc probat. 1. quæst. 11. ar. 1. ad. 4. Omnis habitus est prior priuatione. sed diuisio dicit habitum, & vnitatem priuationem diuisionis. ergo. &c.

CON

CONCLUSIO IIII. Vnū est prius multitudine: quantum ad id quod sunt. Hanc sic probat ubi supra omne constitutum est prius constituto. sed vnum constituit multitudinem: ut dicitur. 10. metaph. ergo.

CONCLUSIO V. Vnitas quæ est principium numeri: & similiter numerus, non reperitur in separatis a materia. Hanc sic probat præsentis distincti. arti. 3. Nullum mathematicum reperitur secundum esse extra materiam sensibilem: ut dicitur. 3. phy. & 6. metaph. rex. 2. sed vnitas & numerus sunt entia mathematica. ergo.

Secundo: numerus causatur ex diuisione continui ut dicitur. 3. phys. ergo non est nisi in habentibus continuitatem.

¶ ex. 59.

Greg. hec
quæst. 1.
sex. 4.

Contra arguit Greg. Vnū est omnino indiuisum & indiuisibile: ut dicit philosophus. 10. metaph. sed nulla res materialis est omnino indiuisa & indiuisibilis: cū habeat partes. ergo in materialibus nō est tale vnum. sed tantum in separatis à materia.

Respondeo. quod est differentia inter vnum & vnitatem: quia vnitas est accidens & vnum est subiectum eius. numerus vero non componitur ex vnis sed ex vnitatibus: quia id quod est vnū est substantia: accidens autem non componitur ex substantiis.

¶ Dico: secundo: quod licet vnitas sit indiuisibilis non tamen oportet quod vnum sit indiuisibile: nam etiam subiectum puncti est diuisibile licet punctus sit indiuisibilis. Et quando doctores dicunt vnum esse indiuisibile accipiunt vnum pro vnitatem.

Ex hoc patet quomodo sit cōcedenda vel neganda maior. minor etiam negatur pro prima eius parte. quia licet omne habens partes sit diuisibile non tamen est actu diuisum: & per consequens est vnum actu & plura potentia.

Contra eandem arguit Aureo: in angelis sunt passiones numeri. ergo & numerus. antecedens probatur in angelis est par & impar. nam duo angeli sunt pares: & tres impares. similiter senarius angelorum est numerus perfectus & nouenarius est imperfectus. ergo in eis sunt passiones numeri.

Numerus
duplex ab
structus.

Respondeo dico primo quod numerus accipitur dupliciter. Vno modo pro numero abstracto, ut duo, & tria &c.

qui dicitur numerus, abstractus quia quia cōsiderat per abstractionem ab his, quibus tamen potest applicari, & iste non est nisi in apprehensione animæ numerantis. Alio modo accipitur pro numero qui est in rebus causatus ex aggregatione vnitatum, quem Alber. appellat numerum formalem. & Com. accidens rei numeratæ, & istum negamus in separatis à materia.

¶ Dico secundo, quod passiones numeri sunt in duplici differentia. Aliqua enim conueniunt numero: nō quia sunt propriæ passiones eius: sed quia sunt propriæ passiones multitudinis transcendentis: & per consequens conueniunt etiam numero, qui sub ea continetur. huiusmodi passiones sunt sicut primitas: nam ternarius dicitur numerus. 1. & paritas & imparitas. Aliæ sunt passiones propriæ numeri sicut cubitum & quadratum: & de his negatur minor. quia tales passiones dicunt relationem fundatam in quantitate: in angelis autem non est quantitas: & per consequens nec passiones eius.

Secundo in angelis est multitudo discretorum ergo in eis est numerus. antecedens probatur. In angelis est multitudo non continuorum. ergo discretorum.

¶ Respondeo negatur antecedens: quia discretio non est proprie, nisi in quantis cū causetur ex diuisione cōtinui. ut dicitur. 3. phy. ¶ Ad probationem negatur cōsequens: quia nō cōtinuatio non est sufficiens ratio discretionis nisi in rebus quantis. dantur enim aliqua continua nec discreta sed distinctum.

CONCLUSIO VI. Numerus est quid vnum simpliciter & nō sicut acruus. Hanc probat. 7. meta. c. vi. Id est vnū simpliciter quod habet speciem ab vno, sed numerus habet speciem ab vno scilicet ab vltima vnitatem: ut stat sub ordine ad præcedentes. Ordo enim vnitatum facit ad vnitatem numeri: sicut & ordo literarum ad vnitatem syllabæ: ista autem vnitas est debilis & est vnitas transcendens.

Primum corollarium. Nulla vnitas est actu sed tantum potentia in numero. probatur. Nulla pars entis simpliciter vnus est actu in toto: quia partes non habeat proprium esse. sed sunt per esse totius. si enim haberent proprium esse.

Passiones
duplices
conueniunt
numero,
multitudi-
nis, trans-
cendentis, & pro-
pria.

text. 59.

esse, tunc in toto essent plura esse. & per consequens non esset vnum simpliciter, sed vnitas est pars numeri qui est quid vnum simpliciter ergo. Si dicatur, vltima vnitas dat speciem numero, ergo est actu in numero, negatur consequentia, sed sed sufficit quod faciat id cui aduenit esse actu. Nam forma lapidis dans ei esse si ceticum, non est in lapide per proprium esse, sed per esse lapidis, quod esse licet sit forma: est tamen actus totius compositi principaliter, & consequenter partium, vel dicendum quod licet vnitas sit actu in se tamen ut est pars numeri est in potentia.

Corollarium secundum. Numerus distinguitur realiter ab omnibus suis vnitatibus, probatur sic. Omne totum distinguitur a suis partibus etiam simul sumptis, vt probabitur. 3. distinctione prima sed vnitates sunt partes numeri, ergo. ista autem pluralitas, quam facit distinctio numeri a suis partibus est multitudo transcendens.

*Numeri
que sit for
ma partis
& totius.*

Sciendum itaque est quod sicut in homine est vna forma partis puta anima: & alia forma totius puta humanitas resultans ex vnione animæ cum corpore: quæ humanitas distinguitur ab anima & a materia: siue diuisum siue coniunctim accipiuntur. Sic in numero forma partis est vltima vnitas, forma vero totius est quædam forma resultans ex vltima vnitate se habente ad præcedentes vt formale, ad materiale. & hæc forma totius habet se ad omnes vnitates tanquam forma ad materiam. Hanc sententiam tenet Auicenna. 3. suæ meta c. 4.

Corollarium tertium. forma numeri componitur ex vnitatibus. Istud corollarium nõ intelligitur de forma partis: sed de forma totius: & constituitur intrinsece: vt sit sensus, numeri vnitas est quæ est numerus, probatur sic. Omne totum componitur ex suis partibus, sed vnitates sunt partes numeri, ergo.

Aureo.

Contra arguit Aureo. Nulla forma componitur ex sua materia: sed vnitates sunt materia numeri, ergo.

¶ Respondeo: negatur minor. vnitas enim non est materia nisi eo modo quo pars dicitur materia vel eo modo quo aliquid inclusum in aliqua diffini-

tione in aliquo dicitur materia propter comparisonem ad id quod est completiuum definitionis per modum differentie specificæ. Negari potest etiam etiam maior de forma totius. Nam humanitas includit materiam & animam intellectuam, ex quorum vnione resultat.

¶ Secundo nulla totitas distinctorum componitur ex distinctis, sed numerus est totitas distinctarum vnitatum, ergo: maior probatur. Omne compositum ex distinctis est in illis distinctis: sicut totum in partibus: sed totitas non est in distinctis cum sit forma simplex cui repugnat esse in pluribus, ergo.

¶ Respondeo: negatur maior. Ad probationem negatur minor: tunc enim numerus non sit forma perfecta vnitate vnæ: sed vnitate ordinis, nec sit forma simplex: non est tota in quolibet numerorum: sed secundum partem, prima parte questio. octaua. articul. quarto ad secundum.

¶ Tertio arguit Scotus: partes materiales alicuius totius: non possunt fieri partes alterius distincti a se specie sine su, et nutritione: sicut materia potest fieri sub noua forma nisi mutetur, sed vnitates quinarum possunt fieri partes senarij sine sui mutatione, puta si addatur eis alia vnitas, ergo non sunt partes numeri.

¶ Respondeo negatur maior: de illis speciebus: que resultant ex habitudine vnus ad aliud. Nã linea, quæ erat pars trianguli potest fieri pars quadranguli sine sui mutatione: sed per protractionem aliarum linearum, & similiter est in numeris, licet enim species numerorum sint absolutæ: tamen consequuntur quasdam habitudines eorum. Nam & aliquæ substantiæ puta caro, & os includunt in sua diffinitione qualitatem & quantitatem, vt dicitur. 7. metaph. com. 41.

Contra id quod est dictum in conclusione: vltimam vnitatem esse formam specificam numeri, arguit Aureo. Vltima vnitas est varia & incerta: ergo non est forma numeri, consequentia patet: & antecedens, quia numerans potest incipere nunc ab vna vnitate & nunc ab alia: & terminare numerationem ad quam vnitatem voluerit.

¶ Respondeo: negatur antecedens, quia sunt

Secus.

Vtrum vltima vnitas sit forma numeri.

sicut anima non dat speciem homini, nisi vnatur materia: licet qui intelligat illam relationem vnionis, ita in omni numero est aliqua vltima vnitas: quæ habet relationem realem ad omnes præcedentes: quarum vna est sic prima quæ non media nec vltima & aliqua sic est media, quod nõ est vltima nec prima: quæ relationes primitatis & vltimitatis nõ sunt de ratione numeri, sed ipsæ vnitates non intelliguntur constituere numerum, nisi vt sunt sub tali relatione.

¶ Ad probationem dico, quod quando quis incipit numerare à qua vnitate voluerit: non variat illum respectum realem: qui est in vnitatibus: sed tantum fit variatio in numero formali, puta autem illum ordinem vnitatum esse secundum tempus vel locum vel aliquid huiusmodi.

Secundo omnis forma est subiectiuè in eo cuius est forma, sed vltima vnitas non est subiectiuè in aliis vnitatibus, in quibus subiectiuè est numerus, ergo.

Respondeo: negatur maior de forma extrinseca, nam color est forma extrinseca respectu visus visionis quia ipsa specificat: & tamen non est in eis, vnitas autem est forma extrinseca numeri.

¶ Dico secundò, quod nec omnis forma intrinseca est subiectiuè in eo cuius est secundum totum, vt patet de forma artificiali, quæ non est nisi in superficie.

Tertio forma numeri non est distantia vltimæ vnitatis ad præcedentes, cum distantia sit relatio: nec est etiam ipsa vltima vnitas: cum sit equè numeralis sicut alia, nec est aggregatum ex vltima vnitate, & illa distantia: cum sit ens per accidens: numerus autem est ens per se cum sit in prædicamento, ergo.

¶ Respondeo: quod est vltima vnitas nõ in quantum est vnitas: sed in quantum est sub relatione prædicta. Ad probationem dico, quod licet sit equè numeralis, in quantum est vnitas: tamen vt est sub dicto respectu habet rationem formæ, nec habet rationem formæ, nisi quandiu est sub dicto respectu, vnde si addatur alia vnitas, ipsa quæ, additur erit vltima & per consequens forma numeri.

illa autem quæ prius erat forma numeri, desinet esse eius forma: quia non erit sub dicto respectu, per quem erat formalis respectu præcedentium, sed efficietur materialis sicut & alia.

CONCLUSIO VII. Forma numeri est quid reale extra animam, probatur sic. Quicquid resultat ex connexion plurium habentium realem ordinem extra animam: est extra animam, sed forma numeri resultat ex vnitatibus habentibus realem ordinem extra animam, ergo. Connexio autem vnitatum ex qua resultat numerus est ista, quod subiectum vnitatis, scilicet ipsum quantum & omnia quanta conueniunt in forma continuitatis.

Contra arguit Aureo. ¶ Nulla forma realis reflectitur supra se, nam forma albedinis non est albedo, nec relationis est relatio, sed numerus reflectitur supra se, dicimus enim duos binarios & tres ternarios.

Respondeo: negatur minor. Cum enim numerus causetur ex diuisione continui, vt dicitur 3. phys. ¶ non potest esse nisi in rebus continuis, numerus autem est quid non continuum, & ideo numeri non potest esse numerus, licet ergo binarius sit quidam numerus, tamen multitudo binariorum vel aliorum numerorum, & similiter pluralitas, quæ consurgit ex distinctione quantitatis continuæ à discretæ non est numerus, sed multitudo transcendens, & generaliter nunquam aliqua distincta faciunt numerum: nisi talia distincta sint continua.

Secundò. Si forma numeri est extra animam, sequitur quod sit in rerum natura actu tantum vnus numerus, scilicet numerus omnium rerum: hoc est absurdum, ergo. consequentia probatur, quia dicit philosophus 7. meta. ¶ quod binarius est potentia in ternario, ergo omnes numeri erunt tantum potentialiter in illo supremo numero & sic nullus præter ipsum esset actu.

Respondeo: negatur consequentia cum enim omnes vnitates sint in actu, sequitur quod quicquid resultat ex eis est in actu. Ad probationem dico non esse inconueniens quod idem numerus sit in actu in se, & sit in potentia respectu numeri cuius est pars.

¶ Ex hac responsione sequitur: quod eadem

*Aureo.
vbi supra.*

Text. 69.

Text. 49.

eadem vnitas est principium binarij & ternarij & millenarij: & sic de alijs.

Tertiò sequitur, q̄ in duodenario essent duodecim duodenarij: vnus incipiendo ab vna vnitate: & alius ab alia & sic successiuè. hoc est falsum. ergo.

¶ Respondeo. negatur cõsequentia. sed in duodenario sunt tantum tres. vnus incipiendo ab vna vnitate, & procedendo vsque ad decimam: alius incipiendo à secunda vsque ad vndecimam: tertius à tertia vsque ad duodecimam. Cui⁹ ratio est quia à prima ad decimā: & à secunda ad vndecimam, & à tertia ad duodecimam: est ordo realis.

Quartò. Nulla summatio est propter operationem animæ: sed forma numeri est summatio. ergo.

Respondeo. negatur minor de numero qui est accidens in rebus: licet concedatur de numero abstracto. vt dicit Commen. 4. phys. con. 1. 29. vbi ait. q̄ cum numerans non fuerit, etiam numerus non erit. Et eodem modo cum ibi dicit: q̄ numerus est extra in potentia & in anima in actu: intelligit quòd numerus qui est in rebus est pars numeri maioris, excepto illo, qui est maximè in actu. & ideo quilibet alius: vt sic est in potètia: sed quilibet numerus abstractus potest præiudi ab alijs: ita erit totum & non pars alterius numeri: ideo dicit q̄ est actu in anima quòd ad præcisionem.

QVAESTIO. II.

Quæritur secundò. Vtrum numerus sit propriè & formaliter in diuinis.

AD HANC quætionem respondetur quatuor cõclusionibus quarum prima est hæc: Numerus prædictus qui est de genere quantitatis: non est in diuinis.

CONCLUSIO II. Termini numerales: vt dicit duo tria cum debent de diuinis non debent numerum de genere quantitatis, sed multitudinem aut vnitatem transcendentem.

CONCLUSIO III. Tales termini dicuntur in diuinis: positiuè & remotiue.

CONCLUSIO IIII. Licet in diuinis non sit numerus simpliciter: est tamen ibi numerus quidam. Has conclusiones ponit S. Do. præsent. dist. contra quas non arguunt aduersarij.

DISTIN. XXV.

IN dist. 25. quæritur. vtrum persona dicat in diuinis quid commune tribus personis quod plurificetur in eis.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Persona de suo formali significato significat suppositū naturæ rationalis. Hanc probat S. D. 1. quæst. 29. ar. 1. Illud est formale significatum: quod exprimitur per diffinitionem, sed Boetius diffiniens personam, dicit quòd est rationalis naturæ indiuidua substantia, id est suppositum. ergo.

Corollarium primum. Anima intellectiua non est persona. probatur. Omnis persona est suppositum. sed anima non est suppositum. cum non sit quid completum in specie. ergo.

Corollarium secundum. Natura humana in Christo non est persona. probatur. Omnis persona est suppositum, & prima substantia. sed natura humana in Christo non est prima substantia: cum sit alteri vniuersalis. ergo.

CONCLUSIO II. Hoc nomen persona propriè dicitur in diuinis. Hanc probat vbi suprà. ar. 3. Omne nomen significans perfectionem simpliciter proprie dicitur de Deo. sed hoc nomen persona est huiusmodi. cum significet subsistens in natura intellectuali. ergo.

CONCLUSIO III. Persona diuina significat de significato formali distinctum subsistens in natura diuina. Hanc probat 1. q. 29. art. 4. Et de poten. q. 3. art. 4. Sicut se habet persona in cõmuni ad suum significatum, ita se habet persona diuina. sed persona in cõmuni significat subsistens distinctum in natura rationali, cum hoc exprimitur per diffinitionem personæ. ergo persona diuina significat formale distinctum subsistens in natura diuina.

Corollarium primum. Persona in diuinis: non significat formaliter essentiam, patet quia non est distincta.

Corollarium secundum. Persona in diuinis non significat formaliter relationem: significatam per modum relationis. puta nomine paternitatis patet quia relatio: vt sic: non est subsistens.

CONCLUSIO IIII. Persona in diuinis significat materialiter relationem & essentiam.

¶ Dico autem relationem significatam.

tam in concreto siue per modum relationi: puta vt significatur hoc nomine pater vel filius.

Hanc probat vbi. Illud est significatum materiale nominis: sine quo saluari non potest significatum eius forma sicut dicitur quòd homo formaliter significat quid cõpositum ex corpore & anima rationali. materialiter autem significat cor, par, & caput sine quibus saluari illud nõ posset. sed distinctum subsistens in natura diuina: nõ potest esse nisi relatiuum. quia soli relatiuo conuenit distingui proprietatibus: nec ipsa relatio posset subsistere nisi quia est diuina essentia. ergo significat ista materialiter.

Corollarium. Relatio significata per modum relationis ponitur in obliquo in significato personæ diuinæ. quod patet. Nam persona diuina significat distinctum nõ est autem aliquid distinctum in diuinis nisi relatione. ergo.

Contra arguit Aureo. ¶ quòd persona nõ significet essentiam. Primo. Nunquam constitutum significat in recto constituentia, sed essentia & relatio constituunt diuinam personam. ergo.

Secundò. Id quod significatur in recto, verè plurificatur cum dicitur tres personæ. sed essentia nõ plurificatur.

¶ Respondeo. negatur maior vtriusque istarum rationum. Vbi est sciendū, q̄ persona in diuinis significat formaliter distinctum subsistens vt est dictum. materialiter autem proximè significat relationem per modum relationi: quia diffinitio personæ prædicatur de relatiuo. Nam ista est vera. pater est distinctum subsistens in natura diuina: materialiter autem remotè significat essentiam. & tale nõ oportet plurificari. negatur ergo maior vtriusque loquendo de significato materiali.

CONCLUSIO V. Nomen personæ in diuinis est commune nõ communitate generis aut speciei. quia ibi nõ est genus neque species. sed est commune cõmunitate indiuidui vagi. Hanc probat. 1. q. 30. Id quod significat aliquid distinctum subsistens: sed nõ dicit determinata principia distinguenda est commune per modum indiuidui vagi. sed persona est huiusmodi. ergo.

¶ Contra arguit Aureo. ¶ Id quod dicitur in vagum & signatum nõ habet rationem indiuidui vagi, alioquin

diuideretur in se & suum oppositum. sed persona in diuinis diuiditur in vagum & signatum. nam aliquando dicitur hæc persona. aliquando aliqua persona. ergo.

Confirmatur. Si persona vagè est cõmunis, ita esset communis sicut aliquis Deus. ergo sicut nõ dicimus esse tres aliquos Deos: ita nõ diceremus esse tres personas.

Respondeo. quòd indiuiduum vagū est duplex vt dicitur. 1. quæst. 30. ar. 4. Nam de ratione indiuidui vagi est significare naturam, & determinationem naturæ. Aliquod ergo est indiuiduum vagum, quod significat formaliter naturam siue determinationem ex parte nature. vt aliquis homo, aliquis Deus, significat enim naturam diuinam formaliter: sed ratione illius signi aliquis connotat determinationem eius non istam aut illam: sed vagè. & ideo vbi natura nõ potest plurificari: nec tale indiuiduum plurificatur. vt est in diuinis.

Aliud est indiuiduum vagum: quod formaliter significat indiuiduum ex parte modi existendi huiusmodi est hoc nomen persona. significat enim modum existendi, quæ conuenit indiuiduo: qui modus quia plurificatur in diuinis, scilicet esse indiuisum in se & distinctum ab alijs: ideo & nomen personæ ibi plurificatur.

¶ Dico secundo: quòd cum dicitur ista persona. & aliqua persona indiuiduum vagum quod est persona nõ diuiditur in se & suum oppositum. sed primum indiuiduum, scilicet persona quod erat aliquo modo vagum, & indeterminatum efficitur magis determinatum: quia ille modus quem significat persona specificatur per ly ista. vel per ly aliqua persona. patet ex his ad argumentum & ad confirmationem.

CONCLUSIO VI. Hoc nomen persona est commune in diuinis non secundum rem. quia non sunt vna persona, sed secundum rationem: quia omnibus cõuenit ratio significata per hoc nomen. Sunt enim plura distincta, substantia. Hanc ponit. 1. q. 13. ar. 4.

DISTINCTIO. XXVI.

IN dist. 26. quæritur. vtrum personæ diuinæ constituatur & distinguantur per relationes.

Aureo. hic q. 1.

Persona in diuinis significat aliquam formaliter. & aliqua materialiter.

Aureolus vbi supra.

Reminiscendū in hisce disputatis te se platone in lib. de na. rec. ra. tēporis longinquitatē & ornamatum nomina vete ra peruertere.

PR O quaestione hac est prima conclusio. Personae diuinae non distinguuntur personaliter: nec constituuntur per aliquod absolutum. Hanc probat. 1. q. 3. art. 2. Et de poten. q. 8. ar. 3. Per id quod est commune omnibus personis non distinguuntur: nec per consequens constituuntur personae diuinae. sed omnia absoluta sunt huiusmodi. ergo.

Contra arg. Aureo. q. essentia coartat ad constitutionem personarum. Ad euidetiam argumenti sui: praemitto, q. persona dicitur quasi per se vna. unde personalitas est perfectas tertij modi: quae dicit solitudinem. talis autem perfectas includit negationem, quia quod est per se tertio modo: non est cum alio. & vbi sunt plures perfectas & plures personalitates: sunt etiam plures negationes.

Ex his arguitur sic. Essentia facit ad pluralitatem negationum: quas important personalitates. ergo facit ad pluralitatem personarum. consequentia patet antecedes probatur: fundamentum negationum facit ad pluralitatem earum, sicut etiam subiectum ad pluralitatem accidentium, sed essentia est fundamentum istarum negationum. Nam essentia cum paternitate fundat vnam negationem & vnam personalitatem. essentia cum filiatione fundat aliam. ergo.

Essentia nequit constitui per se.

¶ Respondeo. Primum q. cum essentia sit communicabilis & persona incommunicabilis: non potest essentia constituere personam, nec esse fundamentum incommunicabilitatis.

Negatio & fundata in aliquo habet unitatem tantum ex fundamento proximo.

¶ Dico secundum ad argumentum q. maior est falsa. Ad probationem dico q. relatio est proximum fundamentum illius negationis quam importat personalitas. essentia vero est fundamentum remotum. negatio autem & alia quae in aliquo fundatur non habet pluralitatem nec unitatem ex fundamento remoto, sed tantum ex proximo. & ideo non oportet querere an personalitas: vel negatio quam importat sit eadem vel diuersa in tribus personis ex ea parte qua fundatur in essentia.

CONCLUSIO II. Origines actiuae non constituunt nec distinguunt personas. Hanc probat de poten. vbi supra. & 1. q. 4. ar. 2. Et praesenti di. q. 2. art. 2. Nullum posterius est constitutum prioris. sed huiusmodi origines sunt posteriores personis a quibus

sunt. ergo.

CONCLUSIO III. Personae diuinae non constituuntur nec distinguuntur formaliter per origines passiuas. Hanc probat vbi supra. Omne formaliter constitutum est distinctum, significatur vt existens in eo. sed origines passiuae non sunt huiusmodi. cum significantur vt viae ad personas. ergo.

Contra arg. Grego. q. personae diuinae nullo modo constituuntur: & propter hoc vana sit praesens questio. Eius rationes fundantur in his medijs. Tu quia omne constituens facit compositionem cum constituto. in diuinis autem non est compositio. Tum quia paternitas non constituitur. ergo nec pater cum quo est idem: Tum quia constitutum est aliquo modo causa constituti. nihil autem est causa diuinae personae.

Greg. hic. q. 1.

Ad ista motiua simul respondetur quia infinites est responsum.

¶ Dico ergo primo, quod paternitas constituens patrem non componit cum eo: quia habent idem esse. est tamen forma patris. nec oportet omnem formam distingui ab eo cuius est: vt dicit philosophus. 2. posteriorum.

Paternitas non componit cum patre & est forma eius.

¶ Dico secundum, quod ad veritatem loquutionum non solum attendi debet ad res, sed etiam ad modum significanti eorum, de quibus loquimur. & ideo dicimus patrem constitui: non autem paternitatem aut essentiam. quia pater significatur concretum & vt habes formam. paternitas autem & relatio significatur vt ipsae formae. & ideo eis non continet constitui quod est proprium suppositorum.

Haec sunt radices & principia huiusmodi dispositionis.

¶ Dico tertium quod licet in diuinis non sit causa: tamen aliquid significatur per habitudinem causae formalis. vt cum dicitur deitas est in Deo & paternitas constituit patrem.

¶ Dico quartum q. personae diuinae non constituuntur per modum resultantis eo modo quo totum resultat ex partibus. aut species ex genere & differentia, sed est ibi constitutio formalis: eo modo quo albedo constituit album. & humanitas hominem. Similiter paternitas constituit patrem quia est qua pater formaliter est pater.

Contra hoc arguit Aureo. Effectus formalis relationis vt relatio est: est esse ad aliud. sed persona non est ad aliud.

Aureo. vbi supra.

non enim pater est persona filij. ergo.

Respondeo. quod effectus formalis relationis vt relatio est: non est constituere, sed referre. tamen effectus formalis relationis vt est quaedam forma incommunicabilis: est constituere suppositum & hoc modo proprietates relationis constituunt personas, vt diffusius dicitur.

Scotus hic. Vnde diuina essentia sit suppositum.

Seco. arguit. 7. medijs quod diuina essentia sit suppositum. tum quia actiones sunt suppositorum. diuina autem essentia agit cum intelligat & creetur. tum quia est per se subsistens & aliam dicit.

¶ Quae omnia vna responsione soluitur. S. D. de potentia quest. 8. arti. 3. ad septimum. vbi dicit quod de ratione hypostasis siue suppositi sunt duo. Primum quod per se subsistat, & sit in se indiuisum. Secundum est quod sit distinctum ab omnibus alijs quae sunt in eadem natura. diuina essentia est quid subsistens. sed quia non est distincta a suppositis quae in ea sunt: ideo non proprie dicitur suppositum.

¶ Dico secundum, quod suppositum dicit perfectionem quantum ad primum, quod est de ratione eius: non autem quod ad secundum, sed vt sic non dicit perfectionem nec imperfectionem.

Per se subsistens licet non suppositum per se operatur.

¶ Dico tertium quod esse per se subsistens sufficit ad hoc quod quis operetur: licet etiam non esset suppositum: vt patet de anima separata: quae intelligitur: nec tamen est suppositum cum non sit completa in specie, sed tantum pars speciei.

CONCLUSIO IIII. Personae diuinae constituuntur & distinguuntur in esse personali per relationes originis. Ista conclusio sequitur ex praecedentibus. personae enim non constituuntur per absolute nec per origines: ergo per relationes. tenet consequentia quia nihil aliud praeter haec tria ponitur in diuinis personis. Dico tamen quod relatio vt relatio est non constituit nec distinguit in esse hypostatico diuinas personas, sed tantum in esse relatiuo.

Vnde colligendo ea quae ponit. S. D. in locis praedictis. Dico primo quod relatio realis est hoc quod est realis distinguit realiter. & ex hoc

quod est relatio constituit in esse relatiuo.

¶ Dico secundum, quod relatio realis in quantum huiusmodi non habet quod distinguat sua extrema in esse suppositi: nec constituat ea in esse suppositi.

¶ Dico tertium, quod relatio in quantum est diuina essentia. habet quod illa quae distinguit distinguat tanquam duo supposita. & quod id quod constituit sit suppositum naturae rationalis & consequenter quod sit persona: ita quod constituere personam conuenit ei in quantum est diuina & subsistens & intellectiua, & incommunicabilis.

Aur. vbi supra.

Contra arguit Aureo. ¶ Nullum posterius constituit suum prius, sed relatio puta paternitas est posterior persona, scilicet patre. ergo. maior patet. quia posterius praesupponit prius iam esse constitutum. minor probatur. Quicquid est posterius posteriori est posterius priori, sed paternitas est posterior ipso generare quod est posterius persona patris cum sit ab eo. ergo.

Respondeo. quod licet paternitas vt est relatio praesupponat patrem: tamen vt est forma incommunicabilis non praesupponit ipsum constitutum sed constituit.

Contra. paternitas vt constitutiua aut dicit quid absolutum aut relationem. Si primum: ergo pater constituitur per absolutum. Si secundum: ergo paternitas vt relatio constituit.

Respondeo. quod paternitas dum concipitur vt constitutiua personae patris intelligitur esse quid relatiuum: sed non concipitur relatiue.

¶ Dico secundum quod persona diuina non constituitur per rationem nostram, sed per rem quae est verissime relatiua: tamen intellectus noster dum concipit constitutum illius personae concipit illud sub ratione absoluta. nec est repugnantia: quia relatio diuina habet esse diuinae essentiae, quod est absolutum: & ideo relatio potest ibi concipi sub ratione absoluta.

¶ Dico tertium, quod ipsi generare repugnat constituere patrem: quia non potest concipi vt forma inexistens patri: sed vt via cum concipitur a

nobis tantum in conceptu creaturæ: in quibus semper generatio est via ad genitum.

Secundò arguit, quòd paternitas vt subsistens non cõstituat patrem. Quod ei gratis conceditur: quia nullibi. S. D. hoc dicit. licet prima quæst. 49. arti. 2. dicat quòd relationes sunt ipsæ persone subsistentes. & intendit ibi ponere differentiam inter relationes diuinas & differentias diuinas generis: quia differentia diuidunt essentiam communem. relationes autem diuinæ sic distinguunt personas, quòd nullum commune reale diuidunt.

Contra eandem arguit Scotus primo. Nulla relatio dat esse ad se: cum esse ad se opponatur relationi cuius esse est ad aliud: sed subsistere est esse ad se: ergo relatio non potest dare subsistere siue constituere suppositum.

Respondet. primo dico, quòd relatio vt relatio est non potest constituere suppositum: si tamen sit aliqua relatio quæ sit per se subsistens & quæ suppleat omnium principiorum indiuiduatum locum: talis potest constituere suppositum & dare alicui, quòd sit prima substantia huiusmodi est relatio diuina qui est extra omne genus. & est ipsa diuina essentia.

Secundò. relatio præsupponit distinctionem extremorum: & per consequens cõstitutionem eorum ergo nulla relatio cõstituit extrema. consequentia patet. antecedens est philosophi. 5. met. † vbi probat identitatem non esse relationem realem: quia relatio exigit distinctionem realem extremorum quàm distinctionem nõ requirit identitas.

Respondet. primo potest dici quòd philosophus ibi loquitur de relatione quæ est tantum relatio, & quæ nõ subsistit. talis enim non constituit extrema nec distinguit nisi in esse relationis.

Dico secundò, quòd antedecis est simpliciter falsum: quia vt dicit. S. D. de potentia. quæstio. 8. ar. 3. ad. 1. 2. relatio præsupponit distinctionem omnium aliorum generum: vtputa substantiæ, & qualitatis: interdum etiam actionis & passionis, sed distinctionem quæ est ad aliud, relatio non præsupponit, sed facit: & de tali distinctione loquitur philosophus, quia identitas non præsup-

ponit etiam distinctionem aliorum generum.

Tertiò. si relatio constitueret personam sequitur quòd persona esset ens per accidens saltem secundum rationem. sed persona diuina nullo modo est ens per accidens. ergo.

Respondet. primò. negatur consequentia: quia non est ens per accidens nisi vbi sunt res diuersorum generum. relatio autem & essentia diuina sunt extra genus. negatur etiam eadem consequentia: quia idem est esse essentia diuinæ & relationis. vnde si albedo traheretur ad esse substantiale hominis, non faceret cum eo compositionem.

Quartò. si persona diuina constituitur per relationem, sequitur quòd diuina essentia verissimè referatur. hoc est falsum. ergo: prima consequentia probatur. Omne id in quo est relatio refertur. sed si relatio constituit personam: per prius est relatio in essentia quàm in persona. ergo in illo priori saltem secundum rationem ipsa essentia refertur: minor probatur. In omni constituto prius vniuntur partes, quàm sit ipsum totum constitutum: ergo prius vniuntur essentia, & relatio, quàm resultet persona constituta.

Respondet. negatur consequentia prima. Ad probationem dico primò, quòd si aliquid debet referri: oportet quòd sit suppositum. In illo ergo priori si aliquid referretur: hoc nõ esset essentia, sed Deus.

Dico secundò, quòd cum paternitas siue alia relatio nõ constituat, vt est relatio: in illo priori paternitas vniatur essentia, non autem relatio: & ideo nõ referretur ipsa essentia.

Quintò. suppositum vnus naturæ nõ cõstituitur per aliam quidditatem: quia tunc esset suppositum duarum naturarum. sed persona diuina est suppositum deitatis: ergo nõ potest esse suppositum relationis, nec per eam cõstitui.

Respondet. primo, quòd non constituitur per relationem. vt est relatio: vt sæpe dictum est.

Secundò negatur maior nam Sortes: cõstituitur in esse suppositi per quantitatem quæ concurret ad indiuiduationem.

Dico tertiò, quòd tale non includit duas quidditates: nec est eodem modo

modo suppositum earum: quia vna illarum est quasi modus alterius: & vt quia id quod distinguit suppositum, non dat ei speciem semper. vnde paternitas & filiatio non dant speciem eis de potentia. q. 9. art. 5. ad. 18.

Arguit præterea idem Sco. in speciali quòd paternitas non constituat patrem: nec filiatio filium. Quæ argumenta eodem modo soluantur sicut & precedentiia. Iste enim existimauit quòd Sanctus. D. senserit diuinas personas constitui per relationem vt relatio est. vnde dico quòd relatio puta paternitas & est deitas: & est forma indiuidualis: & est relatio: & est paternitas. vt est deitas constituit Deum. vt forma indiuidualis constituit quid incommunicabile in natura diuina. vt relatio constituit relatum. vt paternitas constituit patrem. Vnde ista distinctio applicari potest quodammodo ad argumenta infinita.

Distinctio aduertenda diligenter, & intelligenter. Cum arguentes Thomisti ca hinc refringere nequeant Thomisti cõ eos philosophari necesse est.

Sexto arguit nullum communicabile constituit personam: sed paternitas & filiatio & spiratio passiuæ sunt de se communicabiles: ergo non constitunt personam diuinam. minor probatur. Tum quia nulla forma est de se incommunicabilis. Tum quia relatio non est formaliter infinita: ergo non est de se hæc, Tum quia spiratio actiua est communicabilis: ergo & spiratio passiuæ.

Respondet. negatur minor. Ad primam probationem dico quòd omnis quidditas, cui ex natura sua conuenit subsistere & repugnat in alio secundum rem recipi est talis quòd ei repugnat communicari.

Ad secundam dico, quòd omnis relatio diuina est infinita formaliter infinitate quæ conuenit cuilibet formæ separata: vnde paternitas diuina est infinita quo ad rationem paternitatis.

Ad tertiam negatur consequentia. quia spiratio actiua secundum modum intelligendi aduenit supposito iam constituto. Spiratio autem passiuæ non. Quod autem ista constituat & illa non: hoc habent in quantum sunt tales res.

Dico secundò quòd quicquid subsistit in diuinis est incommunicabile per modum vniuersalis: tamen aliquid est communicabile eo modo, quo for-

ma communicatur supposito: & illo modo quo commune communicatur proprio.

DISTINCT. XXVII.

IN dist. 27. queritur primò. Vtrum generare & paternitas sint idem realiter in diuinis.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Actio in diuinis non dicit rem de prædicamento actionis: sed diuinam essentiam cum respectu realis vel rationis. Hanc ponit. S. D. 1. parte. quæst. 4. 1. ar. 1. ad secundum & tertium.

Vbi sciendum est, quòd actio & passio prædicamentalis dicunt motum cum respectu. nam motus vt est ab hoc dicitur actio & vt est in hoc dicitur passio. Ex his arguitur sic. Remoto motu ab actione, id quod remanet, est relatio. sed ab actione diuina remouetur motus: ergo ipsa est relatio.

CONCLUSIO. II. Generare & generari potius habent modum relationum, quàm actionum aut passionum. Hæc conclusio patet ex precedentiia.

Contra arguit Aureolus. † Nulla res capit esse. per relationem: cum relatio præsupponat extrema. sed filius capit esse per generari, ergo.

Respondet. primo, quòd generari in diuinis habet modum passionis & relationis: & generare habet modum actionis & relationis: sed tamen plus habet modum relationis. Actio enim dicit motum cum respectu. & quia generare in diuinis non est motus siue mutatio: licet concipiatur à nobis per modum actionis egredientis, à supposito. In diuinis autem saluatur omne quòd est de formali ratione relationis: ideo dicitur quòd generare magis habet modum relationis.

Dico secundò, quòd licet nulla res capiat esse per relationem presentalem: potest tamen capere esse per relationem quæ est extra prædicamentum: eo quòd non solum est relatio sed etiam actio. & in quantum est actio res capit esse per eam, & non in quantum est relatio.

Dico tertio, quòd actio prædicamentalis, & relatio distinguuntur. Primò quia actio causat terminum: relatio

Actio & passio dicunt motum cum respectu

Aureol. hic. q. s.

Generatio diuina nõ est motus: nisi secundum modum conueniunt.

Scotus hic.

Relatio nõ vt relatio sed vt hic cõstituit.

Cap. de eodem. Tex 16.

Relatio præsupponit distinctionem generationis generum aliorum, facit aut distinctionem ad aliquid.

autem nō sed oritur posito fundamen-
to & termino.

Secundo quia nulla relatio fundat
actionem : sed tamen aliqua relatio
fundatur super actione : vt dicitur .j.
metaph.

Tex. 20.

¶ Tertio quia actio est via ad ter-
minum: relatio autem non, cum sit pos-
terior termino: & multa alia huiusmo-
di dici possunt.

CONCLUSIO. III. Actus
rationales cuiusmodi sunt generare
& generari: sunt idem realiter cum re-
lationibus personarum, & differunt ab
eis secundum rationem. prima pars
patet ex prædictis. secunda probatur
prima parte. q. 1. ad secundum.
quia actio significatur per modum
actus egredientis à supposito: relatio
autem per modum habentis se ad ali-
quid.

Aureo. v.
bi supra.

Contra arguit Aureolus. ¶ Impos-
sibile est quod eadem res in sui exi-
stentia habeat oppositos modos. sed
modus actionis est fluere & modus
relationis est quiescere: constat autem
istos esse modos oppositos: ergo ead-
em res nō potest esse actio & relatio.

Respondeo. primò negatur prima
pars minoris de actione diuina: quia
omnia quæ sunt in parte sunt sine
fluxu. 3. 2.

Duo de
ratione a
ctiois pro
dicamen-
talis.

¶ Dico secundo, quod de ratione
actionis prædicamentalis sunt duo.
Primum est quod fluat ab agente. Se-
cundum est quod sit vltima actualitas,
& perfectio potentie agentis, quo ad
primum dicit imperfectionem: & quod
ad secundum dicit perfectionem: & ideo
nō ponitur actio in diuinis quo ad pri-
mum: sed quod ad secundum: & hoc suf-
ficat ad saluandū actionem in diuinis.

¶ Dico tertio quod illa res quæ est
paternitas & generare vt est paterni-
tas, non est positua filij. sed tantum vt
sic est relatiua patris ad filium: illa ve-
ro eadem res vt est generare est posi-
tiua filij.

Alg.

Contra eandem argunt alij. Primò
paternitas est in patre: & generare est
in filio: ergo paternitas non est gene-
rare. consequentia patet: & prima pars
antecedentis. secunda probatur. Actio
est subiectiue in termino siue in passio:
vt dicitur. 3. phys. ¶ ergo generare est
in filio.

Tex. 20.

Respondeo negatur secūda pars an-

tecedentis. Ad probationem negatur
antecedens de actione immanente cui-
usmodi est generare in diuinis.

Secundò paternitas fundatur in ge-
nerare. ergo non est ipsum generare:
tenet consequentia. quia nihil fundat
seipsum.

Respondeo. negatur consequentia.
sed sufficit distinctio rationis inter re-
lationem & fundamentum vbi relatio
non est accidens.

Tertio. Idem non est causa sui ipsius:
sed generare est causa paternitatis aut
econtra: ergo nō sunt idem minor pro-
batur. Nam secundum aliquos pater est
pater: quia generat. secundum alios ve-
ro generat quia est pater: ergo vnum
est causa alterius.

¶ Respondeo. negatur minor. Ad pro-
bationem dico. q. 1. quia nō dicit pro-
ptiè causam sed formale quo aliquid
est tale vel tale. nec est idē esse causam
formalem & esse in quo aliquid est for-
maliter tale. Nam deitas est, qua Deus
est formaliter Deus: non tamen est eius
causa formalis. & idem dico de pater-
nitate respectu patris. Ad propōitū cū
dicitur quia generat est pater 1. quia
dicit formale fundamentū paternitatis
scilicet generationē. Cum autē dicitur
quia est pater generat. 1. quia dicit for-
male quo pater agit in actū primo scilicet
paternitatem qui intelligitur in
ratione potentie generandi.

CONCLUSIO. III. Pater-
nitas vt constitutiua patris: præcedit se-
cundum rationem ipsum generare. vt
autem est relatio sequitur ad genera-
ri præcedit filiationem vtroque modo:
quia est via ad ipsam. Hæc conclusio
patet ex prædictis.

Ex his sequitur, quod pater quia est
pater generat accipiēdo paternitatem:
vt est constitutiua. & quia generat ideo
est pater accipiēdo paternitatem, vt
est relatio.

QVAESTIO II.

Quæritur secundo vt: vnum verbum
diuinum emanet, vt intellectio
actualis.

PRO quæstione hæc est prima cō-
clusio. Verbum intellectus: non est spe-
cies intelligibilis nec actus intelligēdi:
sed est quidam conceptus productus
per actum intelligēdi. probatur tripli-
citer prima. quæst. 3. 4. art. 1.

De verbo
nostri in-
tellectus.

¶ Primò. Quicquid est verbum inte-
lius

rius significat verbo oris: sed verbum
voci non significat speciem aut actū
intelligēdi: sed conceptum ab intelle-
ctū formatum, & eo mediante signifi-
cat rem extra: ergo.

Secundò. Illud est verbum intelle-
ctus: quod intellectus dicit per actum
suum: sed intellectus non dicit speciem
cum sit præuia actū, nec dicit ipsum
met actum: alioquin omnis actus esset
reflexus: ergo.

Tertio. Id quod est res intellecta in
actu, non est species intelligibilis, cum
ipsa possit esse etiam in eo qui actu
non considerat: sed verbum est res in-
tellecta in actu. nunquam enim verbū
est in intellectu, nisi dum actu intelli-
git: ergo. Et confirmatur quia species
intelligibilis est ab intellectu agente.
verbū autē est ab intellectu possibili.

Præterea verbum cognoscitur ab
intellectu directè: species autem & ac-
tus cognoscuntur tantum reflexè: ergo
verbum non est species aut actus,
cuius ratio diuersificata est, quia verbū
est terminus intellectus intrinsecus:
& terminus in quo cognoscitur natu-
ra ad extrā, species autem & actus nō
sunt termini intellectiois.

Et si dicatur contra. Quicquid co-
gnoscitur directè à nostro intellectu:
est quid sensibile: vt dicitur tertio de
anima ¶ sed verbum non est sensibile:
ergo.

Text. 10.
& 11.

Respondeo. negatur maior, de eo
quod est terminus intrinsecus intelle-
ctionis, cuiusmodi est verbum. sed suffi-
cit quod sit ratio rei sensibilis.

Aureo in
primo di.
2. q. 1.

Contra conclusionem arguit Au-
reo. ¶ primo: dist. 9. art. 1. Nulla forma
illimitata, & non singularis potest ef-
se inherens intellectui: sed forma ad
quam terminatur intellectio est illi-
mitata, & non singularis: ergo non in-
heret intellectui: & sic non est illud
verbum. maior patet. minor probatur.
forma quam intellectus intelliget, æ-
quipollet infinitis indiuiduis: ergo est
illimitata.

Vtrū ver-
bū sit for-
mā inhæ-
rens no-
stro intel-
lectui.

¶ Respondeo. Dico primò quod in-
tellectus in intelligendo respicit du-
plicem formam, scilicet verbum & na-
turam quæ in verbo cognoscitur. Si lo-
quar de verbo, dico q. est forma sin-
gularis secundum esse: & vniuersalis in
repræsentādo, & talis potest inherere
intellectui. Si vero loquamur de natu-

ra: quæ intelligitur: dico, q. est singula-
ris secundum esse, quod habet in indi-
uiduis: nec equipollet infinitis secundū
esse. secundum autē q. est in intellectu
est illimitata secundū rationē suæ spe-
ciei: quia dum intelligitur abstrahitur
ab illis: quæ ipsam limitant, scilicet à
principiis indiuiduantibus 1. q. 75. art.
2. ad tertium.

vtrū opor-
teat pone-
re verbū.

Secundò arguit, quod res intelli-
gatur secundum esse, quod habet in intel-
lectu per verbum formatum: & per cō-
sequens q. non oportet ponere verbū:
& etiam q. non intelligatur secundum
esse quod habet extra in singularibus:
sed secundū esse quod habet appars.
Et arguit sic. Operatio sensitiua nō indi-
get reali termino: sed terminatur sæpe
ad esse cōspicuum, & appars extra ani-
mā: ergo & operatio intellectiua. conse-
quētia patet. antecedens probatur. Tū
quia cōmentator tertio cœli. cō. 104.
dicit esse de mēte philosophi, q. figura
secundū quā apparet luna aliqñ circula-
ris aliqñ media non est in rerū natu-
ra, sed tū apparet. Tū q. si nō termina-
retur ad appars: sed ad rē: tūc omne
quod videretur alicui esset verum, &
sic contradictoria essent vera: nam alicui
videtur quod aliquid sit album, &
alteri quod non.

Figuralu
na sūt tā-
tū appa-
rentes.

Respondeo. Primò dico quod res
nullum habent esse apparens siue ob-
iectiuum extra animam: nam phantaf-
ma vel species lapidis potest dici lapis
in esse obiectiuo vel apparenti: & sic
negatur antecedens.

Homo vi-
dens lunā
falsè iudic-
cat de fi-
guris eius
secundum
sensum cō-
munem.

Ad primam probationē dico, quod
nec Commentator nec Philosophus
dicunt, quod oculus videat in luna fi-
guras quæ ibi non sunt: immo videt
figuras quæ ibi sunt. sed dicunt quod
homo videns lunam, falsè iudicat de
figuris secundum sensum communem:
vel secundum aliam potentiam iudi-
catiuam. Similiter si video vnam can-
delam & eleuetur vnus oculus, & al-
ter non apparebit mihi, quod sunt duæ
tunc oculus videt tantum vnam, & a-
lia potentia iudicat quod sint duæ: &
sic est de multis aliis. talibus autem il-
lusionibus sine apparentis cooperatur
sensus communis aut cogitatiua: sicut
etiam in somno facit apparere ea, quæ
non sunt. Nam imaginatiua conuerti-
tur super imagines rerum tanquam si
essēt res veræ: & propter hoc homo erat

indicando se videre secundum sensus exteriores ea quorum tantum imagines cernit. Ad secundam negatur consequentia. quia licet sensus exterior feratur semper super rem veram, tamē homo aliquando iudicat illam rem esse aliter quam sit.

Tertiō. Res clarius cognoscitur sine speculo: quam cum speculo, sed si verbum ponitur in intellectu, ponitur ad hoc, vt res in eo relucent tanquam in speculo: ergo impedit cognitionem.

Respondēo. negatur antecedens, quādo res non est secundum se præsens potentia: vt est de obiecto intellectus. aliter tamen est de sensu: cui res secundū seipsam est præsens.

Durandus hic. qd. 2. tex. 15.

Contra eandem arguit Durandus † & Petrus de Palude. Per operationes immanentes nihil producit vt dicitur nono meta. † sed intelligere est operatio immanēs: ergo per ipsam nō producit aliquod verbum.

Verū verbum producat.

Respondēo. negatur maior. Nam per actus voluntatis, & per actus intellectus causantur habitus in intellectu & voluntate: licet ergo per tales operationes nihil producat ad extra. producit tamē aliquid ad intra: immo aliqui vt Auienna dixerunt q̄ per eas producit aliquid extra: & quōd vna intelligentia per actū suum producit aliam.

Contra. Per illam operationem, quæ est finis, nihil producit: quia tunc ipsa operatio non esset finis: sed productum esset finis eius, sed operatio immanēs est finis, vt dicitur primo ethicorum †.

Cap. 9.

Respondēo quōd per operationem quæ est finis nihil producit totaliter ab ea extrinsecum. verbum autem est terminus intrinsecus ipsius intelligere: vel si sit quid extrinsecum vt sunt habitus: tamen ordinantur ad consimiles operationes, & per consequens ipse habitus non est finis operationis, sed ad eam ordinatur.

Verbū ali quod est perfectum et aliquod imperfectum.

Sciendum vero quōd dupliciter est verbum: nam aliquod est verbum perfectū illud, scilicet ad quod ordinatur perfecta cognitio. Et aliquod est imperfectum illud, scilicet ad quod terminatur notitia imperfecta: ita quōd semper est terminus notitiæ, & non principium.

Si dicatur contra. Verbum est principium cognitionis obiecti: ergo non

est eius terminus.

Respondēo. quōd non est principium cognitionis obiecti, id est illius actus quo obiectū cognoscitur: licet sit principium, id est ratio qua obiectum cognoscitur. sed tamen eodem actu quo cognoscitur ipsum obiectum.

¶ Dico etiam, quōd non omne id cuius est verbum intelligitur actu recto: cum intellectus de actu suo & specie & seipso possit omnia intelligit tantum reflexe quæ sit formare verbum, cuius verbi principium elicitiuū est memoria secunda, siue intellectus factus in actu per speciem, quod idem est.

Secundō. per actum voluntatis nec per actum potentia sensitua producit verbum: ergo nec per actum intellectus: consequentia patet. quia omnes istę operationes sunt immanentes.

Respondēo. negatur consequentia. quia voluntas non est potentia conceptiua sicut intellectus. sensum autem non oportet sibi formare obiectum suum, vt facit intellectus.

Tertiō. Si verbum est aliquid in intellectu: sequitur q̄ procedatur in infinitum: hoc est falsum. ergo consequentia probatur. duarum formarum eiusdem generis propinqui: si illa quæ est imperfectior est actiua: ied species intelligibilis & verbum sunt eiusdem generis, cum sint in eadem potentia, & respectu eiusdem obiecti: & species quæ est imperfectior est actiua, respectu alterius: ergo & verbum est actiua alterius verbi: & illud alterius: & sic in infinitum.

Respondēo. Primō dico, q̄ species & verbum non sunt eiusdem speciei in esse naturali: sicut nec color & species coloris, sed sunt eiusdem speciei in esse intentionali, quia idem repræsantant & sunt eiusdem generis, etiam in esse naturali cum sint actus eiusdem potentia.

¶ Sed ad argumentum negatur consequentia. Ad probationem negatur minor pro tertia eius parte, scilicet q̄ verbum sit perfectius specie, quia licet perfectius repræsantet obiectum, tamē species est permanentior verbo, cum maneat etiam, quando intellectus actualiter non intelligit.

Contra vnum dictum in hac responsione, scilicet quōd verbum perfectius reprę

Verbū est rei intelle et actū recta & reflexo.

Species & verbū sūt eiusdē speciei in esse intentionali.

Verū verbum perfectius repręsentat quā species.

repræsantetur quā species arguitur sic. Species immediatius in intellectu exprimitur ab obiecto, quā verbum ergo perfectius repræsantat quā verbum: & per consequens verbum est superfluum. cum non ponatur nisi vt repræsantat obiectum.

¶ Respondēo. negatur consequentia de repræsantatione actuali: & conceditur de habituali.

¶ Dico secundō, q̄ repræsantatio, quam facit species est principium cognitionis: & repræsantatio quam facit verbum, est terminus eius: ideo præter repræsantationem speciei, est necessaria repræsantatio verbi.

Quartō. Si verbum ponitur vt sit terminus intellectionis, sequitur quōd oportet ipsum ponere aliquādo ad terminandum imperfectiorem notitiam: & non ad terminandum perfectiorem. hoc videtur inconueniens: ergo probatur consequentia. Beati per te non formant verbum in visione beatifica: & formant verbum in ea cognitione, qua considerant vnum attributum, non considerando aliud. sed ista cognitio est imperfectior cognitione beatifica: ergo.

Addendo Paulus exponit. Capreolū hoc loco.

Respondēo. In solutione huius argumenti videtur Capreolus dubitare. Et ideo saluo iudicio melioris interpretis, dicitur. S. Doc. primo negatur minor. nec est inconueniens quōd intellectus beatus in aliis intellectionibus præter beatificam formet verbum: formatur enim verbum, nō vt sit quo intellectus intelligit: quia hoc conuenit speciei: sed vt in eo videatur obiectum, & cum in verbo diuino quod. immediatē vnitur intellectui: licet non secundum esse, relucent obiectum beatificum: ideo arbitrator non oportere formare verbum aliud, quo ad beatificam visionem. Et præterea de mente. S. Doc. 4. dist. 49. qd. 2. ar. primo. q̄ licet medium sub quo non faciat visionem mediatam: tamen medium quo & medium in quo faciunt mediatam visionem. Constat autem verbum esse medium in quo vnde cū visio beatifica sit omnino immediata: sequitur quōd non forment verbum. Nam sicut species mediat inter potentiam & actum elicatum: ita verbum mediat inter actū cuius est terminus, & inter obiectum: & per consequens vi-

Media quo & in quo faciunt visionem mediatam, non autem medium sub quo.

siō beata non terminaretur immediate ad essentiam diuinam, sed ad verbū formatum ab intellectu creato.

¶ Dico secundō, q̄ beati ex illa beatifica visione habent, quōd possint: sed per alium actum quā per beatificum formare multa verba. Cum enim per illam visionem videant diuinam essentiam: & quicquid est in ea habet quōd possint formare aliquem actum quo considerant eam solum sub ratione bonitatis: & alium quo considerent eam sub ratione iustitiæ: & sic de alijs attributis. Et tunc per quemlibet istorum actuum producant verbum id est, conceptum bonitatis per vnum & per alii conceptum iustitiæ & per alium vero conceptum sapientiæ, & sic de alijs. Et sic intelligo cum dicit Capreo. q̄ visio beatifica terminatur habitualiter ad multa verba: & actualiter terminatur ad vnum, scilicet ad verbum diuinum.

Gerar: quol. 7.

Contra eandem arguit Gerar. † Omne operatum est perfectius operatione: vt dicitur primo ethicorum: & nono meta. sed verbum nō est perfectius intellectione: cum intellectio sit perfectissimum in nobis: vt dicitur. 1o. ethicorum: ergo verbum non producit per intellectionem.

¶ Respondēo. negatur maior. quando tale productum non potest remanere, transeunte operatione: verbum autem nunquam est transeunte intellectione.

Secundō. Illud non est necessarium ad cognitionem: quod est cognitione posterior: quia cognitio potest esse, nō existente illo posteriori, sed verbum est posterior cognitione, cum sit terminus eius per te: ergo &c.

¶ Respondēo. negatur maior, si tale posterior sit terminus intrinsecus cognitionis, cuiusmodi est verbum.

Contra. Cognitio est prior verbo: ergo in illo priori est cognitio, & nō est verbum.

Respondēo. tenendo, quōd actus intelligendi producat in instanti: ipsa intellectio nō est prior verbo, nisi prioritate naturæ: & tunc non sequitur, quōd possit esse cognitio sine verbo: quia ad eam naturaliter sequitur: sed bene quōd possit intelligi quid sit non intelligendo quid sit verbum. Sustinen

Anceps tenet, An actus intelligendi producat in instanti vel successine.

do autem quod intellectio fiat per partem post partem. negatur antecedens de prioritare temporis. quia licet illa entitas quae est intellectio esset non existente verbo: ipsa tamen non est intellectio nisi dum terminatur ad verbum. unde logicaliter diceretur, quod intellectus est, non existente verbo, non est intellectio.

Scotus, ubi supra.

Contra eandem arguit Scotus. Verbum est ipsa cognitio ut dicit Augustinus. 15. de trini. ca. 16. & Anselmus in monologio. ca. 33. & Damascenus lib. 1. cap. 18. ergo verbum non est distinctum ab actu intelligendi.

Cognitio pro conceptu intellectus.

Respondeo. negatur consequentia. quia Augustinus & alij accipiunt in primo antecedente cognitione non pro actu vel habitu, sed pro conceptu intellectus.

CONCLUSIO II. Dicere in diuinis est idem quod intelligere: sed addit ad ipsum expressionem verbi non enim est de ratione cuiuslibet intelligentis: quod aliquid exprimat: sed de ratione dicentis est quod producat verbum. & propter hoc licet filius & spiritus sanctus intelligant non tamen dicunt. Hanc ponit prima parte. q. 3. 4. ar. primo. ad tertium.

Aur. hic. q. 2.

Contra arguit Aureolus. Intelligere & velle sunt actus essentialia conuenientes omnibus personis, sed dicere & spirare non conueniunt omnibus personis: ergo dicere non est intelligere. nec spirare est velle.

Intelligere exprime sine spiratione sunt actus notiales.

Respondeo quod licet intelligere & velle absolute sumpta conueniant omnibus, & sint actus essentialia: tamen intelligere expressiue, & velle spiratiue sunt actus notiales: quia ut sic implicat relationem originis.

Secundo. Omnes productiones diuinae differunt realiter, sed intelligere & velle non differunt realiter: ergo non sunt productiones, & per consequens non sunt dicere nec spirare.

Respondeo. negatur maior generare enim & spirare: quae sunt productiones in diuinis: non differunt realiter, cum vtrumque sit in patre.

Ex dictis patet, quod dicere non est aliud nisi intelligere, prout est in patre, & spirare non est aliud quam diligere prout est in patre & filio.

CONCLUSIO III. Si verbum proprie accipitur: dicitur in diuinis tantum personaliter. Hanc sic probat. 1. q. 34. ar. 1. Omne nomen significans aliquid ab alio procedens in diuinis, est personale. sed verbum est huiusmodi, ut patet ex prima conclusione.

Corollarium. Verbum proprium est filij. probatur. Verbum est proprium illius personae, quae procedit per modum intellectus, sed filius est talis persona. ergo.

Contra. omne dicens verbum formaliter per verbum intelligit. sed pater non intelligit formaliter per filium: alioquin haberet aliquod esse a filio. scilicet esse intelligens. ergo.

Verbum non est formalis ratio intelligendi di patri.

Respondeo. negatur maior. ubi verbum habet eandem essentiam numero, cum dicente tunc enim non potest esse ipsi dicenti formalis ratio intelligendi: quia non per essentiam, quam accipit: cum eam habeat dicens prius prioritare rationis: nec per aliam, quia non habet. verbum autem diuinum habet eandem numero essentiam, quam habet pater: & ideo pater non intelligit formaliter per filium. &c.

DIST. XXVIII.

IN dist. 28. Queritur vtrum innascibilitas sit proprietas constitutiva patris.

PRO quaestione haec est prima conclusio. Innascibilitas nihil ponit quod sit de proprio intellectu eius. probatur. 1. di. 28. art. 1. Si innascibilitas aliquid ponit: hoc non potest esse nisi ratio principij: cum nullum aliud rationale possit patri conuenire. sed non ponit rationem principij, quia aut diceret ipsum in communi: aut in speciali. Non in speciali: quia aut diceret paternitatem: aut spirationem: & per consequens non esset notio ab istis distincta. Non in generali, quia idem sequitur: nam commune non ponit in numerum cum contentis sub eo. ergo.

Aur. hic. Vtrum innascibilitas dicat aliquid positiuum.

Contra arguit Aureo. Ratio primi est aliquid positiuum. sed ingenitum dicit rationem primi: cum ingenitum sit idem, quod non esse ab alio.

Respondeo. negatur maior: nam primitas dicit negationem prioris, quia primum est, ante quod nihil est.

Dico secundo, quod licet ratio innascibilitatis non sit positua, sed priuatiua: fundatur tamen super aliquo positiuo. scilicet

scilicet super sufficientia existendi. Omnis enim negatio in affirmatione fundatur.

Ex hoc habes: quod non oportet notionem dicere formaliter dignitatem, sed sufficit quod fundatur super aliquid dignitatem importans.

Secundo. Innascibilitas dicit esse a se. ergo dicit aliquid positiuum. Antecedens patet. consequentia probatur. Esse in se est modus positiuus essendi substantiae. ergo esse a se est modus positiuus.

Esse a se accipitur dupliciter affirmatiue & priuatiue.

Respondetur primo, quod esse a se accipitur dupliciter. Vno modo affirmatiue: & sic negatur antecedens. quia hoc modo nihil est a se: cum nulla res seipsam producat. Alio modo priuatiue: & sic negatur consequentia. Ad probationem dicitur eodem modo, quia esse in se similiter dupliciter sumi potest. Vno modo affirmatiue, & sic negatur antecedens: quia nihil in se est. Alio modo negatiue, scilicet non esse in alio. & sic concessio antecedente, negatur consequentia.

Dico secundo, quod esse in se cum dicat esse: & quod tale esse non est in alio addit aliquid ad substantiam praedicamentalem, scilicet ipsum esse.

Tertio. Esse ab alio dicit quid positiuum. ergo etiam esse a se.

Respondeo. quamuis ex dictis patet, in quo sensu verum sit consequens. negatur tamen consequentia: quia esse ab alio dicit veram productionem: non autem esse a se.

CONCLUSIO II. Innascibilitas aliquid praesupponit. ubi supra probatur. Omnis priuatio supponit aliquid, in quo fundatur. sed innascibilitas est priuatio. ergo.

CONCLUSIO III. Innascibilitas non fundatur in essentia nuda. probatur. cuiusque communicatur essentia: communicatur quicquid in ea fundatur, sed essentia communicatur filio, cui tamen non communicatur innascibilitas. ergo ipsa non fundatur in essentia nuda.

CONCLUSIO IIII. Innascibilitas non fundatur in essentia ut non est ab alio ita quod essentia, cum isto modo fundat rationem ingeniti. probatur. nulla res fundat seipsam, sed non esse ab alio est de ratione illius priuati-

tionis, quam dicit innascibilitas. ergo. CONCLUSIO V. Innascibilitas fundatur super vniuersali ratione principij personaliter dicti in diuinis.

Pro notitia huius conclusionis. praemitto duo. Primum, quod per ingenitum non solum accipitur non esse ab alio per generationem. sed nullo modo esse ab alio. Secundum quod hic non loquimur de subiecto, cui conuenit talis priuatio. certum est enim quod id est pater. Sed queritur de ratione, per quam conuenit patri: quod sit ingenitus.

Probatur ergo sic conclusio. Omnis priuatio fundatur super illud positiuum, per quod repugnat carenti affirmatione opposita illi priuationi, sed quod aliquid sit & nullo modo sit ab alio, ut significatur per hoc nomen ingenitum: ex hoc est quod est vniuersali principium omnium personarum diuinarum. ergo &c.

Corollarium primum. Esse ingenitum non conuenit essentiae, nec spiritus sancto probatur. omne ingenitum est principium personaliter dictum. sed nec essentia nec spiritus sanctus sunt huiusmodi. ergo.

Corollarium secundum. Esse ingenitum non conuenit filio. probatur. ei non conuenit priuatio, cui conuenit opposita affirmatio, sed esse genitum quod est affirmatio opposita: ingenito conuenit filio. ergo &c.

Aureo hic.

Contra arguit Aureo. Illud quo remoto, manet innascibilitas, non est fundamentum eius. sed remota ratione principij productiui, adhuc manet innascibilitas. ergo: maior patet. minor probatur: quia supposito quod in diuinis esset tantum vna persona: ipsa esset ingenita, & tamen ab ea remoueretur relatio principij personaliter dicti. ergo.

Confirmatur: quia Aug. 5. de tri. dicit: quod si pater non esset vniuersale principium nihil prohiberetur ipsum dici ingenitum. & quod accidit genitori, quod sit ingenitus, ergo potest esse ingenitus: dato quod non sit genitor.

Ingenitum dupliciter accipitur, notionaliter & attributiue.

Respondeo. ut dicit. S. D. presenti dist. art. ad tertium. Ingenitum accipitur dupliciter. Vno modo ut est notio patris fundata in paternitate. & sic negatur minor: quia remoto

fundamento, remouetur id quod in eo fundatur: si in diuinis esset tantum una persona ipsa non esset pater: & per consequens nec ingenua notionaliter. Alio modo accipitur vt est quoddam attributum essentiae sicut etiam aeternitas & immensitas sunt attributa. & sic conceditur totum. & in hoc sensu loquitur Aug. sed non est contra conclusionem: quae intelligitur de ingenito notionaliter accepto. Nam negatio, quam importat ingenuum, scilicet habere essentiam non ab alio: si accipitur vt fundatur super essentiam. sic est attributum. & vt sic non requirit distinctionem suppositorum: sicut nec alia attributa. Si vero accipitur vt fundatur super paternitatem: sic requirit distincta attributa.

Secundo arguunt quidam alij sic. Nullum prius fundatur in posteriori, sed innascibilitas saltem secundum rationem, est prior quam generare: & quae paternitas. ergo: maior patet. minor probatur. Nulla res habet fecunditatem respectu alicuius productionis, nisi prius intelligatur habere talem fecunditatem siue potentiam: & non habere ipsam per actum talis potentiae. sicut verbi gratia. in Spiritu sancto non est voluntas fecunda, siue virtus spiratiua: & huius ratio est: quia spiritus sanctus procedit per actum talis potentiae. sed in patre est fecunditas respectu generare. ergo prius intelligitur non habere ipsam ab alio. & significatur per innascibilitatem.

¶ Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur maior. Nam in Sorte est potentia generatiua: quam tamen habet per actum potentiae generatiuae siue patris. Nec valet similitudo de Spiritu sancto, quia quod in eo non sit virtus spiratiua est quia principium spirandi non includit solum voluntatem. sed spirationem actiuam, cuius relatio opposita scilicet passiuam spiratio est in Spiritu sancto.

CONCLUSIO VI. Innascibilitas non est constitutiua patris. Hac probat vbi supra. Id quod praesupponit personam patris iam constitutam: non est constitutum eius: sed innascibilitas est huiusmodi: supponit enim paternitatem, in qua fundatur, paternitas autem est patris constitutiua. ergo. &c.

Contra arguit Aureolus primò. Nec spiratio, nec paternitas constituit patrem. ergo innascibilitas eum constituit. consequentia patet: quia praeter istas non sunt in patre aliae proprietates. antecedens pro prima parte patet. quia constitutum suppositi conuenit tantum illi supposito. sed spiratio non conuenit soli patri: ergo, &c. pro secunda parte probatur. Omne constitutum patris est prius quam generare: quia actiones praesupponunt supposita, quorum sunt. sed paternitas non est prior quam generare cum ad ipsum sequatur. ergo.

Respondeo. negatur antecedens: pro prima parte. Ad probationem dico, quod paternitas vt alias dictum est: accipitur dupliciter. Vno modo: vt est quaedam forma incommunicabilis: & sic est constitutiua patris in esse personali: & est prior habet rationem quam generare. Alio modo accipitur vt est relatio, & sic non constituit suppositum. & hoc modo est posterior quam generare: ad quem sensum procedit probatio.

Secundo arg. primò suppositum debet constitui per id quod est magis de ratione primi, sed non esse ab alio, quod significatur per ingenuum est magis de ratione primi, quam esse aliud ab ipso, quod significatur per paternitatem. ergo patet qui est primum suppositum, magis constituitur per innascibilitatem, quam per paternitatem.

¶ Respondeo. quod primum dupliciter consideratur. Vno modo sub ratione paternitatis, id est in quantum primum. & sic constituitur per illam negationem. & vt sic prima persona in diuinis constituitur per innascibilitatem: Alio modo accipitur, in quantum est quoddam suppositum: & sic constituitur per aliquid posituum ei conueniens. pater ergo in diuinis vt est quoddam suppositum per paternitatem, vt est forma incommunicabilis: constituitur in esse suppositi: & innascibilitas constituitur in esse primitatis: sicut etiam prima alteratio, quod sit alteratio: habet quia est a corpore alterante. quod autem sit prima: habet quia illud alterans, non est ab alio alteratum.

¶ Dico secundo quod quia omnis negatio habet affirmationem priorem, supra quam fundatur prius intelligitur

Aur. hic.

Paternitas dupliciter accipitur vt forma incommunicabilis, vt relatio.

Primum dupliciter.

tur pater habere illud posituum, quo constituitur in esse personali: quam habere illam negationem, qua constituitur in esse primo.

¶ Ex hoc sequitur quod in omni primo est aliquid prius primitate: & hoc est illud posituum, in quo fundatur primitas.

Tertio. Innascibilitas magis pertinet ad dignitatem quam paternitas. ergo magis est constitutiua patris. consequentia patet. antecedens probatur. Non esse ab alio est dignius quam quod aliud sit ab eo: sed innascibilitas significat non esse ab alio: & paternitas quod aliud sit ab eo. ergo &c.

¶ Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur maior: quando non esse ab alio fundatur super principium, quo aliud est ab eo. sicut est in proposito. Nam ingenuum fundatur super generare, quo filius est patre.

Queritur, quomodo essentia in patre se determinat ad paternitatem: & in filio ad filiationem.

¶ Ad quod responderetur, quod essentiae diuinae, in quantum est talis natura, conuenit quod immediate subsistat in persona patris: & immediate determinetur ad talem proprietatem, quae est principium generandi.

¶ Ad secundam vero personam mediante prima, a qua primò procedit: & ad tertiam mediante prima & secunda non intelligendo ibi quantumque prioritatem extra intellectum: sed ordinem originis vnus ab alio & vnus a duobus: nec oportet propter hoc, quod paternitas vel aliae proprietates fluant ab essentia: vel quod aliquid fiat circa proprietates vt ad ea determinetur: quia inter essentiam & proprietates, nulla est realis distinctio.

CONCLUSIO VII.

Innascibilitas est propria notio patris, quod sit notio probatur sic: vbi supra. Illud est notio patris, quo pater innotescit: sed pater in quantum non est ab alio, innotescit innascibilitate. ergo &c. quod autem sit propria probatur ex hoc quod conuenit soli patri. Non enim conuenit filio, quia est genitus, nec Spiritu sancto: quia ipse supponit generationem filij, nec essentiae: quia ipsa communicatur per generationem ergo conuenit soli patri.

Quomodo essentia se determinet ad personas.

Aureo. Vtrum innascibilitas sit notio.

Scotus hic.

tex. 17.

Non omnis notio est relatio.

Relatione notiones sunt signa perfectionis.

Contra arguit Aureolus. primò Omnis notio pertinet ad dignitatem: sed non esse ab alio non pertinet ad dignitatem. ergo innascibilitas quae significat non esse ab alio: non est notio. Maior patet. minor probatur. habere naturam ab alio non dicit indignitatem: alioquin in filio esset aliqua indignitas. ergo non habere naturam ab alio non dicit dignitatem patet consequentia quia sicut se habet oppositum in opposito: sic propositum in propositio.

Respondeo. negatur minor quando tale non esse ab alio fundatur super communicare naturam alteri: quia tale communicare dicit dignitatem in principio actiuo: cum omne agens agat vt est in actu. Ad probationem concedo: quod non esse ab alio non dicit ex se dignitatem: habet tamen dignitatem ex fundamento.

Contra arguit Scotus. ¶ Nulla relatio dicit dignitatem siue perfectionem. ergo nulla notio dicit dignitatem. consequentia patet. antecedens probatur. Omne dicens dignitatem in diuinis, est formaliter finitum vel infinitum. sed relatio non est formaliter finita vel infinita. ergo &c. Maior patet: quia omnis quantitas est finita vel infinita. primo physico. ¶ Sed omnis perfectio est quantitas virtualis. Minor etiam probatur. Relatio nullo modo est quantitas. ergo nec finita nec infinita. antecedens probatur. quod enim non sit quantitas mobilis patet: quod etiam non sit quantitas virtualis patet: quia non est principium actiuo nis.

Respondeo. primus negatur consequentia: quia arguitur ab inferiori ad superius negatiue non enim omnis notio est relatio. vt patet de innascibilitate. Sed quia innascibilitas licet non sit relatio: reducit tamen ad relationem: sicut privatio ad habitum. ideo.

¶ Dico secundo, quod relationes diuinae: quae sunt notiones: quamuis non dicant formaliter perfectionem, vt argumentum concludit, sunt tamen signa perfectionis. Nam paternitas cum fundetur super generare est signum actualitatis patris. Similiter filiatio cum fundetur super natiuitate viuientis signum est perfectionis illius

llus natura: de qua dicitur. Similiter processio est signum naturæ intellectualis, cum funderetur super actum perfecti amoris.

¶ Dico tertio quod relationi non repugnat quantitas virtutis, sumendo quantitatem virtutis pro quantitate actus. relatio enim realis est quidam actus.

CONCLUSIO. VIII. Inspirabilitas non est notio, probatur sic presenti distinct. arti. 1. ad quartum, Omnis notio est quid speciale. inspirabilitas non est quid speciale: cum sit negatio specialis processionis, quanto enim quid negat magis speciale tantò est plus commune. sicut pater quod magis commune est non homo, quam non animal. Tria enim pertinent ad notionem. Primò, quod pertinent ad originem. Secundò quod ad dignitatem. Tertio quod sit quid speciale. quia communia non sunt principium innotescendi distinctam personam.

Tria pertinent ad notionem, origo, dignitas, & determinatio.

DISTINCT. XXI.

N distinct. 29. queritur Vtrum nomen principij significet in diuinis notionem distinctam.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Notiones ponendæ sunt in diuinis.

Sciendum est quod nomen notionis primò inuenit Augusti. quinto de Trinitate capitulo septimo, vbi dicit quod alia est notio qua pater intelligitur genitor: alia qua intelligitur ingenuus, per notiones autem accipimus proprietates in abstracto significatas. Probatur vero sic ista conclusio. prima q. 31. artic. 2. Vbi sunt plures personæ: quæ in aliquo sunt vnum & in aliquo distinguuntur seorsum oportet significare id in quo sunt vnum: & id in quo distinguuntur. Id autem in quo distinguuntur debet significari in abstracto: cum principium distinctiuum habeat rationem formæ. Actus enim est qui distinguitur: vt dicitur 7. met. ¶ sed in diuinis est huiusmodi. ergo oportet quod proprietates quibus distinguuntur personæ diuinæ significentur in abstracto.

D. Aug. inuenit notionem notio.

2ex. 4.

Sciendum etiam: quod licet persone distinguantur seipsis: tamen oportet quod personaliter significetur: vt est distincta. & aliter vt est distinguens. Nam distinguens intelligitur vt forma. & ideo significatur in abstracto. distinctum autem intelligitur vt subsistens. & ideo significatur in concreto.

Contra arguit Gregorius: ¶ primò. Istæ proprietates non sunt entitates extrinsecæ personis vt patet. nec sunt eis intrinsecæ. ergo non sunt ponendæ istæ proprietates. consequentia patet. & antecedens probatur. Omnem entitatem sibi intrinsecam pater communicauit filio. sed non communicauit ei paternitatem. ergo paternitas non est entitas extrinsecæ patri.

Respondeo. quod sunt intrinsecæ personis non quasi partes earum, sed sunt idem. realiter cum eis & distinctæ secundum rationem.

¶ Ad probationem dico: quod cum substantiua multiplicentur ad pluralitatem formæ significatæ. adiectiua vero ex pluralitate suppositorum. & in diuinis sit tantum vnum esse & per consequens tantum vna entitas. nam ens imponitur ab esse: in diuinis est tantum vnum ens, substantiuè loquendo: & similiter tantum vna entitas. sunt tamen plura entia accipiendo ens adiectiue.

¶ Dico secundò, quod cum relatio non habeat ex se. quod aliquid ponat in eo, de quo dicitur huiusmodi relationes diuinæ non habent ex se quod sint intrinsecæ aut extrinsecæ.

¶ Dico tertio, quod entitas accipitur dupliciter: Vno modo pro entitate absoluta: & sic concedo totum scilicet. quod paternitas non est entitas absoluta. Alio modo accipitur pro entitate relatiua: & sic negatur maior.

Contra. pater communicauit filio omnem entitatem absolutam per te. & non communicauit omnem entitatem relatiuam. ergo pater est compositus.

¶ Respondeo. negatur consequentia. quia entitas absoluta & entitas relatiua differunt tantum ratione.

Secundo. Si præter essentiam communem in qualibet persona est aliqua proprietates: sequitur quod in qualibet persona sit deitas propria præter deitatem.

Grego. in 1. di. 27. quæst. 1. Vtrum sint ponendæ notiones in diuinis

In diuinis sunt plura entis adiectiue.

Aureol. hic. q. 1.

In quo stat ratio principij.

deitatem communem. hoc est falsum. ergo, &c. consequentia patet. quia illa proprietates est deitas.

Respondeo. negatur consequentia. quia ly præter non excludit aliud secundum rem: sed secundum rationem.

CONCLUSIO II. Nomen principij proprie conuenit alicui personæ diuinæ respectu alterius. Hanc sic probat. 1. q. 33. ar. 1. Omne id à quo aliquid procedit, est principium eius. sed ab vna persona alia procedit. ergo. &c.

CONCLUSIO III. Hoc nomen principium conuenientius dicitur de Deo quàm hoc nomen causa. probatur vbi supra. Illud nomen quod est minus contractum conuenientius dicitur de Deo: quia nomen magis contractum contractione dicente imperfectiorem. sed hoc nomen principium est minus contractum quàm causa. vt dicitur 5. meta. Sicut enim cõcauum dicitur curuitatem non contractam. simul autem dicitur curuitatem contractam ad determinatũ subiectum. ita principium dicitur generaliter id, à quo aliquid procedit. sed causa vsa dicitur id, à quo aliquid procedit distinctum secundum essentiam: dicitur etiam imperfectiorem, scilicet distinctionem in essentia. natura omnis causa distinguitur realiter à suo effectu.

Contra arguit Aureo. ¶ principium vt dicitur de Deo non est magis commune quàm causa. ergo probatio conclusionis est nulla. antecedens probat. Omne principium alicuius per originem est causa eius, saltem secundum Philosophos. sed principium vt dicitur in diuinis est tantum per originem. ergo. &c.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur maior. Dico enim, quod principium importat originem vnus ab alio quocunque modo oriatur. Dies enim oritur à mane: non tamen causatur à mane. Vel potest dici, quod ratio principij non consistit in origine: sed in processu vnus ab alio quocunque modo.

¶ Dico secundò ad minorem, quod principium in diuinis de formali significato dicitur processum absolutè. licet de materiali significato dicat tantum processum originis.

CONCLUSIO IIII. Principium non dicitur vniocè in diuinis

secundum quod vna persona est principium alterius, & secundum quod Deus est principium creaturæ.

Hæc sic probat præsentis distinct. ar. 2. Id quod in sui ratione includit tantum respectum rationis: & id quod includit respectum realem, non conuenit in aliquo vniuoco. sed principium vt dicitur de Deo ad creaturas, includit respectum rationis. & principium notionale includit respectum realem. ergo. &c. minor patet. maior declaratur. Nam licet ens reale, & ens rationis possint conuenire in vno respectu. tamen ille conceptus non est vniuocus: quia ens reale aliter se habet ad illum conceptum quàm ens rationis: quia ens reale habet veram quidditatem correspondentem illi conceptui. ens autem rationis non.

Contra arguit Aureo. ¶ ratio principij sit vna. quod concedimus: sed dicitur quod non est vna tali vnitate quæ sufficiat ad vniocationem. Nam illa ratio per prius dicitur de principio notionali. Ratio autem vniuoca nõ prius conuenit vno, quàm alteri, licet vnum vniuatorum possit esse prius altero secundum esse.

Aureol. vbi supra.

Rõ principij non est vniuocum.

DISTIN. XXX.

N dist. 30. queritur primo. Vtrum inter deum & creaturas sit aliqua relatio realis.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Aliqua relatio est verum ens reale extra animam. Hanc sic probat de potentia. q. 7. art. 10. Quicquid est in prædicamento est ens reale. vt habetur. 5. meta. ¶ sed aliqua relationes sunt in prædicamento. ergo. &c.

Contra arguit Aureol. ¶ primò. Omne ens reale præter Deum aliquid productiuum habet 12. metaphysico. com. 37. sed nulla relatio habet productiuum. ergo: maior patet. minor probatur. Si aliqua relatio puta paternitas haberet productiuum, aut produceretur ab ipso patre: aut à termino, scilicet à filio. sed nec sic, nec sic. ergo. minor probatur. ¶ non producat à patre. sic. Nulla relatio producit nisi producto aliquo absoluto: alius esset per se terminus motus. sed pater nihil producit

Test. 14.

Aureolus hic. q. 1.

Vtrum relatio aliqua sit ens reale.

ducit in se absolutum. ergo. Quod non producat in filio. probatur quia nihil filius immitit patri.

Confirmatur. Nulla res manet, destructo eo in quo fundatur. sed paternitas si est ens reale fundatur super genitum, quod transijt. ergo paternitas non est entitas realis.

Relatio non producit nisi producto absoluto.

¶ Respondeo, & dico primò, quòd cum relatio non possit esse per se terminus motus: oportet ad productionem relationis produci aliquod absolutum ad quod sequatur relatio. ut sic per accidens terminet motum.

¶ Ex hoc patet, quòd album simile alteri albo ab eodem habet similitudinem in virtute à quo. habet albedinè. Vnde si esset tantum vnum album in mundo, in eo esset virtualiter: & sicut in radice similitudo quæ reduceretur ad actum producto alio albo. Et sic relatio oritur saltè radicaliter simul cum absoluto, licet non ponatur in actu, nisi posito termino: quia de ratione eius est terminus. Similiter dico, quod pater habet paternitatè ab eo virtualiter, à quo habet potentiam generandi: sed in actum reducitur à seipso, dum generat.

¶ Dico secundò quod prima causa efficiens relationis, puta similitudinis, est id quod causat utraq; albedinem vel vnam earum. sed causa efficiens proxima est suum fundamentum & terminus: quæ quidem causalitas est per simplicem emanationem. Cum hoc tamen est etià causa formalis: quia relationes à terminis specificantur. Habet ergo relatio à quo producat: sed per accidens. ut dicitur primo cœli. com. 100. & 5. physic. com. 10. & sic negatur minor. Ad probationem negatur etiam minor pro utraque parte.

¶ Ad primam rationem, quod non producat à patre: dicitur quod sequendo opinionem, quæ dicit actionem esse in agente, negaretur minor. quia producit in se aliquod absolutum, scilicet generare. Sed quia sequor opinionem, quæ dicit actionem esse in passio. dico quod illud absolutum ad quod sequitur relatio non oportet semper esse in eodè subiecto, in quo est relatio. pater ergo producit aliquod absolutum in filio ad quod sequitur in filio filiatio: & in patre paternitas.

¶ Ex hoc patet, quod pater generando attingit aliquem respectum, qui est in

patre: licet non attingat, aliquod absolutum.

¶ Dico tertio, quod etiam filius causat paternitatem in patre tanquam causa partialis. Generans enim & genitum concurrunt in virtute vnius causæ emitentis duas relationes: quarum vna est in patre & alia in filio. sed pater concurrat principaliter, quia causat illud absolutum, ad quod sequitur relatio: filius autem non. & actio qua filius causat istas relationes non distinguitur ab eis re, sed ratione.

Pater & filius causant paternitatè.

¶ Ad confirmationem negatur minor. Paternitas enim fundatur super potentia generatiua. sed ipse actus generandi est ratio fundandi eam, quo ad fieri eius, sed non quo ad conseruari. & ideo potest conseruari, destructo actu generandi.

Adde postremo ad maiorem doctrinam, quod in producente per motum est duplex relatio. Vna est producentis ad productum. & ista fundatur in ipso productum: & eius terminus est ipsum productum. Alia est producentis ad motum, quia etiam ipse efficitur à producente. & ista fundatur super potentia producentis, & terminatur ad ipsum motum.

In producente per motum est duplex relatio.

Secundò arguit. Nullum ens reale aduenit alicui sine mutatione eius, cui aduenit, sed relatio aduenit alicui de nouo absque mutatione, puta si sit vnum solum album & postea fiat illud album: aduenit similitudo priori albo sine mutatione eius.

¶ Respondeo primò negatur maior de realitate se habente non per modum immanentis sed transuentis in aliud, cuiusmodi est relatio: cuius totum esse est ad aliud se habere. Ista responsio est. S. Do. de potentia. q. 3. ar. 9. ad septimum.

¶ Dico secundò, quod relationem aduenire alicui de nouo, contingit dupliciter. Vno modo totaliter, & sic conceditur maior, & negatur minor. nam ex productione secundi albi non aduenit similitudo totaliter de nouo priori albo: quia prius habebat eam in radice. Alio modo aduenit non totaliter: sed solum in actu completo. ergo sic negatur maior.

Relatione aduenire alicui de nouo, contingit totaliter. & non totaliter.

¶ Dico tertio, quod relatio ut relatio est, non habet quòd sit ens reale, alioquin omnis relatio esset realis. sed ex propria ratione relationis dicit ordinè ad aliud. quòd autem sic accidens siue ens reale;

reale: hoc habet à fundamento, quod est reale. Potest ergo accipi relatio dupliciter. Vno modo, ut est accidens, scilicet cum aduenit simul cum fundamento à quo habet, quod sit accidens. & sic negatur minor. Alio modo, ut est relatio: & sic concedo totum, quod relatio ut relatio non est ens reale.

Relatio dupliciter ut relatio, & ut accidens.

¶ Dico quartò, quod causato fundamento, causata est relatio, ut est accidens in potentia proxima. causato autem termino, causatur relatio, ut relatio est: non per motum, sed per naturalem sequelam.

Tertio. Omne coniungens aliqua duo, si sit ens reale, impeditur per aliquam distantiam. hoc patet. nam actio & passio, quia coniungunt agens & passum, requirunt approximationem. sed relatio coniungit relatiua, & non impeditur per quancumque distantiam. nam album in oriente potest esse simile albo in occidente. ergo relatio non est ens reale.

Respondeo. negatur maior de eo, quod coniungit formaliter, & quod se habet per modum actus: nec ut potentis aliquid in eis ex sua propria ratione: cuiusmodi est relatio. Si autem loquimur de coniunctione effectiua, & de his quorum vnum se habet ut actus & aliud ut potentia: conceditur maior. & negatur minor.

Ad probationem autem dico, quod actio & passio coniungunt effectiue, & agens se habet ut actus, & passum ut potentia.

Quartò. Tempus non potest esse si anima non sit: ut dicitur. 4. physic. com. 87. ergo nec relatio. consequentia probatur. Relatio est debilioris esse quam motus. ut dicitur. 12. meta. comm. 19. ergo si tempus non potest esse sine anima, nec relatio.

Tempus est perfectioris esse quam relatio.

Respondeo primò, quod non concludit propositum. scilicet relationem esse ens rationis. Secundò negatur consequentia. quia tempus & relatio se habet ut excedens & excessum. Tempus enim est perfectioris esse: quam relatio: quia ponit ens absolutum: relatio autem non. & in hoc attenditur debilitas relationis. Relatio vero est perfectior tempore in quantum potest esse sine actu animæ: quod non potest tempus.

¶ Dico tñ quod tempus est simpliciter perfectius, relatione. negatur ergo conse-

quentia. quia non comparans tempus ad relationem, quantum ad id, in quo vnum excedit aliud.

Quintò. Nullum ens reale potest esse in duobus subiectis. sed relatio est in utroque relatiuorum ut, Simplicius dicit: ergo non est ens reale.

Mēs Simplicij de subiecto relationis.

Respondeo, negatur minor: mens enim Simplicij non est, quod relatio sit subiectiue in duobus, sed quod assistit utrique extremo. In quolibet tamen relatiuorum est distincta relatio: aliquando tantum numero, ut in duobus similibus: aliquando etiam speciei, ut in patre & filio.

Virtū similitudo, & equalitas sint relationes reales.

Sextò arguit specialiter quod similitudo & equalitas non sint relationes reales. Omnem entitatem priorem potest Deus conseruare sine posteriori. sed albedo est prior similitudine, & quantitas æqualitate. ergo similitudo & æqualitas sunt etià realia: sequitur quod Deus potest conseruare duas albedines, non conseruando similitudinem inter eas. hoc est falsum, ut patet: ergo &c. minor primi processus patet. maior probatur. prius non dependet à posteriori: ergo potest conseruari sine eo. Item si Deus non potest destruere similitudinem, seruatis duobus albis, sequitur quod albedo sit fortior ad ponendam similitudinem: quæ Deus ad destruendam.

Rideo primò negatur maior de posteriori, quod necessario sequitur ad prius.

¶ Ad primam probationem negatur consequentia: quia quod prius non possit esse sine posteriori, non est causa quod à posteriori dependeat. sed quia posteriorius dependet à priori. implicat autem aliquid conseruari sine eo, quod ad ipsum necessariò sequitur.

¶ Ad secundam negatur consequentia. Deus enim ponendo duo alba, ponit similitudinem, & ideo impossibile est quod positus duobus albis, destruat eam. quia tunc eandem rem poneret simul, & destrueret.

Septimò ad idem. Similitudo non fundatur in natura comuni qualitatis puta albedinis: nec fundatur super duas albedines solo numero distinctas: ergo similitudo non est quid reale. tenet consequentia. quia non potest dari aliud eius fundamentum: prima pars antecedentis probatur. Si similitudo fundatur in natura communi: sequitur quod sensus vel imaginatio non possit iudicare similitudines corporum. hoc est contra experientiam: ergo

ergo, &c. consequentia probatur, quia sensus non apprehendit naturam communem, secunda pars antecedentis probatur. Nulla vna negatio fundatur in subiectis distinctis, sed similitudo est negatio, cum sit vnitas qualitas rerum differentium. ergo &c.

Duo existit similitudo.

Respondeo, quod fundatur in natura communi: quae licet sit diuisa secundum esse: tamen est vna secundum rationem. Vnde similitudo requirit unitatem formae & distinctionem suppositorum: vt patet ex eius definitione: tamē est quod vnitas naturae est fundamentum principale: & distinctio suppositorum est causa, sine qua non.

Ad improbationem primo negatur minor, quia licet sensus apprehendat causas relationum: non tamē apprehendit ipsas relationes, sed est occasio, quod apprehendantur per intellectum: sicut est etiam de apprehensione substantiae.

Secundo negatur consequentia. Ad probationem dico, quod licet sensus non apprehendat naturam vniuersalem, quod ad vniuersalitatem: tamen apprehendit eam in indiuiduis. prima secundum: q. 29. ar. 6.

Utrum relatio totius & partis sit realis.

Octauo arguit, quod relatio totius & partis dupli & tripli & huiusmodi, quae consequuntur quantitatem non sint reales. Si huiusmodi relationes sunt extra animam: sequitur quod in eodem essent actu infinitae relationes. hoc est contra philosophum. 3. phy. ergo &c. consequentia probatur, quia data quacunque linea, ipsa habet infinitas partes: & quae ratione refertur ad vnam, refertur etiam ad aliam, & similiter illa linea est dupla ad suum dimidium & tripla ad tertiam partem, & sic in infinitum: ergo &c.

Tex. 37.

Respondeo, negatur consequentia, quia relatio realis requirit extrema realiter distincta. pars autem quoadiu est in toto non est nisi per esse totius, & ideo ad talem partem non refertur totum realiter. Si vero partes habeant proprium esse, sicut contingit in toto, quod est numerus quinque lapidum, & huiusmodi, tales referuntur realiter ad totum.

Nono arguit sic, de dominio & seruitute. Id quod consistit in mutua obligatione non est ens extra animam, apprehendens talem obligationem, sed dominium & seruitus sunt huiusmodi. Nam dominus est obligatus seruo quod ad actum rationis, vt est dirigere & gubernare, & seruus est obligatus domino,

Utrum dominium & seruitus sint relationes reales.

quod ad actus corporis: ergo &c.

Respondeo, negatur minor, sed dominium fundatur super potentia coercendi, de potentia. q. 7. ar. 10. ad quartum, quae quidem potentia si veniat a natura, fundat relationem realem: sicut est in aliis quibus creaturis, si autem veniat a sola voluntate, fundat relationem rationis: sicut est in Deo respectu creaturarum. Licet enim Deus habeat naturaliter omnem potentiam suam: tamen quod creaturae sint quas possit coercere dependet a sua voluntate, & per consequens etiam potentia coercendi, vt sic.

Ex hoc habes, quod omnis qui est dominus per electionem, vel quia aliquis voluntarie subditur ei: refertur ad seruum sola relatione rationis.

Dominus per electionem refertur relatione rationis.

Decimo arguit, quod relatio scientiae, ad scibile non sit realis. Nulla entitas realis potest dependere a non re, sed relatio scientiae dependet a non re: cum scientia possit esse etiam re destructa: vt dicit philosophus. 6. meta. & Commentator com. 3. 4. ergo relatio scientiae non est realis.

Respondeo, primo, quod relatio realis actualis requirit vno extrema realia actu existentia, & propter hoc respectus qui consequuntur actus animae, qui possunt esse etiam respectu rei actu non existentis dicuntur habituales.

Dico secundum, quod scibile dupliciter accipitur. Vno modo quod ad actualem eius existentiam. Alio modo quod ad rationem suam vniuersalem: & praedicata illi rationi per se conuenientia.

Dico tertium quod scientia quae causatur a scibili, dupliciter ad ipsum refertur. Vno modo sicut effectus ad causam, & ista relatio est realis & destruit destructo scibili. Alio modo sicut mensuratum ad mensuram: & hoc dupliciter: quia si est cognitio rei quantum ad suum esse: sic est relatio realis & desinit esse destructo scibili. Si autem est cognitio rei quo ad eius vniuersalia & necessaria praedicata sic est relatio rationis: cum talis cognitio possit esse de re non existente.

Utrum relatio scientiae & scibilis sit realis.

CONCLUSIO II. Relatio realis est entitas realiter distincta a fundamento: probatur sic. Illa sunt realiter distincta, quorum vnum potest esse, altero non existente, sed fundamentum potest esse, non existente relatione: puta si esset tantum vna albedo

tunc esset fundamentum similitudinis: & tamen non esset similitudo: ergo &c.

Grego in 1. dist. 28 q. 2.

Utrum relatio realis sit entitas distincta a fundamento.

Contra arguit Grego, primo quod omnis entitas sit absoluta. Omnis relatio secundum totum, quod est ad aliud: vt patet ex eius definitione, sed nulla entitas secundum totum, quo est, est ad aliud: ergo nulla entitas est relatio: ergo omnis entitas est absoluta, tenet ista vltima consequentia, quia absolutum & relatio distinguuntur per rationes contradictorias, scilicet per esse ad aliud: & per non esse ad aliud, minor probatur. Nulla essentia est ad aliud, cum essentia dicatur ad se: sed omnis entitas est quaedam essentia: ergo nulla entitas est ad aliud.

Respondeo, negatur minor. Ad probationem negatur maior. Est enim fallacia figurae dictionis arguere sic. Omnis entitas est essentia, sed essentia dicitur ad se: ergo omnis entitas dicitur ad se: quia arguitur a modo significandi ad modum rei.

Vbi sciendum est, quod aliquid significatur per modum absoluti: & tamen abstrahit ab absoluto, & relatiuo sic, tenens cum sit superius ad vtrumque. Ad videndum autem, vtrum aliqua entitas sit absoluta vel relatiua: non est recurrendum ad transcendentia, sed est videndum vtrum secundum suam rationem, specialissimam sit ad aliud vel non. Negatur ergo illa: quia licet nulla entitas vt significatur nomine essentiae sit ad aliud: est tamen aliqua quae est quid ad aliud. Essentia enim abstrahit ab absoluto & relatiuo, quamuis quod ad modum significandi, & intelligendi sit absolutum.

Secundo arguit. Distinctio Sortis a Platone est relatio realis: & non est entitas distincta a Sorte: ergo non omnis relatio est distincta a fundamento, maior patet, minor probatur. Si illa entitas est distincta a Sorte: ergo vel per se ipsam vel per aliam entitatem. Si per aliam, quomodo illa distinguatur, & sic procedetur in infinitum. Si seipsa: ergo similiter Sortes distinguitur seipso a Platone.

Distinctio duplex, positiva & negativa.

Respondeo, quod distinctio est duplex. Vna est positiva, cuius fundamentum est quantitas: & haec est realis, & de ista negatur minor. Alia est distinctio, quae importat solam negationem vnitas ab

altero: prima distinctio reperitur solum in rebus quantis, secunda vero reperitur in omnibus quorum vnum non est aliud.

Ad probationem minoris dico, quod subiicitur ad suam relationem, & similiter inter duas relationes non potest esse relatio realis, & propter hoc illa relatio, qua Sortes formaliter distinguitur a Platone, distinguitur a Sorte distinctione secundo modo, non primo modo dicta.

Ex his patet, quod ad hoc quod Sortes distinguatur primo modo a Platone, non sufficit Sortem esse & Platone esse, & Sortem non esse Platone, sed praeter hoc oportet in Sorte esse aliquam entitatem, qua formaliter a Platone distinguatur.

Contra arguitur sic. Si distinctio Sortis est entitas addita Sorti, sequitur quod ad generationem Sortis generetur aliquid in omni re quanta. hoc est falsum: ergo, &c. consequentia probatur. generatio Sorte generatur in omni re quanta distinctio a Sorte, sed illa distinctio per se est entitas: ergo, &c.

Utrum distinctio sit Sortis entitas addita Sorti.

Respondeo, negatur consequentia, quia vnum quantum per eandem distinctionem distinguitur ab omnibus quantis, & eadem similitudine vnum album assimilatur omnibus albis.

Tertio. Identitas specifica inter Sortem & Platone non est aliquid eis additum, sed illa identitas est relatio realis: ergo non omnis relatio realis addit ad id cuius est, minor est philosophi. 3. meta. maior probatur. Nulla res est vna per aliquid ei additum vt dicitur. 4. meta. ergo non est idem alteri per aliquid ei additum, consequentia probatur, quia 3. metaphy. ca. de eodem dicitur palam: quia identitas vnitas quaedam est. Et confirmatur. Omne accidens est magis diuersum a Platone, quam sit ipse Sortes, vt patet, ergo per nullum accidens Sortes est idem Platoni secundum speciem.

Tex. 3.

Cap. ed eodem.

Respondeo, negatur maior. Ad probationem conceditur antecedens de vnitate transcendente: & negatur de vnitate, quae est principium numeri, & identitas numeralis nihil addit, sed bene identitas specifica, sicut similitudo: prima parte. q. 20. arti. primo. ad secundum, sed negatur consequentia, nec philosophus intendit quod eodem

formaliter aliqua sint eadem quo sunt vnum: sed quod vnitas naturæ est fundamentum identitatis.

Ad confirmationem negatur consequentia. Sufficit enim quod fundamentum talis identitatis, scilicet natura specifica sit minus distinctum à Platone quàm ipse Sortes.

Quartò. Vnio materiæ ad formam est relatio: sed talis vnio non est entitas addita materiæ: ergo &c. maior communitè conceditur. minor probatur. Materia magis facit vnum cum forma, quàm cum illa vnione, quàm dicis entitatè materiæ additam: ergo materia non vnitur formæ per talem entitatem.

Respondeo. negatur minor. quia sicut ad albedinem consequitur similitudo: si aliud album existat: ita ad generationem consequitur vnio materiæ ad formam quæ est relatio: vt dicitur tertio sen. dist. 2. ar. 2. q. 3. Ad probationem negatur consequentia. licet enim forma constituat aliquid vnum cum materia: ita quod ex materia & forma sit aliquid magis vnum, quàm ex materia, & quocunque accidente. forma tamè non facit vnum formaliter cum materia seipsa, sed per relationem vnionis.

Quintò. Vnio duarum medietatum alicuius continui est relatio: sed illa vnio non est entitas addita partibus: ergo &c. minor probatur. aut illa entitas esset extensa aut inextensa, sed nec sic, nec sic: ergo. maior patet. minor probatur pro prima parte. Si sunt extensæ illæ vniones vel sint in linea. & hoc non: quia cum non solùm linea, sed etiã superficies illarum medietatum vniantur: sequitur quod ipsæ superficies sint vnitæ sine vnione: neque sunt subiectiuè in superficiebus, quia tunc duæ superficies essent immediatæ. Nec est dicendum quod vnio vnus medietatis sit extensa in tota illa medietate: & similiter quod vnio alterius, quia sicut ex illis duabus medietatibus vnitas sit aliquid vnum: ita ex vnione vnus medietatis & ex vnione alterius fiet vna totalis vnio. sed hoc est falsum: quod probo dupliciter.

Primò. Si ex illis sit vna totalis vnio: ergo per illam vnionem ipsum totum constitutum ex illis medietatibus est vnum. sed hoc est falsum, quia nec est vnum sibiipsum nec suis partibus: quia non est distinctum à se, nec à suis par-

tibus secundum situm. nec est vnum alteri, quia ponitur casus, quod sit quoddam corpus nulli continuatum.

Secundò. Si ex illis sit vna totalis vnio: tunc si diuidatur totum in duas medietates: etiam illa totalis vnio cum sit extensa, diuidetur in duas vniones: quarum vna erit in vna medietate: & alia in alia, sed hoc est falsum: quia tunc illæ medietates haberent vnionem: & tamen essent distinctæ.

Secunda pars illius minoris probatur. scilicet quod talis vnio non sit inextensa, quia aut esset tota in qualibet parte, & hoc non: quia hoc conuenit tantum animæ intellectiuæ: aut est in aliquo indiuisibili: puta vnus vnus partis est in aliquo puncto eius, & similiter vnio alterius, & hoc non: tum quia non est maior ratio quod sit in vno puncto quam in alio: tum quia cum non solùm illa indiuisibilia: sed etiam omnes partes illarum medietatum vniantur adinuicem: sequitur quod vniantur sine vnione si vnio non est in omnibus.

Respondeo continuum est duplex. Aliquod est homogeneum. & de hoc negatur maior. quia cum eius partes non sint actu: non sunt vnitæ vnione, quæ sit relatio, sed vnione, quæ est indiuisio. Aliud est heterogeneum quod habet partes diuersarum rationum. puta aliquid constitutum ex carne & ossibus, & sic negatur minor. Ad probationem dico, quod quando aliqua talis pars puta caro, vnitur alteri, puta ossi: vnio quæ est in carne, est extensa per totum: & similiter vnio quæ est in osse.

Ad primam huius improbationem negatur prima sequela licet enim vnio quæ est in carne sit extensa per totum: non tamen ex vnione carnis & vnione ossis sit vna totalis vnio. & ratio diuersitatis est, quia partes carnis non sunt in actu: ideo relatio fundata in carne est tantum vna: sed caro & os in continuo ex eis constituto: sunt aliquo modo actu: & ideo non oportet quod ex illis duabus vnionibus resultat vna vnio: sed in quolibet remanet sua vnio distincta ab vnione alterius.

Ad secundam dico, quod quando diuiditur illud totum, non diuiditur vnio, sed totaliter desinit esse: quia consequetur actionem, qua partes illæ fuerunt factæ vnum: in quantum illa actio remansit in aliquo suo effectu: puta quia illæ

Totum duplex
homogeneum,
& hetero-
genum.

illæ partes constituebant aliquod tertium: quo remoto relatio desinit esse.

Sextò. Relatio distantiarum nihil ponit in rebus distantibus: ergo. antecedens probatur. Sint duo corpora contigua que fiant distantia: aut illa entitas quam esse distantiam acquiritur in tempore aut in instanti non primum: quia postquam perdidissent partem contiguitatis adhuc haberent aliam eius partem: & tunc essent contigua & distarent. non secundum: quia non in primo instanti est: ergo vnum illorum corporum vel ambo incipiunt moueri: quia in illo sunt contigua. nec in instanti immediate sequente: quia impossibile est vnum instans esse alteri immediatum. 6. phy. ¶ nec instanti medietate sequente: quia ante in toto tempore precedente fuisset vnum corpus distans ab altero sine distantia.

Respondeo quod acquiritur in instanti medietate sequente primum instans motus: & negatur consequentia. Vnde dico quod sicut mobile in quolibet instanti temporis mensuratus motus est in alio & alio loco sibi æquali: nec est dare primum loco æqualem in quo fuit: ita in quolibet instanti habet aliam & aliam distantiam nec est dare primam.

Contra. In motu sunt infinita instantia: ergo mobile acquisiuit infinitas relationes.

Respondeo quod sicut sunt infinita instantia in potentia: ita acquisiuit infinitas relationes in potentia. quod enim durat tantum per instans, est tantum in potentia.

Septimò. Relatio duplicitatis quatuor hominum ad duos non est entitas eis addita: ergo, &c. antecedens probatur. Illa relatio non est entitas simplex: nec habens partes: ergo non est entitas. Prima pars antecedentis probatur. Illa relatio vel est in illis quatuor: & sic non est simplex: quia nulla entitas simplex est in pluribus subiectis: & præterea si est in quolibet: sequitur quod quilibet esset duplex ad binarium, quod est impossibile non est etiam: tantum in vno: quia non est maior ratio quod sit in vno quàm in alio. Quod autem non habeat partes probatur. non enim habet partes, quarum quilibet sit duplicitatis: quia tunc quilibet eorum esset duplex ad binarium nec habet partes alterius rationis: quia

vel oēs erunt in eodem. & sic sequitur idem inconueniens: vel vna esset in vno & alia in alio. & hoc non. quia illa pars quæ est in vno cum sit relatio non habet terminum ad quem dicatur nisi ad quem dicitur ipsa duplicitas: ita ad duo: & sic esset dupla ad duplicitatem: & cum sit quattuor pars duplicitatis esset etiam sub dupla ad ipsa duo: quod est impossibile.

Respondeo quod illa entitas habet partes, quarum vna est in vno & alia est in alio sicut & numerus in quo fundatur.

Dico secundo, quod illæ partes non sunt eiusdem rationis cum toto: quia nulla earum est duplicitas.

Dico tertio quod licet quilibet illarum partium sit respectus partialis nulli tamè earum correspondet proprius terminus: sed toti consurgenti ex partibus illis.

Dico quartò, quod totalis respectus consurgens ex illis partibus: non est quid vnum vnitate indiuisiōis vel continuationis: sed vnitate perfectionis. sicut & calciamentum est vnum: quia habet ea quæ ipsum constituunt.

Dico quinto quod cum illa duplicitas fundatur super quatuor vnitates illorum quatuor hominum: sicut vna vnitas est in vno & alia in alio: sic vna pars illius respectus est in vno & alia est in alio.

Dico sexto, quod similiter relatio fundata in continuo quadrupedali & terminato ad bipedale est quid ei additum & est extensa ad extensionem subiecti: sed ista non habet partes in actu sicut nec continuum sicut illa quæ fundatur in numero: & similiter ista est vna vnitate perfectionis: & magis vna quam illa quæ fundatur in numero. cum partes eius non sint actu diuisæ sicut partes illius.

CONCLUSIO. III. Ad hoc quod inter duo extrema sit mutua relatio realis: tria requiruntur. Primò quod vtrūque extremum sit ens reale in actu existens: & propter hoc inter duo non entia & inter ens & non ens non est relatio realis. Secundo oportet quod illa extrema sint realiter distincta. Tertio oportet quod sint eiusdem ordinis. Per esse eiusdem ordinis non intelligit. S. Doc. esse eiusdem generis: vt false imaginatur Aureolus: sed per identitatem ordinis intelligit identitatem fundamenti relationum: sicut est in relatione qualitatis & similitudinis. Nā quantitas, super quam fundatur æqualitas: & albedo super quam fundatur similitudo

Diligentius
anno
tanda
ple
nisque.

Tria exiguntur
ad mutuam
relationem
realem.

Taxatur
Aureol.
qui eo deterius
aliquando
imaginatus est:
quo acutius
intellexit.

sunt eiusdem rationis in quocumque sint. Per identitatem ordinis intelligit etiam identitatem inclinationis eorum adinuicem: ut sicut unum inclinatur ad aliud propter bonum suum: ita e contrario: sicut est in relatione generabilium & corruptibilium. Nam agens pausat sua actione perfectione aliquam in passio: & consequitur etiam aliquid bonum puta perpetuitatem speciei vel aliquid huiusmodi. Per identitatem ordinis intelligit etiam identitatem generis secundum id in quo relatio fundatur: sicut patet in relatione mouentium, quae non mouent nisi moueantur. Illa enim comunicant in genere moti cum illis quae mouentur ab eis. Et per hoc licet sentiat ad seibile & sensus ad seibile sit: relatio realis cum scientia & actus sentiendi ab eis dependeant: non tamen e contrario: quia per actum sciendi vel sentiendi non immutatur res: ad extra: ut per hoc ipsa fiat sciens vel sentiens.

Contra. aliquid sensibile immutat organum sensus: ergo refertur ad ipsum realiter.

Respondeo quod sensibile accipitur dupliciter uno modo ut est quoddam agens naturale. quod non mouet nisi moueatur: & sic sensibile ad organum sensus est relatio realis. nam sensibile & organum conueniunt in genere moti. Alio modo accipitur sensibile in quantum ad ipsum terminatur sensus in actu: qui quidem non perficitur in actu per alterationem organum: sed per actum virtutis sensitivae: & sic non refertur ad sensum realiter: quia sensibile ut sic non habet actum virtutis sensitivae. Similiter relatio qua munus dicitur praeteritum vel pignus alicuius, non est realis: quia munus efficitur praeteritum per istum actum: qui est conuentio facta inter homines: actus autem conuenienti non conueniunt numero. Similiter relatio qua artificiatum aliquid dicitur imago hominis non est realis: quia talis relatio consequitur illud artificiatum in quantum fit per artem: homo autem non est in genere artificiatorum.

Contra istam conclusionem arguit Aureolus quibusdam medijs: quae omnia procedunt quia non intellexit: quid sit esse eiusdem ordinis: ut est declaratum.

CONCLUSIO III. Omnis creatura refertur realiter ad deum: probatur sic de potentia. q. 7. art. 10. Omne dependens ab alio, refertur ad ipsum realiter: sed creatura depen-

det a Deo ergo. &c. Sciendum est, quod per creaturam non accipimus accidentia: quia non sunt proprie quid creatum sed con-creatum: quod ideo dixi quia illud accidens quod est relatio non refertur ad Deum realiter, cum relationis non sit relatio realis: sed sufficit subiectum talis relationis referri.

Contra arguit Aureolus. Creatura est extra ordinem ad Deum. ergo non refertur ad Deum realiter.

Respondeo. negatur antecedens. quia omnis creatura ex natura sua ordinatur ad Deum: sicut ad proprium perfectum: licet non e contrario.

CONCLUSIO V. Nulla relatio Dei ad creaturam est realis: probatur sic ubi supra. Si aliqua relatio Dei ad creaturam esset realis fundaretur super actionem: quia Deus producit creaturam: quia non potest assignari aliud fundamentum: sed Deus non producit creaturam per actionem: ergo &c.

Secundo. Nullus ens reale dicitur de Deo ex tempore: sed omnis relatio dei ad creaturam dicitur de deo ex ipse ergo. &c.

Contra istam rationem. arguit sic Gregorius. Deus ab aeterno fuit realiter creatiuus: ergo ab aeterno referebatur realiter ad creaturam.

Respondeo. negatur consequentia. quia non dicitur realiter creatiuus, eo quod talis relatio sit in deo realiter: sed quia realiter habebat potentiam creandi: sicut etiam dicitur realiter dominus propter reale potentiam coercendi: licet relatio dominij sit in eo tantum relatio rationis.

Contra arguit sic. Nulla relatio, rationis potest esse, seclusa quacunque operatione intellectus: sed relatio Dei domini ad creaturam seruam conuenit Deo seclusa omni operatione intellectus: ergo non est relatio rationis.

Respondeo. negatur minor. licet enim seclusa operatione intellectus, Deus sit dominus. non tamen est dominus relatiue.

Contra. Quicumque est dominus, est dominus relatiue ad seruum: ergo &c.

Respondeo. negatur antecedens. Licet enim dominus ut dominus sit ad aliud, non tamen est ad aliud extra intellectum.

Contra. Illa relatio est extra intellectum: quae consequitur extrema ex natura rei sine consideratione intellectus: sed posito Deo & creatura & nullo intellectu considerante statim

Vtrum sensibile ad sensum sit relatio realis.

Relatio munus dicitur praeteritum est relatio realis.

Aur. ubi supra.

Aureo. ubi supra.

Greg. ubi supra.

Vtrum deus refertur realiter ad creaturam.

Grego. hic. q. 3.

Text. 21.

Vtrum entis ad non existens, sit relatio realis.

um sequitur relatio domini & seruus: ergo. &c.

Respondeo. negatur consequentia. quia licet posito illo casu esset dominus: non tamen relatiue, ut dictum est.

Quod si aliquis protereret, potest etiam sic responderi. Primum quod nullo intellectu considerante, hoc nomen dominus non predicaretur de Deo: cum predicari non sit nisi per actum rationis.

Dico secundum, quod Deus non esset dominus secundum actum: quia licet nullo intellectu considerante in Deo sit potentia coercendi, tamen hoc non sufficit ad hoc, quod dicatur dominus. sed oportet esse in actu illum respectum rationis, quem significat hoc nomen dominus non est autem in actu, nisi per operationem intellectus. Istam rationem habeo a S. Do. primo dist. 30. q. 1. art. 3. ad secundum. ubi sic dicit. Si nullus intellectus esset adhuc esset in Deo: unde dominus verum dicitur & intelligi posset, scilicet potentia coercendi. sed non diceretur ut intelligeretur dominus secundum actum.

QVAESTIO II.

Varitur secundum. Vtrum Dei ad creaturam sit aliqua relatio rationis.

PRIMA quaestione haec est prima conclusio. Aliqua relationes non sunt reales sed tantum entia rationis. probatur sic de potentia. q. 7. art. 11. Omnis relatio non habens extrema realia actu & realiter distincta, est tantum rationis: sed aliqua est huiusmodi, sicut relatio eiusdem ad seipsum: & relatio praeteriti ad futurum: ergo. &c.

Contra maiorem istius rationis arguit Grego. Imago & memoria sunt relatiua realia: ut dicit Augustinus. 7. de tri. cap. primo. & 10. de tri. cap. 11. & similiter productiuum & calefactiuum sunt relatiua ut dicit Philosophus 5. meta. sed aliquid est imago realiter: & aliquid est memoria: & aliquid est productiuum rei non existentis, ergo entis ad non existens est relatio realis.

Respondeo. negatur argumentum. quia est fallacia diuisionis & compositionis: nam hoc nomen imago & huiusmodi, significant rem absolutam, mediante conceptu relatiuo: & collatiuo vni ad aliud. Si ergo accipiat imago, quod ad absolutum est realiter imago rei non existentis. Si vero accipiatur,

quo ad conceptum relatiuum, quo mediante significat illam rem absolutam: sic non conuenit ei realiter respectu rei non existentis.

Ex hoc patet, quod non omnis relatio significata per nomen, quod conuenit rei: etiam nullo intellectu considerante est realis: nam nullo intellectu considerante columna est dextra homini & tamen respectus importatus per hoc nomen dextrum: est respectus rationis. patet etiam quod finis ut finis non est extra animam.

Dico secundum, quod isti respectus rationis ponuntur in actu per actum intellectus diuini, in quo habent esse obiectiuum: ut supra dictum est dist. 8. quaest. 4.

CONCLUSIO II. Dei ad creaturas sunt aliqua relationes rationis. Quod enim deus refertur ad creaturam patet: quia est creator & dominus eius. Quod isti respectus sint tantum in apprehensione intellectus. probatur. Nulla res existens in Deo necessario coexistit creaturam: sed omnis relatio necessario coexistit suum terminum, ergo nulla res existens in Deo terminatur ad creaturam.

Contra arguit Aureolus. Quicquid refertur secundum rationem, est eiusdem ordinis secundum rationem: cum eo ad quod refertur. sicut quicquid refertur secundum rem est eiusdem ordinis secundum rem: sed Deus non est eiusdem ordinis secundum rationem cum creatura, cum semper sit supra omnem creaturam: ergo non refertur ad creaturam secundum rationem.

Respondeo. negatur minor, quia deus est ratio & exemplar distincte repraesentans omnem creaturam: & iterum conuenit cum creatura in conceptu analogo, non tamen est eiusdem ordinis secundum rem, cum nullo modo inclinatur ad creaturam per aliquid quod sit in natura sua.

CONCLUSIO III. Aliqua istarum relationum dicuntur de Deo tantum ex tempore. probatur sic praesenti dist. art. 1. Omnis respectus consequens actionem Dei transeuntem secundum modum significandi in creaturam requirit ipsam creaturam esse: sed aliqui respectus Dei ad creaturam sunt huiusmodi: ut illi qui significantur per haec nomina creator gubernator, &c.

Aureo. ubi supra. Vtrum dei ad creaturas sit relatio realis.

huiusmodi. ergo tales respectus non possunt verè dici de Deo, nisi creatura sit. sed creatura est tantum in tempore. ergo. &c.

Scotus hic. q. 2.

Contra arguit Scotus † & Aureol. quòd omnes isti respectus sint ab æterno. Ad hoc q̄ entia rationis sint: sufficit q̄ habeant esse cognitum. sed ab æterno cognovit. omnes respectus rationis. ergo. &c.

Respectus rōis possunt esse in aliquo quadrupliciter.

¶ Respondeo. & dico primò, quòd respectum rationis esse in aliquo contingit quatuor modis. Primò sicut cognitum in cognoscente: & sic concedo. q̄ ab æterno fuerunt in Deo. Secundò sicut in termino. Tertio sicut in fundamento. Quarto sicut in supposito quod refertur. Et his tribus modis nõ fuerunt ab æterno. sed sunt de nouo etiã secundũ intellectum diuinum: nam terminus istarum relationum est creatura quæ fuit tantum in tempore: & ideo etiã illi respectus non fuerunt in creatura tãquam in termino nisi in tempore. Et iterum illi respectus fundantur super actum intellectus diuini: nõ pro tota æternitate, sed pro mensura temporali. Et iterum deus per respectum, quem intellexit ab æterno non refertur ad creaturam nisi creatura existente: & ideo non sunt in deo tanquam in eo quod refertur nisi ex tempore. Et hæc omnia sunt sine mutatione Dei: sed cum mutatione creaturæ.

Scotus ubi supra

Secundò arguit Scotus, † q̄ scibile terminet relationem scientiæ, & Deus relationem creaturæ ad ipsam per aliquid absolutum. & non per talem relationem rationis. & arguit sic. Nullo intellectu considerante etiam diuino per impossibile: scibile terminat relationem scientiæ: & deus relationem creaturæ. ergo non terminat eas per respectus rationis. antecedens patet. & consequentia probatur. quia ens rationis non est nisi per actum intellectus. sed nullo intellectu considerante, nullus est actus rationis. ergo. &c.

Additio Pauli.

¶ Respondeo q̄ terminus relationis rationis est quid absq̄urum. nec relatio est ratio tali absoluto quòd terminet relationem. Prius enim intelligitur relatio scientiæ terminari ad scibile: & postea quòd ex tali terminatione resultet ex parte scibilis relatio rationis secundum esse, quod habet in intellectu. & eo facto quod terminat re-

lationem scientiæ computatur interrelatiua. Concedo ergo consequentiam & cõsequens, scilicet quòd relatio non est eis ratio terminadi. sed ex hoc non sequitur, quòd non sint relatiua.

Iudicio meo nondum plene est satisfactum huic rationi: quia ex quo entia rationis non habent esse. præter actum intellectus: & ponimus quòd nullus intellectus consideret si Deus terminat relationem creaturæ non apparet vbi resultet ille respectus rationis. cum entia rationis in nullo sint subiectiue: sed eorũ esse est cognitum. & ponitur casus quòd nullus intellectus sit.

¶ Ad hoc posset dici, q̄ entia rationis propter eorum maximam debilitatem, sufficit q̄ sint in potentia proxima ad hoc quòd dicantur. Nam nullo intellectu considerante, adhuc homo & asinus, ratione distinguuntur: posita autem creatura relatio rationis Dei ad ipsam posita est in potentia proxima: quia statim q̄ intellectus concipit deũ terminare illum respectum creaturæ resultat in intellectu ille respectus rationis.

Potest etiam dici, q̄ duplicia sunt relatiua rationis. Aliqua enim dicuntur principaliter relationem, quam intellectus adinuenit, sicut genus & species & huiusmodi: & talia non conueniunt rebus nullo intellectu considerante. Alia sunt quæ principaliter significant absolutiue: & tamen significant illud ac si esset relatiuũ: quia talia nomina immediatè significant conceptũ collatiuũ. & ista possunt conuenire rebus nullo intellectu considerante. Huiusmodi est hoc nomen dominus, creator idem: & huiusmodi. potest etiã dici quòd ista nomina conueniunt deo nullo intellectu considerante quòd ad absolutum. quod significant: licet non quo ad respectum rationis. secluso enim omni actu intellectus, Deus habet potentiam coercendi.

Tertio arguit. Omne relatiuum diffinitur per correlatiuum. sed scibile nõ diffinitur per scientiam: nec actus per potentiam. alioquin potetia esset prior actu. & sic de alijs relatiuis. terij modi. ergo scibile & alia huiusmodi non referuntur.

Respondeo. negatur maior de relatiuis secundum dici: quia talia significant principaliter absolutum. scibile autem & actus sunt relatiua secundum dici

Relatiua rōis duplicia, ab intellectu inuenta, aut cognoscita.

dici. Hinc est q̄ cum potentia diffinitur per actum: & non econtra: q̄ actu est prior potentia. vt dicitur. 9. meta. † & similiter est de substantia & accidente.

Text. 15.

Diffinitio sufficit esse simul natura.

¶ Dico tamen q̄ non oportet semper diffinitio esse prius diffinito, sed sufficit esse simul natura. & propter hoc in relatiuis secundum esse quæ tuo se diffiniunt, vnum non est prius altero.

vnitas specifica non est realis. nam quãtitas hominis & quantitas asini nõ sunt vna secundum rem. nec fundantur in vnitate rationis specifica: quod probatur.

¶ Primò, quia tunc nulla æqualitas esset realis cum non haberet fundamentum reale.

¶ Secundò, quia in duabus quantitatibus esset tantum vna æqualitas: cum quantitas communis sit tantum vna.

¶ Tertio, quicunque apprehendit relationem, potest apprehendere fundamentum. sed sensus apprehendit æqualitatem duorum, & non potest apprehendere naturam communem. ergo natura communis non est eius fundamentum.

Respondeo. dico primò, quòd æqualitatem duorum quantorum & similitudinem duarum qualitatum fundatur super vnitatem rationis specifica. quod sic declaro. si enim sint duo similia in albedine puta Sortes & Plato: in Sorte est vna similitudo fundata super albedine eius & terminata ad albedinem Platonis: & in Platone est alia similitudo terminata ad albedinem Sortis. & sic quilibet istarum similitudinum fundatur super albedine particulari.

Æqualitas & similitudo fundatur super vnitate specifica, quæ actu vel virtute est eis ratio fundandi.

¶ Dico secundò, quòd nulla istarum qualitarum vt est hæc albedo fundatur similitudinem. sed quòd eã fundet hoc habet in quantum est albedo: & non vt est hæc.

¶ Dico tertio, q̄ licet actualis vnitas rationis specifica sit tantum in intellectu: tamen est in ipsis indiuiduis virtualiter. Nam quilibet albedo potest imprimere intellectu speciem, per quam omnes albedines representantur: & sunt in ea vnitas. Sic ergo fundatur æqualitas & similitudo super distinctis numeraliter: sed vnitas specifica actu vel virtute est eis ratio fundandi.

¶ Ad primam improbationem negatur consequentia: quia illa vnitas est realis secundum esse, quod habet extra animam.

¶ Ad secundam negatur consequentia. quia albedo quæ est vna secundum rationem: est diuisa secundum esse in duabus albedinibus.

¶ Ad tertiam sufficit, quòd sensus apprehendat per accidens naturam commune.

DISTIN. XXXI.

Dist. 31. Queritur vtrum similitudo & æqualitas sint relationes reales in Deo.

PRO questione hæc est prima conclusio. Æqualitas tam in Deo quàm in creaturis est relatio fundata super vnitatem quantitatis, & similitudo super vnitate qualitatis. Nam vnum in quantitate facit æquale, & vnum in qualitate facit simile. vt dicit philosophus. 5. metaph. †

Text. 15.

Aur. hic. q. 1.

Contra arguit Aureolus † primò. Æqualitas non fundatur super vnitate numerali quantitatis: alioquin in duobus æqualibus esset in vna quantitas numero, nec fundatur super vnitate specifica: alioquin omnia quanta essent æqualia: cum quantitas in omnibus sit eiusdem speciei, & similiter albedo intensa & remissa non sunt similes, & tamen sunt eiusdem speciei. ergo &c.

Vnitas æqualitatis sit relatio fundata super vnitate quantitatis.

¶ Respondeo quòd fundantur in vnitate specifica. Ad improbationem negatur consequentia. quia non omnis vnitas specifica sufficit ad æqualitatem, sed oportet quòd sit vnitas specifica in ratione mensuræ quæ attenditur secundum numerum puta bicubitũ, tricubitũ, & huiusmodi. Omnes enim quantitates bicubitæ sunt æquales, & omnes tricubitæ. & sic de alijs. 1. distinct. 19. ar. 1.

¶ Ad secundam improbationem negatur maior. omnis enim albedo est alteri similis: licet non sit ei æqualis. Albedo enim intensior, cum habeat plures gradus: est maioris quantitatis virtualis, quàm albedo remissior.

Ex verbis Aure. & Durandi arguitur.

Contra has responsiones arguitur ex verbis eiusdem Aureoli & Durandi. Æqualitas similitudo non fundatur super reali vnitate specifica: quia

munem: quæ est ratio particulari albedini q̄ fundet similitudinem.

Contra primum & secundum dictum in hac responsione arguitur. Vna simplex relatio non potest fundari super duos conceptus. sed alius est conceptus albedinis Sortis: vt est hæc albedo. & alius vt est albedo. ergo similitudo Sortis non fundatur super eis.

¶ Respondeo. negatur maior. quando vnus est alteri ratio fundandi. tunc enim habent rationem vnus. & sic est in proposito.

CONCLUSIO II. Aequalitas quantum ad suam causam aliquid priuat: & ex se aliqd ponit. prima pars probatur. Vnitas aliquid priuat. scilicet diuisionem. sed vnitas est causa æqualitatis. & propter hoc dicit philosophus. *10. meta.* quod æquale opponitur priuatiuè magno & paruo. Secunda pars patet. quia æqualitas dicit relationem. ergo dicit aliquid saltem secundum rationem.

Tex. 19.

CONCLUSIO III. Aequalitas in creaturis est relatio realis in vtroque extremo. probatur sic. Aequalitas habet fundamentum reale, & est inter realiter distincta: quæ sunt eiusdem ordinis cū quantitas quæ est eius fundamentum, sit in omnibus secundum eandem rationem. ergo, &c.

Duran.

Contra arguit Durandus. Si æqualitas est relatio realis: sequitur q̄ in eodem sint infinitæ realitates. hoc est falsum. ergo, &c. consequentia patet, quia idem homo est inæqualis infinitis rebus.

Verum æqualitas sit relatio realis.

¶ Respondeo. negatur consequentia: quia eadem inæqualitate est inæqualis omnibus sibi inæqualibus.

Contra si. a. sit inæquale. b. & c. & corrumpatur. c. corrumpitur in a. inæqualitas ad. c. & remanet inæqualitas ad b. ergo non eadem inæqualitate est inæqualis. b. & c.

¶ Respondeo. quod est eadem inæqualitas. sed ipsa terminabatur prius ad duos: & modo tantum ad vnum.

CONCLUSIO IIII. Aequalitas Deo non est relatio realis. probatur. Aequalitas in diuinis nõ est realis ex parte essentia: cum in omnibus sit eadem essentia numero eiusdem autem ad se non est relatio realis nec ex parte relationum: quia relationis ad re-

lationem non est realis relatio. ergo nullo modo est realis. consequentia patet. quia in diuinis non est nisi essentia & relationes.

Contra arguit Scotus, primò. paternitas & filiatio sunt relationes reales in Deo. sed earum fundamentum est vnum scilicet essentia. ergo non obstante identitate fundamenti, æqualitas inter patrem & filium est relatio realis.

Scotus.

Respondeo. negatur minor: quia fundamentum paternitatis non est essentia sed generare, & fundamentum filiatio nis est generari.

Contra arguitur dupliciter. Primò fundamenta distinctarum relationum præintelliguntur distincta ipsi relationibus, sed generare & generari nõ præintelliguntur distincta paternitati & filiatio ni: quia in diuinis omnis distinctio realis est per relationes: ergo, &c.

Secundò paternitas & filiatio fundatur per te in duobus relatiuis scilicet generare & generari ergo æqualitas potest fundari in duobus relatiuis scilicet paternitate & filiatio: & esse realis.

¶ Respondeo. Ad primum negatur maior: quando fundamentum sunt ipsæmet relationes: & non distinguuntur nisi relatiuè. sicut est generare, & generari in diuinis.

¶ Ad secundum negatur consequentia. quia generare & generari licet sint relationes, tamen significantur per modum actuum notionalium: & ideo possunt fundare relationes. paternitas autem & filiatio non significantur per modum actus.

Secundò arguit si eadem albedo esset in duabus superficiebus ipsæ essent similes: ergo non obstante identitate fundamenti, potest esse relatio realis.

¶ Respondeo. primò. quod casus est impossibilis, quia illa albedo si est in distinctis subiectis: non est eadem numero.

¶ Dico secundò. si detur ille casus essent ibi duo: absoluta: scilicet duæ superficiebus. & ideo posset esse relatio realis. non sic autem est in diuinis: vbi non possunt esse plura absoluta.

Videi prædictis de relatione vt dogma thomisticum præcul sit ab errore & minoribus contentio nibus accepta à participati cis melius reddat.

DISTIN. XXXII.

N dist. 32. quaeritur primò. Vtrum pater & filius diligant se spiritu sancto.

PRO questione hæc est prima conclusio. pater & filius diligunt se spiritu sancto. Ista conclusio probatur communi auctoritate theologorum.

CONCLUSIO II. Ille ablatiuus spiritu sancto construitur in habitudine quasi effectus formalis. vt dicit. S. D. præfenti. dist. ar. r.

¶ Vbi sciendum, q̄ cum res communiter denominetur à suis formis. quicquid denominat aliud se habet per modum formæ licet nõ sit eius forma, sed aliquando effectus. Dicimus enim q̄ arbor floret floribus: qui tamen flores sunt ab arbore tanquam à causa efficiēte. Et quia spiritus sanctus est amor à patre & filio procedens, quo denominatur se diligere, ideo bene dicitur q̄ ille ablatiuus construitur in habitudine, quasi effectus formalis. formalis quidem in quantum denominat. effectus vero, accipiendo effectum pro omni producto.

Aur. Vtr u flores sit flores emittere.

Contra exemplum arguit Aureo. primo florere non est emittere flores: sed diligere notionaliter spiritu sancto. est producere spiritu sancto. ergo exemplum non est ad propositum. antecedens probatur. Nam si Deus imprimeret flores arbori: adhuc floretet, & tamẽ non emitteret flores.

Respondeo. negatur consequentia: quia sufficit q̄ exemplum sit simile quantum ad id propter quod sumitur vt est in proposito. Sicut enim flos nõ est forma arboris, & tamẽ ipsum denominat. ita spiritus sanctus denominat patrem, licet non sit eius forma.

Contra. Id q̄ denominat aliud per modum effectus formalis: oportet q̄ sit quid productum & q̄ denominet: sed cum dicitur arbor floret floribus: non significatur ly floribus: vt quid productum, quia verba neutra non construuntur cum termino productionis: vt calete dormire, & huiusmodi. sicut faciunt verba actiua: florere autem est verbum neutrum.

Respondeo. Primò. q̄ sufficit ablatiuum cum quo construitur verbum neu-

trum esse quid productum per actionem importatam per verbum actiuum. Vnde licet flores non sint producti per actionem significatam hoc verbo florere sunt tamen producti actione quæ significat hoc verbum emitto vel pululo. & sic negatur minor.

Vel potest dici q̄ hoc verbum florere includit verbum actiuum, scilicet emitte. & per consequens dicit actionem transeuntem in accusatiuum inclusum. nam florere est flores emitte. & sic iterum negatur minor. Ad cuius probationem dicitur q̄ in illo casu arbor nõ floretet, sed esset florida.

CONCLUSIO III. Licet ista sit propria. pater diligit spiritu sancto. & pater dicit verbum. tamen ista non est propria. pater spirat spiritu sancto. Hanc sic probat vbi. 3. ad. 3. Omne agens potest denominari termino emissionis per actum & quando verbum importat ipsum actum & emissionem actus. sed diligere dicit emissionem amoris & ipsum amorem. & dicere dicit verbum & eius emissionem. spirare autem dicit tantum emissionem spiritu sancti: & nõ spiritus sanctum. ergo, &c.

Aureo.

Contra arguit Aureo. Aedificare dicit emissionem ædificij, & ipsum ædificium. & tamen non bene dicitur ædificator ædificat ædificio. ergo illa maior est falsa.

Notato quando verba includunt actus suos.

Respondeo. negatur maior. quia ædificare includit tantum ædificationem & non ædificium. Et vt sciatur quando verba includit tales actus. Sciendum est q̄ quando non habetur perfectus sensus nisi addatur accusatiuus verbo. tunc illud verbum non includit terminum: sed tantum eius emissionem. Sic est in proposito. Nõ enim habetur perfectus sensus si dicatur ædificator ædificat. sed oportet addere quid ædificet: puta domum, ecclesiam & huiusmodi. Similiter si dico spirat: oportet addere aliquid, puta odorem, amorem. Similiter si dico generat, oportet addere vel hominem vel filium, vel vermen. Cum autem dico diligit idem est ac si dicerem. producit amorem.

CONCLUSIO IIII. In diuinis est triplex amor. scilicet notionalis essentialis & personalis. Prima pars sic probatur. Ille amor est notionalis: qui potest concepti vt operario,

sed in diuinis amor pot concipi vt opere amantis, ergo &c. Iste autem amor notionalis est ipsa communis spiratio. Secunda pars probatur. Ille amor est essentialis, qui concipitur vt principium operationis. quia diuina essentia est principium omnium operationum, vt dictum est dist. 6. sed amor pot concipi vt principium, quo pater & filius spirant, ergo &c. Tertia probatur. Ille amor est personalis qui concipitur vt subsistens. sed amor spiratus concipitur, vt subsistens, ergo &c. Iste autem amor est ipsa persona Spiritus sancti.

Tripliciter sumitur diligere vt dicitur S. D. presentis dist. ar. 2. ad. 4.

¶ Istis tribus modis: sumitur etiam diligere vt dicitur S. D. presentis dist. ar. 2. ad. 4. Contra arguit Aureo. Si est aliquis amor essentialis, & aliquis personalis: sequitur quod spiritus sanctus esset saltim secundum rationem perfectior patre, hoc est falsum, ergo &c. consequentia probatur. In spiritu sancto est amor essentialis, & amor personalis, & in patre non est amor personalis, ergo spiritus sanctus est eo perfectior.

Respondeo. negatur consequentia. quia amor personalis nihil est aliud secundum rem: quam amor essentialis. scilicet ipsa diuina essentia cum relatione. ex parte autem relationis nulla dicit perfectionem, cum relatio vt relatio nihil ponat in eo, de quo dicitur.

CONCLUSIO V. Pater diligit se spiritu sancto, id est principium spiritus sancti, qui est amor.

CONCLUSIO VI. Pater diligit creaturam spiritu sancto.

CONCLUSIO VII. Spiritus sanctus diligit se spiritu sancto. Ista ponit vbi. 5. ar. 2. & 3. Et. 1. q. 37. ar. 2. ad. 3.

Q V A E S T I O. II.

Queritur secundum. Vtrum pater sit sapiens sapientia genita.

PRO quaestione hac est prima conclusio. Pater videt se & omnem creaturam in verbo. Hanc sic probat. 1. q. 32. ar. 1. ad. 3. Quicumque comprehendit verbum videt in ipso omnia quae in eo representantur. sed pater comprehendit verbum, in quo ipse & omnis creatura reuertitur, ergo, &c.

CONCLUSIO II. Pater non

est sapiens sapientia genita sine verbo. probatur sic. vbi supra. Id quo aliquis est sapiens se habet vt formale principium eius. cum sapientia dicat formam existentem in sapiente. sed verbum nullo modo habet rationem principij formalis respectu patris, ergo, &c.

Contra arguit Aureo. primo. Id facit ad intellectionem, sine quo intellectio esse non potest. sed intellectio patris non potest esse sine verbo ad quod terminatur: ergo verbum facit ad intellectionem patris.

Respondeo. quod verbum facit ad intellectionem patris: quia non est aliud quam intellectio cum relatione paternitatis. sed hoc non est contra nos, qui dicimus, quod verbum non est ipsa intellectio patris. nec principium eius elicitiuum.

Secundo. Ista per te est vera pater diligit se spiritu sancto ergo etiam ista est vera: pater est sapiens sapientia genita. tenet consequentia. quia sicut sapere est operatio immanens. ita & diligere.

¶ Respondeo. negatur consequentia quia diligere significatur per modum actionis & vt est egrediens a supposito. Sapientia autem significatur tantum per modum manentis in eo: cuius est. Ad veritatem autem propositionis multum facit modus significandi.

Contra. ergo ista est vera: pater diligit sapientia genita. tenet consequentia: quia intelligere significatur: vt egrediens a supposito sicut & diligere.

¶ Respondeo. negatur consequentia. quia diligere potest esse notionale, & ideo potest dici diligere spiritu sancto intelligere autem semper tenetur essentialiter. prima quaestione 37. articulo primo.

Contra. quia ista est vera. Pater diligit se spiritu sancto: quia ly diligere tenetur notionaliter. ergo & ista est vera: pater spirat se spiritu sancto quod est impossibile.

¶ Respondeo. negatur consequentia: quia spirare dicitur habitudinem principij respectu accusatiui, quem regit: pater autem non est principium sui: & ideo non debet spirare se. sed diligere non dicit talem habitudinem: & ideo potest dici, quod diligit se, &c.

Aur. hic. q. 2.

Vtrum pater sit sapiens sapientia genita.

IN distinctione. 33. quaeritur. Vtrum proprietates personales sint diuina essentia.

PRO quaestione hac est prima conclusio. Essentia diuina & proprietates relatiuae sunt idem realiter. probatur praesenti distincto articulo primo: quidquid est realiter in Deo, est idem re quod diuina essentia sed proprietates relatiuae sunt in Deo secundum rem, ergo.

CONCLUSIO. II. Proprietates diuinae est idem realiter quod persona. Hanc sic probat praesenti distincto articulo secundo. Proprietates diuinae est in persona: ergo est ipsa: alioquin faceret compositionem cum ea.

CONCLUSIO. III. Essentia diuina & proprietates relatiuae differunt ratione. Iam sic probat praesenti distincto articulo primo. Illa differunt ratione quorum sunt diuersi conceptus. sed essentiae & relationis sunt diuersi conceptus: quia conceptus essentiae est ad se: & conceptus relationis est ad aliud. ergo. Item essentia vt essentia aliquid ponit: relatio autem nihil ponit. ergo differunt ratione.

Aureo. hic. q. 1.

Contra hoc arguit Aureo. Id quod distinguit personas realiter, est res vt sic. sed relatio vt relatio distinguit personas. ergo relatio vt relatio est res.

Relatio distinguit vt diuina essentia.

Respondeo. negando minorem. Relatio enim vt relatio: non habet quod distinguat: sed quod illa distinctio sit realis hoc non facit, in quantum relatio: sed vt diuina essentia. Sicut etiam Deus habet a sapientia, quod sit sapiens: quod autem sit sapiens substantialiter non habet a sapientia, vt sapientia est: sed vt est diuina. primo sen. dist. 26. q. prima articulo secundo. ad tertium.

Scotus in reper.

Contra idem arguit Scotus. Idem ex natura rei non est principium conuenientiae & diuisionis: sed essentia est principium: in quo conueniunt personae diuinae. & relatio est principium diuisionis, ergo essentia & relatio non sunt idem ex natura rei.

Respondeo. negando maiorem: quia talis distinctio & conuenientia non opponuntur: vt est in proposito. Nam conuenire in absolutis & distingui in

relatiuis non sunt opposita. Facit etiam Scotus alia quatuor argumenta: quae soluta sunt supra dist. secunda & octaua quaestione quarta.

Tertio arguit Aureo. Relatio distinguitur ab essentia secundum totum id quod est, ergo non est ipsa essentia. consequentia patet. antecedens probatur. Relatio distinguitur in ratione respectus ab essentia: sed totum id quod est relatio est respectus. ergo distinguitur ab essentia secundum totum id quod est.

Aureo vbi supra.

Respondeo. quod esse accipitur dupliciter vno modo pro eo quod per definitionem significatur. nam definitio iudicat esse rei. & in isto sensu conceditur antecedens: negatur consequentia. nam licet relatio secundum totum id quod est id est secundum totam definitionem siue secundum rationem relationis distinguitur ab essentia, est tamen ipsa essentia. Alio modo accipitur esse pro entitate rei, & sic negatur antecedens. Ad eius probationem negatur minor. non enim tota entitas relationis consistit in esse respectiuo, cum ex ratione relationis non habeat quod sit entitas, sed ex fundamento.

Esse dupliciter.

Quarto. pater & filius habent aliquod esse in quo conueniunt inter se, & cum essentia scilicet esse diuinae essentiae & habent aliquod esse in quo distinguuntur, scilicet in esse patrem & filium, ergo etiam proprietates habent aliquod esse in quo conueniunt cum essentia, & aliquod in quo distinguuntur.

Respondeo. negatur antecedens, nullum enim absolutum plurificatur in diuinis. esse autem habet conceptum absolutum, cum conceptus entis sit primus, ideo est tantum ibi vnum esse.

Esse habet conceptum absolute.

Quinto arguit. quod relationes non distinguuntur inter se realiter, paternitas non differt a filiatione realiter alia realitate, quam diuinitatis, quia tunc paternitas haberet aliam realitatem quam realitatem essentiae, & sic distingueretur ab essentia realiter. nec differt ab ipsa filiatione realitate diuinitatis, quia tunc realitas diuinitatis & realitas filiationis distinguerentur realiter. ergo nullo modo differt ab ea.

Vtrum relationes distinguuntur inter se realiter.

Respondeo. quod realitas, qua differt paternitas a filiatione, est realitas diuinitatis. sed negatur consequentia scilicet

licet quod sequatur ex hoc realitatem diuinitatis differre a filiatione: quia realitas paternitatis non distinguitur paternitate a filiatione: in quantum est realitas diuinitatis: immo nec in quantum est realitas: sed in quantum est realitas sub tali respectu. Ex hoc enim quod realitas filiationis est relatio: habet quod distinguitur: & ex hoc quod est realitas: habet quod suum distinguere sit reale. Et ex hoc sequitur quod paternitas & filio non ita se habent ad essentiam sicut rationale & irrationale a l animal: quia istæ duæ differentia diuidunt animal secundum rem. paternitas autem & filio non secant essentiam.

CONCLUSIO. IIII. Essentia diuina & relatio sunt idem inconuertibiliter. probatur. quia quæcunque sunt idem cõuertibiliter ita se habent: quod de quocunque prædicatur vnum, prædicatur & reliquum. sed sic est quod de quocunque prædicatur essentia non de eo prædicatur relatio. igitur. nã de paternitate prædicatur essentia. non autem filio.

Contra arguit Aureolus primo sensu distinct. secunda. Nulla res excedit seipsum, nec est maior se: nec sibi inconuertibilis aut inæquata. sed essentia est illa res quæ est paternitas. ergo non est ei adæquata.

In diuinis non excedit: nec maius: nec totum.

Respondetur: & dico primo, quod in diuinis nec est excedit: nec vnum est maius altero: cum istæ sint proprietates totius respectu partium: in diuinis autem non est totum, cum requirat compositionem & potentialitatem partium.

Essentia nõ dicitur proprie in adæquata relatio.

Dico secundo: quod essentia ideo dicitur inconuertibilis relationi: quia se habet ad eam vt commune ad proprium.

Dico tertio, quod essentia non dicitur etiam proprie in adæquata paternitati. Cuius ratio est: quia inæqualitas requirit realem diuisionem extremorum: sicut etiam æqualitas: inconuertibilitas autem non: cum sit pura negatio.

Dico quarto, quod illa ratio est fallacia accidentis. Quod enim essentia sit inconuertibilis paternitati: non conuenit ei ex eo quod est eadem res cum paternitate: sed in quantum ab ea distinguitur. Vnde licet nulla res sit si-

biipfi inconuertibilis: est tamen inconuertibilis alicui, a quo sola ratione differt.

Secundo omne inconuertibile alicui includit illud: & aliquid plus. sicut quia homo est inconuertibilis animal: illud & aliquid ultra ipsum includit. sed paternitas nihil plus includit quam essentia. igitur.

Respondetur. Negatur maior, nisi sit inconuertibilitas per modum totius & partis: quod non est in proposito.

Tertio. Impossibile est: quod aliqua sunt æqualia quantitatiue: & vnum in adæquatur alteri. ergo impossibile est, quod aliqua sint idem entitatiue: & vnum in adæquatur alteri. sed paternitas & essentia sunt idem entitatiue. ergo. &c.

Respondetur. nego primam consequentiam. quando illa quæ sunt idem entitatiue se habent vt commune & proprium: sicut est in proposito.

Quarto manent eadẽ causa, manet idẽ effectus. sed causa, quod essentia sit inconuertibilis paternitati est infinitas eius: ergo quicquid habet infinitatem, quam habet essentia, prædicatur de omnibus: de quibus prædicatur essentia: sed paternitas habet illam infinitatem, quam habet essentia: ergo &c.

Respondetur ad minorem. quod licet paternitas habeat infinitatem quam habet essentia: non tamen eam habet vt est relatio vel paternitas, sed illa infinitas conuenit ei secundario principaliter autem conuenit essentia tanquam attributum eius. Et sic ad argumentum minoris negari potest: quia habere infinitatem non est causa illius sed habere eam principaliter. Alia, quæ faciunt ad hanc conclusionem, dicta sunt supra. distinct. 2.

Infinitas secundario conuenit relationi diuina.

CONCLUSIO. V. Proprietates personalis differt secundum rationem a persona. probatur præsentis distinct. art. 2. Illa differunt ratione: quorum vnum est alterius constitutum sed proprietates est personæ constitutiuæ: ergo &c.

CONCLUSIO. VI. Proprietates sunt in personis. Probatur. 1. parte. q. 3. art. 3. Omnis forma intrinsecè denominans est in eo, quod denominat: sed proprietates denominant personas. pater enim dicitur pater paternitate & spiras spiratione: ergo istæ propri-

proprietates sunt etiam in essentia per identitatẽ, & non sicut in supposito: & ideo essentia non refertur ad aliud. &c.

DISTINCTIO. XXXV.

IN dist. 35. queritur primo. Vtrum Deus sit intelligens.

PRO responsione sit hæc prima conclusio. Immaterialitas est causa intellectualitatis. Hanc probat prima. q. 14. art. 1. Id per quod aliquid recipit formam alterius rei ab soluta, & sine cõcretionẽ: est causa intellectualitatis. sed immaterialitas est huiusmodi igitur.

Aureol. ubi supra

Contra arguit Aureolus. Anima intellectiua intelligit & est forma materialis: ergo aliqua forma materialis intellectus.

Forma dicitur materialis dupliciter, propter receptionem vel per impressionem in materia.

Respondetur. Aliqua forma dicitur materialis dupliciter. Vno modo quia est forma materia: & sic conceditur totum: nec est contra conclusionem vt patet. Alio modo dicitur forma immaterialis, vt quia non est in materia: vel si recipitur in materia: non tamen est immersa materia: quia habet aliquam operationem cui non communicat materia: nec eius dispositionem: vt dicitur secundo contra gen. cap. 64. & hoc modo anima intellectiua est immaterialis. sensus ergo conclusionis est quod nulla forma immersa materia intelligit.

Intelligentia anima arctatur per materiam.

Dico tamen, quod anima etiam ex hoc quod est in materia aliquo modo arctatur: quia quandiu est in corpore, non intelligit nisi per species acceptas a phantasmatis: sed exuta a corpore intelligit per species infusas.

Secundo arguit. idẽ gaudium & tristitia & cetera passiones quæ voluntati debentur: sunt quædam abstracta a materia: sed non sunt cognitiua, nec cognitionis principia. ergo conclusio falsa.

Vtrum immaterialitas sit causa intellectiua.

Respondetur. Dico, quod conclusio intelligit quod materialitas est causa intellectiua: si illud sit per se subsistens: nec sequitur quod actu semper intelligatur, quia non semper vnitur intellectui in esse obiectiuo.

Tertio. Si immaterialitas est causa intellectiua, aut hoc est quantum ad negationem, quam includit immaterialitas. & hoc non. quia priuatio non est causa positiui. aut hoc est quantum ad subiectum negationis, & hoc etiam

non, quia eius quod conuenit alicui in primo modo per se, nulla est causa. sed intellectualitas conuenit tali subiecto in primo modo, dicendi per se. ergo.

Inmate-rialitate circumloquimur spiritualitatem.

Respondetur. quod per immaterialitatem circumloquimur oppositum materialitatis, scilicet spiritualitatem. est ergo sensus quod spiritualitas est causa intellectualitatis.

Ad improbationem negatur minor. quia spiritualitas non conuenit enti spirituali in primo modo dicendi per se. sed in secundo, quia est eius propria passio.

CONCLUSIO II. Intellectus noster non potest intelligere sine specie intelligibili. Hanc probat de veri. q. 8. art. 6. Nulla pura potentia potest agere nisi per id quod sit actu. Intellectus noster est pura potentia: vt habetur ex tertio de anima. & id quo fit actu est species intelligibilis. ergo.

Aureol. hic. q. 1.

Contra arguit Aureolus. Non est danda species generalis intellectus: quia ipsa prohiberet extraneum. vt dicitur tertio de anima. ergo non est danda species acquisita.

Text. 4.

Respondetur. negatur consequentia. quia species generalis non subesset imperio voluntatis: sed actuaret intellectum, quantum posset. & propter hoc intellectus semper esset in actu perfecto per eam. vnde non posset aliam recipere, quia impossibile est duas formas eiusdem generis in actu perfecto esse in eodem subiecto, species autem acquisita subest imperio voluntatis: vnde potest esse in intellectu habitualiter, quia est medius modus inter puram potentiam, & actum perfectum nec repugnat hoc modo plures formas eiusdem generis perficere idem subiectum.

Verum sit danda species acquisita.

Secundo arguit. Scotus vt argumentis Henrici. q. 1. 4. q. 7. Nulla simplex operatio reducitur in duo principia, sed intelligere est simplex operatio: ergo non reducitur in intellectum & speciem, & sic sequitur quod non est danda species in intellectu.

Scotus hic q. unica.

Respondetur. negatur maior de principis qui diuersimodè respiciunt illam operationem, sicut est in proposito. nã intellectus respicit substantiam actus species vero modum actus. 4. sent. dist. 49. art. 2.

Tertio, si species est in intellectu,

ipsa naturaliter ageret, & per cōsequēs semper intellectus per eam esset actu intelligens, & si essent plures species, essent actu plures intellectiōnes. hoc autem est falsum. ergo. &c.

Cur per specie non semper in intellectu intelligat.

Respondeo. negatur secunda consequentia. quia licet species naturaliter ageret, tamen intellectus per eam non semper actu intelligit: quia ipsa nō est principale principii intellectiōnis. sed ipsa potentia intellectiua, quæ vitur ista vel illa specie secundum quōd diuersimodē mouetur à voluntate vel à phantasmate, vel aliis huiusmodi occasionibus: & propter hoc contingit q̄ intellectus quādoque falsē componit. concedo tamē q̄ prima intellectio præcedit omnem actum voluntatis.

Quartō. Voluntas potest agere circa obiectum suam: dato q̄ nihil ab ea recipiat. ergo & intellectus circa obiectum suū, dato q̄ non recipiet species.

Respondeo. negatur consequentia. quia voluntas est potentia actiua. intellectus vero est potentia passiuā: ideo non potest agere nisi fiat actu per speciē, & ista est generalis causa tam sensui quā intellectui recipiēdi speciem: quia, scilicet sunt potentia passiuā. negatur etiam antecedens. quia voluntas recipit ab obiecto quandam impressionem, quæ dicitur species amoris.

Alia argumenta eius ad hoc propositum soluuntur. 2. dist. 3. q. 2.

Godofredus quoli.

Contra eandem arguit Godofredus ꝑ septem mediis, quæ soluta sunt ex dictis supra.

Alii.

Arguunt et alij vt recitat Scotus. Primō si species ponitur in intellectu hoc est maximē, vt sic principium intellectiōnis. sed propter hoc non est ponenda. ergo. maior nota: minor probatur. Omne principium intellectiōnis est potentia intellectiua: sed species nō est potentia. ergo.

Alii species enlare, à quib⁹ producantur intellectu & species.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem eius negatur maior de eo, quod est principium, solū quōd ad modum actus, & non quōd ad eius substantiam. Species autem est principium solum quōd ad modum. Quodenim ille actus sit intellectio habet ab intellectu: q̄ aut sit huiusmodi vel illius habet à specie. propterea dicit S. Thom. quoli. primo. q. 2. artic. primo. quōd res. ad extra sunt sufficientia motiua sensuum exteriorum non autem intel-

ctus: sed comparatur intellectus ad eorum actionem. nam intellectus agens est principale, quod causat species in intellectu possibili, phantasmata vero concurrunt instrumentaliter: & quantum ad hanc receptionem specierum intellectus dicitur pari: sed ipse actus per speciem producit actum intelligendi, & verbum in quo cognoscit rem ad extra. ipsi vero actus ex obiectis specificantur.

Secundō sequitur, q̄ intellectus non ordinaretur per se ad intellectiōnem, sicut ad propriam perfectionem. consequens falsum. consequentia probatur. quia nulla potentia ordinatur per se ad illum actum, ad cuius principium est in potentia contradictionis. sed intellectus per te est in potētia contradictionis ad speciem, quæ per te est principium intellectiōnis.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem maior negatur etiam de eo quod est tantum partiale principium, cuiusmodi est species: & maximē quādo id quod est in potentia contradictionis inclinatur ad id quod est in tali potentia. Intellectus autem naturaliter inclinatur ad speciem.

Tertiō, si species causat intellectiōnem, sequitur quōd non possint esse in actu intellectiōnes logicæ & relationes rationis: quia nullum reale est ens rationis. sed omne causatum à specie est reale: ergo nullum causatum à specie est ens rationis. omne autem quod est in intellectu, causatum est à specie.

Vnde causantur relationes rationis.

Respondeo, negatur consequentia prima. quia non sola species est causa actus intelligendi sed ipse intellectus: & ideo potest reflectere se super actū suum: & cōparare rem extra ad ea quæ sunt in intellectu: & inde causantur relationes rationis. Ad probationem negatur minor. de eo quod non solū causatur à specie: cuiusmodi est quicquid est in intellectu.

Dico postremō, q̄ entia rationis nullam habet causam effectiuā: sed tantum habent esse cognitum, & ideo hæc ratio nihil facit ad rem.

C O N C L U S I O. III. Species intelligibilis distinguitur ab actu intelligendi. probatur. Omne principium operationis distinguitur operatione, sed species est principium intellectiōnis. ergo.

Contra

Aur. ubi supra. Verū species sit in intellectu.

Contra arguit Aureolus. ꝑ id quo formaliter res apparet, est intellectio. sed species est id, quā formaliter obiectum apparet intellectui, ergo. &c.

Respondeo. Dico primō, q̄ formalis apparentia est quidam respectus rationis rei cognitæ ad cognitionem vel ad cognoscendum: & ideo obiectū non apparet formaliter intellectui per actum intelligendi, qui elicitur mediante specie: quæ species est habitudo intellectiua. nec apparet formaliter per speciem: sed per respectum apparentiæ: sicut etiā est aliquod visum formaliter per respectum visibilitatis: & sic negatur minor.

¶ Dico secundō, q̄ iste respectus fundatur super verbo formato ab intellectu, & propter hoc dicitur obiectū actualiter apparere per actum intelligēdi: quia facit verbū esse in actu: in quo verbo res actualiter apparet: habitualiter vero dicitur apparere per speciem intelligibilem.

¶ Dico tamen, q̄ per actum non ponitur in mente obiectum: in esse præsentis potētiæ, sed per speciem aut per verbum, nā intellectio non est per modum formæ repræsentantis: sed per modum effluxus & operationis.

C O N C L U S I O. IIII. Actus intelligendi distinguitur realiter ab intellectu. probatur. Omne productū distinguitur realiter à producente. Actus intelligendi producitur ab intellectu: ergo distinguitur ab intellectu.

Durandus hic. Verū intellectio sit id ē realiter cum intellectu.

Contra arguit Durandus. ꝑ intellectio sit idem realiter cum intellectu: licet addat super ipsum quendam respectum ad obiectum. Primō. omnis forma absoluta potest esse principii operationis, sed intellectio non potest esse principium operationis: ergo non est forma absoluta.

Respondeo. negatur maior. vt patet de quantitate: & maximē negatur de forma quæ est actus secundus: quia talis non expectat vltiorem habitum in subiecto.

Secundō. In eodem absoluto nō possunt adunari contraria: sed eodē actu cognoscuntur contraria: ergo cognitio non est forma absoluta.

Respondeo. negatur maior loquendo de contrariis secundum esse intentionale: quia vt sic non sunt contraria.

Tertiō. sicut se habet lucere ad lucem: sic intellectio ad intellectum: sed lucere est ipsa lux: ergo &c.

Luc. ve est actus primus

¶ Respondeo. negatur maior: quia lucere est actus primus: & intellectio est actus secundus. negatur etiam minor: quia lucere non est lux, sed ipsum esse lucis.

Io. de Ripa

Quartō arguit Ioan. de Ripa Tranzonum. Intelligere Dei non est actio: ergo nec intelligere nostrum.

¶ Respondeo. negatur antecedens. dicit enim Commentator. 12. metaphy. com. 39. quod actio diuini intellectus est vita. & secundo. cœli. com. 17. dicit quōd actio Dei est eius æternitas.

Verū intellectus sit potētia actiua.

¶ Dico secundō, quōd intelligere Dei non est elicium sicut intelligere nostrum: & propter hoc intelligere in nobis distinguitur ab intellectu: non autem in Deo. Vnde licet esse distinctum ab intellectu non sit de ratione intelligere nostri: quia aliquid est de ratione inferioris, quod non est de ratione superioris. prima parte. q. 29. ar. 4.

Quintō. Si potentia perceptiua, cuiusmodi est intellectus, esset actiua, tūc potentia perceptiua adderet aliquid super potentiam actiuā. sed hoc est falsum: quia quaritur de illo addito, quid sit. consequentia. patet. quia inferior addit ad superius. sed potentia perceptiua si est actiua, est inferior ad actiuā: quia non omnis actiua est perceptiua.

Respondeo. negatur minor. & dico, q̄ addit hoc scilicet agere per actionē, immanentem, elicitam à potentia assimilata obiecto. hoc autem non conuenit omni potētiæ actiuā. Istud autem additum non est actio, sed specificatio actiuitatis: sicut etiam rationale specificat animal.

Tertiō. si potētia perceptiua est productiua: aut producit aliquid reale aut aliquid intentionale. Non primum vt patet. Non secundum, quia potentia productiua entis intentionalis est ignobilior productiua potētia entis realis: sed potentia perceptiua nō est ignobilior quā actiua: ergo &c.

¶ Respondeo. quōd est productiua entis realis: quia producit in se cognitionem quæ est realis qualitas. est etiā productiua entis intentionalis: quia illa intentiones quæ sunt in intellectu:

A licet

licet in se sint reales, sunt tamen intentiones respectu obiecti quod representant. Ad objectionem autem negatur maior: si potentia productiva entis intentionalis producat etiam ens reale, & maxime negatur illa maior: quia ens intentionale puta rosa intentionalis in intellectu: est perfectius rosa reali in quantum illa est immaterialis & actu intelligibilis: & principium intellectiois, quae est actus nobilissimus, licet rosa ad extra quantum ad aliquid sit magis perfecta, in quantum est substantia, illa vero intentionalis est accidens.

CONCLUSIO V. Formalis ratio intellectiois creatae consistit in hoc quod est esse actionem immanentem intellectui ab ipso intellectu causatam. Probatur. illa est formalis ratio alicuius quae per nomen exprimitur: ut dicitur. 4. meta. sed hoc nomen intellectio exprimit actionem intellectus. omnis autem actio intellectus est immanens. quod vero intellectus sit actius respectu intellectiois: ponit Commenta. 2. de anima com. 5. & 3. de anima. com. 2. 1. & com. 3. sic dicitur: duae sunt actiones intellectus: quarum vana est intelligere: alia est extrahere. idem ponit. 1. 2. meta. com. 3. 9. dicens quod intellectus natus est videre ea, quae sunt adunata in re.

Contra arguit Io. de Ripa Tranzonum. Si formalis ratio intellectus consistit in esse ab intellectu: sequitur quod illa intellectio sit nobilior quam intellectus agit secundum ultimum suum posse. hoc autem est falsum. minor probatur. quia intellectioem agit intellectus naturaliter secundum ultimum suum posse. & non visionem beatificam: sed talis intellectio non est dignior visione beatificata: ergo &c.

Respondeo, quod intellectus potest dupliciter considerari. Vno modo ut est possibile id est ut est pura potentia ad omnes species intelligibiles. Alio modo ut est in actu per aliquem habitum, siue ille habitus sit species, siue lumen gloriae. Quando autem dicitur in conclusione quod ratio intellectiois consistit in esse ab intellectu non loquitur de intellectu possibili, sed de intellectu in actu. Ex hoc sequitur quod illa intellectio est nobilior quam est ab intellectu actuato nobiliori habitu. Ad argumentum maior negatur: quia procedit ac si

formalis ratio intellectiois consistat precise in esse ab intellectu.

Sed contra reduco sic argumentum. Sequitur quod intellectio illa sit nobilior quam intellectus in actu agit secundum ultimum sui posse. sed intellectus in actu agit intellectioem naturalem secundum ultimum sui posse, & non visionem beatificam: ergo &c.

Respondeo. negatur maior. quia non accipitur in quo consistit ratio intellectiois: consistit enim in esse ab intellectu: qui intellectus sit in actu. debet ergo sic argui. Illa intellectio est nobilior quam intellectus agit secundum suum totum posse: & qui sit nobiliori modo in actu: in quo sensu negatur minor.

Dico secundum, quod etiam sine hoc minor est falsa: quia beatus totum posse intellectus applicat ad videndum Deum: & virtus habitu gloriae quantum potest: eo quod ille habitus necessitat intellectum ad intensissime ipso utendum. Dico tamen quod essentia diuina non tantum virtuti intellectui creato: quin ad hoc perfectius possit vni: & propter hoc ex hac parte nunquam potest intellectus agere secundum totum suum posse.

Secundo. In Deo est formaliter intelligere: & tamen non est causatum ab intellectu: ergo formalis ratio intelligere non consistit in esse causarum ab intellectu.

Respondeo. negatur consequentia. quia intelligere non dicitur vniuocè de Deo & creaturis.

Tertio. Aliquid potest esse formaliter intellectio: dato quod non informet intellectum: ergo non est de ratione intellectiois esse operationem immanens. consequentia patet. antecedens probatur. quicquid facit aliquid formaliter intelligere: prius est realiter in seipso. sed intellectio per se facit intellectum formaliter intelligere: ergo priusquam informet intellectum est actualiter intellectio.

Respondeo. negatur antecedens. Ad eius probationem negatur maior. nam albedo facit formaliter album: & tamen ipsa non est alba.

Dico secundum ad antecedens: quod licet illa entitas: quae est intellectio. esset ipsa tamen tunc diceretur intellectio:

Ratio: quia intellectio non dicit precise illam entitatem, sed dicit eam: ut qua aliquis intelligit: nullus autem intelligit per actum a se separatum.

Contra. Illa intellectio sic separata intelligeret: ergo sibi conueniet intellectio ut intellectio est. consequentia patet ante cedens probatur. illa intellectio haberet esse intelligens: ergo intelligeret. consequentia haec patet assumptum probatur. Esse vniuersi cuiusque formae intimius consequitur ipsam formam quam subiectum, sed quando intellectio est in subiecto dat ei esse intelligens: ergo si sit separata habebit tale esse.

Respondeo. negatur antecedens. Et similiter ad eius probationem negatur etiam antecedens, & ad eius probationem negatur consequentia.

Vbi sciendum quod intellectio separata haberet quidem suum esse: quia consequitur eam sicut actus propriam potentiam: sed illud esse non esset esse intelligens: sed esse intellectiois: quia esse intelligens dicit actum formae: cum habitudine ad potentiam intellectioem.

CONCLUSIO VI. Deus est intelligendi probatur. 1. q. 6. 14. ar. 1. sic omnis forma per se subsistens est intelligens, sed Deus est huiusmodi: ergo &c.

CONCLUSIO VII. Intellectus Dei non se habet ad suum intelligere: ut potentia ad actum. Haec sic probatur secundo contra gen. cap. 10. Omnis potentia est principium transmuetandi aliud in quantum aliud: sed intelligere Dei non est aliud ab intellectu eius: alioquin faceret compositionem cum eo: ergo.

Vbi nota pro ista conclusione. Quod cum quicquid Deo attribuitur: attribuitur ei secundum id quod est perfectionis tantum: intellectus non conuenit Deo quantum ad potentialitatem, sed in quantum est actus potentiae fixus & per manens. Similiter intelligere non conuenit Deo quantum ad dependentiam quam habet ab intellectu, sed in quantum dicit actum ultimum, qui non est ultra complebilis per alium actum. Et haec de ista questione.

QVAESTIO. II.

Vtritur secundum. Vtrum diuina essentia sit obiectum adaequatum diuini intellectus.

PRO quaestione sit prima conclusio:

Diuina essentia est primum per se & principale obiectum diuini intellectus. Hanc sic probatur. primo contra gen. ca. 48. Illud est primum & per se obiectum intellectus: cuius specie sola intelligit: sed diuinus intellectus sola diuina essentia intelligit: ergo &c.

Contra arguit Aureo. primo. Nulla potentia attingit id quod non participat rationem formalem sui obiecti, sed creaturae non participant rationem formalem diuinae essentiae: ergo Deus non intelligit creaturas. quod est falsum: ergo &c.

Secundo. Nulla potentia ponit differentiam inter suum formale obiectum & alia. sed intellectus diuinus ponit differentiam inter se & alia: ergo suum obiectum non est essentia.

Tertio. Nobilioris potentiae est vniuersalius obiectum: ergo diuinus intellectus habet vniuersalissimum obiectum scilicet ens.

Quarto. Sequitur quod diuina scientia subalternaretur metaphysicae. hoc est falsum patet consequentia, quia diuina essentia continetur sub obiecto metaphysicae.

Quinto. Deus cognoscit aliquid sub vniuersaliori ratione quam sit diuinae essentiae ratio: puta sub ratione entis: ergo ipsa non est formale obiectum diuini intellectus.

Sexto. Illud est formale obiectum potentiae quod includit primum & secundarium obiectum talis potentiae, sed ens includit primum & secundarium obiectum talis potentiae scilicet diuini intellectus, scilicet Deum & creaturas.

Ista omnia argumenta vnica solutione soluuntur: quia est vnum medium diuersimodè sumptum. Dico igitur ad omnia ista: ut colligitur ex D.S. in tractatu de natura generis. Vnum continere aliquid contingit dupliciter. Vno modo per praedicationem. Alio modo per virtualem continentiam. Primo modo ens continet omnia: & omne superius continet suum inferius, sed ista continentia est imperfecta, quia inferiora non sunt in superioribus actu sed tantum potencialiter. Diuina autem essentia continet omnia secundo modo: & ista continentia est perfecta. quia est actualis.

Ex hoc patet quod diuina essentia perfectius continet omnia, quam faciat ipsum.

Aut. his.

Intellectio separata non esset esse intelligens.

Communio ri ampliorique doctrina, eru ditur hic, ingenio prestans quo modo intellectus Deo attribuitur.

Contra arguit Io. de Ripa Tranzonum. Si formalis ratio intellectus consistit in esse ab intellectu: sequitur quod illa intellectio sit nobilior quam intellectus agit secundum ultimum suum posse. hoc autem est falsum. minor probatur. quia intellectioem agit intellectus naturaliter secundum ultimum suum posse. & non visionem beatificam: sed talis intellectio non est dignior visione beatificata: ergo &c.

Rosa in intellectu quantum ad aliquid est perfectior.

Tex. 28.

Io. de Ripa Tranzonum.

*Ens cõmu-
ne perfe-
ctius non
continet,
quã Deus
neque est
simplici.*

ipsum ens commune. Sequitur etiam
quod ens non est prius nec simplicius Deo:
licet diuidatur per ens creatum & increa-
tum: quia diuisum non est prius nec sim-
plicius altero membrorum diuidentium:
quando in tali diuidente continetur a-
ctum quicquid continetur potentialiter
in ipso diuiso.

¶ Dico secundò: quod Deus intelligit res
sub propriis rationibus: puta lapidem
sub ratione lapidis. Ista tamen non sunt
formale obiectum, quia non sunt id per
quod Deus omnia alia intelligit.

¶ Ad primum igitur negatur minor.
quia licet creatura non participet diui-
nam essentiam per perfectionem: parti-
cipat tamen per similitudinem: & in ea
eminenter continetur.

Ad secundum negatur maior. quãdo
illa continentur in formali obiecto emi-
nentissimè.

¶ Ad tertium negatur vltima conse-
quentia. quia diuina essentia est nobi-
lior ipso ente.

¶ Ad quartum negatur consequen-
tia. ad probationem negatur similiter
consequentia: quia licet diuina essentia
contineatur sub ente per prædicationem:
tamen ens continetur sub ea nobi-
liori modo: & hoc impedit subalter-
nationem.

¶ Ad quintum negatur consequen-
tia. quia illa ratio vniuersalis contine-
tur eminenter in diuina essentia.

¶ Ad sextum negatur maior. quãdo
primarium obiectum includit secunda-
rium perfectiori modo quàm aliquod
commune includat vtrumque.

CONCLUSIO II. Deus cog-
noscit alia à se tanquam obiecta se-
cundaria. Hanc probat primo contra
gen. ca. 49. quicumque cognoscit perfe-
ctissimè aliquam causam: cognoscit etiã
omnes effectus: sed Deus perfectissimè
cognoscit essentiam suam qui est cau-
sa aliorum à se: ergo cognoscit alia à se
tanquam obiecta secundaria.

Contra arguit Aureo. omnis intelle-
ctio dependet ab obiecto, ad quod ter-
minatur, sed diuina intellectio non de-
pendet à creaturis: ergo non termina-
tur ad creaturas.

Respondeo. Dico primò quod in diuinis
nulla est dependentia: licet concedatur
quod sublato omni esse creaturæ siue in se
siue in Deo, Deus non intelligeret crea-
turam.

¶ Dico secundò quod esse quod habet
creatura in Deo est ipse Deus: quia
creaturæ sunt veriori modo in Deo quã
in seipsis, sed ly verum designat verita-
tem rei: nam creatura in Deo est crea-
trix essentia: vt dicit Anselmus in mo-
nologion cap. 34. licet sint veriori mo-
do in seipsis: vt ly verum dicit verita-
tem prædicationis. de veri. quæstio. 10.
arti. 6.

*Creatura
veriori
modo sũt
in Deo ve-
ritate rei,
nõ aut se-
cũdũ præ-
dicationẽ.*

¶ Dico tertio quod illud esse est esse ver-
bi: licet esse intellectum dicat illud esse
in recto: & in aliquo respectu ad re-
creatam.

Ad argumentum negatur maior. nam
intellectio Dei terminatur ad Deum
non tamen ab eo dependet: & remoto
omni esse creaturæ: adhuc esset diuinum
intelligere: licet non cum respectu ad
creaturam.

CONCLUSIO III. Deus
cognoscit creaturas in essentia sua.
Hanc sic probat vbi supra. Omne cog-
nitum cognoscitur per speciem, in qua
representatur: sed creaturæ representan-
tur in essentia Dei: ergo ea cognoscun-
tur ab intellectu diuino. Sed quia. S. D.
videtur dicere quod essentia diuina repre-
sentat creaturas per modum speculi: &
in 4. dist. 49. quæstio. 2. ar. 5. ad. 6. dicit
quod est speculum voluntarium.

Contra hoc arguit Aureolus. ¶ Qui-
quid cognoscitur in speculo reflexe, cog-
noscitur & alio actu & alia specie
quàm speculum, sed Deus non cogno-
scit reflexe creaturas, nec alio actu, aut
alia specie quàm essentia sua: ergo non
videt creaturas in essentia sua tanquam
in speculo.

*Aur. vbi
suprà.*

Respondeo. Primò dico non esse de
mente. S. Doc. quod diuina essentia sit spe-
culum rerum: licet eas representet ex-
presse: vt patet de verita. quæstio. 12. ar.
6. quia de ratione speculi est quod in eo
resultet species rei & non præexistat:
in Deo autem præexistit ab æterno spe-
cies cuiuslibet creaturæ: nec resultat ex
præsentia creaturæ.

*Diuina
essentia
nõ est spe-
culũ rerũ.*

¶ Dico secundò, quod duplex est crea-
turæ sunt potius speculum Dei: vt patet primò
ad Corin. 13. Videmus nunc per specu-
lum: quia in creaturis resultat similitu-
do diuinæ naturæ.

*Speculũ
duplex na-
turale &
artificia-
le.*

¶ Dico tertio, quod duplex est spe-
culum: nam aliquod est artificiale &
aliquod naturale. In speculo artificiali
causatur species ab obiecto ad specu-
lum:

lum: & illa species repræsentat tantum
visibile. sed quando illa species termi-
nata est ad speculum, tunc à speculo
& visibili causatur vna species vtrum-
que repræsentans, quæ protenditur
à speculo vsque ad oculum, & per eam
vnicò actu videtur speculum & res: sed
speculũ directè, res vero reflexe, quia
species est directa respectu speculi &
reflexa respectu rei.

Ad argumentum igitur negatur ma-
ior pro secũda & tertia parte, quia eo-
dem actu & eadem specie videtur spe-
culum & res. & hoc intelligo quando
videtur speculum vt speculum: & non
solum vt vitrum, vel lapis & huiusmo-
di: quia idem est motus in imaginem,
vt imago est & in rem cuius est imago.
Speculum naturale est quod naturali-
ter repræsentat: & de hoc etiam nega-
tur maior simpliciter: & maximè quã-
do speculum non est aliud à specie rei
in eo visæ. Hoc modo est diuina essen-
tia, quæ eo modo quo potest dici spe-
culum, scilicet in quantum repræsentat:
naturaliter repræsentat omnem crea-
turam diuino intellectui & intellectui
creato tantum quantum vult: & pro-
pter hoc respectu intellectus nostri
dicitur speculum voluntarium.

*Diuina
essentia
quomodo
dicatur
speculum.*

CONCLUSIO IIII.
Deus cognoscit infinita. Hanc sic pro-
bat primo contra gen. ca. 70. quicum-
que comprehendit causam, cuius vir-
tus est infinita, siue se extendit ad infi-
nita: cognoscit infinita: sed Deus com-
prehendit essentiam suam, cuius virtus
se extendit ad infinita: ergo &c.

Contra arguit Aureolus: ¶ Si Deus
intelligit infinita: sequitur quod diui-
sio continui sit euacuata in intellectu
diuino. hoc est falsum. ergo: consequen-
tia probatur. quia si intelligit con-
tinuum aut in eius intuitu ponuntur
partes indiuisibiles in quas linea
diuideretur: & hoc non: quia conti-
num non est diuisibile in indiuisibi-
lia: aut ponuntur partes diuisibiles &
hoc non: quia sequitur quod diuino
intellectui sit aliquid accrescere scilicet
earum diuisio: aut esset ponere to-
tum continuum in actu. partes vero
in potentia reducibili ad actum suc-
cessiuè: sicut accidit in nostro intelle-
ctu: & hoc non: quia. Deus nihil suc-
cessiuè intelligit: ergo. Eodem mo-
do arguit de numeris & de perfectio-

*Aureo. v-
bi supra.
Virtũ De-
cognoscit
infinita.*

tionibus specificis: dicēs quod si Deus cog-
nosceret infinita: sequitur quod Deus
videret infinitum numerum, & infi-
nitam speciem & infinitam magnitu-
dinem.

Respondeo. dico primo: quod ante-
cedens potest habere duplicem sen-
sum. Vnus est iste: diuisio continui est
euacuata in intellectu diuino id est
Deus videt primam & vltimam diui-
sionem continui & iste sensus est fal-
sus. Alius est quod Deus simul & sine
successione videt omnem diuisionem
continui possibilem & hoc est verum:
& quia eodem intuitu videt totum
continuum & medietatem eius: & me-
diatatem medietatis & sic sine fine. pri-
mo contra Gen. cap. 64.

¶ Ad probationem igitur admittitur
secundum membrum: quia non videt
in continuo: nisi partes diuisibiles. sed
negatur consequentia: quia simul vi-
det partes illarum partium in infini-
tum: nec quiescit ad aliquam partem
siue diuisionem.

¶ Dico secundò, quod similiter vi-
det infinitas magnitudines quarum
nulla est maxima: quia quæcun-
que data ad hoc videt maiorem. Idem
dico de numeris & de perfectionibus
specificis. Non enim sequitur: infinitæ
magnitudines siue species siue numeri
sunt visi à Deo: quorum secundus
est maior primo: tertius secundo: &
quartus tertio. & sic sine fine. ergo vi-
detur in infinitum numerum. sicut
etiam non sequitur in continuo sunt
infinitæ partes, quarum secunda est
minor prima: & sic sine fine. ergo est
aliqua pars infinitæ parua.

*Diuisio-
continui
esse eu-
acuata in
intellectu
diuino, in-
pliciter in-
telligitur.*

*Post dis-
putata sta-
bile fun-
dat doctri-
nam.*

CONCLUSIO V. Deus
cognoscit singularia. Hanc probat. 1.
contra Gen. ca. 65. quicumque cogno-
scit principia singularitatis cognoscit
singulare. sed Deus est huiusmodi. ergo
magis patet: minor probatur. Deus
cognoscit materiam, & principia eam
indiuuantia: ergo cognoscit princi-
pia singularitatis. consequentia nota.
Antecedens probatur. Deus cognoscit
quicquid repræsentatur per essentiam
suam: sed per essentiam Deus repræ-
sentantur principia indiuuantia.
ergo.

¶ Sciendum est quod aliud est cog-
noscere aliquid in propria natura &
aliud cognoscere singularia: quia cog-

Aliud est cognoscere rem in propria natura, a sua singularitate.

gnoscere rem in propria natura est eam rem cognoscere secundum propriam rationem speciei: cognoscere singularia est cognoscere quantum ad id per quod indiuiduantur.

Aureo. ubi supra.

Contra arguit Aureo. Cognitio illius rei: quae in rebus singularibus est singularis non est cognitio ipsius singularis ut singulare est. sed materia est singularis in rebus singularibus. ergo ex hoc quod Deus cognoscit materiam alicuius singularis: non sequitur quod cognoscat singulare quo ad eius singularitatem.

Respondeo. negatur minor, nam materia in duobus singularibus non est eiusdem rationis immo nec eadem materia sub diuersis formis, ut dicit S. D. in fine tract. principis indiuiduationis.

Secundus. Artifex producens singulare, non oportet quod ipsum cognoscat quo ad eius singularitatem, sed sufficit quod ipsum cognoscat ut indiuiduum vagum, ut dicit Comen. in lib. de som. & vig. ergo nec sequitur, quod Deus cognoscat ipsum singulare quoad eius singularitatem, licet ipsum producat.

Respondeo. negatur consequentia: quia neque artifex neque aliquid agens creatum producit id quod principale singularitatis: quod est materia: secus est de Deo, qui causat totum quod est in indiuiduo.

Secunda ratio pro conclusione. Quicumque cognoscit singularitatem: cognoscit singulare. sed Deus cognoscit singularitatem. ergo. maior patet: minor probatur. Deus perfecte cognoscit naturam entis. ergo cognoscit singularitatem & vniuersalitatem: quae sunt eius passiones.

Tertia ratio. Deus habet in se immaterialiter similitudinem singularitatis. ergo cognoscit singulare. antecedens & consequentia patent.

Contra. Omnis species est ratio & medium cognoscendi: sed diuina essentia non est medium respectu cognitionis diuinae. ergo, maior nota: minor probatur. omne medium cognitionis est ens elicivum saltem secundum rationem: sed diuina cognitio non est elicita nec secundum rationem.

Quomodo Deus a nobis concipitur.

Respondeo negatur minor. Ad probationem similiter negatur minor. cum enim non intelligamus diuina: nisi in conceptibus creaturarum; non possit

mus intelligere Deum etiam intelligentem nisi secundum modum nostrum intelligendi conciperemus eius intellectum. ut principale & diuinam essentiam ut speciem: & intellectionem ut actum: cum ista sit in nobis distincta habet enim in se diuina essentia vnde assimilatur omnibus istis conceptibus.

Dico secundo: quod diuina essentia ideo habet rationem speciei intelligibilis: quia per eam diuinus intellectus est in actu primo, & ipsa est similitudo eorum que Deus intelligit, non tamen elicit realiter intellectionem: nec est distincta ab intellectu quia ista conueniunt speciei creatae ratione imperfectioris sui esse.

CONCLUSIO. V. Intellectus noster non intelligit directe singularia materialia. haec sic probat S. D. de veri. q. 2. art. 5. quicumque cognoscit directe singulare habet similitudinem ipsum representantem. quo ad principia singularitatis. sed species in intellectu nostro non est huiusmodi. ergo, maior patet minor probatur. quicquid representat principium singularitatis, representat materiam ut distinctam numero, sed species in intellectu nostro non representat materiam ut distinctam. ergo, maior nota. minor probatur. species in intellectu nostro representat solum per quod obiectum agit in anima: sed obiectum non agit in anima per materiam. ergo.

Contra arguit Garro. Primo. omnis intellectus specularis phantasmata cognoscit singulare directe: sed intellectus noster in omni intellectione est huiusmodi, ut dicitur in 3. de anima. ergo.

Respondeo. negatur maior. quia conuersio intellectus ad phantasmata non est intellectio sed receptio speciei per quam receptionem continuatur intellectus phantasmatis, sicut etiam intellectus aliquando conuertitur ad superiora recipiendo ab eis species intelligibiles. de verita. q. 2. art. 6. Negatur etiam minor: quia illa speculatio phantasmatum: quae contingit in intellectione non est actus intellectus, sed phantasia. 2. contra gen. c. 7. 2. ex quo etiam sequitur, quod formatio syllogismi, cuius medium est singulare materiale, est actus rationis particularis, que dicitur cogitativa, cuius organum est media cellula cerebri, quae ipsa

Cur dicitur sentia habet rationem speciei.

sec. 30.

Utrum intellectus noster directe cognoscat singulare.

De duplici cognitione indiuidua recta.

ipsa est collatiua intentionum particularium. Quando vero medium talis syllogismi est singulare immateriale tunc eius formatio est actus intellectus.

Secundo omnis potentia cognoscit ea inter quae ponit differentiam: sed intellectus ponit differentiam inter vniuersale & particulare. ergo cognoscit vtrumque.

Respondeo. concedo totum, sed non sequitur quod cognoscat directe.

Dico secundo, quod ista cognitio indiuidua potest esse dupliciter ut dicitur de vi. quae st. 10. artic. 5. Vno modo secundum motum rerum ab anima, & hoc sic contingit. Primo enim intellectus cognoscit directe naturam vniuersalem, per speciem quam habet representatam. Secundo reflectitur super se & cognoscit se intelligere. Tertio cognoscit speciem, quae est principium illius actus. Quarto phantasma, quod speciem accipit. Quinto singulare quod causauit phantasma: vnde per eandem speciem ferrur in omnia ista.

Ex hoc sequitur corollarie quod licet intellectus non habeat propriam speciem singularis, habet tamen proprium actum sed indirectum: aliquando contingit ista cognitio indirecte secundum motum animae ad res. Intellectus enim hominis aliquam cognitionem vniuersalem habens & volens eam applicare ad rem particularem: mouet cogitationem ad cogitandum de aliquo particulari.

Possit tertio negari minor, quia ipse homo & non intellectus est qui ponit differentiam inter vniuersale, quod cognoscit per intellectum: & particulare quod cognoscit per imaginationem. nec oportet eandem potentiam cognoscere vtrumque nisi sit organica. Et si dicatur quod illa minor est philosophi. 3. de anima. dico quod ipse loquitur de sensibus exterioribus: in quibus constat non esse talem continuationem cum vno non moueat alium. vnde oportet quod illud iudicium reducat ad centrum eorum, scilicet ad sensum commune.

Tertio. Prima intellectio non terminatur ad speciem per se nec ad naturam vniuersalem: quia omnis natura est singularis. ergo terminatur ad singulare.

Respondeo. negatur antecedens. bene dico, quod terminatur ad naturam, quae est vniuersalis, singularis in indiuiduo,

sed vniuersalis ut abstrahitur a conditionibus indiuiduantibus.

Et si dicatur contra. difficile est habere talem abstractionem. & tamen non est difficile habere intellectionem. ergo non intelligimus, abstrahendo sic.

Respondeo. quod abstractio finita per modum enunciationis est difficilis, ut puta si conciperetur homo sine situ esse: & sine loco, & sine tempore & materia, abstractio autem facta per modum definitionis non est difficilis: puta si concipiatur humanitas non concepta materia indiuiduali, & talis abstractio requiritur ad intellectionem.

Quarto singulari non repugnat directe per se intelligi, ut singulare est. ergo ut materiale. sed natura vniuersalis est materialis: ergo etiam ei repugnat intelligi hoc est falsum quo, & primum ex quo sequitur.

Respondeo. negatur prima consequentia, quia singularis non repugnat directe intelligi, ut est materiale: sed ut est materiale materia signata.

Quinto intellectus noster cognoscit vniuersale. ergo & singulare. consequentia patet: quia cognitio vniuersalis supponit cognitionem singularis: ut dicit Aug. 1. 1. tri. cap. 6. & Commen. 1. 2. meta. com. 4.

Respondeo. vniuersale accipitur dupliciter. Vno modo quo ad naturam, & sic negatur consequentia, nec in illo sensu intelliguntur ille auctoritates. Alio modo quo ad intentionem vniuersalitatis: & sic conceditur consequentia, & non est hoc modo contra conclusionem: quia talis cognitio est reflexa. Nam si cognosco animal ut est vniuersale: comparo ipsum ad ea plura de quibus dicitur: & sic ista cognitio supponit cognitionem plurimum.

Alia argumenta contra hoc facit Duran. quae ponuntur. 2. di. 3. quae st. 2. contra. 8. conclusionem.

CONCLUSIO VII. Primum cognitum ab intellectu nostro, est verbum formatum per actum intelligendi, quod verbum dicitur species expressa. contra hanc sic probat de veri. q. 3. ar. 2. Id est primo cognitum ab intellectu nostro: ad quod primo terminatur actus intelligendi: sed primo terminatur ad verbum, quam ad rem extra. ergo maior patet. minor probatur. Actus intelligendi prius terminatur ad

Abstractio per modum enunciationis est difficilis, sed non per modum definitionis.

Vniuersale dupliciter quoad naturam & quoad intentionem.

illud, quod est ratio cognoscendi rem. ad extra quam ad ipsam rem: sed verbum est huiusmodi. ergo. &c.

Aureo. v. bi supra. Contra arguit Aureol. ¶ Intellectus non intelligit verbum & rem extra distinctis actibus nec eodem actu. ergo. prima pars antecedentis a te conceditur. secunda probatur. omnis potentia eodem actu cognoscens duo, iudicat illa duo esse duos terminos. Sed intellectus non iudicat verbum & rem extra esse duos terminos. ergo. &c.

¶ Respondeo. dico primò, quòd verbum formatum est primum cognitum & est etiam medium: & ratio cognoscendi res extra, quæ per tale verbum præsentis sunt intellectui.

¶ Secundo ad argumentum negatur secunda pars antecedentis. Ad eius probationem negatur maior quando vnũ illorum est ratio cognoscendi alius.

Q V A E S T I O. III.

Q Væritur ternò: de proprietatibus diuinæ scientiæ, quæ plures sunt.

ET Q V A N T V M ad hanc quæstionem, hæc est prima conclusio. Deus non intelligit componendo nec diuidendo, hanc probat. primo contra gen. cap. 5. 8. Ea quæ ab intellectu componuntur: possunt ab eodem intellectu scorsum cognosci. propter hoc enim intellectus noster componit: quia cognitio subiecto, non statim cognoscit quæcumq; ei insunt: sed intellectus diuinus non potest deorsum concipere subiectum & proprietates eius, immo cognoscendo essentiam vniuersiuiusque intelligit omnia quæ de ipsa prædicari possunt. ergo.

Aureol. v. bi supra. Virum deº cogno scendo es sentia, cognoscat proprietates. Contra minorem Aureol. ¶ arguit. Si cognoscendo essentia Deus cognosceret omnes eius proprietates, sequitur quòd non cognosceret omnes illas proprietates immediate, sed mediante essentia rei. hoc est falsum. ergo. &c.

¶ Respondeo. negatur consequentia. quia cum dicitur quòd Deus cognoscendo essentiam: cognoscit proprietates, nõ intelligimus quòd ipsa essentia sit ratio cognoscendi proprietates, in quo sensu argumentum procedit. sed hoc ideo dicitur quia ideo in diuino intellectu existens æqualiter repræsentat essentiam rei, & omnia accidentia eius. siue sint accidentia per se siue per accidens. & ideo sicut est ratio cõ-

gnoscendi essentiam, ita est ratio cognoscendi proprietates. de veri. q. 2. ar. 7. ad 1. 2. & 6.

C O N C L V S I O II. Deus cognoscit enunciabilia & complexa Hæc sic probat. 1. q. 14. art. 14. Deº quicquid cõtinetur in virtute Dei actiua & creaturæ cognoscit, sed enunciabilia sunt huiusmodi. ergo. &c.

¶ Contra hanc rationem Aureol. arguit. q. cognitio potentia Dei, non sit ei ratio cognoscendi ea quæ continentur in potentia diuina. Nulla ratio est ratio cognoscendi terminum: sed potius è contra. sed potentia est relatio. ergo non est ratio cognoscendi terminum, scilicet ipsum producibile.

¶ Respondeo. Negatur minor: quia potentia non est relatio, licet connotet relationem, nec dicimus quòd illa relatio sit ratio diuino intellectui, quòd cognoscat ea, quæ subsunt diuinæ potentia.

Dico secundo, q. diuina essentia in quantum omnia continentur in ea tanquam in virtute actiua, habet ratione potentia, & per consequens cognita diuina essentia vt omnia continet siue per modum potentia: cognoscuntur à diuino intellectu omnia entia tam realia quam rationis, quia eorum in ipsa est similitudo. Cognita enim essentia in quantum continet omnia in virtute actiua: cognoscitur respectus ad omnia quæ sunt in ea, & quia respectus nõ potest cognosci nisi cognitio termino oportet q. cognoscant omnia possibilis.

¶ Contra. Dato q. per impossibile in Deo nulla esset potentia, adhuc omnia cognosceret, quia in ea essent omnia relucencia, ergo essentia in quantum habet rationem potentia non habet q. cognoscat omnia.

¶ Respondeo. negatur antecedens: quia cognitio est per assimilationem cognoscentis ad cognitum, illa autem similitudo attenditur secundum conuenientiam formæ. oportet ergo, si Deus habet similitudinem creaturæ: q. sit causa ta à creatura, vel sit causatiua creature: vel aliquod tertium sit causa vtriusque, quorum solum secundum est impossibile.

C O N C L V S I O III. Deus intelligit omnia simul, hæc probat primo contra Gen. cap. 5. 5. Omnia illa simul intelligit Deus quæ vnica specie intelli-

Aureo.

Vtrũ potentia diuina sit rº cognoscendi conten ta in ea.

intelligit, sed quicquid Deus intelligit vnica specie intelligit. ergo &c. illa em est essentia sua: quæ vnica est.

Aureo. Vtrũ di. essentia sit species.

¶ Contra minorem arguit Aureo. Nulla species terminat intellectionem sed diuina essentia terminat intellectione diuinam. ergo esse species non potest.

¶ Respondeo. negatur maior. nã species intellectus nostri intelligitur reflexe. species autem qua Deus intelligit & est cognita & est ratio cognoscendi secundum diuersas considerationes.

¶ Secundo. species non tollit, quin obiectum per eam cognitum sit obiectũ primarium. ergo si essentia diuina est species qua Deus intelligit creaturam: sequitur q. creatura erit obiectum primarium à Deo cognitum.

¶ Respondeo. negatur maior: de specie, quæ non solum est ratio cognoscendi aliud: sed etiam est obiectum intelligibile per essentiam. & non per specie, cuiusmodi est diuina essentia & similiter essentia angeli respectu intellectionis, qua angelus intelligit essentiam suam.

C O N C L V S I O IIII. Diuina scientia non est vniuersalis aut particularis. Hanc probat præsentis dist. q. 1. ar. 5. Omnis scientia vniuersalis est per medium vniuersale: & omnis particularis per medium particulare. Sed diuina essentia, quæ est medium scientia Dei, non est vniuersalis aut particularis. q. non fit vniuersalis patet: quia omne vniuersale est potentiale cum sit terminabile: nec particularis, quia principium particularitatis est materia vel aliquid loco eius.

Aureo. Vtrũ scientia sit vniuersalis propter medium.

¶ Contra hæc rationem arguit Aureo. Scientia dicitur vniuersalis ratione obiecti. ergo non ratione medij. Antecedens probatur. Metaphysica enim est vniuersalis scientia. vt dicitur. 1. & 4. meta. & hoc est tantum: quia habet obiectum vniuersale, sub quo continentur obiecta particularia aliarum scientiarum.

¶ Confirmatur. Nam demonstratio vniuersalis differt à particulari, quia prima est de obiecto vniuersali, secunda de particulari. vt dicitur. 1. & 2. poster. ergo & scientia qui est effectus demonstrationis.

Triplex

¶ Respondeo. Dico primo. quòd sciẽ-

tiæ potest assignari triplex medium, scilicet species intelligibilis. Secundum est conceptio intellectus. Tertium sunt ipsa propositiones, siue principia formata ex simplicibus conceptibus.

medium scientia.

¶ Dico secundo, q. cum scientia habeatur per demonstrationem. illud erit proprie medium in scientia: quod est medium in demonstratione. constat autem quòd medium non est proprie species intelligibilis, sed sunt ipsi conceptus & principia ex quorum vniuersalitate dicitur scientia vniuersalis. Metaphysica enim dicitur vniuersalis propter vniuersalitatem conceptuum & propositionum, quæ primo in ea considerantur, vt sunt actus potentia, idem diuersum & principia ex terminis vniuersalissimis constituta.

Idem medium demonstrationis & scientia.

¶ Dico tertio, quòd ex vniuersalitate mediorum: sequitur etiam vniuersalitas obiecti, ex quo patet, quòd prima ratio vniuersalitati scientia est à medio.

¶ Ad argumentum igitur negatur antecedens. ad eius probationem negatur minor. Imo metaphysica est primo vniuersalis propter media: secundo propter obiectum. Eodem modo dicendum est ad illud de demonstratione. Ex quo patet responsio ad confirmationem.

¶ Dico quarto, quòd diuina essentia respectu scientia Dei: non se habet solum vt species nec solum vt medium demonstrationis, sed magis se habet vt obiectum primo intellectum in quo creaturæ intelliguntur quæ sunt secundo intellecte.

Di. essentia se habet vt obiectum respectu scientia.

C O N C L V S I O V. Scientia Dei est causa rerum, sed non nisi directa à voluntate. prima pars sic probatur. 1. parte. q. 14. ar. 8. sicut se habet artifex ad artificiatas: sic Deus ad creaturas, sed artifex est causa artificiatorum per scientiam suam. ergo. secunda pars probatur. de veri. quæst. 2. ar. 4. A forma se habente ad opposita, non procedit effectus nisi determinetur per appetitum vt dicitur. 11. meta. ¶ sed scientia se habet ad opposita. ergo nõ est nisi adiuncta voluntate.

Tex. 10.

¶ Contra arguit Aureo. Seclusa voluntate, Deus est exemplar creaturarum. ergo non habet à voluntate quòd sit causa exemplaris. & probatur antecedens.

Aureo.

dens. quia voluntas est posterior exemplaritate: ergo non est ratio eius.

¶ Respondeo. Dico primò qd si Deus non esset causa prima rerum: nõ esset etiam earum exemplar: vt dictũ est ad argumentum contra secundam cõclusionem.

¶ Dico secũdò qd voluntas non dat diuine sciẽtię causalitatem effectiuaũ aut exemplarem: imò sciẽtia vt vult S. D. est prior voluntate secundum rationem.

¶ Dico tertio, qd sciẽtia habet causam litteram effectiuam & exemplarem ex eius plenitudine. nam est actus perfectissimus, & ideo est effectiuus rerum secundum qd res sunt intelligibiliter in eo. ideo habet quòd sit earum exemplar.

¶ Dico quartò, qd cum prædictis stat nullum effectum procedere à diuina sciẽtia, nisi mediane voluntate, quæ determinat sciẽtiam ad opus.

CONCLUSIO VI. Diuina sciẽtia, non est vniuoca sciẽtię nostrę. Hanc probat de veri. q. 2. art. 12. Ex hoc qd Deo & creaturis nihil est commune vniuocũ, è, eo qd omnia vniuocata habent esse ditinctum ab essentia, sed Deus non habet esse ditinctũ ab essentia. ergo non vniuocatur in aliqua ratione cum creatura. minor patet. maior probata est dist. 8. q. 3. ratione tertia pro quarta conclusione. Vbi etiam solum est argumentum quod facit hoc loco Aureo. contra conclusionem.

CONCLUSIO VII. Deus de essentia sua habet sciẽtiam speculatiuam. Hęc sic probat. 1. par. q. 14. ar. 16. Omnis sciẽtia de re non operabilis est speculatiua, sed diuina sciẽtia non est operabilis. ergo.

CONCLUSIO VIII. Sciẽtia quam habet Deus de creaturis est practica. probatur vbi supra. Creatura est quid operabile. ergo sciẽtia quam de ipsis habet Deus est operabilis siue practica.

Ex his sequitur quòd cum in Deo sit tantum vna sciẽtia, qua scit essentiam suam & creaturas: ipsa est simul practica & speculatiua secundum diuersitatem obiectorum.

Contra arguit Aureo. 1. Omnis sciẽtia practica saltem ratione à speculati-

ua distinguitur, sed sciẽtia qua Deus scit suam essentiam non distinguitur ratione ab ea qua scit creaturas. ergo non est respectu sui speculatiua & respectu creaturarum practica. minor probatur. Si sciẽtia qua Deus intelligit se, distinguitur ratione ab ea, qua intelligit creaturam. aut istę sciẽtię sunt disparatę. & hoc non, quia tunc Deus ita immediatè intelligeret creaturas: sicut essentiam suam: aut distinguitur ratione præcisionis, quia scilicet sciẽtia quę intelligit essentiam suam concipitur, vt præcisè tendens in essentiam. Illa vero quę intelligit creaturas, concipitur vt simul tendens in essentiam & in creaturas, sed hoc non est dicendum, alioquin diuina essentia duabus intellectioibus à Deo intelligeretur scilicet vna præcisã & alia nõ. & per consequens vna esset superflua.

Respondeo. negatur minor. & dico quòd duę sciẽtię sunt secundum rationem, quia diuina sciẽtia ex eo quòd concipitur vt diuersimode terminata aliquatè diuersificatur secundum rationem propter distinctionem obiectorum. Nec est inconueniens diuinam essentiam cognosci cognitione duplici, dualitate præcisionis & non præcisionis, nec aliqua earum est frustra, quia prima necessario includitur in secunda.

Secundò. Si intellectio creaturarum distinguitur ratione ab intellectu diuinę essentię, aut ipsa præcedit secundum rationem intellectioem, aut sequitur, sed vtrunque falsum. ergo: minor pro vtraque parte probatur. Primò quòd non præcedat: probò, quia productio verbi est intentio & magis necessaria cognitio creaturarum. ergo non est ea posterior quòd nõ sequatur. probò. id quod alteri communicatur per productionem præmittitur in productione, sed cognitio creaturarum communicatur filio per productionem. ergo pater præintelligitur eam habere.

¶ Respondeo. negatur minor & dico quòd sequitur, quia vt dicit S. D. 1. dist. 7. quæstio. 1. art. 3. quæst. 2. ad 8. Omnia communia dicta de Deo in ordine ad creaturas sequuntur secundum rationem notionalia. ad probatio-

Vtrum sciẽtia Diuina & speculatiua.

tionem negatur maior. quando produciens non est prius producto. pater autem non est prior filio, vt declaratum est dist. 7. in fine.

Contra. Omnis ars est notitia artificiatorum, sed pater antequam intelligatur producere filium, est ars creaturarum: ergo in illo priori habet earum notitiam. minor probatur. quia Augustin. sexto. de trin. dicit quòd filius procedit à patre: sicut ars ab arte.

Respondeo. negatur minor. imò pater habet, quòd sit ars solum dum producit filium, quia ad productionem filij consequitur in filio respectus ad creaturas sicut artis ad artificiatum: similiter in patre ex eo quòd producit verbum, consequitur talis respectus.

Ex hoc sequitur quòd intelligitur filius produci prius: & pater producere, quàm habere respectum ad creaturas, vt artis vel verbi.

¶ Sequitur secundò, quòd filius ex vi suę productionis: non habet directè, quòd sit ars, sed ad eam consequitur.

CONCLUSIO IX. Sciẽtia Dei respectu creaturarum est etiã speculatiua. Hanc sic probat vbi supra. Omnis sciẽtia quę habetur de re operabilia: quantum ad vniuersalia eius prædicata est speculatiua quòd ad modum, licet sit practica quantum ad rem scitã. sed Deus scit hoc modo omnem creaturam. ergo. Ex hoc sequitur corollarie, quòd sciẽtia quę est de re operabili, sed non eo modo quo est operabilis non est simpliciter practica.

Sciendum est tamen, quòd non est opinio. S. D. qd ille qui habet sciẽtiam practica: non cognoscat vniuersalia rei prædicata. nam dominator scit qd domus est quoddam artificiatum compositũ ex lapidibus & huiusmodi, sed quia talis non sinit in huiusmodi prædicatis vniuersalibus, sed protendit intellectum ad particulare opus mediane ratione particulari: ideo dicitur illa cognitio esse practica, quæ tamen in quantum considerat illas rationes vniuersales, recedit à sinceritate practicę. De hac materia diffusè dictum est in proemio.

Ex his duabus conclusionibus sequitur corollarie, qd sciẽtia Dei de rebus, quas nunquam faciet est practica ratio ne obiecti. quia est de re operabili, non tamen est practica quòd ad finem.

CONCLUSIO X. Sciẽtia Dei respectu malorum est practica. hęc probat vbi. s. Eodem habitu cognoscitur habitus & priuatio, sed bonum cuius priuatio est malum. scilicet bonum creatum scitur à Deo practice. ergo & malum. Dicitur autem hęc sciẽtia esse practica, non ex eo qd Deus faciat mala culpę, sed quia permittit. sicut & medicus habet de egritudine sciẽtiam practica, non quod eam causet, sed quia eam curet.

DISTIN. XXXVI.

¶ N dist. 36. quæritur. Vtrum in Deo sint plures idee.

CIRCA quam quæstionem: hęc est prima conclusio. Diuina essentia est propria ratio cuiuslibet creature. hanc sic probat. 1. contra gen. c. 54. Id in quo sunt perfectiones omnium rerum vnitissimã, & non solum illę, quę pertinent ad naturam specificam, sed etiam ad indiuidua est propria ratio cuiuslibet. sed diuina essentia est huiusmodi. ergo. maior probatur, quia id in quo plura adunantur: potest accipi ab intellectu: vt propria ratio plurimo respectu apprehendendo aliqua eorum absque alijs. sicut quia in denario continentur omnes numeri inferiores ideo potest accipi vt propria ratio nouenarij vna vnitatem subtracta & sic de alijs. Et similiter homo potest accipi vt propria ratio animalis, subtracta rationalitate. minorẽ probat. 1. contra g. c. 3. 1. tribus exemplis. Primum est quòd sicut calor, & siccitas, quę in igne sunt qualitates diuersę soli attribuuntur secundum vnã virtutem. Se. undũ est. qd ea quę diuersis potentijs sensitiuis cognoscuntur, vna tamen potentia intellectiua intelliguntur. Tertium est, qd sicut vnica potentia regis se extendit ad omnia, ad quę se extendit potentia comitis & senescalci, sic diuina essentia vnitè habet in se omnes perfectiones, quę in creaturis dispersę sunt.

Contra declarationem maioris istius rationis arguit Aureo. ¶ ea quorum

Sciẽtia diuina prior est voluntate secundum rationem.

rum vnum potest ab altero subtrahi sunt distincta: vt patet in numeris, sed perfectiones in Deo non sunt distincte, ergo non potest vna perfectio ab alia subtrahi.

¶ Respondeo. primo negatur maior de subtractione: quæ sit per intellectum, qui potest seorsum apprehendere ea quæ secundum rem sunt coniuncta.

¶ Dico secundò, quod licet perfectiones in Deo sint idem res: sunt tamen distincte secundum rationem, & sic diuina essentia secundum rationem apprehenditur: vt propria similitudo huius creaturæ, & secundum aliam rationem alterius creaturæ.

Contra. Quicquid est tota diuina essentia est omnium rerum similitudo, sed quælibet illarum rationum est tota diuina essentia. ergo quælibet est omnium similitudo.

Qualibet perfectio di. est similitudo omnium, sed non secundum suam rationem.

¶ Respondeo. Primo concedo quod quælibet ratio obiectiua, id est quælibet diuina perfectio: puta sapientia: bonitas & huiusmodi est omnium similitudo. ¶ Dico secundò, quod quia nulla istarum perfectionum dicit omnem modum diuinæ perfectionis, sed alium modum dicit bonitas: alium sapientia. ideo dicitur quod licet quælibet diuina perfectio sit omnium rerum similitudo: non tamen quælibet secundum suam rationem est similitudo omnium. sed sapientia est similitudo sapientiarum, & bonitas bonitatis, & sic de aliis.

Contra. ex ista responsione sequitur, quod distinctio attributorum in diuino intellectu præcedat ideas, & per consequens quod ad ideas aliud faciat operatio intellectus. sed ista duo sunt falsa. cum ideas naturaliter representent, & non per liberum arbitrium.

¶ Respondeo. negatur consequentia. & dico primò, non esse mentem. S. D. nec nostræ in prædicta responsione, quod diuinus intellectus primo distinguit attributa, & postea ex illis accipiat aliqua: dimittendo alia. sed dicimus quod nulla distinctione præuia Deus videndo essentiam suam, videt quicquid in ea continetur siue representatur. huiusmodi autem sunt omnes quidditates creabiles & omnes respectus rationis, & negationes. Ipsa igitur diuina essentia, vt representat distincte lapidem, est

idea lapidis: quia vt sic accipitur ac si esset quid finitum, & non vt continet ea quæ sunt extra rationem lapidis. sicut enim lapis defectiue representat essentiam diuinam: sic essentia diuina defectiue representatur à lapide, & ideo ipsa potest accipi præcisè cum respectu imitabilitatis ad lapidem: quod est accipere essentiam & quælibet perfectionem diuinam totam: sed non totaliter siue secundum omnem modum.

¶ Dico secundò, quod quælibet quidditas per se nudè accepta naturaliter ab essentia diuina representatur, sed quidditas creata, vt est sub actuali existentia: non representatur naturaliter, sed liberè. Imaginandum est enim quod intellectus diuinus primò intelligit diuinam essentiam absolute, secundò intelligit eam, vt representat quidditates communes communicabiles creaturis: puta esse viuere, & huiusmodi. Tertio vt continet ea quæ sunt de quidditate cuiuslibet naturæ specialis, puta hominis, lapidis, & huiusmodi. & hæc omnia representat naturaliter: nec ad hoc aliquid facit actus voluntatis. Quarto intelligit essentiam suam vt representat quidditates creatas sub actualibus existentibus, & ad hoc facit actus voluntatis, quia à libero Dei arbitrio dependet quæ creaturæ habeant esse & quæ non.

Secundò. Animal continetur in homine quidditatiue cum sit de essentia eius: & numerus minor in maiori, & pars in toto, sed nulla creatura est in Deo quidditatiue nec tanquam pars: ergo exempla, quæ ponis, non sunt ad propositum.

¶ Respondeo. negatur consequentia. quia illa similitudo non est quantum ad sic vel sic contineri. puta quidditatiue, vel sicut pars, sed quia homo continet animal & maior numerus minorem sicut actus perfectus actum imperfectum, & similiter diuina essentia continet creaturas. Actus autem perfectus continens imperfectum potest accipi vt propria ratio illius, si actus perfectus accipitur non absolute, sed cum certa proportionem ad illum scilicet quantum ad id in quod ei assimilatur actus imperfectus.

Contra conclusionem. scilicet quod diuina diuina

essentia secundum aliam & aliam rationem sit similitudo omnium.

diuina essentia secundum aliam & aliam rationem sit propria omnium similitudo: arguitur sic. Primò, diuina essentia sub qualibet ratione est infinita: ergo sub qualibet est omnium similitudo.

¶ Respondeo. negatur consequentia. quia licet diuina essentia sub qualibet ratione sit infinita: non tamen ex qualibet ratione habet infinitatem, nam vt dicit S. D. dist. i. q. 28. art. 2. ad tertium. si in diuina essentia non contineretur nisi id quod importatur nomine sapientiarum: ipsa non esset infinita quod autem sit infinita: est quia continet omnem modum perfectionis.

Secundo. Diuina essentia ratione diuinitatis est exemplar omnium: ergo non sunt plures rationes siue ideas. consequentia patet: quia ratio diuinitatis est tantum vna antecedens probatur. Diuina essentia sub ratione deitatis est exemplar aliquorum: ergo omnium. tenet consequentia. quia non est maior ratio de vno quàm de alio. antecedens probatur. tunc quia ratio deitatis est nobilissima. tunc quia per deitatem deus est omnis res eminenter. ergo per eam est omnium ratio.

¶ Respondeo. negatur antecedens. immo per rationem deitatis nullus est exemplar: cum illa ratio nulli creaturæ sit communicabilis & per consequens nulla creatura per eam deo similetur est autem exemplar rerum per rationes perfectionum communicatarum creaturis

Tria de ratione exemplaris: representatio, subsistentia, et causalitas.

¶ Dico secundò ad probationem, quod tria sunt de ratione exemplaris. Primò est quod representet id cuius est exemplar: & sic Deus non habet ex ratione diuinitatis quod sit similitudo sapientiarum increatarum, sed hoc habet ex ratione sapientiarum. Secundum est quod sit subsistens. Tertium autem quod sit causa exemplari. & hæc duo habet a diuinitate. nam sapientia in Deo quia est diuina subsistit & causat. Ex hoc habes quod ratio diuinitatis non est exemplaris: sed est causa alicuius requisiti ad exemplar.

¶ Dico tertio, quod per rationem diuinitatis Deus non est omnis res formaliter sed illatiue nam sequitur si est Deus: quod sit sapiens iustus: & huiusmodi.

Integrata mensura

¶ Dico quarto quod cum dicimus Deum sub ratione sapientiarum, vel iustiarum esse exemplar, per rationem non

accipitur aliquid fabricatum ab intellectu nostro. sed est sensus quod diuina essentia ex hoc quod habet rationes perfectionum repertarum in creaturis: ideo est exemplar. & secundum quod distinctis rationibus correspondet: dicitur distincta exemplaria.

Tertio Deus per rationem deitatis est causa finalis & est beatificatiuus omnium: ergo per eam est omnium exemplar.

¶ Respondeo negatur antecedens. quia est beatificatiuus formaliter per rationem summi boni. illatiue vero per rationem diuinitatis. Nam sequitur, quod si est summum bonum: quod sit Deus.

CONCLUSIO. II. Istæ plures rationes in deo distinguuntur per respectus rationis. Hanc sic declarat primo contra gen. ca. 2. Diuina essentia intellecta præcisè, secundum quod est imitabilis à lapide est propria ratio lapidis. & intellecta præcisè est vt imitabilis ab homine: est propria ratio hominis: & sic de aliis. sed imitabilitas est respectus: & si sit in Deo respectu creaturæ est respectus rationis: ergo illæ rationes distinguuntur per respectus rationis.

is consideratione attendenda.

Aureo. v. bi supra.

¶ Contra arguit Aureo. quicquid dat alicui representationem quod distincte representat: diuidit ipsum in multa representationia sed isti respectus non diuidunt diuinam essentiam: ergo non dant ei, quod distincte representet: siue vt sit alia & alia ratio.

¶ Respondeo quod distincte representare accipitur dupliciter. Vno modo vt opponitur representationi confuse: & hoc modo diuina essentia non respectu, sed per seipsam representat omnia distincte: quia non solum in vniuersali sed etiam quod ad ea quæ sunt principia distinctiua in rebus vt probant septem argumenta Scoti, quæ Aureolus hic recitat. Alio modo accipitur representare distincte: vt idem est quod esse representationum distinctum: & sic diuina essentia habet à respectibus quod distincte representet. nam id quod representat rosam & id quod representat lapidem in deo non aliter distinguuntur nisi per respectus ad representata. quia per respectus ad rosam efficitur propria ratio rosæ: & per respectum ad lapidem sit propria ratio lapidis.

Præ plures rationes distinctionem diuinae distinctur in deo respectus rationis.

¶ Ad argumentum igitur negatur minor: quia isti respectus diuidunt diuinam essentiam in plures rationes & in plura exemplaria: sicut etiam si species nostri intellectus sit adæquata rei secundum se, est proprium repræsentationum eius. Si vero excedat rem, nõ est distinctum exemplar eius nisi sub certa proportione ad ipsam. Verbi gratia, forma domus in mēte artificis est simplex qualitas carens partibus: vt repræsentat omnes fenestras & omnes partes eius. ipsa tamen non efficitur propria ratio, per adæquationem ipsi fenestraz: nisi quando sumuntur cum respectu ad istam fenestram, & ipsa intellecta cum tali respectu intelligitur vt propria ratio huius fenestraz.

¶ Dico secundò, quòd isti respectus rationis ideæ non sunt obiecta primò cognita Deo nec sunt præcogniti creaturis sed consequuntur actum intelligendi quo Deus cognoscit creaturas: licet ante actum diuini intellectus sint in diuina essentia vt repræsentati per eam.

Secundò. Idea est id quòd imitatur creatura in Deo: sed creatura non imitatur istos respectus: ergo de ratione ideæ non sunt isti respectus.

Respondeo. concedo, quòd idea denominatiue id est illa res quæ res est idea non includit aliquos respectus: sed est ipsa diuina essentia absolutè accepta & connotat respectum in aliquo, & isto modo præcognoscuntur ideæ creaturis, quantum ad id quod in recto dicunt non sunt multæ quòd ad principale significatum. Idea vero formaliter accepta includit respectum intrinsece: Cum enim sit nomen relationis non potest concipi ad se: sed includit respectum & penes respectum idea diuiditur.

CONCLUSIO III.

Istæ plures rationes sunt plures ideæ. Pro cuius conclusionis notitia est sciendum quòd tria sunt de ratione ideæ: vt colligitur ex de veri. quæstio. tertia.

Primum quòd sit forma: non quidem forma à qua aliquid formatur: nam forma causæ non est idea respectu formæ effectus: neque est forma informans quæ est pars compositi: sed est forma quam aliquid imitatur.

¶ Secundum est quòd ista imitatio

fiat ex intentione agentis. nam pictura quæ est similis Socrati præter intentionem pictoris: non est quid à forma Socratis ideatum.

¶ Tertium est quòd tale agens prædeterminet sibi finem: & propter hoc anima patris non est idea animæ filij: quia generatio est operatio naturæ.

¶ Ex his ergo arguit sic. Pro conclusione istæ plures rationes in diuino intellectu sunt ad quarum similitudinem producuntur creaturæ ex intentione agentis prædeterminantis sibi finem: ergo sunt ideæ. Quòd autem sint plures patet, quia sunt distinctæ per respectus supradictos.

¶ Ex his sequitur quòd diuina essentia est idea omnium secundum aliam & aliam rationem.

Contra arguit Durandus. ¶ Diuina essentia non habet quòd sit idea perfectiões quibus opponitur creaturis: vt immensitas & æternitas: quia in his creatura non assimilatur Deo: neque habet per rationes comunicabiles creaturis: vt est sapientia bonitas: quia in his creatura non perfectè imitatur Deum: nec habet per rationes proprias creaturis. vt est humanitas vel aliquid huiusmodi: vel huiusmodi non sunt in Deo formaliter sed tantum obiectiue quod non sufficit ad ideam: alioquin cum esse peccabile sit in Deo obiectiue: sequitur quòd Deus haberet ideam peccati: ergo diuina essentia non habet quòd sit idea per aliquid intrinsecum.

Respondeo. negatur antecedens pro secunda & tertia parte. Ad vtriusque probationem dico quòd non oportet ideam esse eiusdem naturæ cum ideato formaliter: sed sufficit quòd idea sit talis in repræsentando: qualis est res ideata in propria natura.

¶ Dico secundo, quod non oportet ideatum contineri in idea formaliter: nec sufficit contineri tantum obiectiue. sufficit autem quod contineat virtualiter & eminenter quomodo continetur humanitas in Deo: non autem esse peccabile.

Contra eandem arguit Scotus. Omne quod fit, fit ab vniuoco: vt dicitur. 7. meta. ¶ sed ideatū fit ab idea: sicut domus ad extra fit à domo, quæ est in mente: ergo ideatū est vniuocum ideæ: sed diuina essentia nõ est vniuoca

Durandus. hic. q. 2.

In idea sufficit ideatū contineri virtualiter & eminenter.

Scotus hic q. 1. Tex. 28.

creaturæ: ergo non est eius idee.

¶ Ex hoc concludit ipse quòd idea creaturæ nihil sit nisi ipsa creatura obiectiue relucens in Deo: & quòd idea hominis sit ipse homo, vt cognitus est.

Respondeo. conceditur maior de agere proximo & negatur de prima causa: quia ante agens vniuocum oportet esse æquiuocum, & ante æquiuocum analogum, essentia autem diuina est causa remota & prima.

CONCLUSIO IIII. Quicquid habet ideam vel similitudinem in Deo, est vita in Deo. Hanc probat præsentis dist. q. 1. ar. tertio. Omnis res vt est in Deo: est esse Dei, ergo & vita.

Contra arguit Aureol. ¶ lapidi reputat esse vitam, cum sit inanimatum: ergo non est vita in Deo.

Respondeo. negatur antecedens. loquendo de lapide secundum quod habet esse in primo artifice. ea enim quæ dicuntur de similitudine rei possunt dici de re secundum esse, quod habet in similitudine, & econtra.

CONCLUSIO V. Res factæ à Deo, habet verius esse in Deo, quam in propria natura. Hæc probat de veri. q. 4. art. 6. Res in Deo habent esse diuinum, cum sint ipsa creatrix essentia: vt dicunt August. & Anselmus. In propria vero natura habent esse creatum: ergo habent verius esse in Deo quam in se. in distin. præsentis. q. 1. artic. 3. ad secundum dicit S. Thom. q. creatura potest considerari quatuor modis. Primò vt est in se. Secundò vt est in intellectu nostro. Tertio vt est in Deo. Quarto vt abstrahit ab omnibus istis. Cum igitur dicitur q. habet verius esse in Deo, quàm in seipso, comparatur primū & tertium esse respectu quarti.

Contra hoc arguit Aureol. nullus conceptus potest abstrahi à re, & ab eius similitudine. sed res sunt in Deo vt in similitudine eminenter, ergo non potest abstrahi aliquis conceptus à re vt est in Deo: & vt est in propria natura. maior probatur. quia si talis conceptus abstraheretur, ipse esset quidditatiuus, & genericus respectu rei, & suæ similitudinis. & per consequens res esset in duobus generibus disparatis. verbi gratia. Albedo etiam in genere communi sibi & suæ similitudini, & in genere communi sibi & aliis coloribus.

Respondeo. negatur maior. Ad pro-

bationem negatur consequentia. quia talis conceptus non est vniuocus, & per consequens nec genericus. Nam dissimilitudo in esse, quod habet domus in mente: & quod habet in materia tollit vniuocatione: licet sint eiusdem rationis analogica.

Eandem conclusionem ponit prima parte. q. 13. artic. 4. ad tertium. dicens, q. si de ratione rerum naturalium non esset materia, ipse essent omnibus modis veriori modo in Deo, quam in seipsis, veritate, scilicet rei, & prædicationis. sed quia de ratione earum est materia: sunt quidem verius in Deo veritate rei: in se autem verius sunt veritate prædicationis. nam lapis verius prædicatur de lapide ad extra, quam de Deo.

Contra. De ratione angeli non est materia, ergo sequitur per te, q. veriori modo sit in Deo quam in propria natura: veritate prædicationis. & per consequens hæc est verior propositio. Deus est angelus, quàm hic, angelus est Gabriel.

Respondeo. negatur antecedens. quia per materiam intelligit omne quod se habet loco materiæ ad determinadum esse vel formam rei. in omni autem creatura est aliquid terminatum & aliquid terminans, licet ista duo non sint semper realiter distincta. Vnde sicut Deus non dicitur forma: quia de ratione rosæ est materia, quæ nõ est in Deo, ita non dicitur angelus, quia de ratione angeli est q. habeat esse limitatum.

DISTIN. XXXVII.

¶ N. distin. 37. quæritur primò. Vtrum ea quæ sunt nobis futura sint Deo præsentia.

PRO quæstione ponitur vnica conclusio. Quicquid agitur in toto decursu temporis: est præsens Deo in tota eius æternitate. Hanc ponit primo contra gen. cap. 67. & prima parte. q. 14. art. 13.

Pro cuius conclusionis maiori notitia præmitto sex notabilia. Primò quòd non est mens S. Thom. aliquam creaturam fuisse æternaliter extra Deum in sua actuali existentia, cum hoc soli deo conueniat.

Secundò quòd non est opinio eius aliquam creaturam fuisse in toto tempore imaginari illi. possumus enim imaginari aliquod tempus præcessisse creationem primi mobilis: in quo tempore

Materia nomine intelligitur hic determinans, quo perspicua sunt peregrina obiecta.

Sana intelligentia, annotatio ne inuestigatione dignissima.

imaginario constat nullam creaturam fuisse.

Tertio noto, q̄ cum dicit S. Thom. futura esse presentia Deo: non intelligit q̄ futura fuerint in omni parte temporis. Antichristus enim qui est futurus, non fuit in tempore Adæ.

Quarto noto, q̄ cum æternitas non habeat successionem: sed sit tota simul & indivisibilis: quicquid coexistit æternitati, coexistit toti æternitati, & nõ solum parti cum in ea nõ sint partes nec successio.

Quinto dico, q̄ licet tempus reale quod est passio primi motus, sit finitum, possumus tamen imaginari infinitum tempus præcessisse, & infinitum tempus esse futurum hoc tempus reale, & sic imaginor & concipio infinitam durationem. hæc autem infinita duratio & successiva simul attingeret totum motum cæli, qui est infinitus. secundum Aristotelem ponentem mundum esse æternum, non tamen quælibet pars illius durationis attingeret totum illum motum, sed pars partem, puta pars durationis præterita, attingeret partem motus præteritam: & futura futuram, & talis duratio totalem motum. Vtrum vero tempus quod est mensura primi motus: sit infinitum vel non, nihil facit ad rem, constat tamen ex fide quod est finitum, licet tempus discretum mensurans cogitationes & affectiones spirituum sit infinitum à parte post.

Sexto noto, q̄ æternitas æquipollet illi infinita durationi, & eam excedit: & ideo sicut illa infinita duratio attingeret successivè totalem motum: sic æternitas, quæ non habet successionem, sed est tota simul attingit simul omnes partes temporis, & quicquid sit in toto tempore. Huius similitudo est in anima intellectiva, quæ indivisibilis existens, simul attingit omnes partes corporis divisibilis: & similiter punctus centralis simul attingit omnia puncta circumferentiæ, & eis coexistit, licet illa puncta ab invicem distent. Similiter licet res temporales distent ab invicem: & habeant successionem: cum aliquæ sint præteritæ aliqua futuræ: tamen æternitas omnibus eis coexistit. patet ex dictis non fuisse de mente S. Do. quod omnia præterita & futura sint presentia deo solum in esse cognito, id est q̄ deus viderit ab æterno ita intuitivè a-

ctualem rerum existentiam & presentialitatem: ac si essent presentes & existerent: quia hoc esset esse presens solum intellectui: sed mens eius fuit q̄ omnia præterita & futura sunt presentia æternitati: sicut tempus mensurans motum diurnum est ei presens, excepto q̄ quælibet res est presens toti æternitati & non parti eius, totus autem motus non est presens cuilibet parti temporis. Et propter hoc quod res sunt presentes æternitati: sequitur q̄ sint presentes intellectui divino: quia æternitas quæ mensuratur divina cognitio: est tota simul, sic intelligo S. Do. cum dicit 1. q. 14. ar. 13. in fine. q̄ omnia, quæ sunt sub tempore sunt deo ab æterno presentia, non solum ex hoc quod habeat rationes rerum apud se: sed quia eius intuitus fertur super omnia ab æterno: put sunt in sua presentialitate.

Contra istam conclusionem multipliciter arguitur primò. Deus non coexistit locis non existentibus, ergo non coexistit partibus temporis non existentibus. Antecedens communiter ab omnibus conceditur. consequentia probatur. quia deus ratione immensitatis: dicitur esse ubique: & ratione æternitatis dicitur per te omnibus rebus coexistere. sed deus ita immensus est sicut æternus. ergo.

Respondeo. negatur consequentia, quia licet sit æquè immensus sicut æternus, tamen æternitas & immensitas ratione distinguuntur, nam æternitas cõsequitur actualẽ existentiam dei: quæ æquipollet in durando infinite successioni si esset, & ideo attingit omnia q̄ in toto decursu temporis fiunt. Immensitas autem ex sui ratione non æquipollet alicui infinito successivo, sed dicit aliquid nullo modo terminatum, & ideo non oportet, quod deus secundum suam immensitatem attingat loca, quæ non sunt.

Secundò. Omnis relatio realis requirit extrema actualiter esse, sed presentialitas est relatio realis, ergo requirit extrema actu esse, sed futura non sunt actu: ergo non sunt presentia.

Respondeo. Concedo q̄ futura non fundat relationem presentialitatis pro tempore quo non sunt: sed solum pro tempore quo sunt.

Ad argumentum igitur negatur minor secundus processus. immo dico q̄ futura

Multipliciter arguitur.

Æternitas & immensitas distinguuntur ratione.

Futura quo sunt.

futura sunt. Antichristus enim est: non quidem in tempore presentis, sed in tempore quod est mihi futurum.

Contra 1y est: est verbum presentis temporis: ergo quicquid est, tempus presentis est.

Respondeo, q̄ licet secundum communem acceptionem 1y est, tempus presens denotet: tamen in prædictis locutionibus accipitur est pro fuit vel erit. Nã ista est vera propositio. prima pars motus est in prima parte temporis, & tamen prima pars motus nõ est in presentis tempore, sed præterijt.

Sciendum est igitur q̄ partes temporis possunt considerari dupliciter. Vno modo in ordine ad totum tempus, vt ad quoddam continuum ex eis constitutum, & sic pars præterita & pars futura possunt dici esse. Alio modo consideratur vna pars in ordine ad aliam & sic duæ partes temporis non dicuntur esse simul, sed vna est prior & alia posterior.

Ex his patet q̄ æternitas non attingit existentiam antichristi pro instanti quo non habet esse, sed pro instanti quo antichristus est.

Tertio. Deus abstrahit à situ & loco & tempore & coexistentia temporis: ergo non attingit omne tempus. consequentia patet, antecedens probatur ideq̄ abstrahunt ab omnibus prædictis, vt dicitur. 3. meta. & 2. cõ. 15. ergo & Deus cum sit abstractior idcirco.

Respondeo. Abstrahere à tempore contingit dupliciter. Vno modo, quia nullo modo potest coexistere temporis, & sic negatur antecedens. nec hoc modo voluit Plato ideas abstrahere à tempore. Alio modo quia non indiget tempore, & sic conceditur antecedens. & negatur consequentia. quia cum tali abstractione potest stare concomitantia temporis.

Quarto. illa quorum vnũ alteri coexistit sunt simul in aliqua mensura, sed Deus & nunc temporis, non sunt simul: ergo.

Respondeo. negatur minor. vt dicitur. 1. dist. 19. q. 2. ar. 2. ad primum. nam quando motus est, etiam Angelus est, & Deus est: in qua propositione si accipiat nunc temporis, sic motus dicitur in tempore tanquã in mensura adæquata: Deus autem & angelus sunt in eo solum per concomitantiam, si accipiatur

nunc æternitatis sic Deus est in eo tanquam inadæquata mensura. Angelus autem & motus sunt sicut in mensura superexcedente.

Contra. illi non potest aliquid coexistere quod non durat, sed instans non durat: ergo Deus non coexistit instanti.

Respondeo. negatur minor. sed sufficit q̄ illud sit duratio: cuiusmodi est tempus, & instans temporis.

Quinto. Impossibile est quod aliqua sint attingibilia & divisibilia: quin eius attingentia sint distincta: quamvis attingens sit indivisibile. sicut si punctus moveretur super aliquod continuum alia attingentia attingerent vnã partem & alia aliam, sed temporis decursus est continuus: ergo si Deus ipsum attingit: attingentia illa esset continua. sed hoc est impossibile. quod probò. si attingentia qua Deus attingit tempus est continua & divisibilis, aut est permanens: aut successiva, sed non est permanens: alioquin habitudo maneret, destructo termino. verbi gratia. attingentia, qua attingit diem externam: nõ est hodie, quia dies externa desijt esse: nec est successiva alioquin non actu intelligeret omnia: vt dicitur in conclusione.

Respondeo. Dico q̄ attingentia est respectus: relatio autem non multiplicatur nisi multiplicato fundamento, & quia indivisibile puta punctus attingit per idem fundamentum. omnes partes continui si super ipsum movetur: ideo attingit omnes eius partes eadem attingentia quæ est vna ex parte attingentis, licet sit multiplex ex parte attingibilis.

Ad improbationem dico, q̄ attingentia, quæ attingit diem hodiernum: non est permanens ex parte temporis, sed est permanens ex parte sui fundamenti, quia totam æternitatem cõcomitatur & non partem eius. est autem successiva ex parte termini, quia est respectu successivorum.

Sextò. Coexistentia antichristi ad Deum non commensuratur æternitate cum non sit Deus: sed relatio, nec mensuratur tempore presentis, cum nõ sit in isto presentis tempore: nec futuro: quia quicquid mensuratur est, quod autem est futurum non est adhuc: ergo talis coexistentia non est ponenda.

Vtrum Deus coexistat instanti.

Vtrum coexistentia Dei ad futura, sit ponenda.

imaginario constat nullam creaturam fuisse.

Tertiò noto, q̄ cum dicit S. Thom. futura esse præsentia Deo: non intelligit q̄ futura fuerint in omni parte temporis. Antichrist⁹ enim qui est futurus, non fuit in tempore Adæ.

Quartò noto, q̄ cum æternitas non habeat successionem: sed sit tota simul & indiuisibilis: quicquid coexistit æternitati, coexistit toti æternitati, & nõ solum parti cum in ea nõ sint partes nec successio.

Quintò dico, q̄ licet tempus reale quod est passio primi motus, sit finitū, possumus tamen imaginari infinitum tempus præcessisse, & infinitum tēpus esse futurum hoc tempus reale, & sic imaginor & concipio infinitam durationem. hæc autem infinita duratio & successiua simul attingeret totum motum cœli, qui est infinitus. secundum Aristotelem ponentem mundum esse æternum, non tamen quælibet pars illius durationis attingeret totum illum motum, sed pars partem, puta pars durationis præterita, attingeret partē motus præteritam: & futura futuram, & totalis duratio totalem motum. Vtrū vero tempus quod est mensura primi motus: sit infinitum vel non, nihil facit ad rem, constat tamen ex fide quòd est finitum, licet tempus discretum mensurans cogitationes & affectiones spirituum sit infinitum à parte post.

Sextò noto, q̄ æternitas æquipollet illi infinitæ durationi, & eam excedit: & ideo sicut illa infinita duratio attingeret successiuè totalem motū: sic æternitas, quæ non habet successionem, sed est tota simul attingit simul omnes partes temporis, & quicquid sit in toto tempore. Huius similitudo est in anima intellectiua, quæ indiuisibilis existens, simul attingit omnes partes corporis diuisibilis: & similiter punctus centralis simul attingit omnia puncta circumferentiæ, & eis coexistit, licet illa puncta abinuiicem distent. Similiter licet res temporales distent ab inuicem: & habeant successionem: cum aliq̄ sint præteritæ aliqua futuræ: tamen æternitas omnibus eis coexistit. patet ex dictis non fuisse de mente S. Do. quòd omnia præterita & futura sint præsentia deo solum in esse cognito, id est q̄ deus viderit ab æterno ita intuitiue a-

ctualem rerum existentiam & præsentialitatem: ac si essent præsentēs & existerent: quia hoc esset esse præsens solum intellectui: sed mens eius fuit q̄ omnia præterita & futura sunt præsentia æternitati: sicut tempus mensurans motum diurnum est ei præsens, excepto q̄ quælibet res est præsens toti æternitati & non parti eius, totus autē motus non est præsens cuiuslibet parti temporis. Et propter hoc quòd res sunt præsentēs æternitati: sequitur q̄ sint præsentēs intellectui diuino: quia æternitas quæ mensurat diuina cognitio: est tota simul, sic intelligo S. Do. cum dicit r. q. 14. ar. 13. in fine. q̄ omnia, quæ sunt sub tempore sunt deo ab æterno præsentia, non solum ex hoc quòd habeat rationes rerum apud se: sed quia eius intuitus fertur super omnia ab æterno: sicut sunt in sua præsentialitate.

Contra istam conclusionem multipliciter arguitur primò. Deus non coexistit locis non existentibus, ergo non coexistit partibus temporis non existentibus. Antecedēs communiter ab omnibus conceditur. consequentia probatur. quia deus ratione immensitatis: dicitur esse vbique: & ratione æternitatis dicitur per te omnibus rebus coexistere. sed deus ita immensus est sicut æternus. ergo.

Respondeo. negatur consequentia, quia licet sit eque immensus sicut æternus, tamen æternitas & immensitas ratione distinguuntur, nam æternitas cõsequitur actualem existentiam dei: quæ æquipollet in durando infinitæ successioni si esset, & ideo attingit omnia q̄ in toto decursu temporis fiunt. Immensitas autem ex sui ratione non æquipollet alicui infinito successiuo, sed dicit aliquid nullo modo terminatum, & ideo non oportet, quòd deus secundū suam immensitatem attingat loca, quæ non sunt.

Secundò. Omnis relatio realis requirit extrema actualiter esse, sed præsentialitas est relatio realis, ergo requirit extrema actu esse, sed futura non sunt actu: ergo non sunt præsentia.

Respondeo. Concedo q̄ futura non fundat relationem præsentialitatis pro tempore quo non sunt: sed solum pro tempore quo sunt.

Ad argumentum igitur negatur minor secūdi processus. immo dico q̄ futura

Multipliciter arguitur.

Æternitas & immensitas distinguuntur ratione.

futura sunt. Antichristus enim est: non quidem in tempore præsentis, sed in tempore quod est mihi futurum.

Contra ly est: est verbum præsentis temporis: ergo quicquid est, tēpus præsentis est.

Respondeo, q̄ licet secundum cõmunem acceptionem ly est, tempus præsens denotet: tamen in prædictis locutionibus accipitur est pro fuit vel erit. Nā ista est vera propositio. prima pars motus est in prima parte temporis, & tamen prima pars motus nõ est in præsentis tempore, sed præterijt.

Sciendum est igitur q̄ partes temporis possunt considerari dupliciter. Vno modo in ordine ad totum tēpus, vt ad quoddam continuum ex eis constitutum, & sic pars præterita & pars futura possunt dici esse. Alio modo consideratur vna pars in ordine ad aliam & sic duæ partes temporis non dicuntur esse simul, sed vna est prior & alia posterior.

Ex his patet q̄ æternitas non attingit existentiam antichristi pro instanti quo non habet esse, sed pro instanti quo antichristus est.

Tertiò. Deus abstrahit à situ & loco & tempore & coexistentia temporis: ergo non attingit omne tempus. consequentia patet, antecedēs probatur ideq̄ abstrahunt ab omnibus prædictis, vt dicitur. 3. meta. & 2. cõ. 15. ergo & Deus cum sit abstractior idēis.

Respondeo. Abstrahere à tempore contingit dupliciter. Vno modo, quia nullo modo potest coexistere temporis, & sic negatur antecedens. nec hoc modo voluit Plato ideas abstrahere à tempore. Alio modo quia non indiget tempore, & sic conceditur antecedens. & negatur consequentia. quia cum tali abstractione potest stare concomitantia temporis.

Quartò. Illa quorum vnū alteri coexistit sunt simul in aliqua mensura, sed Deus & nunc temporis, non sunt simul: ergo.

Respondeo. negatur minor. vt dicitur. 1. dist. 19. q. 2. ar. 2. ad primum. nam quando motus est, etiam Angelus est, & Deus est: in qua propositione si accipiat nunc temporis, sic motus dicitur in tempore tanquā in mensura ad quæta: Deus autē & angelus sunt in eo solum per concomitantiam, si accipiat

Partes tēporis possunt considerari dupliciter, in ordine ad totū aut in ordine vnus ad aliam.

nunc æternitatis sic Deus est in eo tantquam inadequata mensura. Angelus autem & motus sunt sicut in mensura superexcedente.

Contra. Illi non potest aliquid coexistere quod non durat, sed instans non durat: ergo Deus non coexistit instanti.

Respondeo. negatur minor. sed sufficit q̄ illud sit duratio: cuiusmodi est tempus, & instans temporis.

Quintò. Impossibile est quòd aliqua sint attingibilia & diuisibilia: quoniam eius attingentia sint distincta: quæuis attingens sit indiuisibile. sicut si punctus moueretur super aliquod continuum alia attingentia attingerent vnā partem & alia aliam, sed temporis decursus est continuus: ergo si Deus ipsum attingit: attingentia illa esset continua. sed hoc est impossibile. quod probō. si attingentia qua Deus attingit tempus est continua & diuisibilis, aut est permanens: aut successiua, sed non est permanens: alioquin habitudo maneret, destructo termino. verbi gratia. attingentia, qua attingit diem eternam: nõ est hodie, quia dies externa desijt esse: nec est successiua alioquin non actu intelligeret omnia: vt dicitur in conclusione.

Respondeo. Dico q̄ attingentia est respectus: relatio autem non multiplicatur nisi multiplicato fundamento, & quia indiuisibile puta punctus attingit per idem fundamentum. omnes partes continui si super ipsum mouetur: ideo attingit omnes eius partes eadem attingentia quæ est vna ex parte attingentis, licet sit multiplex ex parte attingibilis.

Ad improbationem dico, q̄ attingentia, quæ attingit diem hodiernum: non est permanēs ex parte temporis, sed est permanens ex parte sui fundamenti, quia totam æternitatem cõcomitatur & non partem eius. est autem successiua ex parte termini, quia est respectu successiuorum.

Sextò. Coexistentia antichristi ad Deum non commensuratur æternitate cum non sit Deus: sed relatio, nec mensuratur tempore præsentis, cum nõ sit in isto præsentis tempore: nec futuro: quia quicquid mensuratur est, quòd autem est futurum non est adhuc: ergo talis coexistentia non est ponenda.

Vtrum Deus coexistat instanti.

Vtrum coexistentia Dei ad futura, sit ponenda.

Respondeo, quod coexistentia antichristi ad Deum, est relatio realis, & mensuratur tempore sicut & antichristus. coexistentia autem Dei ad ipsum, est relatio rationis, & ideo non habet propriam mensuram. improprie tamen mensuratur ea mensura, qua mensuratur coexistentia ei opposita, scilicet coexistentia antichristi.

¶ Dico secundum, quod mensuratur tempore futuro. & licet illud tempus & illa coexistentia si sint actu: pro mensura qua ego loquor: tamen per comparationem ad Deum non sunt futura sed presentia.

Septimum. Si omnis entitas futura coexistit Deo, sequitur quod creatio passiva antichristi sit coniuncta virtuti creaturae. hoc est falsum. ergo prima consequentia patet. falsitas probatur. quicquid est coniunctum virtuti causatiuae, causatur: sed creatio antichristi non causatur: ergo.

¶ Respondeo, quod creatio antichristi est actu coniuncta Deo: non pro mensura qua loquimur, sed est alia mensura.

¶ Dico secundum, pro resolutione argumenti, quod verbum presentis temporis denotat praesens tempus. & propter hoc imaginamur, quod omnis propositio in qua est tale verbum significet rem esse pro mensura, in qua ipsa oratio profertur & ex hoc dicitur: Nam verbum potest absolute ab illa connotatione presentis temporis, & sic absolute dico, quod ista est vera. Deus creat antichristum: licet per comparationem ad nos non sit vera: sed bene ista Deus creabit antichristum. sublata ergo connotatione presentis & praeteriti atque futuri omnia Deo coexistunt.

Contra. Si omnis pars temporis est Deo praesens sequitur quod omnes partes temporis sint simul: hoc est falsum: ut patet. ergo. consequentia probatur. quia quae sunt simul vni tertio, sunt simul inter se, sed omnes partes temporis sunt simul Deo: ergo sunt simul inter se.

¶ Respondeo, quod omnes partes temporis sunt simul in comparatione ad Deum: ut saepe dictum est: tamen si comparentur inter se, vna est prior alia: & sic negatur coexistentia. ad probationem negatur maior. sicut non sequitur: caput est praesens animae & similiter pes: ergo pes & caput sunt simul: & adiuu-

cem praesentia.

Octauum. Omnis respectus Dei ad creaturam praeter illos, qui consequuntur operationem intellectus, & voluntatis dicuntur de Deo ex tempore: ut puta dominus creator & huiusmodi. sed coexistentia Dei ad creaturam quantum ad esse existentiae, non consequitur operationem intellectus & voluntatis: ergo non conuenit Deo ab aeterno.

Respondeo. Primum, quod coexistentia Dei ad creaturam, & e contra non est aeterna, cum neutra earum sit deus: sed vna sit respectus rationis, alia vero accidens.

¶ Dico. 2. quod talis coexistentia & omnis respectus rationis Dei ad creaturam conuenit deo ab aeterno. id est in tota aeternitate, licet non conueniat ei in omni tempore.

¶ Dico tertium, quod licet omnis talis respectus conueniat deo aeternaliter ad sensum praedictum: quia tamen aliquorum non conueniunt ei pro quolibet tempore vel reali vel imaginabili, sicut est respectus domini, saluatoris refugij & huiusmodi, ideo tales dicuntur ei conuenire tantum ex tempore: quia non conueniunt ei in qualibet parte temporis, cum quo tamen stat, quod ei conueniant in tota aeternitate. Respectus autem ideales, & qui consequuntur operationem intellectus & voluntatis, conueniunt ei in qualibet mensura imaginabili, & in omni tempore. ideo dicuntur conuenire ei ab aeterno utroque modo in tota aeternitate, & praeter haec in omni mensura.

QVÆSTIO. II.

¶ Varietur secundum. Vtrum Deus sit in omnibus rebus.

¶ PRO questione haec est prima conclusio. Deus non est in omnibus tanquam pars essentiae earum.

CONCLUSIO II. Deus non est in rebus: tanquam accidens. haec duae conclusiones probantur ex hoc, quod deus in aliorum compositionem non venit.

CONCLUSIO III. Deus est in omni re intime. Hanc probat prima. q. 8. arti. 1. Omnis causa producens & conseruans tanquam effectum proximum

Coexistentia & omnis respectus rationis conuenit Deo ab aeterno.

Causa duplex immediata & mediata effectui.

Vtrum agens possit immediate agere in rem distantem.

num & immediatum id, quod est intimum omni rei, est in omni re intime. sed deus est huiusmodi. maior patet ex. 7. physicorum. ubi dicitur quod mouens & motum oportet esse simul, & ex consequenti causam & effectum. minor probatur. Deus producit & conseruat esse cuiuslibet rei, sed esse est intimum cuiuslibet rei: ergo est effectus dei mediatus: quia non ab aliquo alio.

Contra probationem arguit Scotus. ¶ Quanto causa est virtuosior: tanto potest agere in magis distantibus, sed deus est causa virtuosissima. ergo potest agere in rebus a se distantibus. ergo non oportet quod sit in rebus ad hoc ut in eis agat: minor patet. maiorem probat exemplo. nam sol quia est agens virtuosum, producit per suam formam substantialem formam in materiis a quibus distat.

Respondeo, quod causa est duplex. Aliqua est immediata effectui, & de tali negatur maior. Deus enim est causa immediata materiei cuiuslibet rei materialis: & essentiae in rebus spiritualibus, cum ista non sint nisi per creationem: est etiam causa immediata ipsius esse, cum proprius eius effectus sit: sicut dicitur in secundo dist. 1. q. 2. Alia est causa mediata, & sic conceditur maior. & negatur minor. Ad probationem eius dico, quod propositio vniuersalis non probatur exemplo.

¶ Dico secundum, quod forma solis non est causa immediata formarum materialium, sed agit mediante luce tanquam instrumento: nec sequitur quod lux sit nobilior forma substantialis: quae produciatur, licet sit eius causa aequiuoca: quia non est inconueniens, effectum esse digniorem sua causa aequiuoca instrumenti. tertio contra gen. cap. 68. Possit etiam dici quod forma substantialis non produciatur a luce, sed a corpore, in quo recipitur lux. puta ab aere: ita quod sol est agens principale, & corpus illuminatum agens secundarium.

Contra hanc responsionem arguit sic. Sol existens in hemisphero nostro agit in aliud hemispherium & in visceribus terrae, & non agit per medium: ergo agens potest agere immediate in rem a se distantem. minor probatur. omnis actio solis per medium est mediante luce, sed dum est in hemisphero nostro, non illuminat aliud hemis-

pherium. Respondeo. negatur minor. ad probationem negatur maior. quia etiam agit mediante calore. negatur etiam minor, quia virtus eius recepta in hemisphero a quo recessit, puta lux vel calor: ibi conseruatur in aere, vel etiam stellae quae a sole existente in vno hemisphero recipiunt virtutem & influunt in hemispherium a quo sol recessit.

¶ Dico secundum, quod virtus solis pertingit ad omnia generata in visceribus terrae: omnes virtutes omnium planetarum pertingit vsque ad centrum. sicut probauit philosophi opinati sunt ut recitat D. Albertus in li. de causis.

Secundum. Omne prius potest separari a posteriori, sed praesentialitas dei per operationem est prior praesentialitate per essentiam: ergo potest operari in rebus dato quod non sit in eis. minor probatur. id quod est prius prius & posteriori prius est, sed praesentialitas per operationem est ipsa creatura, quae est prior praesentialitate per essentiam. ergo maior nota. minor probatur. quia non potest essentia esse praesens creaturae: nisi creatura esset, & creatura non potest esse nisi prius fuerit diuina operatio.

Respondeo. Primum negatur maior. loquendo de separatione reali, & de eo quod est prius tantum natura vel ratione, & non distinguitur realiter ab eo quod est prius: si vero loquamur de prioritatem temporis: negatur minor. Ad probationem negatur minor. nam praesentialitas est relatio: relatio autem praesupponit fundamentum, & terminum, & ideo praesentialitas secundum operationem praesupponit secundum rationem ipsam operationem & creaturam.

¶ Dico secundum, quod praesentialitas per operationem & per essentiam est eadem habitudo fundata in operatione diuina, qua contactu virtutis tangit creaturam, & ista habitudo terminatur ad creaturam siue fundatur in creatura, & terminatur ad Deum.

¶ Dico tertium, quod cum ista identitate reali stat quod illa habitudo prius secundum rationem intelligitur terminari ad operationem quam essentiam, & licet operatio sit prior tali praesentialitate

Virtus planetarum pertingit vsque ad centrum.

De praesentialitate Dei per operationem.

te : potest tamen esse ratio fundata ipsius.

Operatio potest esse ratio fundata presentia presentia.

Tertio. Tota ratio quae agens non possit agere in aliquid distans, nisi prius agat in medium: est vel ordo potentiarum sicut voluntas agere non potest, nisi prius intellectus fiat actu, vel est imperfectio sed in Deo non est ordo potentiarum neque imperfectio. ergo.

Respondeo. negatur maior. quia praeter illa duo contingit etiam eo quod agens est quasi actus, & passum est quasi potentia, inter potentiam autem & actum nihil mediat.

CONCLUSIO IIII. Existencia Dei in creatura est relatio. probatur. quicquid dicitur de Deo ex tempore est relatio rationis, sed debet esse in creatura, dicitur de Deo ex tempore.

Aure hic quod mica. Presentia siue similtas quid.

ergo. Aureo. probat quatuor medijs: quod ista praesentialitas siue similtas, non est similtas temporis nec situs, nec huiusmodi: quae omnia conceduntur. Sed dico quod ista similtas est ipse contactus virtutis actiue sumptus ex parte Dei, & passiuue sumptus ex parte creaturae. non enim est ibi mutuus contactus ut dicit. S. Doc. 3. contra gen. c. 35. fundatur vero ista similtas ex parte creaturae in creari siue conseruari, siue quomodolibet aliter operari a Deo: & ex parte Dei fundatur in creare siue agere siue conseruare.

CONCLUSIO V. Deus est speciali modo in creatura rationali. probatur. prima quaestione octauo articulo. 3. Deus est in creatura rationali, ut obiectum cognitum & amatum. ergo est in ea speciali modo. patet consequentia, quia hoc modo non est in rebus non cognoscentibus: nec in habentibus tantum cognitionem sensitivam.

Corollarium. Iste modus essendi est per gratiam: probatur. vnumquodque habet esse a causa sua. sed gratia est causa charitatis, qua Deum amamus, & fidei, a qua est cognitio. ergo.

Aur. ubi supra.

Contra arguit Aureo. primo. Deus est in paruulis per gratiam, & tamen non est in eis, ut obiectum cognitum, & amatum. ergo in aliquo est. per gratiam, & non est cognitum, nec amatum.

Respondeo. negatur minor. quia obicitur eis ut obiectum cognitum in actu primo. nam in eis est fides, & cha-

ritas, licet non sit in eis ut cognitum actu secundo.

fit esse in aliquo per gratiam & non fit obiectum cognitum.

Secundo. Deus est in gratiis per donum specialitatis operantis: ut dicit magister presenti dist. ergo non ut obiectum cognitum.

Respondeo. negatur consequentia. quia non potest esse in aliquo per gratiam: nisi in eo specialiter operetur. non enim est ibi ut cognitum. & amatum quocumque modo, sed amore quem ipse causat & conseruat, & talis cognitio inflammatiua amoris, non est nisi in habente gratiam, ut dictum est. dist. 16. ar. vlt.

CONCLUSIO VI. Deus est in omnibus per praesentiam. hanc probat vbi. S. Vnumquodque est per praesentiam in eis: qui sunt in eius conspectu, sed omnia sunt in Dei conspectu: cum ipse omnia cognoscat. ergo.

Contra probationem istam arguit Aureo. diuina essentia cognoscitur a Deo: & tamen Deus non est in essentia sua. ergo ratio quod Deus sit in aliquo non est, quia cognoscatur illud tale a Deo.

Aur. ubi supra.

Respondeo. primo negatur consequentia: quia essentia diuina cognita non refertur ad Deum relatione reali: qui tamen requiritur in altero extremorum ad praesentialitatem.

Vtrum Deus sit in aliquo ex eo quod cognoscat illud.

Dico secundo quod si sola relatio rationis sufficiat ad praesentialitatem: negatur minor: quia essentia diuina est praesens Deo sicut & anima est sibi ipsi praesens, ut dicit Aug.

Secundo cognitum est in cognoscente. ergo cognoscentis non est in cognito.

Respondeo. negatur consequentia. quia diuersimode se habent. nam cognitum est in cognoscente per speciem suam, sed cognoscentis maximè cognitione intellectiua est in cognito, in quantum seruat intima eius.

CONCLUSIO VII. Deus est in omnibus rebus per potentiam probatur vbi. S. Vnumquodque dicitur esse per potentiam in illis: ad quae sua extenditur potentia sicut rex est in omni parte regni, sed Deus potest in omnibus rebus operari. ergo.

Contra exemplum arguit Aureolus. Rex est in toto regno metaphoricè: quia eius potentia est in omni parte regni

Aur. ubi supra.

realiter: sed Deus non est in rebus metaphoricè ergo illud exemplum non est conueniens.

Respondeo. negatur consequentia: quia exemplum non est positum nisi ad ostendendum quod esse per essentiam & per potentiam sunt diuersarum rationum: eo quod separantur in regno: quod autem rex sit in toto regno metaphoricè: ideo est: quia eius potentia non immediate agit in toto regno: sed per ministros. diuina vero potentia omnia immediate & intimè agit.

Cur rex sit in regno metaphoricè.

CONCLUSIO VIII. Deus est in omnibus per essentiam. haec conclusio probatur sicut tertia.

Contra arguit Aureo. Adesse rebus ut causam essendi est adesse secundum potentiam. sed per te Deus est in rebus per essentiam, quia est causa essendi. ergo esse per essentiam & potentiam non distinguuntur.

Aureo.

Respondeo, concedo quod non distinguitur in Deo re sed ratione.

Vtrum esse per essentiam et potentiam distinguantur.

Dico secundo: quod fundatur in eodem scilicet in diuina operatione. quia enim diuina operatio est in creatura: ideo dicitur Deus esse in ea per potentiam: quia potentia non deserit operationem. & quia diuina potentia est eius essentia: ideo consequenter est etiam in rebus per essentiam. habent ergo isti tres modi distinctas rationes. Quia primus fundatur super cognitione secundus autem scilicet esse per potentiam in rebus fundatur immediate super operatione. Tertius vero scilicet esse per essentiam in rebus fundatur immediate super ipsa operatione.

Dico tertio. quod potest aliter dici scilicet quod esse per essentiam fundatur super operatione, in quantum Deus operatur immediate ipsum esse creaturae: sed esse per potentiam attenditur penes hoc, quod virtus Dei ad omnia se extendit: ita quod omnia operantur mediante virtute a Deo sibi communicata.

D I S T I N C T. XXXVIII.

N distin. 38. quaeritur primo Vtrum aliquid sit contingens per comparationem ad Deum. P R O quaestione haec est prima conclusio. Contingentia non oritur in rebus solum propter causas secundas. hanc sic probat. 2. contra gen.

ca. 28. Ab eo non oritur contingentia, quo sublato adhuc remanet contingentia: sed sublatis secundis causis, adhuc remanet contingentia. ergo. minor probatur. In primis effectibus productis a Deo erat contingentia: cum non produxit eos ex necessitate naturae: sed tunc non erant causa secundae. ergo.

CONCLUSIO II. Radix contingentiae est diuina voluntas. haec probat. 1. par. q. 19. art. 8. quando agens est fortissimum: oportet ei effectus assimilari perfectè: non solum quo ad naturam speciei: sed etiam quo ad necessarium. sed diuina voluntas quae est causa rerum, est agens fortissimum. ergo effectus ei perfectè assimilantur scilicet ut non solum ea fiant, quae Deus vult fieri: quod est quasi assimilatio secundum speciem: sed etiam ut fiant eo modo quo vult fieri scilicet necessario vel contingenter: quae est assimilatio secundum accidentia.

Contra arguit Aureo: quod contingentia non ordinatur ex aliquo actu intrinseco diuinae voluntatis. Primo actus diuinae voluntatis simul fertur in utraque partem contradictionis: aequè enim vult creationem mundi sicut non creationem. ergo ex tali actu non est quod magis sequatur vnum quam aliud consequentia patet: antecedens probatur. quicquid potest esse in Deo est in eo. sed in Deo poterat esse nolle respectu creationis mundi. ergo tale nolle nunc est in Deo.

Aureo in primo dist. 39. q. 1.

Respondeo. negatur antecedens: & dico primo quod licet actus diuinae voluntatis possit esse ad obiecta opposita non tamen est: quia ab aeterno determinauit se ad vnum: & postquam se determinauit: mutari non potest. haec autem determinatio est contingens: cum non sit aliud nisi actus diuinae voluntatis cum respectu ad obiectum volitum constat autem hunc respectum esse contingentem: habet enim diuinum velle & necessariam habitudinem solum ad bonitatem Dei: cum autem cadit super aliud puta super creationem mundi: additur sibi respectus ad eam: & penes differentiam huiusmodi respectuum dicitur actus diuinae voluntatis esse talis vel talis determinatio.

Vtrum contingentia ordinatur ex aliquo actu intrinseco diuino.

Ad probationem negatur consequentia: quia est fallacia figure dictionis: quia in minori non includitur solum actus diuinae voluntatis: sed etiam habitudo

ad obiectum: & per consequens mutatur quid, in ad aliquid.

Secundò. Vbiunque est contingentia: ubi possunt esse diuersa instantia: in quorum altero res potest esse: & in altero potest non esse. sed in diuino velle non possunt esse diuersa instantia. ergo nec contingentia respectu creaturarum.

¶ Respondeo. negatur maior: quando id quod dicitur contingens non potest habere esse post non esse, aut econtra, quando enim contingens potest esse & non esse: sed eo posito in esse, non potest desinere esse: & eo posito non esse non potest incipere esse: non oportet in eo esse successione: & sic est in proposito propter immutabilitatem diuinæ voluntatis.

CONCLUSIO. III. Prima radix contingentia est diuinus intellectus & diuina scientia. hanc probat de veri q. 24. arti. 2. Id quod est prima radix libertatis est prima radix contingentia: in effectibus intellectus est prima radix libertatis. ergo. Nā ex hoc quod intellectus potest iudicare hoc esse volendum vel nolendum: sequitur quod voluntas possit velle vel nolle.

Hic est vnum dubium quia. S. Doctor videtur dicere quod diuinus intellectus habet contingentem habitudinem ad scita: & alibi dicit quod habet necessariam habitudinem.

¶ Respondeo. si loquamur de habitudine cognoscentis ad cognitum: sic habet necessariam habitudinem: loquendo autem de habitudine producentis ad productum: sic habet habitudinem contingentem.

CONCLUSIO. IIII. Nullus effectus euenit contingenter à prima causa: quod possit eius exire ordinē. Hanc probat. prima. q. 19. arti. 6. Nullus effectus potest exire ordinem causæ vniuersalissimæ. sed Deus est causa vniuersalissima. ergo. Multi arbitrati sunt. S. Do. in hac conclusione sentire: quod omnis effectus necessariò eueniat à prima causa. & cōtra hoc arguunt Scotus, Gregorius, Aureolus, & Adam: sed falluntur vehementer.

Sciendum est ergo primò quod effectus dicitur contingens ex hoc quod causa eius proxima est cōtingens. quia effectus causam proximam imitatur: licet causa remota sit necessaria. sufficit

enim ad contingentiam effectus causam proximam esse contingentem. Cum enim effectus productus: median te causa proxima contingente non habeat ordinem ad causam primam, nisi mediante causa secunda: si talis causa secunda potest ab agendo deficere, etiam effectus contingenter eueniet licet causa prima sit necessaria. non tamen sequitur ex hoc quod contingentia causæ secundæ sit totalis contingentia: causa effectus: vt isti putant nos dicere: immo dicimus quod à causa necessaria potest effectus contingenter produci.

¶ Dico secundo, quod nullus effectus habet fallibilem ordinem ad primam causam, ita quod non stant simul primam causam esse præparatā ad producendum effectum, & quod effectus non eueniat: causa autem secunda potest esse præparata ad producendum effectum: & tamen effectus non eueniet: & ideo non potest exire ordinem primæ causæ: licet possit exire ordinem secundæ causæ.

¶ Ex hoc sequitur quod licet effectus sit contingens: habet tamen in comparatione ad causam primam necessitatem suppositionis, quæ necessitas non tollit contingentiam.

¶ Dico tertio: quod causa prima dicitur præparata ad agendum ex hoc, quod præcōcipit effectum & ordinem eius ad finem: & ex hoc quod proponit talem effectum tali modi producere. Prædicta eliciuntur à S. Thoma quarto sentent. distinct. 17. q. 1. arti. secundo. q. 3.

¶ Dico quarto, quod licet Deus liberè agat: non tamen eius operatio est contingens in se cum sit Deus.

Argumenta vero Scoti & aliorum non recito: quia ex falsa imaginatione procedunt.

QVAESTIO II.

Quaritur secundo. Vtrum Deus cognoscat futura cōtingentia. **P**RO quæstione hæc est prima conclusio, Contingens vt est futurum, non potest infallibiliter cognosci. Hæc probat. primo contra gen. cap. sexagesimo septimo. Id cuius euentus potest impediri, non potest certitudinaliter sciri an sit futurum, sed contingens vt est

est futurum est huiusmodi. ergo. &c.

Durand.
hic q. 3. Contra arguit Durandus. ¶ Ille qui cognoscit causam impediibile, & omnia quæ possunt eam impedire, & insuper tanquam ipsum impediunt, & quæ non cognoscit certitudinaliter effectus ex ea futuros, vt futuri sunt: sed aliquis intellectus, saltem diuinus est huiusmodi. ergo.

Responso
Capreoli. Ad hoc argumentum dicit Capreolus, quod sunt aliquæ causæ, quæ possunt impediri, quibus cognitæ & etiam cognitæ his quæ possunt eas impedire: non tamen scitur cur impediuntur: vel non, vt patet de humana voluntate: nā ea cognita, & omnibus causis ad actum eius concurrentibus: non potest sciri an producat actum vel non, quia non est magis determinata ad producendum, quam ad non producendum, sed ad vtrumque est indifferens: & ipsa potest se impedire, quantuncunque sit ad producendum volitionem inclinata.

Translatio
disputationis,
in qua res
sit euiden-
tior. Ex istis negatur maior. sed forte stat adhuc difficultas. Nam in maiori illius argumenti ponitur, quod cognoscatur causa illius impeditiois, & an potest impedire vel impediri, antequam actu impediatur vel non.

Responso
Pauli. Potest ergo dici, quod sicut id quod in se est contingens, puta Sortem sedere, tamen dum est, necesse est illud esse, ita si à futuro remouetur, quod eius causa non impediatur, considerabitur ac si non esset contingens. Contingentia enim in effectu est ex hoc, quod eius proxima causa, si eam habeat, potest impediri. Ponatur ergo, quod scia quod non impediatur, tunc cognoscā id quod est contingens: sed tamen per abstractionem ab eo, vnde oritur eius contingentia.

CONCLUSIO II. Deus non cognoscit contingentia, vt futura sunt. sed æternaliter cognoscit ea, vt ei sūt præsentia. Prima pars conclusionis patet ex præcedenti conclusione: secunda pars ex q. 1. 37. distinctionis. & adhuc magis declaratur. Cum enim scientia sit certa cognitio ex ipsa ratione certitudinis requirit certitudinem & determinationem in scito. sed contingens vt est futurum non habet determinationem: ideo ex natura sua habet, quod non possit subdi certæ & infallibili notitiæ, cuiusmodi est scientia Dei.

Aureol.
q. 1. Contra arguit Aureolus. ¶ primo. Om-

nis propositio scita est vera, prout scita. sed ista propositio, antichristus erit: est scita à Deo, & est de futuro. ergo aliquid verum de futuro est scitum, vt futurum est.

¶ Respondeo. Dico primo, quod Deus cognoscendo futurum, duo cognoscit, scilicet esse rei futuræ: quod habet in se ipsa, & esse quod habet in suis causis propter quod dicitur futura. Ratione primi subest diuinæ scientiæ: & non ratione secundi.

¶ Dico secundo, quod ista propositio antichristus erit, est scita à Deo: non ratione futuritionis: sed quia scit istam de præsentia, antichristus est. vnde si signaremus æternitatem, secundum quod in se est, magis ista esset vera, antichristus est: quam ista, antichristus est futurus.

Secundò arguit. Ex notitia attingente rem vt præsentem: potest inferri quod res sit, sed per te notitia Dei attingit rem, vt præsens est. ergo videtur, quod possit inferri, quod futura sit, quod est absurdum.

¶ Respondeo primò, potest negari maior, de notitia attingente rem vt in se est, & in sua causa. Ex quo enim attingit rem, vt est in sua causa, nõ sequitur quod sit extra tuas causas. talis autem est notitia diuina. Nos vero, quia dum cognoscimus rem in se, non videmus eam in causis suis: ideo ex notitia nostra attingente rem in se, sequitur eam esse in actu.

¶ Dico secundo, quod res omnes scitæ à Deo sunt præsentis deo, quia attinguntur ab aliqua mensura, scilicet ab æternitate: sunt autem futuræ nobis.

¶ Dico tertio, quod maior est falsa: quando talis res non attingitur, vt præsens pro mensura, de qua loquimur, licet attingatur vt præsens pro alia mensura.

Tertio. quantuncunque res sint præsentis æternitati, adhuc restat declarare, quæ sit ratio diuino intellectui, quod attingat futurum positum in sua præsentialitate. sed S. Thom. hoc non declarat, ergo insufficienter ponit hanc.

¶ Respondeo. negatur minor. nam primo contra gen. c. 66. dicit hoc ideo esse, quia diuina essentia est representabilis per multa, quæ futura sunt: & ipsa est similitudo futurorum, & eorum habet ideam.

Verū futurum vt futurū pos sit esse scitum.

Virū diuinus intellectus habeat cōtingentem habitudinem ad cognita.

Reiicitur quorundā oberius intellectus diuini.

S. T.

Aureo. ubi supra

Contra hanc responſionem arguit Aureol. ¶ Idea abſtrahit ab eſſe, & non eſt in repræſentando. ergo non ducit determinatè in rem, vt eſt exiſtens. antecedens probatur. idea repræſentat rem ſiue ſit, ſiue non ſit. ergo abſtrahit ab eſſe, & non eſſe.

Idea non repræſentat niſi res præſentes Deo.

Reſpondeo. negatur antecedens. Ad probationem dico: quòd licet repræſentet rem exiſtentem & non exiſtentem in comparatione ad nos, non tamè repræſentat niſi res præſentes Deo: cum idea non ſit niſi eorum quæ pro aliquo tempore fuerunt, vel ſunt, vel erunt.

¶ Dico ſecundò, quod idea repræſentat indiuiduum, & accidentia eius, cuiuſmodi ſunt tempus & locus: & repræſentat etiam eius exiſtentiam, vel non exiſtentiam. & ideo per talem ideam videt roſam eſſe in tali tẽpore, & in alio tempore eſſe futuram, & ſic per illam habet infallibilem notiã de futura roſa. ſpecies autè roſæ in intellectu noſtro repræſentat tantum naturam communem, & ideo non du. it in notiã exiſtentie roſæ future.

Contra eandem responſionem arguit Scotus ¶ primo. Idea terminorum cauſat tantum illam notiã, quæ nata eſt haberi ex terminis, ſed notiã contingentium non eſt nata haberi ex terminis, cum non ſit neceſſaria habitudo eorum adinuicem, vt patet in iſta cõplexione, Sortes eſt albus. ergo idea non cauſat notiã contingentium.

Scot' hic.

Idea duplex, ſubſtantiã & ſubſtantia & accidentiã ſimul.

Reſpondeo. quod duplex eſt idea. Aliqua eſt idea termini, puta Sortis, quæ repræſentat ipſum ſolum, quantum ad eius ſubſtantiam: & de tali conceditur maior. Alia eſt idea quæ eſt ſimilitudo termini: puta Sortis, quantum ad omnia quæ inſunt ei, ſcilicet accidentia, eſſe, tempus, locus, & omnes diſpoſitiones eius, & de tali negatur antecedens.

Secundò. quicquid repræſentat idea, naturaliter repræſentat: cum ſit in diuino intellectu ante omnem actum voluntatis. ideo ſi duæ ideæ repræſentant ſortem & eius albedinem complexiue, iſtud complexium erit neceſſariũ Sortes eſt albus, ſi autem diuiſiue erit impoſſibile, & ita ſequitur quod omnia ſint neceſſaria vel impoſſibilia. patet conſequentia. quia iſta naturaliter, & non liberè repræſentantur.

Reſpondeo. vt habetur in ſimili. primo. di. 3. q. 1. & 2. ad primum. & idea

repræſentat naturaliter quidditatè rerum creabilium, & earum exiſtentias liberè. Ex hoc ſequitur quod idea repræſentans hoc cõplexum, Sortes currit in aliquo instanti poſſit ipſum non repræſentare, repræſentat tamen ipſum infallibiliter propter immutabilitatem diuine voluntatis.

¶ Dico ſecundò, quòd talis idea ad huc eſſet nec aliquo modo eſſet falſa, dato quod illa complexio non poneretur in tali instanti, quia tunc non haberet reſpectum ad illam cõplexionem: ſed ad eius oppoſitum, & illa, quæ nunc repræſentat Sortem curſurum in tali instanti: ſi Sortes nunquam fuiſſet in illo instanti curſurus, nõ repræſentaret Sortem in illo instanti curſurum, ſed eius oppoſitum.

Ad argumentum igitur negatur antecedens, quòd ad exiſtentias. Ad probationem dico, quod idea eſt in diuino intellectu ante actum voluntatis quòd ad id quod dicit in recto, ſcilicet eſſentiam diuinam, ſed non quo ad reſpectum, quem importat ad creaturam in obliquo.

Tertiò, idea reſpectu ſiendorũ poſſibilem, quæ tamen nunquã ſient: non repræſentat ipſa eſſe futura, alioquin deus falleret. ergo nec idea reſpectu poſſibilem ſiendorum.

¶ Reſpondeo. negatur cõſequentia: quia ideæ ſiendorum ſunt determinatæ, quia repræſentant rem in ſe & extra ſuas cauſas. & ideo per illas nouit deus talia eſſe futura. Ideæ autem non ſiendorum non ſunt determinatæ: quia diuina voluntas non ordinat eas ad productionem. & ideo per eas cognoscuntur res ſolum, vt habent eſſe in cauſis ſuis, & non quantum ad eſſe, quod habituræ ſunt in ſe.

CONCLUSIO III. Deus cognoscit futura contingentia eſſe præſentia ſibi, & eſſe futura aliis. prima pars patet ex dictis. ſecunda probatur de veri. q. 2. art. 12. Deus cognoscit omnem ordinem rerum. ergo cognoscit futuritionem.

CONCLUSIO IIII. Cognitio dei de futuris contingentibus eſt infallibilis & certiffima. Hanc probat. primo contra gen. c. 67. Omnis cognitio, quæ fertur ſupra præſens, vt præſens eſt, eſt certa, ſed cognitio diuina fertur ſupra omnia, quæ ſunt in toto decurſu temporis, vt præſentia ſunt: ſicut ſupra diximus: ergo eſt certa. maior probatur. Omnis cognitio quæ fertur ſuper neceſſariũ eſt certa, ſed omne præſens, dum eſt: eſt neceſſarium, vt dicitur perihermenias primo. ergo cognitio quæ fertur ſuper ipſum fertur eſt neceſſaria.

Greg. hic q. 1.

Vtrum quod eſt pro instanti quo eſt, neceſſe eſt eſſe.

Neceſſariũ dupli- citer, abſolute & immutabile.

temporis, vt præſentia ſunt: ſicut ſupra diximus: ergo eſt certa. maior probatur. Omnis cognitio quæ fertur ſuper neceſſariũ eſt certa, ſed omne præſens, dum eſt: eſt neceſſarium, vt dicitur perihermenias primo. ergo cognitio quæ fertur ſuper ipſum fertur eſt neceſſaria.

Contra minorem huius proceſſus arguit Greg. ¶ primo ſupponit, quod aliquod contingens: puta volitio poſſit fieri in instanti. Secundò ſupponit, quod cauſa libera ſit illa quæ poſitis omnibus re- quiſitis ad actionem: poteſt agere & nõ agere.

Ex his arguit ſic. In illo instanti, in quo voluntas producit. a. volitionẽ, poteſt eam non producere: vt patet ex ſecundo præſuppoſito. ergo in illo instanti non eſt neceſſe volitionem a. eſſe, & per conſequens poteſt in illo instanti non eſſe.

Reſpondeo. primò concedo primum præſuppoſitum. & ad ſecundum dico quod præſuppoſitis omnibus reſiſtis ad agendum & præcedentibus actionem, cauſa libera poteſt agere, & non agere, poſito autem tempore & meſura, in qua agit: ipſa non poteſt pro tunc non agere: quia talis meſura non præcedit actionem. & ſic patet antecedens argumenti eſſe falſum.

¶ Dico ſecundò, quod neceſſariũ eſt duplex. Aliquid eſt neceſſarium abſolute. ſcilicet ex connexione terminorũ, quia implicat contradictionem non eſſe ipſum: aliud eſt neceſſe neceſſitate immutabilitatis. Volitio quæ eſt in a. instanti, non eſt neceſſaria primo modo: quia non implicat contradictionẽ ipſam nõ eſſe: alioquin non poſſet deſinere eſſe: & idem dico de qualibet propoſitione de præterito in materia cõtingenti, ſed eſt neceſſaria ſecundo modo: quia non poteſt mutari de exiſtere in a. instanti in non exiſtere. in a. instanti quãdiu. a. durat.

¶ Dico tertiò, quod dum hæc propoſitio eſt vera voluntas producit. a. in hoc instanti: eſt aliqua potentia potens facere eam eſſe falſam. pro eodem instanti, & per conſequens non eſt neceſſaria abſolute. Nam in illo instanti in quo Deus producit ynum Angelũ ipſe habet potentiam ad non producendum. cum hoc tamen ſtat: quòd omnis propoſitio vera in aliquo instanti neceſſa-

riò eſt vera pro eodem instanti: neceſſitate immutabilitatis de vero in falſum.

Okã in 2.

Contra hanc responſionem arguit Okam. ¶ Si volitio eſt in a. instanti: poſſibile eſt per te quod non ſit in a. instanti: quia non implicat contradictionẽ: poterat enim non produci in tali instanti. po- natur ergo in eſſe: quod nõ ſit. ſequitur quod ipſa ſimul ſit & non ſit.

Reſpondeo. quod licet iſtæ ſint ſimul veræ. volitio eſt in a. instanti & volitio poteſt non eſſe in a. instanti. tamen ſi ſecunda quæ eſt de poſſibili: ponatur in eſſe: ipſa deſtruet primam: quæ eſt de in eſſe. Aliqua enim propoſitio de in eſſe ſtat cum aliqua de poſſibili, & tamẽ non ſtat cum illa de in eſſe: quæ reſpon- det illi de poſſibili. vt patet de duobus contradictoriis quorum quodlibet eſt contingens. Clarius poteſt dici: quia vis illius argumenti ſtat in iſta propoſitione. poſſibile poſito in eſſe nullum ſequitur inconueniens. Sed ſi volitio eſt in a. & poſſibile eſt ipſarum non eſſe in a. ſequitur inconueniens. ſcilicet contradictoria eſſe ſimul vera. ergo nõ eſt poſſibile ipſam non eſſe in a. Dico enim, quod poſſibili in ſenſu cõpoſito poſito in eſſe non ſequitur inconueniens: ſequitur tamen aliquando inconueniens. ſi ponatur in eſſe poſſibile de ſenſu diuiſo. Nam in ſenſu diuiſo poſſibile eſt albu eſſe nigrum. tamen ſi ponatur in eſſe, quod album ſit nigrum: erit inconueniens.

Poſſibili in ſenſu cõpoſito poſto in eſſe, nõ ſequitur in conueniens in ſenſu vero diuiſo, ſequitur.

Quando autem dicitur quod ſi volitio eſt in a. poſſibile eſt quod non ſit in a. dico quod eſt poſſibile in ſenſu diuiſo, & non in ſenſu cõpoſito: quia ſenſus cõpoſitus: vt dicunt iuniores dialectici requirit veritatem iſtantaneam. & cum propoſitio in ſenſu cõpoſito eſſe efficitur: ſequitur quòd illa propoſitio eſſe poſſibilis volitio non eſt in instanti. a. pro illo instanti, quo eſt in instanti. a.

Contra concluſionem in ſe arguit Aureo. ¶ Quicquid ſequitur ex antecedente neceſſario ſimpliciter eſt ſimpliciter neceſſarium, ſed ſcientia Dei eſt abſolute neceſſaria. ergo ſi ex hoc inferatur euentus futurorum: ſequitur, quòd talis euentus ſit ſimpliciter neceſſarius: & per conſequens vanum erit conſulari de futuris: cum eueniant immutabiliter, ſi ſunt ſciti a Deo infalli-

Aur. ubi ſupra.

Dicitur bñter.

biliter.

Virum cognitio dei de futuris sit infallibilis.

¶ Respondeo. primo negatur maior. nisi tale necessarium habeat necessariam habitudinem ad consequens : Scientia autem Dei, licet in se sit necessaria, nõ tamen ad scita habet necessariam habitudinem, nisi necessitate immutabilitatis nam actus diuinæ sciẽ potuit cadere su per oppositum huius enunciabilis: Antichristus erit, & hoc intelligo de sciẽtia visionis, quia multa isto modo scit, quæ potest nescire, & econuerso, posito tamen qd aliquid ista scientia sciuerit, necessariò illud scit necessitate immutabilitatis. Ista enim propositio. Antichristus erit, habet immutabilem veritatem pro toto tempore præcedente positionem antichristi, quia pro illo tempore scit Deus ipsam esse veram: quòd tempore sequenti scit ipsam esse falsam, & per consequens est necessariũ ab solutè pro aliqua mensura: non tamen est necessarium absolutè simpliciter sci licet ex cõnexione terminorum necessaria: neque est necessarium pro omni mensura. Si verò loquamur de scientia simplicis intelligentiæ, Deus necessitate absoluta scit, quicquid scit: nec potest scire, aliquid quod prius nesciuit.

Scitum à Deo scientia visionis & simplicis intelligentiæ diuersimodè est necessarium.

¶ Dico secundò qd necessitas immutabilitatis non excludit libertatem. & ideo de his, quæ necessariò tali necessitate eueniunt possumus consiliari, quia non est sic immutabile, quin potuerit ab æterno, fuisse falsum, esse, ipsa futura. Nam actus diuinæ scientiæ nunquã transit in potentiam, sed, semper est in actu, & ideo semper remanet, in libertate diuinæ voluntatis, qd futura eueniat, vel non.

Aut. vbi supra.

Contra primum dictum in hac responsione arguit Aureo. primo. Illa habitudo diuinæ scientiæ ad scita scientia visionis fundatur super actu diuini intellectus, qui est necessarius, ergo & ipsa est necessaria.

¶ Respondeo. negatur, consequentia, quia talis habitudo non conlurgit ex natura rei, cum sit respectus rationis, sed ex arbitrio diuinæ voluntatis, & potest etiam, esse contingens, quia creatura, super quam, transit, est contingens.

Secundò: Si actus diuini intellectus transit, contingenter super esse vel

non esse creature, aut ista contingentia inheret diuinæ essentiæ, & hoc non: quia nihil, in Deo est contingens, aut inheret creaturis, & hoc non: quia semper quando est transitus, oportet esse terminum eius, sed creatura non fuit ab æterno, quando fuit isto transitus. ergo.

¶ Respondeo, quòd contingentia cum sit negatio. id est non repugnantia ad esse & non esse: nullibi propriè inheret, eo tamen modo quo inheret, non inheret diuinæ essentiæ, nec creaturis, sed respectui rationis scientiæ Dei ad creaturas.

Tertiò. Quicquid est de formali ratione alicuius necessarij est necessarium, sed transire super obiectum est de formali ratione scientiæ, ergo si sciẽtia sit necessaria, cuiusmodi est scientia Dei, etiam transitus erit necessarius.

¶ Respondeo. negatur minor. non enim est absolutè de ratione scientiæ, quòd transeat super obiectum secundarium, sed sufficit quòd transeat super primarium. Scientia autem Dei necessariò transit super essentiam suam, quæ est primarium eius obiectum.

Contra. Intellectio creaturæ non potest intelligi, nisi intelligatur creatura: ergo habitudo ad creaturam est de ratione intellectiois creaturæ.

¶ Respondeo, quòd intellectio creaturæ dicitur duo, scilicet ipsam intellectioem & respectum eius ad creaturam, quò ad primum potest intelligi, dato quòd non intelligatur creatura, non autem quo ad secundum. potest enim intelligi id quòd est intellectio creaturæ, dato quòd creatura non intelligatur: non tamen potest intelligi, quòd ipsa sit intellectio terminata ad creaturam, nisi cointellecta creatura.

CONCLVSIO V. Contingentia ad vtriuslibet futurorũ cognitõrũ stat cum infallibilitate diuinæ scientiæ. Hæc sic probat primo contra gen. ca. 67. Cum infallibilitate diuinæ scientiæ stat, quòd effectus habeat causam proximam contingentem: ergo cum ea stat contingentia: consequentia patet, quia effectus dicitur contingens ex cau-

Contingentia cum sit negatio, nõ habet.

Necessariò scientia transit super obiectum primariũ tantum.

sa sua proxima contingente.

Virum Deus cognoscat contingentia.

Cognoscere aliter quã est, cõmplexiter.

Contra arguit, quicumque potest cognoscere rem aliter quã est, potest decipi. sed si res eueniunt contingenter: Deus potest eas cognoscere aliter quã sint: possunt enim aliter euenire quã eueniunt: ergo si scit contingentia, sequitur quòd possit decipi.

¶ Respondeo. cognoscere rem aliter quã sit potest esse dupliciter. Vno modo in sensu cõposito. scilicet quòd res sit vno modo, & quòd pro tunc cognoscat alio modo quã est, & sic conceditur maior. & negatur minor. Alio modo in sensu diuiso, quia illa esse, quæ nunc est vno modo, non repugnat esse alio modo, & per consequens cognosci alio modo, & sic negatur maior.

Secundò arguitur. Ex maiori de necessario & minori de inesse sequitur conclusio de necessario: vt dicitur primo priorum. sed in isto syllogismo omne scitum à Deo de necessitate est verum: omne futurum est scitum à Deo: ergo omne futurum de necessitate est verum.

¶ Respondeo. quòd omne scitum à Deo est necessarium in sensu cõposito. id est vt stat sub scientia Dei, quæ est immutabilis. similiter etiam omne futurum hoc modo est necessarium: cum quo tamen stat qd in se sit contingens, & est etiam necessaria eo modo, quo maior.

Tertio cognitio futurorum contingentium ponit in scientia Dei potentiam contradictionis, & per consequens mutabilitatẽ. scilicet posse scire, & posse non scire, quia talia possent euenire & non euenire: ergo non possunt sciri à Deo cum in eo non sit talis potentia.

¶ Respondeo. potentia contradictionis potest esse in aliquo dupliciter. Primo quia vnum contradictoriorum potest esse in esse post aliud: & sic negatur antecedens. Alio modo, quia est de se indifferens ad contradictoria, licet non sit in eo talis successio, & sic conceditur antecedens. sed talis potentia contradictionis non arguit mutabilitatem.

Aliqua Deus præscit, quæ potuit nõ præscire.

¶ Quarto. Si Deus scit futura contingentia, potest aliquorum esse præscius, quorum non est. præscius, cum aliqua

possint euenire, quæ non eueniunt: ergo potest mutari.

¶ Respondeo. negatur antecedens. sed bene sequitur qd aliquorũ est præscius, quorum potuit esse nõ præscius, & quæ possibile est eum non præsciusse.

CONCLVSIO VI. Omne cõtingens quod Deus sciuit esse futurum necessariò sciuit illud esse futurum. sic qd ista propositio est necessaria Deus sciuit antichristum esse futurum. Hæc sic probat. 1. q. 14. art. 1. 3. ad secundum. Primo omne dictum de præterito, si est verum, est necessarium. sed ista propositio est vera de præterito: ergo. Secundò omne æternũ est necessarium, sed hoc esse scitum à Deo, est verum ab æterno. ergo.

Contra arguit Sco. ¶ Quando aliqua duo conuertuntur in veritate, non potest vnum esse contingenter verum, & aliud necessariò, quia vnum nõ potest esse verum, alio non existente vero. sed ista duo conuertuntur in veritate. Deus scit antichristum esse futurum, & Deus vult antichristum esse futurum. sed secunda est vera contingenter: cũ Deus non velit necessariò nisi voluntatem suã: ergo & prima est cõtingenter vera.

¶ Respondeo. qd vtraque illarum est necessaria, & licet Deus velit contingenter creaturas: quia ab æterno potuit nõ velle eas: tamen ex quo voluit, non potest eas non velle.

Ex hoc sequitur, qd ista propositio Deus vult creaturas est necessaria tantum propter immobilitatem actus diuinæ voluntatis: non autem est necessaria ex parte obiecti, quia existẽtia rei futuræ non est ratio ipsi futuro, quod subijciatur diuinæ voluntati. Ista autẽ: Deus scit antichristum esse futurum, non solum est necessaria propter immobilitatem diuinæ scientiæ. sed ex obiecto: quia antichristum esse est necessarium absolutè pro illa mensura, qua est Deo præsens, licet non sit necessarium absolutè simpliciter id est pro omni mensura, & ideo non est similis ratio vtriusque illarum propositionum.

CONCLVSIO VII. Propositio de futuro contingenti, quod futurũ Deus scit, est necessaria vno modo. sc. vt substat diuinæ sciẽtiæ, & alio modo est cõtingens. sc. vt in se consideratur. Hanc ponit prima. q. vbi supra: tertio contra-

Sco. in 2. dist. 39. q. 1.

Quo ista sit necessaria, Deus vult creaturas.

gen.ca.67. sicut enim ista propositio laps est immaterialis, habet duplicem causam veritatis, vnam ex seipsa: aliam vt sequitur ex isto antecedente lapis intelligitur: ita ista: antichristus erit: cum infertur ex isto antecedente, Deus scit antichristum fore, habet duas causas veritatis. Prima est in ordine ad suas causas proximas, quae non sunt determinatę ad productionem antichristi. Secunda est, quia presentia antichristi attingitur à diuino intuitu: & ista necessitas non conuenit ei ratione futuritionis, sed ratione presentis attentionis ab intuitu Dei, quae quidē necessitas dicitur absoluta pro mensura, qua illud presentis attingitur, sed pro alia mensura dicitur necessitas suppositionis vel consequentiae.

Greg. hic dist. 38. q. 2.

Contra hanc declarationem arguit Greg. primo. Ista propositio, antichristus erit, si per se sumatur extra omnē consequentiam: ipsa est contingens: ergo in quacunque consequentia ponatur, ipsa erit contingens.

Respondeo, quod semper erit simpliciter contingens: potest tamē esse necessaria à suppositione. dico autem propositionem necessariam ex suppositione, quando in ea non potest esse falsitas, quamdiu habet respectum ad aliquod, quod supponitur: sicut supposito quod Sortes sit albus: impossibile est pro tunc, quod sit niger. similiter supposito quod Deus velit producere antichristum. ita est necessaria. antichristus erit quia habet relationem presentiae ad veritatem huius suppositionis, Deus vult producere antichristum.

Vtrum quando in antecedente ponitur aliquid ad actum animae pertinentis, consequens sit accipiendum secundum esse quod habet in anima.

Secundò arguit contra vnam regulam. S. Tho. dicentis quod quando in antecedente ponitur aliquid pertinens ad actum animae consequens est accipiendum secundum esse, quod habet in anima.

Contra. Ista consequentia est bona. Anima intelligit verè lapidē esse materiale: ergo est materialis: non tamen est materialis secundum esse, quod habet in anima. & similiter in ista consequentia, Deus intelligit antichristū esse futurum: ergo est futurus. & tamen non est futurus secundum esse quod habet in scientia Dei.

Respondeo. Illa regula sic intelligitur quando consequens non potest veru-

carum secundum esse rei extra animam, tunc accipiendum est secundum esse rei: quod habet in anima. De lapide autem extra animam verificatur, quod est materialis & de antichristo, quod est futurus: ideo non arguit contra regulam.

Alia vero, quae ponit, soluta sunt di 36. q. 2.

Contra eandē arguit Aureo. & intendit probare, quod nulla propositio de futuro contingenti est vera nec falsa, & per consequens quod non sit necessaria etiam necessitate suppositionis, sed bene disiunctiua: puta ista, antichristus erit vel non erit: est vera, primò si haec est vera. Antichristus erit: sequitur quod immutabiliter sit vera. hoc est falsum, cum ipsa sit contingens: ergo non est vera. antecedens probatur. si posset mutari de veritate in falsitatem, maximè ista mutatio fieret in illo instanti, in quo res fiet, sed hoc est falsum: quia in illo instanti veritas transit supra praeteritum. nam vsque ad illud instans, verum fuit, quod Sortes erit: quod autem transit in praeteritum, immutabile est: vt dicitur. 6. ethi.

Aur. vbi supra.

Vtrum propositio de futuro contingenti sit vera vel falsa.

Confirmatur. quia si mutatur in illo instanti hoc esset, maximè quia eius significatum ponitur in esse, sed eius significatum est: antichristum esse futurum, & est falsum per te: ergo nunquam fuit verum ista per te: antichristus erit: quae idem habet significatum.

Respondeo. negatur maior, siue prima consequentia, accipiendo verè immutabile pro absoluto & simpliciter necessario. concedo tamen, quod non potest mutari de veritate in falsitatem: pro mensura qua scitur à Deo. scilicet ante positionem rei. Ad probationem negatur minor. nec eius probatio est ad propositum, quia sensus philosophi est, quod praeteritum non fuerit praeteritum: ideo non potest fieri, quin ista fuerit vera. christus nascetur, licet mutata sit de veritate in falsitatem.

Ad confirmationem dico, quod mutatur de veritate in falsitatem: non quia totale significatum eius ponatur in esse. scilicet antichristus, & futuritio, sed quia ponitur in esse eius partialē significatum. scilicet antichristus, & quia ponitur oppositio futuritionis.

Secundò arguit. Si propositio de futuro contingenti est vera, sequitur quod eius significatum immutabiliter eueniet,

eueniet, hoc est falsum. ergo. maior probatur. illa consequentia est bona ex cuius opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. nam bene sequitur non eueniet: ergo non est futurum.

Respondeo. Dico primo quod id quod est futurum in ordine ad causam primam eueniet necessarìo necessitate suppositionis, vt saepe dictum est.

Dico secundò quod aliquid est futurum in ordine ad causas secundas: quia sunt inclinatae ad producendum effectum: & tamen non eueniet: quia impediuntur ne effectus sequatur & ideo tali propositioni de futuro non oportet aliquando correspondere aliquam veram de presenti.

Ad argumentum negatur maior. ad probationem negatur minor: vt patet ex immediate dictis. & quòd dicit philosophus quòd de futuris contingentibus non est determinata veritas, non intèdit, quòd propositio de futuro non sit vera nec falsa. sed quòd veritas non tollit futuro contingentiam: nec infert, quòd futurum eueniat.

CONCLUSIO. VIII. Ista consequentia non valet. hoc est futurum: ergo eueniet.

Quid est esse futurum.

Pro ista conclusione sciendum est, quòd aliquid esse futurum, non est aliud nisi causam aliquam esse inclinam ad eius productionem. ponatur ergo quòd impediatur: sequitur quòd illud est futurum, & tamen non eueniet: & hoc modo Deus pronunciat aliquando aliquid futurum quia scilicet continetur in ordine causarum inferiorum: vt puta secundum dispositionem naturae vel meritorum: quòd tamen non fit quia aliquando continetur in causa superiori sicut cum praedixit Ezech. dispone domui tuae quia morieris. Ista conclusio est sancti Doct. 1. q. 19. arti. 7. ad secundum. de veri. q. 12. arti. 4. ad septimum.

DISTINCT. XXXIX.

R N dist. 39. q. quæritur Vtrum proidentia & fatum sint idem.

PRO ista questione hæc est prima conclusio. Scientia Dei & dispositio, & ars & proidentia sunt idem re, & differunt ratione. Prima

pars probatur: quia quicquid est in Deo si sit absolutum. est idem re. Secunda pars probatur presentis di. q. 2. art. 1. & de veri. q. 5. art. 1. ad nonum. Nam cognitio, quam Deus habet de rebus: si absolute accipiat & cum presentia ne ab opere. dicitur scientia: scit enim se & creaturas, si vero consideretur illa cognitio, vt est causa rerum sic dicitur ars. Si vero consideretur vt est respectu ordinis rerum, vt egradiantur à suo principio, sic dicitur dispositio. dicuntur enim aliqua disponi secundum quòd in diuersis gradibus collocantur à Deo. Si autem consideretur, vt est respectu ordinis rerum secundum quem ordinem ipsae res ordinantur ad finem sic dicitur proidentia: Potest ergo sic describi. Proidentia est ratio ordinis rerum in finem.

Cognitio rei de rebus dicitur scientia ars dispositio et proidentia.

Contra hanc descriptionem arguit Aureolus: & proidentia non est id quod prouidetur immo est actus prouidentis. sed ratio ordinis rerum in finem est id, quòd Deus in rebus prouidet: ergo ratio ordinis rerum in finem non est proidentia: sed potius est actus prouidentis.

Aureo hic.

Respondeo primò, quòd ratio ordinis rerum in finem est duplex. Vna est in ipsis rebus: & hæc non est proidentia, sed id, quod prouidetur. Alia est in intellectu producentis: & hæc est proidentia.

Ratio ordinis rerum duplex in rebus & in intellectu.

Secundo dico, proidentiam accipi dupliciter. Vno modo pro actu prouidendi. Alio modo pro forma excogitata per talem actum, quae forma dicitur ipsa ratio ordinis rerum in finem. similiter intentio, fictio imaginatio oratio, & multa huiusmodi accipi possunt & pro actu & pro forma, per actum producta.

Dico tertio quod ratio proidentiae per prius conuenit illi formae excogitatae quam actui. nec actus haberet rationem proidentiae: nisi quia terminatur ad talem formam. nam vt inquit Boetius, proidentia est diuina ratio. ratio autem diuina, vt dicit Augustinus in lib. octuagesimo tertio quæst. est idea: idea autem non dicit actum intellectus sed formam excogitamam.

Dico tamen quarto, quòd proidentia differt ab idea: quia idea potest aliquo modo pertinere ad speculati-

nam cognitionem: prouidentia vero tantum ad practicum: eo quod importat ordinem directionis ad finem: vt dicit. S. Doc. de verita. q. 5. arti. primo. ad primum. potest tamen dici quod etiam pertinet ad speculatiuam cognitionem: quia quantum ad rationem nominis dicit tantum cognitionem ordinis eius in finem: quæ cognitio nondum dicitur practica: & sic forte intellexit præfenti dist. q. 2. ar. primo. ad primum. vbi dicit quod prouidentia potest pertinere ad speculatiuum intellectum. sed quia prouidentia secundum propriam acceptionem non dicit tantum notitiam rei & ordinis eius in finem: sed habet propositum exequendi: ideo proprie pertinet tantum ad practicum intellectum.

CONCLUSIO. II. Prouidentia est in intellectu: sed supponit actum voluntatis. Prima pars patet ex præcedenti conclusione. Secunda probatur. de veri. q. 5. arti. primo. Prouidentia præsupponit volitionem finis: cum dicit ordinem rerum in finem quin potest esse sine volitione finis: ergo præsupponit aliquem actum voluntatis.

CONCLUSIO. III. Prouidentia differt realiter à fato. probatur sic præfenti distinct. q. 2. arti. primo. ad quintum. Id quod est in Deo differt realiter ab eo quod est in creatura: sed ratio ordinis rerum vt est in Deo, dicitur prouidentia: & ipse ordo rebus inditus dicitur fatum: ergo &c.

Corolla. Fatum potest dici tantum vnum: eo quod ordo in rebus existens est per comparisonem ad vnum principium. possunt etiam dici multa in quantum sunt multæ causæ mediæ & multi effectus ordinati. Iste autem ordo rerum, qui dicitur fatum est relatio: quamuis aliquando doctores abhorreant hoc nomen fatum vt vitent errorem dicentium omnia necessitari à cælo.

Contra probationem arguit Aureo. Fatum est effectus præficientiæ: ergo non est effectus prouidentie. antecedens probatur, tum auctoritate Augu. hoc dicentis lib. 5. de ciuitate Dei. tum ratione. sic mali mores hominum cadunt sub fato, & non cadunt sub prouidentia: sed bene sub præficientia. ergo fatum est effectus præficientiæ

tantum.

Respondeo. Primo negatur consequentia: quia prouidentia includit præficientiam & aliquid addit scilicet applicationem ad opus vel ad finem: & ideo quicquid cadit sub præficientia, cadit etiam sub prouidentia & sic intelligit Augu. quod fatum pertinet ad præficientiam non simpliciter: sed in quantum præficientia includitur in prouidentia.

¶ Dico secundo. quod mali & vitiosi actus hominum cadunt sub prouidentia: non quia ad eos Deus aliquid ordinat: sed quia eos ad aliud ordinat scilicet ad pœnam: & sic negatur antecedens.

¶ Multas alias conclusiones recitat quæ sunt. S. D. tertio contra gen. cap. 92. Quarum vna est hæc, quod motus bene fortunatorum reducit ad custodiam angeli: sicut ad causam.

Contra quam sic arguit Aureo. custodiens non causat impedientiam à salute: sed diuitiæ secundum quas aliquis dicitur bene fortunatus, impediunt aliquando à salute: ergo non causantur ab angelo custodiente.

¶ Respondeo, quod diuitiæ & honores & huiusmodi aliquibus profunt ad salutem: & hi dicuntur bene fortunati verè: & per consequens iste effectus reducitur ad custodiam angelicam. Alij sunt quibus diuitiæ non sunt ad salutem: sed ad damnationem: & isti non sunt vere bene fortunati sed tantum apparenter. & in his tales effectus non reducuntur ad angelicam custodiam: loquitur autè. S. D. de bene fortunatis secundum veritatem.

QVAESTIO. II.

Quaritur secundo. Vtrum prouidentia & præficientia imponant rebus necessitatem.

PRO ista quæstione hæc est prima conclusio. Præficientia non imponit necessitatem rebus præficientis. Hanc sic probat præfenti dist. q. 1. art. 1. Nullus actus à voluntate, cuius actus semper est in egredi, & nunquam in egresso esse imponit rebus necessitatem: quia cum voluntas sit libera, & eius velle non sit egressum, potest egredi & non egredi: sed præficientia cum sit eorum que tantum Deus.

Quomodo intelligatur quod fatum pertinet ad præficientiam.

Virum diuitiæ bene fortunatorum sint ab angelis.

Deus scit scientia visionis, est actus imperatus à voluntate diuina: cuius actus semper est in egredi secundum rationem. ergo. &c.

¶ Ex hoc sequitur, quod licet præficientia me peccaturum: tamen est possibile in sensu diuino, cum hoc non præficientia, nec præficientia: & per consequens possibile est, me non peccare, vnde nulla necessitas imponitur mihi ad peccandum. Dico tamen, quod ista conditionalis est necessaria. si deus præficientia Sortem peccaturum: Sortes peccabit. sed antecedens non est necessarium absolute: sed tantum necessitate immutabilitatis: quia posito, quod sciat, non potest mutari de scire in non scire: cum hoc tamen stat contingentia rerum. Et declaratur à simili, sicut enim impossibile est me videre Sortem currere, & quod ipse non currat: quia visus meus fertur super illum cursum, vt est in mea præficientia, nec tamen visus meus imponit illi cursui aliquam necessitatem, ita nec diuina scientia rebus præficientis. Et tamen in his aliqua differentia, quia ego possum mutari de videre in non videre cursum Sortis, deus autè si præficientia aliquid, non potest postea non præficientia.

¶ Quinque argumenta Aureoli sunt soluta alibi, quæ tamen facit hic.

CONCLUSIO. II. Diuina prouidentia nullam necessitatem absolutam imponit rebus contingentibus præficientis. huius probatio patet ex præcedenti conclusione.

Contra arguit Aureolus. ¶ primò, quæcunque eueniunt immutabiliter, eueniunt necessariò necessitate absolute: sed omnia præficientia eueniunt immutabiliter, cum eueniant infallibiliter, ergo. &c.

¶ Respondeo. Primò negatur maior. vt patet ex prædictis.

¶ Dico secundo. quod dupliciter aliquid potest euenire immutabiliter. Vno modo proprie, quia si est vèterum, & non potest mutari de vètero in non venturum, nisi fortè quando ponetur in actum, quia tunc erit, & tamen non erit futurum, & sic conceditur minor: & negatur maior. Alio modo improprie, quia: scilicet non est in potentia aliter facere, quin illud eueniat, & sic negatur minor, nec sic euenire immutabiliter est idem: cum euenire infallibiliter.

ter, quia infallibilitas importat solam negationem deceptionis & fallaciæ, puta quia existimatur aliquid esse futurum, quod tamen non eueniet, quod non potest esse in deo. Immutabilitas autem isto secundo modo dicit negationem non solum mutabilitatis, sed esse potentie ad oppositum. Certum est autem in deo esse talem potentiam, qua potest facere ne futura eueniant.

CONCLUSIO III. Prædestinatio non imponit necessitatem absolutam prædestinatis ad saluandum, quin quilibet eorum secundum se possit damnari, non tamen ista copulatiua est possibile, iste est prædestinatus, & iste non saluabitur. primam partem ponit S. D. primo. di. 4. q. 3. art. 1. & eius probatio patet ex præcedentibus. Sic enim res alba potest esse nigra, non tamen secundum, quod est alba: ita ille, qui est prædestinatus, potest damnari, non tamen vt stat sub prædestinatione. Ita ergo propositio, prædestinatus potest damnari: est vera in sensu diuino, & est falsa in sensu composito. sicut & ista, albus potest esse niger, licet in eis sit duplex dissimilitudo. Primò quia, res alba potest mutari de albedine in nigredinem, prædestinatus autem non potest mutari de prædestinato in non prædestinatum. Secundo quia prædestinatus potest nunquam fuisse prædestinatus, quia actus prædestinationis nunquam cadit in præteritum sicut nec in futurum, albus autem non potest non fuisse albus.

Contra arguit Aureolus. Si prædestinatus immutabiliter saluatur: & præficientia immutabiliter damnatur, ergo præficientia frustra conatur ad bonum, & per consequens datur ei materia desferendi.

Respondeo. negatur consequentia. quia licet non possit tollere actum diuine voluntatis: potest tamen facere aliqua, cum quibus non stat prædestinatio, scilicet peccare vsque in finem.

Secundo arguit. Manente conditione immutabili, fatuum est conari ad tollendum id, quod est immutabile: illa conditione manente. sicut fatuum est conari, quod Sortes non moueatur, manente conditione, quod currat: sed prædestinatio & prouidentia, semper manent: ergo si res eueniant necessariò vt stant sub prouidentia & prædestinatione: fatuum est conari ad oppositum.

Duplex dissimilitudo inter hæc, potest damnari & albus potest esse niger.

Aureol.

Cur catholici doctores non nunquam horreant nomen fati.

Aureo. hic.

Respondeo. Conceditur totum in sensu composito. vanum est enim conari qd aliquid simul sit prouisum & nõ eueniat. Sed in sensu diuino negatur maior. quia significat qd demonstrata re, quæ immutabiliter eueniet, supposita conditione aliqua, quæ stat, & est mutabilis: vanum sit conari ne res cui talia accidunt eueniant. Absolutè enim loquendo possibile est illi respectum rationis positum à prædestinatione in Deo, vel in re prædeterminatione in Deo, vel in re prædestinata non esse: cū non sit necessè esse, licet posito qd ille respectus sit vel possit postea non esse: & qd ille respectus consequatur actum diuini intellectus, & diuinæ voluntatis, qui nunquam transit in præteritum, etiam ipse nunquam est præteritus, vnde non est necessariò in æternitate, nisi necessitate immutabilitatis.

CONCLUSIO IIII. Fatū non imponit omnibus fatatis necessitatem. Hanc sic probat. 1. q. 16. ar. 3. Effectus corporum cœlestium & aliarum causarum secundarum potest impediri, saltem in omnibus. ergo fatum non imponit omnibus necessitatem consequentia patet. quia talis ordo secundarum causarum ad aliquos effectus dicitur fatum.

CONCLUSIO V. Diuina prouidentia est certa, & infallibilis, & eius certitudo addit supra certitudinē præscientiæ. Prima pars sic probatur, tertio contra gen. cap. 9. diuina prouidentia non potest falli ex mutatione diuinæ voluntatis, nec ex causis secundis, cum omnes administrant diuinę prouidentię, nec ex defectu virtutis actiue, & passiue in rebus, cum omnis virtus actiua & passiuua sit in eis secundū dispositionem diuinę prouidentię. ergo nullo modo est fallibilis. Secunda pars sic probatur. de veri. q. 7. ar. 3. præscientia dicit tantum certitudinem cognitionis, prouidentia autem dicit certitudinem cognitionis & ordinis: ergo additur ad certitudinem præscientię.

CONCLUSIO VI. Certitudo prædestinationis addit ad certitudinem prouidentię. Hanc si probat vbi supra. Certitudo prouidentię non est respectu particularis: nisi, quando causa proxima necessariò producit effectū. sed prædestinatio est certa etiā respectu particularis, licet causa proxima pu-

ta liberum arbitrium non necessario agat. ergo. Potest enim esse certitudo ex concursu multarum causarum deficere possibilem, quarum vnā Deus ordinat loco eius, quæ deficit. ita est in proposito: nam liberum arbitrium potest deficere à salute, tamē in eo quem deus prædestinat, tota tāta adminicula ponit, puta exhortationes, orationes, & huiusmodi, quod tandē saluabitur.

CONCLUSIO VII. Licet tam numerus prædestinatorum quàm reprobatorum est in Deo certissimus, tam materialiter quàm formaliter, taliter est certus primus quàm secundus. Prima pars sic probatur. 1. q. 2. 3. artic. 7. Deo est certum, qui & quot saluabuntur, ergo numerus prædestinatorum, & præcitorū est Deo certus tam materialiter quàm formaliter. Secunda pars sic probatur. de veri. q. 6. ar. 4. certitudo prædestinationis. est certitudo cognitionis & ordinis: certitudo autē præscientię est certitudo cognitionis tantum. ergo aliter est certa prædestinatio quàm præscientia.

Contra arguit Aureol. † Si Deus præfinitet numerum prædestinatorum: sequitur quod non vellet omnes saluos fieri: cuius oppositum dicit apostolus. sequitur etiam qd aliquos destinaret ad peccatum: sed hoc est falsum. ergo.

Respondeo. negatur consequentia. pro prima parte, loquendo de voluntate antecedente de voluntate autem consequente concedo, nec sic loquitur apostolus. negatur etiam consequentia pro alia parte, quia Deus nullum destinat ad peccatum: licet aliquos non destinat ad vitam, quos præcitis eorum meritis, ordinat ad penam. Nec valet ista consequentia, Deus non destinat istum ad vitam, ergo destinat ad peccatum, quia datur medium, scilicet permittere peccatum, quod tamen non est destinare ad peccatum.

DISTIN. XL.

N di. 40. queritur. Vtrum prædestinati de necessitate saluentur.

PRO questione hæc est prima conclusio. Prædestinatio essentialiter pertinet ad intellectum. Hanc sic probat. de veri. q. 6. art. 1. Quicquid est ratio ordinis alicuius rei in vitam æternam: pertinet ad intellectum, cuius est ordinare, sed prædestinatio est huius-

Aur. hic.

Ne in errorem pro rursus, intellige hæc nostras superare mentes.

Aureo.

Vtrum prædestinatio sit ordo.

Difficillima } pror sus qd, subtilissimæ materia perbreuis & quam absolutissimè hic expeditur, ut satis doctis faciamus nõ curiosis.

modi: ergo. &c.

Contra minorem arguit Aureo. Iste ordo est propositum diuinæ voluntatis, aut est quid existens in diuino intellectu obiectiue, sed nullum istorū est prædestinatio: ergo. &c. maior patet ex sufficienti diuisione. minor probatur. Pro prima parte velle diuinum abstrahit ab omni futuritione: ergo non est prædestinatio, quæ respicit aliquid vt est futurum: sicut ex vi nominis patet. Secunda pars probatur. prædestinatio habet causalitatem super consecutionem gloriæ, sed ordo existens in intellectu obiectiue non habet causalitatem, quod patet. Si enim esset in intellectu angeli eo vel humano non causaret salutem: ergo. &c.

Respondeo. Ordo aliquis nõ est prædestinatio, sed ratio ordinis est prædestinatio. Et hæc ratio ordinis est ipse diuinus intellectus, & diuina essentia, quæ est obiectiue in intellectu vt cognitum in cognoscente.

Ad imprecationem dicitur, qd habet causalitatem eo modo, quo diuina scientia adiuncta voluntate. prima parte. qd. 19. ar. 4. ad quartum.

CONCLUSIO II. Prædestinatio addit super prouidentiam. primo sent. 40. q. 1. ar. 2.

CONCLUSIO III. Prædestinatio realiter est in prædestinate & nõ in prædestinato, licet aliquid ponat in prædestinato. 1. parte. q. 2. 3. ar. 2. & primo sent. vbi. 3. ar. 1. ad primum.

CONCLUSIO IIII. Liber vitæ differt secundum rationē à prædestinatione, licet sit prædestinatio secundum rem. prima parte. q. 2. 4. art. 1. Item de veri. q. 7. art. 4. Et primo sent. vbi. 3. q. 3. ar. 3. Item. 3. sen. di. 3. 1. q. 1. ar. 1. quæstiuncula prima.

CONCLUSIO V. Reprobatio est præscientia iniquitatis cum voluntate permittendi casum in culpā, & inferendi damnationem pro culpa. prima parte. q. 2. 3. ar. 3. Item primo sent. vbi supra. q. 4. art. 1. Item de veri. q. 6. ar. primo ad vltimum.

CONCLUSIO VI. Reprobatio aliter se habet ad malum reprobati, quàm prædestinatio ad bonū prædestinati. prima parte. qd. 2. 3. ar. 3. ad secundum.

CONCLUSIO VII. Noti-

tia quàm Deus habet de reprobatione malorum, non dicitur liber mortis, sicut notitia, quàm habet de prædestinatione beatorum, dicitur liber vitæ de verita. q. 7. artic. 8. Item prima parte. quæstio. 2. 4. artic. primo ad tertium. Item tertio senten. quæst. secunda. artic. 2. licet videatur à prædictis distinnare.

DISTIN. XLI.

N dist. 41. Queritur vtrum præscientia meritorum sit causa prædestinationis.

PRO hac questione hæc est prima conclusio. Nec merita, nec demerita sunt causa prædestinationis ex parte actus prædestinantis. hanc sic probat. 1. parte. q. 2. 3. ar. 5. Quicquid est causa actus prædestinantis est causa diuinæ voluntatis, quæ includit prædestinationem. sed nulla est causa diuinæ voluntatis. ergo. &c.

CONCLUSIO II. Effectus prædestinationis non datur alicui propter merita existentia in alia vita.

CONCLUSIO III. Merita existentia in hac vita non sunt ratio effectus prædestinationis, eo modo quo dixit Prælagius, dicens, qd alicui datur effectus prædestinationis, & alteri non: quia vnus dedit initium, se preparando, & alius non.

CONCLUSIO IIII. Merita sequentia effectum prædestinationis non sunt causa prædestinationis.

CONCLUSIO V. Licet aliquis effectus prædestinationis in particulari habeat causam ex parte nostra: nam gratia est causa meritoria glorię: tamen totalis effectus prædestinationis nullam habet causam ex parte nostra.

CONCLUSIO VI. Diuina bonitas est causa totalis effectus prædestinationis, omnes istas conclusiones ponit. S. T. 1. parte quæstione vigesimatertia.

CONCLUSIO VII. Ex diuina bonitate sumitur ratio prædestinationis & reprobationis aliquorum hanc sic probat vbi supra ad tertium: Ex eo sumitur ratio prædestinationis & reprobationis. vnde sumitur ratio manifestationis diuinæ iustitię & mi-

Reiicitur opinio Pelagij.

sericordia: quia per prædestinationem manifestatur misericordia, & per reprobationem iustitia. sed diuina bonitas est ratio quæ manifestetur in rebus iustitia & misericordia. ergo. &c.

Aur. hic. q. 1.

Arguit Aureo. contra. Primo dato quod nullus esset reprobatus, adhuc manifestaretur in beatis iustitia: cum apostolus dicat, reddiram esse sibi coronam iustitiae. ergo ratio reprobationis non est manifestatio iustitiae.

Respondeo. negatur consequentia. quia si nullus damnaretur non reluceret diuina iustitia tot modis. non enim reluceret iustitia punitiua æternaliter.

Secundò arguit. Nullum per se intentum est ratio eius, quod est intentum solum per accidens. sed iustitia Dei est intenta per se, & reprobatio per accidens, cum sit malum. ergo iustitia non est causa reprobationis.

Respondeo. negatur minor pro secunda parte. Præsciens enim Deus aliquorum peccata quæ nullo modo ab eo sunt intentata, proposuit non liberare eos in presenti, sed punire in futuro. quod est reprobare, nec est verum quod reprobatio sit mala: vnde Deus reprobando aliquos, non facit malum, sed proponit permittere mala, ut inde eliciat aliquod bonum. scilicet aliquæ gradum perfectionis vniuersi, & hoc pertinet ad optimum prouidentem, licet hoc cedat in malum aliquarum particularium partium vniuersi. quia bonitati præponderat bonitas vniuersi.

Reprobatio respertinet ad optimum prouidentem.

Reprobatio diuersi modo pœnæ & malitiam.

Dico secundò, quod reprobatio respicit duo. scilicet malitiam & punitiōem, tamen aliter & aliter: quia punitio cum cadat sub recto ordine prouidentiae & reprobationis, quæ est pars prouidentiae, ordinatur ad aliud. scilicet ad manifestationem diuinæ iustitiæ, & etiam ad ipsam aliud ordinatur, scilicet culpa. Malitia vero quia exit à recto ordine, ordinatur tantum ad aliud. scilicet ad pœnam: nec ad ipsam malitiam aliud ordinatur.

Contra arguitur. Omne prouisum à Deo est tantum à Deo: sed malitia ex dictis in hac responsione est prouisa à Deo. ergo sequitur, quod sit creata à Deo.

Prouidentia Dei.

Respondeo. negatur maior: de eo, quod est prouisum solum prouidentia

approbationis.

Tertio sic arguitur. Nulla iustitia punitiua est per se intentata, sicut nec pœna. ergo reprobatio non est in aliquo, ut eluceat iustitia punitiua.

duplex, cõcessionis & approbationis.

Respondeo. negatur antecedens. cum omnis spiritus iustitiæ sit quædam perfectio, & per consequens propter se appetenda. concedo tamen, quod pœna non appetitur propter se, sed propter ordinem iustitiæ, in ea relucentem.

CONCLUSIO. VIII. Sola diuina voluntas est ratio, quod istos reprobet & illos eligat in gloriam. hanc probat. 1. quæst. 2. 3. ar. 5. ad tertium. auctoritate apostoli ad Rom. 9. capit. & Matth. 20.

Aur. vbi supra.

Verum Deus aliquæ reprobet pro libito voluntatis.

Contra arguit Aureol. quicunque aliquos reprobat pro libito voluntatis suæ, videtur delectari in pœnis & esse crudelis, sed Deus non est crudelis: ergo nullum reprobat pro libito voluntatis suæ.

Respondeo. negatur maior. si talis non intendat pœnam per se, sed ordinem iustitiæ quo culpa ordinatur in pœnam, & pœna in relucentiam diuinæ iustitiæ, & illa relucet in diuinam bonitatem, quæ omnia sunt in diuina reprobatione.

Dico secundò, quod Deus non ordinat hominem ad pœnam purè ex libito voluntatis suæ, scilicet absque demerito hominis, quia licet nulla sit causa reprobationis ex parte reprobantis, tamè effectus reprobationis habet causam ex parte reprobati. scilicet: quæ non est effectus reprobationis: sed est causa meritoria effectus reprobationis, nec est crudelitatis tribuere rei id, quod ei conuenit secundum eius dispositiones, dispositiones autem peccatoris merentur pœnam æternam.

DISTIN. XLII.

IN distinct. 4. 2. Queritur utrum in Deo sit omnipotentia.

PRO quaestione hæc est prima conclusio. Nulla potentia passiva adæquat potentiam actiuam Dei: quamuis materia prima possit multas formas recipere, ad quas non est in potentia naturali. Prima pars sic probatur. tertio contra gen. ca. 2. 2. Nulla potentia finita adæquat potentiam infini-

Tex. 59.

Aur. in 2. di. 4. 1. q. 1.

Potentia materia duplex naturalis & obediens.

In materia sunt inchoationes formarum, & pertinent ad potentiam passiuam.

infinitam, sed potentia actiua Dei est infinita, & potentia passiuam materiæ est finita: cum non sit ad quantuncunque quantitatem. ut dicit philosophus. 3. phys. h. 7. nec ad omnem formam, sed tantum ad formas naturales. ergo. &c. Secunda pars probatur. Multas formas potest inducere Deus in materia: quæ non possunt induci per agens naturale, ut est glorificatio corporum, & alia huiusmodi. ergo materia non est ad eas in potentia naturali.

Contra secundam partem arguit Aureo. primo. Si ignobilior differentia est in natura: oportet & nobiliorem differentiam in natura esse in eodem ordine, sed potentia materiæ & actus sunt differentia quarum ignobilior, scilicet licet materia, est nata recipere omnes formas, ut dicit Commen. primo phys. com. 69. oportet ergo dare vnam actum infra eundem ordinem. scilicet in ordine creaturæ, quod possit trahere materiam ad omnes istas formas.

Respondeo, & dico primò, quod in materia est duplex potentia. Vna est potentia naturalis, quæ non est aliud ab ipsa essentia materiæ cum respectu ad actum primum, qui est esse inducibile per agens naturale. propter hoc enim potentia materiæ non distinguitur ab eius essentia, quia actus & potentia sunt in eodem genere, sed actus quem primo & per se respicit potentia materiæ est esse substantiale. ergo potentia materiæ est in eodem genere. scilicet in genere substantiæ. omnis autem distincta ab essentia eius cuius est potentia est accidens. Alia est potentia obediens, quæ etiam est ipsa essentia materiæ secundum rem, sed addit respectum ad potentiam actiuam Dei. Dicitur enim potentia obediens in ordine ad ea, quæ possunt induci tantum per agens supernaturale. loquendo ergo de potentia naturali conceditur maior. sed de obediens negatur, quia agens, quod inducit formam, ad quam materia est in potentia obediens, non est in eodem ordine cum materia, sed extra omnem ordinem creaturæ & iste est Deus.

Dico secundò, quod præter hoc sunt in materia etiam inchoationes formarum, & pertinent ad potentiam passiuam.

siuam eius. cum non sint aliud nisi habitus materiæ ad recipiendum. Sunt etiam rationes feminales, quæ non sunt aliud quam virtus actiua incompleta in natura, ut calor, frigus, forma ignis, virtus solis & huiusmodi. & dicuntur feminales, quia rerum individuus primo creatis collatae sunt: ut ex eis quasi ex feminibus producerentur & multiplicarentur res naturales. Præter istas dantur etiam formæ primordiales, quæ sunt ipsæ formæ rerum, ut existunt in arte diuina. Nam ut sic sunt principia prima rerum producerarum 2. distinctione 18. quaestio. 1. articulus.

rationes formarum rationes feminales.

Forma primordialis.

Contra id quod dictum est de potentia obediens arguit sic Aureo. Si potentia obediens est essentia materiæ, cum tali respectu, sequitur quod sit quid posituum, sed hoc est falsum. ergo maior patet. minor probatur: creaturæ quæ nondum creatæ sunt, dicuntur esse in potentia creatoris. sed hoc non est ratione alicuius positiui, quod sit in eis. ergo. &c.

Aur. vbi supra. Vtrum potentia obediens sit essentia materiæ tali respectu.

Et confirmatur: quia illa relatio, quæ dicitur fundari in materia in ordine ad Deum, est etiam ipsa in potentia obediens. ergo fundat aliam relationem, & illa aliam, & sic in infinitum.

Duplex potentia obediens.

Respondeo. quod duplex est potentia obediens, vna ad recipiendum, & hoc conuenit tantum materiæ & loco, & alijs potentijs receptiuis, & talis potentia est quid posituum. Alia est potentia ad esse, vel non esse, & ista conuenit omni naturæ in ordine ad Deum. prima potentia est realis, & de tali loquebamur. secunda est rationis, & de tali procedit argumentum. relatio enim rationis potest fundari in re non existente.

Ad confirmationem dico, quod illa relatio est in potentia obediens secundo modo, & non primo modo.

Dico secundò, quod potentia obediens quæ habent ea quæ nunquam producerentur & quæ solū sunt creabilia: non est aliud ab illa relatione rationis. illa autem quæ licet nunquam erūt, tamen non tantum sunt creabilia, sed quæ Deus posset materiæ imprimere, licet nunquam imprimet: habent potentiam quæ est relatio realis in materia fundata & ad Deum terminata.

Secundo principaliter arguit. Si materia est in potentia ad aliquam formam, quæ non potest induci per agens naturale:

hoc effet maximè de illis, quæ sũt per miraculum : vt est resurrectio mortuorum, sed talis forma. scilicet anima potest induci per agens naturale ordine quodam: vt dicitur. 8. meta. com. 1 8. nã cadauer resoluitur in quatuor elementa: deinde formæ quæ sunt inter quatuor elementa generabuntur: & sic vita generabitur necessaria.

Exemplificatio formarum, quæ nequeunt induci ab agente naturali.

¶ Respondeo. negatur minor : quam iste probat vno exemplo vniuersaliter: quæ probatio est nulla. Multæ enim aliarum formæ sunt, quæ nullo modo possunt induci ab agente naturali creato: vt patet de subtilitate, & agilitate, & alijs dotibus corporum glorificatorũ, vt patet de stella, quæ Magis apparuit, vt patet de loquutione alinæ Balaam. & de huiusmodi.

CONCLUSIO II. Potentia Dei est omnipotentia: probat hanc sic. secundo contra gen. c. 2. illa potentia est omnipotentia, quæ potest in omne ens, sed potentia Dei est huiusmodi. ergo &c. maior patet ex terminis: minor probatur. omnis virtus perfecta p̄t in omnia, quæ continentur sub suo adæquato obiecto, sed potentia Dei est perfecta, & eius obiectum adæquatum est ens: cum vniuersalissimæ causæ respondeat vniuersalissimus effectus: ergo potest in omne ens.

Ex hoc sequitur primo corollarie, quod Deus dicitur omnipotens: quia p̄t in omne, quod non implicat contradictionem. probatur. 1. par. q. 2. 5. art. 3. Deus dicitur omnipotens: quia potest omne, quod habet rationem entis, siue quod potest esse terminus actionis, sed omnia, quæ non implicant contradictionem possunt habere rationem entis: ergo. &c.

Corollarium secundum. Deus non potest facere præterita non fuisse: probatio huius est, quia præterita nõ fuisse implicat contradictionem.

Contra primum corollarium: arguit Aureo. Deus potest facere accidens sine substantia, & animal sine omni membro organico, & duo corpora esse simul in eodem situ, & aliquid ex nihilo, sed omnia ista implicant contradictionem. ergo Deus p̄t facere aliqua, quæ implicant contradictionem.

Ex his concludit, quod potest omnia illa: quæ non repugnant primo princi-

pio, scilicet quod affirmatio & negatio non possunt simul eidẽ conuenire. huic autem principio dicit repugnare tantũ illa: in quibus oppositum diffinitionis prædicatur de diffinito.

Respondeo. Primò dico, quod quicquid Deus potest facere, p̄t etiam nobis reuelare saltem successiue, & si fortè non simul. Deus autem non p̄t nobis reuelare aliquid contrarium rationi naturali, cum omne quod Deus reuelat, sit verum, & nullum verum contrariũ sit rationi naturali, licet aliquod verũ sit supra rationem naturalem.

¶ Dico secundò. quod non solũ est impossibile id, quod repugnat propositioni veræ in primo modo dicendi per se, in quo diffinitio prædicatur de diffinito, sed etiam est impossibile id, quod repugnat propositioni veræ in secundo modo dicendi per se. nam ista est simpliciter impossibilis. aliqua humanitas est quæ non dependet à Deo. & ista, aliquid distinctum à Deo est æquale Deo. & multæ tales propositiones in quibus propria passio negatur de subiecto suo quas Deus de sua potetia absoluta nõ posset verificare.

¶ Dico tertio ad exempla. & ad primum dico, quod non est contradictio accidens esse sine subiecto, quia esse in subiecto non est diffinitio, nec propria passio accidentis. sed eius diffinitio est, quod accidens est res, cui debetur esse in subiecto: vt dicit Auicenna. & S. D. in perlis. que locis. Animal vero esse sine membris organicis est simpliciter impossibile: quia vt dicit secundo contra gen. c. 49. Omne compositum ex materia est quantum: quia quantitas est propria passio substantiæ corporeæ: & 4. distin. 10. q. 2. ar. 3. dicit quod organizatio est de ratione corporis viui. Ad alia exempla dico, quod non implicant contradictionem, de duobus quantis simul existentibus in eodem loco. probat. 4. di. 44. q. 2. art. 1. q. 3. ad secundum. de fieri aliquid ex nihilo. probat prima. quæst. 4. 5. art. 5. & secundo contra gen. cap. 16. & 17. & 18.

Contra secundum corollarium arguit Grego. primo. Deus p̄t facere Adam non fuisse. ergo p̄t facere præterita non fuisse. consequentia patet. antecedens probatur, quia Adam non fuisse, non implicat contradictionem: ergo

Nullũ verũ est contrariũ rationi naturali, licet aliquod sit supra.

Impossibile quoque dicitur repugnans secundo modo dicendi per se.

Impossibile est animal esse non organicum.

Gre. q. 1. Virum Deus potest facere, quod præterita nõ fuerint.

ergo &c. consequentia patet. antecedens probatur. hoc prædicatum non fuit nõ repugnat huic subiecto Adam cum aliquando steterit in veritate cum tali subiecto: nam antequam Adam sciret hæc erat vera: Adam non fuit.

Respondeo. aliquid dicitur impossibile dupliciter. Vno modo simpliciter & per se. Alio modo per accidens: impossibile per se est id, quod habet impossibilitatem ex repugnantia terminorum. & hoc modo ista non est impossibilis. Adam non fuit: vt argumentum probat. Impossibile per accidens est, quando subiecto accidit oppositum prædicari: & hoc modo ista est impossibilis: Adam non fuit: quia huic subiecto Adam accidit præteritio: cui repugnat hoc prædicatum: non fuit.

Impossibile duplex per se & per accidens.

¶ Dico tamen, quod ista est impossibilis per se: præteritum non fuit: quia æquipollet isti: id quod fuit non fuit: quando autem dicimus Deum non posse impossibilia: non solum loquimur de impossibilibus per se: sed etiam per accidens.

Contra. præteritio est accidens commune: cum non sequatur ex principiis essentialibus Adæ. ergo Deus potest eã remouere ab Adã. & per consequens facere, quod non fuerit.

Præteritum non fuisse est impossibile per se.

¶ Respondeo. negatur consequentia: quia licet præteritio Adæ sit accidens commune: tamen est ab eo inseparabile: quia consequitur propriam causam factiuam Adæ scilicet productionem eius.

Secundò, arguit sic. Deus potest æternaliter non voluisse vnquam producere Adam, cum non produxerit ex necessitate naturæ: ergo potest cum non produxisse.

Respondeo. negatur antecedens: nõ quod sit necessariũ simpliciter Deum voluisse productionẽ Adæ: sed quia est necessariũ necessitate immutabilitatis.

Tertio. Si Deus non potest facere quod præteritum non fuerit sequitur quod potest esse mendax: hoc est. falsum. ergo &c. consequentia probatur. posito quod Deus reuelauerit mihi antichristum esse futurum, & cauauerit in me assensum respectu talis propositionis: tunc arguo sic. Deus non potest facere, quin reuelauerit per te: & tamen potest facere, quod antichristus non non eueniat. ergo Deus potest me de-

decipere: & sic potest esse mendax. Respondeo. negatur consequentia: quia stante reuelatione diuina: necesse est antichristum euenire necessitate immutabilitatis: licet non necessitate absoluta. Et si poneretur: quod antichristus non eueniet: statim depõneretur ista: Deus reuelauit antichristum esse futurum. Et sic est dicendum de omnibus huiusmodi propositionibus. Patet ex dictis, & ex his quæ dicuntur dist. 45. quantum valeat distinctio de necessario simpliciter: & de necessario immutabiliter: & de necessario per se: & necessario per accidens. Nam sine his multa argumenta. dissolui non possunt.

DISTINCT. XLIII.

N dist 43. quæritur. Vtrum Deus ex sua infinitate possit omnem creaturam in infinitum facere.

PRO meliore quæst. hæc est prima conclusio. Deus non est infinitus secundum quantitatem molis continuã vel discretam. Prima pars probatur. Omne continuum est corporeum. sed Deus non est corporeus. ergo. Secunda pars probatur. Deus est tantum vnus ergo non est infinitus discrete.

CONCLUSIO. II. Deus non est infinitus priuatiue. hanc sic probat de poten. q. 1. art. 2. Omne infinitum priuatiue est natum habere finem: sed Deus non est natum habere finem: cum non sit quantus. ergo &c.

CONCLUSIO. III. Virtus diuina est infinita negatiue. hanc sic probat: primo. contra gen. capi. 43. Id cuius perfectionis nullus est terminus: est infinitum negatiue: sed diuina virtus est huiusmodi. ergo &c.

CONCLUSIO. IIII. Diuina essentia & omnia, quæ ei conueniunt sunt infinita. Hanc sic probat præsentia dist. ar. primo. Id cuius esse nullo modo in alio est receptum, est omnino infinitum: sed Dei esse nullo modo in alio est receptum: cum sit per se subsistens. ergo &c. maior probatur: quia ratio, quod aliquid formaliter sit finitum est quia in alio recipitur: sicut patet quod forma finitur per materiam, in qua recipitur. esse autem est formalissimum. ergo. &c.

Contra istud vltimò dictum in probatione huius conclusionis arguit

Aureo. hic. q. 1.

Aureo. † primo. materia non est causa limitationis formæ in genere causæ efficientis nec formalis nec finalis: quia non est finis formæ: sed econuerso vt dicitur, 2. physico. † nec in genere causæ materialis. ergo nullo modo est causa finitatis formæ. consequentia patet & antecedens pro tribus primis partibus: pro vltima probatur. causalitas materiam consistit in recipere: ergo non dat formæ limitationem: quia recipere non est dare.

Respondeo negatur vltima pars antecedentis Ad probationem dico: quod aliquid potest dicere causalitatem dupliciter. Vno modo propriè: & sic dico quod limitare formam, non dicitur propriè causalitatem. Alio modo potest dicere modum causalitatis & sic limitare formam dicitur modum causalitatis materialis. concedo ergo ad argumentum: quod materia non dat formæ limitationem: tamen limitatio consequitur formam eo ipso, quod recipitur in materia: quia propter talē receptionem, non habet omnem modum perfectionis sibi possibilem.

Secundò arguit sic. Materia & forma sunt æqualis amplitudinis: quod ad esse & quo ad rationem. ergo vnum nõ limitat aliud. consequentia patet: antequam probatur. Materia nunquam habet esse nisi per formam: & forma nunquam habet esse nisi proportionatū materiæ. & sicut forma est de cõceptu speciei ita & materia. ergo sunt æqualis amplitudinis quod ad esse, & quo ad rationem.

Respondeo. negatur antecedens: quia amplitudo formæ excedit amplitudinem materiæ. Ad probationem negatur prima pars antecedentis. quis repugnat materiã habere nisi per formam. forma autē fieri potest sine materia: & habere nobilius esse, quam habeat materia. sicut si esset vna albedo separata ab omni subiecto: ipsa quidem esset limitata quo ad essentiam & quo ad esse simpliciter: esset tamen illimitata quod ad esse debi. um suæ naturæ: vt infra dicitur. hoc tamen non potest fieri in formis substantialibus: quia earum esse consistit in indiuisibili.

Tertiò. quantitas existens in sacramento non est infinita: & tamen non est in subiecto. ergo non omnis forma accidentalis separata ab omni subiecto est infinita. consequentia patet cum

minori. Maior probatur. Primò nulla res eadem manens, potest transire de finitate ad infinitatem: sed illa quantitas est eadem, quæ fuit in pane. ergo. &c.

Secundò illa quantitas est digitalis vel alterius determinatæ speciei. ergo non est infinita.

Respondeo. Primò, quod illa quantitas est finita: quia diuina virtute manentur in esse, quod habebat in substantia panis: posset tamen fieri infinita: non quidem priuatiuè: quia semper est determinatæ latitudinis & longitudinis, sed negatiuè, puta quantum ad rationem quantitatis continuè pedalis vel digitalis, quia nihil pertinens ad rationem illius speciei, sibi deesset: non tamen esset magis extensa quam sit modo quantitas pedalis in baculo.

Ad primam probationem dico: quod licet nihil finitum possit fieri infinitum simpliciter, potest tamen fieri infinitum secundum esse proprium alicuius speciei, & finitum priuatiuè potest fieri infinitum negatiuè.

Ad secundam probationem negatur consequentia: quia cum determinatione speciei stat infinitas, quantum ad esse debitum illius speciei.

CONCLUSIO. V. Aliquem modum infinitatis habet potentia Dei, quem non habet eius essentia. hanc sic probat de potentia. q. 1. arti. 2. potentia habet infinitatem in ordine ad obiecta, sed essentia non habet talem modum infinitatis: cum non dicitur ad aliud. ergo &c. minor patet. maior probatur. potentia diuina nunquam tot effectus facit, quin plures facere possit. nec nunquam ita intensè agit, quin intensius agere possit, non quod intensio sit in diuina actione intrinsecè, sed vt intelligit obiectum. quædam enim mouetur à Deo efficacius & quædam minus efficaciter. ergo habet aliquam infinitatem in ordine ad obiecta.

CONCLUSIO. VI. Infinitas diuinæ potentie concluditur ex creatione rerum ex nihilo. Hanc sic probat prima parte. quæstio. vigesimo quinta arti. quinto ad tertium. qualis est proportio nullius potentie ad potentiam passiuam, talis est proportio potentie actiue agentis ex nulla potentia ad actiuam agentis ex aliqua potentia. sed nullius potentie ad ali-

Quantitas potest fieri infinita non priuatiue sed negatiue.

Cum determinatione speciei stat infinitas esse debitum eiusdem speciei.

ad aliquam potentiam, est infinita proportio, cum ens & non ens distent in infinitum: ergo potentia agens ex nulla potentia passiuam præsupposita, cuiusmodi est potentia creatiua: distat in infinitum à potentia creatiua, quæ agit ex aliqua potentia præsupposita.

Contra arguit Aureolus. † inter sonum & colorem nulla est proportio: & tamen inter potentiam attingentem colorem & attingentem sonum, non est infinita distantia. ergo non oportet potentias attingentes obiecta, inter quæ non est proportio distare in infinitum.

Respondeo. Primò dico, hanc rationem non esse ad propositum, quia S. Doc. loquitur de actiuis, & iste arguit de passiuis, nam potentia visua & auditatiua sunt passiuæ.

Dico secundò. quod distare proportio nabiliter contingit duobus modis. Primò, quâdo vnum excedit aliud in con simili excessu: qualis reperitur in numeris, secundum quod duplum, triplum, quadruplum sunt species proportionis. Alio modo, quia inter ea est quæcunque realis habitudo, & talis proportio est in omnibus entibus: quia datis quibuscunque vel vnum est ab alio, vel ambo ab vno tertio. Quæ distant improporcionabiliter per oppositum ad primum modum, non oportet quod distent in infinitum. Nam costa & diameter illo modo improporcionabiliter distant: nec tamen distant in infinitum. Quæ autem distât improporcionabiliter primo & secundò modo distant in infinitum, quia talia non possunt esse nisi ens, & purum non ens.

Secundò arguit. Quanto res minus est in potentia, tantò à minori virtute reducitur ad actum. ergo si est in nulla potentia, potest reduci ad actum à minima virtute. & per consequens non requirit virtutem infinitam.

Respondeo. negatur antecedens, illud enim dicitur esse in potentia in aliquo, quod ab vnicò motore potest reduci ad actum. vt dicitur. 9. met. † vnde statua magis est in potentia in cupro, quam in aqua. constat autem quod facilius sit statua ex cupro quàm ex aqua. Est autem deceptus iste arguens, quia existimauit illud esse magis in potentia, quod est in potentia remotiori ab actu, cum tamen sit totum oppositum.

CONCLUSIO. VII. Suppo-

sita eternitate primi motus, argui potest infinitas diuinæ virtutis. Hanc probat octauo Physicorum in illo capitulo, quod autem necesse est. & primo cõtra gen. c. 43.

Cuius conclusionis probatio vt pateat præmitto quinq̃ue.

Primò quod in omni motu requiruntur tria, scilicet mouens, mobile, & tempus mensurans motum.

Secundò. quod tempus motus potest dupliciter accipi. Vno modo secundum partes mobilis. Alio modo secundum partes magnitudinis, super quam transit mobile. nam vna pars mobilis prius pertransit aliquod signum magnitudinis, quàm totum mobile ipsum pertransit, similiter totum mobile prius pertransit vnam partem magnitudinis, quàm totam magnitudinem.

Tertiò. quod totum mobile in tempore aut fortè minori pertransit aliquam magnitudinem quàm pars ipsius. Vnde gleba terre citius mouebitur à motore, quàm pars ipsius glebe moueatur à parte motoris, cuius ratio est, quia virtus vnita est fortior quàm diuisa, & quantò est potior potentia motoris, tato est velocior motus, & tps est min⁹.

Quartò. quod non obstantibus prædictis, si loquamur secundum partes mobilis, pars motoris citius mouet partem mobilis, quàm totus motor totum mobile, & quia vna pars mobilis minori tempore pertransit aliquod signum, quàm totum mobile ipsum pertransit.

Quintò. quod mouens mobile & tempus proportionantur secundum id quod quarto loco est præmissum. ita quod si totum mouens mouet totum mobile in aliquanto tempore: pars motoris mouet partem mobilis in minori tempore. & secundum quod subtrahitur à motore & additur partem, ita proportionabiliter subtrahitur à toto mobili, & additur parti eius, & similiter à tempore.

Ex his pono has conclusiones. Prima cõclusio. Motor finitæ virtutis non potest mouere tempore infinito. probatur. sit a. motor finitæ virtutis, & b. mobile finitum. & c. tempus infinitum, quod tu ponis. tunc arguo sic. totū a. mouet totum b. in toto c. ergo pars a. mouet partem b. in parte c. & quantū subtrahitur ab a. tantum proportionabiliter subtrahitur à c. sed a. & b. continuè ab eis subtrahatur eadem finit-

Omnimotus requirit tria.

Motus dupliciter accipi pot.

Totum citius à toto mouetur quàm pars à parte motore.

Mouens mobile, & tempus proportionantur.

Aliquid potest dicere causalitatem dupliciter propriè et secundum modum.

esse albedo separata quomodo esset limitata.

Aureo. ubi supra.

Distare proportio nabiliter, contingit duobus modis dissecundū excessum, & secundum realem habitudinem.

Text. com. 12.

tur, ergo etiam. c. quod est tempus finitur, & per consequens non est infinitum.

Secunda conclusio. Impossibile est, quod mobile finitum moueatur tempore infinito: accipiendo tempus secundum partes mobilis. Ista conclusio probatur sicut præcedens. quia si mobile est finitum, pars eius mouetur à parte motoris in minori tempore, quam totum à toto, & per continuam subtractionem finitur totum mobile. ergo similiter finietur motor & tempus. Ex his concludit philosophus, quod motus infinitus sit mobilis infiniti à motore infinito.

Contra hoc arguit sic. Philosophus in 8. physicorum, intendit concludere infinitatem primi motoris ex infinitate motus primi mobilis: sed primum mobile non mouetur in infinitum secundum partes mobilis, cum non sit infinitum, sed finitum corpus. ergo ex infinitate motus finiti mobilis potest concludi infinitas motoris.

Duplex
infinitas
in motu si
multitudi-
naria, &
vera.

Respondeo. quod duplex est infinitas in motu. Vna est similitudinaria, & per accidens, & hæc est illa quæ contingit per reiterationem mobilis super eandem magnitudinem. Alia est infinitas vera & per se. quia est alicuius habentis partes alias & alias numero infinitas. Dicitur autem istas esse infinitas per se: quia quantitas motus, quæ attenditur secundum partes mobilis conuenit motui secundum proprium subiectum, & per consequens conuenit ei per se.

Motus
est tan-
tum infini-
tus per ac-
cidens.

¶ Dico secundò, quod cælum & motus eius non sunt infinita per se, sed tantum per accidens.

¶ Dico tertio, quod cum esse per accidens habeat reduci ad causam per se. ista infinitas, quæ contingit per reiterationem debet reduci, ut in causam ad id, quod est per se causa infinitatis, huiusmodi autem est primus motor, qui est prima causa motus infiniti; habet enim virtutem super infinitatem motus per se, ut scilicet possit mouere mobile infinitum, si contingat ipsum dari.

Ex hoc sequitur, quod non solum motus infinitus per se, sed etiam motus infinitus per reiterationem exigit vigorem infinitum in motore, qui est prima, & per se causa cuiuscunque infinitatis motus primi.

¶ Dico quartò, quod virtus infinita primi motoris potest perpetuo mouere aliquam potentiam infinitam incorruptibilem, quæ sic ab illa prima virtute infinita mota poterit perpetuare motum infinitum per accidens.

Contra hoc arguit Aureolus, & intendit probare quod sit de mente philosophi, & Commentatoris, quod prima causa non moueat cælum executiue: sed tantum per modum finis. & hoc probat quia philosophus 12. meta. dicit quod primum principium non mouet ut appetens & amans: quia omne tale ab alio mouetur, scilicet ab appetibili, sed mouet tantum, ut appetibile & amatum. idem dicit Commentator. 12. met. com. 35. & 36. & 43. & in libro de substantia orbis. cap. 3. vult enim, quod motor executius motus cæli sit coniunctus, quem vocat animam viuentem.

Respondeo. Primò dico, quod duplex est motor cæli. vnus primus, alius vero proximus. nec aliud concludunt prædictæ auctoritates philosophi & Commentatoris. Cum hoc autem stat, quod vterque moueat executiue, licet primus moueat etiã per modum finis.

¶ Dico secundò, quod primum principium amat & mouetur à bonitate sua tanquã à fine, nec talem moueri secundum rationem repugnat. primo principio, cum talis motus non sit entis in potentia, sed entis in actu.

Dico tertio, quod iste imponit tria falsa Philosopho & Commentatori. Primum est quod Deus nullo modo efficiat motum circularẽ cæli: sed tantum causet desiderium ad mouendum in intellectu conueniente corpori cælesti, & hoc imponit eis dist. 42. q. 1. Huius oppositum dicit philosophus 12. meta. vbi textus hoc dicit. Latio enim prima mutationum, huiusmodi autem quæ est circulatio, hæc autem mouet, & loquitur de motore immobili: ut patet ex verbis quæ immediatè ante prædicta ponit. Et Commentator. 37. cõ. dicit, quod in nobis efficiens & finis distinguatur. in motu autem cæli idem est finis, & efficiens primum.

Secundò, quod imponit eis di. 43. & 44. est quod philosophus & Commentator senserunt primum motorem non esse infinitum virtute: sed tantum entitatiue, vel multitudine perfectionum: huius oppositum dicit Commentator. 12. meta. cõ. 42. vbi ait. quia primus motor habet poten-

Aureol.
Virtu pri-
ma cã se-
cundum
philoso-
phum mo-
ueat pri-
mũ cæli
tantum per
modum fi-
nis.

Tria fal-
sa impo-
nit Aure-
philos.
&
Auerro.

Primus
motor est
infinitus in
virtute se-
cundum A-
ristotelem
& Aue-
rois.

potentiam infinitam, & mouet tempore infinito, & necesse est, quod non sit corpus.

Tertium quod imponit eis dist. 3. est quod primus motor non est causa substantiæ cæli. huius oppositum dicit philosophus. 12. met. 7. vbi. 5. immediatè post verba superius recitata, sic ait. ex tali ergo dependet cælum, & tota natura: vbi Commentator dicit in commento philosophum declarasse, quod primum principium est causa cæli, non solum tanquam motor, sed etiam tanquam forma & finis, & quod tale principium est vnus de quo philosophus declarauit ipsum esse principium substantiæ cæli. & commen. 42. dicit quod tale principium est causa permanentiæ cæli. Idem ponit expressè secundo meta. commen. 4. & in lib. de substantia orbis. vbi sic ait. Agentium quoddam est prius actio duratione & tempore, & sic est Deus omni eo quod sit in sphaera mundi.

CONCLUSIO VIII. Infinitas diuina concluditur ex actiuitate intellectus nostri. Hanc sic probat primo contra gen. ca. 43. quolibet finito potest intellectus noster aliquid maius cogitare: ergo est aliquid infinitum. con sequentia patet. quia alias esset frustra hæc ordinatio intellectus nostri ad infinitum.

Contra arguit Aureo. Intellectus noster potest fingere multa impossibilia: ergo licet possit aliquid maius quolibet finito cogitare: non sequitur quod sit aliquo infinitum: aut quod possit esse.

Respondeo. negatur consequentia. quia cum omni finito possit intellectus noster concipere aliquid maius sine implicatione contradictionis, si Deus esset finitus, sequitur quod intellectus noster posset intelligere aliquid maius Deo, quod est impossibile, quia cum intellectus sit à Deo, non potest ipsius obiectum excedere in ambitu sue communitatis virtutem causæ instituentis intellectum: ita quod ens intelligibile contineat aliquid maius Deo.

DIST. XLIIII.

¶ N dist. 44. queritur. Vtrum Deus possit facere aliquid infinitum.

PRO quæstione hæc est

prima conclusio. Deus non potest facere effectum simpliciter infinitum. Hanc sic probat prima parte. q. 7. art. 2. nullum simpliciter infinitum habet esse limitatum, sed omne ens creatum habet esse limitatum: ergo. &c. maior nota. minor probatur. quicquid habet esse receptum, habet esse limitatum ad id in quo recipitur. sed omne ens creatum habet esse receptum: ergo. &c.

CONCLUSIO II. Deus potest facere aliquam formam tam substantialem quam accidentalem infinitam secundum rationem suæ speciei. Hanc sic probat vbi supra. Omnis forma habens omnem modum perfectionis possibilem suæ speciei, est infinita in tali specie, quia ei ut sic nihil potest addi. sed aliqua forma est huiusmodi: ergo. minor probatur. Omnis forma nullo modo recepta in subiecto habet omnem perfectionem possibilem suæ speciei quia non limitatur per aliquid ipsam recipiens, sed aliqua forma est huiusmodi tam substantialis quam accidentalis: ergo. &c. minor probatur. nã de substantiali patet in Angelis. de accidentali vero probatur. Aliquam formam accidentalem esse sine omni subiecto non implicat contradictionem: ergo potest fieri. antecedens probatur. quia subiectum non est de essentia formæ.

Corollarium primum. Talis forma separata: pura albedo non esset indiuidua. probatur. nullum accidens excepta quantitate potest indiuiduari sine subiecto, sed albedo est accidens & non est quantitas: ergo. &c.

Secundum corollarium. Non possunt esse plures albedines separatae. probatur eodem modo, quia nulla quantitas potest plurificari nisi ad plurificationem subiecti. ergo.

Corollarium tertium. Talis forma esset per se subsistens. probatur. Quicquid est & non est in alio subsistit per se, sed talis forma esset & non esset in alio ergo.

Corollarium quartum. Talis albedo æquipolleret infinitis albedinibus: probatur. quia haberet omnem perfectionem possibilem reperiri in infinitis albedinibus, existentibus in subiecto si darentur: ergo æquipolleret eis. consequentia patet, & antecedens ex probatione conclusionis.

Corollarium quintum. Nulla albedo existens

existens in subiecto posset ei equari in intensiōe. probatur. Nulla forma habens esse limitatum potest equari formę illimitatę. sed omnis forma existēs in subiecto quantūcunq; intendatur semper habet esse limitatum ergo. &c.

Corollarium sextum. Albedo nō est in potentia naturali, sed tantū obediētia ad talē infinitatem. probatur. quia non potest fieri per aliquod agēs creatum, sed tantum a Deo.

Aurco. Contra arguit Aureolus, q; nō pos-
fit dari talis albedo separata. Primō talis forma esset expers boni, ergo nō est danda. consequentia patet. quia quicquid est, habet aliquam bonitatē. antecedens probatur. nullam haberet operationem. non enim disgregaret visum, nec aliud quicquam faceret: ergo esset expers boni.

*Verū pos-
sit dari
albedo se-
parata.*

Respondeo, negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia. quia non solum operatio, sed etiā entitas rei est quid bonum. vnde forma illa esset bona, quia in ea luceret diuina bonitas & potentia, & licet actu nō disgregaret visum, posset tamen poni in materia: & tunc esset extensa & disgregaret.

Secundō. Cursus non potest esse sine subiecto: ergo nec albedo. consequentia patet. quia non est maior ratio de vno quā de alio. antecedēs probatur. Cursus non potest intelligi sine subiecto: ergo nec esse.

Respondeo. dico tria. Primo q; nulla quidditas materialis: puta humanitas potest esse separata subsistens nō indiuidua: quia non potest esse sine materia, quę necessario habet dimensiones constituentes indiuiduum.

¶ Dico secundō q; nullum accidens respectuum potest esse sine subiecto, quia de ratione relationis est habere fundamentum & terminum. Ex quo sequitur, q; si cursus & huiusmodi dicant respectum: ea non possunt esse sine subiecto. si autem dicant absolutū cū respectu: possunt subsistere quo ad absolutum. vnde si illa res, quę est cursus subsisteret, tunc non esset cursus, quia ratio eius completur per talē respectum. similiter illa res quę est similitas si subsisteret non esset similitas.

*Similitas
subsistens
non esset
similitas.*

Tertiō ad argumentum dico, q; maior est falsa accipiēdo cursum pro absoluto quod dicit. & ad probationē

negatur antecedens. loquendo autem de cursu quo ad absolutum & respectuum simul, negatur consequentia.

Tertiō potest argui sic. Omnis forma subsistens est intellectualis, vt dicit sepē. D. S. sed albedo non potest esse intellectualis: ergo nō potest esse subsistēs.

Respondeo. negatur maior. nisi talis forma subsistat naturaliter.

Contra quartum corollarium arguit primō. Omnis forma infinita intensiue habet actionem infinitę intensiōis. sed albedo vel calor separata nō potest habere huiusmodi. ergo maior patet. minor probatur. Omnis calor infinitus potest in instanti transmutare subiectū a non calore in summum calorem. sed hoc est impossibile, quia forma diuisibilis non acquiritur in instanti: ergo. &c.

¶ Respondeo. negatur maior. nisi talis forma sit infinita simpliciter: quod non dicimus in proposito.

¶ Dico secundō, q; calor separatus non potest calefacere, quia forma materialis non potest induci nisi ab agente materiali, vt dicit S. D. prima parte. q. 65. art. 1. Ille autem calor esset immaterialis, imo nec Angelus potest transmutare materiā ad formam, licet Deus hoc possit: quia materia non continetur in virtute angeli. continetur autē in virtute Dei. prima parte. quęst. 115. art. primo ad primum.

Secundo arguit ex illo corollario, sequitur, q; pars sit equalis toti. consequentia probatur. si illa albedo diminueretur secundum vnum gradum: id quod remanet est infinitū. sed quęlibet pars infiniti est infinita, sed id quod remanet est pars illius albedinis infinitę. ergo.

¶ Respondeo. negatur consequentia. Ad probationē negatur casus. quia aut illa forma, quę ponitur minor esset in subiecto, & tunc in infinitum distaret ab illa, quę est extra subiectū. aut non esset in subiecto & hoc non cōceditur, quia vt diximus: non possunt esse duę albedines separate.

Tertiō arguit. Talis albedo esset in termino intensiōis: ergo esset finita. cōsequentia patet. antecedens probatur. Illa albedo non posset vltra intendi per te: ergo est in termino intensiōis.

¶ Respondeo. Aliquid potest dici esse in termino intensiōis dupliciter. Vno modo, quia eius intentio est terminata: & sic negatur antecedens. & ad probatio-

*Virū al-
bedo se-
parata ef-
fet infini-
ti.*

*Non pot
forma na-
turalis in-
duci, nisi
ab agente
naturali
vel a deo.*

*Nequeunt
esse duę
albedines
separate.*

bationem negatur consequentia. Alio modo dicitur esse in termino intensiōis. quia non potest vltra intendi. & cōceditur antecedens & negatur consequentia. Probatur autem concludit antecedens cōcessum. Isto modo dicimus etiam quod Deus est in termino bonitatis.

CONCLVSIO III. Deus non potest facere magnitudinem actu infinitam. Hanc sit probat prima parte. q. 7. art. 3. Id de cuius ratione est habere finem: non potest fieri infinitum: sed de ratione cuiuslibet magnitudinis est habere finem & terminum: cum linea terminetur punctis, & superficies lineis, & corpus superficiebus: ergo. &c.

*Greg. hic
ar. primo.*

*Vtrum
Deus pos-
sit facere
magnitudi-
nem actu
infinitū.*

*Implicat
infinitum
esse actu.*

Tex. 57.

Contra arguit Greg. ¶ Data magnitudine cuba, Deus potest in cuiuslibet partis proportionalis horę vnus instanti cuiuslibet lateri addere æqualem illi magnitudini, quę vnā per se. magnitudinem constituant: ergo Deus potest facere magnitudinem vnde quęque infinitam. consequentia patet. antecedens probatur. Deus potest in isto instanti demōstrato addere æqualem magnitudinem illi magnitudini cubę, & hoc potest in alio instanti, & sic de singulis: ergo potest in omni instanti.

Respondeo. primō q; esse magnitudinem actu infinitam implicat contradictionem, quia hoc prædicatum infinitum tollit hoc subiectū. ens actu, quia de ratione infiniti est, q; sit permixtum potentiar, vt dicitur tertio phys. ¶ & ideo nō potest reduci vt sit in actu nisi forte successiue: quia etiā successio includit potentiar permixtionem, vt dicit. S. D. in præsentī distinct. articulo. 1. ad quintum.

¶ Dico secundō, q; nullū est instans, in quo Deus non possit addere magnitudinem magnitudini præexistenti: non tamen est possibile q; in quolibet instanti hoc fiat. & arguere sic. Deus potest addere in quolibet instanti: ergo est possibile, q; in quolibet instanti addat. arguitur a sensu diuiso ad sensum compositum: qui in proposito sunt impertinentes, & per hoc soluuntur quodammodo infinita argumenta, quę contra conclusionem & sequentem fieri solent.

¶ Vltimo arguit quod Deus potest fa-

cere charitatem infinitam intensiue: de qua materia diffusē dictum est dist. 17. quęst. 2.

CONCLVSIO IIII. Deus non potest facere multitudinem actu infinitam. Hanc sic probat vbi supra. nullum contentum in aliqua specie numeri, est infinitum, cum numerus mensuretur per vnitates. mensurato autem repugnat infinitas, sed omnis multitudo est in aliqua specie numeri. ergo.

Contra arguit Grego. ¶ primo. Aliquod mobile potest successiue transire omnes partes proportionales alicuius continui: ergo possibile est, quod Deus successiue quamlibet partem ab alijs diuidat. sed istę partes sunt infinitę: ergo. &c.

*Greg. hic
ar. 1.*

*Virum
Deus pos-
sit facere
oēs partes
proportio-
nales a-
ctu.*

¶ Respondeo. sicut respondebatur ad argumenta contra præcedentem conclusionem.

¶ Dico secundō q; arguitur a secundum quid ad simpliciter. Nam mobile non signat per motum suum nisi partes in potentia: cum non sit in fine alicuius partis nisi in instanti quod est in tempore solum in potentia: vt dicitur Commen. 6. phys. com. 76. arguere autem ab assignatione potentiali. ad actuale est arguere a secundum quid, ad simpliciter.

Secundō. Omne continuum habet actu infinitas partes: in quas est diuisibile: vt dicitur. 3. physicorum. ¶ ergo possibile est aliquam multitudinem esse actu infinitam. Et si dicatur, q; continuum habet partes infinitas non in actu, sed in potentia tantum.

Text. 57.

Contra arguit, aut ly in potentia determinat hoc verbum habet, vt sit sensus, q; continuum non habet, sed potest habere infinitas partes. & hic sensus est falsus: cum philosophus dicat continuum habere, & non solum posse habere infinitas partes: aut determinat ly partes, vt sit sensus quod partes continui sunt quidem infinitę, sed non sunt hoc aliquid: sicut sunt partes quantitates discrete. & hic sensus est verus: sed non tollit, quin illę partes sint actu infinitę.

Respondeo. Vt ibi respondebatur q; continuum habet infinitas partes solum in potentia. Ad improbationem dico, q; partes continui dicuntur esse in potē-

*Partes
continui*

dicuntur esse in potentia dupliciter, negatione esse proprii.

tia dupliciter. Vno modo ut ibi dicebatur, quia nulla earum est hoc aliquid precisum: imo quilibet simul cum aliis constituit aliquid tertium. Secundo dicuntur esse in potentia, quia nulla earum proprie habet esse per quod res dicitur actu existens, sed ipsum totum constituitur ex partibus proprie habet esse, & qualibet pars existit per esse totius. ut dicitur S. D. 2. quolibet. q. 2. ar. 2. talis autem multitudo partium: est multitudo tantum secundum quid, & in potentia, & ideo non repugnat ipsam esse, sicut repugnat multitudinem in actu, esse actu infinitam.

Tertio. Deus potest quicquid possent angeli infiniti facere, si essent, sed si essent infiniti angeli, possent infinitas intellectiones in actu facere: ergo Deus potest facere infinita in actu. minor patet. maior probatur. quia diuina potentia est qua maior cogitari non potest.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem dico, quod diuina potentia est qua maior cogitari non potest sine contradictione, esse autem infinitam potentiam aggregatam ex partialibus potentis angelorum implicat contradictionem: ideo non est intelligibile, & per hoc non est talis potentia alicui comparabilis secundum magis aut minus, & ex hoc negabatur Deum esse æque potentem: sicut illa potentia: non quia illa potentia esset maior, sed quia esset incomparabilis, cum sit in intelligibili.

¶ Dico secundo, quod ex tali argumento posset argui, posse esse quartam personam in diuinis. sic Deus si esset, sed si esset alius Deus posset gignere aliud verbum: ergo & nunc Deus potest.

¶ Dico tertio, quod id quod conuenit alicui ex suppositione impossibilis, non oportet quod ei simpliciter conueniat: sicut si homo esset rudibilis esset asinus: non tamen potest ex hoc concludi, quod homo esset asinus. ita in proposito dato, quod infiniti angeli essent: possent producere infinita: non sequitur simpliciter, quod infinita possint esse. Et similiter ignis inferni cruciaret infinitos spiritus, si ei applicarentur, non tamen conuenit ei posse producere infinitos cruciatus, quia impossibile est ei infinitos spiritus applicari.

Quarto. Si Deus corrumperet uniformiter in vna hora totam resistentiam, quæ est in motu solis: ita quod in fine horæ nulla esset resistentia: tunc sol in tali hora causaret infinita lumina: ergo & Deus potest causare infinita. antecessus probatur. sol in prima medietate horæ causabit vnum lumen in aere, & in eadem medietate causabit vnam noctem: & in secunda parte proportionali causabit aliud lumen: quia secundum quod diminuetur resistentia: ita proportionabiliter intendetur motus, & in tertia causabit aliud, & sic successiue, sed tales partes proportionalitatis sunt infinitæ: ergo causabit infinita lumina.

¶ Respondeo. Primo dato illo casu substantia mouens orbem, non posset continuare illas reuoluciones uniformiter: intendendo motum orbis, sic quod in prima parte proportionali horæ moueret tanta velocitate, & in secunda moueret dupla velocitate, & sic in infinitum & ideo omnes ille velocitates essent in actu, quia quilibet duraret per tempus. Dico igitur, quod nec angelus nec Deus hoc posset facere: quia implicat contradictionem.

¶ Dico secundo, quod iste supponit falsum. scilicet quod angelus moueret in instanti, si nulla esset resistentia: imo est dare maximam velocitatem: qua posset orbem mouere vel minimam: qua non posset. quia est finita virtutis.

CONCLUSIO V. Omnia multitudo data, vel dabili, & omni magnitudine finita data, vel dabili: potest dari maior. Primam partem probat. prima pars. quæst. 7. articulo. 4. Sicut se habet continuum ad diuisionem: ita se habet multitudo ad additionem, cum causetur ex diuisione continui. sed continuum est diuisibile in infinitum: ergo numerus siue multitudo augmentabilis est in infinitum. Secunda pars probatur: ex his quæ ponit ubi supra ad secundum. In his quorum ratio accipitur secundum species numerorum, est procedere in infinitum: ita quod quolibet dato, potest dari maius. sed species magnitudinis accipiuntur secundum species numerorum: quia omnis magnitudo vel est bicubita vel tricubita & huiusmodi: ergo. &c. Item omni forma naturali data, Deus posset facere aliam, quæ maiore requireret

Est dare maximam velocitatem motus orbis.

reret quantitatem: ergo omni quantitate data, potest dari maior.

Contra secundam partem arguit Aureolus. Si vna magnitudo puta. a. est augmentabilis in infinitum: sequitur quod in ea sit vna possibilitas infinita. sed hoc est falsum: quia tunc posset esse actu magnitudo infinita: ergo &c. maior probatur. Omnis potentia constituta ex infinitis potentiis partialibus est infinita: sed si magnitudo est augmentabilis in infinitum in ipsa sunt infinitæ potentie ad infinitas partes: nam in ea est potentia ad istam partem: quæ sibi adderet: & alia potentia ad istam partem, & alia ad aliam: & sic in infinitum: ergo in ipsa est vna potentia infinita constituta ex istis

Respondeo negatur maior. Ad probationem dico, quod sicut partes constituant vnum totum: ita partiales potentie constituant vnam totalem potentiam, quando illæ partiales potentie sunt simul: aliter non.

¶ Dico secundo: quod istæ partiales potentie nunquam sunt simul. nunquam enim potentia ad secundam additionem est, nisi posita in actu prima additione, nec potentia ad tertiam, nisi posita in actu secunda additione: & sic successiue. & hoc loquendo de potentia reali creaturæ non ex parte Dei, nec de potentia, quæ est tantum non repugnantia terminorum.

CONCLUSIO VI. Deus non potest producere aliquam creaturam ita perfectam: quin perfectiore in specie possit producere. Hanc probat prima pars. q. 25. articulo. 6. Et primo sententia. distincti articulo. 3. & secundo contra gen. cap. 26. & 27. Ex hoc quod diuinus intellectus nec diuina voluntas nec diuina potentia est ad aliquas causas limitata.

Contra arguit Aureolus. primo. Quando aliqua potentia respicit multa, quorum vnum est totale: & alia sunt partes, per prius respicit totum, quam partes, sed si proceditur in infinitum in perfectionibus specificis: vniuersalitas talium specierum erit quid totale: cuius partes essent singulæ species. ergo potentia diuina per prius respicit illam vniuersitatem omnium specierum, siue omnem speciem producibilem: aut vnam speciem eminenter continentem perfectiones omnium a-

Aureo.

Verum quælibet magnitudine finita, sit dabilis maior.

Aureo.

Verum in perfectionibus specificis sit processus in infinitum.

liarum creaturarum.

Respondeo. Primo quod ex tali argumento posset argui: quod Deus posset in actu reducere totum ens creabile, ita quod hoc creato nihil vterius posset creare, quia diuina potentia per prius respicit totum ens creabile quantum eius partes.

¶ Dico secundo, quod aliquid primo respiciat a potentia contingit dupliciter. Vno modo quod respiciatur a tali potentia tanquam primo producibile per eam: & sic negatur maior. quando illud totum vel illa multitudo non habet esse nisi per partes. Alio modo potest intelligi: quod primo respiciatur a tali potentia tanquam primo & correspondes in ambitu & latitudine: & concedo quod diuina potentia prius respiciet vniuersitatem specierum creabilium: quia talis ei adæquatur non tamen sequitur, quod respicit eam vt producibilem.

Secundo. Processus qui est ad mensuram, necessario est finitus: sicut patet in numeris, quorum processus est finitus versus vnitatem: quæ est mensura eorum, sed in perfectionibus specificis producere ad superius, est procedere ad mensuram, quia nobilior est mensura inferioris, ergo talis processus est finitus.

¶ Respondeo. negatur minor. quia infinitum non est mensura suarum partium, nec habet rationem totius aut vnius. nec aliquid illius multitudinis est mensura omnium, sed Deus qui est extra illam.

¶ Dico secundo, quod omnium illius multitudinis in actu positorum, est aliqua mensura in eodem genere. quia est dare summam specie actu productam non tantum summam producibilem.

Tertio. In nullo finito est procedere in infinitum: sed vniuersitas specierum creabilium est quid finitum, cum sit in creatura, ergo in ea non est processus in infinitum.

¶ Respondeo. Primo. quod vniuersitas specierum creabilium, non proprie debet dici vniuersitas, aut totum aut omne, quia infinito repugnat totalitas.

¶ Dico secundo, quod talis vniuersitas est infinita secundum quid, quia in ratione substantiæ vel huiusmodi tam est finita simpliciter, cum non sit infinita

Aliquid potest respicere potentiam primo dupliciter, vno modo respectu productionis alio modo respectu adæquationis.

Infinitum non est mensura nec habet rationem totius aut vnius.

Vniuersitas creabilium non debet dici totum.

secundum esse, cum esse eius in alio sit receptum: quomodo solus deus est infinitus.

¶ Dico tertio, quod potest esse processus in infinitum in tali vniuersitate ex ea parte, quia est finitatem autem finitatem perfectionem effendi: & ideo in perfectionibus effendi potest procedi in infinitum, data enim aliqua mensura, infinita essent supra eam: quarum una perfectior esset alia, nulla tamen esset infinita secundum se, nec esset inter eas aliqua suprema.

¶ Dico quarto, maiorem esse simpliciter fallam, constat enim in numero esse processum, in infinitum: cum tamen uerus sit entitas finita.

¶ Quarto processus ad unitatem & totalitatem non potest esse infinitus: ut dicit Philosophus tertio physicorum: quia totalitas habet rationem formae, forma autem est actus & finis, sed processus repertus in perfectionibus creaturarum in ascendendo, est ad quandam unitatem & totalitatem: quia proceditur ad multitudinem specierum: ex quibus constituitur unum totum: cum fiat per se ordinata, ut dicit Comment. 1. 2. meta. com. 5. 1. ergo talis processus non potest esse infinitus.

¶ Respondeo negatur maior, nam in additione magnitudinis ad magnitudinem proceditur ad totum & ad formam: & tamen ibi est processus infinitus, quantum ad Dei potentiam, licet quantum ad potentiam naturalem, non sit ibi talis processus: ut dicit S. Doc. prima parte. q. 7. ar. 3. ad tertium. est enim in actu maxima quantitas possibilis naturaliter.

¶ Dico secundo: quod Philosophus loquitur de unitate continuatis, virtus autem specierum est tantum unitas ordinis.

¶ Dico tertio: quod processus specierum in infinitum non est ad unitatem siue totalitatem: sed ad multitudinem: quia illa multitudo specierum non habet rationem totius aut unitatis: sicut nec multitudo numerorum: licet illa unitas, quae est in actu habeat rationem unitatis, & ratione totius.

CONCLUSIO. VII. Deus posset facere vniuersum in infinitum melius quam sit quantum ad aliquid, & quantum ad aliud non. Prima pars ponit prima pars. q. 2. 5. art. 6. ad tertium, quod suppositis istis rebus non posset vniuer-

sum esse melius per ordinem decessivum qui est in eis. Secunda pars ponit presenti distinctione. art. 2. ubi elicitur: quod vniuersum posset fieri melius septemplexiter.

¶ Primo per additionem graduum bonitatis, ad gradus creatos.

¶ Secundo per meliorationem partium iam constituentium vniuersum, quantum ad bonitatem accidentalem.

¶ Tertio per creationem aliarum specierum, non quod adderentur iam creatis: si fieret aliud melius vniuersum constans ex aliis speciebus & essentialibus gradibus bonitatis.

¶ Quarto per meliorationem intentionis suae ordinis partium adinuicem: qui sequitur bonitatem accidentalem.

¶ Quinto per meliorationem intentionis suae eiusdem: quae consequitur bonitatem essentiali factis aliis speciebus.

¶ Sexto per meliorationem extensionis suae eiusdem, additis aliis partibus.

¶ Septimo per meliorationem ordinis partium adinuicem modo praeposito & quolibet distarum meliorationum in infinitum procedere posset: quia nullus ordo rebus inditus adaequaret diuinam sapientiam.

Contra arguit Aureo. primo. Deus non potest facere aliam terram distinctam numero ab ista, quae nunc est: ergo non potest facere aliam distinctam ab ea specie, consequenter patet antecedens est S. Tho. prima parte. q. 4. 5. & 47. arti. 3.

¶ Respondeo quod S. Tho. non loquitur de potentia Dei absolute, sed dicit quod manente ordine rebus indito nunc, non potest esse alia terra eiusdem speciei cum ista, quia moueretur ad locum in quo est ista.

¶ Dico secundo: quod Deus posset facere aliud vniuersum in quo esset terra eiusdem speciei cum ista: & illa terra non fereretur ad eundem locum numero, ad quem fertur ista: sed ad locum similem in specie.

Secundo. Si Deus posset facere vniuersum distinctum ab isto specie: sequitur quod istud & illud non essent illo modo ordinata: quod est omnino contra Comment. 1. 2. metaphy. commen. 50.

¶ Respondeo, quod non possunt esse duo vniuersa simul nec opposita: & S. Tho. dicit quod Deus posset facere duo vniuersa successiue.

¶ Dico secundo: quod potest facere simul duos mundos, quorum nullus sit vniuersum, sed aggregatum ex illis esset.

Septemplexiter vniuersum potest fieri melius.

Aureo.

Utrum Deus possit facere aliud vniuersum distinctum specie.

Possunt esse plures mundi simul: non tamen plura vniuersa.

Utrum melioratis a liquidibus partibus vniuersi, ipsum deterioraretur.

esset vniuersum, & haberent ordinem adinuicem, & uterque ad Deum.

Tertio arguit contra primam partem conclusionis, in qua innuitur: quod si partes aliquae vniuersi meliorarentur, aliis non melioratis, non esset tanta bonitas vniuersi, quanta est nunc: nam natura humana in christo fuit meliorata, & similiter aliquae species post diem iudicii meliorabuntur: ut pote homo & corpora simplicia: sed ex christi incarnatione non omnes fuerunt melioratae, ut patet de reprobis angelis, nec omnes deterioratae, ut de sole & luna: similiter post diem iudicii non omnes meliorabuntur: quia multae deficient ut plantae & animalia. ergo non oportet, quod desinat esse tanta bonitas, quanta est nunc, si aliquibus melioratis, aliae non meliorantur.

Respondeo primo, quod argumentum non est ad propositum, quia S. Do. loquitur de melioratione, quantum ad ea, quae sunt speciei constituentia. Iste autem arguit de melioratione naturae, ut est in aliquo individuo.

Dico secundo, quod omnes principales partes mundi sunt melioratae vel in se vel in sua causa ex incarnatione christi: quia in nouabuntur propter beatos. incarnatio autem christi fuit causa nostrae glorificationis, angeli vero mali, & alij reprobis non sunt de principali perfectione vniuersi, sicut illi, qui beatificantur: ut dicitur prima parte. quest. 23. ar. 7.

Dico tertio, quod praeter damnatos ille dicitur principales partes vniuersi, si, quae principaliter habent ordinem ad incorruptibilitatem: tales autem sunt corpora caelestia, homines, & elementa: ut dicit S. Tho. quarto sen. dist. 47. q. 2. art. 1. 2. 3. & 4. & de potentia. q. 5. ar. 4.

Dico quarto, quod impossibile est, unam partem essentiali vniuersi meliorari secundum speciem, aliis nullo modo melioratis, quin sequatur notabilis dissonantia in vniuerso.

CONCLUSIO VIII. Aliquis intellectus creatus cognoscit infinita. hanc ponit quarto quolibeto. q. 2. artic. 1. & de veri. q. 20. art. 4. ad primam. ubi dicit, quod anima christi cognoscit quicquid componitur in potentia creaturae. Constat autem aliquam creaturam posse in infinita successiue: ut patet de angelis, qui producant infinitas

intellecciones. Dicit enim quod intellectus angelicus cognoscit infinitas partes quae sunt in potentia in continuo.

Contra arguit Aureo. primo. cognoscere infinitum, implicat contradictionem. ergo infinitum non potest ab vno intellectu cognosci consequentia patet antecedens probatur. Multitudinem permanentem esse successiua, implicat contradictionem: quia esset permanens, & non permanens. sed si infinitum cognoscitur, est permanens, cum sit actus in intellectu: & successiua quia infinitum, cum de ratione infiniti sit habere partem post partem, & habere actum admixtum potentia: ut dicit Philosophus 2. Commen. 3. physic. com. 39. concipere enim infinitum, est concipere ipsum ex negatione actus, & complemento, tale autem est in potentia. ergo.

Respondeo negatur antecedens, ad probationem negatur minor. non enim oportet, quod si aliquid secundum suam rationem aliquid habet in esse reali, quod habeat illud in esse cognito, alioquin probaretur: quod Deus non cognoscit aliquid successiuum, quia de ratione successiui est, quod consistat in successione, unde sequeretur quod non posset cognosci nisi successiue, quod tamen constat esse falsum.

Dico secundo, quod nullus intellectus potest cognoscere infinitum per modum infiniti, scilicet enumerando partem post partem. Aliquis tamen potest cognoscere infinitum simpliciter intuitu ut dicitur est. Idem dico de anima christi, & de intellectu angelico.

Dico tertio, quod de ratione infiniti quantitativum est ordo partium, ratio tamen infiniti partibilis non est formaliter successiua: nisi loquendo de infinito secundo additionem, vel diuisionem. infinitum enim secundum numerum est imaginabile totum simul, ut patet de punctis in linea & de infinitis animabus secundum opinionem Algazelis.

Dico quarto, quod philosophus & Commentator, quando dicunt infinitum consistere in successione, & in admixtione actus ad potentiam, non loquuntur de successione temporali, sed de successione ordinis paruum loquendo in rebus quantis, & nolunt quod tale infinitum non inuenitur, nisi in rebus, quarum esse consistit in tali successione: & quae sunt mixtae ex actu & potentia. non autem

Aureo.

Cognitio infiniti dupliciter per enumerationem partium, & per simplicem intuitum.

autem dicunt q̄ illa sit ratio infiniti: sed ratio eius consistit in non habere vltimum vel finem partium in actu.

Vtrum de ratione infiniti, sit successio temporis.
Contra. ille qui imaginatur corpus infinitum, successiue procedit de parte in partem. ergo de ratione infiniti quā tiratiui est successio temporalis.

Respondeo. negatur consequentia, quia hoc non contingit ex eo, quod in subiecto sit successio: sed quia species quæ cognoscit vnam partem, est alia species ab alia, quæ aliam cognoscit, ideo illæ non sunt in actu in intellectu. sicut si quis videat partem magnæ domus, ipsa quidem non est successiua: & tamē ptes domus ipse aspiciat successiue. &c.

DISTIN. XLV.

IN distinctione 45. & sequentibus, quærentur duo. Primò. Vtrum diuinum velle sit elicictum a diuina voluntate. Secundò, an quolibet velle intrinsecum diuinæ voluntati semper impleatur.

PR O prima quæstione hæc est prima conclusio. Deus est volens. hanc sic probat r. q. 19. artic. 1. & primo contra genti. cap. 73. & li. 4. cap. 19. In quocumque est inclinatio consequens formam intellectam, in eo est voluntas: sed in Deo est huiusmodi. ergo. &c. maior patet, ex quid nominis voluntatis. minor probatur. sicut se habet forma naturalis ad naturalia, sic forma intelligibilis ad intellectum. sed ad omnem formam naturalem consequitur inclinatio. ergo etiam ad omnem formam intellectam.

CONCLUSIO II. Diuina voluntas distinguitur ratione ab essentia Dei. hanc sic probat. prima parte. q. 19. artic. 1. & 2. ad primum. Id quod ex sui ratione dicitur habitudinem ad aliud, distinguitur ratione ab eo: quod non dicitur habitudinem ad aliud, cum eius ratio sit absoluta: voluntas autem dicitur inclinationem in aliud. ergo. &c.

Ex hoc sequitur corollarie, quod licet Deus non sit aliud a se: vult tamen alia a se.

Que sit ratio voluntatis.
Secundum corollarium est, quod ratio voluntatis consistit in hoc: quod est id quo intelligens habet inclinationem ad rem intellectam, vt in se, sumendo inclinationem non pro actu suæ operatione, sed pro principio inclinationis hoc modo ponit s. Doc. primo contra gen. c. 73. de verita. q. 23. ar. 1.

CONCLUSIO III. Diuinum velle non elicicitur à diuina voluntate secundum rem, sed secundum rationem. prima pars probatur. primo contra gen. cap. 74. Omne elicictum realiter ab aliqua potentia, est ab ea realiter distinctum: sed velle Dei non distinguitur realiter ab eius voluntate. ergo. &c. Secunda pars probatur. id quod secundum modum intelligendi est principium alicuius actus: est elicictum eius secundum rationem, sed voluntas est huiusmodi respectu sui velle. ergo. &c. maior patet. minor probatur. Intellectus enim noster intelligit diuina in creaturis: in quibus voluntas est principium elicicti velle. ideo. apprehendimus diuinam voluntatem per modum principij respectu velle diuini.

Contra arguit Aureolus. † cuius media in hoc consistunt. Illa res quæ est volitio diuina, est inelicitata secundum rem & secundum rationem. ergo diuina volitio est inelicitata secundum rationem. consequentiam habet pro manifesta. antecedens probat. Illa res, quæ est diuina essentia, est inelicitata secundum rationem: sed illa res quæ est volitio, est diuina essentia, ergo. &c.

Respondeo. dico primò, quod illa res quæ est volitio, si concipiatur sub ratione volitionis: non potest concipi nisi vt elicicta, cuius ratio est, quia intellectus noster non intelligit velle diuinum, nisi in conceptibus creaturarum, in quibus omne quod concipitur per modum actionis, concipitur per modum elicicti, id est concipitur sub quadam ratione representante rem egressientem à voluntate.

Dico secundò, quod intellectus noster scit quod iste modus est incompetens, ad intelligendum diuina, & scit quod diuinum velle non est realiter elicictum: à diuina voluntate, licet non possit eum concipere per modum inelicitati.

Ad argumentum patet, quid dicendum ex istis.

CONCLUSIO IIII. Aliquis actus diuinæ voluntatis habet rationem odij metaphoricè, licet non proprie. Hanc sic probat primo contra gen. cap. 96. pro secunda parte sic: Deus amat omnem entitatem, quia vult ei bonum & participationem suæ bonitatis, ergo non odit proprie. Dicitur autem odire metaphoricè, in quantum amando crea

Aureo. hic q. 1.

Text. 38.

potentiam infinitam, & mouet tempore infinito, & necesse est, quod non sit corpus.

Tertium quod imponit eis dist. 3. est quod primus motor non est causa substantiæ cœli. huius oppositum dicit philosophus. r. 2. met. † vbi. 3. immediate post verba superius recitata, sic ait. ex tali ergo dependet cœlum, & tota natura: vbi Commentator dicit in commento philosophum declarasse, quod primū principium est causa cœli, non solum tanquam motor, sed etiam tanquam forma & finis, & quod tale principium est vnum de quo philosophus declarauit ipsum esse principium substantiæ cœli. & commen. 42. dicit quod tale principium est causa permanentiæ cœli. Idem ponit expressè secundo meta. commen. 4. & in lib. de substantia orbis. vbi sic ait. Agentium quoddam est prius actu duratione & tempore, & sic est Deus omni eo quod sit in sphaera mundi.

CONCLUSIO VIII. Infinitas diuina concluditur ex actiuitate intellectus nostri. Hanc sic probat primo contra gen. ca. 43. quolibet finito potest intellectus noster aliquid maius cogitare: ergo est aliquid infinitum. consequentia patet. quia alias esset frustra hæc ordinatio intellectus nostri ad infinitum.

Aureo. Contra arguit Aureo. Intellectus noster potest fingere multa impossibilia: ergo licet possit aliquid maius quolibet finito cogitare: non sequitur quod sit aliquo infinitum: aut quod possit esse.

Respondeo. negatur consequentia. quia cum omni finito possit intellectus noster concipere aliquid maius sine implicatione contradictionis, si Deus esset finitus, sequitur quod intellectus noster posset intelligere aliquid maius Deo, quod est impossibile, quia cum intellectus sit à Deo, non potest ipsius obiectum excedere in ambitu suæ communitalis virtutem causæ instituentis intellectum: ita quod ens intelligibile contineat aliquid maius Deo.

DIST. XLIIII.

IN dist. 44. quæritur. Vtrum Deus possit facere aliquid infinitum.
PR O quæstione hæc est

prima conclusio. Deus non potest facere effectum simpliciter infinitum. Hanc sic probat prima parte. q. 7. art. 2. nullum simpliciter infinitum habet esse limitatum, sed omne ens creatum habet esse limitatum: ergo. &c. maior nota. minor probatur. quicquid habet esse receptum, habet esse limitatum ad id in quo recipitur. sed omne ens creatum habet esse receptum: ergo. &c.

CONCLUSIO II. Deus potest facere aliquam formam tam substantialem quam accidentalem infinitam secundum rationem suæ speciei. Hanc sic probat vbi supra. Omnis forma habens omnem modum perfectionis possibilem suæ speciei, est infinita in tali specie, quia ei vt sic nihil potest addi. sed aliqua forma est huiusmodi: ergo. minor probatur. Omnis forma nullo modo recepta in subiecto habet omnem perfectionem possibilem suæ speciei quia non limitatur per aliquid ipsam recipiens, sed aliqua forma est huiusmodi tam substantialis quam accidentalis: ergo. &c. minor probatur. nā de substantiali patet in Angelis. de accidentali vero probatur. Aliquam formam accidentalem esse sine omni subiecto non implicat contradictionem: ergo potest fieri. antecedens probatur. quia subiectum non est de essentia formæ.

Corollarium primum. Talis forma separata: pura albedo non esset indiuidua. probatur. nullum accidens ex parte quantitate potest indiuiduari sine subiecto, sed albedo est accidens: & nō est quantitas: ergo. &c.

Secundum corollarium. Nō possunt esse plures albedines separatae. probatur eodem modo, quia nulla quantitas potest plurificari nisi ad plurificationem subiecti. ergo.

Corollarium tertium. Talis forma esset per se subsistens. probatur. Quicquid est & non est in alio subsistit per se, sed talis forma esset & non esset in alio. ergo.

Corollarium quartum. Talis albedo æquipolleret infinitis albedinibus: probatur. quia haberet omnem perfectionem possibilem reperiri in infinitis albedinibus, existentibus in subiecto si darentur: ergo æquipolleret eis. consequentia patet, & antecedens ex probatione conclusionis.

Corollarium quintum. Nulla albedo existens

existens in subiecto posset ei equari in intentione. probatur. Nulla forma habens esse limitatum potest equari forme illimitate. sed omnis forma existens in subiecto quanticumque intendatur semper habet esse limitatum ergo. &c.

Corollarium sextum. Albedo non est in potentia naturali, sed tantum obedientia ad tale infinitatem. probatur. quia non potest fieri per aliquod agens creatum, sed tantum a Deo.

Aureo.

Contra arguit Aureolus, quod non possit dari talis albedo separata. Primo talis forma esset expertus boni, ergo non est danda. consequentia patet. quia quicquid est, habet aliquam bonitatem. antecedens probatur. nullam haberet operationem. non enim disgregaret visum, nec aliud quicquam faceret: ergo esset expertus boni.

Utrum possit dari albedo separata.

Respondet, negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia. quia non solum operatio, sed etiam entitas rei est quid bonum. unde forma illa esset bona, quia in ea luceret diuina bonitas & potentia, & licet actu non disgregaret visum, posset tamen poni in materia: & tunc esset extensa & disgregaret.

Secundo. Cursus non potest esse sine subiecto: ergo nec albedo. consequentia patet. quia non est maior ratio de vno quam de alio. antecedens probatur. Cursus non potest intelligi sine subiecto: ergo nec esse.

Respondet. dico tria. Primo quod nulla quidditas materialis: puta humanitas potest esse separata subsistens non indiuidua: quia non potest esse sine materia, quae necessario habet dimensiones constituentes indiuiduum.

Secundo dico quod nullum accidens respectuum potest esse sine subiecto, quia de ratione relationis est habere fundamentum & terminum. Ex quo sequitur, quod si cursus & huiusmodi dicant respectum: ea non possunt esse sine subiecto. si autem dicant absolutum cum respectu: possunt subsistere quo ad absolutum. unde si illa res, quae est cursus subsisteret, tunc non esset cursus, quia ratio eius completur per tale respectum. similiter illa res quae est similitas si subsisteret non esset similitas.

Similitas subsistens non esset similitas.

Tertio ad argumentum dico, quod maior est falsa accipiendum cursum pro absoluto quod dicitur. & ad probationem

negatur antecedens. loquendo autem de cursu quo ad absolutum & respectuum simul, negatur consequentia.

Tertio potest argui sic. Omnis forma subsistens est intellectualis, ut dicitur sepe. D. S. sed albedo non potest esse intellectualis: ergo non potest esse subsistens.

Respondet. negatur maior. nisi talis forma subsistat naturaliter.

Contra quartum corollarium arguit primo. Omnis forma infinita intensiue habet actionem in finem intentionis. sed albedo vel calor separata non potest habere huiusmodi. ergo maior patet. minor probatur. Omnis calor infinitus potest in instanti transmutare subiectum a non calore in summum calorem. sed hoc est impossibile, quia forma diuisibilis non acquiritur in instanti: ergo. &c.

Respondet. negatur maior. nisi talis forma sit infinita simpliciter: quod non dicimus in proposito.

Secundo dico, quod calor separatus non potest calere, quia forma materialis non potest induci nisi ab agente materiali, ut dicitur S. D. prima parte. q. 65. art. 1. Ille autem calor esset immaterialis, imo nec Angelus potest transmutare materiam ad formam, licet Deus hoc possit: quia materia non continetur in virtute angeli. continetur autem in virtute Dei. prima parte. quae est. 115. art. primo ad primum.

Secundo arguitur ex illo corollario, sequitur, quod pars sit equalis toti. consequentia probatur. si illa albedo diminueretur secundum unum gradum: id quod remanet est infinitum. sed quaelibet pars infiniti est infinita, sed id quod remanet est pars illius albedinis infinita: ergo.

Respondet. negatur consequentia. Ad probationem negatur casus. quia aut illa forma, quae ponitur minor esset in subiecto, & tunc in infinitum distaret ab illa, quae est extra subiectum. aut non esset in subiecto & hoc non conceditur, quia ut diximus: non possunt esse duae albedines separate.

Tertio arguit. Talis albedo esset in termino intentionis: ergo esset finita. consequentia patet. antecedens probatur. Illa albedo non posset ultra intendi per te: ergo est in termino intentionis.

Respondet. Aliquid potest dici esse in termino intentionis dupliciter. Vno modo, quia eius intentio est terminata: & sic negatur antecedens. & ad probationem

Utrum albedo separata esset infinita.

Non potest forma naturalis induci, nisi ab agente naturali vel a deo.

Neque est esse duae albedines separate.

bationem negatur consequentia. Alio modo dicitur esse in termino intentionis, quia non potest ultra intendi. & conceditur antecedens & negatur consequentia. Probatio autem concluditur antecedens concessum. Ito modo dicimus etiam quod Deus est in termino bonitatis.

CONCLUSIO III. Deus non potest facere magnitudinem actu infinitam. Hanc sic probatur prima parte. q. 7. art. 3. Id de cuius ratione est habere finem: non potest fieri infinitum: sed de ratione cuiuslibet magnitudinis est habere finem & terminum: cum linea terminetur punctis, & superficies lineis, & corpus superficiebus: ergo. &c.

Greg. hic ar. prim.

Utrum Deus possit facere magnitudinem actu infinitam.

Implicat infinitum esse actu.

Tex. 57.

Contra arguit Greg. Data magnitudine cuba, Deus potest in cuiuslibet partis proportionalis horae unius instanti cuiuslibet lateri addere aequalem illi magnitudinem, quae unam per se magnitudinem constituent: ergo Deus potest facere magnitudinem vnde quaque infinitam. consequentia patet. antecedens probatur. Deus potest in isto instanti demonstrato addere aequalem magnitudinem illi magnitudini cubae, & hoc potest in alio instanti, & sic de singulis: ergo potest in omni instanti.

Respondet. primo quod esse magnitudinem actu infinitam implicat contradictionem, quia hoc praedicatum infinitum tollit hoc subiectum ens actu, quia de ratione infiniti est, quod sit permixtum potentiae, ut dicitur tertio physici. & ideo non potest reduci ut sit in actu nisi forte successiue: quia etiam successio includit potentiae permixtionem, ut dicitur S. D. in presenti distinct. articulo. 1. ad quintum.

Secundo dico, quod nullum est instans, in quo Deus non possit addere magnitudinem magnitudini praexistenti: non tamen est possibile quod in quolibet instanti hoc fiat. & arguere sic. Deus potest addere in quolibet instanti: ergo est possibile, quod in quolibet instanti addat. arguitur a sensu diuino ad sensum compositum: qui in proposito sunt impertinentes, & per hoc soluntur quodammodo infinita argumenta, quae contra conclusionem & sequentem fieri solent.

Ultimo arguit quod Deus potest fa-

cere charitatem infinitam intensiue: de qua materia diffusum dictum est dist. 17. quae. 2.

CONCLUSIO IIII. Deus non potest facere multitudinem actu infinitam. Hanc sic probatur ubi supra. nullum contentum in aliqua specie numeri, est infinitum, cum numerus mensuretur per unitates. mensurato autem repugnat infinitas, sed omnis multitudo est in aliqua specie numeri. ergo.

Contra arguit Grego. primo. Aliquod mobile potest successiue transire omnes partes proportionales alicuius continui: ergo possibile est, quod Deus successiue quamlibet partem ab alijs diuidat. sed istae partes sunt infinitae: ergo. &c.

Greg. hic ar. 1.

Utrum Deus possit facere omnes partes proportionales actus.

Respondet. sicut respondebatur ad argumenta contra praecedentem conclusionem.

Secundo dico quod arguitur a secundum quid ad simpliciter. Nam mobile non signat per motum suum nisi partes in potentia: cum non sit in fine alicuius partis nisi in instanti quod est in tempore solum in potentia: ut dicitur Commen. 6. physici. com. 76. arguere autem ab assignatione potentiali ad actuale est arguere a secundum quid, ad simpliciter.

Secundo. Omne continuum habet actu infinitas partes: in quas est diuisibile: ut dicitur. 3. physici. com. ergo possibile est aliquam multitudinem esse actu infinitam. Et si dicatur, quod continuum habet partes infinitas non in actu, sed in potentia tantum.

Text. 57.

Contra arguit, aut ly in potentia determinat hoc verbum habet, ut sit sensus, quod continuum non habet, sed potest habere infinitas partes. & hic sensus est falsus: cum philosophus dicat continuum habere, & non solum posse habere infinitas partes: aut determinat ly partes, ut sit sensus quod partes continui sunt quidem infinitae, sed non sunt hoc aliquid: sicut sunt partes quaternitatis discrete, & hic sensus est verus: sed non tollit, quia ille partes sunt actu infinitae.

Respondet. Ut ibi respondebatur. quod continuum habet infinitas partes. solum in potentia. Ad improbationem dico, quod partes continui dicuntur esse in potest.

Partes continui.

dicitur esse in potentia dupliciter, negatione esse proprii.

tia dupliciter. Vno modo vt ibi dicebatur, quia nulla eorum est hoc aliquid precisum: imo quolibet simul cum aliis constituit aliquid tertium. Secundo dicunt esse in potentia, quia nulla earum proprie habet esse per quod res dicitur actu existens, sed ipsum totum constitutum ex partibus proprie habet esse, & quolibet pars existit p esse totius. vt dicit. S. D. 2. quolibet. q. 2. ar. 2. talis autem multitudo partium: est multitudo tantum secundum quid, & in potentia, & ideo non repugnat ipsam esse, sicut repugnat multitudinem in actu, esse actu infinitam.

Tertio. Deus potest quicquid possent angeli infiniti facere, si essent, sed si essent infiniti angeli, possent infinitas intellectiones in actu facere: ergo Deus potest facere infinita in actu. minor patet. maior probatur. quia diuina potentia est qua maior cogitari non potest.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem dico, q diuina potentia est qua maior cogitari non potest sine contradictione, esse autem infinitam potentiam aggregatam ex partialibus potentibus angelorum implicat contradictionem: ideo non est intelligibile, & per hoc non est talis potentia alicui comparabilis secundum magis aut minus, & ex hoc negabatur Deum esse æquè potentem: sicut illa potentia: non quia illa potentia esset maior, sed quia esset incomparabilis, cum sit intelligibili.

¶ Dico secundo, q ex tali argumento posset argui, posse esse quartam personam in diuinis. sic Deus si esset. sed si esset alius Deus posset gignere aliud verbum: ergo & nunc Deus potest.

¶ Dico tertio, q id quod conuenit alicui ex suppositione impossibilis, non oportet q ei simpliciter conueniat: sicut si homo esset rudibilis esset asinus: non tamen potest ex hoc concludi, q homo esset asinus. ita in proposito dato, q infiniti angeli essent: possent producere infinita: non sequitur simpliciter, q infinita possint esse. Et similiter ignis inferni cruciaret infinitos spiritus, si ei applicarentur, non tamen conuenit ei posse producere infinitos cruciatus, quia impossibile est ei infinitos spiritus applicari.

Quarto. Si Deus corrumpere vniuersaliter in vna hora totam resistentiam, quæ est in motu solis: ita q in fine horæ nulla esset resistentia: tunc sol in tali hora causaret infinita lumina: ergo & Deus potest causare infinita. antecedit probatur. sol in prima medietate horæ causabit vnum lumen in aere, & in eadem medietate causabit vnam noctem: & in secunda parte proportionali causabit aliud lumen: quia secundum q diminuetur resistentia: ita proportionaliter intendetur motus, & in tertia causabit aliud, & sic successiue, sed tales partes proportionalitatis sunt infinitæ: ergo causabit infinita lumina.

¶ Respondeo. Primo dato illo casu substantia mouens orbem, non posset continuare illas reuoluciones vniformiter: intendendo motum orbis, sic q in prima parte proportionali horæ moueret tanta velocitate, & in secunda moueret dupla velocitate, & sic in infinitum & ideo omnes ille velocitates essent in actu, quia quolibet duraret per tempus. Dico igitur, q nec angelus nec Deus hoc posset facere: quia implicat contradictionem.

¶ Dico secundo, q iste supponit falsum. scilicet q angelus moueret in instanti, si nulla esset resistentia: imo est dare maximam velocitatem: qua posset orbem mouere vel minimam: qua non posset. quia est finita virtutis.

CONCLUSIO V. Omni multitudo data, vel dabili, & oī magnitudine finita data, vel dabili: potest dari maior. Primam partem probat. prima pars. quæst. 7. articulo. 4. Sicut se habet continuum ad diuisionem: ita se habet multitudo ad additionem, cum causetur ex diuisione continui. sed continuum est diuisibile in infinitum: ergo numerus siue multitudo augmentabilis est in infinitum. Secunda pars probatur: ex his quæ ponit vbi supra ad secundum. In his quorum ratio accipitur secundum species numerorum, est procedere in infinitum: ita q quolibet dato, potest dari maius. sed species magnitudinis accipiuntur secundum species numerorum: quia omnis magnitudo vel est bicubita vel tricubita & huiusmodi: ergo. &c. Item omni forma naturali data, Deus posset facere alia, q maiorē requireret

Est dare maximam velocitatem motus orbis.

reret quantitatem: ergo omni quantitate data, potest dari maior.

Contra secundam partem. arguit Aureolus. Si vna magnitudo puta. a. est augmentabilis in infinitum: sequitur quod in ea sit vna possibilitas infinita. sed hoc est falsum: quia tunc posset esse actu magnitudo infinita: ergo &c. maior probatur. Omnis potentia constituta ex infinitis potentiis partialibus est infinita: sed si magnitudo est augmentabilis in infinitum in ipsa sunt infinitæ potentie ad infinitas partes: nam in ea est potentia ad istam partem: quæ sibi addetur: & alia potentia ad istam partem, & alia ad aliam: & sic in infinitum: ergo in ipsa est vna potentia infinita constituta ex istis

Respondeo negatur maior. Ad probationem dico, quod sicut partes continent vnum totum: ita partiales potentie constituunt vnam totalem potentiam, quando illæ partiales potentie sunt simul: aliter non.

¶ Dico secundo: quod istæ partiales potentie nunquā sunt simul. nunquam enim potentia ad secundam additionem est, nisi posita in actu prima additione, nec potentia ad tertiam, nisi posita in actu secunda additione: & sic successiue. & hoc loquendo de potentia reali creaturæ non ex parte Dei, nec de potentia, quæ est tantum non repugnantia terminorum.

CONCLUSIO VI. Deus non potest producere aliquam creaturam ita perfectam: quin perfectiorem in specie possit producere. Hanc probat prima pars. q. 25. articulo. 6. Et primo sent. dist. presentis articulo. 3. & secundo contra gen. cap. 26. & 27. Ex hoc quod diuinus intellectus nec diuina voluntas nec diuina potentia est ad aliquas causas limitata.

Contra arguit Aureolus. primo. Quando aliqua potentia respicit multa, quorum vnum est totale: & alia sunt partes, per prius respicit totum, quam partes, sed si proceditur in infinitum in perfectionibus specificis: vniuersalitas talium specierum erit quid totale: cuius partes essent singulæ species. ergo. potentia diuina per prius respicit illam vniuersitatem omnium specierum, siue omnem speciem producibilem: aut vnam speciem eminenter continentem perfectiones omnium a-

Aureo.

Virum quilibet magnitudine finita, sit dabilis maior.

Aureo.

Virum in perfectionibus specificis sit processus in infinitum.

liarum creaturarum.

Respondeo. Primo quod ex tali argumento posset argui: quod Deus posset in actu reducere totum ens creabile, ita quod hoc creato nihil vterius posset creare, quia diuina potentia per prius respicit totum ens creabile quam eius partes.

¶ Dico secundo, quod aliquid primo respiciat a potentia contingit dupliciter. Vno modo quod respiciatur a tali potentia tanquam primo producibile per eam: & sic negatur maior. quando illud totum vel illa multitudo non habet esse nisi per partes. Alio modo potest intelligi: quod primo respiciatur a tali potentia tanquam primo & correspondes in ambitu & latitudine: & concedo quod diuina potentia prius respiciet vniuersitatem specierum creabilium: quia talis ei adæquat non tamen sequitur, quod respicit eam vt producibilem.

Secundo. Processus qui est ad mensuram, necessarius est finitus: sicut patet in numeris, quorum processus est finitus versus vnitatem: quæ est mensura eorum, sed in perfectionibus specificis producere ad superius, est procedere ad mensuram, quia nobilior est mensura inferioris, ergo talis processus est finitus.

¶ Respondeo. negatur minor. quia infinitum non est mensura suarum partium, nec habet rationem totius aut vnus. nec aliquid illius multitudinis est mensura omnium, sed Deus qui est extra illam.

¶ Dico secundo, quod omnium illius multitudinis in actu positorum, est aliqua mensura in eodem genere. quia est dare summam specie actu producta non tantum summam producibilem.

Tertio. In nullo finito est procedere in infinitum: sed vniuersitas specierum creabilium est quid finitum, cum sit in creatura, ergo in ea non est processus in infinitum.

¶ Respondeo Primo. quod vniuersitas specierum creabilium, non proprie debet dici vniuersitas, aut totum aut omne, quia infinito repugnat totalitas.

¶ Dico secundo, quod talis vniuersitas est infinita secundum quid, puta in ratione substantie vel huiusmodi tamen est finita simpliciter, cum non sit infinita

Aliquid potest respicere potentiam primo dupliciter, vno modo respectu productionis alio modo respectu adæquationis.

Infinitum non est mensura nec habet rationem totius aut vnus.

Vniuersitas creabilium non debet dici totum.

secundum esse, cum esse eius in alio sit receptum: quomodo solus deus est infinitus.

¶ Dico tertio, quod potest esse processus in infinitum in tali vniuersitate ex ea parte, qua est finita: est autem finita per perfectionem essendi: & ideo in perfectionibus essendi potest procedi in infinitum. data enim aliqua mensura, infinita essent supra eam: quarum vna perfectior esset alia, nulla tamen esset infinita secundum se, nec esset inter eas aliqua suprema.

Dico quarto, maiorem esse simpliciter falsam, constat enim in numero esse processum, in infinitum: cum tamen uerus sit entitas finita.

¶ Quarto processus ad vnitatem & totalitatem non potest esse infinitus: ut dicit Philosophus tertio physico-rum: quia totalitas habet rationem formae, forma autem est actus & finis, sed processus repertus in perfectionibus creaturarum in ascendendo, est ad quamdam vnitatem & totalitatem: quia proceditur ad multitudinem specierum: ex quibus constituitur vnum totum: & im sint per se ordinatae, ut dicit Comment. 1 2. meta. com. 5 1. ergo talis processus non potest esse infinitus.

¶ Respondeo, negatur maior, nam in additione magnitudinis ad magnitudinem proceditur ad totum & ad formam: & tamen ibi est processus infinitus, quantum ad Dei potentiam, licet quantum ad potentiam naturalem, non sit ibi talis processus: ut dicit, S. Doc. prima parte. q. 7. ar. 3. ad tertium. est enim in actu maxima quantitas possibilis naturaliter.

¶ Dico secundo: quod Philosophus loquitur de vnitare continuitatis, virtus autem specierum est tantum vnitatis ordinis.

Dico tertio: quod processus specierum in infinitum non est ad vnitatem siue totalitatem: sed ad multitudinem: quia illa multitudo specierum non habet rationem totius aut vnitatis: sicut nec multitudo numerorum: licet illa multitudo, quae est in actu habeat rationem vnitatis, & rationem totius.

CONCLUSIO. VII. Deus potest facere vniuersum in infinitum melius quam sit quantum ad aliquid, & quantum ad aliud non. Primam partem ponit prima par. q. 2 5. art. 6. ad tertium. quod suppositis istis rebus non posset vniuersum esse melius per ordinem decemissimum qui est in eis. Secunda ponit praesenti di. fin. art. 2. ubi elicitur: quod vniuersum posset fieri melius septemplexiter.

¶ Primo per additionem graduum bonitatis, ad gradus creatos.

¶ Secundo per meliorationem partium iam constituentium vniuersum, quantum ad bonitatem accidentalem.

¶ Tertio per creationem aliarum specierum, non quod adderentur iam creatis: si fieret aliud melius vniuersum constans ex aliis speciebus & essentialibus gradibus bonitatis.

¶ Quarto per meliorationem intensiua ordinis partium adinuicem: qui sequitur bonitatem accidentalem.

¶ Quinto per meliorationem intensiua eiusdem: quae consequitur bonitatem essentialiter factis aliis speciebus.

¶ Sexto per meliorationem extensiua eiusdem, additis aliis partibus.

¶ Septimo per meliorationem ordinis partium adinuicem modo praeposito & quolibet dictarum meliorationum in infinitum procedere posset: quia nullus ordo rebus inditus adaequaret diuinam sapientiam.

Contra arguit Aureo. primo. Deus non potest facere aliam terram distinctam numero ab ista, quae nunc est: ergo non potest facere aliam distinctam ab ea specie. consequentia patet. antecedens est S. Tho. prima parte. q. 45. & 47. arti. 3.

¶ Respondeo quod S. Tho. non loquitur de potentia Dei absolute, sed dicit quod manente ordine rebus indito nunc, non potest esse alia terra eiusdem speciei cum ista, quia moueretur ad locum in quo est ista.

¶ Dico secundo: quod Deus posset facere aliud vniuersum in quo esset terra eiusdem speciei cum ista: & illa terra non fereretur ad eundem locum numero, ad quem fertur ista: sed ad locum similem in specie.

Secundo. Si Deus posset facere vniuersum distinctum ab isto specie: sequitur quod istud & illud non essent villo modo ordinata: quod est omnino contra Comment. 1 2. metaphy. commen. 50.

¶ Respondeo, quod non possunt esse duo vniuersa simul nec opposita: & S. Tho. dicit quod Deus posset facere duo vniuersa successiue.

¶ Dico secundo: quod potest facere simul duos mundos, quorum nullus sit vniuersum, sed aggregatum ex illis esset.

Septemplexiter vniuersum potest fieri melius.

Aureo.

Vnum deus posset facere aliud vniuersum distinctum specie.

Possunt esse plures mundi simul: non tamen plura vniuersa.

esset vniuersum; & haberent ordinem adinuicem, & uterque ad Deum.

Tertio arguit contra primam partem conclusionis, in qua innuitur: quod si partes aliqua vniuersi meliorarentur, aliis non melioratis, non esset tanta bonitas vniuersi, quanta est nunc: nam natura humana in christo fuit meliorata, & similiter aliqua species post diem iudicij meliorabuntur: utpote homo & corpora simplicia. sed ex christi incarnatione non omnes fuerunt melioratae, ut patet de reprobis angelis, nec omnes deterioratae, ut de sole & luna: similiter post diem iudicij non omnes meliorabuntur: quia multae deficient ut plantae & animalia. ergo non oportet, quod desinat esse tanta bonitas, quanta est nunc, si aliquibus melioratis, aliae non meliorantur.

Respondeo primo, quod argumentum non est ad propositum, quia S. Do. loquitur de melioratione, quantum ad ea, quae sunt speciei constituentia. Iste autem arguit de melioratione naturae, ut est in aliquo individuo.

Dico secundo, quod omnes principales partes mundi sunt melioratae vel in se vel in sua causa ex incarnatione christi: quia inuouabuntur propter beatos. incarnatio autem christi fuit causa nostrae glorificationis, angeli vero mali, & alij reprobj non sunt de principali perfectione vniuersi, sicut illi, qui beatificantur: ut dicitur prima parte. quest. 23. ar. 7.

Dico tertio, quod praeter damnatos ille dicuntur principales partes vniuersi, si quae principaliter habent ordinem ad incorruptibilitatem: tales autem sunt corpora caelestia, homines, & elementa: ut dicit S. Tho. quarto sen. dif. 47. q. 2. art. 1. 2. 3. & 4. & de potentia. q. 5. ar. 4.

Dico quarto, quod impossibile est, vnam partem essentialem vniuersi meliorari secundum speciem, aliis nullo modo melioratis, quin sequatur notabilis dissonantia in vniuerso.

CONCLUSIO. VIII. Aliquis intellectus creatus cognoscit infinita. hanc ponit quarto quolibeto. q. 2. artic. 1. & de veri. q. 20. art. 4. ad primum. ubi dicit, quod anima christi cognoscit quicquid continetur in potentia creaturae. Constat autem aliquam creaturam posse in infinita successiue: ut patet de angelis, qui producant infinitas

intellectiones. Dicit enim quod intellectus angelicus cognoscit infinitas partes quae sunt in potentia in continuo.

Contra arguit Aureo. primo. cognoscere infinitum, implicat contradictionem. ergo infinitum non potest ab illo intellectu cognosci. consequentia patet: antecedens probatur. Multitudinem permanentem esse successiuam, implicat contradictionem. quia esset permanens, & non permanens. sed sit infinitum cognoscitur, est permanens, cum sit actu in intellectu: & successiuum quia infinitum, cum de ratione infiniti sit habere partem post partem, & habere actu admixtum potentia: ut dicit Philosophus & Comment. 3. physic. com. 59. concipere enim infinitum, est concipere ipsum ex negatione actus, & complementi, tale autem est in potentia. ergo.

Respondeo, negatur antecedens, ad probationem negatur minor. non enim oportet, quod si aliquid secundum suam rationem aliquid habet in esse reali, quod habeat illud in esse cognito. alioquin probaretur quod Deus non cognoscit aliquid successiuum, quia de ratione successiuum est, quod consistat in successione, unde sequeretur quod non posset cognosci nisi successiue, quod tamen constat esse falsum.

Dico secundo, quod nullus intellectus potest cognoscere infinitum per modum infiniti, scilicet enumerando partem post partem. Aliquis tamen potest cognoscere infinitum simplici intuitu ut dicitur est. Idem dico de anima christi, & de intellectu angelico.

Dico tertio, quod de ratione infiniti quantitativi est ordo partium, ratio tamen infiniti partibilis non est formaliter successiuam: nisi loquendo de infinito secundum additionem, vel diuisionem. infinitum enim secundum numerum est imaginabile totum simul, ut patet de punctis in linea & de infinitis animabus secundum opinionem Algazelis.

Dico quarto, quod philosophus & Commentator, quando dicunt infinitum consistere in successione, & in admixtione actus ad potentiam, non loquuntur de successione temporali, sed de successione ordinis partium loquendo in rebus quantis, & nolunt quod tale infinitum non inuenitur nisi in rebus, quarum esse consistit in tali successione: & quae sunt mixtae ex actu & potentia non autem

Aureo.

Cognitio infiniti duplex per enumerationem partium, & per simplicem intuitum.

autem dicunt q̄ illa sit ratio infiniti: sed ratio eius consistit in non habere vltimum vel finem partium in actu.

Virū de rōne infini- ti, sit suc- cēssio tēpo- ralis.

Contra. ille qui imaginatur corpus infinitum, successiue procedit de parte in partem. ergo de ratione infiniti quā titatiui est successio temporalis.

Respondeo. negatur consequentia, quia hoc non contingit ex eo, quod in subiecto sit successio: sed quia species quæ cognoscit vnā partem, est alia species ab alia, quæ aliā cognoscit, ideo illæ non sunt in actu in intellectu. sicut si quis videat partem magnæ domus, ipsa quidem non est successiua: & tamē ptes de domus ipse aspiciat successiue. &c.

DISTIN. XLV.

IN distinctione 45. & sequen- tibus, queruntur duo. Primò. Vtrum diuinum velle sit elicicum a diuina voluntate. Secundo, an quodlibet velle intrinsecum diuinæ voluntati semper impleatur.

PRO prima quæstione hæc est prima conclusio. Deus est volens. hanc sic probat 1. q. 19. artic. 1. & primo contra genti. cap. 73. & li. 4. cap. 19. In quocun- que est inclinatio consequens formā intellectam, in eo est voluntas: sed in Deo, est huiusmodi. ergo. &c. maior patet, ex quo nominis voluntatis. minor probatur. sicut se habet forma naturalis ad naturalia, sic forma intelligibilis ad intellectum. sed ad omnem formam naturalem. consequitur inclinatio. ergo etiam ad omnem formam intellectam.

CONCLUSIO. II. Diuina voluntas distinguitur ratione ab essentia Dei. hanc sic probat. prima parte. q. 19. art. 1. & 2. ad primum. Id quod ex sui ratione dicitur habitudinem ad aliud, distinguitur ratione ab eo: quod non dicitur tale habitudinem. sed essentia non dicitur habitudinem ad aliud: cum eius ratio sit absoluta: voluntas autem dicitur inclinationem in aliud, ergo. &c.

Ex hoc sequitur corollarie, quod licet Deus non sit aliud à se: vult tamen alia à se.

Que sit rō volūta- tis.

Secundum corollarium est, quod ratio voluntatis consistit in hoc: quod est id quo intelligēs habet inclinationem ad rem intellectam, vt in se, sumendo inclinationem non pro actu siue operatione, sed pro principio inclinationis hoc modo ponit s. Doc. primo contra gent. c. 73. de verita. q. 23. ar. 1.

CONCLUSIO III. Diuinū velle non elicitur à diuina voluntate secundum rem, sed secundum rationē. prima pars probatur. primo cōtra gen. cap. 74. Omne elicicum realiter ab aliqua potentia, est ab ea realiter distinctū: sed velle Dei non distinguitur realiter ab eius voluntate. ergo. &c. Secunda pars probatur. id quod secundū modum intelligendi est principium alicuius actus: est elicitiuum eius secundum rationem, sed voluntas est huiusmodi respectu sui velle. ergo. &c. maior patet. minor probatur. Intellectus enim noster intelligit diuina in creaturis: in quibus voluntas est principium elicitiue velle. ideo apprehendimus diuinam voluntatem per modum principij respectu velle diuini.

Contra arguit Aureolus. f. cuius media in hoc consistunt. Illa res quæ est volitio diuina, est inelicitata secundum rem & secundum rationem. ergo diuina volitio est inelicitata secundum rationem. consequentiam habet pro manifesta. antecedens probat. Illa res, quæ est diuina essentia, est inelicitata secundum rationem: sed illa res quæ est volitio, est diuina essentia, ergo. &c.

Aureo. hic q. 1.

Respondeo. dico primò, quod illa res quæ est volitio, si concipitur sub ratione volitionis: non potest concipi nisi vt elicita, cuius ratio est, quia intellectus noster non intelligit velle diuinū, nisi in cōceptibus creaturarum, in quibus omne quod concipitur per modū actionis, concipitur per modum eliciti, id est concipitur sub quadam ratione representante rem egredientem à voluntate.

Dico secundò, quod intellectus noster scit quod iste modus est incompetens, ad intelligendum diuinā, & scit quod diuinū velle non est realiter elicicum à diuina voluntate, licet non possit eum concipere per modum inelicitati.

Ad argumentum patet, quid dicendum ex istis.

CONCLUSIO. IIII. Aliquis actus diuinæ voluntatis habet rationem odij metaphorice, licet non proprie. Hanc sic probat primo contra gen. cap. 96. pro secunda parte sic: Deus amat omnem entitatem, quia vult ei bonum & participationem suæ bonitatis, ergo non odit proprie. Dicitur autem odire metaphorice, in quantum aman- do crea-

Cur deus dicatur odire.

do creaturas, & volendo eis bona, vult contraria mala non esse.

CONCLUSIO V. Aliquis actus diuinæ voluntatis est gaudium, & aliquis est delectatio. Hanc probat primo contra genti. capi. 9. 11. Ille actus est delectatio: qui est quies respectu boni coniuncti, & ille est gaudium, qui est quietatio siue boni coniuncti siue nō, sed actus diuinæ voluntatis est huiusmodi. ergo. &c.

Deus tan- tū delectatur de se- ipso de creaturis etiā gaudet.

Ex hoc sequitur corollarie quod Deus delectatur tantum de seipso de creaturis autem & delectatur & gaudet.

Contra arguit Aureo. quod amor & delectatio & desiderium non distinguuntur: cū argumenta soluta sunt distinctione prima. artic. primo. conelu. 3.

CONCLUSIO. VI. Licet in Deo non sit iustitia commutatiua, est tamen in eo iustitia distributiua: Hanc conclusionem ponit prima parte. q. 21. art. 1. Cuius probatio patebit ex responsione ad argumenta.

Contra arguit Aureolus. vbi est commutatio culpæ in pœnam, & meritum in premium: ibi est iustitia commutatiua, & maxime quia iustitia directiua in pœnis pertinet ad iustitiam commutatiuā. sed Deus commutat culpam in pœnā, & meritum in premium: ergo. &c.

Respondeo. primò dico, quod non quælibet commutatio aut retributio sufficit ad iustitiam commutatiuā, sed oportet ibi esse dationem & acceptionem, constat autem Deum nihil accipere à creatura.

Proportio arithmetica quid.

Dico secundò, quod medium in iustitia commutatiua accipitur secundum proportionem arithmeticeam. est autem proportio arithmeticea: vbi est æqualis excessus, qualis enim est proportio inter duo & vnum, talis est inter sex & quinque. Talem proportionem oportet esse in iustitia commutatiua. vnde si sint duo, quorum vterque habeat quinque, & vnum eorum accipit vnum eorum, quod erat alterius, fiet iustitia, si vnum accipiat ab eo, qui habet sex & detur alteri: sic enim vterque reducitur ad medium, quod est quinque. Mediū autem in iustitia distributiua accipitur secundum proportionalitatem geometriceam: quæ attenditur in hoc, quod quotiescūque vna quantitas continet aliam totiens altera alia: qualis enim est proportio octo ad quatuor: talis est sex ad tria: geome-

Medium iustitie distributiua accipitur secundum proportio nem geometriceam.

tricè, quia vbique est dupla: non tamen est ibi eadē proportio arithmetice: quia maior est excessus octo ad quatuor, quam tria ad sex. Sic est in iustitia Dei distributiua. quanto enim vnū peccatum est altero grauius: tanto maiorem pœnam tribuit.

Ad argumentum negatur maior vt patet ex dictis. philosophus autem loquitur de iustitia directiua in pœnis illatis ab homine, quæ pœnæ inferuntur ratione alicuius incommodi accepti, quod non accidit in Deo non enim ita punit vt quantum ei peccator abstulit per culpam: tantum ei reddat per pœnam.

QVÆSTIO. II.

Queritur secundò, an quodlibet velle intrinsecum diuinæ voluntatis semper impleatur.

PRO ista quæstione hæc est prima conclusio. Licet principale volitum à diuina voluntate sit sola diuina essentia, tamen Deus vult alia à se. primam partem probat. primo contra gen. c. 73. principale volitum est vnique ratio volendi. sed nihil aliud à diuina essentia est ratio volendi Deo. ergo. &c. Secunda pars probatur. c. 76. quicūque amat aliquid propter se: amat omnia in quibus illud inuenitur. sed Deus amat bonitatem suam propter se, quæ inuenitur in creaturis. ergo. &c.

CONCLUSIO. II. Licet diuina voluntas eadem volitione velit bonitatem suam, & alia volita, non tamē necessario vult alia, sicut necessario vult suam bonitatem. Prima pars probatur primo contra gen. c. 77. Si alia & alia volitione Deus vellent se & creaturas, sequitur quod in Deo essent duo velle, & per consequens duo esse: cū eius vellet sit eius esse. sed est impossibile, quod in eo sint duo esse. ergo. Secunda probatur. Nulla voluntas fertur necessario super ea, quæ sunt ad finem: si sine eis potest haberi finis, sed omnia alia ordinantur ad Deum, sicut ad finem, qui potest esse sine creaturis. ergo. &c. Tertia pars probatur. Ex hoc quod vnūquodque necessario vult vltimum finem, sed diuina bonitas est vltimus finis. ergo. &c.

Contra secundam partem arguit Aureo. primo. Omne volitum velle necessario est volitum necessario. sed creatura: sunt volitæ à Deo, velle necessa- rio:

Aureo. in 1. di 47. art. 1.

id; ergo sunt necessariò volitè.

Respondeo. negatur maior, nisi tale velle necessarium in se habeat etiã trã- sítum necessarium super. volita. diuinũ autem velle licet sit in se necessarium: tũ contingenter trãst super creaturas.

Contra. Transit diuini velle super creaturas non est contingens ex parte fundameti. s. diuini velle cũ velle diu- nũ sit necessariũ. non est etiã cõtingens ex parte termini, s. creaturæ: ergo non est contingens. cõsequencia patet, quia respectus nõ est necessarius nisi ex fun- damento & termino. Secunda pars an- tecedentis probatur. antequam creatu- ra producat a Deo, ipsa non est: ergo non est contingens.

Respondeo negatur secũda pars an- tecedentis. Ad probationem negatur consequentia. nam futura dicuntur cõ- tingentia: licet nõ sint, dicitur enim res esse contingens: non quia habeat ali- quod esse, sed quia potest esse & non esse. vnde non tenet ista consequentia. hoc non habet esse. cõtingens. ergo nõ est cõtingens.

Secundò arguit sic. Si Deus vult cõ- tingenter creaturas: hoc esset propter contingentem determinationem diu- ni velle, sed talis determinatio non est ponenda. ergo, &c. maior patet per te- minor. probatur. Illa determinatio nihil reale addit ad diuinum velle: quia hoc est contra diuinam simplicitatẽ. nec ad- dit aliquid rationis, quia ens rationis esset principium realis productionis creaturæ. ergo, &c.

Respondeo. Dico q̄ ista determina- tio addit aliquid reale, distinctum tamẽ sola ratione à diuino velle: quia hoc additum est directio diuini intellectus ostendentis voluntati tale obiectum: & proponentis sibi vt volendũ: addit etiã respectum rationis ad creaturam.

Ad improbationem negatur. conse- quentia: quia talis respectus cõsequitur diuinũ velle, & nõ est cã eius. Et iste re- spectus necessario consequitur diuinũ velle, quia respectus necessario cõsequi- tur actionem Dei, nec potest fieri, quin ille respectus intelligatur à Deo.

Tertiò. Quando quis vult finem, & ea quæ sunt ad finem vnico actũ, & finem vult necessariò, vult etiã necessa- rio ea quæ sunt ad finem. sed Deus eõ- dem actũ vult se & creaturas, & vult se vt finem necessariò: ergo & creaturas

vult necessariò.

Respondeo. negatur maior. quia iste actus potest desinere respectu eor- um: quæ sunt ad finem, & tamen rema- nebit respectu finis. de hoc habes su- pra distinct. x. articulo. primo. conclusio- ne quarta. Ad alia quæ dicit, scpe est re- sponsum.

CONCLUSIO III. Diuina volũtas quicquid vult, æternaliter vult & ad ea volẽda determinata est. & om- nia quæ vult, necessariò vult aut neces- sitate absoluta, aut necessitate suppositio- nis. Prima pars probatur. primo con- tra gen. c. 8. 8. & 1. primũ. q. 19. arti. 3. ad primum. Si Deus in tempore cõpisset velle: sequitur q̄ esset mutatus de non velle in velle. hoc est impossibile. ergo. &c. Secunda pars probatur. Id quod se- habet ad opposita: non agit nisi deter- minetur ad vnum. vt dicit Commen. 2. physico. sed diuina voluntas se habet ad opposita. scilicet ad esse rerum & ad non esse: cũ perfecta eius operatio pos- sit stare cum esse & cum non esse. rerũ creaturarum. ergo non produceret creatu- ras nisi determinaretur ad vnum. s. ad esse creaturarum. quid autem determi- net voluntatem, declarabitur in 2. dist. 25. Intellectus enim cum proponat vo- luntati obiectũ. est ille, qui eam deter- minat. Tertia pars probatur. primo con- tra genti. c. 8. 4. & 1. q. 19. arti. 3. Nã Deus vult suam bonitatem necessitate abso- luta, & creaturas necessitate suppositio- nis, quia supposito, q̄ eas voluerit: non potest postea eas non velle propter immutabilitatem diuinæ volunta- tis.

Contra secũdam partem arguit Au- reo. q̄ Deus nõ determinet se ad pro- ducere per aliquod velle sibi intrinse- cum. Primo Deus non determinat se per velle quod respiciat æqualiter vtrã quæ partem contradictionis. s. producere & non producere, quia tale velle est indeterminatum, nec determinat se ad producendum per velle, quod respiciat tantũ producere. ergo non determi- nat se. per aliquod velle. tenet cõsequẽ- tia. prima pars antecedentis patet. pro- batur secunda. aut illud velle quod di- cis respicere tantum producere: potest respicere nõ producere, & sic posset esse in Deo; velle non producere maundum. & per consequens aliquid potest esse Deus; quod non est Deus, cũ om- ne

Aur. vbi supra.

Vtrum de terminetur ad producere per velle sibi intrinsecum.

ne velle Dei sit Deus, aut non potest in eo esse velle non producere, & sic Deus produceret de necessitate.

Respondeo. q̄ velle quo Deus se de- terminat ad producendum, respicit tan- tum producere.

Dico secundò, q̄ in Deo potuit esse velle oppositum. scilicet velle non pro- ducere, accipiendo possibile non prout dicitur ab aliqua potentia, sed prout dicit non repugnantiam termino- rum.

Ad improbationem negatur conse- quentia: quia illud velle aut nolle nõ esset alius actus, sed haberet habitu- dinem ad aliud obiectum: puta sicut nũc est velle respectu mundi, tunc esset nolle respectu mundi & esset velle re- spectu huius obiecti mundum non esse. Nec sequitur. si Deus determinat se, q̄ sit in potentia. vt dicit. S. Doct. pri- mo contra genti. c. 8. 3. quia ista deter- minatio non est ex parte Dei, quasi q̄ nondum sit consecutus suam perfectio- nem, per quam determinetur ad vnum, sed determinatio est ex parte obiecti.

Secundò. Voluntas si determinet se ad volendum: oportet q̄ hoc sit per alium actum, & q̄ determinet se ad istũ actum per alium, & sic in infinitum. er- go voluntas non determinat se extrin- secè, licet possit producere ad extra ali- quem determinatum effectum.

Respondeo. negatur consequẽtia. Vnde dico q̄ voluntas potest duplici- ter determinari. Vno modo quantum ad exercitium actus. scilicet quantum ad velle & non velle, & sic voluntas deter- minat se ipsam per actum suum. nec est procedere in infinitum in appetitu vo- luntatis naturali, quem habet ad suum actum respectu illius obiecti quod natu- raliter vult. scilicet vltimi finis. Alio modo determinatur voluntas quo ad specificationem actus. s. vt tẽdat in hoc vel in illud obiectum: & quantum ad hoc determinatur per intellectũ osten- dentem voluntati obiectum: nec proce- ditur in infinitum, quia est status in appetitu naturali intellectus ad actum, qui est ei naturalis. scilicet respectu primorum principiorum, quæ intelligit naturaliter, licet non semper respectu eorum eliciat actum. Ipse autem in- tellectus determinatur à voluntate quo ad exercitium actus, intelligit enim quia

mouetur à voluntate ad producendum actum.

Dico secundò, q̄ similiter est in Deo secundum nostrum modum intel- ligendi. Nam intellectus diuinitis de se- cit determinatus: quò ad specificationem actus. Intelligit enim omnem en- titatem naturaliter: nec ad hoc aliquid facit voluntas, sed quò ad exercitium: puta quòd intellectus dicitur hoc vel hoc esse producendum, determinatur à voluntate: quæ vult intellectum dista- re aliquid producendum: in quo diuina bonitas in tali gradu eluceat. Similiter diuina voluntas naturaliter vult suum principale obiectum, sed ad volendum alia determinatur per intellectum & sa- pientiam: quæ statuit sibi determinatos effectus: quos ordinatè producit. Ipsa ergo voluntas diuina de se est determi- nata, quò ad exercitium actus respectu sui principalis obiecti, & quantum ad alia obiecta determinat se per liberta- tem suam, sed quò ad specificationem actus determinatur ab intellectu concipiente & dictante volenda.

CONCLUSIO. IIII. Deus vult aliqua voluntate antecedere, quæ non vult voluntate consequente. Istam conclusionem ponit S. D. de veritate. quæstio. vigesimatertia. articulo secun- do & 1. quæstio. 19. articulo. 6. ad pri- mum. & 1. distinct. 46. art. 1. quam sic declarat. Nam aliqua res potest duplici- ter considerari. Vno modo absolute, Alio modo vt substat aliquibus accide- tibus & circumstantiis. Voluntas respec- tu rei primo modo acceptæ est antece- dens. Respectu autem rei secundo mo- do acceptæ est consequens: verbi gra- tia, homo potest considerari absolu- tẽ in quantum habet naturam huma- nam: & cum omnes homines in hoc conueniant, qui sunt capaces beatitu- dinis: vult Deus voluntate anteceden- te, omnes saluari, quia omnibus de- dit talem naturam, & communia gra- tuita promouentia ad salutem. scilicet præcepta legis, & huiusmodi alia. Alio modo potest considerari ho- mo, in quantum est contrariè agens, & repugnans voluntati diuinæ: & sic Deus non vult ipsum saluari volun- tate consequente, sed vult ipsum dam- nari. Dicitur autem voluntas ista con- sequens, quia supponit præscientiam

Vtrũ cre- aturæ sint volitæ ne- cessariò à Deo.

Contin- gens non semper ha- bet esse cõ- tingens.

Voluntas potest duplici- ter deter- minari quo ad exercitium actus & quo ad specificationem.

operum, quæ quis est facturus.

Corollarium. Id quod est volitum voluntate consequere, est volitum simpliciter. Id autem quod est volitum voluntate antecedente, est volitum secundum quid. probatur. Voluntas simpliciter est respectu rei, secundum quod est in se, secundum omnes proprietates & circumstantias suas, sed voluntas antecedens non est respectu rei, hoc modo accepte, ergo non est voluntas simpliciter, sed potius dicitur quædam velleitas,

CONCLUSIO V. Voluntas Dei consequens semper impletur. Hæc probat. i. dist. 47. ar. 1. & i. q. 1. ar. 6. ad. 1. sicut se habent res ad causas formales ita se habent ad causas efficientes: cum omne agens agat sibi, simile secundum formam, sed nulla res potest subterfugere vniuersalissimam causam efficientem scilicet Deum.

Corollarium. Id quod videtur recedere ab ordine diuinæ voluntatis vno modo, relabitur in ipsam secundum alium modum, sicut peccator recedit à diuina voluntate peccando: incidit in ordine diuinæ iustitiæ dum per eam punitur. Quia in ista conclusione supponitur, quod Deus per suum velle sit causa rerum.

Duran.

Virum
Deus per
suum vel
le sit cau-
sa rerum.

Contra hoc arguit Durandus per illum actum, qui est tantum complacentia, nullus effectus producit: quia talis actus habet rationem finis & quietis: nisi forte talis complacentia excitet desiderium. tunc enim ratione desiderij excitati, potest sequi effectus desideratus. sed omnis actus diuinæ voluntatis est complacentia: nec excitat aliquod desiderium in Deo. ergo nullus actus diuinæ voluntatis, est productiuus rerum: maior patet. minor probatur. omnis actus diuinæ voluntatis qui transit super creaturas, transit etiã super diuinitatem: cum Deus eodẽ actu velit se & creaturas. sed omnis actus transiens super diuinitatem est complacentia: & nullo modo transit super eam, vt ipsa habeatur vel fiat. ergo omnis actus diuinæ voluntatis est complacentia & nullus est vt creatura fiat.

Complacencia
via duplex
Delectatio
& amor
concupiscentia.

Respondeo. Primo dico quod complacentia accipitur dupliciter. Vno modo pro delectatione. Alio modo pro amore concupiscentiæ. & quod ad virtutem maior est falsa, nam licet delectatio sit

quædam quies appetitus considerata presentia boni, tamen adhuc illud bonum presentens immutat appetitum, & ex hoc delectatio, est quidam motus appetitus, & potest esse ratio productionis. Amor etiam concupiscentiæ, quo Deus vult creaturas boni eis futurum, & Deo presentens non oportet, quod excitet desiderium: priusquam moueat ad producendum aliquid extra, quia amor & delectatio mouent per desiderium tantum in illis, quæ per voluta perficiuntur: non autem in illis, quæ voluta perficiunt, cuiusmodi est Deus.

¶ Dico secundo ad minorem, quod ille actus in Deo, qui est delectatio respectu bonitatis diuinæ, est amor concupiscentiæ respectu creature. ex quo sequitur quod nullus actus diuinæ voluntatis, primo respiciat creaturam: imo quilibet primo respicit diuinam bonitatem ad creaturis. nec hoc est inconueniens cum etiam idem actus respectu vnius sit velle & respectu alterius sit nolle etiam in creaturis. vt supra declaratum est. distinctione prima articuli. i. conclusione. 4.

CONCLUSIO VI. Diuina voluntas non imponit necessitatem omnibus rebus volitis, sed aliqua eueniunt contingenter. ista conclusio declarata est. distinct. 3. conclusione secunda.

Contra arguit Bernardus in tertia parte summæ contra Pelagianum. capitulo tertio. Si aliquid esset contingens maxime esset actus voluntatis, quæ libera dicitur: sed nostra voluntas agit necessitate: ergo nihil est contingens. maior patet. minor probatur. Deus necessitat voluntatem ad volendum: ergo ipsa vult necessitate. consequentia patet. antecedens probatur. Deus potest necessitare voluntatem: ergo nunc necessitat. antecedens patet. consequentia probatur. Si Deus necessitaret voluntatem, hoc non faceret nisi volendo: quia per velle suum est omnium causa. sed Deus habet nunc omne velle quod potest habere: ergo si potest necessitare voluntatem: nunc eam necessitat.

Respondeo: negatur illa vltima consequentia: quia dicitur. potest necessitare. ergo necessitat.

¶ Ad probationem est fallacia figuræ dictionis.

Diuina
delectatio
respectu
creature,
est amor
concupiscentia.

Bernardus
de Gaud.
co.

Vtrum ali-
quid sit con-
tingens.

Arguendo

sic: Deus
habet om-
ne velle,
ergo vult.
hoc est fal-
lacia figu-
ra dictionis.

dictionis. mutando quid in ad aliquid. dicendo sic Deus habet omne velle. quod potest habere: sed potest habere velle respectu necessitatis voluntatis: ergo &c. ecce quod, in maiori accipitur velle absolute & in minori. cum respectu.

Dico secundo pro ampliori doctrina quod Deus licet non possit cogere voluntatem: potest tamen eam mutare puta si proponeretur tibi aliquid bonum: quod nullo modo haberet rationem mali: & necessario ab actu nullo modo apparet voluntati bona: nec voluntas distraheretur per aliquam passionem: tunc voluntas necessitaretur ad illud volendum. de hoc est dictum supra distinct. prima. articulo. tertio. conclusione prima & quarta.

Secundo. Nulla causa secunda potest agere nisi Deus coefficient & præefficiat per velle suum. sed diuinum velle per te, non est necessarium respectu creature necessitate absoluta. siue necessitate antecedente: ergo nulla causa secunda necessario agit necessitate absoluta sine antecedente.

Respondeo. negatur consequentia, quæ consistit in hoc si in causa secunda est necessitas absoluta: ergo talis necessitas. est in causa prima. Dicitur enim causa necessaria necessitate antecedente: quando ea disposita secundum omnem dispositionem positiuam & priuatiuam ad agendum: non est in potestate naturæ, quin agat. Constat autem multas causas secundas esse huiusmodi: puta ignem solem & huiusmodi. posita autem omni dispositione in diuina voluntate, adhuc in potestate eius est agere & non agere.

Dico secundo, quod si in causa secunda est necessitas. antecedens sequitur in causa prima esse nobiliorem necessitatem, scilicet necessitatem immutabilitatis, quæ stat cum contingentia rerum.

¶ Dico tertio quod si causa secunda non agit necessario aliquem effectum: sequitur etiam causam primam non necessario ad ipsam determinari: non quod ipsam habeat causalitatem à causa secunda: sed quia aliquando disponit se non producturum effectum sine causa secunda libere causante.

Tertio. Illa causa necessario agit necessitate antecedente vt dicit Anselmus in libro, cur Deus & homo. c. 7. qua po-

Posita om-
ni disposi-
tione in
diuina vo-
luntate,
adhuc po-
test agere
& non a-
gere.

Causa se-
cunda nõ
agit neces-
sario: cau-
sa prima
necessario
non deter-
minatur
ad illud.

fit, cum omnibus dispositionibus suis, indefectibiliter producit effectus, sed posito diuino velle cum respectu ad creaturam indefectibiliter producit creaturam. ergo diuinum velle necessario agit.

Respondeo. quod dispositiones illæ intelliguntur de dispositionibus rebus: & non de dispositionibus rationis, respectus autem diuini velle ad creaturas est respectus rationis. Dico tamen, quod ex hoc respectu consequitur in diuino velle respectu creaturarum necessitas immutabilitatis: posito enim quod velle diuinum sit ad producendum rosam: non est in potestate alicuius causæ primæ vel secundæ quin rosa eueniat: tamen simpliciter possibile est quod Deus nunquam voluerit producere rosam: licet si voluit, non possit mutari de velle in nolle. & vt breuiter veritas resoluatur, dum dico: Deus vult hoc esse futurum: ergo erit. hæc est necessitas consequentiæ: non autem necessitas consequentis: & hoc modo exponendæ sunt auctoritates sanctorum: si quæ sunt circa hæc materiã.

¶ Contra. ex hac responsione sequitur quod chimera & omnia non futura eadem necessitate euenient, sicut futura: hoc est falsum: quia ea quæ non sunt futura, non euenient ergo falsa est responsio. maior probatur. nam sicut necessaria est consequentia formata de non futuris, sicut de futuris tantam necessitatem habet. ista consequentia: deus vult chimeram esse futuram: ergo erit, quantam habet ista. deus vult rosam esse futuram, sed per te non est illis nisi necessitas consequentiæ: ergo tanta necessitas est in non futuris, sicut in futuris.

Respondeo. negatur consequentia. quia necessitas consequentiæ hic accipitur prout includit necessariam dependentiam consequentis ex antecedente: & cum hoc necessitate antecedentis indiuisibilem. In illa autem consequentia, qua dico. Deus vult chimeram esse futuram: antecedens non est aliquo modo necessarium: & ideo non est ibi necessitas consequentiæ, vt hic accipitur.

Quarto arguit sic. Dum dico Deus vult dormire futurum: ergo curret. antecedens non est in potestate alicuius causæ secundæ: ergo nec consequens:

Hoc De-
us vult esse
futurum:
ergo erit
necessitate
consequentiæ.

Aduerte
ne negato-
rie distin-
guere con-
garris.

& sic eueniet necessario.

Respondeo, quod licet non sit in potestate alicuius causae secundae ponere absolutum diuinæ voluntatis: tamen in potestate causae secundae est ponere respectum rationis, quem habet ad ali-quod obiectum volitum. & dico, quod est in potestate causae secundae non sicut in potestate causae per quam: sed sicut causae sine qua non. Si enim non vadam ad ecclesiam hodie, nunquam diuina voluntas habuit respectum ad il-

lud ire, sicut ad volitum.

Ex hoc patet quomodo antecedens sit falsum: quo ad respectum connotatum in velle diuino ad cursum Sortis.

Ad alia quae dicit iste, responsum est distin. 38.

Explicit Epitome Quaestionum in primum librum Sententiarum magistri Pauli Sincinatis ad mentem Ioan. Capreoli Tholosani ordinis praedicatorum, & Thomistarum principis.

Causa per quam & causa sine qua non.

ANGELICI DOGMATIS CVPIENTISSIMIS FRATER ISIDORVS ME-

diolanen. salutem & pro eadem caelesti sapientia capeffenda lumen ab alto.

ACCIPITE viri preclarissimi atque orthodoxe fydere veritatis diuinum Epitome: & subtilium Doctoris sancti Theorematum pelagus: quod paruo in fonte cogens. Paulus noster Sincinas clarissimis dein prestantissimè digessit riuisulis. Liber hic secundus truncus nimis à me inuentus est cui tertiā, quartā, quintā, sextā, ac septimā distinct. utidem & xxxj. xxxij. ac xxxij. addere me oportuit: ne forte fortuna claudus exiens, & stupidis vel parum modestis hominibus ritum pareret. Dabitis pro candidae humanitatis vestrae moribus ingenuis veniam humano capiti equina iuncta ceruice: si noua monstra viuant. Valete felices ambrosia nectare ac paradisiacis diui Thomae refecti semper epulis.

INDEX

INDEX QUESTIONVM Secundi Libri.

Distinctio. j. quaestiones.

1. Vtrum mundus poterit esse ab aeterno.
2. Vtrum creatio sit aliquid.
3. Vtrum potentia creandi possit communicari alicui creaturae.

Distinct. ij. quaestiones.

1. Vtrum angelus sit in loco.
2. Vtrum angelus tempore mensuretur.

Dist. iij. quaestiones.

1. Vtrum Angeli indiuidentur per materiam.
2. Vtrum intelligere Angeli sit sua substantia.

Distinct. iij. q. vnica.

Vtrum Angelus potuerit appetere aequalitatem, dei in primo instanti sui esse, vel suae creationis.

Distinct. v. q. vnica.

Vtrum Angeli in primo instanti suae creationis fuerint beati.

Distinct. vij. q. vnica.

Vtrum Angelus possit moueri localiter.

Distin. vij. quaestiones.

1. Vtrum voluntas daemorum sit obstinata in malo.
2. Vtrum Angelus moueat caelum vel quodcunque corpus per intellectum, & voluntatem vel aliquam aliam potentiam.

Distinct. viij. q. vnica.

Vtrum daemones naturali virtute possint cogitationes humani cordis cognoscere, & vires sensitivas immutare.

Distin. ix. & x. q. vnica.

Vtrum Angeli habeant corpora naturaliter eis vnita potissimè caelestia.

Distin. xj. quaestiones.

1. Vtrum Angeli proficiant in cognitione per mutuam loquutionem.
2. Vtrum Angeli ex mutua illuminatione proficiant.

Distin. xij. q. vnica.

Vtrum omnium corporalium sit vna materia.

Distin. xij. q. vnica.

Vtrum informitas materiae praecesserit duratione eius formatioem.

Distinct. xiiij. q. vnica.

Vtrum caelum agat in ista inferiora per suum motum.

Distinct. xv. quaestio vnica.

Vtrum in homine praeter animam intellectiuam sit alia forma substantialis.

Distinct. xvj. q. vnica.

Vtrum anima humana vel aliqua alia forma substantialis sit aliqua entitas realiter a materia distincta.

Distinct. xvij. q. vnica.

Vtrum ante generationem compositi substantialis, praecedat aliquid formae per generationem inducendae.

Distinct. xviii. q. vnica.

Vtrum quantitas interminata sit penenda.

Distinct. xix. q. vnica.

Vtrum ex minima carne Adae potuerit formari corpus Eue sine additione materiae exterioris.

Distinct. xx. q. vnica.

Vtrum in statu innocentiae virgines peperissent tantum praedestinos.

Distinct. xxj. q. vnica.

Vtrum homo in statu innocentiae potuerit peccare venialiter.

Distinct. xxij. q. vnica.

Vtrum alicui creaturae potuerit vel possit conferri, quod sit impeccabilis per naturam.

Distinct. xxiiij. q. vnica.

Vtrum in statu innocentiae Adam viderit deum per essentiam.

Distinct. xxiiij. q. vnica.

Vtrum liberum arbitrium sit potentia pure passiva.

Distinct. xxv. q. vnica.

Vtrum voluntas seu liberum arbitrium ab aliquo exteriori moueatur ad suum actum.

Distinct. xxvj. q. vnica.

Vtrum gratia sit virtus.

Distinct. xxvij. q. vnica.

Vtrum habens gratiam possit de condigno mereri gloriam.

Distinct. xxviiij. q. vnica.

Vtrum homo sine gratia, possit praeccepta legis implere.

Distinct. xxix. q. vnica.

Vtrum homo in statu innocentiae absque speciali dei auxilio fuerit sufficiens ad agendum aliquem moraliter bonum.

Distin. xxx. quæstio vnica.

Vtrum defectus, quos sentimus in nobis, sint pœna pro peccato Adæ.

Distin. xxxj. quæstio vnica.

Vtrum peccatum originale sit subiectiue in carne.

Distin. xxxij. q. vnica.

Vtrum omnes animæ ab origine sint æquales.

Distin. xxxij. q. vnica.

Vtrum peccato originali debeat pœna sensibilis.

Distin. xxxiiij. quæstiones:

1. Vtrum ratio boni sit propriè absoluta.

2. Vtrum malum sit aliqua natura positiva.

Distin. xxxv. quæstio vnica.

Vtrum in quolibet peccato sit aliquis actus.

Distin. xxxvj. q. vnica.

Vtrum malum sufficienter diuidatur per culpam & pœnam.

Distin. xxxvij. q. vnica.

Vtrum actus peccati sit à deo.

Distin. xxxvij. q. vnica.

Vtrum bonitas actus voluntatis sit ex fine.

Distin. xxxix. q. vnica.

Vtrum in actibus intellectus possit esse peccatum.

Distin. xl. q. vnica.

Vtrum aliqua actio humana possit esse indifferens ad bonum & malum morale.

Distin. xlij. q. vnica.

Vtrum quælibet actio hominis infidelis sit peccatum.

Distin. xlij. q. vnica.

Vtrum actus exterior sint duo peccata, vel vnum tantum.

Distin. xliij. quæstio vnica.

Vtrum omne peccatum sit mortale.

Distin. xliij. q. vnica.

Vtrum potentia peccandi sit à Deo.

¶ Finis indicis quæstionum Secundi Libri sententiarum Io. Capreoli ordinis prædicatorum, Thomistarum principis.

CLA

CLARISSIMI SA-

CRAE THEOLOGIAE

Doctōris F. Pauli Soncinatis, vitæ regularis ordinis prædicatorum Epitome in secundum Librum sententiarum Ioannis Capreoli eiusdem professionis.

DIST. PRIMA.

IN prima distinct. secundi sententiarum quaruntur tria.

¶ Primò vtrum mundus potuerit esse ab æterno.

¶ Secundò vtrum creatio sit aliquid.

¶ Tertio vtrum potentia creandi possit communicari creature.

QVANTVM ad primum hæc est prima & vnica conclusio responsiua ad quæsitum. Nullam implicat contradictionem aliquid à Deo diuersum in essentia nunquam incepisse. Hanc sic probat. S. D. de potentia. quæstio. tertia. articulo. decimoquarto. Item in tractatu de æternitate mundi. Item prima parte. quæstio. 46. articulo. secundo. Item. 2. contra Gen. ca. 27. Item. 2. sen. dist. 1. quæst. prima. articulo. quinto. Omnis effectus productus productione instantanea potest simul esse cum causa sua: sicut de illuminatione, sed omnis creatura est effectus à Deo productus productione instantanea. ergo. &c.

Scotus in 2. di. 1. q. 3. Contra arguit Sco. ¶ sex medijs quorum aliqua accipit ab Hærico quolib. primo. Primò sic. Aut creatura produci tur semper quando est: aut aliquando produci tur, & non semper. si secundum: sequitur quòd in illo instanti, in quo primo produci tur primo capiat esse, & per consequens antecedente non fuerit, & sic habetur propositum. Nò primum: quia tunc creatura esset in continuo fieri, & sic non esset ens permanentis, sed successiuum.

Item sequitur, & creati non differret à conseruari: quod est falsum, tum quia creati est produci de non esse ad esse, conseruari autem est ipsius esse præhabiti continuatio, tum quia agens parti-

culare generat, & non conseruat: ergo vbi concurrunt ambo in eodem: vnum non est alterum.

Respondeo. Ad primum admittitur prima pars: licet enim de omni producto verum sit dicere, & aliquando produci tur: non tamen est verum dicere hoc nunc primo produci tur, & prius non producebatur. S. D. de potentia. q. 3. ar. 14. ad vltimum. Dicitur ergo & talis res æterna continuo produci tur, sed in nullo nunc transeunte primo produci tur, sed est in continuo produci.

¶ Ad primam improbationem negatur consequentia. quia dicitur permanens tale æternum: sicut lumen causatum in aere ab aliquo lucido quieto, & permanenti: nec esset continue aliud & aliud eo modo, quo successiua, sed esset totum simul.

¶ Hoc confirmant Greg. & Duran.

¶ Ad secundam improbationem negatur falsitas consequentis, quia tunc fieri & conseruari idem essent, sicut & nunc creati & conseruari à Deo idè dicunt in recto, scilicet relationem dependentiæ ad Deum. sed in obliquo dicunt habitudinem ad diuersa. creatio enim respicit non esse consequens creaturam, quæ sibi relicta est non ens in aptitudine ad hoc & habeat esse. conseruatio autem respicit mensuram præcedentem, in qua creatura habuit esse, & dicit habitudinem ad illam. Ad probationem falsitatis consequentis patet ex immediatè dictis, quia illæ descriptiones sunt diuersæ penes habitudinem ad diuersa. Creatio etiam dicitur productio de non esse ad esse: non & ly de, dicat ordinem durationis sed naturæ. Ad secundam probationem consequentis negatur consequentia, sicut non sequitur aliqua anima sensitiua differt ab intellectiua. ergo vbi concurrunt in aliquo supposito non sunt idem.

Contra vnum dictum in hac responsione. scilicet creatura prius natura sit non ens quam ens arguit Durandus. ¶ Primo id quod per se conuenit alicui non destruit naturam: ponit aut supponit eam, sed non esse destruit naturam: ergo non conuenit per se alicui creature.

Secundo arguit Gregorius. ¶ id quod de se est non ens: à nullo potest esse ens, sed natura creata ab aliquo potest esse

Durandus hic.

Greg. hic.

H esse

esse ens; ergo. &c. minor nota. maior probatur. quia id quod per se conuenit alicui non potest ab eo remoueri. Ad primū dicitur q̄ maior est vera de eo, quod conuenit per se in primo vel secundo modo dicendi per se non autem de eo, quod conuenit in tertio modo perfectatis, tale enim potest natura destrui, licet non tollat ea que conueniunt rei in primo vel secundo modo perfectatis. Non esse autē conuenit omni essentię creatę in tertio modo perfectatis id est dum consideratur solitaria remotis omnibus, que conueniunt sibi ex causis extrinsecis.

Ad secundū negatur maior. ad probationē dicitur q̄ licet id conuenit per se primo vel secundo modo, non possit remoueri, tamen, id quod conuenit tertio modo, remoueri potest.

Secundō principaliter. Omne quod est, quando est, necesse est, ergo nō potest aliquid non esse nisi quia potentia præcessit esse eius, per quam potest impediri esse eius, sed si aliquid fuit ab æterno, nulla potentia præcessit esse eius, ergo non potuit non esse a Deo. hoc autem est falsum, ergo. &c.

Respondeo, dicendum q̄ licet Deus non præcederet mundi duratione adhuc Deus potuit non producere mundum potestate absoluta, sed ex suppositione necessarii produxisse. Et de tali necessitate suppositionis conceditur maior ad minorem, dico, q̄ si creatura esset ab æterno, adhuc aliqua potētia actiua Dei potens eam impedire eam præcessisset, non quidem duratione sed natura. Si arguitur in perpetuis non differt esse & posse, 3. phy. sed mundus est perpetuus, ergo si potuit esse ab æterno fuit. Dicitur q̄ maior est vera de potentia passiuā: non autem de actiua ut inquit. S. D. de potentia q. 3. ar. 14. ad 5. Et intelligit de sempiternis per se, cuiusmodi est Deus, & angeli & cælum & anima rationalis non est potentia passiuā ad esse substantiale: nec potentia passiuā ad non esse cum quo stat quod in Deo est potentia actiua, qua potest omnia annihilare.

Tertio arguitur, sequitur quod possint esse infinita in actu, hoc autem est falsum, ergo, consequentia probatur. posito quod Deus ab æterno produxerit

hominem, qui generauerit & ille alios, &c.

Respondeo, negatur consequentia, ad probationem dicitur, q̄ in illo casu per infinitum tempus steterent antequam generassent: quia nulla res facta per motum vel mutationem, sequentem motum potest esse cœterna suo principio.

Quartō sequitur quod creatura nō habeat esse acquisitum a Deo, hoc est falsum, ergo, &c. consequentia probatur, quia quicumque acquirit etiam prius fuit in potētia ad esse, sed si creatura fuit ab æterno, non fuit prius in potētia ad esse, quā habere esse, ergo, &c.

Respondeo, negatur consequentia, dato enim quod creatura esset producta ab æterno: tamen absolute loquendo ipsa esset possibilis producti uoluntate in tempore: licet noua productio repugnaret ei ex suppositione facta.

¶ Dico, 2. quod ad acquisitionē sufficit, q̄ res que aliquid acquirit non habeat tale acquisitum ex se, sed tantum ex alio: siue præcedat aliquid potēs impedire siue non, ad probationem consequentię negatur maior de prioritate temporis, & conceditur de prioritate naturę: in quo sensu negatur postea minor: quia creatura prius natura est non ens, quā ens.

Quintō sequitur, quod infinitum possit excedi, hoc est contra philosophum, 3. phy. consequentia probatur, quia infinita durationi præteritę addi potest crastina dies.

Respondeo, quod infinita ex ea parte, qua infinitum est, repugnat excedi, vel esse acceptum: non autem ex illa parte, qua finitum est. S. D. 1. sen. distin. prima, quæstione primo, arti. quinto, ad 3. & ad 4. infinitum autem tempus ex parte posteriori finitum est, & ideo ex ista parte potest fieri additio. Et si dicatur quod illud tempus est totaliter acceptum ex utraque parte: quia unius pars eius est præterita, & fuit in actu posita: dicitur quod quælibet pars illius præteriti inclusa inter duo instantia est accepta, & posita in actu, sed nulla pars eius infinita fuit inquam posita in actu: nec potest accipi, per intellectum aut imaginationem complete, nec

nec ullatals fuit unquam per transitu, sicut ponit. S. D. 1. par. q. 46. ar. 2. Itē, 2. cōtra gen. ca. 37. Ex quibus patet quod nullum infinitum est actu acceptum in re aut intellectu aut imaginatione, dato q̄ tempus præteritum fuerit infinitum a parte ante.

Sextō sequitur, q̄ pars esset maior suo toto, hoc est falsum, ergo consequentia probatur, sit metidies: huius diei a. & meridies crastinę diei sit. b. si ex utraque parte ipsius. a. tempus potuit esse infinitum: pari ratione de præterito respectu. b. ad futurū respectu. b. igitur quocumque tempore præteritum ad. b. est maius: & futurū ad. b. est maius eo: sed præterito ad. a. est maius præteritū, ad. b. sicut totum sua parte: igitur præteritum ad. b. est maius futuro ad. a. ergo futurū. b. esset maius futuro, ad. a. & sic pars esset maior suo toto.

Respondeo, negatur consequentia: ad probationem dicitur, q̄ in casu illo præteritum respectu. b. non est maius præterito respectu. a. quia excessus & additio non est nisi respectu alicuius actu existentis in re vel actu accepti per intellectum aut imaginationem: quod non contingit de infinito cum infinitum tempus præteritum. non sit in re totum simul: nec apprehendatur per intellectum nisi per partem post partē.

¶ Dico secundō, q̄ nullum infinitum habet rationem totius.

¶ Dico, 3. quod ubi totum non superaddit parti signatę aliquam aliam partem, quæ se habeat in certa proportionē ad primam partem, non oportet, q̄ pars sit minor toto: ut dicit. S. D. de mai. lo. quæstio. 2. arti. 2. ad 8. tempus autem ab. a. usque ad. b. nullo modo habet proportionem determinatam ad infinitum: tempus præteritum respectu. a. cui additur: & ideo illud infinitum per talē additionem non fit maius. Potest etiam dici, quod nulla dictarum additionum fit alicui in finito præcedenti, sed solum alicui finito, scilicet tantum diei præcedenti diem, quæ additur. Vnde argumentum istud sequitur & præcedens ex falsa imaginatione procedit ac si infinitum habeat rationem totius, & ac si infinito possit addi quantum ad id quod infinitum est & quantum ad suā totalitatem.

Contra eandem arguit Aureolus

primo. De ratione infiniti est, quod sit actus permixtus potentię, sed præterito repugnat esse in potentia, ergo, &c. maior est Philosophi 3. phy. & Commenta. com. quinquagesimo octauo. minor patet: quia id quod præteritū non est amplius in potentia, sed totum fuit in actu.

Respondeo, negatur maior ad bonū sensum. ad probationē dicitur, q̄ uerū est q̄ in præterito nulla est potentia, sed fuit: & ideo proprie loquendo non est infinitum, sed fuit. Ad cuius evidentiam est sciendum, quod ratio infiniti aliter conuenit præterito & aliter futuro. Nam futurum dicitur infinitum quia post quancumque eius partem positam in actu erit alia potentia: sicut etiam in numeris patet, quod posito binario in actu statim ponitur ternarius in potentia. præteritum autem dicitur infinitum: quia ante omnem actum præcessit potentia & e contra. nam ante quancumque partem eius positam in actu aliz innumerabiles fuerunt positę in actu. unde ad hoc, quod in aliquo saluetur ratio infiniti, sufficit quod intellectus poster in cognitione illius distincta non inueniat primum aut ultimum, nec oportet in re esse potentiam realem reducibilem, ad actum extra animam: ut dicit Comment. 3. phy. com. 57.

Quod autem dari possit infinitum a parte ante probat philosophus 6. phy. per totum ubi dicit, quod omne quod mouetur prius mouebatur: & quod ante omnem diuisionem motus & temporis & magnitudinis præcesserunt infinita. Idem dicit Commentator. com. 52. & 53. & 54. & 57. & 57.

Item quod argumentum sit sophisticum apparet, quia sicut probat hanc esse impossibilem: infinitum est præteritum: probaret illam esse impossibilem. motus est præteritus, quod est derisibile: patet consequentia, sic arguendo, in præterito nec est potentia, sed de ratione motus est potentia mixta cum actu, ergo, &c.

Secundō, infinitum est passio entis, quod est in processu, & ex parte illa, ad quam proceditur: non autē ex illa a qua proceditur, sed tps non procedit in præteritum sed a præterito: ergo, &c. maior patet in numeris in quibus proceditur

Trac. de infi.

Aureo.

H. 2. ceditur

ceditur ab unitate, & non ad unitatem. Item in continuo, in quo proceditur à toto ad partes & non e contra. probatur etiam ratione quia terminus à quo non in potentia, sed tantum in actu: ergo ex parte eius non est infinitas. minor autem patet de se.

Si dicatur ad minorem, quod processus potest esse in tempore accipiendo in ante. unde accipiendo diem externam possum adhuc accipere aliam priorem. Contra: quia hoc esset mutare præteritum in futurum: quia quando capio hanc partem, & post aliam mens mea procedit in ante: sed præteritum non procedit in ante, sed ab ante in post: ergo sic faciendo mutatur præteritum in futurum.

Respondeo. negatur maior. licet enim omnis infinitas, de qua hic loquimur sit in processu: non tamen oportet quod inueniatur in re solum ex illa parte ad quam proceditur secundum rem: quam vera sit de processu intellectus nostri qui solum tunc cognoscit infinitum cum procedit ab vno in aliud.

Ad primam probationem negatur consequentia. quia similitudo de numero non valet cum numerus non habeat infinitatem nisi à parte post.

Ad secundam probationem negatur assumptum pro secunda parte, quia ibi est infinitum etiam procedendo à partibus ad totum sicut cum mobile continue acquirit illam magnitudinem: prius enim acquirit medietatem quam totum: & prius dimidium medietatis, quam medietatem & sic in infinitum. Et similiter prius præcessit dimidium horæ quam tota hora, & sic in infinitum. Ad rationem dicitur, quod negatiua est quia supponit vnum falsum scilicet quod in processu qui fuit in præterito à parte ante, fuerit aliquod & solum vnus terminus à quo simpliciter: quod non est verum. nullus enim fuit terminus simpliciter primo. Posset etiam dici vt inquit Commentator 3. Phy.com. § 8. quod in infinito sufficit processus secundum rationem vel imaginationem: & talis est tam in præterito, quam in futuro. Argumentum etiam est sophistica, quia probaretur similiter quod nullus motus sit præteritus: arguendo vt ipse arguit. processus à ter-

mino à quo ad terminum ad quem, repugnat præterito, sed talis processus est de ratione motus. ergo. &c. Ad probationem responsionis, que ibi ponitur, dicitur quod omne præteritum aliquando fuit futurum aut secundum se totum aut secundum quamlibet sui partem: ideo potest apprehendi vt futurum.

Tertio. ratio infiniti est ratio incompleti & imperfecti & partis: vt dicit Philosophus. 3. phys. & Commentator cō. 65. sed illa non conuenit præterito, in quantum præteritum est. dicitur enim à grammaticis præteritum perfectum esse. ergo. &c.

Respondeo. negatur minor ex illa parte, qua est infinitum. scilicet à parte ante: nam ex ea non habet complementum nec terminum. Improbatur enim argumentum, quod tempus præteritum non sit infinitum, quantum ad omnia eius extrema, non autem quantum ad vnum. scilicet à parte ante. Ad probationem dicitur, quod semper habet aliquod extra, quia nunquam est deuenire ad eius principium. dicitur autem à grammaticis præteritum esse perfectum secundum modum significandi.

Quarto. illi repugnat infinitas, cui repugnat esse id, extra quod nihil est. 3. phys. § 1. sed hoc repugnat præterito. ergo. &c. minor probatur & capio istam propositionem infiniti dies transferunt: impossibile, quod aliqua dies illius præteriti temporis sit extra ipsum: alias non esset præterita. Ad hoc patet responsio per solutionem argumenti præcedentis.

Quintum. implicat contradictionem, infinitum esse actu: ergo tempus præteritum non est actu infinitum, antecedens patet. consequentia probatur. quia tunc pars esset æqualis toti. quod probatur. nam in illo essent infiniti dies, & infiniti menses, & sic æquales: quia vnus infinitum non est maius alio. dies autem est pars mensis: ergo &c. Ex his rationibus concluditur, tempus non fuisse ab æterno, quia sequitur tempus fuisse infinitum.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico, quod infinito simpliciter repugnat esse aliquid maius: potest tamen esse aliquid maius infinito secundum quid quod declaro. nam numeri pares sunt infiniti: & numeri impares sunt infiniti & tamē numeri pares & impares simul accepti

accepti sunt plures quā pares solum: & sic patet quod infinito secundum quid potest esse aliquid maius: sed non in illo ordine in quo est infinitum. Similiter dico, quod si tempus præteritum fuisset infinitum, in illo fuissent infiniti dies & infiniti menses: & ideo omnes dies præteriti respectu diei crastinæ non essent plures quam omnes dies præteriti, respectu diei præsentis: quia illud totum non adderetur in aliqua proportionem ad illam partem infinitam, plusquam aggregatum ex linea & puncto non addit ad lineam solam sumptam in aliqua proportionem. verū tamen tota multitudo duorum esset maior quam multitudo mensium & aggregatum ex illis duabus multitudinibus esset maius vna illarum. Quid autem sit illud quod prohibet infinitum esse in actu ostendit. S. D. in quod, quia si posita infinita magnitudine in actu, illa esset in genere corporis & non in aliqua eius specie. idē dicitur de multitudine. hoc autem argumentum non tenet de infinito in potentia: quia non oportet, id de cuius ratione est, esse partē alterius, & ens in potentia esse in aliqua specie, cuiusmodi est infinitum in potentia.

Sexto. Nulla productio mensurata instanti transeunte, potest esse æterna: sed omnis productio creaturæ ex vi, qua est productio creaturæ, habet quod mensuratur instanti transeunte: ergo &c. maior nota ex terminis, minor probatur. Productio quæ ex vi sua non durat nisi per instans, mensuratur instanti transeunte, quia oppositum: ergo mensurabitur alia mensura: igitur vi sua habebit, quod durabit per totam illam mensuram sine conseruante. sed productio creaturæ ex vi sua durat tantum per instans: quia omni tempore creatura indiget conseruante.

Respondeo. negatur minor. cuius falsitas patet. primo de productione cuiuslibet successiui. nam talium productio mensuratur instanti sed tempore. Secundo de creatione, quæ cum in nullo dependeat à tempore vel à motu cœli, non oportet quod mensuratur tempore, vel instanti: illius temporis transeunte, sed nunc stante, quod potest coexistere infinitis instantibus. Unde Durandus bene dicit, quod aliqua sunt per motum, vt aqua cali-

da: alia sunt per mutationem sequentem motum de necessitate: sicut forma substantialis introducit in materia. Alia sunt per mutationem sequentem motum: sed non per se nec de necessitate: sicut illuminatur hemisphærium nostrum à sole: quam mutationem præcedit motus localis sol per quem fit nobis præsens: in primo autem instanti quo sol fuit nobis præsens actus fuit illuminatus à sole: sed non per præcedentem motum. Alia sunt non per motum aut mutationem, sed per simplicem emanationem, sicut illa quæ creantur. Ad probationem minoris negatur maior: Ad probationem conceditur consequentia & consequens: scilicet, quod mensuratur alia mensura scilicet nunc stante quod potest coexistere paucis vel multis nunc temporis fluentibus secundum quod placet creati: nec tamen sequitur quod productio creaturæ habeat ex vi sua quod duret per quocumque tempus vel mensuram maiorem nunc, sine conseruante: quia eadem actione creaturæ & conseruatur & creari & conseruari sunt idem. Sed dato, quod essent duo distincta, quid diceret iste de motu & de formis successiue productis de quibus constat quod non in instanti sed in tempore producuntur? Quicquid dicat ergo dico quod talis productio licet habeat quod duret per tempus. non tamen sequitur quod sit independens à Deo, nec inanibilis: quia si durat necessario per tempus illa necessitas est ex suppositione: sicut si aliquid mouetur infinitis adhuc mouebitur: sed ille motus non durabit sine manutentione Dei.

Contra eandem arguunt alii vt recitat Gregorius primo. Si Deus potuit ab æterno producere creaturam de nihilo ergo etiam de materia. hoc est falsum: ergo. consequentia patet, quia non implicat contradictionem. falsitas consequentis probatur: quia aut produxisset per motum: aut per mutationem, non per motum: quia tunc non fuisset ab æterno, cum motus duratione præcedat terminum. non per mutationem: quia illa fuisset mensurata aliquo instanti: & sic habuisset primum instans sui esse.

Respondeo negatur falsitas consequentis
H 3 quen

Tex. 63.

Greg. hic
q. 3.

quentis. Ad probationem dicitur quod nec sic nec sic. sed produxisset. influendo esse toti ex materia & forma sine initio durationis non in instanti fluentes sed in nunc stante.

Secundo. Deus communicavit esse creaturae per electionem: ergo prius intellexit, eam non habere esse: ergo prius habuit non esse. prima consequentia tenet, quia electio est tantum de futuro. 3. ethicorum. Secunda probatur quia non intelligit nisi verum.

Cap. 6.

Respondet dicit Gregorius quod electio sumitur dupliciter vno modo strictè secundum quod est conclusio consilii vt dicitur. 3. ethicorum: & sic negatur antecedens. Alio modo largè pro libera voluntate contingenter volibili: & sic negatur consequentia: quia talis potest esse etiam respectu presentis. huic concordat. 5. Doct. secundo sentent. distinctio. vigesima quinta art. primò ad primum.

Tertio sequitur quod creatura transisset de non esse in esse: sed quod transisset de non esse in esse non est æternum quia prius habet non esse.

Respondet Gregorius negat consequentiam & ad probationem negat assumptum. si enim produxisset ab æterno. nunquam fuisset verum, ipsum non produxisset: & per consequens non transisset à non produxisse in produxisse.

Quarto. Quicquid est in potentia ad duo opposita contradictorie si acquirit vnum illorum, necessario relinquunt reliquum: quoniam non est medium inter contradictoria: sed ab æterno fuit verum dicere de qualibet creatura hæc creatura potest esse. similiter hæc res potest non esse: ergo si acquisiuisset esse relinquisset non esse. nihil autem relinquit non esse nisi prius fuerit sub non esse: & sic si. b. fuit ab æterno prius non fuit ergo. &c.

Respondet quod maior est falsa nisi intelligatur de potentia nouiter acquiritente, vel per sui mutationem: in quo sensu maiori concessa negatur minor de creatura, quam ponemus ab æterno productam.

Quinto. Quicquid potuit fecisse æternum fuit æternum: sed creatura non fuit æterna ergo, &c. minor patet maior probatur. Potentia quæ necessario

contingitur actui infert actum: sed potentia ad esse æternum necessario coniungitur actui: ergo. &c. maior nota, minor probatur. Primò, quia quando potentia non coniungitur actui, actus potest sequi potentiam secundum durationem: sed esse æternum à parte ante non potest sequi suam potentiam secundum durationem: quia tunc non fuisset æternum. Secundo, quia in perpetuis non differt esse & posse.

Respondet, quod duplex est possibile, scilicet possibile logicum & possibile secundum potentiam passiuam. si loquamur de possibili primo, negatur maior. si de secundo, non est contra nos, quia non dicimus aliquam creaturam potuisse esse ab æterno nisi primo modo. Ad probationem maioris, negatur minor. nam potentia logica ad posse esse ab æterno non coniungitur actui. Ad probationem huius negatur maior. nam Petrus potuit ab æterno non prædestinari: & tamen ista potentia non potuit præcedere actum suum. Ad secundam probationem dicitur, quod Philosophus in illa auctoritate loquitur de potentia passiuâ, & non de possibili absoluto.

Sextò. si causa naturaliter agens fuisset ab æterno, non potuisset producere effectum sibi coæternum: ergo nec causa libera sicut est deus, potest consequentia, & antecedens probatur: quia non produxisset de nihilo, alias creasset: nec de aliquo, quia non per motum vt patet. nec per mutationem, quia omnis mutatio mensuratur aliquo instanti, & per consequens habuisset primum instans sui esse.

Respondet, quod maior est falsa. Ad probationem dicitur, quod nullo illorum modorum, sed per simplicem emanationem. Et si dicatur, omnis reductio entis de potentia in actum est per motum, vel mutationem: ergo. &c. Respondetur quod ibi non esset proprie reductio de potentia in actum, sed actuatio potentia per actum, quia ibi non esset potentia distans ab actu: quod est de ratione reductiois prædictæ.

Contra eandem arguit Durandus primò. In quibuscunque est dare primum & vltimum, illa necessario sunt finita, sed in reuolutionibus cœli quæ esse potuerunt est huiusmodi, ergo maior

Durandus hic.

ior nota minor probatur. Primò, quia inter ipsas fuit ordo durationis, ergo est dare aliquam, quæ fuit ante omnes. Secundo, quia inter reuolutiones præteritas fuit aliqua reuolutio, à qua hodierna reuolutio distat: in infinitum aut non si sic illa fuit necessario prima, quia non potest esse maior distantia, quam infinita. si non, ergo præcesserunt infinitæ reuolutiones.

Respondet, negatur minor. quia ante quamlibet præcesserunt infinitæ alia, posita mundi æternitate. Ad probationem negatur consequentia, quia licet acceptæ sint ordine quodam, vna post aliam, & nunquam duæ simul, nulla tamen fuit ante omnes, aut includes omnes. & quia ista consequentia non valeat declaratur multis exemplis. primò est de mutatis esse in motu continuo. dicit enim philosophus 6. phys. quod ante quodlibet moueri præcesserunt infinita mutata esse, nec tamen fuit dare primum, & tamen constat quod talia mutata esse transeunt ordine quodam, & nunquam duo simul. Secundum exemplum est de paribus proportionalibus horæ prædictæ: quarum omnes ordine quodam sunt acceptæ: nec tamen fuit inter eas aliqua prima potissime, distinguendo sic illas partes, quod minores sunt versus principium horæ, & maioris versus finem.

Text. 141.

Text. 63.

Contra infinitum non contingit pertransire vt dicitur 3. phisic. ergo si infiniti dies præcesserunt non fuit possibile deuenire ad præsentem diem.

Respondet, quod posita æternitate mundi nullum infinitum est pertransitum totaliter in actu: nec hoc sequitur ex dicta positione loquendo de infinito categorematicè accepto, quia licet a præseti die in ante fuerint infiniti dies, non tamen fuit aliquod infinitum categorematicè dictum, quia nihil fuit carè principio & fine: sed bene sequitur, quod infinita sunt multa pertransita: & nullum infinitum est maximum pertransitum.

Dico secundo, quod non repugnat aliquod infinitum esse pertransitum, quando talis infinitum nullum est primum pertransitum, vt patet de infinitis mutatis esse, quæ habet quodcumque mobile quod continue mouebatur. tale

enim infinitum potest esse pertransitum: quia licet ibi non sit primum à parte qua infinitum est: habet tamen ex illa parte terminum extrinsecum, scilicet earentiam, & non esse sui. Sed si mundus fuisset ab æterno, caruisset non solum termino intrinseco, quia daretur prima dies: sed etiam extrinseco, quia non incepit pertransiti nec per positionem de præseti & remotionem de præterito, nec per remotionem de præseti & positionem de futuro, cum non ponatur incepisse, ex quo ponitur fuisse ab æterno.

Secundo, omnis duratio includit inter duo nunc, necessario est finita: sed omnis duratio creaturæ est huiusmodi: ergo. &c.

Respondet, negatur maior, loquendo de nunc stantibus, in quo sensu conceditur minor, quia duratio creaturæ permanentis, non accipitur, esse per motum vel mutationem sequentem motum, non clauditur necessario inter nunc fluentia: conceditur autem maior loquendo de nunc fluentibus, sed tunc negatur minor.

Tertio, si deus ab æterno potuit producere mundum: ergo istum mundum, si istum mundum: ergo istum mundum nouiter creatum, hoc autem est falsum, quia non potest esse nouiter creatum, & esse æternum.

Respondet, conceditur prima consequentia, sed negatur secunda, est enim sophistica, quod patet in alio exemplo, sic ista conueniunt vt nunc iste antichristus & iste antichristus reprobaris, sicut iste mundus, & iste mundus nouiter creatus, & ita sunt singulares: & tamen non sequitur Deus ab æterno potuit prædestinare istum antichristum reprobatum, nam antecessor deus est verum, & consequens implicat contradictionem in sensu composito, sicut ista deus prædestinauit istum reprobatum.

Quarto, si Sol fuit ab æterno productus, necessario in illo instanti in quo creabatur illuminat hemispherium nostrum aut antipodum: si nostrum: ergo dies fuit nobis & dies fuit tunc præseti diem illorum: ergo est dare primum diem illorum: si daretur tunc primum illuminant hemispherium nostrum: ergo dies

corum

eorum præcessit diem nostrum: & sic
ut prius.

Respondeo. & dico quod fundatur in
falsa imaginatione, scilicet quod in il-
lo casu fuisset dare primum nunc fluens
creationis, aut primum situm sibi æqua-
lem in qua creabatur. sed ante omne in-
stans & ante omnem situm fuisset crea-
tus loquendo de situ determinato, ne-
gatur, ergo prima consequentia, quia
in nullo situ determinato fuisset pri-
mo, sed ab æterno, id est ante omne tē-
pus finitū fuisset in isto, & in illo situ.

QVÆSTIO II.

Quæritur secundò. Vtrum creatio
actiua Dei sit aliquid.

PRO decisione huius quæstionis
hæc est prima conclusio. Creatio acti-
ua Dei est diuina essentia. Probatur.
quicquid est in Deo. est diuina essen-
tia, creatio actiua est in deo: ergo. &c.

CONCLUSIO II. Creatio
actiua est diuinum velle: sed ab eo di-
stinguitur sola ratione. probatur. Id
quo deus producit creaturas est velle
diuinum, quia deus per imperium suę
voluntatis omnia produxit: sed crea-
tio actiua est, qua Deus omnia produ-
xit: ergo. &c. Quod vero distinguitur
ratione probatur. Creatio dicit respec-
tum rationis ad creaturam, velle autē
non dicit talem respectum, erga ratio-
ne differunt.

Ex istis sequitur corollarie, quod
actio interior in deo sicut est velle: &
actio exterior sicut est executio sola ratio-
ne differunt, istud patet ex dictis. Nam
velle diuinum ut habet respectum im-
portatum hoc nomine creatio dicitur
actio exterior: & sine tali respectu dici-
tur actio interior.

Sequitur secundò corollarie, quod
in deo non est aliqua actio, quę sit exe-
cutio propter diuinum velle: probatur
si in deo esset executio distincta à velle
sive ab imperio voluntatis, maximè
hoc esset creatio, qua Deus equi-
tur voluntatem suam, producendo crea-
turas: sed creatio non distinguitur à vel-
le diuino: ergo. &c.

Contra conclusionem arguit Au-
reolus. 1. Causa in actu non est, nisi
si effectus est in actu, sed creatio est
causa, qua Deus actu creat, ergo nunquā
fuit nisi quā fuit creatura: sed creatura
non fuit ab æterno, ergo creatio non fuit
ab æterno, ergo creatio non est diuinum

velle. consequentia tenet: quia velle di-
uinum ab æterno fuit.

Respondeo. primo dico, quod causa in a-
ctu est duplex. Aliqua enim causa dicitur
esse in actu: quia habet omnem actua-
litate, quam potest habere, & omne
absolutum significatum hoc nomine
causa. Secundo aliqua causa dicitur esse
in actu, quia actu causat, & habet a-
ctu respectum ad effectum, loquen-
do de causa in actu primo. modo negatur
maior, & conceditur de causa in a-
ctu secundo.

Dico secundò, quod creatio est, qua
Deus actu creat, & habet respectum ad
creaturam: vnde sic nunquam fuit crea-
tio, nisi quando fuit creatura, & quia
creatura non fuit ab æterno, neque
creatio fuit ab æterno.

Ad cuius euidenciam est sciendum, quod
sicut copulatiua non potest esse vera,
nisi vtraque pars sit veritas: ita aliquod
coniunctum non potest verificari, nisi pro
vtraque parte. sed negari potest pro al-
tera tantum. Et quia temporale inclu-
dit negationem cum affirmatione. (ali-
quando esse, & aliquando non fuisse:
ideo creatio dicitur temporalis, quia re-
spectus est temporalis: æternū autem tan-
tum importat affirmationem essentiali-
lem: ideo non potest creatio dici æterna
nisi & diuinum velle, & ipse respectus
esset æternus. Aliqui tamen concederent
istam creatio est æterna. quia ad hoc quod
propositio sit vera: sufficit quod prædicatum
verificetur de eo, quod supponitur per
subiectum, esse autem æternum verifi-
catur de velle diuino, pro quo suppo-
nitur creatio: non tamen concederetur
ista: ab æterno fuit creatio: quia prædi-
cata stant formaliter, & appellantur for-
mam.

Ad argumentum igitur negatur vlti-
ma consequentia. sed est fallacia figure
dictionis, quia mutatur quid in aliquid,
nam velle est absolutum, & creatio est
relatiuum.

Et si arguatur contra hoc Deus ab
æterno fuit creans. si creatio est æter-
na: ergo res sunt ab æterno creatæ. tenet
consequentia ab actiua ad passi-
uam.

Respondeo. negatur consequentia.
nec valet probatio. quia regula illa non
valet: ut inquit Albertus super. 4. cap.
coelestis hierarchie in illis in qui-
bus patiens non recipit totum actum
agen

agentis. nulla autem creatura recipit di-
uinam actionem in toto.

Contra. iterum arguitur sic, creatio
fuit ab æterno: ergo Deus ab æterno
fuit agens, ergo ab æterno fuerunt res
actæ siue factæ & productæ. tenet con-
sequentia. quia ad omne agere sequi-
tur agi.

Respondeo primò. quod Deus ab æter-
no fuit agens & magis propriè operas:
quia ab æterno fuit intelligēs & volēs.
sed negatur consequentia. quia agere
immanens non infert agi, sed bene cō-
cedo, quod ad omne producere sequi-
tur producti: quia producere addit su-
per agere habitudinem ad aliquid ter-
minans actionem, & ideo non conce-
ditur, quod fuerit ab æterno produ-
cens creaturam, vel eam faciens.

Respondeo etiam aliter ad maiore
principalis argumenti, quod causa est
duplex. Aliqua enim est causa natura-
lis, quę agit secundum quod est. id est,
secundum modum sui esse, & ista sem-
per est simul cum effectu, si sit sufficiens
ad producendum effectum. Alia est cau-
sa libera, quę agit ut vult, & ut propo-
nit, & de tali causa negatur maior. Nam
ex voluntate antiqua, qua volo moue-
re digitum, procedit motus digiti in
tempore determinato. Constat etiam
quod appetitus est causa immediata mo-
tus localis anime, & tamen quandoque
actus appetitus præcedit illum motum
membrorum. Et similiter dico, quod quan-
do aliquis effectus à Deo nolit, ponitur
non nouiter in actu non interuenit alia
actio præter eius velle: sed noua habi-
tudo actionis æternę ad temporalem
effectum. Ponitur enim effectus diuine
voluntatis in illa mensura, in qua dispo-
suit ipsum esse. fallitur itaque Aureolus
existimans quod actiua creatio sit quedam
actio distincta realiter à Deo & rece-
pta subiectiue in creatura. Quid autem
determinat voluntatem diuinam, decla-
ratum est in primo. distinctione quadra-
gesimo quinta.

Dico vltimò quod in nobis aliud
est velle & imperare, aliud est execu-
tio: quia velle nostrum est imperfectū,
nec sufficit ad ponendum esse in actu:
nec potest mouere immediatè nisi po-
tentias in eadem essentia anime colligatas:
velle autem diuinum est perfe-
ctum: & ideo non requiritur ibi exe-

cutio distincta ab ipso velle, sed execu-
tio est ipsum velle, & addit ad velle tan-
tum respectum ad effectum temporale
in actu positum & existentem. Et quod vel-
le diuinum sit ipsa executio naturali-
ter patet, quia etiam in nobis actus ap-
petitus sensitivi velle factus voluntatis est
etiam actiua executio & motus inter-
ior membrorum: nec requiritur alia
actio ad mouendum corpus coniu-
ctum.

Et si dicatur contra hoc, quia requi-
ritur etiam potentia motiua affixa or-
gano corporali: ergo non sufficit ipse
actus voluntatis.

Respondeo. quod potentia affixa orga-
no dicitur motiua, non quia motum
principaliter efficit, sed quia reddit me-
bra ad motum habilia & obediētia ap-
petitui. ut dicitur. S. D. prima parte. q. 78.
art. primo. ad quartum. patet igitur ex
prædictis quod non repugnat voluntati esse
productiue transiens in aliud: imò
etiam Philosophus. 3. de anima. & ibi
Commentator commentis. 48. 49. 50.
& 51. & 5. meta. commen. 10. dicunt
quod virtus motiua animalis est ap-
petitus.

Secundò principaliter arguit sic. quę
sunt inseparabilia secundum intelli-
gi, sunt etiam inseparabilia secundum esse,
sed productio actiua non potest se-
parari secundum intelli-
gi à productio-
ne passiuæ: ergo nunquam fuit produ-
ctio actiua Dei, nisi fuerit, quādo fuit
productio passiuæ, sed passiuæ non fuit
ab æterno, ergo nec actiua, & per con-
sequens non est diuinum velle, quod
est æternum.

Respondeo primò. patet responsio
ex dictis supra ad hoc argumentum,
vbi negatur ista consequentia. produ-
ctio siue creatio est diuinum velle: ergo
est æterna. dictum est autem ab a-
liquis istam concedi. creatio fuit
æternaliter in Deo, sed ista negatur:
ergo in Deo fuit æternaliter creatio:
arguitur enim ibi à magis amplo ad
minus amplum. Et licet ista sustine-
ri possint, scilicet quod creatio fuerit
ab æterno: tamen magis mihi placet a-
lia opinio, quę tenet quod non est æ-
terna. Vnde ad argumentum negatur
maior: nam prius tempore & po-
sterius tempore sunt inseparabilia se-
cundum intelli-
gi: non tamen secun-
dum

quam esse minor conceditur quod nunquam est productio actiua nisi quando est passiva, sed vltima consequentia negatur, quia infertur: ergo non est diuinum velle.

Tertio arguit, sic. Illud quo posito adhuc effectus potest poni, & non poni, magis habet rationem potentie quam actionis, sed posito diuino velle, effectus potest poni & non poni: ergo velle diuini magis habet rationem potentie quam actionis.

Respondeo, negatur maior de actione immanente: quia ut diximus ipsa posita non est necesse, effectum poni.

Dico secundò, quod posito diuino velle cum respectu ad effectum: necesse est effectum poni necessitate infallibilitatis, & suppositionis.

Dico tertio quod velle acceptum sine tali respectu non habet rationem productionis: vt saepe dictum est.

Quarto arguit, Velle aliquid facere non est ipsum facere: quia facio quia volo aliquid facere, & similiter id quod volo, facere sunt obiectum voluntatis, obiectum autem nunquam facit suum obiectum: ergo velle diuinum non est productio rei.

Respondeo primò, negatur antecedens de identitate reali, & conceditur de identitate rationis. ideo concedo, quod velle diuinum distinguitur ratione ab eius facere, sed non realiter. Ad probationem negatur assumptum: imò etiã voluntas creata producit aliquando obiectum suum, quando obiectum est operabile à voluntate: maximè in tali volente, vbi supra diximus de motu animalis. Et licet velle creatum non producat suum obiectum: hoc non est negandum à velle diuino: loquendo de obiecto secundario: quia velle Dei est eius posse.

Alia omnia argumenta, quae Aureolus contra hanc conclusionem adducit, peccant sicut & predicta per hanc consequentiam, velle diuinum est eternum: ergo non est creatio vbi constat esse fallaciam figure dictionis.

Contra eandem sic arguit Gregorius, Potentia creatiua est principium creationis actiue: ergo creatio actiua non est Deus, consequentia patet, quia Dei non est principium potentia creatiua, antecedens probatur. Omnis potentia

actiua est principium sui actus, sed creatio actiua est actus potentie creatiue: ergo, &c.

Respondeo, negatur antecedens. Ad probationem negatur maior, nisi talis potentia actiua sit etiam receptiua motus & realis relationis ad motum: ista autem non conueniunt diuine essentie.

CONCLUSIO II. Creatio passiva est ens reale in creatura. Hanc sic probat de potentia, q. 3. art. 3. In omni dependente est aliqua entitas conueniens ei, in quantum est dependens, sed creatura in quantum creatura est dependens à Deo: ergo in creatura in quantum est creatura est aliqua realitas, sed talis non est aliud quam creatio passiva: ergo creatio passiva est ens reale.

CONCLUSIO III. Creatio passiva est relatio. Hanc sic probat prima parte, q. 4. ar. 3. Id quod remanet de passione, remoto motu, est relatio: sed creatio passiva dicitur passionem à qua remouetur motus cum creatio fiat in instanti: ergo creatio passiva est relatio.

Item omnis dependentia est relatio, sed creatio passiva est dependentia: ergo, &c.

Ex hoc sequitur corollarie contra Scotum, quod creatio passiva non est substantia creaturæ, quia nulla substantia creata est relatio, sed substantia creaturæ est substantia creata: ergo non est relatio: & per consequens nec creatio.

Contra arguit Scotus primo. Creatio dicitur vniuersimodè de omni re contra Deum: ergo non est res distincta à creaturis: antecedens patet, quia omnia sunt vniuersimodè creata, consequentia probatur, quia si esset res distincta à creatura ipsa non esset creatura: & per consequens creatio non diceretur de tali re: & per consequens non diceretur vniuersimodè de omni re.

Respondeo, negatur antecedens, quia illa proprie dicuntur creati quibus conuenit esse aut etiam principaliter conuenit rebus per se subsistentibus, & ideo subsistentia dicuntur proprie creata: alia veto dicuntur concreata: vt dicit S. D. prima par. q. 44. Potest secundò negari consequentia, ad probationem negatur prima consequentia, & dico quòd creatio passiva est creatura accipiendo creaturam, pro omni re, quæ non est Deus.

Deus. Et si dicatur contra: ergo refertur ad Deum alia creatione, negatur consequentia, quia aliud est loqui de absolutis & aliud de relationibus, quia absolutum non est, seipso formaliter ad aliud sicut relatio, & ideo indiget aliquo respectu à se distincto, quo refertur ad Deum: ac per hoc creatione distincta à se, quæ non est aliud quam relatio dependente ad Deum cum nouitate essendi, quæ nouitas essendi, non est aliud quam negatio præcedentis durationis.

Secundò, si creatio est accidens, sequitur quòd creatura possit esse sine creatione, hoc est falsum, ergo, &c. consequentia probatur. Omne prius alio tempore, potest esse sine posteriori, sed substantia est prior accidenti tempore, & natura, vt dicitur, 7. meta. † ergo, &c.

Respondeo, negatur consequentia, ad probationem dico primo, quòd licet creatio vt est accidens, sit posterior saltem ratione ipsa creatura tamen vt est vna creaturæ modum significandi ad esse creaturæ est ea prior.

Dico secundò, quòd auctoritas philosophi non est sic intelligenda, quòd non repugnet substantiæ esse sine quocunque accidente. Nulla enim res potest esse sine eo quòd ad eam necessario consequitur: multa autem accidentia sicut sunt proprie passionem consequuntur necessario ad subiectum suum, sed mens Aristotelis, vt dicit Commenta 7. meta. com. 4. est quòd subiectum est prius tempore accidente: separabili, vel saltem materia ex qua generatur subiectum est prior accidente subiecti.

Dico tertio, quod etiam admissa minori de accidentibus absolutis: negatur de relatiuis.

Dico quarto, quod ratio quare creatura non possit esse sine creatione non ideo est quia creatio causetur, ex principis essentialibus creaturæ, sed quia nulla res potest esse formaliter: talis sine causa formali, sicut non potest esse album sine albedine cum hoc implicat contradictionem: creatio autem est id quòd formaliter aliquid est creatura.

Contra eandem arguit Gregorius, sic, si creatio est accidens creaturæ: se-

quitur quod creatura possit errari postquam est, hoc est falsum, ergo, &c. consequentia probatur, semper creatur creatura quòd in ea ponitur creatio passiva, sed si creatio est accidens potest poni de nouo in creatura, postquam creatura est, ergo, &c. maior patet, minor, probatur. Omne ens potest Deus annihilare, & idem numero reparare, ergo potest annihilare istud accidens & idem separare & ponere de nouo in eo in quo ante fuerat.

Respondeo primò, negatur consequentia: quia illa entitas, quæ est creatio, non dicitur creatio, nisi quòd est cum nouitate essendi, ista autem nouitas essendi non est in subiecto siue in creatura, nisi in primo instanti sui esse, quia quando creatura est in quolibet instanti sequenti, verum est differentie, quod prius fuit & per consequens non est noua: nec est possibile quod in alio instanti sequenti Deus conseruaret talem negationem, nisi faceret præteritum non fuisse.

Dico secundò, quod hoc argumentum est contra eos, quia si creatio est substantia creaturæ, Deus potest annihilare creaturam, & ipsam conseruare, ergo tunc crearetur, quia poneretur in esse id, quòd est creatio: & tamen antea ponitur fuisse.

Quæ diximus, de creatione, dicenda sunt de conseruatione: quia ista sunt idem: licet ratione differant, vt infra dicitur.

CONCLUSIO IIII. Quam incidentaliter pono hæc est, actio non est subiectiue in agente, hæc sic probò, si actio esset in agente sequitur quòd agens in agendo aliquam in se entitatem causeret, & sic agens in quantum agens, pateretur hoc est falsum, ergo, &c.

Contra arguit Sco. † primo, Effectus formalis nunquam potest à forma separari, nec contra, sed actio est quæ agens est formaliter agens, ergo non potest separari ab agente.

Respondeo primò dico, quod effectus formalis accipitur dupliciter. Vno modo pro esse, quòd dat formam suo subiecto, & sic concedo maiorem, & dico quod esse, quod dat actio suo subiecto suo, non est esse agens, sed est mouere, & tale est in passivo. Alio modo accipitur, effectus formalis pro oi eo, quòd dicitur tale vel tale ab aliqua forma, & sic negatur, maior.

quia aliquid potest denominari tale vel tale à forma extrinseca: sicut aliquid dicitur locatum à loco, & hoc modo agens denominatur denominatione extrinseca ab actione, quæ est in passio subiectiue.

Contra. Omnis forma denominans aliquid extrinsecè: denominat etiam aliquid intrinsecè. sed actio denominat per te agens extrinsecè. ergo denominat aliud intrinsecè. hoc est falsum: quia tale non esset nisi passum: sed patiens ut sic, non est agens. ergo oportet dicere, quod actio denominat agens intrinsecè.

Respondeo, quod actio dicit duo. significat enim materialiter & in recto ipsum motum formaliter vero, & in obliquo dicit respectum ad agens, à quo est actio. Et similiter passio significat in recto eundem motum, quem dicit actio, sed in obliquo dicit respectum ad passum, in quo est: ita quod actio & passio differunt solum, quo ad istos respectus, licet sint idem quod ad rem, principaliter significatam. Et quia motus est subiectiue in mobili: ideo actio est in passio, quod ad motum, quem significat in recto: & est in agente quod ad illum respectum, quæ actio significat in obliquo.

¶ Dico secundò, quod actio quo ad motum, quem significat, denominat intrinsecè ipsum mobile, quod dicitur moueri & denominat extrinsecè agens, sed quo ad respectum denominat ipsum agens intrinsecè, & quantum ad hoc est etiam perfectio agentis.

Secundò. Eius est actio cuius est potentia ut dicit Philosophus in lib. de somno & vigilia. † sed potentia agendi est in agente. ergo actio est in agente.

Respondeo. primo quod Philosophus loquitur de actione immanente: nos autem de actione transeunte.

¶ Dico secundò, quod si loquitur de actione transeunte sic intelligit, quod eius est agere cuius est posse agere: non autem intelligit, quod actio sit in eo subiectiue.

Text. c. 15. Tertiò. Philosophus dicit in 8. phys. † quod si Deus ageret de nouo, mutaretur, sed hoc non esset nisi quia reciperet in se actionem. ergo actio est in agente.

Respondeo. negatur minor. sed philosophus putauit Deum non posse de

nouo agere nisi per nouam dispositionem, vel nouam voluntatem, quæ ante non habuisset, ut dicit ibi Commenta. com. 15.

Quartò. Si vnus ignis calefacit duo ligna aut est vna actio aut duæ: nõ duæ quia vnus agentis est tantum vna actio. ergo est tantum vna. vel igitur est in passio vel in agente: non in passio, quia vnum accidens non potest esse in duobus substantiis substantia autem calefacta ponuntur esse duo. ergo est in agente.

Respondeo. quod in illo casu essent duæ actiones quantum ad materiale actionis: quia essent duo motus, sicut & duo mobilia, sed quo ad formale actionis. scilicet quod ad respectum, in quo completur ratio actionis, & per quæ à passione distinguitur, esset tantum vna, & quantum ad hoc esset in agente.

Quintò. sequitur quod blasphematio Iudæorum fuisse in Christo. sed hoc est falsum. ergo consequentia patet. minor probatur: blasphematio est peccatum, sed in Christo non erat peccatum. ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dico quod actio illa exterior, in quantum erat in passio, erat bona, sed fuit mala secundum quid in quantum procedebat ex interiori actione Iudæorum, & ut sic erat peccatum, sed ut sic non erat in Christo. vnde illa actio non erat peccatum illius, in quo erat subiectiue, sed tantum illius à quo producebatur.

Sextò. Omnis propositio immediata est vera, cū sit principium demonstrationis, sed ista est immediata: actio nõ est passio, ut dicitur primo poste. † ergo est vera.

Respondeo. concedo totum: licet enim actio sit illa res quæ est passio. ista tamè propositio negatur. actio est passio: quia in ratione actionis importatur respectus ad agens, qui non importatur in ratione passionis.

Septimò. Quæcunque differunt genere: differunt etiam numero ut dicitur. 5. meta. † sed actio & passio differunt genere. ergo. &c.

Respondeo. negatur maior. accipiendo per differentiam numeralem differentiam, qua aliquæ res sunt notaliter diuersæ, si autem dicantur differre numero

numero ea quæ importent diuersas res in obliquo sic concedo totam: sed non sequitur quin actio & passio dicant eundem motum.

¶ Dico secundò quod licet ea, quæ differunt genere, differant numero illius generis: non tamen oportet quod differant numero simpliciter: quia eadem res potest esse in diuersis generibus.

CONCLUSIO. V. Actio est realiter ipse motus. probatur, quid est illa res, quæ est passio: est motus ut patet. 3. phy. sed actio est illa res, quæ est passio, ut patet ex præcedenti conclusione. ergo &c. Et accipimus hic extensè motum prout extenditur etiam ad omnem mutationem: quia illuminatio actio est: & tamen non proprie motus: sed mutatio, cum fiat in instanti ut dicitur Commen. 6. phy. com. 32.

Contra arguit Aureo. primo. Motus manet transeunte actione & passione ut patet in proiiciente. ergo motus non est actio aut passio.

Respondeo. negatur antecedens. quia proiectum semper mouetur à proiiciente durante motu: & quia moueri est pati & mouere est agere: ideo continuè est ibi actio & passio. Et licet aliquando proiciens desinat esse post projectionem: dicit tamen eum mouere mediante virtute impressa mobili.

Secundo. Motus potest mouere remota actione motoris. ergo motus non est actio. antecedens probatur. Nam approximato igni alicui combustibili Deus potest conseruare illam combustionem siue motum & suspendere agere ipsius ignis. ergo tunc erit motus: non existente actione.

Respondeo. Quod in illo casu remaneret illa res, quam dicit actio in recto scilicet motus: non tamen maneret id quod dicit in obliquo scilicet respectus ad agens: nec est inconueniens, quod vnum non maneat, alio sublato in his, quæ sunt idem: sed non sunt idem totaliter: sicut est de actione & motu: & ideo potest esse quod desinente illa relatione, originis motus quæ erat subiectiue in actione, desinat actio: non quo ad illud in quo est idem motui: sed quod ad id in quo distinguitur à motu.

Tertio. Ea, quæ sunt idem subiecto & differunt secundum quidditatem, nõ sunt idem realiter: sed actio & motus sunt huiusmodi: ut dicit Commen. 3. phy. com. 21. ergo. &c.

Respondeo. Quod quidditas accipitur dupliciter. Vno modo pro essentia rei: & sic conceditur maior: sed negatur minor. nec sic intendit Commen. Alio modo accipitur quidditas pro conceptu diffinitiuo. Conceptus enim rei est quidditas rei in esse intelligibili: & sic negatur maior. & conceditur minor. Commen. autem loquitur ad hunc sensum ut patet. 3. phy. com. 18. & 20. & 21. & 22. vbi sic dicit. Mouere & moueri non sunt idem secundum quidditatem: quia diffinitio eorum est diuersa.

¶ Dico. 2. quod dicuntur esse idem subiecto: quia eandem rem significant scilicet motum: siue pro eodem supponunt: licet alium & alium respectum connotent. & quantum ad istum respectum, quem connotat actio: dicitur aliquando. S. D. maxime li. 2. contra gen. cap. 9. quod actio est in agente.

¶ Dico. 3. quod actio & passio possunt etiam dici differre secundum quidditatem etiam primo modo: quia differunt essentialiter, quo ad diuersos respectus connotatos.

CONCLUSIO. VI. Motus non distinguitur realiter à forma, quæ per motum acquiritur. hanc conclusionem videtur tenere. S. D. 11. met. licet non eam probet.

Contra arguit Aureo. primo. Omnis motus diuiditur per mutatam esse: ut dicitur. 6. phy. † & est vna ad formam: ut dicit Commen. primo cœli. com. 1. & 2. 4. me. com. 3. & desinit esse postquam acquisita est forma: ut dicitur in secundo de gene. sed forma quæ est terminus motus, non diuiditur per mutatam esse: nec est via ad formam cum nulla res sit acquisitio sui: nec desinit esse, finito motu. ergo ipsa forma non est motus.

Respondeo. quod actio & passio & motus & forma per motum acquisita sunt eadem res, quo ad absolutum, quod significant: sed connotant diuersos respectus. De actione & passione satis dictum est supra. Quantum vero ad formam dico quod forma, ut habet esse completum, & quietum in subiecto.

dicitur forma: sed eadem forma ut est in quodam continuo fluxu dicitur motus. Tria enim sunt de ratione motus. Primum est quod sit actus & forma imperfecta. Secundum est ordo & tendentia ad actum ulteriorem, quæ non est aliud quam relatio quædam eiusdem formæ ad seipsam sub esse perfectiori: Tertium est ordo posterioritatis actus imperfecti ad seipsum sub esse perfectiori: ita quod tempore sequenti erit perfectior quam modo sit: & tempore præterito erat imperfectior quam sit nunc. Et licet motus includat ista tria: tamen primum dicitur in recto, & alia duo in obliquo.

¶ Dico secundò quod ista propositio non conceditur: actio est passio: ita nec ista conceditur: forma est motus: quia aliquid includitur in præterito quod non in subiecto scilicet illi respectus.

¶ Dico tertio ad minorem, quod forma sub esse imperfecto est via ad seipsam sub esse perfecto: & eadem forma, ut est sub esse perfecto desinit esse sub esse imperfecto.

¶ Dico quartò quod id quod est materiale in motu puta actus imperfectus est in præterito qualitatis aut quantitatis aut huiusmodi: in quantum vero habet respectum ad agens: & à quo est in prædicamento actionis & in quantum habet habitudinem & ad mobile & ad agens quasi forma in mobili ab agente recepta est in prædicamento passionis.

¶ Dico quinto, quod motus quo ad suum materiale, quod est forma terminat motum: sed quo ad suum formale, quod est ordo vel fluxus de potentia in actum diuiditur per mutata.

Ex his patet, quid dicendum ad illam minorem.

Secundo arguit. Mutatio indiuisibilis non est ipsa forma, quæ acquiritur: ut puta generatio non est forma substantialis: ergo nec motus est forma.

¶ Respondeo. negatur antecedens: talis mutatio est, quo ad suum materiale forma, quæ acquiritur, licet non quo ad suum formale. Talis enim mutatio aliquid includit in sua ratione, quod non includit forma scilicet nouitatem essendi cum alteratione vel alio

motu præcedente.

¶ Dico secundo, sicut etiam supra dixi, quod non concedimus ista: forma est motus, quia licet eadem res importatur per subiectum & prædicatum in recto tamen vnum eorum connotat aliquid in obliquo: quod aliud non connotat propter quod Com. in. 5. phy. com. 5. negat istam: albedo est albefactio.

Tertio. Nulla res est causa sui ipsius maximè efficiens. quocunque modo: sed ut dicit Aug. libro primo de trinitate, sed motus habet causalitatem super formam. ergo non est id, quod est forma. maior pater. minor probatur. Efficientia efficientis reducit ad id genus causæ, ad quod ipsum efficiens: sed productio formæ est ipsa efficientia agentis, & ipse motus, ergo &c.

Confirmatur. ista propositio est vera: lapis est, quia est à deo. ergo exire à Deo est lapidi causa, quod sit: & idem dico etiam de aliis rebus.

¶ Respondeo. dico primo quod minor est falsa: quia cum dicitur forma acquiritur per motum, ly per, dicit habitudinem dispositionis & causæ materialis: quia motus est forma imperfecta: actus autem imperfectus est dispositio ad perfectum actum, qui est magis à potentia depuratus.

¶ Dico secundò, quod ly per, potest etiam dicere ordinem & non causalitatem: ut sit sensus, quod post motum acquiritur forma quieta & fixa.

¶ Dico tertio quod potest dicere habitudinem causæ formalis, ut sit sensus: forma acquiritur motu id est acquiritur acquisitione continua & successiua: nunquam vero dicitur habitudinem efficientis. Ad probationem dico, quod efficientia accipitur dupliciter. Vno modo pro ipsa actione agentis, quæ recipitur in passo: & hic ut diximus est ipse motus, & ipsa forma. Alio modo accipitur pro fundamento illius respectus, quem ponit actio in agente. quod quidem fundamentum est ipsa virtus agentis, & talis efficientia est quidem causa formæ: sed illa efficientia non ipse motus. Ex his elicio vnum aliud: quod cum dicitur passio est effectus, actionis: non est sensus, quod illa entitas, quæ est actio cau-

set

set passionem: sed passio est effectus actionis, id est virtutis, qua agens agit.

Ad confirmationem concedo, quod actio diuina, quæ est ipse Deus, est causa rerum, actio autem creaturæ, cum sit idem cum passione & forma & motu, non est eorum causa, nisi ad sensum quem prædiximus.

Dico tandem, quod ea quæ de motu dicta sunt, videntur esse de mente Philosophi. Cum enim dicit motus est actus: designatur ordo eius ad anteriorem potentiam. cum vero additur existentis in potentia, designatur ordo ad posteriorem actum.

Contra eandem arguunt alij. primo sic. Partibus motus repugnat esse simul & esse in instanti: sed partibus formæ non repugnat esse simul, nec in instanti. ergo motus non est forma.

¶ Respondeo. primo conceditur, quod motus non est forma, ut dictum est sepe.

Dico 2. quod forma accipitur dupliciter. Vno modo ut est in esse quieto & fixo: & sic conceditur minor. nec ut sic forma est motus. Alio modo ut est in fieri, & sic dico, quod partibus formæ repugnat esse simul, & in instanti.

Secundò. Omnis motus est velox vel tardus, & est sensibile commune: sed forma non est velox vel tarda: nec est sensibile commune. ergo &c.

¶ Respondeo. Sicut ad præcedens, quod forma non est in fieri, id est in quadam successione est velox vel tarda, & sensibile commune: non autem ut habet esse quietum.

Tertio arguit. cum dico radius est in Sole, aut dico præcisè radium aut dico radium & Solem: aut aliquid aliud quod non est radius nec Sol. non primum, quia tunc radius non magis esset à lapide quàm à Sole. non secundum: quia tunc non esset magis radius à Sole, quàm e contra. ergo tertium.

¶ Respondeo quod dicendo, radius est à Sole, dico radium & solem & habitu dinem dependentiæ radij ad solem, illa autem habitudo non est motus nec passio, sed est de ratione passionis in obliquo.

¶ Quarto. Si motus est forma, quæ acquiritur, sequitur quod motus localis sit ipse locus, qui per localem motum acquiritur. sed hoc est falsum. ergo &c. maior pater. minor probatur tripliciter.

Primò. Omnis motus est in mobili,

sed locus non est immobilis siue in locato, sed est in locante. ergo &c.

Secundò. Motus cæli est causa generationis rerum ut dicitur Commen. 12. meta. 1. & 2. de generatione: sed locus non est causa generationis cum nulla quantitas sit forma actiua, locus autem est quantitas. ergo &c.

Tertio. Possibile est esse motum localem nullo loco existere. ergo motus non est locus. antecedens probatur. Deus posset creare vnum cælum totum solidum intrinsicè, & annihilari omnè corpus, & tamen rotare ipsum, sicut vultur. Hoc casu posito tale cælum moueretur, & tamen nullum locum acquireret quia nullus esset. ergo &c.

¶ Respondeo. primò negatur consequentia. quia per motum localem licet acquiritur locus extrinsecè: intrinsicè tamen acquiritur vbi quod est eadem entitas, quæ est motus localis, licet motus connotet aliquè respectum, quem non dicit vbi, ut supra sepe est dictum.

Et sic dicatur contra S. Tho. dicit in q. 6. de potentia Dei. ar. 3. & 1. parte. q. 100. artic. 3. quod per motum localem nullo modo variatur res intrinsicè. ergo non acquiritur tale vbi intrinsicè, sed tantum locus.

¶ Respondeo quod S. Do. loquitur de essentialibus absolutis, vbi autem dicitur habitudinem derelictam in locato ex circumscriptione loci, unde motus localis est ipsum vbi ut est in fieri.

Concedo igitur primam rationem, qua probatur minor illius quarti argumenti.

Ad secundam dico, quod motus cæli non est causa generationis. nisi sicut sine qua non, quia non esset generatio nisi cælum moueretur.

Ad tertiam dico quod stante illo casu, cælum non possit moueri actu circulariter.

CONCLUSIO VII. Licet eadem sit actio qua Deus creat & qua conseruet res in esse: tamen creatio & conseruatio ratione distinguuntur. Primam partem huius conclusionis ponit S. Do. q. 5. de potentia Dei ar. 1. ad 2. & probatur sic. Omnis distinctio actionum aut est ex parte principiorum, aut ex parte terminorum, aut ex interruptione temporis, aut ex pluralitate suppositorum agentium, sed creatio & conseruatio non distinguuntur ex parte

Commen.
56.

Text. 24.

te principiorum cum idem sit principium cuiuslibet diuinæ actionis, scilicet diuina essentia, nec ex parte terminorum, quia eadem est res, quæ creatur & conseruatur, nec ex temporum interruptione, quia eadē res quæ creata est continuè conseruatur, dum habet esse, nec ex parte suppositorum, quia opera diuinarum personarū sunt indiuisa: vt dicit August. ergo. &c. Secunda pars patet. Nam creatio in sua ratione includit nouitatem essendi: conseruatio autem non: & similiter conseruatio includit in sua ratione continuationem actionis & influxus, creatio autem non. Præterea creatio actiua dicit diuinam actionem prout coexistit primo instāti durationis creaturæ: sed eadem actio dicitur conseruatio prout coexistit cæteris instātibz primi principij.

Aureo.

Contra arguit Aureol. primo. Via in terminum & manutentia in termino non sunt eadē habitudines, sed creatio est via in terminum: & conseruatio est manutentia in termino. ergo. &c. minor patet. maior probatur. ea quæ repugnant non sunt idem, quia vnus excludit aliud, sed manutentia in termino excludit viam, manutentia enim præsupponit rem esse, via autem dicit rem nondum esse. ergo. &c.

Respondeo. dico primò, quòd licet creatio & conseruatio sint eadem res, non tamen dicimus quod creatio sit conseruatio, quia formaliter distinguuntur penes diuersas habitudines quas connotant in obliquo, sed bene dico, quòd creatio erit conseruatio, & quòd conseruatio fuit creatio, quia diuina actio in primo instāti, quo creatura incipit esse, dicitur creatio, in aliis vero dicitur conseruatio, accipiendò creationē, vt importat nouitatem essendi.

Dico secundò, quòd si creatio diceret solum influxum essendi, & non inceptionem: sicut dicerent ponentes mūdum ab æterno creatum: tunc eadem actio simul haberet rationem creationis & conseruationis: & tamen adhuc differunt ratione.

Secundò. id quod ex natura sui est tantum per instans, non est conseruatio: quia cōseruari importat continuationem & durationem ipsius esse. sed creatio est ex natura sui tantum per instans. ergo. &c. minor probatur. si ne-

cesse esset creationē durare plusquam per instans, sequitur quòd Deus non posset annihilare creaturam post primum instans sui esse. hoc est falsum. vt omnes cōcedunt. Item sequitur, quòd creatura esset necesse esse natura, id est necesse quòd habet ex se quòd daret etiam omni alio circumscripito, sed si repugnat creationi durare tantum per instans, creatura duraret post primum instans sui esse per aliquam mensuram, omni alio sublato. ergo. &c.

Respondeo. dico primò, quòd creatio actiua dicit tria. primum est essentia diuina. secundum est respectus rationis ad creaturam. tertium est nouitas essendi. quantum ad primum est æterna. quantum ad secundum est temporalis, & tandiu durat tandiu durat creatura. quantum ad tertium durat tantum per instans.

Dico secundò, quod creatio passiuā dicit duo. primum est relatio realis existens in creatura. secundum nouitas essendi, quantum ad secundum durat tantum per instans. quantum ad primum potest dici dupliciter.

Primò, quòd repugnat ei durare tantum per instans, quia non est dare vltimum instans esse permanentis: & ideo si Deus dat ei esse per instans necessario necessitate consequentiæ dabit ei esse per tempus, nec posset in primo instāti eam annihilare, cum in illo creatura ponatur esse: nec in instāti immediate sequenti, quia vnus instans non est alteri immediatum. si ergo eam annihilat, hoc erit in instāti mediato, inter quælibet autem duo instātia est tempus, non est etiam talis creatura ens necesse esse, quia per nullum determinatum tempus necesse est eam durare, sed dato quocunque tempore, quantumcunque minimo, quo durauit Deus, potest eam annihilare ceteris millies, & in infinitum ante dimidiū illius temporis.

Dico secundò, quòd illa relatio, quæ est creatio potest dici durare tandiu creatura durat, non tamen necesse est eam durare per tempus aut per instans, sed vtrunque potest ei accidere: sicut Deo placuerit.

Tertiò arguit. Deus communicat creaturas agere: & non communicat eis conseruare substantiam. ergo creare & conseruare non idem.

Respon

Respondeo. negatur consequentia. quia etiam communicat aliquibus esse, quibus non communicat viuere, & tamen esse & viuere non distinguuntur in Deo.

CONCLUSIO VIII. Omne aliud à Deo est à Deo effectiue, hanc sic probat. S. D. q. 3. de potentia Dei. ar. 5. Id quod conuenit aliquibus per participationē est in eis effectiue ab eo cui conuenit per essentiam, sed conuenit omnibus aliis à Deo per participationem, & Deus est ens per essentiam. ergo omnia alia à Deo habēt esse à Deo effectiue.

Aureo.

Contra arguit Aureo. Omne factū potest aliquando non esse, sed aliqua entia sunt quæ non possunt aliquando non esse. ergo non sunt facta. maior patet, quia omne genitum est corruptibile sicut etiam omne ingenitum est incorruptibile. minor probatur. Nullum perpetuum potest non esse, sed aliqua entia sunt perpetua. ergo &c. minor patet. maior probatur dupliciter.

¶ Primo si perpetuum potest non esse: ponatur in esse. ergo ista erit vera, perpetuum non est. hoc est falsum. quia similiter esset & non esset, quia ex quo est perpetuum semper est, & per te ponitur non esse. ergo non est.

¶ Secundò perpetuum potest semper esse. ergo non potest aliquando non esse. consequentia patet: alioquin haberet potentiam ad opposita, & per consequens ipsa posset simul eidem conuenire. ergo. &c.

Respondeo. dico, quod aliquid potest dici dupliciter posse non esse. Vno modo per potentiam intrinsecam, & sic negatur maior. & cōceditur minor. Alio modo per potentiam alicuius agentis extrinseci: & sic conceditur maior, & negatur minor. ad probationem negatur maior.

¶ Ad primam probationem dico quod ista propositio perpetuum potest non esse, est vera in sensu diuiso & non in sensu composito. vnde non ponitur sic in esse: perpetuum non est. sed sic. hoc potest non esse, & hoc est perpetuum: sicut etiā ista. album potest esse nigrum, non ponitur sic in esse album est nigrum. sed sic. hoc potest esse nigrum: demonstrato aliquo albo.

¶ Ad secundam probationem negatur consequentia. Et dico quod aliquid habet potentiam ad opposita diuisim & non

coniunctim, & ideo non ponitur quod opposita simul conueniant eidem.

Secundò arguit. Nullum æternum est factum, quia omne quod fit prius habuit non esse quā esse, sed omne perpetuum à parte post est æternum à parte ante. ergo illud non est factum. minor probatur: quia vnus infinitum non est maius alio. ergo infinitum à parte post, est infinitum à parte ante. tenet consequentia: quia ex opposito sequitur quod infinitum à parte ante, & à parte post esset maius eo, quod est tñ infinitum à parte post.

Respondeo. primo negatur maior. sufficit enim quod res facta prius natura habuerit non esse quā esse, sed non oportet quod prius durent. Negatur etiam minor: nec est inconueniens vnus infinitum esse maius alio infinito secundū quid: tempus autem præteritum, & similiter tempus futurum est infinitum solum secundum quid.

¶ Dico. 2. quod nullum perpetuum excedit aliud, quo ad posse durare: quia omne perpetuum potest infinito tempore durare, sicut Deo placuerit. Prædicta argumenta sunt commēta. Nam primum habetur primo cor. cō. 24. Et secundum habetur com. 1. 3. 6. & 3. cor. com. 53.

¶ Alia argumenta facit quibus probatur quod materia prima, & cœlum & intelligentiæ non sunt à Deo per motū, quod gratis ei conceditur.

¶ Arguit etiā quod anima rationalis non sit à Deo per creationē & similiter gratia: quia ista præsupponunt subiectum.

¶ Ad quod respondeo quod dupliciter dicitur aliquid fieri ex alio. Vno modo quia nihil præsupponit ex quo vel in quo fuit sicut materia prima & cœlum & alia cœqua quæ à Deo primo creata sunt. Alio modo quia licet supponant subiectum, tamen illud subiectum si est talis rei causa efficiens, nec materialis, ita quod possit ab agente naturali educi de potentia talis subiecti, & sic anima & gratia creantur.

CONCLUSIO IX. Deus produxit omne ens aliud à Deo per creationem.

Contra arguit Aureo. quod creatio non possit esse. Primo de ratione cuiuslibet productionis est quod sit inter duos terminos, sed creatio si ponatur non est inter duos terminos. ergo creatio non est danda. maior patet. quia per omnem productionē acquiritur aliquis terminus,

K & ali

& aliquis obiicit. ergo est inter duos terminos: minor probatur. si creatio haberet duos terminos: terminus eius à quo esset nihil, quia creatio dicitur esse ex nihilo, sed nihil non est terminus à quo. ergo. &c. minor probatur. Aut creatio est ex nihilo tanquam ex termino per se aut per accidens. non per se quia illud ex quo fit aliquid, per se mutatur in illud, sed nihil non mutatur in aliquid ergo. &c. Item id quo ex quo fit aliquid, per se mouet in re facta, sed nihil non mouet in re creata. ergo. &c. non fit etiam ex nihilo per accidens, quia omne per accidens reducitur ad per se. ergo oporteret quod ipsum nihil coniungeretur alicui ex quo per se fieret creatura.

Respondedo. negatur minor. ad probationem negatur minor. & dico quod creatio est ex nihilo per se probationes autem non sunt ad propositum: quia ly ex non dicitur habitudinem alicuius causalitatis, sed dicitur ordinem & respectum posterioris ad prius, & est sensus sit ex nihilo. id est post nihil.

Contra. Vbi vnum fit ex alio. id est post aliud: semper oportet ponere aliquid substratum, sicut patet quod quia ex mane fit dies, tempus subternitur vtrique sed nullum est substratum nihili & entis. ergo, &c.

Respondedo. negatur maior. sed sufficit continuitas temporis realis vel imaginarij, & sic est in proposito: imaginamur enim aliquod tempus in quo creatura non erat, & tempus postea reale, in quo habuit esse.

Contra. Quando ex vno fit aliud verum est dicere, hoc fit hoc: sicut quia ex albo fit nigrum. verè dicitur album fit nigrum, sed non est verum dicere nihil fit aliquid. ergo. &c.

Respondedo. negatur maior. Nam ex Martio fit Aprilis: non tamen Martius fit Aprilis.

¶ Dico. 2. quod ista potest concedi nihil fit aliquid: non ad hunc sensum quod nihilitas conuertatur in aliquid sibi oppositum, sed quia essentia quæ prius erat nihil in genere existentium est postea aliquid in tali genere.

Contra. Cum post nihil succedit esse rei puta lapidis quero à quo tollatur nihilitas, non à lapide: quia realitas lapidis nunquam fuit nihil, sed semper fuit ens: cum ista sit necessaria lapis est ens: non etiam tollitur nihilitas absoluta: quia id quod fit nihil, remanet. nihil, si-

cut chimera & huiusmodi entia prohibita. ergo illa responsio est falsa.

Confirmatur cum dicitur lapis creari, aut fit id quod prius erat: aut fit id quod erat nihil: aut fit id quod aliquo modo erat & aliquo modo non erat. non primum: quia quod est non fit: non secundum, quia si id quod erat nihil fit aliquid nihil mutatur in aliquid. ergo relinquitur tertium. scilicet quod omne quod fit aliquo modo erat. scilicet in potentia. & non erat in actu.

Respondedo primo. quod cum ex nihilo fit aliquid, ibi nulla est successio nisi imaginaria.

¶ Dico secundum quod cum ex nihilo fit lapis, nihilitas existentis in propria natura tollitur à lapide. Ad cuius evidentiam est sciendum quod ante creationem mundi quælibet quidditas, quæ post creatam fuit habebat esse in intellectu diuino per suam ideam, & tali quidditati competeat omne predicatum per se contentiens ei, ut dictum est primo sententia. di. 8. lapis enim semper est lapis & homo est homo & substantia ens. Vnde etiam res crearetur, ipse non erat nihil nihilitate opposita essentia, sed erant nihil nihilitate opposita existentia extra causam suam. Nec sequitur, ergo si lapis creatur, quod nihil fit conuersum in aliquid, sed solum quod quidditas, quæ prius non habebat esse extra diuinum intellectum, postea habuit esse actu extra Deum, & est factus ex puro nihilo in genere existentium.

Contra. Omne quod creatur, habet à Deo ex vi suæ productionis non solum esse existentia, sed etiam esse essentia. ergo predicta responsio est inconueniens.

Respondedo. negatur consequentia. sed dico quod creatura habet esse essentia à Deo, ut est causa exemplaris dans per suum intelligere esse quidditatum & esse intelligibile cuiuslibet essentia esse autem existentis habet à Deo: ut est causa efficiens. Quantum ad primum esse creatura non creatur, sed quo ad secundum.

Respondedo etiam aliter & securius ad præcedens argumentum: quod ante creationem lapidis ista erat falsa. lapis est nihil. sed ista erat vera. nihil est lapis. id est nullum ens est lapis, & similiter ista. lapis nihil est. id est lapis nullum ens est, & si dicatur. Antequam lapis crearetur ista fuit vera. lapis non est aliquid:

quid: ergo lapis est nihil: negatur consequentia. quia aliud est affirmare lapidem esse nihil, & aliud est negare ipsum esse aliquid.

Secundo principaliter arguit. Annihilatio est impossibilis. ergo & creatio. consequentia patet. antecedens probatur. Annihilatio est ens in nihil reducendum, sed ens non potest reduci in nihil: ergo, &c. maior patet: minor probatur. Vnum oppositum non potest reduci in aliud: ut patet in omnibus oppositis, sed ens & nihil sunt opposita: ergo, &c.

Respondedo. negatur antecedens. Ad probationem negatur minor. Ad probationem dico, quod essentia, quæ annihilatur, reducitur in non esse existentia, quod non opponitur ipsi creatura. ipsum autem esse existentia reducitur in non esse existentia per accidens. ratione substrati, quod prius erat, & postea non est.

CONCLUSIO X. Nullum ens aliud à Deo, potest in esse conseruari sine Deo conseruante. Hanc probat. q. 5. de potentia Dei. art. 1. quia si Deus substraheret manum suam, omnia redirent in nihilum: ut dicit Aug. & Grego.

CONCLUSIO XI. Deus est causa cuiuslibet actionis creatura. Hanc sic probat. q. 3. de potentia Dei. art. 7. Causa conferens, & conseruans virtutem cuiuslibet agentis secundum, & mouens illam ad operandum, & eam suo effectui coniungens, operatur in qualibet actione agentis secundum: sed Deus est huiusmodi. ergo, &c.

Contra arguitur. Primo. si Deus agit in omni effectu creatura, accipio vnum effectum: puta actum voluntatis, & arguo sic. Aut actus voluntatis produciatur à Deo, & à creatura secundum se totum: aut est partim à Deo, & partim à voluntate. Non primum, quia vnus numero effectus non potest esse in duobus totalibus agentibus: ut dicit Commen. 7. meta. com. Item si est totaliter à duobus agentibus vnum eorum superflueret: cum ille effectus totus sit ab vtraque causa. si datur secundum, sequitur quod aliqua entitas non est in Deo.

Respondedo. dico primo quod dare esse est proprius effectus Dei, dare autem tale vel tale esse conuenit particu-

laribus agentibus: quod non est sic intelligendum: quia Deus operetur in rebus tantum illam perfectionem, quæ est esse, ut puta, quod det homini esse, & non iustitiam & quantitatem, & alia huiusmodi. Nec similiter est putandum, quod nulla causa secunda det esse suo effectui. sed dico quod dare omne illud, quod pertinet ad quodcumque esse rei, est proprius effectus Dei & non alterius agentis. Significatio enim aliquo effectui omnes causas non possent ei dare quicquid pertinet ad esse eius: sed supponunt, quod prius habeat esse in actu vel potentia sibi à Deo collatum. sicut ergo obiectum intellectus est ens in quantum huiusmodi, non quia intellectus non possit intelligere substantiam, & quantitatem, sed quia quicquid continetur sub ente est ei obiectibile: & ideo ens est ei obiectum adæquatum, ita ens vel esse est proprius effectus adæquatus Dei, quia potest in omne participans rationem entis. Et similiter sicut prima & propria ratio quare aliquid est obiectibile intellectui, est ratio entis, quia quicquid obiicitur, habet hoc ex ratione entis primo & per se, sicut prima & propria ratio, quare aliquid est effectibile à Deo, est ratio essentia: ita quod ista ratio est formalis, alie vero sunt materiales. Per hunc autem modum nullius causæ secundæ effectus est esse sed alicuius earum proprius effectus est esse sensibile, ut cæli, nam omne sensibile tangibile est effectus cæli: alicuius vero proprius effectus est esse lapidem vel hominem vel huiusmodi. ita quod sua causalitas non se extendit propria virtute ultra limites rationis illius effectus. Ex hoc sequitur quod nulla causa secunda dat alicui esse per se, sed tantum per accidens, quia dat sibi aliquid quod accidit entibus: puta esse lapidem vel equum, nec efficit ens de non ente: sed ens tale de non ente tali.

¶ Dico secundum, quod effectus causæ secundæ, & in proposito: ille actus voluntatis est secundum se totum à prima causa & à secunda: nec est hoc inconueniens, quando actio vnus agentis dependet ab alio: actio autem causæ secundæ dependet ab actione causæ primæ, sed non e contrario.

Contra hoc ultimo dictum arguo sic.

nam Deus & ignis producunt ignem, actio Dei non dependet ab igne: ergo subtracta actione ignis generantis, adhuc est ignis genitus.

Respondeo, negatur consequentia, sicut non valet. Actio artificis non dependet ab actione martelli: ergo remoto martello, faber facit clauos.

Secundo arguitur, si nullus effectus potest esse, nisi sit à Deo, sequitur quod quilibet effectus sit infinita difficultatis, hoc est falsum, ut patet, ergo, &c. maior probatur. Omnis effectus requirit potentiam infinitam est infinita difficultatis, sed si nullus potest esse nisi sit à Deo quilibet requirit potentiam infinitam: ergo, &c. si dicatur quod maior est falsa, quando illa potentia infinita agit tantum finite: potentia autem Dei non agit nisi finite in productione rerum.

Contra, si Deus non agit nisi finite: ergo talis actio finita posset fieri à potentia finita: creet igitur Deus talem potentiam finitam in aliqua creatura, quæ simul cooperetur voluntati respectu sui actus, æqualiter sicut Deus cooperatur: igitur sequitur quod deducta omni actione Dei pro tuac ille actus est tantum à creatura.

Respondeo, negatur maior, quia facilitas & difficultas effectus attenditur penes causas proximas, & non penes causam primam, & ideo licet quilibet effectus requiratur in sua causa prima potentiam infinitam: non est tamen infinita difficultatis.

Contra eandem arguit Durandus primo. Aut causa prima & secunda producant effectum eadem actione: aut duabus. non primum: quia duorum agentium non est eadem actio perfecta numero vna, nisi habeant eandem numero virtutem, quod non contingit de prima causa & secunda, non secundum: quia actio est idem cum termino, qui acquiritur, sed acquiritur tantum vnus terminus in effectu: ergo, &c.

Respondeo, quod distinctis actionibus, scilicet actione interiori primæ causæ, quæ actio est velle, & actione exteriori creaturæ, actio interior non est idem realiter cum producto: dato & quod ponemus duas actiones transeuntes, sicut accidit cum idem effectus produci-

tur ab igne & à sole: dico quod tunc esset tantum vna actio, quo ad absolutum, scilicet quo ad motum vel mutationem, sed essent duæ quo ad respectum, quia ille motus originaretur à sole, & ab igne. Posset etiam dici, quod producunt eadem actione nec est verum, quod eadem actio perfectè & immediatè sit à duobus solum, quando habent eandem numero virtutem, sed etiam, quando vnus agit in virtute alterius.

Secundo, vnus rei non possunt esse duo fines totales: ergo nec duæ causæ agentes totales, antecedens patet, & consequentia probatur, quia ordo finium est secundum ordinem agentium.

Respondeo, negatur antecedens. Ad cuius euidenciam est sciendum, quod finis potest dupliciter assignari alicui. Vno modo ut res quædam. Alio modo ut est quid operatum: creatura ut est res quædam, non potest habere duos fines proximos, & perfectos, tamen ut quid operatum, potest eos habere. Nam Deus operatur ignem propter hunc finem immediatum, qui est sua bonitas, causa autem secunda operatur eum propter hunc finem immediatum, qui est communicatio suæ formæ vel conseruatio speciei. Finis vero lapidis, ut est res quædam est sua propria operatio.

QVÆSTIO. III.

Varitur tertio. Vtrum potentia creandi possit communicari alicui creaturæ, ita quod possit creare.

PRO decisione huius questionis hæc est prima conclusio. Potentia creandi non potest communicari alicui creaturæ tanquam causæ principali. Hanc sic probat. S. D. prima parte. q. 45. arti. 1. & in lib. 2. contra Gen. c. 21. multis rationibus, primo sic. Productio effectus vniuersalissimi non potest esse nisi à causa vniuersalissima: quia effectus & causæ proportionantur, ut dicitur. 2. phys. sed creatio est productio effectus vniuersalissimi, scilicet entis: ergo non reduitur nisi in causam vniuersalissimam quæ est Deus.

Contra hanc rationem arguit Scotus, quod peccat per fallaciam æquiuocationis, & arguit quod altera præmissarum

Text. 60.
38.

Sec. in 4.
dist. 1.

rum est falsa, si eam intelligatur, quod effectus vniuersalissimus secundum prædicationem est à causa vniuersalissima: secundum prædicationem: minor est falsa quantum ad vnam eius partem: quia Deus non est causa vniuersalis secundum prædicationem. Si vero intelligitur de vniuersalitate perfectiōis: sic minor est falsa, quo ad secundam eius partem: quia esse non est perfectius aliis cum recipiatur in multis. Si vero maior intelligitur de vniuersalitate perfectionis & minor de vniuersalitate prædicationis, sic est ibi æquiuocatio.

Respondeo primo, quod S. D. interdit sic arguere quod effectus vniuersalissimus secundum perfectionem & secundum prædicationem non est nisi à causa vniuersali secundum perfectionem, esse autem est effectus vniuersalissimus secundum prædicationem ut patet, & secundum perfectionem quia esse actualitas omnium formarum: ut dicit. S. D. prima parte. q. 3. arti. 3. Et ad improbationem huius respondeo quod id quod recipitur in multis sicut vniuersale in particulari est imperfectum: sed id quod recipitur in multis sicut actus in potentia est perfectissimum: & hoc modo esse recipitur in multis.

Contra hanc responsionem arguit sic. Esse actualis existentis, est à generante naturali, cum non dicatur generare nisi quia dat esse, & quia facit formam esse in materia: ergo non est tantum à Deo.

Respondeo, quod esse est ab agente creato non tamen agens creatum creat: quia ad hoc quod aliquis creet oportet, quod ab eo sit esse primo & per se: & sic est tantum à Deo, nulla enim creatura dat esse primo accipiendo primo, ut distinguitur contra secundam partem quia nulla creatura est causa omnium, quæ pertinet ad esse saltem causæ primæ. Non dat esse primo primitate durationis: quia antequam effectus habeat esse à creatura: prius duratione habet esse à Deo in potentia materis vel subiecti. Item, solus Deus dat esse per se: quod intelligo dupliciter, nam Deus dat esse directè ut est esse, alia vero agentia dant esse persequutiue. Nam alius dat directè esse alium: ex consequenti vero dat esse. Deus etiam dat esse per se id est non per aliud alia ve-

ro agentia non dant esse nisi in virtute Dei. Non intelligimus ergo quod esse sit pro prius effectus Dei: ita quod nullum aliud agens det esse: sed quia non dat primò & per se. Et similiter esse dicitur terminus creationis ad hunc sensum: quia nulla productio proprie dicitur creatio nisi illa qua producit tota substantia rei & quicquid pertinet ad eius esse substantiale.

Secunda ratio pro conclusione hæc est super distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita: sed ipsum nihil quod est terminus à quo creationis distat in infinitum ab ente, quod est terminus ad quem, ergo super ea non potest nisi virtus Dei, quæ sola est infinita.

Contra arguit Scotus & Durandus, primò, quod nihil non sit terminus à quo creationis, & arguit sic. Vbi sunt termini alicuius productionis, ibi est subiectum commune vtrique termino, & terminus à quo est prior natura termino ad quem: sed in creatione non est subiectum: neque nihil est prius ente natura, cum nihil nullam habeat naturam: ergo &c.

Respondeo primo, non oportet in omni productione habere terminos esse idem subiectum commune secundum rem: sed sufficit in creatione esse idem tempus imaginarium. Imaginamur enim quod creatura prius in aliquo tempore imaginato fuisse nihil, & postea fuisse ens.

Dico secundo, quod ipsum nihil non est terminus per se: sed per accidens nec oportet ipsum attingi à producente.

Dico tertio, quod ipsum nihil dicitur esse prius natura quam ens: non quod in se sit aliqua natura: sed quia creaturæ secundum se consideratæ prius conuenit non esse quam esse: cum non habeant esse, nisi ab alio.

Secundo arguit, quod nihil & ens non distent infinite: inter extrema immediata non est maior distantia quam sit excessus vnus extremi super aliud: quia talis distantia non est maior quam excessus: sed ens & nihil sunt immediata, cum sint contradictoria: & excessus entis ad nihil est finitus: ergo inter ens & nihil non est infinita distantia, maior patet & minor probatur. Quando extrema sunt immediata quantitas excessus est secundum quantitatem excedentis sed ens creatum est

finitum : ergo excessus eius est finitus.

Respondeo primo. quod distantia nihil ad ens infinitum est infinita ex parte utriusque extremi. Distantia vero nihil ad ens finitum est infinita ex parte nihil. & est finita ex parte entis. Ex quo sequitur, quod in vna contradictione est maior distantia quam in alia. Plus enim distat Deus à nō Deo quam anima à non anima : quia ex non Deo non potest fieri Deus : sed ex non anima potest fieri anima.

¶ Dico secundo, quod distantia nihil ad ens non est aliquid reale positivum, quia talis est passio entis : sed illa distantia est relatio rationis vel negatio : vt puta impossibilitas vel non simultas.

¶ Dico tertio quod distantia nihil ad ens non est infinita simpliciter : sed est infinita infinitate proportionabilitatis : quia nulli determinatæ distantie entis ad ens est proportionabile. sicut etiam Philosophus in quarto phys. dicit quod motus factus in vacuo nullam proportionem habeat ad motum factum in pleno : quia si proportionaretur poneretur, quod illa proportio sit dupla : tunc sumatur aliud plenum spacium in duplo subtilius priori spacio pleno dato : tunc motus factus per istud motum in duplo subtilius se habebit ad illud alium motum etiam in proportione dupla : & per consequens erit æque velox sicut motus factus in vacuo quod ab omnibus dicitur esse impossibile, similiter dicitur in proposito si potentia producens ex nihilo proportionaretur potentie producendi ex aliqua materia. ponamus quod ista proportio sit dupla : tunc sumatur alia potentia quæ producat ex materia in duplo minus disposita quæ produceret prior potentia : ergo etiam ista se habebit ad eam in proportione dupla : & per consequens erit æqualis illi quæ ex nihilo producit.

¶ Secunda ratio pro conclusione. Omnis actio creaturæ est motus vel mutatio : sed creatio non est motus nec mutatio cum non habeat subiectum : ergo est actio creaturæ.

¶ Contra arguit Durandus. † Deus potest separare accidens à subiecto, postquam productum est ab agente naturali : vt patet in sacramento altaris : ergo etiam quando producit : & sic illa productio non habebit subiectum.

Respondeo. negatur consequentia : quia implicat contradictionem accidens separari à subiecto in primo instanti in quo producit : quia ex hoc, sequitur quod sit in subiecto ex quo separatur à subiecto. concedo tamen quod Deus potest producere accidens sine subiecto.

¶ Dico secundo. ista est vera in sensu diuiso : effectus creaturæ potest produci de nihilo : sed est falsa in sensu composito.

¶ Tertia ratio pro conclusione. Omne, producat totam substantiam rei, agit se toto : sed nulla creatura agit se tota, cum non sit actus purus : ergo nō potest producere totam substantiam rei, sine creati.

¶ Pro euidencia huius rationis est notandum, quod productio passiva proportionatur productioni actiue : sed agentis quod non est actus purus : productio actiua est cum motu vel mutatione : ergo & sui effectus productio passiva est cum motu vel transmutatione. maior notamini probatur. quia agens quod non est actus purus, aut agit actione immanente : & sic ipsummet transmutatur : quia in se talem actionem recipit : aut agit actione transeunte, cum ipsa sit subiectiue in producto vel in subiecto producti per ipsam transmutatur subiectum, dum est in fieri, vel dum est in facto esse : vel factum dum talis actio cessabit.

¶ Quarta ratio pro conclusione. In quocunque est determinatus modus actionis. est etiam id, per quod talis determinatio consurgit : sed in omni agente creato est determinatus modus agendi impositus ei à primo agente : ergo est etiam id, ex quo consurgit : sed consurgit ex materia : ergo omnis actio creaturæ presupponit materiam. Quod autem modus actionis principaliter resurgat ex materia, in quam agens agit : probatur : quia si actio esset subsistens & non esset in subiecto : esset infinita.

¶ Quinta ratio. Nullum perfectam participans aliquam materiam siue perfectionem potest agere nisi illam perfectionem applicando ad aliquid, quod ab ipso applicato nō producit : sed omne agens creatum participat perfectionem essendi : ergo nō potest agere sibi simile, nisi applicato esse ad aliquid non productum ab eo secundo presuppositum actio

actioni. maior patet. quia ex quo participat illam perfectionem & non est illa perfectio naturæ potest eam communicare nobiliori modo, quam habet eam, habet autem eam tantum participatiue. Quod vero nō possit producere id, cui communicat talem perfectionem probatur. quia id, cui perfectio comunicatur, est potentiale ad aliquid simile oportet ei correspondere in producente : nihil autem agit per id quod est potentiale. sed per id quod est actuale : & ideo tale potentiale non producat, sed supponitur, sicut etiam ignis, quia non agit per materiam, sed per formam tantum, non producat materiam sui effectus sed tantum formam.

CONCLUSIO II. Potentia creandi non potest communicari alicui creaturæ, etiam sicut in instrumento. Hæc sic probat. Nulla operatio aliquid presupponens potest esse creatio : cum creatio sit ex nihilo. sed quælibet operatio instrumenti aliquid presupponit. ergo. &c. minor probatur. Omnis actio qua aliquid disponitur, presupponit id quod disponitur : sed actio instrumenti est dispositio ad effectum principalis agentis, ergo. &c. Instrumentum enim in quantum mouetur à principali agente, inducit foras intentam à principali agente, sed actio, quam instrumentum agit, virtute proprie naturæ, est dispositio ad principalem effectum sicut patet, quod sigillum vt mouetur à principali agente, inducit imaginem in cera, sed in virtute propria, scilicet rotunditatis disponit ceram ad imaginem comprimendo, & extendendo ipsam ceram.

¶ Contra. Aliquando instrumentum, & agens principale habent tantum vnum & eundem effectum : sicut quando aliquis cum securi scindit ligna & non aliud intendit : ergo tunc instrumentum non disponit ad effectum principalis agentis.

Respondeo, quod in illo casu securis non habet rationem instrumenti, sed principalis vel comprincipalis agentis, ex quo nullus effectus producit, in quem non possit securis ex sua propria natura. sed nos intelligimus, quod quando agens principale per instrumentum inducit effectum excedentem virtutem naturalem instrumenti : oportet quod instrumentum disponat ad effectum principalis agentis : & sic est in propo-

sito. Nam producere totam substantiam rei, siue creare, excedit naturalem virtutem creaturæ. ergo si creat vt instrumentum, hoc non erit nisi disponendo.

¶ Contra conclusiones in se arguit prima. Forma à substantialis & accidentalis prius naturæ est aliquid in se, quod inhæret materiæ vel subiecto : ergo potest à Deo, mediante agente creato produci sine subiecto, & per consequens creati.

Respondeo, negatur consequentia. Nam etiam subiectum est prius naturæ propria passione : & tamen implicat, quod sine ea producat.

¶ Dico secundo, quod sicut materia est prior forma in genere causæ materialis : & forma est prior materia in genere causæ formalis. sic est dicendum etiam de subiecto & accidente : non oportet autem quod prius natura potest absolui à posteriori per causam secundam, quando idem respectu eiusdem est prius & posterius.

¶ Secundo. Aut productio est respectus distinctus à re producta, aut est ipsa res producta. si primum, cum relatio ponatur positus fundamento & termino : sequitur, quod sublato omni receptiuo, possit haberi relatio, quia sine omni receptiuo potest esse fundamentum & terminus si est ipsa res producta : multominus non requiritur aliquid receptiuum.

Respondeo primo, quod productio quæ est cum motu, vel mutatione est realiter ipsa forma, quæ per motum acquiritur, sed addit duos respectus, vnum ad agens à quo est, & aliud ad passum, in quo est. Productio autem, quæ est simplex emanatio, sicut est creatio actiue accepta, non habet aliquid passum, in quo recipiatur, & ideo habet tantum vnum respectum, scilicet ad agens siue ad creans, à quo est.

¶ Dico secundo, quod actiuum creatum non potest agere, nisi concurrat aliquod comprincipium, quod est ipsum passum ad quod terminatur respectus actionis. Idcirco siue productio sit ipsa res producta : siue aliquid ab ea distinctum, agens creatum non potest agere sine passio terminante respectum significatum per actionem, & in quo actio recipiatur.

Ex hæc responsione habes, quod

eadem reatio potest respicere duos terminos, quia actio dicit respectum ad agens & ad passum. & filius eadem filiatione refertur ad patrem & ad matrem, ut dicit S. Do. 3. parte. q. 3. art. 5. Dico tamen, quod forma non refertur eodem respectu ad agens & ad subiectum in quo est, quia causalitas agentis differt specie à causalitate passivi.

Tertio. Omne prius potest absolui à posteriori, sed dependentia formæ ad agens est prior quàm dependentia ad subiectum, ergo potest dependere ab agente non dependendo à subiecto.

Respondeo. negatur minor. sed dico quod forma quæ est ab agente creato simul dependet ad agens, & ad subiectum, nec potest dependere ab vno, non dependendo ab alio, aut contra in fieri, sed in essendo bene potest dependere a subiecto, non dependendo ab agente creato.

Sed dubium est vtrum forma dependens ab agente creato, & increato, dependeat ab vtroque vnica dependentia.

Ad hoc videtur mihi dicendum, quod sic, quia agens creatum & increatum produciunt formam eandem causalitate: sicut etiam agens principale & instrumentum.

Contra. dependentia formæ ab agente increato est prior dependentia eius à subiecto, sed dependentia ab agente creato, non est prior dependentia à subiecto, ergo non est eadem dependentia.

Respondeo. quod non est inconueniens aliquem respectum ut respicit terminum quem primo & per se respicit, esse priorem seipso, ut respicit terminum, quem secundario respicit. dependentia autem formæ ab agente creato, & ab increato, respicit primo, & per se agens increatum, quia sine eo esse non posset, secundario autem respicit agens creatum, & quasi per accidens, quia non repugnat formam esse: dato quod ab agente creato non dependeat.

Quarto. agens naturale potest de speciebus panis & vini in eucharistia producere formam vermis, sed talis productio non est ex materia, cum in eucharistia non sit nisi materia corporis christi, quæ non spoliatur sua forma, ergo tale agens creat.

Respondeo. sicut dicit S. Do. 3. parte. q. 77. ar. 5. quod in consecratione eucha-

ristiæ datur miraculose quantitati dimensuræ, quod sit subiectum omnium formarum subsequens, hoc autem est proprium materis, & ideo ex consequenti datur ipsi quantitati omne illud: quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid posset generari ex materia panis, si ibi esset totum, potest generari ex prædicta quantitate.

Quinto. Agens creatum potest annihilare, ergo potest creare. consequentia ab omnibus conceditur, quia non est maius facere, aliquid de nihilo, quàm reducere aliquid in nihilum. antecedens probatur. Illud annihilatur quod totum destruitur, ut nihil eius remaneat: sed agens naturale corrumpendo destruit totam formam. Item si minimum frigus esset separatum, & poneretur in maximo igne, totaliter ab eo destrueretur.

Respondeo negatur antecedens. Ad primam probationem dico, quod ad annihilationem oportet nec ita destrui, quod neque in actu nec in potentia remaneat, formæ autem remanent in potentia materis.

Contra. id quod est in potentia materis, potest educi per agens naturale: sed post corruptionem non potest forma corrupta educi per agens naturale. ergo. &c.

Respondeo. negatur maior vniuersaliter. nam anima rationalis est in potentia naturali materis & tamen à solo Deo potest ad actum deduci: maxime post resolutionem compositi.

Ad secundam probationem negatur assumptum. tale enim frigus non destrueretur ab igne: neque hoc ideo esset quia illa qualitas separata esset maioris virtutis quàm dum erat unita. sed quia ignis non potest aliquid agere nisi materia concomitante, ut dicitur primo li. de generatione. Huius autem ratio est, non quod materia aliquid agat: sed quia nullum agens creatum est actus purus: & ideo oportet etiam eius effectum esse compositum ex actu & potentia, & sicut agens non agit ex parte sui potentialis, ita non potest producere effectum, quo ad eius potentiale: sed tale præsupponitur ex parte effectus, in quod agens possit agere.

Sexto. effectus non adæquans virtutem suam causæ potest à minori virtute produci, sed nulla creatura adæquat infini-

infinitam virtutem Dei, ergo potest produci à minore virtute quàm ab infinita.

Respondeo. negatur maior. Nam vniuersitas omnium creaturarum non adæquat virtutem Dei, & tamen non posset esse nisi à Deo. similiter sensatio in homine non adæquat virtutem animæ intellectiue, & tamen non potest esse à minori virtute, quàm ab anima intellectiua.

Septimo. Instrumentum plus potest ut est instrumentum, quàm possit in virtute propria. sed omnis creatura est instrumentum Dei: ergo plus potest ut est instrumentum quàm possit in propria virtute. sed aliquid actiuum creatum potest propria virtute producere omnem formam educibilem de materia: ergo ut est instrumentum, plus potest, sed non est, nisi non præsupponere materiam: ergo ut est instrumentum potest agere, non præsupposita materia.

Respondeo. negatur minor vltimi processus, sed dico quod omne instrumentum per se natum causare aliquem effectum, stante generali Dei influenza, potest alio coagente in aliquem effectum, in quem non posset ex se, verbi gratia. calor per se potest calefacere sine alio actiuo creato: & tamen mediâ re actione intellectus potest in intellectu creare intellectionem, quàm solus facere non posset. Non ergo valet dicere. potest in plus: ergo in hoc, quod est non præsupponere materiam.

Octauo. Sacramenta nouæ legis instrumentaliter causant gratiam: ut dicit S. D. in 4. sen. sed gratia non est nisi per creationem. ergo creant gratiam.

Respondeo. Cum dicimus, quod nullo ens creatum potest esse ut instrumentum, creare intelligimus, quod non potest ut instrumentum attingere creaturam siue concretam cum quo tamen stat, quod potest disponere & aptare subiectum. ut in eo Deus aliquid creet: sicut homo disponit materiam ad animam rationalem, quæ in ea creatur, & sic sacramenta creant gratiam instrumentaliter.

Nono. si sol causaret. b. lumen in vna parte aeris, & Deus causaret a. lumen in alia parte aeris per se solum: tunc. a. esset creatum, quia esset tantum à Deo:

ergo etiam. b. productum à sole esset creatum. tenet consequentia, quia illa duo essent similia in omnibus & eiusdem speciei.

Respondeo. negatur antecedens. quia nulla res existens in potentia materis potest creari: omnia autem illa lumina prius erant in potentia materia, & de illaeducta sunt, quia educi formam de potentia materis non aliud intelligo nisi quod forma prius erat in potentia naturali passiuam materis, & quod postea forma illa in sui inceptioe dependebat à materia vel subiecto tam in fieri quam in esse, hoc est tam in primo instanti quàm in sequentibus. Unde si Deus crearet aliquam formam in materia, oportet quod illa nullo modo sit in potentia naturali materis, sicut est anima intellectiua & gratia, vel si est in potentia naturali passiuam materis saltem, quod esse talis formæ non dependeat à materia, sicut est de anima rationali. Prædictum autem lumen causatum tantum à Deo potuisset fieri per agens naturale, & erat in potentia naturali materis: sicut subiecti, & ideo non dicitur creatum.

CONCLUSIO III. Creare est commune toti trinitati. Hæc sic probatur prima parte. q. 45. ar. 6. Id quod conuenit de ratione essentia est commune omnibus personis. sed create esse huiusmodi. ergo. &c. maior patet. minor probatur. Productio esse conuenit Deo ratione essentia, quia principium actionis in agente est considerandum penes id ad quod terminatur, sed create esse productio esse. id est quod res ideo creatur, quia accipit esse: ergo, &c.

CONCLUSIO. II. Emanationes diuinarum personarum sunt ratio productionis creaturarum. Hanc sic probat vbi supra. Emanatio verbi & amoris in artifice sunt ratio & principium producendi rem artificiatam, sed Deus producit creaturas sicut artifex artificiatas: ergo, &c.

Contra. arguit Scotus primo. Omne agens accipit aliquid ab eo quo agit, quia saltem accipit agere aliquo modo: sed pater nihil accipit à filio aut à spiritu sancto: ergo eis non producit creaturas.

Respondeo. negatur maior, quando id quo aliquis agit non est agenti ratio quod agit, sed est tantum effectui ratio

ratio q̄ ab agente procedat, & sic est in proposito. Non enim dicimus, q̄ pater formaliter creet verbo sicut forma qua agit, sed q̄ processio personarū est exēplar processiois creaturarum, & causa nōn quidem patri, q̄ producat sed creaturę q̄ procedat.

¶ Secundo, ratio agendi non agit, sed filius creat ergo non est ratio creandi.

Respondeo. primo negatur maior, quando talis ratio agendi est subsistēs per se, sicut est verbum diuinum & spiritus sanctus non sic est de verbo & amore nostro.

¶ Dico secundō, q̄ omnem causalitatem quā habet pater habet etiam filius & spiritus sanctus, sed cum alio & alio respectu. Verbum enim importat respectum expressiui, & dictiui omnium creaturarum, quem respectū non importat pater, vt pater est: & creaturę assimilantur filio & spiritui sancto, in quantum vtrunq̄ est productum. nō autem assimilatur, in hoc patri, & per consequens oportet in filio & spiritu sancto intelligere respectum oppositū illi, qui est in creaturis, neque hoc est inconueniens: sicut nec est inconueniens aliquem effectum communem toti trinitati attribui specialiter alicui personę diuinę, sicut patet de conceptione Christi quę attribuitur specialiter spiritui sancto, & sicut communia attributa personis appropriantur.

DISTIN. II.

IN 2. dist. quaruntur duo. Primo quaritur. Vtrum Angelus sit in loco. Secūdo quaritur. Vtrum Angelus mensuretur tempore.

QUANTVM ad primū hęc est prima conclusio. Angelus non est in loco, nisi per applicationem suę virtutis ad locum: hanc sic probat quoli. primo. q. 3. art. 1. & primo sen. distinct. 37. q. 1. art. 1. & in prima parte quęst. 3. 2. art. 1. Illo solo modo dicitur angelus esse in loco corporeo, quo modo locum illū attingit & ei applicatur, sed Angelus nōn potest attingere locum: nec ei applicari nisi per contractum virtutis: er-

go. &c.

Contra arguit Scotus. ¶ Primo Deus est prius pręsens rebus prioritate rationis, quā operetur. ergo etiam Angelus, & per consequens operatio non est ei ratio pręsentis ad locum, consequentia patet. antecedens probatur. Deus est prius secundum rationē immensus quam operetur. ergo prius est pręsens rebus, quā operetur in eis: consequentia tenet, quia ratione immēsitatis conuenit ei pręsentia ad omnem rem.

Respondeo. negatur antecedens: ad probationem negatur consequentia, ad cuius probationem negatur assumptū, quia immensitas nōn dicit actualē Dei pręsentiam, sed virtutem assistēdi omnibus.

¶ Dico secundō, quod sicut prius est corpus esse quā tangere, tamen posterius est corpus esse in loco quā tangere locum: ita prius est Angelum esse quā operari, tamen posterius est ipsum esse in loco, quā operari in loco.

¶ Dico tertio, quod implicat contradictionem Deum prius esse in creatura quā in ea operetur, quia antequam Deus operetur ad extra, nihil est extra, & si nihil est extra Deum, Deus nulli assistit, prius est ergo creaturam produci quā Deum esse illi pręsentem.

Secundo. Operatio qua Angelus attingit locum aut exit ab Angelo immediatē aut mediatē. si immediatē, ergo Angelus est immediatē pręsens loco, & nō per operationem. si mediatē, fiet eadem quęstio de illo medio & procedet in infinitum.

Respondeo quod immediatē exit a virtute Angelus, quę quidem immediatio non est per modum situs sed causalitatis, quia scilicet illa operatio exit ab Angelo non per aliquam causam mediam, & similem immediationem habet corpus motum ab Angelo ad essentiam Angelus, sicut contenti ad continentens, & mobilis ad mouens. non tamen sequitur quod Angelus sit pręsens localiter sine operatione, quia operatio est ei ratio pręsentię localis, licet essentia Angelus sit immediata loco immediatione causalitatis.

Tertio. Ex hoc sequitur quod Angelus nōn sit in cęlo empyreo, hoc est

Scolis
q. 5.

est contra omnes theologos. ergo. &c. consequentia probatur. ex hoc quod Angeli nihil operantur in cęlo empyreo. sequitur etiam q̄ Angelus aliquando in nullo loco sit: cum aliquādo nullibi operetur.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico primo, q̄ Angelus dicitur esse in loco per contactum virtutis siue per applicationem operationis. contactus autem virtutis dicitur omne illud, quod se habet per modum operationis transeuntis in locum aut corpus extrinsecum, siue illud sit motus localis siue ministratio, siue pręsentia, siue continentia, siue influxus in corpus locatum, siue fortificatio virtutis eius, siue quodcumque aliud significatum per modum actus secundi.

¶ Dico secundō, q̄ Angelus est in cęlo empyreo per pręsentiam & vnionem ad ipsum: ita autem pręsentia non est influxus alicuius qualitatis sed est quędam exornatio corporis a spiritu, sicut etiam locus inferni dicitur habere aliquid nobilitatis ex pręsentia spirituum, vt dicit. S. D. 4. sen. distinct. 48.

¶ Dico tertio, q̄ prędictus ornatu est quędam relatio inter corpus & angelum significata per modum actus secundi siue operationis transeuntis, & ordo quidam congruentię vnus ad alium vel superioritatis vel deputacionis vnus super alium.

Quarto. Operatio, quę transit ab Angelo in locum, est in loco commensuratiuē, licet per accidens. ergo si Angelus est in loco per operationem, sequitur quod commensuratur loco.

Respondeo. negatur consequentia. sicut etiam non sequitur. Anima est in loco per corpus, sed corpus est in loco circumscriptiuē. ergo & anima.

¶ Dico secundō, quod operatio, qua Angelus mouet corpus, non est operatio intellectus & voluntatis, quę nūquam recipitur in ipso corpore, cum sit operatio immanens: dicitur tamen esse transiens, quia per eam aliquid ad extra immutatur.

¶ Dico tertio, quod si adhuc talis operatio reciperetur in corpore, adhuc

negaretur prędicta consequentia, quia esse in loco conuenit operationi & Angelo æquiuocē. Angelus enim est in loco sicut operans in operato: sed operatio esset in loco sicut accidēs in subiecto.

Quinto. Si Angelus est vbi operatur, sequitur q̄ sit in toto cęlo, quia totum cęlum primo mouet. sed hoc est falsum, quia cum cęlum nunquā quiescat, sequitur q̄ Angelus sit in continuo motu.

Respondeo. negatur maior, quia angelus primo mouet vnā partem, & ibi est, & per motum illius partis mouet alias partes pellendo & trahendo. est enim in cęlo aliqua pars primo capax motus, sicut etiam cor in animali & pars dextra, & hoc potissimē verum est in orbe, cuius non omnes partes sunt vniformes. si autem loquamur de orbe totaliter vniformi in suis partibus, adhuc Angelus potest ex diuina ordinatione sibi determinare vnā partem, quam primo moueat.

¶ Dico secundō, quod circa modum quo Angelus mouet cęlum, est duplex opinio. Aliqui enim dicunt quod mouet eo modo quo nauis mouet nauem: qui quidem quiescit per se in nauis, & mouetur per accidens ad motum nauis: Alij dicunt, quod mouet eo modo, quo sigulus mouet Rotam, quo ad motum rotę nec per se nec per accidens mouetur, & secundum hoc diceretur, quod Angelus mouens orbem: nec mouetur nec quiescit propriē localiter per se, sicut corpus nec per accidens sicut anima, sed tamen mouetur localiter æquiuocē: quia diuersas partes cęli sua virtute attingit successiuē. Hanc viam videtur tenere. S. D. prima parte. quęstione quinquagesima secunda. Primam vero viam videtur tenuisse primo sententia distinctioe trigesima septima. & secundum hoc diceretur quod Angelus rotatur per accidens ad motum cęli.

Contra eandem arguit Durandus. ¶ Si Angelus est in loco: quia operatur. sequitur quod vnū corpus simul sit in duobus locis in vno circumscriptiuē: scilicet in illo cuius superficie ambitur & in alio diffinitiuē. scilicet in eo quem mouet.

Durandus
hic.

Respondeo. primo, quod hoc non est inconueniens dicimus enim quod sol est in visceribus terræ, quia ea mouet.

¶ Dico secundò, quod posset negari cō sequentia: quia cō tactus virtualis, quo angelus tangit corpus est alterius rationis à tactu physico, quo vnum corpus tangit aliud: vt dicit. S. D. 2. contra gen. ca. 55.

Aureo. Contra eandem arguit Aureolus vno medio, & Gregorius duobus quorum solutio patet ex prædictis.

CONCLUSIO II. Angelus potest esse indifferenter in loco diuisibili & in loco indiuisibili. Hanc sic probat prima par. q. 5. 2. arti. 2. Angelus potest applicare virtutem suam indifferenter loco diuisibili & in loco indiuisibili. ergo potest esse in loco diuisibili & in loco indiuisibili, tenet consequentia, quia Angelus non est in loco nisi per applicationem virtutis: antecedens patet: quia ista est differentia inter contactum virtuale, & corporalem: quia contactus spiritualis potest esse ad indiuisibile, cō tactus vero corporalis est tantum ad diuisibile.

Greg. hic
9. 2.

Contra arguit Grego. sic. In rebus corporeis nulla est res indiuisibilis. ergo Angelus non potest tangere indiuisibile: consequentia patet: antecedens probatur. primo auctoritate philosophi in lib. de motibus animalium, vbi negat polos esse quædam indiuisibilia in cœlo.

Respondeo, quod Philosophus arguit ibi contra dicentem, quod poli sunt quædam indiuisibilia de genere substantiæ, nec negat polos esse indiuisibilia, sed esse substantias.

Secundo. sit. a. magnitudo aut in a. est tantum vnum punctum, & sic aliæ partes erunt sine punctis. & per consequens habeo quod est aliqua magnitudo sine punctis: nam illæ partes. a. sunt etiã ipsæ quædam magnitudines, aut sunt plura puncta. in a. tunc sic, aut præter illa omnia puncta est aliqua entitas in a. aut non: si non: ergo. a. componitur ex punctis. si sic, ergo habeo intentum, quia illa entitas est magnitudo quædam.

Respondeo. primo, quod est aliqua linea siue magnitudo, quæ nullum habet punctum in actu, puta linea circula-

ris.

¶ Dico secundò, quod in magnitudine qualibet sunt plura puncta in potentia: & in qualibet magnitudine est aliqua entitas quæ non est punctum: ipsa tamen non componitur ex punctis, nec est sine eis, sed includit ea, sicut terminatum suum terminatiuum: & continuum suum continuatiuum.

¶ Dico tertio, quod Deus non posset separare omnem punctum à magnitudine: quia punctus est de ratione linee, vt dicit Commenta. quinto. phys. com. 26.

Tertio. Si linea includit puncta, aut hoc ideo est, quia linea sine punctis non esset finita, sed protenderetur per totum mundum, quod videtur absurdum, aut hoc ideo esset, quia partes linee sine punctis non continuarentur, sed propter hoc non sunt ponenda, quod probatur. aut enim ille punctus, qui continuat duas aquas est in vna & non in alia: & hoc non: quia non est maior ratio de vna, quàm de alia: aut est in vtraque, & hoc non, quia idem accidens non potest esse in duobus subiectis. ergo. &c.

Respondeo. dico primo, quod punctus est de ratione linee, vt sit finita: non quod sine punctis extendatur per totum mundum, sed quia linea carens punctis. non haberet aliquid in se, quo diceretur formaliter finita, sed solū negatiuè, sicut punctus est infinitus, sic esset infinita.

¶ Dico secundò, quod punctus est de ratione linee vt eam continet. Ad improbationem dico, quod id quod est primo subiectum quantitatis corporeæ: est secundariò subiectum linee & puncti. vnde aqua composita ex illis duabus aquis est subiectum puncti: nec oportet quod ei correspondeat subiectum adæquatum.

Quartò. Si aliquid indiuisibile mouetur super aliqua magnitudine, enumerabit omnia indiuisibilia illius magnitudinis siue moueatur per se, siue per accidens, & per consequens illa magnitudo componeretur ex indiuisibilibus. cuius oppositum tenet philosophus sexto. phys. ¶ sed si est in re quantata est: aliquid indiuisibile, moto illo quanto: mouetur etiam illud indiuisibile. ergo mensurabit magnitudinem super

Tex. 88.

super qua mouetur: quod est impossibile &c.

Respondeo conceditur maior de indiuisibili, quod mouetur per se: & negatur de indiuisibili, quod mouetur per accidens: cuiusmodi est punctus: & ratio diuersitatis est: quia indiuisibile, quod mouetur per accidens, nunquam est in loco in actu: nec per se nec per accidens: sed tantum in potentia, indiuisibile autem, quod mouetur per se, habet locum in actu sibi æqualem: & commensuraret omnia loca sibi æqualia: dum moueretur: ista autem sunt infinita. hæc responsio est Comm. 4. phys. com. 9. Quod autem loca æqualia mobili dum mouetur sint infinita, patet: quia dum mobile mouetur, nunquam in duobus instantibus se habet eodem modo: sed continuè aliter & aliter, tot ergo sunt loca, quæ mobile acquirit, quot sunt instantia in tempore mensurante motum: sed instantia sunt infinita: & etiam sunt infinita loca.

Contra hanc responsionem arguo sic. Partes mobilis mouentur per accidens, & tamen mensurant magnitudinem. ergo licet punctus moueatur per accidens mensurat eandem.

Respondeo. negatur consequentia: quia vt dicit Commenta. 6. phys. com. 86. pars mouetur in toto per accidens actu: licet per se moueatur tantum in potentia: punctus autem nec actu, nec potentia habet locum aut motum per se.

¶ Dico tandem, quod ipsum mobile non dicitur etiam muratum esse, eo quod acquirit aliquid punctum: quia nunquam acquisiuit puncta per se: sed tantum per accidens.

CONCLUSIO III. Quam pono incidentaliter hic est: locus est de genere quantitatis. probatur. Omnis superficies est quantitas: sed locus est superficies, vt dicitur quarto phys. ¶ ergo &c.

Text. 34.

Contra arguit Aureo. primo. Id cui conuenit conseruare secundum suam propriam rationem non est quantitas: quia quantitas non est actiua, vt dicit Commenta. 4. phys. comm. 84. sed loco conuenit conseruare secundum propriam eius rationem: ergo &c.

Respondeo. negatur minor: sed locus ideo dicitur conseruare: quia est superficies corporis conseruantis per qualitates ei influxas à primo con-

tinente.

Secundo. Locus potest esse subiectiue in tribus substantiis: vt patet quando aliquis baculus est simul in aere in aqua & in terra. ergo locus non est vnū accidens.

Respondeo. negatur consequentia: quia non oportet quod locus habeat vnitatem numeralem: sed ad vnitatem eius sufficit vnitas locati & ordinis ad primum continens.

Contra iste ordo est subiectiue in corpore locante. ergo variatur ad variationem eius: & per consequens sequitur quod turris fundata in aqua corrente, continuè mutet locum.

Præterea poli sunt quædam puncta imaginata: ergo distantia ad polos non est quid reale, sed imaginatum, ergo est ens rationis, locus autem est quid reale, ergo illa distantia vel ille ordo non est de ratione loci.

Respondeo. dico primo, quod ad vnitatem loci sufficit quod idem ordo distantie sit in omnibus superficiebus aquæ, quæ sibi succedunt in ambiendo eandem turrim.

¶ Dico secundò, quod semper manet idem ordo secundum materiam in primo continente ad omnes istas superficies sibi succedentes.

¶ Dico tertio, quod siue poli sint puncta siue non: tamen primum continens est quid reale manens idem numero. Non habeo tamen pro inconuenienti, quod in polis sint in potentia aliqua puncta realia.

Tertio id, cuius ratio completer per relationem, non est formaliter de genere quantitatis: sed ratio loci completer per respectum ad primum continuum. ergo.

Respondeo quod locus est de genere quantitatis solum quo ad suum materiale: non autem quo ad suum formale: sicut etiã ex suo materiali habet quod mensuret locatum: non autem ex suo formali.

Quartò Locus ex sua ratione formalis locat locatum: sed locare est actio & non relatio. ergo &c.

Respondeo. negatur minor: immo locare est relatio significata per modum actionis.

Dico secundò, quod locus dicitur non solum vnus: sed plures habitudines in obliquo. Dicit enim habitudinem mensuram inquantum æquatur locato, dicit

habitudinem continentis ad contentum, in quantum ambit locatum. dicitur habitudinem actiui ad passiuum, in quantum conseruat. Istarum vero habitudinum aliqua conueniunt ei in primo non dicendi per se, & sunt differentiarum constitutiuarum; aliqua vero in secundo: quia sunt propriae passionis.

Quinto. locus est positio, ergo actu est quantitas. consequentia patet. antecedens probatur primo. Illud est locus quo positio. etiam omnibus aliis seclusis, res dicitur esse hic vel ibi: sed ex hoc quod res habet determinatam positionem, remota omni superficie dicitur esse hic vel ibi: ergo &c.

Respondeo. dico primo. quod locus non est ubi neque positio: quia locus significat rem absolutam, quae est superficies, licet connotet respectum. ubi autem & positio & alia omnia sex principia dicuntur purum respectum: non tamen de genere relationis, ut declarabitur dist. 6.

¶ Dico secundum quod minor est falsa. esse autem hic aut ibi, sequuntur primo & per se ad superficiem continentis, & ea remota, non remanet ubi neque positio.

Secundo. Remota omni superficie, adhuc terra moueretur ad centrum, sed hoc non esset, nisi quia acquireret positionem, ergo locus, ad quem est motus localis, est positio.

Respondeo. negatur maior. graue enim ideo mouetur ad centrum, quia appetit contineri in tali vel tali corpore, quod est eius conseruationem. vnde si nullum esset continens, non moueretur.

Tertio. illa sunt idem quorum per se differentiae sunt eadem, sed eadem sunt differentiae loci & positionis scilicet ante, retro, dextra, sinistra, sursum, & deorsum, ergo &c.

Respondeo. negatur maior. si tales differentiae non conueniant utrique primo & per se quod non contingit in proposito. Nam istae differentiae primo conueniunt loco, secundo autem conueniunt ubi sicut differentiae causarum deriuantur ad suos effectus. Ad praedictamentum vero positionis nullo modo conueniunt per se istae differentiae.

Quarto. Corpus gloriosum est in caelo empyreo sicut in loco & ta-

men non circundatur aliqua superficie ergo. &c.

Respondeo. quod corpus gloriosum non est ibi in loco, nisi in potentia: & ideo non oportet, quod actu ambiatur aliqua superficie.

CONCLUSIO. IIII. Plures angeli non possunt simul esse in eodem loco. Hanc sic probat. S. D. prima parte q. 5. 2. artic. 3. Impossibile est vnius effectus esse plures proximas causas perfectas in eodem genere causarum: sed angelus non est in loco, nisi ut perfecta & proxima causa alicuius effectus: ergo. &c.

Ex hoc sequitur, quod cum aliquis est obsessus a pluribus spiritibus, quod sunt in diuersis partibus corporis eius.

Contra arguit Greg. † primo. Possibile est, duo corpora esse simul in eodem loco miraculose: ergo & duos angelos.

Greg. hic
9.3.

Respondeo primo. quod loquimur naturaliter. Dico secundum, quod consequentia non tenet: quia primum non implicat contradictionem, sicut secundum ut patet in probatione conclusionis.

Secundo. Materia & forma, quorum, utrunque est in loco circumscriptione, sunt in eodem loco: ergo multo magis duo angeli.

¶ Respondeo. negatur consequentia ratione dicta ad praecedens argumentum. & rursus, quia materia & forma, sunt in loco tantum per accidens, angelus autem est in loco per se, sicut operans in operato.

Tertio. Cum angelus libere agat, possunt duo angeli mouere idem corpus: ita quod quilibet eorum agat intra vltimum suae potentiae: ergo tunc erant ambo in eodem loco.

Respondeo. quod angelo non conuenit esse in loco, nisi quando agit: ut agens perfectum: & ideo positio illo casu neuter illorum. angelorum esset ibi, ut in loco.

CONCLUSIO. V. Nullus angelus potest esse naturaliter in diuersis locis. Hanc sic probat prima parte. q. 5. 2. arti. 2. Id cui repugnat naturaliter operari circa diuersa, nulla modo vnita: & non est in loco, nisi quia coniungit operatum: non potest esse simul in pluribus locis: sed angelus est huiusmodi: ergo &c. hoc sequitur quod quando
ange

angelus operatur in totam vniam ciuitatem: ipsa tota vnitas correspondet ei ut locus adaequatus.

QVAESTIO II.

Veritur secundum. utrum angelus mensuretur tempore.

PRO ista quaestione haec est prima conclusio. Omnes motus corporum inferiorum mensurantur vno tempore quod est passio primi motus. Haec sic probat S. Doc. prima parte. q. 10. art. 6. item 2. quoli. q. 3. art. primo. Et in tractatu de instantibus. Nulla forma naturalis naturaliter multiplicatur per indiuidua eiusdem speciei, nisi per multiplicationem materiale sui subiecti primi & per se. sed subiectum primum & per se temporis, scilicet primus motus non multiplicatur, ergo nec tempus.

Contra arguit Aureolus primo. Indiuidua eiusdem speciei habent passionem eiusdem rationis, sed omnes motus circulares sunt eiusdem rationis saltem in hoc quod est esse successiuum: ergo in omnibus est tempus subiectiuum. Si negatur minor, quia primus est regularis & alij non. Contra quia tempus non est in eo ratione regularitatis, sed ratione prioris & posterioris, hoc autem est in omni motu, ergo.

Respondeo. negatur minor, quia tempus est subiectiuum in motu ea ratione, quia est primum prima parte. q. 66. art. 4. ad tertium.

Ex quo elicitur, quod tempus potest dupliciter accipi. Vno modo proprie & stricte, & sic est tantum vnum tempus, vel numerus motus primi mobilis. Alio modo improprie, & sic numerus cuiuslibet successione potest dici tempus. Secundum patet quod licet omnes motus sint eiusdem rationis in hoc quod est esse motum: non tamen in hoc quod est esse primum & secundum, notissimum & non notissimum.

Ad probationem minoris dicitur, quod licet tempus improprie dictum consequatur motui ratione prioris & posterioris: non tamen tempus proprie, sed consequitur motui, in quantum est primum. Vnde cessante motu primi mobilis, qui motus nunc est primus, remaneret alius motus, qui esset primus & numerus illius esset tunc proprie tempus, numerus vero aliorum motuum esset tempus proprie.

Secundo. tempus est formaliter suc-

cessio, sed in quolibet motu est successio: ergo in quolibet est tempus.

Respondeo. primo conceditur, quod in quolibet motu est tempus improprie. secundum negatur maior, quia successio non est nisi relatio prioris ad posterius, vel est non simulata, tempus autem non est relatio nec negatio. concedo tamen, quod successio, siue sit relatio, siue negatio, concomitatur tempus, & est de ratione eius tanquam differentia constitutiuum.

Contra. Omnis quantitas, vel est permanens, vel successiuum, sed quantitas permanens est ipsa partibilitas quantitas permanens, ergo quantitas est ipsa successio, sed tempus est successiuum, ergo.

Respondeo. primo dico, quod prima diuisio quantitatis est in continuum & discretum: nec illa diuisio alicubi a philosopho ponitur, licet in praesentis dicat, quod aliqua quantitas habet positionem, & aliqua non habere autem positionem non est idem omnino, quod habere permanentiam, sed habere positionem includit tria. primum est situs partium, secundum est permanentiam vnus cum alia, tertium est copulatio vnus cum alia.

¶ Secundo negatur consequentia, quia arguit a continuo ad discretum. & si argumentum aliquid valet, concluderet, quod quantitas permanens, non est nisi permanentia.

¶ Tertio negatur minor, quia est contra Philosophum dicere, quod quantitas sit tantum partibilitas, & quod ipsa non habeat partes, & contra theologiam, quae ponit quantitatem separatam in eucharistia habentem partes alias a partibus qualitarum sensibilium, ibidem remanentium.

Tertio. Tempus non est aliud quam prius & posterius, sed illa sunt in omni motu, ergo.

Respondeo. ut supra de tempore improprie dicto. Item negatur maior, sed numerus prioris & posterioris concretiuum sumptorum est tempus, & similiter est numerus successione in motu, nec est inconueniens ponere duas successiones quarum vna sit inter partes motus & alia inter partes temporis, quia respectus multiplicatur multiplicatis fundamentis & terminis, modo aliae sunt partes motus, & aliae partes temporis.

Item dico, quod motus & tempus

non sunt duæ quantitates successiuæ formaliter, licet sint duæ quæta successiuæ: sed neutrum eorum propriè dicitur quantū, in quantum est successiuū, quia successio potest esse inter nō quæta, vt patet in cogitationibus angelorum, sed tēpus & motus dicuntur quæta, in quantum sunt continua vel discreta, immo quis habent vtrunque. Concedo tamen quod tempus de per se est quantitas, non autē motus cuius causam assignat dominus Albertus in tractatu de quantitate. c. 4.

Ex quo loco habentur quatuor. Primum quod motus non est per se in genere quantitates, cuius ratio est, quia motus est per se de genere sui termini ad quē, ille autē terminus aliquando est de genere qualitatis, aliquando vbi, &c. Secundū quod tempus est per se quantitas mensurans prouentionem formæ fluentis vel motus. Tertium, quod tempus est principaliter continuum quāquam discretū, sed in hoc discordat à S. Doc. quia vult quod tempus est formaliter numerans. & quod habet continuitatē non ex se, sed ex motu. Quartum quod motus habet duplicem successione vel paritabilitatē vnā quæ competit sibi ratione spaciū, vel vbi, vel formæ fluentis, & hæc est sibi intrinseca. Aliam vero ratione tēporis, hæc est sibi extrinseca, & quasi superueniens, & numerus huius secundæ successione est tempus S. Doc. 4. Physic. in illo cap. accipiendū autem vbi ponit aliā prioritatem in motu, aliā in tempore. & vt dicit Albertus extensio motus est causa extensionis temporis.

Quartū tempus est de genere successiuorū: & non est concretum ex partibus succedentibus, ergo est ipsa successio. minor probatur, quia tunc tēpus esset quantitas per accidens.

Respondeo negatur minor. ad probationem negatur consequentia. quia tempus est formaliter numerus compositus ex vnitatibus sibi succedentibus, numerus autē est formaliter quætitas. Concedo tamē quod tempus est continuum vel successiuum, vel extensum per accidens, quia cōtinuitas temporis est à motu.

Quintū in motu non est successio nisi ex tempore. ergo in quolibet motu est tempus.

Respondeo negatur antecedēs, quia

Philosophus 4. physic. particula. 9.9. dicit quod prius & posterius prius sunt in motu quā in tempore, prius autem & posterius sine successione intelligi non possunt.

Sextū arguit Gregori⁹ quod tēpus non sit res distincta à corpore. per corpus regulariter motū possumus metiri moras motū, & quietum ac eorum durationis, ergo non est ponendū tempus distinctum à corpore, tenet consequentia, quia esset superfluum.

Respondeo. ista opinio improbata est à Philosopho quarto Physic. particula. 9.4. vbi ait. Quidam dixerunt tēpus esse spherā totius. & iste sermo est vanus. item sequitur, quod omnia essent in eodē tempore adæquato. Ad argumentum negatur antecedens. loquendo de mensura proxima & per se. Et licet tempus & motus sint minus nota quā ipsum mobile, quantum ad quid est, non tamen quantum ad quia est: quia motus est sensibile commune, & talis cognitio sufficit. Et sic patet responsio ad obiecta contra primam conclusionem.

CONCLUSIO II. In toto tempore continuo est idē nunc secundū substantiam, variatū tamen secundum rationem.

Sanctus Doctor in eodem tractatu de instantibus, vbi etiam ponit quod aliud est nunc æui quo mēsuratur primum mobile secundum essentiam, & hoc est in primo mobili, sicut mensura & non vt accidens in subiecto. Aliud est nunc quo mēsuratur ipsum mobile, vt stat sub forma motus, sēper aliter & aliter se habens: & hoc non est aliquid temporis. sed est ipsa vnitas mobilis: & dico vnitas de genere quantitatis non absolute, sed vt mobile est sub forma motus, sed hoc remanet idem in toto tempore, sicut remanet idem mobile & eadē vnitas eius: sed variatur secundum esse siue secundum rationem secundū quod coexistit alteri, & alteri parti temporis. Et hoc nunc est causa tēporis, eo modo quo geometra imaginantur punctū suo fluxu causare lineā. Aliud est nunc quod est continuatiū, vel terminatiū temporis, & hoc non est idē in toto tēpore: nec mēsurat mobile, aut motum sed mutata esse. probatur autē sic ista cōclusio. Esse primi mobilis vt est inuariabile: & eiusdem esse

Grego. in
2. dist. 2.
q. 1.

Leff. 18.

vt est sub motu, & mutatum esse quod est fluens, & labens sunt alterius & alterius rationis in ratione mensurabiliū. ergo debent habere diuersas mēsuras.

Ista conclusio est de mente philosophi quarto phys. in illo capi. Sicut motus semper est alius. Et ibi Commentator commen. 103. & 104. & 105. & 106. Ratio etiam supradicta patet, nam primum esse est substantiale primi mobilis. secundum vero est esse accidentale. tertium autem est mutatum esse. Sicut enim aliud est mobile: aliud motus: aliud mutatum esse: ita est vnitas mobilis, & hæc est ipsum nunc manens idem in toto tempore: alia est vnitas mutati esse, & hæc est ipsum nunc intrinsecum tempori, & continuans ipsum. Numerus vero motus est tempus, nec dico quod numerus, qui est tēpus componatur ex vnitatibus, quæ sunt ipsa nunc, sed ex vnitatibus partium motus: quia prima est vnitas rei indiuisibilis. s. mutati esse, secundum autem rei diuisibilis. scilicet motus.

Aureo.
text. cō. 32

Contra arguit Aureolus. Indiuisibile non potest causare motum. 6. phys. Ergo nec tempus.

Respondeo, quod causatio, qua nūc causat tempus est imaginaria, sed mobile est id quod causat tempus in genere causæ materialis, & ipsum mouens in genere causæ efficientis. dico tamen quod mobile non causaret tēpus nisi sibi inesset aliquid nunc stans secundū substantiam. est ergo nunc quo causatur tempus non id quod causat.

Alia argumenta facit tum ex se tū ex auctoritatibus philosophi, quæ non concludunt nisi de instanti tertio modo dicto.

Contra eadē arguit Scotus. Omne indiuisibile de genere quantitatis aut est terminus continui, aut pars discreti, sed tale instans est indiuisibile de genere quantitatis. ergo est, &c. si est pars discreti. ergo causat tempus discretū. si terminus continui. ergo est continuæ aliud & aliud.

Respondeo. primū dico quod tale nunc est substantia mobilis, sicut putat Aegidius & Gregorius. nec est mera negatio, vt ponit Durandus, sed vnitas mobilis vt dictum est.

Secundū negatur maior. non enim

oportet omnem vnitatem esse actū pars sem alicuius discreti, sicut patet si esset tantum vnus corpus in vniuerso. eius enim vnitas non esset terminus continui, nec actū pars alicuius discreti.

Dico tertio, quod illud nunc est pars discreti, scilicet numeri, quo numerantur omnia mobilia. vni quodque enim mobile habet suam vnitatē, quæ vnitates constituunt numerum mobilium. & ad improbationem negatur cōsequentia, vt patet. Variatur autem secundum diuersa esse, in quantum diuersis in stantibus coexistit, & hæc variatio non est propriè motus, sed successio diuersarum habitudinum rationis nunc stantis ad instantia fluentia: nec oportet querere mensuram illius mutationis aliam ab instantibus fluentibus vel ab ipso tempore.

Contra eandē arguit Gregorius, quod non detur instans fluens. Primo tale instans non est subiectiue in mobili: nec in aliquo accidenti eius. ergo in nullo est: consequentia patet. Antecedens pro prima parte probatur. Si est in mobili. ergo mobile mutatur quando perdit ipsum, quia omne quod non habet aliquam entitatem quam ante habebat mutatur. hoc est falsum. quia aut in illo instanti in quo acquirit ipsum perdit eum, & sic simul incipit, & desinit contra Philosophum & Comment. 8. phys. com. 83. & per hoc probat inter motus cōtrarios esse que tem. probatur idem antecedens pro secunda parte, aut est in accidente permanente, & hoc per argumentum nūc immediatē dictum: aut in non permanente: & tunc aut est in accidente diuisibili, & hoc nō, quia ipsum instans esset diuisibile: nec in indiuisibili puta in mutato esse, quia eodem modo quæreretur, in quo sit subiectiue mutatum esse.

Respondeo, primū dico, quod ad motum nec tempus nec ad instans est motus per se, ideo mobile quod perdit instans non propriè mutatur. 5. phy. 7.

Dico secundū, quod illud instans est subiectiue immediatē in motu primi mobilis, & mediatē in ipso primo mobili.

Dico tertio, quod in eodem instans

Grego. in
2. dist. 2.
q. 1.

Tex. cō.
10.

ti in quo incipit desinit: incipit quidem se positionem de presenti & negationem de praterito: desinit vero per positionem de presenti & negationem de futuro, & sic subiectum simul mutatur ab eo & mutatum est & ad ipsum mouetur: nec est inconueniens quod aliquid simul incipiat & desinat in his rebus, quibus repugnat stare cuiusmodi est instans: nec est simile de motibus contrariis, quia per motus contrarios acquiruntur formae contrariae tanquam per se terminum illorum quibus formaliter repugnat durare per vnicum instans. vnde tota repugnantia illius immediate sequetur est non ratione entium successiuarum, sed ratione rerum permanentium.

¶ Dico quartò, quod illud instans est subiectiuè in mutato esse vel in motu. ad improbationem negatur consequentia, quia non oportet accidens diuidi ad diuisionem subiecti nisi subiectum sit ei adequatum, & sit primum & per se subiectum, quod non est in proposito. Sicut enim idem subiectum primo correspondet corpori, secundò superficiè, tertio lineæ, & quartò ipsi puncto. ita idem mobile est subiectum primum motus, secundò mutati esse, tertio ipsius nunc.

¶ Possent quintò dici, quod tale instans non corrumpitur in seipso, id est dum est, sed in tempore sequenti non ad hunc sensum quod pars eius corrumpatur in parte temporis & alia in alia parte, sed quia ante illud tempus erat, & nihil ipsius est in tali tempore: nec in aliquo instanti eius nec mirum, quia non desinunt esse per se sed per aliud & consequentiuè: vnde non oportet quod correspondeat eis aliqua mensura adequata.

Secundò non datur mutatum esse, ergo nec instans, antecedens probatur, aut motus non includit aliam entitatem quam mutata esse, & sic ex eis componitur contra philosophum 6. phy. ¶ aut includit aliam entitatem, & si illa includit mutata esse componitur ex eis, si non illa ergo per illam potest mobile moueri sine mutatis esse.

Respondeo, quod motus includit mutatum esse intrinsecum sibi non tanquam partem integram, sed formalem & eodem modo quolibet pars motus includit mutatum esse, non tamè ex eis com-

ponitur sicut quolibet pars hominis includit animam: non tamen precise constat ex anima, sed includit eo modo, quo continuum includit suum continuatum intrinsecum vel terminatum, & sic linea includit punctum.

CONCLUSIO II. Prater tempus continuum quod est passio primi motus, est etiam aliud tempus quod est discretum.

Ad euidenciam huius conclusionis præmitto aliqua. Primum est quod tempus quo ad suum formale est quid discretum, est enim numerus prioris & posterioris, sed quo ad suum materiale est continuum, quia talis numerus, & applicatus rebus continuis. s. motui à quo tempus habet continuitatem.

Præmitto secundò, quod Angelus non intelligit omnia simul, sed vnū post aliud: & propter hoc in eius cogitationibus & volitionibus est successio.

Præmitto tertio, quod ista successio nullam habet dependentiam ad tempus nostrum, quia cessante motu cæli esset adhuc prædicta successio.

Præmitto quartò, quod omnis mensura operationum sibi succedentium est tempus.

Præmitto quinto quod omnis intellectio & omnis volitio angeli est in instanti, ita quod licet angelus possit continuare volitionem suam, non tamen est necesse quod eam continuet.

Ex his arguit sic. S. D. quoli. 9. q. 3. & prima par. q. 53. ar. 3. Operationes nullam habentes continuitatem per se nec per accidens nec sequentem continuum, nec ab aliquo continuo dependentes non sunt mensurabiles tempore continuo, nec ab instanti temporis continui, & quia habent aliquam mensuram mensurantur tempore discreto, sed operationes angelorum sunt huiusmodi. ergo, &c.

Sciendum est autem quod in operatione interiori angelorum non est necesse, quod sit continuitas, in operatione vero exteriori, qua mouetur in corpore assumpto, vel aliquo modo oportet esse continuitatem, & propter hoc quoadque dicit. S. D. quod angelus potest moueri motu continuo & motu non continuo: accipiendo per motum non continuum operationem immanentem.

Dico præterea, quod motus continuus angeli est alterius rationis à motu cæli.

li. dico vltimo quod mensura vnus operationis angelicæ dicitur vnus instans: & quia vna operatio potest alteri succedere, ideo & vnus instans potest succedere alteri. Ex istis autem instantibus componitur tempus discretum: quodlibet autem tale instans angelicum potest coexistere, non solum instanti nostro, sed etiam tempori, secundum quod angelus potest continuare vel non continua re suam operationem.

Ex his sequitur corollarie, quod duo motus continui possunt esse simul. s. motus continuus angeli, & motus cæli.

¶ Contra conclusionem arguit Scotus. ¶ primo. Sequitur quod quilibet angelus habeat suum tempus discretum, quod in eodem angelo possint esse duo tempora discreta

& quod eadem quantitas componatur ex pluribus omnino diuersarum rationum quod est contra philosophum. 7. meta. ¶ vbi dicit quod sex non sunt bis tria. consequentia probatur. quo ad primum, quia in quolibet angelo est successio operationum, ergo & proprium tempus. quod ad secundum probatur in angelo alia est successio in

tellectu, & alia volitionum. ergo aliud & aliud tempus. quo ad tertium probatur. mensuræ operationum specie distinctarum sunt alterius & alterius rationis, sed intellectiones angelicæ sibi succedentes sunt alterius & alterius rationis. ergo instantia, quæ mensurant istas operationes, & ex quibus componitur tempus discretum, sunt diuersarum rationum maior patet. minor probatur. Obiectorum specie distinctorum sunt intellectiones specie distinctæ, sed angelus potest successiuè intelligere obiecta specie distincta. ergo, &c.

Respondeo. dico primò, quod primum & secundum quod inferitur non est falsum: tempus enim habet rationem mensuræ. Mensura autem dicitur esse notior mensurato. Cum igitur cogitationes & volitiones vnus angeli non sint naturaliter notæ alteri non apparet quomodo per numerum cogitationum vel volitionum vnus possint mensurari cogitationes alterius, & propter hoc quilibet angelus habet proprium tempus, similiter possunt in eodem esse plura tempora discreta.

¶ Dico. 2. quod consequentia non tenet quo ad tertium membrum, quia tempus discretum non est quantitas, sed. nume-

rus transcendens compositus ex vnitate conuertibilibus cum ente.

Secundò. Intellectiones nostræ sunt in instanti vt dicitur 1. o. ethi. ¶ ergo si successio intellectionum angeli mensuratur tempore discreto, sic erit dicendum etiam de intellectionibus nostris, quod tamen est falsum. ergo, &c.

Respondeo. primo negatur consequentia: quia intellectiones nostræ in statu viæ sunt subiectæ motui per accidens, quia dependunt à phantasiatione, quæ sequitur motum. Vnde intellectus noster non potest pro statu viæ habere operationem, quæ solū & precise daret per instans fluens, & raptim transiens.

¶ Dico secundò precise sustineri, quod nostræ intellectiones etiā pro statu viæ possint mensurari tempore discreto: destructo enim vel cessante motu cæli, adhuc posset per Dei potentiam homo conseruari & habere intellectiones sibi succedentes, & quod oporteat ponere istud tempus discretum, patet auctoritate Aug. super Gen. ad literam. & Henrici & Goffredi, & Durandi & Aegidij & adhuc ratione. Nam angelus potest habere duas intellectiones sibi immediate succedentes: quarum quolibet est indiuisibilis & instantaneè producta. Nulla autem earum potest mensurari tempore communi, cum ipsa sit tota simul neque instanti nostro, quia cum vnus tale instans non sit immediatum alteri. sequitur quod secunda illarum operationum non haberet propriam mensuram sicut prima.

Contra corollarium arguit Aureolus primo. Impossibile est esse simul duo nunc: ergo duo tempora. consequentia patet. quia omne tempus habet suum nunc. antecedens probatur. Nam in illo nunc in quo cælum mouetur angelus intelligit, & ego loquor: ergo, &c.

Respondeo. negatur antecedens de illis nunc quæ sunt temporum, nullam habentia connexionem abinuicem, quousmodi est motus continuus cæli, & motus continuus angeli. Ad probationem dico, quod cum dicitur quando cælum mouetur, angelus intelligit per primum importatum nunc temporis nostri, & secundum importatur nunc temporis angeli.

¶ Dico secundò, quod etiam loquendo de nostro tempore possunt esse simul plu-

ra tempora: quod tamen potest intelligi dupliciter. Vno modo quod quodlibet eorum ex æquo sit tempus & ex æquo habeat rationem mensuræ, vtrūque, quia vnum illorum est æquè motum, sicut aliud, & fundatur in motu æquè uniformi, & æquè regulari, & neuter eorum dependet ab alio, & sic esse simul plura tempora continua non est possibile, saltem naturaliter, quia oportet in omni genere ponere aliquod primum, quod sit aliorum mensura. Alio modo potest intelligi quod sint duo tempora continua, sed quod vnum eorum sit tempus simpliciter, & habens omnia quæ sunt de ratione mensuræ, aliud vero sit tempus secundum quid, quia non est simplicissimum & maxime uniforme potest omnia sui generis mēsurare, & hoc modo possunt esse simul duo tempora.

¶ Huic consentit Commentator. 4. phy. com. 130. & 132. & 133.

Secundo. Si multa corpora essent simul, haberent idem vbi: ergo omnia, quæ sunt simul, habent idem tempus.

Respondeo. negatur antecedens. quia vbi est subiectiue in locato vnde tot sunt vbi quot sunt corpora locata etiā si essent in eodem loco.

¶ Dico secundo, quod sicut non est inconueniens, aliqua esse in eodem loco communi & in distinctis locis propriis. & sic non inconuenit aliqua esse in eodem nunc communi quod est nunc temporis mensurantis primum motum & habere tamen distincta nunc propria.

Quæ diximus de nunc, dicenda sunt præteritæ de priori & posteriori.

CONCLUSIO IIII. Nullū tempus habet esse completū extra animam. Ad huius euidentiā est notandum, vt supra diximus, quod de motu non habemus nisi mutatum esse, sed ratio motus consistit in hoc, quod intellectus apprehendit priorem, & posteriorem partem motus. similiter dico quod de tempore non habemus nisi instans, sed anima apprehendit præteritum tempus & futurum, vnde ratio temporis consistit in apprehensione prioris & posterioris & in motu: quod apprehensio & prioritas & posterioritas sunt ab anima: sicut respectus rationis. Nō tamen dico, quod tempus sit ens rationis: imo est ens reale, sed non est actu nisi per apprehensionem ani-

ma: præteritum enim & futurum non sunt nisi ab intellectu apprehendatur. de presenti vero habetur tantum instans.

Contra arguit Greg. primo si tempus non habet esse completum extra animam: hoc ideo esset quia ipsum tempus dum est fit, & dum fit est. sed hoc est impossibile etiā in successiuis: ergo. &c. maior communiter conceditur. minor probatur. Omne quod fit procedit de non esse ad esse, sed id quod est nō procedit de non esse ad esse, ergo non fit. Et per hanc rationem probat philosophus. 1. phys. quod generatio non generatur.

Respondeo. dico primo, quod ratio quare in productione alicuius rei fieri præcedat esse: est, quia fit per alterationē præcedentem, & propter hoc ea quæ instantaneè producuntur sine alteratione præuia simul fiunt & sunt sicut contingit in creatione & in operationibus intellectus. In productione autem motus, & tempus non præcedit alteratio: alioquin iretur in infinitum, & ideo simul est & fit. Ad improbationem negatur maior, sed sufficit quod id quod fit habeat esse ab alio. Philosophus vero in loco allegato non intendit aliud nisi, quod generatio non est propriè id quod fit, sed quod generatur aliis generatis. sicut & quælibet forma tam substantialis quam accidentalis. fieri enim propriè est suppositorum.

Secundo sequitur quod tempus eo modo quo generatur simul generetur primo & corrumpatur. hoc est contra philosophum & Commenta. 8. phy. com. 62. & 63. imo etiā impossibile est, aliqd simul creari & annihilari: ergo, &c. minor patet. maior probatur. Accipio aliquod tempus: puta vnum diem. Istud tempus est generatū in 24. horis: quia non habuit esse ante 24. horas. nec in aliqua parte dici primo & adequatè. Et similiter perdit esse in 24. horis primo & adequatè: ergo, &c.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem dico, quod tale tempus in 24. horis generatur, sed corrumpitur in ultimo instanti earum. Tempus enim & motum primo corrumpi nō est aliud quā ipsum totaliter terminari. Terminatur autem primo in ultimo instanti. nec ante. erat terminatum.

Grego. in
2. dist. 2.
9. 1.

Tex. com.
10.

¶ Hæc

¶ Hæc responsio est domini Alberti quarto phys. in tractatu de tempore. cap. 13.

Tertio. si tempus est talis res successiua: sequitur quod aliqua res esset composita ex partibus, quarum nulla esset, sed hoc est impossibile: ergo impossibile est tempus esse: maior patet. quia per te quælibet pars temporis est præterita vel futura: præteritum autem, & futurum non sunt.

Respondeo tripliciter ad hoc argumentum.

¶ Prima responsio est, quod ad esse rerum successiuorum non requiritur, quod omnes partes sint: nec quod aliqua pars sit tota simul: sed sufficit & requiritur quod post quasdam partes sint alia & quod actu sit quoddam indiuisibile continuans partes adinuicem. Ista responsio est domini Alberti in præsentī tractatu de quantitate. capitulo. 9. & in quarto. phys. tractatu de tempore. cap. 7.

¶ Secunda responsio est ista, quod non quælibet pars temporis est præterita vel futura: sed aliqua est præsens.

¶ Tertia responsio est Auicennæ in secundo suæ sufficientiæ. cap. 13. quod tempus est præsens licet non sit præsens in hoc instanti.

¶ Contra primam responsionem arguit primo. Sumo aliquod tempus: puta. a. & sit eius pars præterita. b. & futura sit. c. & instans continuans eas sit. d. Cum igitur. a. non sit aliud quam. b. c. d. tunc arguitur sic. a. est ergo. b. c. d. sunt. tenet: quia à termino supponente pro toto ad terminos supponentes partibus respectu esse existere: valet consequentia. tunc ultra. b. c. d. sunt: ergo. b. est. hoc autem est falsum: quia. b. est præteritum.

Respondeo. conceditur prima consequentia. sed negatur ista vltima quæ dicitur. b. c. d. sunt ergo. a. est & b. est: quia arguitur à copulato extremo ad copulatiuam quæ sæpe fallit, etiam quando arguitur à tertio adiacente ad secundum. non enim sequitur materia & forma a fini sunt: ergo materia a fini est: quia esse existentiæ debetur tantum rei subsistenti.

¶ Dico secundo, quod partes temporis sunt quodammodo obscuræ per aliquod sui quod est instans continuans

vnam cum alia: & tale obscurum & potentiale esse partium sufficit ad esse obscurum totius.

Contra. si. b. præteritum. & c. futurum sunt: aut. b. est quando est præteritum: & hoc non quia iam desit esse: aut quando est futurum: & hoc non quia nondum incepit: aut quando est præsens: & hoc non quia de tempore non est præsens nisi instans.

Confirmatur. quia Aug. in libr. confessionum sæpe dicit nullum tempus esse præsens.

¶ Respondeo. dico primo. quod aliquod tempus dicitur esse totum præsens, accipiendo totum non vt tenetur syncategorematicè: sed categorematicè.

¶ Dico secundo, quod præteritum fuit, quando erat præsens: quia quando aliquod instans continuans eius partes erat præsens: tandiu tale tempus quod nunc dicitur præteritum erat præsens: non quidem secundum se totum: sed secundum suum continuatiuum.

¶ Dico tertio, quod præteritum erat præsens etiam in vltimo instanti sui esse: puta aliqua hora est præsens etiam in vltimo suo instanti & immediatè post non erit præsens.

¶ Dico quarto, quod præteritū erat præsens quando erat vltimo futurum. hoc est quando primum instans sui imitatiuum actu erat. In illo enim instanti desit esse futurum & incepit esse præsens.

Ad August. dico vt dicit Albertus & Henricus: quod ipse naturam temporis ignorat vt ipsemet confiteretur: vel quod intendit dicere nullum tempus esse præsens secundum se totum.

¶ Quarto arguit. tempus non est subiectiue in indiuisibili motus nec in aliqua eius parte nec in toto motu. ergo non est in motu subiectiue. consequentia patet. prima & secunda pars antecedentis probatur: quia non est maior ratio de vno indiuisibili, quam de alio, nec de vna parte, quam de alia. tertia pars probatur: quia motus est indiuisibilis in partes simultaneas, cum vna pars eius sit in oriente alia in occidente, alia in meridie: ergo & tempus habebit partes simultaneas: & per consequens non erit successiuum.

¶ Respondeo. quod tempus est subiectiue in motu. Motus autem diuidi-

Tex. com.
33.

tur dupliciter. vt dicitur. 6. phys. † Vno modo secundum partes mobilis. Alio modo secundum prius & posterius magnitudinis: ita dicitur de tempore consimiliter. partes primo modo sumptæ sunt simul: non autem partes sumptæ, secundo modo. Patet igitur quod tempus est res composita ex partibus simultaneis simulate subiecti: non autem simulate durationis: & similiter dicendum est de motu.

CONCLUSIO V. Esse & substantia angeli & animæ intellectiue & corporum cœlestium mensurantur æuo. Hanc sic probat prima parte. q. 10 art. 5. & quolibet. 10. q. 2. ar. primo. Id quod nō habet intrinsecè prius & posterius, sed illa compati potest, mensuratur æuo: sed prædicta sunt huiusmodi. ergo. &c.

¶ Ad huius euidentiā est sciendum, quod vbi est prius & posterius ibi de necessitate est successio: ex quo sequitur quod remota successione remouetur prius & posterius: & per consequens etiam tempus. esse autem Dei in se non habet successionem: neque in operationibus suis, cum in eo sit tantum vna operatio sicut & vna essentia: & propter hoc mensuratur æternitate: quæ est mensura esse eodem modo semper se habentis. Esse autem angeli & animæ & cœli non habet in se successionem: sed est totum simul cum sit incorruptibile & inuariabile: habet tamen adiutam successionem: quia in angelo & in anima est successio operationum: & in cœlo est motus: & ideo mensurantur æuo. Esse autem omnium generabilium & similiter omnis motus mensuratur tempore: quia vel in transmutatione consistit, vel sunt subiecta transmutationi.

Ex prædictis sequitur corollarie, quod in æuo non est successio sine inuouatione: vt dixit Bonauentura: & arguitur sic. vbi est successio ibi est prius & posterius. vbi est prius & posterius in durationibus ibi adueniente posteriori parte, redit prior. vbi est aliquid adueniens quod ante non erat ibi est nouitas siue inuouatio: ergo vbi est successio ibi est inuouatio.

Contra arguitur ab his qui tenent opinionem Bonauenturæ: primo si in æuo non est successio, sed esse æuiter-terni, habet in se quicquid est habitu-

rum in posterum: sequitur quod idem sit æuiterno esse fuisse & fore. sed hoc est falsum: alioquin sicut Deus non potest facere angelum non fuisse: ita non potest facere ipsum non esse futurum: quod nullus dicit.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur consequentia: quia dum dicimus angelum fuisse: importatur coexistentia eius ad tempus præteritum verum vel imaginatum iam transisse. per hoc quod dico angelum esse futurum non ponitur in actu talis coexistentia: & ideo Deus posset ei non influere ad coexistendum in futuro.

Secundò. duratio angeli à parte post erit infinita: ergo si est tota simul sequitur, quod ipsa sit actu infinita.

Respondeo. quod talis duratio est infinita secundum quid & negatiue: quia non habet in se per quod limitetur ad durandum tantum & non plus: non tamen est infinita simpliciter & positiue cum non sit entitas infinita.

Contra. Id in quo sunt infinitæ negationes defectuum est infinitum simpliciter: quia negatio defectus est positio perfectionis. Vnde infinitæ negationes defectuum ponunt infinitas perfectiones: sed si æuum est totum simul, habet infinitas negationes defectuum: quia negationem defectus pro crastina die & pro alia & alia ætate in infinitum: ergo &c.

¶ Respondeo. negatur maior quando illæ perfectiones defectibus oppositæ solo numero distinguuntur & tantum essentialis perfectionis est in vna sicut in omnibus. sic est in proposito. Nam durare die crastina & durare die sequenti est eiusdem rationis: sicut si diceretur albedo est perfectior. b. nigredine & nigredine in duplo intèriori & in triplo & sic in infinitum: ergo albedo est infinitæ perfectionis intensiue. non valet argumentum.

Tertiò. si Deus vnum angelum crearet. & postea annihilaret & postea recrearet in eius esse mensura esset successio: ergo in æuo est successio. consequentia patet. antecedens probatur. quia realiter incidere non entitas angeli inter primum esse & secundum.

Respondeo. negatur antecedens, quia in illo casu: non esset successio vnus partis

partis durationis angeli ad aliam partem, sed esset ibi successio eiusdem ad seipsū, ita quod vno respectu succederet sibi ipsi sub alio respectu, ita quod primo coexistit. a. tēpori & non coexistit. b. tēpori, & postea coexistit. c. tempori. Quartò. Omne finitū potest recipere additionē, sed duratio angeli est finita: ergo. &c.

Respondeo. negatur maior. de additione essentiali, & ideo durationi angeli non potest addi aliquid essentialiale vel vnus rationis cum qui constituat aliquid maius quàm ipsum sit: vera est tamen illa maior in omnibus mathematicis.

Dico secundò, quod durationi æuiter-norum potest fieri additio accidentalitatis, puta aliquis respectus ad tēpus, vel huiusmodi.

Quintò. Circumscripto omni tempore, Deus potest creare vnū angelum ante alium, ergo in æuo potest esse successio. consequentia patet. antecedens patet. quia creatio vnus angeli non dependet ab alio angelo.

Respondeo. negatur antecedens. quia si non esset tēpus continuū, aut discretum reale, vel imaginatiuū, Deus non posset creare vnū angelum ante alium: posset tamen creare vnū, non existente alio. cuius ratio est, quia ante & post non possunt intelligi sine mensura diuisibili, quæ sit numerus successionis. huiusmodi autē mensura est tēpus aut continuum aut discretum.

Sextò. illud æuū est maius quod potest applicari maiori tēpori, sed æuum mensurans angelū creatū à principio mundi potest applicari toto tēpori tam præterito quā futuro, & æuū mensurans angelū hodie creatū potest applicari tantum tempori futuro: ergo illud est maius isto.

Respondeo. negatur minor. quia omne æuiter-nū potest indifferentè applicari maiori tempori & minori. Quod autē vnum non coexistat tanto tēpori, sicut aliud hoc est tantum per accidēs, inquantū accidit ei produci in principio vel in medio, vel in fine temporis.

Septimò. Deus potest annihilare angelum, & non in illo instanti in quo angelus est quia tunc simul esset & nō esset, ergo in alio instanti: ergo est ibi successio duorum instantium æui.

Respondeo. negatur vltima conse-

quentia, quia talia instantia non essent instantia æui, sed tēporis discreti: quibus instantibus mensuraretur tanquā propria mensura creatio, & annihilatio angeli.

Octauò. Angelus potest deficere ab esse per diuinā potentiam: ergo non habet totū esse, quod habere potuit, & per consequens eius esse non est totū simul vnitiue. consequentia probatur. quia potuit plus esse quàm fuit.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico, & si potuit plus esse, tamen plus essendo non habuisset aliud esse in parte, nec in toto, sed illud idem quod prius. Vnde est fallacia figuræ dictionis, quia mutatur quid in plus.

CONCLUSIO VI. Omnium æuiter-norum est tantum vnum æuum. Hanc probat S. Doc. prima parte. q. 10 art. 6. Ex eo quod sicut omnes motus mensurantur eadem mensura quæ est tempus, sic & omnia æuiter-na eodem æuo.

Contra arguit Aegidius primo. vbi est tantum vna mensura illa est simplicissima: sed nullum æuiter-num est simplicissimum cum quolibet dato possit Deus facere simpliciorē: ergo nullum est mensura omnium aliorum.

Respondeo. negatur maior. Nā primus motus, qui est mensura omnium motuum, non est simplicissimus absolute, sed Deus posset facere alium eo simpliciorē. Dico tamen quod est simplicissimus omnium motuum quo nunc sunt licet non omnium qui possunt esse, & similiter primū æuiter-nū est simplicissimum omnium qui nunc sunt: & si fieret aliud simplicius, tunc in eo esset æuum.

Secundò. Id cuius esse mensuratur ab alio dependet ab eo quantū ad sui durationem, sed vnus angelus non dependet ab alio, inquantum ad durationem, ergo vnus non mensuratur ab alio.

Respondeo. negatur maior. quia non oportet mensuram habere causalitatē effectiuiam super mensurata: sicut patet quod albedo non causat alios colores quorum tamen est mensura. Et motus planetarū non causantur à primo motu cum sint ei contrarij, mensurantur tamen à primo motu, sed sufficit quod mensura sit aliquo modo causa forma-

lis extrinseca vel exēplaris: & hoc modo se habet primum æternū ad alia, quia est eis nobilior, & propter hoc vñ potest esse ratio cognoscendi aliud, quo ad suam simplicitatē inuariabilitatem & perfectionem.

Contra eandē arguitur ab aliis primo. Si Deus fecisset duos angelos nobiliores omnibus aliis, & æquales inter se quantū ad omnia, non esset maior ratio, quia æuum esset in vno quā in alio, nec potest idē æuum esse in utroque, quia idē accidens non potest esse in distinctis subiectis, igitur essent plura æua.

Respondeo primò, quòd casus est impossibilis: quia non possunt esse duo angeli æque nobiles, sed omnes differunt specie.

Dico secundò quod admisso casu, essent duo æua secundū naturam & secundū quòd sunt accidentia, sed essent tantū vnum secundum rationē mēsuræ, quia se haberent illa duo æua secundū rationem mēsuræ, ac si essent tantum vnum.

Secundò: Non repugnat angelo superiori recipere in se mēsuram ab alio à se differentem, quæ mēsuram est æuum: ergo non repugnat angelo inferiori, & per consequens etiā in inferiori est æuum, & sic sunt plura æua. consequentia patet. quia inferior angelus est potentior superiore, ergo habet maiorem receptibilitatem.

Respondeo. negatur consequentia. quia ista receptibilitas æui conuenit angelo superiori non ratione potentia litatis, sed actualitatis, & maioris simplicitatis.

Contra eandem arguit Durandus † primo. Id cuius duratio est notior ex sua propria ratione quā ex cōparatione ad alterum non mēsuratur, quo ad suam durationē per alterū, quia nō ponitur mēsuram nisi vt notificet mēsuratū, sed quodlibet æternū est huiusmodi, ergo. &c. maior patet, minor probatur. propria ratio cuiuslibet æterni est non posse deficere secundum suam naturam, ergo ex hoc notū est, quòd eius duratio est perpetua: & non per cōparationem ad alterum.

Respondeo. negatur minor & dico primò. quòd æuū non est mēsuram per modum numeri, sed per modū vnitatis: & ideo magis cognoscitur per æuū

quòd vniformius duret quā quid plus duret.

¶ Dico secundò, quòd licet ex ratione æterni vt æternum est, cognoscatur eius duratio quo ad aliqua generalia, puta quod durat perpetuo: non tamen cognoscitur in speciali conuenienter eius duratio assimilatur æternitati, quæ consistit in summa vniformitate, vel quantum ab ea recedit.

Secundò. Infinitū in duratione non habet mēsuram durationis: sed quodlibet æternum est infinitum in duratione, saltem à parte post, ergo. &c.

Respondeo. negatur maior de infinito formali. tale enim potest mēsurari, quantum ad hoc quod est magis, vel minus vniformiter durare.

Tertiò. Omne quod mēsuratur est quantum, sed duratio æterni non est quāta cum non habeat partem & partem, sed sit tota simul, ergo. &c.

Respondeo. negatur maior, sed sufficit ad hoc, quod duratio mēsuretur, quod se habeat ad modū vnitatis, & sic est duratio æternorum, sicut etiam in primo di. 9. dictum fuit de æternitate.

CONCLUSIO VII. Aeuum est ipsum esse primi æterni. Hęc conclusio non inueni posita a. S. Doc. sed eam tenet Io. capreo. dicens, quod illud esse potest considerari tripliciter. Vno modo vt est actus essentia in se simpliciter & absolute. Secundò prout induit rationem cuiusdam vnitatis. vnde esse æterni est indiuisum secundum substantiam. Tertiò vt est indiuisum secundum durationem non habes prius & posterius sed totum simul existens: & hoc tertio modo esse priori æterni dicitur æuum. Ex hoc sequitur quòd æuum non se habet ad essentia angeli sicut accidens ad subiectū, sed vt actus ad potentiam, & quòd nihil reale absolutum addit ad esse primi æterni, sed tantum simultatem & indiuisiōnem secundum prius & posterius sibi succedentia, quæ quidem simulas & indiuisio non est aliud quā negatio, vel respectus rationis, qui respectus cōsequitur primum angelum, non in quantum est a. vel b. sed in quantum est primus & simplicissimus: & ideo si ille destrueretur æuum, remaneret in alio, qui esset simplicior omnibus remanentibus nec propter hoc adueniret ei aliquid reale. Ipsum etiam æuum est

idem

idem cum duratione & cum mēsuram esse angelicis: eadē enim res dicitur esse in quantum est actus essentia. Dicitur autem duratio, in quantum non raptim transit, sed duratum est. Dicitur verò mēsuram vel æuum: in quantum induit rationē vnitatis vel simultatis: ita quod possit certificare quantitatem aliorū eiusdem generis.

Sed dubium est in quo æterno sit æuum. Cum enim æuum non solū mēsuratur esse sed etiam operationē: videtur non posse esse nisi in eo quod habet simplicius esse & simplicior operationē. propter hoc aliqui Thomistæ dicunt quod æuum est in anima Christi, eo quod ipsa beator sit omnibus alijs & simpliciori actu videat Deum. Ego autem arbitror. S. D. nunquam istud sensisse: nulli enim siue in quolibet siue in alijs libris disputans hanc quæstionem facit vllam mentionē de anima Christi. Constat etiā ratione. diximus enim quod æuum est esse primi æterni sed esse anima: Christi non est æuum: ergo, & c. minor probatur. Esse diuinum non est æuum cū sit æternitas, sed esse anima: Christi est esse diuinum cū anima Christi non det ei aliquod esse, sed subsistat per esse diuinæ naturæ cui est vnita: vt dicit S. D. 3. parte. q. 7.

Præterea æuum est in eo quod habet simplicissimam operationē mēsuratā quo, illa autem operatio qua anima Christi excedit alia æterna. factus visionis diuinæ naturæ non mēsuratur quo, sed æternitate, vt sensit S. D. 4. sen. di. 49. q. 1. ergo. &c.

Alij dicunt, quod æuum est in lucifero: quæ quidem opinio habet magnā euidentiā præsupposito quod lucifer fuerit supremus omnium angelorum. Et arguitur sic. in eo est æuum quod habet simpliciter esse & simplicior operationem quo mēsuratam, sed lucifer est huiusmodi, ergo, & c. maior est. S. D. quo li. 6. q. 7. minor probatur. Dicit Dionysius. 9. ca. de di. no. quod naturalia nō sunt ablata à demonibus propter peccata, nec diminuta in lucifero, cum sit ei naturalis. ergo. &c. & quod per propria operationem accipiendā sit illa qua seiplos intelligunt patet. Per propria enim operationem non accipimus visionem beatificam: tum quia ipsa nō est in omnibus angelis, tum quia ipsa non mē-

suratur quo, sed æternitate: vt dicitur in 4. dif. supradicta. Non accipimus etiam operationem, qua mouetur in loco suo cessiuē, quia talis mēsuratur tempore continuo. Aliæ vero operationes siue intellectiones aliorum à se, & similiter affectiones mēsurantur tempore discreto, vt dicit Aug. lib. 8. super gen. & S. D. quoli. 10. quæst. 2. art. 1. Relinquitur ergo, quòd per propria operationem accipiendā est illa, qua seiplos intelligunt.

Sed prædictis non obstantibus, dico quod æuum est subiectiuē in primo angelo beato. Ad cuius euidentiā est sciendum, quod aliqua sunt quorū tota perfectio est à natura, sicut sunt corpora celestia. Alia vero sunt quorū tota perfectio non est à natura, sed per gratiam & gloriam superadditas, vt patet in omnibus creaturis intellectualibus, vbi tota perfectio mēsuratur & in mēsuratā est à natura ibi mēsuratā est merè naturalis vbi autem non tota perfectio est à natura, sed per gratiam & gloria, & ex participatiōe supernaturalis perfectionis ibi mēsuratā non est merè naturalis.

Ex hoc infero, quod æuum non est merè naturale.

Ad argumentum igitur pro prædicta opinione diceretur, quod ea quæ sunt merè naturalia, non sunt diminuta in angelis. ea verò quorū perfectio est ex participatiōe supernaturalis perfectionis, & quæ non sunt merè naturalia, sunt diminuta & ablata: huiusmodi autem est æuum: & hoc magis declaratur. Aeuū enim consequitur esse & operationem simplicem esse autem luciferi licet in se sit æquē suū, sicut ante: est tamen coniunctū maiori compositioni quā esse primi angeli beati, eo quod lucifer per peccatū recessit à primo summè simplici. s. à Deo, & conuersus est ad creaturam. angelus autem beatus semper coniunctus est Deo, & habet aliquam operationem semper vniformē. scilicet visionem beatam, & ideo sum esse est coniunctum maiori simplicitati, & similiter propria eius operatio.

Quod autem prædicta sint de mente. S. D. patet. ipse enim sic dicit. 6. quoli. q. 7. substantiæ spirituales mēsurantur quo non solum quantum ad earū esse

N tiam:

tiam, sed etiam quantum ad propria earum operationem. & sic oportet quod ille angelus, qui est subiectum cui, sit simplicissimus, non solum quantum ad essentialitatem, sed etiam quantum ad operationem. talis autem est supremus beatorum angelorum, cuius operatio maxime est in vno quod est Deus vnica. unde supremus beatorum angelorum est subiectum cui, non autem lucifer. hæc ille. Et ista sufficiant pro presenti quaestione.

DISTIN. III.

Frater
Isidorus
Mediolanensis.

Ireca distinctionem tertiam, primo quaeritur. Vtrum Angeli indiuiduantur per materiam.

PRO quaestione sit prima conclusio. Nullus angelus est compositus ex materia & forma, proprie loquendo de materia & forma. Hanc probat. S. Tho. 1. par. q. 5. o. ar. 1. Item. 2. di. 3. q. 1. ar. 1. Item de spiritualibus creaturis. q. 1. Itē secundo contra gen. ca. 40. Item primo quoli.

Ratio huius est. Nulla substantia primo & per se intellectualis seu intelligētia, habet materiam partē sui, sed quelibet substantia separata est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Aureolus quod substantie intellectuales siue angeli siue anime rationales componantur ex materiali principio, & formali. primo, quidem ratione Philosophi & Commē. 3. de anima. † Omne recipiens oportet esse denudatum à natura recepti, & secundum speciem & secundum genus proximum. sed in genere substantiarum: est dare aliquid quod potest recipere omnem entitatē actualē in genere intellectualium, quod cum non sit nihil: neque ad actum trahibile, igitur erit potentia maior probatur vniuersaliter. & respectu esse realis & respectu esse intentionalis. Primo in oculo recipiente colorem intentionaliter, ideo oportet quod sit omnino abscolor. Secundo auctoritate Commen. 3. de anima. com. 7. contra Auicē. vbi exponēs propositionem. omne recipiēs &c. inquit Ari. vitur hoc sermone communiter & ad spiritualia, vt oculus recipit colorem & ad corporalia, vt corpus recipit colorem. idē dicit. com. 17;

minor vero patet, quia in natura intellectuali est aliquid: quod recipit omnem entitatem: in quantum est actu intelligibile.

Respondeo. Arist. mens nunquam fuit substantias intellectuales componi ex materia & forma: de mente vero Auer. non est multum in hac materia curandum, quia errauit exponendo Arist. sicut. B. Tho. ostēdit in prima par. q. 7. 6. ar. 1. item. 2. sen. di. 17. q. 2. ar. 1. item. 2. contra gen. ca. 59. item. in q. de anima, & de spiritu cre. & in multis alijs trac.

¶ Dico itidem respondendo rationi, eam pati duplicem calumniam: & duplex continere falsum. Prima calumnia est, quoniam minor est falsa pro qua nihil laborauit: maiorem autem gratis & sine labore concessissemus. Nō enim intellectus possibilis de quo loquitur Arist. est in potentia naturali ad recipiendum omnia intelligibilia, sed solum omnia intelligibilia sensibilia, & ideo non habet in se naturam alicuius sensibilis in actu. cum quo stat: quod sit aliquid actuale in genere entium: non in genere intelligibilem: vt S. Tho. prima parte. q. 87. ar. 1.

¶ Calumnia secunda est, quia in angelis non est intellectus agens neque possibilis, vt probat. S. Tho. prima parte q. 54. ar. 4.

Primum vero falsum quod assumit est, quod omnis entitas actualis sit actu intelligibilis, vel quod omnis actualitas sit intelligibilis per impressionem sui in intellectum: vt patet de essentia anime, de eius potētij, habitibus, actibus immanētibus, ac substantijs separatis pro isto statu, quæ intelliguntur per speciem obiecti sensibilis.

¶ Neque obliuiscendum, quod hic loquimur de potentia naturali anime coniuncte, & pro statu coniunctionis ad corpus, ideo non est naturale anime coniuncte, vt recipiat species separatorum. receptio vero diuinæ essentiae in intellectu possibili, æquinocua valde est & satis metaphorica ad propositum.

Secundum falsum, quod præsupponitur est quod quelibet substantia spiritualis intelligat nouiter recipiens. speciem ab obiecto, vt habet. S. Tho. in 1. par. q. 54. ar. 4.

Aduertendum quoniam arguēs adducit nonnulla ex. 3. de anima. tex. com.

4. &

4. & 5. Ex quibus vult sequi oppositum conclusionis, quod philosophus solum ibidem loquitur de intellectu nostro, & non de angelico. & de intellectu nostro, non vult quod sit denudatus ab omni actualitate, sed tantum ab omni actualitate sensibilium naturarum, quia illas tantum directe & perfecte intelligit pro statu suo: nec seipsum: nec actus: nec habitus suos: nec essentiam anime directe primò intelligit, sed primo intelligit aliquam naturam sensibilem, & secundario actum suum: & per actum cognoscit seipsum. Vnde Arist. dicit in tertio de anima. tex. com. 33. quod obiecta precognoscuntur actibus, & actus potentis.

Secundò. Aug. 13. confessionum ca. 8. dicit: fecit Deus informem materiam omnem creaturæ spiritualis & corporalis.

Respondeo. primo fortè Aug. accipit materiam pro aliquo potenciali. secundò fortè loquutus est sequens Platonico tertio. S. Tho. de spiritu. cre. q. 1. ad. 4. dicit quod Aug. per materiam inuisibilem intelligit informitatem naturæ spiritualis secundam quod nondum conuersa est ad verbum, à quo illuminatur.

Tertiò. Incompositum ex materia & forma adequatur diuine simplicitati, nec patitur nec est accidentium subiectum, dicente Boetio, pura forma non potest esse subiectum accidentium, sed angeli non adequantur diuinæ simplicitati ac patitur passione realis simplicij. ergo.

Rūdeo. negatur maior: quia in angelo est compositio triplex. scilicet ex substantia & accidente, ex supposito & natura, & ex esse & essentia, quæ non est in Deo. Itē demones patiuntur ab igne corporeo pro modum alligationis, & non per modum alterationis materialis, vt Aug. dicit. Itē substantia spiritualis agit & patitur non secundum formam vel materiam, sed secundum quod est in actu, & in quantum est in potentia secundum intellectum & voluntatem recipiunt aliqua accidentia. de his. S. Tho. vbi supra. ad 16. 20. & 22.

Et per hoc patet quod dictum Boetij intelligitur de pura forma ab omni potentia abstracta.

Contra probationem conclusionis arguit Durandus. † Maior assumpta est falsamā vera est de principio elicitiuo tm;

non autem operante, vt patet in hoīe, & idem dicam in angelo. scilicet angelus non est principium elicitiuum intelligendi, sed forma eius.

Respondeo. Instātia nihil valet: quia oēs sancti, imo etiā philosophi ponunt substantias separatas esse intellectuales secundum se totas: non autē secundum partē. Probat enim Philosophus primo de anima. tex. com. 11. & tertio. tex. cō. 52. quod intelligere non est operatio compositi, ita quod nulla pars materialis siue sit quantitatiua siue essentialis est elicitiua tanquam agens principale, nec instrumentale actus intelligendi.

CONCLUSIO. I. In substantiis materialibus & corporeis principium indiuiduationis est materia vno modo, & quantitas alio modo. Hanc ponit. S. Tho. 3. par. q. 77. ar. 2. Item. 4. sen. di. 12. q. 1. ar. primo quaestiuācula. 3. ad. 3. item in tractatu de principio indiuiduationis. Itē in prima par. q. 3. ar. 3. & q. 11. ar. 3. & q. 13. ar. 9. Item. 3. par. q. 2. art. 2.

Aduertendū quod duplex contradictio videtur esse in dictis. S. Tho. prima est, quia in prima par. q. 29. ar. 1. dicit, quod substantia indiuiduatur per seipsam, sed accidentia indiuiduantur per substantiam.

Respondeo. non est contradictio, vt patet. in 2. ar. eiusdē. q. ad. 3. vbi dicit quod hypostasis & persona addunt super rationem essentia principia indiuiduationis. indiuiduatur ergo substantia per substantiam, accidens vero non indiuiduatur per accidens.

Secunda contradictio videtur esse, quia in tractatu de principio indiuiduationis dicit quantitatem terminatam esse principium indiuiduationis, sed in scripto super Boetio de tri. dicit quod non, sed est quantitas interminata.

Respondeo. dico primò, quod non est contradictio, quia quantitas interminata est principium indiuiduationis quantum ad hoc, quod est reddere materiam indiuisibilem in partes diuersas: quantitas vero terminata, ad quam sequitur secundum esse unitas, est principium indiuiduationis, quantum ad hoc quod reddit materiam incommunicabilem pluribus formis secundum idem esse & secundum eandem virtutem de genere quantitatis.

Dico secundo quod S. Tho. in illo tractatu super Boetio & in multis alijs locis sequitur est opinio Auer. de quantitate interminata præcedente formam

Durandus
in 2. di. 3.
q. 1. ar. 1.

substantialem in materia: quam negat in summa.

¶ Ad cuius intellectum sequēdo dicta in summa: formatur talis ratio pro conclusione, illud verissimè est principium indiuiduationis formarum & naturarū, per quod forma vel natura est verè indiuidua, & incommunicabilis & indiuisa in se & diuisa ab aliis, quæ sunt vel esse possunt in eadē specie, sed materia & quantitas sunt. huiusmodi respectu formarum materialium vel materiam informantium igitur, &c. maior & minor patent ex prædictis locis.

*Multi in
ter quos
Aureo.*

Contra arguunt multi & multipliciter. Et primo Aureo. probando, quod non oporteat querere aliquid: quo indiuiduetur & contrahatur species ad hoc vel illud singulare, quia est indifferens de se ad hoc vel illud singulare: nulla res extra intellectum est indifferēs, sed principium indiuiduationis est huiusmodi. ergo. prima probatur. Nam si in Sorte est res indifferens: puta res humanitatis & res differens: quæ est res Sortis sibi propria, sequitur quod in Sorte extra intellectum sit duplex humanitas, scilicet differens & indifferēs, & sic est dare tertium hominem communē Sorti & Platoni.

Si dicatur, quod humanitas indifferēs indiuiduatur, per additum principium indiuiduationis, & sic humanitas Sortis & Sorticitas includunt quidē duas res, sed non duas humanitates.

Contra. sequitur quod humanitas Socratis sit illius hypostatica proprietas. & ita sequitur cum à Platone differat per propriam humanitatem, quod non differunt quidditatiuè & substantialiter, sed proprietate extrinseca, quod est inconueniens. igitur erunt in Socrate duæ humanitates.

Si dicatur quod humanitas Socratis, differt ab humanitate Platonis tanquā quod non autem tanquam quo: ideo saluatur differentia substantialis inter eos: respectu quod & non quo.

Contra. forma, adueniens alicui indifferenti substrato: totam indifferētiā quæ est sibi intrinseca relinquit, sed facit differre solūmodo penes suū effectum formalem, sed differentia indiuidualis est forma adueniens. indifferenti, cuius effectus formalis non est esse hominem, sed aliquid extrinsecū.

Igitur Sortes & Plato non distinguuntur humanitate, sed aliquo extrinseco accidentali quod est esse hypostaticū. maior declaratur exemplo. nam albedo aueniens superficiēci, non aufert sibi indifferētiā quam habet ad alios olores.

Respondeo. Maior potest equivoce accipi. res enim nulla extra intellectū vt est extra intellectum est indifferēs ad plura, sed est determinata ad vnum indiuiduum. Et hoc modo maior est vera. si autem intelligatur quod res quæ est extra intellectum, vt præ scindit à tali esse, quod non est ipsa nec pars eius: nec de ratione eius: nec essentialiter concomitans rationem eius non est indifferēs, falsa est maior. & eius opposita est vera. scilicet quod aliquæ res existens. extra intellectum est de se indifferēs ad plura indiuidua. Et ad hunc sensum non sequitur, quod sit dare tertium hominem communem Socrati & Platoni.

Conceditur etiam quod humanitas quæ est in Sorte sit de se indifferēs: sit autem differens per aliud ab illa, & conceditur quod humanitas Sortis & Platonis differunt differentia, quæ est causa differentiarum eorum: non tamen prima causa distinctionis illarum humanitatum aut illorum indiuiduorum est humanitas vt humanitas, sed quod hæc ceizat primo. naturam: deinde indiuiduum. Et sic conceditur secunda responsio.

Ad tertiam replicam dicitur primo quod ipsa concludit, quod differentia indiuidualis facit naturam differentem secundum esse quod habet in hoc indiuiduo: non autem secundum esse quod habet in indiuiduo. Est ergo simul differens & indifferens: communicabilis & incommunicabilis secundum diuersas sui considerationes in re fundatas. Nec sequitur quod Sortes & Plato non differunt per suas humanitates proprias, licet non distinguantur in humanitate cōmuni in se considerata.

¶ Dico. secundò, quod maior est vera, quando talis forma aduenit substrato prius subsistēti in esse reali, sicut eius procedit probatio. non est autem vera, quando substratum nullū esse existentiæ: vel subsistētiæ habet ante aduentum formæ distinctū, sed ab ipsa acce-

accepit esse reale & distinctum: sicut est in proposito. rationem habes a. S. Tho. de po. q. 1. arti. primo.

Nos etiam non dicimus, quod natura extra intellectum habeat esse indifferēs, quod tollitur per principium indiuiduationis: sed dicimus solum, quod natura non habet ex se esse indifferēs nec differēs: sed vtrunque accidit sibi. Habet enim esse indifferēs, vt est in intellectu: differēs vero vt est in supposito: ita quod arguens fallitur per sophisma consequentis: ac si sic argueret. Natura ex se non habet esse differēs: igitur habet ex se esse indifferēs.

text. cō. 3.

Secundo arguit. 4. met. dicitur eodem modo formaliter aliquid est homo & vnus homo. igitur Socrates humanitate est homo, & non tali proprietate.

Respondeo. dico primò, quod per idem homo est homo & vnus homo vnitate essentiali transcendentem: non quantitatiua.

¶ Dico secundò, quod indiuiduatio plus requirit quàm essentialis vnitas, ad quàm sufficit indiuisio in se. Ad indiuiduationem vero quatuor requiruntur. primum est indiuisio in se. secundum diuisio ab aliis indiuiduis eiusdem speciei. tertium irreceptibilitas siue incommunicabilitas per modum vniuersalis. quartum est determinatio ad hic & nunc. Horum vero principium non est natura pura: quæ ex se est indifferēs negatiuè: licet non positiuè id est habens aliquid repugnans differentiarum.

Tertiò. arguit secundum Boetium. Omne quod est: vnum numero est. igitur singulare de se: nec oportet querere aliam causam.

Respondeo. dico quod dominus Albertus super Porphyrium in. 2. tractatu dupliciter Boetij propositionem exponit. primò quia est vera de his quæ vltimo in natura perfecta sunt non autem de vniuersalibus. secundò quia est vnum numero vltimi esse: non numero essentiarum.

*Scotus in
2. dist. 3.
q. 4.*

Contra eandem. arguit Sco. ¶ probare volens: quod substantia materialis non sit indiuidua per quantitatem formaliter, primo quidē prima substantia vt distinguitur à secunda per se generatur 7. meta. ¶ & per se operatur: quia est vnum per se agens. ergo non est vnum per accidens.

Text. 3.

Respondeo. dico primo premitendo quædam secundum mentem. S. Tho. super Boetio de tri. quod nulla forma in quantum huiusmodi est hæc seipsa. sit autem hæc per hoc quod recipitur in materia, non quidem indistincta, sed in materia distincta & determinata ad hic & nunc: materia autem non est diuisibilis nisi per quantitatem. Efficitur enim hæc secundum quod est sub dimensionibus: dimensiones vero vt est dupliciter considerari. Vno modo secundum determinationem, puta quando terminantur secundum determinatam figuram: & sic non sunt principium indiuiduationis: quia talis terminatio variatur stante indiuiduo. Alio modo secundum indeterminationem, quæuis aliquando sine aliqua terminatione esse non possit. His dimensionibus in terminatis efficitur materia hæc signata: & sic indiuiduat formam: & sic ex materia causatur diuersitas secundum numerum in eadem specie. Alia vero accidentia non sunt principium indiuiduationis: sed sunt principium cognoscendi distinctionem indiuiduorum: & per hunc modum etiam aliis accidentibus indiuisio attribuitur.

¶ Præmitto secundò quod. S. Tho. super Boe. de tri. & 4. sen. & in multis aliis locis sequutus est opinionem Auer. de dimensionibus interminatis: ponens eas distinctas essentialiter à terminatis: sicut potentia distinguitur ab actu: & quod nunquam separantur à materia: & præcedentes formam sunt vt medium inter formam & materiam & stant successiue cum diuersis formis: & sunt ingenerabiles ac principium indiuiduationis. sed in summa tenent oppositum: & posuit dimensiones secundum diuersas considerationes dici terminatas & interminatas vt dictū est.

¶ Dico tertiò respondendo ad argu. quod aliquid esse ens per se potest tripliciter intelligi. Primò quia dicit naturam vel rem naturæ vnius prædicamenti: & non dicit aliquid compositum ex rebus diuersorum generum: nec ex duabus entitatibus, quatum vnio sit mete per accidens, nec vna per se in se alteri quacunque per seitate. Secundò quia non dicit tale compositum ex duobus: nec in recto nec in obliquo in sua ratione cōuocat res duorum generum. sed tota sua ratio completur per præ-

dicata vni⁹ generis. Tertiò quia sua entitas nõ dependet in esse: nec in fieri à causa extrinseca vel intrinseca à se realiter distincta. primò autem modo tantum, prima substantia in genere naturalium potest dici ens per se. sed secundo modo sola entia mathematica & metaphysica sunt entia per se. sed tertio modo solus Deus est ens per se. Tunc dico quòd prima substantia materialis in quantum huiusmodi includit in sua ratione dimensionem in obliquo.

Secundò arguit. nullum accidens est causa huius singularitatis. ergo antecedit probatur. id quo variato. manet substantia hæc: non est causa singularitatis: sed accidens & præcipuè quantitas: variari potest, nõ variata substantia hac. ergo non est causa singularitatis. minor probatur. Tum quia nulla est contradictio q̄ Deus substantiam quantam sine ista quantitate informet & conseruet sub alia. Tum quia impossibile est vnã substantiam manentem, non mutata esse simul vel successiuè hanc speciem & non hanc speciem: ergo à simili in proposito.

Respondeo. dico primo quòd prima radix indiuiduationis substantiæ quãtũ ad esse incommunicabile est materia: sed quantum ad esse distinctum ab aliis eiusdem materiæ: & quantum ad esse hic & nunc est quantitas. potest itaque non mutata substantia per diuinam potentiam hæc fieri non hæc secundo modo: non autem primo modo.

¶ Dico secundo. multos dubitare. vtrũ Deus posset facere hominem sine quantitate. rursum posito: quòd substantia Sortis esset separata ab omni quantitate vtrũ esset idẽ numero qui prius. Pro primo vide Henricum quoli. 2. q. 8. Pro secundo vide Godofredum in quolibetis suis. S. Tho. vero. 7. quoli. ar. 10. Et cum ibi dicit. S. Tho. q̄ albedo separata per diuinam potentiam: nõ esset indiuidua: intellige non q̄ nullo modo esset indiuidua: sed q̄ nõ esset indiuidua sensibilis: demonstrata & determinata ad hic & nunc: idem diceretur de homine subsistente sine quantitate.

Tertiò arguit. duarum completarum productionum in esse substantiali non potest esse idem primus terminus, quia idem bis completè produceretur: stante autem positiõne, erit idem terminus naturalis productionis & creatio-

nis: puta si creetur panis sub quantitate panis prius geniti, & in Christi corpus conuersi. Esset enim vnus numero panis genitus & creatus: cum vnã numero singularitatem haberet. Ex quo vterius sequitur quòd iste panis creatus sit transubstantiatus: immo q̄ nullus sit transubstantiatus: quia non panis verisimilis nec singularis.

Respondeo. negatur maior: quia etiã secundo arguente: Deus potest aliquid producere & postea annihilare, & tertio idem numero reproducere.

Dicitur quoque quòd maiore concessa argumentum non procedit cõtra nos: quia eo casu posito, non esset vnus numero panis: licet enim eandem singularitatem haberet quantum ad esse hic & nunc: secus quantum ad esse incommunicabile. Concludit enim solum quòd possibile est duos panes habere eandem indiuiduationem, quo ad hoc: quòd est esse idem sensibile demonstratum, quo ad hic & nunc: non autem quo ad esse incommunicabile: quia non haberent eãdem materiam.

Quartò arguit. Substantia est prior naturaliter omni accidente. 7. met. ¶ & intelligitur de substantia secundũ totam coordinationem suam. Igitur nullũ accidens potest esse causa q̄ substantia sit in hac coordinatione: cum sit prius quam determinetur aliquo accidente, consequentia probatur: quia quando aliquid est maximè prius ad aliud: maximè primũ illius est prius ad illud aliud: maximè autem primũ substantiæ in communi est prima substantia.

Respondeo. Substantia est prior naturaliter omni accidente ad hunc sensum quòd subiecta in quantum substantia non includit in sua ratione accidens nec præsupponit illud vt causam sui inesse vel cognosci: quia non omnis substantia causatur ab accidente. Nec tamen quælibet substantia est naturaliter prior accidente secundum suam specialem rationem. Quia nullum ens physicum sine materia sensibili potest diffiniri. 2. phy. ¶ & 6. metaphy. Nec tota coordinatio præcedit secundũ quodlibet sui omne accidens. Prima quoque substantia naturali intelligẽtia prius est quanta: quam habeat omnia requisita ad completam sui indiuiduationem: puta ad esse hic & nunc.

Contra arguit Tũ quia prima substantia

stantia secundũ te naturaliter est quid prius in essendo quàm sit quantitas: sed nõ potest prima substantia intelligi esse nisi sit hæc. ergo non est hæc per quantitatem. Tum quia substantia est prior omni accidente: quoniam est subiectũ omnium accidentium. ergo.

Respondeo. Potest intelligi hæc sine quantitate, quantum ad esse incommuniabile: non quantum ad esse requisita ad completam indiuiduationem.

¶ Ad aliud dicitur, q̄ subiectũ prius est suo accidente, & prius natura habet vnitatem & singularitatem, quo ad alia quæ sunt de ratione indiuidui: sed non quo ad omnia potissimè, quæ secundario & minus principaliter sunt de ratione indiuidui, vt ea quæ ei ex quantitate insunt, sine quibus potest prima substantia indiuidua inueniri, vt patet in substantiis separatis.

¶ Scito, q̄ principium indiuiduationis substantiæ, nõ semper oportet ad genus substantiæ propriè pertinere. 3. parte. q. 2. art. 3. ad tertium. Cum autè prima substantia in esse primè substantiæ præcedat accidentia S. Tho. in tractatu de natura materiæ, patet quo modo non totum nec principale principium indiuiduationis est dimensio, sed secundarium.

Quintò arguit. Prius natura, non repugnat posse esse prius duratione posteriori, ex 5. meta. ca. de priori. Igitur posset quæcunque substantia esse prius duratione quantitate.

Respondeo. negatur antecedens de accidentibus relatiuis, sine quibus substantia creata esse non potest per quancunque potentiam: immo substantia naturalis in esse physico nequit esse sine quantitate. Non etiam conclusio est contra nos: quia prima substantia non habet quòd sit prima ab aliquo accidente.

Sextò arguit. Duæ coordinationes sunt primo diuersæ. ergo singulare est in qualibet coordinatione per nihil alius alterius coordinationis: & sic substantia non indiuiduatur per quãtitatẽ.

Respondeo. dico primo duas coordinationes esse primo diuersas quantum ad naturas sui generis & speciei, non autem quantum ad vltimam indiuiduationem.

¶ Dico secundò. argumentum concludere indiuiduum in quantum indi-

uiduum primæ substantiæ esse in prædicamento & non dependere à quantitate, cum quo stat vltimatam indiuiduationem compleri per rem alterius generis.

Sciendum, quòd prima substantia non est ens per accidens, quia vt sic neque in recto neque in obliquo dicitur accidens tanquam aliquid sui, licet dicatur tanquam determinatiuum essẽtiæ suæ, inductiuum enim vltimate & materiale dicens per accidens. Non est enim proprie ens per accidens omnino distinctum cõtra ens per se: nisi quia includit duo nullum per se ordinem ad inuicem habentia, quia, scilicet vnũ non inest alteri aliquo modo perfectatis, vnde omne ens naturale importat sensibilem qualitatem, & non dicitur ens per accidens ab aliquo.

¶ Scito, quòd nullum indiuiduum, quo ad omnia, quæ sunt de ratione indiuidui propriè pertinet ad coordinationem alicuius prædicamenti, quia ad esse singulare in tali genere requiruntur duo. Vnum quod reponat illud in tali coordinatione. Aliud quod faciat illud singulare. vide D. Albertum in cõmento super Porphyrium. quibus soluantur argumenta Scoti, quæ præmissa sequuntur.

Septimò arguit. & est 11. argumentum apud eum. Si quantitas primo indiuiduat substantiam, oportet quòd ipsa in se primo sit hæc. de se distincta ab alia numeraliter. ergo falsa est illa tua propositio. Omnis differentia formalis est specifica.

Respondeo. Quantitas est principium indiuiduationis, non quidem primariũ sed secundarium, & se primo, id est non per aliud prius alterius generis ab alia distinguitur, non autem seipsa primo excludendo partes eius quæ sunt priores. Differt enim hæc linea ab alia propter diuersitatem partium. Habet autem partes quantitas ex sua propria ratione. item ex ratione quantitatis est portare secum diuisionem & plura indiuidua & distincta, ideo negatur consequentia, illa vero propositio verã est, si benè intelligatur, quæ ab antiquis theologis & Philosophis intelligitur de formis simplicibus, de quarum ratione non est diuisio in partes eiusdem rationis, vt diuiditur quantitas.

Notandũ q̄ situs quĩ est differentia

quantitatis differt ab alio situ ex propria oppositione, vel ordine: quem situm habet ex eo quod est ante, vel retro respectu alterius. Ordo enim distinctionem requirit, quare autem quare situs importet distinctionem est quare quare situs est situs. Dico quoque quantitatem plus habere quod de se sit hæc quam substantia materialis, cum secum portet diuisionem distinctionem & ordinem, licet autem ex sua ratione habeat indifferentiam ad plura subiecta intrinseca vel extrinseca, quæ sunt partes materiæ, & non speciei in quantum scilicet ratione ponitur quantitas non econuerso, tamen semper portat differentiam adinuicem, & ita aliquid commune & aliquid indiuiduum & aliquid intelligibile & aliquid sensibile, id est rationem totius & partes materiæ, quibus ceteris satis fit.

Seco. vbi supra. Arguit ad idem Scotus, quod quantitas non sit ratio diuisibilitatis in indiuiduo. primo. quicquid est formalis ratio alicuius diuisibilitatis inest formaliter illi, quod est diuisibile illa diuisione, sed quantitas non inest formaliter speciei, in quantum est diuisibilis in partes subiectiuas. Igitur non est ratio diuisibilitatis in tales partes.

Respondet. negatur minor. nam quantitas formaliter inest speciei, quod ad materiam, aliter non esset diuisibilis in partes subiectiuas, aliter enim diuiditur natura generis: quia per intrinseca. aliter. natura speciei, quia per extrinseca. vide Albertum super Porphy. 2. trac. cap. 2.

Secundo. generans ut generans distinguitur a genito, ut sic omni alio circumscripto. ergo etiam circumscripta quantitate.

Respondet. negatur minor. tum quia nequim⁹ imaginari duas materias eiusdem rationis, sine quantitate, tum quia de ratione agentis physici est quantitas.

Tertio. Si quantitas est ratio diuisibilitatis, aut substantia materialis in se non diuisa nec distincta, multis quantitatibus informatur, & hoc modo sunt multa indiuidua sub vna specie, aut quod in se diuisa posita quantitate, habet diuisionem in se, & in propria subiectiualitate: sed primus sensus est contra philosophiam & theologiam. secundus autem destruit seipsum, & includit contradictoria ergo probatur secunda pars.

quia cui repugnat ex se diuidi in partes subiectiuas per nihil adueniens potest diuidi in eas. est autem contradictio dicere, hoc ex se esse tale, & posse esse non tale. ergo.

Respondet. secundum sensum sequimur. Cum hoc tamen additamento quod materia non habet actu partes separatas. semper tamen est in potentia ad habendum eas, quæ potentia ad actum reducit formaliter per quantitatem. Idem dicitur de natura specifica materiali. Ad improbationem dicitur, quod cui repugnat ex se diuidi contrariè, per nihil adueniens potest diuidi, non autem priuatiuè. sic in proposito materia ex se non habet actum diuisionis, sed habet potentiam. Est quoque contradictio, quod aliquid ex se sit tale primo vel secundo perfectatis: & possit non fieri tale. Non autem si tertio modo quomodo intelligimus quod quidditas rei materialis de se sit indistincta.

Arguit quoque Durandus per probandum, quod quantitas non sit principium indiuiduationis per subiectum compositum ex materia & forma: est prius hoc aliquid & vnum numero saltim ordine naturæ, quam sit quantum, ergo quantitas non est principium indiuiduationis eius.

Respondet. argumentum concludit quod quantitas non est totale, nec principale: nec primum indiuiduationis principium. quod conceditur.

Secundo. si quantitas est principium indiuiduationis aut per se, & intrinsecè est aut concomitatiuè. Non primum quia sequeretur, quod nullum esset indiuiduum per se, quodlibet enim includeret res diuersorum predicamentorum, & sic nullum indiuiduum in materialibus esset per se. Non secundum, scilicet concomitatiuè, quia hoc intelligeretur de quantitate quæ manet cum substantia. quod non, quia omni accidenti præintelligitur subiectum aut quæ præcedit. quod non. quia adhuc existeret indiuiduum aliquod in illa natura, remota quantitate. Esset enim saltem vnum quod existeret, non vniuersaliter sed singulariter.

Respondet. quantitas est principium indiuiduationis intrinsecè, non concomitatiuè modo prius exposito. Ad probationem negantur sequelæ. Omne enim ens physicum includit in sua ratione

ratione quantitatem & qualitatem. Neque tamen dicitur vnum per accidens, quia omnia ab eo inclusa habent ordinem materialem adinuicem, ut enim ait Albertus. 7. meta. primo tract. c. 6. Omne diffinibile oportet esse vnum secundum primum, vel secundum modum dicendi per se, & ideo accidens per accidens cum suo accidente compositum non est vna ratione diffinibile, nisi primum ad per se re ducatur: & tunc vnum nomen sue speciei ponatur, ut hoc nomen finium vel aquilum.

Dico secundum, quod quantitas indiuiduat substantiam quantum ad ea, quæ sunt secundariè de ratione indiuidui.

Dico tertio, quod quantitas manens cum re facta supponit subiectum subsistens, sed non distinctum sensibile, demonstrabile determinatum ad hic & nunc: & ideo quo ad primum non indiuiduat, sed quo ad secundum. Plura enim sunt de ratione indiuidui, quam subsistere.

Contra eandem in quantum ponit materiam esse principium indiuiduationis arguit Scotus per primo. Quod est in se indistinctum vel indiuisum vel diuersum: non potest esse principium indistinctionis alterius, sed materia est huius: ut dicitur primo meta. per secundum antiquam translationem. ergo.

Respondet. argumentum concludit quod materia non est principium indiuiduationis quo ad distinctionem ab alijs eiusdem speciei, quod conceditur. Est autem principium indiuiduationis quod ad eius incommunicabilitatem.

Secundo. philosophus. 7. meta. per & 12. eiusdem cap. 4. concedit distinctionem formæ sicut materiæ in particulari & ita unitatem materiæ in comuni, sicut & formæ. Ideo oportet querere, quomodo materia fiat vna.

Respondet. materia secundum se considerata præscindens ab omni forma & habitudine & analogia ad formam, & ut est primum subiectum: nullo modo potest concipi, ut vniuersalis, & sic indiuiduat. Considerata vero cum eis, concipitur ut communis, & non indiuiduat.

Tertio. compositum non est de se hoc: ergo nec materia, quæ est pars eius.

Respondet. compositum, ut est in acceptione intellectus, est commune: & ut est non nisi forte in potentia. Idem de

materia dicitur a. S. D. super Boerio. de tri.

Quarto. Materia est eiusdem rationis in genito & corrupto: igitur habet eandem singularitatem.

Respondet. materia in genito & corrupto est eadem secundum essentiam, non tamen est eiusdem rationis, quia cum eisdem dimensionibus terminatis.

Contra. ponatur quod in eadem materia sub eisdem dimensionibus succedant sibi primo forma aquæ, secundum forma aëris, tertio forma aquæ. Constat autem quod prima & secunda aqua differunt numero, & tamen sunt cum eadem materia & quantitate.

Respondet primo. casus est impossibilis. quo admissio dicitur primo quod ad unitatem, indiuidui tria requiruntur. primo unitas specifica, secundo unitas materiæ & quantitatis, tertio similitas existentie. in casu non concurrunt tertium.

Dico secundum quod non est possibile quod idem accidens quod ad esse & essentiam sit simul & successiuè in diuersis subiectis.

Arguit ad idem secundum Durandum per quod forma non indiuiduetur ex hoc quod recipitur in materia. Taliter dicentes falluntur per equiuocationem. Nam esse in aliquo dicitur dupliciter aut per inherentiã aut per identitatẽ & essentialẽ prædicationẽ. Primo modo videtur procedere hæc opinio. Hæc vero inherentiã nihil facit ad constituendũ vniuersale vel particulare. Secundo autem modo est de ratione vniuersalis esse in pluribus & indiuidui in vno solo, & isto modo materia potest esse in pluribus sicut & forma.

Respondet. S. Tho. non fallitur per equiuocationem in hac materia. Scimus enim quod aliud est esse aliquid in alio per inherentiã: aliud esse per essentialẽ prædicationem. Veritatem dicimus quod in rebus materialibus compositis isti duo modi se inseparabiliter concomitantur. Nam homo est in Socrate. quia forma humana à qua principaliter sumitur natura specifica vniuersalis, est in materia Socratis per informationem. Nulla enim natura materialis subsistit, sed quælibet est in alio non solum per essentialẽ identitatẽ: imo est in aliquo à se realiter distincto: quia humanitas nec est anima nec materia:

Durandus hic q. 2.

Seco. vbi supra.

Tex. 17.

Tex. 39.

Durandus hic q. 2.

teria: nec vtrunque, sed est quid resul-
tans ex illis. S. D. in 4. dist. 20. q. 1. art. 1.

Cum autem arguens dicit, quod esse in aliquo per realem identitatem sicut vniuersale in particulari, non plus conuenit aut repugnat materię quę formę. Dicitur quod materia in se considerata & ut est primum subiectum nullo modo habet rationem vniuersalis cum sit primum subiectum in nullo receptibile nec ut forma in materia: nec ut totum in partibus. vide do. Albertum in Commen. super Porphy. ca. 7.

Contra hoc nomen materia est commune pluribus materijs: ergo videtur esse vniuersale, sicut dicimus de hoc nomine homo.

Respondeo. Communitas nominis hinc inde equalis est, sed res nominis dispar & dissimilis est. quia materia non est apta nata esse in multis, sicut natura communis. Nominamus autem materiam nominibus concretorum, quia non intelligimus eam nisi ad modum concretorum.

Aureol. Contra eandem conclusionem arguit Aureolus, probando quod natura specifica non contrahatur ad indiuiduum per aliquod posituum additum ad naturam primo. Illud additum non pertinet ad rationem speciei per accidens. Omne enim indiuiduum substantię est prius indiuiduo accidentis per Philosophum & Commen. 7. met. 7. neque per se quia esset aliquid commune, & sic queritur per quod est indiuiduum ergo.

Text. 11.

Respondeo. illud additum per accidens se habet ad naturam speciei, per se vero est de ratione indiuidui, ut indiuiduum est. Ad improbationem dicitur, quod indiuiduum accidentis presupponit indiuiduationem substantię quo ad ea quę sunt primo & per se de ratione indiuidui: non autem ea quę secundo, imo quantitas ea causat.

Dico secundo, quod primo indiuiduas substantiam, non est aliquod commune, sed materia prima, ut est primum subiectum.

Dico tertio, quod indiuiduas secundario substantiam, habet aliquid in se commune: ut aliquid ex se indiuiduum ut est quantitas: ex se enim sola habet partes tertio modo perfectatis, & formam totius.

Secundo. Illud additum est quid co-

mune. stat enim cum comunitate actus specifici: ergo non indiuiduat.

Respondeo. negatur antecedens. Additur enim illud indiuiduo quod est extra intellectum. comunitas vero actus. alius est in solo intellectu.

Tertio. Illud additum non est esse existens, quia est quoddam commune, predicatum de me & de te: neque est appropriatio materię cum forma, quia aut accipis materiam in specie aut indiuiduo.

Neutrum dici potest. forma enim in specie appropriat sibi materiam in specie. In indiuiduo vero querendum superest per quid illa materia sit indiuidua, & si per aliam materiam: erit processus in infinitum: neque illud additum erit quantitas. Illud enim non est formaliter quo sit indiuiduum, quo addito conceptui specifico: non haberetur eo ipsum indiuiduum, sed sic est quantitas: intelligimus enim hominem organizatum: neque illud additum potest esse situs. Tum quia manet situs variatio indiuiduo. Tum quia diuina virtute duo indiuidua possunt esse in eodem situ. ergo.

Respondeo primo quod ad indiuiduationem confert esse, quia de ratione indiuidui est habere in se indiuisum. Ad improbationem dicitur quod quid commune potest conferre ad indiuiduationem non ad distinctionem, vel signationem. Vnitatis enim quę est de ratione indiuidui est esse indiuisum.

Dicitur secundo, quod materia prima ut est primum subiectum appropriatur indiuiduo substantię quantum ad primam radicem indiuiduationis, non autem ut concipitur communis per intellectum. Est quoque materia seipsa indiuidua: non tamen vltimate, puta quantum ad signationem.

Dicitur tertio, quod quantitas est principium indiuiduationis secundario. Ad improbationem dicitur quod quantitas in se habet vnde concipitur vniuersaliter & vnde indiuiduetur. Quod vero est in ea vniuersaliter est tantum de ratione conceptus specifici.

Dicitur quarto, quod situs quę est quantitas, est prima radix indiuiduationis, quo ad signationem & distinctionem, quę secundario competunt indiuiduo. Ad improbationem dicitur quod laborat in equiuoco. Procedunt enim illa media de situ, quę est ordo partium in toto.

Ad

*Durandus
hic. q. 2.*

Ad idem arguit Durandus. 7. Vniuersale & singulare sunt realiter idem: ergo habent realiter eadem principia, sola ratione distincta. antecedens probatur. Idem enim quod dicit. species indeterminate dicit indiuiduum determinate.

Respondeo. negatur antecedens. Est enim contra mentem Philosophi. 7. meta. tex. 39. Natura enim indiuidui ut sic addit aliquid supra naturam speciei in rebus materialibus.

Sciendum quod cum natura vniuersalis prout prescindit ab indiuiduationibus est ens reale actu vel potentia, tamen ut sic non est indiuidua. vide do. Albertum. vbi supra, ca. 3. licet autem hic videatur dicere quod vniuersalia sint verissime: tamen in commento predicamentorum tractatu de predicamento substantię ca. 4. quod esse perfectum vltima perfectione non habent nisi indiuidua. Item dicit quod esse singularium est esse simpliciter, & omne aliud esse est esse secundum quid. Neque est hic contradictio quia esse vniuersalium est esse verissimum. id est purissimum, quia nulli extraneo permixtum. Est autem imperfectum, quia secundum quid & in potentia.

Ex dictis patet quod non est vanum querere principium indiuiduationis aliud a principio naturę specificę. vnde probat Scotus. q. 4. super. 7. meta. nouę rationibus, quod natura lapidis de se, non est hæc.

CONCLUSIO III. Indiuiduatio aliter conuenit angelo quam homini. Hęc ponit. S. D. 2. sen. di. 3. q. 1. ar. 2. item prima parte, q. 13. ar. 9. Huius ratio est: natura cui competit incommunicabilitas per seipsam: non indiget indiuiduatione extrinseca, sed quilibet natura angelica est huiusmodi. ergo.

CONCLUSIO IIII. Angelus non solus est sic immaterialis: quod non est ex materia & forma compositus: verum etiam: quia non est informatius materię: nec potest vniri materię sicut forma. Hanc ponit. S. Doc. 2. sen. di. 3. q. 1. ar. 6. item prima parte, q. 1. item contra gen. 3. ca. 89. item de spir. cre. q. 2. Huius ratio est. Nulla substantia habes in se integram materiam suę speciei: potest esse naturaliter informatiua materię. sed quilibet angelus est huiusmodi. ergo. Item remota causa, remouetur

effectus, sed in angelis non est reperibilis causa vniuersalis ad materiam & ad corpus. scilicet imperfectio & indigentia acquirendi scientiam per organa materialia. ergo.

Contra prædicta arguitur: probando quod angelus possit vniri materię ut forma. Si enim hoc implicaret contradictionem: hoc ideo esset, quia subsistens fieret inhærens, quod non magis implicat, quam quod inhærens fiat subsistens: hoc autem non implicat: ut patet in accidentibus eucharistię. ergo.

Respondeo. Consurgit quoque contra dictio, quia nulla natura specifica completa potest formaliter alteri vniri ad constituendum aliam speciem.

Secundo. Non magis forma dat esse materię quam quidditas siue natura supposito, sed virtute Dei, quidditas diuina quiddificat suppositum Christi hominis, & concurret cum illo ad esse quid. Igitur & angelus potest dare esse corpori. maior patet: quia quod quid est & id cuius est. idem sunt. 7. meta. 7. non sic autem materia & forma. minor quoque patet dicente Alexandro papa in decretali, quod Christus est quidditatiue duo. scilicet homo & Deus.

Respondeo. Multę ibi sunt dissimilitudines: nam in Christo natura & suppositum non concurrunt ad constitutionem vnius nouę naturę, sicut forma & materia. Item neutrum informat alterum: sicut forma materiam, sed solum trahit humanam naturam ad diuinum suppositum. Item angeli esse finitum est: nec potest actuare simul duas naturas específicas.

Tertio. Philosophus & Commentator posuerunt intelligentias esse formas corporum celestium quę mouent, & tamen posuerunt eas esse subsistentes. ergo.

Respondeo. negatur antecedens loquendo proprie de forma cuiuscunque materię. vnde philosophus. 8. phy. 7. probare conatur. quod primus motor non sit vnus in corpore. Si qui vero posuerunt celos esse animatos æquiuocę loquuti sunt.

Sciendum implicare contradictionem formam substantialem informare materiam: quin consurgat noua species loquendo proprie de informatione, si

O 2 autem

Ab Aureol.

Tex. com. II.

Tex. 79.

autem æquiuoces non contendo tecū, quia sic posset dici, quod pes est forma solaris.

Scot. 2. di. 1. q. 6. Arguit quoque Scotus contra dictū in tertia conclusione. scilicet quod distinctio specifica animæ rationalis & angeli nō sumatur penes intelligere cum discursu & sine discursu. primo sequeretur quod in anima essent duæ intellectualitates diuersæ speciei: nā nō discurret circa principia, discurret autem circa conclusiones.

Respondeo primò. Non est mens. S. Tho. in duobus dictis quod sit essentialis & specifica differentia angeli & animæ, sed quod sunt signa vel effectus ex ea procedentes & vnū angelo aliud vero animæ est connaturale. 2. sen. di. 3. q. 1. ar. 6. & 1. parte. q. 5. ar. 2. Ad argumētum negatur sequela, quia vtraque operatio ex æquo non cōuenit. Nā vna conuenit imperfectè & participatiuè, neque ex hoc quod habet duos actus speciei differētes, sequitur quod habeat duas intellectuales speciei differētes, quia vna perfectè & plenè sibi conuenit.

¶ Dico secundò. S. Tho. in q. de aīa. q. 7. ad primum. dicere quod quia anima cōclusiones & principia intelligit per species à phantasmatis abstractas, & ideo non est diuersum intelligere secundum speciem. Hoc autem est intelligendum de tali differentia specifica, quā oporteat reduci in differentiam specificam potentiarum naturalium.

Secundò. sequitur quod anima beata habeat duas operationes speciei distinctas. Nam in obiecto beatifico nō discurret, discurret autem circa obiectum naturaliter cognitum: ergo.

Respondeo. S. Tho. vbi supra respondet quod secundum operationem rei naturalem tantum iudicatur de specie, videre autē in verbo est operatio supra naturam angeli & animæ. Vtrique cōueniens secundum participationem superioris naturæ: ideo illa duplex cognitio in anima non arguit duplicem potentiam naturalem intellectuam in ea.

Tertiò. si intellectualitas angeli & animæ differunt specie. omnia quæ dependent essentialiter ab hac & illa specie, differunt. Quod patet esse falsum in visione beata: quæ essentialiter & si nō totaliter ab vtraque dependet & tamē specie nō distinguitur in angelo & ani-

ma: alioquin omne indiuiduum vnus perfectionis speciei perfectius esset in quolibet indiuiduo alterius.

Respondeo. sequela nō est vera nisi in proximè & immediatè dependentibus. Visionis vero beatæ proximū principium est lumen gloriæ se habens per modum potētiae & diuina essentia Dei formans intellectum per modū speciei intelligibilis. Vnde visio beata in angelo & in anima sunt eiusdem rationis, quia prædicta in vtroque sunt eiusdem rationis.

Quartò. Si angelus non discurret aut ideo est, quia cognitis principijs nō habet potētiam cognoscendi cōclusiones si ei essent incognitæ, aut quia à principio sunt ei actualiter cognitæ oēs conclusiones: aut habitualiter. Non primū, quia talis discursus dicit perfectionem. Non secundū vt patet. Non tertium: quia non ponit essentialē differentiam inter animam & angelū. Neque enim anima discurreret, si ei notitiam conclusionum infunderet Deus cum notitia principiorum. ergo.

Respondeo primò. Ideo angelus nō discurret, quia in eo est perfectio luminis intellectualis & potētiae intellectiue, qua cognito principio, mox cognoscit quicquid sequitur naturaliter.

¶ Dico secundò, quod angelus neque oēs conclusiones neque omnia actu cognoscit: tamen cognito actu aliquo principio: omnes conclusiones ex illo sequētes considerat. Quod autem subdit de infusione notitiæ factæ aīæ nostræ nihil valet, quia hoc anima nō habet ex proprietate suæ naturæ sicut angelus. Et hoc dato adhuc anima nō esset tanti vigoris luminis quod in principio videret omnes conclusiones.

¶ Ex dictis patet responsio ad id, quod quinto loco obijectur.

CONCLUSIO V. Est. Nulla species angelica est de se multiplicabilis in plura indiuidua. Hanc ponit. S. Tho. de spiritu cre. q. 8. Item prima parte. q. 6. ar. 4. Item secundum sen. di. 3. quæstione prima. art. quarto. Item secundum contra gen. cap. nonagesimo tertio. Ratio est omnis natura specifica plurificabilis ex se per multa indiuidua est materialis seu habens materiam, ex qua vel in qua dimensionibus subiectam. sed natura angelica non est hu-

est huiusmodi: ergo. & vbiunque. S. Tho. loquitur de hac materia fundat se super hoc principio.

Scot. hic. 97. Contra conclusionem arguit Scotus. † primò. Omnis quidditas quantū est ex se est cōmunicabilis: sed angelica species est quidditas: ergo de se cōmunicabilis. prima probatur: quia si quidditas omnis non esset cōmunicabilis vel cōmunicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiue aut imperfectionis. non ratione perfectionis: quia cōmunicabilitas secundum fidem catholicam conuenit quidditati diuinæ: quæ summè perfecta est: nec ratione imperfectionis: quia cōmunicabilitas conuenit quidditatiue compositis quæ sunt imperfectæ, restat ergo maior vera.

Commu-nicatio triplex. Respondeo primò. quod cōmunicatio est triplex per modū vniuersalis, quomodo vniuersale vel quidditas cōmunicatur vnus indiuiduis per modum essentiae communis pluribus suppositis sola relatione distinctis, & per modum assumptibilitatis.

¶ Dico secundò quod si maior accipitur primo modo est error: quia probat. S. Tho. primo. sen. di. 19. q. 4. arti. 2. quod in diuinis non est totum vniuersale. Similiter secundo modo: quia sola diuina essentia illo modo est cōmunicabilis. Si autem primo vel secundo modo petit principium.

¶ Ad probationem dicitur quod hoc repugnat sibi ratione perfectionis: quia ex quo est natura immaterialis repugnat sibi diuisio in partes subiectiuas sicut repugnat naturæ diuinæ habere partes subiectiuas & particularia primo sent. dist. 20. q. 4. arti. 2. Item prima parte. quæst. 3. arti. 5. item primo contra gen. ca. 25.

¶ Dico tertiò quod si arguens loquatur de alia cōmunicabilitate non est ad propositum: quia nō querimus vtrum natura specifica angeli possit esse eadē numero in multis suppositis. Sed vtrum natura specifica eadem existens secundum rationē & diuersificata secundum esse possit esse in diuersis indiuiduis sicut vniuersale in particulari: ideo argumentum non est ad propositum.

¶ Secundo. Nulla quidditas de se existens hæc potest intelligi absque contradictione sub ratione vniuersalis sed angeli quidditas intelligitur vt vniuers-

alis: ergo non est de se. hæc primis patet: quia ratio intelligendi repugnaret suo obiecto.

Respondeo vera est maior: si intelligeretur vt in se est: sed quia tales formas non intelligit humanus intellectus nisi per modum substantiarum materialium: ideo intelligit eas sub ratione vniuersalis & particularis abstracti & concreti.

Tertiò. Omnis quidditas de se hæc in sui ratione includit singularitatem, ac principia singularia. sed nullo creata est talis. ergo.

Respondeo vbi in se est vt à Deo & ab angelis: nō autē prout à nobis cōcipitur.

Quartò. Deus potest hunc angelum in hac specie annihilare: isto annihilato Deus potest hanc speciem reparare in aliquo alio indiuiduo: non in eodem secundum istam opinionem: quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero: nisi anima intellectiua remanente eadem numero: ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiue.

Respondeo. negatur minor, nam secundum S. Tho. in quoli. 4. arti. 5. Deus potest annihilare omnem rem permanentem à se creatam & annihilatā potest eadem numero reparare. Ex quo patet quod Scotus non vidit totam theologiam sed partem. potissimè in. 4. dist. 44. q. 1. arti. 1. q. 2. vbi videtur dicere oppositum huius quod nunc dictum est.

Quinto. Animæ intellectuæ distinguuntur numero in eadem specie: & tamen sunt immateriales: ergo &c.

Si dicatur vt. S. Tho. de spiritualibus cre. q. 9. ad tertium. Item in q. de anima. quæst. 3. ad. 15. Item contra Gen. secundum cap. 75. & 81. quod animæ habent inclinationem ad corpora: & ita habent aptitudinem perficiendi materiam: & ideo per diuersas aptitudines distinguuntur.

Contra. ista inclinatio non est entitas absoluta: quia nihil potest inclinari ad se. Igitur presupponit entitatem absolutam & distinctam: & ita in illo priori sine huiusmodi habitudinibus distinguetur hæc anima ab illa.

Respondeo. ista inclinatio non est entitas absoluta sed respectiua presupponens distinctionem absolutam ani-

ma distinctam ab aliis specificè: non autem solo numero ab aliis animalibus: sed potius facit illà distinctionem numeralem.

Contra. Illa aptitudo non potest esse de formali ratione animæ cum sit respectus: quia respectus non est de formali ratione absoluti.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dicitur quod hæc anima in quantum hæc anima non dicitur purum absolutum, sed absolutum cum respectu: sicut & anima in quantum anima & forma in quantum forma dicitur respectum ad suum formale.

Aduertendum, cum dico hanc animam dico tria. Primum est substantia eius. Secundum est unitas eius in se. Tertium est distinctio eius ab aliis eiusdem speciei. Respectus est tantum principium indiuiduationis quo ad tertium. Efficitur autem hic respectus per suum subiectum & per suum terminum, aliter ramen & aliter, quod enim sit indiuisus habet ex subiecto: quod sit distinctus habet ex termino.

Sexto. August. in Enchiridion capit. 9. dicit quod quia tota natura seu species humana ruerat: ideo misertus Deus ad eam saluandam naturam angelicam: quia tota non ruit. Ecce quod. August. dicit totam naturam angelicam non lapsam esse per peccatum: quod non potest esse verum: si tot sunt species quod sunt indiuidua. sic enim multæ naturæ angelicæ totaliter lapsæ essent: humana autem tantum vna: cum humana non sit nisi vna.

Respondeo. vt. S. Tho. de spi. cre. q. 8. ad primum. Natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum esse naturæ: & sic natura humano est vna: angelica vero plures. Alio modo accipiuntur secundum esse viæ scilicet vt matricis ad beatitudinem supernaturalem. & sic sicut natura humana est vna tendens per liberum arbitrium flexibile remediabiliter. ita omnes angeli e contrario sunt vna natura tendens ad patriam. Et secundum hæc considerationem loquutus est beatus August.

Secundò. Si angelus ex sola carentia materiæ habet totam perfectionem speciei: quæ est nata esse in infinitis

habet infinitam perfectionem: ergo talis species non est per differentiam limitata: quod est inconueniens.

Respondeo primo. quod angelus non habet in se perfectionem infinitorum indiuiduorum quia non est natus esse in pluribus indiuiduis.

¶ Dico secundò, quod non est inconueniens angelum esse infinitum secundum quid: licet sit finitus simpliciter quo ad esse: quod est receptum in aliqua natura. i. parte. q. 7. art. 2.

Octauo. Si angeli solo numero non distinguerentur: hoc ideo esset quia distinctio eorum cum sint formæ est formalis & consequenter specifica. sed hoc non valet: quia differentia formalis dicitur differentia formarum & in forma vt in ratione distinguendi. prima non est specifica: sed secunda.

Respondeo primo. quod in substantiis separatis non potest esse distinctio formalis nisi secundo modo scilicet ex ratione formæ: vt probat Bernardus de gannaco in impugnationibus Henrici quolib. 2. q. 8. quia non habent materiam in qua nec ex qua: nec quantitatem: nec proprietatibus absolutis distinguuntur: quia supponunt suum subiectum indiuiduatum.

¶ Dico secundò quod dicere angelos distinguuntur per rationem suppositi & subsistentiæ quam habent à Deo non à se: sicut dicit Henricus nihil valet. vt probat Bernardus ibidem. Aut enim intelligit quod si subsistentia & suppositum sunt idem: aut nō. si idem: suppositum non potest esse ratio distinctionis suppositorum sub vna specie: quia illud in quo conueniant duo supposita non potest esse ratio distinctionis eorum. Tum quia oportet querere aliud contrahens cum ratio suppositi sit communis duobus suppositis. Tum quia in suppositis materialibus si essent plura in vna specie nō esset oppositio: cuius ratio exigitur ad distinctionem.

¶ Si vero dicatur, quod illa duo sint aliud & aliud: sicut in Deo dicimus plura supposita & vnum subsistere: & vna subsistentia sicut & vnum esse quasi subsistentia sit esse suppositi & per illam distinguatur. Contra ideo esse est aliud in hoc & in illo supposito: quia illa supposita sunt distincta: non ergo distinctionem facit: sed supponit.

¶ Dico tertio per easdem rationes probari

bari posse, quod duo angeli non possunt solo numero differre sub eadem specie per proprietates indiuiduales & hæc ceitates. Tum quia inter illas nulla est oppositio: nec ratio impossibilitatis. Tum quia commune est omnibus habere hæc ceitates. Tum quia aut illæ proprietates sunt eiusdem rationis vel alterius. Si eiusdem non est per se quod distinguuntur ipsæ. Si alterius, ergo nam diuisa potius habet rationem generis quam speciei.

Ad idem arguit Durandus ¶ primo. Omnis natura, quæ producitur ab agente actione iterabili est plurificabilis secundum numerum. Sed omnis natura creata est huiusmodi: ergo prima patet, quia agens pluribus actionibus plura producit. Et hæc est causa, quare in diuinis non possit esse nisi vnicus filius, quia actio qua producitur non potest iterari. minor probatur, quia producit voluntate Dei.

Respondeo primo. negando maiore. vnde si Deus annihilaret Gabrielem, & iterum eum produceret: eundem numero produceret.

¶ Dico secundò, quod non potest eadem actio iterari, nisi idem producatur.

¶ Dico tertio argumentum fundari super fundamento instabili, quod est. Actio diuina est iterabilis: ita quod secunda essentialiter sit distincta à prima. Est enim actio diuina idem, quod essentia diuina.

Secundò arguit. negare quod Deus non posset producere plures angelos in eadem specie, repugnat diuinæ omnipotentia. Aut enim b. Aug. tertio de libero arbitrio. Deus potuit creare angelos, quos in gradibus gratiæ eorum qui ceciderunt collocaret, & consequenter fuissent æquales in naturalibus, secundum quæ dantur eis gratuita. Et propter hoc illa opinio condēnata est Parisiis in tribus articulis.

Respondeo primo. negando antecedens. Ad auctoritatem b. Augustini dicitur quod non est ad propositum, quia non viter creari non necessario essent eiusdem speciei, sicut nec homines qui nunc assumuntur ad gradus gratiæ angelorum. Ad probationem dicitur quia licet vt nunc angeli secundum gradum naturæ receperint gradum gratiæ, tamen Deus aliter facere potest.

¶ Dico secundò, quod articuli Parisienses.

in quantum tangunt doctrinam b. Thomæ sunt reuocati. Poscent etiam exponi, sicut exponitur quoddam dictum b. August. Cum enim dicitur error est dicere Deum non posse producere duos angelos eiusdem speciei, id est si hoc intelligatur ex impotentia Dei: non autem ex impossibilitate sicut præteritum non fuisse.

¶ Dico tertio, quod cum dicit S. Thom. duos angelos esse eiusdem speciei est totaliter impossibile nec à Deo factibile: intelligit secundum ordinem vniuersi nunc nobis cognitum, licet posset dare alium ordinem rebus, & secundum illum posset facere duos angelos eiusdem speciei. videatur S. Thom. in tract. de unitate intellectus.

Ad idem arguit Henricus. ¶ Omne quod ex natura sua non habet esse in aliquo determinato, sed quod sit in hoc habet ab agente indifferenter se habet ad esse in vno vel in multis. Sed omnis essentia creata est huiusmodi, ergo minor probatur. Omnis enim essentia creata est de se abstracta & consistit in intellectu, nec habet rationem suppositi, & producitur ab agente.

Respondeo. relicta responsione Bernardi de Gannaco negantis minorem huius argumenti, distinguuntur maior, nam essentiam non determinare sibi suppositum certum potest intelligi dupliciter: primo quia ex se non habet, quod actu sit in aliquo determinato plus isto quam illo. secundo quia non est plus habilis ad hoc quam illud, nec plus sibi repugnat hoc quam illud. in primo sensu maior est falsa: minor vero vera. in 2. vero sensu maior est vera: & minor falsa. nam natura Gabrielis ex se determinata est ad illud suppositum & inhabilis ad omne aliud creatum.

Secundò arguit, sicut se habet forma materialis ad materiam, sic forma immaterialis ad suppositum. sed forma materialis est possibilis quod sit multa. ergo & immaterialis potest esse in multis suppositis.

Respondeo primo. negatur similitudo. nam forma immaterialis est tota essentia suppositi: forma autem materialis distinguitur essentialiter à materia.

¶ Dico secundò, quod admittitur similitudo, negatur consequentia. nam licet essentia immaterialis indiuiduetur

Attende
quod angeli
sunt plurimi
riscabiles.

Henricus
in 2. quod
lib. 9. 8.

per suppositum, sicut forma materialis per materiam, tamen non ita multiplicatur: quia materia est multiplicabilis, non autem suppositum immateriale.

Tertio. Deus potest facere tot animas extra corpus: quot facit in corpore. ergo pariter substantias separatas solo numero distinctas. consequentia patet, quia ambæ sunt formæ immateriales. antecedens probatur, quia ex corpore causalitas Dei non dependet.

Respondeo. negatur consequentia. ad probationem dicitur, quod licet ambæ sint formæ immateriales, tamen anima dicitur habitudinem ad corpus, sine qua si crearetur non esset eiusdem speciei, hanc vero habitudinem non habent substantiæ immateriales.

Quarto. Hoc pertinet ad magnam Dei simplicitatē, quod eius essentia sit quædam singularitas non multiplicabilis. ergo multiplicari secundum numerum conueniet separatis.

Respondeo. Bernardus negat consequentiam & bene, quia licet essentia diuina distet in infinitum ab essentia creata, tamen in hoc, & in multis aliis conuenit.

Quinto. Cælū & intelligentiæ proportionantur. 1. 2. meta. † Sed Deus potest creare duos orbis eiusdem speciei. ergo & duas intelligentias. Aut dicendum ut Ari. esse quosdam deos: quod optime improbat Auicē. 8. met.

Respondeo. primo iuxta Bernardum hoc argu. est contextum ex lana & lino. maior enim est Philosophi: sed minorem non concederet.

¶ Dico secundò, non oportet secundum veritatem, quod motor orbis ita proportionetur mobili, quod omnino æquetur ei in virtute. Hoc enim Philosophus ideo posuit, quia opinatus est, quod angeli mouent orbis ex quadam naturali necessitate. Nos autem per liberum arbitrium, quia per intellectum. vnde arguere ex identitate mobilium in specie, identitatem mouentium in specie est ponere talem proportionem inter orbis & intelligentias, qualem posuit Arist. quam nullus recte senties potest ponere.

¶ Dico tertio, nos non ponimus prædicta: quoniam Arist. vocet substantias immateriales diuinas, sed ex natura distinctionis indiuiduorum sub vna specie, philosophus de primo phy. omnem

formam vocat quid diuinum, quare & substantias immateriales dixit diuinas.

Vltimò arguitur. Materia & quantitas non sunt præcisa ratio indiuiduationis, nisi in rebus materialibus. ergo quia separata non habent ea: non ideo multiplicantur numero. antecedens probatur. primo auctoritate Damasceni li. primo de duplici natura & vna hypostasi Christi. Hypostasēs inquit diuiduntur caracteristicis proprietatibus. Item Auicē. 1. & 3. meta. dicit quod æquitas accipitur cum proprietatibus, & accidentibus signatis est singularis. accidens autem dicitur tripliciter. Primo modo pro omni eo quod est extra essentiam rei, & hoc modo ratio suppositi, vel existentiæ in comparatione ad essentiam dicitur accidens. Secundò modo quando vnum se habet ex additione ad alterum, ut materia indiuiduat formam. Tertio modo quo subtracto, non subtrahitur esse rei & tamen accipit hoc esse signatum ab illo: sicut corpora humana, quibus indiuiduantur animæ rationales.

Respondeo. Damascenus & Auicēna per proprietates intelligit principia indiuiduantia, quæ ita sunt propria vni quod non alteri. cum vero distinguit de triplici accidente: & quod ratio suppositi sit causa indiuiduationis eo admissio, non tamen est causa multitudinis indiuiduorum sub vna specie. & hæc tantum de hac questione.

QVÆSTIO II.

Queritur secundò. Vtrum intelligere angeli, sit eius substantia.

PRO hac questione sit prima conclusio. Intelligere angeli non est sua substantia. Hanc probat S. Tho. 1. parte. q. 54. art. 1.

Huius ratio est. intelligere angeli non est subsistens, sed sua substantia est subsistens. ergo intelligere non est eius substantia.

Contra, arguunt quidam volentes probare quod intelligere non dicatur aliquid absolutum distinctum à potentia intellectiva, sed solum respectu potentie ad obiectum. primo sic. quæ ex opposito distinguuntur, non possunt esse vnum & idem, sed actus primus & secundus sunt huiusmodi. secundo de anima. actus aut. primus est forma absoluta. igitur operatio erit forma respectiva.

Respondeo. Iuxta Gregorium argumentum

mentum concludit propositum. scilicet intellectus & intellectio distinguuntur. Neque ulterius sequitur quod sit forma respectiva. aliam sequeretur, si albedo est qualitas: nigredo non sit qualitas: cum ex opposito distinguuntur.

Secundò. Omnis forma absoluta habet operationem. ergo etiam intelligere esset intelligere, & sic in infinitum esset processus.

Respondeo. primo, negatur antecedens: quia iuxta Commē. 3. phy. cō. 8. 4. quantitas non est actiua. Non enim vilo modo necessariū est quod omnis forma habeat propriam operationem nisi sint formæ de prima secunda vel tertia specie qualitatis habentes quoque esse reale, quietum & non intentionale fluens.

¶ Dico secundò quod intellectio habet realem effectum. scilicet verbum. de potentia. q. 8. ar. 1. item prima parte. q. 27. ar. 1.

Tertio. Sicut se habet lucere ad lucens: ita intelligere ad intelligēs: sed lucere non est aliquod absolutum additum luci. ergo nec intelligere probatur similitudo, quia vtrunque est actus immanens.

Respondeo. negatur simpliciter similitudo: lucere nāque non se habet ad lucens, ut actus secundus, sed est actus primus, lucere namque est ipsum esse lucis, quod dat suo subiecto, & ita dico de albere, calere, candere.

Quarto. Omne absolutum potest Deus separare à suo subiecto, sed intelligere non potest separari ab intellectu. ergo.

Respondeo. negatur minor. Et talis intellectio separata adhuc esset intellectio, quia licet nullus per eam intelligeret actu, apta tamē nata est dare intelligere: si inhæreret intellectui.

¶ Quintò. Videre non est forma absoluta, quia in eo adunantur contraria. ergo multominus intelligere.

Respondeo. Argumentum deficit primo quia in vno absoluto non plus adunari possunt duo contraria quā in vno respectiuo. secundò subsumptū virtualiter. scilicet in actu intellectus adunati possunt contraria: non est verum prima parte. q. 8. ar. 4. ad tertium & quartum.

Sextò. Commen. 3. de anima. cō. 14. dicit quod passio intellectus est passio tantum sine translatione: hoc autem est pati obiectiue, non subiectiue.

Respondeo. Illa auctoritas est intelligenda de transmutatione proprie sumpta, quæ est à cōtrario, sed non de transmutatione, quæ est exitus de potentia in actum ut habetur. 2. de anima. tex. & com. 57. & 58. item dicitur quod illa verba dicuntur præcipue ad saluandum, quod intellectus est immaterialis, non obstante, quod intelligere sit passio.

Septimò. Per exemplum philosophi de pictura & tabula habetur, quod sicut non recipitur subiectiue color in tabula, sic nec intellectio in intellectu.

Respondeo. Illud exemplum secundum Commen. non est verum, sed est via ad intelligendum: est autem secundum Commen. sic ad propositum: quoniam quemadmodum tabula nullam picturam habet in actu: neque potētia propinqua actui. ita in intellectu, non est aliqua formarum intellectarū quas recipit.

Octauò. Secundum philosophum vna intelligentia intelligit aliam per essentiam & non per speciem inhærentem. ergo intelligere non est actio elicitā neque ab intellectu angelico neque humano.

Respondeo. primo dicit Gregorius non est intentio philosophi, quod vna intelligentia per essentiam propriam tanquam per intellectiōem intelligat aliam, sed per essentiam intellectam.

Dico secundò, quod S. Tho. de veri. q. 8. ar. 7. probat intentionem philosophi esse ac Commen. quod intelligentia intelligens seipsam intelligit per essentiam suam: non autem alias: ad quæ sensum exponit alia dicta quæ videntur sonare oppositum.

¶ Dico tertio. posse breuius dici quod vna intelligentia in mente alterius supplet vicem speciei & actus primi, non autem vicem intellectiōis vel actus secundi. 4. sen. dist. 49. qō. 2. ar. 1. & prima parte quæst. 12. ar. 2. sed qualitercūque intellexerit Commen. non est multum curandum.

Vltimò arguit sic. Visio beatificæ creaturæ est intelligere, & tamen non est operatio intellectus: ergo. probatur secunda pars. Tum quia visio beatificæ est infinitorum & perpetua operatio vero intellectus neutrum est, cum sit finitæ perfectionis. Tum quia sequeretur quod summè beatus repletus for-

ma diuina, non tot posset capere formas: quot beatus inferior par tamē in naturalibus, & sic non ita perfectā habere cognitionem in genere proprio: quod est inconueniens. Tum quia videtur hęc esse opinio Aug. 8. super gen. ad literā dicētis de paruis: q̄ Dens loquitur ad intellectuales creaturas illuminandas per suā substantiā, cum iam possunt capere loquutionē eius qualis est in verbo eius. Itē ex intentione Philosophi est & Cōmen. qui dicunt quod Deus ipse intelligitur per seipsum absque intellectione media ab alijs intelligentijs abstracta. ergo.

Respondeo. q̄ visio beatifica est actus ab intellectu creato elicitus, vt probat S. Tho. 4. di. 49. q. 1. ar. 2. quęstio. 2. & in prima secundę. q. 3. ar. 2. item prima par. q. 1. 2. ar. 5. item. q. 6. 2. ar. 9.

¶ Ad primam probationē dicitur q̄ Gregorius refert tres modos cognoscēdi plura in verbo: q̄ nūc aliquis beatus videat. duo autem primi sunt phantastici & falsi, & nullo modo ad mentem. B. Tho. tertius autem modus pro nūc accipitur, qui est, q̄ qlibet beatus à principio suę beatitudinis habet visionem Dei, & omnium aliorū in verbo: quam Deo placet illi ostēdere. nec postea noua fit ei reuelatio: sed semper simul & vnico actu videt quęcunq̄ in verbo visurus est: & sic illa visio vt est actus elicitus non est infinitę perfectionis & perpetuus.

Ad secundā relicta responsione Gregorij, dicentis hoc loco multa: quę B. Tho. negaret: responderetur: vt idē respōdet prima par. q. 3. ar. 7. ad secundū. q̄ nihil prohibet in angelis esse vtranque cognitionē. Ex quo patet q̄ visio creata diuinę essentię: comparitur secū visionem creaturę in proprio genere: quia secunda refertur à beatis ad primā. plures vero intellectiones adiuicē nō ordinate sufficēter, non concludūtur inesse eidem simul ex pluralitate specierum in eadem parte animę aut ex pluralitate habituum in anima. de veri. q̄. 8. arti. 14.

¶ Ad tertiā dico, q̄ sic arguentes debent attendere q̄ Aug. & si dicat: quōd Deus loquitur illis per suam substantiā: non tñ dicit, q̄ illi audiant per substantiam Dei: vnde breuiter ex illa auctoritate non plus pōt haberi: nisi q̄ di-

uina essentia in cognitione beatifica tenet vicem actus primi: non autē actus secundi. de intentione Commenta. dictum est prius. patet ergo q̄ diuina essentia non potest esse intelligere intellectus angelici: quo formaliter intelligit.

Arguitur etiam q̄ intelligere nō sit agere, sed pati vel recipere actum intelligendi: qui solum est effectiue ab obiecto. Huius mentis est. Godofre. 5. quoli. q. 2. cuius hęc sunt efficaciora medio: primo enim sic arguit, Intellectus est potentia passiuā. ergo intelligere quod est eius perfectio, est receptio.

Respond eo. Cum eadem potētia possit esse actiua & passiuā respectu diuersorum: eius perfectio vt actiua consistit in exercendo actionē, sed in patiendo vt passiuā. intelligere autem est perfectio intellectus: vt est potentia actiua.

Secundō. intelligere facere & intelligere fieri. id est subiectum & efficiens intelligere sunt diuersa principia, sed subiectum intelligere est intellectus. ergo efficiens erit obiectum.

Respondeo q̄ vt dicit Ber. prædicti termini: intelligere: facere: & intelligere fieri: sunt de nouo inuēti ad fingēdas nouitates. Relicta responsione eiusdem dicitur: q̄ productio actus intelligendi & eius receptio attribuuntur diuersis principijs totalibus, quia principium actuum totale proximū est intellectus sub specie, sed principij receptiuum est intellectus solus: & nō species sola: nec species cum intellectu. de hac materia est. S. T. de veri. q. 8. ar. ad. 7.

Cum autem dicit. S. T. q̄ intelligens non se habet vt agens. intelligē totale, non autem partiale: similiter cum dicit q̄ intelligens non sit patiens: sicut patitur: quando recipit actum primum, vel non patitur ab aliquo extrinseco alteratione sui.

Tertiō. Contra rationē est potētię actiue & passiue q̄ sit principium alicuius in se. mauentis. ergo intellectus nō potest esse causa passiuā & actiua intelligere. antecedens probatur. quia potētia actiua est principium transmūtandi aliud in quantum aliud: passiuā vero est principium transmūtandi ab alio in quantum aliud.

Respondeo. antecedens verū est tantum in causa totali. & ideo negatur cōsequen-

An intel ligere sit pati & ab obiecto.

9. met. lex. 2.

Intell. est diffinitio nis potētię.

sequentia: quia intellectus est causa actiua & passiuā partialis intelligere. Ad diffinitionē dicitur q̄ ille diffinitiones sunt verę de potentia transmūtatiua secundum motum & mutationem: cuiusmodi non est sensus intellectus & voluntas.

¶ Dico quoque supposito, q̄ illa diffinitio esset vniuersaliter de potētia actiua: non dicit q̄ est principij transmūtandi semper alteram, sed dicit sic. 5. meta. ¶ Potestas dicitur quidē principium motus & mutationis in alterū aut in quantum alterum: quo apertē demonstratur nihil prohibere, idē esse sui transmūtatiuum: licet aliter & aliter hęc ex Grego. sic intellectus vt est actu specie intelligibili informatus: transmūtatur seipsum in quantum est potentia receptiua actus secundi.

Text. 17.

Adam in 1. q. 3.

Ad idem arguit Adā. ¶ si omne intelligere est actio elicita. sequitur q̄ solus Deus sine intellectu creato, non posset creare visionem Dei, quod non est dicendum: tum quia intelligere non semper requirit effici ab eo, qui intelligit: vt patet secundum philosophum de intelligentijs intelligentibus multa per suas substantias. Tum quia sequeretur quōd Deus non posset beatificare creaturam sine ea. Tum etiam quia sequeretur q̄ anima & angelus essent infinitę perfectionis: possent enim producere actionem omnem intellectus: quam Deus potest producere.

Rñdeo. dico primo, q̄ licet Deus de se solo posset creare intellectionē & se parare à quocūq̄ subiecto: vel infundere cui libet intellectui & facere illi inherere: tamen nullus intellectus intelligeret per eam nisi eam conficeret. nihil enim agit actione à se distincta nisi ab eo sit. 3. phy. tex. 20.

¶ Dico secundō q̄ beatificare potest accipi dupliciter. primo modo vt est producere totaliter vel partialiter actū beatitudinis: sic Deus non pōt beatificare creaturam sine ea: quia beatitudo est opatio rei vt agit Arist. primo ethi. ¶ Item S. Th. prima secundę. q. 3. ar. 2. & 4. sen. di. 49. q. 1. ar. 2. Alio modo vt est producere beatitudinem obiectiue. sic solus Deus producit.

Cap. 9.

¶ Dico tertiō, q̄ causa effectiua partialis: non tot effectuum quin plurimum specie differentiu. non est infinitę perfectionis nisi secundum quid: sed bene-

totalis. intellectum vero esse infinitę perfectionis secundum quid nō est inconueniens.

CONCLUSIO II. Virtus intellectiua ipsius angeli: non est eadem cū eius essentia. Hanc probat. S. Th. 1. par. q. 5. ar. 3. Huius ratio est secundū diuersitatē actuum est diuersitas propriarum potētiarum, per illas perfectibiliū, sed esse & operari sunt actus realiter diuersi in creaturis. Igitur requirūt potētijs perfectibiles realiter diuersas. huiusmodi sunt essentia & virtus vel potētia operatiua. Igitur illę realiter distinguuntur in omni creatura.

Contra hanc conclusionē arguit Durandus. ¶ Nos pauca illa quę de angelis nouimus ex animę nostrę cōditione coniecturare oportet, & secundum hoc q̄ potentia angeli intellectiua sit realiter idem q̄ essentia sua sic potest persuaderi: ideo in anima potētia ab essentia distinguimus, quia habet aliquos actus in vnum principij non reducibile, vt videre & audire: aut quia cum sit forma corporis: aliquę potētię sunt actus corporis: aliquę non, sed in angelis non est nisi vna cognitio intellectiua: item nullius corporis actus est angeli essentia. ergo videtur q̄ potentia angeli nō differat realiter ab essentia.

Durand. hic. q. 5.

Respondeo. In angelo sunt actus plures non solum specie: verum etiam genere differentes ad potētijs genere distinctas reducibiles. dicitur enim. 2. de anima. ¶ Genera potētiarum animę sunt vegetatiuum, sensitium, appetitiuum, motiuum secundum locum, & intellectiuum. de hoc. S. Th. 1. par. q. 78. ar. 1. Quod etiam additur q̄ anima est forma corporis, & quędam potētię animę sunt actus coniuncti: parum valet: quia etiam in anima separata distinguuntur intellectus & voluntas: multę etiam sunt alię rationes ad hęc.

Text. 27.

CONCLUSIO III. In angelis non habet locum distinctio intellectus agentis & possibilis: sicut in nobis: nisi loquamur æquiuocē. Hanc ponit. S. Th. prima parte. quęstione quinquagesima quarta. art. quarto. Huius ratio est. sublata causa pluralitatis & distinctionis: tollitur & ipsa pluralitas & distinctio. sed causa principalis distinctionis intellectus possibilis agentis nō habet locum in angelis. ergo.

Seco. hic
q. 11.

Contra hanc conclusionem arguit Sco. † probando q̄ in angelis nō debet negari intellectus possibilis, quia non sunt in potētia ad species. primo sic. Superficies si esset producta sub albedine, non minus esset receptiva eius, & possibilis respectu eius, quia potētiā receptivā non oportet precedere actū suum ad quē est duratio. Ergo & intellectus creatus sub speciebus verē est possibilis in comparatione earum.

Respondeo. Intellectus possibilis dicitur ex potentia passiva indifferēter se habere ad opposita: nō autem ex hoc solo q̄ est subiectum concreatum speciebus. vnde argumentum non vadit ad mētem conclusionis. Negatur enim intellectus possibilis in angelis, quia naturaliter nō potest esse sine speciebus, ideo negatur exemplum de superficie, quoniam albedo est illi accidens per accidens.

Secundo. In nobis nō negaretur intellectus possibilis si fuisset creatus sub speciebus. ergo nec pariter in angelis negandus est.

Respondeo. negatur consequētia. nō enim negatur intellectus possibilis ex sola assistentia specierum: sed ex hoc q̄ repugnat sibi naturaliter privatio talium. prima par. q. 64. ar. 1. Ex quibus habetur q̄ mens S. Th. est q̄ species angelicæ naturaliter consequuntur tanquā accidentia propria naturam angelicam.

Tertio. Quod est perfectionis in natura inferiori, nō debet negari à natura superiori, licet causa superior præveniret actionē inferioris illius nature actiue, sed intellectus agēs est perfectio in anima nostra. ergo non debet negari in angelis: quāvis Deus indiderit species mentibus angelicis.

Respondeo primo q̄ intellectus angelicus non propriē dicitur agēs, sicut in nobis: non solum quia non abstrahit species, sed quia non potest abstrahere. prima par. q. 5. art. 2. ad secundū. de veri. q. 8. art. 9. Tunc ad maiore dicitur q̄ est falsa in proposito. nā generare sibi simile, est perfectionis in igne: non autē in angelis, est autem vera in natura eiusdem generis & perfectionis.

† Dico secundo, q̄ licet angelus non abstrahat, est tamen perfectior. tū quia abstractio est compassiue causata à re materiali: à qua longē est angelus: tum quia ordinatur ad perfectiores ope-

rationes.

Aduertēdum q̄ angelus per species quas habet apud se cognoscit oēs veritates naturaliter ab eo cognoscibiles de individuo tam necessarias quā contingentes. S. Th. vbi. §. ad quintū. quare non intelligit componēdo & diuidēdo. prima par. q. 8. ar. 4. Ex quibus patet, quomodo angelus non indiget intellectu agente ad acquirendū species quidditatū, aut singularium, neque ad acquirendū notitias intuitivas aut abstractiuas: aut notitias veritatū necessariarum, aut contingētium, quia oīa talia potest per species innatas: quō vero hoc possit fieri per species finitas, inferius latius dicetur.

Sciēdum quoque q̄ species angelicæ ex naturali sequela concomitantur naturam angelicā, sicut que à tali natura intellectus angelicus talibus speciebus completus: eo modo quo potētiā animæ fluunt ab eius essentia, & potest dici, q̄ ille influxus est, sicut à causa efficiēte, largē accipiēdo causam efficiētem: prout effectus primarij potest dici effectus secundarij.

Contra eandem arguit Grego. † angelus aliquam notitiā intuitiua accipit à rebus extra. igitur in eo est intellectus possibilis. antecedens probatur. quia cuiuslibet notitiæ intuitiue angeli obiectum est causa effectiua partialis & immediata. probatur. si enim non sit obiectum causa effectiua partialis: ergo aliquid aliud erit causa effectiua notitiæ intuitiue, sed illud non erit principium receptiuum eiusdem notitiæ: neque effectus notitiam consequentes. ergo notitia hæc intuitiua poterit causari in intellectu sine re existente: posito enim actiuo & principio passiuo in opportunis dispositionibus sequitur effectus, si agens sit naturale, vel poni potest si liberum ex. 9. meta. † Patet etiam quod sit causa immediata: si enim esset mediata: esset causa alicuius quod esset causa immediata. & illud non potest esse nisi species, vel habitus vel alia notitia. sed non alia notitia, quia non abstractiua. talis enim si sit distincta & naturaliter habita, & præsupponit intuitiua eiusdem rei, quæ si immediate causatur à re, eadem ratione & quolibet, si mediata; igitur in infinitum, neque habitus quia habitus naturaliter acquisitus præsupponit causaliter actum. neque

De causa
specierum
angelicarum.

Grego. in
2. di. 7. q.
5. ar. 1.

Text. 10.

que species: quia non est oportuna nisi in absentia obiecti. ergo per se non requiritur in notitia intuitiua. ergo non est eius per se causa.

Respondeo primo: distinctionem de notitia intuitiua & abstractiua nusquā legi apud S. Th. sub illis verbis: licet forte æquivalentes distinctiones ponat. 3. sen. dist. 2. 3. quæst. 1. art. 2. item de veri. quæst. 10. art. 8. si itaque voces intuitiuam cognitionem, qua scitur de re an est: & abstractiuam qua scitur quid est: approbo distinctionem: vel intuitiua est simplex intuitus obiecti vel apprehensio: abstractiua est discursiua, compositiua vel diuisiua, vel intuitiua est rerum in particulari: abstractiua in vniuersali & coincidet cum prima: vel cognitio intuitiua est cognitio simplicis intelligentiæ: veruntamen Grego. videtur aliter dicere scilicet quod notitia intuitiua immediatē terminatur ad rem: abstractiua vero ad speciem rei. S. autem Tho. tenet omnem notitiam sensitiuam exteriorem terminari ad rem omnem intellectuam non reflexam: & solam imaginationem terminari ad speciem rei. de veri. quæst. 10. arti. 8. ad. 2. item prima par. q. 83. art. 2.

Aduertēdum vero cum dicit quod id quod primo à nobis intelligitur, est res extra. non intendit dicere, quod talis actus intellectus nullo modo terminatur ad aliquam similitudinem obiecti: terminatur enim ad verbum, rationem & conceptum. prima par. q. 85. arti. 2. ad tertium. primo contra gen. ca. 5. 5. sed licet talis actus aequaliter terminetur ad conceptum rei: non tamen ibi stat sed tēdit in re extra super Boe. de tri. quæst. 5. art. 2. item. 5. quoli. ar. 9.

Sed quicquid sit de Gregorio vtendo terminus vt ipse: respondetur ad arg. negando assumptū videlicet quod res intuitiue cognita ab angelo sit causa totalis vel partialis notitiæ angelicæ: & ad probationem dicitur: quod causa totalis creata est intellectus angelicus cum specie talis rei: nec sequitur vt ipse infert quod talis notitia possit causari à re, cuius est species causa non existente.

Ad probationem dicitur quod ibi non est opportuna dispositio: quia species illa non causat talem notitiam: nisi assimiliter rem intellectui: vnde re præ-

sente species angelicæ assimilatur ei: non autem re non existente: respectus enim similis nouiter resoluans expositione noui termini sui est dispositio opportuna agētis ad agēdū. falsum etiā est cum dicit: quod species non est oportuna nisi in præsentia obiecti: quia præsentē sensibili, nunquam sit sensatio nisi prius natura informetur specie sensibili: vnde nec notitia præsentium fit sine specie.

Patet quoque ex dictis: quare futura non possint distinctē cognosci ab angelo: non quia cognitio angeli dependeat à futuris: sed quia non sunt capaces cognitionis proprię de veri. q. 8. arti. 1. 2. ad primum. item prima parte q. 57. art. 3.

Secundo arguitur sic secundum eundem: si intellectus agens & possibilis negaretur in angelis: hoc ideo esset: quia angelus à principio habet totam perfectionem naturaliter sibi possibilem concreatam: sicut corpora cælestia: sed hec ratio non debet mouere. Tum quia sequeretur: quod nunquam angelus noua consideratione perficeretur. Tum quia corpora cælestia non sunt totaliter perfecta perfectione qua sola est in proposito. Luna enim à sole illuminatur. ergo talis intellectus ponendus est in angelis.

Respondeo. negatur minor: quia ratio bona est. Ad instantiam dico quod comparatio est sic intelligenda quod sicut corpora cælestia sunt totaliter creata perfecta ab initio, q̄ nullam formam instantē fixam & quietam & se habentem per modū actus primi vel habitus ex post nō receperūt licet recipiāt formas per modū actus secundi: vt sunt motus & illuminatio. sic & angeli.

† Dico quoque quod similitudo inter perfectionē corporum cælestium: & angelos tenet quo ad perfectionem ad quam attingere possunt virtute naturali: non autem quam participare possunt ex superiorum actiuitate. prima parte. q. 5. art. 1.

Arguit idē Grego. † contra propositionem maximam quam assumit. b. Tho. in quadam ratione probatē conclusionē. est autē propositio: de extremo ad extremū non venit nisi per medium: & ait q̄ hæc non est vera vniuersaliter. Nam capilli albi sunt nigri: non tamen prius virides. item cundo ad intentio-

Grego.
vbi supra

nem arguentis dicam, quod esse imaginabile non erit medium inter esse materiale & intellectuale ipsius angelii. ergo ratio non est efficax.

¶ Respondeo. Illa ratio solida est: & maxima vera in omni genere motus: de medio tamē per se: nō de medio per accidens. dico autem medium per se aliquod commune: quod secundum suam rationem est similius & propinquius cuiuslibet extremo: quam vnum extremū alteri, vt tepeditas inter frigiditatem & caliditatem. Medium autem per accidens voco aliquod particulare sub illo communi: quod non solum est vicinius, & similius vtrique extremo quam sint extrema adinvicem: sed vltra hoc addit aliquam specialem rationē sub medio per se dicto: sicut rubedo & viriditas inter albedinem & nigredinem: viriditas igitur non est medium per se: & si arguatur, oportet per medium: ergo per aliquod medium est fallacia consequentis. patet etiam qualiter esse imaginabile conuenit verē esse medium per se: quia est propinquius essentialiter & formaliter vtrique extremorum quam extremum extremo.

CONCLUSIO. IIII. Angeli non omnia cognoscunt per essentias suas: sed per species connaturales & concreatas. Hac probat. 1. par. q. 55. ar. 1. vbi pro prima parte conclusionis talis ponitur ratio. Omnis intellectus aliquid intelligens habet in se aliquam formā per quā est in actu primo & per quam elicit actum secundū vel operationem intellectualem: sed intellectus angelicus est huiusmodi, ergo habet talē formā: sed illa forma nō potest poni essentia angeli respectu omnium intelligibilium. igitur oportet quod sit aliqua forma superaddita: talem autem dicimus speciem intelligibilem.

¶ Secundam partē conclusionis probat ibidem articulo. 2. supremā substantiā spirituales proportionantur supremis substantiis corporalibus: quo ad suas naturales perfectiones: & infimā infimā similiter: sed suprema corpora suas naturales perfectiones simul cum sua natura per creationem receperunt. igitur supremā substantiā similiter. Sed naturalis perfectio substantiarum spiritualium est in habendo actum primum respectu operationis secundæ intelligibilis: ille autem actus est species

intelligibilis. ergo.

Contra arguit Henricus ꝛ probando: quod nulla species ponenda est in intellectu humano vel angelico quæ sit principium intelligendi. primus intellectus separatus non indiget specie ad hoc, quod exeat in actum intelligendi. ergo. nulla in eo ponenda est. probatur antecedens. illa indigentia neque est ex parte intellectus neque ex parte intelligibilis: ergo non indiget. probatur prima pars antecedentis. Ex se enim sufficit intellectus separatus intelligere: sicut nō sufficit substantia ignis vt calefaciat sine calore: ergo non indiget alio. antecedens probatur, quod de se est intellectiuum & intelligibile ex se sufficit vt intelligat: sed intellectus separatus est huiusmodi. ergo probatio mediæ est: quia vna communis ratio intellectiui & intelligibilis est immaterialitas. probatur secunda pars antecedentis scilicet quod illa indigentia non fit ex parte intelligibilis: quia ideo esset propter præsentiam obiecti: sed hoc non est: tum quia essentia angeli est obiectū angeli semper præsens intellectiui: tum etiam quia species non potest esse obiectum intellectus: quia non potest repræsentare nisi singulare: sic enim imprimit, sicut ab alio imprimitur. sed imprimitur à singulari & non ab vniuersali. ergo.

Respondeo. requiritur species ex parte intelligibilis tantum: quod aliter nō potest esse præsens intelligenti: vnde & illa quæ per se possunt esse præsentia intellectui, non intelliguntur per speciem: vt patet in actu beatitudinis.

Ad probationē dicitur quod esse in alio vt in subiecto & in cognoscente, id est vt obiecto: potest eisdē simul cōuenire: nihilominus ꝑ hoc quod species est in intellectu nō est obiectū cognitiui: sed ad huc requiritur actus intellectus: & tunc fit species expressa: qui exprimitur ab intellectu formato specie impressa.

Dicitur etiā quod species impressa, quia immaterialis: licet sit singularis: est sufficiens principium intelligendi vniuersale. falsum etiā est quod species imprimat semper aliquid: sicut imprimitur: quia sensibile nō existit sine materia in rerū natura: & tamē facit speciem sine materia in sensu: vt patet. 2. de anima, ꝛ sic respondet Bernardus de Gannaco & bene.

Secundo. Species intelligibilis non facit

Henri.
quoli. 3. q.
14.

Tex. com.
121.

facit intelligibile præsens. ergo ideo species non est ponenda. antecedens probatur. sicut se habet species visibilis ad visibile extra: ita intelligibile ad visibile intelligibile, sed species visibilis magis dependet à re quam euerſo. Si enim Deus imprimeret speciem in oculo, & conseruaret: præsentia speciei non faceret rem præsentem, sed per aliquid aliud sit præsens. cum ergo species non ponatur nisi ꝑpter huiusmodi præsentem presentationē, vanū est ponere speciem.

Respondeo. negatur antecedens. ad probationem negatur similitudo. nam species visibilis in oculo requirit realē præsentiam rei à qua causatur: non sic autem species intelligibilis: quia intellectus potest intelligere absentia secundum rem.

Admissa quoque similitudine adhuc responderetur, quod species magis dependere à re, potest intelligi dupliciter. Primo ad eliciendum actum cognitionis, & sic obiectum magis dependet à specie: quia non oportet quod obiectum aliter sit præsens: quam per speciem. Alio modo ad constituendā præsentiam rei: sic dico non dependet, quia nec etiam illa exigitur, vnde si Deus causaret speciem, & illam produceret in oculo: sine præsentia rei actus cognitionis perfecta esset, & oculus iudicaret de re, sicut de præsentia, sicut etiam fit in præstigiis. Hæc Bernardus & bene: nisi quod patenter non distinguit de duplici præsentia in esse obiectiuo, & reali. prima est necessaria ad intelligendum non secunda. & primam facit speciem, non secundam.

Item dubium est vtrum oculus possit videre non præsentia per speciem rei non præsentis.

¶ Tertio. Sequeretur quod in intellectu angelico essent species omnium creabilium infinitorum, & sic infinitæ species: quod est inconueniens. ergo. sequela probatur, quia habens propriam operationem naturalem, habet etiam ea per quæ potest explorare. Operatio vero naturalis angeli est omnia naturaliter intelligibilia intelligere: quæ sunt infinita creabilia, nam vt communiter dicitur sunt infinitæ ideæ rerum creabilium, in Deo sunt quoque infinitæ species numerorum.

Respondeo. negatur consequentia. ad probationem dicitur, quod angelus ha-

bet species cōcreatas, homo vero habet principia quibus potest eas acquirere, sicut & vestes & arma. Nec tamen oportet quod angelus habeat infinitas, quia ad naturalem eius cognitionem pertinent tantum creata vel creanda: non autem creabilia. & sicut Deus non simul potest creare omnia creabilia, & quorum habet ideas, quamuis possit creare singula, ita non potest facere simul infinitas species in angelo, & licet angelus possit intelligere singula habentia ideam in Deo, non tamen omnia, sicut neque omnes numerorum species, sed singula. hæc Ber.

Ego puto, quod angelus potest naturaliter cognoscere infinitas species numerorum simul & vniuerso actu.

Quarto. Sequeretur quod angelus intelligeret tactu omnia, quorum habet species apud se, & sic infinita, item quod intelligere non esset pati, nec actus intellectus esset mortuus à re ad animam: sed potius euerſo. ergo. prima consequentia probatur, quia omnis actio, quæ habet sufficiens principium in agente, necessario procedit ab agente disposito. secunda probatur, quoniam recipere speciem, sicut subiectum est actus omnino absolutus non terminatus in aliud, sed stans in agente sicut lucere.

Respondeo. negatur consequentia: ad primam probationem dicitur, quod ad hoc quod actu intellectus intelligat, requiritur intentio. cum autem intellectus est indifferens ad plura actu intelligenda secundum eundem intelligendi modum: determinatur à voluntate, vel ab occurrente puta imaginatione, ideo angelus non necessario intelligit omnia, quorum habet species apud se, sicut nec imaginatio nō necessario fertur super omnes species suas.

Ad probationem secundam dicitur quod intellectus est dupliciter patiens, scilicet recipiendo speciem & actum intelligendi: intelligere etiam dicitur quoddam pati, in quantum nō est idem quod intellectus, sed quoddam receptum in eo.

¶ Item dicitur quod intelligere est motus à re ad animam, quia fit ab intelligibili mediante specie, quam imprimit, nec est motus ab anima ad rem nisi valde metaphoricus in quantum intellectus iudicat de re, & sic ad eam

terminatur.

Quod habet non sit principium intelligendi.
Sciendum quod non est possibile intellectum intelligere per habitum: ut Henricus posuit. Quia aut iste habitus est similitudo rei aut non. Si non fieri cognitio nequit, quæ semper fit per similitudinem. Si sic, aut est similitudo determinata, & sic idem quod species aut indeterminata, & sic eo nihil determinatè cognoscetur. Si dicat quod iste habitus virtute continet omnia intelligibilia. Non sufficit quia distinctè continere nequit, & sic non erit distincta notitia. Neque etiam per istum habitum potest obiectum esse præsens intellectui obiectivè, quia reddi non potest ratio, quare potius sit præsens nunc, quam prius quando angelus non intelligebat.

Nota etiam quod Aegidius in quaestionibus disputatis soluit omnes rationes Henrici, ostendens quoque eas militare contra habitum.

Arguit etiam Durandus † ad idem primò probando quod nulla species sit ponenda in parte sensitiva, & per consequens multominus in parte intellectiva. Omne illud est primò cognitum per quod tanquam per representatiuè potètia cognita fertur ad alterum. Sed nulla species coloris in oculo est visa, ergo specie nihil videt oculus: minor de se manifesta est. maior probatur. quæ se habet obiectivè ad potèntiam cognitivam, ut cognitiva est. supplet enim vicem rei, quam representat.

Confirmatur. quia absurdum videtur, quod potentia cognitiva ducatur in cognitionem alterius per totaliter incognitum medium. Species enim habet rationes imaginis, quæ semper est potentia cognita.

Respondetur. quia absurdum videtur, quod potentia cognitiva ducatur in cognitionem alterius per totaliter incognitum medium. Species enim habet rationes imaginis, quæ semper est potentia cognita.

Respondetur. negatur maior. Ad probationem pariter negatur, quod representans aliquid obiectivè se habeat ad potentiam aut suppleat vicem obiecti, supplet enim vicem obiecti in actuando potèntiam ponendo eam in actu primo, non autem in terminando actum secundum potèntiam.

Ad confirmationem dico quod triplex est medium siue imago, sub quo, ut lux in visu, quo, ut species impressa, & in quo, ut speculum, vel aliud obiectum extra videntem, ex cuius inspectione sensus ducitur in notitiam alterius. Medium in quo est primò cogni-

tum, sed non medium quo. Species vero est medium quo. De hoc multiplici medio habetur prima parte. q. 12. ar. 5. & q. 87. art. 2. & 49. sen. di. 49. q. 2. art. primo. Et de veri. q. 20. art. 2.

Secundò probat quod in parte intellectiva nostra non sit ponenda species, tum quia esset respectu omnium. Hoc vero non est: phantasmata enim à quibus abstrahatur sunt rãtum sensibiliu.

Tum quia intellectus per certitudinè cognoscere potest omnia, quæ sunt in nobis. Hoc vero in nobis non cognoscimus de specie. ergo.

Respondetur. intellectus noster non recipit species immediatè, nisi rerum quidditarum sensibiliu, & per species rerum sensibiliu. intelligit primò quidditatem rei sensibilibis, & ex illa cognitione pervenit ad cognitionem actus sui: deinde ad cognitionem actus sui, & exinde ad cognitionem speciei & potèntiæ: deinde in cognitionem substantiarum separatarum.

Ad aliud dicitur quod intellectus noster per viam reflexionis potest experiri se habere in se principia actus sui secundi qui sunt potèntiæ, & impressio nes habituales quantum ad cognitionem, an est & quid est. sicut probat S. Thm. de veri. q. 10. ar. 9.

Hoc idem patet per multas auctoritates. b. Aug. prima est. 10. confes. c. 10. In memoria sunt thesauri innumerabilium imaginum, de huiusmodi rebus sensus inuentarum.

Item 12. confes. c. 10. Animo imaginem intuemur corporales. item cap. 16. Cum aliquid intuemur, continuo fit imago eius in spiritu.

Item in epistola ad Paulinum, de videndo Deum. Incorporatas inquit similitudines incorporaliter commendat memoria.

Ex prædictis infero quatuor corollaria. Primum falsè dicit Henricus, quod magna ignorantia, vel incuria fecit credere quod Aug. poneret species.

¶ Secundum, falsa est opinio. Godofredi, qui negat species in intellectu, licet concedat eas in sensu.

¶ Tertium, falsa est opinio. Durandi, qui negat species tam in sensu quam in intellectu, licet coactus ponat eas in organis sensu, vel in spiritibus cerebri.

¶ Quartum, est falsa opinio quorundam terminatur.

terminatarum: sicut Adam & similia negantiu omnino species & glossantes dicta philosophi & Commen. & Augu. contra mètrem eorū dicendo, quod per species intelligunt habitus aut notitias abstractivas vel res extra, ut phantasiatas.

Sciendum quod cum tripliciter formæ esse dicantur in subiecto. In potètia tantum: & sic sunt simul in actu imperfecto, ut cū sunt in fieri: & sic esse possunt simul & in actu perfecto. cūque omnes formæ intelligibiles sint eiusdè generis: quantumcunque res quarū sunt species sint diversorum: omnes in potètia simul esse possunt, & in actu incompleto. Et hoc est species esse in habitu. Sed in actu perfecto plurium specierum simul esse non potest: propter quod realiter distinguitur ab intellectione.

CONCLUSIO V. Quilibet angelus intelligit seipsum per essentiã suam, & non per speciem superadditam. Hanc probat S. Th. prima parte. q. 56. ar. 1. Huius ratio est forma actu intelligibilis per se præsens & unita intellectui: est sufficiens principiu intellectiõnis sui ipsius: nec indiget intellectus alio quo accidente vel aliquo actu primo ad intelligendum eam: sed substantia vel essentia angeli est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Sco. † probando quod essentia angeli non se habeat respectu intellectus eius in operatione qua angelus intelligit se: sicut calor respectu calefactionis se habet ad ignem calefaciẽtem, sicut dicit conclusio prima. Nihil potest esse principium actionis immanentis alicuius agentis: nisi sit in actu per illud. Sed intellectus angeli non est in actu per essentiam suam: ergo maior probatur: quia Philosophus. 2. de aia. † probat quod anima est actus corporis: quia est, quo vivimus, & sentimus. minor quoque probatur. quia est subsistens non enim informat illum: nec aliquam actiuitatem tribuit illi.

Confirmatur per exemplum tuum: quia si calere est actio immanens: impossibile est calere calore alieno.

Respondetur. negatur minor. Ad probationem dicitur, quod licet essentia sit subsistens: est tamè forma intellectus angelici secundum esse intellectuale: licet secundum esse naturale sit oppositum: quia intellectus est accidens essentia.

de veri. q. 8. ar. 6. ad secundum & ad sextum. item. q. 10. ar. 11. item. 4. sen. di. 49. q. 1. ar. 1. & prima parte. q. 12. ar. 1. Al. sumit itaque primò Scotus minore falsam. Secundò falsum est quod forma subsistens non possit esse ratio operandi. Tertiò falsum patet est quod ait: quod nullo modo potest in illo suscipi.

Ad confirmationem dicitur negando similitudinem. Nam inter lignum & calorem nulla esset unio: secus est de substantia subsistente & intellectu. 4. sen. vbi supra.

Sciendum quoque quod Scotus hic arguens contra illam propositionem. S. Th. quod potètia nihil recipit ab obiecto, nisi quandoque sit in potètia, quadoque in actu: deficit in duobus: primò enim falsè imaginatur quod obiectu exteriùs sit immediata causa intellectiõnis. Dicimus enim quod obiectum movet sensum exteriorem immediatè, & ille interior, & ille intellectum. secundò falsè assumit quod obiectum sit causa tam in esse quam in fieri omnium eorum quæ de ipso sunt in intellectu. Non enim species intelligibilis dependet ab obiecto in esse: id est intellectus angelicus, qui semper est in actu respectu sue speciei: nihil recipit ab obiecto, neque actum primum, neque secundum: à specie tamen recipit actum secundum, sed non semper: ab essentia vero semper. de veri. quæst. 8. ar. 6. ad 7.

Potest etiam dici: quod propositio S. Th. vera est de receptione cum motu: & illo modo intellectus angeli nihil recipit ab intellectu, cum intelligit se.

CONCLUSIO VI. Essentia angeli est sufficiens principiu quo angelus intelligit Deum naturali cognitione: nec indiget alia specie superaddita. Hanc ponit B. Th. prima par. q. 56. ar. 3. Huius ratio est. omnis forma intelligibilis actu, aliquid naturaliter representans est sufficiens principiu intellectiõnis illius representati, sed essentia angeli sic se habet respectu Dei. ergo.

Contra arguit Scotus † probando, quod essentia angeli non sit ei ratio cognoscendi Deum cognitione naturali. si angelus per essentiam suam cognosceret sic Deum: sequeretur quod disqueret. quod est contra te. ergo. probatur antecedes.

per

Triplex forma dicuntur esse in subiecto.

Durandus vbi supra.

Triplex medium sub quo: quo, & in quo.

Sco. hic 9.9.

per differentiam quæ est inter imaginẽ representantem, vt cognita est, & illã, quæ non est cognita: sicut est species visibilis in oculo: nam imago nõ cognita representat obiectũ immediatè absque discursu: vt cognita vero cum discursu.

Confirmatur. Nihil potest esse ratio cognoscendi aliquid obiectũ, nisi illud includat virtualiter, sed essentia angeli non includit sic diuinam essentiam. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. ad probationem negatur cõsequẽtia. quia ad discursum propriè dictum nõ sufficit, q̄ vnum cognoscibile cognoscatur per aliud: sed requiritur q̄ prius duratione vnum cognoscatur quã aliud: & q̄ notitia vnus steterit cum nescientia alterius. prima parte. q. 8. art. 3. de veri. q. 8. art. 15.

Cognitio distincta duplex.

Ad cõfirmationem. dico primo q̄ cognitio alicuius distincta est duplex. per facta, & sic totum conceditur, sed non est contra nos: quia non dicimus, q̄ angelus per essentiam suã cognoscat distinctè essentiam diuinam. secunda est notitia imperfecta, sub aliqua tamẽ ratione propria distinctè indicante essentiam obiecti: & de hac notitia negatur maior.

¶ Dico secundo. simpliciter negando maiorem, quia speculum non continet virtualiter hominẽ in speculo apparentem: nec species in memoria reseruata respectu auri continet virtualiter aurum: quibus tamen illa cognoscuntur.

De recordatione post diuinam visionem.

Sciendum q̄ impossibile est ponere aliquam speciem creatam, perfectè diuinam essentiam representatam. de veri. q. 8. ar. 1. licet autem raptus post diuinã visionem habeat penes se aliquas species, quibus recordari potest de obiecto viso sub aliqua ratione distincta: tamen illa notitia non est visio Dei per essentiam, sed cognitio eius quantum ad aliquas perfectiones attributales, & potius an est quã quid est. 1. par. q. 6. 1. 2. ar. 9. ad. 2. & de veri. quæst. 8. ar. 5. ad 5. & 6.

Ex quibus patet q̄ Paulus potius & distinctius recordabatur de rebus visis in verbo quã de ipso verbo: licet non negemus esse possibilem aliquam confusam vel imperfectam recordationem obiecti: quã potius recordatur: quia

erat quã quid erat.

CONCLUSIO VII. Angeli per eandem speciem intelligunt plures quidditates, & quanto angelus est superior: tãto per species pauciores & vniuersaliores intelligit. Hãc ponit. S. Th. 1. par. q. 55. ar. 3.

¶ Huius ratio est. Omnis intellectus quanto est primo intellectui similior: tanto est vnior & simplicior, & p̄ pauca intelligit totum ens intelligibile, sed angeli quanto sunt superiores, tanto sunt primo intellectui similiores. igitur.

Contra primam partem cõclusionis arguit Scotus. ¶ Quicquid est ratio distinctè cognoscendi plura, habet vnum obiectum, in quo perfectè includuntur illa plura. Sed illa vna ratio nõ est vnũ obiectum includens virtualiter omnes alias quidditates secundum suam cognoscibilitatem: ergo maior probatur. Tum à simili: quia essentia diuina ideo representat infinita qui est vnus primi obiecti. Tum quia obiectum est mẽsura cognitionis. & est ei adæquatum: ergo vnum omnia cognoscibilia virtute continens.

Respondeo. negatur maior. Hoc enim non est necessarium nisi vbi talis species vel ratio cognoscendi causatur ab obiecto: sicut cum species intelligibilis hominis representat multa. Secus est de ratione vel specie, quã nullo modo dependet ab obiecto: sed est causa obiecti, vt patet in formis artis. Vel est causata à causa sui obiecti: vt patet in proposito: vel est conficta per intellectum vel imaginationẽ: vt patet de specie montis aurẽi.

¶ Ad primam probationem dicitur quod essentia diuina non includit omnia cognoscibilia per eam virtualiter, sicut patet de negationibus, priuationibus & defectibus. Et dato quod includeret: non est ratio cognoscendi illa: quia continet, sed accidit. Nam eadem species est ratio cognoscendi habitum & priuationem: nec correspondet sibi vnum obiectum primum & adæquatum continens illa duo.

¶ Ad secundam negatur antecedens. Hoc enim non est verum nisi vbi talis ratio causatur ab obiecto. prima parte. quæstione decimaquarta. art. 8. ad tertium.

[Secun

Secundo arguit. Angelus non potest habere vnum actum adæquatum representantem plures quidditates, quarum vna est ratio: ergo nec vna specie potest simul plures quidditates intelligere. consequentia probatur: quia vna ratio habet vnã speciem adæquatam. antecedens probatur: quia ille actus nec intensiue erit adæquatus, quia ei contineret virtualiter actus intelligendi aliarum quidditarum: quod esse non potest. nec extensiue, quia tunc posset simul actu intelligere omnes quidditates. quod non est verum.

Respondeo. negatur antecedens & eius probatio. Nam S. Tho. vbicunque loquitur de ista materia tenet q̄ angelus potest simul intelligere omnia quæ per vnã speciem possunt intelligi. de veri. q. 8. ar. 1. 4. & prima parte. quæst. 5. art. 2. secundo.

His pariter respondetur ad tria obiecta Aureoli contra secundam partem cõclusionis.

Ad repli cam. Dñi Randi.

Sciendum pro responsione ad quandam replicam Durandi contra prædicta q̄ species intellectus angelici quãuis sit vna realiter est de facto propria ratio plurium realiter & specificè vel numeraliter distinctorum. in adæquata cuiuslibet eorum & excedens. esse autem vt vna re & plures ratione nõ in actu sed in virtute in quantum æquipollet pluribus rationibus representatiuis in representando.

Sciendum quoque q̄ magis proprie diceretur q̄ diuina essentia est magis ratio propriorum diuersarum rerum: quã dicatur esse propria ratio diuersorum. Idem dico de speciebus, quæ sunt in intellectu angelico.

Aureol.

Contra arguit quarto Aureolus. Si tua ratio valeret, sequitur quod esset factibilis vnus angelus: qui per vnã speciem omnia intelligeret: aut per essentiam suam. hoc est falsum. ergo secunda pars tuæ cõclusionis est falsa. probatur antecedens. Nam si supremus angelus intelligat per duas species, & fiat alius superior intelliget per vnã, & si fiat iterum alius intelliget per essentiam suam.

Respondeo. negatur antecedens. quia creato angelo superiore: in duplo vel in triplo non oportet, quod omnia à se naturaliter intelligibilia intelligat per

speciem vnã. Tum quia se per essentiam suã cognosceret: reliqua per speciem. Tum quia si sit angelus omnia intelligens naturaliter per essentiam suã & vnã speciem: creatus superior non intelliget sine specie sed intelliget plura sub pluribus rationibus, vel plures quidditates creabiles à Deo: sicut in visione beatifica. Pluralitas enim cognoscibilem est duplex. Quædam specierum specialissimarum vel indiuiduorum. Alia est pluralitas rationum & conceptuum de eadem quidditate cognoscibilem, & per eandem speciem intelligibilem de veri. q. 8. ar. 1. 0. ad secundum. item art. 4. eiusdem. quæst. ad primum.

CONCLUSIO VIII. Intellectus angeli us per eandem formam intelligibilem intelligit naturam communem speciei: & omnia eius indiuidua vel singularia. Hanc ponit. S. Tho. vbi supra. quæst. 57. art. secundo. Huius ratio est. Forma intelligibilis representans actu perfectè ea, quæ pertinent ad naturam specificam rei, & ad indiuiduationis principia, est sufficiens principium cognitionis rei in vniuersali & in singulari. Sed formæ seu species intellectus angeli sunt huiusmodi. ergo.

Contra arguit Sco. ¶ Id quod addit aliquam entitatem super vniuersalem, non est cognoscibile per vniuersalem. Sed indiuiduum vel singulare est huiusmodi: ergo non est cognoscibile per speciem vniuersalem. prima probatur: quia vnumquodque ita se habet ad esse sicut ad cognosci. secunda metaphy. ¶

Secun 2. di. 9. q. 2.

Respondeo. maior est vera de vniuersali abstracto à conditionibus indiuiduantibus. species autem angelica representat non solum naturam vniuersalem: immo & ea quæ accidunt speciei & indiuiduum & ei accidentia. de veri. quæstione octaua. articulo vndecimo.

Tex. 4.

Secundo sequitur quod ratio representans menti angelicæ sit infinitè perfecta: quod est inconueniens: ergo probatur sequela. Nam potest representare infinita. Vbi vero pluralitas numeralis cõcludit maiorem perfectionem, infinitas numeralis cõcludit infinitam perfectionem.

Q. 2. Resp.

Respondeo. Non est inconueniens, quia non est infinita simpliciter, sed quodammodo in representando. de ver. xi. quæstione vigesima. articulo quarto. item tertia parte. quæstione 12. articulo primo.

Tertio. ratio representans vniformis in se & in intellectu nihil representat difformiter: imo nec ideæ diuine, quia naturaliter representant: ergo ratio angelica aut simul representat opposita naturaliter, quantum ad existentiã singularis vel alterum horum. Si primum: ergo semper vtrunque representabit: ergo nunquã angelus alterum eorum determinatè sciet. Si secundum: ergo nunquam representabit aliud oppositum, nec per illam cognoscetur.

Respondeo. species angelica quantum in se est representat vniformiter sed difformiter in diuersis temporibus: nõ autẽ simul. sicut enim representat ipsum singulare, dum est presens: nõ autẽ futurum. ita oppositas condiciones singularis non simul, sed successiue, de veri. quæstio. 8. arti. 12. ad octauum. & 9. ad quintum.

Dico quoque, quod argumentum supponit vel quod intellectus angelicus intelligit componendo & diuidendo: vel quod species angelica sit per modum enunciationis representatiua quod negamus: sed per modum simplicis intuitionis ad modum speculi, in quo videtur Socrates modo sedens, modo stans.

Quarto. Sequeretur quod statim quodlibet singulare existens esset notum naturaliter angelis: neque distantia localis impediret: quod est contra multos, ac præsertim Aug. de cura pro mortuis agenda.

Respondeo. conceditur consequentia: neque distantia localis impedit: & dictum Aug. de anima separata intelligitur non de angelo.

Vltimo arguit. sequeretur quod angelus actu simul intelligeret infinita. quod est inconueniens. Nam si maioris virtutis est simul intelligere plura disparata distincte: ergo infinite infinita.

Respondeo. non oportet quod angelus simul intelligat omnia, quæ per eandem speciem possunt intelligi, nisi sint simul actu. Modò quamuis species angelica extendat se ad infinita in poten-

tia: illa tamen simul nunquam actu intelligeret. quia nec actu simul erunt. Si tamen infinita simul essent: non esset inconueniens, quod ea simul vnico actu intelligeret & vnica specie cum finita tamen efficacia & limpitudine. & ideo tam actus quam species essent solum infinita secundum quid.

Contra eandem conclusionem arguit Aureolus probando quod angelus non intelligit singulare signatum: signando ipsum primo sicut se habet intentione apprehensa ad intentionem: ita potentia apprehensiuã ad potentiam. Sed intentiones vniuersales, & singularis differunt: ergo diuersis potētijis apprehenduntur. scilicet intellectu & sensu quem angelus non habet.

Hanc dicit esse rationem Auer. 3. de anima. cõ. 22. & 23. & dicit eam concludere de omni intellectu creato & increato.

Respondeo. cum falsum sit, quod Deus non intelligit singularia: ratio est sophistica: ideo negatur similitudo: alia nulla potentia apprehensiuã cognoscere possit duo realiter distincta. sed si maior intelligatur debite, scilicet quod distinctio obiectorum in ratione obiecti arguit diuersitatem potentiarum: tunc dicitur quod vniuersale & particulare ad hominem relata exigunt diuersas potētias cognitiuas: non autem relata ad cognitionem angeli, vel Dei. Tum quia in comparatione ad hominem obiectum se habet vt mouens: nõ autem in comparatione ad angelum & Deum. Tum quia intellectus angeli & Dei est superior potentia, sicut sensus communis: quia superior ad plura se extendit.

Secundò. Intellectui repugnat species singularis: ergo repugnat intellectio singularis. antecedens probatur. Species singularis representat, vt hic & nunc: non autem vniuersalis. consequentia quoque patet. quia intellectio aut est species, aut non sine specie.

Respondeo. negatur antecedens. nam licet habeat apparentiam in materialibus: non tamen in alijs. Sequeretur enim quod neque Deus neque substantia separata posset apprehendi in sua singularitate.

Ad probationem dicitur quod spes vniuersalis

salis angelica representat hic & nunc. Si dicatur quod modus operandi sequitur modum essendi: dicitur quod verum est ex parte principij nõ autem ex parte obiecti vel termini: alias sequeretur quod Deus nullum temporale: nullum compositum ac variabile neque posset cognoscere neque producere. de veri. q. 8. art. 11. ad tertium, quartum, & octauum item. q. 2. arti. 3. ad 17.

Sciendum quod angeli cognitione matutina cognoscunt simul infinita singularia: puta infinitas partes continui vel species numerorum. Cognitione autem vespertina cognoscunt infinita non simul sed successiue: nec est inconueniens aliquas perfectiones de nouo in eis aduenire: alias non essent nouæ illuminationes, & reuelationes, quod est erroneum. Nec sequitur, quod sit in eis pena: sed salus & perfectio. Vel forte cognitione vespertina cognoscunt simul & vnico actu infinita materialia. Talis enim infinitas secundum quid eis non repugnat.

Item Arguit, Commen. de somno & vigilia dicit, Intellectus denudatus à materia intelligit naturas vniuersales: & impossibile est quod habeat intentionem indiuidualem omnino: cum non habeat naturam apprehendendi particularem intentionem.

Respondeo. si auctoritati Commen. est standum in hac parte, sensus est quod species angelica non est similitudo indiuiduorum eo modo quo sensibilis & imaginaria, quæ representat indiuiduum præcisè, non autem naturam vniuersalem.

Contra eandem arguit Durandus totaliter in contrarium Aureoli probare volens, quod ista dubitatio quomodo angelus intelligat singularia sit omnino vana: quia vt dicit primum cognitum ab intellectu non est vniuersale sed potius singulare. primo sic. Primum obiectum & omnis conditio obiecti præcedit actum potentie: cum potentia obiectum non faciat sed supponat. Sed neque vniuersale neque conditio vniuersalitatatis præcedit actum intelligendi: quia intellectus facit vniuersale: quia vniuersale est intelligi sine conditionibus indiuiduantibus: ergo vniuersale non est primum obiectum intellectus: neque vniuersalitas est eius per se conditio.

Durandus hic q. 3. De primo cognito.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem cum dicitur quod vniuersale sit ab intellectu, dicitur quod sit ab intellectu agente faciente species representatiuas naturæ sine conditionibus indiuidualibus: cuius actio natura præcedit intellectionem.

Sed contra. omne reale naturaliter representatiuum representat obiectum secundum conditionem realem: sed si datur talis species representat naturaliter: ergo quantum ad conditionem realem: esse autem vniuersale non est conditio realis: sed rationis. ergo.

Respondeo. negatur maior vniuersaliter. Non enim oportet quod species intelligibilis representet omnes reales condiciones rei representatæ: nec ea, quæ sibi accident Singularitas vero accidit naturæ: ideo non oportet quod species representat singularitatem: sed tantum representat materiã sine conditionibus indiuiduantibus: ad quod sequitur ipsam esse vniuersalem.

Sciendum quod vniuersaliter esse in rebus potest dupliciter intelligi. primo modo subiectiue in re extra: & sic falsum: secundo modo quod intentio vniuersalitatatis sit fundamentaliter in rebus extra: & sic verum: quia speciei vniuersali correspondet natura quæ denominatur vniuersalis ex hoc quod sic intelligitur. Potest etiam dici quod vniuersalitas est in re extra, non quo ad esse quod habet extra: sed quo ad esse, quod habet in intellectu.

Secundò. Actio intellectus incipit vbi terminatur actio sensus, sed terminatur ad singulare: ergo incipit à singulari. prima probatur, quia in potentis ordinatis, vbi terminatur actus prioris potentie: incipit actus posterioris.

Respondeo. actus sensus terminatur ad opus phantasiæ & ibi incipit actio intellectus agentis, & terminatur ad speciem vniuersalem; & ab illa incipit agere intellectus possibilis: & sic primo intelligit directe vniuersale & non singulare.

Tertio. Abstractio fit à singularibus tanquam à termino à quo, ergo intellectus prius intelligit singularia. ideo inquit Aristoteles primo. de anima, quod vniuersale aut nihil est aut posterius est.

Respondeo. ab illo termino à quo

Quomodo vniuersale est subiectiue in re.

primo incipit abstractio: non immediate intelligitur ab intellectu: possibile: sed intellectus agens incipit prius agere in phantasma vel cum phantasmate ad productionem speciei vniuersalis.

Demum sic arguit. Singulare magis habet de entitate: ergo est magis cognoscibile: ergo angeli virtus perfecta prius & perfectius cognoscit singulare quam vniuersale.

Respondeo. negatur antecedens: quia vniuersale sumitur à forma: singulare vero à materia: quæ minus habet entitatis. quam forma. Conceditur tamen quod singulare plus extensiuè habet de entitate quam vniuersale: sed non plus de intelligibili: quia singulare non secundum totam suam entitatem mouet intellectum. sic autem mouet vniuersale. prima parte. quæstione octuagesima quinta. articulo secundo ad secundum & quartum. item secundo contra gen. cap. 74.

Sciendum est quod. S. Tho. in quæstione de anima, quæstione quarta. & in prima parte, quæstione septuagesimanona art. 3. probat quod sit necessarium ponere intellectum agentem. Durandus autem primo sententiarum. distin. 3. probare nititur quod nulla sit necessitas ponendi talem intellectum sic arguendo. Si necesse est ponere intellectum agentem: hoc erit propter aliquam eius operationem necessariam ad actum intelligendi. Sed hoc non est: ergo minor probatur. Intellectus agens neque in phantasmata agit, neque in intellectum possibilem. ergo. Quod non agit in phantasmata. sic probat. Si agit, hoc esset vel imprimendo vel aliquid abstrahendo. sed non imprimitur. Tum quia imprimeret tantum virtutem corpoream: cum recipiatur in corpore, quod est phantasma. Sed illa nihil agere potest ad mouendum intellectum possibilem. ergo non imprimitur. Tum quia angelus non potest imprimere formam in materia corporali immediate: ergo multo minus intellectus agens in phantasmata.

¶ Quod etiam non agit aliquid abstrahendo probat illa abstractio aut esset realis aut secundum rationem: non realis quia neque est separatio alicuius realis præexistentis actu: vel edu-

ctio alicuius de potetia ad actum. non enim est aliquid in phantasmatis: quod desinat esse in eis ad præsentiam intellectus agentis. forma quoque educta de potentia materiæ est in educto tanquam in subiecto: & sic rediret primum membrum: sed neque est abstractio rationis tantum: quia omnis actio rationis est cognoscetis circa cognitum obiectiuè. intellectus vero agens non cognoscit phantasmata, nec sua actio est cognitio.

Si dicatur quod intellectus agens nullo illorum modorum agit in phantasmata: sed tantum assistendo: sicut lumen dat colori virtutem mouendi visum: & tamen nihil imprimit.

Contra hoc est mirabile: immo implicat contradictionem, quod det virtutem nihil dando: exemplum autem procedit ex ignorantia: quia non requiritur lumen propter colorem: sed propter medium.

Quod vero non sit necesse ponere intellectum agentem: quia agit in intellectum possibilem probat. ita enim actio nequit intelligi nisi duobus modis: primo quod intellectus agens solus agit: phantasma vero nihil agit aut coagat, sed solum se habeat obiectiuè. secundo quod agens & phantasma se habeant: sic duo agentia imperfecta tamen suppletia vicem vnius agentis perfecti. Primum dici non potest: quia idem manens idem respectu eiusdem semper natum est facere idem: vt patet ex. 2. de genera. ¶ sed intellectus agens est huiusmodi. ergo semper fecit idem. ergo semper intellexit omnia sibi representata: præsertim cum nihil agant phantasmata. Secundum quoque dici non potest: tum quia assumitur quod quæritur scilicet quod sit dare intellectum agentem: tum quia eadem ratione sequeretur dari sensus agens: qui tamen negatur. probatur sequela. nam si non ponitur sensus agens: qui cum obiecto causet actum sentiendi: sic non oportet ponere intellectum agentem: qui cum phantasmate moueat intellectum.

Confirmantur prædicta. quia Augustinus philosophus nunquam legitur fecisse mentionem de intellectu agente.

Respondeo. dico primo quod intellectus agens

agens habet actionem in phantasmata, quæ non est secundum aliquem ex modis positus ab arguente, sed hoc modo, quia est causa quodammodo efficiens, quod phantasmata recepta in potetis in eadem essentia animæ radicata sint virtuosiora, & forte alterius speciei: quæ phantasmata brutorum, in hoc quod sint habilia ad mouendum intellectum, sicut causa partialis & instrumentalis, quod non possent phantasmata brutorum. 1. parte. q. 85. ar. 1. ad 4. & si S. Th. videretur aliter dicere, illud sit textus & ista glossa.

¶ Dico secundò ad assistentiam quod intellectus agens non solù assistit phantasmatis, sed etiam est concausa in eorum generatione quantum ad hoc, quod habeant talem virtutem, qualis dicta est, quæ non est aliud ab ipsis. nihil etiam obstat quod corporeum tanquam instrumentum & concausa concurrat ad productionem speciei intelligibilis, est enim aequaliter eleuatum ad genus intelligibiliu. plusquam species in medio, vel in organo sensus exterioris. Exèplum autem de lumine verum est quantum ad hoc quod sicut est necessarium lumen ad videndum, ita intellectus agens ad intelligendum, 1. parte. q. 79. art. 3. ad secundum 4. sen. di. 1. q. 1. ar. 4. quæstiuicula. 2. Item 3. parte. q. 62. ar. 4. ad primum.

¶ Dico tertio, quod eadem forma secundum idem esse eiusdem speciei, non potest esse in corpore & in spiritu: sed secundum diuersa nihil prohibet. nam S. Tho. in quodam quoli. ¶ dicit quod diuino miraculo potest albedo inesse angelo si separaretur à corpore, substantia etiam separata, licet non possit imprimere aliquam formam spiritualem habentem esse permanentem in corpore: potest tamen imprimere virtutem spiritualem habentem esse intentionale.

¶ Dico quarto, quod illa abstractio est realis per educationem speciei intelligibilis de potentia phantasmatis in actum. Ad improbationem dicitur, quod verum concludere de potentia passiuam modo non oportet, quod forma producta recipiatur in eodem subiecto, in quo erat in potentia actiuam illius, quod autem phantasma sit in potentia actiuam phantasmatis: ostendit S. Tho. 2. contra gen. cap. 77.

¶ Dico quinto, quod intellectus a-

gens de solo non agit in possibilem, sed cum phantasmatis, agens quidem intellectu sicut in principali, phantasmata tanquam instrumentalis causa.

¶ Ad primam improbationem, dicitur quod Ari. & eius sequaces sufficenter probant intellectum agentem, cuius demonstrationem ponit S. Tho. 2. contra gen. 78. item 1. par. q. 79. ar. 3.

¶ Ad secundam improbationem dicitur, negando similitudinem, cuius ostendit rationem S. Tho. de anima. 4. ad 5.

¶ Dico sexto ad vltimam sequelam negando eam: ratio est quia sensibile potest propria virtute causare speciem sensibilem eiusdem generis: phantasma vero propria virtute non sufficit causare formam alterius generis, scilicet speciem intelligibilem vbi 5. ad 3.

¶ Dico vltimo ad confirmationem b. Aug. fecisse mentionem de intellectu agente, non sub his verbis, sed per æquiualentiam, dum asserit & probat, non possumus intelligere aliqua verum nisi participatione luminis diuini. Participatio autem diuini luminis est intellectus agens, sicut ostendit S. Tho. 1. par. q. 12. art. 1. ad 3. item q. 84. ar. 6. item q. 87. ar. 3. & de spiritualibus creaturis. q. 10. ad 8.

¶ Et hæc sufficiant contra proteruam nouitatem Durandi, negantis intellectum agentem.

CONCLUSIO IX. Non omnia illa intelligit angelus simul, & in actu, quorum species apud se habet sed aliqua sic & aliqua non. Hanc ponit S. Tho. 1. parte. q. 85. ar. 2.

¶ Huius ratio est, ea sola conueniunt simul intelligi: quæ eadem & vnica operatione possunt intelligi, sed ea sunt, quæ per eandem speciem intelligibilem intelligi possunt, quia sola ita concipi possunt, vt vnus intelligibile. igitur sola talia conueniunt simul intelligi. maior probatur: quia ab vniuersa potentia non exeunt simul omnino distinctæ operationes naturaliter.

¶ Contra arguit Aureolus, probando: quod angelus simul intelligit omnia, quorum habet species apud se. primo hæc fuit opinio Philosophi & Comen. eodem Auer. teste. 2. eceli. commen. 2.

Respondeo. De verbis Comen. nihil est curandum: quia in materia intelligentiarum pessimè scripsit super 3. de anima

Durandus

De necessitate ponendi intellectum agentem in nobis.

Text. 53.

Quoli. 7. art. 1. ad 7.

Aureol.

anima. & 12. met. si enim sicut sensit philosophus sic esset vt opinatur arguens: multa in fide erronea sequeretur, sicut qd nihil de nouo cognoscit angelus. dictum vero Auer. 2. cœli nihil aliud sonat: nisi qd intelligentiæ nunquam cessant: ab actu secundo intelligendi.

Secundo. Plura simul intelligere, non repugnat potentie intellectiue neque intellectiōis. vna enim intellectio non abiicit alia nisi ratione phantasiæ corporalis, quæ nõ potest simul plura actu phantaliari, phantasia autem non est in angelis. ergo potest omnia simul intelligere angelus.

Respondeo. Dux intellectiōes non simul se compatiuntur actu in eodem subiecto, quia sunt dux formæ perfectæ & completæ eiusdem generis. de veri. q. 8. ar. 14. & ad. 14.

Grego. in 2. dist. 11. q. 1.

Contra eandem arguit Gregorius, primò duplici auctoritate b. Aug. & prima est 4. super gen. ad litera. capit. 34. de paruis, vbi dicit, potentia spiritalis cuncta quæ voluerit simul notitia facillima comprehendit. secunda ibidem c. 36. Omnia inquit simul mens angelica potest, quæ sigillatim per ordinem connexarum caularum sermo distinguit.

Respondeo. qd sensus primæ auctoritatis est secundum b. Tho. de veri. q. 8. art. 14. qd angelus conuertendo se ad vnam speciem potest omnia, quæ per illam speciem cognoscit simul intelligere. sensus vero secundæ est: qd angeli cognitione vespertina omnia genera rerum cognouerunt quæ sex diebus creata sunt, non autem qd simul in eodem instanti actualiter cognouerint: nam de tali similitudine si intelligatur, argumentum militat contra factorem suum.

Sciendū, qd Henricus primo quoli. q. 5. & Bernardus de Gannaco in impugnationibus dactorum locorum: mouet quæstionē, vtrum omnem volitionem præcedit intellectus vel e contra, & determinat qd omnem volitionem præcedit intellectio confusa, vel determinata: non autem oportet, qd omnem intellectiōem præcedat volitio: quia intellectus potest moueri occasionaliter à sensu exteriori s. vero Tho. in q. de malo. q. 6. dicit qd Deus mouet intellectū, & voluntatem, quo ad primum extrinsecum suorum actuum.

Vtrum oem volitionem præcedat intellectus, vel econtra.

Alij.

Arguunt etiam alij, qd sit necesse angelum intelligere omnia ea, quorum ha-

bet apud se species, sic quilibet species causat intellectiōem, si non addit impedimentū. ergo necesse est angelum semper intelligere ea quorum habet apud se species. consequentia nota. antecedens probatur. nam species est agens naturale, & intellectus passiuus naturaliter: & illa est conditio agentis naturalis vt patet nono meta. in angelo quoque nullum est impedimentum.

Respondeo. licet species sit agens naturaliter, & intellectus sit naturaliter passiuus respectu intellectiōis, tamen sunt in potestate nostra, quo ad continuationem actus saltem. Sicut habitus intellectuales in nobis sunt naturaliter motiui, & tamen in potestate nostra est, non semper vti talibus. i. pte. q. 107. art. 1. de veri. q. 9. ar. 4.

Hic apparet mihi bonum recitare quandam distinctionem Bernardi de Gannaco, quam facit in impugnatione. 12. q. 1. quoli. Henrici, vbi exponens dictum b. Aug. 3. de lib. arbitrio dicentis de voluntate nostra, ait, Nisi extrinsecus per sensus corporis moueatur, aut occultis modis aliquid in necessitatem veniat, velle non potest, intellige quia sensus est occasio, & causa qd occurrat aliquid intellectui. Est enim duplex cognitio intuitiua non discursiua, quæ est complexorum primorum principiorum, & discursiua. prima præcedere potest voluntatis actum in generali, & in speciali, secunda sequitur necessariò, hæc ex Bernardo.

CONCLUSIO X. Et vltima. Angelus non intelligit cum discursu. Hanc ponit S. Tho. 1. par. q. 58. art. 3.

Huius ratio est, intellectus qui nõ acquirit scientiã ignori per aliquid prius cognitum non est proprie discursiuus, sed talis est quilibet intellectus angelicus. ergo.

Contra arguit Greg. primò. angelus intelligit vnum post aliud, ergo discursit. antecedens probatur. multas veritates, nunc non cognoscit angelus distinctè quos cognoscet postea.

Respondeo. conceditur totum, sed æquiuocat de discursu. Nam secundum mentem b. Tho. intelligere cum discursu, non est intelligere vnum post aliud, aut vnum per aliud: sed est intelligere proprie aliquid prius ignotum per aliquid notum. prima parte. q. 58. art. 3. ad primum. de veri. q. 8. ar. 15. & ad 6. & 7.

Text. 10.

Grego. in 2. dist. 7. q. 5.

Quid sit intelligere cum discursu.

Per

Per idem patet ad id quod secundo obiicit, quia cognoscit vnum per aliud. Nam cum Deus omnes cognoscit creaturas per suam essentiam discurreret. i. par. q. 14. art. 5.

Tertio contra arguit. Nam per aliqd prius cognitū cognoscit aliquid prius ignotum. quod probat. nam si non cognoscit hoc modo, sequitur qd posita æternitate mundi quilibet diabolus actu cognoscet infinitas veritates, & sic habet infinitas cognitiones specie distinctas aut vnum actum æquiualentē infinitis notitiis, puta infinitas eclipses futuras & infinitas passiones figuræ angularis multiplicabilis in infinitū: hoc est inconueniens, ergo: sequela probatur. nam eas potest cognoscere & non per discursum per te. ergo simul.

Respondeo. negatur sequela. Nam quia angelus omnes eclipses intelligit in eodē principio, scilicet in causa sua: & per eandem speciem intelligibilem: non sequitur qd habeat infinitas notitias specie distinctas: aut vnam æquiualem infinitis: quia non specificantur per intelligibile secundarium, sed per principale.

Dico quoque qd probabile mihi videtur qd angelus cognoscat omnes partes proportionales alicuius continui, & consequenter infinitas species numerorum, & sic obicitur. ergo si vnico actu cognoscuntur distinctè: ille actus æquiualeat infinitis notitiis distinctis. Dicendum, qd ille actus erit infinitus, non simpliciter: sed secundum quid de spiritu. cre. q. 10. ad. 7.

Item arguit contra rationem. S. Tho. sic, non enim fundatur nisi in quadam persuasione. comparationis corporum superiorum ad inferiora: quæ superius improbata est. Item in auctoritate Dionysij. 7. ca. de diu. no. dicentis, qd angeli non congregant diuinam cognitionem à sermonibus diffusis. neque ab aliquo communi ad ista specialia simul aguntur. quæ auctoritas non cogit. quia non loquitur Dionysius secundum statum merè naturalem, sed secundum statum beatificum: vt dicit patere ex contextu. ergo.

Respondeo. supra probatum fuit, qd persuasio. S. Tho. est bona, & sufficienter arguenti eidem contra responsum est supra. glossa vero quæ adducit di-

ctum B. Dionysij, est contra mentem eius: nam expositione autētorum doctorum. B. Dionysij loquitur de notitia naturali angelorum: neque contextus est contra: cum ibi specialiter loquitur de demonibus: fauent his ibidem dicta à Maximo Commentatore & glossa: & sic est finis huius secundæ distinctionis.

DISTINCT. IIII.

Quæritur vtrum angelus potuerit appetere æqualitatem Dei in primo instanti sui esse vel suæ creationis.

F. Iff. Me diolu.

PRO quæstione sit prima conclusio. angelus in solis naturalibus consideratus potest & potuit peccare. Hanc probat. S. Tho. 1. par. q. 63. ar. 1. item. 2. scilicet. dist. 5. q. 1. ar. 1. item de malo. q. 16. ar. 2. ad primum. item 3. contra gen. ca. 108. & 109. Ratio est, omnis voluntas potest non sequi ordinem suæ regulæ in suis actibus, potest peccare. sed voluntas angeli suæ naturæ relicti est hæc. ergo potest peccare. quod de facto peccauerit, testatur Io. 3. cap. ab initio diabolus peccat.

Aureo.

Contra arguit Aureolus probando, quod inconsideratio intellectus non fuit causa primi peccati in voluntate angeli. Primò aut ista inconsideratio fuit à casu: aut ex conditione naturæ: aut voluntate volentis considerare, vt alius non primum, quia peccatum est in agentibus à proposito. non secundū, quia naturalia in eo erant splendidissima non tertium quia prima radix peccati esset ex parte voluntatis, & sic non esset inconsideratio.

Respondeo. dico primò, quod nullum illorum fuit, sed fuit intentia consideratio vel dilectio suorum naturalium: vt dicit. S. Tho. 3. contra gen. ca. 109. cum quo stat qd proxima causa peccati illius, fuerit inconsideratio.

¶ Dico secundò, quod neque inconsideratio neque illa intentia consideratio fuerunt primum peccatum angelici sed causa peccati: vt habet. à S. Tho. de malo. quæstione prima. articulo. tertio. Ex quibus patet: quomodo proxima causa: & radix primi peccati angelici vel humani fuit defectus consideratio.

R nis &

nis & attentionis ad regulam rationis vel diuinæ legis.

Secundò arguit. appetere bonum sub ratione qua est appetibile, non est peccatum, sed angelus appetijt beatitudinem non considerando de gratia: quæ sic est appetibilis: secundum enim Augustin. omnes beati esse volumus. ergo.

Confirmatur. Habere actum circumstantionatum priuatiuè: non est peccatum, sed contrariè: vt velle beatitudinem: non considerando de gratia: nec de opposito, & velle beatitudinem sine gratia contrariè. Sed actus angeli fuit primo modo, ergo prima probatur, aut angelus semper tenebatur cogitare de genere: aut non. si sic: ergo omisit & eius fuit peccatum omissionis. si non: ergo intentum.

Respondeo. negatur maior: quia potest quis peccare appetendo sic boni: quando appetitur contra regulam vel præter regulam rationis & legis diuinæ. naturalis quoque est inclinatio ad appetendum beatitudinem: in communi, non in particulari. quòd vero appetendo beatitudinem possit quis demereri: probat. S. Tho. de veri. quæstio. 22. articulo septimo.

Ad confirmationem, dico primò quòd electio dæmonis fuit indebitè circumstantionata priuatiuè: non autè contrariè, vt probat S. Tho. de malo. quæstione decimasexta. articulo secundo. ad. 7.

Dico secundò, quòd maior est falsa. nam actus carens circumstantiis diuina lege præceptis, cuiusmodi est in proposito: peccatum est. non enim licitum est alicui naturæ intellectuali electiue appetere beatitudinem: non appetendo eam ex gratia Dei tacita vel expressa: vt habes à S. Tho. prima parte, quæstione sexagesimatercia. articulo tertio.

Dico tertio, quòd licet viator non semper teneatur considerare de gratia vel de lege diuina: teneatur tamen de predictis considerare, dum actualiter eligit, & hoc non solum in habitu, sed etiam in virtute, sicut quilibet tenetur omnia in Deum referre virtualiter: vide S. T. de veri. q. 2. art. 1. ad. 2.

Quilibet tenetur omnia in Deum referre

Ex quibus patet, quod quilibet tenetur virtualiter omnia in Deum referre, quod non

potest facere, nisi aliquando seipsum, & omnia sua actualiter in Deum referant, & contraria intentio ex post non interuenierit.

re virtute liter.

Tertio arguit. Est articulus Parisien. intellectu existente in apice rationis, voluntas potest in oppositum. ergo dato, quod angelus summè considerasset de gratia, potuit per voluntatem elicere actum conformem vel disformem.

Respondeo. articuli Parisien. in quantum tangunt doctrinam B. Thomæ, sunt reuocati, potest tamen iste articulus glossari, quoniam intellectu existente in apice rationis, quo ad vniuersalia principia, licet non quo ad particularia, potest in oppositum, vel in apice rationis speculatiuæ non practica, vel in apice rationis per modum consilij & iudicij, non imperij.

Considerato quod inconsideratio angeli accepit rationem culpæ ex hoc quod comitatur electionem, non ex hoc quod præcedit electionem.

Inconsideratio cõcomitatur electionem, habuit rationem culpæ in angelo.

CONCLUSIO II. Diabolus peccando appetit æqualitatem Dei, non simpliciter, sed secundum quid: de malo. q. 16. art. 3. item prima par. q. 63. art. 3. & 4. S. D. vbi supra. ratio, quicunque appetitur habere finalem beatitudinè per virtutem suæ propriæ nature, licet non tantam quantam habet Deus, appetit esse æqualis Deo, & esse vt Deus secundum quid, licet non simpliciter, & in hoc peccat, sed diabolus fuit huiusmodi. ergo.

Contra arguit, probans quod diabolus potuit appetere æqualitatem Dei absolutam. Tum quia voluntas amore amicitia & concupiscentia potest in omne ens. ergo bonum diuinum potuit simpliciter sibi appetere. Tum quia voluntas potest esse impossibile. 3. ethi. quod patet in dænatis, odiis Deum, & appetentibus illum non esse.

Seco. in 2. di. 6. q. 1.

Respondeo. dico primò, quod omnino falsum est, & contra philosophum. 8. ethico. & contra Theologiam, quod voluntas amore amicitia & concupiscentia possit in omne ens.

Dico secundò, quod angelus non posset appetere æqualitatem simpliciter Dei, etiam si sibi possibilis esset, nisi errore præcedente: voluntas vero non est impossibile, nisi imperfecta, quæ vocatur velleitas: quæ est, quando aliquis vult

vult illud, quod estimet impossibile sub hac conditione, si possibile esset: talis autem non est voluntas auersionis vel conuersionis in peccatum & in qua meritum consistit. de malo. q. 16. art. 3. ad. 9.

Dico tertio, quod non est simile in dænatis & angelo peccante. nam damnati ex perturbatione animi odiunt Deum: quæ perturbatione non fuit in angelis ante peccatum.

Aureo.

Ad idè arguit Aureolus primò. quæ intellectus potest representare, voluntas potest velle, sed intellectus potest representare similitatem contradictionis, vt quod esse & non esse sint contradictoria. ergo.

Confirmatur. Tum quia intellectus potest velle, quod duo contradictoria sint simul vera. Tum quia intellectus sequens determinationem voluntatis potest simul componere contradictoria.

Respondeo ex S. Tho. vbi supra, de malo. & est quod maior est vera in his, quæ intellectus potest representare sub ratione boni possibilis, sed quia intellectus non potest representare sub ratione boni possibilis, quod contradictoria sint simul vera: deo nec voluntas potest illud velle.

Ad confirmationem dico primò quod voluntas non potest illud velle nisi quadam velleitate, vt paulò ante dictum fuit.

Dico secundò, quod intellectus sequens determinationem voluntatis, format propositiones imperatiuas vel optatiuas: quæ representare nequeunt contradictoria sub ratione boni vel mali, quia non afferunt rem esse vel non esse, sed potius exprimunt velleitatem: quam respectu impossibilium non negamus.

Secundò arguit. non minus potens est voluntas deliberatiua quam non deliberatiua, sed voluntas non deliberatiua non discreta est impossibile. ergo.

Respondeo. dico primò quòd neutra voluntas potest esse respectu eorum, quæ non possunt sibi proponi sub ratione entis, vel veri vel boni possibilis.

Dico secundò, quòd maior est contra Aristotelem dicentem in 3. ethi. quòd voluntas vt nominat motum absolutum & simplicem voluntatis in

bonum: potest esse impossibile, sed electio non.

Demum arguit idem Aureo. ita implicat contradictionem quòd angelus habeat gloriam à se: sicut quòd sit Deus. igitur propter implicationem contradictionis non oportet ponere quòd angelus non potuerit appetere æqualitatem Dei. antecedens probatur: quia habere beatitudinem à se arguit infinitatem essentia & omnipotentiam.

Idem Aureolus.

Respondeo. dico habere gloriam à se positiuè, ita implicat sicut esse Deum, sed non negatiuè: est autem habere gloriam à se positiuè propria virtute: negatiuè, id est non ab aliquo alio beatificante, non considerando de modo acquirendi illam, quomodo appetit angelus beatitudinem, ex quo sequitur, quòd non appetit se facere impossibile sibi, non enim considerauit.

CONCLUSIO III. Primum peccatum diaboli fuit superbia. Hanc probat S. Tho. 1. parte. quæstione sexagesimatercia. arti. secundo. item. 2. distinctione, quinta. quæstione prima. arti. primo. item contra gen. 3. cap. 108. Ratio est. omnis peccans in volendo inordinatè præesse & non volendo ordinatè subesse peccat superbiæ. sed angelus primo peccans, prædicto modo peccauit: igitur superbiæ peccato peccauit.

Seco. in 2. di. 6. q. 1.

Contra arguit Scotus. primum peccatum angeli fuit maximum, quia irremediabile, sed superbia non est maximum peccatum: ergo probatio mediæ humilitas ei opposita non est maxima virtus. ergo consequentia nota: antecedens probatur: tum quia charitas maior: tum quia amicitia est perfectissima virtus sub iustitia, octauo ethico-rum.

Respondeo. dico primò quòd non oportuit primum peccatum angeli esse maximum secundum suum genus vel speciem: quia post commisit grauiora. vnde ad improbationem negatur consequentia: quia quodlibet peccatum diaboli est irremediabile, quia est extra terminum viæ: vide 22. quæstione centesimasexagesimatercia. articulo tertio. Ex quibus à simili per omnia dicitur quòd primum peccatum angeli non fuit grauissimū simpliciter, sed secundū quod: neque irreparabilitas aut aliquid aliud.

malum inde sequutum arguunt, illud fuisse grauissimum.

¶ Dico secundò, quod superbia est maximum peccatum: vt probat. S. Th. 2. 2. q. 162. ar. 6. Ad improbationem dicitur quod ex parte conuersionis superbia non est maximum peccatum: sicut nec humilitas maxima virtus, sed ex parte auersionis, vt pote alijs peccatis magnitudinem præstans.

Secundò arguit. superbia consistit in irascibili, cuius actus nõ potest esse primus: cum irascibilis sit propugnatrix concupiscibilis. igitur non est primum peccatum.

Respondeo. Superbia sicut & omnis actus irascibilis præsupponit aliud actum non malum, sed bonum de malo. q. 2. art. 1. in diabolo autem præcessit aliquis actus amoris. nam in primo instanti angelus dilexit se naturaliter dilectione: quæ bona erat in se. vnde formaliter respondendo negatur consequentia.

Tertiò arguit. Superbia secundum Augustinum. 14. de ci. Dei: est peruersè celsitudinis appetitus, quæ est respectu aliorum, sed angelus primo appetiit aliquid in ordine ad se: nihil enim est ad alterum: nisi quod prius est ad se. ergo primum peccatum angeli non fuit superbia.

Respondeo. dico primo quod superbia consistit nõ solum in appetendo excessum super alios, imò subducendo se à regula vel obedientia sui superioris, & hoc vel per actuale contemptum regulæ aut præcepti, vel interpretatiuum, quia operatur non attendendo ad regulam superioris, & hoc secundo modo peccauit angelus secunda secundæ. quæstione centesima sexagesima secunda. art. 7.

¶ Dico secundò, quod diabolus appetiit finale beatitudinem per seipsum habere quod est proprium Dei: ex quo sequutum est, quod appetiit aliquem principatum super alia habere.

Arguit quod peccatum angeli, magis reducatur ad superbiam.

Item arguit idem: quod peccatum primum angeli debeat magis reduci ad luxuriam quam ad superbiam.

Primò, primus actus inordinatus voluntatis demoniis fuit velle amicitie respectu sui, igitur non fuit superbia, sed magis ad luxuriam reducitur. antecedens probatur. non fuit velle, et-

go velle. probatur consequentia: quia non est velle nisi respectu velle. quod fuerit inordinatum probatur, quia aut fuit amor amicitie aut concupiscentie, quolibet autem horum ordinato: alius est ordinatus, quod vero fuerit respectu sui, probatur. non fuit respectu Dei, quia non potest Deus inordinate amari ex intentione amicitie, non respectu alicuius alterius à se. Tum quia inclinatio naturalis magis inclinat in se. Tum quia non videtur aliquid aliud intensius intellexisse. ergo: consequentia vero prima probatur à simili. Nam peccatum quo quis inordinatè delectatur in speculatione geometriæ, reducitur ad luxuriam.

Respondeo. Primus actus angeli fuit velle: qui simul fuit amor concupiscentie respectu beatitudinis quæ sibi optauit indebito modo fuit etiam amor amicitie respectu sui in quo, quia non se subiecit vt debuit: superbiuit. quod vero eodem actu possint prædicta duo diligi: ostendit S. Th. prima secundæ quæstione vigesima sexta. articulo. quarto. item primo contra gen. capitulo nonagesimo primo.

¶ Dico item ad probationem consequentie falsum esse quod delectatio inordinata speculationis geometriæ reducatur ad luxuriam, sed est peccatum curiositatis sicut docet. S. Th. 2. 2. quæstione centesima sexagesima septima. articulo. 1. & 2.

Secundò arguit. eiusdem rationis est amare alium inordinate & se, sed amare alium inordinate reducitur ad peccatum luxuriæ, & non superbiam. ergo.

Respondeo. dico primo quod peccatum est superbia cum quis se subducit à regula superioris inordinate se amando vel inordinate appetendo: quæ excedunt naturæ suæ facultatem: sicut si rusticus appetat regnum vel papatum sibi sine alia dispositione media vel meriti.

¶ Dicitur secundò, quod amare proximum propter turpem contactum reducitur ad peccatum luxuriæ, sed concupiscere bona proximo excedentia naturam sine meritis, ad superbiam spectat.

Tertiò arguit. cum primum peccatum angeli fuerit velle: aut ergo velle

amicitiæ vel velle concupiscentie. si velle amicitie: probatum est: quod ad luxuriam pertinet. si velle concupiscentie: igitur concupiscendo beatitudinem eodem modo peccauit. quod probatur. Tum primo: quia primum concupiscere beatitudinis inordinatum aut processit ex affectione iustitiæ: aut commodi: primum esse non potest in nullo peccato, secundum autem ad luxuriam spectat. Tum secundò, quia primum velle beatitudinis aut fuit amore honesti, aut vtilis, aut delectabilis. si primo modo, non peccasset: secundo modo non potuit esse primus amor: tertio modo ad luxuriam reducitur. Tum tertio: quia potentia appetitiua consequens in actu apprehensuræ, primo appetit delectabile conuenientissimum. Tum quarto: quia illud appetitur à voluntate non regulata: quod si esset solum appetetur, hoc autem est delectatio. ergo.

Respondeo. dico quod primum velle siue amicitie suæ concupiscentie nullo modo potuit ad luxuriam pertinere. neque inordinata concupiscentia beatitudinis potest ad luxuriam pertinere: sed inordinatus appetitus rei delectabilis secundum tactum tantum ad luxuriam spectat.

¶ Dico pariter: quod sicut ordinatus appetitus beatitudinis, pertinet ad virtutem spei. 2. 2. q. 17. ar. 2. ita inordinatus appetitus beatitudinis pertinet ad vitium presumptionis: quæ oritur ex superbia vel inani gloria.

CONCLUSIO. IIII. Angelus malus non peccauit nec peccare potuit in primo instanti suæ creationis. Hanc probat. S. Th. 1. par. q. 63. art. 5. item. 2. sen. dist. 5. q. 1. art. 1. item de malo. q. 16. arti. 4. Et quia hanc conclusionem aliter probat in summa: aliter in scripto: aliter in de malo: videtur mihi quod prima & vltima probatio sint potiores: ideo illa relicta prima probatio potest sic formari. nulla operatio angelica cuius causa principalis est Deus & naturaliter indita à Deo habet rationem peccati: sed prima operatio angelica est naturaliter indita à Deo: igitur maior nota est: sed minor probatur: quia prima operatio angelica est: quæ se conuertit ad naturalem sensum: cognitio nem & affectionem: vt deductum est.

illa autem indita est à Deo. igitur &c. & sic tertia probatio declarat primam.

Aureo.

Contra hanc conclusionem diuersimodè à diuersis arguitur: & primo quidem contra illam Aureo. in quocunque instanti sunt omnes causæ alicuius actus: potest elici siue circumstantia: sed in primo instanti fuerunt omnes causæ quæ sunt necessariæ ad actum circumstantiatum. ergo potuit elici sine circumstantia debita: ergo peccare. probatio mediæ quia in primo instanti habuit intellectum obiectum præsens & voluntatem.

Respondeo. negatur maior. nam positus causis motus localis in aliquo instanti: non sequitur quod in eodem possit esse motus localis: sed post item posita causa generationis ignis: in eodem instanti non ponitur ignis: immo nec immediatè post illud instans propter alterationem præuiam necessario.

¶ Dico vltimus, quod licet in primo instanti angelus habuerit causas meriti vel demeriti, tamen secundum suam naturalem potentiam non poterat moueri in actum meriti vel demeriti: nisi prius moueretur ad actum naturalem: in quo meritum nec demeritum consistit. de malo. quæst. decima sexta. arti. quarto ad tertium.

Ad idem arguit ibidem si angelus non potuit peccare in primo instanti, aut fuit quia: primus actus naturæ imponitur producenti, aut quia terminuarum mutationum scilicet creationis & auersionis non possunt esse simul. aut tertio, quia in primo instanti non potuit habere actum elicutum à deliberatione precedentem: aut quia actus, qui elicitur in primo instanti, non elicitur liberè: sed contingenter, sed propter nullum istorum est. ergo. maior patet ex communiter opinantibus circa istam materiam, quorum omnes aliquam dictarum rationum assignant. ergo. minor probatur: nam primo maxima illa est vera de actu necessario, concomitante naturam non libero. Non etiam secundum obstat quia termini duarum mutationum etiam inuicem ordinatarum. possunt esse simul tempore, & si non natura, vt creatio & illuminatio solis. Non tertium, quia non constat si ei fuisset reuelatum.

rum principium quin potuisset in eodem instanti inferre conclusionem circa supernaturalia, cum simul tempore principium & conclusio cognoscatur. Non quartum, quia ponere quod potentia sit simul tempore cum actu non aufert libertatem actus: quia aeternaliter Deus liberè prædestinavit.

Respondeo propter primam rationem & improbationem dicitur quod illa est vera propositio non solum de actu qui necessariò concomitatur naturam: sed etiam de actu naturali: qui naturali ordine præcedit omnes alios actus naturæ vt. S. Tho. vbi supra ad tertium.

¶ Dico etiam, quod cum in angelis sit dilectio naturalis & electiua: naturalis necessariò præcedit electiuam & est eius principium, quia quod pertinet ad naturam: habet rationem principij, prima part. q. 60. artic. 2. & quia angelus in primo instanti habuit actum naturalem: ideo non potuit esse malus: quia à Deo.

Sed contra arguit probans: quod in primo instanti potuerit habere actum elicivum: quia pro quocunque instanti potest poni causa libera, potest agere: sed in primo instanti ponitur angelus, qui est causa libera, ergo.

Respondeo. negatur maior. quia oportet actum electiuum præcedere naturalem.

Grego. Ad tria obiecta Gregorij patet solutio per dicta: ideo illa missa facimus.

Sciendum verò quod licet b. Augustinus de ciui. dei. ca. 14. dicat quod ponentes diabolum peccasse in primo instanti suæ creationis, non incidant in hæresim Manicheam: non tamen negat quin incidant in alios errores: puta quod bonus Deus sit causa principalis actus peccati & inclinè creaturam ad actum vitiosum: & hæc hæresis differt à prima.

Durand. Arguit quoque hic Durandus contra ratione factam à S. Tho. in 2. quod deficient. & quia nos in superioribus diximus non esse perfectam: ideo decurrit sed non offendit.

Arguit idem contra ratione S. Thomæ in prima parte. verum inquit est quod actio que simul esse incipit: est ei attribuitur agenti vel generanti: & eadem imputatur: in his quibus non est

principium actiuum sed passiuum: non liberum sed naturale sicut patet quod actus ignis attribuitur igni vt illuminatio: quia ibi est principium actiuum: motus autè grauium, quia ibi est principium: passiuum attribuitur generanti. Item non est vera in principio libero passiuo, ergo.

Confirmatur. Si prima actio, quæ incipit cum esse rei attribuitur generanti: ergo etiam omnis similis, ergo angelus nunquam poterit peccare.

Respondeo. dico quod qualibet actio naturalis. & competens. naturæ retorquetur in auctorem naturæ: qui dedit talem inclinationem siue dederit principium actiuum: siue passiuum, & immo plus si dederit vtrumque.

Ad confirmationem negatur consequentia. Tum quia aliqua volitio est naturalis & aliqua electiua. Tum quia vna volitio est respectu finis, & alia respectu mediorum: & sic non sequitur quod sint eiusdem rationis.

C O N C L V S I O . V . Angelus malus statim post primum instans suæ creationis peccare potuit & peccauit de facto. Hanc probat prima parte. q. 63. art. 6. dicit Ratio. angeli mali in tertio instanti vel morula dånati fuerunt propter aliquod peccatum præcedens: igitur peccauerunt in primo instanti vel secundo. sed non in primo: igitur in secundo. antecedens probatur quod ad primam sui partem: quia boni angeli in tertio instanti beatificati sunt propter meritum præcedens. Igitur mali in eadem miseriam dånationis incurrentur. Sed quo ad secundam partem patet ex conclusione.

Contra arguit Scotus quod mali angeli peccauerunt priusquam fuerunt in termino: ita quod ibi fuerunt tres vel quatuor morulæ. Omnes angeli creati sunt vniformes, & in secunda morula aliqui meruerunt & aliqui demeruerunt, & in tertia omnes fuerunt in termino: igitur ibi oportet ponere tres moras. antecedens probatur supponendo aliquas propositiones. Prima merentes vsquo ad nunc præmiati: in illo nunc fuerunt præmiati. Secunda in angelis meritum præcessit ad ratione præmium. Tertia, tota mora via præfixa angelis erat æqualis in omnibus. Quarta, quando

Scotus in 2. sent. distinct. 5.

quando boni vltimatè meruerunt, tunc mali demeruerunt. Quinta, omnes creati sunt vniformes. Sexta, omnes angeli aliquando fuerunt in gratia. His concessis sequitur, quod sit ponere tres morulas. prima in qua omnes fuerunt in gratia. secunda in qua meruerunt, vel demeruerunt. tertia, quando isti & illi sunt præmiati.

Respondeo, dico primò, quod difficile est sustinere, quod angeli in primo instanti proprie meruerunt. Tum quia prima facie videtur, quod non potuerunt peccare per auersionem à Deo. Tum quia videtur implicatio in dictis S. Thomæ. Nam de malo. q. 16. art. 1. ad 14. dicit, quod angelus in primo instanti non se rebatur in Deum vt est auctor gratiæ. Idem ad 15. Item ibidem ad 22. innuere videtur, quod angeli mali nunquam meruerunt. item in prima parte. q. 63. art. 6. innuit, quod boni angeli ceperunt mereri in secundo instanti. Item in prima parte. q. 64. ar. 2. dicit, quod voluntas angeli cuiuscunque adhaeret, immutabiliter adhaeret, & sic nunquam auersus fuisset à Deo.

¶ Dico secundò propter præfata, quod prima facie videtur dicendum, quod angeli solum dilectione naturali in primo instanti dilexerunt Deum: non autè dilectione electiua in qua consistit meritum. & ad dictum S. Thomæ in prima parte. q. 63. ar. 3. ad quartum. dicitur, quod angeli in primo instanti meruerunt merito potenciali, vel virtuali, vel habituali, vel interpretatiuo: sicut de paruulis nouiter baptisatis: non autem meruerunt merito actuali, vel elicitiuo: & secundum hoc diceretur, quod diabolus non est auersus ab eo, quod electiue dilexit, quia in secundo instanti inordinatè se dilexit.

¶ Dico tertio cum his, quod difficile est S. Thomam posse saluare, quod angelus in primo instanti Deum electiue dilexerit: & quod in secundo instanti fuerit auersus: forte potest dici, quod duplex est dilectio electiua. Dei. prima pure naturalis. alia per gratiam Dei. à prima nunquam potest auerti. à secunda vero potest auerti dum est in via.

¶ Dico quartò respondendo obiecto, quod omnes illæ propositiones sunt probabiles.

Sciendum, quod si quis ad litteram vellet sustinere verba S. Thomæ in prima par-

te, quod diabolus meruerit beatitudinem in primo instanti. Et in secundo peccauit, & statim miser factus est, debet negare primam propositionem Scoti, concedendo, quod angelus simul erat in termino viæ & merebatur, vt dicit S. Tho. in quolibetis. Itaque inter creationem angelorum & confirmationem, vnica tantum morula ponenda est.

Item arguit Scotus, quod secunda mora non fuerit indiuisibilis: tum quia peccauerunt mali angeli pluribus peccatis diuersæ speciei. tum quia vicerunt præmium boni. Apo. 10. Et hoc non nisi post peccatum malorum. Non enim tentauerunt bonos, nisi post peccatum.

Respondeo. dico primò, quod secunda mora fuit indiuisibilis ad hunc sensum: quia non fuit in ea prius & posterius, licet fortè coexisteret alicui parti temporis diuisibilis in infinitum: & potuit esse quod vnicus actus peccati fuerit superbia, inuidia odij, & præsumptionis, sicut etiam contingit in nobis: si autem diuersos actus exigebant, non fuerunt in instanti, neque fuerunt demerita sed penæ.

¶ Dico secundò, quod tentatio malorum & victoria bonorum, potuit esse in eodem instanti: & de hoc S. Thomæ. prima parte. q. 63. art. 8. ad primum. Vnde patet, quod in eodem instanti in bonis angelis ista tria fuerunt simul, sancta electio per conuersionem in Deum, tentationis auditio, ac eiusdem respuitio. In malis vero tria proportionabilia, in quibus fuit proprietas & posterioritas naturæ non temporis.

Contra eandem conclusionem arguit Grego: quod angelus non peccauit statim post primum instans: primo. Angelus in primo instanti fuit in gratia, igitur & in secundo probatur consequentia: quia non est dare vltimum instans, in quo fuerit gratia in eo.

Respondeo, negatur consequentia. & ad probationem dicitur, quod licet non sit dare vltimum instans rei permanentis loquendo de instantibus temporis: cõtinuè, est tamen dare vltimum instans temporis discreti.

Secundò, hæc propositio dicta à S. Thomæ. Angelus malus in primo instanti habuit aliquem actum libere arbitrij: est impossibilis hinc, Angelus fuit tunc beatus: ergo probatur impossibilitas. Nam ille aut suo meritorius: & sic

Scotus.

Gregor.

tunc beatus, aut demeritorius: & sic nō fuit in gratia. Et ita dictis ei? repugnās.

Respondeo, negatur illa consequentia. fuit meritorius: ergo beatus, quia via angelorum ex duobus instantibus constituitur & durabat per illa.

Secundō arguit. Angelus non peccavit in primo, ergo intercidit mora inter primum instans & peccatum eius, probatur consequentia. quia inter quolibet dup. instantia cadit tempus medium.

¶ Si dicatur, q̄ inter instantia temporis continui cadit tempus: non autem discreti.

Contra. Cum possibile fuerit, tunc fuisse tempus cœli continuum, aut ergo angelus peccans fuit in eodem tempore continuo: sicut quando fuit creatus, aut in alio. si in eodem, ergo in eodem instanti fuit creatus & fuit malus & non malus si in alio: ergo inter duo instantia temporis discreti cadit tempus medium.

¶ Item pariter posset dici, quod si angelus habeat aliquam novam notitiam modo: quod habet eam statim post instans creationis suæ: quod nullus diceret.

Respondeo. dicitur quod responsio data est bona. & est S. Thom. in prima parte.

¶ Ad primam improbationem, dico primo, quod instantia temporis discreti & continui sunt improporcionabilia: quia licet utrunque instans pariter sit indivisibile, instans tamen temporis discreti potest coexistere vni. longo tempore, & vni instanti temporis continui.

¶ Dico secundō, quod fuit in alio & alio instanti continui temporis: nec sequitur, quod ibi intercidit tempus medium: quia primum instans in quo fuit creatus correspondere poterat alicui instanti temporis continui: instans vero in quo peccavit correspondere poterat temporis communi sequenti.

¶ Ad secundam dico, quod multæ intercederunt operationes angelicæ post primam, q̄ illa notitia non potest dici esse statim post instans creationis. Si tamen prima operatio angelica fuisset vsque ad illam continuata: non esset inconueniens: illud concedere. & sic est finis huius quarte distinctionis.

DISTINCTIO V.

Irca distin. quintam Quæritur, virum angeli in primo instanti suæ creationis fuerint beati.

F. Isidorus
Mediol.

CONCLUSIO I. Angelus in primo instanti suæ creationis fuit beatus beatitudinē naturali, nō autem beatitudinē supernaturali. Hanc probat sanctus Tho. prima parte. q. 62. articulo primo. item 2. sent. distin. 4. q. 1. ar. primo.

¶ Ratio huius est duplex pro duplici parte conclusionis. Primo: prima potest sic argui. corpora cœlestia in sua prima creatione suam naturalem perfectionem habuerunt, ad quam virtute suæ naturæ pertingere possunt, igitur & angeli. antecedens & consequentia probantur per dicta. in vltima q. 3. dist. huius secundi.

¶ Pro secunda parte potest sic argui. Finis vltimus naturæ angelicæ non debuit angelis concreari, nec fuit eis creatus. sed beatitudo supernaturalis est vltimus finis naturæ angelicæ: igitur, &c. maior patet. quia ad talem finem naturalis peruenit: per meritum & operationem gratuitam. minor est nota.

CONCLUSIO II. Angeli suam beatitudinem supernaturalem meruerunt, quod meritum præcessit non solum naturæ: sed etiam tempore. Hanc probat sanctus Thom. prima parte. q. 62. art. 4. Ratio pro prima parte conclusionis est. quicunque per suam operationem est attingens finem excedentem virtutem operantis potius meretur, q̄ efficiat finem. Sed angelus est huiusmodi. ergo. pro secunda parte conclusionis ratio est: quia meritum non sequebatur premium, nec fuit simul cum premium. duratione.

Sciendum, quod licet eandem conclusionem ponat in 2. dist. 5. q. 2. arti. 2. & in quodam quolibeto, tamen differt in modo ponendi, quia ibi ponit quod in angelis meritum non præcessit premium tempore. sed natura. sed quicquid dicat in secundo, & in illo quolibet. probabilius videtur, quod dicitur in prima parte: quia mirabile videtur, quod aliquis mereatur id quod habet actu completo & perfecto.

CONCLUSIO III. Possibile fuit angelum mereri suam beatitudinē in primo instanti suæ creationis.

vel.

vel statim post primum instans. Hanc probat S. Tho. de veri. q. 29. art. 8. item in 3. sen. di. 18. q. 1. ar. 3. Ratio huius est si angelus bonus in primo instanti suæ creationis nulla perfectione ad agendum necessaria caruisset, & nullum impedimentum meriti habuisset, & actum dilectionis Dei super omnia indiuisibilem non successiuum eliciuisset, ipse in primo instanti meruisset, sed totū antecedens illius conditionalis fuit possibile. igitur & consequens.

Pro secunda parte sic specialiter arguitur. Angelus malus qui non peccauit in primo, peccauit in secundo. igitur a simili. Si bonus angelus non meruisset in primo instanti potuit mereri in secundo.

CONCLUSIO III. Angelus bonus post primum actum charitatis, quo beatitudinē meruit, beatus fuit beatitudine vltimata & supernaturali. Hanc ponit S. Tho. prima parte. q. 62. art. 5. Ratio huius, sicut angelus habet ex sui natura ordinem ad perfectionē naturalem: ita ex merito habet ordinē ad gloriam, sed statim habita natura, habuit perfectionem naturalem. igitur post meritum habuit beatitudinem supernaturalem.

Verum contra tria fundamenta quę tenentur in præfatis conclusionibus multipliciter obicitur. Primū fundamentū est, possibile est naturam rationalem vel intellectualem, puta angelum vel hominem posse elicere actum liberi arbitrii in instanti, & posse mereri in instanti.

Contra arguunt quidā angelici quos recitant Adā, & Grego. primo si sic, ergo aliquis potest peccare in primo instanti sui esse, quod est falsum, quia iustitiam amittere nō potest. quod enim est dum esse necesse est esse.

Respondeo. Dico primō, q̄ illa propositio. Nullus potest mereri in aliqua mensura, nisi possit in illa, & pro illa iustitiam amittere, est simpliciter falsa, quia tunc nullus existens in charitate pro mensura, qua est in charitate, posset mereri, quia non potest iustitiam perdere, quia omne, quod est, dum est, necesse est esse.

¶ Dico secundō, q̄ illa propositio, si quam habet apparentiā veritatis: oportet q̄ intelligatur de impossibilitate operata necessitati absolute vel necessitati

coactionis, non autem de impossibilitate opposita necessitati ex suppositione. Hęc pariformiter habentur ex dictis S. Tho. in 3. di. 12. q. 2. ar. 1. & de veri. q. 29. ar. 6.

Secundō: quia si sic, addito casu possibili, sequeretur q̄ aliquis inuitus peccaret, puta tempore intermedio inter instans, quo non diligit Deū, & instans quo elicit actum dilectionis.

Respondeo. operationes angelicę mensurantur instanti temporis discreti, non autem temporis continui. Talis autem temporis discreti instantia sine quocūque medio tempore inuicem sibi succedere possunt.

Tertiō arguunt. si sic: sequeretur q̄ duo possent esse merita æqualia omnino, quorum vnum est in tempore, & aliud in instanti, hoc autē est inconueniens, qm̄ nihil prodesset continuatio meriti. consequentia probatur. Mereatur enim duo: vnum in instanti, & aliud in hora merito duplo ad meritū in instanti. Mereatur quoque tertius merito per dimidiam horā, & ita sub duplo merito secundo: ergo equali merito in instanti.

Respondeo. dico primo, q̄ applicando ista ad intellectum angelicum, erratur: quia operatio angelica non mensuratur tempore continuo: nec illius instanti, vt alias dictam est.

¶ Dico secundō, negando illud esse inconueniens. Ad probationem dico, q̄ aliqua continuatio meriti prodest. Nā continuatio, quæ non est ex libertate, & scientia non prodest. Prodest inquam, quia non minus meretur continuans meritum sic per horam, quia frequenter eliciens cæteris paribus, & interrumpendo exponeret se periculo non tam cito refumendi.

Item arguunt, si sic, sequitur, q̄ secundum legem communem posset quis iuste puniri pro finitis peccatis venialibus plusquam pro maximo mortali facto in eodem tempore, quia pro veniali vnius instantis debetur aliqua poena, & illa non exceditur infinite à poena debita mortali. igitur totiens poterit peccare venialiter, secundum multitudinē finitam æquē grauitur.

Respondeo. dico primō, q̄ puniri grauius potest accipi, dupliciter intensiue, & extensiue.

S. ¶ Dico

¶ Dico secundò, ex S. Th. in prima se-
cundæ. q. 88. ar. 4. q. pœna debita mor-
tali intensiue proportionabilis est debi-
tæ veniali, quia non excedit in infinitū.
Possent ergo tot committi venialia q̄
pœna ignis eis debita intensior esset
quàm debita mortali alicui, licet extē-
siue nunquā proportionetur, sed in in-
finitum excedit extensiuā, quia se ha-
bet sicut perpetuum ad temporale.

Secundum suppositum est. Possibile
est formam quæ non est in hoc instan-
ti, secundum se tota, nec secundū par-
tem, produci immediatè post hoc in-
stans: pura visionem vel volitionē. An-
gelus enim non peccauit in primo in-
stanti, sed immediatè post primum in-
stans.

*Adam 1.
sent. dist.
10. q. pri-
ma.* Contra hoc arguit Adam primo. Si
sic igitur aliquod instans esset imme-
diatum instanti, quod est inconueniēs.
ergo.

Respondeo. dictò primò, hæc argumē-
ta tria supponere falsa, & contra doctri-
nam S. Tho. Primò enim supponunt q̄
omnis volitio, secundū se tota simul pro-
ducta, mensuretur instanti temporis
continui.

Secundò, quòd in nullo tempore in-
stans instanti succedit sine medio.

¶ Tertio, q̄ nullius rei permanentis
sit dare vel possit dari vltimum esse sui
esse, loquendo de quocunque instanti
& cuiuscunque temporis.

¶ Dico secundò ad hoc primum, an-
tecedens esse verum, & consequens
quoque gratis sibi concedi, licet conse-
quentiam ex fundamentis suis nunquā
probauerit. Cum per instans non intel-
ligat aliquod indiuisibile in tempore,
nec aliquam mensuram indiuisibilem,
sed fieri in instanti intelligit, q̄ aliquid
sit totum simul, & non per partem an-
te partem.

*Tex. com.
11.* Secundò Aristò. 8. phys. inquit. Nō
est dare vltimum instans rei permanē-
tis in esse. igitur non est dare pari ratio-
ne vltimum indiuisibile, in quo res ali-
qua, & quælibet eius pars non sit.

Respondeo. propositio Philosophi
vera est vbi inceptio vel definitio rei
habent essentialē, & necessarium or-
dinem ad aliquem motum vel muta-
tionem successiuam, & per consequens
in operationibus angelorum, quæ sunt
suprà motum continuum, & tempus

consequens illud: talia locum non ha-
beat.

Tertium suppositū est. Angelus pōt
subito cessare ab actu suo vel subito su-
spendere actū suum, sic q̄ modo habet
aliquem actum voluntatis, & nunquā
habebit post illum nec aliquem eius.

Contra arguit Adam, † cuius argu-
mentum prætermittimus, quia eorum
solutio patet per prædicta. Fundantur
enim in falso, scilicet q̄ impossibile sit
indiuisibile sequi aliud indiuisibile si-
ne medio, in quocunque tempore. Hoc
enim non est impossibile in tempore
discreto.

DISTINCT. VI.

Circa sextam distin. queritur.
Vtrum angelus possit moueri
localiter.

PRO quæstione sit hæc
prima conclusio. Nec angelus nec ali-
quod corpus potest seipsum mouere
localiter, vt propriè, & per se mouens,
& per se motum localiter. Hæc probat
vniuersalius S. T. primo contra gen. ca.
13. Item in prima parte. q. 2. ar. 3. huius
ratio est. Nihil idem est simul actū, &
potentia respectu eiusdem. Sed omne
quod mouetur, in quantum huiusmo-
di, est in potentia: quia motus est actus
entis in potentia, secundum q̄ huius-
modi: omne autem quod mouetur in quā-
tum mouet, est in actu, quia nihil agit,
nisi secundum q̄ est in actu. ergo nihil
est respectu eiusdem mouens, & motū,
& sic nihil mouet seipsum.

Contra arguit Scotus, q̄ idem possit
mouere seipsum primo: voluntas mouet
seipsam, in quantum est libera, &
mouetur à seipsa in quantum est rece-
ptiua: ergo.

Respondeo. Voluntas quo ad primū
actum volendi mouetur ab extrinseco
motore, scilicet Deo. prima secundæ. q.
9. arti. 4. Et ex hoc mouet se ad aliud.
Vnde non secundum idem mouet, &
mouetur.

Secundò, intellectus mouet informa-
tus notitia simplici, & mouetur quo ad
notitiam declaratiuam. ergo.

Respondeo. intellectus ab extrinse-
co habet q̄ moueat, ex sua vero poten-
tialitate q̄ moueatur, & sic, secundum
aliud mouet, & secundū aliud mouetur.
Tertio.

*Adæ pri-
mo sen.
di. 10. q. 1.*

*F. I. I. I.
Mediola
nensis.*

Tertio. intellectus agens mouet pos-
sibile.

Respondeo. nihil infertur contra cō-
clusionem.

Quartò. principia essentialia respe-
ctu propriæ passionis efficiunt, & reci-
piunt: ergo mouent & mouentur.

Respondeo. propria passio effluit à
subiecto non per transmutationē pro-
priè dictam, sed per quamdam natura-
lem consequentiam. prima parte. quæ-
stione septuagesimalseptima, articulo
sexto.

Quintò. non necesse est mouens, &
motum distingui loco vel subiecto: er-
go idem potest mouere seipsum. ante ce-
dens probatur. Quia alias si ponatur
ignis inexistens aque, sicut angelus po-
nitur simul cum cælo: non calefa-
ceret.

Respondeo. negatur consequentia:
quia oportet q̄ mouens, & motū distin-
guatur, quo ad principium quòd motio-
nis actiua, & quòd ad principū quòd mo-
tionis passiuæ, licet possit esse idem sup-
positum, quòd mouet, & mouetur, siue
illa duo sint diuersæ partes quidditati-
uæ, siue quantitatiuæ siue diuersæ for-
mæ accidentales, quarum vna sit mo-
uens, & alia mota.

Sextò. animatum mouet se motu au-
gmenti. ergo.

Respondeo. non mouet se per se pri-
mo, quia vna pars eius est mouens, &
alia mota. vel saltem anima est princi-
pium quòd vt in vegetabilibus.

Vltimò. aqua calida frige facit se-
ipsam: ergo idem mouet seipsum.

Respondeo. eadem hæc est difficul-
tas cum modo quo graue, & leue inani-
matum mouetur ad locū sibi connatu-
ralem: ideo solura vna, soluitur alia. Di-
citur ergo, q̄ sicut in motu naturali gra-
uium, & leuiū principium, quòd est ge-
nerans, sed quo est forma specifica, ita
in proposito, & de istis latius dicitur in
sequentibus.

Contra quoddam dictum possum
ibi, scilicet quòd grauia, & leuia non
moueantur à seipsis, sed à suo generan-
te, arguit Grego. primo. Si contingat ali-
quod graue generari in aère, tunc illud
generans, aut erit cælum, aut aër: sed à
neutro istorum mouetur: ergo non mo-
uetur à generante. Quòd non mouea-
tur à cælo probat. Tum quia sequere-

*De redi-
tione a-
qua cali-
de.*

Grego.

*De motu
grauū,
& leuiū.*

tur, quòd quanto graue esset magis
elongatum à cælo: tanto tardius de-
scenderet, quòd est falsum. probatio se-
quelæ, quia quanto magis distat motū
à motore: tanto minus potest super il-
lud. Tum quia sequeretur, quòd non
velocius descenderet graue maius quā
minus eiusdem rationis, & similiū di-
spositionem. Probatio sequelæ. Mobili-
bus enim se habentibus merè passiuè,
& in eadē dispositione, nunquam ma-
ius transmutatur ab eodem agente na-
turali citius quàm minus.

Has duas rationes inquit Greg. esse
Auer. primo cæli. com. 85. Item philo-
sophi ibidem. Tum quia si grauia mo-
ueantur à cælo, aut per impulsionem
vel expulsionem, & leuia per attractio-
nem, sicut patet ex eorum descriptioni-
bus. 7. phy. text. 10. & si sic, sequeretur,
quòd quando cunque graue mouere-
tur, & descenderet, cælum expelleret
ignem sibi proximum, & aërem conse-
quentē, & ita si lapillum habeo in ma-
nu mea, & dimittam illum cadere: mox
tota regio superior agitur, quòd vi-
detur derisibile. igitur graue superius
genitum non potest moueri à cælo,
quæ erat prima pars minoris primi ar-
gumentū.

¶ Secunda pars est, quòd non mo-
ueatur ab aère, probatur. Tum, quia
quòd idem actiuum naturale moue-
ret ad diuersas differentias positionis,
& secundum contrarios motus, quòd
est falsum: quia actiuum naturale est
determinatum ad vnum. probatio se-
quelæ. Nam per eandem partem me-
dij per quam leue ascendit, contingit
graue descendere. ergo. Tum quia
aut eadem pars aëris est continuè mo-
uens, aut alia post aliam: sicut de pro-
iectis dicunt medici. Primum non po-
test dici conuenienter, quia sequere-
tur, quòd descendente grandine, de-
scenderet aliqua pars aëris ab illa su-
periori regione vsque ad terram. Non
etiam secundum dici potest, quia se-
quitur, quòd illud graue semper tar-
dius descenderet, quia secundum mo-
uens minus mouet quàm primum.
ergo.

Respondeo. admissio antecedente di-
citur q̄ potest dici q̄ mouetur ab vtro-
que, credo enim vel opinor q̄ cælū sit
generans talia vel pars cæli, puta pla-
S 2 neta,

neta, & forte etiam aer virtute celesti infrigidatus est generans proximum, & ideo ad utraque rationes respondendum est.

Ad primam probationem quod non moueatur a celo: dicitur negando sequelam. Ad probationem dicitur quod aliquid mouet graue per modum efficientis motum ut in motu violento, & per modum formalis principij ut facit generator corporis grauis imprimendo formam naturalem grauitatis. S. Tho. super secundo phys. in principio. Item super 8. phys. exponens illud capitulum, sed accidit. Item Com. 3. phys. com. 3. 1. Item S. Tho. 2. sen. dist. 13. q. 1. Illa ergo propositio est vera in mouente per modum efficientis, non autem per modum formalis principij.

Sciendum quod ex predictis locis S. Th. patet quod secundum eum forma grauis non est motor grauis, sed tamen est principium motus, passiuum quidem non actiuum. Oppositum hic videtur dicere de potentia Dei. q. 5. ar. 5. Item in secundo sen. di. 18. q. 1. art. 2. Concordantur predicta, quia grauia non habent in seipsum principium actiuum sui motus quod: sed quo ab aliquo mouentur. Item habent in seipsum mouens instrumentale: licet non principale. Si vero queratur, ex quo grauia habent in se principium actiuum sui motus: cur non dicuntur mouere seipsa?

Respondeo. ut S. Tho. secundo contra gen. cap. 24. quia forma qua mouent non sunt ab eis sicut in agentibus liberis. in 1. parte. q. 18. ar. 3. respondet, quia non est causa principalis sui motus habens dominium sui motus, vel quod proprie determinet sibi motum hunc vel illum, vel quod essentie & nature sue conueniat se mouere per se. Talia enim non mouentur, dum sunt in sua propria & naturali dispositione: imo tunc quiescunt in locis suis. mouentur autem dum sunt extra sua loca naturalia. 1. parte. q. 18. art. 1. ad. 2. Cum predictis stat quod grauia & leuia habent in se principium formale sui motus. vnde inter S. Tho. & arguentes magis est contradictio verbalis quam realis. Nam alij omne principium motus vocant motorem. S. vero Tho. non, sed vocat motorem, quod ex integritate sue naturalis dispositionis causat motum: ita quod prius

natura est in se completum, & est quid aliquo modo subsistens quam causet motum: sicut generans quod mouet grauia & leuia: & sicut cor mouens cetera membra. S. Tho. de veri. quastione vigesima quarta. articulo primo. Item in tractatu de natura materie. capitulo quarto.

Ad secundam negatur sequela. Ad probationem dicitur quod se habent merè passiuè illa mobilia: quia non habent principium actiuum quod habet tamen quo. quod est grauitas vel forma substantialis eis intrinseca. vnde potest aliquo modo concedi quod mouentur ex se, sed non à se.

Ad tertiam improbationem negatur quoque consequentia: quia de ratione impulsione vel attractionis est, quod sit motus violentus & innaturalis, huius autem oppositum est in proposito.

Ad primam probationem secundæ partis negatur sequela, quia medium generat grauia: puta media pars aeris generat grandinè & niues, non autem leuia, & non mouet ad oppositum.

¶ Sed quia etiam argumentum potest fieri de celo, dicitur quoque quod agens vniuocum siue particulare naturaliter, mouet motu determinato, sed agens vniuersale naturale ut celum, mouet etiam ad opposita, & motibus specie differentibus, sed non ab eodem principio motus proximo.

¶ Sciendum autem quod omnia argumenta hæc procedunt ex falso intellectu conclusionis, quia non distinguunt inter motorem & principium motus: nec inter principium quo & quod: neque distinguunt de agente vniuersali & particulari: vniuoco & equiuoco.

Ad aliam probationem dicitur quod eadem pars celi ut medij generantis graue: mouet ipsum à principio vsque ad finem non eodem modo: qui somnatur in argumento, sed imprimèdo graui principium sui motus: puta grauitatem & suam formam substantialem. de poten. Dei. q. 3. art. 11. ad quintum. vbi concludit quod oportet mouens & motum esse simul: quantum ad motus principium, non autem quantum ad totum motum.

Secundò arguit. cum ignis apud nos

mos generatur hic ex relatione radiorum ad speculum, aut percussione siliicis ad ferrum: nullum potest generans dari à quo moueatur sursum immediatè: sicut patet volenti supra istas rationes: quod cumque fuerit assignatum generans applicare.

Respondeo. ignis à quocumque hic generatur ab eodem mouetur sursum sicut à principio quod: licet principium quo mouetur sit sua forma substantialis: quæ est ignis & forma accidentalis, quæ est leuitas formaliter.

¶ Neutra tamen harum formarum potest dici motor ignis triplici ratione. Tum quia mouere & agere non conuenit nisi rei subsistenti & completæ in specie: graue autem quandiu est extra locum suum, est quid incompletum: ut dicit Commen. 3. phys. cõ. 31. Tum quia quasi per accidens ab ea mouetur: transfertur enim de potentia accidentali, & violenta ad actum à generante vero: quia transfertur de potentia essentiali, mouetur per se. Tum quia locus non datur proprie à grauitate nisi de per accidens: accidit enim grauitati separari à loco deorsum.

Sic ergo patet quod graue per se mouetur à generante tanquam à principio quod, à grauitate vero tanquam à principio quo. item à generante per se, à grauitate vero quasi per accidens.

Sciendum quod mouens & motum oportet esse simul: quoad principium motus tantum: non quo ad totum motum, secundo quo ad principium quo proximum. tertio in motu quo fit translatio de potentia essentiali ad actum.

Vltimo arguit: quia auctoritates quæ videntur facere pro conclusione non sunt pro ea. nam nec Philosophus nec Commen. volunt quod talia corpora moueantur immediatè à generante: sed tantummodo mediatè imprimendo formam grauis: quæ est principium illius immediatum: sicut 4. celi. in prima parte. & Commen. conclusione vigesima quinta: item tertio. celi. comment. vigesimo octauo. item 3. phys. com. 3. 2. ergo.

Respondeo. Illæ auctoritates bene intellectæ valde sunt ad propositum nostrum: nam vterque illorum vult quod generans sit mouens per se: quia transferens de potentia essentiali: for-

ma vero intrinseca est principium motus actiuum de per accidens: quia transferens de potentia accidentali. item vterque eorum vult quod grauia moueantur: non solum prima motione essentiali à generante: imo etiam secunda: licet in secunda non requiratur præsentia & similtas generantis nec ad idem. ideo Commen. non dicit quod in secunda motione non indiget motore extrinseco, sed essentialiter: ex quo enim genitum est vltèrius moueri essentialiter non potest.

Vnde Commen. nunquam dicit: quod grauia ipsa moueant. imo oppositum. vt. 8. phys. commenta. 29. idem. Aristo. in litera. item commento sequenti expressus scilicet 3. vbi manifestè habet, quod sit impossibile lapidem moueri ex se, item in comment. sequenti. 3. 1. & 3. 2.

Nec debet quis moueri ad credendum oppositum. Quia Commen. in commento 3. 2. dicit: quod cum ignis habeat duas potentias essentialem & accidentalem. & de prima dicit quod ad hoc quod exeat in actum indiget motore extrinseco essentialiter mouente. de secunda vero dicit: quod tali motore non eget: sed tantum accidentaliter remouèdo prohibens. item ibidem dicit quod essentia grauis & leuis facit quod talia ferantur ad sua loca natura. primum dictum intelligitur quod non indiget motore extrinseco localiter sibi præsentè: aliquid nouum sibi imprimèntè. secundum vero intelligitur quod essentia grauis & leuis facit tanquam principium quo: non tanquam quod.

Contra idem arguit Sco. primò effectus in actu habet causam in actu. secundo phys. text. vigesimo septimo & 5. meta. text. 3. Sed generans non est actu: quando graue mouetur: ergo non mouetur à generante.

Si dicatur quod generans virtute manet in graui. Contra. non manet in virtute: nisi sicut causa in suo effectu. Sed hoc non est ens in se. ergo. & sic illa virtus erit principale efficiens: vnde sequitur propositum.

Respondeo. motus grauis actu descendens: causa materialis in actu est ipsum graue: finalis esse deorsum: efficiens ipsum generans remanens in suo effectu, scilicet in forma grauis, in virtute: & sic negatur minor, quia est sufficienter efficiens.

Neque forma subsistens in se, neque accidentalis possunt dici motor.

Quomodo mouens et motus sunt simul.

Scotus in 2. diuin. 10. 7. 2.

ficienter in actu quantum ad causalitatem descensus. Ad improbationem dicitur quod illa virtus erit principale mouens quo, non quod.

¶ Sciendum quod quia ab eodem graue habet grauitatem & motu deorsum & quietem scilicet a generante ut ait. S. Tho. 1. 2. q. 29. arti. 2. & de potentia Dei, q. 5. art. 5. illius quietis principium quod est generans: quo grauitas: principium autem quod: non oportet esse eorum suo effectui: neque illa virtus principium quod, aut causa efficiens quietis proprie loquendo.

Secundo arguit. Graui frangente prohibens, eius motus causa non videtur esse nisi ipsum graue: sed frangit ut in centro sit: ergo graue seipsum in centrum mouebit.

Respondeo. Respectu illius obstaculi a se distincti loco & supposito & essentialiter graue potest habere rationem mouentis quod: non autem respectu sui ipsius. unde negatur consequentia: quia causa efficiens posterioris non oportet ut sit causa prioris.

Tertio. Ab eodem generatur grauius & minus graue, & vnum eorum descendit velocius altero: existentibus in eis eadem distantia ad centrum, & eadem influentia cœli, ergo difformitas motuum in istis est ab aliquibus causis intrinsicis.

Respondeo. Illa difformitas motuum est a causis intrinsicis: sed illa non sunt principalia mouentia. causa enim principalis est generans quæ est eadem: instrumentalis vero grauitas quæ diuersa.

Quarto. Difficile esset assignare causam intentionis motus naturalis in fine. ergo.

Respondeo. Illa causa non est mouens principale siue quod: sed mouens instrumentale siue quo.

Quinto. Aristo. 8. phys. soluens dubitationem de grauibz ait: cum iam actu est leue mox operabitur: nisi prohibeatur. Hoc vero necessario intelligitur de operatione secunda quæ est motus, ergo.

Respondeo. Intellige, mox operabitur tanquam principium quo intrinsicum: non autem principale.

¶ Demum arguit auctoritatibus Aristo. quarto phys. dicit quod graue & leue sunt actiua motus. Item Com-

mentaror tertio cœli. comment. vigesimo secundo dicit quod lapis mouet se in quantum est grauis in actu: & mouetur in quantum est in potentia inferius. ergo.

Respondeo. Vult Aristo. graue & leue esse actiua motus tanquam quo: eodem etiam modo dixit quod mouet se: licet improprie dicatur motor.

CONCLUSIO. II. Angelus potest localiter moueri a seipso. & per accidens. Ita potest probari sic: Illud quod potest esse successiue in diuersis locis distinctis per accidens, potest moueri localiter per accidens. Sed angelus est huiusmodi. ergo. maiorem & minorem probat. S. Tho. prima part. quæst. quinta. q. 1. arti. 1. r. quæst. quinquagesima. arti. primo & in primo sentent. dist. 37. q. 4. arti. 1.

Sciendum primo quod esse in loco ut in loco non conuenit angelo nisi per accidens ratione scilicet assumpti corporis. Sed esse in loco ut operans in operato conuenit angelo per se: sicut materia prima est in loco ut pars & punctum: sicut terminus non autem sicut locatur.

Sciendum secundo, quod ex prædictis inferitur, quod licet angelus moueatur localiter ad sensum præexpositum: non tamen potest cœdi proprie loquendo, quod moueatur ad vbi, seu secundum vbi: nec quod sit vbiabilis: quia non est in loco circumscriptiue. Omnis autem res vbiabilis est circumscriptibilis, & loco suo configurabilis, secundum suam superficiem: ut patet ex diffinitione vbi, auctoris sex principiorum. De quo dominus Albertus in commento ibidem. ex quibus patet secunda pars conclusionis.

Prima vero pars probatur. Quia, ipsum moueri est ipsum successiue circa corpus vel locum operari: sed ipsum eius operari ab ipso angelo effectiue procedit: sicut a principio effectiuo proximo: licet procedat a Deo sicut a principio primo. Igitur angelus eo modo, quo mouetur a seipso mouetur. prima parte, quæstione decima octaua. artic. 1.

Ex quo patet: quod angelus cum sit viuens, potest seipsum mouere ad operationem immanentem & transeuntem: & sic etiam Deus ut concedit. S. Tho. eadem. q. art. 3. ad primum.

Contra arguit Scotus & quidam alij

Angeli non est vbiabilis.

Scotus & alij vt refert

Greg. hic q. 2.

Tex. 1.

alij probantes, quod impossibile sit angelum quacunque virtute moueri localiter, nisi solum per potentiam diuinam. Primo sequeretur magnitudinem, motum & tempus componi ex indiuisibilibus, contra demonstrationem philosophi. 6. phys. tertio probatur consequentia, quia si indiuisibile ut angelus moueretur per se: indiuisibilia in illo essent immediata.

Respondeo, negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod duplex est indiuisibile primum cui correspondet necessario locus siue indiuisibile in spacio, quod si esset, non coexisteret diuisibili parti, aliud non. De primo intelligitur demonstratio Arist. & si tale moueretur indiuisibilia essent immediate, angelus vero non est tale indiuisibile: sed coexistens diuisibili spacio. Hæc est etiam responsio ipsius Gregorij & S. Th. 1. parte. q. 3. art. 1. ad primum.

Secundo. Sequeretur quod angelus in suo motu nullam haberet resistantiam, & per consequens nulla ibi esset successio, cum omnis successio sit in motu propter resistantiam. 4. phys. & ibidem Commen. com. 3. ergo.

Respondeo, negatur consequentia secunda. Quia agens liberum potest successiue monere sine resistantia. Dictum ergo philosophi est intelligendum de motu naturali, verum tamen non sola nec tota causa successio in motu etiam mere naturali est resistantia medijs ad mobile, ut postea dicitur.

Tertio. Sequeretur, quod angelus perfectior, & maioris virtutis, non posset se mouere velocius quam angelus minoris virtutis, consequens falsum. quia sequeretur, quod virtus maior, & minor agunt actiones æquales in æquali tempore, quando agunt secundum vltimum sui posse. Quod non est intelligibile, & contra Philosophum, & Commen. 7. phys. tertio probatur consequentia, quia neuter habet aliquam resistantiam.

Respondeo. Relicta responsione Gregorij, quæ aduersatur S. Thom. dicitur concedendo consequentiam, si ambo moueantur motu discreto, non transeundo per medium, & etiam motu continuo transeundo per medium, verum tamen neuter potest pertransire in instanti quantumcunque spacium nec motu continuo nec discreto, & hoc neque transeundo per medium, neque trans-

endo sine medio, sed tamen non est dare minimum tempus, in quo possit pertransire, nec maximam velocitatem sibi possibilem in mouendo se, & consequenter nullus potest mouere seipsum summa velocitate sibi possibili, ut argumentum supponit.

Sciendum quod S. Thom. reputat Arist. sufficienter demonstrasse in 7. phys. tertio & octauo tertio quod nihil primo & per se mouetur a seipso quacunque specie motus, qui est actus imperfecti. Et cum motus angeli in loco non sit actus imperfecti, sed potius actus perfecti, ideo tali motu angelus mouet seipsum. Ille enim motus æquiuocè dicitur motus localis cum motu locali corporum, de quo demonstrat Aristot. in physicis, & per hæc patet responsio ad tria argumenta facta ab alijs. procedunt enim de motu locali, qui est actus imperfecti, & propter indigentiam mobilis.

Contra quoddam inclusum in probatione conclusionis, quod illud quod proprie mouetur localiter, acquirat vbi, quod est quid distinctum ab ipso loco, arguit Gregorius tertio sic. Si corpus sic motum acquirat nouum vbi intelligendo per vbi aliquam rem sibi formaliter inhærentem siue absolutam, siue respectiuam, igitur per motum perdit aliquid vbi. Et si sic, vel ergo mouetur ab aliquo vbi ad aliud vbi in tempore, vel in instanti, vel neutro modo. ergo. Non mouetur autem in tempore, quia si sic ergo mouetur partibiliter & successiue, vel igitur secundum partes mobilis, vel secundum partes vbi: si secundum partes mobilis, ita quod mobile prius secundum vnam partem mouetur ad vbi, quam secundum aliam, & quam totum, quæro de alia parte mobilis. Quia sequitur, quod ipsa quiescat alia parte continui mota: quod est impossibile, aut quod habeat aliquam partem vbi, quam prius non habebat, quam habere non potuit, nisi migrando de subiecto in subiectum, quod est impossibile naturaliter.

Si vero mouetur partibiliter secundum partes vbi, ita quod mouetur prius ab vna parte vbi, quam ab alia. Quæro de illa alia parte vbi, in qua parte maneat subiectiue per tempus, in quo mouetur ab alia, & sequitur pariter ut prius quod parte continui mota quiescat alia, aut quod vbi transmigret de subiecto

Tex. 2. lex. 27.

Greg. hic q. 1.

in subiectum.

Si detur tertium, puta q̄ totum mobile simul prius mouetur ab vna parte essentiali ipsius quam ab alia. Contra, primò sequitur, q̄ vbi suscipiat magis & minus contra auctorem sex principiorum: secundò sequeretur, q̄ quælibet pars mobilis habeat aliquam eandem partem primi vbi, quam habuit prius, licet non omnem habeat: & per consequens esset in eodem loco: & per consequens, q̄ quælibet pars quiescit. ergo mobile localiter motum nõ mouetur in tempore partibiliter siue successiue, de vno vbi in aliud.

Quod autem nec moueatur in instanti probando deducendo ad septem inconuenientia. primum est sequitur, q̄ sit dare primum mutatum esse, quod nullum moueri præcessit contra philosophum 6. phys. † deducit aut hoc exemplo sequelam. Sit p. corpus quiescens in loco determinato, cuius vbi sit a. & incipiat p. moueri continue. si ergo p. in instanti mouetur ad a. sit illud b. tunc sic aut p. in instanti b. erit totum vbi prius erat, aut nõ. si sic, ergo habet idẽ vbi a. in instanti. b. & per consequens simul est mutatum ab a. & non mutatum. si non: ergo est mutatum ad aliquid noui, ergo aut ad aliquod diuisibile, vel indiuisibile præcessit. Non primũ, quia in motu continuo partis diuisibilis prius acquiritur pars, & nulla tota simul acquiritur ex 6. phys. † si secundum detur: sequitur intentum.

Text. 7. 2.

Secundum inconueniens est, quia sequitur q̄ tollatur motus continuus. Nam oportet dicere, q̄ semper mobile est totum in termino a quo, vel totum in termino ad quem.

Tertium inconueniens est, sequitur quod idem in eodem instanti sit primo genitum & corruptum, est & non est. Deducitur sic in eodem instanti. p. est primo motum ad vbi c. & ipsum c. primo genitum, & in eodem instanti est, primo motũ a c. & ipsum c. primo corruptum, ergo c. in eodem instanti primo genitum & corruptum, est & non est. Reliquorum inconuenientium ex his patebit solutio.

Respondeo primò, quod mobile sic motum localiter perdit nouum vbi, & acquirit aliud, & de vno vbi mouetur ad aliud.

Dicitur secundò, quod mobile mo-

tu locali in tempore mensuratur motũ eius habet duplex vbi. Primum est vbi cõstitutum præcessit ex partibus simultaneis distinctis secundum distinctionem partium ipsius vbi, correspondentibus diuersis partibus loci sui primi, & proprii & adæquati, & tale vbi est adæquatum mobili, quia correspondet loco adæquato ipsius. Item tale vbi indiuisibiliter perditur, & acquiritur, id est totum simul. Ratio est, quia tale vbi est respectus, vel habitudo corporis locati & partium eius ad locum. Respectus autem idem non manet, variatio fundamenti. Potest etiam dici tale vbi perdi in instanti: quia est dare vltimum instans sui esse, & potest dici perdi in tempore, quia est dare primum instans sui esse, non autem primũ instans sui esse. Tale autem vbi habet mobile localiter motum motu recto in quolibet instanti temporis mensurantis motum eius, aliud & aliud totaliter distincta. Secundum vbi, quod habet mobile tale est constitutum ex partibus sibi adinuicem succedentibus cuius diuersæ partes correspondet diuersis locis totalibus mobilis in toto motu. Nec dico locis adæquatis mobili, quia sicut mobile in qualibet parte temporis in loco maiori se non adæquato, ita habet vbi correspondens maiori se. Et sic non habet totum illud vbi simul, sed prius vnã partem, & postea aliã. Hoc autem vbi se habet ad primum sicut linea ad punctum, & sicut terminatum ad terminatum. Item tale vbi, & quælibet pars eius acquiritur, & perditur in tempore, & tale vbi fluens est motus localis.

Dicitur tertio respondendo obiectis, q̄ vbi successiuum acquiritur, & perditur in tempore partibiliter, simultaneũ in instanti. Ad primã improbationem, pro insufficienti diuisione arguit. Nã acquiritur, & perditur secundum partes sibi succedentes secundum prius, & posterius, quartũ quælibet informat totum mobile successiue, & quia hoc membrũ non impugnatur ab eo: ideo adductas probationes non oportet dissoluere, quia verum cõcludunt, sed non contra nos.

Dicitur quartò. Ad probationes, q̄ nullum vbi acquiratur, aut perdatur totum simul, dicitur quod procedunt ex falsa imaginatione, scilicet, quod vbi simultaneum sic perdatur in instanti, vel

vel totum simul quasi sit dare primum instans sui non esse, in quo mobile mutetur, & mutatum sit ab illo. Nos autem nõ sic imaginamur, sed totum oppositum, scilicet quod sit dare vltimum instans esse talis respectus, & primum tempus sui non esse.

¶ Nec hoc inconuenit in respectibus, qui incipiunt, & desinunt ac variatur tantum ad variationem, inceptio nem vel desinentionem suorum absolutorum, sicut de duobus similibus, quæ augentur vel minuunt, aucto vel minuto vno simili.

Ad secundum inconueniens negatur sequela, quia continuitas in motu locali non attenditur penes talia vbi indiuisibilia, secundũ prius, & posterius, sed secundũ diuisionem loci vel spacij acquisiti vel perdit.

Ad exemplũ vero pro primo inconuenienti, dicitur q̄ b. in instanti. b. perdit. a. vbi, supposito q̄ b. instans sit primum instans temporis mensurantis motum, & hoc accipiendo diuisionẽ, & desinentionem per positionẽ de presenti, & remotionem de futuro. Si autem talia exponantur econtra, scilicet per negationem de presenti, & positionem de præterito: tale vbi perditur non instanti. b. sed in tempore sequenti modo dicto prius.

Dicitur quintò, q̄ in quolibet instanti temporis intrinseco, nobile. p. perdit vnum vbi indiuisibile, & acquirit aliud vbi diuisibile. Ad inconueniens dicitur, q̄ in quolibet tali instanti verũ est dicere, q̄ p. mobile mutatur, & mutatum est diuersimodẽ, exponendo vt dictũ est. Magis tamen propriè dicitur, q̄ in instanti mutatur primũ mobile ad vbi indiuisibile, & mutatum est ad ipsum, sed in tempore immediatè sequenti mutatur, & mutatum est ad ipsum.

Dico vltimo ad vltimum inconueniens, quod in talibus indiuisibiliter durantibus non esse inconueniens generationem, & corruptionem immediatè sibi succedere: sicut patet de mutatis esse, & de instantibus.

Secundò arguit, cœlum secundum philosophum verè mouetur localiter, & tamen non acquirit vbi. ergo. antecedens est auctoris libri sex principiorum, dicentis vltimam spherã non habere vbi.

Respondeo. Nos loquimur de motu locali corporis circumscripti ab aliquo locante extrinseco.

Tertio arguit. Sequitur quod loci motum simul moueretur motibus distinctis, & quod daretur aliud genus motuum præterposita à philosopho. ergo. antecedens probatur. Nam mouetur, secundum locum, & secundum vbi, motus vero ad vbi non est motus, secundum locum, nec aliquod aliorum.

Respondeo. Licet mobile acquirat per motum locũ, & vbi realiter distincta, non tamen acquirit duos terminos motus, quia vbi & locus sunt vnus terminus cõpletus motus, quia per vbi habetur locus, & est certus, ordo inter ea: nec daret ei speciem sine alio, & ideo negatur prima consequentia. negatur pariter secunda consequentia quia locus pertinet ad prædicamentũ vbi, nõ sicut species, sed sicut proximum principium constitutiũ eius. S. Tho. super tertio phys. †

Arguit quoque. vbi non est res absoluta neque respectiua: ergo non est prima pars antecedentis. patet, quia nõ substantia, &c. secunda probatur. Nõ enim est respectus loci ad locatũ nec econtra. Nam si sic, loci esset locus. itẽ quia talis respectus est de genere relationis, vbi vero non est de prædicamento relationis.

Respondeo. negatur antecedens quod ad secundam partem. Ad probationem dicitur, quod arguit ab insufficienti diuisione. Non enim vbi est respectus loci ad locatum, nec locati ad locum, nec vterque illorum, sed est comparatio fundata in circumscriptione passiva locati ad locum circumscribentem, de hoc est. S. Tho. in tractatu de natura relationis.

Ad idem arguit, quæstio facta per interrogatiua de prædicamento vbi, quæritur de loco. Idem enim est quætere vbi est Sortes, & in quo loco est Sortes. similiter responsio est de loco. ergo. vbi est locus, & econuersò.

Respondeo. negatur consequentia. Nam quia locus est notior, & sensibilior quam vbi, & sunt inseparabilia, & vnum est de intellectu alterius, ideo de ambobus simul quæritur, & per ambo simul responderetur, non tamen sequitur

lect. 4.

tur quod sint idem, sed est fallacia consequentis. Cum autem dicitur in schola, in foro: circumloquitur proprias differentias vel species, vel indiuidua ipsius vbi.

Item probat intentum auctoritatis Commentatoris. 4. phy. com. 3. 4. dicentis pluries, locus corporis locati esse vbi eius. Item Boetij in libro de trinitate dicentis, vbi vel de Deo vel de homine predicari potest, quae verba exponens Commentator ibidem dicit vbi id est locus potest quidem predicari, &c.

Respondeo. Mens Commentatoris nunquam fuit, quod locus esset vbi, sed quod esset causa eius, ut patet quinto metaphy. com. 2. 8. vbi dicit, quod vbi est respectus.

Ad verba Boetij dicitur, quod mens eius fuit vbi allegetur, quod vbi non dicit aliquam entitatem absolutam inherenter illi, de quo dicitur sine comparatione ad aliquid extrinsecum: eodem modo intelligendus est Commentator cum ibidem dicat, quod in tali predicatione forma inherens sit, non tamen intelligitur inherere.

Aduertendum, si quis vellet praedictam difficultatem de vbi euadere, posset dicere, quod mobile localiter motum, nullam rem sibi inherens acquirat, sed solum locum extrinsecum. Hoc enim dicit S. Tho. 2. 2. sen. distinctione septima, quaestione tertia, articulo primo, ad tertium item de potentia, quaestione sexta, articulo 3. item in prima parte, quaestio 9. articulo secundo, item 4. sen. di. 4. 4. quaestione secunda, articulo tertio, quaestio 3. tamen quod dictum est probabilius videtur.

CONCLUSIO III. Angelus eo modo, quo mouetur localiter, potest moueri de extremo ad extremum per medium si vult, & non per medium, si vult. Hanc ponit S. Tho. prima parte, quaestione quinquagesima tertia, articulo secundo, item in primo sen. distinctione 37. quaestione quarta, articulo secundo. Ratio est, omne quod ad libitum potest moueri de extremo ad extremum per motum continuum, & per motum non continuum, potest moueri pertransendo medium, & non pertransendo, sed angelus est huiusmodi, ergo.

Contra arguit corruptor veritatis, quod error sit dicere, quod possibile sit angelum transire de extremo ad extremum, non transendo per medium. Et primum quidem multiplex auctoritate. Prima est error condemnatus Parisijs, quod angelus nusquam sit aliquando, quia Matth. 18. dicitur, angeli eorum, qui in caelis sunt.

¶ Secunda est Damasceni, lib. 1. cap. 18. dicentis, solus Deus incircumscripibilis est.

¶ Tertia est Arist. 2. caeli dicentis, omnes quidem consentiunt in loco huius corporis primi motus, quod est locus spirituum.

¶ Quarta est Tullij in lib. de Tusculanis quaestionibus, loquens de animabus miserorum, si enim nusquam sunt: dum eos nusquam pono, puto quidem non esse eos, ergo a simili de angelis.

¶ Quinta est Hieronymi in epistola ad Paulam de assumptione b. virginis. Credendum est inquit militiam angelorum cum suis agminibus obuiam venisse beatae virgini in sua assumptione, etiam ipsum dominum nostrum Iesum Christum. Obuiatio autem non est nisi in spacio medio.

¶ Sexta legitur de anima B. Martini, quod diabolus voluit eam detinere, ne ferretur in caelum, sed hoc fieri nequiuisset, nisi pertransisset medium.

¶ Septima est Officij commendationis mortuorum 3. splendidus angelorum chorus occurrat, & item subuenite sancti Dei, occurrit angeli domini.

Respondeo. Ad primum negatur sequela, angelus non transit medium in motu: ergo nunquam est aliquando, sed sic arguens fallit, dum putat inter instans in quo angelus desinit esse in priori loco, & instans quo incipit esse in ultimo loco cadere medium tempus de necessitate, sicut inter duo loca cadit medium spacium. Haec autem imaginatio falsa est.

Vtrum autem angelus possit esse nusquam. Respondetur: mirum esse primam partem vniuersi, & nobilissimam perdere a loco, quae est infima. Sed de hoc alias auctoritas: autem euangelij tantum concludit, quod angeli non aliter in caelis sunt, quam Deus, quem constat ibi non esse per modum locati.

Ad

Corruptor veritatis.

Angelus potest esse nusquam.

Ad dictum Damasceni dicitur, quod solum concludit, quod angelus comprehenditur loco, quo ad hoc, quod non simul est in diuersis locis, non autem quod de necessitate sit in loco.

Ad dicta Arist. dicitur, quod non sunt ad propositum, quia ipse vna substantiam separata posuit esse in loco, non nisi per modum quo operans est in operato, vel forma in materia, cui ipse dicat. 4. phy. 7. quod anima nusquam est localiter.

Ad dicta Ciceronis dicitur, quod de eis parum curandum est. Tum quia consequentia, quae facit, derisibilis est. hoc nusquam est, igitur hoc non est, sic patet. 4. phy. Tum quia alia consequentia, quae facit, est contra fidem, scilicet miseri non sunt apud inferos localiter: ergo nusquam sunt. Quia demones sunt miseri, & non semper sunt apud inferos: quia in hoc aere.

Ad dictum B. Hieronymi dicitur, quod non est simile de animabus sanctorum, & angelis, & dato quod pari modo sint in loco, & possint moueri localiter, dicitur quod alio modo est in motu earum, & in motu corporum, qui necessario est continuus. Et si dicatur, si potuit. B. Virgii sine transitu medij peruenire ad thronum glorie, quae utilitate transisset medium, dicitur, ut aliqua ibi digna exercerentur, puta ut ibidem a filio honoraretur, & domina caeli, & terrae, & medij demon straretur, & propter multa alia. similiter dicitur de anima B. Martini, ut de hostibus ibidem degentibus triumpharet in medio, & simile est de animabus beatis ascendentibus ad caelum. Talium enim transitus, occurfus, & obuiatio voluntaria sunt, & quandoque continua: quandoque non.

¶ Per haec etiam patet responsio ad septimum illius.

Octauo arguit. Sint duo extrema. a. d. sit medium. b. c. Transeunte angelo: non est in a. nec in d. quia ibi quiescit, neque nusquam esse potest ut ait Aug. de immortalitate animae ergo transit per medium.

Respondeo. ut dicit Corruptor corruptoris, quod innititur falso, scilicet quod inter instans, quo ponitur in vno extremo, & instans quo ponitur in alio, requiratur necessario tempus medium. Hoc enim non requiritur, quando motus non est con-

tinuus.

Ad dictum Augustini dicitur, quod debet sic intelligi, quod locus pertinet ad omnia entia, non tamen eodem modo. quaedam enim loco continentur: quaedam in loco operantur, si volunt: quaedam ad omnia loca se extendunt, ut Deus.

Sciendum, quod argumentum, petit dubium, quod non soluit, vbi mouetur angelus, an in termino a quo aut in termino ad quem, aut in medio.

Responderetur, quod non mouetur neque in instanti termini a quo, neque in termino ad quem, neque in medio, sed mouetur in toto tempore, quod constituitur ex primo, & ultimo instantibus, & non in aliqua eius parte. primo sen. distinctione trigesima septima, quaestione tertia, articulo secundo, ad secundum, item prima parte, quaestione quinquagesima tertia, articulo secundo, ad tertium.

Ultimo arguit, angelus indiget loco, nam oppositum est condemnatum, ergo magis dum mouetur, quam dum quiescit, probatur consequentia per id quod dicitur quarto phys. 7. quod non quareretur locus, nisi motus esset aliquis, secundum locum.

Respondeo. Quoniam locus, & motus localis aequiuoce conueniunt corporibus, & angelis: angelus non indiget loco, sed magis locus angelo, ut continente, dictum autem philosophi nihil facit ad propositum. S. Tho. sexto quolibet articulo 3.

Contra eandem arguit Scotus primo. Nulla pars temporis potest transire a futuro in praeteritum, nisi per tempus praesens. Sed similis est ordo inter partes loci, ergo non poterit pertransiri ab extremo in extremum, nisi per medium.

Respondeo. Negatur quod sit similis ordo: quo concessio magis nostrum propositum conceditur. Nam sicut Angelus potest alicubi operari in principio horae, & in fine, non operando in medio, ita & transire de extremo ad extremum sine medio. Vltius dicitur, quod sicut angelus non sequitur leges temporis communis, ita nec leges loci corporalis.

Secundo arguit. Ordo praefixus a futuro

T 2. perio

Vbi mouetur angelus.

Sec. 132.

Sec. in 2. dist. 2. q. 9.

periori agente est necessarius cuiuslibet inferiori, quando præcisè circa talia ordinata operatur, unde nullū agens creatum potest facere sine vino acetū, propter ordinem inditum, ergo quādo angelus mouetur per corpora ordinata à Deo, non poterit sine tali ordine moueri.

Respondeo. negatur maior. Nam ea concessa, sequeretur, quod intelligere non posset quatuor obiecta corporalia, nisi inciperet à primo, ut non posset intelligere Coloniā, & Parisios, nisi intelligeret loca intermedia. Est autem vera in actionibus essentialiter adiuuicem ordinatis, quales sunt partes spacij adiuuicem, Angelus vero talem ordinem essentialem non habet ad locum: propterea exemplum de aceto non sufficit.

Sciendum, quod licet nulla distantia impediatur intellectionem angeli, motum tamen impedit, quia operari non potest in distans, quāuis post motionem vnus possit mouere statim quantumcunque distans à se mobile.

CONCLUSIO III. Impossibile est, angelum moueri localiter in instanti. Haec ponit prima parte. quest. 3. ar. 3. item primo sen. dist. 37. q. 4. ar. 3. Huius ratio est, in quocunque motu esse assignare vltimum instans, quod mobile fuit in termino à quo, & primum instans in quo est in termino ad quē: talis motus est in tempore, & non in instanti. Sed in omni motu quo angelus dicitur moueri localiter est assignare vltimum instans, in quo est in priori loco, & primum instans, quo fuit in sequenti loco. igitur quilibet motus, localis eius est successiuus & in tempore.

Seco. in 2. dist. 2. q. 8. Contra arguit *Seco.* Ratio non concludit, quia assumit quod quiescens in toto aliquo tempore, in vltimo instanti eius sit sub eadem forma. Nam sequitur primo, quod in vltimo instanti conseruationis sit ibi forma panis. secundo quod in vltimo instanti illuminationis à sole sint tenebræ.

Si dicatur quod illuminatio est terminus motus localis solis.

Contra. Ponatur sol creatus de nouo, medio existente tenebroso.

Respondeo, quod aliud est quiescere, aliud esse sub forma. unde ad primā se-

quelam respondebitur in sequentibus. Ad secundā dicitur, quod nihil quiescit sub tenebra, licet possit esse sub tenebra, quia aer continuè mouetur ad lucem, inquantū ei aufertur impedimentum per ablationem distantie solis.

Ad casum similiter dicitur, quod posita creatione solis in medio tenebroso, per totum tempus præcedens aer quodāmodo moueretur à tenebra ad lucem per ablationem termini à quo, & appropinquationem termini ad quē, accipiendo largè motū pro sublatione omnis indispositionis repugnantis termino inducendo, potissimè, quia aer habet ordinē ad tempus, & ad motū cœli.

Tertiò arguit. Si angelus quiescens in tempore, in vltimo quoque instanti eius erit immutatus in eodē, vbi igitur nunquā mutatur nec in tempore continuo nec discreto. probatur consequentia: quia accipio aliquā partem, in qua quiescit, & per consequens in vltimo illius temporis non est mutatus. Si etiam in instanti temporis discreti mouetur localiter, aut illud instans est immediatū nostro instanti terminanti tempus quietis, aut mediatum. Si mediatū, igitur inter instans nostrum, in quo fuit angelus mutatus, & angeli datur tempus medium, in quo quiescit angelus: ergo in illo quiescit: ergo in instanti in quo ponebatur moueri, non mutatur. Si autē instans est immediatū, quæro quid ei respondeat in nostro tempore si instans: ergo in nostro tempore instans erit instanti immediatū, & sic tempus discretum. Si tempus ergo in illo non mutatur angelus instantaneè, quia illud instans coëxistit temporis nostri parti, in qua vel cum qua potest continuè moueri.

Respondeo. negatur principalis consequentia. Ad probationē dicitur, quod instans quo angelus fuit vltimo in loco præcedenti, & instans quo incipit esse in loco sequenti sunt immediata, loquēdo de instantibus temporis discreti quo mensuratur motus eius discretus. Vltimus, quod illorum duorum instantium primo correspondet instans temporis nostri, quo ad simul definere, licet non forte quo ad simul incipere, vel durare.

Secundum vero instans temporis angelici sine medio sequitur instans tempore

temporis nostri sicut & sui. Et cū queritur quid ei correspondet in tempore nostro: dico quod tempus & non aliud instans adæquatam: & tunc negatur consequentia facta ad huius probationem: licet enim tale instans correspondeat vni parti temporis: tamen non habet in se prius & post. ideo in illo angelus non potest moueri: sicut posset in parte temporis sibi correspondente. Unde argumentum fallitur, dum putat quod angelus in secundo instanti sui temporis moueatur. Non enim dicimus, quod moueatur in primo vel in secundo instanti: sed in toto tempore discreto composito ex duobus instantibus.

Grego. hic. q. 3.

Contra eandem conclusionem arguit Gregorius. Angelus secundum tuam opinionem deserit simul totū locū à quo discedit. sit ergo locus à quo a. ad quem. b. instans deseritionis. c. in instanti itaque. c. aut angelus est in a. vel in b. si in a. ergo in instanti c. totum non deserit simul. si in b. igitur in instanti c. mutatur ex a. in b. sicut materia prima simul vnam totam formam deserit, & aliam acquirit.

Respondeo. Dicitur quod in casu argumenti angelus in instanti. c. est in b. Nec valet consequentia: igitur in instanti mutatur ex a. in b. sed solum sequitur, quod in instanti. c. mutatum est ex a. in b. Motus enim & mutatio ex a. in b. non est in aliquo instanti: sed in duobus instantibus constituentibus vnum tempus discretum. Et similiter motus eius componitur ex mutatis esse: quorum quodlibet est pars motus: nullum tamen est motus vel mutatio.

Secundo arguit. Esto quod motus angeli non dependeat ex motu cœli: tamen ei coëxistit ut verè dici possit: quod dum sol mouetur à tali loco, ad talem locum: quod angelus continuè moueatur: quicquid igitur sit de tempore angelico. accipio tempus, in quo sol mouebatur angelo quiescente in a. & totum tempus in quo sol pariter mouebatur, angelo existente in b. Copulerunt autem duo ista tempora in instanti: cum non habeant tempus & sit. c. tunc arguitur sic. Aut angelus in c. est in a. tantum: aut in b. tantum: aut in vtroque: aut in neutro. Non tertium aut quartum, ut patet nec pri-

mum. Nam si est in a. in c. non est mutatus ex a. & quia secundum te datur primum instans in quo est. b. Si tali instanti correspondet in tempore communi. c. sequitur, quod sit mutatus ad b. quando non est ab a. in b. contra positum. Si vero correspondet ei aliud quod instans sequens. c. igitur in tempore medio erit in a. & consequenter tempus quo erat in a. non erat præcisè illud quod præcedit c. contra positum: ergo relinquitur quod sit in b. ergo. in c. est in b. & in toto tempore præcedente erat in a. ergo in instanti est mutatus. Cum autem communiter queritur, vtrum angelus de loco ad locum mutari possit in instanti: sermo est de instanti temporis nostri. Respondeo autem de alio instanti non est ad communem intentionem.

Respondeo. dico quod angelus & eius motus coëxistunt motui cœli: prout in æternitate communi eorum mensuræ includuntur. Mensura autem propria & adæquata motus angelici discreti nullo modo proportionabilis est mensuræ propriæ motus cœli: cum sint alterius & alterius rationis: ideo non potest propriè dici quod dum sol est in tali situ & quod sol mouebatur à tali loco quod angelus similiter se habeat. S. Tho. primo sent. distinct. decimanona, quæst. secunda art. 2. ad primum. item dist. 37. quæst. 4. ar. tertio. Ex quibus patet, quod vnus non eorum est mensurabilis alterius mensura, licet vnus alterum concomitetur.

¶ Dico secundò, quod licet instans angelicum sit omnino indiuisibile: potest tamen correspondere vnico instanti nostri temporis vel vni totali tempori & cuiuslibet instanti eius primo scilicet & vltimo & mediis, vel vni tempori totali præter primum instans eius.

¶ Dico tertio ad argumentum. In casu argumenti angelus erit in primo loco in aliquo instanti correspondenti tempori præcedenti c. & etiam in c. erit autem in secundo loco in alio suo instanti correspondenti tempori nostro sequenti c. & ideo sicut inter instans c. & tempus sequens non est dare medium: sic nec inter duo instantia temporis angelici. Non enim secundum instans angelicum alicui instanti temporis nostri coëxistit. Sicut iste imaginatur: sicut in suo simili di-

cit arguens, quod post præsens instans potest subito causari aliqua volitio: & tamen non causabitur in aliquo instanti primo.

Sciendum ex S. Tho. nono quoli. articu. nono & primo sentent. dist. trigesima septima, quæst. quarta, ar. tertio, quod impossibile est angelum moueri de a. in b. sic quod in instanti sit in b. & in tempore præcedenti illud instans sit in a. sed oportet dare vltimum instans in quo quieuit in a. & cum hoc non possit esse in tempore continuo oportet quod fiat in tempore discreto.

Idē Grego. vbi supra. Item arguit ꝑ quod in omni quiete non sit dare vltimum instans in quo quieuit in termino à quo. Nam sequitur quod in transmutatione substantiali sit dare vltimum instans formæ à qua transmutatur. Aut igitur in eodem instanti est sub forma ad quam; & patet quod non: aut in altero sequenti, & cum instans non sequatur instans sine medio: erit tempus in quo materia vtraque forma substantiali carebit.

Item sequitur, quod erit dare vltimum instans rei permanentis, post quod nihil erit eius. contra philosophum. 8. phys. ꝑ

Text. 6. Respondeo. argumentum primum falsum supponit scilicet quod materia quiescat sub prima forma: immo propter alterationem præcedentem continuè mutat à præcedenti forma ad secundam: & vna erat in fieri: alia in corrumpi. licet in vltimo instanti illius: vna scilicet præcedens sit primò corrupta, & sequens sit primò producta. S. Tho. in primo dist. 37. q. 4.

Ad aliud negatur pari ratione consequentia. materia enim non quiescit in toto tempore præcedenti generationem: & per consequens non est necesse quod sit in vltimo instanti illius temporis sub illa.

Greg. vbi supra. Contra rationem S. Tho. sic idem arguit. In hac ratione assumitur falsum, scilicet quod sit dare vltimum instans quietis in quo mobile: ita se habet vt prius. Hoc enim est verum tantum de instanti de quo vere dicitur quod quiescit. & non est verum de instanti in quo verum est dicere quod desinit quiescere remotione de præsentis & positione de futuro: & illud instans terminat tale tempus. Nam secundum de ita est de

ratione motus quod motū aliter se habeat quàm prius sicut de ratione quietis quod similiter se habeat. Sed non in quolibet instanti motus se habet mobile aliter quàm prius vt patet de primo. Aliter enim daretur primum mutatum esse, & si in illo instanti se haberet aliter quàm prius, cum illud instans sit terminus temporis mensurantis quietem præcedentem: & quādo post quietem mouetur aliquid motu continuo: in illo habet vltimo quietū esse: & per consequens non se habet aliter quàm prius sequitur. ergo quod in eodem instanti aliter se habet, quàm prius, & nō se habet aliter: quæ duo contradicunt.

Respondeo. negatur antecedens. Est enim illud assumptum præcisè verum: quoniam omne quod quiescit in aliquo tempore: primo se habet in eadem dispositione in quolibet instanti illius temporis. Est enim hæc vera propositio de instantibus intrinsicis mensurantis motū siue continuantibus siue terminantibus illud. sic enim vocamus hic instantia intrinsicæ: quare non valet glossa eius.

Ad replicam de similitudine motus ad aliter se habere: & quietis ad eodem modo se habere: dicitur q̄ non valet: quia non est mens. S. Tho. q̄ mobile in quolibet instanti temporis mensurantis motū se habeat aliter quàm prius scilicet ante tēpus mēsurans motū: sed q̄ se habeat in alia & alia dispositione: ad hunc sensum quia nō est accipere duo instantia in tempore mensurante motum in quibus mobile eodem modo se habeat: & pari ratione in omni instanti quietis: mobile semper est in eadem dispositione. Et sic intellecta propositio est vera & per se manifesta. Defectus ergo in argumento est, quia comparat instans temporis mensurantis motum ad instantia extrinseca: cum nos loquamur solum de intrinsicis.

Arguit idem contra conclusionem directè: sic graue descendens per vacuum descenderet in instanti. ergo angelus potest moueri in instanti. antecedens habetur ex. 4. phys. cap. de vacuo. & Comenta. com. septuagesimo primo. consequentia probatur: quia veritas antecedentis in hoc fundatur: quia ibi nulla est resistentia: similiter angelo nullum corpus resistit.

Respondeo. negatur antecedens.

Non

Non enim possibile est quacūque virtute aliquod corp⁹ moueri per vacuū, nec per plenum in instanti. S. Tho. 4. dist. 44. q. 2. art. 3. quæst. 3. ad secundū.

Sed contra arguit. tota causa huius potest esse duplex resistentia, vna medijs ad mobile: alia mobilis ad motore, & hæc est quotiescunque mobile est distinctum à motore. Prima est in motu corporum simplicium, & in angelis inuenitur propter corpus assumptum. Secunda est in motu corporum celestium, & esset in motu animalium per medium plenum.

Contra hanc responsionem arguit. Sequeretur enim primò, q̄ Deus nil posset mutare in instanti, cum semper esset distinctus ab eo quod mutaret.

Secundò sequeretur, quod quodlibet corpus æqualiter resisteret omnibus angelis, quando moueretur ab eis. Ad quod multa sequerentur inconuenientia: vt puta, q̄ nullus angelus posset mouere idem corpus per idem spacium in minori tempore.

Tertiò sequeretur, quod animal descendens per vacuum non descenderet in instanti.

Quartò sequeretur, quod pariter esset in alijs motibus, & per consequens sequeretur, quod nullum alteratiuum posset alterabile quantumcunque dispositum à se distinctum alterare in instanti, quod est contra te de illuminatione medijs, &c.

Respondeo, S. Tho. in nono quoli. dicit quod non reperitur tempus in motu angeli propter distantiam spacij, sed propter incontinentiam terminorū, quia scilicet non cōtingit angelum esse in duobus locis simul.

Ad primam sequelam dicitur, quod diuina omnipotentia non se extendit ad implicancia contradictionem. Vnde impossibile est, quod corpus quacūq; virtute possit moueri in instanti, & de hoc S. Tho. in 4. vbi supra ad tertium. Per Dei tamen potentiam non apparet impossibile, quod angelus possit moueri in instanti, non tamen situ aliter.

Ad secundam dicitur, quod resistentia mobilis ad motorem non confurget præcisè ex distinctione vnus ab alio, sed potius ex oppositione dispositionis, quam habet mobile de præsentis ad dispositionem inducendam in futuro. Contingit autem illam esse ma-

ioem, vel minorem, ideo negatur ambæ consequentia.

Ad tertiam dictum est, quod nulla virtute corpus potest moueri in instanti nisi perderet suā corporalitatē. Deus enim posset transferre substantiam illam incorpoream factam de termino ad terminum in instanti, sed non per motum propriè dictū, sed alijs modis.

Ad quartam dicitur, quod successio non solum est propter distinctionē mobilis, & motoris, sed etiam propter incompossibilitatē termini à quo ad terminum ad quem. Conceditur tamen quod aliqua alteratio fiat in instanti, quia est terminus extrinsecus localis, sed hoc locū nō habet in motu angeli.

Conceditur verò, quod motus angeli improprie possit esse in instanti: si vnus subito contactus virtutis eius ad locum, vel locatum diceretur motus, vel mutatio. Et multo plus diceretur motus, improprie loquendo de motu angeli in corpore assumpto.

Sciendum, quod nec per vacuū nec per medium glorificatum corpus graue, vel corpora glorificata mouebuntur in instanti. S. Th. vbi supra. Et cum adducitur ad hoc ratio per dictum Augustini dicentis in quæstione de resurrectione Domini, quod corpus gloriosum vtraque interualla pari celeritate contingit vt radius solis, respondet S. Tho. ibidem ad quartum, quod celeritas in verbis Augustini ibidem intelligenda est quantum ad hoc quod est imperceptibilis excessus vnus respectu alterius, sicut & tempus totius motus est imperceptibile.

Vltimò contra probationem conclusionis arguit corruptor veritatis probando, quod ibi assumatur falsum cū dicitur, quod non est possibile, quod aliquid in toto tēpore præcedenti quiescat in vno termino, & postea in vltimo instanti illius tēporis sit in alio termino. Hoc enim falsum est in sacramēto altaris. Nam est dare primū instans, in quo fuit corpus Christi sub forma panis: & in toto tempore præcedenti fuit ibi substantia panis.

Respondeo, etiā secundum ipsum corruptorem quod S. Tho. non dicit quod impossibile sit vt aliquid sit sub forma, &c. sed impossibile est, vt aliquid quiescat in aliquo tēpore toto in vno termino; & in vltimo illius sit in alio

De motu per vacuum.

Corpus nulla virtute potest moueri in instanti.

Idem vbi supra.

termino. Aliud enim quiescere de cuius ratione est vniformitas atque aliud esse. Vnde conceditur, q̄ materia manet sub forma panis ante instans trāsubstantiationis, & in vltimo est sub alia. Neque tamen ibi quiescebat: & licet has transmutationes in instanti Deus operari possit: non tamen debet dici, q̄ materia, vel res trāsmutata sub priori forma quiesceret.

Hęc corruptor & benè, nisi quòd videtur concedere, q̄ materia quæ prius fuit sub forma panis, postea est sub forma corporis Christi, quod est falsum. Quomodo autem in tali transubstantiatione fieri præcedat factum esse, vide 4. sen. dist. 11. q. prima. art. 3. q. 2. ad 2. 3. & 4. item 3. parte. q. 75. ar. 7.

DISTINCTIO VII.

F. Isidor. Mediol.

Circa dist 7. quæritur, vtrum voluntas dæmonis sit obstinata in malo.

PRO quæstione ponitur prima cōclusio. Angelus habeat peccare nō potest: nec malè velle. Hęc probat prima parte. q. 62. artic. 8. & de veri. q. 24. art. 8. Ratio est. Nulla mens ab omni errore remota, & in consideratione circa volubilia, & agibilia purgata, & ipsi essentia bonitatis tāquam rationi agibilibus inseparabiliter coniuncta potest stanti tali dispositione peccare: sed mentes beatorum angelorum sunt huiusmodi. ergo.

Eandem probat in 2. dist. 7. q. 1. artic. primo, vbi assignat causam confirmationis beatorum duplicem. Prima est perfecta illustratio intellectus de agibilibus per lumen gloriæ, vel beatificam visionem. Secūda est perfecta adhæsiō voluntatis circa finem vltimū per beatificam fruitionem. Et vtramque horū resoluit ad hoc principii: quòd vbi potētia intellectiua, vel volitiua perfectè cōpletur, per actum suum tollitur defectibilitas & peccabilitas.

Item in secunda secundæ. q. 24. arti. 11. probat, quòd mens beata nullo modo possit peccare arguendo sic: in illo statu mens nullo modo potest peccare, in quo actu semper fertur in Deum videndo & amando super omnia, & in quo defectus iudicij cadere non potest. Sed talis est status mentis beatæ. ergo.

Contra fundamentum cōclusionis, scilicet, q̄ sola visio clara diuinæ essen-

tiæ reddit videntem impeccabilem. arguit Adam † primo, voluntas clare videntis Deum potest ipsum non diligere, ergo odire & sic peccare, antecedens probatur. Cōstat enim testimoniis sanctorum, & experientis martyrum & confessorum, voluntatem esse liberā mediāte iudicio deliberatiōe respectu cuiuslibet obiecti alterius a Deo: ergo etiam respectu Dei clarè visi.

Respondeo, dico primò. Adā vnica præuia distinctione respondere huic, & sequentibus obiectis. Distinctio est, duplex est fruitio, vel dilectio Dei clarè visi. Prima est naturaliter elicitā sequens simplicè Dei visionē. Secūda est liberè elicitā sequens apprehensionē deliberatiuā compositiuā & diuisiuam: prima non est in potestate beati, secūda sic: deinde suo modo respondet obiectis.

¶ Dico secundò, Adam in suis respōsis, in nonnullis esse conformē dictis S. Tho. primo nāque concedit S. Tho. q̄ aliquis est actus voluntatis naturalis, & aliquis electiuus, vt habetur in 3. pte. q. 18. ar. 3. & in prima parte. q. 83. artic. 4. & 3. sen. dist. 17. q. 1. Ex quibus locis habetur, q̄ voluntas vt natura est respectu finis, & vt ratio est respectu eorum quæ sunt ad finem. Nec obstat, q̄ in tertio dicat, quòd voluntas vt natura est non solum de fine, sed etiam de his, quæ sunt ad finem. Nam in summa accipit finē largè, in scripto magis strictè. Ex quibus deducitur, q̄ respectu vnus, & eiusdem potest voluntas habere dilectionē electiuam & odium naturale.

¶ An verò hæc distinctio actuum voluntatis locū habeat respectu Dei clarè visi secundum sanctum Thomā. Respondeo, q̄ sic vt habetur prima parte. q. 62. art. 7. & in 4. sen. dist. 49. q. 1. art. 3. q. 3. secundum quem sensum potest sustineri dictum S. Tho. de veri. q. 22. art. 6. q̄ voluntas in quolibet statu naturæ, & respectu cuiuslibet obiecti potest habere velle & nolle. Addendæ vero sunt duæ glossæ. prima quia potest suspendere aliquem actum: non autem omnem. Secūda est, quia voluntas pro quocunque statu potest suspendere actum, dum tamen hoc quod est suspendere actum possit sibi per intellectum proponi sub ratione boni.

¶ Dico tertio, multa affirmare Adam quæ S. Tho. negaret. Primum est, quòd aliquod

*Adam in
1. sen. dist.
1. q.*

aliquod particulare obiectum finitū, & sub particulari ratione apprehensum, & non sub ratione vltimi finis: nec sub ratione necessariò, & euidenter requisiti ad vltimum finē possit necessitate volūtatem viatoris ad sui dilectionē, aut q̄ aliquod particulare ens non apprehensum sub ratione miseræ aut alicuius conditionis oppositæ impossibilis vltimo fini possit necessitate volūtatem viatoris ad sui odium, sic intelligēdo, q̄ voluntas necessitetur elicere dilectionē vel odium circa talia, vel continuare dilectionem, vel odium circa prius elicita.

¶ Secundum est, clarè Deum videns potest odire Deum, stante illa clara visione diuinæ essentia, qualis promittitur sanctis post hanc vitam.

¶ Tertium est, clarè videns Deū potest motu proprio velle carere illa visione de per se ad experiendum libertatē eius. Non nego tamen, quin clarè videns Deum de per accidens, & alieno motu possit ad tempus velle carere diuina visione, & fruitione, puta ad præceptum Dei.

¶ Dico quartò respondēdo obiecto, secus est de aliis obiectis, & secus est de Deo clarè viso, quia Deus clarè visus habet necessariam connexionem cum vltimo fine naturaliter, & necessariò volitò a voluntate. Negatur quoque consequentia.

Secundò arguit sic. Deus potest dare alicui fruitionem, & certificare eum qui post horā carebit ea: ergo talis potest velle carere. antecedens patet: quia nō implicat consequentia patet: quia non est impossibile conformare se Deo in volitò: alioquin vidēs Deum peccaret, non volendo quod Deus vult.

Respondeo. negatur consequentia de delectatione naturali, sed loquendo de electiua dicitur, q̄ in casu, si possibilis est talis videns Deum, posset cum Dei auxiliò speciali, & non aliter velle carere ad tempus diuina fruitione de per accidens, ita quòd Deus qui daret præceptum, conferret etiam auxiliū ad hoc volendum.

Vel vt supra dictum est, vellet alieno motu, & non proprio ea carere. De dilectione autem naturali non præciperet, quia Deus non posset præcipere videnti, q̄ conaretur vel ageret contra

inclinationem naturalem, quam ipse dedit. Posset tamen velle suspendere eam, si posset.

Contra hanc responsonem arguit sic. Talis fruitur Deo, & per responsonem in casu non vult frui, ergo inuitus fruitur.

Respondeo. si loquamur de amore, licet necessariò sponte tamen, secundū conuenientiam naturæ suæ fert, se in Deum clarè visum: negatur consequentia. Si vero loquamur de illo eodem vt operatur ad electionem qua eligit nō habere ad horam conceditur totū nec est inconueniens.

Tertio. aliquis potest liberè velle miseriam: ergo talis vult non esse beatus: consequentia patet, antecedens probatur. Positò q̄ Deus daret operationem diabolo an vellet annihilari, an esse. Si prout nunc est, ipse eligeret semper esse vt nūc est, vt dicit Aug. tertio de lib. arbitrio, sed est miser. ergo.

Respondeo, negatur antecedens: quia habita notitia experimentalis illius poenæ cum firma credulitate, q̄ in æternū durabit, ipsa necessariò oditur. Ad probationem dico, q̄ & non esse, & miseriam odiret, & nollet de per se, posset tamen velle per accidens.

¶ Dico præterea q̄ argumentū non est ad propositū, quia loquitur de his, qui clarè vident Deum.

Pro intellectu omnium prædictorū sciendum, q̄ actus voluntatis potest dici naturalis dupliciter. Primò propriè, quia voluntas habet naturalem inclinationem ad talem actum, & ad obiectū actus, & ad modum actus. Et hoc modo dilectio, finis est naturalis, & eorum quæ sunt necessaria ad finem: vt euidenter proponuntur. Secundò minus propriè, quia licet voluntas non inclinet naturaliter ad talem actum, nec ad obiectum actus, tamen modus tendendi in actum est naturalis, vel consimilis modo quo natura tendit in actum suū, quia scilicet sine deliberatione, & sic voluntas habet aliquos, actus naturales respectu aliquorum obiectorū, quorum nullus est finis, nec necessariò conexum frui, nec verè, nec apparenter. Primi actus sunt necessarij simpliciter, & quò ad specificationem actus, & nō quo ad exercitium in via.

CONCLUSIO II. Voluntas

tas dæmonis sic est obstinata in malo, q̄ non potest bene velle, nec peccato carere, nec desinere à malo. Hanc probat S. Doc. secundo sen. vbi supra. ar. 2. & 1. parte. q. 64. arti. 2. & de veri. q. 24. ar. 14. Prima ratio est, quia talis voluntas est peccato subdita, & auxilio gratiæ penitus destituta, & rationum ad bonum persuasuarum non capax.

Secunda ratio est, quia talis voluntas immobiliter adheret malo: sicut etiam eius intellectus apprehenditur immobiliter, cum apprehendat sine discursu.

Tertia ratio est: quia talis voluntas est extra statum viæ.

Scotus.

Contra arguit Scotus primò. Naturalia sunt integra in dæmonibus secundum Dionysium: ergo est in eis naturalis inclinatio ad bonum: ergo, secundum illam inclinationem possunt vellem bene.

Respondeo. ad antecedens, licet sint integra quantum ad naturæ ordinem, sunt tamen diminuta per comparationem ad capacitatem gratiæ vel gloriæ, vt dicitur de malo. quæst. 16. artic. 5. ad primum. Sequitur ergo q̄ possunt in actum bonum bonitate naturali, sed non bonitate gratiæ vel meriti, vel bonitate morali, quæ confurgit ex bonitate obiecti, & circumstantiarum, & maxime simul. Et idè habetur prima parte. quæst. octauagesima quarta, arti. secundo. ad quintum. Vnde dico, quòd in damnatis nunquam est actus perfectè bonus bonitate morali, quia semper ei deest aliqua distarum circumstantiarum, scilicet circumstantia finis debiti.

Secundò. Damnati habent remorsum de peccato: ergo eis displicet: sed displicentia mali non est actus malus, sed bonus: ergo, &c.

Respondeo ad consequens, q̄ peccatorum displicet eis non ratione turpitudinis peccati, sed in quantum est illatum pœnæ. Talis autem displicentia non est bona, quia non est vt deberet, scilicet de peccato, vt est offensa Dei.

Tertiò. Damnati odiunt pœnam, in quantum est afflictiua natura, sed tale nolle non est actus moraliter malus: ergo.

Respondeo ad minorem. Illa nolitio

est actus naturalis: ideo est bonus naturaliter, non tamè perfectè moraliter: vt dicit S. Tho. 4. sen. dist. vlt. q. 2. ar. 1. q. 1. Et secundo sen. dist. 7. art. 2. ad. 1. & 2. vbi dicit q̄ talis actus bonus naturaliter, deprauatur autem in eis per circumstantias.

Quartò. Diabolus potest in actum, qui non excedit eius naturalem facultatem. Sed actus moraliter est huiusmodi: ergo maior probatur, quia naturalia sunt in eis integra, & splendidissima. minor vero est vera, quia consideratus in natura sua sine obstinatione, in malo potest bene operari moraliter.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem dicitur, q̄ auctoritas Dionysij, q̄ essentia, & naturales virtutes integræ sunt quantum ad substantiam actus, & eorum inclinationes naturales in bonum, sed cum hac integritate stat. q̄ quo ad alia sunt debilitata. vnde subdit Dionysius, quam ipsi non videt claudentes ipsorum boni inspectiuas virtutes: & cum dicit quòd remanent splendidissima: intelligitur in comparatione ad nos, non in cõparatione ad eorũ statum ante peccatum, quasi sint in eadem subtilitate intelligentiæ, nisi fortè quantum ad notitiam speculatiuarum rerum duntaxat. Nam in agendorũ appetendorũque scientia deprauati maximos patiuntur errores, minor etiam negatur de statu naturæ corruptæ, quia nisi damnatus adiuuaretur nec bonas circumstantias agnoscere, nec secundũ eas potest velle.

Quintò. intellectus dæmonis non errat circa principia practica, cum sint nota ex terminis, sicut etiam principia speculatiua. ergo potest volitione recta, quia cuiuslibet recte rationi potest se conformare voluntas tam in nobis quam in angelis.

Respondeo. primò negatur antecedens: quia malitia est corruptiua principij practici, & prudentis vt dicitur sexto ethi. ¶ negatur etiam consequentia: quia etiam habita notitia conclusiõis practice, non potest voluntas elicere bonum velle meritorium sine gratia Dei. Item in diabolo est continuè actualis malitia: actuale odium; cui est impossibile velle perfectum moraliter.

Sextò. diabolus potest naturaliter diligere

diligere Deum super omnia, sed ibi actus est bonus, cum cadat super debitam materiam: ergo, &c. maior patet, quia naturalia sunt in eis integra.

Respondeo ad antecedens. etiam in statu naturæ integræ non poterat illud ex solis naturalibus absque alio gratuito Dei dono vel auxilio. In statu vero naturæ damnatæ, potest quidem potentia remota, sed non potest exire in actum. vt dicit August. de fide ad Petrũ. & manet in eis continuè auersio: cui est impossibilis conuersio, vt dicit ibidem August. cap. tertio. Causa autem quare non possunt bene agere, nec velle, est duplex. Nam esse in malo conuenit eis ex propria voluntate, sed quòd illi inherant immobiliter conuenit ei propria natura, Deus etiam est causa illius status non cauendo, sed seruando malitiam licet non dando gratiam.

Contra aliam partem conclusionis arguit Scotus: probando quòd diabolus non necessariò vult malum. Primò voluntas ex sua libertate potest cessare ab omni velle. ergo non habet necessariò malum velle. consequentia patet: antecedens est S. August. primo retractationum. cap. 22. dicens. nihil sic est in potestate voluntatis sicut ipsa voluntas.

Respondeo. negatur consequentia.

Ad probationem primo dico, quòd August. loquitur de voluntate nostra in statu viæ, secundo non loquitur de omni actu voluntatis, alioquin & beati possunt non frui Deo. item diabolus nullam potentiam suam potest omni actu priuare.

Secundò. Inclinatiuum ad actũ peccati, inclinatur ad actum vnum in specie. ergo ille actus vel est odij vel superbiæ. sed nullus istorum est perpetuus, quòd probatur, actus odij, & superbiæ sunt diuersarum rationum. ergo nõ sunt simul perfectè in voluntate. ergo dum habet vnum cessat ab alio.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur consequentia, quia licet sint distincti, tamen vnus est ratio alterius, & vnus est effectus alterius, & habent ordinem adinuicem, ideo possunt esse simul, vel dicitur quòd semper habet illum vel illum sine interuallo:

Tertiò. Si semper actu volunt malũ.

ergo continuè crescit eorum malicia: ergo & pœna, & sic crescit in infinitũ: patet consequentia, quia secundum quantitatem culpæ est quantitas pœnæ.

Respondeo. Si intelligitur q̄ crescat malicia intensiue: negatur consequentia, si extensiue cõceditur. Pœna etiam essentialis non crescit, sed accidentalis, vt dicit S. Tho. 2. distin. 7. quæst. 1. artic. secundo. ad 3.

¶ Respondetur & D. S. 4. sentè. distinctione quinquagesima, quæstio. 2. ar. 1. quæstio. 6. Vbi videtur dicere, q̄ angeli boni merentur vsque ad diẽ iudicij, & mali demerentur quò ad primum, vel pœnam accidentalem. sed prima parte. q. 63. ar. 9. ad 3. videtur velle, q̄ nullus beatus aliquo modo possit mereri, nisi sit simul viator vt Christus & ideo ad argumētum negatur consequentia, quia illa mala nolitio, non habet rationem culpæ post damnationem eorum, sed tantum habet rationem pœnæ.

Quartò. Sicut se habet intellectus respectu principiorum, ita voluntas respectu vltimi finis. 2. phys. & 7. ethi. sed in intellectu angelico non est error respectu primorum principiorum. ergo nec defectus respectu vltimi finis.

Respondeo. Negatur totum de dilectione naturali, quia etiam cognitio principiorum est naturalis, talis autem dilectio non ascribitur eis, sed naturæ, non tamen potest habere bonam volũtatem electiuam, quæ propriè est ipsius angeli.

Secundo loco arguit Scotus contra rationes. Fundantur enim in hoc quòd sicut intellectus angeli intelligit sine discursu, ita voluntas immobiliter adheret vniciuque.

Contra in hac ratione supponitur q̄ intellectus moueat voluntatem, hoc est falsum. ergo.

Respondeo. Si intelligit quòd intellectus aliquo modo moueat voluntatem conceditur maior, sed minor negatur, si vero intelligit quòd intellectus sit talis motor, vel ex se solo sufficiens, voluntatem mouere. maxime quò ad exercitium actus. negatur maior. prima. secunda, quæstio. 9. arti. 1. Intellectus enim mouet voluntatem solum, eo modo, quo finis mouet efficienter, sed voluntas mouet intellectum, &c.

alias virtutes per modum efficientis. r. parte. q. 8. 2. ar. 4. de malo. q. 6. art. 1.

Secundò ante peccatum intellectus rectè mouit voluntatem. ergo ipsa rectum habuit actum, sed per te immobiliter agit. ergo non potuit postea peccare. hoc est falsum. ergo.

Respondeo. conceditur primū antecedens, & prima consequentia. Et hoc quia vel in primo actu suo angelus intellexit, & dilexit se, & sua naturalia bona, dilectione naturali, in qua non est meritum nec demeritum. Vel quia secundum aliam viam in primo instanti ex motione gratuita spiritus sancti, intellexit & dilexit Deum super oīa: ex primo actu primo modo dicto nō sunt facti impeccabiles, quia bonitas gratuita vel moralis est circa actus electiuos, & non circa naturales. Ex secundo modo similiter, quia si primus actus fuit electiuus: hoc non fuit ex prima inclinatione naturæ angelicæ, sed ex supernaturali motione. Et cum dicitur, quod angelus habet liberum arbitriū inflexibile post electionem, hoc intelligitur altero duorum modorū. Vnus intelligitur de electione, ad quam merè ex suis naturalibus inclinatur. Alius est, quod si intelligitur de quacunque electione, tunc dicimus, quod immobilitatur post electionem, quando talis electio fuit completa, & perfecta, & simpliciter in actu, non autem si est incompleta, & in fieri. S. autē Doc. magis inclinatur, quod primus actus voluntatis diabolicæ fuerit dilectio sui naturalis, & non electiua. prima parte q. 63. ar. 6. ad 3. Ex quo videtur vellet quod nec in primo instanti nec in secundo habuit electiuam dilectionem rectam erga Deum, ac per hoc nunquam, quia in instanti secundo peccauit.

Tertiò. Sicut intellectus angeli aliquid immobiliter opponit post primā electionem etiam ante. ergo etiam voluntas ante primam electionem immobilis est.

Respondeo. negatur consequentia: quia intellectus angeli circa supernaturalia potest diuersimodè apprehendere, & non est determinatus ante primam electionem, & primam sententiā sic aut sic apprehendere, aut iudicare aut voluntati ostendere, sed solum quando complete sic, aut sic aestimauit. de malo. q. 16. art. 5.

Ex quibus patet quod ideo voluntas an-

geli est immutabilis quantum ad ea, quæ pertinent ad ordinem naturæ, quia intellectus angelicus circa talia immobiliter se habet, utpote in actu, & nō in potentia taliter scibilibus existens, & quod econtra est de supernaturalibus tam respectu intellectus quam voluntatis. vbi supra, articulo sexto. & ad 2. & ad 4.

Ex quibus patet primo, quod primum peccatum angeli non potuit esse, nec inordinatè se habendo circa supernaturalia vel circa ea quæ ad supernaturalia ordinantur. Secundo, quod intellectus angelicus circa supernaturalia non ex natura determinatur ad sic, vel aliter iudicandum vel mouendum voluntatem. Tertio, quod non oportet quod voluntas primo actu suo fuerit obstinata facta, quia ille primus actus fuit naturalis: vel si fuit electiuus, hoc non fuit esse proprio motu naturæ angelicæ, nec fuit plena electio, sed statim fuit impedita per peccatum. ergo per illum actum obstinata in malo, quia actus erat bonus: nec confirmata in bono, quia non fuit perfecta electio. Quarto, quod intellectus angelicus ante primam electionem malam deficienter iudicauit circa supernaturalia, & tamen potuit rectè circa illa iudicare, & sic voluntas peruersè elegit. poterat tamè rectè eligere, si rectum iudiciū intellectus præcessisset, & sic patet quod. S. D. cum dicit quod obstinatio voluntatis angelicæ accidit contra immobilitatem apprehensionis intellectus angelici, non repugnat suæ positioni. Nā sicut intellectus angelicus antequam iudicet de supernaturalibus est indifferens ad rectè & non rectè iudicandū, sed tamen cum primo tali iudicio si completum fuerit immobiliter se tenet postquam iudicauit, ita & voluntas intelligendo, dato etiā quod meruerit gratiam in primo instanti, non merebatur nec demerebatur, quia nullus obligatur ex necessitate præcepti ad vtendū gratia semper. de ma. q. 16. ar. 4. ad 2. Et si queritur de obstinatione anime humane, probabiliter dici potest, quod alia separata si penitus sit extraviam, & in termino, iudiciū, & aestimationem agibilem, & finis ultimi cum quo exiuit à corpore, deponere non potest, & consequenter nec voluntatem finis, nec dilectionem ordinatorem in finem, quibus adhæsit in corpore, & in

& in hoc sua obstinatio ex simili causa qua obstinatio demonis procedit. 4. contra gen. cap. 9. 5. Causatur igitur illa obstinatio in anima ex habitu hic acquisito, & ex statu nouo, & ex natura sua: quibus positis exit in actualem aestimationem, & in actualem appetitum peruersi finis: ad quem omnia refert. si dicatur, quod anima Lazari non fuit obstinata in malo, nec confirmata in bono: dicitur quod non erat in ultimo termino: sed adhuc reditura ad corpus. Ipsa tamen anima, dum est in corpore est causa suæ obstinationis fieri, in quantum acquirit habitus vitiosus. sed in instanti separationis reddit se obstinatam in facto esse: quia tunc incipit immobilem apprehensionem & appetitum primo habere respectu finis peruersi. nec sequitur quod in illo instanti demonstratur: sed quod tunc primo punitur pro prioribus demeritis.

Quarto. Voluntas non est causa suæ voluntatis: nisi vt prior ea naturaliter. ergo si non aliter se habet: vt est causa eius: sed vt est prior naturaliter, nō aliter se habet, vt est sub actu volendi. ergo per illum actum non aliter se habet in causa suo. ergo vt est sub illo actu, non fit impeccabilis.

Respondeo. negatur maior. de causa quæ est simul actu, & passiuæ: quia per vnum habitum potest trahi ad vnum effectum & retrahi ab alio: sic est voluntas. S. D. vbi supra ad tertium.

Contra. Ille actus, qui est causa obstinationis non plus necessitat respectu alterius, quam respectu sui: sed respectu sui voluntas est libera, & continget eū elicit. ergo respectu aliorum, & sic potest non elici, & non peccare.

Respondeo quod voluntas contingenter se habet respectu actus eliciendi, antequam eliciatur: sed postquam illum elicit: contrahit quandam necessitatem conferuendi illum, vel eliciendi consimilem: potissimè si habituetur in hoc: vnde negatur maior.

Contra. Causa secunda non determinat causam primā ad agendum contra modum suum naturalem. Sed habitus est causa secunda respectu actus voluntatis: & voluntas est causa prima, & eius modus est agere liberè. ergo &c.

Respondeo. negatur minor pro ultimo parte: quia voluntas non est libera respectu cuiuslibet obiecti. Nam ad si-

nem naturaliter inclinatur. Et ideo cum per habitum superuenientem aliquid appareat sibi ultimus finis, non ex habitu superueniente tendit in aliquid nō contingenter: sed quasi ex necessitate naturalis inclinationis. vbi supra art. 7. ad 14. & ad 18. & de malo. quæst. 1. art. 5. ad octauum.

Potest etiam responderi, quod maximæ istarum trium confirmationum vel replicarum sunt veræ de voluntate in statu viz: non autem in statu termini & immutabilitatis. Patet igitur quod omne quod diabolus vult, simul plena & efficaci voluntate semper vult actu vel habitu: & maxime de his: quæ vult per modum finis vel habentium necessariam connexionem ad finem. Sed possibile est quod primo velit in complete & voluntate antecedente, & postea velit oppositū voluntate vel econtra, vel quod ordinet ad suum finem oppositè circa supernaturalia. Et isto modo potuit esse dum subiecit opposita circa passionem christi.

Contra eandem arguit Aureolus. Voluntas mouetur ab obiecto per intellectum apprehenso. sed intellectu diabolico potest occurrere, quod est in statu malo. ergo ab hac apprehensione moueri potest, vt deserat illum statum.

Respondeo. negatur minor: quia cum intelligat discurrendo, nec moueatur persuasionibus: non potest ei occurrere, quod deserat illum statum: quia non apprehendit culpam suam, vt malum: sicut dicit Doc. S. de ma. q. decimasexta art. 5. ad sextum. & articulo sexto. ad tertium & octauum.

Secundò. In principio falso potest quis sine discursu apprehendere conclusionem falsam, nec tamen immobiliter. ergo angelus non immobilitatur ex hoc quod intelligit sine discursu.

Respondeo. Conceditur antecedens, si talis apprehendens videat vtrunque esse falsum: tamen si vtrique assentiatur putans vtrunque esse verum, & nulli modo sit natus componere vel diuidere vel syllogizare, immobiliter fallitur: sic est de errore diaboli circa supernaturalia.

Contra secundam rationem. S. Tho. arguit Durandus. Diabolus peccauit adherendo bono scilicet fini ultimo,

sed indēbitē. Tale autem est bonum. sed ex voluntate boni finis: non est necesse procedere opus malum. ergo &c.

Respondeo. Primo negatur maior: quia adhæsit sibi ipsi tanquam finitudo adhæsit fini peruerso. Tum quia dato, quod constituit ultimum finem in Deo: diligens eum amore concupiscentiæ & se summè amore amicitiz: & non sic Deum: adhuc non esset finis debite desideratus. vnde nulla natura intellectualis debite tendit in ultimum finem nisi diligat Deum amore duplici, scilicet amore amicitiz tanquam summè amatum; & amore concupiscentiz, vt summè desideratum. quod diabolus non fecit. nec volebat fruitionem per gratiam adipisci.

Secundò. Dæmon non peccauit ex passione sed ex inconsideratione. ergo. cessante inconsideratione, potuit peccare.

Respondeo quod peccauit ex forti adhesionē ad obiectum actus sui: vnde dico ad antecedens: si intelligitur quod non elegit obiectum sui actus falsum est: si vero intelligitur quod non elegit circumstantias actus & nesciuit eas: conceditur. sed postea elegit eas vitiosas, intellectu obtenebrato circa supernaturalia: ideo cessatio in eo locum non habet.

Tertio. Obstinatio est vnus effectus communis angelo & homini. ergo habet causam communem: & non illud in quo differt angelus ab homine.

Respondeo. Conceditur, quod habent causam comunem: quæ supradicta fuit esse subtractionē gratiz. Est tamen aliqua specialis ratio in vno, quæ non est in alio. Nec mirū: quia differunt plurquam specie: ideo habet actus alterius rationis ex suis naturalibus, cuiusmodi est obstinatio. secus est in beatitudine, quæ vtriq; à deo supernaturaliter datur.

Quartò. Si angeli mali sunt obstinati in malo, ex hoc solo quod peccauerunt. ergo boni sunt confirmati in bono ex hoc solo, quod meruerunt. Hoc est falsum: quia per meritum non sunt confirmati: sed per premium. ergo &c.

Respondeo. negatur consequentia. quia confirmatio in bono est principaliter à Deo efficienter: & obstinatio in malo non & etiā facilior est auersio à Deo, quā conuersio ad eū, vt ad primū principium beatitudinis supernaturalis.

QVAESTIO II.

Circa eandē dist. Quæritur, vtrum angelus moueat cælum per solum intellectum & voluntatem.

CONCLUSIO. I. Quid angelus agit ad extrā, agit per intellectū & voluntatem: & non per aliam potentiam mediam. quoli. 7. quæst. 2. item de ma. quæst. 16. ar. 1. ad. 14.

Ratio est: quia in natura intellectuali non est nisi virtus intellectualis. talis autem est intellectus vel voluntas.

Contra arguit Aureo. primò. In angelo est potentia motiua: sed huiusmodi est alia ab intellectu & voluntate. ergo &c. maior nota. minor probatur. tum quia est in articulis Parisiensibus, tum quia si morio qua angelus mouet cælum, esset volitio, aut esset volitio quæ est imperium numero exequente: & hoc patet esse falsum: aut esset ipsa executio actus, patet quod est alius ab actu voluntatis: aut esset imperium & executio. & hoc non: quia in duo distingueretur.

Respondeo. negatur minor. dico tamen quod angelus non potest omnia agere quæ potest velle. quoli. 7. q. 3. ad. 2. Ad primam probationem dico quod ille articulus est contra eos solum: qui dicunt quod voluntas angelica potest agere quæcunque potest velle. Ad secundam negatur consequentia. sed bene dico: quod ille motus est à voluntate volente, & exequente ipsum motum.

Dico secundò quod imperium non est actus voluntatis: sed intellectus. 1. 2. q. 18. art. 1.

Dico tertio quod ipsa voluntas quæ corpora mouet habet duos actus: quorum vnus dicitur immanēs, scilicet ipsum velle: & alius transiens, scilicet motio corporis: & se: vnus dependet à primo: & sequitur ex eo: vnde non oportet inter voluntatem angeli & motum corporis esse executionē mediā distinctam ab vtroque motu: quia cū motus exterior sit quædam executio: non indiget alia: & licet philosophus dicat quod intellectus & voluntas non sunt potentiz productiue. primo ethi. & 9. meta. † de voluntate & intellectu humano: vel quod non est de ratione earum quod relinquunt effectum extra operantem: productiue tamen sunt ad intra habitus intellectuales & morales.

Aureo.

text. 10.

Secun

Secundò. In nobis est virtus motiua distincta ab intellectu, & voluntate. ergo etiam in angelis: tenet consequentia, quia S. D. virtus illa similitudine. antecedens probatur. motus palpebrarū, & cordis est à voluntate, & à natura: sed cessante voluntate adhuc mouetur. ergo ab alio quàm à voluntate.

Respondeo, negatur consequentia, nec illa similitudine virtus S. D. immò concedit antecedens. 1. parte. q. 78. art. primo. ad 4. Et licet voluntas non moueat immediate membra: mouet tamē immediate intellectum, & eo mediante alias potentias.

Dico præterea, quod motus cordis, & alij motus naturales causantur à generante sicut motus grauium, & leuium, & consequuntur formam animalis: ideo remanent cessante actu voluntatis. sed alij motus, qui non sic sunt naturales, causantur ab appetitu mediante virtute executiua: quæ potius est passiuā quàm actiua.

Tertio. Mouere & intelligere, & velle sunt actus. genere differentes. ergo reducuntur in potentias genere distinctas.

Respondeo, negatur consequentia: quia vna potentia potest se extendere ad actus, & ad obiecta genere distincta: quando respicit talia sub aliqua ratione: quæ est communis ad duo genera, sicut intellectus extendit se ad obiecta omnium potentiarum sensitiuarum, & ad actum apprehensiuum, & discursiuum, in quantum reducuntur in aliquid commune vtrique. ita in proposito, voluntas angeli se extendit ad velle, & mouere, in quantum conueniunt in aliqua ratione communi: puta in pulsione, vel tendentia ad rem, vel largitione, vel communicatione, quia omnia pertinent ad officium voluntatis.

Sequitur ex dictis supra, quod licet voluntas angeli, vt est volitiua se habeat æqualiter ad propinquum, & distans: non tamen vt est motiua. sicut si color esset volitiuus, & calefactiuus ad volendum non requiratur approximatio, sed ad calefaciendum.

DISTINCT. VIII.

Itē dist. 8. quæritur. Vtrum dæmones possint naturaliter cognoscere cogitationes cordis, & affectiones volun-

tatis.

CONCLUSIO. I. Nullus angelus, siue bonus, siue malus, ex sola naturali virtute sua potest cognoscere propriè, & distinctè cogitationes aut affectiones cordis nostri. 1. parte. q. 57. ar. 4. & de malo. q. 16. ar. 8.

Ratio. Ille solus cognoscere potest cogitationem cordis, qui potest cognoscere motum voluntatis: cum cogitatio à voluntate dependeat, sed solus Deus est huiusmodi. ergo minor probatur. motus ex summo rerum ordine immediate dependere, non potest percipi nisi à causa sic mouente, & moto, sed motus voluntatis est huiusmodi: & tale mouens est solus Deus, & motum, & ipse homo, qui actu vult. ergo, &c.

Eandem ponit de veri. q. 8. ar. 13. Ratio. angelus non habet naturaliter actum primum respectu huius actus secundi qui est cognitio propria, & distincta cogitationis humanæ. ergo tenet consequentia. antecedens patet, quia species intelligibiles intellectus angelici non sunt naturaliter repræsentatiue propriæ & directè motuum voluntatis humanæ.

Contra arguit Scotus primo. Vnus angelus non potest alteri occultare essentiam suam. ergo nec cogitationem, aut volitionem. ergo nec nos. antecedens patet. consequentia prima probatur, quia essentia angeli est sibi ipsi intimior quàm sua cogitatio. secunda consequentia patet.

Respondeo, dico primò, quod cogitatio, & volitio non potest propriè, & distinctè cognosci ab aliquo intellectu creato intellectuè, nisi sit subiectiue in illo, vel saltem ordinetur ad illum per voluntatē illius, in quo est subiectiue.

Dico secundò, quod cogitatio non habet eam comparationem ad intellectum, qualem requirit ad hoc, quod intuitiue cognoscatur, essentia verò eam habet. de veri. q. 9. ar. 4. ad 78. Et vbi dicit, quod angelus eadem specie, quæ cognoscit essentiam alterius; cognoscit & volitionem, aut intellectiōnem esse: sed cognitio volitionis per illam speciem dependet à voluntate volentis, non autem cognitio essentiz.

Ex his patet, quod neganda est consequentia. Ad idem vide de veri. q. 8. ar. 13. ad 2. Nec oportet, quod naturaliter cognoscat, nisi illa intima quæ consequuntur naturam spiritificam, cuiusmodi

Seco. in 2. dist. 9. q. 1.

ste essentia angeli, & potentia, & habitus naturales, non sic est de cognitionibus aut volitionibus.

Secundò. Angelus videt speciem existentem in intellectu alterius. ergo etià cognitionem.

Respondeo, negatur consequentia: tū quia stat, q̄ species actiua sit in intellectu: & tamen per eam nihil actu intelligitur. tum quia incertū est quod per eam actu intelligitur propter diuersitatem eorum quæ per illam possunt diuisim intelligi de veri. vbi suprā. immediatè. tum quia species non dependet à voluntate, sicut cogitatio. tum quia ad cognitionem ipsius intellectiois oportet cognoscere terminum & principium eius, tum quia species intelligibilis est motiua intellectus, quem informat, non autem cogitatio: licet nec species nec cogitatio possint mouere intellectum, quem non informant.

Tertiò. Si angelus vel homo, occultat suam volitionem alteri angelo, aut homo facit per illammet volitionem, aut per aliam, non per illam, quia illa posita in esse est multiplicatiua sui, & motiua potentia sibi proportionata non per aliam: quia procederetur in infinitum.

Respondeo, quòd per illammet. Ad improbationem negatur antecedens, quia nulla cogitatio, vel volitio mouet intellectum ad sui cognitionem, sed quòdlibet tale cognoscitur per speciem sui obiecti in nobis: vel per speciem sui subiecti, sicut est angelo. Item intellectus angeli intelligit per species concreata, & nō mouetur ab alio obiecto, nisi forte in visione beatifica. vnde illa species quæ in intellectu angeli est principium intelligendi rosam, est etiam principium intelligendi reflexe intellectioem rosæ. Concedo tamen, q̄ angelus potest naturaliter cognoscere cogitationes nostras: sed non intuitiue, sicut & quædam sunt à nobis intelligibilia, sed non intuitiue naturaliter, vtputa habitus infusi.

Quartò. Cogitatio intellectus est maximè intelligibilis, cum sit maximè abstracta à materia. ergo non potest subterfugere intellectum angeli, quia non est impediens.

Respondeo, negatur antecedens. Non enim intellectio angeli est magis intelligibilis, quam eius essentia, aut quæ

obiectum: quia non sola abstractio à materia est causa intelligibilitatis, sed potius entitas, & actualitas. non accidentalis, sed substantialis, vnde huiusmodi actiones non habent tantam intelligentiam quantam substantia, aut qualitates fixæ: & potissimè quia includunt respectum ad obiectum & subiectum, qui quidem respectus sunt modicæ entitatis.

Quintò. Vna intellectio potest esse causa partialis respectu actus reflexi in eodè angelo. nam potest intelligere se intelligere. ergo Illa intellectio potest esse causa partialis respectu intellectus alterius angeli: tenet consequentia, quia iste intellectus, & ille sunt eiusdem rationis: & à simili intellectus noster.

Respondeo, negatur consequentia. Primò quia intellectus humanus, & angelicus differunt specie. Secundò quia etiam intellectus angelici specie differunt, vt videtur dicere. S. Do. q̄ potest species per quas intelligit vnus angelus esse alterius rationis à speciebus, per quas intelligit alius.

¶ Dico præterea, q̄ nullū obiectum causat immediatè intellectioem sui, nisi illud obiectum sit simul cum hoc etiam species intelligibilis, cuiusmodi non est intellectio, ex quo patet falsum esse antecedens.

Secundò loco arguit Durandus contra fundamenta. S. Do. Primò dato, q̄ voluntas soli Deo subiaceat, quò ad causalitatem: non tamen sequitur, quòd quo ad cognitionem, alioquin non cognosceremus ea, quæ à solo Deo creata sunt.

Respondeo, dico primò, quòd positio. S. D. non innititur solum illi fundamento: sed isti. Motus voluntatis non est aliqua natura fixum esse habens in rebus eo modo quo substantiue, & accidentia fixa, & quietata, & stabile esse naturaliter habentia, nec habet necessariam, aut determinatam connexionem vel dependentiam ad aliquam causam naturalem, sed solum ad causam diuinam; nec potest ad sui cognitionem mouere intellectū, quem non informat, imprimendo actū primum, qui est species intelligibilis, nec actum secundum, qui est consideratio, nec angelus habet concreatam sibi speciem naturaliter representatiuam volitionis alienæ.

¶ Dico secundò, q̄ illa consequentia.

S. Do.

Text. 5. I.

S. D. potest saluari esse bona de materia, quia nulla operatio voluntatis aut intellectus potest propriè cognosci, nisi cognito suo obiecto. 3. de anima. ¶ obiectum autem comparatur ad actum vt principium vel vt finis, non potest ergo cognosci operatio nisi cognoscatur eius obiectum, & finis. Voluntas autem respicit propriò obiecto tantum bonum in communi cuius radix est ipse Deus, & non aliquid bonum particulare, q̄ autem tendat in hoc vel illud particulare accidit voluntati, & actus eius nullam connexionem habet necessariò ad aliquid bonum particulare, sed solum ad bonum vniuersale, & ad Deum. tanquā ad sua motiua, & finem suum. Cognoscere autem habitudinè actus ad obiectum vniuersale, & non ad particulare non est cognoscere actum propria, & specifica, & determinata cognitione. q̄ autem terminetur ad aliquid in particulari procedit ex motione Dei inclinantis voluntatem magis ad hoc quā ad illud: prima enim motio voluntatis est à Deo, secundum Arist. in lib. de bona fortuna. & S. D. prima secundæ. q. 19. ar. 5. ad quem autè in particulari Deus velit eam inclinare, solus Deus nouit, & ille qui ab eo sic inclinatur. Quod autè addit de his, quæ à solo Deo creata sunt, vt est cælū, materia prima, & huiusmodi, dico q̄ nihil valet, quia nullū eorum ad sui cognitionem exigit cognitionem causæ efficiētis vel finalis, sicut exigit omnis actus intellectus, & voluntatis. Et ulterius quia talia sunt cognoscibilia per proprias species, ab eis impressas vel intellectui cōcreatas, non sic est de motu voluntatis. Et si dicitur, ergo nec cognosci potest motus exterior ipsius angeli. negatur consequentia: quia talis habet connexionem ad causas naturales: nam omnis motus exterior est subiectiue in aliquo corpore. Item licet voluntas respectu eorum, quæ actu vult sit determinata, illa tamen determinatio non potest cognosci nisi cognoscatur ad quod obiectū determinatur, quod fieri non potest naturaliter, vt dictum est.

CONCLUSIO II. Demones possunt immutare phantasia vel imaginatiua hominis. prima parte. q. 11. ar. 3. & prima secundæ. q. 8. ar. 2. item de malo. q. 16. arti. 1. 2. Ratio est, quia talis immutatio nata est consequi motum

localem, omne autem tale subest potestati naturali angelorum: sit autè dicta immutatio non per translationem phantasmatis de subiecto in subiectum, sed per motum localem spirituum, quibus phantasmata sicut suis subiectis inhaerent, & licet qualitercunque spiritus moueantur semper sint eis phantasmata, hoc non obstat, quia sicut lapis coloratus non est semper in debita potentia ad organum visus, & per consequens non semper videtur, ita spiritus in quo est subiectiue species rosæ non semper est debite presens organo phantasiae, aut aliarum virium sensitiuarum interiorum, & per consequens non semper phantasia, aut cogitatiua phantasiatur vel cogitat de rosā.

¶ Item dico, q̄ phantasma potest esse subiectiue in puncto, in quolibet autem spiritu, sicut & in quolibet corpore possunt esse infinita puncta, & ideo in qualibet parte spiritus possunt esse non tot, quin plures species siue phantasmata.

DISTIN. IX. ET X.

Irca 9. & 10. dist. queritur. Vtrum angelus possit vniri cælo vt forma.

CONCLUSIO

I. Nullus angelus vnitur corpori cælesti tanquam forma suæ materiæ. prima parte. q. 70. ar. 1. vbi queritur an corpora cælestia sint animata. itē de spiritualibus creaturis. artic. 6. Ratio est, nulla forma vnitur materiæ, nisi propter aliquā indigentiam materiæ vel corporis ad suam propriam operationem, sed substantia spiritualis non indiget materia, nec corpore ad suam operationem. ergo.

Itē anima est in qualibet parte corporis tota. ergo. si angelus est anima cæli, erit totus in qualibet parte illius cæli, & id continebit, sicut anima continet totum corpus. hoc est contra scripturam sanctam, quia hoc conuenit soli sapientiæ increate eccles. 24. ca. Girum circuitui sola.

Si dicatur q̄ angelus est forma cæli non dans actum primum, licet perfectiones secundas, & sic sufficit, q̄ sit in vna parte determinata.

Contra. quia ab eodem res habet actum primum, à quo habet proprias

X passio

passiones.

Item quælibet pars cœli per te est animata. ergo habet animam sibi præsentem.

Item omne animatum actuatur per animam, actus autem & potentia sunt simul. ergo.

Aureol. Contra arguit Aureol. ¶ q̄ angelus sit forma cœli non dans actum primum, sed alias perfectiones. Primum, quia Cōmenta. in de somno, & vigilia, dicit q̄ motus, & forma spherica, & rarum, & densum consequuntur cœlum tanquā sequelē spirituum, eo modo quo caliditas, & leuitas consequitur formam ignis. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. imo 3. de anima com. 5. probare conatur, q̄ etiā intellectus possibilis, de quo magis videtur, non sit forma corporis, sed Cōmen. intelligit q̄ cœlum habet illas perfectiones non à motore proximo, sed à primo & separato, qui est Deus, & si intelligit de angelis. negatur eius auctoritas. de spiritualibus crea. ar. 6. ad 7. & 10. Duo enim requiruntur ad formam substantialem alicuius. Primum q̄ sit in eo principium essendi substantiale principium dico formale. Secundum q̄ talis forma & eius materia conueniant in vno esse. 3. contra gen. cap. 67.

Secundo Cōmen. dicit q̄ forma abstracta nō agit in corpus p̄ contactū, sed angelus agit in cœlū mouēdo ipsum. ergo non est forma ab eo abstracta.

Respondeo. Cōmen. intelligit de contactu mutuo. sicut agit corpus, & tangatur ab illo, & ideo negatur consequentia. Multa alia. diffusè adducit ex dictis Cōmen. & ex se. Ad quæ dissoluēda, primo notādū est q̄ omnes virtutes quæ apparent in cœlo possunt reduci tanquam in principium proximū in formā substantialem ipsius cœli. Nos enim ponimus corpus cœleste esse compositū ex materia, & forma substantiali, quæ quidem forma nō est anima: nec sola corporeitas, accipiendo corporeitatem pro aliqua forma de genere quantitatis, aut pro aliqua forma substantiali dāte suæ materiæ solā perfectionem corporeitatis, sed dāt esse substantiale, & esse corporeum hoc.

Secundo notādū, q̄ cœlum naturaliter inclinatur ad motum circulare, non ex solā figura aut quantitate aut corporeitate, v̄ corporeitas est, sed ex

sua forma substantiali, quæ est radix omnium prædictorum, & omnium perfectionum secundarum ipsius cœli. Di co tamen, q̄ ex tali forma non habet principium actuum talis motus, sed passiuum, & hoc sufficit ad hoc, q̄ ille motus sit ei naturalis. de poten. q. 5. ar. 5. item de spiritualibus creaturis. vbi sit pra ad. 7. dicitur q̄ est naturalis, quia substantia spiritualis habet virtutē naturalem determinatā ad corporis cœlestis motum, nec oportet q̄ ille motus sit tractus aut plussus propriè, quia mouetur à substantia separata per imperium voluntatis.

Item dicta potentia Aureoli vilificat naturam angelicā, dum vult q̄ esse angelicum possit particulari à materia. Et si dicatur, magnificat diuinā potentiam: dico q̄ non est ponēdum esse, q̄ eā magnificat, sed solum illud quod ei attribuitur rationi consonum & dictis sanctorum, alias positio Enclitistarum esset catholica, in hoc q̄ ponit esse essentiam esse tres essentias, sicut diuina essentia est tres personæ.

Item sequitur q̄ cœlum esset nobilius homine, quod falsum est. 2. phy. ¶ vbi dicitur q̄ anima humana est vltimum, ad quod venit consideratio philosophiæ. Derogat etiā theologiæ, quæ dicit q̄ cœlum factum est ad complēdum numerum electorum tanquā propter finem proximū, nunquā autem indignus potest esse finis proximū vel remotus rei se dignioris, loquēdo de fine naturali. de potentia. quæstione quinta, articulo quinto. Et sic patet positionem Aureoli esse periculosam.

DISTINCT. XI.

Ira. II. dist. quæritur vtrum angeli proficiant in cognitione per mutuam locutionem.

CONCLUSIO I.

Angelum loqui angelo nihil aliud est quā angelum ordinate conceptum mentis suæ ad alium, ad hoc quod voluntas eius alteri innotescat. prima parte, quæstione trigesima septima, articulo primo. Sicut forma materialis in suo genere sic potest esse perfecta quod non solum perficit proprium subiectum, sed perfectionem suam communicat alteri subiecto. ita forma intellectualis sic po

fic potest esse perfecta, ut sit aliquo modo principium alienæ cognitionis, & ad hoc sufficit ordo supradictus, quæ quod agit situs, & localis presentia in corporibus, hoc agit ordo in spiritualibus.

Notanter autem dico aliquo modo, quia talis principatio vel causalitas potius est causalitas obiecti vel finis quā efficientis.

Idem ponit secundo sen di. 2. q. 1. art. 3. vbi dicit q̄ quando angelus ordinat speciem conceptam alicui eorum, quæ vnus angelus in altero naturaliter videre potest illud naturaliter cognoscibile sit signum expressiuum interioris conceptus.

Duran. 2. sen. d. 11. q. 2. Contra arguit Durādus. ¶ Illa signa non sunt significatiua naturaliter, alias significarent tantum naturales passiones sicut gemitus infirmorum, naturales autem motus voluntatis angeli quilibet angelus cognoscit sine omni signo.

Item per signa naturalia non fit proprie locutio, non etiam significat ad placitum: ergo per ea vnus non loquitur alteri.

Respondeo, q̄ non significant purè naturaliter, hoc est sine imperio voluntatis, nec purè ad placitum, id est ex institutione, sed vtrūque concurrunt, scilicet natura & voluntas. Talia em̄ signa non sunt nisi species intelligibiles. de veri. q. 9. ar. 4. ad. 13. Species autem aliquid representat ex necessitate nature, scilicet obiectum, & aliud ex imperio voluntatis, scilicet actualement cogitationem vel conceptum rei specialē, & determinatum vbi supra ad. 11. & 15. Ipsa enim species quātum est de se, semper representat quicquid representat, dum modo sit debite præsens intellectui audientis, hoc autem fit per imperium voluntatis ordinantis eam sic vel sic.

Ad primam improbationem negatur consequentia: quia species intelligibilis est signum naturale eius, cuius est species, multa autem quæ nō sunt passiones, habēt sui speciem in intellectu, puta quidditates rerum.

Ad aliam negatur antecedens, loquendo de signis naturalibus, quæ sunt species.

Secundo. Angelus loquitur Deo sine aliquo signo: ergo vnus Angelus

etiam alteri.

Respondeo. negatur consequentia: quia auditiones angeli, & Dei æquiuocæ sunt, quia Deus non intelligit vnā creaturam per aliā: nec per species supradictas, sed omnia per essentiam suā, vbi supra. articulo 4. ad quartum & prima parte. quæstio. 107. articulo tertio. ad primum.

CONCLUSIO II. Angelus loquens nihil proprie causat in altero angelo, sed tantum in seipso. de veri. q. 9. nona. articulo quinto. ad secundum tertium quintum. Ratio quoniam inferior loquitur superiori, nihil tamen in eo causat.

Contra arguit Scotus. ¶ Primum sequetur quod æqualiter omnibus loqueretur.

Respondeo. negatur consequentia, quia conceptus per angelum loquentē expressus ita ordinatur ad hunc Angelum, q̄ non ad alium, & sic presentat ei obiectum. Angelus autem audiens causat in seipso actualement intellectiōem respectu illius obiecti.

Secundo. Deus illuminādo primum Angelum aliquid in eo causat, & ille in alio. ergo, &c.

Respondeo. negatur consequentia, quia illuminatio dicitur à locutione. Item quia illuminatio quæ immediate est à Deo, & illa quæ ab angelo nō sunt æquales, quia Deus auctor est luminis naturalis & gratuiti, & gloriosi, non sic alius Angelus.

Tertio. Omnis loquens intellectualiter causat immediate in eo, cui loquitur conceptū illius, de quo loquitur, si potest, sed angelus hoc potest: ergo maior nota. minor probatur. Illud quod sufficienter est in actu primo respectu alicuius effectus, potest illum effectū causare in passo proportionato, & approximato, sed alius angelus est huiusmodi. ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur maior. aliter sequeretur, quod vna creatura posset habere scientiam per infusionem ab alia creatura.

Quarto. Angelus inferior cognoscit seipsum intuitiue per essentiam suam: ergo & superior cognoscit illum inferiori per essentiam suam intuitiue: ergo illud quo in intellectu vnus gignit

Seco. in 2. dist. 9.

aliquam noticiā intuitiua potest etiam eam gignere in intellectu alterius.

Respondeo. negatur prima consequentia, sed superior cognoscit inferiorē per speciem concretā, & illa cognitio est æquē intuitiua sicut illa qua inferior cognoscit se per essentia suam, imo perfectius intuitiua. Non enim cognitio dicitur abstractiua, qua fit per speciem, sed quia terminatur ad speciem. Nec dicitur intuitiua, quia immediatē causatur ab obiecto, sed quia immediatē terminatur ad obiectum.

Et si dicatur, cognitio per speciem, potest esse de re non existente: ergo est abstractiua.

¶ Dico, quod cognitio per speciem quæ terminatur ad speciem, potest esse de re non existente, ut patet in notitia recordatiua, & notitia confusa, & vniuersali. Non autem est verum illud antecedens de notitia per speciem, quæ non potest terminari ad speciem, sed terminatur necessariō ad rem in se. Negatur etiam vltima consequentia.

Quæ sequuntur pertinent ad secundam quæstionem.

CONCLUSIO III. Vnus angelus illuminat aliū. prima parte. q. 111. art. 1. Ratio est, quia manifestat ei intelligibilem veritatem.

Contra arguit Durandus. ¶ Illuminatio pertinet ad cognitionē gloriosam: ergo non potest fieri nisi à Deo.

Respondeo. negatur consequentia: quia talia licet reducuntur in solū Deū tanquam in principium primū, possunt tamen reduci in creaturam tanquam in principium proximum.

Item lumen gloriæ est quid creatū, & tamen facit ad visionem beatificam. Item ipse intellectus creatus elicit actum beatificum.

CONCLUSIO IIII. Dicta illuminatio fit secundum duo. Primum est intellectus confortatio. Secundum est veritatis proportionatæ capacitati illuminandi propositio. S. D. vbi supra.

Contra primam partem conclusionis arguit Durandus. Primo vnus non illuminat alium imprimendo lumen, quia hoc est à solo Deo: nec intendendo, quia non suscipit magis, & minus: ergo, &c.

Respondeo. negatur consequentia, sed

fit aliis modis. Primus est, quia angelus superior per suum lumen influit alteri angelo virtutē quandam eo modo, quo in nobis intellectus agēs influit in phantasmatā, quæ quidē virtus habet in angelo recipiente eam esse imperfectam & intentionale, sicut virtus principalis agentis habet esse in instrumento: nec illud lumen fit intensius, sed vigorosius, quia ex ambobus resultat quid potentius extensius licet non intensius.

¶ Secundus modus est, quia proponit ei aliquod obiectū luminofum participans lumen superioris angeli. Quo obiecto hausto lumen angeli inferioris fortificatur, sicut fortificatur lumē discipuli hausto à magistro aliquo principio. de veri. q. 9. art. 1. ad secundum. secūda secundæ. q. 111. art. 1.

¶ Si dicatur, ergo angelus superior causat aliquid in inferiori, negatur consequentia, ut dicit de veri. quæst. 9. art. 1. ad 5. Et præter lumen naturale possunt poni alia tria lumina, scilicet habitus superadditi, & obiectum cognitum vel medium cognoscendi, & influxus virtutis. Et ista explicatio veritatis, quæ facit angelus superior inferiori, fit ex parte actus intelligendi quo format conceptus particularizatos, & proportionatos capacitati intellectus angeli inferioris. Et cum illi conceptus sint quædam intelligibilia signa veritatis, conceditur quod illa particularitatio fit per signa non exteriora, sed interiora.

Ex his patet, quod ad eandem illuminationem duo lumina concurrere possunt: vnum tanquam principium elicitium, aliud tanquam principium remotum influens alteri lumen intelligibile modo prædicto.

CONCLUSIO V. Illuminatio non fit de deitate, nec de pertinentibus ad eam, sed rationibus diuinorum operum: vbi supra ad primum. & 2. sen. distinctio. 11.

Sciendum est, quod de his, quæ angelus inferior videt in verbo pro quanto videntur in verbo, non oportet eum illuminari à superiori, sed si inferior videt ibi aliquam creaturam quo ad aliquas eius habitudines aut rationes, & non quo ad omnes, tunc quo ad eas quas non videt, potest illuminare, sed hoc non est illuminari de visis in verbo, sed de non visis. solus enim Deus, & ani

& anima Christi sciunt omnes habitudines, quas habet passio Christi: ut puta ad quot se extendit ut saluandos per illam: & sic de ea potest vnus alium illuminare: & sic de aliis multis.

DISTINCT. XII.

Irca. 12. dist. quæritur. Vtrum omnium corporalium sit vna materia.

CONCLUSIO. V.

In cælo est proprie materia, quæ est pars corporis cælestis. prima parte. q. 66. arti. 2. Ratio. nullum corpus sensibile actu existens est pura forma nec pura materia: quia ex quo est sensibile non est pura forma: & ex quo est actu non est pura materia: sed corpus cæleste est huiusmodi. ergo. &c.

Durand.
in 2. dist.
12. q. 1.

Contra arguit Durandus. ¶ primo. In cælo non sunt partes diuersarum rationum. ergo non materia & forma.

Respondeo. Negatur antecedens. Quia vbi sunt eiusdem rationis, necesse est esse & partes diuersarum rationum. vbiunque enim sunt partes eiusdem rationis: ibi necessariō est quantitas. & vbi est quantitas: ibi est materia. & vbi materia: ibi forma substantialis.

Secundō. Quicquid habet materiam, quæ est in potentia ad esse, potest transmutari: sed omnis materia est in potentia ad esse. ergo quod habet materiam potest transmutari: sed cælum non potest transmutari ergo. consequentia nota cum minori. maior probatur. Tum quia quod est in potentia ad esse non habet actu esse quantum est de se. ergo potest eo carere. Tum quia eadem est potentia contrariorum 9. met. sed esse & non esse sunt largo modo contraria: ergo quod est potentia ad esse est etiam ad non esse.

Tex. 67.

Respondeo. est duplex potentia ad esse. vna est ad esse quod iam habet alia ad esse quod non habet. Loquendo in primo sensu: maior non est vniuersaliter vera: alioquin sol posset priuari luce & essentia angeli suo esse: & sic conceditur minor. Si loquamur de secunda potentia conceditur maior: sed minor est falsa.

Ad primā probationē maioris. in sensu quo negatur, negatur consequentia: quia nulla creatura habet de se esse: nō eamē quilibet potest ex se carere esse: ut etiam ipse concedit: & materia pri-

ma ut ipse concedit non habet ex se aliquam formam: & tamen non potest carere omni forma.

Ad secundā probationem dico primo, quod esse vel forma cæli non habet contrarium: nec sua materia est in potentia naturali ad duo contraria.

¶ Dico secundō, illa propositio philosophi non est vniuersaliter vera: quia subiectum non est in potentia ad oppositum suæ propriæ passionis, nec sol ad tenebram. sed loquitur Philosophus de illa potentia, quæ ex natura sua non plus determinatur ad vnum contrarium quàm ad aliud sicut superficies ad albedinem & nigredinem.

Sed contra. Nulla potentia determinat sibi aliquem actum.

Respondeo. quod licet non determinet sibi hunc vel illum actum: determinat tamen sibi aliquem actum in genere: & materia prima determinat sibi actum substantialem.

Item dico quod materia prima si consideretur in cōmuni & abstractē ut abstrahit à materia superiorū & inferiorum: sic est indifferens ad omnē actum substantialem. Si consideretur in quantum est materia corruptibilem, sic determinat sibi actus separabiles à suis potentiis. Si ut est materia incorruptibilem: sic contra. Quod autem in cælo sit proprie materia, ponit Philosophus primo cæli in multis locis. & in 8 met. 4. con. 12.

Contra eandem arguit Aureolus dicens hoc esse de mente Commentatoris, & adducit multa commenta.

Ad quæ omnia dicitur quod Cōmentator excludit à cælo materiam, quæ sit in potentia ad rem remotam à suo actu: vel dicendum quod in illa materia non est curandum de verbis Commentatoris: quia contradicit sibi. nam 6. met. dicit com. 7. quod materia prima est subiectum omnium accidentiū. constat autē in cælo esse multa accidentia.

Contra eandem arguit Godofredus consimiliter argumētis Durandi, quæ soluntur ex responsionibus ad argumenta Durandi.

CONCLUSIO. II. Materia corporum cælestium est alterius rationis à materia corporum inferiorum. 1. parte. q. 66. arti. primo & secundo sent. dist. 11. q. 1. Ratio est quia non possunt
X 3 actū

Tex. 692
et sequē

Primo cæli
li. 6. 5. et
10. et 95.
secundo cæli
li. com. 4.

Godofredus
primo
quolibet.
q. 2.

actuari formis eiusdem rationis: quia celestis non actuatur forma elementari nec e contra.

Duran. in 2. dist. 9. Contra arguit Durandus. † Primo sequitur quoad materia vnius corporis celestis sit alterius rationis à materia corporis alterius. hoc est falsum: quia differunt plus quam genere. consequentia patet. quia materia vnius non est in potentia ad formam alterius.

Respondeo. negatur consequentia. cuius ratio est: quia ratio materiae consistit penes actuationem eius per formam: cum tota ratio materiae sit in ordine ad formam. Materia autem omnium corporum celestium ita actuatur per illam formam, quam habet, & totus appetitus eius est terminatus: nec est in potentia ad aliam: & ex consequenti nec sub priuatione, cum priuatio non sit nisi negatio in subiecto apto natio. Materia autem inferiorum ita actuatur, quod tamen remanet & priuatio ad aliam quam aliam formam non quidem ad formam celestem, sed elementarem vel mixtam. Licet ergo corpora celestia ad invicem conueniant in materia: non tamen transmutatur: quia sola conuenientia in materia non est sufficiens principium transmutationis: nisi illa materia sit subiecta priuationi. Si dicatur materia solis non habet formam lunae: ergo est in potentia ad eam. negatur consequentia. quia materia solis totaliter completa est per formam, quam habet. Materia enim non est in potentia nisi ad illas formas, quae per agens naturale induci possunt: vel dispositiue: sicut anima rationalis vel effectiue sicut in aliis formis. Alioqui negant etiam falsitatem consequentis. sed hoc est contra. S. Do. qui vult quod astra differant specie. de spiritualibus creaturis.

Secundo. ea quae sunt diuersarum rationum non possunt esse in aequali gradu propinquitatis ad Deum, sed materia vtraque est in aequali gradu: ergo &c. maior nota: probatur minor. In pura potentia non sunt gradus: sicut nec in puro actu. sed materia est pura potentia. ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dicitur. In pura potentia ex se non sunt gradus: sed possunt esse per habitudinem ad actus diuersorum graduum. & sic est in proposito: quia vna

respicit actum non separabiliter à potentia: & alia respicit separabilem.

¶ Contra. in absolutis diuersarum rationum oportet ponere diuersitatem intrinsecam: ergo non tantum penes illos actus.

Respondeo. negatur antecedens: quia falsum est omnibus potentiis passivis quae non possunt cognosci nisi per actus ad quos sunt vel penes sua obiecta: ut patet de visu & auditu. In talibus enim, quorum ratio sumitur ab extrinseco, non potest assignari gradus per aliquid intrinsecum: sed per extrinsecum, sic quod actus ad quos tendunt sunt ratio distinctionis graduum: sed gradus distincti sunt ipsae potentiae.

¶ Si dicatur. omnis distinctio est per actum. Dico quod est per actum vel per comparationem ad aliquem actum scilicet ex diuerso modo recipiendi actum. sic enim forma essentiam suam & non per aliquid supradditum sibi informat materiam: sic materia per essentiam suam recipit formam: ideo ex diuerso modo recipiendi formam accipitur diuersa natura materiae.

Si dicatur: ergo à simili diuersa ratio formarum sumetur ex diuerso modo informandi materiam.

Respondeo. quod non est simile: quia forma actus est cuius ratio & distinctio non accipitur ab alio: materia autem est potentia.

Sed contra totam hanc responsionem arguitur.

¶ Respectus materiae ad formam est posterior materia: ergo non distinguit eam.

Respondeo. quod respectus ut respectus est posterior nec distinguit: nec ratio formalis distinctionis diuersarum materialium est respectus nec aliquid intraneum materiae: sed ipsa diuersitas formarum ad quas materiae comparantur est causa & ratio diuersitatis, quia tales formae necessarii requirunt materias diuersarum naturarum. Et talis forma à qua accipitur diuisio materiae addit aliquid & est prior natura. Et secundum considerationem producentis materia est talis naturae, qualem requirit forma.

Sed contra. Omnis distinctio est per aliquid formaliter inhaerens distinctio.

Respondeo. quod hoc est verum in his quae in natura sua includunt actum, & quae

ex na

ex natura sua aliquam rationem habent, quorum vtrumque deficit materiae, cum sit pura potentia.

Dico secundo, ad minorem principalis argumenti, quod simpliciter est falsa. Si dicatur. materia est quid infinitum in tota vniuersitate entium: ergo in ea non sunt gradus.

Respondeo, quod licet pura potentia in quantum huiusmodi, & secundum hanc rationem communem sit quid infinitum: tamen pura potentia in tali, vel tali genere, non est quid simpliciter infinitum: unde pura potentia in genere corporum celestium non quid simpliciter infinitum: sed inter eam, & non ens est materia corporum inferiorum.

Contra eandem arguit Aureolus in secundo meta. dicit, quod in fundamento materiae nihil est distinctum. ergo. Hec & illa non sunt diuersae materiae.

Respondeo, quod illa propositio intelligitur tanquam quo. materia enim non distinguitur ab alia materia per aliquid intrinsecum, licet intrinsecum vnius sit distinctum ab intrinseco alterius. Materia etiam secundum suam rationem communem non habet aliquam determinatam: secundum tamen quod est in tali, vel tali genere, habet propriam naturam: licet imperfecte. Essentialis autem distinctio materiae est, quod sit proprium subiectum formae substantialis, & immediatum, & proximum: & quod est subiectum omnium formarum accidentium mediarum, & remotum.

Alia argumenta Aureoli sunt eadem cum argumentis Durandi. & similiter quinque argumenta Aegidij, quae quarunt per quod ista materia distinguitur ab illa. Et quod omnis materia aequaliter distat à Deo, ad quae dictum est. Quod licet materia secundum suam communem rationem, scilicet ut potentia, sit quod infinitum. si tamen accipitur in tali, vel tali genere, puta celestium, vel inferiorum, vna est inferior alia.

DISTINCTIO XIII.

Ircà 13. dist. queritur vtrum informitas materiae praecesserit tempore eius formationem.

CONCLUSIO I. Deus non potest facere, quod materia prima sit sine forma. quolibet. 4. q. prima. Item prima

parte. q. 66. artic. primo. de potentia. q. 4. artic. 1.

Respondeo, quia si est actu sine forma cum omnis actus sit forma. 7. met. sequitur, quod sit actu sine actu.

Contra arguit Scotus. † Omne absolutum prius alio, & realiter ab eo distinctum potest sine eo esse. sed materia est huiusmodi respectu formae. ergo.

Ratio. negatur maior in his, quorum vnum est pura potentia: & aliud est actus, sicut est in proposito. falsa etiam est illa maior in his, quorum vnum habet causalitatem, & prioritatem super alio, & e contra: sicut in proposito materia est vno modo prior forma quasi substantans, & recipiens eam. & forma prior materia, quasi dans ei esse. 4. sen di. 17. q. 1. ar. 4. q. prima. & sic materia eo modo quo est prior forma, dicitur prius ab Augusti. concreari.

Secundo. Quicquid Deus causat per causam secundam, potest immediate causare: sed dat materiae esse per formam, ergo potest ei dare esse sine forma.

Respondeo. maior est vera de causis efficientibus. sed falsa est de causis formalibus. Forma autem dat formalitatem esse ipsi materiae: &c. sicut etiam Deus non posset facere album sine albedine. Et idem dico de conseruatione: Deus immediate, & si se solo conseruat materiam in genere causae efficientis, non autem in genere causae formalis.

Tertio. Illud quod nullam speciem alicuius generis sibi determinat potest esse sine illo genere: sed materia non determinat sibi aliquam speciem formarum, puta hominis vel lapidis, alioquin nunquam posset ab his separari. ergo.

Respondeo. negatur minor. nam quantitas determinat sibi figuram: quia semper est sub aliqua figura, & tamen nullam speciem figurae sibi determinat. Idem est de visu respectu colorum.

Dico secundo, quod materia determinat sibi certam speciem formae largè sumendo speciem, quia nunquam potest esse sine forma corporeitatis. Non oportet ergo, quod essentialiter dependeat à formis nisi distinctiue, scilicet quod necessario habeat istam vel illam.

Quarto. Partes possunt remanere, destructo toto: sed materia est pars compositi: ergo.

Respondeo. quod remanet, sed non nisi

aliquo sibi addito, scilicet forma.

Quintò. Incorrumpibile potest esse si ne corruptibili, sed materia est incorruptibilis. ergo.

Respondeo. negatur maior de incorruptibili quod est pura potentia.

Tex. conf. 51. & 52.

Sextò. Principia non sunt ex alterutris. primo physic. † ergo vnum potest esse sine alio.

Respondeo. negatur consequentia. quia antecedens intelligitur solum, q̄ vnum non est pars alterius nec de essentia alterius: non autem quòd vnum nō sit necessariū ad esse alterius.

Septimò. si Deus nō potest dare esse materiæ, nisi mediante causa secunda, scilicet forma, ergo Deus cum causa secunda excedit seipsum præcisè sumptū.

Respondeo. negatur consequentia. sed solum sequitur, q̄ Deus & forma sunt plura genera causarum quàm solus Deus: quia Deus nō potest esse forma intrinseca rei, vel eius informatiua.

Octauò. Materia dicit aliquem gradum actualitatis: ergo per illum potest esse actu sine forma. consequentia tenet. antecedens probatur. Materia non est pura potentia obiectiua sicut albedo generanda, licet sit potentia subiectiua: ergo. antecedens probatur. Tum quia talis potentia obiectiua non est terminus productionis sicut est materia. Tum quia numeratur ad numerū actiuum: materia autem nō. Tum quia materia est receptiua, ergo habet entitatem. Tum quia diuiditur realiter à forma. diuisio autē est passio entis realis. Tum quia materia est pars cōpositi.

Respondeo. negatur antecedens. & illa distinctio de duplici potētia est extranea à tota philosophia. Ad probationem dico, q̄ non est potentia obiectiua, quia non est facta propriè: sed est contacta, & concreata aliis. prima pte. q̄ 43. artic. 4. Concesso igitur illo antecedente ad bonū sensum, negatur consequentia, scilicet, q̄ sit ens actu. sed est ens possibile, id est, ens quod est potētia, & sic producitur vt ens possibile de se, & actu non nisi per formam: & talis materia manet eadem sub diuersis formis, quātum ad naturā suam. habet tamen diuersa esse & fundatur in actu, id est, nunquā est sine actu. Materia igitur de se habet entitatem positiuam non actualem sed potentialem. Et per hoc respondetur ad omnes illas

instantias.

† Et si quærat, materia non potest esse sine forma, ergo fuit creata sub forma, ergo aut sub pluribus: & sic nō fuit vna creatio: aut sub vna, & sic fuit signata.

Respondeo. dico, q̄ sub pluribus saltem sub formis elementorum, & fuit vna creatio tali vnitate, qualis erat vnitas termini, ad quem, puta vnitate ordinis: quam vnitatem vniuersitas creaturarum habet.

† Sciendum, q̄ si in illa diuisione de duplici potentia intelligant potentiam obiectiuam realiter esse quid distinctū à potentia subiectiua, est factum, si per potentiam obiectiuam intelligant non repugnantiam ad fieri, est verum. sed ista non est aliquid positiuum reale.

Nondò. Materia est secundum se ens, ergo potest per se esse. antecedens probatur. Tum quia est principium per se. tum quia est subiectum mutationis.

Respondeo. Ens sumitur primo pro eo quod subsistit vt sunt supposita. Secundò pro eo quod est subiectū actus essendi, vt est essentia completa in genere substantiæ. Tertiò pro eo quod est formale principium rei subsistentis, & etiā ipsius esse quo res subsistit, & sic est forma. Quartò pro eo quod est quocunq; modo pars intrinseca rei subsistentis, & sic materia est ens. Quintò, p̄ omni quod aliquo modo actuatur rem subsistentem, & sic sunt accidentia. Sextò, pro omni eo de quo patet formari vna p̄posito affirmatiua de inesse, siue sit de secundo, siue de tertio adiacēte, & sic priuationes, & negationes sunt entia. Illud autem quod est ens quarto, vel sexto modo tantum, non oportet quod possit per se esse cuiusmodi est materia.

Contra eandem arguit Gregorius † primo. Deus per se produxit materiā, ergo potest per se conseruare.

Respondeo. negatur consequentia in genere causæ formalis, vt supra dictum est, quia forma est formalis entificationis materiæ, & est pars intrinseca materiæ: non quidem absolutè, sed vt materia est actu. sicut albedo est pars intrinseca hominis albi.

Secundò. Deus potest facere formas sine materia: vt in sacramento. ergo & econtra.

Respondeo. negatur consequentia. quia

quia forma est actus: ideo nō repugnat ei esse actu sine alio: materia autem est pura potentia.

Tertiò. De materia verificatur ista propositio, materia est. ergo est.

Respondeo. primò, negatur consequentia: quia de infinito, & de negationibus verificatur multe propositiones, & tamen illa non sunt actus.

Secundò. Si ly est dicat actum essendi, antecedens negatur. Cōcedit autem si dicat veritatem propositionis. s̄ q̄ de materia possunt multa verè enūciari.

† Dico tertiò, q̄ ista est vera, materia est, sed esse non habet nisi à forma, & adducit multa dicta Com. quæ habent exponi, sicut nunc declaratum est.

CONCLVSIO. II. Materia generabile, & corruptibile, sicut à qualibet forma substantiali naturaliter separari potest, ita & à qualibet accidente tali, etiam à quantitate. prima parte, q. 76. ar. 3. & 4. & ar. 6.

Ratio est. Quia materia potest acquirere nouam formam, qua adueniente corrumuntur omnia accidentia priora. Si enim prius existētia accidentia remanent cum forma de nouo adueniente: illa accidentia immediatus, & prius actuarent materiam, quā forma substantialis adueniens de nouo, quia prius ibi sunt: hoc autem est falsum, quia prior actus præintelligitur in materia quàm posterior, sed esse simpliciter est actus prior, etiam est à forma substantiali. ergo.

Grego. in 2. di. 12. q. 2. arti. primo.

Contra arguit Gregorius † primò. Dum ex aere generatur ignis quātitas quæ erat cum forma aëris non corrumpitur in tempore nec in instanti: antecedens pro prima parte conceditur ab omnibus: pro secunda probatur si corrumpitur in instanti. ergo vel in illo in quo introducit forma ignis, vel in alio, nō in alio vt conceditur: nec in eodem ad corruptionem formæ substantialis aëris. Quia forma substantialis rei corrumpendæ non prius corrumpitur quàm in eius materia sint inductæ dispositiones impossibiles sibi, neque etiam postquam inductæ sunt, sed tunc primo. ergo in instanti suæ corruptionis sunt in materia quātitas, & qualitas quæ præferunt.

Respondeo. Quod corrumpitur in eodem instanti in quo introducitur for-

ma sequens, ita q̄ dispositiones quæ sunt in materia in illo instanti quod est primum non esse formæ corruptæ, & primum esse formæ generatæ, illæ eodem sunt causa corruptionis prioris formæ, & cum hoc sunt sequelæ formæ nouæ. Ad improbationem dico, q̄ expulsio præcedentis formæ, & inductio sequentis se habent vt causa, & effectus adinuicem, & vna est prior alia, & econtra: Illa enim quæ abiicitur est prior, & eā quæ inducitur in genere causæ formalis, & econtra in genere causæ formalis, & finis. 4. sen. distin. 17. q. 1. art. 4. quæstio. 1. In instanti enim inductionis formæ sequentis est talis ordo naturæ, q̄ primò inducitur noua forma, secundo sequitur dispositiones sibi cōueniētes. tertiò expellitur forma antiqua, & primum est causa secundi, & secundum causa tertiū, secundum ordinē causæ formalis efficientis & finalis, licet omnia sint simul tempore.

Secundò. Generans inducit in materia dispositiones, quæ faciunt pro forma inducenda, & illæ remanent. ergo, & quātitas: consequentia patet. antecedens probatur. tum quia si corrumpuntur frustra essent inductæ. tum quia ipsum generans non destruit eas: nec alias.

Respondeo. negatur antecedens. Ad primam improbationem negatur consequentia, quia illis destructis sequuntur potiores, & formæ congruentiores. Illæ namque violentæ sunt in suo subiecto, scilicet formæ præcedentes, aliæ vero naturales, dispositio namque remotior est via ad dispositionem propinquiorē: ideo necessariū est illā prius induci: quia non est transitus de extremo ad extremum nisi per mediū: agens enim principaliter intendit inductionē formæ, & illa est principalis intentio: se cundaria est expulsio formæ præcedentis, & qualitatum sibi connaturalium, contrariarum tamen formæ sequenti: & quia hoc non potest fieri sine inductione dispositionum repugnantū primæ formæ, & congruentium secundæ. ideo agens illud inducit qualitates repugnantēs primæ, & congruentes secundæ. quod autem postea eas destruit cōtingit præter eius intentionem, propter corruptionem subiecti, concedo tamē, q̄ materia nudè sumpta de se est capax
Y, formæ

Grego. in 2. dist. 12. q. 2. ar. 3.

formæ quod ad primū perfectionis gradum, qui est esse corporeum. Et si forma nullum alium gradum præter illū daret, non esset necessaria quæcunque accidentalis dispositio, nec quæcunque materia sic proxima cuilibet formæ. & sic vult Philosophus, & Commentator.

Tertio. Si dispositiones præcedentes non manent in instanti introductionis formæ, sequitur quod existente materia summè disposita ad vnā formam, poterit introduci alia forma. omnino disparata, hoc est falsum. ergo probatur consequentia. sit materia summè disposita ad formam terræ, puta materia ligni, & ponatur ignis distans qui continuè moueatur versus hoc lignum, ita quod in eodem instanti quo corrumpitur forma substantialis ligni sit in debita distantia primo ad agendum in illam materiam, & sit potentior hic ignis ad agendum quàm illud agens quod disponebat materiam ad formam terræ, tunc si materia denudatur à dispositionibus præcedentibus cum in illo instanti non sit magis dispositio ad vnā formam quàm ad aliā: recipiet formam ignis tanquàm à potentiori agente.

Respondet, negatur consequentia. Ad casum dicitur, quod ignis in illo instanti non agit, sed incipiet agere per negationem de presenti, & positionem de futuro. Agens autem quod disponit ad formā terræ agit in illo instanti, inducendo formam terræ in materia, & hoc prius natura, quàm corrumpat formam ligni.

Et si dicatur. Quare magis agit in instanti illo primum agens, quàm secundum, cum sint eque proxima.

Respondet. Quod hoc erit actio subita, qualis est inductio formæ substantialis. Naturaliter esse non potest nisi ipsa sit terminus alicuius actionis successiuæ, & ideo cum primum agens tempore præcedente egerit in lignum motu alterationis, ideo in instanti terminante alterationē introduceret formam substantialem. Ignis autem non agit in materia eius, fallitur igitur arguens, quia existimat opinionem S. D. fuisse quod in casu illo in instanti corruptionis ligni prius natura sit corruptio

ligni quàm generatio terræ, & quod in illo instanti materia non habeat aliquam dispositionem ad formam terræ, quæ omnia falsa sunt.

Si dicatur. si in illo instanti non est aliqua dispositio præcedens, quo modo in illo instanti produci possunt omnes dispositiones conuenientes illi formæ?

Respondet S. Do. 2. quoli. q. 5. ad. 2. Quia in illo instanti inducta forma substantiali, & per eam expulsa forma præcedente cū omni resistantia ad formam, & eius dispositiones, potest eas in instanti inducere tanquàm sequelā formæ & alterationis præcedentis.

Quarto. Aristo. & Commen. 2. de generatione dicunt, quod in habetibus symbolū facilior est transitus, & causa, quia non oportet nisi vnā qualitatem corrumpi, scilicet contrariam: alia vero remanet, puta cum ex aere generatur ignis, remanet caliditas in illa materia, & corrumpitur humiditas. ergo.

Respondet. Quod facilior est transitus, quia soli vnā qualitas resistit, puta humiditas in casu prædicto, vtraque tamen corrumpitur.

Contra eandem arguit Aureolus si non manet eadem quantitas in generato & corrupto, aut quantitas quæ de nouo generatur, educitur tota de vno, & eodem & sic esset in eodē indiuisibili, de quo educitur, & sic materia non esset extensa, aut educitur de alio & alio ipsius materiæ, & sic habetur proprium quod est dare aliud & aliud præcedens quantitatem.

Respondet. Quod educitur de materia compositi corrupti tanquàm de subiecto remoto, sed tanquàm de subiecto proximo, & immediato, educitur de composito nouiter producto virtute præcedentis alterationis, qua terminatur primo ad inductionem formæ substantialis, secundò ad omnia accidentia, quæ eam sequuntur.

Dico secundò quod educitur de subiecto quodcunque sit illud, quod est diuisibile in potentia, sed non in actu. sit autem diuisibile actu per quantitatem. Nec sequitur. ergo quantitas recipitur in indiuisibili, aut materia non extenditur ad extensionem quantitatis, quia materia vt præcedit quantitatem est indiuisibilis actu, diuisibilis tamen in potentia

text. con. 25.

*for. e. vna
in materia
in hunc e.
quod dicitur
in materia
quod dicitur
quod dicitur
quod dicitur*

rentia. Potest etiam dici quod recipitur in diuersis partibus materiæ, hoc est in partibus quæ fuerunt sub priori quantitate.

Secundò. Terminus à quo, & ad quem non sunt eiusdem speciei. ergo vna quantitas non abiicitur, & alia acquiritur.

Respondet. Negatur antecedens vniuersaliter intellectus, vt patet instantia in motu argumenti.

Sciendum autem quod in corruptione præcedentis compositi, & generatione noui, non est vna, & eadem alteratio à principio vsque ad finem, quia alia est alteratio, per quam dispositiones præcedentes introducuntur & acquiruntur, & alia per quam dispositiones consequentes inducuntur. Primæ enim corrumpuntur in instanti generationis secundæ formæ, aliæ vero incipiunt in illo instanti.

Et si dicatur nullum accidens corrumpitur in fine alterationis, per quam acquiritur.

Respondet. Quod verum est loquendo de fine intrinseco non autem de extrinseco. Verum est etiam quando alteratio fit in qualitate, non autem si ad alterationem sequatur generatio substantialis. Potest etiam dici quod accidentia sequentia formam vltimam inducuntur potius per generationem substantialem tanquàm terminus secundarius, quàm per alterationem præcedentem, vnde & inducuntur in instanti, sicut ipsa forma substantialis.

Et si S. D. videtur aliquando dicere oppositum huius conclusionis, tenendum est tamen id quod vltimo dixit in summa, quia ipsa est quasi liber retractationum. Vel dicendum quod intelligit eandem quantitatem manere in viuo & mortuo non secundum numerum, sed secundum speciem.

CONCLUSIO III. Nullum accidens absolutum immediatè inhaeret primæ materiæ, sed compositio, aut formæ substantialis prima parte, quæ ratione septuagesimaseptima, articulo sexto. item de anima, articulo nono. & 8. metaphy. ca. de materiali autem principio.

Contra arguit Greg. primo. Tantū illud est subiectum omnium accidentium per quod compositum est. id po-

Grego. in. 2. dist. 12. q. 2. ar. 2.

rentia, sed sola materia est huiusmodi ergo.

Respondet. Si intelligitur quod illud per quod compositum est in potentia sit prima radix, & prima ratio suscipiendi, cōceditur totum, sed non sequitur quod sit primum recipiens, sicut etiam materia est prima ratio quod aliquid moueatur, non tamen ipsa est subiectum motus. s. phy si. & 2. meta.

Secundò. Nec forma substantialis, nec aliqua forma accidentalis est subiectum omnium formarum corporalium, ergo tantum materia.

Respondet. Negatur antecedens. Quia est compositum id quod est subiectum, & hoc est distinctum à materia & à forma. S. D. in tractatu de natura materiæ. Materia enim est in potentia proxima solum ad formam substantialem, sed in potentia remota ad accidentia.

Contra eandem arguit Aureo. Dum aqua calefit, illa alteratio non habet pro subiecto formam aquæ, nec compositum. ergo materiam antecedens probatur. Nulla alteratio perimit suum subiectum, sed per illam perimitur forma aquæ & ipsa aqua, puta dum aqua fit ignis.

Respondet S. D. vbi supra. Ex quo patet quod nullus motus per se, & directè perimit suum subiectum, quia quando manet motus manet subiectum eius, sed indirectè, & per accidens potest perimere suum subiectum, non quidem effectiuè, nec formaliter, sed tantum ratione sui termini qui est generatio. Generatio autem vnus est corruptio alterius. Et sic est finis huius quæstionis.

Text. cō. 8

DISTINCT. XIII.

Iteca 14. di queritur. Vtrū cœlum agat in ista inferiora per motum.

CONCLV. I. Nullū corpus agit, nisi per motum. 2. contra gen. ca. 20. 2. sen. di. 2. q. 1. articulo tertio. prima parte, quæstione tertia. articulo. 1.

Oppositū dicit. 1. par. q. 66. ar. 3. ad 2. sed non agit, nisi per motū proprium loquendo de actione sibi propria, & con naturali, vt corpus est, pot in agere non motum, loquendo de actione, quæ sibi

competit ex participatione superioris naturæ.

Durādus
in 2. dist.
15. q. 3.

Contra arguit Durādus. † Primo motus cœli nō est ei ratio agendi, quia motus non potest in eo in quo est aliquid absolutum nisi ratione termini. Motus autem localis non potest esse quid absolutum etiam ratione termini. Tum quia non facit aliud nec alterum. Tum quia illud esset locus, sed locus nō est in locato. Motus etiam cœli non est actio, per quam ipsum cœlum agit, quia actio non est in agēte, sed in passivo. ergo nullo modo cœlū agit motu.

Respondeo. Primò quod omnis motus corporalis est cum aliqua actione, licet non omnis actio sit cum motu aut mutatione propriè dicto. tertio physico.

text. con.
23.

¶ Dico secundò, quod omne illud quo agens agit vel est actio, vel est ei ratio agendi. omnis enim dispositio agentis ad hoc quod agit reducitur ad causam efficientem cuiusmodi sunt instrumenta, & omnis dispositio materiæ ad recipiendū reducitur ad genus causæ materialis.

Ad argumētum negatur antecedens pro prima parte, quia ille motus est ei ratio agendi. Est em̄ dispositio eius ad hoc quod agit. Vbi nota, quod sex modis aliquid dicitur alteri ratio agendi. Primò forma eius substantialis. Secundò sua naturalis potētia actiua. Tertio qualitas actiue. Quarto virtus influxa à superiori agente. Quinto quantitas, quæ etiam aliud confert. aliter nunquā agit magnus ignis quā paruus. Sexto habitudines respectiue puta distātia, approximatō, proportio agentis ad passum, & cætera, & oīa quæ aliquo modo cōferuntur aut quo ad substantiā actus, aut quo ad modū. Motus localis est ratio agēdi cœlo quarto modo, quia corpus mouens aliud proportionatur ei per hoc quod mouetur, 1. parte. q. 2. art. 2. ad. 3.

¶ Ad improbationem dico, quod motus localis ratione sui termini extrinseci ponit absolutum, scilicet locum, licet non ratione termini intrinseci, scilicet vbi. item respectus talis qualis est vbi, potest esse ratio agēdi, licet non primaria. Et similiter potest esse terminus motus, quia non est respectus de genere ad aliquid.

Secundò. Motus non est necessarius

ad hoc, quod corpora inferiora agant, quia magnes non motus alterat. ergo nec in cœlo.

Respondeo. Primò potest negari antecedens, quia omnem actionē magnetis præcedit locatio, approximatō sui vel alterius, tamen quia non agit nisi ex influxu cœli. Receptio autem talis influxus motio quædam est. Tum quia multi dicunt, quod magnes non trahit ferrum, nisi motione finis, efficienter autem mouetur à generante.

¶ Dico secundò, quod motio cœli quæ est transmutatiua naturæ ad formā substantialem actu vel potentia proxima, non est, nisi per motum.

Actio autem similis actioni subiectæ separatæ cuiusmodi est illuminatio nō requirit motum, verum est tamē quod motus liberi arbitrij non hominis non sunt à cœlo, sed conclusio intelligitur de motu merè naturali.

Tertio. Cœlum empireum agit, & non per motum. ergo.

Respondeo. Quod non agit actione transmutatiua materiæ, de qua sola hic loquimur.

CONCLUSIO. II. Omnes motus naturales corporum inferiorū conuenientes corpori vt corpus est, se ducuntur, sicut in causam in motum corporum cœlestium. prima parte, questione centesimadecimaquinta. articulo tertio. secundo sensu. distinctione decimaquinta. questione prima. articulo secundo. de potentia, questione quinta, articulo octauo. contra gen. 3. cap. 81. Ratio, quia talis motus est primus in genere motuum prioritate temporis naturæ; & perfectionis. ergo est causa aliorum.

Contra arguit Duran. † 1. Ille motus in nullo genere causarum est causa aliorum: nec est in eodem genere predicamentali cum omnibus aliis. ergo ratio S. Doc. non tenet.

Respondeo. negatur antecedens. Quia in genere causæ efficientis nec illa propositio primū in vnoquoque genere est, intelligitur de genere predicamentali, sed ibi largè accipitur genus commune eo modo quo dicimus omnia vera esse eiusdem generis, & sic motus est genus ad omnes species motus ratione eius, quod est formale in eis, scilicet esse actum in potentia.

Secundò.

Duran.
in 2. di. 15
q. 3.

Secundò. Albedo est primum inter colores: non tamen est causa aliorum. ergo.

Respondeo. negatur minor. Quia albedo quantum ad suum formale quæ est lux: quæ primo inest albedini est causa quasi formalis, & constitutiua aliorum.

Tertio. Alteratio & generatio plus ponunt vel producunt quàm motus localis. ergo sunt perfectiores.

Respondeo. negatur consequentia. Quia licet illa plus ponant in suo subiecto. tamen motus localis plus ponit in alieno subiecto: cum sit causa generationis & alterationis & præcedat eas necessario. Ideo quicquid causat generationem vel alterationem: causat etiam motus localis.

Item illi ordinantur ad motum localem sicut ad finem: ideo sunt imperfectiores.

Sciendum quod agens continet totam perfectionem sui effectus. Motus aut se habet ad terminum non effectiue: sed vt potentia ad actum: vnde excluditur superueniente termino suo: vnde quantum terminus ad quem est perfectior: tanto mutatio vel motus ad illum est imperfectior: vt puta priuatio minoris non est ita imperfecta sicut priuatio maioris: & hoc est verum comparando vnum genus motus ad aliud puta motum localem ad alterationem: non autem vnam speciem motus ad aliam eiusdem generis: vt generationem hominis ad generationem asini.

Quarto. Si ageret per motū hoc esset ratione virtutis sibi influxu ab intelligentia dum mouet cœlum: hoc est falsum. quia intelligentia non immediatè influit cœlo illam virtutem cum non immediatè agit ad formam: nec influit mediatè: quia mediante motu locali nihil cœlo acquirit.

Respondeo. Quod immediatè influit cœlo, & mediante cœlo influit motui cœli. Et licet non immediatè influat rei corporali aliquam formam se habentem per modum habitus: potest tamen influere aliquam formam se habentem per modum passionis intentionalis. Et sic est virtus cœlo influxa.

Contra eandem arguit Henricus, primò. Dato quod cœlum non mo-

ueatur: si graue esset sursum: descenderet. Alioquin violentia esset perpetua. ergo.

Respondeo. Negatur antecedens. Quia motus grauis habet essentialē ordinem ad motum cœli. Ad probationem negatur consequentia: quia graue non est ferri deorsum, nisi præsupposito motu cœli: licet autem esset contra naturam grauis stare sursum vt particularis est: non tamen esset contra materiam, vt comparatur ad causam vniuersalem. Impediretur autem ne descenderet ab eo: qui subtraheret motum cœli.

Et si dicatur tempore Iosue cœlum non mouebatur: tamen erant ibi multi motus.

Respondeo. Quod sicut miraculosè illa statio facta fuit: sic miraculosè factum est, quod eo stante, corpora inferiora exercerent suos motus.

Sciendum autem, quod post primum motum cœli elementa remanebant: quia sunt vltimi termini resolutionis ad quæ habent mixta resolui. Et quia nullus motus naturalis erit vltra: ideo semper remanebunt incorrupta: non tamen debent dici de se incorruptibilia: quia licet non habeant in se principium suæ corruptionis sicut mixta: tamen ab extrinseco corrumpi possunt: sicut etiam corpus inanimatum non dicitur per se immobile: licet tantum ab extrinseco moueatur.

DISTINCTIO. XV.

Ira. 15. distinct. queritur. Vtrum in homine præter animam intellectuam sit alia forma substantialis.

CONCLUSIO. I. In homine non est alia anima quàm anima rationalis. Hanc sic probat S. D. 1. parte. q. 76. art. 3. de potentia. q. 3. art. 9. Operationes se mutuo impediunt sunt ab eodem principio: sed in homine operationes vegetatiuæ impediunt sensitiuas. ergo.

Contra arguunt quidam † moderni primò. Actus appetēdi aliquid & actus renuendi illud sunt simul in homine. ergo habent distincta subiecta: sed non nisi animæ. ergo sunt in homine distinctæ animæ.

Respondeo. Negatur minor: quia licet

II. quolib.
q. 15.

Vt okam
quolib. 3.
10.

subiectum remotum sit anima: tamen immediatè fundatur in diuersis animæ potentiis, scilicet in appetitu sensitivo & intellectu.

Secundò sensationes sunt subiecti-
tè in anima sensitua, & non intelle-
ctiua. ergo sensitua & intellectiua
sunt distinctè.

Respondeo. Negatur antecedens.
Quia proximum & totale subiectum
sensationis est illa pars coniuncta, quæ
est subiectum potentiæ sensitivæ. Item
non sequitur nisi quòd eadem anima
habeat diuersas potentias.

Tertiò. homo generando hominem,
producit animam sensitivam. Anima
autem intellectiua creatur: ergo sensi-
tiva intellectiua non sunt eadem
anima.

Respondeo. Negatur consequentia.
Quia licet sensitua primo induca-
tur in materia: tamen facta vltiori
dispositione simul corrumpitur sensi-
tiva & inducitur intellectiua: prima par-
tè. quæst. 7. 6. artic. 3. ad tertium. de po-
tentia. quæst. 3. ad 9.

Contra hanc solutionem arguitur
multipliciter. Primo anima sensitua
generatur naturaliter. ergo si corrup-
tetur, corrumpitur naturaliter: sed agens
naturale non corrumpit vnã formam
nisi inducendo aliam. ergo indu-
cet intellectiuam: hoc est falsum. ergo
responsio falsa.

Respondeo. Vt dicit. S. Do. de potent.
quæst. 3. arti. 9. ad. 6. quando forma est
per se subsistens & esse suum non de-
pendet totaliter ex vnione ad mate-
riam: sicut est anima rationalis: tunc
sufficit quòd generans sit causa vnionis
talis formæ ad materiã, per hoc quòd
disponit materiam. Ad argumentum
igitur dico quòd agens naturale indu-
cit intellectiuam instrumentaliter &
dispositiuè: quia est causa vnionis eius
ad materiam. Deus autem destruit sen-
sitivam, & inducit intellectiuam tan-
quam principale agens.

Secundò. Non potest esse idem ter-
minus generationis & creationis: sed
anima intellectiua est terminus gene-
rationis, ergo distinguuntur.

Respondeo. quòd totum composi-
tum est terminus creationis: quo ad
vnã sui partem, scilicet animam intel-
lectiuam quo ad dispositiones est ter-
minus generationis. Et anima quo ad

suum esse est terminus creationis: quo
ad sui vnionem cum materia est ter-
minus generationis. Nec propter hoc se-
quitur quòd homo concreet, vt dicit
S. Do. vbi suprã. de po. ad 21. vbi suprã.
Anima enim est terminus creationis
intrinsicus, & est terminus generatio-
nis extrinsicus.

Tertiò. Sensitua se habet ad intel-
lectiuam vt imperfectũ ad perfectum,
nec est ei repugnans. ergo non cor-
rumpitur ea adueniente.

Respondeo. Negatur consequentia,
Quia sunt duo actus eiusdem generis
perficientes eandem potentiam proxima-
m. Item sensitua est dispositio ad
intellectiuam quo ad fieri: non quo ad
factum esse: ideo non oportet, quòd
cum ea remaneat. Nec est inconue-
niens, quòd sensitua statim cum fuerit
introducã, inciperet corrumpi: quia
non fuit introducã ad hoc, vt quiesce-
ret in materia: sed vt esset via ad vltio-
rem perfectionem. Et licet generans
intendat conseruare suum effectum
quem principaliter intendit inducere:
tamen effectus non principaliter inten-
tos: & qui sunt dispositiones ad prin-
cipalem, quo ad fieri impossibiles
illi sæpe destruit, sicut natura destruit
formam herbæ vt inducat formam
bladi.

Quartò. Si sensitua corrumpitur.
ergo frustra est introducã.

¶ Si dicatur quòd non: quia oportet
materiam transire per eam ad animam
intellectiuam.

Contra. quia per te dispositio ad in-
tellectiuam est denudatio materiæ ab
omni forma: sed illa denudatio poterat
fieri, etiam antequam induceretur ani-
ma sensitua. ergo.

Respondeo. Negatur consequentia.
Quia licet denudatio sit dispositio: nõ
tamen est totalis: quia inter formas
quibus materia spoliatur est certus or-
do: sic quòd post expulsionem vnus
oportet aduenire aliam in certo gradu
excedentem eam, & postea aliam ma-
gis excedentem: & sic paulatim proce-
dere ab imperfecto ad perfectum.

Quintò. Leprosus generat lepro-
sum. ergo non fit resolutio vsque ad
materiam primam.

Respondeo. Negatur cõseq. quia gene-
rat sibi simile: etiam quo ad accidentia,
consequentia: indiuiduum generans, si
virtus

virtus sit fortis. Et licet impressio facta
embrioni destruat adueniente anima
rationali: tamen similis imprimitur, quæ
virtus formatiua non solum causat di-
spositiones præcedentes animam intel-
lectiuam: immo etiã dispositiones eam
concomitantes. Et filius habet animam
à patre: quia virtute patris facta est vnio
animæ ad materiam. Et sic intelli-
gitur, quòd totus homo egreditur de
femore patris.

Sextò. Si nulla forma remanet, se-
quitur quod filius non contrahat à patre
peccatum originale.

Respondeo. Negatur consequentia.
Quia illud peccatum consequitur natu-
ram humanam, non absolutè, sed natu-
ram acceptam à primo parente per ge-
nerationem factam virtute seminis ab
illo mediatè, vel immediatè decisi, &
ideo ab illo causatur tale peccatum ef-
fectiuè à quo communicatur natura, vt
dicit S. Do. 1. 2. q. 81. ar. 1. ad 2. 3. & 4. &
de po. q. vbi 5. ad 3. & 4. Ex quibus pa-
tet, quod ad saluandum, quod peccatum origi-
nale traducitur à parentibus, sufficit di-
cere, quod præter animam rationalem quæ
est forma partis est in homine forma
totius, scilicet natura resultans ex ma-
teria, & anima rationali, ad quam sequi-
tur peccatum originale, dum commu-
nicatur filio à patre. Et sic causa effi-
ciens proxima illius peccati est semen,
vel generatio seminalis. Prima vero A-
dam, vel eius voluntas.

Contra vnũ dictum in his respon-
sionibus, scilicet, quod semen causat dispo-
sitiones concomitantes animam ratio-
nalem, arguitur. Primò semen non cau-
sat animam. ergo nec accidentia eam
necessario concomitantia.

Respondeo. Negatur consequentia.
Quando agens licet non sit causa for-
mæ, est tamen causa vnionis eius, cum
materia tanquã approprians naturam
tali formæ per dispositiones dispositiuas,
& priuatiuas, sicut est in proposito. Po-
test ergo esse causa accidentium, quæ
sunt subiectiuè in toto composito, li-
cet non eorum quæ sunt in sola forma,
sicut est intellectus, & voluntas.

Secundò. Agens non agit postquam
reposit totũ in specie, sed reponit per
animam rationalem. ergo nõ producit
dispositiones eam consequentes.

Respondeo. Quod inducit eas in il-
lo instanti, quo inducit animam: & ali-

quæ dispositiones, vt calidum, & frigi-
dum præcedunt animam, vt dat esse vi-
uens, sed sequitur eam, vt dat esse cor-
poreũ: quia materia nuda de se est suf-
ficienter disposita ad omnem formam,
vt dat esse corporeũ: & illæ dispositio-
nes, quæ intelliguntur sic præcedere,
non fundantur super aliam formã: sed
super eandem, vt dat primas perfectio-
nes, puta esse corporeum vel viuens:
non autem super essentiam animæ, vt
est anima, & vt dat postremas perfectio-
nes. Et illæ dispositiones sunt priores
ordine naturæ, secundum genus causæ
materialis, ipsa anima vt anima est dās
postremas perfectiones, sunt vero po-
steriores anima secundum genus causæ
efficientis, tanquam effectus eius. Et
ideo nimirum, si eis ablatis anima se-
paratur à corpore, quia eis ablatis non
remanet in sufficienti dispositione ad
animam, vt anima est.

Tertiò. Si sequatur animam. ergo
potest illas dispositiones ad plenum re-
staurare. hoc est falsum: vt patet de radi-
cali. ergo.

Respondeo. negatur consequentia.
Loquendo de accidentibus consequen-
tibus animam non immediatè: sed cõ-
positum ex materia & anima. alias ho-
mo posset recuperare visum. Et vna ta-
lium dispositionum aliquando ab alio
corrumpitur non tanquam ab agente:
sed tanquam à ratione agendi, sicut hu-
miditas cerebri potest destrui à calore
cordis: & tale corrumpens non est sola
anima, nec solus calor, sed ipsum cor.

Quartò. In instanti infusio animæ
vnus puer habet aptitudinem ad
longiorem vitã, quàm alius. ergo pro-
pter aliquas dispositiones præexisten-
tes in materia.

Respondeo. negatur consequentia.
Sed est propter complexionem, quæ
causatur in instanti infusionis animæ
tota simul, nec hoc est inconueniens.
Quia sicut anima infunditur in instan-
ti: quia illa infusio est terminus præce-
dētis alterationis: licet extrinsicus, ita
& inductio omnium qualitatum ani-
mæ consequentiũ, maxime cum om-
nis resistentia sublata sit in illo instanti.

Solet etiam contra cõclusionem fie-
ri argumentum de eo nostro quod
habet duo capita, & est totum duplex
vsque ad pedem, tunc in illis duobus ca-
pitibus erūt duæ animæ. Quæritur au-

tem pes, aut à nulla animabitur, & hoc non: quia uiuit, aut ab vna & non ab alia, & hoc non: quia non est maior ratio de vna quam de alia, aut ab vtroque; & sic habere propositum.

Respondeo. Quod in casu illo pes non est simpliciter vnus nisi coniunctione: & apparet semper vna linea in loco coniunctionis, in quo vtraque pars materiz quæ debebat sequi distinctionem illorum capitum coniungitur. Et sic cum sint duo pedes, sunt duæ animæ: non tamen ita quæ vtraque viuificet totum pedem, sed vna viuificat vnã partem illius pedis, & alia aliam.

CONCLUSIO II. In homine non sunt formæ elementorū dantes esse materiz. prima parte. q. 76. art. 4. ad quartum.

Aureo. in 2. dist. 5. q. 1. c. 2. Contra arguit Aureolus. † primo. Mixtum resoluitur in elementa. ergo elementa erant in mixto. Si dicatur, quæ erant virtualiter, & non realiter. Contra, quia pari ratione intellectiuum resolueretur in sensitiuum: quia virtualiter continet ipsum.

† Item quia sequitur quæ ignis corrumpens lignū generet aquam, & aerem. Item quia resolutio differt à corruptione in hoc quod resoluere est rem soluere, in præexistencia realiter.

Respondeo. Negatur consequentia. propter rationem ibi datā. Sicut enim docet Herneus, mixtio fit propter hoc quod ex elementis adinuicē coniunctis, & per mutuā actionem corruptis resultat virtute alterius agentis ab elementis per se intendentis generationē mixti aliquod mixtū, & aliqua qualitas media inter extrema differens ab eis non sicut remissum ab intenso sed specificē. vbi gratia. Mollities resultat ex humido, & siccō cōmixtis, quæ differunt specificē ab vtroque, & ipsa humiditas, & siccitas dicantur manere virtute in mollitie non secundum essentias suas, sed quia aliquid cōuenit mollitiæ ex humiditate: sicut facere id cuius est cedere tangenti, & aliquid ratione siccitatis, scilicet, quæ illud cedit absque diuisione superficies, ita quod in tali qualitate non est cōpositio secundum rem sed secundum rationem, inquantū aliquid habet vt cōuenit cum vno extremo, & aliquid vt cōuenit cū altero. Et talis qualitas media, est propria dispositio mixti. Fit autem resolutio ex

eo, quod quodlibet elementum potest immediatē generari ex tali mixto: quia est in potentia proxima actui tali mixto potius quam aliquod mixtum in alio. Et ideo talis generatio non videtur ad sēsum noua generatio: sed quasi extractio rei existentis de occulto ad publicū, cum tamen in rei veritate sit generatio elementi.

Ad primam improbationē negatur consequentia. Quia intellectiuus non continet sensitiuum in potentia passiuā: sed solum actiua, quia, scilicet potest omnia quæ potest sensitiuum. Mixtū autem continet elementa in potentia passiuā proxima actui.

Ad secundam dico primò, quæ inter mixtū & elementa est plus quam symbolum, quia qualitas mixti continet in virtute totā virtutem elementi, & non tantum alteram qualitatem.

† Dico secundò, non esse inconueniens ignem generare aquam de per accidens.

Ad tertiam dico primò, quæ corruptio & resolutio differunt, sicut superius & inferius, quia omnis resolutio est corruptio sed non econtra. Et illa corruptio dicitur resolutio. quia elementa sunt in mixto in potentia proxima, non autem vnum mixtum in alio: loquēdo de mixto quod natū est generari ex aliquo per viā alterationis præcedentis: quod dico ad excludendum ea quæ generantur per solam diuisionē totius cōtinui in partes. Itē intelligo de mixtis habentibus completam speciem, & non se habentibus per modum viæ ad aliud, quod dico ad excludendū formas embryonū, & cadauerum.

Secundò. Philosophus dicit primò de generatione † quod mixtio non est corruptio simpliciter ipsorum miscibilium. ergo remanent.

Respondeo. Mixtio sumitur tripliciter. Primò pro congregatione, & iuxta positionē partium miscibilium. Secundò pro alteratione miscibilium, & vnione eorū, & istis modis non est generatio. Tertiò pro generatione sequenti prædictas mixtiones: & sic propriè est generatio. Differt tamen à generatione in cōmuni: quia non omnis generatio supponit has mixtiones. Philosophus loquitur de primis mixtionibus, & non de tertia. Non dicuntur etiam corrupti, quia manent secundū qualitates suas.

Contra

Contra. ergo. Dum ex aere generatur ignis, aer dicitur non corrupti, quia manet sua qualitas symbola.

Respondeo. Negatur consequentia. Quia forma aeris non manet in igne in potentia proxima, quomodo elementa sunt in mixto, licet non sint in potentia propinquissima.

Text. com. 88. Tertiò dicit Philosophus. 2. de generat. † si gutta aquæ apponatur mille amphoris vini non fit mixtio, & subdit causam: quia mutat speciem. ergo vbi est vera mixtio, miscibilia non mutant speciem.

Respondeo. Negatur consequentia. Quia philosophus intelligit quæ ibi non est mixtio, quia aqua conuertitur in vinum. Non sufficit ergo hoc quæ est mutare speciem, sed oportet quæ in vera mixtione vnum non conuertatur in aliud, sed omnia corrumpantur, & conuertantur in quoddam medium commune. Et quando dicitur quæ mixtio est vnio elementorum, illa prædicatio non est per essentiam, sed per concomitantiam, id est, quæ presupponitur elementa primò vniri, vel dic quæ intelligitur de mixtione primò & secundo modo accepta.

Quartò. Elementum est ex quo res componitur & remanet. ergo.

Respondeo. Quod sufficit quæ remaneat virtualiter.

Quintò. Philosophus. 7. meta. inuestigat formam mixti per similitudinē huius syllabæ. b. a. sed in illa syllaba remanent. a. & b. realiter remotis suis terminationibus propriis. ergo elementa in mixto.

Respondeo. Negatur antecedens. Sed intendit ibi ex principali proposito probare quæ in compositis est alia causa præter materiam. s. forma. Gratia tamen exempli loquitur de forma mixti, vtrum autem illa syllaba sit forma simplex. Credo quæ non sit vna qualitas per se, & quæ non in instanti, sed in tempore proferatur. In mixtione etiam est aliquod extrinsecum agens præter elementa corrumpens ea & inducens formam mixti siue hoc sit aliqua virtus existens in contingente, siue calor aliquis, siue quid aliud, & hoc patet in mixtione thiriace: nam præter illa miscibilia necessaria est actio ignis vel immediatē calidi continentis.

Sextò. Ex sola materia, & forma substantiali non fit mixtio: ergo elementa, &c.

Respondeo. negatur consequentia, sed sufficit quæ ibi sit & remaneat illa qualitas media, quæ resultat ex elementis corruptis: & ratione huius qualitatis dicuntur cōposita magis esse mixta quæ elementa, & sic ipsa elementa pertinent ad principium materiale, inquantū talis qualitas est dispositio materiz ad formam mixti.

compositio Istæ sunt rationes Hernei, in quibus videtur concordare cum S. D. vno excepto, quia S. D. videtur dicere quæ illa qualitas media, in qua dicuntur elementa remanere est realiter composita ex partibus diuersarum rationū, & habet aliquid in se formaliter de calore, & aliquid de frigiditate, & sic de aliis, ita quæ aliquando intenditur aliqua eius pars, & alia remittitur, & secundū hoc mixtum magis appropinquat ad hoc elementum vel illud, vt patet in tractatu de natura materiz.

CONCLUSIO III. In homine non est aliqua forma substantialis præter animam intellectiuā. prima parte. q. 76. art. 4.

Nota in eo quæ dicit non esse plures formas substantiales in eodem dantes esse actu simpliciter, & vltimū videtur innuere, quæ non est inconueniens esse plures in eodem, dum tamen sola vna ex illis det esse actu simpliciter, & aliz dent tale vel tale esse.

Contra conclusionem arguitur. † si per eandem formam homo est homo, & animal: ergo quicquid conuenit homini per illam formam, conuenit ei inquantum est animal. hoc est falsum. ergo.

Respondeo. negatur consequentia. sicut per eandem formam sortis est albus, & coloratus & qualis, nec tamen est albus, inquantum qualis, quia omne quale esset album. nam ly inquantum denotat quæ forma reduplicata sit causa inherētæ prædicati ad subiectū sub ratione illa, qua reduplicatur, & non sub ratione cōmuni vel minus cōmuni. Non etiam quicquid conuenit ei per illam formam conuenit ei, inquantum est homo eadem ratione.

Secundò. Eadem accidentia numero manent in viuo & mortuo: ergo eadem forma substantialis: antecedens probatur. primo, agens violentum non est fortius ad agendum, quam agens naturale, sed agens naturale non potuit inducere.

Greg. 1. 2. di. 16. q. 2. contra primam.

cere in instanti illam quantitatem, quæ est in viuo: ergo dum tale motum violentem non potest tanta quantitas induci in eodem instanti, quo abiicitur anima. ergo illa numero quantitas, quæ erat in viuo, manet in mortuo.

Secundò. quia non potest assignari quid determinet cadauer ad talia accidentia similia prioribus.

Tertiò. si bos viuens descendat, vel cadat de alta turri, & moriatur in medio spacio: idem motus erit subiectiue in viuo, & mortuo. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. Ad primam probationem dico, quòd tale agens non est virtuosius agente naturali: quia dato, quòd quantum ad quantitatem molis plus faceret: tamen quantum ad quantitatem virtutis plus facit virtus generatiua animalis. Causa autem quia ita cito induci potest tanta quantitas in cadauere est, tum quia animal generatur ex multo minori materia quam cadauer: & ideo fieri oportet multas transmutationes antequam deueniat ad debitam quantitatem, non sic est de cadauere. Tum etiam quia imperfecta citius generantur quam perfecta.

Ad secundam dicitur, quod animæ de terminat materiã ad formam cadaueris non quidem effectiue, sed ordinabiliter. Nec oportet, quod in illo instanti quo forma cadaueris inducitur, anima sit, quia determinans ordinabiliter determinat ad formam, cum qua non est: & vnum natum est formaliter excludere aliud. Idem dico de accidentibus similibus, & licet accidentia omnino similia non sint nata consequi formas oppositas: tamen accidentia parum discrepantia possunt eas consequi, quarum vna nata est immediatè consequi aliam, vt est in proposito. Corpus etiam cœli de terminat vnã cum prædictis, sed effectiue. Itẽ agens particulare, puta calor intensus existens in spiritibus, & in humoribus corporis quia non sunt adhuc partes corporis, & tale agens contra patitur: nec fit ita cito abscissio quin fiat in tempore quantumcumque paruo in quo potest esse alteratio disponens ad aliam formam.

Et si argumentatur contra tale agens assimilatur passo, secundum quod contra patitur ab eo secundum qualitates actiuas: ergo illud generans al-

similaretur cadaueri viuo præcedenti.

Respondeo. Qualitas actiua potest esse causa passiuæ sicut calor est causa siccitatis. vnde non oportet, quòd magis assimilaretur secundum actiuas quam passiuas: maximè quia actiuæ se tenent ex parte formæ, & passiuæ ex parte materiæ, & ideo in viuo, & mortuo magis manet similitudo in passiuis cum diuersitate formarum, & identitate materiæ. Vel hoc ideo quia effectiue non solum dependet ex agente particulari: sed etiam ex dispositione, quæ præcessit in materia, & ex multis aliis quæ magis determinata sunt ad qualitates passiuas, quam actiuas.

Sciendum tamen, quòd corpus mortuum assimilatur viuo etiam in qualitatibus actiuis: quia carnes mortui sũt complexionis calidæ & humidæ, & siccæ, licet non sint ita calidæ, & humidæ sicut viuæ.

Ad tertiam dico, quòd in illo casu essent duo motus, sicut enim duo corpora possunt esse discontinua, dato quòd nullum spacium sit inter ea: sed quia tangunt se in superficie, ita duo motus possunt esse discontinui: dato, quòd ibi non sit quies media. Vnde philosophus dicit, 5. physic. quòd febris quæ est alteratio, potest consequenter se habere ad motum localem, & 8. physicor. dicit, quòd motus reflexus non esset vnus, dato, quòd ibi non esset quies media. Quia in eodem instanti potest esse finis vnus, & principium alterius. Et sic fieret si lapis molaris obuiaret lapillo sursum proiecto.

Contra. Vbi sunt duo motus consequenter se habentes: ibi assignatur instantia in actu in quo vnus finitur, & alius incipit.

Respondeo. licet in motu primi mobilis non possint assignari instantia in actu, quia continuus est, in motu tamẽ corporum inferiorũ vtitur aliquo instanti in actu, in quantum aliquis motus finitur, vel incipit in illo nunc. Ita in proposito. in illo instanti in quo bos fuit primo nõ bos finitur primus motus per remotionem de presenti, & positionem de præterito.

Contra. Idem nunc non potest bis accipi, quarto Physicorum, ergo non vtitur eodem principio, & fine.

Respondeo. negatur consequentia. Quia bis accipi est accipi duabus vicibus

tex. com. 40. tex. com. 64.

Handwritten notes: t, n, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z, n, e

similis in rationali: ergo. Respondeo. Negatur minor. Quia similitudo non est secundum genus, aliàs albedo & nigredo essent similes. Negatur etiam maior de similitudine diuersimode accepta. Illa etiam forma quæ est tantum vnã in composito, si intelligitur vt in se est intelligitur totaliter quantum ad totalitatem rei: sed quo ad totalitatem rationis non oportet: quia potest habere plures partes secundum rationem, & quantum ad hoc potest in simplicibus esse quæstio.

Notandum autem, quòd motus qui fuit in boue viuente, non dicitur terminari per se ad adeptionem alicuius termini positiui. sed dicitur tunc terminari: quia tunc primo non est: & hoc est: quia terminatur per accidens: quia sicut primum non esse sui sequitur ad primum non esse sui subiecti.

Tertiò principaliter. Partes diffinitionis significant partes rei, septimo meta. Ergo alia est forma, quam significat genus, ab illa quam significat diffidentia.

Respondeo. Primò illa propositio intelligitur de diffinitione data per terminos in obliquo: vt cum dicitur homo est quid compositum ex anima rationali, & materia prima.

Secundò dicitur, quòd est vera vniuersaliter de partibus secundum rationem, & sic genus dicit partem secundum rationem, quia indeterminatè, & confusè.

Quartò. Ordini prædicabilium in eodem prædicamento. correspondet aliud in re, sed non nisi plures formæ. ergo.

Respondeo. Negatur minor, sed eadem forma, vt dat diuersos gradus perfectionis. Eadem enim res fundat immediatè conceptum hominis, & animalis, &c. Et intellectus ponit inter hos conceptus ordinem realem. Natura autem intellecta sub istis conceptibus, & secundum esse quod per illos habet in intellectu: distinguitur à seipsa secundum rationem, & habet ordinem rationis ad seipsam, sed quod concipitur alio, & alio conceptu. Et iste ordo non immediatè fundatur in re, extrã, quia ordo est posterior suis extremis. vna autem res non potest habere vicem duorum extremorum, nisi plurificetur per intellectum. habet autem illa res, quòd possit immediatè fundare plures conceptus: quia continet in se vnità, & eminenter perfectiones alibi realiter dispersas: puta esse, viuere, sentire.

Quintò. Item non est principium similitudinis, & dissimilitudinis. sed homo est similis asino in animali, & dif-

similis in rationali: ergo.

Respondeo. Negatur minor. Quia similitudo non est secundum genus, aliàs albedo & nigredo essent similes. Negatur etiam maior de similitudine diuersimode accepta. Illa etiam forma quæ est tantum vnã in composito, si intelligitur vt in se est intelligitur totaliter quantum ad totalitatem rei: sed quo ad totalitatem rationis non oportet: quia potest habere plures partes secundum rationem, & quantum ad hoc potest in simplicibus esse quæstio.

Sextò. Homo est corpus & non per animam intellectiuam, cum sit forma spiritualis. ergo.

Respondeo. Negatur minor. Ad probationem dicitur, quòd licet illud spirituale, quòd non potest esse actus materiæ non possit dare esse corporeum: illa tamen forma spiritualis quæ potest esse actus materiæ potest dare esse corporeum: anima autem est actus corporis & corporeum hominis quod est actuale existere: est indiuisibile: cum principaliter sit actus anime intellectiue, & consequenter totius compositi. Esse autem corporeũ quod dicitur essentialiter corporeum hominis, est quantum per se, vel per accidens. per se quidem loquendo de corporeitate substantiali, per accidens vero loquendo de corporeitate, quæ est de genere quantitatis.

Septimò. Nullus effectus vnus secundum speciem producitur indifferenter à quolibet: sed cadauer semper est eiusdem rationis, quocumque modo animal moriatur. ergo talis forma de nouo non producitur.

Respondeo. Primò negatur minor: quia interdum tam diuersæ complexionis generantur, quòd eas etiam diuersæ formæ cadaueris secundum speciem concipiuntur. Non tamen neque vnità, à diuersis causis possit sequi forma cadaueris eiusdem rationis sicut etiam eundem calorem secundum speciem causat sol & ignis.

Octauo. Homo componitur ex anima & corpore. ergo est corpus per aliud quam per animam.

Respondeo. Negatur consequentia: dicitur tamen magis homo compositus ex anima & corpore quam lapis ex forma & corpore: quia compositum habens animam per eam mouet seipsum.

Nouo. Corpus Christi fuit idem viuum.

uiuum, & mortuum, sed non per animam. ergo per aliam formam.

Respondeo. Primò, quia fuit idem ratione materiæ. Secundò ratione eiusdè suppositi diuini. Tertiò ratione eiusdè esse. scilicet diuini suppositi, quo existebat uiuens & mortuus, & eodè modo fuit eadem caro.

Contra. ergo fuit noua assumptio. scilicet forma cadaueris.

Respondeo. negatur consequentia, sed fuit ibi aduētus nouæ formæ ex antiqua assumptione, sicut etiam, quādo conuertebatur in substantiā eius materiæ nutrimenti, quæ non fuerat à principio assumpta.

¶ Nota, quod vnio naturæ humanæ in Christo ad diuinū suppositum pōt dici fuisse vna in actu, & duæ in potētia, quæ potentia reducta fuit in actū, Christo moriente, & sic tam anima quā materia prima remanserunt vnitè diuino supposito prima vnione, quia illa vnio remansit in se vel in suo effectu vel in suo æquivalenti. Pōt est etiā dici quod vnio, quæ dicit relationē, fuit aliā prius quā ante, non autem vnio, quæ dicit indiuisiōnem actualis existētiæ, quæ existebat diuinum suppositum, & natura assumpta, & eius partes, quia in Christo non fuit nisi vnum esse.

Decimò. Anima non est in sacramēto, vi sacramenti, sed forma corporeitatis. ergo.

Respondeo. negatur antecedēs: quia anima licet non sit terminus cōuersionis, inquantū dat esse animatum: est tamen terminus in eo quod dat esse corporeum, quia dato quod illa essentia non esset anima, & esset forma corporeitatis, adhuc esset terminus, secundū autē quod anima est ibi cōcomitantiū. Et si hostia quæ fuit consecrata in cœna domini, dum Christus viuebat, fuisset cōseruata vsque ad diē sabbati, quā erat in se pulchro, tunc in illa hostia fuisset in die cœnæ aīa Christi, & in die sabbati in eademmet hostia fuisset forma cadaueris concomitatiū, licet non virtute sacramenti. Quia oīa absoluta accidentia & oēs absolutas formas, quas habet materia Christi extra sacramētum, habet sub sacramento, secus de respectiuis. & quantā vnitatem habebat corpus Christi mortuū ad uiuum, tantā habuisset terminus cōuersionis in sacramento nunc & prius. Et illa forma cadaueris,

quæ naturaliter fuit introducta in materia dum Christus moriebatur, miraculosè corrupta fuit in resurrectione.

Contra eadē conclusiones arguitur. Cor & cerebrum habent contrarias operationes, quia cor deficeat, & cerebrum humectat: ergo distinctas formas.

Respondeo. quia idem numero mēbrum in virtute potest causare contraria: nec diuersitas accidentium consequentium illud, cui non cōuenit esse, per se concludit diuersitatem formarum, quia proprietas actiua per se consequitur formam aliquam, inquantum est illud, quod habet simpliciter eē. Partes autem non habent simpliciter esse secundum totum. Et eadē forma, vt est in vna parte pōt seipsam corrumpere, vt est in alia parte, & sic cor corrumpit cerebrum. Vel dicēdum quod aliquod agens extrinsecum facit hoc, quia facit motum cordis habere vehemētiorem quā natura sua requirit. Et quia pars abscinditur à toto: puta manus ab homine, & reunitur, non accipit eandē formam, sed est toto contingua: vnitur tamen facilius propter vicinitatem dispositionum.

Si dicatur, quod aliquando pars vni ta habet operationes vitæ: ergo tunc accipit eandē formam, & sic à priuatione ad habitum est regressus.

Respondeo. concedo primam consequentiam. Ad secundam dicitur, quod non sit regressus quātum ad id, cui primo & per se conuenit priuari vitā, & habere vitam. Quia hoc est totum, & partes principaliōres.

Secundò. In sanguine non est anima. ergo.

¶ Respondeo. negatur consequentia: quia sanguis non est pars hominis in actu, & ideo nec forma hominis est in sanguine. Nutritur autem animal per hoc, quod materia nutrimenti spoliatur forma sua, & efficitur sub forma nutriti. Nec propter hoc sequitur, quod illud quod plus habet de materia plus nutriat: quia illud quod nutritur requirit ad restaurationem deperditi materiæ secundū determinatā quantitatem. nec similiter sequitur, quod illud melius nutriat quod citius spoliatur forma sua, nisi forma sua sit talis quod habeat immediatum ordinē vt ab ea fiat immediate transitus ad formam nutriti.

Con

Contra eadē arguit Scotus: quod cuius argumenta coincidunt cum prædictis.

¶ Sciendum igitur quod terminus cōuersionis ex vi sacramenti sufficit, quod sit materia cum forma substantiali, & non solum in materiā & quantitatem. Veruntamen qualitas & quantitas sunt de ratione per se termini cōuersionis illo modo, quo sunt de ratione corporis physici, & non aliter.

¶ Nota secundò, quod causa quare cadauer assimilatur animali viuo, est: quia sicut materia per multas transmutationes perducta est ad actum animalis: sic non per vnā statim, sed per multas recedit ab organizatione simili animalis.

Contra arguit Aureo. Caro hominis est per traductionem & non anima: ergo in carne est alia forma.

Respondeo. negatur consequentia. sed caro potius quā anima dicitur traduci: quia caro accipit esse substantiale per actionem humani seminis: non autem anima. Nam animam vniri materiæ est per actionem virtutis seminis: & similiter communicare suum esse materiæ, ad quæ sequitur iste effectus formalis qui est esse animatum esse hominē, esse carnē. Quid autē sit traductio habetur secundò sent. dist. 18. q. 2. ar. 1.

Secundò, anima est actus corporis: ergo est corpus per aliam formam.

Respondeo. negatur consequentia. quia in illa diffinitione ponitur subiectum formatum prima parte. q. 76. art. 1. ad quartum. Ipsum etiam corpus potest dici materia animæ: quia anima, vt dat vltimas perfectiones, se habet ad corpus: cuius ipsa est pars per modum formæ, & quantum ad hoc anima dicitur actus entis in actu. sed vt dat esse corporeum, est actus entis in potentia. Et ipsa anima per potētiam mouet corpus, cuius actus supponit iam corpus effectum in actu per ipsam animam. Mouetur autem ipsa anima: vt est forma corporis. vnde idem potest esse mouens per se, & pars moti per se: licet nō mori per se. de anima. art. 9. ad sextum.

Tertiò. Oculus & pes differunt substantialiter: ergo habet diuersas formas.

Respondeo. negatur consequentia. quia non differunt secundum formam, sed per materiam. Secundò differunt in quantitate. Tertiò in complexione. Di-

co tamen quod differunt per formā: quia anima est talis formā, quæ requirit talem diuersitatem partium in suo adæquato susceptibili. Et idem esse actualis existētiæ est esse carniū & ossium: non autem idem esse essentia: sed sunt aliud & aliud eo modo, qui dictus est.

Quartò. Sola materiā non est subiectum quantitatis, nec anima: ergo materia cum forma substantiali.

Respondeo. negatur consequentia. quia diuisio est insufficientis: subiectum quantitatis est compositum ex anima & materia: non tamen propter hoc anima est extensa.

Contra. id quod est subiectum formæ recipit effectum formalem: sed effectus formalis quantitatis est esse quantum: igitur si totum compositum ratione cuiuslibet partis est subiectum eius: sequitur quod anima sit quanta.

Respondeo. negatur illa consequentia. Totum cōpositum est subiectum: ergo quælibet pars quia compositum non est suæ partes sed tertium resultans ex eis.

Quintò. In nutritione acquiritur noua forma vel pars formæ & non anima. ergo antecedēs probatur. Nutritio non terminatur ad solam materiam vt patet: nec ad solam vnionem materiæ nutrimenti, cum forma præcedentium quia generatio non terminatur per se ad relationem: tum quia copulatio quæ ponitur relatio, nō cadit inter formam & materiam. tum quia agens educit de potentia materiæ: illa autem copulatio non educitur.

Respondeo. negatur antecedens. Ad primam probationem dico, quod illa actio primo terminatur ad corruptionem formæ alimenti. Secundò ad inductionem aliarum formarum substantialium mediatorum inter formam alimenti & formam aliti, vel animæ humanæ. Tertiò ad dispositiones præuias animæ vel eam concomitantes. Quartò ad vnionem animæ cum materia. Et licet terminatio non terminetur ad relationē solitariē & præcisē sumptam, tamen potest terminari ad eam ratione alicuius absoluti: fundantis relationē, & sic terminatur ad relationem per aliud.

¶ Ad secundam, licet relatio non dicitur media inter materiam & formam

nam ad hunc sensum, quod ipsa prius informet materiam quam forma absoluta: est tamen media ad hunc sensum, quod ipsa relatio fundatur in vno, & terminatur ad aliud.

Ad tertiam sufficit, quod educatur de potentia in actum formae intermediae.

Dico secundò, quod nutritio terminatur ad formam praesistentem tanquam ad terminum extrinsecum actionis nutritivae: & talis terminus non potest precedere actionem sicut locus, qui terminat motum localem praecedit motum. Verum est tamen quod in nutritione bruti acquiritur nova pars formae bruti: quia eius forma est extensa, & non potest esse tota in toto, & tota in qualibet parte. sicut de anima rationali: quae quia est per se subsistens potest naturaliter simul informare duas materias saltem partiales: & illa materia cui primo imprimatur forma, est causa distractionis formarum. non est de sequentibus materiis partialibus advenientibus formae iam individuae: & ideo non oportet, quod propter eas animae multiplicentur vel formae.

DISTINCTIO. XVI.

Ira. 16. distin. quæritur. Vtrum forma sit entitas praecise distincta à materia.

CONCLUSIO. I.

Materia est entitas distincta à forma, per quam actuatur. probatur. Tum quia materia potest stare cum formis essentialiter distinctis. Tum quia potest stare sub privatione cuiuslibet formae licet semper aliquam habeat. Tum quia materia est pura potentia, & forma est actus. Tum quia subiicitur formae: Tum quia materia est ingenerabilis: forma autem non.

Aureol. in. 2. dist. 12.

Contra arguit Aureolus, si sunt distinctae, ergo esse quod dat forma materiae est relatio vel absolutum: non relatio ut patet: nec absolutum: tum quia in composito essent tres entitates, tum quia causalitas formae esset: causalitas efficientiae respectu illius esse, quod dat materiae.

Respondeo, quod illud esse, quod dat forma materiae est ens absolutum distinctum realiter à materia, à forma & à composito. secundo: contra gen. ca. 5. 3.

& est primò actus compositi, secundò formae, tertio materiae: & sic in composito sunt tres entitates. Sed tamen esse non diffinit compositum, quia est extrarationem eius: & ipsum esse praesupponit formam in genere causae materialis vel subiecti: licet naturaliter sit prius forma in genere causae formalis vel actus: ideo non potest alicui dari esse sine forma.

Ad secundam probationem negatur consequentia: quia forma se habet ad illud esse non ut efficiens, sed ut susceptivum vel pars susceptivi, eo modo quo diceretur, quod diaphaneitas dat lucere: quia est ultima dispositio ad suscipiendum actum illum. potest tamen concedi quod forma est ratio causandi esse: quia efficiens non dat esse nisi dando formam, ad quam necessarii sequitur esse naturali sequela, sicut effectus ad causam suam formalem, ad quam semper sequitur: nisi forte impediatur per hoc, quod forma continetur in alio sicut pars in toto vel in supposito superiori: tunc enim à forma non fluere esse: sed tam forma quam materia essent per esse totius vel suppositi in quo sunt. cuius exemplum est duplex. primum de anima humana in Christo. secundum de forma partis nondum divisae à toto.

Sciendum, quod esse essentiae est à forma sicut totum à sua parte. esse autem existentiae est à forma, sicut à dispositione praerequisita, & sicut à naturali antecedente: & sicut à ratione essendi & hoc secundum esse dat forma materiae: non autem primum.

Secundò. Ex duobus dicentibus naturam determinatam non potest fieri unum per se: sed ex materia & forma sit per se unum: ergo &c. & sic non sunt diversae entitates. maior est Philosophi. 7. met. 7. & ibi com. 13.

Respondeo. maior intelligitur de his, quae dicunt naturam perfectam & specificam, & quae habent perfectam definitionem cuiusmodi non est materia nec forma. Vel dicendum, quod omnia dicta Philosophi & Commentatoris ad hoc propositum intelliguntur de his quae sunt distincta secundum esse actuale existentiae: non autem de his quae habet distinctas entitates naturae. materia autem & forma non sunt distincta primo: sed secundo modo.

Tertio. Id quod secundum se totum est.

est nunc & ante non erat creatura. sed forma est distincta à materia, quando fit primo: ante non erat, ergo creatur. hoc est falsum.

Respondeo. maior est falsa. de his quae non per se subsistunt, quia fieri & creari convenit tantum subsistentibus.

Contra. forma per se non fit sed tantum compositum: ergo tantum compositum dicit naturam determinatam.

Respondeo. negatur consequentia. quia est fallacia, licet in causam. Non enim causa quare compositum fiat, & non suae partes est tantum illa, scilicet quia compositum dicat naturam terminatam, & praecisam: partes autem non. sed ratio est quia soli composito debetur proprie esse. Et sic una productio potest terminari ad unum compositum includens multas entitates: dum tamen habeant unum esse, & habeant alium, & alium ordinem ad illud esse.

Text. co. 27.

Quartò. Substantia corporalis est una entitas per se in actu: ergo eius materia non est actu distincta à forma. consequentia probatur. 7. meta. 7. ubi dicitur, quod impossibile est substantiam esse ex substantiis inexistentibus sicut actu. Duo namque in actu nunquam sunt unum actu: & subdit ratione: quia actus est, qui separat.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod duo esse distincta actu, intelligitur dupliciter. Primò, quia sunt distinctae actualitates: ut sunt duae formae, & duo composita habentia diversas formas, & similiter duae materiae: & talia distincta nunquam constituunt unum per se. Secundò dicuntur duo distincta: quia habent actualem diversitatem sicut contingit de potentia, & actu, & de qualibet materia respectu suae formae. talia enim sunt duo in actu: non quod sint duo actus, vel habeant duos actus, sed quia eorum qualitas est in actu: quia unum est actu, puta forma: aliud est actu, quia habens actum puta materia: & sic negatur maior.

Potest etiam dici, quod qualitas entitatum non repugnat constituentibus unum per se: sed solum qualitas existentiarum. materia autem, & forma habet idem esse.

DISTINC. XVII. Ira. 17. dist. quæritur. Vtrum ante generationem compositi substantialis praecedat ali-

quid formae per generationem inducendae.

CONCLUSIO I. Formae substantiales non praexistunt in materia actu secundum se totas, nec secundum aliquam sui partem ante productionem compositi. Hanc sic probat prima parte. q. 4. ar. 8. Item de potentia. q. 3. ar. 8. Item secundo sen. di. 18. q. 1. ar. 2. Primò id quod generatur non praexistit generationi. sed formae generantur saltem per accidens. 7. met. 7. ergo.

Text. co. 26.

Secundò. si in materia aquae est inchoatio formae ignis: sequitur quod in eodem sint plures formae substantiales: quod est falsum.

CONCLUSIO II. Non est inconueniens, essentiam alicuius formae substantialis prius duratione fuisse in materia, quam daret esse compositum, vel materiae. Hanc conclusionem pono probabiliter, & non assertive. quia continetur in quodam tractatu quem dubito non esse S. Doc. & intitulatur de natura materiae: ubi sic arguitur. partes nouiter abinivcem separatae habent nouum esse substantiale per aliquam, vel aliquas formas substantiales: sed nullius talium essentia est nouiter in materia introducta. ergo praecessit maior nota, quia ante diuisionem mixti pars non habebat esse per se sed in toto. minor probatur. quia nunquam noua essentia formae introducit in materia sine alteratione. diuisionem autem partium non oportet, quod praecedat alterationem.

Scotus.

Contra arguit Scotus. primò. Non est dicendum, quod omnibus formis cor respondeat eadem inchoatio numero: quia sic idem numero esset pars diuersarum formatum specificè distinctarum quae debent in materia induci: cum per te inchoatio dicatur pars formae inducendae. nec est dicendum, quod singulis cor respondeant singulae: quia omnes informant materiam, cum non sit maior ratio de una quam de alia. hoc est autem falsum.

Respondeo. Primò dico, quod forma quae inducitur per generationem, non praecedit actu: sed tantum potentia, & ipsa potentia materiae maxime si sint dispositiones proximae ad formam, potest dici inchoatio formae, & sic non praecedit essentia formae in actu nec in aliqua pars eius.

Dico secundò, quod forma quae per solam diuisionem efficitur in actu pra-

reditalem actuacionem noui suppositi: & hoc in potētia non in actu eo modo quo pars existens in toto, & per esse totius præcedit seipsam separatam à toto, & sub esse proprio existēte: tamen talis forma partis à toto diuisa, licet non præcessit suum suppositum in esse actuali proprio plusquā forma per generationem inducta: præcessit tamen per sui realem præsentiam cū materia.

Argumentum autem probat, q̄ non præcedant, sed esse actuale, quod conceditur gratis. Et in istis quæ cōstituuntur per solam diuisionem nihil acquiritur de essentia formæ: sed bene acquiritur nouum esse existentiz, quod se habet ad formam vt actus ad potētiā. nec tamen sequitur, q̄ illud esse sit per se productum de nouo: quia esse nō fit se ens: secundum quod nouum suppositum est productum non simpliciter: sed in esse suppositi. & illa forma quæ dat nouiter esse, licet prius non daret actuale. erat tamen in potentia maxime proxima ad esse, & ideo per solam diuisionem dat esse: & talis essentia formæ sub esse toti⁹ potest dici inchoatio sui prout est sub esse proprio: vel poti⁹ vt dat esse proprium sub supposito: & sic præexistebat in toto per essentiam suam priuatam proprio esse.

Aureol.

Contra arguit Aureolus primò. Illa potentia, de qua educitur forma, non est respectus. ergo est essentia materiæ: & tunc formam educi de materia non est aliud, nisi materiam trahi ad formā.

Respondeo. Primò, q̄ illa potentia dicit absolutum in recto, scilicet essentiam materiæ, & respectum in obliquo. est enim relatiuum secundum dici.

¶ Dico secundò, quod tria sunt de ratione eius quod est formā educi de potentia materiæ. Primum est q̄ materia ante inceptionem formæ posset causare formam, quo ad suum esse, vel suū fieri. Secundum q̄ materia actu causet esse vel fieri formæ. Tertium est, quod materia trahatur ad participandum actum formæ. Ex quo patet q̄ forma potius dicitur educi de potentia materiæ, quam agentis propter tertiam conditionem. Secundò, q̄ anima intellectiua non educitur propter defectum primæ, & secundæ conditionis. Tertio, q̄ materia non dicitur educi de forma: sed eōtra propter defectum primæ secundæ, & tertie conditionis. verum est tamen, q̄

materia propriè loquendo est inchoatio magis compositi quā formæ. dicitur enim inchoatio cōpositi, tanquam prima pars eius: dicitur autem inchoatio formæ tanquā fundamentū sui esse.

Sciendum autem, q̄ ipsa materia licet non est forma, nec habeat formam partem sui: quia tamen est subiectum formæ: habet propriam rationem in ordine tamen ad formam.

¶ Sciendum etiam, q̄ distinctio supra posita, scilicet, quod essentia formæ compositi constituitur per solam diuisionem præerat in toto, licet non daret esse: & sic erat ibi aliqua forma dans esse & aliqua non: ista in quā distinctio non habet cōcedi in homine, quia nulla talis est in homine per sui essentiam aut realem præsentiam simul cum anima intellectiua: sed quando diuiditur aliqua pars ab homine puta manus, materia illius partis spoliatur omni forma substāiali prius habita, & acquirit nouam formam substāntialem: & ipsa quantitas hominis non sequitur aliam formam substāntialem nisi animam intellectiua, quæ sicut dat esse simpliciter, ita & dat accidentia consequentia ad tale esse, non per modum causæ efficientis sed formalis. nec oportet omnem formam substāntialem à qua fuit essentia quantitatis, vt à principio originali, esse extensam per se vel per accidens, aut terminare talem dimensionē per modū subiecti per illam extensam. Et licet S. Do. aliunde videatur sibi in hac materia contradicere, non tamen nisi apparenter: & illud librū de de natura materiæ non credo esse ab eo editum.

DISTINCTIO XVIII.

Ira 18. dist. quæritur. Vtrū quantitas sit substāntia.

CONCLUSIO I.

Quantitas qua substāntia dicitur formaliter quanta est accidens. 4. sen. dist. 12. q. 1. ar. primo. quæstion. 3. prima parte. q. 77. ar. 2. item 3. meta. in primo cap. his autem habita dubitatio. & ibi Commen. com. 9. & primo phys. com. 63. & cō. 66. & 4. phys. comen. 51. & 6.

Contra arguit Okam. primò. Quantitas est susceptiua contrariorum. ergo est substāntia.

Okam.

Respon

Respondeo. Si intelligatur antecedens de susceptibili quod negatur & conceditur cōsequentia si de susceptibili quo. conceditur antecedens. & negatur consequentia. vide de virtutibus in cōmuni. q. 3. vbi quæritur an potētiæ animæ sint subiectum accidentis.

Secundò. Dum aer rarefit aut manet eadem numero quāritas, quæ prius aut non: si sic. ergo eadem quantitas est nunc maior quam ante: quia partes magis distant: sed etiam partes substāntiæ magis distant. ergo superflua est quantitas. si non, hoc est contra philosophum. 4. phys. 4.

ten. cō. 84.

Respondeo. quod manet eadem. Et vna quantitas potest esse nunc magis nunc minus extensa. sine additione vel subtractione quantitatis: sicut etiam eadem albedo potest esse intensior & remissior nullo sibi. addito vel subtrahito, quod sit eius. pars. 1. 2. q. 5. 2. arti. ad 3. Nec est simile de substāntia: & ratio est quia quantitas conuenit habere ex se partes extra inuicem positas. in diuersis sitibus: non autem conuenit ei habere tantam vel tantam extensionem: substāntiæ autem non conuenit ex se primum nec secundum: sed tantum per quantitatem.

Tertio. Punctus non est alia res à linea. ergo nec linea à superficie: nec hæc à corpore: nec corpus à substāntia. antecedens probatur. Omne accidens est in subiecto sibi adæquatum: sed nullum est subiectum adæquatum puncto. ergo non est in subiecto. ergo non est accidens, ergo substāntia. Minor probatur. punctus est indiuisibilis: sed nullum subiectum est indiuisibile. materia enim & forma compositum, & linea & cætera sunt diuisibilia.

Respondeo. Negatur antecedens. Ad probationem negatur maior nisi sit accidens completum cuiusmodi nō est punctus. Illud enim quod primò subiicitur perfectæ dimensionis & adæquatur, scilicet corpori: subiicitur secundariò & secundū quid aliis scilicet superficie, lineæ & puncto. nec oportet q̄ omne accidens habens subiectū diuisibile & extensum diuidatur ad diuisionē subiecti: vt patet de paternitate & filiatione quæ sunt subiectiue in toto, & non tamen in aliqua parte: vt dicit dominus Albertus super sex principiā. nascitur enim ab actu generandi: qui toti debe-

tur: sunt autem nō sicut in subiecto: sed sicut in causa in cōplexione generatis.

Quartò. Si substāntia & quantitas sunt res diuersæ. ergo Deus potest conseruare substāntiam sine motu locali remota quantitate. hoc est falsum: ergo. probatur. in casu autem substāntia habet partem distantem à parte, aut non. si sic. ergo est quāta sine quāritate. si non ergo partes sunt motæ localiter: quia ante distabāt, & nunc nō distant.

Respondeo. quod in casu parte non distaret: imo talis substāntia nullam partē integrale actu haberet. Ad probationē negetur cōsequētia. sed est fallacia consequentis ab antecedente habente plures causas veritatis ad vnam earum partes enim distare desinunt non per approximationē vnius ad aliam sed quia desinunt esse partes. conseruaretur igitur partes substāntiæ: sed non in esse partis. nihil enim potest conseruari sine eo quod est de ratione eius. sua quantitas autē est de rōne partiū, vt partes sunt: & licet illæ partes vt sunt substāntia, sint priores quantitate: tamē vt partes sunt posteriores quantitate.

Quintò. substāntia materialis per seipsam, & per partes suas est præsens quantitati. ergo habet de se partem distantem à parte.

Respondeo. Negatur antecedens. quia sicut nō habet partes ex se: ita nec præsentia ad locū vel ad quātum: sed hoc habet à quāritate loquēdo de præsentia locali: licet materia per seipsam sit præsens quantitati loquēdo de præsentia quam habet subiectum ad suum accidens.

Notandū autem q̄ duo attribuuntur quāritati. Primū est q̄ quantitas est illud quo substāntia formaliter habet partes vnius rationis: & hæc nulla virtute potest à quantitate separari, nec sine quantitate fieri. Secundū est q̄ quantitas est illud quo vna pars substāntiæ distat situaliter ab alia: & hoc potest diuino miraculo ab ea separari: vt patet in eucharistia.

Contra eandem arguit Adam. 4. sen. quod extensum non fit quid additum rei extensæ. primo quantitas potest esse non extensa: vt patet in sacramento. ergo si debet extendi, requiritur alia extensio: & eadem ratione arguit de illa: & sic in infinitum: hoc est falsum. ergo & primum.

A a Respon

Respondeo. Extensio accipitur tripliciter. Vno modo pro ipsa quantitate. Alio modo pro esse, quod dat subiecto suo & accidentibus sibi inhærentibus scilicet esse extenso. Tertio pro respectu consequente substantiam ut est sub quantitate: qui respectus est in prædicamento situs: quia est ordo partium in toto vel in loco simul vel saltem in toto & sic non in loco. Extensio primo modo est quid absolutum de genere quantitatis. secundo modo etiam reducit ad genus quantitatis & est actualis distantia partium adinuicem, tertio modo est respectus, qui sequitur ad extensionem. Secundo modo dictum ex quo enim partes distant habent ordinem in toto.

Ad argumentum conceditur prima consequentia: sed negatur secunda: quia illa extensio qua aliquid dicitur extensum: non est extensa: sicut albedo non est alba: sed est qua aliquid dicitur album: & licet illa extensio sit accidens diuisibile: non tamen sequitur quod sit extensa sicut quod: sed sicut quo.

Secundo. Substantia est principium merè naturale intrinsecum faciendi partes plus distare quam ante. ergo est quantitas. tenet consequentia. antecedens probatur. condensetur aër per violentiam plus quam sibi cõperat: postea sibi relictus rarefit & partes magis distabunt, & nõ per quantitatem: quia ipsa est indifferens ad tantam vel tantam extensionem. ergo per formam substantialem: que requirit determinatam quantitatem.

Respondeo. Si antecedens intelligatur de principio formali: negatur: & conceditur consequentia. si de principio actiuo conceditur antecedens, & negatur consequentia. probatio autem concludit de principio actiuo.

Tertio. Remota quantitate Deus potest tenere partes substantiæ in sitibus in quibus erant. ergo distarent sed non per quantitatem.

Respondeo. Negatur antecedens: quia sicut non potest facere album sine albedine: ita nec patibile sine patibilitate vel sine formali principio patibilitatis: hoc autem est quantitas: nec quantitatem sine figura quæ naturaliter sequitur ad eam.

Quarto. Si quantitas est aliud à corpore quod est substantia. ergo potest intelligi & esse substantia: quæ est corpus sine quantitate. hoc est falsum: quia

tunc corpus haberet esse spirituale & non corporeum.

Respondeo. Admissa prima consequentia, negatur falsitas consequentis. Ad probationem dico quod haberet esse spirituale id est non extensum nec diuisibile: non tamen esse spirituale, id est immateriale.

Contra eandem arguit Aureolus, quod quantitas non habeat alias partes à partibus materiæ. Primo si materia habet partibilitatem distinctam à partibilitate quantitatis: aut illa partibilitas est in materia causata à quantitate: aut nõ, ergo quantitas est superflua. si sic. aut efficienter aut formaliter, non primam: quia quantitas non est forma actiua, ut dicit Commen. 4. phys. non secundam, quia effectus formalis non est aliud à forma. partibilitas autem materiæ per te non est ipsa quantitas. ergo.

Respondeo. Primo dico, antecedens esse verum. Nam in sacramento desinit esse substantia panis, & omnes partes eius remanent tamen partes quantitatis, est igitur alia & alia partibilitas. Ad improbationem dico, quod partibilitas substantiæ est à quantitate formaliter. Ad improbationem negatur antecedens. aliud enim est albedo, & aliud esse quod dat suo subiecto, ita dico de quantitate. 3. parte. q. 77. art. 1. ad. 3. Et tale esse est à dante formam efficienter, & à forma formaliter vel per quãdam naturalem sequelam. de ma. q. 5. art. 5. ad 16.

Secundo. Sequitur quod in eodem esset multipliciter quantitas. hoc est falsum. probatur consequentia. per te alia est partibilitas quantitatis, alia materiæ, alia formæ, sed partibilitas est quantitas. ergo probatur minor. Primo posita tali partibilitate in substantia, ipsa est quanta. ergo partibilitas est quantitas. Secundo quia remota partibilitate, corpus resolveretur in non corpus. ergo ab eo habet quod sit corpus. ergo ea est quantitas Tertio quia ex partibilitate conuenit rei quod sit finita vel infinita. ergo.

Respondeo. Quod partibilitas accipitur tripliciter. Vno modo pro essentia quantitatis, quæ est radix quod aliquid habeat partes vnus rationis. Secundo pro esse quod dat subiecto scilicet esse patibile in tales partes. Tertio pro relatione totius ad partes & e contra, qua scilicet substantia dicitur tota & partes dicitur partes.

Ad argu. negatur consequentia. Ad proba

probatione dico quod licet partibilitas primo & secundo modo sit quantitas, non tamen tertio modo dicta: & de tali conceditur quod alia sit partibilitas materiæ, & alia quantitatis. Ad primam probationem dico quod posita tali partibilitate, illud cuius est necessarium habet partes, non tamen extra se inuicem positas siue extensas: ut patet in sacramento. quia illa quantitas nulli dat esse extensum. Ad argu. negatur consequentia. sed sequitur quod talis partibilitas sit quantitas vel effectus quantitatis. Ad secundum negatur consequentia, sed sufficit, quod sit effectus inseparabilis à quantitate à qua res habet quod sit corpus. Ad tertium negatur antecedens. sed est effectus eius. à quo res habet quod sit finita vel infinita.

Et sic patet primo quod aliud est quantitas aliud partibilitas respectiua: quia hæc est relatio partis ad totum, & e contra: & est de genere ad aliquid aliud est extensio respectiua: quia hæc est ordo partium in toto, & de genere positionis.

Secundo patet quod est tantum vna partibilitas absoluta scilicet vna quantitas in eodem subiecto, quæ dat diuersas partibilitates respectiuas secundum diuersa accidentia existetia in tali subiecto: aliam partibilitatem dat substantiæ: aliam albedini, aliam dulcedini quia alia est relatio totius substantiæ ad suas partes, alia albedinis ad suas &c.

Tertio dico, quod quantitas dat tantum vnum esse quantum omnibus per eam quantificatis: quia ab vna forma non procedit immediate duplex esse vnus rationis: & hoc esse quod dat quantitas, est principaliter substantia & secundario accidentium eius.

DISTINCTIO. XIX.

Ira. 19. dist. queritur. Vtrum ex minima parte carnis Ade potuerit formari corpus Euzæ sine additione alterius materiæ.

CONCLUSIO I. Est deuenire ad tam paruum carnem qua non potest naturaliter esse minor: saltem separabilis & per se existens. S. D. primo phy. ¶ item prima parte. q. 7. art. 3. item 2. sent. dist. 30. q. 2. ar. 2. Huius ratio est. ad determinatam formam sequitur determinata quantitas: sed omne corpus naturale habet determinatam formam:

Inpropositione tex. cons. 36.

ergo & determinaram quantitatem.

Contra arguit Scotus. ¶ primo. Philosophus in libro de sensu & sensato ¶ dicit formas sensibiles diuidi secundum diuisionem continui: sed continuum est diuisibile in infinitum. ergo. Et ipse formæ sensibiles.

Respondeo. Quod mens Philosophi est quod sicut continuum est vnum in actu, & plures in potentia: ita & forma existens in continuo.

Vnde sciendum quod aliquid esse in potentia contingit dupliciter. Vno modo quia nõ habet proprium & separatum esse, sed potest habere illud: secundo quia nõ est per proprium & separatum esse: sed per esse totius: si loquatur de esse in potentia Secundo modo quilibet pars formæ naturalis dicitur esse in potentia, non autem accipiendo esse in potentia primo modo: quia nec caput nec corpus animalis est illo modo in potentia. Non autem intendit ibi Philosophus, quod sicut quantitati non repugnat diuisio in infinitum: ita nec formæ naturali repugnat.

Secundo arguit, diuidi in partes integrales eiusdem rationis extensas nulli conuenit formaliter nisi per quantitatem. ergo conuenit cuilibet habenti quantitatem. antecedens patet consequentia probatur: quia nunquam effectus formalis separatur à sua forma.

Respondeo. Dicitur quod duplex est diuisio. quædam est actualis separatio partis à parte: & loquendo de tali negatur consequentia. Alia est diuisio quæ nõ importat nisi negationem vnus ab alio: & talis diuisio nõ est realis separatio partium, sed actio interior negans hoc ab illo. Quantitas enim necessarium dat vtraque diuisionem cuilibet formæ extense per eam: sed tantummodo secundam.

Tertio. Diuisio in partes eiusdem rationis consequitur per te quantitatem. ergo conuenit cuilibet quantos: sed minimum naturale est quantum. ergo.

Respondeo. Quod diuisio consequitur quantitatem quo ad se: non autem quo ad sibi coniuncta: quia de ratione quantitatis est quod possit illo modo diuidi, non autem est de ratione quanti ut quantum est: sicut per oppositum de ratione animæ rationalis est quod sit diuisibilis: non autem de ratione animati per eam. Quod igitur minimum naturale non possit diuidi in infinitum, hoc nõ prouenit ex natura quantitatis.

titatis, sed ex natura formæ naturalis quæ requirit determinata accidentia: secundum speciem & numerum & materiam, & figuram.

Quartò. Omne quantum est diuisibile: sed minimum est quantum, ergo.

Respondeo quòd aliquid esse diuisibile; contingit dupliciter. Vno modo in partes per se existètes: & sic negatur maior. Alio modo in partes quæ in aliud resoluuntur: & sic conceditur quòd minimum naturale est diuisibile: sed facta diuisione partes diuisionis resoluuntur in continens.

Contra istam rationem arguitur. primo singulum eorum, in quæ diuiditur minimum: potest esse hoc aliquid, ergo nulli eorum repugnat per se esse.

¶ Secundò sic partes sunt eiusdem rationis quo ad materiam & formam cum ipso minimo, ergo possunt per se esse, sicut & ipsum minimum.

¶ Tertio sic partes minimi sunt priores ipso toto naturaliter, ergo non repugnat eis posse esse per se sine toto.

¶ Quarto sic remoto omni continente & omni corruptiuo: adhuc minimum esset diuisibile in partes ergo tunc non resoluuntur in continens: sed essent per se.

¶ Respondeo ad primum negando consequentiam: quia per existentia non est passio consequens de per se naturam qualitercunque se habentem: sed specialis & determinato modo: ideo non oportet si vnum indiuiduum per se existit & aliud per se existat.

Ad secundum negatur consequentia: quia plus requiritur ad per se existere quàm ad esse indiuiduum alicuius naturæ: nam humana natura in Christo erat indiuiduum: non tamen per se existebat.

¶ Negatur etiam consequentia: quia licet minimū & pars minimi sint eiusdem rationis: tamen pars non habet illum determinatum modum, quem consequitur per se existentia.

Ad tertium negatur consequentia. Nam caput licet sit pars hominis: non tamè potest esse per se ante hominem: nec post hominem: nec sine homine. non enim omne prius potest esse sine posteriori, nisi loquamur de priori prioritate causæ efficiētis vel formæ non educæ de potentia materiæ, vel mate-

riæ indifferenter ad diuersas formas.

Ad quartum negatur casus. Simpliciter scilicet remoueri omne corruptiuum: & poni aliquid diuisuum carnis. Nam omne diuisuum talis minimi esset eius corruptiuum.

Quintò principaliter non repugnat formæ naturali esse commune minimo in ipso toto, ergo nec separatim.

Respondeo. Negatur consequentia. Quia aliquam dispositionem requirit forma naturalis in suo subiecto primo & adæquato & totali: quam non requirit in qualibet parte illius subiecti: & hæc dispositio est figura & quantitas: & ideo quia pars separata non habet illam dispositionem: ideo non potest esse subiectum talis formæ: dum autem erat in toto non erat primum & adæquatum subiectum, cuiusmodi esset dum separatur.

Sextò. Motus est forma naturalis & tamen in eo non est minimum, cum sit diuisibilis in infinitum, ergo.

Respondeo. Si loquamur de motu locali, conceditur totum: cuius ratio est: quia motus non distinguitur à termino, nisi secundum perfectum & imperfectum: per motum autem localem non acquiritur in mobili nisi respectus de genere vbi. Talis autem respectus diuisibilis est in infinitum: quia ita bene fundari potest in paruo, sicut in magno, cum sit modicæ entitatis. Similiter locus exterior, qui acquiritur per talem motum diuisibilis est in infinitum tali diuisione, quæ sufficit motui scilicet secundum significationem partium sine actuali separatione illarum. Si autem loquamur de aliis motibus, negatur minor: quia nullus alius motus præter localem est propriè continuus, vt dictum fuit primo sententiarum. Et hoc tenet S. Do. secunda secundæ. q. 24. art. 6.

CONCLUSIO II. Corpus euz tantum quantum fuit in sua formatione fieri de costa adæ absque additione materiæ: non fuit possibile. S. Doct. prima parte. quæst. nonagesima. secunda. art. 3. ad primum. & q. 119. arti. primo. & 2. sentent. distinct. 18. quæst. prima arti. primo. Huius ratio est, quandocunque corpus magnum sit ex paruo hoc contingit per rarefactionem vel per additionem: sed corpus mulieris magnum factum fuit

cx

ex costa parua quantitatē, & non per rarefactionem: quia corpus mulieris non erat rarius costa in tanta portione, in quanta erat maius. igitur hoc fuit per additionem.

Contra arguunt quidam, quòd naturaliter de paruo potest fieri magnum absque rarefactione, & additione materiæ. Hic supponunt tria. Primum, quod datur minimum naturale. Secundum, quod elementa generantur ex inuicem. Tertium, quod superiora generantur ex inferioribus secundum multiplicatam analogiam. puta ex vno pugillo terræ fiunt decem pugilli aquæ: vt dicitur secundo de generatione, tunc arguitur sic. Minimum aëris conuertitur in aquam, & non in minimo, minus cum elemento non datur per primam suppositionem, ergo in minimū aquæ: sed ex minimo aquæ possunt fieri decem minima aëris, per tertium suppositum, ergo ex minimo aëris fiunt decem minima aëris.

Respondeo primò. Conceduntur supposita.

¶ Secundò dico, quòd quocunque paruo dato, semper est accipere minus. cum enim forma naturalis sit extensa: qualibet data cum sit continua, & diuisibilis, est dare minorem inexistentem toti.

Tertio dico, quod est dare minimum separatum, & per se existens: & ita quod in minore non saluaretur species.

Ad argumētum dico, quòd minimū aëris conuertitur in aquam, & in minus secundum decuplum minimo separabili, illud tamen minus est coniunctum, & non separatum, & si istud conuerteretur minus minimo separato conuerteretur iterum in aërem, conuerteretur in decem parua aëris coniuncta quæ non efficerent nisi vnum minimum aëris separati.

Secundò arguit Durandus quòd hoc possit fieri diuina virtute. Multiplicatio est distincta à rarefactione, & additione, ergo potest fieri sine eis. consequentia nota: quia illa quæ sunt diuersa per essentiam possunt diuina virtute separari, antecedens probatur, tum quia multiplicatio terminatur ad quantitatem, & rarefactio ad qualitatem, ergo sunt distincta, cum actiones distinguantur ex terminis 5. phy. tunc quia rarefactio potest esse in accidentibus, quæ remanent in sacramento: & tamen

ibi non est multiplicatio materiæ cum non sit ibi materia, ergo, &c.

Respondeo. Conceditur antecedens, sed negatur consequentia: quia impossibile est eandem qualitatem, vel substantiam accipere maiores dimensiones, quin eo facto efficiatur rarior: & ideo raritas sequitur ad talem multiplicationem naturali sequela, & hoc modo non possunt per quocunque.

¶ Dico secundo, quod rarefactio est causa augmenti quantitatē quodammodo in genere causæ efficientis: & augmentatio est causa rarefactionis in genere causæ materialis, & ideo diffinitur rarefactio per hoc quod est materiā accipere maiores dimensiones tanquam causam per effectum notioerem quo ad nos, & naturaliter consequentem, & inseparabilem, hoc elicitur ex. D. S. primo sententiarum dist. 17. q. 2. ar. 1.

¶ Dico tertio, quod in rarefactione subiectum ipsius qualitatis vel saltem aliqua qualitas inherens ipsi quantitati accipit maiores dimensiones quā prius, & ideo in eucharistia potest esse rarefactio ratione qualitatum inherentium quantitati. Philosophi autem diffiniebant rarefactionem per hoc, quod est materiam accipere maiores dimensiones: quia putabant quantitatem non posse separari à materia. Ad talem autem raritatem in eucharistia sequuntur duo, primum est intensio dimensionum, secundum est, qualitatum inherentium dimensionibus maior extensio quàm prius.

Tertio arguitur. Quilibet materia quantum est de se est in potentia ad magnum & paruum, ergo Deus potest facere de paruo magnum sine rarefactione, & additione, consequentia patet, antecedens probatur: quia materia de se non est quanta, & ideo omnis materia æqualiter se habet ad susceptionem magnitudinis, & paruitatis.

Respondeo, negatur antecedens, scilicet, quod materia quilibet æquè indifferenter est in potentia ad quantitatem parua & magna, quia etiam loquendo de potentia obediētia: quia nulla creatura est indefinitæ capacitatis. S. D. 3. sen. dist. 30.

Quartò. Deus potest facere quantum sine raro, & denso, & sine materia, & posset mutare illud de magno in paruum.

Tex. com.
37.

Durand.
in 2. dist.
18. q. 1.

Tex. com.
18.

Respondeo. negatur antecedens: pro prima parte. quia si quantitas esset separata ab omni subiecto, & omni forma, non posset augeti per modum intensificationis, sed solum per modum additionis, cum intensio fiat per hoc quod modus quantitatis, vel eius effectus formalis perfectius participatur à formis superuenientibus quantitati, vel per hoc quod quantitas magis participatur à subiecto, primo autem modus semper coniunctus est rarefactioni.

Quintò. Parua quantitas, vel materia habet in se infinitas partes sicut & magna. ergo quicquid potest fieri ex magna, potest etiam fieri ex parua.

Respondeo. negatur consequentia, quia in parua materia, licet sint infinitae partes, non tamen tot, sicut in magna.

Henric.

Sextò arguit Henricus 7. quoli. q. 8. Deus quia non presupponit materiã potest agere sine materia: ergo etiam ex quacunque materia nudè considerata potest agere quicquid voluerit.

Respondeo. Negatur argumentum: quia est fallacia figuræ dictionis, mutãdo quid in quantũ. cum enim dico materia absolutè sumpta, intelligitur ipsa nuda essentia materiæ. cum verò dicimus materiæ costæ, vel huiusmodi rei intelligitur sub dimensionibus, & quantitate.

Septimò. Materia est individualis. ergo additio materiæ ad materiã nõ facit maius. si ergo ante additionem. materiæ ad costã, nõ potuit ex ipsa formari corpus Euz. ergo non post additionem.

Respondeo. Negatur consequentia. quia materia quæ fuit addita costæ, erat sub dimensionibus, per quas extēdebat, & erat diuisibilis: & ideo additio materiæ ad materiã constituēbat aliqd maius post additionem quàm prius. Conceditur tñ quod si duæ materiæ separētur à quantitate quacunque, additio vnius ad aliam non efficeret aliquid maius: sed casus est impossibilis: quia tunc non essent duæ materiæ adinuicem distinctæ, quarum vna alteri posset addi.

DISTINCT. XX.

Irea 2.º. distinctio. queritur. Verum in statu innocentie virginis peperissent tantum prædestinatos.

CONCLUSIO. I. In statu innocentie fuisset generatio per coitum. 1. parte. q. 98. artic. 2. Ratio est: quia generare simile in specie, & per coitum pertinet ad perfectionem hominis secundum statum animalis vitæ. ergo non defuisset homini in statu innocentie.

CONCLUSIO. II. In statu innocentie coitus coniugalis non soluisset totaliter virginitatem: sed quo ad aliquid. 2. sen. dist. 20. q. 1. ar. 2. prima secundæ. q. 98. ad quartum. secunda secundæ. q. 152. artic. 1. Ratio huius est, quia principale in virginitate est propositum abstinendi ab experimento delectationis venereæ contra rectam rationem, vel integritas carnis: sed in statu innocentie alterum, vel vtrumque illorum permansisset. cum coitu coniugali.

Notandum quod virginitas potest quintupliciter accipi. Primo pro integritate mentis & corporis. cum firmo proposito eò seruandi talem integritatem, quantum in se est: & vltius cum voto formate tale propositum. Secundò, prout includit duo prima: non autem tertium. Tertio, prout includit solum primũ, secundum integritatem mentis & corporis. Quarto pro sola integritate mentis. Quintò pro sola integritate corporis. horum autem modorum primus est strictissimus, & illo solo virginitas est virtus. secunda secundæ. q. 152. ar. 3.

Secundò notandum quod integritas mentis potest esse quadrupliciter. Quandoque enim importat rectitudinem rationis, & appetitus. & cum hoc immunitatem à consensu in delectationem veneream pro presenti, & præterito, & futuro. Quandoque importat dissensum in tale delectationem in futurum: non autem delectationem consensus pro præterito. Quandoque verò importet solũ actualẽ persistentiam mentis in bono casualitatis, licet non in hoc particulare bonum quod est abstinere à delectatione in castitate coniugali. Quandoque vero importat solam priuationem peruersæ rationis, & peruersi appetitus.

Tertio notandum, quod integritas corporis potest esse triplex. Prima est inexperientia venereæ voluptatis, & integritatis membri corporaliter. Secunda importat primũ non secundum. Tertia e contrario.

Quar.

Quartò notandum, quod propositum seruandi tales integritates potest esse triplex. Primum est propositum seruandi talia in futurum in omnem euentum. Ita quod pro nullo bono temporali, vel spiritali æquè bono, vel meliori talia dimittantur. Secundum est quo quis proponit talia seruare: paratus tamen relinquere pro meliori bono, si occurreret casus. Tertium est quo quis paratus est talia seruare, si posset, vel si Deus iuberet, aut recta ratione dictaret: dato, quod non seruet talia quia nõ potest, vel quia Deus vel ratio dicit sibi oppositum pro nunc puta quod nubat, vel reddat debitum vxori.

Dico igitur, quod in quocunque statu per coitum voluntarium coniugalem amittitur virginitas strictè sumpta: tamen in statu innocentie cum tali coitu sterisset virginitas secundo vel tertio, quarto modo dicta: quia cum tali coitu staret integritas meotis tertio, & quarto modo dicta, staret etiã integritas corporis tertio modo dicta. Et propositum seruandi tales integritates, & illa actualis absorptio rationis, quæ concomitatur talem actum in statu isto, nõ fuisset in statu innocentie. Et per hoc patet responsio ad argumenta Durandi, quæ procedunt solum de virginitate strictissime accepta.

CONCLUSIO III. In statu innocentie non omnes, qui nunc sunt electi, nati fuissent, & multi qui nunc sunt damnandi nati essent licet tunc non damnarentur. S. D. quoli. 6. q. 8.

Ratio huius est, quia variatis partibus variantur filij, sed in statu innocentie alij fuissent parentes, quã modo sint saluandorum. tum quia vnus vir non coisset cum multis mulieribus, tum quia nulla mulier coisset cum pluribus viris. Cuius oppositum modo contingit, & ex tali concubitu nascuntur modo filij qui saluantur, tunc damnati nec saluati essent.

Scotus in presenti distinctio ne.

Contra arguit Sco. probando quod solum tunc electi fuissent nati in statu innocentie. Primò Deus vult primus bonitatem suã, & postea gloriam creaturæ rationalis. & postea gratiam, & postea istum beatificabile esse nasciturum à tali parente, ergo parentes cum sint posteriores non poterunt variare determinatos beatificandos à diuina

voluntate.

Respondeo. primo posset negari antecedens. quia licet gloria, & gratia sint secundum vnum ordinem similiorem Deo, & eius bonitati quàm substantiæ, tamen secundum considerationem sunt posteriora. vno modo enim accidens est perfectius subiecto, alio modo e contra.

Dico secundò, quod licet Deus ab æterno determinauerit numerum electorum, tamen hoc fecit cum presentia futuri casus. Vnde si nullus vnquã peccasset, multi essent nunc electi, qui non sunt electi nunc. nec valet consequentia. parentes non possunt variare determinationem numeri prædestinatorum. igitur non alij sunt nunc, & alij essent tunc. Cuius ratio quia variatio importat successionem, qua aliquid prius existens destructum sit. hoc autem nõ infertur ex hoc quod dicitur quod in tali casu sic fuisset, & in presenti aliter est, quia isti duo casus non sibi succedunt solum vnus eorum nunquam fuerit.

Secundò arguitur, quia hoc dicit Gregorius in quarto moralium.

Respondeo. quod illa auctoritas intelligitur, quod nullus natus ex Adam ex tali origine haberet obstaculum suæ salutis, sicut nunc multi habent.

Tertio arguitur sic. Idem effectus numero potest esse à diuersis causis, ergo idem filius numero potuisset esse à diuersis parentibus, & sic illi electi qui nunc nascuntur ex parentibus reprobis, nati fuissent ex aliis parentibus electis, ergo, &c. antecedens probatur. Nã ignis a talis quantitate, & virtutis produceret eundem ignem numero, quæ produceret ignis b. eiusdem virtutis, & quantitate, si in eandem materiam agerent.

Rñdeo. negatur antecedens. ad probationem similiter, quia ille idem numero ignis quod generatur ex a. agente naturali non potest naturaliter generari ab alio agente naturali: licet sit eiusdem speciei cum a. & eiusdem virtutis, & omnino similis dispositionis ad agendum. Quia causa, & effectus sibi proportionabiliter correspondent vt sicut à calido fit calidum: ita ab hoc calido fit hoc calidum. Aliter inter causam efficientem, & suum effectum non esset ordo per se sed à casu. nec effectus particularis haberet causam signatam sed in differentem. Item ex illa maxima Scoti sequeretur, quod in casu quo multa

luminaria æqualis virtutis, & æqualiter approximata eidem diaphano essent: non intensius lumen causarent, quam vnum solum: cum secundum Scotum illum & eundem effectum, quem causaret vnum illorum luminarium, causa ret quodlibet illorum, & non alium. hoc autem est manifestè falsum.

Contra hanc responsionem arguit Scotus & Okam. Approximentur duo ignes stuppæ, ita quòd quodlibet illorum incenderetur, alio amoto, tunc in stuppa causabitur vnus ignis, & ille idè numero causaretur à quolibet illorum per se. ergo, &c.

Respondeo. negatur minor. Quia variato efficiente qualitercūque in numero, est alius, & alius effectus secundum numerum.

Quartò arguunt alij. Idem effectus numero est corruptibilis naturaliter ab hoc agente, & ab alio naturaliter distincto, ergo est producibilis. tenet consequentia à simili. antecedens patet. Quia ille calor qui corrumpitur ab vna aqua, ita benè potuit corrumpi ab alia.

Respondeo. Negatur consequentia. aliàs posset probari, quòd à pluribus secundum speciem equus sit naturaliter producibilis. quod constat esse falsum. Nā equus est corruptibilis ab aqua, & ab igne.

Quintò. Eiusdem effectus possunt esse duo fines totales, ergo duæ causæ agentes.

Respondeo. negatur consequentia. Instatur enim sicut, & præcedenti argumento.

Sextò. Si ille numero calor qui producit ab a. igne, non posset produci ab alio igne: tunc inter indiuidua eiusdem speciei esset ordo essentialis dependentiæ.

Respondeo. esset inconueniens, quòd vnum indiuiduum dependeat ab alio eiusdem speciei tanquam à per se causa extrinseca. Et si dicatur in indiuiduis est processus in infinitum: ergo non est inter ea ordo per se. Dico, quòd respectu vnus effectus nō sunt infinitæ causæ essentialiter ordinatæ. & hunc sensum habet Philosophus. potest tamen esse quòd ab aliquo tanquam a. per se dependeat aliud vt ab a. dependeat b. sic quòd b. non possit naturaliter produci nisi ab a. & a. b. dependeat c. & sic in infinitum. sic enim nō ponitur vnus

effectus numero depēdere à causis infinitis essentialiter ordinatis. Nam causæ essentialiter ordinatæ omnes simul causant quod non cōtingit in proposito.

Septimò. Illa numero sensationem, quam causat vnum ouum: possum causare aliud, si Deus poneret vnum aliud ouum, totaliter simile in eodem situ subtrahendo causalitatem prioris, ergo, &c. Antecedens probatur. quia alias posset sensus percipere differentiā inter vnum ouū & aliud, quod est falsū.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia. quia homo non potest naturaliter percipere omnem obiectorum alietatem & differentiam.

DISTINCT. XXI.

Inca dist. 21. queritur. Vtrū homo in statu innocentie potuerit peccare venialiter.

F. Isidor. Mediola.

PRO. questione sit hæc conclusio. Non fuit possibile hominem durante statu primo innocentie peccare venialiter. Hanc ponit S. Tho. prima secundæ. q. 89. ar. 3. Item secundo sent. dist. 21. q. 2. ar. 3. Item de malo. q. 7. & in aliis locis.

Huius ratio est. In illum non cadit peccatum veniale primo, & præcisè, in quo non potest esse motus. subitus in id quod est charitati contrarium: nec inordinatio circa ea, quæ sunt ad finē, seruato recto ordine circa finem. Sed homo primus quamdiu fuit in primo statu innocentie, erat huiusmodi: igitur in tali statu non potuit peccare venialiter præcisè id est non committere peccatum veniale ex se, & nullo modo mortale. maior, & minor patent ex prædictis.

Contra conclusionem arguit Aureolus primo. Cum quacumque gratia potest nūc stare veniale in perfectissimis, ergo etiam tunc probatur consequentia. quia donum innocentie non coniungebat perfectius vltimo fini. antecedens probatur. 1. Io. 1. dicit. Si dixerimus quia peccatum non habemus: ipsi nos seducimus.

¶ Respondo. Argumentum hoc peccat per fallaciam secundum non causam vt causam. Nō enim ideo illud est quia donum illud magis coniungeret vltimo fini quam gratia Ioan. Baptistæ vel

Cur in statu innocentie non fuissent venialia.

vel Hieremie vel apostolis in eorū vltima sanctificatione collata, sed potius, ideo: quia donum illud non solū subdit mētē Deo, verū etiam corpus animæ & omnes potentias inferiores rationi: imo generaliter omnia inferiora quæ sunt in homine suis superioribus, intantum quòd ordines inferiores violari nō poterant, nisi prius natura vel tēpore sublato superiori. de malo. q. 7. ar. 2.

Ex quibus patet, quòd consequentia prima argumenti nō valet, quia sumit pro causa, quod non est causa. Et quomodo imperfectè concipit virtutem iustitiæ originalis, & quomodo non tangit oēs ordines illius status, sed tantum primū. Item quomodo imperfectè concipit causam peccati venialis. Hoc enim nō contingit ex coniunctione vel separatione ad vltimum finē, sed potius ex perueritate inferiorum ordinum, vt patet, quia sensualitas non perfectè subditur rationi, vel quia ea quæ sunt ad finē nō perfectè subditur ordini finis, vel quia conclusiones non stant sub ordine primorum principiorum.

Secundò arguit supponendo, quòd aliquis actus ex genere sit peccatum veniale, puta verbum ociosum, sed Adam potuit ociosè loqui: ergo aut Adā peccasset venialiter aut mortaliter. Non mortaliter, quia nimis difficile Deus obligasset viatorem si in illo statu tene retur ad mortale, ad faciendum melius aut expedientius, aut ad vitandum retardationem ad melius. ergo peccasset venialiter.

Respondeo. Negatur minor. Quia quòd quis venialia committat, non potest esse nisi ex duobus, vel quia mēs auersa est ab vltimo fine, vel quia inferiora non perfectè subduntur superioribus, vt dictum est. de malo. q. 7. ar. 7.

DISTINC. XXII.

Inca 22. di. queritur. Vtrū alicui creaturæ possit cōferri, quòd sit impeccabilis per naturam.

CONCLUSIO I. Impossibile est aliquam rationalem naturam factam vel factibilem esse impeccabilem per naturam. prima parte. q. 64. art. 1. & 2. sent. distinctione 23. q. 1. art. 1. Et de veritate. q. 24. arti. 7. Huius

ratio est, quia quælibet talis potest in suo actu à rectitudine declinare, & adherere causæ, & non adherere.

Sed notandum est mentem S. D. esse quòd aliqua creatura rationalis vel intellectualis potuit esse, impeccabilis, hoc modo quod non potest transgredi legē naturalem, cum quo stat quòd nulla creatura rationalis potest esse impeccabilis per naturam, habito respectu ad legem supernaturalem, quia in omni tali potest esse inconsideratio vel error circumstantiarum rei eligibilis. Circumstantiarum dico, quæ sumuntur ex lege supernaturali fidei vel disciplinæ. Has enim nulla creatura potest secundum se nosse cum dependant ex mera Dei voluntate, & reuelata semel non semper considerantur. Ex quo patet quòd possibile est dare creaturam, quæ per naturā sit, impeccabilis quo ad legem naturalem. S. D. de malo. quest. 1. articulo. tertio. & articulo. 2.

Contra arguunt quidam primò. esse impeccabile per naturam, non arguit infinitam perfectionem: ergo est communicabile creature.

Respondeo. negatur antecedens. quia nihil potest esse impeccabile per naturam, nisi non habeat superiorem regulam à qua dirigi debet, & hoc est Deus.

Secundò sic potest fieri aliqua creatura quæ naturaliter videat diuinam essentiam: ergo talis erit impeccabilis per naturam: consequentia nota. probatur antecedens. lumen gloriæ non excedit in infinitum lumen naturalem: ergo aliqua creatura potest fieri, cuius lumen naturale æquabitur lumini gloriæ: ergo per tale lumen naturale videbit Deum.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia. Cuius rationē assignat S. D. 2. sent. distinctione vigesimatertia, questione prima, articulo primo, ad quintum. Quia illa duo lumina sunt diuersarum specierū, sicut non valet consequentia homo nō excedit in infinitum brutorum genus: ergo potest dari brutum æqualem homini. Item quia lumen gloriæ inest creaturæ tantum ex influenza Dei, ergo non potest illud habere per naturam, nisi efficeretur natura diuina.

Duran. Contra hoc arguit Durandus hanc regulam vel consequentiam non tenere, nisi illud sit vnus rationis in vtroque. Quia cum effectus equiuocus nunquam equetur suę cause, sed gratia & gloria sunt effectus Dei æquiuoci, ergo per istos effectus nunquam creatura equaretur Deo, etiam si haberet eam naturaliter.

Respondeo primò. Negatur antecedens: quia enim lumē glorię est necessaria & sufficiens dispositio ad hoc, quod diuina essentia vnatur intellectui creato tanquam forma intelligibilis, ita quod teneat locum virtutis actiue in hoc quod fortificat lumen intellectus creati, & passiue in hoc quod disponit intellectum creatum, & ideo sicut est impossibile habere naturaliter virtutē inseparabilem à forma ignis, & non habere formam ignis naturaliter sibi vnitam, ita impossibile est quod alicui sit naturale lumē glorię, & quod diuina essentia non sit ei naturaliter vnita, & sic tenet tam in his que sunt diuersarum rationum, quā in his que sunt vnus. scilicet inferior natura non potest habere naturaliter id quod est necessaria dispositio ad superiorem naturam: nisi etiam habeat talē superiorē naturam sibi naturaliter vnitā. Et licet creatura habens etiam per impossibile naturaliter gratiā & gloriā: non equaretur Deo simpliciter, sequitur tamē quod illa creatura naturaliter esset Deus per participationem vltimatam, quod est impossibile.

Tertio. Deus posset facere visum corporalem, qui videret omnia visibilia suo lumine naturali. ergo & intellectum, qui videret omnia intelligibilia suo lumine naturali.

Respondeo. Negatur consequentia: quia lumen corporale potest esse conaturale oculo creato, non autem lumen glorię alicui creaturę, vt dictum est.

Aureol. Quartò arguit Aureolus contra quoddam factum in probatione conclusionis. scilicet nulla volūtas creata est impeccabilis, quia est ex nihilo. Contra. creatura ex gratia potest esse impeccabilis, & tamen ex gratia est de nihilo. ergo, &c.

Respondeo. Negatur consequentia: quia gratia cōsummata, quę est lumē glorię est vltimata participatio diuini-

tatis, ita quod anima per tale lumen si sit inhærens, non solum per modum passionis, sed per modum habitus fixi, trahit animam ad Deum, qui non est ex nihilo, & ideo similitudo non tenet.

Quintò. Deus potest creare vnā intelligentiam, quę sit essentialiter visio Dei, sed talis erit naturaliter impeccabilis. ergo.

Respondeo. Negatur antecedens: quia implicat aliquid naturaliter subsistens esse visionem Dei, & non esse infinitam.

DISTINCT. XXIII.

Ira. 23. distinctio. queritur. Vtrum in statu innocentie Adam viderit Deum per essentiam.

CONCLUSIO I. Primus homo Deum per essentiam non vidit secundum communem statum huius vice. prima parte. q. 94. ar. 1. & de veri. q. 18. ar. 1. Huius ratio est, quia in illo statu erat potens peccare. ergo ex conditione status non videbat Deum per essentiam, tum quia nullus viator nondum beatus Deum per essentiam vidit, sed Adam ex conditione status erat viator, nondum beatus. ergo.

CONCLUSIO II. Adā in primo statu cognouit Deum quadā altiori cognitione quā alicui vnus viator post peccatum cōmuniter. prima parte. vbi supra. & de veri. vbi supra. ad primū. & 2. sen. dist. 23. q. 2. artic. 1. Huius ratio est, quia cognoscebat Deum per speciem, non à phantasmatis abstractis, sed ex irradiatione diuini luminis impressam.

Contra arguit Durandus. Primò illa cognitio non fuit intuitiua, quia tunc fuisset beatifica, nec abstractiua, quia vel per illam cognouisset Deum esse trinum, & vnū euidenter: non secundum, quia non fuisset altior cognitione naturali, cum nulla sit altior nisi illa quę est per fidem. Non primum, quia abstractiua presupponit priorem cognitionem ex qua deducitur, sed in primo viatore non potest esse aliqua cognitio ex qua euidenter cognitio abstractiua de Deo possit deduci: ergo, &c. maior patet.

Duran.
in 2. dist.
23. q. 2.

ter. tum quia Deus non cognoscit alia abstractiue, nisi cognoscendo se intuitiue. Similiter. Angelus: similiter in nobis abstractiuiam intellectiuiam præcedit intuitiua sensituiua. Cum intellectus non habeat immediatum ordinem ad res exteriores, sed solum mediante cognitione sensituiua exteriori.

Respondeo. negatur antecedens. pro secunda parte fuit enim abstractiua nec cognouit Deum esse trinum, & vnū euidenter, sed fide tenuit. S. D. de veri. questione decima octaua. articulo tertio. Ad improbationem negatur consequentia. quia fides ad eam fuit altior nostra, vt ponit S. D. ibidem, quia fuit per loquutionem inferiorem.

Sed quia in eo argumento quod ex hoc solum est, multa falsa implicat: ideo notandum est primo, non esse verum, quod omnis notitia abstractiua presupponat intuitiuiam ex qua deducatur.

In Deo quidem non est, nisi vnica cognitio qua prius secundum modum nostrum intelligendi intelligit essentiam suā intuitiue, & creaturas abstractiue, & non hoc ex aliquo essentia li ordine inter abstractiuiam & intuitiuiam: sed quia per eandem intelligibilem formam intelligit principale obiectū, scilicet essentiam suam, & secundum, scilicet creaturas. Similiter cognitio qua angelus intelligit alia à se, non deducitur causaliter à notitia intuitiua, qua seipsum cognoscit. Quia per aliud intelligit se & per aliud alia à se, verum est tamen quod in nobis intuitiua præcedit abstractiuiam, quia intelligimus per species à phantasmatis abstractas, quod non esset si intelligeremus per species à Deo influxas. Causa autem, quod intellectus & sensus interiores non possunt exire in actum, nisi presupposita sensatione exteriori: est quia secundum communem cursum intellectus & vires sensitiue interiores non acquirunt speciem sensibilem, aut intelligibilem, nisi ministerio virium sensitiuarum exteriorum: huius autem oppositum fuit in Adam: & posset fieri in nobis virtute diuina. & sic per accidens est, quod intellectus abstractiua presupponat sensationem intuitiuiam. Causa autē quare sensus exteriores sunt intuitiui, non

autem interiores, nec intellectus est non propter immediatum ordinem ad res ad extra. Quia scilicet sensus exterioris causetur ab obiecto siue specie media, aut quia non sequatur aliam cognitionē, sed quia intellectus & sensus interior pro statu isto non directē, & immediatē cognoscunt singulare sensibile & materiale extrinseci, in quantum huiusmodi quo ad suum existere, & alias condiciones individuales. cuius signum est, quia cognoscunt rem siue sit existens, siue non. Talia autem posunt certitudinaliter iudicari per sensum exteriorem, quia species qua sensus exterior fit in actu, representat huiusmodi condiciones particulares obiecti. Et quia species quę est in intellectu angelico representat res quantum ad istas condiciones particulares, ideo angelus per eam cognoscit res intuitiue. Dico tamen, quod etiam intellectus cognoscit intuitiue actum suum, & seipsum, & essentiam animę, & phantasia intuetur phantasmata, licet non res exteriores. Distinguitur ergo intuitiua cognitio ab abstractiua, quia intuitiua habet immediatum ordinem ad obiectū in ratione termini, id est quā immediatē terminatur ad obiectū, & ad individuales condiciones obiecti necessarias, aut contingentes, siue causetur ab obiecto siue non. Ex natura autem notitię abstractiue non est quod per illam talia certitudinaliter cognoscantur, sed terminatur ad quidditatem obiecti nudam, aut quidditatem sub conditionibus presentibus, aut presentibus, aut consistit per ipsum cognoscentem, sicut patet de phantasia.

Secundò. Prima cognitio est entis in actu, sed talis est intuitiua. ergo omnis alia cognitio presupponit intuitiuiam. sed in puro viatore non potest præcedere aliqua cognitio, ex qua deducatur illa abstractiua, quam tu ponis: ergo in eo non est illa abstractiua.

Respondeo. Negatur maior, quia prima cognitio animę potest esse alicuius futuri, non existentis in actu, vt patet si in primo instanti suę creationis infunderetur ei talis cognitio, & suspenderetur eius alia cognitio, respectu cuiuslibet alterius subiecti. Et cum dicitur 9.

meta. vñquodque cognosci in quantum est ens actu, hoc non intelligitur de actuali existentia, sed de actualitate essentiae: vtpote, quia nec materia nec compositum cognoscitur à nobis, nisi per formam quae semper est actus in genere essentiarum; imo primū quod intelligitur à nobis in isto statu est quid confusum, & vniuersale abstrahens ab esse & non esse. Negatur etiam minor, quia ens in actu etiam secundum arguentem potest cognosci abstractiue. Negatur etiā vltima consequentia, quia dato q̄ prima cognitio animae sit intuitiua non sequitur, q̄ omnis abstractiua sequens sit causata ab illa, quia nō semper prioritas temporis arguit prioritatem causalitatis.

Sciendum etiam q̄ non omnis, notitia habita per speciem immediatē sumptam ab obiecto est intuitiua, quia vltra hoc requiritur q̄ ipsum obiectum representet potentiae cognoscitiuae, aut per essentiam obiecti vnitam potentiae per modum formae intellectualis, aut sensibilis, vel per aliquam speciem obiecti perfecte representantem ipsum quantum ad esse vel non esse, & alias conditiones indiuiduales contingentes, aut necessarias, secundum quas existit in rerum natura secundum se. Nō omnis autem species representat Deum quantum ad ista necessaria, & ideo nō omnis cognitio Dei per speciem est intuitiua.

Tertio. Cognitio intuitiua de Deo non potest communicari viatori, cum sit beatifica, ergo nec abstractiua: consequentia patet, quia abstractiua non est imperfectior intuitiua, cum Deus ab aeterno habuerit de rebus cognitionem abstractiuam, & nunc intuitiuam, & sic in cognitione profecisse. Ex his vult Durandus quod notitia abstractiua nulla communicari possit puro viatori per speciem infusam altiorei communi cognitione, qua Deus cognoscitur naturaliter ex creaturis, vel per lumen fidei.

Respondeo. Negatur consequentia. Ad probationem negatur antecedens, quia Deus cognoscit praesentia & futura & praeterita intuitiue, & posito q̄ de talibus non habeat notitiam intuitiuam, sed abstractiuam, tantum non sequitur notitia intuitiua Dei de anti-

christo non est perfectior abstractiua, ergo ita est in nobis. Tum quia eadem notitia Dei quandoque est abstractiua, quandoque intuitiua per solam mutationem obiecti, secus est in nobis. Tum quia nobilitas diuinae notitiae mensuratur tantum ex parte obiecti increati, quod est primum, & nō ex parte obiecti creati quod est secundarium, secus autem est in nobis, in quibus tales notitiae habet diuersa obiecta principaliora.

Quarto. Contra eandem arguit Scotus opposito modo, probando quod virtute diuina possit communicari puro viatori cognitio certa, & expressa de articulis fidei, puta quod Deus sit trinus & vnus. Primo talis cognitio non ponit viatorē extra terminos viae si sit abstractiua, ergo potest ei communicari antecedens probatur. Quia sola intuitiua ponit extra terminos: ergo non abstractiua, tunc vltra potest communicari, ergo communicata fuit Adz.

Respondeo. primo negatur vltima consequentia, quia non omne possibile communicari viatori fuit Ade communicatum. Dico secundo non repugnare quin virtute intuitiuae, qua beatus intuetur Deum, possit in eo causare abstractiua talis, qua euidenter appareat Deum esse trinum & vnum. Et sic haberet vnam cognitionem beatificam & aliam non beatificam, quicquid tamen sit de viatore, negata est vltima consequentia.

Secundo arguit. Cognitio abstractiua quantumcunque perfecta, est prior intuitiua, quae sola est beatifica: ergo potest haberi ab homine sine causa: consequentia patet: antecedens probatur. Cognitio intuitiua cum respiciat rem secundum esse praesentis existentiae se habet per additionem ad abstractiuam, quae respicit rem secundum quidditatem absolute: ergo est posterior abstractiua.

Respondeo. Primo negatur vltima consequentia, quae debet inferri, quia dato, quod sit possibilis illa cognitio, non tamen sequitur, quod fuerit communicata Ade. Secundo negatur quod abstractiua se habeat ex additione ad intuitiuam siue additio intelligatur secundum praesuppositionem siue intelligatur quod

quod quicquid cognoscitur per inuentionem, cognoscitur per abstractiuam & vltra.

Tertio. si essentia diuina esset praesens intellectui nostro in ratione obiecti naturaliter mouentis, causaret talem expressam cognitionem: sed illa cognitio esset abstractiua: ergo voluntas potest diuinam hoc facere sine tali praesentia.

Respondeo. negatur consequentia. immo sequitur oppositū eius: quia illo casu essentia causaret cognitionem intuitiuam, & non abstractiuam: ergo sequitur quod voluntas sine tali praesentia possit causare cognitionem intuitiuam, quod est contra Scotum,

Quarto. Paulus post raptum cognouit Deum esse trinum & vnum, sed illa cognitio fuit abstractiua: ergo talis cognitio est possibilis viatori.

Respondeo ad antecedens, quod illa cognitio post raptum non fuit expressa cognitio diuinae essentiae nec visionis beatae, sed solum in quodam confuso recordabatur, se Deum vidisse: quia omnis cognitio memoratiua sit per aliquam impressionem representantem rem memoratam per modum obiecti medij.

Ex istis patet primum hominem deuenisse in cognitionem Dei non per demonstrationem sumptam ab aliquo effectu, sicut nobis est necessarium: sed simul in ipsis effectibus praecipue intelligibilibus Deum simul cognoscebat. & species primo homini impressa & tale medium erat expressa Dei similitudo representans expressē diuinam essentiam quo ad rationem alicuius attributi: puta essentiae: non tamen omnium. & ideo per talem speciem non habebatur visio propria diuinae essentiae: aut cognitio abstractiua qualem ponit Scotus.

DISTINCTIO. XXIII.

Ira. 24. dist. queritur. Vtrum liberum arbitrium sit potentia pure passiva.

CONCLUSIO. I.

Liberum arbitrium est quaedam potentia animae in nobis & non actus, neque habitus: prima parte. q. 82. ar. 2. & secundo. sent. dist. 24. art. 4. Huius ratio est: quia est principium naturale actuum

indifferens ad bene & male eligendum: ergo est potentia.

Contra arguunt quidam primo. pura potentia non est principium actuum liberorum: ergo liberum arbitrium non est pura potentia. consequentia patet. antecedens probatur. Primus actus liber est deliberatio vel conclusio deliberationis: sed neuter istorum est in potestate nostra, nisi mediante actu elicitō à voluntate, & alio elicitō à ratione.

Respondeo. negatur antecedens. quia licet nuda potentia non sit totale nec proximum principium actus arbitrii, sufficit tamen quod sit primum & partiale: quia etiam nec intellectus nec sensus est totale nec proximum principium sui actus, cum concurrat ibi species intelligibilis vel sensibilis, per qua potentia elicit actum suum.

Ad probationem negatur maior, & dico primo quod deliberatio non est primus actus liber, quia omnem deliberationem praecedat voluntas finita: qui quidem actus volēdi est liber: cum non sit ex coactione: licet non pertineat ad liberum arbitrium, de veritate vbi supra. art. primo. ad vigesimum.

Dicitur secundo quod electio est actus, qui primo & immediatē subest liberto arbitrio.

Dicitur tertio, quod nullus actus humanus praecedens electionem actualem voluntatis dicitur proprie esse in potentia, nisi pro quanto sequitur electionem actualem vel interpretatiuam de illo: hoc est dictum: quia voluntas eligit talem actum actualiter: vel si non actualiter eligit illum actum: tamen per suam electionem potuit impedire passionem illius actus, & non impedit. Multi etiam actus qui non sunt actualiter deliberati sunt in potestate nostra: sicut dum scriptio format litteram, & intemperatus non deliberat, an velle debeat delectabilia. vnde. S. Do. dicit quod voluntarium potest esse sine actu. prima secundae. quaestione sexta. artic. tertio.

Dico quarto, quod concesso quod actus qui proprie est liber, scilicet electio procedat à potentia mediante aliquo priori actu intellectus aut voluntatis: puta ex deliberatione, quo ad intellectum & volitionem finis quo ad voluntatem: tamen illi actus praecedentes

tes electionem non sunt liberum arbitrium: quia liberum arbitrium dicitur primum principium electionis: licet non proximum vel principium quod & non quo vel agens & non rationem agendi: tale autem agens est potentia: licet ratio agendi sit actus praeuius electioni.

Secundo arguit Durandus. Omnes actus liberi arbitrii sunt liberi: sed nullius potentiae omnes actus sunt liberi: ergo nulla potentia & liberum arbitrium: maior patet: minor probatur. Quia hoc esset maxime de actibus voluntatis: sed aliquis talis non est liber scilicet ille qui est respectu boni secundum se. ergo &c.

Respondeo. Conceditur totum: quia liberum arbitrium non dicitur absolute potentiam aliquam, licet cum respectu ad aliam. Est enim voluntas cum habitudine ad rationem quod patet: quia eligere qui est primus actus liberi arbitrii non est absolute actus voluntatis, sed secundum quod manet in ea virtus rationis consiliantis: unde voluntas sic considerata & non absolute dicitur liberum arbitrium. S. D. 8. sent. vbi supra quae. 1. art. 1. tertio. Ex quo patet, quod liberum arbitrium quantum ad quid nominis dicitur voluntatem & ultra hoc habitudinem ad hunc actum, qui est eligere.

CONCLUSIO. II. Liberum arbitrium est vnica potentia & non multae. de verita. q. 2. 4. art. quinto.

CONCLUSIO. III. Liberum arbitrium non est potentia cognitiua: sed appetitiua. prima parte. q. 8. 2. art. 3. liberum arbitrium est potentia electionis eliciua: ergo est tantum appetitiua. tenet consequentia: quia electio est actus appetitiuus: vt dicitur. 3. ethicorum.

CONCLUSIO. IIII. Liberum arbitrium non est potentia à voluntate realiter distincta. Hanc sic probat D. S. vbi supra art. 4. potentia volitiua finis & electiua eorum quae sunt ad finem sunt vna & eadem: sed voluntas & liberum arbitrium sic se habent. ergo &c. †

Durand.
in praesen-
ti. dist. 9. q. 3.

Contra arguit Durandus quod intellectus sit aequae liber sicut voluntas & sic quod liberum arbitrium includat istas duas potentias. Primum sic. Omne intelligere est secundum inclinationem naturalem intellectus. ergo nullum in-

telligere est coactum, vel violentum. antecedens est in prohemia metaph. consequentia patet. quia coactio est contra inclinationem naturalem: vt dicitur. 3. ethi.

Respondeo. Primo dicitur quod radix libertatis est in intellectu: vt patet de veri. q. 24. arti. 2. Et huius ratio est: quia ad operationem nostram tria concurrunt, scilicet cognitio appetitus, & ipsa operatio. Operatio consequitur appetitum nisi impediatur: appetitus autem sequitur cognitionem & iudicium in particulari: nam quae appetit furum indicat sibi, vt tunc bonum esse furari. si ergo iudicium non sit in potestate alicuius: sed sit ei ab alio determinatum: nec appetitus erit in eius potestate: & per consequens nec operatio: in eo autem tantum iudicium est in eius potestate, qui potest de suo iudicio iudicare: id est iudicare an bene vel male iudicet: hoc autem est per rationem: que super actum suum reflecti potest.

¶ Dicitur secundo quod libertas arbitrii formaliter residet in voluntate. liberum enim arbitrium dicitur id quod est principium non quidem actus iudicandi: sed quod tale iudicium sit liberum. Hae autem est voluntas quae essentialiter est libera. his dictis, negatur consequentia. si intelligatur de inclinatione rei quocumque modo vocetur. oportet enim si debet valere consequentia, quod inclinatio in antecedente, restringatur ad rem quae est suppositum: vel saltem ad rem cui competit intelligere tanquam quod: non solum vt quod: & sic est falsum antecedens: quia intellectus non est qui intelligit, licet enim intelligere non sit contra inclinationem intellectus. saepe tamen est contra inclinationem hominis, & voluntatis. de veri. q. 5. 4. arti. 5. ad 18. & q. 2. 2. arti. 5. ad 3. Potest etiam absolute negari antecedens. quia intellectus non inclinatur naturaliter ad assensum falsarum cognitionum: cum nulla res naturaliter inclinatur ad suum malum: falsum autem est malum intellectus. 6. metaph. text. com. 8.

Secundo. Quicquid potest cogi est determinatum: sicut quia graue habet inclinationem determinatam deorsum, ideo cogitur, dum impellitur deorsum velocius, quae requirit sua grauitas. unde si inclinaretur ad omnem locum & ad omnem modum motus, non posset violen-

violentari, sed intus non habet determinatam inclinationem ad vnum intelligere: sed ad omne, & secundum modum. ergo, &c.

Respondeo. negatur maior, nisi addatur, quod tale habet determinatam inclinationem, & determinatum modum, vel mouetur, vel agit aut patitur contra inclinationem suppositi, in quo vel cuius est. & sic concessa maiore: negatur minor, quia homo vel angelus intelligens, potest actualiter per voluntatem inclinari ad oppositum illius cui intellectus necessario assentit.

¶ Dicitur secundo, quod argumentum nihil concludit, nisi quod intellectus est liber à coactione, sicut voluntas: sed in hac sola voluntate non consistit liberum arbitrium. Quod quatuor includit. Primum est negatio coactionis. Secundum est negatio absolutae necessitatis. Tertium est negatio causae mouentis eiusdem ordinis, quae ad exercitium actus, vel ex parte subiecti actionis. Quartum est motiuitas aliarum potentiarum, quod ad actus exercitium, & ex parte subiecti actionis earum, haec autem quatuor in potentiis animae soli voluntati conueniunt formaliter, licet radix aliquarum sit in intellectu, scilicet duarum primarum. Nam secundum se insunt voluntati ex natura sua formaliter, & radicaliter, quia voluntas ex natura sua habet & pro obiecto vltimum finem ex quo sibi competit mouere alias potentias.

Tertio intellectus per prius habet facultatem ad opposita, quam voluntas. ergo per prius est liber. consequentia patet, antecedens probatur. facultas ad opposita contingit ex noticia, quam habemus de contingenti connectione aliquorum volubiliam ad perse, & necessariè volubilia, sed haec conueniunt intellectui. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur, quod ex sola tali noticia actus nostri sint in nostra potestate, sed ultra hoc requiritur, tanquam formale completum, libertatis arbitrii motiuitas effectiua sui, & potentiarum libero arbitrio subiectarum, quo ad exercitium actus, unde licet intus principaliter moueat per modum finis, tamen voluntas principalior est in mouendo se & alias potentias per

modum efficientis, ideo magis libera est tanquam quod est principaliter causa sui in mouendo.

Quarto. Primus actus, qui est in nostra potestate, est iudicium conclusiuum alicuius eligendi: sed hoc pertinet ad intellectum. ergo.

Respondeo. negatur consequentia. quia immediatus est in potestate nostra electio, quam iudicium: cum iudicium non sit in nostra potestate nisi pro quanto est eligibile. & dato, quod respectu eiusdem obiecti iudicium praecedat electionem, tamen omne iudicium liberum consequitur aliquam electionem veram, vel interpretatiuam: aut saltem causatur effectiue à voluntate volente aliquem finem, qui est principium consilij, & totius deliberationis.

Quinto. Arguitur ab aliis. Id quod est principium libertatis, est principium cognoscendi, sicut id quod est principium cognoscendi est principium viuendi. sed intellectus est principium cognoscendi. ergo, & libertatis.

Respondeo. negatur maior, sed sufficit, quod supponat cognitionem, sicut & id quod est principium cognoscendi non debet esse principium viuendi, licet supponat vitam, vt patet de potentis sensitiuis.

Sexto. Intellectus est magis indifferens ad opposita quam voluntas. ergo magis libera. consequentia tenet. antecedens probatur. potentiae rationales sunt ad opposita. nono metam. † sed intellectus est magis rationalis, quia per essentiam, & voluntas tantum per participationem. primo ethicorum. ergo.

Respondeo. negatur consequentia. nisi loquamur de differentia pertinente ad causam efficientem, & quo ad exercitium actus, & in hoc sensu negatur antecedens, quia intellectus habet ista à voluntate. nec valet si dicatur, quod motiuitas voluntatis supponit motiuitatem rationis, tum quia motiones illae sunt æquiuocae: tum quia data quod essent vniuocae intus esset mouens instrumentale, voluntas autem principale.

Septimo. Illud est magis liberum, quod est magis gratia sui: sed intellectus est huiusmodi. Quia minus;

dependet à voluntate quàm eontratio. ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dico, quòd voluntas minus dependet ab intellectu in genere causæ efficientis & impellentis: & hæc independentia est quæ pertinet ad libertatem. Dico tamen, quod voluntas, & ratio pertinent ad liberum arbitrium: sed ratio tanquam radix libertatis & ut quo: voluntas autem ut subiectum, & ut qd.

Godofre.

Ostendit arguit. Godofredus, nono quodlibet. q. 1. Intellectus est in eadem essentia animæ, in qua est voluntas: & ita ad imaginem Dei, sicut voluntas. ergo ita liber.

Respondeo. negatur consequentia, quæ eodem modo sequitur, quòd sicut intellectus est cognitivus, ita & voluntas, & similiter sequeretur, quod quicquid est in anima esset cognitum: sicut Deus se totum est intellectuum, & secundum se totum volitum: & similiter quòd anima esset actus purus, quia tota est ad imaginem Dei.

Nonò. Potentia non habet libertatem ab obiecto. ergo voluntas non habet libertatem à forma apprehensa.

Respondeo. Conceditur totum nec S. Doc. dicit, voluntatem esse liberam à tali forma, vel aliquo actu secundo, vel habitu, vel accidente intellectus: sed dicitur radix libertatis est in intellectu, licet actus liberi arbitrii præsupponat apprehensionem formæ subiecti. & aliquos actus primos intellectus, & voluntatis, &c.

Decimò. Si ante apprehensionem furti ut mali: quia inordinati, & ut boni. quia actualis voluntas non per se se determinat. ergo, &c. consequentia patet. quia liberum determinat se, & non determinatur ab altero, antecedens probatur. voluntas respectu istarum considerationum est indeterminata. ergo si determinaret se, sequitur quod indeterminatum possit se determinare. hoc falsum est. ergo.

Respondeo. Quod stante illa apprehensione, bifurcata voluntas determinat intellectum ad sistendum in hac vel in illa. Quia si voluntas mala est, & negligens permittit intellectum sistere in consideratione: furti sub ratione vitilis. vel est negligens in reprimendo passionem, quæ obfuscat iudicium ra-

tionis, ideo voluntati imputatur, licet intellectus ex sui natura, vel ex habitu ad quædam determinetur, ut sunt prima principia: quibus oblati intellectui, ipse assentit velit nolit voluntas, sed non sistit diu, nisi voluntas velit.

Contra hanc rationem. Iudicium rationis præcedit ut iudicetur melius esse consistere in hac consideratione quàm in illa. ergo voluntas non determinatur, sed determinatur ex illo iudicio rationis.

Respondeo. Quod in multis sistit intellectus sine imperio voluntatis, sicut cum imaginatio offert memoriam aliquid delectabile: & intus considerat esse illud aliquid inhonestum, hoc frequenter est sine imperio voluntatis, imputatur tamen ei, quia posset divertere intellectum: & sic illud iudicium per quod intellectus sistit in huiusmodi consideratione vel in illa est liberum, & quodammodo electum interpretatum. Consequenter sicut intellectus est indeterminatus ad sistendum in hac consideratione vel in illa, ita voluntas ad eligendum hoc vel illud. ergo nihil facit intellectum determinatè sistere in alteram considerationem.

Respondeo. negatur consequentia. quia hoc facit voluntas indirectè cum non reprimat oblationem illam, per quam offertur intellectui occasio talis considerationis, vel quia non diuertit intellectum ad aliud: nec sequitur quòd indeterminatum determinet indeterminatum. nam illud offerens intellectui occasionem prædictæ considerationis, est determinatum ad offerendum: voluntas autem manet sub sua indeterminatione non intromittens se de intellectu cum tamen deberet: & sic facit, quod intellectus sistat in mala consideratione. sed postea his duabus considerationibus præcedentibus voluntas determinatur ab intellectu ostendente furtum esse bonum pro illa hora, sed illa determinatio non necessitat voluntatem: cum intellectus non ostendat ei furtum esse ultimum finem.

Vndecimò. Voluntas non actuat se. ergo non determinat se. ergo.

Respondeo. negatur antecedens: quia voluntas est causa sui actus. ut in sequen-

sequenti conclusione dicitur.

Ex istis patere potest, quomodo voluntas, sine actu volendi determinet intellectum, quado est sub duplici consideratione, ut sistat in altera: quia hoc non facit per actum volendi: sed per privationem actus, quia scilicet non auferat auferens occasione alterius considerationis, vel non imperat intellectui, quòd præteret aliud.

Duodecimò. Voluntas directè, & per se non habet velle suum actum: sed directè, & per se actum aliarum potentiarum, igitur non potest se determinare prius, quàm intellectus, & postea intellectus determinat eam.

Respondeo. Quòd aliquando intellectus determinatur non per actum volendi: sed per naturam intellectus, qui recipit id quod sibi offertur per imaginem. Imputatur etiam voluntati, quæ negligit illud reprimere cum possit. Ad formam argumèti, negatur antecedens. quia ut dictum est voluntas est causa sui actus.

Decimotertio. Causa libertatis est obiectum vniuersale, & indifferentia obiectorum ad particularia, vel ad multa, & immaterialitas potentia: sed ista æquè conueniunt intellectui, sicut, & voluntati. ergo intellectus est æquè liber.

Respondeo. Negatur consequentia. quia præter illa tria requiritur, quod ad perfectam libertatem, potentia quæ dicitur formaliter libera, moueatur ab intrinseco quòd ad exercitium: nec de necessitate exeat in actum ad presentiam phantasmatum. ergo & intellectus possibilis sibi coniunctus: similiter intellectus possibilis necessario mouetur à phantasmate, & intellectu agente, vel ab obiecto suo, quo ad actum primum: & quandoque ad actum secundum. Mouere etiam à voluntate necessaria motione quòd ad actuale considerationem. In potestate autem voluntatis est cessare ab omni actu respectu cuiuscunq; obiecti mediatè, vel immediatè. S. Doc. de malo. q. 6. ar. 1. ad 10. Quomodo autem voluntas interdum necessario moueatur ab aliquo obiecto declarat in eodem articulo. Nam voluntas à solo Deo necessitari potest, quantum ad exercitium actus. Intellectus autem necessitari potest ab obiecto suo, & à voluntate quo ad exercitium actus, & quo ad

intendendum, & remittendum actum suum: & sic voluntas est semper liberior intellectu, & voluntas non solum habet indeterminationem ex parte obiecti, immo ex parte subiecti. Intellectus autem est indeterminatus tantum ex parte obiecti, & non ex parte subiecti: quia potest necessitari à voluntate, quæ mouet ipsum per modum causæ efficientis, & motione necessitante sui mobile: licet intellectus determinet voluntatem per modum finis: sed eam non necessitat respectu intellectus, nec se, nec voluntatem determinat, neque tanquam causa primæ: neque tanquam causa secunda determinatione sufficiente ad liberum arbitrium, cuius est ponere actum, quo ad eius esse actuale, & tollere ab esse actuali in rerum natura. intellectus enim dat actui voluntatis rationem specificam, non autem esse actualis existentia: sed actus voluntatis habet tale esse tantummodo à Deo, & ab ipsa voluntate.

Decimoquarto arguit Aureolus, liberum arbitrium continet in virtute actum potentia deliberatiua, sed deliberatiua est intellectus: ergo continet actum intellectus. sed cum liberum arbitrium non sit actus sed principium actus. ergo intelligitur, quod continet actus intellectus, id est principium actus intellectus, sed hoc principium est ipsa potentia intellectiua. ergo.

Respondeo. Quòd antecedens intelligitur sic, quod potentia voluntatis procedit ab essentia animæ mediante potentia intellectiua, & sic quasi effectus à causa: omnis autem effectus continet in se participatiuè similitudinem suæ causæ, vel in essentia, vel in modo essentia, vel operandi: & ideo voluntas in quantum habet in se, quod possit elicere actum electionis proportionabilis actui intus deliberantis, dicitur, & est liberum arbitrium.

Decimoquinto. De impro ratiocinantem siue actu deliberatiuo, & actu voluntatis non est in potestate nostri arbitrii, ut patet in pueris. ergo liberum arbitrium includit virumque.

Respondeo. Negatur consequentia. quia actus liberi arbitrii, qui est eligere, licet importet in se actum voluntatis, & in obliquo actum rationis, nam electio est appetitus præconsciatus: est tamen essentia formaliter actus so-

lius voluntatis, sed presupposito actu intellectus, sicut etiam non sequitur actus voluntatis non potest esse nisi presupposito actu intellectus, ergo pertinet ad intellectum.

Decimosexto. Non solum habemus libertatem respectu actuum voluntatis, ut & etiam aliarum potestiarum & maxime intellectus, ergo liberum arbitrium includit verumque.

Respondeo. Aliquid est dupliciter in nostra libertate, uno modo immediate, & sic est solus actus electionis, unde negatur antecedens. Alio modo immediate & non elicitive, sed imperitive, & sic conceditur antecedens, sed negatur consequentia.

CONCLUSIO. V. Liberum arbitrium non est potentia pure passiva, sed activa & motiva, parte. q. 81. ar. 4. & prima secundae. q. 9. ar. 1. Huius ratio est, tum quia movet alias potentias & seipsam, ergo.

Contra arguit Aureolus. Potentia activa est principium transmutandi aliud, ergo voluntas non agit in se suum actum.

Respondeo. Quod illa definitio potentiae activa non est nisi de ea, quae est transmutativa materiae, ut dicit Commenta. 9. meta. com. 2. Talis enim nunquam transmutat se quavis principium actuum & passivum aliquando concurrant in eodem composito, ut patet de aqua, quae per se absque extrinseco agente redit ad frigiditatem, cuius frigiditatis principium quo actuum est forma aquae, & passivum est materia eius.

Secundo dicitur quod sufficienter potentia activam esse principium transmutandi alterum vel quasi alterum, ut patet. 5. meta. & sic voluntas in quantum continet virtualiter actum suum, transmutat seipsam, in quantum est eius formaliter receptiva.

Secundo. efficiens & materia non sunt idem numero, sed voluntas est materia respectu sui actus, ergo non est efficiens.

Respondeo. Si maior intelligatur de materia ex qua conceditur, sed negatur minor, si de materia in qua negatur maior, & conceditur minor.

Tertio. Movens & motum referuntur realiter, sed eiusdem ad seipsam, non est realis relatio, ergo non voluntas movet se.

Respondeo. Ad minorem, quod idem modo acceptum non refertur ad se realiter sed diversimode, & sic relatio moventis fundatur in voluntate, ut est sub volitione finis actuali vel habituali, terminat autem dictam relationem per sui nudam essentiam.

Quarto. Forma non producitur, sed compositum. 7. meta. ergo voluntas produceret seipsam sub actu, hoc est falsum, tum quia nihil est sibi causa essentialis, tum quia voluntas esset nobilior voluntate sub actu, cum respectu eius sit causa aequivooca, ergo.

Respondeo. Negatur falsitas consequentis. Ad primam probationem dicitur, quod licet nihil absolute consideratum seipsam producat: facit tamen se esse sub aliqua forma.

Ad secundam dicitur, quod in casu, quo voluntas movet se, producens totale non est sola & nuda essentia voluntatis, sed est compositum ex voluntate & volitione finis. Istud autem compositum nobilior est quam compositum ex voluntate & volitione eorum, quae sunt ad finem.

Quinto. Contingens equaliter non invenitur in potentis agentibus, per se 2. phys. com. 4. 8. sed voluntas est contingens equaliter respectu suorum actuum, ergo non est activa.

Respondeo. Negatur maior, quia dictum Commenta. est verum solum de potentis agentibus naturaliter, in quantum huiusmodi, ut patet ex verbis, quae ibi ponit, dicens materiam esse paratam ad recipiendum duo contraria equaliter, non autem loquitur de potentis liberis, in quantum sunt liberae.

Sexto. Bonum appetibile movet voluntatem ad actum suum, ergo voluntas non causat in se actum, sed causatur ab obiecto.

Respondeo. Negatur consequentia: quia obiectum movet voluntatem tantum per modum finis: ipsa autem efficienter producit actum.

Septimo. Voluntas non movet se ad actum per suam essentiam nudam, nec per dispositionem sibi additam, ergo nullo modo: consequentia nota, antecedens etiam patet pro prima parte, secunda probatur, tum quia id quod movetur per se est in potentia respectu illius motus secundum omne, quod est in eo: ergo si voluntas sub dispositione movetur ad actum, ergo secundum

secundum illam dispositionem erit in potentia, sed illa dispositio est ei ratio agendi, ergo secundum idem erit in actu & in potentia.

Respondeo. Negatur antecedens, pro secunda parte: non enim voluntas secundum suam nudam essentiam se movet ad actum suum, oportet quod actuatur prius natura aliquo actu primo vel secundo ab extrinseco potissime a Deo, quia ea quae sunt ad finem, non vult in quantum huiusmodi, nisi in quantum actuatur volitione finis. Ad hoc autem quod velit finem ultimum, oportet quod moveatur a Deo, ita quod ad volitionem finis nullo modo se habet actu, vel si se habet aliquo modo actu ad illam, hoc est in quantum motio Dei vel aliquid a Deo influxum quicquid illud sit ponit eam in actu, primo sufficienter ad elicendum volitionem respectu finis. Ad primam probationem dicitur, quod movens est compositum ex voluntate & ex volitione finis, sed per se motum est ipsa essentia nuda voluntatis, & secundum hoc totum est in potentia. Ex quo patet, consequentiam non valere, & sic voluntas in tali motione perficit se, quia perfectius est velle finem & ea, quae sunt ad finem actualiter quam finem tantum.

Sicut autem. Contra, si sufficeret diversitas rerum concurrentium in idem subiectum, quarum una sit ratio agendi, & alia patiendi sequitur, quod gravia moveret se, hoc est falsum: ut patet in 8. physic. ergo volitio finis, & ipsa voluntas non sufficiunt ad hoc quod ipso se moveant.

Respondeo. Negatur consequentia: quia maior diversitas requiritur inter movens & mobile motu locali vel alterationis, per quam acquiritur forma substantialis vel accidentalis, fixa etiam, quam in motu animae per intellectum aut voluntatem: quia primus motus est actus imperfecti, corpus vero est actus perfecti concedo tamen, quod anima movet seipsam etiam localiter, sed per accidens ad motum corporis.

Octavo. Actus volendi non est quid medium secundum rem inter voluntatem, ut est causa effectiva, & voluntatem ut subiectum sui actus, ergo ille actus non est ratio quod voluntas referatur ad se, tanquam movens ad motum.

Respondeo. Primo nos non dicimus

voluntatem referri ad se realiter mediante actu: sed quod compositum ex voluntate & volitione finis, refertur realiter ad voluntatem praecise sumptam, & ad actum volitionis eorum, quae sunt ad finem praecise sumptam & ad compositum ex voluntate & ex illa, secunda volitione, nam prima relatio est moventis ad motum, alia duarum producens ad productum.

Nono. Si voluntas est effectiva actus, ergo actus non dependet ab obiecto: hoc est falsum, ergo.

Respondeo. Negatur consequentia: quia obiectum est causa determinativa & specificativa actus, licet non quantum ad esse: ideo voluntas non potest sine obiecto producere actum, cum nulla res possit esse sine eo, a quo habet speciem.

Decimo. Si voluntas producit actum, mediante aliqua forma sibi inherente, ergo illa forma est efficiens respectu actus, & formalis respectu voluntatis.

Respondeo. Negatur consequentia: quia cum aliquid movet se per formam sibi inherentem, illa forma non est efficiens seu movens, sed ratio movendi & informans subiectum, ipsum autem subiectum est id quod agit.

Undecimo. Voluntas recipit actum, ergo non producit eum.

Respondeo. Negatur consequentia: quia passum ponit esse eius quo perficitur accidentaliter, non autem eius quo perficitur essentialiter: cum nulla res deducatur se de non esse ad esse, sed ad esse tale ad tale, nec oportet quod sit aliquid medium inter voluntatem, & actum, sed ipse actus ponitur immediate profluere ab agente. Ipsa tamen potentia est medium inter producens & actum, & in aliquibus mediat aliquod accidens intentionale, sicut est species sensibilis, vel intelligibilis inter sentire & intelligere, & substantiam sentientem, & intelligentem, quando autem producit aliquid subsistens in creaturis, mediat ipsa operatio inter producens, & productum.

Duodecimo. Omne agens aliquem effectum in aliquo passo in quocunque passo simili, & similiter dispositio potest, nisi impediatur, consimilem effectum agere, sed voluntas causat in se

volitionem, & alia voluntas sibi similis est sufficienter ei præsens. ergo posset causare actum in alia voluntate. hoc est falsum.

Respondeo. Negatur antecedens de actionibus immanentibus, quia tales non recipiuntur in alio subiecto à suo agente proximo distincto, vt excludatur Deus. Et ideo voluntas nullū actum elicit liberi arbitrij, nisi quē subiectiue recipit, sed loquendo de actu merē naturali, & nullo modo electiue pōt concedi, q̄ actum recipit, quē non propriē elicit effectiue: talis enim actus attribuitur creatori voluntatis, sicut motus grauium & leuium attribuitur generanti.

Decimotertio. Intellectus nō est causa sui actus. ergo nec voluntas sui. consequentia patet. antecedens probatur. si intellectus est causa sui actus. ergo vel per aliquem actum intelligendi, & hoc non, quia duo actus nō possunt esse simul, causa autē & effectus sunt simul: nec per aliquid pręiū omnī actui, puta per nudam potentiā vel speciē, quia quicquid agitur à cognoscere, antequā sit cognoscens necessariū agitur, & sic non libere.

Respondeo. Negatur antecedēs: tam de actu speculatiuo quā practico. Ad improbationē dico, q̄ illam actiuitatem aliquando habet ab aliquo præcedēte: vtputa cum ex vna cognitione mouet se ad aliam: nec est inconueniens duos actus esse simul in vno intellectu, quorum vnus est ratio alterius: quādoque habet talem actiuitatē per aliquid præiū actui, vtputa per speciē: nec tamen est necessariū ille actus, quo ad exercitiū actus, quia speciebus & habitibus vtimur cum volumus.

Decimoquarto. Libertas competit alicui nihil agenti, scilicet Deo ab æterno. ergo potest competere potentię purē passiue, & nihil habenti.

Respondeo. Quod potest competere alicui nihil agenti, non tamen potest competere non agenti, non enim omne agens aliquid agit nisi loquamur de actione transeunte, & idem dico q̄ sufficient agens libere posse agere, licet non actu agat.

Decimoquinto arguit Durandus. † Exclusa actiuitate, respectu actus à voluntate, adhuc ipsa est libera. ergo non consistit eius libertas in hoc q̄ est pro-

ducere vel non producere actum. consequentia patet. antecedens probatur. Quia posito, q̄ actus causaretur in voluntate ab alia causa, adhuc ipsa per talem actum posset tendere vel non tendere in obiectum.

Respondeo. Dicitur primò, q̄ illa libertas, quā habemus respectu electionis & iudicij conclusiui talis est, q̄ possumus habere, vel non habere illos actus.

Secundò dicitur, q̄ non est possibile in sensu composito voluntatem habere talem actum, & non tendere in tale obiectum. nam impossibile est volitionem, qua volo rosam esse formaliter in voluntate, quin per talem actum tendā in illud obiectum. non enim potest esse actus in voluntate, quin per illū aliquid velim, & tale volitum est illud obiectū, cuius est vel prius fuit volitio.

Ad argumentum ergo negatur antecedens. Ad probationem similiter, ex nunc immediatē dictis patet responsio.

† Dico tamen, q̄ talis tendentia in obiectum per talem actum non est coacta, sed est ibi necessaria connexio actuum ab obiecta.

Et si dicatur, q̄ Deus ab æterno libere voluit aliqua fieri in tempore, quia sua voluntas non habebat necessariam habitudinem ad volita.

Respondeo. Negatur consequentia. Quia volitio humana recipit speciē ab obiecto creato. nō autem volitio diuina, & ideo diuina volitio potest indifferenter terminari ad rosam, & nō terminari ad illam non mutata specie actus: sed volitio qua volo rosam, nō potest non terminari ad rosam, nisi mutaret speciē, quod est impossibile. Item dico q̄ causa velle sit actio immanens: ipsum velle est agere. Agere autem nō est sine actiuitate, & sic videtur q̄ impossibile sit voluntatem velle aliquid obiectum per a. actum quin habeat se actiue ad a. actum, vel nisi sit idem cum a. actu.

Decimosexto. Volitio finis, aut est idem cum volitione eorum, quæ sunt ad finem, & sic non est causa eius, cum nihil causet se: aut est actus distinctus ab ea, & sic non possunt esse simul. ergo volitio finis nō est causa volitionis eorum, quæ sunt ad finem: cum causa, & effectus sint simul.

Respon

Respondeo. Quòd quandoque sunt vnus actus & quandoque duo. prima secunda. quæst. 8. arti. 3. ex quibus patet quòd quomodo voluntas primò habet actum circa finem absolute. secundò quomodo ex illo actu deuenit in alium actum, quo simul vult finem, & ea quæ sunt ad finē: & secundus actus causatur mediante primo. Sciendum enim q̄ voluntas & omnis alia virtus actiua inclinatur in aliquod bonū naturali necessitate, & nullo modo ad oppositum. Et istud bonum est suus finis naturalis: non tamen repugnat potentie quòd se habeat indifferenter respectu aliquorum oppositorum, scilicet eorum quæ sunt ad finem.

DISTINCT. XXV.

Ira. 25. dist. queritur. Vtrum voluntas ab aliquo exteriori moueatur ad suum actum.

CONCLUSIO. I.

Voluntas mouetur vel moueri potest ab intellectu. prima secunda. q. 9. arti. 1. Ratio est: quia voluntas est de se indifferens ad tendendum in opposita obiecta. sed ab hac indifferencia reducit per intellectum, ad aliquod determinatum. ergo ab eo mouetur.

CONCLUSIO. II.

Voluntas potest moueri ab aliquo exteriori. S. D. vbi supra arti. 4. Huius ratio est: tum quia aliquid extrinsecum specificat actum voluntatis. ergo mouet eam. tum quia aliqua res exterior, scilicet Deus facit voluntatem de non actu volente actu volentem.

Contra arguit Scotus quòd voluntas non moueatur à quocunque naturaliter agente distincto ab ea. Primò velle & non velle sunt contraria respectu vnus obiecti. ergo non possunt fieri in voluntate ab agente naturaliter: sed obiectum est agens naturaliter. ergo non possunt fieri ab obiecto.

Respondeo. Conceditur totum: quia intellectus & obiectum non sunt causa productiua actus voluntatis: sed solum mouent voluntatem, quòd ad specificationem actus per modum causæ finalis vel formalis. de veri. quæst. 2.2. arti. 1.2. Ex quo patet quòd intellectus & obiectum mouet tantum per modum finis: ipse autem finis non est agens: sed ratio agendi habens esse intentionale

& non naturale: & dicitur ratio agendi: quia dat speciē actui: & non ex eo quod aliquo modo elicit actum: & in hoc differt à ratione agendi, quæ habet esse naturale: sicut calor in igne, qui & est ratio agendi, quia specificat actum, & quodammodo elicit ipsum.

Secundò obiectum naturaliter agit. ergo volitio non est ab obiecto. tenet consequentia, quia volitio est in mea potestate. si dicatur eam esse in potestate. quia potest deducere intellectum ad hoc considerandum vel non. Contra. prima volitio scilicet finis est merē naturalis: & sic non est in potestate nostra. ergo per illam non determinatur intellectus: nec per aliam: quia aut ipsa esset à voluntate: & sic haberetur propositum: nec ab obiecto: quia sic esse naturalis.

† Si dicatur, actum voluntatis esse in nostra potestate. quia occurrente obiecto sub duplici consideratione scilicet illiciti & delectabilis ipsa voluntas potest sistere intellectum in vna parte dimittendo aliam.

Contra. illæ duæ rationes non æqualiter mouent: quia carent velle & nolle respectu eiusdem obiecti, quod est impossibile: ergo vna mouet fortius ex consequenti naturaliter voluntatem: & sic volitio non erit in potestate voluntatis, sed necessario. & sic secundum illam mouebit intellectum.

Respondeo. primò conceditur prima consequentia. Quia obiectum non efficit velle, vt dictum est. Dicitur tamen ad ea, quæ sequuntur, quòd licet volitio finis sit naturalis, est tamen in potestate voluntatis, quo ad eius exercitiū, & quo ad eius suspensionem: quia licet voluntas habeat naturalem ordinem ad finem, non tamen ad actum, qui est circa finem: & ideo potest eum suspendere.

† Dicitur secundò quòd impossibile est duas rationes obiecti æqualiter mouere voluntatem: immò à neutra illarum moueretur, donec intellectus plenius consideraret, & proponeret voluntati hoc esse eligibilis suo opposito: nec tamen tunc voluntas necessitaretur ab illa ratione, quæ fortius mouet, cum moueat tantum per modum finis: & ideo posset actum suspendere, nisi intellectus ostenderet voluntati esse purum, & perfectum bonum: aut esse

set necessarium ad finem.

Tertiò. Aliquis effectus est contingens, ergo est causa indeterminata, vel igitur illa causa determinaret se: & cū nihil determinet se nisi voluntas: ergo voluntas determinando se producit actum suum. Si causa determinaretur ab alio: ergo vel necessariò & hoc non, quia effectus non esset contingens vel contingentis: & tale determinans non potest esse nisi voluntas.

Si dicatur, quòd nullo modo determinat, quia repræsentat obiectum voluntati fore vel non fore. Contra. tum quia intellectus non determinat voluntatem ad alterum oppositorum, nisi de vno demonstrando: & de altero paralogizando: ergo à voluntate Dei nihil contingenter eueniret, cum ipsa non paralogizat: quia intellectus agit modo naturali: ergo non est causa indeterminata: tum quia potest esse aliquis appetitus intellectiuius & non esse liber vt dicit Anselmus, ergo &c.

Respondeo primò, quòd argumentum non concludit, nisi actum voluntatis esse effectiue à voluntate quæ de se est indeterminata, & potest seipsam determinare: quòd concessum est: gratia tamen doctrinæ negatur prima consequentia, quia à causa determinata licet possit esse effectus necessarius necessitate suppositionis absolute: tamen potest ab ea esse effectus contingens, quia ad contingentiam actus vel effectus sufficit, quòd causa non habeat naturalem ordinem ad eum sed contingenter sicut dum Sor. sedet, sessio absolute est contingens: sed necessaria ex suppositione, & tamē ipse est causa determinata respectu sessiōis dñi sedet.

Ad primam improbationem responsionis ibi datæ primo negatur antecedens, quia intellectus potest voluntati ostendere obiectum per simplicem apprehensionem sine syllogismo, sicut oculus simplici apprehensione potest videre duo alba simul quorum vnum est albius alio, & intueri excessum vnius ad aliud, tum quia sufficit quòd arguat dialecticè & non demonstratiue nec sophisticè: tum quia sufficit quòd sillogizet tantum pro altera parte contradictoriam.

Ad secundam improbationem negatur antecedens vniuersalizer: quia licet intellectus sit maximè determina-

tus quo ad primarias conceptiones & prima principia & conclusiones habentes necessarium & euidentem connectionem cum primis principiis: non tamen quo ad alia.

Ad tertiā negatur antecedens. Quia impossibile est esse appetitum intellectum non liberum, nisi esset talis creatura, cuius omne iudicium intellectus esset sibi à natura inditum sicut æstima tiua bruti: quia causa quòd appetitus sit indifferens ad appetere vel non appetere & ad opofita obiecta radicaliter est in virtute cognitiua quæ appetitui obiecta proponit.

Contra eandē conclusionem arguit Gregorius: † q̄ volitio possit esse sine actuali intellectu. Primo volūtas potest velle intellectum habere nullā notitiā: sed intellectus obedit voluntati: ergo tunc stante ista volitione nulla erit intellectio & similiter cum volumus scire quæ nescimus.

Respondeo. q̄ licet intellectus obediat voluntati, tamen si debet sibi obedire in hoc, q̄ nullā habeat intellectuonem: oportet & voluntatē obedire sibi, scilicet q̄ ipsa se ab omni volitione suspendat. dñi enim vult intellectum nullam habere intellectuonem, oportet q̄ ipse cognoscat quid sit nullā intellectuonem habere. Præterea multos actus habet intellectus: sed subitò cōtra vel præter imperium voluntatis, qui insurgunt ex sensatione interiori vel exteriori, quomodo autem intellectus obediat voluntati, pulchrè ponit S. D. prima secundæ. q. 17. art. 6. Similiter cū volumus scire incognita, oportet cognoscere quid sit hoc quòd dico scire ea.

Secundo. Non oportet effectum productum à voluntate esse præcognitum: ergo non oportet obiectum eius esse præcognitum.

Respondeo. negatur consequentia. Quia non omnem actum, quem voluntas producit, vult, & ideo non omnem cognoscit, quamuis cognoscat illud quòd per illud vult.

Tertiò. Dum voluntas præcipit intellectui quòd consideret de a. aut. a. tunc est actu considerandum, & sic voluntas superflue præcipit: aut non. & sic habetur propositum.

Respondeo. quòd si voluntas indistinctæ vult. a. etiā intellectus indistinctè cognoscit, & volūtas imperat quòd

Grego. in
presenti
dist.

a. distinctius cognoscatur: & illa cognitio quæ præcipitur, cognoscitur in communi. Si autem voluntas distinctè vult a. tunc non præcipit eius distinctā cognitionem primo causari, quia habet eam, sed continuari, vel aliam eius cognitionem causari: puta diffinitiuam, si prima fuit tantum apprehensiuam.

Quartò. Species rei sensibilis potest seruari in organo remoto obiecto: ergo & actus voluntatis remota actuali intellectuone.

Respondeo. Conceditur antecedens pro aliquo spacio, vt patet in his qui viderunt solem, & postea claudunt oculos: non potest tamen cōseruari in medio, sed negatur consequentia: quia actus voluntatis requirit in suo fieri, & in suo cōseruari intellectuonem, sicut radius solis in medio requirit præsentiam solis: species autem sensibilis in organo existens, licet requirat dicta quò ad suum fieri: non tamen quò ad permanere.

Quintò. Possum velle cogitationem alicuius obiecti, vltio obiecto, ergo volitio est respectu illius cogitatione cuius non est alia cogitatio.

Rñdeo. negatur cōsequentia. quia non potest esse illa volitio sine apprehensione istius cogitationis conuenientis.

Henricus.

Contra eandem arguit Henricus 9. quolib. q. 5. Intellectus necessariò mouetur à vero, ergo si voluntas mouetur à bono mouebitur necessariò, & sic peribit liberum arbitrium.

Respondeo. primò negatur antecedens, quia non omne verū necessariò mouet intellectū. Item dato, q̄ intellectus, & voluntas ab aliquibus necessariò moueantur quò ad specificationem actus: à nullo tamen necessariò mouentur quo ad exercitium.

¶ Secundo. si obiectum specificat actum voluntatis, aut ergo illa specificatio est pura ostensio obiecti, aut aliqua impressio facta ab obiecto in voluntate.

Respondeo. negatur consequentia. licet enim intellectio, & obiectum nihil imprimant in voluntate, & illa ostensio non sit ipsa specificatio actus voluntatis, est tamen causa specificationis causalitate finis, vel formæ quæ est ratio agendi. Non enim est de ratione motui motione finis & rationis agendi intentionale esse habentis, quòd ali-

quid imprimat.

Tertiò. Si voluntas mouetur ab intellectu, ergo non potest illud obiectum repellere: sed necesse est illud exequi, quòd ostensum est. hoc est falsum: quia periret liberum arbitrium. probatur consequentia, quia quòd semel passiuum est ab aliquo semper ab eodem passiuum est.

Respondeo. negatur consequentia, quia nullum iudicium intellectus necessitat volūtatē, quo ad exercitium actus potissimè quo ad continuandum actum iam inceptum, quicquid sit de inceptioe noui ipsius actus: quia forte illa quā loque esse necessaria, non autem continuatio. Negatur etiam cōsequentia. Ad probationē negatur antecedens, de eo, qd̄ mouet tm̄ p̄ modū finis.

Quartò. Ista positio fundatur in propositione Philosophi cōparantis appetitum sensitiuum ad apprehensionē sensitiuam, & intellectu ad intellectuam: sed hoc est falsum, cum aliter & aliter se habeant isti appetitus.

Respondeo. Quòd appetitus sensitius & intellectuus cōueniunt in hoc q̄ vterque mouetur ab obiecto, quantum ad specificationem actus, & sic eos comparat Philosophus: sed in hoc distinguuntur, quòd appetitus intellectuus à nullo obiecto mouetur necessariò quò ad exercitium actus: sensitius autem in quantum huiusmodi necessariò mouetur à quolibet obiecto suo quò ad exercitiū actus, vel saltem quo ad specificationem, intellectuū autem licet ab aliquo moueatur necessariò quo ad specificationem actus, non tamen ab omni.

Quintò. Si voluntas moueretur ab alio, non esset domina suorum actuum. hoc est falsum, ergo.

Respondeo. Negatur consequentia. De eo quòd mouet per modum finis in eo sensu, quem ponit D. S. prima secundæ. q. 10. ar. 2. Ex quo elicitur quòd actus voluntatis est effectiue tantum à voluntate, vel à Deo. Secundo q̄ obiectum est causa actus quasi formalis, & finalis, in quantum tamen specificant.

CONCLVSIO III. Solus Deus potest mouere voluntatem ad exercitium actus: sicut principium exterius. prima secundæ. q. 9. arti. 6. prima parte. quæst. 3. ar. 2. de veri. q. 2. arti. 9. & de ma. q. 3. ar. 3. Huius autē ratio est.

De motibus animalium.

quia sicut motus naturalis corporis secundum locum est tantum à forma intrinseca & à generante, ita actus voluntatis est tantum ab ea, & à causa voluntatis.

Herue. Contra arguit Herueus, quod obiectum efficiat volitionem. Actus volendi semper & de necessitate depēdet ab obiecto: ergo obiectum est eius causa per se, consequentia patet, & antecedens probatur: quia nunquam potest esse actus nisi ad aliquod obiectum terminet.

Respondeo. Quod est causa, sed non effectiua, imo specificatiua, sed cum dicitur, quod actus voluntatis specificatur ab obiecto, non intelligitur, nisi quod distinctio obiectorum in esse cognito aliquo modo est causa distinctionum volitionum, licet non per modum causae efficientis, quia sicut permanentia specificatur per formam inhaerentem, successiue autem per terminum, ut patet de motu.

Sciendum tamen, quod actus voluntatis magis assimilatur motui, quam actus intellectus, & ideo licet actus intellectus fortitur speciem à similitudine obiecti informantis intellectum, & elicente actum; actus tamen voluntatis, quia elicitur sine specie informantis voluntatem, fortitur speciem ab obiecto.

Secundo. Si actus est tantum à voluntate, ergo vnus actus est nobilior altero, non ex eo quod sit nobilioris obiecti, sed quia intensius elicitur à voluntate, & sic dilectio Dei non est dignior dilectione muscae.

Respondeo. Negatur consequentia, quia nobilitas actus non solum dependet à causa efficiente, sed etiam à formali. Concedo tamen quod obiectum mediate transit ad actum volendi, causando, scilicet notitiam quae est causa dilectionis per modum finis.

Scotus. Contra eandem arguit Scotus, quod voluntas sit causa totalis sui actus, non autem Deus. primo actus voluntatis est perfecte in potestate eius, ergo non potest ab alio causari.

Respondeo. Negatur consequentia, ad hoc enim quod actus sit in potestate voluntatis sufficit, quod possit illam producere. Sed sola, id est non concurrente alia causa proxima, & eiusdem ordinis cum ea, vel quod habeat in po-

testate sua causationem cuiuslibet causae proximè concurrentis cum ea, sic autem est voluntas respectu sui actus. Negatur etiam consequentia, nisi antecedens intelligatur de causa quae vniuersaliter & primariè & independenter habet in sua potestate, quod nec voluntati, nec alicui creaturae conuenit.

Secundo. Omnis effectus procedens à causa determinata, est necessarius: sed Deus est causa determinata, ergo si actus volendi est à Deo, erit necessarius & non liber.

Respondeo. negatur maior, si talis causa merè liberè sine quacunque necessitate absoluta est determinata ad effectum, cuiusmodi est Deus.

Tertio. Si Deus est causa actus, ergo est causa prior nostrae voluntate, ergo in illo priori aut Deus causat in actu rectitudinem, & sic voluntas non potest peccare: aut non causat rectitudinem, & sic voluntas in secundo signo non peccat: quia nihil potest in secundo signo, nisi quod causa prior in primo signo produxit.

Respondeo, quod concessis signis tantum, quantum ad modum nostrum intelligendi, Deus in primo signo causat per rectitudinem in actu in comparatione ad se, non autem in comparatione ad voluntatem creatam. Et ad improbationem negatur consequentia. Quia in secundo signo potest voluntas in rectum velle possibilitate absoluta, licet non conditionata, scilicet supposito quod Deus in primo signo non causet talem rectitudinem. Et cum dicitur, quod voluntas nihil potest in secundo signo, nisi quod causa prior produxit in primo, dicitur, quod ista propositio est vera in sensu diuino. Et ipsa voluntas diuina non est causa talis ipsius velle nostri, quia non ipsa sola causat, sed concurrunt voluntas.

Quarto. Aliqua creatura potest esse causa totalis sui effectus: ergo & voluntas respectu sui actus, & sic Deus non concurrat: consequentia patet, antecedens probatur, tum quia hoc non repugnat creaturae, tum quia circumscripto quocunque alio, subiectum causaret propriam passionem: ergo est eius causa totalis.

Respondeo. negatur antecedens, loquendo de causa efficiente vel formali vel finali, licet sit verum de materiali.

Et

Et ad primam probationem negatur antecedens: quia omne ens per participationem prouenit ab ente per essentiam quod est necessario infinitum. Si dicitur quod non oportet causam, vniuersalem, nec equiuocam excedere in infinitum suum effectum, negatur hoc de causa, non supponente priorem actionem. Ad secundum negatur antecedens.

Henric. 9. quod. 9. 5. Contra eandem arguit Henric. quod primus motus voluntatis non sit à Deo primo: omnis motus creature est à Deo tantum vt à causa vniuersali: ergo non vt à causa propria.

Respondeo, quod prima motio voluntatis est à Deo ad volendum bonum in vniuersali, & si queratur, an ad illud primus actus voluntas habeat se aliquo modo actiue vel solum pure passiue, dicens dum videtur, quod omnis actus voluntatis qui proprie est actus secundus, est ab ipsa voluntate effectiue, aliter non esset actio immanens, si nullo modo procederet à suo subiecto, sed illa prima motio voluntatis à Deo ad vniuersale bonum magis habet rationem actus primi, quam actus secundi, & ideo quantum ad ipsam voluntas potest se habere pure passiue. Veruntamen, ille actus primus est sine aliquo actu secundo, qui est effectiua à voluntate, quia semper illam generalem affectionem concomitatur affectio ad aliquod particulare bonum. 4. sen. di. 49. q. 1. art. 3. q. 3. Ad argumentum negatur consequentia, quia aliter primus motus voluntatis est à Deo quam alij.

DISTINCT. XXVI.

Irca 26. dist. queritur. Vtrum gratia sit virtus.

CONCLUSIO I.
Gratia differt realiter à virtute. 2. sen. di. 26. q. 1. arti. 4. prima secunda. q. 109. ar. 3. de veri. quae. 27. arti. 2. Huius ratio.

¶ Tum quia sicut se habet anima ad potentias, & lumen naturale ad virtutes acquisitas, sic gratia ad virtutes, sed prima distinguuntur inter se realiter: ergo & gratia & virtus.

¶ Tum quia sicut aliud est natura, per quam suppositum proportionatur fini naturali, & aliud inclinatio in finem, & aliud id per quod operatur ad finem, ita aliud est gratia per quam bonum pro-

portionatur sibi supernaturali, & aliud inclinatio in illum, scilicet charitas & aliae virtutes, per quas homo agit ad illum finem.

¶ Tum quia gratia semper est in actu suo, quia semper facit hominem gratum Deo, charitas autem non, quia non semper actu diligimus.

Contra arguit Scotus, quod primo. Potentiae non possunt manere sine anima, nec virtus acquisita sine lumine naturali, ergo sequitur, quod virtus infusa non posset remanere sine gratia, hoc est falsum, ut patet de fide & spe.

Respondeo, primo negatur consequentia, quia licet assimilentur in hoc, quod est distingui, non tamen in omnibus essentialia animae est causa effectiua potentiarum, non aut gratia respectu virtutum, sed in hoc assimilantur, quod sicut anima est immediatum principium essendi, potentia autem immediatum principium operandi, sic gratia est immediatum principium supernaturaliter essendi, & virtus infusa operandi de veritate. q. 27. ar. 5. ad 17. Et sicut nullus habitus acquisitus habet rationem virtutis nisi pro quanto formatur ordinè sibi impresso ex lumine naturali, sic nulla virtus infusa est perfecte virtus, nisi formetur per gratiam, vbi supra ad quintum, vbi ponit quod gratia est forma virtutum, eo quod dat efficaciam merendi.

Secundo dicitur quod gratia potest dici causa efficiens virtutum in fieri, & non in facto esse, partialis non totalis, ideo non semper oportet, quod adit suo effectui sicut lumen in luminem. Dicitur etiam causa dispositiua de virtutibus. q. 2. ar. 3. ad secundum. Et licet S. D. tertio contra gen. cap. 152. dicat quod gratia causat fidem, spem, charitatem ibi loquendo de gratuita Dei voluntate & non de gratia, quae est a cidens infusum.

¶ Tertio. Negatur falsitas consequentis, quia fides & spes aliquo modo remanent, sine gratia, de veritate, quaestione vigesima septima, articulo secundo, ad septimum.

Secundo. Omnis effectus qui attribuitur gratiae, attribuitur etiam charitati: ergo non sunt distincta, antecedens patet, quia sicut charitas vnit Deo, ita & gratia, & similiter est forma virtutum & est principium meriti.

Respondeo, negatur antecedens, quod eodem modo licet effectus, qui attri-

D d bui

Scotus 2. di. 27.

buitur vni illarum, mediare possit alteri attribui immediate, vel e contrario. de veri. q. 27. ar. 2. ad sextum, quia per gratiam homo est primò & immediate filius Dei, & per charitatem secundò. Itè gratia est forma virtutum eo qd est principium merendi, & charitas eo qd inclinat alias virtutes in vltimum finem. Item gratia coniungit Deo per assimilationem & Dei formitatem. charitas vero per modum obiecti operationis. Item charitas non sufficeret ad merendum boni ceterum, nisi supposita gratia. vbi supra ad quartum.

Anteol. Tertiò arguit Aureolus. Omne illud est gratia, quo aliquis est formaliter Deo acceptus, sed aliè virtutes sunt huiusmodi, vt patet de fide, ad Hebræos 1. & dempta charitate homo non est acceptus Deo, ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad primam probationem negatur consequentia: quia ibi loquitur apostolus solù ad hunc sensum, qd fides facit hominem gratum, sed non formaliter.

Ad secundam negatur consequentia, sicut in simili nullus potest vivere sine calore & humido naturali, non tamen sequitur qd calor aut humidum sit quo formaliter viuimus. Ad hoc enim, qd aliud sit Deo grati gratitudine, de qua loquimur, non sufficit quilibet acceptatio, sed solum illa, qua quis acceptatur ad vitam æternam, huius autè acceptationis primus, & proprius effectus est collatio non alicuius virtutis, sed gratiæ. Nam per habitus virtutum nullus est dignus vita æterna, sicut ex principio formali, cum nulla virtus faciat hominem conformem Deo conformitate quasi specifica, per quandam participationem diuinæ naturæ, sed sola gratia quæ est quædam participatio diuinarum. Nam per charitatem, sapientiam & alias virtutes fit homo similis Deo, quantum ad perfectiones attributales.

Quartò. In sacra scriptura nullibi præcipitur, quòd habeamus gratiam, sed charitatem, & alias virtutes: ergo non est distincta à virtutibus.

Respondeo. negatur antecedens: vt patet ad Ephæsiōs. Vbi hortatur Paulus vt simus filii Lucis, id est gratiæ: negatur etiã consequentia. Quia præcepta non dantur de habitibus, sed de actibus virtutum, & præsertim quia gra-

tia non ordinatur immediate ad elicendum actum secundum, sed dandum actum primum.

Tertiò arguit Duran. † Destructo principio essendi, destruitur principium operandi: ergo destructa gratia, destruentur virtutes. hoc est falsum, vt patet de spe & fide.

Respondeo. negatur falsitas consequentis, quia destructa gratia, destruentur virtutes theologice quantum ad hoc, quòd est esse principium operandi supernaturaliter, in quo dependebant à gratia, non tamen destruentur, quòd ad substantiam actus, & quòd ad hoc non dependent à gratia, quòd ad esse, quicquid sit quo ad fieri. Tollitur autè charitas, recedentè gratia, cuius causa dicitur post.

Sextò. Id quòd est principium operandi potest esse principium essendi accidèraliter, vt patet de calore: ergo propter hoc non oportet ponere gratiam distinctam à virtutibus. Item per virtutes morales constituit quis in esse morali, & per eandem perficitur ad opera moralia: ergo per idem constituitur quis in esse supernaturali, & per idem ordinantur ad opus supernaturale.

Respondeo. negatur antecedens: de primo principio essendi. Ad probationem primam dicitur, quòd licet calor sit principium essendi in igne, non tamen est primum principium essendi in aliquo genere ipsius: nec quo ad esse substantiale vt patet: nec quo ad accidèrale, quia calor & alia accidentia profluunt à forma substantiali. non sic est de gratia, quæ non caufatur ex principiis suis substantiæ. negatur etiam consequentia: quia calor non agit ad finem cui ignis ex natura sua sit impropertio natus: ideo non oportet quòd præsupponat in igne aliud accidens quòd sit principium essendi, quo ignis proportionetur suo fini, ad quem inclinatur per calorem, secus est de fine ad quem producit homo per virtutes infusas. Ad secundam negatur antecedens: quia homo constituitur primo in esse morali non per virtutes, sed per intellectum & voluntatem: quia virtutes non dicuntur morales, nisi ex eo quòd pullulant ex intellectu & voluntate. Nec oppositum dicit Philosophus. prima secundè. q. 5. ar. 1.

Septimò. Gratia & charitas non possunt

sunt separati: ergo non sunt distincta. probatur antecedens: quia sequitur qd idem homo saluaretur & non saluaretur, si decederet cum gratia & sine charitate.

Respondeo primò. negatur consequentia: vt sæpe dictum est. negatur etiam antecedens: quia gratia & charitas & aliæ virtutes sunt effectus essentialiter ordinati in genere effectuum supernaturalium meritoriorum, ita quòd respectus supponit primum ad hoc qd sit in tali genere, licet non ad hoc quòd sit simpliciter. Vnde etiam hoc modo potest gratia dici esse causa virtutum sicut duorum effectuum essentialiter ordinatorum. primus dicitur esse causa efficiens. Secundò ordinabiliter. Tertiò dicitur quòd si quis decederet in gratia sine charitate, nec saluaretur nec damnaretur, sed de tali speciali ordinaret Deus sicut vellet.

Octauò. Si gratia & charitas differunt: ergo aut gratia est nobilior, & hoc non: quia nullum donum est excellentius charitate secundum August. 15. de trini. nec charitas est nobilior: vt tu cõcedis, nec sunt æquales, quòd specie differant.

Respondeo. quòd gratia est nobilior charitate sicut forma materia, & causa caufato. 3. sent. distinctione vigesima-septima, quæstione secunda. articulo quarto. quæstione tertia. ad secundum. Ad auctoritatem loquitur Augustin. de donis viz ordinatis ad actum secundum meritorium immediate efficiendum, cuiusmodi non est gratia, & licet gratia imponatur à charis, tamen aliud est à quo nomen imponitur quàm ad quòd nomen imponitur.

Sciendum autem qd charitas & gratia dant actum primum & secundum supernaturalem, sed gratia dat immediate actum primum essentia animæ: charitas vero potentia. Nec illud dat potentia in propria virtute, sed in virtute gratiæ. Et esse quòd dat gratia alio modo est supernaturale quàm id, quòd dat charitas, sicut aliud est esse quòd dat essentia animæ, & aliud quòd dat potentia.

Nono. Virtutes non profluunt à gratia liberè, cum ipsa sit qualitas naturalis nec naturaliter, cum non omnis habens gratiam habeat omnes virtutes,

puta virginitatem.

Respondeo. profluunt naturaliter. Ad improbationem respondet S. D. secunda secundæ. q. 15. ar. 3. ad secundum. Quia omnis habens gratiam, habet id quòd est formale in virginitate, scilicet propositum seruandæ integritatis, si hoc sibi competere.

CONCLUSIO II. Gratia non est subiectiue in aliqua potètia animæ, sed tantum in essentia. 1. 2. q. 109. ar. 4. secundò sent. vbi supra. ar. 3. de veri. q. 27. artic. 6. Huius ratio est: quia omnis perfectio inhærens subiectiue potètiæ habet rationem virtutis, sed gratia non est virtus, ergo.

Contra arguit Sco. † gratia & gloria sunt idem realiter, sed gloria non est in essentia immo in potentia: ergo, & gratia. *Sc. in presenti dist.*

Respondeo. Gloria accipitur primò pro cognitione, quam habet Deus de beatitudine hominis. Secundò pro visione qua intellectus beatus videt Deum. Tertiò pro principiis dicti actus. Quartò pro omnibus pertinentibus ad beatitudinem, siue sint actus secundi, siue sint principia actuum secundorum, siue sint formæ Dei formatiæ ordinatæ ad dandum immediate actum primum, scilicet esse supernaturale, & tantum hoc quarto modo gratia dicitur gloria.

Ad argumentum negatur antecedens vniuersaliter, scilicet qd omnis gloria sit gratia. ad minorem similiter, quia non omnis gloria est in potentia animæ, scilicet gloria accepta quarto modo. Hæc responsio elicitur, de veri. quæstio. 27. arti. 3. ad sextum. & prima secundæ. q. 2. art. 3.

Secundò. Opposita sunt circa idem, licet gratia & peccatum sunt opposita peccatum est tantum in voluntate: ergo & gratia. Item gratia perficit animam tantum ad actum meritorium, sed actus meritorius est solus voluntatis: ergo gratia est tantum in voluntate. Itè si gratia esset in essentia, posset redundare in actum intellectus, cum sit pura potentia.

Respondeo. qd actus intellectus potest esse peccatum & meritum. prima secundæ. q. 2. ar. 3. & 4. non tamen actus intellectus est meritorius, vt præcedat actum voluntatis, prima secundæ. quæstio. 27. art. 4. tum, quia licet intellectus sit

prima potentia in ostendēdo non tamē in mouendo. tum quia non oportet q̄ si gratia reddit aliquid actū intellectus meritorij, q̄ reddat oēs actus voluntatis habentis gratiam sunt meritorij, da to q̄ sint boni bonitate naturali.

Tertiò arguit Duran. † Gratia habet maiorē colligationem cum charitate, quā perficit voluntatē, quā cum fide, quā perficit intellectum. ergo non est in essentia animæ: tenet consequentia. cum voluntas non magis conueniat cū anima quā intellectus.

Respondeo. Negatur consequentia. tū quia habitus voluntatis, qui est charitas, cū sit perfectior quā fides plura requirit ad sui esse & fieri, & facilius destruitur: tum quia charitas & gratia nō ita derendēt in sui conseruatione à suo subiecto, sicut fides, dependēt enim ex influxu Dei tam in suo fieri quā in conseruari tantū, sicut lumen in aère à corpore lucido, fides autem non solum à Deo sed à suo subiecto conseruatur. tum quia eadem sunt contraria gratiæ & charitati, non sic fidei vel spei. peccatum mortale. secunda secundę. q. 24. art. 12. & 3. sen. di. 27. q. 3. ar. 4. q. 4. & sic patet q̄ argumentū peccat per fallaciā consequentis, quia causa non est maior conuenientia voluntatis quā intellectus cum anima, sed ista quæ dicta sunt.

Quartò. Nullus habitus est in essentia animæ, sed gratia est habitus. ergo.

Respondeo. Primò. negatur maior de eo habitu, qui disponit essentia animæ, ad naturam superiorē, licet sit vera de habitu q̄ immediatē ordinatur ad opus & de eo qui disponit vnā partem in ordine ad aliam: gratia etiam nō est habitus de quo philosophi loquuti sunt.

DISTINCT. XXVII.

Circa 27. disticta. quæritur. Vtrum habens gratiam possit de condigno mere ri gloriam.

CONCLUSIO I.

Existens in gratia potest per illā mereri gloriam de condigno: prima secundę. q. 14. ar. 3. Huius ratio est: quia opus meritorium in habente gratiam procedit à spiritu sancto, & à gratia, & ordinatur ad gloriam: ergo est condignū ipsi gloriæ.

2. sen. di. 27. q. 1. ar. 3. Ratio est, quia inter opus informatum gratia & gloria est æqualitas proportionis. igitur est ibi meritum de condigno.

¶ Et quia in hoc loco dicit S. Do. q̄ redditio præmij pro merito pertinet ad iustitiam distributiua.

Contra hoc arguit Duran. † primo. Vbi est iustitia distributiua, ibi est principaliter respectus personæ ad personā, & non actionis ad actionem, nec rei ad rem, sed in redditione præmij non est huiusmodi. ergo.

Respondeo. Quod actus meritorius potest dupliciter considerari. Vno modo secundum substantiam suam, & sic non est æqualis præmio secundum quantitatem absolutam. Alio modo ut est ex motione spiritus sancti, & ex gratia, & ex hac parte æquatur præmio etiam secundum æqualitatem quantitatis absolutæ.

Secundò. Dicitur q̄ iustitia distributiua & cōmutatiua in hoc conueniunt, q̄ vtraque respicit habitum rei ad rem, vel actionis ad actionem vel passionem, sed diuersimodē, quia iustitia distributiua comparat actiones à diuersis suppositis præcedentes, & secundum proportionem passionum, vt scilicet qui notabilius operatus est detur nobilior passio siue retributio boni vel mali. Iustitia verò cōmutatiua non comparat duas actiones diuersorum suppositorum, sed considerat operationes alicuius absolutē, & reddit passionem vel in bono vel in malo. correspondētem, vt patet in iniuriis & beneficiis. idem dico de re, quia reddit rem æquivalentem rei receptæ. secunda secundę, quæstione sexagesima prima, artic. 3. & 4. & ibi ad secundum item. 4. sen. dist. 6. quæst. prima, arti. primo. Et in iustitia cōmutatiua propriè dicta non sufficit qualiscunq̄ redditio rei pro re vel passionis pro actione nisi inter talia sit æqualitas secundum quantitatem, & non solum secundum proportionem, sed ista secundum proportionem æqualitas est in iustitia distributiua, quia in retributione quæ Deus reddit pœnas & præmia, attenditur ista proportio: vt ei qui magis operatus est, maius præmium, vel pœna detur, ideo est ibi iustitia distributiua, est tamen aliquis modus cōmutatiua eo quod operatio procedens

Duran.
in præsentia
di. q. 2.

cedēs à spiritu sancto & à gratia æquatur præmio etiam absolutē, vt supra dictum est. Ad formam argumenti negatur maior. quia vt dictum est: iustitia distributiua respicit habitum rei ad rem, & actionis ad passionem: sed aliter quam cōmutatiua.

Secundò arguit contra conclusionē. Valor actus nunquam est à motore nisi ratione alicuius existentis formaliter in actu vel in potentia elicitiua. ergo meritum nostri actus non ex eo quod sit à spiritu sancto: maxime cum moueat etiam ad actus non meritorios.

Respondeo. Negatur antecedens de motore immediate causante motum mobilis. actus autem meritorius procedit ex infinita charitate & bonitate. De: negatur etiam consequentia. quia spiritus sanctus imprimi gratiam animæ & charitatem voluntati: & licet moueat ad actus non meritorios: tamen aliter quā ad meritorios: quia non meritorios non ordinant in finem ad beatitudinem pro eis reddendam tamen, quia non imprimat aliquid gratificans animam: ideo tales actus non sunt digni vna æterna.

Tertiò. Falsum est id quod ponit S. Doct. in loco præallegato dicens: quod gratia est seminarium gloriæ: cum semen non sit nisi eorum, quæ educantur de potentia creaturæ.

Respondeo. Negatur antecedens. Nam aliquid est seminarium dupliciter. Alicuius primò: quia est eius causa materialis vel effectiua. cōiuncta. Secundo quia est eius inchoatio: sicut est forma remissa formæ intrinsecæ: & gratia est seminarium gloriæ.

Quartò. Id non cadit sub merito de condigno, quod nullo modo redditur ex debito operis: sed gloria est huiusmodi. ergo prima pater: minor probarur, tum, quia Deus dat nobis libere gratiam: ergo ex hoc non est nobis debitor, vt det gloriam.

¶ Tum quia si decedenti in gratia Deus non daret gloriam, nihil iniustum faceret.

¶ Tum quia Deus non est nobis debitor ex nostro opere: vt patet: nec ex sua promissione: quia quod datur ex promissione: non datur ex merito operis de condigno, vt tu dicis.

Respondeo. Negatur minor: loquen

do de opere meritorio: vt elicitur ex gratia & ex speciali influxu spiritus sancti: & cum tali ordine eius ad vitam æternam.

¶ Ad primam probationem dicitur quod licet Deus non sit nobis debitor: tamen ipse mouens voluntatem ad opus meritorium, & volens quod tali actui reddatur vita æterna, est debitor sibi: vt compleat quod voluit.

¶ Ad secundam dicitur. negatur antecedens: quia illo casu licet Deus non faceret iniustum creaturæ: faceret tamen voluntati & bonitati suæ denegando sibi quod decet eam. prima parte. quæstio. secunda. artic. primò & tertio.

Ad tertiā dicitur, quod nullo modo nobis debitor est. secundò dicitur quod si præmium nullo modo daretur nobis ex valore operis: sed tantum ex permissione dei, quod tunc opus nullo modo esset meritorium præmij quod redditur de condigno: habet enim noster actus valorem, tum ex circumstantiis: tum ex gratiarum ex motione spiritus sancti: quia diuina volitio licet non sit meritoria: est tamen quasi ratio merendi omnibus operibus meritoriis.

Quinto. Tale meritum de condigno est homini impossibile. ergo propter ipsum non debet poni in homine gratia.

Respondeo. Negatur antecedens quarto sententia. distinctione quadragesima sexta. quæstione primā articulo secundo quæstio. prima. Nam condignum strictè sumendo nihil aliud est nisi quia est dignum diuinam ordinationem impleri: & voluntatem eius: cōstat autem meritis nostris reddi præmium ex diuina ordinatione & voluntate, & sic per dona dei grauita aliquid nobis efficitur debitum haberi à nobis, quod prius non erat debitum, licet deus non efficiatur nobis debitor: & ad meritum de condigno sufficit quod actio nostra sit æqualis vitæ æternæ quantum ad valorem, quem habet ab extrinseco, scilicet à causa sua efficiente primaria. scilicet deo & quod secundum substantiam & gratiam & charitatem sit proportionata vitæ æternæ, & sic intelligitur tertio sententia, distinctione decima octaua quæstio. prima, articulo secundo.

DISTINCTIO. XXVIII.

Ira. 18. dist. quæritur, Vtrum homo sine gratia possit præcepta legis implere.

CONCLUSIO. I.

Homo potest multas veritates cognoscere sine gratia gratum faciente. prima secundæ. q. 109. art. primo. secundo sentent. dist. 23. q. 1. arti. 1. Huius ratio: quia in cognitione veritatum naturaliter cognoscibilem potest homo per lumen naturale intellectus supposita generali motione Dei. ergo &c. Quod autem non possit in omnes, probatur. Nullus agens potest perfectè in effectum excedentem facultatem naturalem suam, nisi per formam sibi superadditam: sed multæ veritates sunt huiusmodi scilicet illæ quæ non possunt educi ex sensibilibus. ergo ad eas indiget gratia superaddita.

Sciendum autem quòd nullus habitus est necessarius ad hoc quod intellectus articulis fidei assentiat absolute qualicumque assensu, quia sine tali habitu potest talibus assentire, & tamen necessarius ad hoc ut assentiat faciliter & discretè, & hoc probant quatuor argumenta, quæ facit Durandus. Doct. S. in 3. sent. dist. 24. quæst. 3. arti. 3. quæstioncula secunda.

Secundò sciendum est, quòd ad perfectionem cognoscendi in materia morali, quid volendum aut agendum sit, requiritur post peccatum in statu viæ specialis illustratio rationis à Deo: non tamen habitualis sed actualis. prima secundæ, quæstione centesimanona articulo nono Ratio est: quia habens gratiam habituales indiget speciali motione diuina ad bene moraliter cogitandum: ergo multo magis carens gratia & illa gratia motio non est sola generalis Dei influentia: sed specialis Dei directio ad rectè cogitandum. Maximè cum apostolus dicat, non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis: & hoc confirmat Gregorius quatuor rationibus.

CONCLUSIO. II. Licet homo absq; gratia habituali possit in aliquas boas volitiones & actiones naturæ suæ proportionatas: non tamen in omnes: nec potest sine gratia habituali

in aliquod bonum meritorium: nec potest sine speciali auxilio Dei in aliquod bonum velle aut agere siue sit naturale siue supernaturale. prima secundæ. quæst. centesimanona. articulo. secundo. ratio primi est: natura infirma non potest in omnia opera sani, sed in præsentis statu quilibet ante gratiam est specialiter infirmus. ergo non potest in aliqua: quia natura non totaliter corrupta est.

Secunda pars probatur. opus meritorium excedit proportionem naturæ hominis. ergo ad hoc necessaria est sibi forma superaddita: & hanc dicimus gratiam. ergo.

Tertia pars probatur. sic voluntas creata se habet ad Deum: sicut agens secundum ad primum: ergo præsupponit motionem Dei.

Contra arguunt multi, quòd absque Dei auxilio viator in præsentis statu potest recte moraliter velle & agere. Primo existens in peccato potest ex puris naturalibus habere attritionem cum debitis circumstantiis: sed illa erit moraliter bona. ergo: maior probatur. tum quia si non: sequitur quòd Deus esset acceptor personarum quia vnum iustificaret & non alium absque dispositione præuia: vel oportet dicere quòd attritio non moraliter bona sufficeret ad iustificationem.

Respondeo. Negatur maior. tum quia contraria Augustino in Hypognosticon responsione tertia, & Ambrosio super Lucam. Ad primam probationem dicitur quòd acceptatio personarum est duplex. Vna quæ in dando præmio attenditur genus vel natio vel alia prærogatiua personalis: & de hac negatur consequentia. Alia est quæ simpliciter importat dilectionem, qua vnum alteri omnino simili præligitur, aut prædiligitur ei, qui dona conferuntur. & de hac negatur consequentia.

Secundò. Voluntas ex se potest in actum demeritorium: ergo & in meritorium: tenet consequentia: quia opposita circa idem fieri habent.

Respondeo. Negatur consequentia: sicut non sequitur, homo potest ex se errare circa articulos fidei. ergo & ea naturaliter cognoscere. Ad probationem non aliud concluditur nisi quod neutrum

trum contrarium est subiecto repugnans: non tamen sequitur, si vnum potest habere ex se, ita & reliquum.

Tertiò. Voluntas mediante charitate potest in actum meritorium. ergo, & sine charitate iam ex actibus elicitis mediante charitate potest generari vnus habitus naturaliter inclinans ad actus similes. ergo moraliter bonos.

Respondeo. Primò quod hoc concessio, scilicet consequenti: tamen necessaria est specialis Dei motio ad illum actum meritorium. negatur tamen consequentia. Ad aliud negatur antecedens: sed per actum secundum augetur habitus præexistens. de verita. q. 1. art. 10. ad nonum.

Quartò. Homo ex puris naturalibus potest honorare parentes, & similes actus præmio dignos saltem temporalis: ergo & actum moraliter bonum. antecedens patet de Romanis, & de obstrictibus hebræorum.

Respondeo. negatur antecedens, quia licet opera non existentis in charitate possint esse moraliter bona: & alicuius temporalis præmij meritoria, hoc tamen non habent ex voluntate à qua eliciuntur: sed ex diuina motione, sine qua non possent ad talia moueri. Quomodo autem actus infidelium non relati in Deum sint peccata, vel non, ponit S. Doc. secundo sent. dist. 4. q. prima, articulo secundo. Dicens, quod licet sint boni bonitate essentiali, & ex genere suo: quia possunt cadere super debitam materiam & ex circumstantia, & ita sint boni moraliter nunquam tamè meritorij, & quomodo actus infidelium possint esse vera virtus, non tamen meritorij: vel digni aliquo præmio: ponit prima secundæ. q. 65. art. secundo, secunda secundæ. q. 23. art. 7. & prima secundæ. q. vltima. articulo vltimo & ad secundum.

Grego. in 2. dist. 26. q. secunda.

Contra arguit Gregorius. Ille actus non est bonus moraliter: qui non est factus propter id propter quod fieri debet, dicit Augustinus de moribus ecclesie, capitulo octauo. Sed actus infidelium sunt huiusmodi: quia non fiunt propter Deum: ergo non sunt boni moraliter.

Respondeo. Ad hoc dicit S. Doc. 2. sent. vbi supra ad quartum. Negando maiorem: quia actus infidelium non relati in Deum non sunt semper peccata: sed solū pro illo tempore, in quo tenentur actum suum in illum finem

ultimum referre. Ad auctoritatem Augustini, dum dicit omnes virtutes quæ non operantur propter Deum, sunt vitia, dicitur quod hoc potest exponi tripliciter. Primo quod tales habitus sunt vitiosus, id est, non habent perfectam rationem virtutis. hoc dicitur a S. Doc. vbi supra ad secundum.

Secundò dicit quod tales habitus sunt vitia, id est cum vitio: & sic glossat S. D. vbi supra ad primum. Glossa. Ioan. 14. in qua dicitur, quod omnis vita infidelium peccatum est.

Tertiò dicitur, quòd tales habitus sunt vitia, quando non referuntur in Deum, non solum negatiue, sed contrariè, quia, scilicet referuntur in finem contrarium rectæ rationis. vbi supra ad quintum. secunda secundæ. quæst. 10. art. 4.

Quintò. ex hoc sequitur, quod homo non posset ex se vi libero arbitrio nisi male. hoc est contra Aug. secundo de libero arbitrio. c. 15. ergo.

Respondeo. Cōceditur consequentia, & negatur falsitas consequentis, quia primo Aug. retractationum c. nono, dicit quod bonus vsus liberæ voluntatis necessariò est à Deo.

Sextò. Homo in solis naturalibus constitutus tenetur bene velle. Igitur potest ex se bene velle: probatur consequentia: quia nullus tenetur ad id quod pro tunc est sibi impossibile.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod non est impossibile homini bene velle: licet ad hoc requiratur specialis motio Dei. Potest etiam dici ad antecedens, quod licet homo in locis naturalibus constitutus pro ipso statu teneatur bene agere: non tamen tenetur ex solis naturalibus bene agere. & elicitur prima secundæ. q. 109. art. 4. ad secundum.

Septimò. Illa specialis motio non est gratia: nec est in hoc, quod tantum Deus efficiat actum volendi, & non volūtas, quia tunc actus non esset in potestate nostra, nec ex hoc quod Deus partialiter efficiat ipsum: quia hoc modo concurrerit omni actui per suam generalem influentiam. ergo præter hanc non debet poni specialis motio.

Respondeo. Quòd illa motio specialis & in hoc quod immediatè efficit actum meritorium, licet non ipse solus: sed etiam voluntas quòd efficit: ita quod Deus

quodam speciali modo operatur, scilicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita quod ipsa voluntas partialiter concausat applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad particulariter concausandum: tamen quod necessitatur, & non sic adiuta nequam agere possit ad actum bonum. Ad actum vero malum solum primo modo concurrat Deus, quia non facit voluntatem agere actum malum sicut bonum: & hoc est illud adiutorium Dei speciale, de quo dicebatur, ut elicitur prima secundæ. quæst. 109. art. nono & decimo.

Octauo. Hoc dicit Augustinus in de spiritu, & litera, & contra Manichæum lib. 2. & alibi.

Respondeo. Quod Augustinus intendit, quod infideles, & alij non habentes gratiam possint facere aliqua bona opera triplici bonitate, de qua supradictum est, illa tamen non sunt sine speciali Dei auxilio non quidem habituali: sed se habente per modum cuiusdam passionis, & cuiusdam motionis, & licet ibi dicat, quod ista possumus per naturam, non tamen per solam naturam.

Nono. Si homo non potest ex se bona agere, ergo ea non agendo non peccat. Si dicatur, quod homo potest bene agere: sed non sine auxilio Dei. Contra non est in hominis potestate ut eum Deus iuuet, ergo si homo non potest bonum agere, non adiutus, sequitur, quod non est in hominis potestate facere bonum.

Responsio data bona est. Ad improbationem dicitur, quod non omnis impotentia bene agendi excusat hominem à peccato, si non bene agat: quia non illa quæ est poena peccati: sicut nec ignorantia quæ est poena peccati excusat hominem à peccato, si non agit quod debet, homo autem in presenti statu est impotens ad bene agendum ex se propter culpam originalem: nisi enim illa fuisset cuiuslibet esset collatum auxilium, quo bene agere possit sine alio speciali auxilio, sicut poterat primus homo ante peccatum, quod autem nunc non potest, nec tale auxilium habet, hoc est poena peccati: & ideo si alicui Deus non auxiliatur illo speciali ad bene agendum, non propter hoc excusatur à peccato, quod bene non agit, quod agere debet, secus autem fuisset si primo antequam peccasset ideo auxilium ei de suis-

set. tertio contra gen. cap. 14. 8. & 109.

CONCLUSIO III. Homo pro isto statu non potest sine gratia habituali implere omnia præcepta legis diuine perfectè: potest tamen sine ea implere aliqua imperfectè licet semper requiratur auxilium dei S. Do. prima secundæ. q. 109. ar. 4.

CONCLUSIO IIII. Nullus homo in presenti statu potest sine habituali gratia vitare omnia, & singula peccata mortalia. S. D. Vbi supra ar. 8.

¶ Prima pars probatur. nullus culpandus est pro actu, quem vitare non potest: sed homo sine gratia existens inculpatur pro suo peccato mortali. ergo illum potest vitare.

Secunda pars probatur. nulla voluntas adherens peruerso fini, vel peruersè habituata, vel non subdita rectæ regulæ potest diu carere electione peruersa. sed quælibet voluntas in presenti statu carens gratia est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Durandus. ¶ 1. Quod pertinet ad naturam, non amittitur per peccatum: sed in statu naturæ integræ homo poterat vitare omne peccatum mortale. ergo nunc, & similiber venialia ex genere suo vitare possumus cum sequantur deliberationem.

Respondeo. primò. negatur minor, quia etiam in statu naturæ integræ homo non poterat omnia vitare peccata sine speciali auxilio dei: licet non indigeret in illo statu aliquo habitu infuso: nec posset vitare omne mortale: est naturale homini absolute, licet pertineat ad naturam, ut integra. Idem dico de veniali, quod non potest vitare omne veniale collectiue sumptum. 3. contra gen. c. 159.

Secundò existens in peccato mortali si non sumit eucharistiam in die pasche peccat: quia facit contra præceptum, si sumit peccat. ergo nullo modo potest vitare peccatum mortale.

Respondeo. Præcepta sunt in triplici differetia. Aliqua sunt præcepta charitatis, scilicet de diligendo deum & proximum, & peccatum oppositum huic præcepto non potest vitare existens in peccato mortali, cum non diligat deum supra omnia: licet hoc possit in sensu diuino, id est habere potentiam, scilicet voluntatem, cui non repugnat talis dictio quamuis ei repugnat in sensu composito

posito, ut stat sub mortali. Alia sunt præcepta in lege & euangelio per Apostolos & eorum successores inuoluta, ut patet de sumendis sacramentis, & peccata istis opposita eodem modo vitare non potest ille, qui est in mortali, & de his procedit argumentum. Alia sunt præcepta præter hæc ut puta alia quæ sunt in decalogo, scilicet honorare parentes, & cetera. Et peccata istis opposita potest vitare ille, qui est in mortali diuinus, id est, potest vitare hoc & illud, non tamen copulatiue, quia non potest stare per longum tempus quin in aliquod incurrat.

¶ Elicitur hoc prima secundæ. q. 100. arti. 10. & tertio sen. dist. 3. q. 1. ar. 6.

¶ Et si queratur unde prouenit ista impotentia: dicitur quod ex infirmitate contracta per peccatum originale, & etiam ex dispositionibus derelictis ex peccato mortali præcedenti, quia non solum ex vno peccato necessitatur homo ad aliud, quando actualiter afficitur ad peccatum præcedens, sed etiam aliis modis. nam vnum peccatum potest esse causa alterius multipliciter. per ma secundæ. q. 13. art. 4. Ex quo patet in proposito quod peccatum præcedens efficit peccatum sequens dupliciter. Primò per accidens in quantum tollit gratiam, & alia quibus retrahitur à peccato, potissimè adhesio nem hominis ad Deum, ut ad vltimum finem. Secundò per se in quantum ex peccato præcedenti non adheret actu vel habitu peruerso fini. Ex istis enim duobus necessitatur homo, ut non diu stet sine commissione vel omissione dæ nabili. Et licet carens gratia gratum faciente possit in singula opera bona bonitate moralis, non tamen in omnia.

Tertio. Ille qui est in peccato mortali, habet præceptum à Deo, ut vitet singula peccata. ergo hoc non est impossibile, cum Deus impossibilia non præcipiat.

Respondeo. Quod licet non sit ei impossibile absolute, est tamen impossibile, quod se solo vitet singula sine diuino auxilio Dei. Item est ei impossibile ut est in peccato mortali, licet non simpliciter.

Contra hoc arguit. ponatur quod aliquis non disponat se ad gratiam, ut tunc stat culpa, non potest se subleuare à culpa, si non stat, credit argumentum prius.

Respondeo. Quod in illo casu non potest vitare culpam, non tamè est excusatus: tum quia illa impotentia est voluntaria ratione præcedentis actus peccati, tum quia est poena peccati præcedentis: tum quia non est impossibilitas absoluta, sed conditionata.

Quartò. Gratia relinquit voluntatem liberam ad bonum & ad malum, sed dat efficaciam mereri, ergo priuatio gratiæ, scilicet peccatum relinquit eandem libertatem ad bonum, & malum moraliter, & remouet tantum efficaciam merendi.

Respondeo. Primò dicitur ad antecedens, quod voluntas non potest bene agere moraliter sine speciali Dei auxilio. Item negatur idè antecedens, quia gratia datur non solum ad merendum, sed etiam ad sanandum liberum arbitrium in statu post peccatum. Item negatur consequentia, quia pauciora sufficiunt ad malum actum quam ad bonum.

Quintò. peccator in quolibet tempore potest vitare quodlibet peccatum. ergo semper tenet consequentia: quia vitando fit fortior ad vitandum aliud.

Respondeo. Negatur antecedens copulatiue accipiendum, quia non valet. In hoc tempore cauere potest peccatum: & similiter in tempore sequenti. ergo potest in omni ut ly omni stat copulatiue.

¶ Ad improbationem dicitur, quod licet vitando vnum sine gratia efficiatur fortior ad vitandum aliud eiusdem speciei, non tamen ad peccata disparata, quia vitando vnum, non cauet aliud, quod primo subripit. Multa alia argumenta facit Grego. quæ tantum probant, quod homo sine speciali auxilio Dei non potest vitare peccatum etiam singulum, & hoc conceditur: nam speciale auxilium multis datur, qui non habent gratiam: modo non sequitur, quod gratia semper sit necessaria ad vitandum quodlibet peccatum, licet non copulatum.

CONCLUSIO V. Nullus existens in peccato mortali potest se ad gratiam habitualem sufficienter preparare sine Dei auxilio. prima secundæ. q. 109. ar. 6. Huius ratio est, quia nullus conuertitur ad Deum, sicut ad vltimum finem sine motione Dei gratiæ, sed quicumque se preparat ad gratiam con-

Reuertitur

Durand.
in 2. dist.
28. q. 3.

*Dur. in
in pref. u.
idi. q. 1.*

uertitur ad Deum hoc modo. ergo, &c. Contra arguit Durandus. *¶* primò. In introductione animæ rationalis, licet solus Deus eam infundat, tamen natura propria virtute disponit materiã. ergo in infusione gratiæ, licet sit à solo Deo, potest se voluntas propria virtute disponere.

Respondeo. Negatur antecedens pro vltima parte, quia natura non disponit materiã, nisi mota à Deo. Item quia vltima dispositio ad animam rationalẽ, & remanens cum ea immediate à Deo causatur sicut ab agente principali, licet sit à creatura sicut à causa instrumẽtali mota à principali. Negatur etiã consequentia: quia anima rationalis nõ est finis excedens præparationem naturæ creatæ, sicut est per quam spiritus sanctus habitat in nobis, & coniungit nos sibi, qui totius creatæ naturæ proportionem excedit.

DISTINCTIO. XXIX.

CIRCA 29. distin. queritur. Vtrum homo in statu innocentie absque speciali Dei auxilio fuerit sufficiens ad agendum aliquem actum moraliter bonum.

CONCLUSIO I. Primus homo fuit creatus in gratia gratum faciente. *1. parte. q. 95. art. 1.*

CONCLUSIO II. Primo homo in statu innocentie nõ potuit sine speciali Dei auxilio agere actum moraliter bonum, secundum omnem circumstantiam necessariã tali actui. prima secunde. *q. 109. ar. 23. & 4. & 6. & de veri. q. 24. ar. 14.* Et cum dicitur ibi, qd nõ indigebat gratia habituali ad bene moraliter agendum, sed tantum speciali auxilio Dei, hoc intelligitur de gratia habituali distincta à iustitia originali, & non qd nuda non eis sufficeret ad talia.

Contra secundam conclusionem arguitur sic à Grego. Primò hoc est contra Augustinum in hypognosticon response tertio.

Respondeo. Ibi intendit Augu. quòd alij homines indigent duplici auxilio, scilicet motione Dei speciali & gratia habituali, non autem primus homo: quia non indigebat alio dono habituali, vltra id qd habebat à sui creatione: qd

terti vero homines post sui creationem indigent duobus nunc dictis.

Secundò. Adam, stante generali influenza Dei, aut potuit seruare mandatum, & sic habetur propositum, aut nõ, & sic non peccauit.

Respondeo. Quod non, sine speciali auxilio. Ad probationem dicitur est duplex impotentia. vna ex imperfectione potentie operatiue, & talis excusatoria ex non concursu causæ superioris cum secunda, & talis non excusat, quando causa secunda præstat impedimentum concursui causæ primæ. & ita fecit Adã & Angelus malus.

Tertiò. homo potest habere perfectam cognitionem & volitionem sine speciali Dei auxilio. ergo, &c. probatur antecedens: potest cognoscere Deum esse summè honorandum. ergo aut sine auxilio, & sic habemus propositum: aut non sine auxilio, & sic de se habebit ignorantiam inuincibilem respectu huius, & non peccabit hoc omitendo. Itẽ si homo non posset sine auxilio: sequitur qd homo non esset consiliarius, cum consilium non sit de impossibili. Secunda pars principalis antecedentis probatur, si homo non posset sine speciali auxilio elicere circa Deum actum dilectionis bonum moraliter, talis actus esset supra facultatem humanæ naturæ: cuius oppositum habetur Deuterono. 30. cap.

Item. Habita notitia quòd Deus est summè amandus aut voluntas elicit actum bonum, & sic habetur propositum: aut malum, & sic omittere illum actum amandi esset bonum, quia cessare à malo habet rationem boni.

Respondeo. Negatur antecedens. Ad probationem dico. qd non potest de se. Ad improbationem dico. qd ignorantia, si dicatur inuincibilis sine adiutorio speciali Dei, sic negatur falsitas consequentis.

¶ Ad improbationem qua dicitur, qd talis ignorantia non imputatur homini: dico quòd hoc est intelligendum de ignorantia, quæ non est peccatum, aut pœna peccati, talis autem est ista.

¶ Ad aliam probationem negatur consequentia: quia homo, licet non habeat ex se, sed à Deo animam, & alia per quæ potest consiliari, est tamen in potentia ad consilium quid, & quæ adme

admodum secundum omnes circumstantias requisitas ad bonitatem actus moralis agendum est.

¶ Ad probationem secundæ partis antecedentis conceditur, qd nõ sufficit facultas humanæ naturæ ex se, nec oppositum dicit scriptura, sed non excedit facultatem, id est non repugnat: nõ quod cum auxilio Dei eliciat talem actum.

¶ Ad secundam eiusdem dico, qd voluntas non adiuta speciali auxilio Dei, eliceret actum malum moraliter: quia scilicet nõ diligeret eum propter Deum vel super omnia, sed propter seipsum. Ad probationem negatur consequentia: sicut non valet, quado quis dat elemosynam indigentibus propter vanam gloriam: ille actus est culpabilis, ergo cessare ab illo actu, est laudabile. nec hoc facit Manichæo, quia ipse volebat quod natura humana pro omni statu suo semper fuit determinata ad malum, ita vt non posset vitare peccatum, & qd hoc posset sibi non ex vicio contracto, sed ex ipsa natura quadam & substantia materiali ex qua dicebat naturam humanam essentialiter esse compositam.

Quartò. Ad faciendum bonum actum moraliter, sufficit potentia finita, cum ipse actus non sit infinitus. ergo non requiritur speciale adiutorium Dei.

Respondeo. Quod sufficit potentia finita in causa proxima elicitiua illius actus, sed requiritur motio à priori causa infinita.

DISTINCT. XXX.

CIRCA 30. distinctionem queritur. Vtrum defectus, quos sentimus in nobis sint pœna pro peccato Adã.

CONCLUSIO I. Mors & alij defectus corporales & spirituales vno modo sunt pœna & effectus peccati, & alio modo sunt naturales homini. Prima pars probatur. prima secunde. *q. 85. ar. 5.* Quia primum peccatum Adã remouit iustitiam originalem prohibentem omnes defectus consequentes naturam humanam tam ex parte animæ, quam ex parte corporis: ergo, &c. Secunda pars probatur vbi supra ar. 6. & secunda secunde. *q. 163. arti. 1. ad primum. & 2. sen. dif. 30. q. 1. arti. 1.* Cuius ratio est:

quia illud est naturale alicui in se considerato, quod ex principiis naturæ suæ non impeditur causatur: sed mors & huiusmodi defectus nati sunt causari ex principiis humanæ naturæ non impeditis: ergo, &c.

Contra secundam partem arguit Durandus, qd homo non sit corruptibilis naturaliter, eo qd elementa agant adinuicem. Primo actio elementorum non est ratione suarum qualitarum contrariarum, cū tales nõ remaneant in mixto: cum contraria non sint in eodẽ: nec vna qualitas agit in aliam: ergo nõ contrariam. Puta calidum in humidum, quia aut ageret in ipsum, vt in contrarium, & hoc non, quia non sunt contraria. Aut vt in subiectum, & hoc non. Tum quia humidum nõ est subiectum calidi. Tũ quia idem non est ratio agendi actione vniuoca suo subiecto: quia subiectum esset in actu, ex eo, qd habet talem formam: & in potentia ex eo qd forma illi similis in eo causaretur. Tum, quia nullum agens corrumpit subiectum, in quod agit nisi per accidens corrumpatur aliquid, quod requirebatur ad subiectam existentiam, sed calidum nõ corrumpit aliquid, sine quo non possit esse humidum.

Respondeo. qd in mixto remanent elementa virtualiter, scilicet quantum ad qualitates suas, & sic vna qualitas agit in aliam sibi contrariam, & etiam in non contrariam. Ad probationem negatur antecedens: quia duæ qualitates contrariæ possunt esse in eodẽ subiecto adæquato: vt patet de malo. *q. 5. ar. 5. ad sextum. & 4. sen. distin. 44. quæst. 1. arti. 1. quæst. 1. ad quartum.* De veritate. quæstione octaua. articulo. 14. & hoc intelligitur, quòd remanent in esse remisso, & sic in mixto sunt qualitates contrariæ, ex quarum actione potest sequi corruptio mixti, sed ex regulatione per formam substantialem impeditur per tempus corruptio mixti.

Ad primam probationem quòd vna qualitas non agat in aliam sibi non contrariam, dicitur qd agit in eam tãquam in subiectum, non sic intelligitur qd caliditas sit subiectiue in humiditate, sed quòd idem subiectum est calidum & humidum.

Ad secundam negatur consequentia: *Ec. 2. tia:*

*Durandus
30. dif. 2.
q. 1.*

tia: quia calor non solum agit actione aniuoca, scilicet causando calorem, sed etiam æquiuocè: vt puta rarefacièdo, & ideo non est incòuenièns, si agit in proprium subiectum vt instrumentum alii cuius formæ substantialis extrinsecæ, vel etiam intrinsecæ ipsi mixto: vt patet in mixtis viuètibz, in quibus calor vt instrumentum animæ vegetatiuæ agit per totum corpus.

Ad tertiam negatur minor, quia calor consumit humiditatem proprii subiecti in quantum corripit densitatem, quam requirit humiditas, & causat in eo raritatem illi impossibilem. Ad quam raritatem sequitur exhalatio humidi in toto vel in parte extra mixtū, & ex consequenti corruptio.

Secundò. In mixto non est principium actuum suæ corruptionis: ergo nõ corripitur ex actione qualitatis elementaris: antecedens probatur: quia corripitur tantum à continente.

Respondet negatur antecedens. Quia in omni, quod corripitur, est principium actuum, tanquam quod, aut tanquam quos licet concurrat agens extrinsecum siue sit cœlum, siue locus continens, vel aliquid aliud: quod intendit vnam qualitatem mixti & remittit aliam, & qualitas illa intenta est principium actuum, quo destructionis alterius qualitatis, & ex consequenti substantiæ, vt dicit Albertus quarto meteororum, tractatu primo, ca. 4. dicens quod calor in quantum calor alterat, dissoluit, & cõgregat homogenea, & disgregat heterogenea, & calor in quantum est naturalis habet virtutem formatiuam naturæ cuius est naturalis in quantum in eo est virtus cœli & motorum cœlestium, & formæ illius naturæ quàm forma, vt patet in calore feminis, qui figurat organa, & ordinat membra. Et calor vt calor & naturalis simul digerit humidum, & commiscet sicco, vt sit proportionatum formæ mixti huius vel illius: non enim hoc facit solum vt calor, quia sic resolveret totum humidum, sed in quantum est etiam naturalis.

CONCLUSIO II. Aliqui defectus in nos per originem venientes habent rationem culpæ. 2. sent. distinct. 3. o. artic. 1. quæstio. 1. prima secundæ. quæstio. 8. 1. art. primo. de ma. quæstione quarta. articulo primo.

Contra arguit Durandus. † Id quod habet propriè rationem culpæ est directè voluntarium, sed id quod contrahimus per originem non est directè à nobis voluntarium. ergo.

Respondet. quod peccatum originale non habet & strictè rationem culpæ, quia non est voluntarium voluntate aliena, sed solum indirectè. de malo. q. 4. art. 1. 2. sent. dist. 33. q. 2. ar. 1. ad secundum. Ex quibus patet, quod peccatum originale minimum habet de voluntario. Secundò quod peccatum dicitur equiuocè de originali, & actuali. Tum, quia alia peccata consistunt in deordinatione actus vel omissionis, hoc autem in deordinatione naturæ. Tum quia alia peccata sunt voluntaria voluntate proprii suppositi, in quo sunt: hoc autè voluntate naturæ, & alieni suppositi. Tū quia alia habent rationem culpæ ex relatione ordinationis in eis repertæ ad proprium subiectum: hoc autem nõ habet rationem culpæ, nisi ex relatione ad naturam, vel ad suppositum extrinsecum, scilicet Adam.

Secundò. Id quod est propriè culpa est commissio vel omisio voluntaria. 3. de libero arbitrio. cap. 4. sed originale non est huiusmodi. ergo.

Respondet. Maior est vera de aliis peccatis, sed non de originali, cum peccatum dicatur æquiuocè de eis, & sic argumentum non sequitur.

CONCLUSIO III. Peccatum originale non potest dici propriè habitus positius per modum qualitatis aut alicuius formæ absolutæ inclinatiuus ad malos actus. prima secundæ. quæstione octuagesima secundæ. articulo primo. Huius ratio: quia peccatum originale est quædam habitudo, aut ordo ad voluntatem primi parentis cum negatione habitus positui, scilicet iustitiæ originalis: ergo non est propriè actus.

Contra arguit Grego. † primò. Originale est concupiscentia qua homo inclinatur ad actualiter concupiscendū: ergo est habitus: antecedens est Augustini in libro de nuptiis, & contra Iulianum. lib. 6. ca. 28. & primo retractationum. c. 15. & in multis aliis locis: ergo, &c.

Respondet. quod Augustinus sumit concupiscentiam non pro potentia concu

Durand. hic
q. 2. ar. 2.

Greg. hic
ar. 2.

cõcupiscibili, nec pro aliquo actu eius: nec pro aliquo habitu positiuo de genere qualitatis, sed pro quadam habitudine ad inordinatè concupiscendum. de malo. quæst. 4. artic. 2. Ex quo patet, quod concupiscentia non dicit id quod est formale in peccato originali. sed id quod est materiale: & quod talis concupiscentia non est aliud quàm pronitas inferiorum virium ad rebelandum rationi. vbi supra. ad. 8.

Et si dicatur quod August. dicit peccatum originale esse concupiscentiam, quæ est qualitas: respondetur quod Augu. accipit qualitatem pro omni eo quod denominat aliud siue sit positiuum siue sit priuatiuum. habet enim & multa alia nomina: vt patet. 2. sent. dist. 3. o. in expositione literæ.

Ex his patet quod cum originale non sit habitus dispositiuus, non oportet querere causam productiuam talis qualitatis. & si quando Aug. dicat quod est causata à diabolo, dicitur quod intendit diabolus fuisse causam infectionis carnis peccatorum parentum per modum remouentis prohibens: in quantum consuluit eis peccatum quod abstulit iustitiam originalem, prohibentem huiusmodi concupiscentiam.

CONCLUSIO IIII. In peccato originali est aliquid quasi materiale, scilicet concupiscentia habitualis: & aliquid quasi formale, scilicet priuatio iustitiæ originalis. prima secundæ. q. 8. 2. arti. 3. & 2. sentent. dist. 3. o. artic. 3. Et talis concupiscentia non dicit nisi habilitatem ab actus inordinatos virium inferiorum, & quendam respectum vel habitudinem vel forte negationem, & non aliquid positiuum absolutum, secundo sentent. vbi supra ad primum. & ad hanc concupiscentiam pertinet etiam inordinatio virtutis cogitatiuæ: & etiam intellectus. prima secundæ. q. 8. 2. arti. 3. ad. 3. Et sic inordinatio voluntatis est quasi formale in isto peccato, & inordinatio aliarum, virium, quarum est extendere in ea, quæ sunt ad finem, est quasi materiale.

Contra arguit Durand. † peccatum originale fuit voluntarium, sed non nisi ex eo, quod incurrit indignitatem habedi iustitiam originalem. ergo talis indignitas siue debitum, quo debet ea carere, est formale in hoc peccato.

Respondet. Primo dicitur quod pec-

catum originale non est solum carentia, sed priuatio iustitiæ, quam homo debebat habere in se, & Adam debebat eam transfundere in posteros.

† Secundò dicitur, quod illud peccatum fuit voluntariū ex eo, quod Adam elegit aliquid, cui erat impossibilis iustitia originalis: & ex hoc incurrit indignitatem habendi eam.

† Dicitur tertio, quod in peccato originali: primo est ratio defectus. Secundò est ratio mali, quia est ibi defectus boni debiti & apti inesse. Tertio ratio peccati: quia ille defectus deordinat à fine effectiuè, & formaliter. Quarto ratio culpæ: quia talis defectus est voluntarius eo modo quo dictum est. Quinto ratio meriti & demeriti dignitatis & indignitatis: & sic patet minorem esse falsam. carentia autem talis iustitiæ originalis est à Deo tanquàm à non influente eam: & anima humana tanquàm à ponente obstaculum vel saltim à principio naturæ, scilicet Adam: & si dicatur quod intelligimus pueros primo esse indignos habere iustitiam originalem quam quod ea careant. eego talis indignitas præcedit.

Respondetur quod duplex est indignitas: quædam est negatiua, id est non dignitas: & talis præcedit: sed non est meritum nec demeritum: quia etiam lapis hoc modo non est dignus. alia est indignitas priuatiua: & talis non præcedit in paruulo nec in natura prout est in illo, sed præcessit in principio naturæ scilicet in Adam, qui meruit ea priuari in se & in posteris suis: & illa carentia cum relatione ad causam proximam scilicet peccatum Adæ est peccatum id est prout est volita ab Adam.

Possent etiam dici quod de ratione peccati originalis sunt tria. Primum est habitualis concupiscentia. Secundum est carentia originalis iustitiæ debiti inesse. Tertium est quod ista duo causata sint ex indignitate primi parentis per motionem generationis simul cum natura transfusa.

Secundo peccatum originale non est actus transfusus ab Adam in nos, cum hoc sit impossibile. ergo est pena cum reatu: quia tantum hoc transfusum est in nos.

Respondet. Quod non solum actus voluntatis inordinatus: nec solum pena cum reatu fuerunt peccatum in Adam:

Durand.
hic.

sed etiam poena cum relatione ad actum inordinatum, ut effectus ad causam: ita quod reatus non sufficit ad constituendum peccatum originale: nec poena cum reatu nisi ex relatione eorum ad peccatum actuale. Adæ: & ideo similiter peccatum originale in paruulo est poena cum relatione ad illud peccatum. prima secundæ. q. 8. art. 4. & 2. senten. dist. 31. q. 1. articulo primo.

DISTINCT. XXXI.

F. Isidorus Meliorum.

Inca dist. 31. quaeritur. Vtrum peccatum originale sit subiectiuè in carne.

Pro questione sit prima conclusio. Caro non est subiectum peccati originalis sed anima. Hanc probat S. Tho. prima secundæ q. 8. articulo primo. Huius ratio est. Id est subiectum peccati originalis: potest esse subiectum culpæ. Sed caro non potest esse subiectum culpæ: sed anima. ergo.

CONCLUSIO. I I.

Peccatum originale prius est subiectiuè in essentia animæ quam in eius potentia. Hanc ponit S. Tho. vbi supra. art. 2. Ratio est. Anima secundum illud sui est primum subiectum peccati originalis: quod primo attingitur per originem vitiatam. Sed essentia animæ est huiusmodi ergo: secundum essentiam suam & non secundum sui potentias. ergo.

Contra hanc secundam arguit Durandus primo, iustitia originalis fuisse in voluntate principaliter vel in viribus sensitivis vel in utroque: ergo & peccatum originale: quod est eius privatio: patet consequentia. quia privatio & habitus habent fieri circa idem. antecedens probatur. Rectificatio est in reificatis. Iustitia verò originalis est reificatio voluntatis ad Deum & ad debitam subiectionem virium sensitivarum ad rationem. Et sic largè accipitur. Vel est sola subiectio virium sensitivarum ad rationem: & sic strictè accipitur. ergo.

Respondeo. Iustitia originalis semper includebat gratiam gratum facientem, quæ subiectiuè est in essentia animæ ut ponit S. Tho. de malo. q. 4. articulo secundo. ad secundum.

¶ Dico quoque quod iustitia originalis magis importabat refectionem voluntatis quam virium sensitivarum: ut prima parte. q. 9. articulo primo.

Secundo arguit contra rationem. Originale peccatum contrahitur ex vnione animæ ad corpus: ergo non oportet quod prius sit in essentia vnita: sed potius in voluntate vel potentia sensitivis, quæ vnionem sequuntur.

Respondeo. negatur consequentia. quia potentia animæ non vniantur carni sed essentia. Vnde si peccatum originale nullo modo esset in essentia, sed in potentia, non contraheretur ex vnione ad carnem. de malo quæ. 4. art. 4. Inde peccatum originale dicitur peccatum naturæ: quia inficit primum illud quod pertinet ad naturam quàm id quod pertinet ad personam: & prius naturam quàm accidentia naturæ. de malo vbi supra. Quibus tertia instantia soluitur Durandi.

Tertio arguit. quod inclinatur ad actum immediatius respicit potentiam quàm naturam. sed originale est huiusmodi. Ex hoc enim sensus & cogitatio hominis prona sunt ad malum. Gen. octavo. ergo.

Responsio. Natura inclinatur ad actum principaliter tanquam quod potentia tanquam quo. S. Tho. vbi supra ad tertium. ideo falsa est maior.

CONCLUSIO. III. Peccatum originale causatur in anima virtute feminis infecti, vel à carne infecta, de malo, vbi supra, ad sextum, septimum, nonum, decimum duodecimum. Item prima secundæ. q. 8. articulo primo. Item in secundo. sent. dist. 30. q. prima art. 2. ad tertium, quartum, & quintum. Ratio est. peccatum contractum per originem causatur in anima eius virtute, quod trahitur per originem. Sed semen vel caro infecta est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Durandus. ¶ Quæcunque sunt simul ordine naturæ, vni non est prius infecti quàm aliud. Sed anima ordine naturæ simul est vnita materię, & caro est caro: ergo caro non est prius infecta: & per consequens animam inficere non potest.

Respondeo. dico primo, quod anima simul tempore vnitur materię & caro: est caro: non tamè simul natura: quia dat prius esse substantiam quàm corporei, & esse animal quàm hominem. Vnde nihil prohibet carnem in esse carnis præcedere animam rationalem ut rationalis est: & sic prius inficit animam rationalem.

Durandus vbi supra.

nalem: ut rationalis est.

¶ Dicitur secundo, quod illa infectio non est per inductionem alicuius absoluti positiui in anima: sed per priuationem illius originalis iustitiæ: quæ debeat esse in anima, sicut imperfectio materię est causa imperfectionis formæ. Et hæc infectio debet potius dici corporalis quàm spiritualis. Cum quo stat, quod in carne etiam sit virtus spiritualis habens esse intentionale causatiua peccati originalis in anima, sicut in terra est forma artis. Subiectiuè vero talis virtus erit in semine patris non matris, neque in carne filii.

¶ Et licet aliquando S. Thom. aliter senserit oppositum: tamen tenuit in summa tanquam probabilius, scilicet quod anima contrahit originale peccatum à semine tanquam à causa efficiente instrumentali, & non carne, quam informat nisi resultatue, & per modum sequelæ.

Secundo arguit. Proprietates materię nunquàm redundant in formam non eductam de potentia materię, ut est anima rationalis nisi quo ad operationem in qua communicat cum corpore subiectiuè vel obiectiuè. ergo.

Respondeo. Proprietates materię non redundant in animam positiue: sed bene per quãdam necessariam sequelam: non solum quantum ad operationem: sed etiam quantum ad multa alia: ut S. Tho. dicit prima secundæ. q. 8. articulo 7. & primo sent. dist. 8. q. 5. art. 2.

Scotus in 2. dist. 3. q. 1. prima.

Contra eandem arguit Scotus. ¶ probando, quod caro quæ feminatur non inficitur in seminatione ex libidine, vel feruore primo. Semen nunquam fuit animatum anima patris, igitur nunquàm contraxit ab ea.

Confirmatur. Tum quia Anselmus. de conceptu virginis capitulis. 6. & 7. dicit, quod non magis est semen infectum, quàm spurum vel sanguis. Tum quia semen transmutatur secundum diuersas formas substantiales antequam fiat ex eo corpus organicum. Tum quia miraculose formatus de carne digiti tantum, contraheret peccatum originale, quod est contra Anselmum vbi supra. cap. 19.

¶ Respondeo. negatur consequentia. Quia semen dicitur infectum non positiue, quia, scilicet in eo est aliqua qualitas positiua causata ab anima feminatis sed priuatiue, quia, scilicet in eo est

virtus generatiua productiua naturæ humanæ cum defectu originalis iustitiæ. Est autem illa priuatio virtus in semine existens qualitas intentionalis, non habens esse ratum, fixum & teale.

Dico pariter, quod non plus valet ista consequentia quàm ista: Semen nunquàm fuit animatum, ergo nunquàm habuit, vel accepit ab anima feminantis virtutem traducendi materiam humanam. quia sufficit, quod causa instrumentalis contineat in quadam virtute intentionali similitudinem formæ, non autem actu.

Ad confirmationem dicitur, quod semen non esse magis infectum, intelligit Anselmus infectione peccati actualis, non autem originalis. Cum in eo sit peccatum originale in virtute sicut in causa instrumentali, quomodo intelligo. S. Tho. de malo. q. 4. ar. 3.

Ad confirmationem primam dicitur, quod procedit ex falsa imaginatione Scoti, scilicet, quod infectio peccati originalis sit in semine, de quo formatur proles corpus: quod formatur ex semine materno, sed dicimus, quod est in semine paterno: quod non transmutatur per diuersas formas substantiales ad hoc, quod formetur corpus proles. Posset tamen dici, quod talis est in semine paterno sicut in causa instrumentali: in materno vero sicut in potetia passiuua, vel causa materiali. Et in tali materia non in ordine ad quæcunque formam indifferenter: sed in ordine ad animam rationalem tantum.

Ad confirmationem secundam dicitur, quod formatus de carne digiti non contraheret originale: quia defectus reperi in tali homine non haberet rationem culpæ. Talis enim non acciperet naturam ab Adam effectiue: & ita nec illos defectus. De hoc S. Tho. prima secundæ. q. 8. art. 4. & in præsentia di. & de malo. q. 4. ar. 7.

Sciendum, quod si quis purgatus ab originali moreretur, & resurgeret ut Lazarus, fomes in eo reperi non haberet rationem originalis: quia quantum ad id quod absolute dicitur fomes ex principiis naturæ consequitur: sed quantum ad id quod dicitur priuatiue pertinet ad culpam originalem, causatur instrumentali ter à semine patris: ut S. Tho. in præsentia distin.

Arguit ¶ quoque idem probando, quod caro pueri non maculet animam in

Scotus vbi supra.

stati infuſionis. Primò enim ſecundum vnum difficile, ad ſaluandum, ſcilicet, in cauſis totalibus æquiuocis eſſet circuloſo. Nam anima inſecit carnem, & caro animam.

Secundò ſequitur, quod intellectus ſit immaterialior quàm voluntas, quæ ſecundum te immediatè tranſmutatur à corpore. Intellectus enim non poteſt moueri à phantaſmate corporeo, niſi mediante intellectu agente.

Tertiò ſequitur, quod originale prius eſſet in eſſentia: quod eſt falſum, quia in eſſentia, vt ſit non eſt natum eſſe peccatum.

Reſpondeo. negatur ſequeſ. Ad probationem primam dicitur, quod caro non maculat animam effectiue aliquod imprimendo, ſed defectiue: ſicut ſubiectum in diſpoſitum dicitur maculare formam: quia non recipitur ſecundum ſuam puritatè & virtutem, & quod vtraque non eſt cauſa totaliter, nec eodem modo cauſans. Nam anima Adæ fuit cauſa principalis infectionis carnis. Caro vero non eſt cauſa principalis ſed inſtrumentalis mota ab Adâ. Item anima Adæ in propria carnis infectione fuit cauſa totalis: in reliquoſi carne partialis. Quare circuloſo ibi non eſt, quàm inauiter pertinuit arguens.

Ad probationem ſecundæ ſequeſ dicitur, quod potentia purè corporalis poteſt immutare tam voluntatè, quàm eſſentiam animæ defectiue, & partialiter & inſtrumentaliter: quo modo phantaſma immutat poſſibilem intellectum.

Ad probationem tertie dicitur, quod in eſſentia animæ non poteſt eſſe culpa actualis, ſed culpa originalis, dicens priuationè perfectionis perſicentis eſſentiam & potentias animæ. itè poteſt eſſe in potentiis.

Arguit ad idè ſecundò, quia non videtur quare prius homo potuit actu ſuæ voluntatis inſicere carnè ſuâ: quinetiã ſecundus, & tertius poſt eum poſſint.

Reſpondeo. Caro Adæ habebat aliquam virtutem ſupernaturalem quæ poterat tolli per peccatū. Talè autè virtutem carnes ceterorū nunquam habuerunt. de hoc S. Th. in præſenti, diſt. q. 1. ar. 1. & di. 3. q. 1. ar. 1. ad 3.

¶ Eſt ergo ſecundum ſententiã b. Th. in ſemine paterno virtus quædam intentionalis traductiua defectuū in car-

ne, & in anima proliſ. In carne quidem cum ratione pœnã: in anima vero cum ratione culpæ, & pœnæ, & reatus pœnæ æternæ. Et hoc totū procedit ab Adâ ſicut à cauſa efficiente principali remouente prohibens: à ſemine vero ſicut à cauſa inſtrumentali.

Aduerte, quod quicquid tenſerit S. Th. in 2. mens eius vltima fuit, quod cum dicit caro inſi. it animam, intelligitur nõ de carne, cui proprie vnitur anima: ſed de carne patris, vel de ſemine carnali. prima ſecundæ. q. 8. ar. 4. ad ſecundum. Et hæc de quaſtione ſufficiat.

DISTINCTIO XXXII.

¶ Circa 3. diſt. queritur. Vtrum omnes animæ humanæ ab origine ſint æquales.

¶ PRO quaſtione ponitur talis concluſio. In animabus rationalibus ſunt diuerſi gradus eiſdem tamen ſpeciei. Hanc ponit S. Th. hic q. 2. ar. 3. Itè primo ſen. diſt. 8. q. 5. ar. 2. ad ſextū. Item prima parte. q. 8. ar. 8. Ratio eſt, formæ naturaliter proportionatæ ſuis ſuſceptiuis ſecundū inæqualitatem ſuſceptiuorū, habent inæqualitatè inter ſe. Sed animæ humanæ ſunt huius modi formæ receptæ in ſuſceptiuis inæqualibus, & inæqualiter diſpoſitis: ergo, &c.

Contra concluſionem arguit Durandus. Inæqualitas animarum aut intelligitur ſecundum gratuitas perfectiones: & ſic verum eſt animas eſſe inæquales: ſicut pater de anima Chriſti, Adæ, & Eue. Aut intelligitur ſecundū perfectiones naturales. Et hæc ſunt duplices: eſſentiales, vel eſſentiam conſequentes, quæ ſunt etiam duplices. Communes, ſcilicet toti compoſito, ſicut ſunt potentiæ vegetatiue, vel ſenſitiue. & ad hunc ſenſum etiam conceditur inæqualitas animarum. Vel propriæ ipſi animæ vt ſunt intellectus & voluntas. Et hoc eſſe nequit inæqualitate eſſentiarum. Quod vero inæqualitas eſſentiarum in formis eſſe nequeat arguit ſic. In quibuſcuq; formis eiſdem ſpeciei eſt dare perfectius, & imperfectius, eſt dare magis, & minus proprie dicta. 7. phyſic. ¶ Sed in animabus eſt dare perfectius, & imperfectius ſecundum eſſentiam: ergo magis & minus: ergo vnus homo erit magis homo quàm alius. quod eſt contra Philoſophum in prædicamentis.

Reſpondeo. dico. primo: neceſſis. his

F. Iſidor. Mediol.

Durand.

Tex. com. 29.

Cap. de ſecunda.

quæ

Duas formas eiusdem ſpeciei eſſe inæquales potè tripliciter intellegi.

quæ in argumento conceduntur, quòd duas formas eiſdem ſpeciei eſſe inæquales quo ad ſuas eſſentias, potè intelligi tripliciter. Primo modo, quia vna habet plures partes diuerſarum rationū, eius eſſentiam conſtituentes, quàm ha beat alia, vt pura aliud genus, vel aliam differentiam. Secundum modo, quia vna illarum conſtituta eſt ex pluribus partibus eiſdem rationis quàm alia, quo modo Scoti & Okanitz, ponit intentionem & remiſſionem in accidentibus formis. Vterque horum ſenſuum falſus eſt. Tertio modo, quia vna dat perfectius eſſe ſubſtantiale quàm alia, & magis actuat ſubiectū, & magis ab eo participatur, quæ participatio eſt ipſum eſſe quoddam, & conſequenter dicitur inæqualis ſecundum eſſentiam, id eſt, ſecundum aliquid adherens eſſentiae & quæ eſt actus eſſentiae. Et hunc credo eſſe intellectum beati Thomæ in hac materia.

¶ Dico ſecundò ad formam argumèti negando maiorem, quia ad magis & minus aliquid amplius exigitur quàm perfectius, & imperfectius, ſc. talis forma poſſit ſubiectū ſuum perſicere plus & minus & eidè dare diuerſa eſſe ſucceſſiue, quorum vnū ſit alio perfectius, quod tamen contingit in forma accidentali. de hoc S. Th. 1. 2. quaſtio. 5. 2. articulo primo.

Suſcipere magis & minus poteſt accipi dupliciter.

¶ Dico tertio, quod ſuſcipere magis & minus, poteſt accipi dupliciter proprie, ad quod requiruntur tria. primum quod forma talis inhzreat ſuo ſubiecto diuiſibiliter: ſecundum quòd poſſit illi dare diuerſa eſſe. tertium quod ſubiectum participans eam habeat aliandè ſpecie quàm per eam. ſecundò poteſt accipi largè perfectius, & imperfectius participari formam in ſubiecto. Et ad huc ſenſum potè concedi, quod forma ſubſtantialis eadem in ſpecie ſuſcipit magis & minus, non autem eadè in numero, quod etiã à Scoto conceditur octauo met. q. 1.

¶ Neque ſequitur, quod vnus homo magis diceretur homo quàm alius, quia talia nomina important naturam ſpecificam in eſſe. quidditatiuo & ſpecifico, & quantum ad tale eſſe, forma non ſuſcipit magis & minus. Poſſent tamen ſingi aliqua nomina in genere ſubſtantie, quæ prædicarentur cum magis & minus, quia ſignificarent participationem formæ à ſubiecto, & non formam in ſe,

vt forte talia nomina animatus, humanatus, & ſimilia.

Ad idem arguit. Diſpoſitiones materiæ non redundant in formam nõ educam de potentia materiæ. ergo, &c.

Reſpondeo. Negatur antecedens: quia redundant in omnem formam vnibilem, & materiæ proportionatam.

Henricus.

Contra eandem arguit Henricus. y. quoli. q. 5. forma purè ſpiritualis non vnibilis materiæ, vt eſſentia angeli in eadem ſpecie, non ſuſcipit magis & minus. ergo nec forma purè ſpiritualis materiæ vnibilis. Antecedens eſt Philoſophi octauo meta. ¶ dicens de eiſdem ſubſtantiis, quemadmodum in numero non erit magis & minus: nec in ſubſtantia quæ eſt quali forma, niſi ſit ſubſtantia, quæ ſit cum materia. conſequentia probatur. Totum enim eſſe ſpeciei in quolibet ſuppoſito animæ conſiſtit, & quælibet anima non aliud quàm ipſa ſpecies eſſe videtur.

Tex. 10.

Reſpondeo. Dicitur primò quod auctoritas Philoſophi falſe & variè exponitur. Nam loquitur ibi generaliter de omni ad huc ſenſum, quod nulla forma quantum ad id, quod eſt de ratione formæ, aut quantum ad eſſe quidditatiuum, recipit magis aut minus, ſed tamen forma ſubſtantialis poteſt ſuſcipere magis & minus, quantum ad eſſe, quod dat ſubiecto. prima ſecundæ vbi ſupra, & octauo meta.

¶ Dicitur ſecundò, quod conſequentia eſt falſa, & quod animæ habent naturalè habitudinem ad corpora penes quæ diſtinguntur: ideo aliud eſt anima humana, aliud ſpecies humana.

Bernardus de gånaco in impugnatione tertij quolib. Godofredi. q. 5.

Contra eandem arguit Bernardus de gånaco, probando quod non ſit vna anima nobilior alia in ſubſtantialibus, neque quantum ad pertinentiam ad ſpeciem, neque quantum ad pertinentiam ad indiuiduum, & quòd pariter anima Chriſti, quantum ad illa, non ſit nobilior ceteris.

Ad quæ reſpondetur, quod malè accipit exceſſum vnus animæ ſuper aliam, nõ enim eſt propter alicetate partium alterius aut eiſdem rationis: ſed tantum propter exceſſum eſſe vnus ad exceſſum eſſe alterius. Et hoc intendit S. Thom. in præſenti diſtinctione, articulo vltimo, ad primum. quomodo anima quoque Chriſti excedit alias, & hæc de quaſtione dicta ſufficiant.

DISTINCT. XXXIII.

F. Isidor. Mediola.

IRCA diffin. 33. quæritur. Vtrū peccato originali debeat pœna sensibilis.

PRO hac quæstione sit hæc prima conclusio. Privatio diuinæ visionis est propria & sola pœna peccati originalis, loquendo de pœnis formaliter inexistentibus, aut inherētibz personæ. Quod dico propter carceralē paruulorum inclusionem, quæ licet sit pœna, est tamen extrinseca non autem intrinseca, nec intrinsecā causans. Hanc ponit S. Th. hic. q. 2. art. 1. item de malo. q. 5. ar. 2.

Ratio est. Peccato naturali & nō personali debetur pœna nature non personæ. Sed peccatum originale est peccatum naturale non personale, privatio vero diuinæ visionis est pœna personalis. igitur peccato originali debetur prima pœna, non autem secunda.

Grego. in 2. dist. 30.

Contra hanc conclusionem arguit Gregorius de Arimino, probans quod Augustinus senserit oppositum. primò in lib. de si. ad Petrum. cap. 27. dicens paruulos sine baptismo decedentes, ignis æterni supplicio esse puniendos, constat autem quod pœna ignis æterni est pœna sensus, de qua præsens currit quæstio.

An pueros decedentes cum originali puniatur pœna ignis.

Si dicatur: vt ait S. Th. de malo. quæstione quinta, articulo secundo, ad primum, quod non peccati tormenti & supplicij & gehēne, & cruciatus, vel si quid simile in dictis sanctorum inueniatur est largè accipiendum pro pœna, vt ponatur species pro genere, ideo autem sancti tali modo loquedi vsi sunt vt deestabilem redderet error Pelagianorum, qui asserbant in paruulis nullum esse peccatum, nec eis aliquā pœnam deberi.

Contra. Primò sequitur, quod Augustinus eximius extirpator errorum dixisset falsum, & non consonum fidei, esse firmiter credendum, ad errorem extirpandum, quod est inconueniens.

Secundò, quia in illo libro contra nullum errorem procedit, sed tantum ponit & canones fidei.

Confirmatur. Tum quia huius regu de oppositum nullibi inuenitur ab ecclesia determinatum, nec in sacra scriptura prædicatum, ergo proprie & non

largè vel excessiue loquutus est. Tum quia non est verisimile, qd fidei regulas sub metaphoris tradidisset, & maxime vnā solam. Tum quia simul, & semel exprimit pœnam talium puerorum, & demonum, & adultorum, & sic pariter alius dicere posset, quod ex illis verbis non posset haberi, quod diabolus, aut alij non patiantur pœnam sensus.

Respondeo. Negatur sequela Quia dictum B. Augustini sanè intellectum verum est.

Ad secundum dicitur, qd omnia dicta à B. Augu. in illo libro fuere ad excludendum errores potissimè quæ circa sua tempora pullularunt: cuiusmodi erat error Pelagianorum.

Ad primam confirmationem dicitur, qd licet nec ab ecclesia nec à sacra scriptura habeatur expressè oppositum illius: tamen ex dictis sacre scripture, & doctorum ecclesie apparet, qd dicta scilicet Augustini & aliorum sanctorum in hac materia, sunt intelligendi modo, quo dictum est. Tum quia Christus vbicunque loquitur de pœna sensus reprobis inferenda, semper præmittit aliquid pertinens ad eorum culpas actuales, vt patet Matth. 25. Idem Paulus secūdæ ad Cor. quinto. Ipse quoqde Augustinus in plerisque locis testatur Deum illis solis redditurum damnationem æternam, qui spontanea delicta incurrerunt. vnde & recitatur in decretis. 23. quæstio. quarta. cap. Nabuchodonosor.

Ad secundam confirmationem dicitur, qd non est mirum si B. Augustin. in regulis fidei aliquas locutiones metaphoricæ interferat, cum Christus in doctrinæ fidei parabòlicè loqueretur, nec solum in vna regula: imò in alijs eiusdem libris. simili modo loquedi, vtitur vt patet aduertenti.

Ad tertiam confirmationem dicitur qd Augustinus non semper loquitur simul de adultis, & paruulis. Ait em ibidem, omnis homo qui in hoc sæculo vsque ad finem iniquitatum delectatione & cordis obduratiōe permanserit, sicut hic cum noxia criminum delectatio tenet, sic eum sine fine noxia pœna tenēbit, ecce qd dicit noxia pœna, id est sensibilis.

Secundò principaliter ostēdit B. Augustinum fuisse præfatæ sententiæ in Hypo

Hypognosticon rēspōsiōne quinta contra Pelagium. Tum quia ibidem dicit qd alienus à fide supplicia experietur æterna: experientia autem supplicij, sine cruciatu & pœna sensus non intelliguntur. Tum quia secundum eum quilibet est in regno cœlorum vel gehēniæ, per quam mors secūda cruciatu durabilis semper & vbi fletus & stridor dentium intelligitur, vbi concludit esse infantes baptizandos.

Respondeo. Dico primò ex dictis Augustini contra Pelagium cōcludi, qd receptaculum talium paruulorū erit vadi pars inferni tenebrosa & igni infernali vicina, quāti vocat ignem æternū supplicium: cruciatu eum adiunctione pœnæ damni.

Secundò dicitur, qd si Augustinus ex intentione proponēbat loqui de pœna sensibili, tunc oportet dicere, qd loquitur de paruulis nō baptizatis, & ita paruuli, vt iam vsū habuerint rationis, & credere se vellēt potuerint, vt patet ex illis verbis, cum dicit, infans in regno patris erit similis Christo, iniqui in igne æternō parati diabolo, & angelis eius.

Tertiò. Ostendit idem in sermone de baptismo paruulorū inuēdisse B. Augustinum, quia dicit qd in iudicio Christi omnes erunt ad dexteram vel sinistram: nec erit locus medijs: ergo paruuli habent in ignem æternum.

Respondeo. Augustinus per illa verba intelligit generaliter omnem pœnā suæ damni suæ sensus, vel loquitur de paruulis habentibus vsū liberi arbitrij. Alij enim paruuli non erunt proprie in sinistra, quia eis nullo modo pot sunt adaptari vituperationes, quæ Christus dicitur esse secundum euāgelij illis. Tum quia esse in sinistra secundū glossas allegatas à S. Th. Matth. 25. est habere mala opera. Tum quia ea quæ ibi dicitur, vt probat S. Th. secundum B. Gregorium intelliguntur de fidelibus damnandis, non de infidelibus.

Confirmatur prædicta. Tum quia B. Augustinus, ex intentione contra Pelagianos videtur probasse huiusmodi infantes pœnam ignis & cruciatu pati, & non tantum pœnam damni. Tum quia nec secundū Aug. nec secundum alium eundem referentem legi, qd paratur letam pœnam damni. Tum quia in pleris

piò quarti ca. Enchiridion vult B. Aug. qd omnes non liberati à massa peccati per Christum, resurgent cum carne, vt in illa patiantur.

Respondeo. Illud dictum intelligitur de paruulis habentibus vsū rationis, vel dicendum qd erunt in igne, quantum ad circūdationem & inclusionem paruulorum à tali igne vel viciniam ad talem ignē, possunt autem dici pati pœnam: primò quia carebunt diuina visione. secundò quia in vilissimo loco detur dentur. tertio quia erunt vicini vilissimæ societatis, & frigidum aliud ad prædicta dici potest.

Ad secundam confirmationem dicitur qd ex verbis Augustini & aliorum sanctorum habetur, qd sola voluntas ardet in inferno: vnde cum in talibus pueris non fuerit voluntas illo modo, quo sonant in malum, consequens est qd pœnam ignis sensibilē non experientur. Itē posito qd patiantur, sequitur magnū incoeniens, & in se absurdissimum, qd peccans actualiter in centuplo mitius patietur in inferno, quā paruulus, quod etiam est contra Augu.

Ad tertiam dicitur, qd patientur pœnam damni cū diabolo, non aut pœnā sensibilem. Non debet etiam extēdi illa auctoritas ad eos, quos fuerūt de perditionis massa tantum ratione peccati originalis, sed ratione originalis & moralis simul.

Quartò arguit B. Gregorium fuisse huius opinionis. 9. moralium. Multipli cauit vulnera mea sine causa: dicens, qd tales ad tormenta perueniunt, quæ & percipiunt.

Confirmatur ratio, quia paruulis multo melius esset post hanc vitam, & finalem damnationem, quā in hac vitam quæ pœnas patiuntur & diuina carerent visione.

Respondeo. Nomen tormētū est largè accipiendum pro pœna: vt ponatur species pro genere.

Ad rationem respondet B. Th. hic. q. 2. artic. 1. ad tertium item de malo. q. 5. art. 4. ad quintum. Pœna taxata ibi grauitus puniuntur pœna concomitanti hic pœna: autem taxata directè peccato originali hic, est subtractio gratiarum grauitatis vel originalis iustitiæ, & illius diuinæ, & supernaturalis auxilij, in futuro vero pœna eius ostē

priuatio diuinæ visionis, & carceralis inclusio.

¶ Et cum ait. B. Grego. q. talibus paruulis flagella post mortem multiplicantur, hoc ideo est, quia priuatio diuinæ visionis in morte est eis poena, quæ nõ erat in vita. Item post mortem carceraliter includuntur: & omni spe remedij priuantur.

Quintò arguit. Opinio S. Th. nõ habet pro se rationem cogentem, nec auctoritatem. ergo, &c.

Respondeo. Negatur antecedens: & ratio quidem adducta nunc fuit supra ad secundam cõfirmationem, sunt etiã multæ aliæ, vt patet. legenti doctores. Habet etiam pro se auctoritatẽ Christi & Euangelistarum, & Apostolorum, & sanctorum doctorum, & aliorum approbatorum, qui benè intellexerunt verba Aug. Fauet his capitulum, maiores, extra de baptismo, & eius effectu, vbi scribitur q. poena originalis peccati est peccati diuinæ visionis, actualis verd peccati gehennæ perpetuus cruciatus. Et quamuis glossa ibidem dicat q. paruuli, qui sine baptismo decedunt in tenebris manent, tamen non est multum curandum, quia ille glossator multa falsa dicit, & in illo passu contradicit textui, nisi fortè glossa eius exponatur sic, dicta Augustini, ex quibus extrahitur.

CONCLUSIO II. Decedentes cum solo peccato originali non patiuntur villam afflictionem doloris interioris. Hanc ponit S. Tho. de malo. q. 5. ar. 3. item. in 2. dist. 3. q. 2. ar. 2. Ratio est. nullus in rationis rectitudine constitutus affigitur, nec tristatur: quia caret eo, ad quod nunquam fuit proportionatus: sed tales pueri videntur recta ratione: & dato q. cogitent & sciãt se esse priuatos vel exclusos à Dei visione, sciunt se nunquam ad illam fuisse proportionatos: igitur de hoc non tristantur.

Durādus. Contra hanc rationem arguit Durādus: Pueri non baptizati, licet in se habuerint aptitudinem aut proportionem ad consequentiam gloriæ, tamen habuerunt eam in sua radice. In primo parente, sicut filius militis habuit aptitudinem ad imperium: qui culpa sui patris eo est priuatus, igitur pariter dole-

Respondeo. Ratio hæc fundatur super hoc principio. Homo sanè mentis, & vtens sola ratione recta, dolere potest de hoc, q. priuatur bono ad quod habuit aptitudinem in sua radice. Hoc vero principiũ falsum est in tribus casibus. Primus est quando cõstat taliter priuato, suam priuationem esse iustam. Secundus quando constat ei, q. sua voluntate priuatio nõ est inducta: nec potuit impediti ab eo. Tertius est, quado constat taliter priuato sola recta ratione vtenti suum displicere, fore penitus inutile, inhonestum, indelectabile, suũ vero non displicere vel approbare, aut saltem patienter tale damnum pati, esse honestum, vtile, aut delectabile. Hæc autem concurrunt in talibus paruulis post hanc vitam. Ista autem solutio fundatur in dictis S. Tho. 2. sen. dist. 3. q. 2. artic. 2.

Arguit pariter idem contra se & cõtra probationem quandam S. Th. Omnes videntur generale iudicium esse iustum. ergo pueri tunc cognoscent bonos præmiari visionẽ diuinã propter sua merita, se autẽ priuari propter demeritum primi parentis, quare ergo tunc non dolebunt.

Respondeo. Dico primò, secundum eundem Durādum respondentem pro se & pro nobis, q. tales paruuli nõ pertinebunt proprie ad illud iudicium generale: quia illud iudicium erit de peccatis commissis, & q. non oportet vt cognoscant se priuatos gratia: ac visione diuinã propter peccatum Adæ, quia ista cognitio est fidei. In pueris vero illis ponitur esse sola cognitio naturalis, & dato, quod si illud cognoscerent, scilicet aliquos aliquid supernaturale meruisse per gratiam, nõ tamen dolebunt, quia in eis non erit aliqua obliqua voluntas:

¶ Dico secundò, quod prædicta responsio deficit in duobus dictis. Primum est quod tales paruuli non pertineant ad iudicium proprie, quia non consonat dictis S. Tho. in quarto, distinctione quadragesimaseptima, questione prima, articulo tertio. questione prima. Item in quarta, distinctione quadragesimatertia, questione prima, articulo 1. questione secunda. Secundum est q. non cognoscent se priuatos gratia Dei propter peccatum Adæ. Nã ex eis

locis

locis patet, quod videbunt paruuli & cognoscent demerita Adæ & Euz, & causam suæ damnationis ex Adæ peccato. probatio igitur. S. Tho. ex. 2. sent. securior est & dictis sãctorũ cõformior quàm ab ea que ab eo ponitur de malo: & hæc de questione dicta sufficiant.

DISTINCT. XXXIII.

Iteca. 34. dist. Queruntur duo. Primò vtum ratio boni sit absoluta. Secundò vtũ malũ sit aliqua natura. Quartum primo vtũ ratio boni sit absoluta

CONCLUSIO. I. responsiua est hæc. Bonum in sua ratione formali includit formaliter respectum. Hæc sic probat de ver. q. 21. art. primo. Id quod includit rationem entis nec est enti synonymum, & differt ab ente ratione: nec addit enti aliquid ab eo diuisum: nec differentiam contrahentem: nec solam negationem: addit respectum supra rationem entis: sed bonum est huiusmodi. ergo, maiorem & minorem probat longo processu.

Contra arguunt Scotistæ. primò. Bonum non dicit relationem in Deo: ergo nec in creatura. consequentia patet. antecedens probatur. bonum in Deo non dicit relationem realem ad intra: quia nulla talis relatio conuenit omnibus personis: nec realem ad extra: quia Deus esset bonus ex habitudine ad creaturas: nec dicit relationem rationis: quia tunc bonum esset ens rationis, ergo. Nullam relationem dicit. antecedens pro omni sua parte est probatum: & consequentia patet à sufficienti diuisione. Secundo probatur antecedens per August. qui dicit quod Deus dicitur bonus ad se.

Respondeo & dico duo. Primo quod aliquid nullũ potest dicere respectum dupliciter. Vno modo in principali: & hoc modo bonum nõ dicit respectum: sed purum absolutum reale scilicet in recto. Alio modo aliquid respectum continuatiuè scilicet in obliquo: & sic bonum dicit respectũ: qui tamen respectus nõ est quasi pars bonitatis rei: hic autem respectus est habitudo perfectiui secundum q. aliquid natum est proficere, secundum esse, quod habet in rebus. Entitas enim non est bonitas, nisi vt est perfectio alicuius. de veri. q. 21. artic. 6. perfectio autem rei est finis eius, cuius est perfectio: & ideo respec-

tus, quem importat bonum, est habitudo causæ finalis. Et quia causa finalis vltima habet hanc habitudinem ex seipsa: & non ab alio fine. ideo dicitur, quod Deus qui est vltimus finis, est bonus per se, id est per essentiam: quia vero secundum fines participant habitudinem causæ finalis in ordine ad vltimum finem: ideo creatura non dicitur bona per essentiam: quia posita essentia creaturæ, non dicitur res bona nisi in ordine ad Deum. de veri. q. 21. art. 1. ad 1.

¶ Dico secundò ad argumentum, q. respectus, quem connotat bonum siue in Deo siue in creatura, est respectus rationis. & ad improbationem huius negatur consequentia. quia bonum non solum dicit illi respectum bonum absolutum scilicet entitatem rei: quæ tamen non possunt concipi sub ratione boni nisi præconciatur talis respectus. Nunquam enim intelligitur Deus vt bonus: nisi intelligatur habitudo eius ad creaturam est ratione boni & perfectiui.

¶ Ad secundam probationem antecedentis dico quod mens Augustini est quod bonum non dicit relationem in deo ad intra: sicut paternitas & filiatio, siue quod non est relatiuum secundum esse: quod scilicet dicat puros respectus est tale relatiuum potest dicere perfectionem.

Secundò arguitur. Id quod conuertitur cum ente essentialiter non dicit formaliter respectum: quia non omne ens est relatio: sed bonum conuertitur cum ente essentialiter. ergo, &c.

Respondeo. Aliquid conuerti essentialiter cum alio potest esse dupliciter. Vno modo quia nullam realitatem includit intrinsicè, q. nõ includat aliud & sic negatur maior. & conceditur minor. Alio modo quia non solum aliquam entitatem, quàm non includat aliud: sed nec aliquid ens rationis in recto vel in obliquo: & sic conceditur maior. & negatur minor. & illa conuersio secundo modo dicta potest etiã dici denominatiua, ratione illius respectus quem includit præter rationem illius, cum quo conuertitur.

Tertiò. Nullus respectus huiusmodi mouet: sed bonũ mouet appetitũ. ergo.

Respondeo. Primò conceditur conclusio scilicet quod bonum non est respectus: includit tamen respectum.

¶ Secundo dicitur, absolutum respectu mouet. Nunquam enim quiditas mouet intellectum, ad actum componentem, nisi accepta in habitu ad alterum: quia actus componens fertur in unum propter conuenientiam eius ad alterum: licet sine respectu mouere possit ad actum simplicem, & sic intellectus practicus mouetur à bono, in quantum aliquid apprehenditur, ut conueniens alicui.

Guido de monte carmelo.

Contra quoddam dictum in responsione ad primum scilicet quod bonum habet rationem finis: arguit Guido de monte carmelo in quolibetis. Primo nullum posterius est de ratione prioris: sed finis est posterior bono. ergo. maior nota. minor probatur. finis non ita immediatè consequitur ens sicut bonum. ergo posterior est bono.

Respondeo. Negatur minor. ad probationem negatur antecedens: quia omne ens est appetibile: & consequenter finis motus appetitus: ut elicitur prima parte q. 5. art. 6.

Secundò. Nullum inferius est de ratione superioris. sed finis est inferior bono. ergo: maior nota. minor probatur. bonum est superius sine. ergo finis est inferior bono. consequentia patet. antecedens probatur. id quod predicatur de duobus, ex quo æquo est superius quolibet eorum, sed bonum predicatur de fine, & de his quæ sunt ad finem, ex æquo. ergo.

Respondeo. Negatur minor. ad probationem negatur antecedens. ad probationem negatur minor. Quia bonum principaliter terminat motum appetitus: in his vero quæ sunt ad finem, dicitur secundum quid.

CONCLUSIO II. Appetibilitas siue respectus ad appetituum includitur in formali ratione boni. Hic sic probat. S. D. prima parte q. 5. articulo primò. & de veri. q. 1. art. 1. Id quod ponitur in definitione alicuius est de ratione eius: sed appetibilitas ponitur in definitione boni: nam bonum est quod omnia appetunt. ergo.

Contra arguit Guido ubi supra. Quicquid includitur in formali ratione alicuius, conuenit ei in primo modo dicendi per se: sed appetibilitas non sic conuenit bono: ergo maior nota. minor probatur. Appetibilitas conuenit bono per se in secundo modo: ergo non in

primo. consequentia patet: antecedens probatur. Omnis ratio denominans obiectum in comparatione ad potentiam conuenit obiecto in secundo modo perfectitatis: sed appetibilitas est huiusmodi. ergo maior patet. minor est. Philosophi. 2. de anima. text. con. 67. dicentis quod visitabilitas conuenit colori per se in secundo modo, quia denominat colorem à visu.

Respondeo. Quod obiectum potentia potest tripliciter nominari. Vno modo nomine significante quid rei obiecti: sicut color nominat quid sit obiectum visus: & hoc modo obiectum voluntatis significatur, per hoc nomen perfectum. Secundo nominatur nomine significante ipsum in ordine ad potentiam, quo modo diceretur quod visibile est obiectum visus: & sic obiectum voluntatis significatur hoc nomine appetibile. Tertio nominatur nomine significante utrunque: sicut si dicatur, quod color visibilis est obiectum visus: & hoc modo obiectum voluntatis significatur per hoc nomen bonum, quod dicit absolute cum respectu.

¶ Ad argumentum, negatur maior de eo, quod includitur tantum, non tantum: & hoc modo includitur appetibilitas in ratione boni. Negatur etiam minor. ad probationem negatur de obiecto signato secundum tertium modum supradictum. nam licet visibilitas conueniat per se secundo modo coloris: conuenit tamen per se primo modo huic, quod dico color visibilis.

CONCLUSIO III. Bonum & ens adiuicem conuertuntur. Hanc sic probat. S. D. 1. par. q. 5. art. 3. & de veri. q. 2. art. 2. Illa conuertuntur, quorum utrunque de altero predicantur: sed bonum & ens sunt huiusmodi. ergo &c. maior nota. minor probatur. Omne appetibile est bonum: sed omne ens est appetibile: ergo. Quod autem omne bonum sit ens, sic probat. Illud est ens, in cuius ratione includitur ratio entis: sed in ratione includitur ratio entis: ergo.

Contra arguit Durand. ¶ Ea non conuertuntur, quæ differunt reali ratione: sed ens & bonum differunt reali ratione: ergo maior nota. minor probatur. bonum differt ab ente ratione: & ratio boni est realis: ergo differt ab ente reali ratione.

Respondeo. Rursum posset negari maior.

Durand. dist. 33. q. 1. art. 2.

ior. Nam homo & risibile conuertuntur, aliud tamen est significatum hominis: aliud risibilis. sed quia ens & bonum non solum conuertuntur, quo ad supposita: sed etiam essentialiter.

Dico secundò, quod ratio accipitur septem modis. Primò pro specie intelligibili. Secundò pro actu intelligendi. Tertio pro conceptu formato per intellectum. Quarto pro voce exprimente tale conceptum. Quintò pro re ad extra mouente intellectum ad intellectionem. Sextò pro re ad extra terminante intellectionem. Septimò pro re ipsa non absolute: sed ut est relucens in conceptu.

Dico tertio, quod ratio accepta quatuor primis, & septimo modo non est realis. Intelligo sic istud dictum, quod aliquid dicitur ens rationis. Vno modo proprie. & sic ens rationis dicit id quod in nullo predicamento est: & talia entia rationis consequuntur modum intelligendi sicut intentio generis & speciei: hoc modo species intelligibilis, & actus intelligendi non sunt entia rationis cum dicant rem predicamenti qualitatis, nec consequantur modum intelligendi, immo sunt principia, vel ipse actus. Secundò dicitur ens rationis largo modo quicquid non habet esse præter operationem intellectus: & hoc modo dicitur ista esse entia rationis.

¶ Dico quarto, quod accipiendo rationem quinto, & sexto modo, aliqua est ratio merè realis, scilicet ratio eorum quorum nominibus significatur merè ens reale aliqua est pure ens rationis, scilicet ratio eorum quæ sunt entia rationis, ut ratio generis, speciei antecedentis consequentis, & huiusmodi, aliqua est partim realis, & partim rationis cuiusmodi est ratio boni. Importat enim ens reale cum respectu rationis quantum ad absolutum non differt à ratione entis, sed quantum ad secundum quem addit supra rationem entis.

¶ Ad argu. negatur minor. Ad probationem dico ad antecedens. si intelligitur prima pars antecedentis, quod bonum differt ab ente totali sua ratione: negatur ipsum antecedens. si intelligitur, quod differt à ratione, eo quod addit aliquid ad rationem entis, scilicet respectum rationis. negatur consequentia: quia ex ea parte quæ differt à ratione entis, non dicitur aliqua realis: sed purum ens rationis.

Secundò arguit sic. Impossibile est,

quod duo predicentur de eisdem in quid & adæquate, nisi sint synonyma: sed si ens, & bonum conuertuntur, duo predicabuntur de eisdem in quid & adæquate, licet non sint synonyma, scilicet ipsum ens & bonum: ergo.

Respondeo. Primò negatur maior, quando talia differunt ratione partim reali, & partim non reali. Secundò dico, quod minor posset negari.

Vnde sciendum, quod predicatio quidditatiua accipitur dupliciter. Vno modo pro omni ea, in qua predicatum dicit totam essentiam subiecti, & bonum predicatur quidditatiue de omnibus. Alio modo magis proprie pro ea, cuius predicatum nihil dicit extraneum rei significatæ per subiectum, & sic negatur minor, quia bonum hoc modo non predicatur quidditatiue, cum dicatur respectum rationis, qui non est essentia alicuius rei.

QVAESTIO II.

Quæritur secundò. Vtrum malum sit aliquid.

¶ Pro ista quæstione hæc est prima conclusio. Malum formaliter sumptum, id est ipsa malitia non est natura positua, sed pura priuatio. Hanc sic probat S. Do. in q. 1. de ma. ar. 1. Id quod causatur à primo, & vniuersalissimo bono est bonum, sed omnis entitas est huiusmodi, ergo omnis entitas est bona.

¶ Secundò. Omnis entitas habet conuenientiam cum aliquo bono: ergo omnis entitas est bonum.

¶ Tertio. Nihil oppositum ipsi esse potest esse aliqua entitas: sed malum formaliter acceptum, id est malitia opponitur esse: ergo. &c.

Contra arguit primò. Malum est subiectiue in bono, ut dicit Augustinus in Enchiridion, ergo malum est aliqua entitas.

Respondeo. Quod malum non dicitur esse in bono tanquam aliquid posituum, sed sicut priuatio. Et cum dicitur malum esse in aliquo, non aliud significatur nisi quod talis res priuatur bono sibi conuenienti.

Secundò. Dolor & tristitia sunt quædam entitates, sed dolor, & tristitia sunt mala, ergo aliqua mala sunt entia. maior patet. minor probatur. Tum quia pena in quantum pena est malum: sed

A quibusdam quos adducit Grego. in 2 di. 34. q. 1. art. 1.

dolor & poena. Tum quia si dolor non esset secundum se malum: sed precise quia priuat aliquo bono, sequitur, qd si quia priuaretur tali bono: non tristaretur, qd haberet tantum malum, sicut si eum hoc etiam tristarentur.

Respondeo. Quod malū dicitur tripliciter. Vno modo ipsa priuatio boni debiti in esse, & tale malum nihil est. Alio modo dicitur aliquid malū: quia est subiectum talis priuationis: & hoc dicitur malum non quid est formaliter: sed denominatiue. Tertio modo dicitur id quod est causatiuum talis priuationis: & hoc non dicitur malum simpliciter: sed secundum quid.

¶ Dico secundū, qd aliquid mere posituum potest esse malū secūdo & tertio modo & tale malum est dolor: sed non primo modo. Ad primā probationem dico, qd poena inquantū poena est malum tertio modo: sed non primo. Ad secundā dico, qd talis in illo casu haberet tantum de malo simpliciter: non autem haberet tantum de malo secundum quid.

Tertio. Si malum est tantum priuatio, sequitur, qd in primis Dei operibus potuisset esse malū, hoc est contra Augustinum in Enchiridion 2. cap. consequentia probatur. tum quia: ibi fuerūt tenebræ, quæ non sunt aliud quā priuatio: tum quia Deus potuisset spoliare, & priuare Adā suis perfectionibus, antequam peccaret, & tamen illa priuatio non fuisset malum: quia omne malum aut est peccatū aut poena peccati, ut dicit Augustinus super Genesim ad literā, sed antequā Adam peccaret nō erat peccatū, nec poena peccati: ergo.

Respondeo. Negatur consequentia. Ad primā probationem dico, qd quando malum dicitur esse priuatio, intelligitur de priuatione boni, debiti inesse, & quando debet inesse, illa autē tenebra non erat priuatio boni, pro tunc debiti in esse: & per consequens non erat malum.

¶ Ad secundam probationē dico, qd in Adam fuisset aliquod malum post illo casu, & tale malum non fuisset poena nec culpa, nec est necesse omne malum esse poenā aut culpā, nisi sit in natura intentionali, & secundum præsentem cursum: cuius tamen oppositum posset Deus facere.

Quartū. Si malum est priuatio bo-

ni, sequitur qd omnis poena sit poena damni: quia priuatio boni nō est aliud quā poena dāni. sed hoc est falsum: quia datur etiam poena sensus. ergo.

Respondeo. Quod poena dāni accipitur dupliciter. Vno modo pro poena, quæ est ipsum damnum: ut sit constructio intrinseca, & sic negatur consequentia. Alio modo accipitur poena damni, id est poena inferens dānum, & sic etiam negatur consequentia. Quia quando dicimus malū esse priuationē, loquimur de malo formaliter, & non denominatiue, vel causatiue accepto: ut patet in responsione ad secundum.

Quintū. Si malum est priuatio, sequitur, qd homo existens in peccato mortali, & peccans de nouo priuaretur aliquo bono: sed est falsum, ergo maior patet. minor probatur. si talis priuaretur aliquo bono, maximē priuaretur gratia: sed non priuaretur gratia, quia antē eam non habebat. ergo.

Respondeo. negatur maior. Ad probationē etiā negatur maior. sed dico, qd priuaretur bono naturæ, quod est habitus quædam naturæ ad bonū gratiæ. omne enim peccatū diminuit bonū naturæ, ut dicit S. D. q. 2. de malo. ar. 12.

Septimū. Totalis negatio essendi alicuius subiecti: puta angeli est malum. sed talis negatio est pura priuatio, ut patet. ergo. Malū non est priuatio, sed simplex negatio. minor patet. maior probatur. tū quia negatio alicuius boni est malū: ergo negatio maioris boni est maius malū. tum quia simpliciter non esse est magis fugiendū, quā careere certo bono. ergo non esse est malū. consequentia tenet: quia sicut nihil est appetendū, nisi bonū: ita nihil est fugiendū, nisi malum.

Respondeo. negatur maior. Ad probationem negatur consequentia. præsupposita constantia subiecti, & ea non præsupposita, negatur consequentia: annihilata autē aliqua re, non esset constantia subiecti.

Ad secundā probationē negatur consequentia, nam etiā aliquid non malū est fugiendū: si eius oppositū est appetendū. Et quia esse quod opponitur nō esse est appetendū non ipsum nō esse est fugiendū, licet nō esse non sit malum. Et quod non esse non sit malum: patet, quia omne malum fundatur in bono, sed non esse in nullo fundatur: ideo

non

non est malum aliquod.

CONCLUSIO II. Nullū malum habet causam per se, sed tantū per accidens. Prima pars probatur sic a S. Do. 1. parte. q. 49. arti. 1. & præsentī dist. Nullus effectus non intērus à sua causa, nec habens similitudinem suæ causæ, vel procedens secundum certum ordinem, habet per se causam, sed malū est huiusmodi: ergo. Secunda pars probatur. vbi supra, qd malum habeat aliquā causam: puta bonum omne, quod inest alicui præter naturam eius, cui inest habet causam efficientem, sed omne malum est huiusmodi: ergo malum habet causam, sed nihil potest esse causa efficiens nisi bonum, sed non est causa per se: ergo per accidēs. Ex hoc sequitur qd voluntas est causa peccati per accidēs solum. inquantū voluntas est deficient.

Scolie. Contra arguit Scotus primū. Defectibilitas voluntatis nō est causa peccati per accidens: alioquin esset frustra ratio defectibilitatis: neque est causa per se, quia quicquid est causa causæ est causa effectus, sed Deus est causa talis defectibilitatis: ergo esset causa peccati, quod est falsum: ergo.

Respondeo. Dico primū, qd causa per accidens est quadruplex. Aliqua enim est cā per accidēs, quæ nec positiuè nec priuatiuè facit aliquid ad effectū, sicut musicus dicitur causa per accidēs respectu domus. Alia est causa per accidēs, quæ priuatiuè confert aliquod effectū, sicut remouens prohibens. Tertia est, quæ positiuè confert effectū, sed præter intērum, sicut fodiens thesaurū est causa inuentionis thesauri. Quarta est causa per accidēs: quia producit aliquem effectum per se cui coniungitur aliquid aliud, & respectu illius dicitur causa per accidēs sicut edificator est per se causa domus, & per accidēs est causa albedinis eius. Iste tamen modus potest induci ad tertium.

¶ Dico secundū, qd effectus dicitur per accidens dupliciter. Vno modo ad quem terminatur actio agēns: licet præter eius intērum sicut est inuentio thesauri, & talis effectus licet respectu alicuius causæ sit per accidēs, tamen respectu alterius potest esse per se. Alius est effectus per accidēs, ad quem non terminatur actio agēns, sed dicitur effectus per accidēs, quia coniungitur effe-

ctui per se, sicut diximus, de albedine respectu edificatoris. Malum non est effectus per accidēs primo modo, sed secundo, quia coniungitur bono, quod per se est productum.

¶ Dico tertio ut ponit S. D. in præsentī dist. ar. 3. ad quartum, qd duplex est defectus voluntatis. Vnus est potentialis, & iste conuenit voluntati, inquantū est ex nihilo: quicquid enim est ex nihilo est potens deficere. Alius est actualis secundum quod actu voluntas deficit. Primus defectus vero est actualis causa peccati: alioquin semper voluntas actu deficeret, sed secundus est actualis causa peccati, quia quicquid procedit à voluntate, ut stat sub isto defectu, totum est malum.

Ex his respondeo ad argumentum, qd defectibilitas non est proxima causa mali neque per se neque per accidēs, sed actualis defectus est causa proxima, & est causa per accidēs sicut remouens prohibens. Nam sicut ignorantia est causa peccati: quia remouet scientiam prohibentem peccatum: ita defectus voluntatis remouet eius rectitudinem & bonam electionem, quæ prohibent peccatum. Ad improbatōnem. negatur consequentia: quia talis causa per accidēs facit priuatiuè aliquid ad effectum: priuat enim id quod peccatum prohiberet, & ideo nō est frustra si etiā diceretur qd esset causa per se. nō valet improbatō, quā adducit, quia talis defectibilitas aut defectus est pura negatio, & ens rationis. Etiā autem rationis non habent causam efficientem.

Contra hanc responsionem arguit. Primū, quod actualis defectus non sit causa peccati, quia omnis defectus voluntatis est malum: ergo si cuiuslibet mali est causa actualis defectus, sequitur quod ante primum defectum tuit alius defectus, ipsum causans.

Respondeo. Negatur antecedens: quia primus defectus est pura negatio: unde non habet rationem mali, nec culpæ nec poenæ, ex hoc autem defectu tanquam a remotione prohibētis, causatur secundus defectus, qui habet rationem culpæ, & non quidem ut causatur precise à primo defectu, sed etiā à voluntate: ita qd neque defectus solus neque voluntas sola, sed voluntas deficientis est causa mali.

Contra hoc arguit dupliciter. Primò. Idem sub eadem ratione est subiectum priuationis & habitus: sed voluntas, vt voluntas est subiectum, & causa propria boni actus voluntatis: ergo & mali siue peccati.

Respondeo. dico primò, q̄ voluntas sine defectu considerata est per accidens causa peccati accidentalitate, se tenente ex parte effectus: est enim causa alicuius boni, cui adiungitur defectus, sed voluntas vt deficiens est causa per accidens accidentalitate tenente ex parte cause: est enim vt remouens prohibens.

¶ Dico secundò ad argumentum, q̄ maior est falsa, quando subiectum naturaliter inclinatur ad habitum, & nõ ad priuationem, sicut est in proposito. Nã voluntas naturaliter appetit bonum, & refugit malum.

Secundò. Voluntas per te, in quantum defectibilis non potest bene velle: ergo peccat: vt sic & non peccat. hoc est impossibile. ergo tenet consequentia: quia nullus peccat in eo, quod vitare non potest.

Respondeo. negatur consequentia: est enim tale argumentum. Voluntas in quantum est deficiens non potest bene velle: ergo voluntas non potest bene velle. Quam consequentiam constat nullam esse: voluntas enim antequam haberet actu defectum poterat bene velle, & similiter postquam desierit eum habere.

Contra responsionem ad primũ istorum arguit. Voluntas sola est causa peccati accidentalitate se tenente ex parte effectus: ergo peccatum est casuale. hoc est falsum. ergo.

Respondeo. negatur consequentia: quia non omnis effectus per accidens est casualis, nisi contingat vt in paucioribus, & sit totaliter separatus ab intentione agentis, quod non contingit de peccato: vt dicit S. Do. in q. r. de malo. art. 3. ad. 15.

Contra responsionem ad principale argumentum arguit, quòd defectibilitas potentialis non sit causa peccati, quia aut esset actiua aut passiuua: nõ passiuua, quia voluntas vt passiuua non agit: ergo erit causa actiua: sed actiuitas voluntatis est eius libertas: ergo non est aliud dicere, nisi q̄ voluntas, vt libera,

est causa peccati.

Respondeo primò. q̄ defectibilitas distinguitur ab actuali defectu, quia defectibilitas se tenet ex parte ipsius voluntatis, qui ex hoc quod est ex nihilo potest deficere secundum vertibilitatem electionis: actualis vero defectus se tenet ex parte actus voluntatis.

¶ Dico secundò, quòd potentialitas non est per se actiua nec passiuua: nec tanquam remouens prohibens: sicut si diceretur quòd cæcitas est causa visus.

Secundò principaliter arguit, Si voluntas creata vult malum tantum per accidens, quia præcisè vult illud positum ad quòd sequitur illa deformitas: ergo non magis peccat voluntas creata quam increata, quia etiam ipsa non vult malum nec per accidens.

Respondeo. negatur consequentia: quia diuina voluntas nec per se nec per accidens potest velle deformitatem culpæ, sicut facit voluntas creata.

¶ Ex prædictis patet, quòd peccatum non solum habet causam deficientem, sed etiam efficientem per accidens, scilicet voluntatem creatam, quæ dicitur causa deficiens: quia non efficit rectitudinem in actu suo, quam tenetur & deberet.

¶ Ex hoc sequitur, quòd licet Deus non causet rectitudinem in actu voluntatis creata: non tamen imputatur ei ad peccatum: quia ipse non tenetur causare talem rectitudinem.

Tertio arguit contra quandam responsionem, quam non dat S. D. sed reduco sic argumentum, vt sit ad propositum probationis, q̄ voluntas nullo modo sit causa peccati, Si voluntas esset causa peccati, sequitur q̄ esset causa deformitatis in actu, sed hoc est falsum: ergo maior patet. minor probatur.

In actu habente rectitudinem à Deo, non potest voluntas creata causare deformitatem, sed actus voluntatis habet rectitudinem à Deo. ergo maior patet. minor probatur, omnis actus à Deo productus habet rectitudinem: alioquin si Deus in causaret rectitudinem, causaret deformitatem, cum nullus actus non particulari sit, indifferens: sed quilibet actus voluntatis est à Deo. tanquam à causa prima, & prius secun-

secundum rationem, quam à voluntate, & sic in illo priori habet rectitudinem.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dico, q̄ in actu habente rectitudinem, potest voluntas causare deformitatem, non oppositam illi rectitudini. Deus autem in illo priori causat in actu rectitudinem per probationem ad seipsum: quia ille actus, vt à Deo fit, rectè fit, & ad rectum finem ordinatur, non autem causat in eo rectitudinem per probationem ad voluntatem creatam: ita vt rectè fiat ab illa, & rectè ordinatur ad vltimum finem. Istarum autem rectitudinum vna potest fieri, & esse sine alia: & vna causari à Deo, & alia non causari à voluntate creata.

¶ Ex hoc sequitur, q̄ Deus non est præcisè causa rectitudinis in actu voluntatis, sed concurrat etiam ipsa voluntas, vt instrumentum.

CONCLUSIO III. Malum in quantum huiusmodi, dimiuit bonum naturæ, sed non potest illud totaliter corrumpere. Primam partem sic probat S. D. I. parte. quæstio. 48. arti. quarto. Id quod minuit habilitatem naturæ ad bonum minuit bonum naturæ, sed malum dimiuit hanc habilitatem: ergo. secundam partem probatur. vbi supra. Malum non tollit fundamentum illius habilitatis: ergo non auferit totaliter bonum.

Sciendum est autè, q̄ diminutio huiusmodi habilitatis non est per subtractionem partis, sed per remissionem: & quamuis actus ex quibus remittitur dicta habilitas in infinitum multiplicatur: non tamen eam totaliter auferret: quia semper manet in sua radice, & subiecto: quod est ipsa substantia animæ: sicut si infinita obstacula ponerentur inter solem & aërem, non auferrent totaliter habilitatem aëris ad lumen: quia remanente substantia actus, semper manet sua habilitas ad lumen.

Contra eandem arguit Durandus. ¶ Intètio habilitatis subiecti ad actum fit per aliquid inhærens subiecto: ergo & remissio fit per aliquid inhærens, sed actus contrarij subiecto inhærentes & remittentes habilitatem possunt in infinitum multiplicari: ergo auferrent totaliter habilitatem: exemplum autem non est ad propositum: quia illa obstacula nihil auferrent soli nec

aëri.

Respondeo. Quod triplex est habitus ad bonum. Prima est remotissima, & hæc est tam in essentia animæ respectu gratiæ, quam in potentia animæ respectu habituum infusorum, ex earum natura nullo eis superaddito. Alia est habitus remota: & hæc est per notitiam communem principiorum iuris, & per inclinationem ad bonum, consequentem voluntatem ex tali notitia, & hæc pertinet ad synderesim. Iste autem duæ habilitates sunt omnino inextinguibiles. Tertia est per habitus superadditos: & hæc omnino potest remoueri: & est habitus subiecti ad actum.

¶ Ad argumentum igitur concedo totum de habilitate subiecti ad actum: habitus autem, quam minuit peccatum, non est habitus ad actum: nec alius quis habitus de genere qualitatis: nec aliqua dispositio absoluta: sed est habitus animæ quo ad eius essentiam, & eius potentias ad recipiendum bonum gratiæ in essentia, & virtutes infusas in potentia: vnde argo non est ad propositum: & ista habilitas non est ex aliquo actu vel habitu acquisita, sed ante omnem actum & habitum, & quod plus est, ante omnem potentiam animæ ipsa essentia animæ est habitus ex natura sua ad gratiam tanquam proximum eius susceptum: ista autem habilitas animæ ad gratiam ordinatur ad Deiformandum ipsam animam.

DISTINCTIO. XXXV.

IRCA. 35. distin. quæritur. Virum in omni peccato sit aliquis actus.

PR O hac quæstione ista est prima conclusio. Actus humanus, si sit malus, habet propriè rationem peccati. Hanc sic probat S. Do. prima secunda. q. 21. articulo. 1. omnis actus qui agit propter finem, & caret debito ordine ad illum finem: dicitur peccatum: sed omnis actus malus voluntarius est huiusmodi: ergo.

Contra arguit Gregorius. ¶ primò. Omnis entitas est à Deo, sed peccatum non est à Deo: ergo peccatum non est entitas, & propter consequens non est actus.

Greg. in 2. di. 84. q. 1. ar. 2.

G. g. 2. Respon.

Respondeo. Quod peccatum accipitur tripliciter. Vno modo pro suo formali solum. s. pro deformitate, & sic non est à Deo: nec est entitas. Alio modo pro materiali solum. s. pro actu, in quo est deformitas, & sic entitas vt sic est à Deo. Alio modo pro materiali & simul, & sic non conceditur esse à Deo: eodē modo distinguitur maior istius argumenti: hoc est peccatum demonstrādo actū iurandi: & hoc est à Deo: ergo peccatum est à Deo. dico tamē q̄ non conceditur cōmuniter peccatū esse à Deo, quia Deus non est causa illius deformitatis, quæ complet formalē rationem peccati, possēt tamen concedi peccatū esse à Deo cum quadam determinatione: vt. gratia. si dicatur. peccatum quod ad substantiam actus est à Deo.

Secundō Aug. dicit super illud Ioannis primo, & sine ipso factum est nihil, peccatum nihil est. Et in libro de natura gratiæ, consentit Pelagius dicenti, q̄ peccatum non est substantia, neque aliquid aliud, licet neget eius consequentiam, quam infert Pelagius: ergo peccatum non debilitat naturam, quia vt dicit ibi Aug. etiam non comedere nihil est, & tamen naturam debilitat. ex his vult Gregorius, q̄ peccatum nō sit vlla entitas incomplexa significabilis: sed tātum complexa. nam cum dicitur non mōchaberis, non prohibetur vir aut mulier, sed hoc complexum, quod admisceat non sūz.

Respondeo. q̄ omnes predictę auctoritates, & si quæ alię sunt, intelligūt de peccato non quidem materialiter, sed formaliter accepto.

¶ Dico secundō q̄ peccatum quantum ad suum materiale est in prædicamento actionis, si sit actus, sicut est furtum, homicidium, & significatur incomplexa, p̄ta hoc nomine peccatum.

¶ Dico tertio, q̄ dñi prohibetur adulteriu, prohibetur cōtactus viri & mulieris in determinata parte corporis, talis autem cōtactus est mōtus localis, vel alterationis.

Contra eandem arguit Aureo. ¶ Probando q̄ rectitudo voluntatis non sumatur per comparationem ad rectam rationem tanquā ad secundam regulā. Primō id non p̄t esse. secunda regulā ipsius actus, quod non potest mediare inter primā regulā & regularum, sed

ratio non mediat inter primā regulā & regularum, nisi forte applicando, id est ostendendo obiectum benē circumstantionatum voluntati. ergo, &c.

Respondeo. Dico primō q̄ ratio practica in cōmuni accepta, id est vt ratio practica est, non est regula actus benē dans ei rectitudinē. Sed ratio practica, vt est recta, dat actui rectitudinē, & est eius mensura secunda. prima vero est Deus, siue lex diuina.

¶ Dico secundō, q̄ minor est falsa, quia recta ratio mediat inter regulam primā & actum, quæ mediatio nō solum est applicatio, sed est ostensio rectitudinis ipsius actus.

Contra. de ratione regulæ est efficere, sed ratio non causat rectitudinem in actu: cum causetur tantū à voluntate, quæ actum elicit vel imperat. ergo.

Respondeo. negatur maior, sed sufficit ad mensuram, quod ostendat rectitudinem.

Secundō. Rectitudo actus sumitur per comparationem ad obiectū circumstantionatum, quia actus dicitur bonus, eo q̄ cadit super debitum obiectum: ergo non sumitur per comparationem ad rectam rationem.

Respondeo. q̄ obiectum p̄t accipi dupliciter. Vno modo secundū esse reale, quod habet ad extra, & sic nō est regula actus recti, quia secundum tale esse est imperfectius & ignotius. Alio modo accipitur secundum esse cognitum, & sic potest esse regula. hoc autem habet à ratione, quæ imprimat mediū obiecti in esse intentionali. & obiectū sic in medio constitutum mouet voluntatem, & voluntas efficit obiectum, vt dicit S. Doc. q. 1. art. 3.

Et vt ista materia clarius pateat, Dico secundō, quod recta ratio ostendit finem voluntati & est vt sic mensura illius actus voluntatis quæ est ad finē, & quo appetit finem. Secundō appetitus finis est regula rectę rationis consiliantis & iudicantis de his, quæ sunt ad finem. Tertio recta ratio iudicatiua & perfectiua est regula rectę electionis. Quarto recta electio cum præcedētibz est regula actus exterioris, & sic semper recta ratio est regula actus humanorum omnium.

CONCLUSIO II. In omni peccato requiritur aliquis actus: non tamen

tamen omne peccatum est actus aut includens actum intrinsece. Hanc sic probat Do. S. prima secundæ. q. 7. r. art. quinto. Nam prima pars patet de peccato commissionis. de peccato autem omissionis probatur. Illud concurrat ad peccatum omissionis sine quo ommissio non haberet rationem peccati, sed non haberet rationem peccati, nisi quia causetur ex aliquo actu voluntario. ergo.

¶ Secunda pars probatur. in illo consistit præcisē peccatum omissionis, quo posito, ponitur tale peccatum, & quo non posito, non ponitur, sed posita pura cessatione voluntaria ab actu, ad quem quis tenetur, ponitur peccatum omissionis. ergo &c.

Durand.
hic. q. 2.

Contra arguit Durand. ¶ primo. Nulla causalitas positiua directē ponitur ad effectum priuatiuum: sed ommissio est effectus priuatiuus. ergo non oportet ponere aliquem actum positiuum, sed sufficit non exire in actum, cuius habetur dominium.

Respondeo. Negatur maior. quia nō solum oportet assignate causam positiuam motiuā: sed etiā quietū innaturaliū cuiusmodi est ommissio, qua omittitur id quod iudicatum est debere fieri.

Dico secundō, q̄ in peccato omissionis nō est actus ei intrinsecus: nec oportet q̄ ommissio sit per se volita: sed sufficit q̄ aliquid sit directē: & per se volitum ad quod sequitur ommissio: sicut cū ex hoc quod occupatur circa aliquem actum non venit ei in mentem: id quod facere teneretur: tunc illa ommissio est volita saltem per accidens.

¶ Dico tertio, q̄ aliquis actus q̄ alias esset bonus p̄t esse peccatū vel causa peccati, eo q̄ quis in eo occupatus impeditur, ne ei occurrat id quod tenetur facere: sicut cū alicui in die Paschæ student, vel etiā oranti nō occurrat, quod sumat encharistiam, & eam omittit.

Secundō. Stante præcepto Dei: quo Sortes velit hodie. a. stat. quod Sortes nullum actum volendi aut nolendi sit habiturus. ergo peccatum omissionis potest esse sine aliquo actu: antecedens patet: & consequentia. Quia in eo casu Sortes peccaret omitendo velle, quod Deus præcepit.

Respondeo. Negatur antecedens. Quia non est in potestate volentis si clare iudicet aliquid esse faciendum,

quin velit facere vel nolit, vel velit diuertere intellectum ad alia cogitanda, vel expectare tempus, & huiusmodi.

¶ Eodem modo diceretur ad tale argumentum, præcipiat Deus Sorti, quod hodie velit, aut nolit aliquid hoc præceptum potest non seruare. ergo. peccabit sine omni actu.

Respondeo. Quod antecedens est impossibile, scilicet quod Sortes nullum actum habeat: nam si statim habituro tali præcepto, poneret se ad dormiendum, vt eum priuaret: constat quod haberet saltem velle respectu dormitionis.

Contra si voluntas non potest suspendere actum omnem: sequeretur quod Deus non posset ei recte præcipere, quod omnem actum suū spenderet. hoc est falsum. ergo.

Respondeo. Negatur consequentia. Quia licet voluntas non possit implere illud præceptum stante actuali animaduersione præcepti: potest tamen velle illud implere & conari ad hoc, & habere cōditionale velle meritorium, scilicet quod vellet illud implere si posset. Et ista intelligēda sunt de omissione sequenti plenum iudicium de agendis. similiter etiam ommissio sequens ignorantiam, vel cum determinationem præcedit ex aliqua causa quæ si sit voluntaria est peccatum: si autem non sit voluntaria ommissio sequens non imputabitur ad culpam.

Tertio. Augitur quod ommissio nullo modo sit peccatum mortale: quia ex hoc sequuntur quod aliquod peccatum commissionis esset in infinitum maius peccato omissionis. hoc est falsum: vt patet. ergo: consequentia probatur. stante dictamine quod Deus sit amandus, ille qui habet nolle amare: sed actum odiendi Deum, peccat in infinitum magis eo, qui tantum cessat & omittit eum diligere. ergo &c. consequentia patet. antecedens probatur. quia aliquis actus potest dari in duplo remissior illo actu odiendi, & aliquis in triplo, & aliquis in quadruplo, & sic in infinitum, sed quilibet istarum actionum est maius peccatū peccato omissionis, ergo ille primus actus est in infinitum maius peccatum tenet consequentia, quia inter ipsum & peccatum omissionis est infinita distantia, & sunt infinita media.

Respondet. negatur consequentia. Ad probationem negatur antecedens. Ad probationem negatur maior, quia actus nolendi aut intelligendi non est in infinitum intensibilis aut remissibilis, & nulla forma accidentalis est diuisibilis in infinitum, vt declaratum est primo sententia. distinctio. decimasextima. Et sic est finis huius questionis.

DISTINCT. XXVI.

Item 36. dist. queritur. Vtrum malum sufficienter diuidatur per poenam & culpam.

Aureolus hic.

PRO ista questione hæc est prima conclusio. Omne malum viribus voluntariis consideratum est poena vel culpa. Hanc sic probat. S. D. prima parte. q. 48. articulo. 5. Tot sunt differentie malorum in rebus voluntariis, quod sunt differentie bonorum: quibus priuari possunt: sed sunt tantum duae differentie bonorum principalium in natura habente voluntate scilicet operatio in cuius priuatione rectitudinis consistit malum culpae. & forma in cuius priuatione est malum poenae: ergo &c.

Contra arguit Aureolus. † Omne peccatum est culpa: & omne peccatum est poena: ergo culpa est poena maior parte. minor probatur. tum quia Augustinus dicit, quod peccatum sibi ipsi poena est. tum quia carentia boni debiti est culpa. sed poena est carentia boni debiti, ergo &c.

Ad minorem. Primum quod nullum malum, in quantum est culpa, potest esse poena: quia de ratione culpae est quod sit voluntaria. de ratione poenae est quod repugnet voluntati. Idem autem non potest esse voluntarium, & non voluntarium.

Dico secundum quod minor est falsa. Ad probationem primam dico quod illa predicatio non est formalis, sed causalis. Peccatum enim in quantum huiusmodi non est poena, sed semper aliqua poena, id est ille defectus in ratione, de quo supra diximus distinctio. trigesima-quarta, praecedentem culpam, & alia poena, id est diminutio habitatis naturae ad bonum gratiae vel virtutis est effectus peccati.

† Dico tertio ad probationem secundam, quod priuatio boni debiti actioni est formaliter culpa. sed priuatio boni debiti agentis est poena. Vnde omnis pri-

uatio conueniens actui vt exit ab agente est culpa: & omnis priuatio & inordinatio conueniens agenti, vt recipit actionem, est poena: vt dicit. S. Doct. vbi supra ad quartum.

CONCLUSIO. II. Omnis poena in quantum est poena infligitur propter aliquam poenam. Hanc sic probat. S. D. prima secundae. q. 87. articulo. 7. Id quo remoto aliud remouetur, & quo posito illud ponitur habet super ipsum aliquam causalitatem: sed posita culpa originali poena: & ea remota ponitur id est non praesupposita nulla poena posita fuisset. ergo &c.

Contra arguit Durandus. † Nulla poena sensus debetur peccato originali vt omnes concedunt: sed multae sunt poenae sensus. ergo istae non sunt propter originale.

Durand. hic. q. 3.

Confirmatur. Quia Deus punit aliquos iustos solum ad maius meritum: vt dicit magister in quarto. ergo non propter aliquam culpam.

Respondet. peccato originali non debetur poena sensus in alia vita: sed bene in praesenti. non quidem directe sed consequentia. Et hoc est quod dicit S. Doct. questio. quinta: articulo. quarto. ad quartum. quod originale non debetur poena taxata sed concomitans.

Ad confirmationem dico, quod nisi fuisset peccatum originale, non fuisset homini inflicta poena etiam ad profectum virtutis vel ad augmentum gloriae.

CONCLUSIO. III. Deus est actor omnis poenae. Hanc sic probat S. D. in praesenti distinctio. q. 3. articulo. primo. & prima parte. q. 47. articulo. secundo. omnis effectus cuius productio non arguit in producente defectum est effectus a Deo: sed omnis poena est huiusmodi: ergo ex hoc sequitur, quod Deus est causa etiam illarum poenarum, quae infliguntur ab hominibus iniustis: quia Deus est causa etiam illius iniuste operationis, quod ad substantiam actus: qua actione poena infligatur licet non sit causa deformitatis in ea existentis. Et hæc sufficiant.

DISTINCT. XXXVII.

CIRCA trigessimam septimam distinctionem queritur. Vtrum actus peccati sit a Deo.

CON-

CONCLUSIO. I. Deus non est causa peccati. Ista conclusio potest habere duplicem sensum. Vnus est quod Deus non est causa peccati, ita quod ipse peccet. Alius est, quod non est causa peccati in aliis. Et probatur quo ad vtrumque sensum in q. 3. de malo. ar. primo. Deus non est agens, cuius actuum principium sit defectibilis: & cuius voluntas possit a fine debito deuiare, ergo Deus non est peccabilis.

Secundum sic. Quicumque potest facere alios peccare, potest esse auertere a summo bono: sed Deus nullum potest auertere a summo bono: ergo.

Aur. hic hic.

Contra arguit Aureolus. † Deus est causa actus peccati: ergo est causa peccati. antecedens communiter est consequens. consequentia probatur multiplex. primo. Quicumque est causa alicuius positiui, est causa priuationis, & negationis, quae ad ipsum necessario consequitur: sed deformitas actus peccati necessario ad ipsum consequitur, sicut patet. quod iste actus qui est odire deum, non potest esse sine deformitate. ergo minor patet. maior probatur. nam quia negatio albedinis est necessario coniuncta nigredini: ideo impossibile est, quod aliquis sit causa nigredinis, quin sit etiam causa talis negationis.

Respondet. quod aliqua negatio, vel priuatio potest dupliciter consequi actum. Vno modo. ex ipsa natura, & essentia actus, sicut hunc actum, qui est fornicari, consequitur violatio integritatis corporis, & sic conceditur maior: & negatur minor. Alio modo potest aliqua priuatio consequi actum: non ex ipsa natura actus: sed ex relatione ad agens, in quantum, scilicet egreditur ab agente, cui praefixa est lex, & regula ad actum oppositum: & sic negatur maior, & conceditur minor.

† Dico secundum vt vult S. Doct. q. 3. de malo. articulo. secundo ad secundum. quod deformitas non sequitur actum peccati ex natura sua, id est per comparationem ad obiectum, a quo habet speciem naturam. vnde ille actus, qui est odium dei potest separari a deformitate, quod patet: quia si essentia illius actus a solo deo fieret, vel separaretur ab omni subiecto, vel poneretur in lapide talis actio non esset actualiter deformis, quia tunc a nullo agente male fieret. non est autem deformis nisi dum male fit, & quod

adducitur de nigredine non est ad propositum, quia nigredini coniungitur negatio albedinis ex natura propria ipsius nigredinis.

Secundum si deus coagit actu voluntatis, aut hoc est, quia voluntas determinat se ad actum. & voluntati sic determinat deus coagit, aut hoc est quia deus determinat se prius ad agendum, & voluntas sequitur eius determinationem, aut quia veniunt ad istam actionem ex aequo. non primum, quia tunc deus voluntati coageret ad peccatum. & rursus in illo determinatio non coageret ei deus, & per consequens, & non esset causa omnis actus voluntatis. non secundum, quia tunc voluntas determinaretur a deo ad peccatum, & sic non peccaret quia non ageret liberè: non tertium quia ille modus esset casualis.

Respondet. Quod quantum ad omne positiuum quod est in actu peccati actio voluntatis est posterior actione dei in producendo: quia nulla creatura agit nisi mota a deo. Ad improbationem negatur consequentia, quia actio dei non determinat voluntatem nisi ad illud positiuum, quod est in actu peccati, deformitas autem est in actu solum ex causa secunda.

Tertio. Non minoris virtutis est voluntas in agendo, quam agens naturale, sed deus non coagit agenti naturali, ergo nec voluntati. minor probatur, aut deus ageret vnam partem effectus, & agens naturale alia: aut vterque est totalis causa non primum, quia aliquando effectus est simplex entitas. non secundum, quia nullus effectus potest esse a duobus causis totalibus in eodem genere causa.

Respondet. Dico primum, quod ille effectus potest esse totaliter, id est secundum omnem partem sui a duobus causis subordinatis: cuiusmodi sunt deus, & voluntas creata, & sic negatur minor.

† Dico secundum ad propositum, quod peccatum non est totaliter a deo, nec totaliter a voluntate, loquendo de totalitate relata ad causam, id quod vna istarum causarum sit sufficiens habere talem effectum sine concursu alterius causae praecise causando sicut causas. nunquam enim deus causaret actum peccati si creatura non causaret. nec creatura causaret nisi deus concurreret.

Quarto arguit Durandus. Omnis

Durand. hic q. 1.

defectus culpabilis imputatur agenti, & habenti dominiū super & non ignorante. sed deus non est ignorans, & habet dominium actus. ergo si ab eo producit, imputatur ei.

Respondeo. Negatur maior, nisi tale agens debeat, & teneatur vitare talem defectum, & cauere oppositum eius, & nisi velit aliquo modo illum defectum ista autem in deo locum non habent. negatur etiam maior ut supra diximus quando talis defectus non consequitur actum ex natura eius: sed solum ex relatione ad aliquod principium: & istud vltimum totaliter euacuat difficultatē.

CONCLUSIO II. Actus peccati producit effectiue à Deo: Hanc sic probat. q. 3. de malo. artic. 2. Omnis motus est à primo mouente: sed actus peccati est quidam motus, & deus est primum mouens: ergo actus peccati est à Deo.

Contra hanc conclusionem possent fieri argumenta recitata contra præcedentem conclusionem, & sic terminata est quæstio ad præsens.

DISTINCT. XXXVIII.

IRCA 38. dist. quæritur. Vtrum bonitas actus voluntatis ex fine.

AD hanc quæstionē respondetur ista vnica conclusione. Ad bonitatē actus voluntatis requiritur appetitus finis recti nō tamē sufficit. Primam partem sic probat S. D. præsentī distinctione. q. 1. ar. 5. Ad bonitatem volitionis requiritur bonitas totius obiecti voliti: sed bonitas finis aut est totum obiectum volitum, aut est pars toti⁹ obiecti voliti: quia quilibet actus voluntatis, vel habet solum finem pro obiecto, vel habet etiam id quod est ad hunc. ergo, &c.

Secunda pars probatur vbi supra. Id non sufficit ad bonitatem actus voluntatis quod potest stare cum actu vitioso: sed appetitus recti finis est huiusmodi, ut patet de eo qui appetit furari ut det elemosinam. ergo, &c.

Contra arguitur ¶ vltimo medio sic: In aliquo casu licitum est blasphemare ad istum finem, ut vitetur maius malum. ergo talis actus erit bonus, quāuis id quod est ad finem, scilicet ipsa blasphemā non sit bonum. consequentia pa-

ter. antecedens probatur. Tum quia aliquis sine culpa sua potest sic à diabolo decipi, quod ei conscientia dicitur nisi blasphemet, quod plus peccabit, sed talis conscientia ligat. ergo, &c. Tum quia minus malum eligendum est ut vitetur maius: ut dicit Gregorius lib. 3. 2. moralium, & Augustinus in libro de mendacio. c. 18.

Respondeo. Negatur antecedens. Ad probationem primam dico primò, quod impossibile est quempiam iudicare esse blasphemantem deum sine culpa sua: cum ipsemet talis error sit maxima culpa, & ignorantia iuris. & præterea ille error esset actus infidelitatis: quem cōstat esse peccatum, vel si non esset culpa esset saltem pœna peccati originalis: & sic non excusaret omnino à peccato.

Dico secundò, quod etiam posito illo casu & dato, quod ille debeat facere minus malum, non sequitur, quod blasphemet, quia forte nō apparebit ei esse minus malum blasphemare, quā agere contra conscientiam.

Ad primam probationem dico, quod stante illa conscientia erronea, non debet aliquid fieri. secundum eam nec contra eam: sed ille debet cōscientiam illam deponere, si potest, & si non potest debet stare perplexus.

Contra. ex hac ratione sequitur, quod iste debet agere contra conscientiam. hoc est falsum. ergo responsio falsa. maior probatur. ista consequentia est bona in casu posito: iste non blasphemat distans conscientia, quod debeat blasphemare. ergo agit contra conscientiam. ergo valet etiam ista consequentia. iste debet non blasphemare: ergo debet agere contra conscientiam. tenet consequentia, quia qui debet antecedens debet etiam consequens.

Respondeo. Negatur vltima consequentia, nec illa regula qua dicitur, quod qui debet antecedens, debet consequens, est vniuersaliter vera. verb. gratia. si prælatus præcipiat subdito, quod furetur adhuc ipse prælatus tenetur non furari. tunc ista consequentia valet. iste prælatus nō furatur. ergo agit contra id, quod alteri præcipit: & tamen non valet ista consequentia. iste non debet furari. ergo non debet agere contra id quod præcipit alteri: quia oppositum consequentis potest stare cum antecedente.

Dico secundò, quod illa propositio.

Expositio illius propositionis, de duobus malis minus est eligendum.

tio. minus malum de duobus malis est eligendum, non est vera de virtute sermonis: quia nullum malum est eligendum: alioquin sequeretur quod qui minus malum eligeret vtiq; non peccaret: quia faceret quod debet facere, sed intelligenda est ad hunc sensum, quod de duobus malis minus malum est minus fugiendum, & sic intelligendæ sunt omnes auctoritates & Gregorij & Augustini: & si quæ aliæ inueniantur.

Dico tertio, quod casus est impossibilis. si aliquis cogatur ad alterum duorum prædictorum, quia omne peccatum est voluntarium, voluntas autem nullo modo cogi potest: ut dicit D. S. prima secundæ. q. 10. & sic apparet multiplex defectus huius argumenti.

DISTINCT. XXXIX.

IRCA 39. dist. quæritur. Vtrum in actibus intellectus possit esse peccatum.

PRO ista quæstione hæc est prima conclusio. In actibus intellectus potest esse peccatum. Hanc sic probat S. D. præsentī dist. q. 1. arti. 2. Omnis actus voluntarius priuatus debito ordine est peccatum & culpa, sed aliqui actus intellectus sunt huiusmodi: ut patet de infidelitate: ergo.

Vtrum actus intellectus & voluntatis sint duo peccata vel vnum tantum.

Sed si quærat vtrum actus intellectus & voluntatis sint duo peccata vel vnum tantum.

Respondeo. Quod quando actus intellectus est prima regula alicuius prauæ electionis, sicut cum quis iudicat esse furandum, & simul vult, tunc est tantum peccatum, & licet sint duo actus in genere naturæ, sunt tamen vnus solus in genere moris: ut dicit S. D. prima secundæ. q. 7. 4. arti. 5. & 6. sed quando actus intellectus non est proxima regula prauæ electionis, sicut apparet de actu infidelitatis, & de errore circa virtutes vniuersales: quas quis tenetur & debet scire: tunc actus intellectus est aliud peccatum ab actu voluntatis.

CONCLUSIO II. Peccatum est magis propriè in actibus voluntatis quā in actibus intellectus. Hanc sic probat vbi supra. Inter actus culpabiles ille est culpabilior ceteris partibus, qui magis est in dominio agentis,

sed actus voluntatis est huiusmodi: ergo, &c.

CONCLUSIO III. Peccatum est aliter & aliter in intellectu & in voluntate. Hanc sic probat vbi supra. Peccatum est in voluntate ex obiecto: sed non est in intellectu ex obiecto: ergo. consequentia patet. antecedens probatur. Actus voluntatis est malus: quia est in mali obiecti, cum velle mala sit malum, sed actus intellectus non est malus, quia sit mali obiecti: imo scire mala est bonum. Et huius ratio est, quia voluntas fertur in res, ut sunt in seipsis, & ideo velle res malas est malum, sciuntur autem res ut sunt in intellectu: ratio autem mala in intellectu est: qui bonum solum verbum quod format intellectus de malo non mediante specie mali: quia species causatur ab obiecto: malum autem nihil est, & ideo non immitit speciem sui in intellectu: sed concipitur malum per speciem boni.

Contra arguit Duran. ¶ primò. Illi actus qui æqualiter tendunt in obiecta sua, ut sunt in res, sunt æqualiter & eodem modo boni vel mali, sed actus voluntatis & intellectus sunt huiusmodi, sicut enim id quod est volitum: est volitum secundum esse, quod habet in re: ita intellectus practicus fertur in rem, ut habet esse in re: alioquin non esset practicus.

Respondeo. Negatur minor. nam actus intellectus practicus immediatè terminatur ad verbum vel conceptum rei intellectæ, & eo mediante terminatur ad rem extra. Tale autem verbum est primum verum, & est ratio rei intellectæ, & est bona siue sit ratio boni siue sit ratio mali.

Contra. Illa ratio æqualiter se habet ad verum & ad falsum: ergo si illa ratio est bona: sequitur quod cognitio falsa sit æquè bona sicut cognitio vera: quod est inconueniens.

Respondeo. Negatur antecedens. nam in cognitione falsa ratio formata per intellectum non conformatur rei intellectæ. In vera autem cognitione conformatur rei. Actus autem intellectus non solum terminatur ad illam rationem, sed etiam ad rem mediante tali ratione. negatur etiam consequentia: quia dato quod illa ratio æqualiter se haberet ad vtrāque cognitionē,

Hic scilicet

scilicet verā & falsam: non tamen æqua liter se habet ad obiectum vltimatum verę cognitionis, & ad obiectum falsę cognitionis.

CONCLUSIO. IIII. Conscientia non dicit proprię potentiam aut habitum, sed actum. Hęc sic probat S. Do. de veritate. q. 17. ar. 1. & prima parte, q. 79. ar. 13. Id quod significat applicatio nem scientię ad aliquid non est potentia aut habitus, sed conscientia dicit applicationem scientię ad actum: ergo.

Durā. hic
9.4. Contra arguit Duran. † Synderesis est habitus: ergo & conscientia. antecedens patet & consequentia. Quia non est maior ratio de vno quā de alio.

Respondeo. Negatur consequentia. Quia synderesis respicit regulas vniuersales agendorum, & conscientia respicit particularia agentia: respectu autem vniuersalium potest poni habitus & non respectu particularium.

CONCLUSIO V. Conscientia pertinet ad intellectum & non ad voluntatem. Hanc sic probat vbi supra. Applicatio scientię non pertinet ad voluntatem, sed ad intellectum: sed conscientia est applicatio scientię: ergo.

Durā. hic
9.4. Contra arguit Duran. † primō. Si cōscientia pertinet ad intellectum, sequitur q̄ si plus habet de scientia plus habeat de conscientia: hoc est falsum, vt patet: ergo.

Respondeo. Si consequens intelligitur quōd qui plus habet scientię de agibilibus presentibus preteritis & futuris tam in vniuersali quā in particulari: tam actu quā habitu: tam ad notitiam actuum, an sint quā ad notitiam, an recti sint: habeat etiam maiorem conscientiam. conceditur consequentia & consequens. si in alio quouis sensu intelligatur: negatur consequentia.

Secundō. Nullus agens contra solum dictamen rationis tristatur: quia tristitia est de repugnantibus voluntati, sed agens contra conscientiam tristatur: ergo conscientia non est solum dictamen rationis.

Respondeo. Quod minor debet sic subsumi, sed agens contra solam conscientiam tristatur: & tunc negaretur minor. Quod autem agens contra conscientiam tristetur hoc ideo est: quia

semper ad conscientiam sequitur aliqua electio voluntatis: & ideo quia agitur statur q̄ agit contra hanc inclinationē voluntatis.

Tertiō. Conscientia dicitur cum alio scientia: sed illud aliud pertinet ad voluntatem: ergo conscientia saltem quo ad aliquid sui pertinet ad voluntatem.

Respondeo. Negatur minor. Sed dico, quōd illud aliud est indifferenter quicumque actus interior vel exterior, ad quem potest applicari scientia aut iudicādo, an ille actus sit factus an debeat fieri.

Quartō. Remordere est actus conscientię, & pertinet ad voluntatem: ergo & ipsa conscientia. consequentia patet: antecedens probatur. Tristari pertinet ad voluntatem, sed remorsus non est nisi tristitia: ergo.

Respondeo. Negatur antecedens. Ad probationem negatur minor: sed dico, quōd remorsus importat iudicium de peruersitate actus. preteriti, ad quam sequitur tristitia: vel potest dici, quōd remorsus non est actus conscientię: sed est eius effectus.

Quintō. Si conscientia dicit actum intellectus: sequitur quōd nullus potest facere contra conscientiam: hoc est falsum: ergo maior probatur. stante consideratione in actu & in particulari de aliquo agibili, impossibile est q̄ voluntas feratur in oppositum: vt dicit Philosophus septimo ethi. ergo si conscientia dicit actum, cum ipsa respiciat particularia agentia, non est possibile, quōd voluntas feratur in oppositum eius.

Respondeo. Negatur maior. Est enim conscientia actus intellectus practicus, quo iudicamus aliquid esse sciendum vel non: & esse rectum vel non. Contra hoc vero iudicium potest quis agere dupliciter. Vno modo non stante: sed cessante tali iudicio, & repulso per contrarium iudicium aut formaliter aut virtualiter: sicut contingit in eo, qui peccat ex passione, qui primō iudicabit adulterium non esse faciendum: & postea iudicat ipsum esse faciendum: quia est delectabile: & sic facit contra conscientiam, non quidem tunc presentem, sed præcedentē. Alio modo stante tali iudicio in vniuersali solum

illicitum: ergo.

Respondeo. Dico primō, q̄ erronea conscientia obligat ad non discordandum ei, & semper illicitum est ei discordare, & semper est licitum ei nō discordare: licet ipsa non obliget ad non deponendum eam.

¶ Dico secundō, q̄ maior est simpliciter falsa: quia quamvis ad illicitum nullus obligetur per se, & simpliciter potest tamen ad illud obligari per accidens in quantum, scilicet apprehēditur vt licitum & à lege Dei præceptum, vt dicit S. D. in suo simili. prima secundę. q. 15. ar. 5. ad secundum.

¶ Dico tertiō, q̄ non semper est peccatum facere secundum conscientiam erroneam: vt puta quando talis error conscientię est inuoluntarius proueniens ex ignorantia alicuius circumstantię absque omni negligentia: sicut si quis mulierem submissam crederet esse suam, & redderet ei debitum.

Secundō. Sola vera notitia de re non tollit obligationem, sed magis confirmat: sed vera notitia de eo quod erronea conscientia dicit: tollit obligationem. ergo illa obligatio nulla est.

Respondeo. Negatur maior quando vera notitia cognoscitur dictamen præcedentis rationis non esse conforme legi Dei; cum tamen prius putabatur esse conforme. Sicut enim falsum iudicium, quo putabatur aliquid esse præceptum Dei cum tamen non esset, obligabat: ita verum iudicium, quo dictatur præcedens iudicium non esse conforme legi Dei, tollit obligationem: & maximē obligationem secundum quid, & per accidens.

Tertiō. Arguit quōd in aliquo casu, sequens conscientiam erroneam non peccat: puta si quis putet in nullo casu esse iurandum: ista conscientia est erronea, & tamen si non iurat: non propter hoc peccat: quia licet non iurare.

Respondeo. Quod cum dicimus agentem secundum conscientiam erroneam peccare intelligimus sic, quōd actus voluntatis conformis conscientię: erroneę est peccatum. In casu autem posito: iste non proprie sequitur conscientiam erroneam, sed tunc sequeretur talem conscientiam quando formaliter proponeret nunquā in quo

Hh 2 cunq̄ue

solum & non in particulari: dico tamen quōd contra omnem conscientiam vniuersalem & particularē actualiter stantem nullus agit ipsa actualiter stante. vt dicit S. D. prima secundę, quæstione septuagesimaseptima, articulo secundo. & sic intelligit Philosophus vbi allegat 7. ethi. Et quod dixi de conscientia particulari intelligo de conscientia vltimata: & voto conscientiam vltimatam illam qua dicitur aliquid nullo modo esse faciendum. Contra talem enim conscientiam nullus potest agere ipsa manente: potest tamen esse aliqua conscientia particularis, licet non vltimata vt puta, quōd iste actus est fornicatio sed tamen contra talem conscientiam potest quis agere, ista ipsa stante: sicut patet in eo qui peccat ex electione & ex malitia in eo vltimata conscientia est: quōd licet illud sit peccatum, tamē est faciendum potius quā quōd abstinere ab illa delectatione quæ est tali peccato coniuncta.

CONCLUSIO VI. Quilibet conscientia siue recta siue erronea ligat. Hanc sic probat S. D. quæstione decimasextima de veritate. articulo quarto. Illud obligat enim cuius contrarium faciens ipso manente peccat: sed faciens contrarium conscientię peccat: ergo.

CONCLUSIO VII. Conscientia recta obligat simpliciter & per se. Hanc sic probat vbi supra, id quod obligat in omnem euentum: & ex propria natura & non ex alio falsē æstimate obligat simpliciter, sed recta conscientia est huiusmodi, cum nunquam liceat eam dimittere: ergo.

CONCLUSIO VIII. Conscientia erronea non obligat simpliciter: sed tantum secundum quid. Hanc sic probat vbi supra, id quod obligat solum ex aliquo falsē æstimate obligat tantum per accidens & non simpliciter: sed conscientia erronea est huiusmodi. Ipsa non obligat in omnem euentum cum liceat eam deponere: ergo nō obligat simpliciter.

Durā. hic
9.5. ar. 3. Contra arguit Durand. † q̄ erronea conscientia obliget, licet liget. primō. Nulla obligatio est de illicito: quia qui obligatur tenetur facere ad id qd obligatur, & non peccat ipsum faciēdo, sed id quod dicit conscientia erronea, est

cunque casu iurare: constat autem quod tale propositum & tale velle, est peccatum mortale.

DISTINCT. XL.

IRCA 40. distin. queritur. Vtrum aliqua actio humana possit esse indifferens ad bonum & ad malum.

PRO Ista questio hec est prima conclusio. Aliquis actus humanus est indifferens secundum speciem, & nullus est indifferens secundum individuum. Primam partem sic probat prima secundum questioem 18. articulo 8. & 9. & presentium di. q. r. art. 5. Obiectum alicuius actus non habet ex se convenientiam nec disconuenientiam ad rationem: ergo talis actus non habet ex sua specie bonitatem aut malitiam moralem: sed est indifferens. antecedens patet. de isto actu qui est eleuare festucam, & de aliis huiusmodi. consequentia etiam patet: quia species actus moralis sumitur ex obiecto conuenienti aut disconuenienti rationi.

¶ Secunda pars sic probatur vbi supra. Nullus actus est, qui secundum circumstantias non conueniat aut disconueniat rationi saltem ex circumstantia finis: quia quilibet actus particularis moralis fit propter bonum aut malum finem: ergo nullus in particulari est indifferens: & quia per actum moralem intelligo actum procedentem a voluntate deliberata.

Ex hoc sequitur corollarie, quod actus ex sola imaginatione procedens, puta conficatio barbe non deliberata non est moralis.

Contra hanc conclusionem arguit Scotus sic. Actus ex quibus generatur habitus non sunt boni moraliter cum non eliciantur a virtute: non sunt etiam mali: alioquin ex eis non generaretur bonus habitus: ergo tales actus particulares sunt indifferentes secundum individuum.

Respondeo. Negatur antecedens pro prima parte: quia ut dicit S. D. q. 1. de virtutibus. ar. 9. ad. 13. tales actus sunt boni, quantum ad id, quod agit in quantum homo agit iusta vel fortia vel aliud

huiusmodi, licet non sint boni, quantum ad modum agendi, quia non sunt ita prompte & delectabiliter, sicut illi, qui procedunt & eliciuntur mediante habitu virtutis.

¶ Dico secundum, quod ad actum moraliter bonum non est necesse quod eliciatur a virtute, sed sufficit quod sit ex recta ratione, & recto appetitu.

Contra corollarium arguit sic Durandus. ¶ Quilibet actus est moralis respectu cuius est dominium rationis: quia talis potest a ratione regulari, & per consequens fieri bene vel male: sed respectu illorum actuum: qui ex apprehensione imaginationis procedunt: est dominium rationis, quia possunt provenire a ratione & impediri: ergo sunt actus morales.

Respondeo. Sicut elicitur a S. D. 2. sent. distinctione vigesimaquarta. questione prima. art. 1. & 2. Actus possunt dupliciter esse ex tota imaginatione. Aliqui enim sunt quos potius imaginatio concomitatur quam causet, sed oriuntur ex dispositione qualitarum naturalium: vel si sunt ab imaginatione: non tamen a tali qua potuerunt eos impedire: nec per consequens appetitus sequens: ut patet de imaginatione, qua causatur ex necessitate in occursum alicuius obiecti: vel ex subita operatione phantasmatis: vel cum quis impremeditate audiat aliquem loquentem de re turpi, & tales sunt omnino extra genus moris. & de istis loquimur. Alij vero sunt quos causat imaginatio: qua non sic subito operatur quin ipsa vel appetitus sequens potuerit impediri: & isti sunt morales, sed de his non loquimur. Possumus ex his dicere quod triplex est motus in appetitu. Vnus est sequens deliberationem. Alius est sequens simplicem apprehensionem qui potuit impediri. Tertius est sequens ex naturali dispositione vel apprehensione: qui nullo modo potuit impediri. Primus est perfecte moralis. Secundus imperfecte. Et tertius nullo modo.

CONCLUSIO II. Omnis actus humanus in habente gratiam, aut est meritorius aut demeritorius. Hanc sic probat questione secunda. de malo. articulo quinto. ad septimum. In priuatiue oppositis non inuenitur medium circa subiectum proximum capax

Durandus
hic. q. 1.

Durandus
vbi supra

capax vtriusque: sed meritum & demeritum sunt priuatione oppositi: & subiectum proxime capax vtriusque actus humanus existentis in gratia: ergo.

¶ Ex hoc sequitur, quod si aliquid est quod alicuius boni non sit susceptiuum: nec opposita malitia inerit ei. probatur. Quia bonum & malum priuatiue opponuntur.

Contra conclusionem arguit Durandus ¶ sic. Ille qui est in gratia & honorat parentes, non referendo in Deum: sed tantum naturali pietate non peccat: quia non tenetur semper in deum omnia referre: neque meretur ut de se patet: ergo ille actus est indifferens.

Respondeo. dico primo quod ordinare omnia virtualiter in deum, est de precepto: ut dicit S. D. presentium di. q. 1. art. 5. ad. 7.

¶ Dico secundum quod actus dicitur virtualiter referri in Deum, non eo modo quo dicit Scotus, scilicet quia ex appetitu vltimi finis immediate peruenit ad ipsum actum: sed eo modo quo dicit S. D. quia per hanc charitatem prius quandoque retulit se & omnia sua actualiter in Deum, & non postea habuit oppositam relationem in contrarium finem. In isto enim omnia qua postea facit virtuosae propter se vel sua: sic in Deum relata dicimus virtualiter fieri propter deum: ut dicit S. D. secundo sententia. distinctione trigesima octaua questione prima, articulo primo ad quartum.

¶ Et si queratur, quando tenetur homo sic omnia ordinare in Deum.

Dico, quod charitas aut infunditur adulto aut paruulo: si adulto, tunc in primo instanti infusionis diligit deum super omnia, & ordinat omnia in deum. si paruulo tunc adueniente tempore, quo potest uti perfecte ratione, talis refert se & sua in deum, aut peccat mortaliter: ut dicit S. D. 1. 2. q. 87. art. 6.

¶ Dico tertio quod actus factus ex naturali pietate si est moraliter bonus, oportet quod ordinetur proxime in aliquem finem virtutis, quem charitas retulit in deum actualiter in speciali vel in generali: ac per hoc retulit illum actum virtualiter in suum finem.

¶ Alia quatuor argumenta facit Durandus, & vnum Scotus: quia omnia

QVAESTIO. I. 437
sunt eiusdem medij cum isto nunc soluto.

Contra corollarium. Primo & eo sequitur quod actus existentis in peccato non sit susceptiuus demeriti: hoc est falsum: ergo maior patet. quia talis actus non est susceptiuus oppositae bonitatis, scilicet meriti.

¶ Secundum sequitur quod nullus actus malus ex suo genere sit susceptiuus demeriti: hoc est falsum: ergo. consequentia eodem modo probatur. quia talis non est susceptiuus meriti.

Respondeo. Quod corollarium sic intelligitur. Ille actus qui non est susceptiuus alicuius bonitatis ex solo defectu alicuius extrinseci: & non ex intrinseca corruptione aut repugnantia actus, non est etiam susceptiuus malitiae: actus autem bonus hominis non habentis gratiam, non est susceptiuus meriti propter defectum alicuius extrinseci, scilicet gratiae: & non ex defectu ipsius actus. similiter actus subitus imaginationis naturaliter causatus, non est meritorius propter defectum alicuius extrinseci ab actu, scilicet propter defectum deliberationis. Non autem intelligitur illa maxima siue illud corollarium generaliter.

¶ Ad illas duas instantias patet, quod actus existentis in peccato & actus malus ex genere non sunt insusceptiuus meriti propter naturalem repugnantiam actus: sed defectu alicuius extrinseci, scilicet gratiae vel boni obiecti, a quo actus dicitur ex genere bonus.

CONCLUSIO. III. Vna eadem actio potest successiue esse bona & mala. Hanc sic probat: prima secundum q. 20. articulo 6. Ille actus qui procedit a bona & mala voluntate successiue, & qui ordinatur ad bonum & malum finem successiue, est successiue bonus & malus: sed aliquis est huiusmodi ergo maior patet & minor de eo qui cepit ire ad ecclesiam, ut furaretur: & eundo mutauit voluntatem, & vadit ut oret Deum. Iste autem actus est qui dem vnus in genere naturae: sed est duo in genere moris.

Contra arguit Durandus: ¶ Idem actus intellectus nullo modo variatus potest successiue esse verus & falsus: ut quando credit Sortem sedere eo sedente, & eadem credulitate manente, postea surgit: ergo idem actus voluntatis

Durandus
vbi supra.

tatis in nullo variatus potest esse bonus, & malus etiam moraliter.

Respondeo. Negatur consequentia. quia veritas & falsitas possunt successiue inesse eidem actui intellectus propter solam mutationem obiecti exterioris: sed non possit esse vel actu voluntatis: quia vel manet idem dictamen & cum eadem rectitudine vel falsitate: oportet etiam quod maneat eadem bonitas vel malitia, quæ prius erat. si sic iam fuit ibi quædam negligentia noua: & sic aliquid iannouatum est in genere moris: nec actus voluntatis est idem saltem quo ad circumstantias. Conceditur tamen quod idem actus voluntatis in nullo immutatus, quæ ad sui absolutum potest successiue esse bonus & malus moraliter.

DISTINCTIO. XLII.

IRCA quadragesima prima distinctione queritur. Vtrum quilibet actio hominis infidelis sit peccatum.

AD istam questionem respondetur hic vnicuique conclusione. Non omnis actio hominis infidelis est culpa: alioquin infidelis audiens fidem Christi peccaret. Hanc conclusionem sic probat. S. D. præsentis distinctione questione prima articulo secundo nullus actus cadens super debitam materiam, est peccatum necessariò: quia talis potest esse moraliter bonus: sed aliquis actus hominis infidelis est huiusmodi: puta honorare parentes: & ergo &c.

Grego. in 2. dist. 38. q. 10. arti. 2. Contra arguit Gregorius. † primo. Omnis actus non relatus ad finem, propter quæ debet fieri, est peccatum: sed nullus. actus infidelis hominis est relatus in finem propter quem debet fieri scilicet in Deum: ergo.

Respondeo. Sicut habetur ex dictis Sanctus Doctor in præsentis distinctione ne questione prima, articulo secundo, ad secundum. & ad quartum negatur maior. & dico primo quod actum moraliter bonum sufficit quod de proximo referatur ad bonum finem licet nõ referatur ad bonum finem: licet non referatur ad finem vltimum.

¶ Dico secundò quod bonorum

operum quædam sunt in præcepto, & quædam non. Quicumque autem facit opus cadens sub præcepto pro tempore, quo obligatur ad illud, & non refert ipsum actualiter: nec virtualiter in Deum: non solum est cum peccato: sed actualiter peccat pro illo tempore quo facit actum sibi tunc præceptum: non quia facit talem actum bonum: sed quia non refert illud in Deum: ita quod actus ipse non est peccatum: sed carens talis ordine in Deum, est peccatum omissionis. Istud autem tempus est illud, quo tenetur homo se ad gratiam præparare, vel facere opus sibi à deo præceptum: qui vero agit actum bonum non sibi pro tunc præceptum, sine tali ordinatione in deum, est quidem cum peccato: sed peccat nouo peccato. vnde ad bonitatem moralem actus, ad quem homo lege diuina non obligatur sufficit relatio ad bonum finem proximum: dum tamen tam actus ille quam eius finis proximus sint referribiles in vltimum finem. Concedo tamen quod quilibet tam fidelis quam infidelis tenetur intentione proxima vel remota referre omnes actus suos in Deum actualiter vel virtualiter ad ad hunc sensum, quod talis relatio debet procedere vel concomitari quemlibet actum bonum: ita quod si non referat talem actum in vltimum finem, aut tunc peccat, aut prius peccauit, & adhuc est in peccato.

Secundò arguit. Nullus actus est bonus, nisi eliciatur à virtute: sed in infidelibus non sunt veræ virtutes: ergo nec aliqui boni actus. maior patet. minor est Augustini libro quinto. contra Iulianum. capitulo decimonono. & libro nono, capitulo quarto, & in libro, de innocentia dicit: quod omnis infidelium vita peccatum est.

Respondeo. Primò dico quod vita infidelium dicitur esse peccatum, non quod quilibet eorum actus sit. maius sed quia nunquam ipsi infideles sunt sine peccato.

¶ Dico secundò vt dicit, Sanctus Doctor, prima secundæ questione, sexagesima quinta, articulo secundo, quod cum nulla virtus sit sine prudentia, cuius est ordinare ad finem: nulla dicitur perfecta virtus, nisi ordinet ad vltimum finem: cuiusmodi est charitas & aliæ virtutes infu-

infusæ virtutes vero acquisitæ sunt quidem virtutes: sed non perfectæ, nisi charitati coniungantur, & hoc ideo quia non ordinant ad vltimum finem simpliciter: primi non sunt in infidelibus, quia non habent virtutes coniunctas charitati: & ideo non habent perfectas virtutes, vt ibi loquitur Augustinus: sed habere possunt imperfectas, nec oportet ad hoc, quod actus sit bonus moraliter, quod eliciatur à virtute perfecta.

Tertio. Omnis actus, quo aliquid contra deum est volitum propter se est vitiosus, sed quolibet actu voluntatis nõ relato in vltimum finem aliquid est dilectum aut volitum propter se. ille enim vltimatus finis, propter quem infidelis agit, est per se intètus: ergo talis actus est vitiosus minor patet. maior probatur. omnis actus quo aliquid non summè diligendum est volitum propter se est vitiosus: sed omnis actus quo aliquid contra deum diligitur propter se est huiusmodi cum nihil contra deum sit summè bonum: & consequenter nec summè diligendum ergo. maior probatur. si aliquid non summè diligendum esset diligendum propter se, hoc esset maxime de illis quæ sunt secundum se bona cuiusmodi sunt virtutes: sed istæ non sunt propter se diligendæ: ergo, &c. maior patet, minor probatur. si aliquid creatum esset propter se diligendum, & nõ aliud hoc esset præcisè ex hoc, quod vnum est melius alio, & aliud est imperfecti, sed quodlibet ens contra deum est imperfectius deo: ergo nullum est diligendum propter se.

Respondeo. quod aliquid potest dupliciter intelligi esse propter se diligendū. Vno modo, quia potest licitè diligi sine relatione eius ad vltiorem finem: ita quod talis dilectio non erit peccatum, & sic negatur maior. Alio modo quia potest licitè diligi sine relatione ad vltiorem finem vt eum contemptu cuiuslibet vltioris finis: & sic conceditur maior & negatur minor. Ad probationem maioris in sensu quo negata est: negatur maior. Ad probationem conceditur maior, & negatur minor. Ad probationem negatur maior. Ratio enim quare aliquid sit propter se diligendū, & non aliud non est ratio est quia ipsū sit melius sed quia habent se sufficienter bonitatem, quare debeat propter se diligi: quia est vltima naturalis perfe-

ctio hominis, nec naturalis ratio dicitur euidenter eam debere referri in vltiorem finem, & huiusmodi est actus virtutis præcipue, beatificus beatitudinis naturalis. Nam naturalis ratio dicitur, quod alij habent sufficientem diligibilitatem sine relatione ad beatitudinē ipsa vero beatitudo secundum dictamen rationis naturalis habet sufficientem diligibilitatem sine relatione ad vltimum finem. Nam quod omnes actus virtutum, & ipsa beatitudo vix referenda sit in finem supernaturalem: constat tantum ex fide & diuina reuelatione, quæ non est facta infidelibus.

Quartò. omne diligendum aliud à deo est diligendum vltimatè propter deum: ergo qui non refert rem dilectā actualiter in deum peccat.

Respondeo. quod ante cedens potest habere duos sensus: immo etiam tres. Vnus est, quod omne diligibile aliud à deo natum est diligi propter deum, ita, quod si sic diligitur bene diligitur.

¶ Secundus est, quod omnis dilectio qua diligitur aliud à deo, & non propter deum sit vitiosa.

¶ Tertius est, quod omnis dilectio qua diligitur aliud à deo, & non propter deum actu, vel habitu, vel virtute est coniuncta peccato. primus, & tertius sensus sunt veri: sed secundus est falsus.

DISTINCT. XLII.

Irca 42. dist. queritur. Vtrum actus interior, & actus exterior sint duo peccata, vel tantū vnū.

Ad hanc questionem respondetur negatiue. & ista est.

CONCLUSIO. I. Actus interior & actus exterior non sunt duo peccata. Hanc sic probat S. Do. præsentis dist. & prima secundæ. q. 20. ar. 1. Actus interior & exterior sunt idē actus in genere moris, cum actus exterior non sit voluntarius, nisi in quantum cōiunctus est actui interiori: ergo habent eandem malitiam, & per consequens sunt vnū peccatum.

Contra arguit Greg. † Velle occidere hominem, est peccatum, & occidere hominem est peccatum. sed velle occidere non est occidere, ergo velle occidere est aliud peccatum ab occidere.

Respondeo. negatur argumentum:

H h 4 nisi

Greg hic q. 10. ar. 1.

nisi prima pars maioris sic intelligatur occidere hominem vt præscindat à velle occidere, est peccatum, in quo sensu negatur. sicut enim color, & lux sunt vnum visibile: quia lux est ratio colori, q̄ sit visibilis: ita actus interior & exterior sunt vnu peccatum: quia interior est ratio actui interiori, q̄ sit peccatū, cum sit ei ratio, q̄ sit voluntarium.

CONCLUSIO II. Actus exterior addit aliquam bonitatem ad actum interiorem illam, scilicet quā habet actus exterior ex termino proximo.

Ad cuius euidentiā est sciendum, q̄ bonitas actus exterioris sumitur ex circumstantiis: & istam bonitatem dat actui interiori. Actus autē interior habet ex se quandam bonitatem, in quantum elicitur à voluntate: quæ est differentia suorum actuum: secundum quā bonitatem actus habet rationem meriti, vel demeriti: & istam dat actui exteriori. Probat autem sic conclusionem S. D. vbi supra. Nullus motus non attingens terminum est æqualis bonitatis, vel malitiæ cum motu attingente terminum. sed actus interior se habet ad exteriorem sicut motus ad terminum: ergo, &c.

Contra. Nullū posterius dat aliquid priori: sed actus exterior est posterior interiori. prius enim volo orare quam orem: ergo non dat ei bonitatem.

Respondeo. q̄ actus exterior potest accipi dupliciter. Vno modo vt est exercitus, & sic est posterior actu interiori. Alio modo, in quantum est intentus, & sic non est posterior, & hoc modo dat ei bonitatem.

CONCLUSIO III. Actus exterior non dat actui interiori illā bonitatem, quam habet actus interior ex fine. Hanc sic probat vbi supra. Bonitas, quam habet actus interior ex fine: non dependet ab actu exteriori, ergo inest ei sine actu exteriori: consequentia patet. antecedens declaratur prius enim volo dare eleemosynā propter deum, quam dem eleemosynam: ergo bonitas ex fine in isto velle non dependet à datione eleemosynæ.

CONCLUSIO IIII. Actus exterior non addit interiori poenā aut præmiū essentialē, si actus interior sit ita in se completus sine exteriori sicut cum exteriori. Hanc sic probat vbi supra. Quod est simpliciter inuoluntariū,

non tollit voluntati completæ aliquid de poena, vel de præmio essentiali. sed absentia actus exterioris est inuoluntaria in habente actum interiorem completum: ergo, &c.

Contra arguit Scotus. † Primò ex conclusione sequitur, q̄ volens sustinere martyrium, & non sustinens tantum meretur quantum volens sustinere, & sustinens. sed hoc est falsum, quia secundus meretur laureolam, & non primus.

† Item sequeretur, q̄ volens baptizari: & tamen non accipiens baptismū tantū meretur sicut ille qui baptizatur.

Respondeo. Dico primò, q̄ aliqui sunt actus exteriores, qui nunquā possunt fieri: quin interdatur actus interior voluntatis, sicut actus fornicationis nō potest fieri quin pro tunc sit intentus velle quā ante, & talis auget peccatum. similiter maior feruor voluntatis est in actuali sufferentia poenarum pro Christo quā solum dum quis proponit eas sufferre, & tamen actu non suffert: & quia tūc augetur actus interior: ideo talis magis meretur. Sed posito q̄ actus interior non interdatur per exteriorem: dico q̄ habet æquale meritum essentialē.

† Dico secundò, quod laureola est præmiū accidentale, & ideo illud præmiū quod dicitur inconueniens non est contra conclusionem.

† Dico tertio, ad illud de baptismo, q̄ talis non plus meretur ex actu exteriori, quā ex solo interiori: sed tamen ex re operata, scilicet ex sacramēto confertur ei gratia, & sic est ei melius, quā si non acciperet sacramētum. sicut etiā in pueris melius est, q̄ baptizentur, licet ipsi non habeant aliquod opus meritorium.

Secundò dicit Augustinus lib 13. de trinitate cap. 5. quod quilibet efficitur miser mala voluntate, sed miserior potestate, & actu extrinsecō: ergo magis peccat.

Respondeo. negatur consequentia, quia Augustinus solum hoc intendit, quod ex malis actibus, aut exterioribus homo magis habilitatur, & inclinatur ad malum, & difficilius te abstinere. habituari autem ad malum miseria est.

Tertio. Illa conclusio fauet hæresi Aybaldi, quem ecclesia condemnauit dicca

dicente in quod homo nō efficitur deterior ex operibus malis. ergo est falsa.

Respondeo. Quod iste intendebat, quod homo non sit melior aut peior, siue bonum faciat, siue malum. hoc autem longè est alienum à nostra conclusione.

Quartò. Actus exterior est entitas distincta ab actu interiori. ergo habet aliam bonitatem à bonitate eius, & sic eam illi addit.

Respondeo. Duplex est bonitas. Vna est bonitas naturalis. & de ista conceditur totum: sed non est ad propositū. Alia est bonitas moralis. & de ista negatur consequentia, quia actus exterior nullam habet bonitatem moralem, nisi per actum interiorem. Dico tamen quod actus exterior dat bonitatem actui interiori quo ad præmiū accidentale: nam ille qui dat eleemosynā, gaudebit non solum se voluisse dare eleemosynam, sed etiam quia dedit: ille autem qui voluit dare, sed non dedit, quia non potuit: non gaudebit se eleemosynam dedisse.

† Et per hoc soluantur quasi omnia argumenta Scoti: quia solū concluditur de præmio accidentali.

† Quintò. Mentiri est graue peccatum, sed ista grauitas non est ex actu interiori: sed tantum exteriori: cum mendacium non posset esse in actu exteriori: nam velle fallere, non est fallere: ergo.

Respondeo. Quod licet in actu interiori non sit mendacium: est tamē electio & complacentia mendacij, quæ sunt ita demeritoria, sicut ipsa cum coniunctione exterioris mendacij.

Sextò. Vadens ex proposito ad sepulchrum Christi, & in itinere totaliter distractus quo ad mentem: aut meretur per illam exteriorem ambulationem, licet non habeat actum interiorem, aut non. si sic, habet propositum, q̄ meritū potest esse in actu exteriori sine interiori: si non, hoc videtur magnum inconueniens: q̄ per tantum laborem non mereatur.

Respondeo. Primò potest dici, q̄ meretur præmiū accidentale.

† Dico secundò, q̄ non oportet, q̄ actus interior semper assistat exteriori actualiter, sed sufficit q̄ assistat in principio actualiter & q̄ postea assistat vir-

tualiter.

Septimò. Lanceatio Christi fuit meritoria, sed illi non fuit coniunctus actus extrinsecus meritorius: quia tunc Christus erat mortuus nec erat amplius viator: ergo actus exterior est meritorius sine interiori.

Respondeo. negatur maior: quia nec lanceatio Christi, nec mors eius meruit nobis aut ei, sed bene operata est nostram salutem per modum efficiētiæ, & exemplaritatē.

Contra eandem arguit Aureolus. Bonitas actus moralis sumitur ex fine, & per consequens illi actus qui diuersimodè attingunt finem habent aliam & aliam bonitatem moralem, sed actus exterior: aliter attingit finem quā actus interior: puta exterior actus fortitudinis actu defendit patriam: actus autem interior non: ergo.

Respondeo. Negatur maior. De illis actibus, quorum vnus ponit alium in esse morali: actus autem interior facit ipsum esse voluntarium. Nam actus exterior est voluntarius tantum denominationē: interior vero est moralis formaliter.

DISTINCTIO. XLIII.

IRCA 43. dist. quæritur. Vtrum omnē peccatum sit mortale.

PRO hac quæstione hæc est prima conclusio. Peccatum mortale differt à veniali: sicut perfectum ab imperfecto in eodem genere. Hanc sic probat S. Do. præsentī distinct. articulo tertio & prima & secundæ quæstione octuagesimo octaua. articulo primo. Ea quæ se habent sicut mors & ægritudo, distinguuntur sicut perfectum, & imperfectum: sed mortale & veniale sunt huiusmodi. Nam peccatum mortale auferit totaliter ordinem ad vltimū finem: qui ordo reparari nō potest: nec per diuinam potentiam. Veniale autem dicit inordinationem tantum circa ea, quæ sunt ad finem.

CONCLUSIO II. Aliquod veniale differt genere à mortali, & aliquod continetur sub eodem genere cum mortali.

Ad euidentiā istius & etiam primæ conclusionis, præmittit aliqua. Primò q̄

cuiuslibet peccato, cum sit culpa est annexa quaedam inordinatio, ratione cuius ei debetur aliqua poena: sicut peccato mortali debetur poena aeterna ex se, veniali autem non.

Præmitto secundo, quod peccatum mortale denominatur à mortalitate. Veniale autem à venialitate: quia quantum est de se non excludit veniam, id est, terminationem poenae: sicut facit mortale.

Præmitto tertio, quod actus peccati siue mortalis siue venialis potest considerari aut ex parte obiecti, in quod fertur: aut ex parte agentis à quo est: aut ex parte inordinationis, aut ex parte reatus, siue poenae quae ei debetur.

Præmitto quarto, quod aliquod mortale & veniale distinguuntur ex parte obiecti sicut percutere & verbum ociosum. Illud enim mortale, quod cadit super materiam repugnantem charitati Dei aut proximi, distinguitur à veniali: quod non cadit super talem materiam. Aliquando autem distinguuntur ex parte agentis: puta cum producit aliquem actum, qui de se non cadit super materiam repugnantem charitati, & tunc peccat mortaliter propter malum finem, charitati repugnantem: puta cum quis dicit verbum ociosum, ut adulteretur. talis enim peccat mortaliter: sed istud peccatum non distinguitur ex parte obiecti ab alio verbo ocioso: quod sit peccatum veniale.

EX HIS pono istas conclusiones. Aliquod peccatum mortale distinguitur à veniali specificè probatur. Illi actus mortales distinguuntur specie, qui habent obiecta diversa: sed aliquod mortale & aliquod veniale sunt huiusmodi, ergo, &c.

CONCLUSIO II. Peccatum mortale non distinguitur specie à veniali ex parte reatus, id est, ex hoc quod vni debetur poena aeterna, & non alteri, probatur. Respectus ad poenam est posterior peccato: ergo non distinguit eum specificè consequentia patet. & antecedens non enim ex hoc quod debetur alicui poena aeterna, ideo est peccatum mortale, sed contra: quia est tale peccatum ideo debetur ei talis vel talis poena.

CONCLUSIO III. Inordinatio actus non distinguit specificè pec-

catum mortale à veniali, probatur. Id quod se habet per accidens ad aliquos actus: non distinguit eos specificè, sed inordinatio est huiusmodi. Ille enim, qui peccat, non intendit per se inordinationem, quia nullus intendens ad malum, operatur.

Contra S. D. dicit in q. 7. de malo. ar. 5. quod peccatum in deordinatione consistit: ergo deordinatio distinguit peccata.

Respondeo, quod peccatum potest considerari dupliciter. Vno modo ut est actus malus, & sic dico quod privatio ordinis constituit eum in ratione mali, unde deviatio à regula est formale genericum. Alio modo consideratur, ut est voluntarius, & habens rationem culpae: & sic distinguitur penes obiectum.

CONCLUSIO IIII. Aliquod mortale distinguitur tantum per accidens à mortali, probatur. Illi actus mortales, qui habent eadem obiecta, distinguuntur tantum per accidens: sicut aliquod mortale & aliquod veniale habent eadem obiecta: puta cum quis dicit verbum ociosum, ut furetur, & alius gratia ioci.

Et per hoc patet responsio ad multa argumenta Aureoli, quibus conatur probare, quod distinguantur penes diversum modum deviandi à regula divina. hoc enim falsum est: quia illa deviatio est prae intentionem peccantis. concedo tamen quod ista deviatio distinguit poenam, & reatum peccati: quia actui qui magis à sua regula deviat, debetur maior poena.

Contra primam principalem conclusionem arguit Durandus. Id quod est imperfectum sub aliquo analogo non dicitur simpliciter tale: ut dicitur quarto meta. sed peccatum veniale dicitur simpliciter peccatum, ergo, &c. minor probatur. peccatum veniale cadit super materiam simpliciter malam: puta mendacium iocosum: ergo est simpliciter malum.

Respondeo, negatur minor. Ad probationem negatur antecedens. imo materia talis peccati non est simpliciter mala: quia inordinatio circa eam non deviat ab ultimo fine.

Secundo. Id quod est imperfectum sub aliquo analogo non dicitur tale, nisi

nisi per attributionem ad perfectum, sed veniale non dicitur per attributionem ad mortale: ergo, &c. maior patet. minor probatur. Dato quod nullum mortale esset, adhuc posset esse peccatum veniale: ergo non dicitur per attributionem ad mortale.

Respondeo, negatur minor. Ad probationem negatur consequentia. Ista attributio non dicitur coexistentia vnius ad aliud: sicut patet, quod nullo animali vero existente, adhuc posset esse animal pictum, sed veniale dicitur per attributionem ad mortale: quia est dispositio ad ipsum vel quaedam deficiens eius similitudo. Et si quaeratur, utrum dicatur analogicè de omni mortali, & de omni veniali. Ego credo, quod praecipue dicatur analogicè de mortali, & de illo, quod est veniale ex imperfectione actus: licet sit super materiam repugnantem charitati, sicut est subitus motus furti vel homicidii, sicut etiam virtus dicitur analogicè de actu completo virtutis, & de actu imperfecto, & indeliberato, cadente super debitam materiam.

Contra secundam principalem conclusionem arguit Aureolus. Mortalitas & venialitas distant in infinitum: ergo non diiudunt species eiusdem generis, quia differentiae diuisivae sunt sub eodem genere.

Respondeo. Concedo totum, sed bene dico quod mortalitas & venialitas consequuntur in aliquibus diversitatem speciei, scilicet mortale & veniale peccatum, quae specie distinguuntur ex parte obiecti: possunt tamen etiam reperiri in his quae sunt eiusdem speciei, scilicet in mortali & veniali: quae habent idem obiectum: sicut etiam albedo quae consequitur diversitatem speciei in Cigno, & in nive, reperitur etiam in his quae sunt eiusdem speciei: puta in hominibus.

Contra arguit, quod nullum mortale possit esse eiusdem speciei cum veniali. Illa quae sunt eiusdem speciei, opponuntur vni, & eidem in specie, sed mortale & veniale nunquam sunt huiusmodi: quia mortale semper opponitur charitati: veniale autem non: ergo, &c.

Respondeo, negatur maior. Nam calor intensus & remissus sunt eius-

dem speciei, & tamen calor intensus repugnat formae substantiali aquae, cui non repugnat calor remissus. & ratio est, quia non est ibi oppositio specifica formalis, sed virtualis. sic in proposito. nam peccatum mortale non semper opponitur charitati ratione suae speciei, quae sumitur ex obiecto, sed etiam aliquando ex parte peccantis tantum. Item talis oppositio confertur ex parte aversionis, & non ex parte conversionis, à qua peccatum sumit speciem suam.

CONCLUSIO V. Et impertinens praecedentibus. Superbia & cupiditas, ut sunt spiritualia peccata, sunt radix omnium peccatorum. Hanc ponit prima secundae quaestione octavae sima quarta. articulo primo, & secundo. Ad cuius evidentiam est sciendum, quod in rebus siue actibus voluntariis cuiusmodi sunt peccata, duplex ordo invenitur, scilicet intentionis & executionis. In primo ordine finis habet rationem principij, finis autem in omnibus temporalibus acquirenda est, ut homo per ea quaedam excellentiam habeat: & ideo superbia quae est appetitus excellentiae est ex hac parte initium omnis peccati. Ex parte vero executionis principium est id quod praebet opportunitatem adimplendi omnia desideria peccati. huiusmodi autem sunt divitiarum, & ideo cupiditas quae est appetitus divitiarum, est ex hac parte radix omnium peccatorum.

Contra arguit Durandus. Primo turpes delectationes sunt peccata, sed radix earum non est appetitus excellentiae, cum homo non inclinatur ad eas, ut appetit excellentiam, ergo.

Respondeo, negatur minor. Multi enim gloriantur se esse consecutos tales delectationes: ut apprehendunt eas, ut manifestatius proprie excellentiae: quia eas consequuntur, quas alij consequi non possunt.

Secundo arguit. Divitiae non dant facultatem adimplendi mala desideria, nisi quia distrahuntur: sed cupiditas non causat distractionem divitiarum, imo causat retentionem earum: ergo non bene dicitur, quod cupiditas est radix omnium peccatorum: quia praebet facultatem ad omnia.

Respondeo. Primo dico, quod non so-

lum ille est cupidus, qui ordinatè appetit diuitias ad retinendum: sed etiam qui inordinatè appetit ad distrahendum.

¶ Dico secundò, quod diuitiæ etiã actualiter habite & retente dans facultatem ad omnia peccata.

¶ Dico tertio, quod habitus, qui est cupiditas, non dicitur esse radix omnium malorum: sed quod obiectum cupiditatis, id est, diuitiæ hoc faciunt.

DISTINCT. XLIII.

IRCA 44. dist. quæritur. Vtrum potentia peccandi sit à Deo.

PRO ista quæstione hæc est prima conclusio. Potentia peccandi, quatum ad positium, quod importat, est à Deo. Hanc sic probat S. D. præfenti dist. arti. I. Omnis entitas est à Deo: sed potentia peccandi est entitas, quæ est voluntas siue liberum arbitrium. ergo.

CONCLUSIO II. Potentia peccandi quantum ad defectum quem importat non est à Deo. Istud enim gerundium peccandi importat respectum ad peccatū: vnde sicut in peccato sunt duo. factus & deformitas. ista potentia peccandi dicit ipsam cum aptitudine ad deficientium: defectibilitas autem conuenit creaturæ ex voluntate: vt dicit Damascenus, ex hoc, quod est ex nihilo. esse autè, ex nihilo, non conuenit creaturæ per aliquam, quantum ad ipsam nihilitatem: quia remora omni efficientia Dei, adhuc creatura de se est non existens siue nihil.

Ex his probatur sic conclusio. Id quod conuenit creaturæ in quantum est ex nihilo non habet causam: sed defectibilitas conuenit voluntati, in quantum est ex nihilo: ergo non habet causam, & per consequens non est à Deo.

Seco. hic.

Contra arguit Scotus. ¶ Potentia passiva est immediatum subiectum habitus & priuationis, sicut materia prima immediatè, & non per aliud subiicitur formæ ignis, & priuationi formæ aeris: ergo & potentia actiua libera cuiusmodi est voluntas est immediatum principium agendi & deficienti, & non per hoc

quod est ex nihilo.

Respondeo. negatur consequentia: quia potentia passiva non plus ordinatur ad habitum quam ad priuationem: liberum autem arbitrium ex natura sua ordinatur ad actum rectum, & non ad deformem: & ideo ordo ad deformitatem actus non fundatur in libero arbitrio, nisi mediante alio defectu. hoc, quod est esse ex nihilo.

Contra conclusionem directè arguit Durandus primò. Deus est causa mali pœnæ: ergo est causa possibilitatis liberi arbitrii ad peccatū. antecedens patet. consequentia probatur. Possibilitas ad peccandū non est malum: ergo si Deus est causa mali pœnæ: multo magis est causa huius consequentia patet. antecedens probatur. Si esset malum, aut esset malum culpæ. & hoc non: alioquin homo semper peccaret: cum semper in eo sit possibilitas deficienti: aut esset malum pœnæ: & hoc non: cum talis defectibilitas fuerit in statu innocentie: alioquin Adam non potuisset peccare.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem negatur consequentia: quia ista defectibilitas, licet non sit malum pœnæ nec culpæ, ordinatur tamen ad malum culpæ, quæ consistit in auersione à Deo: Deus autem non est causa quod aliquid ab eo aueratur, cum omnia ad se ipsum conuertat. Negatur etiam consequentia: quia quod Deus non possit esse causa huius defectibilitatis non ideo est: quia peccabilitas sit maius, aut minus malum quam malum pœnæ, sed quia est putum ens rationis, vt infra dicitur: ens autem rationis non potest habere causam.

Secundò. Possibilitas deficienti per corruptionem est à Deo in rebus corruptibilibus: ergo & possibilitas deficienti in electione: consequentia patet. quia non est maior ratio de vna defectibilitate quam de alia, cum vtraque sit ens rationis: antecedens probatur. Omne quod pertinet ad perfectionem vniuersi, est à Deo: sed talis defectibilitas est huiusmodi. nisi enim animalia essent defectibilia, homo qui eis vescitur, non posset conseruari.

Respondeo. negatur antecedens: quia etiam illa defectibilitas consequitur creaturae

creaturam ex hoc, quod est ex nihilo: Ad probationem negatur maior. sed bene dico, quod potentia ad deficientium est à deo, quantum ad suum positium: non autem quantum ad defectibilitatem.

Contra probationem conclusionis, in qua dicitur quod defectibilitas consequitur liberum arbitrium: quia est ex nihilo. arguit Aureolus primò. Quicquid habet creatura à se formaliter habet à Deo effectiue: alioquin daretur aliqua entitas, quæ non esset à deo: sed defectibilitas conuenit formaliter libero arbitrio ex natura eius formaliter: ergo &c.

Respondeo. negatur maior de eo quod dicit formaliter imperfectionem & ordinem ad malum auerentem à Deo, cuiusmodi est defectibilitas in eligendo. Dico tamen quod hoc argumentum non est contra probationem conclusionis, sed contra ipsam conclusionem.

Secundò. Confirmati in gratia habent liberum arbitrium quod est ex nihilo. & tamen in eis non est defectibilitas: ergo esse ex nihilo non est totalis causa peccabilitatis.

Confirmatur. quia creaturæ irrationales sunt ex nihilo: & tamen non sunt peccabiles. Si dicatur quod non sunt peccabiles: quia sunt confirmati in gratia.

Contra. Ipsa gratia est ex nihilo: nec aufert à libero arbitrio esse ex nihilo: ergo si esse ex nihilo est præcisa causa peccabilitatis. sequitur, quod ipsi sint peccabiles.

Respondeo. dico primò quod cum dicitur liberum arbitrium esse ex nihilo: ly ex dicit ordinem ad nihil, quod est non ens: & ideo ista relatio est relatio rationis. ex ista autem relatione rationis sine negatione habet voluntas defectibilitatem. nam vna negatio potest esse causa alterius vt dicitur secundo Phil. sicut absentia nauis est causa perditionis nauis.

¶ Dico secundò. quod omne creatum ex hoc quod est ex nihilo est quiddam bonum particulare recipiens ad mixturem potentie & imperfectionem: quia omne quod est ex nihilo habet suum esse ab alio: & per consequens est potentiale.

¶ Dico tertio, quod liberum arbi-

trium respicit bonum vniuersale: sed non habet operationes determinatas respectu boni vniuersalis: immo indeterminatas & multifarias: sicut materia est in potentia ad multas formas.

Dico quartò, quod esse ex nihilo non est præcisè causa defectibilitatis in voluntate, sed ad hoc concurrunt & indeterminatio eius ad actionem circa bonum. vnde quando caret perfectione ligante & stabiliente ipsam in bono, qualis perfectio est gratia consummata, semper: est defectibilis.

Ex his patet, quid dicendum ad argumentum. concedo enim quod esse ex nihilo non est præcisè ratio peccabilitatis: posset etiam dici, quod in beatis est defectibilitas, sed est ligata per gratiam. Ad confirmationem patet ex dictis.

Contra eandem arguit Durandus. si peccabilitas inesset libero arbitrio ex hoc quod est ex nihilo, sequitur, quod Deus esset causa peccabilitatis, sed hoc est falsum, & contra tuam conclusionem. ergo, &c. consequentia probatur. Deus est causa, quod creatura sit ex nihilo. ergo est causa peccabilitatis, quæ ad hoc necessario consequitur. consequentia patet. antecedens probatur. primò. quicquid est causa affirmationis, est causa negationis, quæ ad eam necessariò consequitur. sicut id quod est causa, vt aliquid sit album, est etiam causa, quod non sit nigrum, sed Deus est causa esse creaturæ ad quod necessariò sequitur ista negatio, scilicet ipsam non esse ex aliquo. ergo.

Respondeo. primo negatur secunda pars minoris, quia dato quod nunquam creatura produceretur à Deo, adhuc conueniret ei esse ex nihilo, & per consequens ista negatio non esse ex aliquo non consequitur per se ad esse creaturæ.

¶ Dico secundo, quod per ly esse ex nihilo, non solum importatur negatio, sed etiam ordo ad ipsum nihil.

Secundò. id quod est causa conseruatiua entitatis rei per sui influentiam, est causa non entitatis per subtractionem influentie, sed Deus est causa conseruatiua creaturæ, ergo potest esse causa quæ creatura sit nihil siue ex nihilo.

Respondeo. Negatur maior, quando

id quod conseruatur prius, nam habet non esse quàm esse, cuiusmodi est creatura: sicut licet aqua habeat quod sit calida ex influentia ignis: non tamen habet, quod sit frigida ex subtractione illius influentiae: quia frigiditas prius natura conuenit igni, quàm caliditas.

Tertiò. Ly dedit habitudinem alicuius causae: sed cum dicitur creatura de se est nihil, non potest dicere habitudinem causae: ergo non bene dicitur, quod creatura de se sit nihil, maior patet, minor probatur. Non enim dicit habitudinem finis aut efficientis: cum

omnis finis, & omne efficiens sit ens: nec materialis: quia nihil est totalis negatio, quae non potest habere subiectum: nec formalis: quia omnis creatura est formaliter aliquid, ergo non est formaliter nihil.

Respondeo. Quod dicit habitudinem causae formalis: quia nulla creatura est formaliter ens, id est existens, cum nulla creatura sit suum esse quia non formaliter existens nisi per esse ei superadditum.

Et sic est finis huius quaestionis, & totius secundi libri sententiarum, ad laudem eius qui omnia intructur. Amē.

PAVLI SONCINA-
TIS EPITOMES QUÆSTIO-

NVM IOANNIS CAPREOLI

super lib. sententia-
rum

PARS ALTERA, COMPLECTENS
Librum tertium, & quartum.

PER F. ISIDORVM DE IN-
SOLANIS EDITA, ET MVL-
tis in locis suppleta.

Accessit index omnium Quaestionum.

EIVSDEM ISIDORI

Libri quatuor in Auerroistas de æternitate
mundi,

Epitome proportionum,

Disputata Catholica quinque.

- Dist. primæ Q. vnica.
Vtrum natura humana, quam Filius Dei assumpsit potuerit assumi à tribus suppositis diuinis: aut à natura humana.
- Distinct. ij. Quæst. vnica.
Vtrum persona diuina possit assumere entitatem totius resultantis ex materia & forma lapidis & quamcunque naturam irrationalem.
- Dist. iij. Q. vnica.
vtrum. b. virgo. Maria fuerit concepta in peccato originali.
- Dist. iij. Q. vnica.
Vtrum beata. Virgo aliquid operata est in conceptione Christi.
- Distinct. v. Quæstiones.
1 Vtrum vnio naturæ diuinæ & humanæ in Christo sit maxima vnio creata.
- 2 Vtrum diuina essentia possit alicui creaturæ vniri tanquam forma.
- 3 Vtrum Filius Dei assumpsit naturam humanam in vniuersali.
- Dist. vi. Q. vnica.
Vtrum in Christo fuit plura esse.
- Dist. vii. & viij. Q. vnica.
Vtrum in Christo sint duæ filiationes.
- Dist. ix. Q. vnica.
Vtrum humanitas Christi sit adoranda adoratione latræ.
- Dist. x. Q. vnica.
Vtrum Christus in quantum homo, sit persona diuina.
- Dist. xi. Q. vnica.
Vtrum ista sit concedenda sine quacunque determinatione. Christus est creatus, Christus incepit esse.
- Dist. xij. Q. vnica.
Vtrum Christus potuerit peccare.
- Distinct. xij. Q. vnica.
Vtrum anima Christi habuerit gratiam formaliter, & actu infinitam.
- Distinct. xij. Quæstiones.
1 Vtrum anima Christi sit sciens formaliter scientia increata.

2 Vtrum anima Christi videt in verbo omnia, quæ ab ipso verbo cognoscuntur.

Dist. vx. Q. vnica.

2 Vtrum anima Christi ex sua omnipotentia respectu proprii corporis appetitum sensitiuum ab omni dolore sensibili præseruare potuerit.

Dist. xvj. & xvij. Quæst. vnica.

Vtrum dolor in anima. Christi tempore passionis petuen erit vsque ad rationem superiorem.

Distinct. xvij. xix. & xx. Q.

Vtrum aliqua creatura pura poterit satisfacere pro tota natura humana.

Dist. xxj. & xxij. Q. vnica.

Vtrum Christus deserit esse homo in suo descensu ad inferos.

Dist. xxij. Q. vnica.

Vtrum habitus sint homini necessarij, & similiter virtutes habituales.

Dist. xxij. Q. vnica.

Vtrum fides sit virtus infusa à Deo.

Dist. xxvj. Q. vnica.

Vtrum fides sit de visis.

Dist. xxvj. Q. vnica.

Vtrum spes sit virtus theologica: realiter à fide, & charitate distincta.

Dist. xxvij. vsque ad. xxx. Q. vnica.

Vtrum homo debeat ex charitate plus diligere Deum quam seipsum.

Dist. xxxj. & xxxij. Q. vnica.

Vtrum fides maneat in patria.

Dist. xxxij. Q. vnica.

Vtrum ex actibus humanis acquirantur habitus virtutum existentes subiectiue in appetitu sensitiuo.

Dist. xxxij. & xxxv. Q. vnica.

Vtrum donâ sine habitibus distincti à virtutibus.

Dist. xxxvj. Q. vltima.

Vtrum virtutes cardinales sint inter se connectæ: ita quod vna sine alijs haberi non possit.

Finis indicis Quæstionum. iij. Libri.

DISTINCT. I.
DISTINCTIO. I.

N prima dist. tertij sententiarum quæritur. Vtrum natura humana, quam filius Dei assumpsit potuerit assumi à tribus suppositis diuinis aut à natura diuina.

AD hauc questionem responderetur quatuor cõclusionibus. Prima si homo non peccasset: filius Dei nõ assumpsisset naturam humanam. Hanc sic probat S. D. 3. q. 1. ar. 3. Effectiuũ à sola Dei voluntate dependentium non debet à nobis alia ratio assignari: præter eã, quæ per diuinam scripturã nobis innotescit. Sed in carnatio filij est effectus, cuius nõ ponitur alia ratio in scriptura sacra, nisi redemptio hominis à peccato: vt patet Luca. 17. ergo, &c.

Sec. di. 7.
93.

Contra arguit Sco. ¶ ex ista conclusione sequitur, quod anima Christi nõ fuerit prædestinata, nisi pro redemptiõne aliarum animarum. hoc est falsum. ergo: maior patet. minor probatur tripliciter. Deus elegit prius naturam omnes, quos voluit consequi vitam æternam, quàm præiuderit aliquid de pœna circa peccatorem. ergo prius prædestinavit animã Christi, quàm præiuderit hominẽ peccatorem: & sic in illo priori fuit prædestinata, non tamen propter peccatũ hoĩs.

Respondeo primò, quod in actibus diuinæ voluntatis nulla est prioritas realis aut ex natura rei: ita quod vnus actus sit altero prior, vel quod vnus actus prius cadat super vnum subiectum quàm super aliud. Sed Deus vno simplici actu omnia intelligit simul: & omnia simul vult. ex hoc negatur antecedens.

¶ Dico secundò, quod inter obiecta præuisa, & præuolita à Deo est ordo præuisus & præuolitus: præiudit enim vnum effectum esse propter alium & ad aliũ ordinari. voluit enim gloriã esse priorẽ gratia tanquam finẽ eius & voluit gratiam & prædestinationẽ & redemptionem esse priores casu & peccato.

¶ Dico tertio, quod licet ibi nõ sit ordo nature: est tamen ibi ordo rationis ex parte ratiocinantis. Et. quantũ etiam ad hoc negatur antecedens: quia Deus secundũ rõnem prius voluit redemptiõnem humani generis, quã gloriã aĩe Christi.

Contra hoc etiã arguitur sic. Maius bonũ prius secundũ rõnem est volitũ à Deo quã minus, sed gloria aĩe Christi.

QVAESTIO. I.

si est maius bonum, quã gloria omnium aĩarum redimendarum. ergo. & per consequens in illo priori est volita, etiã cessante redemptione humani generis.

Respondeo, quod inter maius bonum & minus potest dupliciter esse ordo. Aliquando enim inter ea est ordo per se sicut est inter bonum naturæ gratiæ & gloriæ, & de his conceditur maior & negatur minor. Aliquando est tantum ordo per accidens: sicut inter duas gratias & duas glorias, nullum essentialiter ordinẽ inter se habentes: & sic negatur maior. Inter gloriam autem animæ Christi & aliarum, nõ est ordo essentialis, quia Deus potuisset antequã faceret animã Christi, & nunquã conferret ei gloriã, dare gloriã alijs animabus.

Dicendum igitur est, quod prius, secundum rationem vt se tener ex parte ratiocinantis prædestinavit Adam, quàm Christum. Intelligimus enim primò, quod Deus voluit gloriam suam manifestari in productione vniuersi.

Secundò, quod in illo vniuerso. perfecto. voluit esse aliquas creaturas beatas.

Tertio, quod voluit animam Christi esse priorem alijs in gratia, & in gloria: & omnes alias & earum beatitudinem ordinari ad gloriam animæ Christi.

Secundò arguit. Nullum bonum maius ordinatur præcisè ad minus bonum tanquam ad finem: quia finis est nobilior his quæ sunt ad finem: sed gloria animæ Christi est maius bonum redemptionem generis humani. ergo non ordinatur præcisè ad eam. & per consequens sine ea fuisset.

Respondeo. primò potest dici, quod nos non dicimus redemptionem humani generis esse finẽ gloriæ animæ Christi, sed quod est finis incarnationis.

¶ Dico secundò, quod maius bonum non potest ordinari ad minus tanquam ad finem totalem & remotum, sed bene tanquam ad finem partialẽ, & proximum. Vltimus autem finis & totalis ipsius incarnationis Christi est perfectio vniuersi, & gratia. & gloria, & Deus. ¶ & redemptio nostra. finis verò partialis, & proximus est sola redemptio.

¶ Dico tertio, quod minus bonum potest respectu maioris esse causa finalis sine qua non: & hoc modo redemptio est finis incarnationis. ipsa verò prædestinatio Christi est causa nature prædestinatio.

nationis quantum ad effectum: vt dicit S. D. 3. di. 11. q. 3. ar. 1. q. 3. Est enim causa efficiens in quantum ipse est mediatio nostræ salutis. Est etiam causa formalis exemplaris, in quantum in filios Dei ad eius imaginem transformamur & prædestinamur. Est etiam causa finalis, in quantum nostra salus in eius gloriam redundat: prædestinatio verò nostra quo ad effectum est causa finalis prædestinationis Christi, quia ipse ordinatur ad consequendum effectum nostræ prædestinationis. Vel aliter dici potest quod nostra prædestinatio est prior secundum rationem prædestinatione Christi, & sua est prior nostra perfectione.

Tertiò arguo sic. Quicumque consequitur aliquod bonum, quod nunquam consequeretur nisi posito aliquo malo, sicut habet lætari de bono adepto: ita de malo, sine quo nõ, &c. quia qui vult finem vult, necessariò etiã ea sine quibus finis talis non potest haberi: sed aia Christi per te non fuisset creata nec prædestinata ad vitam æternam, si homo non peccasset. ergo habet lætari de peccato hominis, & ipsum velle: hoc autem est falsum, quia peccatum velle est peccare. ergo.

Respondeo. negatur maior, quando id sine quo bonum nõ habetur nullã habet actionem super tale bonũ & nullam de se habet appetibilitatem, cuiusmodi est peccatum, sicut etiam martyres non lætantur de crudelitate & persecutione tyrannorum, sed bene lætantur quod ex tali modo Deus elicerit tantum bonum.

CONCLUSIO II. Eadem humanitas numero possit simul assumi à tribus personis diuinis. Hanc sic probat. 3. par. q. 3. ar. 6. Si tres non possunt hoc aut hoc, esset ex parte assumptum aut ex parte assumpti. non primò: quia tres personæ habent eandem naturam diuinam. ergo possunt conuenire in vnam naturam humanam per solam vnionem. nec secundum, quia assumptio naturæ humanæ magis sequitur legem diuinæ potentie, quã humanæ. Vnde si non est repugnãtia ex parte diuinæ potentie: ergo nec ex parte humanæ naturæ, & sic, &c.

Contra arguit Scot. primò. In omni essentiali dependẽtia vnum dependens dependet tantũ ab vno totaliter quod totaliter determinat dependentiam alte-

rius, sed in ista vnioe est essentialis dependẽtia, quã totaliter determinat vna persona. ergo non potest terminari à pluribus personis. maior probatur: quia cũ dependẽtia alicuius est totaliter determinata ad aliquid, ipsum non potest dependere ad aliud cum possit esse, subtracto omni alio, præter id, quod totaliter terminat illam dependentiam. minor probatur. Suppositum humanũ totaliter terminat dependentiam sue humanitatis, & ipsa nõ potest esse pluribus suppositis. ergo & suppositum diuinum totaliter ea terminat.

Respondeo. primò negatur maior. de dependentia causati à causa quãdo illa plura, quæ terminant dependentiam effectus terminant ipsam eadem causalitate. sicut est in proposito, quia quilibet persona diuina est totalis causa creaturæ, & est tantum vna causalitas.

¶ Secundo negatur eadem maior de dependentia relatiui ad correlatiuum. idem enim pater refertur vna paternitate ad multos filios: & tantũ depõdet ab vno quantũ ab alio in esse relatiui.

¶ Dico tertiò, quod dependẽtia naturæ assumptæ ad personã assumentẽ est dependentia relatiui ad correlatiuũ. vnibilis ad vnibile, & suppositibilis ad suppositibile. Est etiã dependẽtia effectus à causa: quia omne absolutum existens in persona assumente est causa talis vnionis, quãuis vnio istarum naturarũ facta sit in vno supposito, & non in aliis. Ad probationem maioris negatẽ dicitur quod vnum relatiuũ terminet totaliter dependentiam alterius intensiue: non autem extensiue: & ideo potest terminari non ad tot, quin ad plura eiusdem rationis, si esse possent, vnũ enim album non potest assimilari tot albis, quin etiam pluribus.

¶ Dico quartò ad minorem, quod licet vnum suppositum diuinũ totaliter terminet intensiue dependentiam naturæ assumptæ: non tamen extensiue. Ad probationem, negatur consequentia. tum quia nullum suppositum creaturam habet eandem numero substantiam cum alio supposito: ideo quocumque terminat dependentiam naturæ: totaliter eam terminat & intensiue & extensiue. Supposita autem diuina habent eandẽ substantiam: & ideo quantumcunque natura humana vnatur vni supposito, potest etiam vniri alteri, sed in eadẽ substantia, tum quia suppositũ creatũ terminat

minat dependentiam naturæ eo modo quo totum terminat dependentiam partis. constat autem quod idem non potest esse pars duorum totorum substantiũ: suppositum verò diuinum nõ terminat dependentiam naturæ assumptæ tanquam partis, sed quasi per modum accidentis: licet non vnatur ei accidentaliter: idẽ autem accidens potest esse duorum habentium eadem substantiam: sicut eadem quantitas vnatur materię & forme.

Secundò arguit. Id quod conuenit alicui, vt distinguitur ab alio, non potest illi alij conuenire, sed assumere naturam humanam conuenit filio vt distinguitur à patre. ergo.

Respondeo. conceditur maior. quando id quod conuenit alicui vt distinguitur ab alio in principio distinctionis vnus ab alio: sicut filiatio quæ conuenit filio vt distinguitur à patre: & est principium talis distinctionis non potest patri conuenire. negatur autem maior de eo quod non est principium distinctionis, sed concomitantiue: aut consequitur eam sicut anima rationalis conuenit oculi vt distinguitur à pede: & tamẽ eadẽ anima est in vtroque. Ita dico quod incarnatio conuenit filio, vt distinguitur à patre, non primò, sed secundò: & ideo potest vtriq; conuenire.

Tertiò. Anselmus dicit in lib. de conceptu virginali, quod tres personæ non potuerunt assumere vnum, & eundem hominem. ergo, &c.

Respondeo, quod non negat, quod tres personæ potuerint assumere eandẽ humanitatem, sed intendit dicere, quod nõ possent eam assumere ad eandem personalitatem: quia ipsæ personæ sunt distinctæ personalitates: & ideo non possunt naturam assumptam trahere ad eandem personalitatem.

CONCLUSIO III. Natura diuina abstracta per intellectum à personalitate relatiua possit assumere naturam humanam. Hanc sic probat S. D. 3. parte. q. 3. ar. 3. Remanere sufficiens causa actiua assumptionis, remanere potest assumptio, sed abstracta natura diuina per intellectũ à proprietatibus relatiuis, remanet sufficiens causa actiua assumptionis: quia adhuc potest intelligi in Deo omnipotentia, substantia, & personalitas. ergo, &c.

CONCLUSIO. IIII. Natura diuina suppositis personalitatibus relati-

uis, quas fides ponit, nõ primò, sed quasi secundariò assumpsit naturam humanam. Hanc sic probat vbi supra artic. 2. Quicquid conuenit naturæ diuinæ primò & per se, conuenit omnibus personis diuinis: sed assumere naturã humanam, non conuenit omnibus personis. ergo non conuenit ei primò & per se, sed tantum ratione personæ.

Contra arguit Scot. ¶ Ei conuenit naturam humanã primo assumere, quod de se est hoc, & subsistens: quia natura humana assumitur ad subsistendũ: sed natura diuina est de se hoc & subsistens. ergo.

Respondeo. negatur maior. si illud sit communicabile: natura autem diuina communicabilis est & non persona. ergo per prius conuenit personæ quã naturæ.

Contra eandem arguit Durand. ¶ per illud primò conuenit personæ diuinæ vniri naturæ humanæ, per quod cõpetit ei primo terminare dependentiam naturæ assumptæ, sed essentia est, per quam conuenit personæ terminare hanc dependentiam. maior patet: minor probatur. per id conuenit personæ terminare hanc dependentiam à quo habet quod per se subsistat, sed hæc est essentia. ergo.

Respondeo quod duplex est dependentia naturæ assumptæ ad personam diuinam. Vno modo dependet à persona, tãquam ad id à quo, & in quo accipit esse actualis existentie. Alio modo tanquam ad id à quo accipit suppositionem & personalitatem: primam dependentiam terminet essentia remotè & persona proximè: sed virtute essentia. secundam vero dependentiam terminat tantum persona & sicut quo, & sicut quod & non essentia.

¶ Dico secundò ad maiorem, quod per illud conuenit ei terminare secundam dependentiam: & non per id per quod, primam. vnde negatur minor, loquẽdo de secunda dependentia.

Ad probationem dico, quod persona nõ solum per subsistere: sed quod proprietatẽ subsistentem, quæ includit non solum subsistere: sed etiam relationem terminat illam dependentiam. Vel dico, quod personæ conuenit terminare illam dependentiam per ipsum subsistere, accipiendo subsistere, non vt est naturæ, sed vt est personæ: quia vt est naturæ est communicabile: vt autẽ est personæ est in-

Scot. hic.

Durand. hic. q. 4.

Scot. hic. q. 2.

communicabile: quia ut sic dicit esse diuinum cum implicatione proprietatis relatiuæ constituentis personam.

DISTINCT. II.

N 2. dist. quaeritur. Vtrū persona diuina possit assumere entitatem totius resultantis ex materia & forma lapidis, & quancūque naturam irrationalem.

PRO ista quaestione hæc sit prima conclusio, Deus posset assumere de potentia absoluta naturam lapidis, & quancūque naturā irrationalem. Hanc sic probat præsentis di. q. 1. ar. 1. Vbi est equalis potentia ex parte agentis: & equalis potentia obedientialis ex parte passibilitatis potest sequi similis effectus: sed diuina potentia equaliter se habet ad operandum in lapide, & in natura humana, & natura lapidis eque est in potentia obedientiali ad Deum, sicut natura humana, ergo.

Et quamuis. 3. par. q. 4. ar. 1. videatur dicere oppositum non tamen dicit. ibi enim intelligit quod talis natura irrationalis non est assumptibilis de potentia ordinaria non autē loquitur Dei absoluta.

Contra arguit Henricus. sic. Omnis natura assumptibilis est eleuabilis ad uisionem diuinę essentię, sed talis non potest, cum ei repugnat ex sua natura habere rationem & voluntatem. ergo minor patet. maior probatur triplex. primo. Sicut se habet esse naturale ad posse naturale: ita se habet esse supernaturale ad posse supernaturale, sed cuiusque communicatur esse naturale, comunicatur esse supernaturale, comunicatur esse supernaturale.

Respondeo. negatur maior, quando assumptio fit ad esse & non ad operationem sicut est in proposito. natura enim assumpta à diuino suppositio assumitur ad esse diuini suppositi, & non ad operationem, quia operatio consequitur formam quæ est operationis principium: & quia natura humana remanet in diuino supposito: ideo habet proprias operationes distinctas ab operationibus diuinę naturę.

Contra operari consequitur esse rei, ergo cui datur esse supernaturale, datur operari supernaturale.

Respondeo. negatur maior. Licet enim

nulla res operetur, nisi habeat esse: quia agere presupponit esse, non tamen consequitur esse tanquam principium actionis: sed formam quæ est agendi principium: cum ergo in natura assumpta remaneant potentie in propriis naturis, quia assumptio non fit in natura, remanebunt etiam potentie naturales sine aliqua eleuatione, nisi ex speciali dono gratie potentie eleuabiles eleuentur.

Secundò cui non potest communicari minus: nec etiam maius: sed minus est videre Deum vel frui eo quam vniri in identitate personę. ergo quod non potest frui Deo non potest vniri ei in persona.

Respondeo. negatur maior. quando maior & minus non sunt eiusdem rationis: sicut non sequitur, homo non potest generare asinum quod est minus. ergo nec hominem quod est maius. Vnio autem in esse non est eiusdem rationis cum vnione in operatione: quia esse & agere sunt diuersarum rationum.

Dico secundò, quod si per impossibile istę duę vniones diuidantur. vnio in personam & per gloriam, maior est vniri Deo per gratiam, quam in persona siue gratia: licet vtrūque coniunctum maior est quam alterum solum.

Tertio. Si creatura potest vniri Deo, sed non sit eleuabilis ad Dei uisionem. ergo etiam natura humana potest vniri in persona absque eo quod actu eleuetur, sed hoc est falsum. ergo maior patet. minor probatur. Si natura humana posset assumi potentius eius non eleuatis actu ad uisionem & fruitionem, cum ipsa sic manens sit peccabilis, sequitur quod persona diuina assumens eandem naturam, posset peccare, quod est falsum.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur consequentia. Et dico, quod si aliqua natura irrationalis assumeretur absque eo, quod fueretur Deo, ipsa non esset peccabilis, cuius ratio est, quia tali naturę nullus actus attribueretur sicut agentis: sed solum sicut principium actionis, quia suppositum est, quod agit: suppositum autem talis natura, cum sit Deus, nullo modo peccare potest, nec defectiue agere.

CONCLUSIO II. Filius Dei non solum assumpsit animam & corpus: sed etiā humanitatem, quæ est tercia entitas realiter distincta ab oibus suis partibus etiam simul vnitis. Hanc sic

sic probat S. Doc. pro prima eius parte. 3. dist. 2. quæst. 1. artic. 3. quæst. 3. Filius Dei fuit uerus homo. ergo assumpsit humanitatem. Quod autem ex partibus resultat tertia entitas ab eis distincta: ponit S. Doc. ubi supra ad 3. ubi sic dicit Totum proprie loquendo, non est suæ partis: sed aliquid ex eis resultans.

Hoc autem probat Scot. 8. meta. q. 4. ponens tres conclusiones: quartā prima est hæc. Materia & forma non sunt vnium: quia nec forma fit materia. nec e contra, & ratio est: quia materia, & forma sunt simplicia principia, principia autē non sunt ex alterutris ut dicitur primo Physicorum. fit tamen vnū per se ex materia & forma. ut dicitur 8. meta. fit quod probatur.

Tum quia materia est pura potentia, & forma actus.

Tum quia forma educitur de materia, & eam inseparabiliter concomitatur. ergo faciunt vnium per se.

Secunda conclusio. Illud vnium per se quod fit ex materia & forma, non est relatio, nec relatiuum. probatur. nulla relatio componitur ex absolutis: sed materia & forma sunt entia absoluta.

Secundò. Nulla relatio est per se terminus generationis. 5. Phy. fit. sed quod fit ex materia, & forma est per se terminus generationis. 7. met. fit. ergo.

Si dicatur, quod relatio sine qua non, licet non sit forma quidditatiuum, id est quod ipsa materia & forma, sunt terminus generationis: sed hoc non habent nisi in quantum sunt vnita.

Contra. per se non est ibi aliud absolutum quam materia & forma: & ista sunt duo absoluta. ergo non est ibi vnus primus terminus.

Si dicatur, quod non terminat in quantum sunt duo, sed in quantum vnita sunt.

Contra. ergo relatio vnionis est primus & formalis terminus.

Tertia conclusio. Illud constitutum est quid absolutum, & aliud à materia, & forma, & à relatione vnionis. probatur primo. Nihil constituit seipsum: sed materia & forma constituunt compositum. ergo, &c.

Si dicatur, quod licet sit inconueniens, aliquid causare se ipsum: aliquid tamen potest se interrogare. & sic materia, & forma integrant compositum.

Contra. Materia non integrat se, alioquin esset pars sui ipsius, nec formam: quia principia non sunt ex alterutris: nec relationem, ut supradictum est. ergo integrat aliquid ab eis distinctum. Et ex his tenetur, quod totum distinguitur à partibus.

Contra arguitur, quod humanitas non sit distincta res ab anima & corpore, simul sumptis.

Primò. Christus non deposuit aliquam naturam quam assumpsit, ut dicit Damascenus lib. 3. cap. 3. sed in triduo non habuit humanitatem. ergo si humanitas est distincta ab anima & corpore eam deposuisset.

Respondeo. dico primo quod Damascenus non dicit eum nullam naturam deposuisse, sed nullam partium naturam.

Dico secundò, quod non loquitur pro tempore mortis, sed resurrectionis. coulat autem, quod nunc habuit humanitatem.

Dico tertio, quod intelligit eum nunquam deposuisse totaliter naturam assumptam cui semper fuit vnitus saltem quo ad eius partes.

Dico quarto, quod ipse non deposuit humanitatem temporis mortis, cum ipsa non remanserit. sed bene ipsa desinit esse.

Secundò. Si humanitas est res distincta ab anima erit ea perfectior, sicut totum est perfectior suis partibus. sed hoc est falsum. Tum quia ut dicitur in lib. de causis. anima est in horizonte eternitatis. Tum Augustinus dicit quod su per animam intellectiuam nihil ex nisi Deus.

Respondeo. Dico primo, quod non ponimus in nomine duas formas, quartā vna sit anima & alia sit humanitas, sed aliquando humanitas dicitur esse forma totius, quia humanitas est ipsum totum significatum per modum formę, id est in abstracto. Ad argumentum negatur minor.

In primam probationem dico, quod anima dicitur esse in horizonte eternitatis, quia ipsa est incorruptibilis. Et dicitur esse dignior omnibus formis, quæ sunt actus materiae.

Ad secundam dico, quod nihil est supra animam nisi Deus, quod ad causalitatem.

Tertio. Philosophus probat 7. meta. fit. quod essentia rei compositę est simplex tali ratione, quia si esset composita

ta, tunc ex ea & ex suis partibus resultat aliquid simplex aut compositum. Si simplex, habetur propositum, quia etiam ipsa quæ resultat ex materia & forma, est simplex. Si compositum, ergo ex illo & ex suis partibus resultat aliud, & sic in infinitum. Sic arguitur in proposito de humanitate, quia si distinguitur à partibus, ergo ex ipsa & ex partibus resultat aliud, & sic in infinitum.

Respondeo primò, quòd essentia rei compositæ est composita, alioquin implicaretur contractio. Sed Philosophus loquitur in loco allegato de forma substantiali substantialitèr compositæ, quæ est forma simplex.

¶ Dico secundò, quòd totum non addit supra partes aliquam formam: nec ipsum compositum & partes eius sunt partes alicuius alterius compositi, sed ipsa tota natura est realiter differens à naturis ambarum partium, etiam vnitatum.

Quartò, si humanitas differt à partibus aut differt se tota, & sic nihil includeret à partibus, quod est contradictio: aut differt aliquo sui, & sic differt illud à seipso.

Respondeo, quod differt se tota, non accipiendo totum synchategorematicè, quia tunc esset sensus quod differt à partibus secundum quolibet sui partem. Nam id quod sic differt ab aliquo se toto non includit illud. Differt autem se toto cathegorematicè, & est sensus ipsum compositum ex partibus differt ab eis, sed non sequitur, ergo secundum quamlibet partem: quia vnus istorum sensuum est impertinens alteri.

Quintò, si humanitas est distincta à partibus, aut est materia, aut forma, aut compositum, non materia, quia tunc in homine essent duæ materiæ: non forma, quia essent duæ formæ: non compositum, quia essent duo composita.

Respondeo, quod est compositum & in homine est duplex, scilicet suppositum, & natura, ut dicit S. Doc. 3. par. q. 2. art. 1. ad secundum.

Sextò, Commentator dicit primo Physico. cò. 17. quod licet vnaqueque partium sit aliud à toto, tamen omnes insimul non possunt esse à toto, ergo.

Respondeo, quod dictum Commentatoris intelligitur, quod totum est inseparabile à partibus simul unitis: licet sit separabile à qualibet parte, figuratum

accepta.

Septimò, si totum superaddit partibus aliquid reale, aut illud additum facit vnum per se cum partibus nullo addito, aut non. Si primum, ergo similiter materia, & forma faciunt vnum per se, non superaddita illa tertia entitate. Si secundum: ergo aut illud superadditum facit vnum per se cum toto aliquo superaddito, vel non. Si sic procedetur in infinitum. Si non: pari ratione standum erat in primo.

Respondeo, quod totum nullum reale superaddit partibus: licet realiter differens à partibus. Et similiter non facit vnum cum partibus, facere enim vnum cum alio est conditio partis, & non totius. Sed dico, quod totum est quoddam vnum differens à partibus, ad cuius unitatem per se partes eius concurrunt.

Octauò, omne absolutum potest per diuinam potentiam fieri absque alio absoluto: sed totum non potest fieri absque partibus: ergo non distinguitur ab eis.

Respondeo negatur minor, ut sæpe dictum fuit. Causa autem quare totum non possit esse sine partibus: est quia partes unitæ sunt causa necessaria totius.

Contra. Si sunt causa necessaria, aut hoc est ratione partium: aut ratione vnitatis earum, aut ratione vtriusque. non primum, quia tunc positus illis, poneretur totum, non secundum quia vnio est relatio, ergo est posterior fundamento. posterius autem non potest esse causa prioris: non tertium, quia omnis causa cum sit prior effectu potest intelligi eo non intellecto. & sic sequitur, quòd possibile esset intelligere partes unitas, non intelligendo totum, quod est falsum.

Respondeo, quod partes possunt intelligi, non intelligendo totum, non tamen possunt esse nec intelligi esse sine toto. Ad argumenta igitur dico, quod est ratione vtriusque.

Contra. ergo in illo priori, in quo intelligo partes unitas, non intelligendo totum, Deus potest facere partes unitas sine toto.

Respondeo, negatur consequentia, quia actio Dei non terminatur ad quidditatem secundum se, nec ad esse quidditatum, cum abstrahat ab actu, & à potentia, sed ad esse reale extra, esse autem reale totius, & partium unitatis est

omni

omnino inseparabile.

Nono Totum homogeneum non differt genere nec specie nec numero a suis partibus: ergo non differt ab eis. consequentia patet, & prima & secunda pars antecedentis. partes enim aquæ sunt eiusdem generis & speciei, cum aqua, tertia pars probatur: quia in vna aqua non sunt plures aquæ numero.

Respondeo quod totum homogeneum non differt à partibus sicut ens in actu ab entibus in potentia: quia in eadem aqua sunt plures aquæ in potentia.

DISTINCT. III.

E. Isidorus

IRCA distinctio, tertiam queritur vtrum beata virgo Maria in peccato originali fuerit concepta.

PRO questione sit vnica conclusio. Beata Maria fuit concepta in peccato originali. Hanc ponit S. Tho. 3. sentent. in presenti dist. q. 1. artic. 1. q. 1. Item 3. 1. q. 2. 7. ar. 2. Item 1. 2. q. 8. 1. art. 3. Item quolib. 7. q. 8. Ex quibus possunt formari quatuor rationes.

Prima ratio. Quicumque est redemptus per Christum habuit peccatum: sed beata Maria fuit redempta per Christum: ergo habuit peccatum, non autem actuale: igitur originale.

Secunda ratio. Nullius humanæ personæ conceptio æquatur in puritate & immunitate & elongatione à peccato conceptioni filij Dei. sed Maria fuit humana persona: ergo eius conceptio non æquatur in puritate aut elongatione à peccato conceptioni Christi: æquaretur autem si nunquam habuisset peccatum originale. igitur habuit.

Tertia ratio. Singulare privilegium filij Dei non conuenit alteri: sed concipi in gratia & sanctitate singulare est privilegium filij Dei. igitur nulli alteri competit.

Quarta ratio. Nulla persona concepta per sexuum commixtionem est ex pars peccati originalis: sed Beata Maria fuit huiusmodi, ergo.

Prædictam conclusionem & finalem eius probationem ponit Aug. 10. confessionum. Item hanc conclusionem expresse ponit idem Aug. super Psalmo. 34. exponens illud psal. 34. Ego autem

cum mihi molesti essent. ubi sic dicit, Maria ex Adam mortua est propter peccatum: Adam mortuus est per peccatum: & caro domini ex Maria mortua propter delenda peccata. Hæc Aug. in forma, ex quibus patet quòd Maria mortua est propter peccatum non actuale: ergo originale. Item his refelluntur friuolæ solutiones quorundam modernorum, excipientes Beatam virginem à quibusdam auctoritatibus & sententiis generalibus Aug.

Eandem conclusionem tenuerunt beatus Ambrosius super Lucam, item super Isaïam, Leo papa in sermone Natalis domini, qui incipit exultemus. Item in alio sermone, qui incipit, Cum super nos. Item beatus Gregorius. 11. moralium. Item eiusdem sententiæ fuerunt duodecim patres, quos refert Aug. lib. 2. contra Iulianum.

Hanc conclusionem tenent & tenebant hi quadraginta doctores. Origenes, Isidorus, Bernardus, Anselmus, Hugo de sancto Victore, Magister sententiarum, Remigius, Alchuinus, Cassiodorus, Cassianus, Petrus, Rauenas, Gratianus, Halanus, Alexander, Innocentius Papa, Ioannes beleseth, Mauritius Episcopus Parisiensis, Athanasius, Raymondus de pœna forti, Alexander de Ales, Albertus, Petrus de tharentasia, Papa, Petrus de Palude, Durandus, Herueus, Ioannes de Neapoli, Iacobus de voragine, Nicolatus trauchet, Aegidius de Roma, Gregorius de Arimino, Nicolaus de Iyra, Bonauentura, Robertus de tornaco, Adam Okam, Henricus de Gandauo, Godofredus, Ioannes de poliaco, Ricardus de mediauilla: & multi alij: quorum dicta recitat frater Guilielmus de Gaancco in tractatu de vera innocetia matris Dei.

Contra conclusionem in se arguit Scotus sic: Perfectissimus mediator habet perfectissimum actum mediandi respectu alicuius personæ: pro qua mediat vel meretur. sed Christus fuit huiusmodi respectu Mariæ: ergo habuit perfectissimum actum mediandi respectu illius. sed hoc non fuisset nisi meruisset eam præseruare à peccato originali, ergo maior probatur tripliciter. Primo quia: nullus perfectissime placat aliquem pro offensa alterius contrahenda: nisi possit præuenire ne of-

Scotus hic dist. 13. q. 1. prima.

b fen

sendatur illi. Deus autem offendatur illi. Deus autem offenditur propter culpam interioram in anima ipsa. Secundo quia perfectissimus mediator meretur amonitionem omnis pœnæ ab eo quem reconciliat. Culpa autem originalis est pœna. Item Christus immediatus videtur fuisse reparator ab originali quàm ab actuali. Tertio quia à perfectissimo reconciliatore habetur summum: quod potest per mediatorem haberi.

Si dicatur quòd æqualiter tenetur persona, cui remittitur peccatum sicut præseruata: quia cui plus dimittitur plus diligit. Luca. 7. Quære solutionem August. dicentis quòd omnia non commissa sunt dimissa ac si essent commissa: imo excellentius est præseruari quam mundari. Et cum omnes angeli sint innocentes: non est verisimile quòd sola anima Christi sit innocens.

Grego. in
2. dylt. 33.

Respondeo, dico primo secundum Gregorium de Arimino † quòd hæc ratio peccat quintupliciter. Primò quidem quia ex ea sequuntur quatuor inconuenientia. Primum est quia iuxta illum modum arguendi probaretur quod etiam omnes alios Christus præseruauit, & præseruat. Secundum inconueniens est, quòd sequitur ex secunda probatione, quòd beata virgo fuit præseruata ab omni pœna temporali corporis & animæ: ab ipsa etiam morte corporali. Tertium inconueniens sequens ex tertia probatione est: quòd plures alios præseruauit ab originali: sicut & ab omni mortali actuali. Quartum inconueniens, sequens ex eadem probatione tertia est, quòd beata virgo in instanti conceptionis suæ fuit beata, & similiter quòd fuerit in corpore glorificata, quæ omnia falsa sunt.

Secundò peccat, quia assumit æquiuoca. Quærendum enim est, quòmodo accipiat summè teneri vel obligari mediator. Aut enim sic: quia non est possibile esse magis obligatum, & hoc modo Beata virgo etiam præseruata ab originali nõ fuit summè obligata Deo: quia potuit ei tunc constulisse beatitudinem. aut capit summè obligari, quia per omne quòd ei habet: est ei obligatus: & sic quilibet alius est summè Deo obligatus.

Tertio peccat, quia potius concludit

oppositum quam propositum. nam mediatio placatiua inter Deum & Beatam virginem quam accepit arguens præsupponit culpam.

Quartò peccat: quia assumit duas propositiones falsas. Prima est, perfectissimus mediator habet actum perfectissimum mediandi. Nam per alium modum Deo possibilem potuit beata virgo sicut & ceteri fieri Deo gratior & culpa immunior & à pœna securior. Secunda propositio est, perfectissimus mediator meretur amonitionem omnis pœnæ. patet esse falsum in proposito. Nam Beata virgo in vita ista multas habuit pœnas.

Quintò peccat in forma. tertij enim virtus est in hac consequentia. Christus præseruauit Beatam virginem ab omni actuali: igitur ab originali, quæ negatur simpliciter: quia pueri baptizati decedentes sunt præseruati ab omni actuali: non tamen ab originali. 3. parte. q. 27. art. 4.

Si dicatur quòd B. Aug. quinto contra Iulianum. capit. 39. arguit de Christo. Non fecit actualis: ergo non habuit originale.

Respondeo, dico primo quòd facere peccatum accipit largè pro eo, quòd est habere fomitem: & ad hunc sensum conceditur quòd beata virgo fecit peccati: quousque concepit Dei filium & non ultra tertia parte quæst. vigesima septima, articulo tertio. Nec iste modus loquendi est nouus: cum in multis locis scripturæ effectus peccati dicatur peccatum: sicut prolixè declarat August. super illo verbo psalmi. 34. Ego autem cum mihi.

¶ Dico secundò quòd dictum Augustinus est intelligendum secundum legem cõmunem: ubi peccatum actuale per gratiam non impeditur. Beatam vero virgo super hoc fuit priuilegiata secundum doctores.

Item Ioan. de neapoli. † ponit similes solutiones eis quas dat Gregorius. vnde ad prima probationem negat maiore: quia summè placat: qui summam gratiam offensus impetrat offendenti: qui quandoque fuit offendens. Præterea si non esset ita: sequeretur quòd nullus homo contraheret peccatum originale: cum perfectissimus mediator debeat habere perfectissimum actum mediandi

respo

respectu omnium.

¶ Ad secundam probationem dicit quod summè perfectè reconciliaret regem alicui offensus: quæ omnibus eius filii gratiam regis meretur & hæreditatem paternam: dato quod omnes aliquando essent inimici eius.

¶ Ad tertiam dicitur, quod non est simile de peccato originali, quod est peccatum naturæ & actuali, quod incurrit homo ex personali deordinatione. Peccatum enim originale contrahitur per carnalem propagationem: quomodo beata virgo fuit propagata, ab inordinatione vero actuali. B. virgo fuit immunis. Nec præseruare à culpa est propriè reparare. 3. parte. q. pe. ar. 4.

¶ Ad quartam probationem dicit Io. quod quamuis quilibet reconciliatus per Christum summè obligetur Christo: tamen comparando vnum ad aliū plus ei obligatur: qui maiorem gratiam ab ipso recipit.

¶ Præterea quæuis innocetia ceteris paribus sit maius bonum quàm culpæ amotio: tamè equale donum gratiæ plus est comparatum ei, qui propter culpam meruit pœnam, quàm innocenti, qui nõ meruit: sicut centum marchæ maius donum sunt, si dentur pauperi, quàm si dentur regi. Hęc Io. & cõformiter dictis S. D. secunda secundæ. q. 16. ar. 2.

Cum autè arguens vltimus facit cõparationem de angelis ad homines. Dicitur, quod illa similitudo non valet: ideo enim non omnes angeli ceciderunt, vno cadente: quia omnes angeli non erant in vno: à quo propagati contrahant peccatum, sicut fuit in hominibus.

Quod autem dicit, quod non est verisimile: quod sola anima Christi sit innocens: dicitur, quod imò: & oppositum est contra sacram scripturam & dicta sanctorum. Et ista sufficiunt ad argumeta Scoti, in quibus multi se fundant.

Aureol.

Arguit etiam Aureolus primò. Præseruari ab originali fuit possibile Deo: respectu beate virginis, & decuit, ergo probatur secunda pars antecedentis. Tum, quia decuit, quòd mater Dei faceret mundissima, & nunquam aliqua dispositione ad gratiam inficeretur. Tum quia beatus Augustinus probat, quod corpus eius non fuit incineratū, quia non decuit.

Respondeo, non decuit vt conceptio naturalis cuiuscunque hominis etiam

matris virginis æquaretur, quantum ad immunitatem ab originali conceptioni supernaturali Christi, vt patet per autoritatem Anselmi de conceptu virginali. cap. 16. tertio sen. distinctio. questione prima. articulo primo. questio. 2. ad tertium.

¶ Ad primam probationem dicitur, quod tunc nõ erat mater Dei in actu, nec mater misericordiz, sed sufficit quod esset mundissima in conceptione filij sui.

¶ Ad secundam dicitur, quòd nõ est simile de præseruatione ab incineratione, & ab originali: quæ præseruatio à cinere, fuit post resurrectionem Christi. præseruatio vero ab originali ante Christum: & sic non dependisset à Christo: sed à sola diuinitate.

Secundò arguit. secundum sanctos nunquam peccauit venialiter, quia nõ decuit: ergo nec originaliter. probatur consequentia: quia maior macula est originale: quod declaratur ex èplo corporalis, cadentis in lutum scetidum, & corruptum: quod quamuis lauetur, nõquam erit aptum ad recipiendum corpus Christi. Item maior gratia fit illi, qui non permittitur cadere in lutum: quàm illi, qui permittitur cadere, & statim subleuatur.

Respondeo, negatur consequentia, quia præseruare ab originali, præiudicat vniuersali saluationi, non autem ab originali. Ad probationem dicitur, quod veniale & originale se habent sicut excedentia & excessa. De malo. quæst. 5. articulo primo. ad nonum. Item secundo sen. distinctio trigesima tertia. q. 2. articulo primo.

Ad exemplum primum dicitur, quod non valet similitudo: quia pãnus albus post scedationem non potest effici mundior quàm ante: sed anima mundata ab originali potest per aduentū superabundantis gratiæ effici mundior, & sanctior, & Deo gratior quàm fuisset: dato quod fuisset in puris naturalibus, & sine peccato quocunque.

Ad aliud dicitur, quod filius Dei nõ debuit facere maximam gratiam beate virgini sibi possibilem de potentia absoluta: vnde argumentum parū valet.

Arguunt alij primo. Pœnæ viles beate virginis sicut temporales fuerant ei relinquendæ: non autem inutiles, sed originale est pœna inutilis. ergo

Respondet. dicit Io. de Neapoli, q̄ minor est falsa: quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: & etiam peccatum: vt ibidem dicit gl. & est Augustini in libro de correptione, & gratia.

Secundò, quia cuidam monacho apparuit B. Bernardus cum macula in peccatore: quam dixit se habere: quia dixerat B. virginem fuisse in originali conceptione. ergo.

Respondet. illa visio eadem facilitate contemnitur, qua probatur: nec propter tales visiones phantastica est aliquid dicendum contra doctrinam sanctorum prædictam.

Tertiò, sicut Christus fuit perfectissimus mediator: ita beata virgo conuenientissima mediatrix. Sed hoc nõ fuisse, si ipsa aliqua culpa incurrisset, quia conuenientius potest aliquis placari per illum, qui nunquam offendit, quã per illum qui offendit, & reconciliationem accepit. ergo.

Respondet. beata virgo fuit conuenientissima mediatrix sub Christo, & non de pari. vel dicendum est q̄ conuenientissimè mediat, qui est gratus offensus, siue offenderit, siue non. Beata vero virgo plus habuit de gratia quã quælibet creatura: deo conuenientissima dicitur mediatrix.

Quartò. In libro de natura & gratia ait. Cum de peccatis agitur, nullam de beata virgine volo quæstionem habere.

Respondet. loquitur de peccatis aequalibus: quæ beata virgo nunquam contraxit: vt patet ex serie textus. Hæc est responsio Io. de Neapoli: eandemque ponit Gregorius de Arimino.

Quintò. Hoc idem probatur per Anselmum, qui de hoc fecit librum specialem.

Sextò. Ricardus de sancto Victore hoc idem dicit in sermone quodam de conceptione. ergo.

Respondet. dicit Io. de Neapoli, q̄ de illo libro & sermone Ricardi nihil certum habetur. Anselmus autem in multis locis expressè dicit beatam virginem fuisse in originali conceptione: vt patet secundo libro, eur Deus homo. ca. 16.

Septimò. multæ ecclesiæ faciunt festum de conceptione beatæ Mariæ. ergo.

Respondet. dico primò, q̄ illud festum

non celebrat Romana ecclesia: nec debet fieri secundum Bernardum in epistola ad canonicos Lugdunenses.

¶ Dico secundò, q̄ illud festum postquam ab ecclesia Romana toleratur: est referendum ad tempus sanctificationis, & non ad tempus conceptionis.

¶ Dico tertio, q̄ illud festum est nõ conceptionis, sed gratiarum actionis, sicut in veteri & in noua lege sunt plura talia festa. Magnū enim beneficium est humano generi collatum in conceptione virginis matris redemptoris humani generis.

Octauò arguunt. quia Anselmus in quadam epistola ad episcopos Angliæ dicit. Non credo amatorem beatæ virginis, quæ respuit celebrare festum conceptionis.

Respondet. intelligendum est de amatore virginis non quantum ad habitum charitatis, sed quantum ad feruorem deuotionis. est enim laudabilis festiuitas modo supradicto. Concordat S. Tho. 3. sen. distin. 3. quæst. 1. ar. 1. quæst. 1. & 3. parte. quæst. 17. articulo. secundo. ad tertium.

Nondò arguunt. Ratio S. Th. q̄ beata virgo si non contraxisset originale: non fuisset redempta: non est efficax. ergo, probatur antecedens. Nam dicit Durandus q̄ fuisset redempta in sua radice: vt si quis impetret q̄ proles nascitura ex seruis parentibus non incurrat seruitutem.

Respondet. ratio S. Tho. est efficax: quia communis doctrina sanctorum est q̄ Christus est vniuersalis redemptor: quia omnes liberauit à peccato, & damnatione seu pœna peccati. 3. parte. q. 48. arti. 4. Sic pariter catholicè respondet Gregorius de Arimino. Et loquimur de illa redemptione de qua loquitur sacra scriptura: quicquid sit de illa quam fingit arguens. Probat enim B. Augustinus in libro de natura & gratia, & de baptismo paruulorum: multis testimoniis sacra scripturæ, quod Christus non ob aliam causam venerit in mortem: nisi vt sua morte viuificaret mortuos in peccato. Idem glo. super tertio capitulo Gal.

Decimò arguunt: quia auctoritates sanctorum inductæ non sufficienter probant conclusionem: quia ad omnes illas potest tripliciter responderi. Primò quia

quia intelliguntur de iure seu debito naturæ, q̄ contraxerit peccatum originale beata virgo: non autem de facto. Secundò, quia sunt intelligendæ, secundum communiorem usum, non autem in speciali, vt patet per auctoritates Aug. allegatas in li. de natura & gratia. Tertio q̄ vbicumque ponitur sola vel tantum anima Christi: intelligitur etiam anima beatæ virginis, quia concurrunt de pari, quantum ad peccatum.

Respondet. Auctoritates sanctorum sufficienter probant intentum: nec solutiones inductæ quicquam valent: sicut sufficienter ostendit Ioan. de Neapoli. Prima quidem: quia q̄ nunquã est aut fuit tale falsè dicitur, esse tale: quãuis de iure seu debito tale esse debuerit aut debeat: alioquin etiam verè diceatur, nunquam aliquem hominem peccare, quia nunquam debet peccare. Secunda etiam responsio non valet, quia qui totum dicit nihil excludit, sed in prædictis auctoritatibus non dicitur indefinite, sed vniuersaliter: omne ab Adã naturaliter propagatum conceptum in culpa. Ad auctoritatem Aug. dictum est supra. Tertia etiam responsio nõ valet: quia maior est vnio diuinarum personarum quàm virginis matris & Christi. Sed illud quod cum dictione exclusiua attribuitur vni personæ vt distinguitur ab alia: repugnat illi alteri. Esse autem mundum ab omni culpa in multis auctoritatibus prædictis attribuitur soli homini Christo, in quantum distinguitur à beata virgine. Hæc Io. de Neapoli: quem sequitur Gulielmus de Gannaco in suo tractatu de vera innocentia matris Dei.

Verum posset aliquis dicere q̄ conclusio principalis non sit secundum mentem S. Tho. cuius vestigia sequor: quia ipse tenet oppositum primo sen. distin. 44. quæstio. prima. articulo. tertio. ad tertium.

Respondet. dico primò, q̄ ex illis verbis non habetur, quod beata virgo in primo instanti suæ conceptionis haberit illam puritatem in summo aut immunitatem à peccato, sed post conceptionem suam, & sanctificationem.

¶ Dico secundò quod S. Tho. in omnibus operibus quæ postea edidit, oppositum tenet, & scripsit.

N dist. 4. quæritur. Vtrū beata virgo aliquid operata est in conceptione Christi.

PR O quæstione hæc est prima conclusio. Beata virgo Maria nihil operata est in conceptione Christi, sed tantum materiam ministravit, operata est tamen actiue ante conceptionem, præparando materiam, vt esset apta conceptui. Hanc sic probat S. D. 3. q. 3. r. artic. 4 & 3. sen. dist. 3. q. 2. art. primo. Mater nihil agit actiue ad formationem prolis, sed tantum materiam præparat, vt dicit Philosophus lib. 15. de animalibus, sed beata virgo fuit mater Christi. ergo, &c.

Contra arguit Sco. † primò. formas eiusdem speciei sequuntur potentie eiusdem rationis. sed forma maris, & sceminæ sunt eiusdem speciei: ergo sicut in patre est potentia generatiua actiua: ita & in matre.

¶ Secundò pater diligit naturaliter filium: quia est opus eius vt dicitur. 8. ethi. † sed mater plus diligit filium quã pater, vt ibi dicitur: ergo est opus matris sicut & patris.

¶ Tertio filius aliquando plus assimilatur matri quã patri, ergo mater est agens in generatione filij. antecedens patet ad sensum. consequentia probatur. quia effectus soli agenti assimilatur.

Quartò dicit Damascenus † q̄ beatæ virgini attributa est virtus susceptiua simul & generatiua: ergo habuit potentiam generatiuam.

¶ Quintò. si mater non concurreret ad generationem filij quã terra ad generationem minere, quod est falsum.

Respondet. ad hæc simul & dico primò q̄ ad generationem prolis concurrat triplex actio: vt dicit S. D. vbi supra. Prima est qua præparatur materia, vt sit apta conceptui. Alia est formatio & organizatio corporis: Tertia est consequens vel concomitans prædictæ formationem. Sicut enim locus facit ad bonitatem generationis: ita & bona dispositio matris facit ad bonam dispositionem prolis: vt dicit Aui. in primo de diuiniis: primam & tertiam operationem habet mater in generatione prolis: se-

cundam verò habet tantum pater.

Ex his infero, quod in matre est potentia generatiua actiua, sicut & in patre. non ita perfecta. & ideo eius actio non se extendit, nisi ad preparationem materię. Concedo igitur quod in matre est potentia actiua generatiua. sed nego istam consequentiam: ergo agit ad conceptionem prolis. Est enim fallacia consequentis, quia arguitur à pluribus causis veri tatis ad vnam eorum.

¶ Dico secundò, quod mater non ideo plus diligit filium quam pater: quia plus agit: sed quia matres magis sunt certę qui sint eorum filij, ut dicitur. 8. ethi-
corum.

¶ Dico tertio, quod ideo filius plus aliquando est similis matri quam patri: quia virtus paterni seminis cum sit debilis, non potest perfecte assimilare patri materiam, sed producit eam ad id quod est in potentia magis proxima infra eandem speciem cum patre, scilicet ad assimilationem matris: & ad hoc etiam potest multum facere imaginatio femine tempore coitus. Unde tempore innocentie femine fuissent natę ex vehemēti imaginatione.

CONCLUSIO II. Beata virgo Maria proprie & verè dicitur mater Dei. Hęc sic probat S. D. 3. parte. questione trigesima quinta. art. 3. beata Maria est mater Christi, sed Christus est Deus. ergo.

Dur. hic. q. 1. Contra probationem arguit Durandus, quod ista propositio sit impropria. Deus est hoc primò. Ad proprietatem propositionis requiritur idēitas subiecti & predicati: sed in illa propositione non est tanta idēitas sicut in ista: Petrus est homo: ergo illa saltem non est ita propria: maior patet. minor probatur. Petrus manens Petrus, non potest non esse homo: & Deus manens Deus, potest non esse homo: ergo non est tanta idēitas hic sicut ibi.

Respondedo dico, primò quod dicta propositio est propria, quia illud suppositum quod significatur per hoc subiectum Deus est id quod significatur per hoc predicatum homo, sicut & illud suppositum quod est Petrus est etiam homo. Est tamen aliqua differentia, quia homo predicatur de Petro non solū ratione suppositi, quod est Petrus, sed etiam ratione forme huius suppositi Petrus, id est ratione humanitatis. De Deo autem di-

citur homo non ratione forme diuine, sed ratione suppositi.

Ex hoc sequitur quod ista. Deus est homo. habet tantam idēitatem intensiue sicut illa Petrus est homo: quia utrobique idem suppositum significatur per subiectum & predicatum: licet secunda habet maiorem idēitatem extēsiue.

¶ Dico secundò, quod ista. Deus est homo: est in primo modo dicendi per se: non quia predicatum sit de ratione subiecti, sed quia informat essentialiter suppositum significatur per subiectum, ad cuius esse trahitur.

¶ Dico tertio, quod non oportet omnē propositionem propriam esse per se. nā ista est propria. homo est albus.

Ad argumentum negatur minor de idēitate intensiua. Ad probationem negatur consequentia. quia ista Deus est homo. est per se eo modo, quo diximus: licet non habeat omnem modum perfectiatis, quem habet ista. Petrus est homo.

Contra hanc responsionē arguitur. In omni propositione primi modi per se predicatum dicitur in quid de subiecto. sed homo non predicatur in quid de Deo. ergo.

Respondedo. negatur minor. quia licet non predicetur in quid ratione forme: predicatur tamen in quid ratione suppositi.

Contra ista. Deus est humanatus. est predicatio propria ut dicit Damascenus. li. 3. ergo ista. Deus est homo. non est propria nec in quid. tenet consequentia. quia proprietas predicationis denominatiue non stat cum proprietate predicationis in quid: quia enim ista est propria. Sortes est homo. ideo ista est impropria. Sortes est humanatus.

Respondedo. quod ista. Deus est homo. non est denominatiua. quia forma predicari essentialiter informat subiectum. habet tamen modum predicationis denominatiue, quia predicatum non est de ratione subiecti. & predicatio hoc modo denominatiua potest stare cum predicatione in quid.

Contra. predicatio partis de toto est denominatiua & impropria. sed in ista. Deus est homo predicatur pars de toto: quia in diuino supposito non solum est natura humana, sed etiam diuina. ergo.

Respondedo. negatur maior. Nam illa est essentialis. homo est animatus. homo est rationalis.

Con

Sec. di. 7. q. primo.

Contra eandem arguit Scotus. quod primo. ista est impropria, Christus est homo. quia si Christus non habet vnum conceptum, cum dicat duas naturas: ergo & ista est impropria. deus est homo.

Respondedo. negatur antecedens. quia licet dicat duas naturas: tamen vnio earum non est per accidens, quia vna trahitur ad esse alterius.

Secundò hoc predicatum, homo non est de ratione huius subiecti deus: & potest ab eo abesse, & aduenit ei post esse completum. ergo dicitur de eo per accidens, & non proprie.

Respondedo. negatur consequentia. quia ista est pro seitas singularis, cuius exemplum non inuenitur in creaturis. Istud enim predicatum homo non informat hoc subiectum deus accidentaliter dicitur: & ideo non est predicatio merè per accidens.

CONCLUSIO III. Spiritus sanctus non debet dici pater Christi secundum deitatem, nec secundum humanitatem. Hanc ponit. 3. q. 3. art. 3. Et presenti dist. ar. 2.

Durand. hic q. 2.

Contra arguit Durandus, quod ista sit vera. Christus in quantum homo est filius Spiritus sancti per creationem. Christus secundum, quod non est productus à Spiritu sancto nullo presupposito. ergo est filius eius per creationem. tenet consequentia. quia creatio est ex nullo presupposito.

Respondedo. negatur consequentia. quia creatio non dat alicui, quod dicatur filius dei per creationem, quando terminatur ad personalem vnionem filiationis diuine: & quando natura creata nullum nouum suppositum constituit: sicut est de humana natura in Christo.

Non dicitur etiam filius Spiritus sanctus per adoptionem, quia ad hoc, quod aliquis dicatur filius dei per adoptionem, oportet quod gratia ei collata non faciat eum filium dei naturalem. gratia autem data Christo fecit eum filium dei naturalem, in quantum est homo: quia vnio humanitatis terminata est ad vnitatem personalem filiationis diuine.

DISTINCT. V.

N 5. dist. quæritur primò. Vtrum vnio nature humane in Christo sit maxima vnio creata.

CONCLUSIO I. Vnio naturarum in Christo est quid creatum. Hęc sic probat S. Doc. 3. q. 2. art. 3. Omnis noua relatio creaturæ ad deum, consequens mutationem creaturæ, est quid creatum vel concreatum. sed vnio humanitatis ad deitatem est huiusmodi. ergo. Quod autem vnio sit relatio patet: quia vnium non dicitur ad se, sed ad aliud. Nihil enim est sibi ipsi vnium. hęc autem vnio non fundatur super quantitatem: sed super actionem vel passionem, scilicet super vnionem.

Contra arguit Aureolus quod vnio humanitatis ad verbum non sit relatio: sed vera vnitas, & continuatio entitatiua primo. Natura humana vnita est verbo per quadam mixturam: ut dicit Augustinus ad Volusianum. Et idem dicit in lib. de perseuerantia: quod assumptio creauit in Christo veram vnitatem. Et Dionysius 2. cap. de di. no. dicit quod verbum per vnionē factus est verus homo substantialiter, sed mixtura importat continuationem, & nulla relatio facit aliquid tale substantialiter: ergo vnio non est relatio.

Respondedo primò, quod in Christo non solum ponimus vnionē, sed etiam vnitatem naturarum, & indiuisiōnem: quæ quidem vnitas & indiuisio attenditur quantum ad duo. Nam suppositum diuinum, & humanitas assumpta sunt quidē diuisa secundum essentiam: sed sunt vnum & indiuisa, quantum ad esse copulantis duas naturas. Est etiam ibi vnitas, & indiuisio quo ad suppositum subsistens in duabus naturis. Et quantum ad hoc potest dici indiuisio entitatiua, id est indiuisio in aliqua entitate non quidem ex illis naturis resultante: sed ut predictum est: quia sunt indiuisa quo ad esse, & quo ad suppositum. Sed præter hanc vnitatem est etiam ibi vnio, quia impossibile est aliqua esse vnita sine vnione.

¶ Dico secundò, quod ista vnio est per modum mixturæ ratione indiuisiōnis supradictæ, quia ea quæ miscentur cōueniunt in vno esse.

¶ Dico tertio, quod vnio dicitur esse qua Christus est substantialiter homo: non quod vnio sit qua dicitur homo: sed humanitas vnita personæ: & tracta ad esse diuinæ personæ est quo Christus dicitur homo verè, & substantialiter.

Secundò nulla terminatio exterioris
b 4 rela

relationis facit, & aliqua sint vere vnū: alioquin deus faceret verē vnum cum vniuerso: cum terminet extrinsecē relationē vniuersi ad ipsum. ergo in Christo non est vera vnitas ex hoc, & terminat extrinsecē relationem humanitatis ad ipsum.

Respondeo concedo totum, sed est vbi vnitas propter ea quæ supra diximus ad primum. vniuersum enim, & deus non conueniunt in vno esse, nec in vno supposito.

Dico secundò, & proprietates verbi non terminat intrinsecē naturā assumptam, vt arguens putat: existimans ea solū esse vnita propter hoc, & proprietates verbi intrinsecē terminat humanitatem. Non enim intrinsecē terminat eo modo, quo punctus lineā, aut lineā superficiē, nec sicut forma materiā, nec sicut differentia terminat genus.

¶ Et propterea humanitas Christi est sufficienter terminata intrinsecē per animam rationalem. ideo non indiget tali intrinsecā terminatione, sed bene terminat extrinsecē: quia in natura assumpta est relatio realis, quā terminat relatio verbi assumptis.

Dico tertio, & prædicta vnio non est sicut acruus: quia in acruo quælibet pars habet proprium esse: sed in Christo humanitas non habet propriū esse: sed tantum esse diuini suppositi, & talis indiuisio quo ad esse sufficit ad hoc, & aliqua constituat verē vnum, sicut etiā materia & forma faciunt vnum.

Tertio. Vnio partium continui non est relatio, alioquin in continuo essent infinitæ relationes, sicut infinitæ partes. ergo vnio humanitatis cum verbo non est relatio, & similiter vnio materię cum forma.

Respondeo, & vnio partium continui non est relatio realis sed rationis: quia nulla pars continui est in actu sed tantum in potentia, nec partes continui habent quidditates diuersarum rationum. secus est de materia & de forma, & de verbo, & humanitate assumptis.

Dico secundò, & materia, & forma non sunt vnū nec sunt indiuisa entitati, & similiter humanitas, & verbum. alioquin essent vna entitas: sed bene conueniunt in vno esse, vt dictum est.

CONCLUSIO II. Respectus vnionis non est terminus assumptionis. Hanc probat sic vbi supra. Nullus

motus siue mutatio, siue quæcunque actio terminatur primò, & per se ad relationē vt dicitur. 5. phy. sed assumptio est actio saltem secundum modum significandi, ergo non terminatur ad vnionem, quæ est relatio.

Ex hoc sequitur corollarie, quòd terminetur ad personam assumptam: quia aut terminatur ad personam: aut ad relationem. non ad relationem: ergo ad personam.

Contra arguit Durandus. Ad respectus, qui nō sunt de genere relationis, sed sunt reales modi essendi, potest esse motus. sicut patet de vbi, ad quod terminatur motus localis. sed esse vnionis est realis modus essendi, nec est de genere relationis: ergo ad eam potest terminari assumptio.

Respondeo primò, & respectus de genere vbi possunt esse termini motus, non tamen nisi acquisito aliquo absoluto, puta loco.

Dico secundò, & nullus respectus de genere relationis potest primo, & per se terminare motum. constat autem & respectus vnionis ad vnibile, vel vniti ad vnitiū. non reducit ad aliquod vltimorum sex prædicamentorum, vt de se patet, sed oportet, & reducat ad genus ad aliquid.

Dico tertio, vnio verbi diuini non dicitur realem modum essendi in verbo diuino, sed tantum respectum rationis. Contra corollar. arguit. Nullus terminus actionis præcedit actionem, quā terminat, quia vt dicitur secundò de generatione. præsentibus habitibus, cessat motus. sed persona diuina præcedit assumptionem, cum fuerit ab æterno. ergo non est terminus eius.

Respondeo. negatur maior. Nam in motu nutritionis hominis terminus motus est anima rationalis, quæ acquiritur in materia, quæ prius erat sub forma alimenti: & tamen anima rationalis præcessit illam nutritionem. Idem patet in resurrectione. potest ergo terminus actionis præcedere actionem, quā terminat: sed sub alio modo essendi. & sic intelligit Philosophus, & præsentibus habitibus in materia cessat motus. non tamen dicit absolute & præsentibus habitibus. In proposito de quo loquitur persona diuina subsistebat in suo esse ante incarnationem, sed nulli creaturę communicabat illud. post incarnationem

carna

arnationem vero comunicauit ipsum creaturę assumptæ.

Contra. Ois terminus assumptionis acquiritur per assumptionē. sed non acquiritur humanitas in Christo per assumptionem: sed tm vnio. ergo vnio & non aliud est terminus assumptionis.

Respondeo. negatur minor: quia humanitas assumpta dicitur acquisita, in quantum est tracta ad esse personale verbi diuini, & similiter natura assumpta quodammodo acquisiuit personam diuinam in quantum existit in illa, & per esse eius de nouo.

CONCLUSIO III. Vnio naturarū in Christo est maxima inter creatas vniones. Hanc sic probat 3. dist. præfenti. Illa vnio est maxima simpliciter, quia aliqua vnitiū in maxime vno simpliciter. sed inter vniones creatas vnio naturarū in Christo fit in maxime vno simpliciter, scilicet in persona diuina: & ad eam terminatur. ergo &c.

Notaater dixi inter creatas vniones: quia vnio diuinarum personarum in essentia diuina est maior ista: quia personarum non solum conueniunt in essentia quæ est maxime vnita: sed etiā quælibet personæ est idem realiter cum essentia. humanitas autem nō est idem eū verbo diuino in quo vnitur diuine nature.

Contra arguit Durand. ¶ Illa vnio est maior, cuius extrema magis faciunt vnum, & intimius siue inseparabilius vniantur. sed extrema alicuius alterius vnitatis sunt huiusmodi: sicut patet de vnione materię. nam materia & forma faciunt vnā essentiam: non autem humanitas & verbum diuinum, & similiter materia est inseparabilis à forma: humanitas autem non est inseparabilis à diuino supposito. ergo vnio materię & formæ est maior illa vnitate.

Respondeo. negatur maior. Maioritas enim vnionis simpliciter attenditur penes hoc quòd extrema vniantur in maxime vno: & non penes hoc, quòd est facere maxime vnum siue esse inseparabilia: quamuis penes ista dicatur aliqua vnio esse maior secundum quid.

QVAESTIO. II.

Quæritur secundò, Vtrū diuinā essentia possit alicui creaturę vniri tanquam forma.
P. R. Quis hæc est prima conclusio trinitaria ad quæsitū. Nec diuina essentia nec proprietates personales diuinæ potest

vniri alicui creaturæ corporeæ tanquam forma propriè loquendo de forma.

Hanc sic probat. S. D. 1. q. 3. 8. Quicquid vnitur alteri vt forma facit compositionem cum eo. sed diuina essentia nō est alteri componibilis, cum sit simplicissima ergo.

CONCLUSIO. II. Nec diuina essentia, nec proprietates personales est vnita humanitati Christi: nec eius carni, vt forma.

Hanc ponit. S. D. 4. contra. ca. 3. 2. & eius probatio patet ex præcedenti conclusionem.

Contra arguit Ioan. de Ripa Tranzonū. Omnis perfectio quæ est in creatura est in Deo, sed in qualibet forma creata est perfectio dare esse intrinsecē. ergo hoc conuenit Deo. ita quòd diuina essentia non dat esse informatiue: sed subsistentiæ & terminatiue.

Respondeo. negatur maior. quando talis perfectio habet imperfectionem adiunctam. dare autem esse formaliter habet annexam imperfectionem scilicet limitationem & compositionem, vt dicit Commen. & Philosophus. in 2. de anima. com. 4. & 8. meta. com. 16.

¶ Dico secundò quòd nulla forma potest dare esse formaliter, nisi informet id cui dat esse. Omnis enim forma, vt dicit S. D. q. 3. 1. aut est forma à qua aliquid formatur. vt est forma, quæ agens agit. aut est forma, ad quā aliquid formatur sicut est forma exemplaris. aut est forma, secundum quam aliquid formatur. & ista est forma quæ vnitur formabili, & dicitur informare.

Secundò. Deus ad extra est immensè potens tā intensiue quā extensiue. ergo potest habere ad extra terminum ad quem, sed non producendo: quia nulla creatura potest esse infinita. ergo communicando suum esse quòd est infinitum. cōsequencia patet. antecedens probatur. posse actiui est perfectio simpliciter. ergo est formaliter infinitū in Deo. sed non ad intra. ergo ad extra maior patet. minor probatur. Si posse ad intra puta posse generare filii esset formaliter infinitū. ergo hoc est aut quia per tale posse producitur esse infinitū puta esse diuinū. sed hoc est hæreticum: aut quia tale esse comunicatur, sed propter hoc posse generare non est posse infinitum: quia tale esse correspondet alicui potentie actiue vel productiue,

cum

Io. de ripa
in suis de
termina-
tionibus.

cum non possit produci. esse autem quod correspondet potentie productiue patris ad intra est esse per quod distinguitur filius a patre. tale autem non est infinitum cum sit esse relatiuum, ergo posse respectu talis esse non est posse formaliter infinitum.

Respondeo. negatur prima consequentia. quia ad infinitatem intensionem potentie actiue sufficit, quod quocunque effectu producto, possit perfectionem producere. Et ad infinitatem extensionem sufficit quod ultra omnem multitudinem datam possit alios effectus producere, nec est dare maximam multitudinem a tali potentia producibilem: nec maximam perfectionem formaliter per eam communicabilem unde non potest talis potentia habere terminum ad extra sibi adzquatam.

¶ Dico secundò, quod infinitas diuine potentie manifestatur sufficienter ex productione rerum de nihilo. vt in primo distinct. quadragesimatertia declarauimus.

¶ Dico tertio, quod licet antecedens sit verum, non tamen bene probatur ab arguente. Nam posse diuinum est infinitum tam ad intra quam ad extra. Nam posse generare est infinitum formaliter quantum ad id quod dicit in recto, scilicet quantum ad essentiam: & quantum ad hoc communicatur filio. habet autem tale posse infinitatem non ex hoc quod per ipsum communicatur aut producat esse infinitum. sed hoc habet ex infinitate sue radice, scilicet essentie, in qua fundatur: & secundum quod potest in infinita obiecta non quidem actu sed potentia & successiue: & secundum quod potest semper intensus & intensus operari, secundum quem modum potest diuina potentia quæ nunquam agit ad extra secundum suam totam posse. loquendo de actione prout attingit creaturam: quia nulla creatura est capax totius influxus diuine potentie. unde dato per impossibile: quod per posse generare in diuinis nihil nunquam generaretur adhuc esset infinitum formaliter propter infinitatem diuine essentie ip qua fundatur.

¶ Dico quartò quod filius produci- tur non solum in esse relatiuo: sed etiam in esse diuino, quia non solum ista est vera, pater genuit filium. sed etiam illa.

Deus genuit Deum, in cuius generatione diuina essentia comunicatur per generare quod est agere. alioquin per tale agere nihil produceretur.

Tertio diuina essentia est forma, & est vnita humanitati Christi. ergo est ei vnita formaliter. maior patet: minor est fidei. Si dicatur quod non est vnita diuinitati esse in diuinitatis sed in esse persone verbi.

Contra. ex hoc sequitur, quod homo non sit Deus: quia verbum non est Deus per suam rationem personalem, sed per rationem diuinitatis.

Respondeo negatur consequentia. Sicut non valet, Anima rationalis vnitur suis habitibus, puta sapientie, & virtutibus: & anima est forma: ergo vnitur eis formaliter. immo vnitur eis vt subiectum sic in proposito.

Dico secundò non esse vnita diuinitati, vt per esse diuinitatis suppositaretur: sed tantum per esse verbi. dicitur tamen quod homo est Deus: non quia humanitas ex vnione ad diuinitatem dicatur Deus. sed quia verbum diuinum in natura humana subsistit, & ab ea denominatur homo, sicut a diuina denominatur. Et ideo dicitur quod est facta vnio in persona: quia remansit eadem persona subsistens in duabus naturis: & non est facta vnio in natura: quia ex duabus illis naturis non est constituta vna natura.

Quartò esse personale verbi est formaliter vnitur nature humane, quæ per verbi subsistentiam subsistit. ergo etiam esse essentiale potest ei formaliter vniri. tenet consequentia: quia esse essentiale est magis comunicabile quàm esse personale. eum comunicatur ad intra, esse vero personale non comunicetur.

Respondeo. dico primò, quod cum esse sit absolutum in diuinis est tantum vnum esse vt dictum fuit in primo. quando autem dicitur quod vnio est facta in esse personali & non in essentiali: nihil aliud significatur nisi quod humana natura est primò vnita persone diuine quam essentie.

Dico secundò quod humanitatis in Christo non subsistit formaliter per esse diuini verbi: ita quod tale esse ipsam informet. sed bene trahitur ad esse ipsius verbi quod vnitur nature humane realiter: & propter hoc dicitur subsistere subsistentia diuini verbi: quia

quia illa humanitas non habet propria subsistentia: sed vnitur subsistenti, quod eam ad se trahit.

Quintò. Deus est actiuor omni agente creato. ergo per diuinum agere est comunicabilis perfectio excedens omnem perfectionem communicabilem per agens creatum, in quantum diuinum agere excedit agere creatum: sed diuinum agere excedit creatum in infinitum. ergo perfectio comunicabilis per agere diuinum excedit in infinitum perfectionem communicabilem per creaturam: sed tantum diuina perfectio est infinita: ergo Deus potest illam communicare creaturæ.

Respondeo. dico primò, quod similiter argueretur, quod Deus posset ad extra producere effectum infinitum, & per consequens qui sit Deus.

Dico secundò, quod vltima consequentia est falsa, sed ad illum excessum sufficit, quod diuina actiuitas non possit producere tot effectus, quin adhuc plures producere possit sine statu. ex hoc est posse communicare infinitam perfectionem in potentia, non autem in actu: quia nulla creatura est capax infinite perfectionis: nec potest formaliter subsistere per esse infinitum.

Contra. Realis communicatio ad extra diuini esse esset maior, quam per participationem. ergo talis communicatio est Deo attribuenda.

Respondeo, quod similiter sequeretur, Deum posse producere effectum infinitum actu: quia ex hoc maior esset diuina actiuitas, quam si producat tantum effectum finitum. negant tamen omnes theologi, quod sit producibilis effectus actu infinitus. Similiter non sequitur maior esset actiuitas Solis si communicaret lapidi lucem, quam si non communicaret. ergo hoc est attribuendum.

Dico secundò, quod antecedens est falsum. natura diuina actiuitas est diuina essentia, quæ si communicaretur creaturæ, realiter incidere in compositionem: & per consequens non est maior, sed minor.

Contra. Nulla maior actiuitas cogitari potest quam diuina: sed cogitari posset maior si communicatur tantum per participationem. puta si communicatur realiter. tunc enim esset maior in ratione actiuitatis.

Respondeo, quod nulla potest cogi-

tari maior sine contradictione, quod autem diuina actiuitate communicetur realiter diuinum esse creaturæ implicat contradictionem. & in ista responsione sto. & per hoc respondeo ad totum istud argumentum, & ad replicas.

Ad primam enim negatur consequentia: quia licet omnis maior actiuitas sit Deo attribuenda: non tamen si implicet contradictionem: sicut esset in proposito. Ex omnibus responsionibus habetur quod diuina essentia, nec diuinum esse potest vniti alicui tanquam forma intrinsecè. tum quia faceret cum eo compositionem: tum quia esset potentialis: tum quia haberet rationem partitis.

Contra hoc arguit idem. probando quod predictæ tales conditiones tres non sunt de ratione forme actiuantis: & hoc quia non conueniunt formæ accidentali. quod probat multipliciter, primò. Quælibet forma constitutiva ordinatur ad constitutum tanquam ad finem & tanquam ad id per quod subsistit. sed forma accidentalis non ordinatur ad finem, nisi ad substantiam: ergo ex forma accidentali & substantia non constituitur vnum tertium. alioquin ordinaretur etiam ad illud tanquam ad finem: & per consequens non tantum ad substantiam.

Respondeo. negatur minor. accidens enim ordinatur ad substantiam tanquam ad id a quo sustentatur. ordinatur vero ad constitutum ex ipso & subiecto tanquam pars ad totum quod habet rationem finis respectu partium: quia partes sunt propter totum. Quod autem ex accidente & subiecto aliquid tertium constituitur patet ex verbis Philosophi & Commen. septimo metaph. com. vigesimo sexto, & vigesimo septimo, vbi dicunt quod nec materia nec forma per se sunt, sed compositum: & exemplificat non solum de factionali, sed etiam de accidentali dicens, quod cum sit sphaera nec materia nec forma sit nisi per accidens. sed per se sit compositum ex utroque. Idem ponunt primo physicorum. commenta. quarto & sexto.

Secundò. Cuiuslibet accidentalis substantia est vltima subsistentia, vt dicitur. 7. & 8. meta. sed si ex substantia, & accidente tertia entitas constituitur, tunc

substantia non erit vltima substantia accidentis. sed id constitutum ex utroque: nam partes cum sint tantum potentia in toto, participat esse totius: ergo, &c.

Confirmatur: quia ex hoc sequitur quod aliquid quod non est substantia sit finis & substantia substantia. hoc est falsum: ergo consequentia probatur. Omne totum est finis & substantia suarum partium: sed illa tertia entitas non est substantia, & eius partes sunt substantia & accidentis. ergo.

Respondeo. Et dico primo quod substantia accipitur dupliciter. Vno modo pro eo quod est in aliqua natura subsistens, & quod ab ea denominatur sicut ab albedine album, & sic sola substantia est principalis substantia accidentis. & talis appellatur substantia denominatiue cum enim dicatur lignum est album, tale denominatur lignum in concreto: qualis est albedo in abstracto. Alio modo accipitur substantia formaliter & intrinsece: & hoc est entitas resultans ex subiecto & accidente. Ista enim proprie dicitur substantia: quia non habet esse in alio: sed substantia & accidentis habet esse in ea sicut partes in toto. sunt enim eius partes formales.

Dico secundo, quod licet substantia sit finis proximus accidentis, & eius substantia denominatiua. finis tamen remotus est ipsum constitutum ex substantia & accidente: & hoc est etiam eius intrinseca & formalis substantia.

Ad confirmationem. Dico quod accidentis non est finis substantie, in quantum substantia est. sed e contra: puta albedo non est finis hominis, in quantum homo est. sed talis finis est Deus, vel beatitudo, vel vniuersum: quia tamen omnis perfectio potest dici finis sui perfectibilis, in quantum se habet ad illam perfectionem ut potentia ad actum. ideo accidentis potest secundum quid dici finis substantie, & secundum quid nobilior substantia: ut dicit S. D. 4. dist. 49. 1. 2. Vnde & Philosophus, 2. cœli. & Commen. com. 17. dicunt quod actiones rerum sunt aliquando fines earum. potest ergo substantia ordinari ad constitutum ex ea & suo accidente, tanquam ad finem secundum quid: non tamen tanquam ad finem principalem: quia non omnis perfectio est principalis finis sui perfectibilis: ut dicit S. D. 3. contra. ca. 23. nec omne totum est principalis finis sue partis: nec est inco-

ueniens quod substantia, ut substantia substantia subsistat hoc modo per illam tertiam entitatem tanquam per substantiam formalem: sed bene non potest subsistere per aliud subiectiuum.

Tertio. Aut illa tertia entitas est vnum per se: aut vnum per accidens. non quomodo: quia ex substantia & accidente non fit vnum per se. non per accidens: tum quia illa entitas est distincta ab accidente & a subiecto: ergo est per se vnum. tum quia habet essentiam sibi propriam. ergo est vnum per se. tum quia aut dicitur ens per accidens: quia est de genere accidentis. & hoc non. nam tunc albedo esset ens per accidens. quod est falsum: cum sit in predicamento. aut dicitur ens per accidens: quia id a quo habet formaliter entitatem & unitatem est accidentis. sed propter hoc non debet dici ens per accidens. Nam si ex albedine & subiecto resultat tertia entitas ipsa necessario corrumpitur ad separationem albedinis a subiecto: ita quod albedo per se exigitur ad conseruationem illius entitatis. sicut anima ad esse hominis. ergo non est ens per accidens.

Respondeo, quod illa tertia entitas est ens per accidens & non per se: nam ad ens per se requiritur quod eius esse non dependeat formaliter ab alio. ista autem tertia entitas non est huiusmodi, & hoc magis declaro. Nam in vna re non possunt esse plura esse per se. nec ens per se potest esse pars entis per se. cum igitur substantia sit prius ens per se quam vniatur ei accidentis. non potest ex tali vnione constitui ens per se. constituitur autem ens per se ex vnione materie & forme: quia ante illam vnionem neutrum eorum habet per se esse precipue materia.

Ad primam & secundam improbationem negatur consequentia. Non enim sequitur si est res distincta, quod sit per se vna. Nam ad ens per se oportet, quod in eo non sint res diuersorum predicamentorum. constitutum autem ex subiecto & accidente dicitur naturas diuersorum generum. requiritur etiam diuisio, quantum ad esse, id est nullum eorum ex quibus constituitur ens per se habeat per se esse. & si habet quod alteri communicet: sicut anima communicat suum esse materie: non autem sic est in proposito. licet enim vna pars illius constituitur. puta accidentis commu-

niceat suum esse alteri parti, scilicet subiecti: non tamen e contra. requiritur etiam ad ens per se quod vtrumque sit tantum per idem esse. ut patet de materia & forma. non sic est in proposito quia aliud est esse substantie. aliud accidentis.

Ad tertiam improbationem negatur consequentia. quia diuisio est insufficientis. Non enim tale constitutum dicitur ens per accidens propter aliquam illarum causarum, sed quia non includit diuisiōem in esse cum ibi sint plura esse, scilicet substantie quo substantia dicitur per se esse & esse accidentis quo esset per se ens si separaretur. & licet accidentis necessitate concurrat ad esse illius constituti ex substantia & accidente. tamen principalior eius pars, scilicet substantia potest esse sine tali esse, & remanere idem ens actu quod prius.

Ex predictis sequitur, quod nunquam ex accidente & ex eo cui aduenit, siue id cui aduenit, sit substantia siue accidentis sit vnum per se: quia id cui aduenit accidentis prius natura habet esse actu, quam recipiat accidentis.

Quarto. Nullum constitutum per aliquam formam est perfectius intensiue, quam illa forma: quia forma communicatur subiecto secundum totam latitudinem sui esse essentialis. & sic non sub remissiori gradu constituit tertiam entitatem, quam sit suus gradus essentialis. ergo ens per se accidentis erit ita perfectum, sicut ens per se, quod videtur falsum.

Respondeo, quod ens per accidens potest esse nobilior aliquo ente per se, id est accidente constitutus ipsius, licet vnitas sit maior in accidente quam in ente per accidens.

Quinto. Si ex vnione accidentis ad subiectum causatur tertia entitas: sequitur quod talis entitas sit per se terminus alterationis. sed hoc est falsum. ergo maior patet. minor probatur. Si alteratio habet per se terminum: sequitur quod sit per se productio: sed hoc est falsum: quia est mutatio accidentalis: & non productio per se.

Respondeo, quod illa propositio est vera: alteratio est productio & est in primo modo dicendi per se vel secundo modo. distinguitur tamen ratione:

quia dicitur alteratio respectu subiecti quid alteratur. & dicitur productio respectu illius quod constituitur ex subiecto & accidente. sicut etiam eadem est mutatio materie, & productio siue generatio compositi. sed implicat diuersos respectus: quia dicitur mutatio respectu materie. & generatio respectu compositi. & similiter idem est formam introduci in materiam & ipsam constituere compositum. tamen prius secundum rationem introducit in materiam quam constituat suppositum. nec ipsum posset constituere nisi materia vniretur.

QVAESTIO III.

Venerit tertio. Vtrum filius Dei assumpsit naturam humanam in vniuersali.

PRO quaestione primo respondeatur ista conclusione negatiua: filius Dei non assumpsit naturam humanam in vniuersali prout vniuersalis est, nec ab indiuiduis separatam.

Hanc sic probat tertia parte, quaestione quarta. articulo quarto. filius Dei assumpsit naturam humanam, prout est in tero natura & in indiuiduo, sed in rerum natura extra intellectum non est vniuersalis. ergo, &c.

Quantum ad hanc conclusionem nullus dubitat in se. sed dubium est vtrum vniuersalia sint extra intellectum. & ideo ad hanc difficultatem declarandam praemitto, quod vniuersale potest accipi quatuor modis. Vno modo pro eo quod denominatur vniuersale actu vel potentia, & hoc est accipere vniuersale materialiter. Secundo accipitur vniuersale formaliter, id est pro intentione, qua aliquid denominatur vniuersale. Tertio accipitur vniuersale pro aggregato ex materiali, & formali. Quarta accipitur pro ipso vniuersali materiali: non quidem absolute: sed ut stat sub formali.

EX his pono tres conclusiones de vniuersalibus. Quarum prima haec est, Vniuersale materiale dictum nullo modo est per actum intellectus nostri. probatur. Nulla natura existens in singularibus, est facta per intellectum nostrum: sed tale vniuersale est huiusmodi. ergo, &c.

CONCLUSIO II. Vniuersale formaliter dictum est per actum no-

Vtrum vniuersalia sint extra intellectum.

stri intellectus. probatur. Omnis intentio est per actum intellectus. sed vniuersale hoc modo non est aliud quam intentio. ergo, &c.

Seco super 7. meta. q. 18.

Contra arguit Sco. quod obiectum intellectus non fit ab intellectu, cum prece dat intellectum, sicut obiectum potentiam. sed vniuersale est obiectum intellectus. ergo, &c.

Ad hoc argumentum respondetur tripliciter. prima responsio est, quod vniuersale est obiectum intellectus possibilis & precedit ipsum. nec fit ab intellectu possibili, sed ab intellectu agente, cuius non est obiectum.

Contra hanc responsionem arguit multipliciter, primo. Id quod est per intellectum agentem est pura intentio. sed vniuersale non est pura intentio. alioquin nullum vniuersale predicaretur de suis inferioribus in quibus intentiones non predicantur de rebus quidditatiue. ergo, &c.

Respondeo. negatur minor de vniuersali, formaliter accepto. nec tale vniuersale predicatur in quod de aliqua substantia. sed vniuersale quod predicatur in quod de substantia, est vniuersale materia liter acceptum ut stat sub vniuersali formalitatis. ita quod solum materiale predicatur, sed ut stat sub formali. Nam natura animalis ut est concepta ab intellectu predicatur de natura hominis ut est concepta. non tamen predicatur intentio de intentione: puta quod species sit genus. sed predicatur res de re.

Secundo si vniuersale sit ab intellectu agente & non ab intellectu possibili: sequitur, quod quilibet homo habeat duos intellectus. hoc est falsum. ergo, &c.

Respondeo. negatur minor & dico, quod homo habet duos intellectus partiales, sed vnicum totalem.

Tertio sequitur, quod nulla generatio sit vniuersa sine consideratione intellectus agentis, hoc est falsum. ut patet septimo meta. ergo, &c. maior probatur. Nulla generatio dicitur vniuersa: nisi quia genitum & generans habent eandem naturam communem & vniuersalem: sed vniuersale non est nisi per actum intellectus per se. ergo, &c.

Respondeo, quod in generante & in genito non est aliqua vna natura unitate reali, sed unitate rationis. illa enim

humanitas, quae est in Sorte, non est in Platone. sed bene dico, quod generans & genitum habent similitudinem in natura communi.

Contra proximum fundamentum realitatis similitudinis est vnum, ut dicitur 5. meta. sed fundamentum similitudinis, qui est inter generans & genitum non est ipsum generans, nec ipsum genitum. ergo est aliquid commune utriusque.

Respondeo. dico primo, quod natura communis in qua genitum est simile generanti, potest considerari tripliciter. Vno modo absolute: abstrahendo ipsam ab omnibus, quae non sunt de quidditate eius & omni esse, quod habet in suppositis. & sic habet quandam unitatem in esse quidditatis & essentiae. est enim vna essentia, quam quidem unitatem non habet ab intellectu. sed ex se ipsa. Ista autem unitas non est realis in actu: quia nec quidditas considerata extra omnia sua supposita est quid proprie reale in actu: sed solum in potentia: quia perfectum realitatem accipit per sua inferiora, sicut & esse.

¶ Alio modo consideratur natura ut est in suppositis. & sic accidit ei unitas, & pluralitas secundum quod est in vno vel in pluribus.

¶ Tertio modo consideratur secundum esse quod habet in intellectu. & sic habet quandam unitatem rationis quam dat ei intellectus abstrahendo eam a principiis indiuiduantibus, quae talem naturam distinguunt: abstractis enim principiis distinctiuis res remanent indistincta.

Dico secundo, quod proximum fundamentum similitudinis est vnum unitate reali in potentia, & non in actu. Natura enim albedinis habet aptitudinem ad unitatem realem: si ea quae sunt extra rationem albedinis auferantur, & similiter natura humana.

Dico tertio, & melius, quod natura cuiuslibet vniuersalis est in potentia ad unitatem rationis, quae completur per actum intellectus. & ut sic est fundamentum similitudinis.

De hac materia diffusè dictum est in primo. dist. 3. vbi dictum est in quo fundatur similitudo.

Secun-

Secunda responsio ad principale argumentum est ista, quod vniuersale formale, id est ipsa intentio vniuersalitati, vel ipsa vniuersalitati non est obiectum intellectus: sed est tantum conditio obiecti. nec est id quod intelligitur, sed est id sub quo obiectum intelligitur.

Contra. Aut ista conditio est facta ab intellectu: aut non. Si non, habeo propositum. Si sic, ergo non est conditio necessaria, quia prius fuit obiectum intellectus, quam intellectus daret ei talem conditionem.

Respondeo. quod istam conditionem facit intellectus agens. nec obiectum prius intelligitur ab intellectu possibili, quam habeat hanc conditionem. licet prius abstrahatur a conditionibus indiuiduantibus per intellectum agentem.

Ex hoc sequitur, quod nullum vniuersale est in re ante omnem actionem intellectus. Sequitur etiam, quod nullo intellectu considerante, nullum est vniuersale in actu. & per consequens, quod obiectum scientiae habitualis non est vniuersale in actu, sed tantum in potentia.

Contra. omne mouens est prius motu. sed vniuersale mouet intellectum: ergo est prius.

Respondeo. negatur minor, quia vniuersale non se habet ad intellectum agentem, sicut mouens ad mobile: sed sicut causa ad effectum. secus est de possibili intellectu.

Tertia responsio ad principale argumentum est ista, quod licet obiectum in potentia precedat potentiam: tamen obiectum in actu est simul cum potentia vniuersale. autem est obiectum in actu, ut stat sub intentione vniuersalitati.

Contra. obiectum etiam in actu est prius natura potentia: ergo in illo priori precedit potentiam. sed vniuersale est obiectum intellectus possibilis, ergo est prius intellectu.

Respondeo, concedo totum. sed cum hoc stat, quod est posterius intellectu agente.

CONCLUSIO III. Vniuersale aggregatum ex materiali, & formali simul est partim in re extra, & partim ab intellectu. Ipsa natura cui attribuitur intentio vniuersalitati est extra animam. intentio autem vniuersalitati est ab intellectu.

Est autem differentia inter istud vniuersale, & vniuersale acceptum primo, vel secundo, vel quarto modo supra positis: quia istud est ens per accidens: quia in recto dicitur res diuersorum generum, scilicet naturam, & intentionem. alia vero sunt ens per se: quia vel significant tantum naturam: sicut est vniuersale primo modo. vel tantum intentionem, sicut vniuersale secundo modo, vel naturam in recto, & intentionem in obliquo: sicut vniuersale quarto modo.

Contra arguit Scotus primo. id quod partim est in re, & partim in intellectu non habet vnam rationem. sed vniuersale habet vnam rationem, cum praedicatur vniuersale: ergo, &c.

Respondeo, quod ratio accipitur tripliciter. vno modo pro conceptu formali. alio modo pro conceptu obiectuali, quod est ipsa natura in esse quidditatiuo. tertio pro ipsa natura ut est in singularibus. Ad praedicationem vniuersalem sufficit unitas rationis primo modo: & talem unitatem habet vniuersale.

Dico secundo, quod vniuersale isto tertio modo sumptum, de quo fit mentio in ista conclusionem, non praedicatur vniuersale, nisi secundum suas partes: nec habet vnam rationem, nec est diffinibile plus quam homo albus.

Secundo singularia contenta sub vna specie conueniunt in vna ratione: ergo vel illa ratio est realis vel rationis. si realis, ergo datur aliqua realitas communis multis. & sic vniuersale est totaliter extra intellectum. Si rationis, ergo indiuidua differunt solum ratione. tenet consequentia. quia per idem est aliquid vnum in se, & distinctum ab aliis. sed singularia per se sunt vnum solum unitate rationis. ergo, &c.

Respondeo, quod indiuidua eiusdem speciei non sunt vnius rationis. realis actu, vel potentia completa realitate, ut supra dictum est, & infra dicitur. sed sunt vnius rationis secundum rationem. & ad improbationem negatur consequentia: quia distinguuntur propriis realitatibus: immo, & quodlibet singulare est in se vnum unitate reali, sed cum aliis est vnum unitate rationis.

Tertio quodlibet praedicamentum est vnum: ergo vel unitate reali, vel rationis. Si realiter, habetur propositum. Si rationis: ergo distinguitur ab aliis praedicamentis tantum ratione, quia potest

idem est aliquid vnum in se, & distinctum ab aliis.

Respondeo, quod prædicamentum est vnum vnitatem rationis. Ad improbationem negatur consequentia: quia vnum prædicamentum non differt ab alio vnitatem correspondente toti prædicamento, quæ est vnitatem rationis: sed etiam vnitatem singularium contentorum in prædicamento illo, quarum multe sunt reales saltem vnitatem singularium.

Quartum vniuersale est quod est aptum natum esse in pluribus, vt dicitur à Porphyrio, & à Philosopho primo Perihier. & per hoc distinguitur à singularibus, & à prædicabili: cuius definitio est, quia est aptum natum dici de multis: sed circumscripto omni opere intellectus, res est apta esse in pluribus: ergo circumscripto omni actu intellectus, res est vniuersalis. maior patet. minor probatur. Si res non esset apta nata esse in pluribus, circumscripto actu intellectus. tunc talis aptitudo repugnaret naturæ: nec posset ei dari ab intellectu, sicut nec potest dari Sorti.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem negatur consequentia, quia intellectus conferens rei vniuersalitatem, dat ei ad quod est ei attribubile in esse intelligibili, & quod ei repugnat in esse reali non posset hoc dare Sorti: quia nullum indiuiduum habet aptitudinem ad vniuersalitatem in esse intelligibili sicut habet natura: quia natura potest abstrahi à principiis indiuiduantibus, non autem indiuiduum.

Quintum. Si nihil est in re nisi singulare, sequitur, quod nulla sit vnitatem realis nisi numeralis, quæ est propria singulari. sed hoc est falsum: ergo in rerum natura est aliquid præter singularia. hoc autem non est nisi vniuersale. maior patet. minor probatur. Si omnis vnitatem realis est numeralis, sequitur quod omnis differentia realis est numeralis. sed hoc est falsum. nam differentia specifica inter hominem, & asinum est realis: & tamen non est numeralis. ergo. &c. minor probata est. maior probatur. Omne diuisum ea vnitatem est diuisum, quia est vnum in se; sed nihil est vnum realiter per se nisi vnitatem numeralis: ergo non distinguitur realiter, nisi distinctione numerali.

Respondeo. primum concedo totum, scilicet, quod vniuersalia sunt extra in-

tellectum, quia natura pro qua supponit hoc nomen vniuersale, est extra intellectum, licet illi naturæ non conueniat ratio vniuersalitatis, vt est extra intellectum.

¶ Dico secundum, quod natura quæ est extra intellectum, habet duplicem vnitatem: quarum vna est realis, & alia rationis. Ipsa enim natura est vna in esse quidditatiuo, cum sit vna vnitatem essentiali. & hanc vnitatem non communicat indiuiduis: ita quod duo indiuidua sint vnum realiter in tali natura. nec ista vnitatem est completè realis in actu, quando conuenit naturæ, vt præcedit indiuidua, in quibus incipit completa realitas actualis ipsius naturæ. Ista autem vnitatem realis non sufficit ad rationem vniuersalis, sed oportet, quod adueniat naturæ. Secunda vnitatem, quæ est vnitatem rationis, quæ habet ab intellectu. Hæc autem vnitatem rationis dicitur essentialis ratione obiecti, quia est vnitatem essentiali. dicitur etiã intentionalis ratione subiecti: quia habet esse in intellectu.

¶ Dico tertium, quod etiam concessa maiore, ad argumentum: minor non bene probatur. nam ad eius probationem negatur maior. nam si esset vera eodem modo probaretur, quod duo indiuidua eiusdem speciei differunt specie, arguam enim sic. Omne diuisum ab alio eadem vnitatem differt ab alio, quia est vnum in se. sed Sortes est quid vnum in se vnitatem numerali, & specifica, ergo differt à Platone numero & specie.

Sexto. Si Sortes, & asinus non conueniunt in vna humanitate reali, quæ eadem sit in utroque: quare intellectus magis abstrahit vnum conceptum à Sorte & Platone, quam à Sorte, & asino.

Respondeo. quod hoc ideo est quia intellectus potest attribueret Sorte, & Platoni vnam intentionem: quia in utroque est aliquid correspondens illi intentioni, licet humanitas non eadem.

Contra. In naturis positus distinctis non potest fundari eadem intentio: sed humanitas Sortis, & humanitas Platonis sunt penitus distinctæ, ergo non possunt fundari eandem intentionem.

¶ Respondeo. quod non est inconueniens eundem effectum inadæquatam causam produci à diuersis causis, & sic diuersæ species possunt imprimere intellectui eandem intentionem.

Septimum. operatio realis primo, & adæqua

adæquate in esse vniuersali: puta intelligere homini: non enim conuenit ei per indiuidua, cum conueniat ei primo & per se: ergo vniuersale est extra intellectum.

Respondeo. quod vniuersale primo modo est extra intellectum, & tali vniuersali conuenit operatio realis non tanquam ei quod operatur: sed vt quo.

Octauo. secundæ substantiæ sunt vniuersalia: sed secundæ substantiæ non sunt factæ ab intellectu: cum nihil factum ab intellectu sit substantia: ergo non omne vniuersale est factum ab intellectu.

Respondeo. quod licet secundæ substantiæ non sint ab intellectu, quantum ad hoc quod sunt substantiæ, sunt tamen ab intellectu quantum ad hoc quod sunt secundæ.

Nouo. Id quod est vbiq; & semper & incorruptibile non est factum ab intellectu: sed vniuersalia sunt huiusmodi. vt dicitur primo posteriorum. ergo.

Respondeo. Aliquid dicitur incorruptibile dupliciter. Vno modo quia ei repugnat corruptio: & tale non est ab intellectu. vniuersalia autem non sunt hoc modo incorruptibilia. Alio modo dicitur aliquid incorruptibile: quia non corrumpitur per se sed bene per accidens ad corruptionem alterius. & tale potest esse ab intellectu. & hoc modo vniuersalia sunt incorruptibilia: vt dicit S. D. in q. 3. de potentia Dei. ar. 9. ad 16. Similiter esse vbiq; non conuenit vniuersali quasi quod se extendat ad omnem locum, & ad omne tempus: sed quia non habet in se, vnde determinetur ad locum, vel ad aliquod tempus vt dicit S. Doct. prima parte, quæstio. 16. articulo. 7. ad 2.

Non est ergo intelligenda perpetuitas vniuersalis ad hunc sensum, quem tenet Scotus, quod est quædam essentia distincta à Deo quæ non potest incipere nec desinere esse: nec creati, nec annihilari, sed potius quia est quædam entitas quæ ex se non determinat sibi locum certum aut tempus. Et quia non corrumpitur per se sed per accidens. & quia habet perpetuitatem in intellectu diuino. & quia semper sunt indiuidua vniuersalium secundum eos, qui ponunt æternitatem mundi.

Decimum. Oppositio realis habet ex-

trema realia. sed contrarietas est oppositio realis, & non habet extrema duo singularia, nec aliquid ens rationis: ergo quidditatem realem, aut duo vniuersalia.

Respondeo, quod extrema contrarietatis sunt res singulares tanquam quæ opponuntur: sed naturæ vniuersales modo prædicto sunt extrema tanquam rationes fundamini oppositionem.

Vndecimo. In prædicamento substantiæ est ordo secundum sub & supra. sed extrema illius ordinis non sunt aliqua entia rationis: ergo in prædicamento substantiæ sunt vniuersalia realia.

Respondeo, quod talis ordo non est inter indiuidua sed inter naturas indiuiduorum, quæ sunt vniuersales in potentia. Iste autem ordo est per intellectum adiuuentus, sicut & prædicatio & superioritas. Nam extra intellectum non est ordo realis inter hominem & animal. ordo enim realis non est eiusdem ad seipsum, & ideo ordo prædicabilium in prædicamento est secundum rationem: licet quodlibet extremum sit quædam res.

Similiter, dico quod prædicamenta non distinguuntur ex hoc, quod vnum prædicamentum dicat vnã naturam communem & aliud aliam. non enim est aliqua natura communis omnibus quæ sunt in prædicamento substantiæ sicut docet Philosophus. 4. meta. sed distinguitur prædicamenta siue genera logica penes modum prædicandi: ita quod omnia quæ habent eundem modum prædicandi de subiecto primo pertinent ad idem prædicamentum.

Et ista sufficiant quo ad materiam de vniuersalibus quam promissimus nos tractaturos in primo, distinct. octaua quæst. secunda.

CONCLUSIO II. filius dei non assumpsit quamcunque personam aut suppositum creatum.

Hanc sic probat. 3. par. q. 4. ar. 2. Nihil inducens pluralitatem personarum in Christo est assumptibile. sed si assumpsisset personam, in eo essent plures personæ scilicet persona diuina & persona humana. ergo.

Corol. persona addit aliquid super naturam probatur. Id cui repugnat assumi addit aliquid supra id cui non repugnat assumi. & hoc est illud à quo

habet talem repugnantiam. sed persona repugnat assumi & non naturæ. ergo. Tale autem additum non est aliquid intrinsecè constitutum naturæ tanquam pars eius, neque est aliquod accidens absolutum aut respectuum per se consequens naturam aut per accidens: sed est actus naturæ, non tanquam forma substantialis aut accidentalis: sed est ipsum esse actualis existentie quod est actus essentia: & est actus suppositi, ut quod subsistit. Dico autem, quod persona, & suppositum addit hoc ad naturam: quia de ratione suppositi est quod habeat propriam esse. hæc autem non est de ratione naturæ: quia natura potest trahi ad esse alterius.

Contra corollarium arguit Scotus primo. Si persona diceret aliquam entitatem, quam non dicit natura: sequitur quod cum filius Dei non assumpsit personam quod esset in homine aliqua entitas, quam non assumpsit. hoc est falsum: ergo maior patet. minor probatur. tum quia oppositum dicit Damasc. ¶ tum quia quælibet entitas est æqualiter in potentia obiectuali ad Deum: ergo quamlibet potest æqualiter assumere.

Respondeo negatur minor. Ad primam probationem dicitur quod Damasc. intelligit de entitate, quæ dicit aliquam naturam substantialem, vel accidentalem, non autem intelligit de actu naturæ, qui est esse existentia.

Ad secundam negatur antecedens. Esse enim actualis existentia ipsius suppositi habet inseparabilem annexam quandam negationem repugnantem assumptioni suppositi. Nam esse suppositi non potest esse pars: nec potest communicari alij supposito: nec potest vni completiori aut perfectiori se: sicut nec suppositum, cuius est esse. Illud autem esse est actus & terminus siue determinatio ipsius naturæ in supposito.

Secundo si persona addit entitatem ad naturam: sequitur quod filius Dei non posset dimittere naturam assumptam, ut per se subsisteret nisi communicando ei aliquam entitatem: hoc est falsum: quia Deus non agit necessario ad extra, & quia Deus non potest supplere causalitatem cuiuslibet entis creati, & per consequens possit facere, quod illa natura subsisteret

sine tali entitate.

Respondeo. negatur minor. Non enim posset fieri quod natura humana subsisteret nisi daretur in esse quod resultat ex principiis eius intrinsecis.

Dico secundò quod licet Deus non agar necessario ad extrà necessitate absoluta: agit tamen necessario ex suppositione: sicut supposito quod velit aliquem fieri hominem vult necessario quod sit animal. ita etiam supposito quod faciat naturam subsistere necessario dat ei esse.

Dico tertio quod Deus non potest supplere vicem causæ formalis: esse autem est actus, quo res subsistit. & propter hoc implicat contradictionem essentiam poni in rerum natura sine esse, quo actuatur: aut saltem ad quod trahatur: sicut etiam repugnat materiam esse sine forma.

Tertio quicquid potest habere dependentiam ad verbum diuinum, potest ab eo assumi: sed esse suppositi est huiusmodi. ergo.

Respondeo negatur maior: licet enim esse suppositi dependeat à verbo non potest ei vni personaliter: quia si vni-retur Deo per tale esse nihil esset. non quidem creatura: quia non esset subsistens cum esset alteri vnitum. nec esset non subsistens quia haberet proprium esse, & etiam quia nullum suppositum est nõ subsistens. non etiam esset Deus: quia Deus non est natus subsistere per esse suppositi creati.

Contra eandem arguit. Aureolus, primo Aug. contra Felicianum & Damasc. in elementatio suo dicitur, quod filius Dei assumpsit totum quod in homine plantavit: sed non assumpsit aliquam entitatem nisi naturam: ergo nõ est in homine alia entitas.

Respondeo, quod doctores illi loquuntur de entitate assumptibili: esse autem non est entitas assumptibilis.

Secundo si terminatio naturæ & personalitas est realitas aliqua: ergo est ens: si est ens, ergo est quidditas: ergo illud esse siue personalitas hominis est ipsa quidditas siue humanitas.

Respondeo ens accipitur dupliciter. vno modo pro eo quod est: & sic negatur prima consequentia. Alio modo pro eo quod est vel quo aliquid est: & sic conceditur prima consequentia, sed negatur secunda. Ipsum autem esse est id quo

id quo aliquid est: unde non est quidditas: sed actus quidditatis.

Tertio si suppositum subsistit per realitatem additam suæ naturæ: sequitur quod nullum suppositum subsisteret per se, sed per illam entitatem ei additam. & etiam sequitur quod prima substantia nõ haberet rationem primæ substantia: sed per se subsistere per essentiam suam, sed per realitatem ab ea distinctam: & sic secundæ substantia: essent magis substantia, quam primæ: quia prima in quantum prima non esset subsistens.

Respondeo dico, primò, quod nulla creatura per se subsistit tanquam per actum subsistendi: quia nulla creatura est ipse actus existendi. aliqua tamen creatura est subsistens per se ad hunc sensum, quia habet proximum elicitiuum ipsius esse, & proximum eius susceptivum. & sic omnis prima substantia est per se subsistens.

Dico secundò, quod prima substantia non subsistit per essentiam quasi essentia sit ipsum subsistere: sed subsistit per essentiam tanquam per immediatam, & proximam rationem principiativam actus subsistendi & suppositandi & personandi. Quomodo autem se habeat esse ad essentiam, & ad suppositum, diffusè declaratum est primo di. 8. q. 1. con clusione prima. & ideo multa omitto quæ tangit Aureolus. quia ibi ad plenum dicta sunt.

DISTINCT. VI.

IN 6. dist. queritur. Vtrum in Christo sint plura esse.

PRO quaestione hæc est prima conclusio. In Christo non sunt duo esse substantialia actualis existentia. Hanc sic probat. 3. q. 17. articulo secundo, & tertio. distinctione sexta. quaestio. 1. articulo. 2. Nihil proprie vnum habet duo esse substantialia. sed Christus est proprie vnum: ergo. Quomodo autem humanitas subsistat in Christo: ideo est quia trahitur ad esse diuini suppositi. Nam sicut si homini adveniret nova manus: anima præexistens eam informaret. sic per esse præexistens diuini suppositi humanitas ei vnita subsistit. nec ad hoc oportet quod esse diuinum informet humanitatem: sed sufficit, quod

informet suppositum humanæ naturæ, quod est verbum diuinum in ea subsistens.

Contra arguit Sco. primò. ¶ Omne generatum acquirit esse de nouo. sed Christus est à virgine genitus: ergo acquisit esse præter esse diuinum. minor patet & maior: quia terminus generationis est esse.

Secundò quicquid corrumpitur, perdit esse: sed Christus est corruptus, cum sit mortuus. ergo perdidit esse, sed non esse diuinum: quia illud est incorruptibile: ergo aliud.

Tertio anima Christi est creata: ergo acquisit nouum esse sibi proprium. tenet consequentia: quia creatio termini naturæ ad esse.

Respondeo ad illa tria argumenta simul, & dico primo, ut dicit S. Do. quoli. 9. quaestione tertia. quod non est de ratione generationis, quod terminetur ad esse de nouo productum: sicut patet in generatione nouæ carnis in homine, quæ trahitur ad esse præexistens. oportet tamen in omni generatione produci nouam essentiam, vel nouam entitatem. Idem dico de corruptione, quod non oportet in omni corruptione corrumpi esse. sed sufficit rem corruptam non participare esse, quod ante participabat: sicut patet in corruptione manus in homine. idem dico de creatione. quod dixi de generatione.

Dico secundò, quod illa generatio & illa creatio terminate sunt ad nouam entitatem: & etiam ad esse diuini suppositi. non quod illud esse de nouo fieret: sed quia diuinum suppositum quantum ad suum esse nouum respectum acquisit: quia illud esse nouiter se extendebat ad aliquid ad quod nõ prius: & nouiter specificabatur: quia poterat Christus dici habere non solum esse diuinum: sed etiam esse humanum. non tamen dicitur facta assumptio tantum ratione istius respectus, sed propter vnionem duarum naturarum in vno supposito, & in vno esse, ad quam vnionem sequitur ille respectus.

Dico tertio, quod licet in Christo fuerit tantum vnum esse: potest tamen dici in eo esse duplex vivere: accipiendo vivere pro esse viuents: & hoc ideo quia in Christo est duplex principium vitæ, ad quod vivere habet respectum: non quod esse diuinum realiter

principietur: sed secundum modum intelligendi. Nec sequitur in Christo est duplex viuere: ergo duplex esse, quia vi uere importat respectum connotatiuè ad principium viuendi, quem non connotat esse. & quia in Christo erant duo talia principia. scilicet diuinitas & anima: ideo dicitur duplex viuere. non quod anima esset in Christo principium viuere distincti à viuere diuini suppositi, sed quia de se est principium vitæ.

Quartò si humana natura dimitteretur à verbo haberet aliquod esse: quia non esset annihilata. nec esset ens in pura potentia: ergo aliquod esse haberet & non de nouo acquisitum: quia non esset nouiter genita nec creata: ergo haberet esse aliquod quod habebat ante. non autem esse diuinum: ergo aliud.

Respondeo, quod natura humana dimissa à verbo haberet nouum esse actualis existentia: vel potius ipsa daret proprio supposito tale esse, quod quidem esse acquireretur primo & per se tali supposito: naturæ autem ex consequenti. nec hoc ideo esset quia generetur aut creetur de nouo: sed quia constitueret suppositum, quod ante non constituerebat: esset tamen eadem natura sicut & pars in toto, & præcisa à toto est eadem, licet non habeat eandem existentiam.

Quintò. Omnis forma vnita materiæ dat sibi esse. sed anima Christi est vnita materiæ. ergo.

Respondeo. negatur maior, quando ex illa forma & illa materia non constituitur proprium suppositum, quod est in Christo.

Contra eandem arguit Aureolus duobus argumentis, quorum aliud est formaliter S. D. 3. distinct. 6. q. 3. arti. 2. Alterum vero est istud. Esse actualitè essentia, sed esse diuinum non actualitè humanitatem in Christo: ergo ab alio esse actualitè.

Respondeo primò, negatur maior, nam esse non est actus essentia tanquam eius, quod existit, sed suppositi, licet sit actus essentia tanquam eius quo formaliter aliquid existit. Si vero dicat quod omnis essentia actualitè à proprio esse. hoc negatur, quando essentia non habet proprium suppositum cuiusmodi est humana natura in Christo.

Contra eandem arguunt alij quos recitat Durandus. † Quicquid definit habere omne esse, quod ante habebat, aut corrumpitur aut annihilatur: sed si humanitas dimitteret à verbo, nec corrumpere nec annihilare ergo retineret aliquod esse non diuinum. ergo aliud.

Respondeo. Si loquamur de esse essentia, conceditur maior: & per consequens quod humanitas in illo casu retineret esse quod ante habebat. Si vero loquamur de esse existentia: dico quod amissio talis esse potest contingere dupliciter. Vno modo propter deperditionem nouæ formæ & propter motum physicum: & sic conceditur maior, in quo sensu humanitas Christi sibi derelicta non desineret habere esse quod ante habebat. Alio modo quod deperdit esse, quod ante habebat, quia non trahitur ad esse alicuius dignioris, ad quod ante trahebatur. & sic negatur maior. hoc autem modo est in proposito.

Secundò, si in Christo est tantum vnum esse: quia ibi est tantum vnum suppositum: ergo in tribus personis diuinis sunt tria esse: quia sunt tria supposita: quod tamen negatur.

Respondeo. negatur consequentia, cuius ratio est: quia personæ diuinæ sunt relatiuæ, & esse est absolutum: & maximè esse diuinum. magis autem rationi consonum est quod in vno absoluto fundentur plures relationes: quàm quod plura esse absoluta realiter distincta & pro se substantia fundentur in vno supposito relatiuo.

Contra eandem arguit Io. de Neapoli, † primò. Humana natura in Christo habuit maximam hominis perfectionem: sed actualis existentia est homini perfectio. ergo.

Respondeo. dico primò, quod similiter posset argui, quod humanitas in Christo habuerit proprium suppositum.

Dico secundò, quod esse non est maxima perfectio, alioquin esset felicitas.

Dico tertio, quod habuit omnem perfectionem, quæ est propria naturæ: non autem quæ est propria personæ: cuiusmodi est esse.

Dico quartò, quod habuit omnem perfectionem quæ conuenit humanæ naturæ,

Durandus hic q. 1.

Io. de Neapoli, in quibus

turæ, vt distinguitur à qualibet alia natura, sicut est risibilitas, rationalitas, & huiusmodi. non autem accepit omnem perfectionem, quæ conuenit homini, vt conuenit cum aliis naturis, & huiusmodi est personalitas, & suppositio, & substantia.

Secundò. quantitas in eucharistia existit per illud esse par quod existebat, quando erat in substantia panis: ergo natura humana in Christo per idem existit, per quod existeret, si esset in seipsa. tenet consequentia, quia sicut quantitas naturaliter est in supposito alterius naturæ, & naturaliter est per se. sic contra est in proposito.

Respondeo. negatur consequentia: quia natura humana in Christo se habet per modum partis, vel formæ vel naturæ substantialis, pars autem & forma & natura nunquam existit nisi per esse totius, vel compositi, vel suppositi. non sic autem est de accidentibus.

DIST. VII. ET VIII.

N 7. & 8. dicitur. Vtrum in Christo sint duæ filiationes.

PRO quaestione hæc est prima conclusio. In Christo est tantum vna filiatio realis. Hanc probat. 3. parte q. 45. ar. 5. ex hoc quod suppositum filij non est capax realis filiationis temporalis: nam filiatio directè respicit personam. natura autem humana in Christo non habet propriam personam. Cum enim in supposito Christi æterno sit tantum vna realis filiatio: si essent ibi plures hoc esset per aduentum nouæ realis filiationis. Si autem illa adueniat, non potest recipi, nisi aut in supposito æterno, aut in natura humana. non in supposito æterno: quia secundum se non est capax accidentium. non in humanitate: quia non est suppositum: omne autem subiectum realis filiationis est suppositum.

Contra arguit Sco. † primò. In patre sunt plures relationes reales, quibus refertur ad filium & Spiritum sanctum. ergo non obstate vnitate suppositi possunt esse etiam in Christo.

Respondeo. dico primò, quod præcisa ratio quare in Christo non sint plures

filiationes reales: non est quia non sint ibi plura supposita, sed quia diuinum suppositum non est capax nouæ filiationis realis.

Dico secundò, quod in Christo est alia filiatio à filiatione æterna, qua dicitur filius virginis. sed illa filiatio non est realis, sed rationis tantum. cum quo tamen stat, quod dicitur realiter filius virginis. Tum quia mater habet ad ipsum relationem realem maternitatis. Tum quia ipse realiter terminat per reale fundamentum quod est ipsa humanitas à matre accepta. & per reale suppositum illam maternitatem.

Dico tertio, quod in Christo licet sit tantum vna realis filiatio, sunt ei plures relationes reales. Refertur enim ad matrè reali relatione producti ad producentem. Cuius ratio est: quia tantum suppositum est capax filiationis. humana autem natura in Christo non est suppositum. Esse autem productum vel genitum non conuenit tantum supposito: sed etiam naturæ. nam albedo est producta. & in hoc decipitur Sco. & multi alij, putantes hanc consequentiam valere. in Christo sunt plures relationes reales contra plures filiationes.

Secundò in Christo sunt plures origines cum sit originatus æternaliter à patre, & ex tempore à matre: ergo & plures filiationes. tenet consequentia: quia plurificatis fundamentis, plurificatur relatio. origo autem passiuæ est fundamentum filiationis.

Respondeo. concedo quod sunt in Christo duæ filiationes, quarum tantum vna est realis, & altera rationis. non propter defectum originis: sed quia non est ibi suppositum capax, vt dictum est.

Dico secundò, quod nunquam ad originem sequitur realis filiatio, nisi quando natura accepta per originem constituit proprium suppositum, quod non conuenit naturæ humanæ in Christo.

Tertio in Christo erant plures operationes reales: ergo & plures relationes. tenet consequentia: quia magis operationes sunt suppositorum, quam relationes.

Respondeo, quod sunt in Christo plures relationes reales, non tamen filiationes. negatur etiam consequentia:

quia licet tam filiationem quam operationes conueniant tantum suppositis, vt quibus: quia tantum suppositum agit, & dicitur filius. est tamen duplex differentia, prima quia propriū & adæquatum subiectum operationis non semper est suppositum: imo aliquando potest esse pars integralis vel essentialis vel potentialis suppositi: vt patet de volitione & de operatione, qua aliquis scribit. secus est de filiatione cuius subiectum semper est suppositum. Secunda differentia est, quia licet actio principaliter attribuat supposito: tamen quādoque minus principaliter attribuitur parti, sicut quod oculus videt, & voluntas vult. secus est de filiatione: quia nulla pars etiam secundariō potest dici filius vel filia.

Quartō si Christus genuisset duos filios, habuisset duas paternitates: ergo cum sit genitus à duobus, & distinctē habet duas filiationes.

Respondeo. negatur antecedēs: quia pater eadē paternitate refertur ad omnes filios, quos habet.

Contra ex hoc sequitur, quod idem simul maneat, & non maneat. sed hoc est ponere contradictoria simul: ergo: antecedens probatur. remoto termino, remouetur relatio. sed destructo vno filio destruitur terminus paternitatis: ergo ipsa destruitur, & per te adhuc manet ad alios filios: ergo.

Respondeo. negatur consequentia: quia quādiu est aliquis filius, in patre manet paternitas, licet non respiciat omnem terminum, quem ante respiciat: de hoc dictum fuit in primo, distinctione 30.

Contra eandem arguit Aureolus. In Christo sunt duæ natiuitates reales: ergo & duæ filiationes reales. antecedēs est Dama. li. 3. ca. 53. consequētia probatur. Natiuitas passiuā & filiationem sunt idem realiter: ergo si duæ generationes, & duæ filiationes: consequentia patet. antecedens probatur à coniugatis. Nā idem est esse genitum & esse filium. ergo idem est generatio & filiationem.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem negatur antecedens. Ad probationem similiter negatur antecedens. Si enim accipiatur esse genitum pro actualiter generari, constat quod antecedens est falsum. nam puer quinque annorum, est filius: non tamē actū

generatur. Si vero accipiatur esse genitum pro habuisse generationem, similiter est falsum. nam Abel habuit generationem, non tamen est filius: quia non habet patrem.

¶ Ex quibus sequitur, quod generatio passiuā & filiationem distinguuntur sicut etiā generatio actiuā & paternitas. imo paternitas fundatur super potentia generatiuā, vt genuit de præterito: ita quod generatio est ei ratio fundandi. vel vt dicit S. D. tertia distinctio. octaua. quæstione prima articulo quinto. paternitas fundatur super quodam in patre derelicto ex generatione. quæ respectus est ipsamet paternitas. sed vt est accidens inherēs subiecto, fundatur: & vt est relatio, fundatur.

Primus tamen modus dicendi magis est cōformis S. D. in aliis locis. Multa alia dicit Aureolus, quibus tantum concludit in Christo esse duas filiationes. sed nunquam etiā apparenter probat quod vtraque sit realis.

Contra eandem arguit Durandus. § primo. Si humanitas dimitteretur à verbo, ipsa referretur ad matrē filiationem reali. ergo & modo refertur. tenet consequentia. quia ex tali dimissione nulla fieret in ea mutatio. ergo nullum nouū accidens acquireretur.

Respondeo. negatur consequentia. fieret enim mutatio in illa natura: quia nouum esse & nouum suppositum acquireret.

Secundō. Supposito diuino adueniunt alia accidentia ex tempore. vt albedo, quantitas, &c. ergo & filiationem realis potuit aduenire.

Respondeo. negatur consequentia: quia suppositum æternum secundum se non est capax alicuius accidentis, nisi pro quanto natura ei vnita capax est ipsa autem est capax accidentis absolute, non autem filiationis est capax: licet sit capax multorum aliorum respectuum.

Tertiō. quando causa realiter refertur ad effectum: etiam e contra refertur effectus realiter ad causam. sed beata virgo, quæ est causa filij, refertur ad eum reali maternitate. ergo.

Respondeo. negatur maior. quando effectus non est capax cuiusmodi est natura humana in Christo respectu filiationis realis.

Nona distinctio queritur. Vtrum humanitas Christi sit adoranda adoratione latrice.

PRO quæstione hac prima conclusio. Humanitas Christi est adoranda adoratione latrice. sed tamen ipsa non est ratio talis adorationis. Hanc ponit Sanctus Do. 3. q. 25. ar. 2. Et presentia distinctio ar. 2.

Scot. hic. q. 1.

Contra secundam partem conclusionis arguit Scotus. ¶ Illa est ratio adorationis latrice per quam alicui cōuenit summum dominium. sed ratione humanitatis conuenit Christo summum dominium. ergo maior patet. minor probatur. quia dicit apostolus, Empti estis precio magno. ergo ideo sumus serui, quia redempti. & ipse dominus quia redemit. ratio autem redemptionis est humanitas. ergo.

Respondeo. dico primō, quod fundamentum summi dominij ex se conuenit deo. licet dominium non ponatur in actu, nisi postea creatura.

¶ Dico secundō, quod tanta ratio dominij conuenit deo ratione redemptionis, sicut ratione creationis: quia iustificatio impij: vt dicit S. Doct. prima. 2. q. 73. infert tantum bonum creaturæ. sicut creatio bonorum purè naturalium.

¶ Dico tertiō, quod minor argumenti est falsa. primum enim principium redemptionis est tota trinitas, & non humana natura: vt dicit S. Doct. 3. quæst. 48. ar. 5. & 6. licet humanitas fuerit instrumentum redemptionis. id autem quod est ratio adorationis latrice est primaria ratio dominij, & creationis, ac redemptionis.

CONCLUSIO II. Imago Christi adoranda est adoratione latrice. Hanc ponit 3. q. 25. 3. Et hoc quoddam idem est motus in imaginationem, vt imago est. & in rem, cuius est imago.

Contra arguit Durandus. ¶ Imago, & imaginatū semper sunt distincta secundum rem, & cōceptus. ergo honor, qui attribuitur imaginato non debet attribui imagini.

Respondeo. primō negatur secunda pars antecedentis, quia cum anima apprehēdit imaginem vt imago est, id est in ordine ad imaginatum apprehendit vtrumque vnico conceptu. & quandoque

Durand. hic. q. 2.

ea quæ dicuntur de vno eorum dicuntur etiam de alio. vnde dicit S. Doct. de veri. q. 10. 8. quoddam ideo omnis creatura dicitur esse vita in deo. quia similitudo & idea creaturæ est vita in deo.

Dico secundō quod reuerentia, quæ exhibetur imagini vt est imago, non sinit in ea: sed refertur ad rem, cuius est imago. & sic adorare crucem, est adorare Christum, vt est crucifixus propter nos, ita quod Christus, & crux sunt vnū totale obiectum adorationis: & eius ratio non est crux, sed diuinitas.

Contra eandem arguit Henricus quolibet 4. Dei nulla est imago. ergo non est adoranda.

Henricus.

Respondeo, quod licet dei vt deus est non sit imago: tamen dei, vt est humanatus, est imago: quæ est adoranda vt diximus.

Contra eandem arguit Holcoth super librum sapientiarum. le. lxx. tribus rationibus, tum quia latrice debetur soli deo. sed imago non est deus. tum quia imago est creatura. ergo non debetur ei latrice. tum quia qui adorat quicquā adoratione latrice: confitetur illud esse deum. ergo.

Respondeo ad ista simul, quod adoratio latrice conuenit primō, & per se tantum deo, in quo est causa talis honoris. sed per accidens potest conuenire creaturæ in ordine ad deum: non vt seorsum à deo adoretur: sed simul cū deo: quia est ratio adorationis.

CONCLUSIO III. Crux Christi est adoranda adoratione latrice. Hanc ponit vbi supra eadem ratione.

Contra arguit Durandus. ¶ vnica ratione, quod crux in quantum est quædam res non est adoranda adoratione latrice, quod conceditur.

Durand. vbi supra ad 3.

Distinctio 10. queritur. Vtrum Christus in quantum homo sit persona diuina.

CONCLUSIO I.

Ista propositio, Christus secundum quod est homo est deus, est in vno sensu vera, & in alio falsa: magis tamen est dicenda falsa quam vera. Hanc ponit S. Doct. 3. q. 16. ar. 11. & declarat. Nam si ly in quantum, reduplicat naturam: est falsa: quia humana natura est distincta à diuina. Si vero reduplicat suppositum:

est vera. nam suppositum: humanæ naturæ in Christo est persona diuina: quia tamen potius reduplicat naturam, quam suppositum. ideo potius dicitur falsa quam vera. Idē tenet presentī dist. ar. 1.

CONCLUSIO II. Ista propositio. Deus secundum quod homo est persona aut hypostasis, vel res naturæ, in vno sensu est falsa & in alio vera.

Hanc ponit 3. q. vbi supra. artic. 12. Si enim sit sensus, quod suppositum humanæ naturæ in Christo est persona filij, sic est vera: Si vero sit sensus, quod natura humana subsistat in aliqua persona, sic est etiam vera. Si autē sit sensus, quod humana natura in Christo habeat propriam personalitatem: sic est falsa.

CONCLUSIO III. Quælibet istarū est simpliciter vera. Christus secundum quod iste homo est deus. Christus secundum quod iste homo est persona.

Hanc ponit 3. dist. 4. quæst. 1. artic. 1. & arguit sic. Ad veritatem propositionis reduplicatiue sufficit, quod prædicatum per se cōueniat ei quod reduplicatur. Subiecto autem cōueniat simpliciter. sed in illa Christus secundum quod est iste homo est deus huiusmodi. nam prædicatum per se cōuenit huic, quod dico iste homo, per quod demonstratur diuinum suppositum. ergo.

*Durand.
hic. q. 1.*

Contra arguit Durandus. † primo. In illa propositione, ly iste demonstratur diuinum suppositum: non materialiter: sed formaliter, scilicet vt habet humanitatem. ergo illa propositio est falsa. tenet consequentia. quia in omni reduplicatiua vera natura, quæ reduplicatur, debet esse præcisā causa inhærentiæ prædicati ad subiectum. humanitas autem non est ratio, quod hoc prædicatum deus cōueniat supposito diuino. antecedens patet. quia ly iste non demonstrat diuinum suppositum, nisi ex additione huius nominis homo. ergo.

Respondeo. primò negatur antecedens. licet enim in illa Christus in quantum homo est deus, suppositum diuinum importetur formaliter per hoc nomen homo. tamē ista. Christus in quantum hic homo, est deus, demonstratur materialiter diuinum suppositum. Cuius ratio est, quia cum pronomen significet puram substantiam sine qualitate,

id est suppositum sine expressione quidditatis. nam cum dico iste currit: non exprimitur: quid sit illud quod currit, vt trum homo, vel lapis. ideo eorum additio ad nomina concreta trahit ea ad standum pro supposito potius quam pro natura: & magis materialiter quam formaliter, quantumcunque reduplicatio cadat super aggregatum ex nomine demonstratiuo, & nomine concreto. vt innuit S. Doct. 3. par. q. 16. ar. 4.

Dico secundò, quod non oportet, quod illud quod reduplicatur sit ratio inhærentiæ prædicati ad subiectum secundum se totum. & ideo dato quod hoc cōplexum: iste homo, teneretur formaliter in illa propositione: non tamē oportet quod omnis forma importata per hoc cōplexum sit causa talis inhærentiæ. puta forma importata per ly iste quæ est proprietas constitutiua filij: & humanitas importata per ly homo. prima tamen responsio est melior. scilicet quod stet materialiter, & non formaliter vt dicit S. Doct. 3. dist. 4. quæst. 1. ar. 1. q. 2. Ad probationē antecedentis negatur assumptum. quia ly iste de se demonstrat indifferenter quodlibet suppositum ad placitum loquentis. nec iste terminus homo habet, quod supponat discretē pro filio dei, nisi ex additione pronominis.

Dico tertio, quod in illa propositione denotatur ratione reduplicationis, quod hoc prædicatum deus cōuenit Christo ratione suppositi demonstrati per hoc pronomen iste.

Secundò. Si implicatio cadit sub reduplicatione dicente causam: oportet, prædicatum in sit subiecto ratione omnium prædicatorum. Vnde sicut hæc est vera, iste homo est persona. ita & hæc homo est persona etiam pro Christo. ergo similiter si est falsa. Christus secundum quod homo est persona. eadē ratione illa erit falsa Christus secundum, quod iste homo est persona.

Respondeo. negatur antecedens. quia licet ad veritatem reduplicatiue requiratur quod prædicatum verificetur de qualibet parte complexi reduplicati, vt argumentū probat. non tamen oportet, quod de qualibet verificetur cum illa additione, in quantum huiusmodi sine per se: sicut licet ad veritatem istius homo in quantum albus, est visibilis requiratur hominem esse visibilem & album

*Durand.
hic. q. 1.*

bum esse visibile non tamen oportet quod ista sit per se: homo est visibilis: sicut illa album est visibile. Similiter in proposito vtraque istarum est vera. Iste est persona: homo est persona: sed prima est vera per se. secunda autem non, vt dicit S. Doct. 3. di. 4. q. 1. art. 2. quæst. 1. ad secundum.

DISTINCT. XI.

In dist. 11. quæritur. Vtrū ista sit concedenda sine quacunque determinatione. Christus est creatura, Christus incepit esse.

CONCLUSIO. I. Non est absolute & sine determinatione concedendum, quod Christus sit creatura. Hanc probat S. D. 3. par. q. 16. art. 8. Ex hoc, quod videretur fauere hæresi Arrianorum, qui dicunt filium minorem esse patre: etiam ratione diuinæ personæ, & esse creaturam. In tertio autem dist. presentī sic arguit. Id quod subsistit per esse increatum non potest dici creatura. sed Christus subsistit per esse increatum. ergo. Et ad maiore noticiam sciendum est vt dicit 3. parte vbi supra, quod ea de quibus non potest esse suspicio quod cōueniant diuinæ personæ secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione naturæ humanæ: vt esse mortuum: esse passum. Ea autem de quibus potest esse suspicio, quod cōueniant ratione diuini suppositi: non debent dici de eo sine determinatione: vt esse creatum. Sicut etiam simpliciter dicimus hominem esse crispum, absque determinatione: quia crispitudo est nata cōuenire tantum parti & non toti. non autem dicimus Aethiopem esse album simpliciter: sed secundum dentes: quia albedo nata est esse in aliis membris quam in dentibus.

Contra istam conclusionem arguit Durandus. † primo Christus dicitur simpliciter esse natus vel genitus. ergo potest dici simpliciter esse creatus. antecedens, patet consequentia probatur, quia sicut esse genitum est natum cōuenire naturæ & supposito: ita & creati.

Respondeo. negatur consequentia. quia nasci vel generari aliter respicit naturam quam creatio: quia terminus creationis propriè est esse: quod respi-

cit suppositum. terminus vero natiuitatis est ipsa forma. licet enim tam generari quam creati sit ipsius suppositi vt quod tamen nasci, & generari non cōuenit supposito nisi ratione naturæ. creati vero ratione ipsius esse. & quia Christus nullum nouum esse existētia accepit in sua incarnatione: accepit tamen nouam materiam. ideo potest simpliciter dici natus & non creatus. ipsa vero humanitas creata est & non nata.

Secundò. Illæ partes scilicet capilli & dentes non prædicantur substantia-liter de toto. natura autē humana prædicatur substantialiter de Christo. ergo, illa similitudo non est ad propositum.

Respondeo. negatur consequentia: quia similitudo tenet quantum ad hoc quod proprietates partis non denominat totum absolute: quando talis proprietates potest cōuenire toti & parti: licet natura humana in Christo non sit proprie pars: vt dicit S. Do. 3. dist. 6. q. 2. art. 3. ad. 2.

Tertio arguit contra conclusionem. Omne factum est creatum. propriè & absolute: sed Christus absolute dicitur factus. ergo & creatus: maior nota. minor probatur. Omne quod simpliciter dicitur genitum: dicitur etiam simpliciter factum. cum generari sit fieri, sed Christus dicitur simpliciter genitus. ergo.

Respondeo. negatur minor. vt dicit S. Do. 3. di. 7. q. 2. ar. 1. Ad probationem negatur maior. nam generari simpliciter non est simpliciter fieri, quando per talem generationem nullum nouum suppositum cōstituitur sicut est in proposito. generatio ergo Christi dicitur generatio simpliciter, quia per eam acquiritur noua forma. nō tamen dicitur simpliciter factio, quia non acquirit nouum esse, nec nouum suppositum.

Contra eandem arguit Scotus. † primo. Quicquid habet nō esse prius esse est creatum. sed Christus fuit huiusmodi cum sit mortuus. ergo.

Respondeo. negatur minor. quia sicut per assumptionem naturæ humanæ Christus nullum esse acquisiuit: ita per mortem: nullum esse amisit, sed illud esse post mortem non erat quidem esse humanum: quia pro tunc nullū respectum habebat ad humanitatem, cū ipsa nō esset propter separationē animæ a corpore.

Secundo. Christus dicitur simpliciter mortalis, ergo dicitur simpliciter crea-

*Scot. hic.
q. 1.*

tus antecedens pater, quia dicitur absolute quod est mortuus, consequentia pater, quia immortale & increatum idem sunt, & similiter mortale & creatum.

Respondeo. negatur consequentia, nam mors est proprietas partis in Christo scilicet corporis: & ratione huius dicitur de toto sine determinatione: creati autem nati sunt conuenire toti sicut parti. nam & Sortes creatur: & humanitas eius creatur.

Tertio. Sicut repugnat nature diuinae creati, ita repugnat nature humane creare. ergo si non potest Christus dici creatura: nec poterit dici creator.

Respondeo. negatur consequentia, quia licet repugnet nature humane creare: non tamen repugnat cuilibet supposito eius puta Christo. Creati autem repugnat non tantum nature diuinae: sed etiam cuilibet supposito eius. Dico tamen quod aliquando doctores vt Aug. Hiero. & Damascenus dicunt Christum esse creaturam. sed subintellegenda est determinatio scilicet quod est creatura, in quantum homo. non autem absolute & simpliciter.

CONCLUSIO II. Ista propositio non est simpliciter concedenda. Christus incepit esse. Hanc probat. S. D. 3. q. 16. 3. Et presenti dist. quia sensus esset quod filius Dei incepit esse: nam ly Christus stat materialiter, id est, pro supposito: & non formaliter cum sit a parte subiecti.

Contra rationem arguit Durandus primo. Licet terminus a parte subiecti stet materialiter: tamen si dicat duas naturas aliquid potest ei attribui ratione vtriusque. dicimus enim quod album disputat, & hoc conuenit subiecto ratione supposito, & dicitur quod album disgregat, & hoc ei conuenit ratione forme. sed Christus dicitur duas naturas. ergo cum dicitur quod incepit esse, hoc est verum ratione alterius istarum naturarum.

Respondeo quod licet multa predicata possint verificari de aliquo subiecto ratione forme, vt in illa album disgregat, hoc tamen non est in proposito: propter duo. Primo quia disgregare non est natum conuenire alicui supposito secundum se: sed tantum ratione albedinis. incipere autem esse est natum conuenire non tantum forme sed etiam supposito. Secundo quia disgregare non

includit in sub significato negationem alicuius, per se conueniat supposito albedinis. incipere autem esse includit negationem alicuius, per se conuenit supposito nature humane in Christo, scilicet non semper fuisse.

Contra eandem arguit Scotus. Ad hoc quod dicitur incipere esse id quod dicit aggregatum per accidens, sufficit alterum eorum de nouo incipere esse. Illa enim est vera, album incipit esse. dato quod res subiecta albedini ante fuerit, dummodo albedo incipiat in ea esse, sed ly Christus dicit aggregatum per accidens: ergo ad hoc, quod dicatur incipere esse, sufficit naturam humanam de nouo habere esse.

Respondeo. negatur maior. Illa enim album incipit esse nunquam est vera nisi res alba houiuer fiat: quia ly album licet significet albedinem: tamen supponit tantum pro subiecto. negatur etiam minor: quia natura humana & diuina non sunt per accidens mixta in Christo: sed substantialiter & in vno esse, vt in superioribus dictum est.

DISTINCT. XII.

IN dist. 12. queritur Vtrum Christus potuerit peccare.

PRIMA questio hanc est prima conclusio. Similiter loquendo Christus nullo modo potuit peccare. Hanc sic probat presentidist. q. 2. 1. Actiones sunt suppositorum. sed peccare est agere, ergo. Si dicitur quod Christus potuit peccare: sequitur quod diuinum suppositum potuit peccare.

Contra rationem arguit Durandus. Si peccatum factum a natura humana Christi imputaretur diuino supposito, aut hoc esset, quia diuinum suppositum naturam moueret ad illud actum: aut quia deberet prohibere, & non prohiberet. non primum, quia mouere creaturam est commune toti trinitati. ergo defectus sequens talem motionem non plus imputatur vni personae diuinae quam alteri. non secundum, quia Deus instruit naturam humanam liberi arbitrii. ergo non tenetur eam impedire ab agendo, quicquid vult. & si non impedit non est malum.

Confirmatur. Si diuinum suppositum assumpsisset naturam ignis, non tenetur ea impedire, quin in differe-

Scot. hic q. 3.

Durand. hic q. 2.

Durand. in 2. dist. 12. q. 1.

ter combureret. ergo & in proposito.

Respondeo. negatur maior. sed huius ratio est, quia natura assumpta trahitur ad esse personae assumptis. non sic autem trahitur ad esse personae non assumptis, sicut nec trahitur ad esse diuinae personae, natura non assumpta. Et ex hoc persona assumens concurret ad actionem nature assumptae non solum vt mouens: vel vt non prohibens. sed vt eliciens actionem principaliter. cum etiam principaliter ei conueniat esse: & ideo si aliqua operatio Christi esset vitiosa, ei principaliter imputaretur, quam principali agenti.

Ad exemplum de igne assumpto dicitur, quod actio ignis non indiget regula eo modo, quo operatio liberi arbitrii, in quo potest esse culpa & meritum. De his loquitur S. D. 3. dist. 23. articulo primo.

SECUNDA ratio pro conclusione. Operatio instrumenti attribuitur principali agenti, sed humanitas in Christo erat instrumentum diuinitatis. ergo si peccaret, illud peccatum attribueretur diuinitati.

Contra arguit Durandus. quia licet de facto humanitas fuerit instrumentum potuit tamen assumi ita quod non esset instrumentum. ergo tunc si peccaret, hoc non attribueretur diuinitati.

Respondeo, quod impossibile est, humanam naturam vni diuino supposito secundum esse, quin sit eius instrumentum: sicut tamen specialius instrumentum vbi quam aliam personarum: non quia specialius ab eo moueretur: sed quia tracta erat ad esse personae ipsius verbi quatinus dici posset quod mouebatur a verbo motione efficiens proximi & ab aliis personis motione efficiens primi.

Dico secundum, quod Deus quouis modo peccare posse est impossibile. & hoc dicere, est hereticum: & contra hoc dicentes, cuiusmodi est Durandus, magis disputandum esset igne quam verbis: quia etiam dicitur, quod possibile est Deum esse damnatum: quia posset assumere naturam damnatam. hoc nefarium est: quia natura damnata dicitur nata cum culpa: propter quam est damnata. quare culpa Dei assumere non potest.

Contra conclusionem arguit. Si na-

tura humana esset assumpta sine gratia, potuisset peccare: ergo possibile est Christum peccare. consequentia patet. antecedens probatur. talis natura sic assumpta nullum actum primum perfectiorem haberet quam natura non assumpta: ergo sicut illa posset peccare: ita & ista.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem similiter antecedens: quia natura assumpta haberet saltem esse diuini supposito: licet non haberet gratiam.

DISTINCT. XIII.

IN dist. 13. queritur Vtrum anima Christi habuerit gratiam formaliter & actu infinitam.

CONCLUSIO I. In anima Christi fuit gratia habitualis.

Hanc sic probat S. D. 3. q. 6. 7. 1. Omne quod perficit formaliter animam esse spirituale ad eliciendum operationes excedentes naturalem facultatem eius, est gratia habitualis: sed in anima Christi fuit aliquid tale. ergo.

CONCLUSIO II. Gratia Christi fuit, & est aliquo modo infinita.

Hanc probat vbi supra. art. 1. Et presentidist. quae est 1. art. 2. quae est 2. Et de veteri. q. 29. artic. 3. Omnis forma aliquo modo illimitata est: aliquo modo infinita: sed gratia anime Christi fuit huiusmodi. ergo. maior patet: minor probatur. Vbi sciendum, quod praedicta gratia fuit, & est finita secundum essentiam, cum sit quoddam accidens: est etiam finita secundum esse, cum sit in alio subiectiue. Sed est infinita simpliciter. Vno modo propter coniunctionem cum diuino supposito. nam actus, quos Christus mediante ea elicit, non solum sunt actus hominis, sed etiam Dei. Alio modo quantum ad effectum: quia potest Christus per illam gratiam operari redemptionem infinitam hominum. Tertio quantum ad rationem gratiae. Sicut enim calor separatus ab omni subiecto, esset infinitus: quod ad rationem caloris, gratia Christi est infinita, quod ad rationem gratiae, quia quicquid pertinet ad perfectionem gratiae in Christo. Cum enim infinitus modis poterit esse pars perfectio, quae in se, quantum ad gradum nullius eorum defuit Christo.

Aureol. Contra arguit Aureolus. primò. ¶ Si sic ergo Deus ab illa gratia potest remouere aliquem gradum finitum, & residuum adhuc erit infinitum. infinito autem non potest fieri additio, & per consequens Deus non poterit restituere illum gradum ablatum. sed ista omnia sunt falsa. ergo & conclusio, ex qua sequuntur.

Respondeo. primò negatur prima sequela: quia formæ non remittuntur per subtractionem alicuius partis formæ à forma, vt dictum fuit. 1. dist. 17.

¶ Dico secundò, qd hoc etiã admissio, Deus passer illũ gradum reddere sicut etiam infinite multitudini partium proportionabilium alicuius contianui pot fieri additio & subtractio: nec est impossibile qd infinito addatur aliqua pars quæ non se habeat ad ipsum in certa & determinata proportione, vt dictũ fuit in 1. q. 2.

¶ Dico tertio, qd argumentum nõ est ad propositum: quia nõ dicimus, qd gratia sit infinita intensiue aut quo ad esse, vel actuationem subiecti, sed solum quo ad illimitationem rationis gratiæ. hoc enim modo possunt esse infinita etiam ea, quæ participantur ab aliquo subiecto.

Secundò gratia Christi potuit augeri in infinitũ. ergo non fuit infinita. consequentia patet. antecedens probatur. tum quia forma respiciens potentiam sine aliqua dispositione potest ab illa potentia recipi secundum omnem gradum. sed gratia hoc modo respicit animam. ergo.

Respondeo. negatur. antecedens. loquendo de augmento, quantum ad rationem gratiæ. Ad probationem negatur maior, non solum de tali augmento, sed etiam absolute: alioquin aer posset naturaliter recipere infinitũ lumen, cum respiciat ipsum absq; omni dispositione.

¶ Dico secundò, qd licet in quolibet viatore possit augeri gratia, quantum ad esse perfectius in subiecto, hoc tamen non potest esse in beatis de potentia Dei ordinari: licet, esse, possit de potentia absoluta, quia, capacitas subiecti ad talem formam est obiectiualis, & nunquam potest impleri totaliter, & talis capacitas dicitur non repugnare animæ ad recipiendum, quicquid Deus potest velle eam recipere.

Contra eadem arguit Duran. ¶ duobus mediis qd gratia Christi est finita quantum ad esse, qd gratis concedimus. *Duran. hic. q. 1.*

Contra eandem arguit Adam, qd data quacunque forma intensibili, Deus potest facere maiorem, quod etiã conceditur, quantum ad esse: sed non quo ad rationem talis formæ. hoc autem probat vnico medio.

Contra eandem arguit Gerard. O donis ad idem propositum, sicut & prædicti tribus mediis. Et Ocham vnico medio quæ omnia ita præcisè soluuntur sicut argumenta. Aureoli.

DISTINCT. XIII.

IN distin. 14. queritur primò. Vtrum anima Christi sit sciens formaliter scientia increata.

CONCLUSIO I.

Anima Christi non potest esse formaliter sciens scientia increata, tanquã actu secundo. Hanc sic probat de veri. q. 20. ar. 1. Et 3. par. q. 9. ar. 1. Tantũ repugnat diuine essentię esse formaliter notitia intellectus creati: quantum repugnat ei esse vitam qua corpus formaliter viuat. sed secundum ei repugnat. ergo & primum. maior probatur. quia plus ei repugnat esse formam accidentalem quã essentialem. minor patet, vt ibi diffusè deducit contra Apollinarem & Armonium.

Contra arguit Io. de Ripa Transonũ, primò. Essentia diuina potest vniri intellectui, vt species intelligibilis. sicut etiam dicit S. D. 4. sen. dist. 49. ergo potest ei vniri, vt intellectio maior patet ex dictis S. D. & etiam quia quilibet pars imaginis potest beatificari, sed memoria intellectiua est pars imaginis: ergo potest beatificari. sed memoria non est nisi conseruare species: ergo conseruat diuinam essentiam per modum speciei: alioquin non beatificaretur. *Io. de Ripa. p. 2.*

Respondeo primò, negatur consequentia: quia oportet intellectiõnem aut esse idem cum intellectu, quæ ea intelligit sicut est in Deo: aut esse productam ab intellectu, sicut est in omni intellectu creaturæ. diuina autem essentia nõ potest esse producta ab intellectu creato: & ideo non potest esse eius intellectio. Speciem autem non oportet esse idem cum intellectu, nec oportet, qd ab eo producta sit, nec etiã oportet

et qd inheret intellectui. quod patet nam essentia angeli se habet respectu intellectus angelici loco speciei intelligibilis, dum Angelus intelligit seipsum: & tamen non inheret intellectui angelico, sed e contra. oportet tamen, qd actus intelligendi producatur ab intellectu mediante specie: quia ex intellectu & re intellecta fit vnũ principium productiuum intellectiõnis: vt dicit S. Doct. de veri. quæst. octaua. ar. 6.

¶ Dico secundò, qd licet diuina essentia non possit fieri vnũ cum intellectu creato, vel ei vniri in essendo: potest tamen ei vniri in intelligendo. Et huius ratio est, quia forma per se subsistens, quæ est suum esse potest esse actus primus ipsius intellectus: vt dicit S. Doct. tertio contra. ca. 49. Ille autem, quæ nõ sunt suum esse & per se subsistunt non possunt vniri intellectui, vt actus primus: nisi forte illi intellectui, cui vniri in esse reali, & suppositaliter. quod dico: quia cum angelus intelligit se sua essentia, vnitur eius intellectui vt forma. nulli tamen alteri vniri posset sicut potest essentia diuina.

¶ Dico tertio, qd essentia diuina dicitur se habere ad intellectum creatum, vt forma, prout illud dicitur se habere ad aliud, vt forma, quod est actus alius eo in eodem susceptiuo: & ambo concurrunt ad eundem effectum sicut lux dicitur esse forma colorum intentionaliũ, quæ sunt in medio: quia vtrũque est in diaphano, & lux est actualior specie coloris: & ambo concurrunt ad mouendum potentiam visuam. ita in proposito intellectus recipitur in essentia animæ & similiter diuina essentia, in quantum inhabitat animam, quæ diuina essentia est actualior intellectu: & ambo concurrunt ad actum intelligendi: ideo essentia diuina dicitur esse forma intellectus creati, quia sunt vnũ intelligendo: sed non in essendo. nec tamen sequitur quòd memoria intellectiua plus eleuetur quàm intellectus, licet diuina essentia nõ sit intellectio intellectus & sit species memoriæ: quia sicut vnitur memoriæ vt teneatur, ita vnitur intellectui concurrendo cum eo ad actum visionis.

Secundo arguit, qd licet diuina essentia non possit esse intellectio informas intellectum creatum: potest tamẽ esse eius intellectio ipsum immutans. tum

quia forma quæ potest vitaliter immutare aliquam potetiam, potest vitaliter immutare omniẽm potentiam vitalem. ergo cum diuina essentia sit intellectio diuini intellectus: potest esse immutate intellectum creatum, quæ est potentia vitalis. Tum quia diuinum esse est quo formaliter aliqua creatura subsistit, vt patet de Christo: ergo diuina intellectio potest esse, qua formaliter creatura intelligit.

Respondeo. negatur maior. nam species quæ sunt in imaginatiua hominis nõ possent immutare imaginatiuam animam: nec species intellectus angelici intellectum humanum.

¶ Dico secundò, qd intellectio nõ immutat potentiam: sed est ipsa immutatio: licet species immutet: & ideo iste loquitur improprie.

¶ Ad secundum negatur consequentia: quia intellectio nulli potetiam conuenit, nisi cui inheret realiter, non sic est de esse diuino, quod potest alicui cõmunicari, non tanquam per ipsum formaliter subsistenti, sed quasi coexistenti diuino supposito.

¶ Dico tertio, qd diuina intellectio cum sit infinita, & sit secundus actus, non potest aliquid immutare nisi infinite. intellectus autem creatus nõ est capax infinite immutationis. Secus est de specie quæ est actus primus: & ideo diuina essentia licet vnatur, vt species: tamen immutat tantum finitẽ intellectum creatum.

Tertio. in cognitione nullo modo ænigmatica idem est cognitio & obiectum, sed aliquis intellectus creatus potest habere de diuina essentia notitiam nullo modo ænigmaticam, sicut habent beati: vt dicit Apostolus. primo Corin. 13. ergo illa cognitio est diuina essentia. minor patet. maior probatur. quia vbi obiectum distinguitur: a cognitione: talis cognitio est per speciem. & per consequens obiectũ non videtur omnino propriissimè in se intuitiue, sed per medium. omne autem medium facit cognitionem aliquo modo ænigmaticam.

Respondeo. negatur maior. Et ad probationem dico, qd medium, in quo aliquid videtur: facit notitiam ænigmaticam: sicut cum cognosco Sortem in speculo, vel causam vt relucet in effectu suo. Medium autem, quo cuiusmodi est species non facit visionem ænigmaticam.

teiam: si talis species sit adæquata obiecto: vel saltem perfecte ipsum repræsentet secundum omnes eius essentialis differentias: ut dicit S. Doc. 3. sen. di. præfenti. art. 2. Et 2. parte. q. 14. articulo quinto.

¶ Dico secundò, quod datis duabus notitiis, quarum vna sit per speciem, & alia non, non oportet, quod prima sit speculativa respectu secundæ: imò quandoque est perfectior, quam secunda. quod patet. nam angelus superior Gabriele cognoscit per speciem essentiam Gabrielis, nobiliori modo quam ipsum Gabriel, qui sine specie seipsum cognoscit.

¶ Vtrum autem aliqua cognitio creata sit cognitio sua.

Respondeo, quod idem potest esse cognitio sui confusa, & vniuersalis, & communis sibi & alteri obiecto, non autem propria est distincta, ita quod non sit cognitio alterius, nam actus rectus, alius est à reflexo.

Quartò cuiusque apparet aliquod obiectum simpliciter apparentia obiectiva esse immensum, in eo est formalis apparentia infinita: sed intellectui beato apparet simpliciter apparentia; & non distincta, quod Deus sit infinitus: alioquin non plus quietaretur intellectus in tali obiecto immenso, quam si per impossibile non haberet immensitatem: ergo formalis apparentia in intellectu beato est infinita: talis autem apparentia est ipse actus cognoscendi. minor patet. maior probatur. Apparentia obiectiva & apparentia formalis sunt idem: ergo. si apparentia obiectiva est infinita, & formalis est infinita. consequentia patet. antecedens probatur quadrupliciter.

¶ Primò licet obiectum sit vnum in se: multiplicatur tamen apparentia obiectiva ex multiplicatione specierum: sicut patet cum supponitur oculo digitas eadem res vna in se apparet duæ: ergo econuerso ex vnitatem speciei sequitur vnitatem apparentie obiectivæ: & per consequens ipsa species est que immediatè obicitur: sed species est apparentia formalis: ergo formalis & obiectiva sunt idem.

Secundò, sicut vniuersalitate obiecti, per remissionem speciei remittitur apparentia obiectiva: ergo apparentia obiectiva non est ipsa res, sed species,

quæ est etiam apparentia formalis.

¶ Tertio, corrupto obiecto, & seruata specie per Dei potentiam, adhuc manet eadem apparentia obiectiva, quia obiectum quod est præsens potentie, sicut prius. ergo apparentia obiectiva non est aliud quam species.

¶ Quarto, cuiuslibet obiecti cognitio idem est esse cognitum, & cognitio: sed esse cognitum & esse apprensibile uel sunt idem: ergo cognitio & esse apprensibile siue apparentia obiectiva sunt idem. minor patet. maior probatur. Tunc quia posita sola cognitione & omni alio circumscripso, obiectum ponitur esse cognitum. Tum quia esse cognitum est esse intentionale in anima: ergo est esse relucens: & per consequens est species quæ est ipsa relucens obiecti.

Respondeo. negatur maior & dico primò, quod beati iudicant Deum esse infinitum: & vident omnem modum diuinæ essentiae, licet non comprehendant.

Dico secundò, quod duplex est apparentia formalis. vna est ipsa species obiecti, alia est ipsius cognitio. Similiter duplex est apparentia obiectiva, vna est verbum formatum per actum intelligendi de obiecto, alia est ipsum obiectum ad extra.

Dico tertio, quod apparentia obiectiva, quæ est verbum nunquam excedit apparentiam formalem, quæ conuenit sibi illa nec in esse reali, nec in esse apparenti: imò quandoque est minor utroque modo: puta si intellectus intelligat per aliquam speciem, sed non utatur specie illa secundum totam virtutem speciei. Apparentia vero obiectiva, quæ est ipsa res, excedit quandoque apparentiam formalem in esse reali: puta cum intelligimus ea, quæ habent nobilior esse in se ipsis quam in anima: & quandoque etiam exceditur: puta cum anima intelligit accidentia sensibilia, & cum Deus intelligit creaturas: sed semper apparentia ista obiectiva est præcisè tanta in esse apparenti & representato, quanta est apparentia formalis in representando. Tanto enim præcisè representatur obiectum, quanto species vel cognitio ipsum representat.

Ex his patet, quod non oportet apparentiam formalem esse infinitam per quam iudicatur obiectum esse infinitum in esse

in esse reali. nec præcisè tantum, quantum est obiectum: alioquin cognitio, quam deus habet de creatura, esset ens finitum.

Hanc responsionem innuit S. Doct. de veri. q. 8. art. primo. & q. 2. arti. 3. ad septimum. Dico tamen quod in visione beatifica apparentia formalis quæ est species, & quæ est principium illius visionis, est tanta etiam in esse reali, quantum ad obiectum. non autem apparentia, quæ est ipsa visio.

¶ Ad probationem illius maioris negatur antecedens. Ad primam probationem dico, quod nulla apparentia formalis est immediatum obiectum intellectus: nisi in intellectibus reflexis: sed id quod immediatè obicitur est res sub conceptu, nam conceptus est ratio ipsi obiecto, quod obicitur intellectui. Et ad argumentum negatur maior: quantumcunque enim species multiplicatur non multiplicatur obiectum: sed iudicium de obiecto, vel conceptus obiecti. Nec exemplum de oculo iuuat, quia in tali casu non sunt diuersa obiecta: sed aut diuersa iudicia: aut iudicium erroneum iudicans vnum esse duo.

Ad secundum negatur antecedens, loquendo de apparentia obiectiva, quæ est ipsa res. loquendo autem de conceptu, negatur consequentia: quia talis apparentia obiectiva non est ipsum obiectum.

Ad tertium dicitur eodem modo, quod in illo casu remanet apparentia obiectiva, quæ est verbum: non tamen quæ est res. nec tamen sequitur, quod verbum sit species: sed quod eam existentem in actu perfecto comitatur.

Ad quartum dico primò, quod apparere obiecti non est ipsum obiectum, sed est cognitio, vel conceptus obiecti cum relatione ad cognitionem: sicut etiam cognoscere est ipsa cognitio cum relatione ad obiectum: unde esse apprensibile, & esse cognitum est aliud ab obiecto: non tamen est aliud à cognitione vel specie, vel concepta re absoluta. Similiter apparentia, quæ est obiectum, & ipsum obiectum, sunt idem re absoluta: licet apparentia addat supra obiectum quandam respectum ad potentiam. Apparere autem & apparentia, quæ est obiectum, differunt sicut cognitio, & obiectum cognitionis.

Dico secundò, quod maior argumenti a

quibusdam negatur. Si enim illa qualitas quæ est cognitio separaretur ab omni respectu ad potentiam, & ad obiectum, ipsa non esset esse cognitum, & per hoc soluitur prima probatio. secunda etiam parum valet: quia obiectum non solum relucet per speciem, sed etiam per actum qui est cognitio: & per conceptum, & supra omnia ista, ipsa relucens includunt respectum.

Quintò. Id quod est alicui ratio cognoscendi prius est ratio cognoscendi se quam alia, sed nulla visio creata est intellectui beato ratio cognoscendi se ipsam per prius quam alia: ergo talis intellectus non intelligit visionem, ergo minor patet. quia talis visio non esset tunc immediatè diuinæ essentiae, sed in aliquo obiecto prius cognitio, scilicet in illa visione. maior probatur: quia in qualibet tali ratione perfectius, vel saltem æquè perfecte relucet suum proprium esse, quam esse alterius, ergo per prius est ratio cognoscendi se ipsam.

Respondeo. primò negatur maior. Ad probationem dico, quod licet talis ratio & visio, ut est quædam qualitas per prius repræsentet se, quam aliud: tamen ut est quoddam signum, & ut visio per se, & per prius representat obiectum. Vel potest negari maior de eo, quod est ita ratio, quod etiam est actus secundus cuiusmodi est visio.

Dico secundò, quod visio beatifica non beatificat in quantum est quædam talis qualitas. sed quod beatificat, habet ex lumine gloriæ à quo procedit, & à diuina essentia, quæ tenet vicem speciei, & quæ est obiectum principale illius visionis: & ideo illa visio non est ita perfecta respectu sui, sicut respectu dei: quia respectu dei est beatifica, & respectu sui non. & iterum cum natura diuina in tali visione suppleat locum speciei: oportet, quod visio sit immediatè respectu dei, quam respectu sui, quamuis respectu vtriusque sit cognitio matutina: cum eius principium sit diuina essentia.

Contra. illa visio per se est ratio cognoscendi deum, & ipsa sola immutat medium intentionaliter in tali cognitione, ergo deus non est obiectum illius visionis in se, sed tantum terminatiue.

Respondeo. negatur antecedens. imò dico, quod illa visio non immutat medium: sed est ipsa immutatio nec terminatur primò, & directè ad se: sed di-

uita essentia immutat ad illam, & terminat eam primo & directè.

Vtrum autem illa visio sit perfectius respectu dei quam respectu sui vel alterius obiecti. dico qd hoc potest exponi tripliciter. Vno modo qd deus & creatura videantur æque perfectio actu, & sic dico qd sic: quia videtur vtrumque vnico actu. idem autem non est perfectius seipso. Secundò qd per illum actum æque adæquatur cognoscibilitas dei sicut creaturæ. & sic dico, qd non: quia deus non comprehenditur sicut creatura. Tertio, qd actus habeat tantam perfectionem ex obiecto creato sicut ex obiecto increato. & sic dico, qd non: quia ex obiecto creato non habet, qd sit beatificus.

Sextò. Si visio esset potentia intellectiva prius esset cognitio sui ipsius quam alterius obiecti: ergo & nuncita est. & ista ratio est confirmatio præcedentis.

Respondeo. negatur consequentia, quia si visio esset ipsemet intellectus: tunc esset deus: cum in nulla creatura idem sit agens & operatio: & ideo non sequitur: sicut non sequitur, qd sit in deo idem est operatio, & essentia, qd ita sit in creatura quæ est intellectio siue visio creata.

Septimò. Si visio est res distincta ab obiecto beatificato, sequitur quòd tale obiectum non quietat intellectum in se, sed solum in illa visione: sed hoc est falsum. alioquin illa visio magis gereret: ergo visio non est aliud ab obiecto. maior patet. minor probatur. Si obiectum quietat in visione: sit talis visio. a. ergo vel quietat, quia efficit. a. vel quæ terminat. a. obiectiue. Non primò. tum quia si deus desineret esse postquam produxit. a. adhuc intellectus esset beatus. Tum quia sequitur, qd ad beatum esse non requiretur infinitum esse formaliter, sed tantum effectiue. sed hoc modo requiritur etiam ad actionem lapidis: ergo lapis dum mouetur à deo beatificatur. Non secundum quia vel beatificat ut est præsens realiter, & sic beatificaret lapidem, cum sit ei realiter præsens: vel ut est præsens intentionaliter, & hoc non: quia esse diuinum, ut præsens intèntionaliter est esse finitum: ergo ut sic, non beatificat.

Respondeo. negatur maior. & dico, qd obiectum quod est diuina essentia quietat obiectiue, & intrinsecè per mo-

dum actus primi. & visio quietat formaliter: & vtrumque quietat in se, & non in alio.

Dico secundò, qd diuina essentia dicitur quietare intellectum beatum non solum, quia efficit diuinam visionem: nec solum quia terminat, sed quia illa visio procedit à diuina essentia, se habente per modum actus primi elicitiui eius, & quia immediatè terminat illam visionem.

Ad primam huiusmodi improbationem negatur consequentia: quia illa visio non beatificat, nisi quia est talis obiecti: & quia est ab intellectu actiuato tali forma quæ est diuina essentia. quod non esset deo non existente.

Ad secundam negatur cõsequentia, quia intellectus non posset illam visionem elicere nisi diuina essentia ei vniretur, quæ est infinita formaliter.

Dico tertio, qd deus beatificat, & ut est præsens realiter, quia essentia diuina vnitur secundum esse intelligibile intellectui sine alia specie media. & ut præsens intentionaliter per modum speciei intelligibilis immediatè mouentis intellectum ad visionem sui.

Ad primam improbationem negatur consequentia, quia aliter est præsens animæ, quam lapidi, ut patet, quia ex sua reali præsentia ad animam causat sui visionem, in intellectu, quod non est respectu lapidis.

Ad secundam dico, qd esse diuinum ut præsens intentionaliter actu primo, sine specie est infinitum. & hoc sufficit, ut autem est præsens intentionaliter actu secundo est finitum. nec ut sic oportet ipsum esse infinitum.

Contra eandem arguunt alij, quos recitat Adam secunda. quest. primi sen. primo. Si visio est distincta à verbo, sequitur, quòd summè beatus non possit habere ita perfectam notitiam de aliqua re naturali, sicut in finis beatus, aut quòd in eodem sint due intensissimæ visiones, & tres, & quatuor, & sic in infinitum, quod est falsum, quia vna intensa operatio impedit aliam, ergo consequentia probatur. Summè beatus habet intensissimum actum per se distinctum: ergo oportet, vel quòd non habeat ita perfectam notitiam de re creata, quæ intensissimè cognoscit infimus beatus posito casu quòd ita sit. aut qd sint in eo duo intensissimi actus.

Adam 2.
q. 1. primi
q. 3. q. 3.

Respon

Respondeo, quòd non est inconueniens esse in eodem duos actus intensissimos, quorum vnus per alium regulatur, & qui sunt diuersarum rationum secundum genus, cuiusmodi est visio verbi, & cognitio naturalis, cum sint per species diuersarum rationum. In via autem vna cognitio impedit aliam: quia omnes sunt species intelligibiles, quæ sunt eiusdem generis.

Secundò, quilibet videt essentiam diuinam actu, qui est suus: sed visio, quæ Deus in se est beatus, erat anime christi, cum esset ei vnita hypostaticè, ergo.

Respondeo. qd quilibet est beatus actu, qui est suus, id est, ab eo elicitus, non autem actu, qui est suus ut eum suppositans quomodo diuina visio erat anime christi. ratio autem, quare anima christi non potest intelligere actu diuino: est quia intellectio & intelligere sunt idem. & ideo impossibile est aliquem intelligere intellectione infinita: quin suum intelligere sit infinitum, quòd nulli conuenit creaturæ.

Tertio, intellectio manens eadè res potest non esse intellectio: ergo multo fortius potest Deus eadè intellectione intelligere & creatura: sed Deus infinitè & creatura finitè. consequentia videtur nota à maiori. antecedens probatur: quia alioquin esset dare vltimū instans rei permanentis contra Philosophū. 8. Phyl. ¶ nā contingit dare minimum visibile per sensum. ponatur ergo qd in a. præsentis Sortes videat minimum ab eo visibile. & recedat ab illo minimo visibili motu continuo: tunc immediatè post. a. Sortes non videbit illud: ergo vult illa qualitas quæ prius fuit visio, nunc non est visio, & tamen manet. aut si non manet datur vltimum instans sui esse.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dico, quòd recedente illo minimo, desinit totaliter esse illa res, quæ erat visio. nec est inconueniens in huiusmodi entibus intentionalibus dare vltimum instans sui esse: sicut nec in relationibus. & in his quæ causantur sine motu continuo.

¶ Iuniores tamen dialectici dicerent, qd non est dare minimum visibile: sed maximum non visibile. nec est dare maximam distantiam à qua aliquid est visibile: sed minimam à qua non est visibile.

Quarto, omne sensituum per quan-

cunque sensationem ei vnitam potest sentire: ergo intellectus beatus per intellectionem diuinam ei vnitam potest intelligere.

Respondeo, negatur antecedens. nam oculus animi non posset efficere visionem, quam efficit oculus hominis: & per consequens nec per eam videre.

Quinto licet albedo non possit Deū informare: posset tamen sic ei vniri, sicut propter animam ei vnitam dicitur animatus: ita per albedinè diceretur albus. ergo licet diuina intellectio non informet intellectum creatum: potest sic ei vniri, qd diceretur per eam intelligere.

Respondeo. primo negatur consequentia: quia ad hoc quòd quis dicatur albus: non oportet quòd efficiat albedinè: sicut ad hoc quòd sit intelligens, oportet quòd efficiat intellectionem.

¶ Dico secundò, quòd Deus non posset dici albus, nisi per quandam remotam cõmunicationem idiomatum. anima verò non potest intelligere per talem remotam cõmunicationem, plusquam corpus christi diuinitati vnitum.

Multa alia argumenta contra prædictam conclusionem fieri solent: quæ facillime ex antedictis soluantur, & declarantur.

CONCLUSIO. II. Christus fuit formaliter sciens scientia beatorum: Hanc probat. 3. parte. q. 9. art. 2. Ex hoc quòd anima christi erat instrumentum beatificans alios homines.

CONCLUSIO III. In anima christi fuit scientia viatorum, habita per infusionem. Hanc ponit vbi supra. arti. 3.

CONCLUSIO. IIII. In anima christi fuit scientia naturaliter acquisita. Hanc probat vbi supra. Ex hoc quòd nisi intellectus eius agens habuisset suam operationem, quæ est abstrahere species à rebus sensibilibus fuisset frustra.

Contra arguit Sco. ¶ Duo accidentia eiusdem speciei non possunt esse simul in eodem subiecto: sed scientia acquisita & infusa sunt huiusmodi: sicut oculus habitus per hitaculum & oculus naturaliter genitus: ergo non possunt esse simul in eodem intellectu.

Respondeo. negatur minor. immo sunt diuersarum rationum, quia habet diuersa obiecta adæquata: nam species naturaliter acquisitæ representant

Scot. q. 3.

tum naturam vniuersalem: sed species infusæ animæ Christi simulantur speciebus angelicis: & repræsentant non tantum naturam vniuersalem: sed etiam principia indiuiduantia & omnia eius accidentia, tam quæ sunt per se, quam quæ sunt per accidens: & omnia indiuidua præsentia præterita & futura. nec est simile id quod adducitur: quia oculus naturaliter genitus: & oculus miraculosè creatus habent idem adæquatum obiectum.

Secundò aut per vtranque illam scientiarum perfectè cognouisset res sensibiles: & sic altera earum superfluit, aut per vnam tantum: & sic alia est imperfecta, ergo.

Respondeo. quòd vtraque erat perfecta in suo genere. & tamen vna erat alia perfectior nec vlla superfluebat, cum sint diuersarum rationum.

Tertiò in beatis est intellectus agens, & non frustra: & tamen ipsi nullam scientiam naturaliter acquirunt, ergo similiter in Christo non fuisset frustra.

Respondeo. negatur consequentia. quia beati sunt in termino suæ naturalis perfectionis. & ideo oportet, quòd quilibet habeat omnem perfectionem naturalem possibilem haberi in sua specie. Christus autem erat viator.

Durand. hic. q. 4. Contra eandem arguit Durandus ꝑ experientiam habitam de aliqua re non potest acquiri scientia, nisi de similibus secundum species, sed Christus pauca entia expertus est. ergo talis scientia acquisita fuisset valde respectu paucorum.

Respondeo. negatur maior de eo, qui rem, quam experitur, comprehendit: tam quòd ad omnia prædicata essentialia quam quòd ad accidentalia, & quòd ad omnem habitudinem rei, ad alias res. sic autem fuit in Christo: & maxime quia scientia inoluta cooperabatur ad acquisitionem scientiæ experimentalis.

QVAESTIO. II.

Queritur secundò. vtrum anima Christi videat in verbo omnia, quæ ab ipso verbo cognoscuntur.

PRO quaestione hic est prima conclusio. Anima Christi per nullam scientiam cognoscit omnia, quæ verbum cognoscit. Hanc sic probat S. Doct. de ven. q. 20. artic. 4. & 3. quæst. 10. artic.

secundo. Et tertio distinctè. præsentem. art. secundo. Intelligens aliqua in aliquo medio, in quo simpliciter & vnitè continentur: non potest cognoscere omnia cognoscibilia in tali medio nisi ipsum comprehendat sed verbum diuinum est tale medium: ergo non possent in Christo omnia cognosci, nisi comprehendatur quod est impossibile creato intellectui, sicut etiã non possunt fieri in aliquo principio omnes conclusiones, quæ ex illo deduci possunt, nisi tale principium comprehendatur.

Contra rationem arguit Scotus, ꝑ primo. Quando duo conueniunt vni tertio, & vnum eorum est ratio quòd aliud illi tertio conueniat. qui non cognoscit id, quòd est ratio alterius, nec alterum cognoscet, sicut quia diffinitio & passio conueniunt subiecto: & diffinitio est ratio passionis. qui non scit diffinitionem conuenire alicui, nec sciet passionem ei conuenire: sed infinitas intensiua est ratio quòd in Deo reliceant infinita: ergo si illi qui cognoscunt Deum esse infinitum intensiue, non comprehendunt eum: nec illi comprehendunt, qui sciunt in eo relicere infinita: sed primi non comprehendunt: alioquin ab omnibus beatis comprehenderetur: ergo nec secundi.

Respondeo conceditur totum. aliud est enim scire quòd in verbo relucet infinita: aliud est cognoscere infinita. & ideo licet ex primo non sequatur comprehensio: sequitur tamen ex secundo, sicut aliud est scire quòd continuum est diuisibile in infinitum. & aliud est cognoscere infinitas partes continui distinctè, nam primum cognoscunt Philosophi, non autem secundum.

Secundò qui cognoscit vnum effectum in verbo, non comprehendit verbum, vt est causa illius: ergo nec qui cognosceret omnes propter hoc comprehenderet verbum.

Respondeo. primo potest negari antecedens, nam comprehendere verbum, vt est causa solis est cognoscere ipsum, vt continet eminenter quicquid perfectionis est in sole, & cognoscere habitudinem verbi ad solem, beati autem habent istam notitiam ita tamen quòd ista comprehensio magis referatur ad respectum verbi, quam ad absolutum. Negatur etiam consequentia

quentia & magis propriè. cuius ratio est: quia verbum per idem est productuum solis & cuiuslibet alterius effectus: & ideo non potest vnum sine alio comprehendere.

Tertiò arguit contra exemplum de principio & conclusione. Causa in quantum causa non perficitur à causato: ergo cognitio principij, vt est causa conclusionis nullo modo perficitur ex cognitione conclusionis.

Confirmatur. Accipio notitiam alicuius principij in aliquo gradu. & quero an per illam notitiam principij possit cognosci aliqua conclusio: dato, quòd notitia principij non augeatur. Si sic habeo intentum, quòd ex cognitione conclusionis non perfectius cognoscitur principium, quam prius. Si non, ergo illa notitia in tali gradu non est principium notitiæ alicuius conclusionis: & per consequens illud principium, vt in tali gradu nullo modo est principium, quòd est inconueniens.

Respondeo. dico. primò, quòd Sanct. D. inducit illud exemplum ad hoc propositum, quòd illa cognitio principij est perfectior, quæ ducit in cognitionem plurium conclusionum. & similiter illa cognitio causæ, quæ ducit in cognitionem plurium effectuum, quam illa, quæ non sic ducere potest. si ergo omnes effectus producibiles à causa cognoscuntur, ipsa quoque in summo cognoscuntur, quòd est ipsam comprehendere.

Quia tamen argumentum tægit difficultatem. Dico secundò, quòd sicut si ignis vel alia causa naturalis esset totalis causa alicuius effectus: puta caloris, non requirens materiam aut subiectum, in quod ageret, non posset producere intensiorem calorem, quam prius, nisi ipse esset virtuosior quam prius. ita si aliquod principium sit totalis causa cognitionis alicuius conclusionis, nunquam per tale principium cognoscuntur plures conclusiones quam prius: nisi cognitio principij sit intensior quam esset prius. Notanter dixi, si sit totalis causa: quia potest contingere, quòd non variata cognitione principij, plures conclusiones cognoscantur in eo quam ante propter formam arguendi, aut propter minorem, quæ sub eo sumitur. ista autem perfectior notitia principij non causatur ex notitia conclusionis: sed a liunde, quòd eundem sit illud, & hoc

loquendo, de cognitione à priori: quia si loquamur de cognitione à posteriori: nullum dubium est, quòd ex cognitione plurium conclusionum quam ante magis cognoscitur principium. cognoscitur enim sua causalitas in ordine ad nouas conclusiones. Et cum dicitur si notitia principij in aliquo gradu non est causa alicuius conclusionis, nisi intendatur, ergo sub tali gradu non est principium. concedo quòd vt sic, non est principium cognitionis actuale sed habituale & in potentia respectu conclusionis: quibus si addatur, quòd nulla creatura, potest perfectius cognoscere verbum quam ante: sequitur, quòd non possit plura ia eo videre, quam prius: vt dicit Sanct. Do. de veri. q. 8. art. 4. & 20. 5. & 4. dist. 49. q. 2. art. 5.

Dico tertiò, quòd anima Christi scit in verbo non tantum ea, quæ sunt fuerunt & erunt, sed etiam aliqua possibilis quæ nunquam fient. non tamen videt omnia possibilis, pducere à deo. quot autem istorum videat non potest à nobis cognosci.

Quartò, arguit contra conclusionem. Id quòd est in potentia ad plures actus, qui non opponuntur inter se, ea ratione qua potest duos habere, ita & plures sine termino: quia quibuscunque positus nulla sequitur repugnantia. sed anima Christi est in potentia ad infinitas visiones in verbo. ergo potest eas simul habere, & per consequens cognoscere in verbo infinita. maior patet, minor probatur. nã potest in eo habere visionem duorum obiectorum simul, puta verbi & sui ipsius, dũ enim videt verbum videt etiam se verè esse beatam. ergo & infinitorum: quia ex hoc non resultat aliqua repugnantia.

Respondeo. negatur maior. nã deus potest producere hunc effectum, & illum, & illum, & sic de alijs ab eo producibilibus: nec vnum producibilem repugnat alteri. nec est repugnantia hoc & illud simul produci. & tamen non potest esse quod producantur omnia ab eo producibilia. Simile est de infinitis diuisionibus continui: non enim potest eas simul omnes capere. Negatur etiam minor. nam ea quæ videntur in verbo, non videntur diuersis diuisionibus: sed tantum vna: vt dicit Sanct. D. I. par. q. 12. art. 10. Et 3. contra. 59.

Dico secundo, quod visiones quarum principia sunt species creaturæ sunt impossibiles, nisi una ad aliam ordinetur: quia non possunt esse eodē plures eiusdem generis in actu completo. omnes autem species intelligibiles sunt eiusdem generis.

Quinto. In anima christi sunt species infinitæ, ergo & infinitæ visiones. consequentia patet. antecedens probatur. Anima christi cognoscit infinitas species numerorum & figurarum. ergo habet species infinitas.

Respondeo. primo negatur consequentia. quia in eodē possunt esse plures in habitu. non autē plures actu: ut a libi diximus in primo. dist. 7.

Dico secundo, quod antecedens est falsum: quia anima christi cognoscit illa in verbo per unicam speciem quæ est verbum, & cognoscit etiam infinitas species numerorum per species infusas quæ sunt etiam finitæ. Istud autem est cognoscere infinita secundū quid. unde & Damascenus dicit quod cognoscit infinita futura. non tamen cognoscit infinita simpliciter, id est infinita secundū species & genus & numerum.

Dur. ind.
hic. q. 2.

Contra eandem arguit Durandus. † Quicumque videt essentiam diuinam, videt omnia quæ per ipsam naturaliter representantur. sed in ipsa omnia naturaliter representantur. ergo anima christi in ipsa videt omnia. maior probatur, quia ex quo videt essentiam diuinam, quæ excedit omnia representata. videt etiam ea, quæ representantur, nam qui videt maius, videt etiam minus. minor probatur. diuina essentia ita representat res, sicut est eorum causa, sed est eorum causa naturaliter. licet enim libere, producat res in esse, tamē omnia naturaliter representat, quantum ad quid sunt: & per consequens qui videt eam, videt omnia, quantum ad quid sunt.

Respondeo. negatur maior, nec valet probatio: quia qui videt minus, non in se sed in alio non oportet quod cognoscatur omne minus per illud representatum, nisi comprehendat id quod est maius. Negatur etiam minor: quia licet diuina essentia omnia naturaliter representat diuino intellectui: nobis tamen voluntariē & non naturaliter representat.

Seco. hic.
di. 8. q. 3.

CONCLUSIO II. Anima

christi cognoscit in verbo infinita secundum quid. licet non infinita simpliciter. Hanc sic probat de veri. q. 20. art. 4. & 3. dist. 19. Intellectus cognoscens infinita indiuidua contenta sub finitis speciebus, & infinitas species contentas sub finitis generibus, cognoscit infinita secundum quid, sed non simpliciter. anima christi est huiusmodi. ergo.

Contra arguit, quidam Hibernicus, ut recitat Adam, † quod beati videat in verbo nullata creaturam. primo. Nulla res videtur ex hoc quod videtur sua imago: alioquin viderem Cæsarem, videntem imaginē eius, & omnia somnia essent vera, cum sint imagines reum: sed creaturæ representantur in verbo tanquam imagine. ergo viso verbo non videntur creaturæ.

Respondeo quod triplex est imago, una est quæ est similis imaginato, secundū realem conformitatem, puta secundum figuram & colorē & huiusmodi: ut imago Cæsaris, & de ista conceditur maior. sed negatur minor, variatis enim conditionibus rei, non variatur eius representatio, & ideo potest representare res aliter quàm sit. Alia est imago quæ licet non sit similis rei in conformitate naturæ, potest tamen representare res sub conditionibus ei non conuenientibus sicut somnia. & de ista etiam conceditur maior. & negatur minor. Alia est, quæ non est similis rei in conformitate naturæ sed in representando: quia representat omnia, quæ sunt in re & perfectæ & distinctæ, & de illa negatur maior: maxime si talis imago vniatur intellectui ut species cuiusmodi est essentia diuina: quamuis modus, quo videntur res in diuina essentia non sit propriē modus, quo videntur res in speculo: sed quo videtur effectus in causa.

Secundō. Si intellectus in verbo videt creaturam distinctē, ergo per eundē actum cognoscit verbum non esse creaturam, quam in eo videt. sed hoc est falsum: quia creatura ut visa in verbo non est aliud à verbo. ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dico primō, quod ex illa visione beatus formare potest istam compositionem. Deus non est creatura, & huius compositionis subiectum & prædicatum sunt aliqui conceptus formati virtute illius visionis. hæc enim faciunt beati: ut dicit Sanctus Doctor, 1. q. 12. 9. ad 2.

Adam. 3.
sen. q. 8.

9. ad. 2.

† Dico secundo, quod idem conceptus potest de seipso negari: dum tamen negatio sequatur vtrumque: nam illa propositio est vera. aliquis homo, homo non est, & illa. aliquis homo, homo animal non est. non autem illa. aliquis homo, non est homo. Similiter cum verbum representet diuinam essentiam & creaturam: ipsum verbum ut est creatura negatur de seipso, ut est deus.

Tertiō. Si intellectus potest eodem actu intelligere deum & creaturam, ergo voluntas potest eodem actu amare deum, & creaturam, sed hoc est falsum. ergo: maior patet. quia omnis notitia potest habere amorem ei proportionatum. minor probatur. quia si sic. tunc videns deum, posset fieri amicus altitius de nouo sine aliqua sui mutatione, contra Aug. 5. de tri. consequentia patet, nā per actum amoris, quo nunc quis amat deum, potest postea amare creaturam: dato, quod ille actus nullo modo varietur.

Respondeo. negatur mi. nam eodem actu amamus finem, & ea, quæ sunt ad finem.

Ad improbationem dicitur, quod impossibile est quod eodem actu, quo nunc amamus solum deum, postea amemus creaturam: nisi aliquo modo varietur: ut satis de se patet. alia etiam dicit arguens, quæ sæpe soluta sunt.

Aureo-
lus.

Contra eandem arguit Aureolus. Si beatus in verbo cognosceret creaturas, sequitur quod posset loqui de omnibus rebus, quas in verbo cognosceret: & posset illuminare alios: posset etiam reducere seipsum ad actualem notitiam: reum in proprio genere. sed illa sunt falsa. ergo.

Respondeo. negatur minor: quantum ad omnes partes. nam videns res in verbo potest in se formare species rerum visarum: & per consequens intelligere eas in proprio genere: ut dicit S. D. 1. par. q. 12. art. 9. ad. 2. Et sic reducit se de cognitione matutina ad vespertinam.

CONCLUSIO III. quam pono incidentaliter. Deus aliter scit præsentia, præterita, & futura, quam ea quæ nunquam produxit, nec producet.

† Hanc ponit distinct. præsent. arti. 2. quia deus cognoscit per ideas ea, quæ

aliquando erunt: non autem ea quæ nunquam erunt: sed ea cognoscit per suam potentiam.

Contra arguit Aureolus. Omnis cognitio fit per assimilationem: sed in deo non est alia similitudo rerum, nisi ideæ, ergo quicquid scit in creaturis scit per ideas.

Aureo-
lus.

Respondeo. negatur minor. Id enim, quo scit ea quæ nunquam erunt, non dicitur idea, cum non sit forma factiua: sed dicitur ratio: ut dicit S. D. 1. par. q. 16. 3. ad. 2.

Alia tangit Aureolus contra hoc dicens, quod sequeretur, deum esse mutabilem: quæ in primo diffuse disputata sunt.

CONCLUSIO IIII. Anima christi cognoscit infinita in verbo: puta, infinitas species numerorum, infinitas cogitationes beatorum, & huiusmodi. Hanc ponit S. D. 3. par. q. 10. ar. 4.

Contra arguit Adam. † primo. Actus infinitæ perfectionis non potest esse in creatura: sed actus quo cognoscuntur infinita, est huiusmodi: cum æquipollet infinitis distinctis cogitationibus quibus quodlibet illorum infinitorum cognosceretur.

Ad. 3.
sen. q. 10.

Repondeo. & dico, quod in creatura potest esse actus infinitus secundum quid: cuiusmodi esset prædicta cognitio. de hoc dictum est in primo & secundo sententiarum.

Secundo. Creatura non potest plura cognoscere quàm possit deus simul facere: sed deus non potest facere, nisi finita. ergo creatura non potest cognoscere infinita.

Respondeo. negatur maior. quia non plus apparatus, habet quàm ista: quotquot deus intelligit: potest simul facere in actu, quam constat esse falsam.

Tertiō. Maior efficacia requiritur ad videndum rem minorem quàm maiorem: puta decimam partem grani milij quàm totum granum. ergo intellectus videns infinitas partes, in quas continuum est diuisibile, habet infinitum vigorem.

Respondeo, quod si decima pars grani milij causaret in oculo equalem speciem ei, quam causat totum granum, non difficilium esset videre illam partem, quàm totum granum: nunc autem non sic est in motione visus cor-

poralis: quia debiliorem formā imprimi pars, quā totum visibile: sed in visione verbi ubi res non videtur per species à re impressas: sed per ipsum verbum per equalem speciem videtur pūctus sicut totū cælum empyreum. Ad argumentum negatur maior. quando res minor, & res maior per æqualem speciem videntur.

¶ Dico, q̄ tamen nullus actus creaturæ, potest esse infinitus simpliciter: quia nullus potest esse infinitus intensiue.

DISTINCT. XV.

IN dist. 15. quæritur. Vtrum anima Christi ex sua omnipotentia respectu proprii corporis appetitum sensitium ab omni dolore sensibili præseruare poterit.

CONCLUSIO I. Anima christi non habuit omnipotentiam simpliciter. Hanc probat. 3. par. q. 13. ar. primo. Ex hoc q̄ talis omnipotentia est propria naturæ increatæ.

CONCLUSIO II. Anima Christi non habuit omnipotentiam respectu transmutationis corporum. Hanc probat ubi supra, arti. 2. Ex hoc quod nullum corpus poterat annihilare.

CONCLUSIO III. Anima Christi non habuit omnipotentiam respectu proprii corporis.

¶ Hanc probat ubi supra, 3. quia nulla virtute naturali aut gratuita poterat proprium corpus à sua naturali dispositione remouere totaliter: sed tantum vt erat instrumentum diuinæ naturæ.

Contra arguit Durand. quod anima Christi nullam habuit omnipotentiam, quocumque modo, qua possit transmutare suum aut aliud corpus miraculose. Et arguit sic. Operatio miraculorū fiebat à Christo tantum: ad manifestandam diuinitatem. ergo nullo modo cōcurreret ad hoc nisi diuinitas.

Respondet. primo negatur antecedens. quia miracula faciebat etiam ad confirmandam suam doctrinam: sicut etiam fecerunt Apostoli: vt dicit S. D. 3. par. q. 43. articu. 1. Negatur secundo consequentia. cuius ratio est: quia facere miracula principaliter virtute propria & conferre in sancto suo virtutem

cooperandi in miraculis, non minuit: sed auget augmentum & ostensionem diuinitatis potissime in Christo, cuius miracula non poterant fieri, nisi diuina virtute: vt fuit illuminatio cæci nati. & iterum quia faciebat ea quasi propria potestate & non orando, vt alij, vt dicit Sanct. Do. ubi supra articu. 4. Et quod creatura possit esse instrumentum dei in operatione miraculorum diffusè declarat Sanct. Doc. de potentia, q. 6. articu. 4.

CONCLUSIO IIII.

In Christo fuit vere & proprie dolor sensibilis. Hanc probat. 3. par. q. 15. articu. 5. Et. 2. dist. 15. Vbi est lesio corporis & sensus læsionis, ibi est dolor sensibilis: sed in Christo fuerūt illa duo. ergo & dolor.

Contra arguit Seo. ¶ quod illa duo non sint necessaria ad dolorem. & primo quod non requiratur coniunctio. quia quæro ad quid terminetur: aut enim terminatur ad speciem rei nociuæ, quæ species causatur in sensu: aut terminatur ad sensationem. ergo si species & sensatio sunt in sensu sine tali coniunctione, causabitur dolor.

Respondet quod coniunctio disconuenientis non terminatur solum ad speciem præcedentem sensationem: nec solum ad sensationem: sed ad aliquod sensibile disconueniens secundum sensum: & hoc siue fiat illa coniunctio in re vel in specie vel in memoria: vt dicit Philosophus 8. ethicorū. ¶ Et supra D. cap. 8. prima. 2. q. 3. ar. 3.

¶ Dico secundo, quod species & sensatio non sunt sufficiens causa doloris in se: sed solum ex parte obiecti, in quantum faciunt illud aliquo modo præsens esse. Contra. sicut se habet approximatō agētis naturalis ad passum: ita coniunctio disconuenientis ad dolorem: sed approximatō non est causa, nisi sine qua non: cum sit relatio. ergo &c.

Respondet quod relatio non potest esse principalis causa. potest tamen esse concausa: & non solum causa, sine qua non: sed præcipue relatio conuenientis: quia conueniens est relatum secundum dicimō sic est approximatō: quia approximatō facit relationē secundum esse.

¶ Dico secundo, quod relatio potest dupliciter considerari. Vno modo quantum ad

ad terminum, & sic nullo modo potest esse causa, nec concausa alicuius motionis. Alio modo, quantum ad esse, quod habet in suo subiecto: & sic si sit relatio realis, potest esse cōcausa motionis in sensu, & in intellectu, & in appetitu, quia in motionibus istarum potentialium vitalium nō requiritur ita grossa realitas, sicut in motionibus potentialium non vitalium: puta in calefactiuo, & huiusmodi.

¶ Dico tertio, q̄ intentionalis coniunctio disconuenientis potest causare dolorem, vt dicit S. Doc. 4. dist. 44. 3. 1. dolor autem non est subiectiue in corpore: sed in appetitu sensitiuo, & consequitur nocuementum corporis & eius perceptionem, & consequitur sensum tactus, vt dicit sanct. Doct. prima. 2. q. 35. artic. 1.

Secundo arguit. Vnius potentie est tantum vnus actus: sed apprehensio obiecti, & apprehensio. quod sit conueniens, vel disconueniens sunt duo actus. ergo ista duo non sunt in sensu.

Confirmatur. Sensus non cognoscit rationem: sed conuenientia est relatio. ergo non percipitur aliquo sensu.

Confirmatur secundo. Si sensus percipit conuenientiam obiecti, & sequitur, q̄ oporteat ponere duos visus: quorum vnus percipiat obiectum puta colorem, & alius percipit conuenientiam obiecti: & similiter de aliis sensibus.

Respondet, q̄ alia est potentia, quæ apprehendit obiectum, & alia quæ apprehendit, q̄ sit conueniens, vel disconueniens animalis. primum facit sensus exterior, secundū facit æstimatoria, quæ apprehendit formas insensatas: vt dicit Sanct. Doc. 1. parte. q. 80. ar. 4.

Ad primam confirmationem dico, q̄ æstimatoria potest percipere aliquas relationes, quantum ad quia sunt, percipit enim amicitiam & inimicitiam, & similiter conuenientiam, & disconuenientiam.

Ad secundam patet per idem.

Sed vtrum sensus exterior percipiat conuenientiam obiecti sui non per cōparationem ad animal: sed ad ipsam potentiam: dubium est. Ad hoc tamen potest teneri pars affirmatiua, & negatiua. Negatiua quidem, quia licet sensus exterior delectetur in obiecto sibi proportionato, & contristetur in improporcionado: non tamen oportet, q̄ co-

gnoscat huiusmodi proportionē: quia talis delectatio potius est naturalis quā animalis, & ideo requiritur præcognitio talis intensiois, vt tangit sanct. Do. 1. par. q. 80. artic. 1. ad 3. potest etiam teneri pars affirmatiua. & dici, q̄ sensus exterior eodem actu apprehendit suū obiectum, & eius conuenientiam tanquam aliquid per se consequens obiectum: sicut eodem actu vnus percipit colorem, & quantitatem, & distantiam, & figuram: nec ex hoc potest argui dupliciter potentie. sed tantum posset argui ex duplicitate primi, & p̄ se obiecti.

DIST. XVI. ET XVII.

IN dist. 16. & 17. quæritur. Vtrum dolor in anima Christi tempore Passionis peruenit vsque ad rationem superiorem.

CONCLUSIO I. Dolor passionis Christi peruenit vsque ad rationem superiorem vt est natura, & non vt est ratio. Hanc sic probat 3. dist. 15. quæst. 2. art. 3. Et 3. q. 46. artic. 7. Superior ratio patitur ex parte subiecti, quia ad passionem corporis patitur tota anima, cum sit tota in qualibet parte. ergo patiebatur vt natura: non patiebatur autē ex parte obiecti, quod est deus, immo. ex illa parte gaudebat. ergo non patiebatur vt ratio.

Contra arguit Scot. ¶ primo. Homo non dicitur ædificare secundum musicam: licet musica accidat ædificatori: ergo nec anima dicitur dolere secundum rationem superiorem si dolor accidat tantū rationi inferiori, vt erat in christo.

Confirmatur. Similiter sequitur, q̄ anima posset dici intelligere secundum voluntatem vt natura, non vt voluntas, quia ipsa natura in qua est voluntas intelligit.

Respondet. negatur consequentia: quia ad musicam, & ad artem ædificatoriam sequuntur diuersæ actiones, cū sint formæ diuersarū rationum: & ideo actio quæ per vnā earum elicitur, nō elicitur per aliam, secus autem est de passione: quia est impossibile animam pati, quin. patiatur omnia eius per se accidentia: dolore autē patitur anima.

Ad hoc faciunt ea, quæ dicit S. Doc. 3. dist. 15. q. 2. ar. 3. q. 2.

Ad confirmationem negatur con-

Scot. hic q. vnica.

Scotus in 2. di. 15. q. vnica.

Durand. l. 2. dist. 14. q. 5.

sequentia. quia non oportet, & agente subiecto agant omnia quæ sunt in eo: licet moto, vel patiente subiecto proximo patientur omnia, quæ sunt in eo, ut in subiecto proximo. Cum autem dicitur, quod anima Christi dolet secundum rationem superiorem non denotatur quod agat: sed, quod dolor Christi corporalis mediante essentia animæ aqualiter pertingat ad rationem superiorem. cum autem dicitur anima intelligit per voluntatem, denotatur quod voluntas est principium intelligendi: & ideo non est simile.

Secundo. Anima ut distinguitur à suis potentiis non dolet: quia nec ut sic respicit aliquod obiectum, sed anima est una rationi superiori, & inferiori non ut respicit obiectum: sed ut distinguitur à potentiis, & ut est actus primus. ergo ut sic non dolet: & per consequens multo minus est ratio, quod dolor existens in ratione inferiori, redidit in superiorem.

Respondeo. dico primo; quod nec nos dicimus hoc: sed dicimus quod dolor corporis mediante essentia animæ aqualiter attingit in Christo rationem superiorem. non autem, quod dolor qui est in ratione inferiori, quia ille est passio animalis, nec potest esse in ratione superiori.

¶ Dico secundo, quod anima ut præcedit suas potentias, non proprie potest dolere perfecta ratione doloris: ita quod percipiat læsionem. potest tamen pati, quia potest lædi, ut dicit S. Doct. 3. par. quæst. 5. artic. 4.

Tertio. Si animæ ut est natura competeret dolor, hoc esset præcipue per separationem eius à corpore quod ut est natura informat. sed hoc est falsum, quia in tali separatione facta est impassibilis. ergo.

Respondeo, quod illa separatio potest considerari dupliciter. vno modo ut est in fieri, & ut est in sua causa, scilicet per flagellis & pro vulneribus: & sic fuit dolorosa. Alio modo ut est in facto esse, id est postquam anima fuit separata à corpore: & sic in ipso instanti separationis anima facta est impassibilis, nec patiebatur in illo instanti, quia tunc non erat coniuncta corpori.

Aureol. Contra eandem arguit Aureolus primo. Recta ratio non dictabat Christo, quod deberet dolere de illa passione. ergo non dolebat. consequentia patet. quia nullus dolor fuit in eo nisi secundum

rectam rationem antecedens probatur. Christus sciebat deum velle eum pati. ergo recta ratio non dictabat, de hoc esse dolendum.

Respondeo. negatur antecedens. nam recta ratio dictat esse dolendum de omnino eo, quod est per se malum, cuiusmodi est mors, & præcipue hoc dictamen fuit in Christo, quia eius tristitia nobis utilis erat.

Ad probationem dico, quod voluntas ut ratio, sequebatur considerationem, qua apprehendebatur ille dolor, ut voluit à deo: & sic non dolebat. Sed voluntas ut natura, non sequebatur talem collatiuam apprehensionem, sed tantum absolutam considerationem illius passionis secundum se, & ut sic dolebat, & recte tristabatur.

Secundo possibile est ex diuersis apprehensionibus appetitum sensitivum tristiari de aliquo obiecto: & appetitum intellectivum de eodem gaudere. puta cum quis patitur propter consequendam beatitudinem. ergo passio, quæ erat in appetitu inferiori Christi non redundabat in voluntate.

Respondeo dico primo, quod non est ad propositum, quia in conclusione non loquimur de dolore animali, sed de dolore corporis.

¶ Dico secundo quod est difficile, quin vires inferiores aqualiter influant superioribus in viatore, ut dicit S. Doct. de veri. q. 26 ar. 10.

¶ Dico tertio ad argumentum, quod licet antecedens possit esse verum, non tamen sic erat in Christo, & hoc quia ratio inferior Christi considerata non ut ratio sed ut natura, apprehendebat passionem, & mortem esse horribilem, & ut magnum malum. & conformiter huic rationi voluntas eius ut natura tristabatur. non autem ut ratio apprehendebat illum dolorem ut bonum nostre salutis, & placitum deo, & voluntas sequens hanc apprehensionem gaudebat: Quod autem in Christo fuerit dolor, non tantum sensitivus, sed etiam intellectivus patet. quia tunc ille dolor non fuisset summus possibilis viatori.

CONCLUSIO II. Ratio inferior Christi, & voluntas ut sunt quedam natura, volebant illam passionem. Hanc sic probat 3. par. q. 18. art. 3. Et de veri. q. 26. ar. 9. ad 7. illa passio erat necessaria nature. ergo voluitas ut natura no-

lebat

lebat eam. & idem dico de ratione ut natura est, tamen ratio ut ratio, & voluntas ut voluntas eam volebant. Huius autem diuersitatis ratio est: quia ratio inferior considerata ut natura: non est nata dictare aliquid esse volendum, vel nolendum in ordine ad finem: nec regulari à superiori ratione: sed sequitur absolutam considerationem sui obiecti: nec nullo modo discurrit. & idem dico de voluntate, ut est natura.

Scot. hic dist. 18. q. 2.

Contra arguit Scotus. primo Nullus actus in summo existens compatitur suum oppositum: sed ratio superior dictabat in summo passionem Christi esse volendam, ergo ratio inferior quæ est idem cum ratione superiori non dictabat oppositum.

Respondeo, quod illi actus non erant oppositi. ut dicit S. Doct. 3. q. 18. art. 6. velle enim aliquid in ordine ad aliud & nolle ipsum simpliciter & absolute non sunt opposita, cum non sint respectu eiusdem, sed sunt disparata: ut dicit S. Doct. tertia distinct. 17. quæst. secunda articulo secundo quæst. prima.

Secundo. Tristitia sequens deliberationem rationis, est passio: sed in Christo non fuit passio: sed propassio ut Hieronymus dicit. ergo nec tristitia sequens deliberationem rationis.

Respondeo. negatur maior, quando talis tristitia non peruerit: nec villo modo impedit actum rationis: sicut fuit in Christo, in quo omnes huiusmodi motus obediabant rectæ rationis imperio. Quomodo autem fuerint in Christo passionem declarat S. Doct. de veri. q. 26. art. 8.

CONCLUSIO III. In Christo fuit quodammodo necessitas moriendi & patiendi. Hanc probat S. Doct. 3. par. q. 14. articulo 2. Et 3. dist. 16. 3. quia eius corpus erat compositum ex contrariis, & etiam erat passibile ab aliquo extrinseco.

Contra. Id non conuenit rei naturaliter quod conuenit ei per miraculum: sed quod corpus Christi esse passibile erat per miraculum, ergo maior patet, minor probatur. Miraculum est quod corpus coniunctum anime beatæ sit passibile: quia quod anima beata non redundet suam gloriam in corpus vnitum est miraculum: sed anima Christi erat beata ergo.

Respondeo. dico primo, quod cor-

pus Christi habebat passibilitatem simpliciter ex parte corporis.

¶ Dato etiam sed non concessio, quod aliter esset ex parte animæ.

¶ Dico secundo, quod anima Christi habebat potentiam influendi impassibilitatem proprio corpori: & per consequens illud corpus non habebat necessitatem moriendi ex parte animæ simpliciter: sed quod non influeret erat ex duobus.

¶ Primo quidem ex diuina dispensatione: quia illa anima erat beata quod ad voluntatem & intellectum: non tamen erat beata, in quantum informat corpus.

¶ Secundo. Ex parte animæ, quæ licet in quantum erat instrumentum Dei, haberet virtutem instrumentalem proximam ad corpus proprium præseruandum ab omni læsura passionis: tamen quia nondum erat plenissime beata ex illa parte, qua coniungibilis est corpori: ideo non habebat virtutem immanentem proximam expeditam ad sic influendum.

¶ Dico tertio, quod non fuit miraculum, quod illa anima non redundaret gloriam in corpus; immo fuit miraculum quando redundauit ante resurrectionem, puta in transfiguratione: quia non erat beata, ut est forma corporis: sed bene hoc fuit miraculum, quod illa anima partim esset beata, & partim esset passibilis. Ex quo miraculo sequebatur corpus ei vnitum, non recipere influxum impassibilitatis ab ea, & aliarum dotium.

DIS. XVIII. XIX. & XX.

N dist. 18. 19. & 20. queritur. Vtrum aliqua creatura pura potuerit satisfacere pro tota natura humana.

CONCLUSIO I. Nulla pura creatura potuit sufficienter satisfacere pro tota natura humana. Hanc sic probat S. D. 3. dist. 20. q. 1. ar. 2. Et 3. par. quæst. 1. art. 2. ad secundum. Condigna satisfactio pro tota natura humana non potest fieri nisi per actionem infinitæ efficacitæ: sed nulla operatio puræ creaturæ est talis. ergo.

CONCLUSIO II. Christus per suam actionem interiorem & per

passionem exteriorem condignè satisfecit pro tota natura humana. Hanc probat. 3. distinct. ubi supra Et 3. quæst. 48. ar. 2. quia plus exhibebat, quàm mererentur peccata hominum exhibebat enim vitam suam, quæ erat vita Dei & hominis.

Contra arguit Scotus. Si meritum Christi, quodd intimè habuit volendo & acceptando suam passionem fuisset infinitum etiam illud velle fuisset infinitum: sed hoc esse falsum probatur. primo. Velle quo acquiritur meritum infinitum habet infinitam acceptabilitatem quia infinitè à Deo acceptatur. sed velle animæ non habuit infinitam acceptabilitatem. alioquin esset tantum acceptabile: sicut velle verbi diuini. ergo.

Respondeo ad minorem, quodd velle animæ Christi non habuerit acceptabilitatem infinitam simpliciter: sed secundum quidd: quia erat actio diuini suppositi tanquam eius, quod eliciebat illud velle. & quia diuinum suppositum ordinabat illud infinitum bonum, puta ad omnia individua possibilis in specie humana & vterius: quia eliciebatur à charitate: & gratia infinita.

Secundo, principium illius velle est infinitum etiam si summatur cum omnibus respectibus ad verbum, vel ad quodcunque aliud, ergo & illud velle est finitum.

Respondeo negatur antecedens accipiendo finitum, vt opponitur infinito secundum quidd. nam anima Christi & eius voluntas & alia, quæ sunt principia illius velle habent quandam infinitatem, in quantum trahuntur ad esse diuini suppositi, vt dictum fuit supra scripissimè.

¶ Dico secundo quodd respectus quos habet illud velle ad diuinam essentiam non reddunt illum actum infinitum intensiue aut infinitè bonum bonitate intrinseca & absoluta: sed solum bonitate respectiua: quia talis actus est bonus ad infinitum materialiter: nec talem bonitatem dat ei respectus ex parte habitudinis, quam importat: nec ex parte sui subiecti principaliter: sed ex parte termini puta diuinæ essentia & bonitatis: licet secundario habeat infinitatem ex parte naturæ Deo vnita, & gratia, & charitatis: nec meritum alicuius creaturæ

non vnita Deo posset esse acceptus quàm meritum Christi.

Contra eandem arguit, Durandus quodd neque Christus in quantum homo potuerit condignè satisfacere pro humana natura, accipièdo condignam satisfactionem secundum æqualitatem pœnæ ad culpam. Primò. Nullus potest reddere Deo aliquid condignum secundum æqualitatem quantitatis pro beneficiis ab eo receptis: vt dicitur. octauo ethi. ergo nec pro peccatis commissis.

Respondeo. primò negatur consequentia. Cuius ratio est: quia obiectum & materia gratiarum actionis creaturæ respectu Dei semper crescit saltem in sui conseruatione post quancunque gratiarum actionem: & ideo nunquam potest reddi à creatura sufficiens gratiarum actio secundum æqualitatem: sed materia satisfactionis non sic crescit ex satisfactione sed minuitur: & potest totaliter tolli: & ideo non est simile: vt dicit S. Doctor 3. sententia. distinctione duodecima, articulo. secundo ad primum.

¶ Dico secundo, quodd Christus in quantum homo non potest reddere Deo æquiualems secundum beneficium mercatum, quod accepit. potest tamen reddere æquiualems beneficiis creatis acceptis, offerendo se totum Deo: & omnes actus & habitus suos habentes infinitam efficaciam recompensandi, eo modo quo eius velle habuit infinitam efficaciam satisfaciendi: & præcipue quia humanitas vnita verbo, est Deo acceptior tota vniuersitate creaturarum: & ideo Christus offerendo Deo suam vitam & infinitatem gratia & charitatis potest etiam sufficienter satisfacere pro omnibus peccatis hominum & sufficienter recompensare beneficia collata humano generi.

Secundo homo, qui meretur mortem non potest sufficienter satisfacere pro peccato illo, quo eam meruit: cum nihil sit dignius vita in rebus humanis: immo nec ei æquale, ergo pro peccato quo quis meretur apud Deum mortem, non potest.

Respondeo quodd licet suppositum creatum non possit, potest tamen suppositum increatum Negatur etiam antecedens. nam purus homo potest satisfacere homini de condigno, & ei offerre

Durand. hic di. 20. q. 2.

Scot. hic distinct. 19 q. prima.

ferre aliquid melius vita corporali, puta actum virtutis quem virtuosus præeligit vitæ corporali, & pro illo morti se exponit vt dicitur 8. ethicorum.

CONCLUSIO III. Meritum & satisfactio Christi non habet vltimatam efficientiam, nisi in illis, qui eidem vniantur per fidem formatam & sacramenta. Hanc ponit tertia parte quæst. 49. articulo. primo. & 3. distinct. decimanona articulo. primo. Talis aut vltimatus effectus est adeptio gloria & gratia: infusio & purgatio à peccato & huiusmodi.

Contra arguit Scotus, Christus meruit vt non coniuncti sibi, per fidem & per gratiam baptismalem coniungerentur: ergo non solum dispositis per fidem & sacramenta meruit: sed etiam meruit non dispositis.

Respondeo quodd Christus meruit omnibus qui erant futuri membra eius primam gratiam: quæ tamen nunquam consequuntur nisi præsupposita aliqua dispositione facta per proprium actum vel alienum. huiusmodi autem dispositiones non meruit: alioquin prima gratia non esset gratia, sed ex merito. Christus enim meruit quodd omnis baptizatus habeat gratiam, quodd autem iste baptizatus non est ex gratia sed ex gratuita Dei voluntate. & de his dicit S. Doctor de veri. quæst. 19. articulo. 7. ad octauum, & tertia parte quæst. 49. articulo. primo ad secundum.

Contra. Dispositiones ad gratiam sunt spes & charitas, sed istas meruit Christus ergo.

Respondeo, quodd motus fidei, spei & charitatis possunt dupliciter considerari. Vno modo vt procedit ab habitibus theologice harum virtutum: & sic eos meruit Christus: & sic sunt dispositiones concomitantes gratia Alio modo considerari possunt, vt sunt in formes nec procedentes ab habitibus prædictis: & sic non sunt ex merito Christi, & si forte habeat super hoc aliquam causalitatem: illa tamen est vniuersalis nec exit in actum nisi mediante causa particulari: puta libero arbitrio, nullæ tamen dispositiones humanæ disponunt congrue ad gratiam, nisi pro quanto agunt in virtute meriti Christi: quia Deus secundum ordinem suæ sapientia instituit vnum principale meritum, à quo cetera minori de-

pendent. CONCLUSIO. IIII. Idem actus in Christo fuit meritum & præmium. Hanc ponit sanctus Doctor. 3. distinct. 18. quæst. prima, articulo. secundo, ad secundum.

Aureolus

Contra arguit Aureolus primò. Omne meritum ordinatur ad aliud: scilicet ad præmium, sed præmium non ordinatur ad aliud cum sit finis: ergo nullum præmium est meritum.

Respondeo. negatur maior. quod patet. Nam habens charitatem non ordinatur ad aliud cum sit finis: ergo nullum præmium est meritum.

Dico secundo, quodd illa maior præcipue est falsa in eo, qui simul est viator, & comprehensor: & qui non meretur sibi: nec aliis aliquid melius suo merito, sicut fuit in Christo: quia ea quæ sibi meruit, non sunt essentialia in beatitudine, puta glorificatio corporis: nec ea qui meruit nobis adæquant perfectionem suæ fruitionis, qua merebatur sibi & nobis, vt dicit S. Doctor. 3. distinct. 18. quæst. prima, articulo. 4. & quæst. prima ad secundum.

Ex quo patet, quodd neque oportet omne præmium esse dignius merito.

Secundo. Nullus meretur nisi in quantum est viator, sed Christus non erat viator secundum actum fruitionis: ergo secundum illum non merebatur.

Respondeo. si maior intelligitur, quod nullus meretur nisi fit aliquo modo viator, conceditur. Si vero intelligitur quod non meretur nisi secundum illum actum, qui cõuenit viatori, vt est viator, sic est falsa. vnde dico, quod actus seruitionis elicitus mediante charitate, erat actus beatificus saltem consecutiue. & per illum actum merebatur sibi & nobis, nec aliquis alius actus erat meritorius, nisi prout est à charitate imperatus, quæ est principium meriti, & cuius actus est ipsum meritum.

¶ N. dist. 21. & 22. queritur, vtrū Christus desideret esse homo in suo descensu ad inferos.

CONCLUSIO. I. In morte Christi diuinitas remansit vna anima & corpori, sed non humanitati. Hanc ponit S. Do. 1. q. 50. articulo. secundo & tertio. Et potest probari ista ratione. Verbum diuinum nunquam dimisit id, quod assumpsit, dummodo remaneat, vt dicit Damascenus. sed post mortem Christi remansit anima & corpus in sepulchro: non autem humanitas: sed desit esse propter separationem animæ à corpore. ergo.

Durand. hic di. 1. q. 2.
Contra arguit Durandus. † Corrupto altero vniuersorum corrumpitur vniuersum: sed in morte Christi corpus fuit corruptum: ergo & eius vniuersum ad diuinitatem. maior patet minor probatur. facta resolutione vsque ad materiam primam corrumpitur corpus. quia corpus non dicit tantum materiam sed compositum ex materia & forma, sed in morte Christi facta fuit talis resolutio, cum in vno sit tantum vna forma substantialis, vt dicit Sanctus Doctor. ergo.

Respondeo. quod de corpore Christi possumus loqui quinque modis. Primo enim potest accipi pro trina dimensione de genere quantitatis. Secundo potest sumi pro materia, vt substat prædictæ quantitatis: ita quod aggregatum ex vtroque dicatur corpus. Tertio accipitur pro materia & forma substantiali dante esse corporeum, & causante trinam dimensionem. & istis tribus modis non fuit idem numero viuum & mortuum: quia non habuit eandem formam substantialem numero nec eandem quantitatem: licet esset eadem materia sicut contingit etiam in aliis cadaueribus. Quarto accipitur pro materia & aptitudine & respectu ad formam dantem esse corporeum & organizationem conuenientem humano corpori: & sic fuit idem quod prius. Quinto accipitur pro prædicto composito existente sub esse actualis existentia, cui communicat forma substantialis: ita quod de ratione talis corporis sunt sex: scilicet materia habitudo ad formam, habitudo ad esse, habitudo ad suppositi, habitudo ad trinam dimensionem, habitudo ad organizationem & figuram, & sic etiam remansit idem corpus numero, nec illa vitas in aliis reperitur.

Secundo arguit. Corpus & humani-

tas sunt idem re, cum in homine sit tantum anima rationalis: vt tu dicis: sed non remansit humanitas: ergo nec idem corpus.

Respondeo. negatur maior: quia corpus includit accidentia, quæ non includit humanitas, & de hoc dictum fuit in primo. Dico tamen quod si poneremus in homine plures formas, adhuc remaneret difficultas quomodo sit idem: quia ante vnibat & postea erat mortuum, variata autem forma substantiali, variatur species.

CONCLUSIO II. Christus in triduo mortis non fuit homo. Hanc ponit sanctus Doctor tertia parte quæstio. quinquagesima, articulo quarto, & tertio sententia. distinctione vigesima secunda probatur autem ex hoc quod anima erat separata à corpore.

Contra arguit Aureolus vnica ratione, quod illa propositio esset vera. Christus est homo, quæ gratis conceditur: sed in conclusione intelligitur quod non erat actu existens homo.

De ista materia hic supersedeo: quia alibi diffusè est disputata.

CONCLUSIO. III. Christus veraciter descendit ad inferos. Hanc ponit tertia pars. quæstio. quinquagesima secunda. articulo primo.

Contra arguit Durandus † quod anima Christi non descenderit realiter ad inferos, sed tantum effectiue. primo. Anima ita mouebatur sicut conuenit substantiis separatis moueri localiter: sed alia substantia separata non mouetur localiter per motum, qui sit in eis subiectiue: sed tantum per effectum, quem habet in aliis rebus. ergo.

Respondeo. negatur minor: quia substantia separata mouetur localiter ex hoc, quod attingunt sua virtute ipsum locum, vt dicit S. Doct. quol. secundo. q. 4. vel ex hoc quod attinguntur à loco: vt dicit tertio quoli. q. 13. nec oportet ad talem motum substantia separata quod operetur in loco accipiendo operationem propriam, scilicet in mutationem de genere qualitatis, aut quantitatis, aut vbi, de hoc diximus in secundo. Sic ergo anima Christi descendit ad inferos non solum quo ad effectum, sed etiam, quo ad realem præsentiam suæ essentia: ad vnam partem inferni: sed non quo

Durand. hic di. 12. q. 3.

ad omnes.

¶ Dico secundo, quod ex positione Durandi sequitur corpus Christi ad inferos descendisse sicut & anima. nam corporalis passio fuit causa illorum effectuum, quos dicit ipse esse caufatos in sanctis partibus ab anima Christi. & ideo si anima non aliter descendit, nisi quia eos caufauit: sequitur, quod etiam corpus descenderit.

Dico tertio, quod quia ille descensus fuit in instanti, potius debet dici in diuisibilis mutatio quam motus proprie dictus. sed in hoc non est vis. sufficit enim quod realiter descendit, & non solum per effectum.

Secundo. anima Christi in illo triduo fuit in paradiso cum latrone, cui dictum est, hodie mecum eris in paradiso: ergo tunc non fuit realiter in inferno. tenet consequentia: quia eadem substantia etiam separata non potest esse simul in pluribus locis.

Respondeo. quod paradisos dicitur dupliciter. Vno modo corporeus, scilicet cælum empyreum: & sic anima Christi non fuit in paradiso ante ascensionem. Alio modo dicitur paradisos visio diuinæ essentia: & sic anima Christi fuit in paradiso à primo instanti suæ conceptionis, & anima latronis in ipso die passionis: esse autem sic in paradiso habebat illa anima, etiam dum erat in inferno.

Contra etiam infernus dicitur dupliciter. Vno modo locus in terra. Alio modo carentia visionis diuinæ: ergo sicut anima latronis non dicitur fuisse cum anima Christi in paradiso: nisi quia merito passionis Christi vidit diuinam essentiam. sic anima Christi non dicitur fuisse cum animabus sanctorum patrum in inferno: nisi quia illa animæ merito passionis Christi sunt purgata à carentia visionis diuinæ.

Respondeo. negatur consequentia, quia licet dicatur dupliciter infernus: tamen anima Christi non descendit solum ad infernum, qui nominat peccatum damni, vel sensus. sed etiam ad infernum, qui nominat locum sub terra, cuius ratio est: quia anima Christi non descendit ad id quod non erat. sed infernus, vt dicit carentiam diuinæ visionis, non erat pro illo instanti, quo Christus descendit. quia in illo instanti

viderant diuinam essentiam.

CONCLUSIO IIII. Christus in triduo mortis fuit totus in inferno. Hanc ponit 3. parte. quæstione 52. art. tertio.

Contra arguit Durandus † primo. Id quod non erat, non erat in inferno: sed christus in triduo non erat, ergo. maior patet. minor probatur. Christus dicit suppositum subsistere in duabus naturis, sed tunc non subsistebat: ergo non erat.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dico, quod Christus de suo proprio significato dicit filium dei vnctum, in triduo autem erat vnctus: quia erat vnitus animæ vnctæ à spiritu sancto.

Dico secundo, quod Christus, si proprie accipitur, non dicit subsistens in duabus naturis. sed id quod immediate diximus.

Sciendum tamen, quod christus potest accipi quadrupliciter. Primo tantum pro filio dei. Secundo accipitur pro filio dei, connotando vnionem naturæ humanæ integræ. Tertio pro filio dei connotando non quidem naturam humanam, sed eius partes abinuicem diuisas. Quarto pro aggregato ex filio dei, & natura humana. Tres primi modi, & præcipue primus, & tertius sunt proprii, & in illo sensu illa erat vera, totus christus est in inferno. quartus autem modus est improprius.

Dico tertio, quod multum refert dicere in triduo erat verum dicere totus christus est in inferno, & dicere totus christus in triduo fuit in inferno: quia in illa quæ est de presenti, subiectum stat pro illo, qui est actualiter christus: & sic est falsa. In secunda vero ampliatur ad id, quod est vel fuit. sicut & illa est vera: christus ante incarnationem fuit homo, & illa est falsa. ante incarnationem hæc erat vera. christus est homo. Et prædictis patet, quod christus non sic dicitur duas naturas sicut homo albus, &c.

DISTINCT. XIII.

¶ N. dist. 23. quæritur. Vtrum habitus sint homini necessarii, & similiter virtutes habituales.

CONCLUSIO I. Habitus sunt homini necessarij. Hanc sic probat sanctus Doctor. distinctione præfenti. artic. 1. & prima secundæ. quæst. 49. arti. 4. Illud est huiusmodi necessarium in operibus suis, sine quo non potest homo rectificare actus suorum potentiarum: sed habitus sunt huiusmodi, ut declarabitur respondendo ad obiecta. ergo.

Durand.
hic q. 3.

Contra arguit Durandus, quod adicitas habitus non sit determinare actum, vel potentiam ad actum, primo. Si habitus determinat actum siue potentiam ad actum: aut determinaret ipsum in esse naturæ, aut in esse moris: utrumque falsum. ergo. quod non primo modo arguit. Id quod de se est determinatum ad aliquid, ita quod non potest in oppositum, non indiget determinante: sed quilibet actus de se est determinatus, cum quilibet de se sit singularis. & quilibet potentia ita est determinata ad recipiendum actum singularem, quod non posset recipere uniuersaliores. ergo. Quod non, secundo modo sit, probatur. Quicquid determinat actum in esse moris, scilicet ad esse bonum, vel malum moraliter, causat id penes, quod sumitur bonitas, vel malitia. sed habitus non est huiusmodi. ergo. maior patet. minor probatur. Id, penes quod attenditur bonitas, vel malitia actus, est conformitas, vel deformitas, siue relatio ad rectam rationem. sed habitus non est per se causa relationis: cum ad relationem non sit per se motus. s. phys. ergo habitus non est causa saltem per se determinationis actus.

Respondeo dico primo, quod habitus determinat potentiam ad actum, & per se in esse morali, non ad hunc sensum, quod potentia nuda habitu eliciat actum indifferenter in esse morali: aut quod sine habitu non possit producere aut recipere actum, qui sit determinate bonus, aut determinate malus. cum actus ex quibus generatur habitus bonus, sint boni. & actus ex quibus generatur habitus malus, sint mali: & tamē hanc bonitatem, vel malitiam habent ab habitu, cum sint eo priores. sed dicimus, quod potentia non habitata non plus inclinatur ad actum bonum moraliter, quam ad actum malum moraliter: nec inclinatur ad agendum delectabilem,

aut faciliter, aut prompte: sed remanet in quadam confusa potentialitate ad hoc obiectum & ad illud. & similiter ad talem modum operandi, & ad eius oppositum: sed per habitum inclinatur ad hoc obiectum, & ad hunc modum operandi, & retrahitur ab eius opposito.

¶ Dico secundò, quod habitus determinat potentiam ad actum in esse naturæ. Sunt enim aliquæ potentia quæ nunquam producerent actum sine habitu eis superaddito: sicut intellectus nunquam intelligeret nisi haberet speciem intelligibilem. Et licet potentia sit determinata ad recipiendum actum singularem: non tamē est de se determinata ad recipiendum hunc vel illum singularem: sed ista determinatio fit per habitum.

¶ Dico tertio, quod quilibet habitus facit & omne accidens determinatur, quantum ad singularitatem a suo subiecto: sed quantum ad specificationem determinatur ab obiecto. Sed si loquamur in esse moris, actio humana in generali accepta: ut dicit S. D. prima secundæ. q. 18. habet bonitatem, vel malitiam ex obiecto ex circumstantiis, ex fine. Bonitas autem actus interioris voluntatis est ex obiecto, ex fine, ex circumstantiis: ex conformitate ad rectam rationem: & ex lege æternæ: ut dicit quæst. 19. Bonitas vero, & malitia actus exterioris dependet a voluntate interiori quo ad aliquid: & quo ad aliquid dependet ex obiecto, vel materia: & ex circumstantiis: ut dicit ibidem. quæstione vigesima.

Ad improbationem dico, quod bonitas, vel malitia actus non consistit præcisè, aut principaliter in illa conformitate: sed in eius fundamento, scilicet in substantia actus simul cum tali conformitate: & ideo sufficit ad hoc, quod habitus faciat ad bonitatem actus, quod sit causa, siue concausa ipsius actus, licet non sit causa conformatis per se.

Contra. Quicquid est per se causa alicuius individui: est per se causa omnium individuatorum eiusdem speciei: sed habitus non est causa bonitatis actuum præcedentium ipsum habitum: qui actus sunt eiusdem speciei, cum illis, qui sequuntur habitum: ergo non est per se causa bonitatis actuum sequentium habitum.

Respon

Respondeo negatur maior. quando talia individua possunt adduci a causis diuersarum specierum. Omnis enim ignis est eiusdem speciei cum alio igne. & tamen aliquis producitur tantum ab igne, & aliquis tantum a sole. ita in proposito aliquis actus potest esse tantum a potentia, & aliquis simul a potentia, & ab habitu.

Durand.
ubi supra.

Contra eandem arguit Durandus, quod habitus nihil faciat ad facilitatem actus primo. Actus præcedens habitum, & actus sequens sunt similes quantum ad omnia: ergo facilitas in eis non est ex habitu sed tantum ex agente.

Respondeo. negatur antecedens, quia actus sequens habitum est elicitus magis delectabiliter, quam præcedens.

¶ Secundò facilitas minuit meritum, sed bonus habitus non diminuit meritum in actu ex eo elicitio: ergo non redit eum faciliorem.

Respondeo ut dicit S. Doc. præfenti dist. quod facilitas, quæ confurgit ex leuitate operis, quæ est parui ponderis, minuit meritum. & istam non facit habitus. Sed facilitas quæ ex promptitudine operantis non minuit meritum, sed auget: & hanc facit habitus.

¶ Dico secundò, quod habitus non facit, quod operatio non sit in se difficilis: sed facit quod non sit difficilis habenti talem habitum. temperantia enim facit, quod facile sit moderato moderare passiones: quod intemperato esset difficile.

Contra eandem arguit, quod habitus non intendat actum per se primo. Quicquid conuenit alicui in quantum tale, conuenit omni tali: sed intendere actum, non conuenit omni habitui: ergo non conuenit habitui per se. maior patet. minor probatur. Nam si quis habeat de aliqua conclusione rationem probabilem, & ex frequentatione actum causetur in eo habitus operationis: si post habitum cognoscat illam conclusionem per idem medium, quo ante cognoscebat non cognoscat clarior quam ante: quia adhuc cognoscat tantum opinatiue: ergo non omnis habitus intendit actum.

Respondeo primo, quod habitui non conuenit, in quantum est habitus, intendere actum: sed hoc conuenit ei in quantum est habitus partis operatiuæ. Isti enim possunt dici intendere actum, quia solum non faciunt facultatem bene o-

perandi, sed etiam faciunt bonum usum: quia vis appetitiua est, quæ facit ut potentia, & habitibus.

¶ Dico secundò, quod potest sustineri omnem habitum intendere actum non quemlibet, sed illum, ad quem ordinatur. Ad improbationem dico, quod licet ille non habeat clariorem notitiam: habet tamen firmiorem assensum. & hoc sufficit nec oportet quod habitus intendat quemlibet actum.

¶ Dico tertio, quod habitus & potentia non concurrunt ad causandum actum tanquam integritate unum perfectum agens, quia illa quæ immediate concurrunt ad actum, habent rationem potentia. habitus autem non est potentia, sed ita se habent, quod habitus est potentia ratio agendi.

Secundò, eorundem effectuum secundum speciem, & differentium tantum secundum intensum & remissum, sunt eadem principia secundum speciem, solum differentia secundum intensum, & remissum: sed actus præcedentes habitum sunt eiusdem speciei cum sequentibus: ergo si habitus intenderet actus sequentes habitum, esset etiam causa actuum præcedentium habitum. quod tamen est falsum: ergo non intendit actus sequentes.

Respondeo negatur maior. ubi idem effectus secundum speciem potest a diuersis causis specie differentibus produci, ut supra diximus de igne. & sic est in proposito. nam actus intensus, & remissus in eadem specie possunt procedere a principiis diuersarum specierum, maxime quando talia principia sunt partialia, & non totalia, cuiusmodi est habitus concurrens cum potentia ad productionem actus.

¶ Tertio. Id quod per se intendit actum, potest per se solum causare actum, nisi sit resistentia: sed habitus non potest se solo causare actum, & nulla est resistentia potentiarum animæ ad suos actus. ergo.

Respondeo. quod habitus eo modo, quo se solo intendit actum, ita se solo causat actum. intendit enim actum ut quod: & causat actum, ut quo. videtur enim aliquando dicere S. Doc. quod habitus non facit ad substantiam, ut patet. 4. dist. 49. quæst. 1. articulo. 2. q. 2. Sed non intendit, quod habitus nullo modo faciat ad substantiam actus: sed quod non

ita necessario requiritur ad substantiam actus, sicut ad eius perfectionem, quæ est ex parte obiecti, vel modi agendi. habitus enim determinat potentiam ad determinatum obiectum, & ad determinatum modum agendi.

CONCLUSIO II. Virtutes humanæ sunt habitus. Hæc probat præsentis dist. Id quod perfectè determinat potentiam rationalem ad perfectionem suam, & ad bonum actum suum, est habitus. sed virtus humana est huiusmodi. ergo maior patet ex præcedenti conclusione. minor est Philosophi in secundo Ethicorum.

Scot. hic. Contra arguit Scotus. ¶ q. virtus includat respectum. Id quod erat virtus in iuvene, puta taciturnitas, esset vitium in senex, & id quod est pulchritudo in naso, esset deformitas in oculo: ergo virtus includit respectum.

Respondeo & dico primo, cum arguente, q. virtus est ens absolutum includens tamen respectum in obliquo ad naturam eius in quo est, vel ad actum eius: ut dicit S. D. 7. Phis.

¶ Dico secundo, q. aliqua forma, quæ erat prius virtus potest manere: & tamen desinere esse virtus: sicut fides dum coniugitur charitati est virtus. separata verò non est virtus: quia tunc non habet perfectionem quam recipit à suo superiori.

¶ Dico tertio, q. non est sic de omni virtute. Nam habitus, qui primò erat virtus moralis, non desinit esse virtus moralis ex variatione ætatis, vel status, vel fortunæ: sed bene habitus, qui inclinabat ad aliquem actum pro aliquo tempore, vel statu, vel conditione personæ, desinit inclinare ad illum actum mutatis prædictis circumstantiis: & inclinatur ad oppositum illius actus, sicut habitus magnificentie ad aliquid inclinatur diuitiam, ad quod non inclinatur eundem, quando est factus pauper, & virtus modestie ad alia inclinatur iuuenem quam senem.

¶ Dico quarto, q. pulchritudo, & sanitas, quæ sunt habitus corporales, licet non sint proprie habitus, vel virtutes, possunt inducere rationem bonitatis, vel malitiae ex sola variatione proportionis ad subiectum, vel materiam, cui applicantur: ut dicit arguens, & etiam S. D. 7. Phis.

Contra eandem arguit ab aliis quorum argumenta recitat Scotus. ¶ quod

sit pura relatio. primò Philosophus dicit 7. Phis. q. ad virtutem non est motus, quia virtus est ad aliquid. aut ergo intelligit, q. virtus sit ad aliquid solum fundamentaliter: & tunc secus ratio non concludit, quia etiam albedo est fundamentum relationis: & tamen ad eam est motus. aut intelligit, quod sit ad aliquid formaliter: & sic habetur intentum.

Respondeo. q. diuisio est insufficientis, sed intelligit, quod ad eam non est motus, quia dicit absolutum cum respectu. Item intelligit, quod ad eam non est primo motus: quia virtutes, & scientiæ non acquiruntur, nisi prius facta alteratione secundum passiones, appetitus sensitivi, vel secundum vires sensitivas apprehensivas.

Secundò, virtus non requiritur in potentia propter substantiam actus: sed tantum propter modum actus, ergo est tantum relatio.

Respondeo. negatur consequentia, quia licet virtus non requiratur principaliter propter substantiam actus: tamen efficiunt ipsam substantiam actus, & eam intendunt, quod non potest facere relatio.

Tertio, virtutes causantur per actus immanentes intellectus, & voluntatis: ergo non sunt ens absolutum.

Respondeo. negatur consequentia, quia etiam species intelligibilis, & verbum causantur per actum immanentem, & tamen sunt absoluta.

Quarto, Nullum ens absolutum corrumpitur ex sola cessatione actus: sed virtutes sic corrumpuntur. ergo non sunt entia absoluta.

Respondeo. negatur minor. nam habitus partis appetitiuæ corrumpuntur per iudicium rationis mouentis in contrarium quocumque modo, scilicet ex ignorantia, vel passione, vel etiam ex electione. habitus vero intellectus corrumpuntur ad corruptionemphantasmatum in potentiis sensitivis, & aliis modis, quos diffusè ponit sanctus Do. prima secundæ. q. 53. ar. 1. & 3.

¶ Dico secundo, quod cessatio ab actu non corrumpit habitum, nisi per accidens: ut ibi declarat arti. 3.

Ex his patet, quod corruptio habitum habet causam positivam, ut declaratum est.

Contra eandem arguunt alij, quod virtus sit ens per accidens primo. Omne con-

ne constitutum ex diuersis prædicamentis, est ens per accidens. 7. meta: sed virtus est huiusmodi, cum dicat absolutum cum respectu. ergo.

Respondeo, ut dicit Aureolus in suo quolib. q. 11. quod virtus est qualitas præcisè à respectu: non tamen est qualitas præcisè: sed est qualitas coniuncta & copulata respectui. Ex quo dicitur ad argumentum quod aliquid includere duo prædicamenta, contingit dupliciter. Vno modo per modum constituti ex eis, & tale est ens per accidens. huiusmodi autem non est virtus. Alio modo per modum vnius prædicamenti alteri copulati: sicut sunt omnia relatiua secundum dici: & tale non est ens per accidens. huiusmodi verò est virtus.

Secundò, aut essentia virtutis consistit in solo absoluto, aut in solo respectu, aut in utroque: sed non primum nec secundum: ergo tertium: & sic est ens per accidens: maior patet. minor probatur, quod non in solo absoluto patet: quia cum idem absolutum quod est pulchritudo in dente, sit turpitudine in oculo. sequitur, quod idem secundum essentiam esset pulchritudo & turpitudine, quod non in solo respectu supra declaratum est: ergo in utroque.

Respondeo, negatur maior, & dico q. essentia virtutis est absolutum purè: ita quod est absolutum & nihil plus: non tamen est absolutum purum sed absolutum copulatum respectui: & in hoc consistit eius essentia.

Ad improbationem, in quantum est contra hoc, dico non esse inconueniens, eandem numero qualitatem esse successiuè pulchritudinem & turpitudinem: sed non similiter eadem autem albedo nunquam est simul pulchritudo dentis, & turpitudine oculi.

Tertio, ille respectus, quem dicit virtus aut est propria passio aut pars essentiae eius, sed non est propria passio: ergo pars essentiae maior patet, minor probatur. Subiectum potest intelligi sine propria passione: sed virtus non potest intelligi sine illo respectu. ergo.

Respondeo, quod si ille respectus comparatur ad absolutum virtutis: puta temperantia, ut temperantia est: sic est eius propria passio. Si vero comparatur ad rationem virtutis, quæ consistit in esse copulato, sic pertinet ad es-

sentiam eius, non per modum partis: sed per modum terminis: sicut terminus est de ratione relationis, & nasus est aliquid similitatis. prædicta autem copulatio virtutis ad respectum, est quoddam esse derelictum in absoluto eius ex respectu.

Quarto, Album est ens per accidens: & tamen significat albedinem solam, licet connotet subiectum: ut dicitur in prædicamentis, & à Commentatore quinto meta. conclusio nona. ergo & virtus licet connotet illum respectum, solum in obliquo erit ens per accidens.

Respondeo. negatur consequentia, nam album non significat subiectum in obliquo & qualitatem in recto: alioquin nunquam prædicaretur de subiecto. unde sicut hæc non est vera, nasus est simitas: sic nec esset hæc vera, corpus est album: sed diceretur album corporis, sicut simitas nasi.

¶ Dico ergo quod album significat constitutum ex subiecto & accidente: sed actu & determinatè scilicet in suo significato accidens, scilicet albedo: subiectum vero in potentia & indeterminate, quia non determinat quid sit aliud album, an scilicet lapis vel homo. Et quia quod determinatè significatur, principaliter significatur. est enim ratio quod illud significetur quod in potentia & indeterminate significatur. Idcirco dicit Philosophus quod album solam qualitatem significat quod vtique verum est determinatè & in actu. Virtus autem aliter significat illum respectum de quo supra diximus, quia solum in obliquo ipsum significat, album vero significat subiectum in recto, sed in potentia & indeterminate. Alia quædam tangit prædictus arguens, quæ etiam per antedicta facillime dissoluntur.

DISTINCT. XXIII.

IN distin. 24. queritur. Vtrum fides sit virtus infusa à Deo. **CONCLUSIO I.** Fides formata est virtus. Hanc probat. secunda secundæ. quæstio. quarta, articulo. quinto. Omnis habitus, qui semper est principium boni actus humani, est virtus: sed fides formata est huiusmodi: quia per eam homo

mo ordinatur in bonum æternum.
ergo.

*Dura hic
distin. 23.
q. 6.*

Contra arguit Durandus. † primo. Omnis virtus perficiens intellectū per se fit ipsū ad conspiciendum obiectum in se: cum virtus ponat potentiam in ultimo perfectionis debita suo actui: sed fides non est huiusmodi: quia est tantum de non visis. ergo.

Respondeo, dico primo, quod virtus nunquam est virtus intellectualis propter rationem prædictam: & sic etiam tenuit S. Doct. 3. dist. præsentis. Nec omnis habitus existens in intellectu est virtus.

¶ Dico secundò, quod non est de ratione virtutis, quod per eam eliciatur optimus actus, qui potest elici à potentia: cum contingat in eadem potentia esse plures virtutes, quarum vna elicit nobiliorem actum quam alia: vt dicit Sanctus Doctor de veri. quæst. 14. articulo. 3. ad 7.

Secundò arguit, quod non sit magis virtus fides informata charitate, quam fides informis. Fides non elicit nobiliorem actum, præsentem charitate, quam absente. ergo non est magis virtus, consequentia patet. antecedens probatur. quia actus fidei est assentire reuelatis à Deo. sed non magis assentit præsentem charitate, quam absente: alioquin absente charitate homo fieret hæreticus. ergo.

Si dicatur quod actus fidei est meritorius præsentem charitate: non autem absente.

Contra. Meritum non est quid intrinsecum illi actui: ergo non reddit ipsū intrinsecè perfectiorem.

Respondeo, dico primo vt ibi dicitur quod actus fidei: licet non sit perfectior in esse cognitionis præsentem charitate: est tamen perfectior in esse meriti. Ad huius improbationem dico quod fides secundum theologum est virtus præsentem charitate: vt dicit Sanctus Doctor de veri. vbi supra. quia eius actus est proportionatus ultimo fini in quantum est vite æternæ meritorius, quod habet a charitate sine qua nulla est perfecta virtus: vt dicit August. contra Iulianum.

Dico secundò, quod actus fidei per charitatem ordinatur ad primam virtutem. sicut ad vltimum finem: & ille ordo est intrinsecus actui fidei: & se

habet ad ipsum sicut forma intrinseca, ipse vero finis se habet ad ipsum, vt forma extrinseca.

Ex quo patet falsitas assumpta, qua dicebatur, quod actus fidei nihil habet intrinsecum præsentem charitate quod non habeat absente.

CONCLUSIO. II. Fides formata, & etiam informis infunditur homini à Deo. Hanc sic probat S. Doct. 2. 2. 6. primo. Ille habitus infunditur homini à Deo, per cuius actus homo eleuatur supra suam naturam, sed fides est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Scotus † Aliquis potest naturaliter assentire reuelatis à Deo, ergo non est ad hoc necessarius habitus infusus, consequentia patet, antecedens probatur. Nam potest naturaliter scire quod Deus est verax & quod non potest mentiri. ergo potest naturaliter assentire his, quæ ab ipso reuelantur.

*Scot. hic
distin. 23.*

Respondeo, negatur consequentia, quia non infunditur fides solum ad assentiendum, sed ad promptè & delectabiliter & discretè assentiendum id est, vt credamus hæc, & non illa: & non credamus omni spiritui, hoc autem sine habitu infuso non esset in nobis.

Secundò. Si fides infusa ponitur in intellectu, ipsa esset certior fide acquisita, sed hoc est falsum, ergo non ponitur: maior patet, quia alias frustra poneretur, minor probatur. Conclusio est minus certa quam principium, sed huic Deus est trinus & vnus, assentio fide infusa, si ponitur: quæ est à Deo reuelatū, sed hoc esse reuelatum credo, quia apostoli prædicauerunt, credo autem apostolis fide acquisita, & sic fides infusa se habet ad acquisitam, vt conclusio ad principium, ergo.

Respondeo, negatur minor. Ad probationem, negatur minor. Et dico quod huic, Deus est trinus, & vnus assentio, quia Deus reuelauit, & non ex hoc quod apostoli hoc dicunt, & eodem actu assentio Deum esse trinum & vnum, & hoc esse reuelatum à Deo.

¶ Dico tamen secundò, quod prædicatio requiritur non ad hoc quod eliciam actum credendi, sed ad determinationem credendorum, & ad proponendum intellectui suum obiectum materiale pura

ali

aliquod complexum: non autem ad causandum assensum in intellectu.

CONCLUSIO. III. Nullus homo pertinaciter discedens aliquem articulum fidei, habet habitū fidei infusū. Hanc sic probat. 2. 2. q. 5. art. 3. Nullus non inhærens doctrinæ ecclesiæ tamquam infallibili regulæ habet habitum fidei infusū, sed quilibet hæreticus est huiusmodi. ergo.

*Durand.
hic. q. 3.*

Contra arguit Durand. † primo. Aliquis potest habere veram scientiam de passionibus, alicuius subiecti & decipi circa alias passiones eiusdem. ergo potest habere veram fidem de aliquibus articulis, & circa alios errare.

Respondeo. negatur consequentia, quia diuersæ passiones probantur per diuersa media: quorum vnum potest sine alio cognosci. omnes autem articuli habent idem medium, scilicet primam veritatem propositam nobis in scripturis secundum doctrinam ecclesiæ. Negatur etiam consequentia. quia alia ratio est de habitibus infusis & de acquisitis. Nam habitus acquisitus non perditur per vnicum actum: quia actus non contrariatur habitui: & talis habitus dependet à subiecto, & non ab agente extrinseco. Sed habitus infusus dependet ex actione Dei infundentis, qui desinit infundere propter contrarium actum tali habitui: quia talis actus ponit obstaculum diuinæ infusioni: & ideo habitus fidei tollitur per quælibet actum peccati mortalis sibi contrarium, cuiusmodi est infidelitas.

Secundò, qui credit aliqua similiter nūc vt prius: habet fidem similiter nūc vt prius: sed ille, qui errat tantū in vno articulo, credit alios similiter nunc, vt prius. ergo habet fidem vt prius.

Respondeo. negatur minor. quia hæreticus non tenet illos articulos eo modo sicut fidelis, scilicet simpliciter inhærendo primæ veritati, ad quod indiget homo adiuuari habitu fidei, sed tenet ea quæ sunt fidei propria voluntate, & proprio iudicio.

CONCLUSIO. IIII. Fides est vnus habitus, & non multi specie distincti. Hanc sic probat. 2. 2. quæstionæ quarta. arti. sexto. Ille habitus virtutis est vnus, & non plures, qui habet vnum formalem obiectum & non plures: sed fides est huiusmodi. habet enim pro obiecto primam veritatem. ergo.

Contra minorem probationis conclusionis arguit Sco. † primo. Si prima veritas reuelans est obiectum fidei: sequitur quod assensus, quo assentio isti propositioni, Deus est trinus, dependeat ex infinitis assensibus. hoc est impossibile. ergo: maior patet. nam assentio isti Deus est trinus: quia est reuelatur: & quomodo assentio huic, reuelatum est à Deo: quod Deum esse trinum est reuelatum. Si dicas, quia est reuelatū, procedam in infinitum.

*Sco. vbi
supra.*

Respondeo. negatur maior. & dico quod per fidem primo, & directè assentio huic Deus reuelauit, quod est trinus: & secundariò assentio huic Deus est trinus: licet eodem actu: sicut etiam visus primo feratur in lucem secundariò in colores: quantum vnico actu feratur in vtrumque.

Dico secundò, quod huic Deus reuelauit, quod est trinus fides assentit propter seipsam & non propter aliam propositionem: sed iste assensus causatur à Deo interius, mouente intellectum per habitum fidei ad hunc assensum.

¶ Dico tamén, quod ad hunc primū assensum fidei prærequiritur præsentatio huius complexi per locutionem interiorem vel exteriorem.

¶ Dico terriò, quod isti reuelatum est à Deo, quod Deum esse trinum est reuelatum & similibus propositionibus assentitur fide acquisita: nec tamen ex hoc sequitur quod fides infusa dependeat ex acquisita, quantum ad habitum aut quantum ad principalem actum, qui est assentire.

Secundò. Nullum ens rationis est formalis ratio: habitus realis: sed reuelabilitas est ens rationis. ergo non est obiectum fidei, qui est habitus realis.

Respondeo. negatur maior. de ratione formali, qui se tenet ex parte nostra: nam de ratione obiecti fidei est, quod sit non visum: esse autem non visum est negatio, quæ est ens rationis.

¶ Dico secundò, quod reuelabilitas non est obiectum fidei cum non moueat assensum: sed potius prima veritas, quæ est terminus illius respectus mouet ad assensum: sicut etiam cum discipulus assentit dictis magistris: quia magister dicit illa: non hoc ideo est.

h. 2. quia.

quia respectus rationis quæ importatur in hoc quod est esse dictum à magistro causat assensum in discipulo: sed potius scientia magistri, & verbum eius, quod est terminus prædicti respectus.

Contra eandem arguit Aureo. primo. Formalis ratio obiecti non reducitur ad superiorem causam in eadem scientia: sed prima veritas reducitur ad causam superiorem. quia ideo est prima veritas: quia est Deus: ergo potius deitas est obiectum fidei quam prima veritas.

Respondeo. negatur minor. nam ista propositio, prima veritas non potest mentiri, non resoluitur in istam: Deus non potest mentiri, sed e contra: ideo Deus non potest mentiri quia est prima veritas. Dico tamen quod cum dicimus primam veritatem esse obiectum fidei non excluditur Deus: imo expressè hoc dicit S. D. secunda secundæ. q. 1. ar. 1.

Secundò obiectum habitus est finis eius: sed prima veritas non est finis, sed summum bonum. ergo prima veritas non est obiectum fidei.

Respondeo. negatur minor. quia fides est in intellectu. bonum autem & finis intellectus est verum: & ideo prima veritas est finis fidei, non tamen Deus sub illa ratione est finis voluntatis: sed sub ratione summi boni.

DISTINCT. XXV.

IN dist. 25. quaeritur. Vtrum fides sit de visis.

CONCLUSIO I. Fides non potest esse de visis.

Hanc sic probat secunda secundæ. q. 1. ar. 4. Obiectum fidei non sufficit mouere sensum vel intellectum ad sui cognitionem: ergo est non visum.

Aureo. Contra arguit Aureolus quod inevidentia non sit de ratione formalis obiecti fidei. Tum quia inevidentia est negatio. Tum quia non omnia, quæ considerantur per fidem, habent attributionem ad inevidentiam. ergo.

Respondeo, quod duplex est ratio formalis habitus existentis in intellectu. vna se tenet ex parte rei intellectæ: & talis non potest esse priuatio aut negatio aut relatio aut quodcumque ens rationis: sed eam primo respectu intellectus, & per eam tendit in alia: & omnia ad illa habent attributionem. Alia est for-

malis ratio obiecti, quæ se tenet ex parte intelligentis, & ista non oportet esse primo intellectam: sicut patet de istis, quæ sunt esse intelligibile esse, abstractum: & similiter esse non visibile: & talis ratio non conuenit obiecto in primo modo perfectitatis, sed in secundo: nec est ratio motiua nec terminatiua, sed concomitatiua: & talis ratio est inevidentia. tenet enim se ex parte credentis, sed non totaliter: sed etiã ex parte rei visæ vel non visæ quæ potest esse presens vel absens potentia visus per suam essentiam, vel per propriam similitudinem. Actus enim videndi causatur à visu, & visibili simul vnitis.

Contra eandem arguit Durand. Si de ratione formalis obiecti fidei est esse non visum, sequitur quod de formalis ratione obiecti visionis, & scientiæ est esse visum. sed hoc est falsum. ergo: maior patet. quia cum scientia & fides sint habitus oppositi, eorum obiecta debent habere rationes oppositas. minor probatur. Obiectum secundum suam formalem rationem est præuium actui. sed esse visum non est præuium actui visionis: imo aliquid dicitur visum: quia actus visionis cadit super ipsum. ergo.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem, negatur maior de formalis ratione quæ se tenet ex parte cognoscentis. quia cum talis ratio non moueat potentiam: non oportet ipsam actui potest esse præuiam.

¶ Dico secundò, quod aliquid potest dici visum dupliciter. Vno modo actu primo si est præsens visui per suam similitudinem. Alio modo actu secundo: quia scilicet terminat actum secundum ipsius potentiam, licet autem esse visum secundo modo sit posterius actu: tamen esse visum primo modo est præuium actui.

¶ Dico tertio, quod obiectum fidei est non visum: quia forma principalis obiecti crediti non vnitur in ratione obiecti intelligibilis potentia creditiue, sed per formam & similitudinem sui effectus imperfectè representantem suam causam.

CONCLUSIO II. Fides non est de scitis. Hanc sic probat ubi supra. ar. 5. Nullum non visum est scitum: sed omne creditum est non visum, ergo nullum creditum est scitum.

Con

Durand.
ubi 5.

Contra arguit Durandus. primo. Fides habetur de omnibus illis, ad quæ se extendit diuina reuelatio: sed diuina reuelatio se extendit ad aliquid cognitum: puta ad istud, deus est vnus, quod cognoscitur à multis demonstratiue: & est reuelatum Deuter. 6. ergo.

Respondeo. negatur maior. non enim est fides de omnibus reuelatis à Deo: sed solum de illis reuelatis quibus adheret quis præcisè propter reuelationem: de illis autem quibus adheret fidelis non solum propter reuelationem: sed etiam propter evidentem deductionem ex principiis per se notis non habet fidem: sed scientiam, ut dicit S. Do. de veri. q. 14. ar. 9.

¶ Dico tamen, quod diuina auctoritas, & medium necessarium possunt simul concurrere ad eundem vnū assensum, sed ille assensus non erit creditiuus: sed scientificus. Cuius ratio est, quia medium illud necessarium, & euidens tollit formalem rationem obiecti fidei, cum faciat illud enunciabile, quod concludit, esse visibile: quandiu autem est visum, non potest subesse actui fidei, cum fides non cadat nisi super non visa.

¶ Dico tertio, quod in tali assensu causato ex concursu diuinæ auctoritatis, & medijs necessarijs sunt duo, scilicet firmitas adhesionis, & euidencia complexi cui assentitur, & ad primum horum directè diuina auctoritas, quæ est causa assensus creditiui: quia mouet in intellectum mediante voluntate ad assentiendum, non autem secundum.

Secundò, opinio & scientia possunt esse simul de eodem. ergo etiam fides & scientia consequentia patet antecedens probatur. Medium contingens, & medium necessarium possunt simul concurrere ad causandum eundem assensum: ergo possunt de eodem esse scientiæ, & opinio.

Respondeo. negatur consequentia. quia assensus causatus à tali concursu, non est opinatiuus, sed scientificus: quia medium necessarium tollit formalem rationem obiecti opinionis secundum formidinem, & informè adhesionem.

¶ Dico secundò, quod ille assensus non est opinatiuus actu, est tamen in potentia: quia medium probabile esse natum probare & causare assensum opinatiuum si non concurreret cum medio

necessario.

¶ Dico tertio, quod si in eodem intellectu essent simul duo assensus, quorum vnus causatus esset ex medio contingenti: alter vero ex necessario, ille qui esset ex medio contingenti non esset actu opinatiuus, quia medium necessarium quo concurrat tollit rationem obiecti opinionis. Item subiectum scientiæ, & opinionis habent oppositas conditiones secundum habitum & priuationem, quia subiectum scientiæ firmiter assentit, opinionis vero titubatur: impossibile autem est eundem intellectum respectu eiusdem conclusionis simul firmiter adherere & titubare, seu formidare.

CONCLUSIO III. Fides est simpliciter certior scientia, sed non quo ad nos, & secundum quid. Hanc sic probat. 2. 2. q. 4. ar. 2. Illud est certius, cuius proxima causa est certior, & immutabilior. sed deus, qui est causa fidei, est certior, & immutabilior quam prima principia, & lumen intellectus agentis, quæ sunt causa essentia. ergo. Scientia tamen est certior. quo ad nos quia magis cognoscimus ea, quæ scimus quam quæ fide tenemus.

Contra probationem arguit Durandus. quod adhæsiō firma non faciat ad certitudinem primo. Certitudo non stat cum falsitate: sed firma adhæsiō stat cum falsitate, ut patet in hæreticis. ergo.

Respondeo, quod cum dicimus firmitatem adhesionis esse certitudinem, non intelligimus de quacunque firmitate: nec de qualibet aut cuiuslibet adhesionis obiecti, sed tantum de firmitate adhesionis intellectus ad suum cognoscibile. hoc autem non nisi verum, quia falsum non est cognoscibile: ut dicit S. Doct. 3. di. 27. q. 2. art. quarto.

Secundò arguit. Illi firmiter adhaeremus à quo difficilius recedimus, sed difficilius receditur à scientia quam à fide, cum multi à fide recedant, à scientia vero non. ergo.

Respondeo. primò conceditur maior de firmitate adhesionis, quæ oritur ex euidencia eorum quibus adheretur: sed negatur de firmitate adhesionis, quæ dependet à voluntate, cuiusmodi est adhæsiō fidei.

Dico secundò, quod maior est simpliciter falsa, quando tales adhesiones non sunt eiusdem rationis, sicut est in proposito:

Durand.
ubi 5.

nam causa firmitatis adhesionis fidei est voluntas: causa vero adhesionis scientiæ est euidencia complexi, cum intellectus assentiat aliquando etiam contra voluntatem.

Tertio. Illud est certius, quod est dubitationi impermixtus: sed scientia non patitur dubitationem: fides vero sic, ergo.

Respondeo. dupliciter potest aliquid esse certum: uno modo quo ad nos siue ex parte subiecti, & sic conceditur totum. Alio modo ex parte obiecti, & ex parte medij, & causæ: & sic negatur maior.

Contra. Certior est scientia beatorum quam fides nostra: sed non est hoc ex parte obiecti, cum idem obiectum sit utrobique, sed ex parte modi: quia illi tendunt in Deum visum, & nos in creditum, ergo in proposito certior est scientia quam habemus quod Deus sit vnus, quam fides qua credimus quod sit trinus: quia in illud redimus vs in visum: & in hoc vt in creditum.

Respondeo, quod scientia beatorum non est certior fide viatorum quo ad causam: quia utrobique est eadem causa quæ est prima veritas: est tamen certior ex parte subiecti, quod plenius assequitur ea, quæ videt, quam ea quæ credit: & idem dico de scientia viatorum, & fide, quam habent.

DISTINCT. XXVI.

N dist. 26. queritur. Vtrum spes sit virtus theologica, realiter à fide, & à charitate distincta.

CONCLUSIO I. Spes est virtus. Hanc sic probat 2. 2. q. 17. artic. 1. Spes facit actum rectum, ergo est virtus.

CONCLUSIO II. Spes est virtus theologica, hanc sic probat: vbi supra. art. 5. Et presentis distinctio. q. 3. ar. 2. Omnis virtus habens Deum pro obiecto, est theologica: sed spes est huiusmodi attingit enim Deum & supremam causam efficientem, & eius auxilio innititur: & sicut causam finalem in quantum in eius fruitione beatitudinem experietur, ergo.

Durand.
hic. q. 2.

Contra minorem huius rationis arguit Durand. primo, quod Deus non sit immediatum obiectum spei, sed beatitu-

do. Idem est obiectum spei & delectationis non est Deus: sed beatitudo creata, ergo maior. quia spes & delectatio non differunt, nisi secundum presentem & futurum minor probabitur, ergo.

Respondeo. negatur maior. nam spes habet duo obiecta vnum materiale quod est ipsa res quæ speratur. Et aliud formale, quod est id cuius auxilio obtinendum speratur. Ista autem duo aliquando sunt distincta vt quando quis sperat obtinere aliquid auxilio amicorum, prædicta autem distinctio non habet locum in obiecto delectationis.

Item de ratione obiecti spei est arduitas, quæ non est de ratione obiecti delectationis. Vnde delectatio est in eo cupisibili, & spes quæ est passio, est in irascibili.

Dico secundum, quod minor est omnino falsa, quam multipliciter probat. primo. Immediatum obiectum amoris concupiscentiæ non est res, subiecto distincta à concupiscentiæ: sicut patet quod amans vinum, non amat ipsum immediate: sed immediate amat gustationem vini: sed delectatio est amor concupiscentiæ, ergo.

Respondeo. dico primo, quod Deus est immediatum obiectum delectationis: sed non totale: quia omnis delectatio habet pro obiecto totali vel partiali aliquam operationem, vt dicit S. D. 1. secunda quæstione trigesima secunda. artic. 1.

Dico secundum, quod delectatio vel fruitio, licet habeant pro obiecto totali Deum, & adaptionem siue visionem Dei simul: tamen principaliter respicit Deum: quia illa visio non est finis nisi in quantum nos Deo coniungit: fruitio autem respicit finem. Hoc dicit S. Do. prima distinctio. 1. quæstione 1. ad secundum.

Dico tertium ad argumentum, quod maior est falsa. nam illius amoris quo amatur vinum obiectum immediatum est tam vinum quam vsus eius: imo vsus non diligitur nisi propter vinum: licet vtrumque referatur in eum, qui diligit: amore enim concupiscentiæ non solum amatur perfectio nobis inherens: sed etiam bonum, quod causat illam perfectionem.

Dico quartum, quod etiam minor est falsa vt declaratum fuit in prima distinctio, q. prima.

Secu. 2.

Secundo. Summa tristitia, quam habent damnati, non est immediate de Deo: sed de carentia visionis diuinæ. ergo summa declaratio quam habent beati non est de deo: sed de visione.

Respondeo. negatur consequentia. quia similitudo non valet: nam Deus dupliciter coniungitur beatis. Vno modo per sui essentiam tanquam forma intelligibilis. Alio modo per sui nobilissimum effectum, qui est Dei visio, & fructior & sic est eis dupliciter bonus, damnatis autem est malus vno modo, scilicet per suum effectum, & ideo tristantur immediate de illo effectu, & non de Deo: quia deus in se non est in eis malus.

Tertio. Deus non declarat nisi mediante visione, vel alia operatione. ergo declaratio immediatior est operatione.

Respondeo. negatur consequentia. sicut non sequitur homo non intelligit obiectum nisi mediante specie. ergo immediatius intelligit speciem quam obiectum: & hoc ideo est, quia species est medium, quo & non in quo. sic est in proposito: quia sicut species intelligibilis perficit intellectum, ad hoc, quod intellectus intelligat, ita visio perficit videntem ad hoc quod possit frui Deo.

Quarto. Nullus declaratur nisi de eo quod est sibi bonum, vt dicit Philosophus 8. Ethicorum. sed Deus non est bonus creaturæ: nisi quia causat in ea aliquam perfectionem. ergo immediatius delectamur de illa perfectione.

Respondeo. negatur consequentia. vt patet ex responsione ad tertium.

Dico secundum, quod minor est falsa. deus enim non solum est bonus homini ratione operationis, per quam deum attingit, imo per sui essentiam ante omnem operationem, qua ipse attingatur: quia diuina essentia vnitur intellectui cuiuslibet beati vt forma intelligibilis. & quicquid sit de delectatione dico quod spes immediate attingit.

CONCLUSIO. III. Spes distinguitur à fide, & à charitate. Hanc sic probat presentis distinctio. Et secundo 2. quæstione 17. articulo sexto. fides spes, & charitas habent distincta obiecta formalia. ergo sunt distinctæ,

consequentia patet. antecedens declaratur. Nam obiectum fidei est deus, in quantum à deo prouenit nobis cognitio veritatis. Et est obiectum spei, in quantum est nobis principium perfectæ bonitatis, scilicet beatitudinis. Et est obiectum charitatis, in quantum inhæremus ei propter seipsum.

Contra arguit Scotus quod spes non distinguitur à fide. primo. Vniuersale, & particulare non diuersificant habitus: sed fides est respectu vniuersalium: in fide enim teneo omnem iustum esse saluandum, ergo.

Respondeo. dico primo, quod fides, & spes non distinguuntur, sicut duo habitus cognoscitiui: sed fides est habitus cognoscitiuus, & spes est habitus appetitiuus: vt dicit S. Doct. presentis distinctio.

Dico secundum, quod obiectum spei non est particulare: licet sit minus vniuersale quam obiectum fidei: quia fide credimus omne reuelatum à deo: spe autem appetit salutem tantum mihi & alteri, in quantum est mihi charitate coniunctus.

Dico tertium, quod actus spei procedit ex duplici credulitate: vna vniuersali, quæ est actus fidei, quo actu credo in ecclesia esse remissionem peccatorum. Alia vero particulari quæ non est actus fidei: sed intellectus, vel virtus cogitatur quo actu credo mihi fiendam remissionem.

Dico quartum, quod licet vniuersale, & particulare non variant habitus intellectuales, possunt tamen distinguere habitus, quorum vnus est intellectiuius, & alter appetitiuus: cuiusmodi sunt fides & spes.

Secundo. Si spes distinguitur à fide, aut hoc est, quia futuritio est de ratione obiecti spei, & non de ratione obiecti fidei. aut hoc est, quia spes habet ponere medium inter excessum, & diminutem sperare, sed non primum, quia tunc spes haberet pro obiecto aliquod temporale, & non æternum: nec esset virtus theologica: futurum enim est temporale. Item præteritio non requirit præuium habitum. ergo nec futuritio. Nec est dandum secundum, quia tunc spes esset virtus acquisita, & non infusa. nam non omnis virtus moderatiua passionum est moralis acquisita.

h. 4 Respon

Scot. hic.
7.1.

Respondeo, quod est propter utrumque. Ad improbationem dico primo, quod species respicit duo obiecta. vnum est formale, cuius auxilio innititur, & istud est æternū: aliud materiale, scilicet beatitudo creata & alia, quæ ad ipsam requiruntur: & istud potest esse temporale. ad virtutem autem theologiam sufficit obiectum formale esse æternum.

¶ Dico secundò, quod passiones appetitus sensitiui, & actus voluntatis sunt quædam attractiones, vel repulsionem. præteritum autem, in quantum huiusmodi, non attrahit nec repellit: sed solum præsens, vel futurum: & ideo nullus actus appetitiuus proprie respicit præteritum ut præteritum est: quod dico quia, & si tristitia sit de præterito non est tamen de eo, ut præteritum est: sed ut est aliquo modo præsens appetitiui: vel in se, vel in sua causa, vel in suo effectu, & sic patet, quod futuritio est de ratione obiecti spei, non autem fidei: sed accidit ei, in quantum credimus aliqua futura: non tamen omne creditum est futurum sicut omne speratum.

Ad improbationem secundi negatur consequentia. Nam virtus theologica potest esse moderatior passionibus, vel actuum similibus passionibus, quantum ad obiecta secundaria: ut dicit S. Doct. 2. 2. q. 17. ar. 5. ad secundum.

Scot. vbi supra.

Contra eandem iterum arguit Scotus, quod spes non distinguatur à charitate. Charitas sufficienter disponit ad ordinatum velle respectu boni præsentis: & ad desiderandum futurum, quod est scerare. ergo non est distincta à spe. consequentia patet. antecedens probatur. Amicitia acquisita sufficit ad amandum amicum, & ad desiderandum ei bonum futurum. ergo & charitas.

Respondeo. negatur vltima pars antecedentis. vbi dicitur, quod desiderare est sperare.

¶ Dico secundò, quod licet charitas sufficienter disponat ad desiderandum futurum, non tamen ad spem, quia ad sperandum occurrit specialis ratio arduamantis, & specialis difficultas.

¶ Dico tertio, quod amicitia acquisita non intendit assequi aliquod arduum existens supra naturalem facultatem amantis: & ideo non requiritur aliquis specialis habitus alius ab amicitia faciens fiduciam, & securitatem de obtentione illius. Et ideo illa similitudo

non tenet, quia probatur antecedens: ut dicit S. Doct. præsentis dist. q. 2. art. 1. ad secundum.

DISTINCTIO. XXVII. VSQUE AD XXX.

Non dist. 27. vsque ad 30. Quæritur utrum homo debeat ex charitate plus diligere deum quam seipsum.

CONCLUSIO I. Licet amicitia politica non sit proprie virtus: tamen charitas est virtus. primam partem tenet S. Doct. in q. de charitate art. 2. ad octauum. Et 3. dist. 27. q. 2. art. 2. ad primum. Licet in 2. 2. q. 23. art. 3. & 6. Ethicorum cap. 1. & 5. videatur dicere, quod est virtus: sed intendit, quod non est virtus, sicut sunt alie virtutes. Tum quia habet pro fundamento alias virtutes: nam ex hoc, quod aliquis est virtuosus, inclinatur ad amandum virtuosos. Tum quia de ratione talis amicitie est virtus, vel habitus existens in alio supposito. Tum quia amicitia potest perdi sine vitio illius, in quo est: sed ex solo defectu amicitie. Est tamen aliquo modo virtus: quia est habitus electiuus & laudabilis, & in mente consistens. secundam partem probat secundæ. q. 23. vbi supra. ex hoc quod charitas elicit actum conformem regulæ primæ humanorum actuum, scilicet deo.

CONCLUSIO II. Obiectum charitatis est deus, in quantum est beatificatiuus creaturæ rationalis. Hanc sic probat secunda secundæ. q. 23. artic. 4. & primo, Ex hoc quod charitas tendit in deum, in quantum est beatificatiuus. ergo deus ut sic est obiectum charitatis.

Contra arguit Scotus primo. Nullus respectus rationis potest esse ratio formalis terminans actum realem: sed ratio beatificatiui est relatio rationis, & actus charitatis est realis: ergo. &c.

¶ Respondeo, quod duplex est ratio formalis: vna se tenet ex parte obiecti, & de ista conceditur totum, quia talis ratio est motiua, & terminatiua actus, & se habet in genere causæ finalis, talis autem ratio in obiecto charitatis est ratio summi boni. Alia est ratio, quæ se tenet ex parte potentie: & se tenet in genere causæ materialis: ex eo quod est dispositiua ad actum, & de ista negatur maior

Scot. dist. 27. quest. vna.

maior, & talis est ratio beatificatiui. Nullus enim diligit aliquid, nisi quia est sibi bonum, & conueniens aut perfectiui sui. Ista autem omnia dicunt respectum.

Secundò. charitas Deum diligit propter se: ergo non in quantum est beatificatiuus.

Respondeo, si ly in quantum dicat causam finalem. sic Deus diligitur propter se. Si vero dicat causam dispositiuam: sic diligitur in quantum est beatificatiuus.

Ex hoc enim quod Deus est beatificatiuus hominis, homo inclinatur & disponitur ad amandum Deum, quem tamen diligit propter se.

Ad argumentum negatur consequentia: quia illa duo possunt stare simul. patet ex his quod obiectum charitatis non dicit purum absolutum sub respectu scilicet Deum sine summum bonum ut est beatificatiuum: ita quod eius ratio partim est absoluta, & partim respectiua.

Tertio charitate diligitur Deus propter se: ergo non ut est beatificans.

Respondeo, quod si ly propter dicat causam finalem conceditur totum. Si vero dicat causam dispositiuam negatur antecedens. Dico ergo quod diligendo Deum non referimus eum ad nostram vtilitatem nunquam tamen amaretur à nobis, nisi esset nobis conueniens.

CONCLUSIO III. Homo debet ex charitate plus diligere Deum quam seipsum. Hanc sic probat. tertia sentent. dist. 27. q. 1. arti. tertio. & secunda secundæ. q. 26. arti. tertio. Non minus diligit Deum charitas quam natura hominis in sua integritate persistens: sed talis plus diligit Deum quam se: cum pars plus diligit bonum totius quam proprium. vnde & bonus ciuis exponit se morti pro salute patriæ. ergo.

Contra rationem arguit Durandus primo. Ciuis exponens se morti pro patria vult sibi maius bonum quam patriæ: ergo plus diligit se. consequentia patet. antecedens probatur. vult sibi bonum virtutis & patriæ bonum temporale. ergo.

Durand. dist. 29. q. 2.

Respondeo, negatur antecedens nam virtus politica inclinatur ad præliandum finem his, quæ sunt ad finem,

bonum autem particulare illius ciuis ordinatur ad bonum patriæ. Dico secundò, quod plus diligit patriam quam se: quia vult suum esse, & viuere, & operari desinere esse: ut conseruetur esse & viuere & patriæ. Ad probationem negatur antecedens si accipiatur cum exclusionem. nam illud bonum virtutis non vult tantum sibi: sed etiam patriæ & magis quam sibi. Tum quia proposito quod non sit alia vita præter istam, sicut multi credebant, qui pro patria mortui sunt patria diutius gaudet de illo bono, negatur etiam minor, quia patriæ vult non solum bonum temporale: sed etiam bonum virtutis.

Secundò. Quilibet debet plus dolere si fecit contra bonum virtutis quam si tota ciuitas fecisset: ergo debet plus velle sibi bonum virtutis quam omnibus aliis.

Respondeo. negatur antecedens: nam quilibet debet magis bonum virtutis velle communitati quam sibi partialiter: nisi in casu: vbi ex priuatione talis boni virtutis partiali derogaretur alicui bono meliori quam sit tota communitas: quale est Deus cui derogaretur peccando, & quilibet debet potius velle, quod tota vniuersitas deorum gloriam habeat, quam quod ipse solus haberet eam: dummodo sua priuatio non veniret ex culpa sua: quia in hoc derogaretur Deo: ut dicit Sanctus Doctor in simili in. quest. de charitate, arti. 11. ad sextum.

Tertio. Homo debet plus amare se quam amicum: & tamen non debet se exponere morti pro amico: ut dicitur. 9. ethicorum. ergo ex tali expositione non arguitur, quod plus diligit illum quam se.

Respondeo. negatur consequentia. nam signum est, quod plus diligit felicitatem alterius, & vitam quam propriam vitam, non tamen est signum, quod plus diligit aliud simpliciter, sed hoc signum est, quod plus amat esse & viuere & operari communitatis, quam sui ipsius, huius signum etiam habetur in naturalibus, nam aqua naturaliter inclinatur ad descendendum, & dimitendum proprium locum propter bonum vniuersi.

Contra arguit Scotus. primo. Natura est determinata ad vnum: sed quilibet vult naturaliter esse suum: ergo est simpliciter impossibile, quod nolit vnde si est

Stat. vbi supra.

si esse creaturæ est esse Dei, essent in composibilia quilibet, magis vellet suum esse conseruari, quam esse Dei.

Respondeo, quod quilibet creatura plus refugit non esse Dei, quam non esse proprium: ille tamen casus est impossibilis: tamen eo posito, creatura potius vellet non esse suum quam non esse Dei. Ad argumentum negatur consequentia: quia licet natura sit determinata ad vnum: tamen non potest in opposita per accidens, licet non per se & maxime in proposito: quia quilibet res habet perfectius esse in Deo, quam in seipsa.

Secundo. Amor naturalis non est nisi conueniens amanti: ergo quilibet res naturaliter amat se.

Respondeo, negatur consequentia: quia transitur à re ad nomen rei: scilicet ad primitatem, vt dicit S. D. 3. sent. dist. 29. q. 1. art. 3. ad secundum.

Contra eandem arguunt alij primo. Id magis diligitur naturaliter, quod est magis vnitum nobis: quia vnio est causa amoris, sed proprium esse est magis vnitum nobis quam esse Dei. ergo.

Respondeo, negatur maior, quia causa amoris non est tantum vnio sed etiam emipens continentia in esse. Deus autem plus continet esse & bonitatem creaturæ quam creatura contineatur à seipsa. Similiter Deus est causa vnitatis cuiuslibet rei ad seipsam, vel ad quodcunque aliud. Hanc solutionem ponit Sanctus Doctor. prima par. q. 60. art. 5. ad primum.

Secundo. Hereticus aliquando exponit se morti propter Deum: & tamen non diligit Deum, super omnia: cum sit in peccato mortali: ergo mori propter alium, non est dilectionis super omnia.

Respondeo, quod talis non diligit dilectione naturali Deum super omnia: quia habet naturam vitiatam & non integram, vt dicitur in conclusione: & ideo non ad propositum. Dico tandem pro ista cõclusionem, quod amore naturali diligitur Deus super omnia, vt est principium omnis boni naturalis, charitate autem vt obiectum beatitudinis.

CONCLUSIO IIII. Charitate amatur Deus amore amicitie & amore concupiscentie. Hanc ponit S. Do. 3. sent. dist. 27. q. 1. art. primo. Hoc ideo est, quia volumus ei bonum, & q

nobis vniatur.

Contra arguit Durandus. † Quicquid amatur amore amicitie, amatur vltimatè propter nos. amamus enim vnum saltem quia est nobis bonum, sed charitas non amat Deum vltimatè propter nos. ergo.

Respondeo, negatur maior de eo, q non amatur tantum amore concupiscentie, sed amicitie.

CONCLUSIO V. In dilectione Dei potest haberi actualiter respectus ad mercedem. Hanc ponit 3. sent. distinct. 26. art. 4.

CONCLUSIO VI. In dilectione Dei non est aliquis modus adhibendus: non enim tantum diligitur quin adhuc debeat magis diligi. Hanc ponit secunda secundæ. q. 16. art. sexto.

Contra arguit Durandus. † Quilibet actus debet esse per circumstantias modificatus, si est virtutis: ergo charitas debet habere aliquem gradum &c.

Respondeo, primò. quod non arguit ad sensum conclusionis.

† Dico secundò, quod bonitas actus non dependet ex aliqua circumstantia: vt dicit Sanctus Doctor prima secundæ. q. 19. articulo. secundo.

CONCLUSIO VII. Non omnes proximi sunt ex charitate æqualiter diligendi. Hanc ponit secunda secundæ. q. 26. arti. septimo.

Contra arguit Durandus. † Omnes creaturæ sunt æqualiter capaces boni gratie & glorie: ergo debemus omnibus optare ista bona æqualiter.

Respondeo, negatur consequentia: quia hoc esset optare contra diuinam predestinationem, que non dat de gratia & gloria tantum quantum sumus capaces, sed prout disposuit secundum ordinem sue sapientie.

† Dico secundò, quod quia Deus vult creaturas rationales inæqualiter moueri in ipsum & ideo nobis licet hoc velle.

CONCLUSIO VIII. Diligere amicum est magis meritorium, quam diligere inimicum. Hanc probat secunda secundæ q. 27. articulo. 7. Ex hoc quod dilectio amici cadit super obiectum magis dignum amari.

Contra arguit Durandus. † primo. Vbi est maior conatus ibi ex difficultate operis

Durand.
vbi supra.

Durand.
vbi supra.

Durand.

operis est maius meritum cæteris paribus: sed dum Sortes diligit inimicum, nihil cogitans de amico, est maior conatus, quam dum Plato diligit amicum, nihil cogitans de inimico. ergo.

Respondeo, conceditur totum. sed non est contra conclusionem, quæ sic intelligitur, q in eodem supposito dilectio amici est melior quam dilectio inimici: nisi forte vterque diligitur eodem actu: nec vquam ita intensè diligitur inimicus sicut amicus.

Secundò. Tota intentio dilectionis inimici refertur ad charitatem: non autem tota intentio dilectionis amici, qui etiam amatur, quia amicus vel propter aliam causam. ergo.

Respondeo. Negatur consequentia. sed est totum oppositum. nam tanto actus est melior quanto pluribus virtutibus informatur. huiusmodi autem est dilectio amici quæ informatur habitu charitatis & pietatis & iustitie.

Tertiò. Dilectio inimici includit dilectionem amici & non e contra. ergo illa est melior.

Respondeo, negatur antecedens. quia in tali dilectione intensius diligitur amicus quam inimicus: & ideo dilectio amici includit dilectionem inimici. Dico tamen, q dilectio inimici potest esse melior, vel si sint in diuersis suppositis vel in eodem, quò ad diuersa tempora & diuersos actus.

DIT. XXXI. ET XXXII.

Ndi. 31. & 32. quæritur. Vtrum fides maneat in patria.

CONCLUSIO I.

Impossibile est actum fidei & actum visionis simul esse in eodem subiecto. Hanc sic probat prima secundæ. q. 43. articulo. tertio. quia isti actus requirunt in suis subiectis incompossibiles dispositiones. visio enim requirit eidentiam, & fides ineidentiam.

Contra arguit Durandus. † primo. id quod opponitur alteri solum, vt imperfectum perfectio, potest simul stare, cum eo remota imperfectione. sed fides hoc modo opponitur visioni, cum etiã ipsa fides sit quedam visio, qua videmus in enigmate.

Respondeo, negatur minor. sed opponuntur etiam contrariè vel cõtradictò

riè, non quantum ad id quod vtrique habet de cognitione. sed quantum ad id quod fides habet de enigmate: quia fides dicit negationem eidentie. Et hoc ponit S. D. 3. sen. di. 31. q. 2. ar. 1. q. 1. Nec fides dicitur visio, nisi improprie: & fidelis dicitur videre ea, quæ sunt reuelata esse credenda, sed visione impropria.

Contra. Nulla priuatio est de ratione entis positivi. sed primus actus fidei est ens posituum: ergo priuatio eidentie non est de ratione ipsius.

Respondeo, q negatio, & priuatio non possunt esse de ratione entis positivi tãquam partes quidditatis eius. possunt tamen pertinere ad rationem entis positivi tãquam designatiua essentie eius, per modum extrinsecæ differentie: & tãquam id sine quo essentia rei non potest esse nec excipit: vt dicit Philosoph. 10. meta. ca. prima vero contrarietas.

Secundò. Quæcunque opponuntur, sunt sub eodem genere proximo. sed visio patriæ & fides non sunt sub eodem genere proximo: cum visio sit actus supernaturalis per essentiam, non autem fides. ergo.

Respondeo. primò negatur maior. nam qualitates corporales, & spirituales opponuntur formaliter: puta albedo & scientia. quia de ratione albedinis est extensio: & de ratione scientie est inextensio: non tamen sunt sub eodem genere proximo: imo & vnum genus opponitur alteri: puta virtuti & consequenter omnia contenta sub genere vti opponuntur cuiuslibet contento sub genere virtutis.

† Dico secundò, q similiter ex hoc argumento probaretur, q charitatis actui nullus actus opponatur, puta actus odij. & hoc quia actus charitatis est supernaturalis per essentiam.

† Dico tertio, q est dubium, vtrum visio glorie sit alterius proximi generis ab aliis intellectibus creatis, non beatificis. & hoc quia omnes isti actus recipiuntur in eadem potentia. & per consequens videntur esse eiusdem generis: vt dicit S. Do. de speciebus intelligibilibus. de veri. quæst. 8. arti. 14.

CONCLUSIO II. Habitus fidei non potest remanere in patria cū visione beatifica.

Hanc ponit 3. sen. dist. 31. quæstio. 2. articulo primo. q. 3. Et probatur quia

Durand.
vbi supra.

Durand.
vbi supra.

Apostolus dicit Hebr. 11. q̄ fides est de non apparentibus. in patria autem nulum cognitum erit non apprens.

Durand.
vbi supra.

Contra arguit Durand. primò. Scientia & donum linguarum, & Prophetiarum non cessabunt in patria: ergo nec fides. antecedens patet. consequentia probatur: quia Apostolus primò. Cor. 3. vniformiter loquitur de omnibus suis.

Respondeo. negatur consequentia. Ad probationem dico vt ibi dicit glossa & Aug. lib. de doctrina. q̄ apostolus vniformiter de istis loquitur: quia omnia ista aliquo modo cessabunt vel in toto, vt fides & spes, vel in parte: vt scientia & huiusmodi alia.

¶ Dico secundò, q̄ scientia & prophetia possunt stare cum visione beatifica: quia ista non requirunt ineuentiam ex parte scientis aut prophetantis, sicut fides: vnde & prophetia fuit in Christo quamuis esset beatus: vt dicit S. D. tertio sen. q. 7.

¶ Dico tertio, q̄ scientia dicitur destrui in actu beatifico quantum ad conuersionem ad phantasmata. sed verum est q̄ beati post resurrectionem potuerunt vii scientia hic acquisita. s. per conuersionem ad phantasmata: & sine tali conuersione sicut de Christo dicit S. D. tertio sent. quæstio. 1. 1. arti. secundo. ad tertium.

Secundò. Paulus in raptu habuit actum visionis, & etiam habuit fidem: ergo cum visione stat fides.

Respondeo. negatur minor. Ille enim habitus, qui ante visionem erat fides, adueniente visione desijt esse respectu Dei: sicut forte adhuc erat fides respectu aliorum, quæ non clarè videbantur.

Vel potest dici, q̄ fides non potest stare cum visione simpliciter beatifica, id est causata à lumine gloriæ: se habere per modum habitus permanentis: sicut possit stare cum visione non simpliciter beatifica. i. causata à lumine gloriæ se habere per modum passionis, & talis fuit visio Pauli.

Sed prima responsio est melior: sicut & iste, qui ex dictis alicuius astrologi habet fidem de futura eclipsi dum præsentialiter videt eclipsim: ille habitus desinit esse fides respectu illius eclipsidis. potest tamen habere rationem fidei circa alias eclipses futuras.

N dist. 33. quæritur vtrum ex actibus humanis acquiratur habitus virtutum existentes subiectiue in appetitu sensitiuo.

PRO quæstione hæc est prima conclusio. Aliquæ virtutes morales sunt subiectiue in appetitu sensitiuo. Verbi gratia, temperantia est in concupiscibilis: & fortitudo in irascibili. Hanc probat S. D. prima secundæ. q. 7. ar. 4. & 3. sen. dist. præsentis. q. 2. ar. 4. & q. 4. de virtutibus. Ex hoc q̄ tales potentie possunt esse principium huiusmodi actus: & non sunt determinatæ ex sui natura ad perfectionem talis actus: nec ad obediendum rationi: ergo possunt esse subiectum virtutis.

Contra arguit Sco. primò. In potentia, quæ aliis principiatur oportet esse virtutem: vt dicitur primo politicæ: sed voluntas aliis principiatur: ergo in ea sunt virtutes.

Sco. hic
q. 1.

Respondeo. dico primò, q̄ nō est ad propositum: quia in conclusione nō dicimus nullam virtutem esse in voluntate. Dico secundò, q̄ Philosophus dicit ibi in parte superiori esse virtutem. ista autem pars superior non est voluntas, sed ratio quæ est subiectum prudentiæ: quæ quidem prudentia sufficit ad rectificandum intellectum & voluntatem: vt dicit S. D. quæstione quinta. de virtutibus.

Cap. 1.

Secundò. Iustitia est in voluntate tantquam in subiecto: ergo etiam temperantia & fortitudo.

Respondeo. negatur consequentia: quia iustitia tendit in bonum alienum. fortitudo autem & temperantia in bonum proprium. sunt enim circa passionem, quæ immediatius pertinent ad appetitum sensitiuum.

Tertio. Philosophus primo ethicorū priusquam diffiniat virtutem excludit potentias sensitivas. sed concupiscibilis & irascibilis sunt potentie sensitivæ: ergo non possunt esse subiectum virtutis.

1. ethi. c. 9

Respondeo, q̄ Philosophus non excludit omnes potentias sensitivas: sed tantum sensitivas apprehensivas. nam de appetitiuis expressè cōcedit, q̄ sunt subiectum virtutis. Et huius ratio est: quia in eis consummatur opus virtutis circa

circa passionem: quod nō consummatur in voluntate nec in sensitivis apprehensivis: vt dicit S. D. prima secundæ. q. 56 articulo quinto.

Quartò. voluntas est indeterminata ad bonè & malè eligendum: ergo oportet in ea ponere virtutes, quibus determinetur. antecedens patet. consequentia vero est nota: quia virtutes non ponuntur nisi ad determinandum potentiam.

Respondeo. negatur consequentia: quia voluntas ex ratione suæ potentie habet sine habitu superaddito circa proprium bonum, quod alia potentia habent per habitus superadditos. scilicet agere firmiter promptè & delectabiliter.

Et si dicatur contra. Ille qui ex vitio so efficitur virtuosus, habet difficultatem in eligendo bonum: ergo voluntas non habet ex se promptitudinē ad bonè eligendum.

Respondeo. negatur consequentia. quia illa difficultas provenit ex parte appetitus sensitivi, cuius passionem repugnant bonæ electioni. Voluntas autem quantum est ex se delectabiliter eligit bonum ostensum sibi à ratione, vt dicit S. D. prima secundæ. q. 56. art. 4. ad quartum. potest etiam dici q̄ talis difficultas conuenit propter aliquos malos habitus causatos in voluntate: puta incontinentiam vel huiusmodi: sed tales habitus non habent propriè rationem vitij.

¶ Dico tertio, q̄ sufficit prudentia in ratione ad hoc, q̄ voluntas bonè eligat nec oportet ponere aliquem habitum in voluntate.

Contra ex hoc sequitur, q̄ oportet rationem primò errare in ostendendo, quā voluntatem malè eligere. & per consequens quòd ante primum peccatum voluntatis fuit error in intellectu.

Respondeo. dico primò, q̄ nunquam voluntas malè eligit, nisi prius sit aliquis defectus in ratione: puta, quia quod est in se malum ostendit sub ratione boni. vel si ostendit bonum non tamè attendit omnia consideranda. vel quia deficit in actu consiliandi vel iudicandi vel præcipiendi: vt dicit S. D. prima parte. q. 63. art. 1. ad 4.

¶ Et ad huius improbationem negatur consequentia. Tum quia inconsideratio præcedens primam electionem ma-

lam, & primam culpam, non habet rationem pœnæ nec culpe vt diximus in secundo. Dico tamen q̄ nunquā error vel ignorantia præcedit omnem culpam peccantis: imò consequitur ad peccatum, vel actuale vel originale. secus autem est de inconsideratione quæ est pura negatio, & non ignorantia nec error nec priuatio: quia illa præcessit omnem culpam in angelo & in homine.

Quintò. In intellectu generatur habitus, qui est prudentia ex frequentatis actibus: ergo & in voluntate generatur aliquis habitus. tenet consequentia: quia intellectus & voluntas sunt potentie æqualiter indeterminatæ.

Respondeo. primò negatur consequentia: vt dicit S. D. q. 5. de virtute ad tertium. quia operatio intellectus fit mediante specie, non autem operatio voluntatis.

Cap. 10.

¶ Dico secundò, q̄ etiam in voluntate ex frequentatione actuum circa passionem potest generari habitus qui dicitur continentia. 7. ethi. ¶ sed talis non habet propriè rationem virtutis: vt dicit S. D. secunda secundæ. quæstio. 1. 5. articulo primo.

Aureolus

Contra eandem arguit Aureolus. q̄ virtus moralis nō sit simpliciter qualitas, sed quid constitutum ex habitu existente in appetitu sensitiuo, & ex habitu existente in appetitu intellectiuo. primo. Non minoris simplicitatis est virtus moralis, quàm sanitas & pulchritudo. quia naturalia non sunt compositio moralibus. Et iterum quia utraque sunt in prima specie qualitatis. sed sanitas constituitur ex multis. non enim est aliud quàm ipsi humores, vt sunt fundamentum relationis congruentiæ ad naturam. Et similiter sanitas dicitur figuram membrorum & colorem, prout congruunt naturæ. ergo.

Respondeo. negatur maior: quia etiā subiectum virtutis est simpliciter subiecto sanitatis & pulchritudinis.

¶ Ad primam probationem dico, q̄ aliqua moralia sunt simpliciora aliquibus naturalibus.

¶ Ad secundam dico, q̄ licet sint in eodem genere remoto non tamè proximo. nam virtus moralis est qualitas spiritualis. sanitas vero est corporalis.

Dico secundò, q̄ virtus moralis est aliquo modo in utroque appetitu: vt dicit

dicit S. Doc. prima secundæ, quæstione quinquagesima sexta. art. 2. Nam sicut prudentia est subiectiue in ratione: sed præsupponit rectitudinem voluntatis: ita virtutes morales sunt essentialiter in appetitu sensitivo. in voluntate autem dispositiue vel inchoati uè in quantum in voluntate præcedunt aliqui habitus, qui tamen non sunt propriè & perfectè virtutes: ut dictum est de continentia.

Secundò. Tam voluntas quam appetitus sensitivus concurrunt ad actum virtutis: ergo in utroque ponenda est virtus moralis.

Respondet. negatur consequentia: quia ut dictum est voluntas quantum est ex se non indiget perfici habitu circa passionem.

Tertiò. Virtus moralis est per quam homo se habet decenter circa passiones. sed hoc non est tantum secundum appetitum sensitivum: sed etiam secundum voluntatem. oportet enim quod per voluntatem bene eligatur, & firmetur in bono rationis: eo quod appetitus sensitivus sit edomitus: ergo qualitati existenti in utroque appetitu convenit definitio virtutis.

Respondet. quòd homo se habet decenter circa passiones per prudentiam, quæ est in ratione. & per virtutem moralem quæ est in appetitu sensitivo. nec oportet ponere alium habitum in voluntate: sed ipsa se bene habet circa passiones per prudentiam, ut bene diximus supra.

CONCLUSIO II. Alique virtutes possunt causari in nobis ex actibus. Hanc ponit S. D. quæstio. 9. de virtute. Et probatur auctoritate Philosophi dicentis secundo ethicorum. quòd ex frequentatis actibus generatur habitus.

Contra arguit Durandus, quòd actus non concurrat actiue ad generationem habitus: sed solum dispositiue & tanquam id quo disponitur potentia ad recipiendum habitum. Aut habitus causatur ex actu mediata aut immediata. non mediata: quia non videmus quid mediet inter actum & habitum: nec immediata: quia tunc actus immediata terminaretur ad habitum contra Philosophum. 7. phys. 1.

Respondet. quòd immediata, Ad probationem dico quòd habitus dicit

duo. dicit enim qualitatem de difficili mobilem & respectum ad naturam vel operationem, quantum ad primum immediate producit habitum ipse actus. sed quantum ad secundum non producit eum immediate, sed consecutiue: ut dicit S. D. prima secundæ. quæstione 51. articulo primo. ad tertium. Nam ille qualitates quæ dicuntur virtutes, non acquiruntur nec augentur nisi facta prius alia alteratione. non enim acquiruntur sanitas nisi acquisita caliditate, vel frigiditate, vel huiusmodi. Et iterum licet aliter ratio posset primo terminari ad huiusmodi qualitates non tamen ad respectum, qui est de ratione habitus. nec est possibile quòd actus, sit tantum dispositio ad habitum cum sit actualior habitu. dispositio autem nunquam est actualior eo ad quod disponit.

CONCLUSIO III. Cum gratia infunduntur virtutes morales distincte à moralibus naturaliter acquisitis. Hanc ponit prima secundæ. quæst. 63. articulo tertio.

Contra arguit Durandus primo. Si virtutes morales infunduntur cum gratia. sequitur quòd paruuli baptizati, quando perueniunt ad ætatem perfectam faciliter & promptè bene agant, hoc est falsum, ut experientia docet. ergo consequentia patet. quia per se habent morales virtutes.

Respondet. negatur consequentia. & huius ratio est ut dicit S. D. 3. parte. quæstio. sexagesima nona. articulo quarto. quòd licet in baptizatis infundantur virtutes morales, inclinantes quantum est ex parte animæ ad bonum magis quam morales acquisitæ, non tamen inclinant ex parte corporis: quia non tollunt concupiscentiam causatam ex peccato originali. propter quod huiusmodi virtutes sunt alligatæ in pueris: & ideo non possunt opus exire. Secundò paruuli instruuntur de pertinentibus ad mores. ergo.

Respondet. negatur consequentia. quia etiam instruuntur de pertinentibus ad fidem & charitatem. & tamen constat, quòd ista in baptismo infunduntur.

Tertiò. Aut istæ virtutes morales infusæ sunt eiusdem speciei cum acquisitis, aut non. Non primum: quia plura accidentia eiusdem speciei non possunt esse simul in eodem subiecto. Nec secun-

cundum: quia tunc virtus diceretur de vtrisque æquiuocè.

Respondet. quòd sunt diuersarum rationum propter diuersa eorum obiecta formalia. Nam temperantia naturaliter acquisita ponit medium in delectationibus secundum regulam rationis humanæ. temperantia vero infusa ponit in eis medium secundum regulam rationis diuinæ: ut dicit Sanctus Doct. prima secundæ. quæstione 63. art. 4. Et iterum virtus moralis infusa ordinat ad rectè conuersandum in vita spiritali, & in ciuilitate sanctorum, ad quod non sufficit acquisita.

Contra. Virtutes theologicæ ad hoc sufficient: ergo non oportet ponere alias infusas.

Respondet. negatur antecedens, licet enim charitas sufficiat ad imperandum, & dirigendum omnia pertinentia ad vitam spiritualem, ipsa tamen non sufficit elicere, & exequi omnes huiusmodi actus: ut dicit Sanctus Doct. quæstio. 10. de virtute. Non enim virtutes theologicæ perficiunt omnes potentias, quæ subiiciuntur virtutibus moralibus: nec habent pro obiecto ea, quæ ordinantur ad finem, sicut virtutes morales.

CONCLUSIO IIII. Virtutes morales, & cardinales remanebunt in patria post resurrectionem. Hanc ponit prima secundæ. quæstione 97. articulo 1.

Contra arguit Durandus primo. Appetitus sensitivus, in quo sunt istæ virtutes corrumpuntur in morte: ergo, & ipsæ virtutes.

Respondet. quòd licet corrumpantur ad corruptionem subiecti, reparantur tamen, reparato subiecto. & quia subiectum reparabitur idem numero quod prius: ideo & prædictæ virtutes infusæ.

Secundò arguit, quòd licet ibi essent virtutes: tamen non possint esse earum actus. & hoc, quia in patria non erunt obiecta earum, scilicet delectabilia ciborum, & venereorum, quæ sunt obiecta temperantiæ: nec trinita, quæ sunt obiecta fortitudinis.

Respondet. quòd obiecta huiusmodi virtutum non sunt principaliter ea, quæ dicta sunt. non enim temperantia intendit huiusmodi delectationibus inherere. sed principaliter intendit bonum rationis. idem est de fortitudine

respectu periculorum, & de temperantia respectu delectabilium. & quia bonum rationis erit perfectè in patria: ideo ibi erunt, & prædictæ virtutes, ut dicit sanctus Doct. in tractatu de quatuor virtutibus cardi. quæst. quarta ad 5.

DISTINCT. XXXIII. ET XXXV.

D N. dist. 34. & 35. queritur, utrum dona sint habitus distincti à virtutibus.

CONCLUSIO I.

Dona sunt habitus distincti à virtutibus Theologicis, & moralibus. Hanc sic probat prima secundæ. quæstione 68. artic. 1. & 3. sent. dist. 34. quæst. 1. ar. 1. Dispositiones mobilis ad hoc quòd moueatur promptè à motoribus diuersarum rationum, sunt alterius, & aliter rationis. sed virtutes & dona sunt huiusmodi. nam iustitia, fortitudo, & temperantia disponunt hominem secundum, quòd mobilis à ratione humana, prudètia vero disponit rationem secundum quod est mobilis à primis principiis legis nature. dona vero faciunt hominem promptè mobilem ab instantu spiritus sancti.

Contra arguit Scotus primo. Virtutes Theologicæ sufficient ordinat hominem ad deum. nam sicut eum cognoscimus, charitate eum in se amamus. spe appetimus ipsum ut est utilis nobis: per virtutes vero morales homo sufficienter ordinatur, & ad se, & ad alium. nam iustitia docet reddere unicuique quod suum est. ergo dona superfluent, vel non sunt à virtutibus distincta.

Respondet. negatur maior. quia virtutes morales non perficiunt aliquam potentiam animæ circa creaturas, ut est mobilis à spiritu sancto in finem supernaturalem: sed hoc faciunt dona, ut dicit sanctus Doct. 1. 2. quæstione 68. artic. 2.

¶ Dico secundò, quòd virtutes disponunt ad motionem actiuam. inclinant enim potentias ad agendum, dona vero ad motionem passiuam: quia faciunt eam facile mobilem à spiritu sancto.

Contra. Si virtutes morales disponunt

Durand. ubi s.

Durand. ubi supra.

Durand. hic. q. 2.

Scot. dist. 34. q. 1.

nunt voluntatem, vt est mobilis à ratione, sequitur quòd omnes sunt subiecti in voluntate: sed hoc communiter dicitur esse falsum, ergo.

Respondeo. negatur consequentia. sed bene dico, q̄ omnis virtus moralis acquisita est impressio rationis in appetitu sensitivo, vel intellectu: ad hoc vt sit bene mobilis à ratione.

Contra eandem primam responsionem arguit sic. postquam Deus dedit habitus virtutum voluntati, semper astitit ipsi voluntati ad actus conuenientes: sicut postquam illuminauit cæcum semper astitit eius potentia visiva, vt posset videre. ergo per habitus virtutum potètia proportionatur spiritui sancto: & sic dona superfluerent.

Respondeo. negatur vltima consequentia. quia per habitus virtutum proportionatur spiritui sancto tãquam primo motori ad actus humanos quorum proximum mouens est ratio humana. primum vero est spiritus sanctus. per dona vero proportionatur ad actus superhumanos. exemplum autem de cæco non est ad propositum.

Secundò arguit. fortitudo est virtus, & est donum spiritui sancti. ergo aliqua virtus est donum. antecedens, & consequentia patet.

Respondeo. negatur consequentia. quia fortitudo, quæ est virtus, differt specificè à fortitudine, quæ est donum: quia prima perficit modo humano. secunda autem modo superhumano dicitur enim fortitudo à firmitate. aliter autem firmatur homo per vnam: & aliter per aliam. fortitudo enim quæ est virtus, sic firmat in bono, quòd facit hominem non desistere à bono propter quæcunque ardua: non tamen facit hominem semper peruenire ad finem sui operis: nec effugere omnia pericula, sicut patet, quòd aliquis virtute fortitudinis firmatus ad tuendam patriam, aliquando occiditur, & si non venit ad finem operis incepti: fortitudo autem quæ est donum, facit peruenire ad finem operis, & fugere ac superare omne periculum: quia ducit ad vitam æternam, quæ est finis omnium actionum nostrarum, & in qua nullum est periculum. Item fortitudo, quæ est donum, præstat fiduciam firmam perueniendi ad finem cuiuslibet operis inchoati, & euadendi omne periculum.

hoc autem non facit fortitudo, quæ est virtus. Dico tamen, q̄ vtraque istarum versatur circa eandem materiam, scilicet circa ardua, sed aliter & aliter.

Contra hanc responsionem arguit multipliciter. primo firmitas fortitudinis quæ est virtus, & illius quæ est donum differunt: sicut perfectum & imperfectum. ergo potest tantum intendi fortitudo quæ est virtus, sicut illa quæ est donum.

Respondeo. negatur antecedens. si accipiatur cum præcisione: immo illæ firmitates differunt etiam specificè, vnde quantumcunque vna intendatur, nunquam perueniet ad perfectionem alterius, sicut nunquam asinus fiet homo, quantumcunque perficiatur.

Secundò, impossibile est, q̄ aliquis simul habeat actum humanum, & superhumanum. ergo si virtus disponit ad actus humanos, & dona ad superhumanos, acquisito dono, cessant opera virtutum. quod videtur inconueniens, cum virtutes potius perficiantur per dona.

Respondeo, negatur minor. quia licet sit impossibile, q̄ aliquis actus simul & humanè fiat, & superhumanè: tamen possibile est, q̄ fiat superhumanè, & simul habeat omnem perfectionem, quam haberet. si fieret humanè.

¶ Dico secundo, quòd admissio: sed non concessio, q̄ illi duo modi, scilicet humanè, & superhumanè sint incompossibiles, adhuc negatur minor. quia habens vtrūque habitum, potest vti seorsum vno & non altero: maxime quia habitus doni magis ad passiuam quam ad actiuam motionem disponit.

Tertiò. Omnis actus voluntarius in homine est humanus, vt concedit etiã S. D. I. 2. q. 1. artic. 2. ergo, nullus superhumanus.

Respondeo. negatur consequentia. quia licet omnis talis sit humanus, quo ad potètiã: quia elicitur, vel imparatur à voluntate: tamen aliquis est superhumanus, quo ad modum agendi, in quantum homo est instrumentum motum à spiritu sancto.

Quartò sequitur, q̄ homo habens donum intellectus potest per ipsum nobilius agere quam per fidem: sed hoc communiter dicitur esse falsum. ergo maior probatur per te dona perfectius disponunt quam virtutes.

Respon

Respondeo. negatur maior, quia licet dona perfectius disponant quam virtutes morales: non tamen quàm theologica: sed econtra vnde actus sapientia & scientia & intellectus & consilij præsupponunt actum fidei: distinguuntur tamen dona à virtutibus theologis: quia dona disponunt ad motionem actiuam per seipsa: sed virtutes ad passiuam à spiritu sancto.

CONCLUSIO. II. Dona remanebunt aliquo modo in patria & aliquo modo non, primam partem sic probat S. Do. I. 2. quæst. 68 articulo. 6. In patria mens hominis sequetur motionem Spiritui sancti perfectè. ergo erunt ibi dona. consequentia patet, ex antecedentis. antecedens patet, quia homo erit perfectè subiectus Deo: secundam partem probat. tertia. distinctio. trigesima quarta quæst. prima articulo tertio. Ex hoc quod in patria. non erit materia quorundam donorum, non enim erit ibi miseria, circa quam est pietas nec aliquod malum à quo retrahit timor. ergo.

Contra arguit Durandus. quòd in patria non possunt esse actus donorum. Nullus actus potest esse nisi habeat materiam, circa quam versatur: quia actus nunquam est sine obiecto: sed in patria non erit materia aliquorum donorum, vt patet ex secunda conclusionis. ergo.

Respondeo, vt dicit S. Doct. quæst. 1. de virtu. articulo. 1. ad quintum, duplex est obiectum, vnum ad quod habitus ordinatur, sicut ad fidem: & iste habet rationem termini ad quem, sicut spes ordinatur ad beatitudinem: & charitas ad summum bonum: & sine tali obiecto nunquam potest esse actus habitus alicuius. Aliud est obiectum id est materia, circa quam operatur vt ab ea in aliud tendat: sicut temperantia agit circa voluptates non quòd ad eas ordinetur: immo eas refrænât & fugit: sed agendo circa eas tendit in bonum virtutis. Istud autem obiectum siue materia circa quam se habet. vt terminus à quo: & sine isto potest esse actus virtutis. In patria autem licet non erit materia, circa quam donum timoris & huiusmodi operetur: erit tamen obiectum: ad quod ordinatur: sicut ad finem scilicet Deus: nam per donum timoris in patriam reuerebimur Deum:

& per fortitudinem habebimus de Deo confidentiam, licet non sint ibi pericula. Et sic dico de aliis, vt declarat Sanctus Doctor prima secundæ quæstione quinquagesimo octaua. articulo sexto ad secundum.

DISTINCT. XXXVI.

Distinctio. 36. & sequentibus queritur. Vtrum virtutes cardinales sint inter se connexæ: ita quòd vna sine aliis haberi non possit.

CONCLUSIO. I. Prudentia non potest haberi sine virtute morali: & econtra nulla virtus moralis potest esse sine prudentia. Hanc ponit. S. D. I. 2. q. 38. articulo. 4. & 5. Ad cuius euidentiã, est sciendum, quòd virtus est habitus electiuus id est forma qua inclinante, elicitur bona electio. electio autem est de his, quæ sunt ad finem. vnde ad bonam electionem requiritur debita intentio finis. Ista autem intentio finis per virtutem moralem quæ inclinat appetitum ab bonum rationis: sicut temperantia ad demandas concupiscentias. Rectum autem finem non potest homo intendere nisi accipiat ea, que ordinantur ad consequendum finem accipere autem ea quæ ordinantur ad finem non possumus rectè nisi prius ratio iudicet, & consulat: ea esse conuenientia fini & præcipiat, vt ea accipiamus.

Ex his patet secunda pars conclusionis, scilicet quòd nulla virtus moralis potest esse sine prudentia, prima vero pars declaratur: prudentia enim est quæ iudicat de agibilibus: ad rectum autem iudicium de aliqua re oportet habere rectum iudicium: de principis eius sicut non possunt rectè iudicare de aliqua conclusione, nisi cognoscant eius principia: principia autem agendorum sunt fines: quia ex fine sumitur ratio eorum, quæ sunt ad finem: de fine autem habet aliquis rectam existimationem. per habitum virtutis moralis: quia vt dicitur 3. ethicorū. qualis quisque est, talis finis vnitur ei.

Ex quo patet. quòd sicut virtus moralis requirit prudentiam vt rectè iudicet de his, quæ sunt ad finem: ita prudentia requirit virtutem moralem, vt faciat rectam existimationem de fine

& circa illum rectum velle.

Contra arguit Scotus primo. In quocunque est recta ratio agibilibus in eo est prudentia: vt patet. 6. ethico- rum, sed in aliquo potest esse recta ratio sine virtute morali, ergo potest esse prudentia sine virtute morali. maior patet per Philosophum. minor probatur. In quo est virtus moralis, in eo est recta electio: sed non in omni eo, in quo est recta ratio est recta electio. ergo: maior patet. quia virtus moralis est habitus electiuus: vt dicitur. 2. ethico- rum. † minor probatur. Tum quia dicit Aug. super psal. 123. quod aliqui sciunt aliquid esse malum, & tamen consentiunt. tum quia intellectu rectè dictante, voluntas potest suspendere omnem actum suum, ergo stante recta ratione potest non esse recta electio: quia potest non esse electio.

Respondeo, dico primò, quod ratio potest dupliciter iudicare de agibilibus. Vno modo in vniuersali, sicut nulum malum est sciendum. Alio modo in particulari: sicut quod talis est actus in particulari sit malus & non sciendus, primum iudicium non separatur à ratione, secundum vero aliquando absorbetur propter aliquam vehementem passionem.

¶ Dico secundò ad argumentum, quod stante vniuersali iudicio recto rationis potest aliquis malè eligere, sed stante actuali iudicio recto rationis in particulari, non potest sequi mala electio, per tale autem iudicium in particulari non accipiendum tantum hunc actum, qui est perfectus actus prudentiæ. Talis autem est rectè iudicare & rectè consiliari & rectè præcipere de particulari agibili, secundum quod agendum est hic, & nunc, & secundum omnes circumstantias. Nunquam enim voluntas potest ferri in oppositum eius, quod vltimatè, sibi præcipitur à ratione omnino agendum. Vnde non semper sequitur electio ad omne iudicium vel consilium, sequitur tamen ad omne rectum præceptum semper recta electio: & in hoc stat vis huius responsionis. Ad argumentum negatur minor. accipiendum in maiore per rectam rationem rectum præceptum, alioquin non esset contra conclusionem. Ad probationem negatur minor. Ad primam probationem dico, quod Au-

gustinus loquitur de iudicio vniuersali & non particulari. Ad secundam negatur antecedens, vt dictum est: quia impossibile est intellectum rectè, & firmiter iudicando, consiliando, præcipiendo dictare aliquid in particulari sciendum: quin ad tale præceptum sequatur electio conformis præcepto.

¶ Dico tertio, quod generatur habitus prudentiæ & virtutum moralium simul. nam simul & semel ostenduntur ex parte rationis finis proximi virtutum moralium per synderesim.

Secundò. Ex parte appetitus fit recta inclinatio in illum finem.

Tertio. Ex parte rationis recta syllogizatio de mediis ad finem iudicando, consiliando, præcipiendo.

Quartò. Electio præceptorum ex parte appetitus, vt videtur dicere Sanctus. Doctor tertia. distinctio. trigesimalertia quæst. secunda. articulo. tertio.

Secundò arguit. Mala electio non potest execrare intellectum, ergo stante mala electione, quæ nunquam est existentibus virtutibus moralibus, potest esse recta ratio sine prudentia, consequentia patet. antecedens probatur, principia agibilibus sunt nota ex terminis. ergo nunquam potest intellectus execrari.

Respondeo, negatur antecedens. & dico, quod licet intellectus non possit totaliter execrari quo ad vniuersalissima principia agibilibus: potest tamen errare & excrari quo ad particularia agibilia: quia priuatur aliquo principio intelligibilis visionis: nõ quod priuatur potentia intellectiua: sed quia priuatur aliquo habitu vel actu: vt dicit Sanctus Doctor secunda secundæ. quæstio. decima quinta articulo primo.

Dico secundò, quod homo per aliquam passionem vel malum habitum impeditur, ne discipulat ab huiusmodi vniuersalibus principiis ad particulare operabile: maximè præcipiendo, quod fieri debeat: quæ quidem auersio in peccantibus ex passione fit per appetitum sensitium: in peccantibus autem ex malitia vel habitu corrupto sic per voluntatem.

¶ Dico tertio quod istam auersionem non semper facit voluntas per aliquem actum quo directe velit intellectum auertere à recta consideratione: sed aliquando contingit ex hoc quod imperat intellectui consi-

considerationem aliorum obiectorum. Ex qua consideratione dilahitur à prioris obiecti consideratione.

¶ Dico quartò, quod ista auersio potest dici execratio, siue sit à voluntate, siue sit ab appetitu sensitiuo, quia per hoc præstatur rationi frequens vel continuuum impedimentum rectè consiliandi, & inclinatio ad peruersè iudicandum & præcipiendum de agibilibus.

Tertio arguit. Mala electio per se nõ potest esse in voluntate nisi in ratione sit prius peruersum iudicium atque præceptum. sed actus non potest esse peruersus in ratione nec sit malum velle in voluntate: ergo ibi est circulus aut iter in infinitum.

Respondeo. negatur minor. nam mala electio aliquando sequitur ignorantiam intellectus. aliquando inconsiderationem & aliquando errorem. Error autem & talia prædicta non præsupponunt malum velle: licet præsupponant quod non sit in voluntate bona electio. sed non sequitur ex hoc, quod ibi sit mala, quia potest nulla esse.

Dico secundò, quod mala electio potest causari etiam ex peruerso dictamine rationis particularis siue cogitatiue, vt dicit S. Doc. prima secundæ. quæstione decima. articulo tertio. ad tertium.

Quartò. In dæmonibus est prudentia. sed in eis est mala electio: ergo prudentia stat cum mala electione: & per consequens sine virtute morali. maior probatur. In dæmonibus est rectum iudicium, quod Deus sit amandus: alioquin non haberent vermen conscientia ipsam odiendo: ergo in eis est prudentia. tenet consequentia. quia prudentia vnicò actu generatur.

Respondeo. dico primò, quod dæmones iudicant per se Deum esse amandum, inquantum, scilicet est vniuersale principium omnium bonorum: & iudicant per accidens, ipsum esse odiendum inquantum, scilicet est prohibitor malorum, & infestius poenarum: & tamen cum hoc stat remorsus conscientia.

Dico secundò, quod nullus habitus qui est circa aliquod complexum, generatur vnicò actu: & maximè prudentia, quæ non generatur nisi post multas experientias. dixi autem, qui est circa cõ-

plexum propter species intelligibiles, quæ vnicò actu generari possunt.

Dico tertio, quod prudentia non generatur, nisi per suum principalem actum frequenter iteratum, qui est præcipere: vt dicit S. Doc. secunda secundæ. q. 47. arti 8.

CONCLUSIO II. Virtutes cardinales sunt connexite quæ qui habet vnam, habet omnes. Hanc sic probat prima secundæ. quæst. 65. art. 1. prudentia haberi non potest, nisi habeatur omnes virtutes morales: & nulla virtus potest haberi sine prudentia, & virtutes morales sunt cardinales: ergo nulla cardinalis potest haberi sine alia.

Contra arguit Sco. Quando aliqua sunt perfectiones partiales alicuius: ille potest habere vnam sine alia. sicut homo potest habere visum sine auditu. sed quælibet virtus cardinalis. ergo.

Respondeo. negatur maior. quando habent connexionem inter se. nam intellectus & voluntas sunt partiales perfectiones hominis: & tamen non potest habere vnum sine alio: & sic est in proposito. Nam ea, ad quæ inclinantur virtutes morales, se habent ad prudentiam sicut principia: quia finis est principium in agibilibus: non autem potest esse recta ratio, si sit defectus cuiuslibet principij: & ideo non potest esse prudentia sine aliis virtutibus, nec e contra. Et loquor de virtutibus perfectis, & non de imperfectis: vnde nullus potest habere perfectum & rectum dictamen practicum & prudentiale in materia vnius virtutis moralis, sine hoc, quod habeat perfectum dictamen actuale vel habituale in materia alterius.

Secundò arguit. Aliquis potest exercere circa materiam vnius virtutis putata iustitiæ non exercendo se circa materiam alterius: puta temperantiæ vt de se patet. ergo potest acquirere vnam virtutem sine alia.

Respondeo dupliciter. primò quod habitus acquisitus in eo, qui se exercet circa materiam alicuius virtutis, & nõ circa alias, non habet rationem virtutis: quia oportet simul exerceri in tota materia morali. non quidem quod in eodè instanti homo habeat quatuor actus. s. prudentiæ, iustitiæ, temperantiæ, fortitudinis. sed sic quod actus vnius immediatè

consequitur actum alterius.

Contra. Ex hac responsione sequitur, quod una virtus sit alteri ratio essendi. sed hoc est falsum: ergo maior patet. minor probatur. Si una est alteri ratio quod sit virtus & e contra sequitur, quod quilibet virtus sit virtus antequam sit virtus. Nam si fortitudo est ratio temperantiae quod sit virtus: fortitudo prius est virtus quam temperantia. & si temperantia est fortitudini ratio quod sit virtus: est prius virtus quam fortitudo: & sic quilibet istarum erit prius virtus quam sit virtus. hoc est falsum. ergo item sequitur quod nulla sit prima virtus. hæc ab omnibus negatur. ergo.

Respondeo. negatur minor. una enim virtus est alteri ratio, sine qua non. nam prudentia est alii ratio quod sint virtutes: quia dirigit eas in eligendo recta media ad finem, & constituit eis medium inter superabundantiam & defectum. Alia autem virtutes sunt ratio prudentiae quod sit virtus: quia ministrant ei rectam estimationem principiorum, ex quibus prudentia procedit in iudicando, consulendo, & precipiendo. fortitudo est ratio essendi virtutem iustitiae & temperantiae, & e contra in quantum quilibet virtus confert ad rectam estimationem prudentiae in materia sua propria, & aliarum virtutum: ut dicit S. Do. prima secundae q. 65. art. 1. ad primum. Ad probationem negatae minoris negatur consequentia. sicut etiam non sequitur, Sortes non potest esse pater, nisi habeat filium: ergo prius est pater, quam sit ei filius.

¶ Ad secundam dico, quod aliquid dicitur primum dupliciter. Vno modo affirmatiue: quia scilicet ante omnia

alia est. & sic nulla est prima virtus loquendo de prioritare durationis. Alio modo negatiue, quia scilicet nihil est ante ipsum. & sic quilibet virtus est prima. Secunda responsio ad principale argumentum, est ista quod virtutes & sunt habitus & sunt virtutes, in quantum sunt habitus una praecedat aliam. sed in quantum virtutes non: imo omnes habent simul rationem virtutis ex mutua concomitantia.

Contra. Ex hoc sequitur, quod unus actus generat omnes virtutes morales in esse virtutis moralis, hoc est falsum. ergo minor patet. maior etiam patet: quia per te, si quis exercetur circa materias aliquarum virtutum, illi habitus, qui acquiruntur non sunt virtutes, donec exerceatur circa materias aliarum. & sic ex illo ultimo actu omnes habitus praecedentes habent rationem virtutis.

Respondeo. negatur minor. Ille enim ultimus actus licet sit actus tantum unius virtutis elicited: est tamen actus aliarum etiam virtutum participatiue: quia in actu cuiuslibet virtutis participatur aliquid pertinens ad omnes alias virtutes. Item ille actus in virtute omnium actuum praecedentium circa diuersas materias connexas adinuicem. Nam actiones & passionis humanae, quae sunt materia virtutum moralium, sunt adinuicem ordinatae sicut dicit S. Do. prima secundae ubi supra. & ideo nil mirum si unus actus agens in virtute praecedentium complet unum habitum: puta prudentiae, ex cuius complemento dependent alij habitus in esse virtutis.

S A N

SANCTI DOCTORIS SAPIENTIAE
caelestis amatoribus F. Isidorus Mediolanen. spiritum intelligentiae a patre luminum descendentem.

Pratissimam Pauli Soncinatis Epitomen magna ex parte iam perlectam: haud vereor clarissimi patres gestientes iterum atque iterum lectitare totis animi votis peroptatis. Ingenuum nepe, praclarum nimis, caeleste, & Thomistici pro more dogmatis Angelicum existit. Enimuero antequam voluminis Quarti Pelagus ascendere Deo propitio, vos contingat, animaduertite imperfectum nimis illud me comperisse, lacerum enim erat: post habitisque distinctionibus nonnullis, opus auctor Paulus prolequutus est. Adde me oportuit. vij. xj. xij. xiiij. xvj. ac reliquas vsque ad. xxvj. itemdem. xxx. xliij. xliiij. xlv. xlvj. xlvij. & xlviii. distinctiones. Alia quaedam dimidia erant, veluti astericus titulus nominis mei in toto annuit volumine. Si ergo defeci, operis altitudo ipsa perficiet. Valet patres amplissimi, Angelici luminis aeterno sole semper illustres. Quorum splendoribus fidei veritas orthodoxae clarius illucescit, ac circumfusa vndique vulgarium intuitum animorum prorsus exuperat.

k 3 DIST

INDEX QVAESTIONVM
LIBRI QVARTI.

DISTINCTIO. I. QVAESTIONES.

- PRIMA.** An in sacramentis nouę legis sit aliqua virtus causatiua gratiæ.
- 2 Vtrum sacramenta nouę legis conferant gratiam.
- 3 Vtrum sacramēta veteris legis possint post passionem Christi sine peccato mortali obseruari.
- Distin. ij. iij. & iiii. quæstio vnica.
Vtrum baptismus imprimat aliquę characterem in anima.
- Dist. v. & vi. quæstio vnica.
Vtrum paruuli infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.
- Dist. vij. quæstiones.
- 1 Vtrum baptismus & confirmatio à fido susceptæ, recedente fitione, sortiantur suum effectum.
- 2 Vtrum sacerdos simplex etiam si nõ sit episcopus, possit confirmare.
- Dist. viij. & ix. quæstio vnica.
Vtrum forma sacramenti eucharistię sit conueniens.
- Dist. x. quæstiones.
- 1 Vtrum Corpus Christi sit in eucharistia realiter.
- 2 Vtrum Christus sit in eucharistia taliter.
- 3 Vtrum Corpus Christi localiter moueatur ad motum hostiæ.
- 4 Vtrum corpus Christi in hostia possit videri oculo creato.
- Dist. xj. quæstio vnica.
Vtrum post consecrationem hostiæ, remaneat ibi substantia panis.
- Dist. xij. quæstio vnica.
Vtrum accidentia separata à substantia panis conuersi in corpus Christi possint immutare substantialiter aliquid extrinsecum.
- Dist. xij. quæstio vnica.
Vtrum corpori vel sanguini à duobus consecrato, possit aliquid admisceri.
- Dist. xiiij. quæstiones.
- 1 Vtrum sacramentū pœnitentię possit tollere culpam, manente reatu.
- 2 Vtrum post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute.
- Dist. xv. quæstio vnica.
Vtrum homo possit Deo satisfacere

- pro peccato.
- Dist. xvj. quæstiones.
- 1 Vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali.
- 2 Vtrum pœnitentia habeat partes.
- Dist. xvij. quæstiones.
- 1 Vtrum verè contritus & pœnitens prius debeat eligere pœnam inferni, vel omnino non esse, quàm peccare.
- 2 Vtrum confessio facta ab eo, qui nõ est contritus, nec pœnitens, aliquid valeat.
- Dist. xvij. quæstio vnica.
Vtrum confessio non integra, possit aliquid valere ad salutem.
- Dist. xix. quæstio vnica.
Vtrum quilibet sacerdos possit vti clauē, quam habet in quemlibet hominem.
- Dist. xx. quæstio vnica.
Vtrum per indignitatem possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.
- Dist. xxj. quæstiones.
- 1 Vtrum peccatum veniale possit expiari quo ad culpam per pœnam purgatorij.
- 2 Vtrum in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata: quæ sub sigillo confessionis nouit.
- Dist. xxij. quæstiones.
- 1 Vtrum pœnitentia interior sit res sacramenti pœnitentię.
- 2 Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa in aliquo casu redeant in eo, qui reciduat.
- Dist. xxiiij. quæstio vnica,
Vtrum extrema vnctio sit sacramentum.
- Dist. xxiiij. quæstio vnica,
Vtrum ordo sit sacramentum.
- Dist. xxv. quæstio vnica.
Vtrum episcopatus sit ordo.
- Dist. xxvj. & quatuor sequentium quæstio vnica.
Vtrum matrimonium sit sacramentum.
- Dist. xxx. & duarum sequentium. quæstio vnica.
Vtrum matrimonium beatę Marię virginis habuerit aliqua bona excusantia.

Dist.

- Distin. xxxij. & nouem sequentium. quæstio vnica.
Vtrum votum continentię annexum sacris ordinibus impediatur: ne ordinatus possit habere simul duas uxores.
- Distin. xliij. quæstiones.
- 1 Vtrum corruptum vel annihilatum, possit per dei potentiam idem numero reparari.
- 2 Vtrum resurrectio mortuorum erit in eodem instanti.
- Distin. xliij. quæstiones.
- 1 Vtrum in resurrectione anima resumet idem corpus numero, quod prius habuit.
- 2 Vtrum corpora sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia.
- 3 Vtrum corpus gloriosum per dotē subtilitatis possit esse in eodem loco simul cum alio corpore.
- 4 Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.
- Distin. xlv. q. i.
Vtrum sancti qui sunt in patria cognoscent orationes nostras.
- Distin. xlvj. & duarum sequentium. quæstio vnica.
Vtrum Christus in generali ultimo

- judicio iudicans secundum formam humanam sit ostensurus reprobis formam diuinam.
- Dist. xlix. quæstiones.
- 1 Vtrum felicitas æterna sit aliquis actus intellectus.
- 2 Vtrum beatitudo vltima hominis consistat essentialiter in actu intellectus.
- 3 Vtrum omnes homines appetant beatitudinem.
- 4 Vtrum intellectus creatus ex solis naturalibus possit pertingere ad videndum deum per essentiam.
- 5 Vtrum in essentia diuina ab intellectu creato per aliquam similitudinē videatur.
- 6 Vtrum videns deum videat omnia in eo, quæ deus videt: vel quæ possunt in ipso videri.
- Distin. l. & vltimæ quæstiones.
- 1 Vtrum anima à corpore separata aliquid cognoscat vel intelligat.
- 2 Vtrum anima hominis separate possit corpora mouere localiter.

Finis indicis quarti Libri
Sententiarum.

k 4

CLARISSIMI SACRAE THEOLOGIAE DOCT. F. Pauli Soncinatis vitae regularis ordinis Praedicatorum Epitome in Quartum librum Sententiarum Ioan. Capreoli eiusdem professionis.

DISTINCTIO. I.

IN distinctioe prima quiritur primò. An in sacramentis nouae legis sit aliqua virtus causatiua gratiae.

Vtrū sacramenti distinctio sit bona.
 PRO responsioe sit prima conclusio. Hæc distinctio sacramenti est bona, & conuenit sacramentis nouae legis: sacramentum est inuisibilis gratiae visibilis forma: vt eius imaginem gerat, & causa existat. Hanc ponit sanct. Doct. 4. sent. dist. 1. q. 1. ar. 1. quest. 3. probatur. Ista distinctio explicat omnia, quae sunt de ratione talium sacramentorum, scilicet efficientiam sanctitatis: & modum sanctificationis homini naturalem: & modum competentem homini quantum ad cognitionem. ergo est conueniens.

Dura hic q. 3. Vtrū matrimonium conueniat distinctio sacramenti.
 Contra arguit Durandus. ¶ Illæ tres conditiones non conueniunt matrimonio, quod est sacramentum nouae legis. ergo distinctio non est conueniens. antecedens probatur. In matrimonio sunt tantum verba exprimentia consensus. ergo non sunt illa tria.

Respondet. negatur antecedens. Ad probationem similiter.

¶ Ad cuius notitiam dicam primò, quod de essentia matrimonij nõ sunt verba, sed coniunctio viri & mulieris: ad illud vnum, vt dicit S. Doct. quarto sen. dist. 27. q. 2. ar. 1.

¶ Dico secundò, quod matrimonium habet actus sensui subiectos loco materialis elementi, & significato gratiae ex diuina institutione: vt dicit vbi. 3. q. 2. ar. 1. ad 2. & 4. & 5. & ar. 3. ad 1.

¶ Dico tertio, quod matrimonium representat gratiam ex similitudine: quia conformatur passioni Christi, quantum ad charitatem, vbi supra. articu. 1. ad tertium.

Dico quarto, quod in matrimonio con-

fertur gratia ex sanctificatione, vbi 3. artic. 3. ar. 2.

Secundò. Ordo est sacramentum: sed in ordine non est sanctificatio materię, maxime in quatuor minoribus. ergo.

Respondet. negatur minor. 4. sent. dist. 2. q. 1. artic. 1. q. 3. quia ordo est sanctificatio homini exhibita cum aliquo signo visibili. Verum est tamen quod sanctificatio dicitur se habere ad materiam in hoc sacramento, quam in aliis: quare in aliis materia primò sanctificatur, in isto autem non, vt dicitur vbi supra. q. 5.

CONCLUSIO. II. Sacramenta nouae legis consistunt in rebus. & verbis. Hanc probat S. Doct. 4. sent. dist. 1. q. 1. ar. 3. Effectus assimilatur suae causae proximae, quantum potest, sed sed causa horum sacramentorum fuit passio Christi constantis ex verbo, & carne. ergo & ipsa ex rebus, & verbis constant. Eandem probat tertia parte. q. 60. ar. 4. 5. & 6.

Contra arguit Durandus ¶ primò. matrimonium potest esse sine verbis. & est sacramentum. ergo non omne sacramentum constat ex verbis. maior patet. In his qui per nutus aut literas expriment mutuum consensum.

¶ Respondet. quod conclusio intelligitur sic, scilicet, quod in omni sacramento sunt verba vel aliud loco verborum significans consensum: huiusmodi sunt nutus vel literae: quando etiam puella tacet praerecundia, tunc verba parentum habentur ac si essent puellae. 4. sent. dist. 27. q. 1. artic. 2. q. 2. ad secundum, & tertium.

Secundò. in matrimonio & poenitentia sunt tantum verba. ergo non res. antecedens patet: quia poenitentia constat tantum in verbis consentientis, & absoluentis: matrimonium autem tantum in verbis exprimentibus consensum.

Respondet. negatur antecedens. quia res dicuntur quicunque alij actus concurrentes praeter verba in dictis sacramentis. 4. sent. dist. 1. q. 4. quest. 1. articu. 1. q. 1. ad 1. imò necessarium est vbi sunt verba esse aliud praeter verba, scilicet ipsam prolationem verborum, quae distinguitur à verbo sicut actio à suo termino, concurrunt etiam in matrimonio sensationes, & praereptiones verborum: in ipsis etiam verbis vna pars est formalis respectu alterius.

CON

CONCLUSIO III. Sacramenta nouae legis sunt causae gratiae nõ solum per modum causae, sine qua nõ. immo per modum causae per quam. 4. sent. dist. 1. arti. 4. q. 1. vbi sic arguit. Omne instrumentum pertingit saltem dispositiue ad effectum principalis agentis. sed sacramenta sunt instrumenta Dei conferentis gratiam: ergo, &c.

¶ Eandem ponit 3. parte. q. 62. art. 1. & de veritate. q. 27. art. 4.

¶ Siendum autem quòd in his duobus locis non dicit sacramentum concurrere dispositiue: sed tantum effectiue, quòd declarans Petrus de palude dicit quòd sacramenta, pertingunt ad gratiam sacramentalem effectiue: ad gratiam vero gratum facientem solum dispositiue.

Durand. hic q. 4. Vtrū ante susceptionem sacramenti quod gratia requiritur dispositiue.
 Contra arguit Durandus. ¶ primo in sanctificatis in vtero: & in adultis qui iustificatur ante susceptionem baptismi: & in illis, qui conuertuntur ante confessionem: est gratia sed in istis nulla praestit dispositio ad gratiam. ergo non est necessaria talis dispositio.

¶ Respondet. negatur minor a S. D. 12. q. 112. art. 3. quia nulla forma potest esse, nisi in materia disposita. Idem declarat diffusè in quaestionibus de veri. q. 24. artic. 16. & Petrus de palude. q. 1. presentis. dist. naturalia enim non sufficiunt ad immediatam susceptionem gratiae: quae est forma deifica.

Secundò. Nullum agens agit nisi per contactum. sed illi, inter quos contrahitur matrimonium nõ semper se contingunt. sic cum quis in Hispania contrahit per nuntios cum aliquo existente in Italia ergo per tale matrimonium nihil causatur in eis.

¶ Respondet. dico duo. primo quòd hoc argumentum est Pet. de palude quòd ipse soluit negando minorem: quia in matrimonio, quòd inter absentes contrahitur: audiuntur nuntij vel literae leguntur, & sic ibi aliquis contractus sensuum inuenitur.

¶ Dico secundò. de mente S. D. quòd duplex est contractus: vnus corporalis. alius spiritualis in causis autem instrumentalibus respectu effectuum spiritualium sufficit contractus spiritualis per fidem, & votum aut propositum. 3. part. q. 48. art. 6. & q. 56. art. 1. ad 3. & sic sacramenta aliquando disponunt ad gratiam per solum contractum spirituale.

huiusmodi autem contractus est in contractibus per nuntios aut literas.

Tertio. ille qui est contritus antequam confiteatur, habet gratiam. ergo quòd recipit sacramentum poenitentiae non causatur in eo dispositio ad gratiam, quae praecessit: nec est dicendum quod disponat ad augmentum gratiae: quia forma potest intendi, dato, quod nihil causetur in subiecto. ergo.

¶ Respondet. Ad antecedens. quòd talis non habet gratiam, nisi ex contractu virtuali ad sacramentum, quòd habet in proposito. 4. sentent. dist. 17. q. 3. articu. 1. quaestiuicula. 1.

¶ Dico secundò, quod absolutio sequens contritionem intendit gratiam in contritione collatam. Ad improbationem negatur antecedens in formis, quae praerequirunt in subiecto aliquam dispositionem: quia non possunt augeri nisi aucta forma.

Quarto. In sacramentis imprimendis characterem, nõ causatur aliqua dispositio praeter characterem. ergo in non imprimendis characterem non causatur aliqua dispositio.

Si dicatur, quòd character excludit necessitatem dispositionis solum respectum gratiae sacramentalis: non autem respectum gratiae absolute.

Contra: quia omnes gratiae sunt eiusdem speciei. ergo si excludit respectu vnus etiam respectu alterius.

Respondet. quòd responsio data est bona: Ad improbationem dico, quod licet, gratia gratum faciens in omnibus sit eiusdem speciei: tamen in singulis sacramentis datur quaedam specialis gratia: quae dicitur gratia sacramentalis ad quae directe sacramentum ordinatur, & hae gratiae sacramentales specie distinguuntur: vt dicitur praesentis distinct. q. 3. art. 4. q. 1. Et ideo cum in sacramentis imprimendis characterem conferatur aliquis habitus distinctus specie ab habitibus collatis in aliis sacramentis: nimirum si per quaedam sacramenta causatur dispositio: quae dicitur ornatus: in aliis vero causatur dispositio: quae non solum ornatus sed etiam character dicitur. Ista ratione ponit S. D. 4. sent. D. 4. q. 1. ar. 4. q. 2.

Ex his patet, quod multiplex est dispositio ad gratiam. Aliqua est actus secundus pura cum quis disponitur ex motu liberi arbitrij. Aliqua est actus primus, quae dicitur character. Aliqua est tantum ornatus.

Con

Contra eandem arguit Scorus: primo. nulla creatura potest agere etiam instrumentally ad terminum creationis. sed illa dispositio est terminus creationis. ergo sacramentum nullo modo agit ad eum. minor probatur. Illa forma est supernaturalis. ergo est terminus creationis.

Respondeo, de mente Pet. de palude & nego maiorem. Ad probationem dico quod duplex est forma supernaturalis. Una est simpliciter supernaturalis id est quae nec in se nec in suo simili potest ab ente creato produci. & sic negatur antecedens, quia actus liberi arbitrii qui est nobilior dispositione ad gratiam, causata a sacramento: & qui etiam est dispositio ad gratiam est ab ente creato. Alia est forma supernaturalis non simpliciter id est quae licet ipsa non sit ab ente creato principaliter: tamen aliquid ei simile est ab ente creato. & sic ceditur antecedens. sed negatur consequentia: nam liberum arbitrium potest ex sua virtute disponere se ad gratiam perfectius ea dispositione, quae datur in sacramento.

Secundo sequitur, quod illa dispositio fieret in instanti, hoc est falsum. ergo. consequentia probatur, ultima dispositio ad formam, & forma simul inducitur. sed illa dispositio est ultima ad gratiam, & gratia introducit instanti. ergo: falsitas consequentis probatur, sacramentum non potest habere actionem naturalem.

Si dicatur, quod ultima syllaba causat eam in virtute precedentium in instanti.

Contra, tum quia ultima syllaba non profertur in instanti, tum quia ultimum non causat in virtute precedentium, nisi quando precedentia dereliquerunt aliquam dispositionem primam. precedentem autem syllabae nullam dispositionem reliquerunt.

Respondeo, quod illa dispositio causatur in instanti. Ad probationem negatur antecedens. Nam oratio in ultimo instanti prolationis suae causat perfectam significationem in anima, sive in illo instanti remaneat aliqua pars divisibilis sonitum suae aliquid indivisibile se habens ad totum sonum, sicut mutatum esse. Similiter in illo instanti datur virtus orationi & actio respectu effectus, ad quem instrumentaliter attingitur. Idem est in sacramentis: ut ponit S. D. 4. sent. dist. 8. q. 2. art. 3. ad sextum & septimum. Oratio igitur causat in instanti completam sui significationem: pra-

supposita prolatione precedentium syllabarum, sicut etiam sol illuminat in instanti, & sensibile causat aliquid, in sensu in instanti.

Dico secundo: responsionem ibi datam esse bonam. Ad primam eius improbationem dicitur quod licet syllaba proferatur in tempore: tamen in ultimo instanti prolationis suae est eius completa significatio similiter in sacramentis in ultimo instanti prolationis causatur dispositio ad gratiam & gratia.

Ad secundam negatur minor: nam praecedentes syllabae reliquerunt particulares significationes: quae se habent ad totalem significationem totius orationis sicut dispositiones.

Tertio. In consecratione eucharistiae non causatur aliqua dispositio. ergo. non causatur in omnibus sacramentis. Antecedens probatur scilicet verba consecrationis causant dispositionem praeviam transubstantiationi: aut illa dispositio est in pane subiectivae: aut in corpore Christi non in corpore Christi: quia iam non esset dispositio, non in pane: quia tunc esset panis & corpus Christi simul esset enim panis: quia ponit subiectum dispositionis. Esset etiam corpus Christi: quia cum illa dispositio sit necessitas ad corpus Christi: & ultima dispositio quae est necessitas sit simul cum forma inducenda. ergo quando est ista dispositio: est & corpus Christi.

Item verba consecrationis non prius agunt, quam tangant passum: sicut dum Philosophum. 3. phis. sed non tangunt species panis etiam in ultimo instanti prolationis: quia multiplicatio soni in aere non fit nisi in tempore. ergo in ultimo instanti prolationis nondum est delatus sonus ad species panis.

Respondeo. Primo, quod argumentum non est contra conclusionem. dicimus enim quod sacramenta causant dispositionem ad gratiam in suscipiente ipsum sacramentum. Secundo ad arg. negatur antecedens, natura verba consecrationis attingunt aliquam dispositionem praeviam transubstantiationi non ordine temporis: sed naturae: quia dispositio non est aliquid positivum: sed negatio. Attingunt enim ad hoc quod substantia panis non sit sub speciebus panis id est quod species prius informantes substantiam panis aut vini non amplius informet: nec eis inherant: non autem ad hoc quod faci-

faciant accidentia per se subsistere: nec ad hoc quod corpus Christi sit sub praedictis accidentibus. & sic debet intelligi: quando S. D. dicit. 4. sen. dist. 1. q. 1. ar. 4. q. 1. ad. 6. quod verba consecrationis attingunt transubstantiationem, quantum ad recessum a termino a quo. Ad probationem negatur maior: sed illa dispositio est in speciebus.

Ad secundam negatur minor: quia in ultimo instanti sonus verborum tangit speciem panis aut vini aliquo tactu saltem virtuali vel intentionali: qui potest esse in instanti: licet realis multiplicatio soni sit in tempore.

Vel dicendum, quod per completam prolationem intelligitur quod sonus vel aliquid ei aequipollens attingit sacramentum vel materiam & non ante. Dico tamen, quod sacramenta non imprimunt characterem non causant in facto ea suscipiente aliquam dispositionem remanentem post summptionem sacramenti.

Contra hanc responsionem arguit Aureo. quod si sacramenta agunt ad destinationem panis, necessario agunt ad transitum in corpus Christi. Primo eadem actione receditur a termino a quo: & acceditur ad terminum ad quem: sed terminus a quo est panis, terminus ad quem est corpus Christi. ergo.

Respondeo. Primo negatur maior. de veritate. q. 23. arti. 1. ubi dicit quod alia est mutatio, quia abiicitur terminus a quo: & qua inducitur terminus ad quem.

Dico secundo, quod ea actione, qua receditur a termino a quo non oportet induci terminum ad quem: nisi dispositivae sic est in proposito nam conceditur quod motus verborum consecrationis agit dispositivae ad existentiam corporis Christi.

Secundo. Si verba consecrationis agunt ad destinationem panis: ergo sunt annihilativa. hoc est falsum. ergo. patet consequentia. quia panis sic definit esse: quod eius materia, & forma desinunt esse.

Respondeo. negatur consequentia, quia non dicimus quod agant ad destinationem panis simpliciter, sed ad quod desinat esse sub speciebus sacramentalibus, & desinat esse informatio earum ad substantiam panis. hoc enim non excedit activitatem, creaturae: cum per agens naturale possit tolli talis informa-

tio. ut cum calido sit non calidum.

Secundo dico, quod licet panis quantum ad formam & materiam desinat esse: non tamen annihilatur. primum patet. Primo erat, & postea non est. ergo definit esse. secundum patet. quia est contra versus in corpus Christi. ergo non est annihilatus. 3. parte. quest. 75. arti. 3. ad 1. & 3.

Dico tertio, quod verba sacramentalia agunt etiam ad destinationem formae substantialis panis: non autem ad destinationem materiae.

Tertio arguit: supposito quod in transubstantiatione sunt duo signa. Primum est non entitas panis. Secundum est entitas corporis Christi, tunc sic. Illa actio verborum non est subiectivae in primo signo: quia tunc panis non est, nec in secundo: quia per te illa actio non attingit terminum ad quem: nec est sine subiecto. ergo non est.

Respondeo. Concesso supposito: dicitur quod illa actio duo importat. Primum est forma quae per talem actionem abiicitur. Secundum est habitudo de genere actionis. quantum ad secundum est subiectivae in agente, scilicet in verbis sacramentalibus. quantum ad primum nullibi est, quia forma quae abiicitur in instanti in eo instanti, quo abiicitur non est. & ideo nec est in aliquo nec per se subsistit: sicut corruptio lucis in aere, & ipsa lux corrupta est non ens. 4. sen. distinctio. octava. quaestione secunda. articulo. 3. ad. 2.

Secundo loco arguit: quod non oportet ponere virtutem inherentem sacramentis: per quam causetur dispositio ad gratiam Naturalis operatio sacramenti puta ablutio, quam facit aqua in baptismis, est ita sufficiens, dispositio ad gratiam: sicut illa. quam tu ponis. ergo. virtus ista non est necessaria. ergo praeter eam non oportet ponere characterem nec ornatum aliquem qui sit dispositio. Antecedens probatur. Si character esset magis dispositio ex natura rei quam operatio naturalis: sequitur quod habens summam gratiam haberet summam characterem: quia habens aliquam formam in summo, habet. etiam eius dispositionem in summo. hoc est falsum. nam Christus nullum characterem habuit: & tamen habuit gratiam in summo.

Respondeo. Negatur antecedens est enim inconueniens quod aliquid sit dispositio ad gratiam

Utrum si sacramenta agunt ad destinationem panis, necessario agunt ad transitum in corpus Christi.

Utrum oporteat per virtutem inherentem sacramentis.

gratia, quod potest esse subiectiue in la-
pide: cuiusmodi est ablutio aquæ. Ad
probationem negatur consequentia. Vbi
sciendum quod duplex est dispositio. Vna
est conuertibilis cum forma, ad quã di-
sponit sic. scilicet forma non potest haberi
sine ea, nec e contra: & in his habes for-
mam in summo habet dispositionem in
summo. huiusmodi dispositio non est
character respectu gratiæ, sed est dispo-
sitiio non conuertibilis: quia sine chara-
ctere gratiæ haberi potest: ut fuit in Chri-
sto. 3. parte. q. 63. arti. 5. Item character
non disponit proximè ad gratiam: sed
ad actus spirituales. vbi. ij. artic. 4. ad. 1.
Item characterem non habebant anti-
qui patres licet haberent gratiã. 4. sen.
di. 4. q. 1. ar. 4. q. 1. Item potest in aliquo
esse gratia, antequam character: ut pa-
tet in adulto contrito, & nõdum bap-
tizato: quia licet character sit dispositio
dicens esse positium, necessarium ad
gratiam: non tamen excludit esse priua-
tium: puta remotionem fictionis & im-
pedimẽti aut peccati mortalis: imo stat
cum illo.

Ex quo patet quod character nõ est
adequata dispositio ad gratiã, quia ade-
quata dispositio requirit duo, scilicet
esse positium necessarium ad formã:
& remotionem omnis impedimenti: ut
dicitur a S. D. 4. sen. di. 4. q. 3. art. 2. q. 2.
Et si quæratur in quo est subiectiue illa
virtus collata verbis sacramentalibus:
dicitur quod est vno modo in vocibus
& sonis, scilicet immediatè: & media-
tè est in subiecto, in quo est vox & so-
nus.

CONCLUSIO. III. In sacra-
mentis nouæ legis est aliqua virtus cau-
satiua gratiæ. 4. sen. di. 1. q. 1. ar. 4. q. 2. pro-
batur sic. Sacramenta nouæ legis agunt
instrumentaliter respectu gratiæ. ergo
habent aliquam virtutem actiuam.

Contra arguit Duran. primò. Nulla
virtus spiritualis potest esse subiectiue
in corpore. sed sacramenta sunt res cor-
poræ. ergo in eis non est virtus spiri-
tualis.

Respondeo. virtutem spiritualem esse
in corpore, contingit dupliciter. Vno
modo intentionaliter & secundum esse
fluens: & sic negatur maior. hoc au-
tem modo virtus sacramentorum: quæ
est spiritualis per essentiam est in sacra-
mentis. 4. senten. vbi supra ad. 4. & q. 4.
Alio modo secundum esse permanentis:

& sic conceditur maior: sed non est co-
tra conclusionem.

Secundò. Quia ratio esset virtus in
verbis: eadem ratione esset in ministro.
hoc est falsum: quia sequitur quamli-
bet esse imperfectam, cum nunquam
sint plures virtutes ad vnum effectum:
nec quia nulla est sufficienter.

Respondeo, quod illa virtus est in omni-
bus completè: in singulis autem incom-
pletè. 4. sen. di. 1. q. 1. ar. 4. q. 2. ad. 5. Nam
omne agens agit per vnicum instrumẽ-
tum: tunc virtus instrumentalis comple-
ta secundum esse est in illo simplex:
& non composita ex partibus diuersarum
rationum. sed vbi concurrunt di-
uersa instrumenta, oportet totalem vir-
tutem componi ex partibus diuersarum
rationum, & ex multis virtutibus in-
completis: sic autem est in sacramentis.

Tertiò. Nullum instrumentum agit
in aliquam materiam, nisi exercendo
in causa sua naturalem operationem.
sed sacramenta cum sint corpora, non
possunt naturaliter agere in anima. ergo
nihil causant etiam instrumentaliter
in anima.

Respondeo. Negatur maior: sed suffi-
cit, quod agat circa idem suppositum.
sic est in proposito. Aqua enim agit na-
turaliter & supernaturaliter circa ho-
minem: & in virtute propria, & in vir-
tute Dei: non tamen oportet quod vir-
tute propria agat circa illam partem, cir-
ca quam agit virtute Dei: sed circa ani-
mam S. D. de veri. quæst. 27. arti. quar-
to. ad. 11.

Quartò arguit, quod nullum instru-
mentum recipiat virtutem aliquam à
principali agente. Omne instrumentum
vel est coniunctum, sicut calor natura-
lis dicitur instrumentum anime vegeta-
tiue: aut est separatum: sicut dolabra di-
citur instrumentum artificis. sed nullum
istorum recipit aliquam virtutem. ergo,
maior nota. minor probatur. Instrumẽ-
tum separatum recipit tantum motum
localem: sed per motum localem nulla
virtus acquiritur. Item de coniuncto,
probatur sic: si instrumentum coniun-
ctum recipit aliquam virtutem. ergo: &
illa aliam. & sic in infinitum.

Respondeo. Negatur minor pro vtra-
que parte. nam Philosophus. 8. phys. &
Com. com. 10. & 3. de anima. com. 65.
dicunt, quod quando vna pars aquæ
mouet, & illa aliam: secundum mouens
habet

habet à primo, non solum motum loca-
lem, sed etiam virtutem mouendi. per
motum etiam localem acquiritur ali-
qua forma, scilicet ipsum vbi: & quan-
doque impetus sicut cum graue descen-
dit: continuè velocitat motum suum.
Et dato, quod nulla forma acquiratur
per motum localem: potest tamen cum
eo acquiri. Et sic virtus acquiritur in-
strumento separato per quandam influ-
xum artis in manum & in instrumen-
tum: qui influxus non est propriè muta-
tio Physica. de potentia Dei. quæstio. 5.
articulo. octauo.

¶ Dico secundò, quod agens primarium
influit in secundarium, siue sit coniun-
ctum, siue separatum. nam agentia na-
turalia inferiora præter proprias virtu-
tes naturales accipiunt virtutem acti-
uam instrumentalem in corpore celesti.
1. par. q. 115. ar. 3. ad. 2. Item magnes
influit virtutem motiuã ferro: ut dicit
Commen. 7. phy. com. 10. Et animal vel
planta influit semini suam virtutem. de
poten. q. 3. ar. 9. & 11. ad. 5. Et sensibilia
imprimunt medio intentiones forma-
rum suarum: quarum virtute medium
mouet sensum: ut patet. 7. phys. com-
men. 12.

¶ Dico tertio, quod instrumentum con-
iunctum accipit à principali agente. pu-
ta calorem naturalis ab anima recipit non
aliquam qualitatem distinctam ab ipso
essentialiter. sed hoc quod est esse di-
stinctum ab aliis coloribus specificè.

Vel dicendum, quod accipit aliquam
qualitatem: quæ qualitas est calori ani-
malis superaddita: sicut calor celestis
inclusus in femine concurrere ad ge-
nerationem animalis. nec sequitur pro-
cessus in infinitum, quia illa virtus con-
tinet virtute totam speciem anime vel
animalis: non autem ipse calor elemen-
taris. Quod autem in sacramentis sit vir-
tus: patet ex auctoritatibus quas Gra-
tianus adducit. 1. q. 1. c. detrahe. Et Io. 3.
nisi quis renatus fuerit ex aqua, & c. nã
ly ex: non dicit tantum habitudinem
causæ, sine qua, nisi valde abusiue.

Contra eandem arguit Scotus: aut
illa virtus est ibi diuisibiliter: aut indi-
uisibiliter. non primum: quia esset ex-
tensa: quod repugnat formæ spirituali.
non secundum: quia esset tota in to-
to & tota in qualibet parte: quod con-
uenit tantum anime intellectiue.

Respondeo. Quod est ibi indiuisibi-

liter. Ad improbationem dico, quod li-
cet inter formas perfectientes materiam
per modum entis completi, sola anima
sit tota in qualibet parte: tamen multæ
formæ se habentes per modum entis
incompleti, & intentionis fluentis, pos-
sunt illo modo perficere subiectum cor-
poreum. Ista autem virtus durat tantum
per instans temporis continui, scilicet
per vltimum instans, in quo termina-
tur prolatio verborum. Hæc autem vir-
tus data fuit rebus sacramentalibus in-
choatiue, quando Deus instituit sacra-
menta: completiue vero, quando appli-
cantur ad vsum.

Secundò. Instrumentum artificiale
non est actiuum. ergo nec sacramenta
agunt tanquam instrumenta. Antece-
dens probatur. nam terra nõ habet nisi
quantitatem, & figuram, & motum: sed
nullum istorum est actiuum. Aliter
mathematica non abstraheret à motu.

¶ Respondeo. Negatur antecedens.
Ad probationem negatur maior: ut su-
pra dictum est: quia dum mouetur ab
artifice habet in se virtutem & formam
artis intentionaliter. negatur etiam mi-
nor: quia licet forma & figura non sint
actiue primò & per se respectu natura-
lium transmutationum: tamen nõ omni-
nino per accidens se habent ad illas. 1.
parte. quæstio. 78. articulo. tertio. ad. 3. &
Philosophus. 4. cæli com. vltimo. & ibi
Albertus. Ad probationem dictæ mino-
ris negatur consequentia: quia licet ra-
lia per se faciant ad motum, non tamè
primò: sed solum ex adiunctione quali-
tatum actiuarum. Clarum est enim quod
velocius mouetur corpus acutum quã
obtusum.

Contra eandem arguit Aureo. quæ-
rendo quomodo sit ista virtus, & quid
causet in sacramento matrimonij: cum
responderetur, quod est subiectiue in ver-
bis, vel in aliquo signo æquipollente
verbis, qualecunque sit illud: & hoc si
tale matrimonium sit sacramentum nõ
væ legis, quia alias non oportet. Cau-
sat autem in contrahentibus dispositio-
nem ad gratiam, & obligationem mu-
tuam, quæ est quid respectiuum, & po-
testatem vtendi corpore coniugis: qui
non est solum respectus. aut si sit ille
potest consequi aliquem motum. &
ideo respectu illius potest poni virtus
actiua. de quo alias dicitur.

Demum arguit Scotus contra quæ-

Duplex
dispositio
conuertibi-
lis cum
forma, &
non conuer-
sibilis.

In quo est
subiectiue
virtus sa-
cramentalis.

De dura-
tione vir-
tutis sa-
cramentalis.

Calor ani-
malis reci-
pit aliquã
qualitatẽ
superaddi-
tam.

dam exempla:que ponit S.D.in declaratione conclusionis:cuius argumentū noua ponitur quia non semper ponimus exempla q̄ ita sit.tum quia assumit Scotus manifestè falsa:quorum potissimum est quòd impositio vocū non potest eis dare aliquam formam absolutam:quod negatur loquendo de formis,habentibus esse intentionale.Vox enim habet virtutem excitandi audientem:vt reducat se de actu primo in actum secundum, scilicet ex conceptu,quem habet in actuali consideratione,& habet vim causatiuam mediatè vel immediate alicuius conceptus,sive sint rei,quam significat. Aliter vnus humo non posset dici doctor alterius.

Impositio dicitur formam absolutam vocibus.

QVAESTIO. II.

Queritur secundò.Vtrum sacramenta veteris legis conferrent gratiam.

PRO decisione questionis hæc est prima conclusio.Sacramenta veteris legis non conferebant gratiam ex aliqua virtute eis inherente.Hæc probat S.D. 3.parte.q.62.art.6. Sacramenta veteris legis non agebant in virtute passionis Christi:quæ nondum erat:ergo nõ causabant gratiam per virtutem eis inherentem.

Quomodo circumcisio conferbat gratiam.

Sciendum tamen,quòd in circumcisio conferrebat gratia,licet non ex virtute sibi inherente, sed ex pacto diuino: vnde erat causa sine qua non. In aliis autem sacramentis non conferebatur æqualiter gratia: licet deuota eorū susceptio esset meritoria accedentibus cum charitate.

Corollarium. Sacramenta nouæ legis sunt digniora veteribus. probatur. Ita habent virtutem sibi inherentem: vt patet in præcedenti questione: illa autem non habebant: ergo sunt digniora hæc illis.

Contra arguit Aureolus. Illa instrumenta sunt æqualis nobilitatis, que sunt æquè utilia. sed sacramenta noua & vetera, saltem circumcisio, sunt instrumenta ad gratiam, & æquè utilia. ergo. Maior patet minor probatur: ex omnibus sacramentis, sequitur idem effectus, scilicet gratia per te licet alio & alio modo, ergo sunt æquè utilia. patet con-

sequentia. quia utilitas sumitur penes effectum, & non penes modum agendi.

Respondeo. Negatur minor. Vbi sciendum: vt dicit S. D. prima parte. questio. 5. articulo sexto. ad. 2. quòd nihil dicitur utile, nisi ducatur in alterum: & consequenter. sit causa aliquo modo efficiua vel dispositiua illius, ad quod ducit, cum autem sacramenta veteris legis nihil efficiant ad gratiam: ideo non dicuntur utilia: quia tamen in veteri lege ex pacto diuino non dabatur gratia, nisi circumcideretur: sumptio circumcisionis erat utilis: non autem ipsa circumcisio. Ad probationem minoris negatur consequentia: quia nihil dicitur utile, eo quòd ad ipsum sequatur aliud nisi habeat super ipsum aliquam causalitatem. Admissio etiam, quòd antiqua sacramenta conferret gratiam, adhuc noua sunt eis nobiliora: quia in aliquibus istorum confertur character qui in nullo eorum conferebatur.

Sa. re. le. quo sint utilia.

CONCLUSIO II. In circumcisio conferrebat gratia, licet non virtute circumcisionis. Hanc probat tertia parte. questione septuagesima prima. articulo quarto. Illud sacramentum, in quo deletur peccatum originale: & dantur effectus gratiæ positivi, scilicet facere dignum vita æterna: & priuatiui, scilicet culpæ, & etiam reatus: confert gratiam saltem tãquam causa sine qua non. sed circumcisio erat huiusmodi. ergo.

Contra probationem arguit Scotus quòd Deus potest delere culpam originalem sine gratiæ infusione. Vnumquodque remouetur à subiecto per omne, quod sibi repugnat: sed culpæ repugnat non solum gratia, sed etiam reconditudo naturalis: ergo per reconditudo naturalem remouetur culpa. Tunc vltra: sed Deus potest causare in aliquo reconditudo naturalem sine gratiæ: vt patuit in Adam: ergo in tali erat remota culpa sine gratia.

Respondeo. Et dico duo. Primò quòd natura humana absolutè considerata potest esse sine gratia, & sine culpa: sicut Sorte fuit Adam, quem aliqui dicunt fuisse creatum in puris naturalibus: & sic inter statum gratiæ & statum culpæ mediat status naturalis reconditudo. de veri. questione vigesima octaua. art. 2. ad. 4.

Vtrum Deus possit delere culpam originalem sine gratia infusione.

¶ Dico

¶ Dico secundò, q̄ post culpam gratia, & culpa sunt opposita immediata. cum autem contrariorum immediatorum si vnum abiicitur, aliud adueniat: idcirco non potest post peccatum ab aliquo remoueri culpa nisi gratia infundatur 4. sen. di. 17. quest. prima. artic. 3. q̄ prima. ad. 2.

Contra hanc responsonem arguit sic. Reconditudo naturalis est eiusdem rationis ante culpam & post, sed ante culpam deus potuit eam causare in aliquo sine gratia: ergo & post, tenet consequentia. quia formæ eiusdem rationis habent eandem reparabilitatem.

Respondeo. primo negatur consequentia. Ad probationem negatur assumptum. nam vita est eiusdem rationis ante mortem: & post: & tamen potest ante mortem naturaliter causari: non autem post. vt dicitur 8. Meta. ¶ Forma enim aliquam partibilitatem habet ex eo, q̄ suum oppositū, vel priuatio, præcessit in eodem subiecto: maxime quando talis priuatio non solum dicitur priuationem, sed etiam inhabilitatē subiecti ad talem formam: tunc enim forma non potest reparari, nisi subiectū prius habilitetur. Sic est in proposito. Nam culpa dicitur negationē reconditudo naturalis in anima: & cum hoc tria indisponētia animam ad ipsam, scilicet auersionē à deo: offensam dei, & reatum pœnæ, nisi illa remoueantur vniri non potest.

Text. 11.

Culpa dicitur quatuor.

Secundò. omnē formam absolutam quā deus potest in homine creare: potest etiā reparare non causando aliam præter ipsam: quia culpa non facit hominem incapacē illius, cuius ante fuit capax. sed potest creare in homine reconditudo naturalem, quæ est forma absoluta sine gratia. ergo.

Que in capacitas ex culpa oriatur.

Respondeo. primo negatur maior. Ad probationem dico, q̄ licet culpa non faciat naturam omnino incapacē: facit tamen q̄ non sit capax immediate illius, cuius ante fuit capax immediate: & sic post culpam non est capax reconditudo naturalis immediate, sed solum mediante gratia.

Tria dicit naturalis reconditudo.

¶ Dico secundò, q̄ reconditudo naturalis tripliciter accipitur. Vno modo dicitur præcessit aliquid absolutū in anima ante peccatum Adæ: secundò præter illud absolutū dicit etiam negationem omnis culpæ. Tertio præter hæc duo dicit etiā negationem omnis. sequelæ

peccati: siue illud sit macula, siue reatus, siue offensa dei, & huiusmodi, primo modo potest post culpam à deo reparari sine infusione gratiæ: & de hac probat argumentum Scoti, non autē secundo & tertio modo.

Aureolus arguit contra quoddam dictum s. Doct. præsentis dist. quest. 2. artic. 4. q. 2. scilicet q̄ est differentia inter baptismū, & circumcisio: quia baptismus prius delet culpam quā obligationem ad pœnā, circumcisio autem econtra.

Aureolus. Vtrum baptismus et circumcisio differant delectatione culpa.

Contra obligatio ad pœnam est propter culpam: vt propter causam propriam, ergo non prius remouetur obligatio quā culpa: sicut medicus prius remouet causam morbi quā morbum.

Respondeo. ille ordo est ordo rationis, vel figurationis voluntariæ à deo institutæ. Tunc ad argumentū negatur consequentia, quia causalitas medici respectu morbi, & dei respectu culpæ est realis, ideo prius delet culpam quā tollit reatum. causalitas circumcisionis est tantum significatiua, & non effectiua, non est autem inconueniens, quòd aliquid prius significet effectum quā causam.

Durandus arguit, quòd peccatum, & gratia non opponantur priuatiuè, sed demeritoriè, quia, scilicet ex peccato quis meretur priuari gratia. nec s. Doct. dicit q̄ peccatum sit formaliter priuatio gratiæ: licet includat talem priuationem.

Sciendum autē, q̄ licet s. Doct. aliquando videatur dicere, q̄ in circumcisio conferrebat gratia ex virtute ei inherente: tamen oppositum determinat tertia parte, vbi supra dicens, quòd conferrebat gratia solum ex diuina virtute concomitante. Vnde non dicit, quòd per eam daretur gratia, sed quòd in ea dabatur: quia, scilicet erat signum & non efficiens nisi, sicut causa sine qua non.

QVAEST. III.

Queritur tertio, vtrum sacramenta veteris legis possint post passionem Christi sine peccato mortali obseruari.

CONCLUSIO. I. Sacramenta veteris legis, & ceremoniæ legales cesauerunt, quo ad vim obligandi, & quo

ad utilitatem in aduentu Christi. Hanc probat s. Doct. præsentis dist. q. 2. art. 7. q. 2. auctoritate apostoli ad Hebræos 7. & ad Gal. 3. & 4.

CONCLUSIO II. Sacramenta legalia non possunt nunc obseruari sine peccato mortali. Hanc probat ubi supra. q. 3. auctoritate Augustini & Hieronymi, & prima secundæ. quæst. 103. artic. 4.

Contra utramque arguit Scotus, q. iudei post passionem Christi vsque ad ascensionem tenebantur circumcidi sicut & ante. Primo vnusquisque tenebatur ad obseruandum legem: cuius reuocatio nondum est promulgata: sed pro illo tempore non erat promulgata reuocatio veteris legis: cum apostoli nondum prædicassent baptismum: ergo, &c.

Respondet primo, q. lex verus reuocata fuit in christi passione: quando dixit consummatum esse: vt dicit s. Doct. prima secundæ. q. 103. art. 3. Et Hieronymus, & Augustinus: & sic non obligauit postea quempiam ex vi præcepti sicut ante.

¶ Dico secundò, quòd licet iudæi post christi passionem non obligarètur ad legalia ex vi præcepti: obligabantur tamen ex quadam cōscientia erronea, qua credebant circumcissionem adhuc obligatoriam. conscientia autem erronea ligat: vt dicit s. Doct. prima secundæ. q. 19. ar. 5.

¶ Dico tertio, quantum potest elici ubi supra. ar. 6. quòd illi iudæi qui ignorabant inuoluntariè tempus cōsolationis legalium, & obligationis baptismi: excusabantur à peccato obseruando legalia. non autè illi, qui voluntariè ignorabant.

¶ Dico quarto, q. ante publicationem euangelij non tenebatur ad baptismum: quia lex non obligat, nisi quando est promulgata: vt dicit s. Doct. prima secundæ. q. 90. ar. 4.

Ad argumentum negatur maior. si intelligitur de obligatione, quæ est ex vi præcepti. de qua obligatione intelligitur conclusio. Si vero loquimur de obligatione, quæ est ex conscientia erronea, conceditur totum: sed non est contra nos.

Sed contra lex non habet vim obligandi ante promulgationem: ergo non perdit vim obligandi, antequam promulgetur reuocatio eius.

Respondet. negatur consequentia. quia & constitutio legis: & promulgatio requiritur ad hoc, q. liget. sola autè reuocatio sufficit ad hoc, q. non liget. tenetur tamen subditus eam seruare donec constet de reuocatione, licet nò ex vi præcepti, sed ex conscientia.

Secundò. Nunquam relictus est homo sine certo remedio, ad quod obligabatur: sed pro illo tempore nò habebant aliud remedium nisi circumcissionem. ergo.

Respondet. negatur minor. quia certum remedium eo tempore erat fides parentum, à quo sola erat tota utilitas circumcissionis. 3. parte. q. 70. art. 4. ad secundum & hæc fides proderat paruulis: eo tempore cum exteriori protestatione, quam faciebant, se circumcidentes. & licet illa protestatio esset falsa: quia iam cessauerat circumcisio, proderat tamen, quia in hoc existimabant se obedire deo: vt patet in simili. 3. sent. di. 24. q. 1. ar. primo. q. 3. ad 4.

Sed contra, fides eorum erat falsa: quia existimabant Christum non venisse: ergo non proderat eis.

Respondet. negatur antecedens. nam fides eorum erat, q. Christus aliquando veniret, vel ante, vel tunc, vel post. Illa autem existimatio falsa: qua credebant christum nondum venisse: non procedebat ex habitu fidei theologice. 2. q. 1. ar. 3. ad 3.

CONCLUSIO II. Sacramenta legalia non possunt nunc obseruari sine peccato mortali. Hanc probat præsentis dist. q. 2. ar. 5. q. 3. auctoritate Hieronymi & Aug.

Contra arguit Scotus. Paulus obseruauit legalia post diuulgationem euangelij, & non peccauit, vt patet. ergo etià nunc hoc licet facere. consequentia patet. antecedens etiam patet. Actum 21. quando purificatus secundum legem, ascendit in templum. Istud autem fuit primo anno Neronis, qui regnare cepit anno 20. post passionem Christi. in viginti autem annis erat diuulgatum euangelium: ergo, &c.

Respondet. vt habetur ex glo. actum 21. q. duplex fuit euangelij publicatio. Prima quidem imperfecta, qua, scilicet per apostolos, vel alios prædicati sunt articuli fidei. & de ista conceditur antecedens. sed negatur consequentia. Alia fuit perfectæ, qua, scilicet non solù prædica

Duplex publicatio euangelij.

prædicata sunt supradicta: sed etià inutilitas legalium: & q. erant mortifera: & sic negatur antecedens. & hæc perfectæ publicatio nondum erat facta, quando Paulus seruauit legalia.

CONCLUSIO III. Baptismus non erat de præcepto ante passionem Christi. Hanc probat sic. 4. sent. dist. 2. q. 1. art. 4. q. 3. Ante passionem Christi sacramenta legalia obligabāt: ergo non baptismus: tamē cōsequētia quia obligatio vnus tollit obligationē alterius.

Contra arguit Scotus: quòd si ante passionem baptismus fuit de consilio: quòd circumcisio non fuerit sub præcepto. Primo consilium de vno facit aliud non esse necessarium: ergo si baptismus fuit de consilio: circumcisio nò fuit necessaria.

Respondet, conceditur antecedens de illis præceptis, quæ sunt de oppositis actibus, sicut si est consilium de virginitate non est præceptum de matrimonio. sed tunc negatur consequentia quia baptismus, & circumcisio non sunt opposita. sed negatur antecedens de præceptis se habentibus vt perfectum & imperfectum: nam consilia de perfecta charitate habenda non tollit præceptum de qualicunq. charitate habenda, sic est etiam in proposito.

Secundo. Si ante Christi passionem aliquis pater ante octauum diem baptizasset filium: ille filius si tunc fuisset mortuus: fuisset saluus: ergo non erat necessaria circumcisio.

Respondet, negatur consequentia, quia non dicimus circumcissionem tunc fuisse necessariam: quasi quòd sine ea non posset deleri peccatum originale, sed quia eam non obseruare, erat peccatum mortale. & ideo li. et in illo casu pater prouidisset filio de remedio efficaci non tamen ipse obseruasset præceptum: & ideo peccasset mortaliter, nisi circumcidisset puerum octauo die, si superuideret: vt patet in simili tertia parte. quæst. sexagesima octaua articulo primor. ad tertium.

CONCLUSIO IIII. Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam alterius rationis, quàm sit gratia donorum & virtutum. Hanc probat tertia parte. quæst. sexagesima secunda articulo. secundo, & quarto. sentent. distinctio. prima. quæst. prima. articulo. quarto. quæst. quinta. Primo sic. Illa sunt distincta,

quorum vnus potest esse, altero nò existere: sed in sanctificatione in vtero est gratia gratū facies, & virtutes, & dona nò autem gratia sacramentalis. ergo.

Secunda ratio. Virtutes & dona sunt connexa: non autem gratiæ sacramentales: ergo sunt distincte. consequentia patet. Sed pro notitia viriūque partis antecedentis, est notandum, quòd gratia gratum faciens naturaliter efficit virtutes & dona tanquam eorum causa totalis: & ideo non potest in aliquo esse gratia sine virtutibus. ipsa autem gratia non est totale productuum gratiarum sacramentalium: sed ad hoc concurrunt effectiue sacramenta. & quia sacramenta non sunt connexa: ideo à gratia gratum faciente non simul producantur omnes gratiæ sacramentales sed vna in baptismo & alia in pœnitentia: & sic de aliis.

Corollarium. Gratiæ sacramentales non sunt eiusdē speciei: probatur quia sequitur quòd omnem gratiam sacramentalem, quam infundit pœnitentia infunderet baptismus: & sic de aliis: & sic æquivaleret contritio suscipere matrimonium sicut pœnitentiam.

Tertia ratio. Sacramenta ordinantur ad speciales actus distinctos ab actibus virtutū & donorū: ergo infundunt speciale principium talium actuum: sed illud principium est gratia: ergo &c.

Contra arguunt quidam, quos recitat Petrus de palude quinque mediis: quorum omnium ista est vis: per idem perficitur potentia & remouetur perfectio eius. sed virtutes perficiunt potentias animæ: ergo remouent eorum imperfectiones: tunc vltra. Sacramenta non dantur nisi ad remouendas imperfectiones potentiarum: ergo non conferunt gratiam distinctam à virtutibus.

Respondet primo. quòd gratia non immediatè perficit potentias animæ: sed efficit proxima perficiētia & tollentia defectum potentiarum, & proxima elicitiua actuum. huiusmodi autem sunt virtutes & gratiæ sacramentales: ideo præter gratiam ista requiruntur.

Dico secundò, quòd cum ex actibus cognoscantur eorum principia: ideo ad cognoscendum distinctionem virtutum & gratiarum sacramentalium oportet videre, ad quos actus hæc & illæ ordinantur.

¶ Sciendum igitur, q. in eo in quò

est gratia sunt etiam virtutes: & ex con-
sequenti possunt esse eorum actus: pu-
ta fortitudinis, temperantię & huius-
modi, ad quos virtutes ordinantur.
Baptismus quidem ad spiritualem ge-
nerationem, ordo ad exercendos actus
publicos in vita Christiana matrimo-
nium, ad hoc quod unusquisque sciat
suum vas possidere: & sic de aliis: vt di-
cit S. D. tertia parte. q. 65. art. primo. or-
dinantur etiam sacramenta ad tollen-
dum alios defectus, quam illi qui tol-
luntur per virtutes, quod patet. Nam
in eo qui habet gratiam & virtutes in-
tense potest stare veniale peccatum
penitentię. Potest erubescencia con-
fiteendi nominis Christi: & hoc tollitur
per confirmationem, & sic de aliis. Ad
argumentum igitur negatur vltima con-
sequentia quia sacramenta ordinantur
ad alios actus quam virtutes & ad tol-
lendum alios defectus.

¶ Dico tertio, quod in aliquo non
potest esse gratia sacramentalis in quo
non est gratia, nec virtutes, sicut patet
de illo qui nec attritus nec contritus:
licet tamen non fidei baptizatur.

Sed dubium est, quid sit gratia sacra-
mental, Caprazolus dicit, quod non est
aliud nisi character vel ornatu: nec
aliam ponere oportet præter caracte-
rem & ornatum per modum actus pri-
mi vel habitus quicquid sit de actibus
secundis.

DISTINCT. III.

Item quartam distinct. que-
ritur. Vtrum baptismus im-
primat aliquem caracte-
rem in anima.

PRO responsione questionis hic
est Prima conclusio. Aliqua sacra-
menta nouę legis imprimunt characterem.
Hanc probat S. Doct. presenti distinct.
questio. prima, articulo primo, sic sacra-
menta nouę legis homo deputatur ad
spiritualem militiam: ergo debet aliquo
characterem insigniri.

CONCLUSIO. II. Licet
character connotet respectum: tamen
significat formam absolutam. primam
partem probat vbi supra character est
signum distinctiuum & configuratiuum
ergo dicit respectum ad significatum:
& ad ea à quibus distinguitur: & quibus

configurat. secunda pars probatur vbi
supra. Nulla relatio nouiter aduenit
sine nouitate alicuius absoluti: ergo
non aduenit respectus, quem connotat
character sine nouitate absoluti.

Secundò. Nulla relatio potest fun-
dari in relatione: ergo respectus, quem
connotat character, non fundatur in
respectu: sed in absoluto, sed non fun-
datur immediate in forma substantiali:
quia tales formas non dant sacramen-
ta: ergo in forma absoluta accidentali,
quam importat character. antecedens,
probat. si relatio realis fundatur in
relatione, erit processus in infinitum.

Contra primam partem conclusio-
nis arguit Scotus. In definitione cha-
racteris ponitur respectus scilicet si-
gnum: ergo non est forma absoluta.

Respondeo. negatur consequentia.
quia in descriptione entis absoluti con-
notantis respectum potest poni respec-
tus: vt patet de omnibus reatiuis se-
cundum dici: vt dicit Sanctus Doct. de
veri. quest. vigesima prima. art. 6. nam ra-
lia possunt diffini: ergo ad absolutum
quod significat, & quo ad respectum,
quem connotat. nam in definitione po-
tentia actiua ponitur principium: cum
tamen ipsa sit ens absolute. ita est in
proposito. vt dicit S. Doct. tertia parte.
quest. 63. art. 31.

Secundò. Omnia illa propter quę
ponitur character possunt saluari: dato
quod character sit respectus: ergo frustra
ponitur, quod sit forma absoluta.

Respondeo. negatur antecedens, quia
character ponitur vt sit principium acti-
uum vel passiuum: relatio autem non
est principium alicuius actionis.

Tertio arguit contra primam ratio-
nem secundę partis conclusionis. Res-
pectus extrinseci non necessario con-
sequitur fundamentum posito termino:
ergo tales respectus possunt de nouo ad-
uenire sine nouitate alicuius absoluti.
Confirmatur. Agentis ad passum est
respectus: sed potest aliquid agere da-
to, quod agens vel passum nihil abso-
lutorum acquirant ante ipsam actionem.
ergo.

¶ Respondeo. Primò, vt intelligatur
argumentum. Sciendum quod Scotus
per respectus intrinsecos intelligit
illos qui necessario consequuntur fun-
damentum, posito termino, sicut
similitudo necessario sequitur albe-
dinem

*Præter cha-
racterem sit
forma ab-
soluta.*

*Scotus quid
appellat
spectus in-
trinsecos.*

dinem, posito alio corpore albo in re-
tura natura. Respectus autem extrin-
secos appellat eos, qui non consequun-
tur fundamentum, posito termino: si-
cut posita potentia actiua alicuius agē-
tis, & posito passibili in rerum natura,
non consequitur aliquis respectus ne-
cessario illam potentiam actiuam, nisi
agēs agat in passum. similiter est de vbi,
& quando, & habitu.

¶ Dico secundò hanc esse mentem
S. D. quod nunquam aduenit nouus respec-
tus sine nouitate circa aliquod absolu-
tum: quod sit vel inherens, vt albedo:
quantitas: & huiusmodi vel extrinseci:
vt locus vel habitus vel tempus: & hu-
iusmodi.

Ad argumentum igitur negatur con-
sequentia. nam vbi nunquam eausatur
de nouo in aliquo corpore nisi quia re-
quirat nouum locum extrinseci. In om-
nibus enim huiusmodi concurrunt ali-
qua nouitas absoluti, quod vel nouiter
incipit, aut desinit, vel nouiter applica-
tur ei, cui non prius applicabatur. vel
cessat applicari, cui prius applicabatur
saltem terminus absolutus, fundamen-
to absoluto & e contra, vt elicitur à S.
D. 2. dist. prima. questione prima. arti-
5. ad quintum.

Ad confirmationem negatur conse-
quentia, quia non contingeret actio si-
ne nouitate alicuius absoluti circa a-
gens, vel passum: puta loci vel habitus
vel remotionis impedimenti.

Quartò arguit contra secundam ra-
tionem: pro secunda parte conclusionis.
similitudo fundatur super proportionem:
& relatio signi potest fundari super pa-
ternitatem: & relatio obligationis religio-
si, quam habet ad religionem propter
votum, non fundatur in aliquo abso-
luto: ergo aliquando relatio fundat
relationem: & relatio non semper fundatur
in absoluto. consequentia patet. prima
pars antecedentis probatur. nam dicit Eu-
clides. 5. Geometrię. quod proportionabili-
tas est similitudo proportionum. Secun-
da pars probatur si aliquis videret pa-
ternitatem ipsa esset signum actus ge-
nerationis. Tertiam non aliter probat.

Respondeo. Relatio est duplex. quę-
dam realis. alia rationis. relatio rationis
fundari potest immediate super relatio-
nem realem: vt dicit S. D. de potentia. q. 7.
art. 11. Relatio realis est duplex. quędam
non est de predicamento ad aliquid vt

sunt sex principia: & hæc fundatur in
relatione reali alterius generis, scilicet
predicamenti ad aliquid: vt dicit S. D.
in quodam tractatu de relationibus. Re-
latio autem realis de predicamento ad
aliquid eiuusmodi est respectus, quem
connotat character non potest super re-
latione fundari.

¶ Ad primam probationem antece-
dentis: negatur consequentia. quia simi-
litudinis proportionum est respectus ra-
tionis.

¶ Ad secundam dicitur, quod paternitas
non esset signum: nisi ratione fundamē-
ti & termini: sicut etiam non potest vi-
deri ex se, sed ex fundamento & ter-
mino.

¶ Ad tertiam negatur assumptum:
quia relatio obligationis forte funda-
tur super aliquo absoluto præfenti vel
præterito. super consensu voluntatis
ad seruendum Deo, vel forte est respec-
tus rationis: licet per eam dicatur quis
realiter obligatus: sicut & Deus dici-
tur realiter dominus: licet relatio do-
minij eius ad creaturam sit rationis.

¶ Dico secundò, quod character non di-
citur connotare obligationem, sed con-
figurationem, quę attenditur in hoc, quod
character est quędam participatio sa-
cerdotij Christi: vt dicit S. D. tertia par-
te. questione sexagesima tertia. articulo
tertio. & 5.

Quintò. Contra probationem an-
tecedentis illius secundę rationis ar-
guit: vnum accidens fundatur in alio:
& tamen non est processus in infinitum:
quia deuenitur ad vnum, scilicet ad
quantitatem, quę in alio non funda-
tur. ergo si vna relatio fundatur in
alia: non erit processus in infinitum.

Respondeo. Negatur similitudo: quia
vnum accidens non est proprie subie-
ctum alterius: sed solum ratione subie-
cti, cui vnum immediatius inheret
quam aliud. Accidens autem, quod fun-
dat relationem, non fundat eam ratio-
ne subiecti, sed secundum se. & ideo si
contingit vni relationi fundare aliam
pari ratione conueniret omnibus.

CONCLUSIO. III. Illud
absolutum, quod significat character,
est potentia. Hanc probat sic: vbi
supra. Quicumque deputatur ad reci-
piendum vel tradendum dominica mi-
steria, accipit potentiam spiritualem.

*Mens 8.
D. de ad-
uictu respe-
ctus.*

*Propor-
tionalitas
quid.*

*Distin-
ctio de
relatione
magna sa-
cramenta.*

*Virum sit
processus
in infini-
tum, si vna
relatio
fundatur
in alia.*

actiuam vel passiuam, per quam distinguitur à non habentibus, & configuratur habentibus: sed recipiens characterem est huiusmodi: ergo.

Contra arguit Sco. Nihil potest agere aut pati baptizatus, quod non possit etiam non baptizatus: ergo in baptismo non datur aliqua potentia actiua vel passiuua.

Actus ab aliquo potest esse dupliciter.

Respondeo. Primo, quod dupliciter potest ab aliquo esse aliquis actus. vno modo simpliciter: alio modo ex officio. sunt autem quaedam sacramenta, in quibus datur principium respectu alicuius actionis simpliciter, sicut sacerdoti datur principium conficiendi: ita quod non sacerdos nullo modo potest conficere, in aliis quibusdam datur principium ex officio, sicut sacerdoti datur principium baptizandi ex officio. Vnde non sacerdos potest quidem baptizare, sed non ex officio: ut dicit S. Do. 3. parte. q. 7. art. 3. ad secundum.

Secundo negatur antecedens: quia non baptizatus nullum effectum potest recipere ab aliquo sacramento: vnde licet christi maretur, nihil efficeret in eo ille sacramento: licet aliunde posset recipere effectum sacramenti, scilicet gratiam puta à Deo: ut dicit S. Do. tertia parte. q. 73. art. 6.

Item non baptizatus non potest conficere, aut ordines conferre: quia ordo episcopalis, & sacerdotalis necessario presupponunt baptismum.

Secundo. Potestas iudiciaria nihil ponit reale in iudice: sed solum respectum rationis: ergo & potestas quam habet sacerdos, qui est minister.

Respondeo. Negatur consequentia, quia ille, qui dat alicui potestatem iudiciariam, potest de iudice facere non iudicem: non autem de sacerdote potest fieri non sacerdos.

Sciendum pro maiori doctrina, quod minister eucharistiæ aliquid spirituale facit: cum eis dixerit Christus, hoc facite in commemorationem. similiter minister poenitentiae cum dicit dominus Apostolis: quicquid solueris super terram, &c. Minister autem baptismi nihil facit in anima baptizati, & licet dicat, ego te baptizo non tamen mentitur quia ibi accipitur baptizare pro exterius ablueres, sed effectum baptismi, scilicet gratiam & characterem causat solus Christus, & sacramentum.

Contra eandem arguit Aureo. Nam si sacerdoti datur quaedam potentia respectu eucharistiæ, & respectu eiusdem est etiam quaedam virtus in verbis sacramentalibus. Queritur quare virtus quæ est in verbis, cessat post eorum prolationem. virtus autem existens in sacerdote, non cessat.

Respondeo, quod hoc est, quia virtus existens in verbis non est nisi ad unum effectum, scilicet ad unum numero consecrationem, & ideo habito tali effectu cessat. virtus autem & character ministri est ad plures effectus: ut dicit S. Do. in simili presenti distinct. quæst. secunda. ar. 3. ad 8. & 9.

Secundo Querit an ille duæ virtutes sint eiusdem rationis.

Respondeo, quod non, ut dictum fuit di. 1. q. 1. Præter hæc arguit tribus mediis, quæ non recito: quia puerilia sunt, & nullius apparentiæ. Quia S. Do. declarando conclusionem suam dicit: quod sicut anima est principium vivendi: & post sunt principia vitalium operationum: ita gratia est principium vitæ spiritualis: & character, qui datur in sacramentis est principium spiritualis operationis.

Contra hoc atquit Durandus, sic. Remoto principio vitæ non remanet principium operationis: sicut remota anima, non manent potentia: sed remota gratia, remanet character: ergo illa similitudo est nulla.

Respondeo. Negatur antecedens, quando principium operandi non habet necessariam connexionem cum principio vitæ: cuiusmodi est character & virtutes respectu gratiæ, quæ possunt remanere sine gratia, sed informes.

Contra conclusionem vero arguit, sic. Nummus sortitur rationem pretij per solam relationem rationis humanæ, sic instituentis.

Respondeo. Ut dicit Petrus de Palude, negatur consequentia, quia institutio humana non est causa rerum naturalium: & ideo nihil potest addere vel detrachere naturæ rerum, quod sit forma realis. Vnde & omnia, de quibus iura loquuntur, sunt entia rationis, sicut domini, seruitus, obligatio, hæreditas, & huiusmodi: sed Dei ordinatio, & institutio sunt causæ rerum: & ideo non est simile de vtraque institutione.

CONCLUSIO. IIII. Character

ter est subiectiue in potentia animæ, & non in essentia. Hanc probat sic S. Do. 3. par. q. 63. art. 4. Character est principium operationis: ergo non est subiectiue in eo, quod ordinatur ad esse: sed in eo quod ordinatur ad agere. sed essentia ordinatur ad esse, & potentia ad agere: ergo.

Secundo sic: sicut se habet gratia ad essentiam: ita character ad potentias: sed gratia est in essentia animæ: ergo maior nota, quia sicut essentia animæ est principium vitæ naturalis: ita gratia vitæ spiritualis: & sicut character est principium agendi: ita & potentia minor probatur. prima perfectio est in primo perfectibili: sed gratia est prima perfectio spiritualis, & essentia animæ primum perfectibile: ergo.

Contra arguit Sco. primo. Dispositio ad formam, & forma sunt in eodem subiecto. Sed character per te est dispositio ad gratiam, quæ est in essentia: ergo character est in essentia animæ.

Respondeo. Dico primo, quod aliquando dispositio ad formam est in subiecto posteriori secundum naturam subiecto formæ ad quam disponit: nam dolor sensualitatis & actus liberi arbitrij disponunt ad gratiam: & tamen eorum subiectum est posterius subiecto gratiæ.

Secundo negatur maior de dispositione remota: character autem proxime disponit ad actus diuini cultus: sed remote ad gratiam: quia conueniens est quod exequibus diuinum cultum detur gratia ut digne exequantur.

Contra hoc arguit Durandus. Id per quod digne administratur aliquid, est dispositio conueniens ad hoc quod detur ei potestas administrandi: sicut prudentia est dispositio ad hoc quod alicui detur regnum: sed gratia per te est, per quam digne administrantur sacramenta: & character est potestas administrandi: ergo gratia est dispositio ad characterem, & non e contra.

Respondeo. Negatur maior, nam habitus est quo bene agimus, & potentia materialis est, qua agimus, non tamen habitus est dispositio ad hoc, quod alicui detur potentia naturalis puta intellectus & voluntas.

Scotus contra minorem secundæ rationis. Prius potest esse susceptiuus posterioris: sed potentia animæ est prior

gratia: ergo potest esse susceptiua gratiæ.

Respondeo. Negatur maior de eo quod est prius origine vel natura, nisi etiam sit prius immediate: in quo sensu concessa maiore negatur minor: quia eque immediate inest essentia animæ gratia sicut intellectus: licet non ita inseparabile, & hæc coniunctio per gratiam est prima coniunctio, quam habet creatura rationalis ad Deum.

CONCLUSIO V. Character est subiectiue in intellectu. Hanc probat tertia parte. q. 63. ar. 4. ad 3. id quod ordinatur ad protestationem, inest in intellectu: sicut & fides: sed character ordinatur ad cultum diuinum, qui est protestatio fidei: ergo.

Contra arguit Durandus. Character non perficit hominem, quantum ad cognoscere vel appetere: ergo non est in intellectu: nec in voluntate: sed in potentia exequutiua puta in lingua sacerdotis.

Respondeo. Ut dicit Petrus de Palude, negatur consequentia, sufficit enim, quod homo per intellectum applicet se ad conferendum vel suscipiendum sacramentum: ad quod etiam requiritur intentio: quæ est actus intellectus, sicut dirigentis: vnde in primo principio huiusmodi intentionis & applicationis debet esse character: sicut etiam potentia medicatiua est in intellectu, licet exerceatur manibus.

CONCLUSIO VI. Solus baptismus & confirmatio & ordo imprimunt characterem. Hanc sic probat, 3. parte. quæstione sexagesimatertia. articulo sexto. & presenti distinct. quæstione prima. articulo quarto. quæstio. secunda. tantum per ista tria mancipatur homo ad aliquod sacramentum exercendum actiue vel passiuè, ergo tantum in istis imprimitur character. Quod autem in aliquo sacramento detur character, mentionem facit August. ut habetur in decretis. 23. quæstio. quarta. ca. displicet. & lib. 2. contra Parmenianum, ut habetur 1. quæstio. 1. ca. quodam. & Damasc. lib. quarto.

Contra arguit Scotus. primo. Non est ponendus character, ut sit dispositio ad gratiam: quia existens sine peccato, est summe ad eam dispositus.

Respondeo. Primo negatur consequentia: quia ponitur ut principium

*Relatio-
nes: utris
sunt, entia
rationis.*

*Vitæ character sit
dispositio
ad gratiæ.*

DISTINCTIO. V.
ET VI.

actuum vel passuum: licet enim Deus non alligauerit potentiam suam sacramentis: tamen secundum ordinem sapientiae suae instituit non dare gratiam, nisi disposito ad eam per aliquem actum primum vel secundum. Unde & ille, qui est fidei baptizatus: talis quando poenitet, accipit gratiam per poenitentiam, tanquam remouens prohibens: & per characterem tanquam per causam per se disponentem ad gratiam. Negatur etiam antecedens cum probatione sua.

¶ Dico secundò propter ea, quae longo sermone interseruit Scotus in dicto argumento, quòd licet non ponatur in anima aliquod signum memoratiuum charitatis: ponitur tamen character, quae est signum fidei distinguens fideles ab infidelibus quia nullus scit se habere characterem: scit autem se habere fidem. hanc rationem ponit S. D. praesenti distinctio. quaestione prima. artic. 2. quaest. 2. ad. 4.

¶ Dico tertio, quòd character remanebit in anima separata tanquam signum spiritualis potestatis acquisitum in via: ut dicit S. Doc. ubi supra. articulo primo. quaestione quarta. ad secundum. Et de ipso characterem habebunt sacerdotes in patria quoddam gaudium accidentale super alios non sacerdotes: nec habentes aliquid supereminenter continens characterem sacerdotalem, quòd dico propter beatam Virginem: quae habet aliquod eminentius characterem sacerdotali: ut dicit Albertus in mariali, & similiter Christus: ut dicit S. D. 3. parte. q. 65. ar. 3.

Secundò. Nemini dat Deus aliquid dum actualiter peccat: sed accedens fide ad baptismum, actualiter peccat: ergo non datur ei character.

Respondeo. Negatur maior. nam Balaam actualiter peccanti peccato idololatriae, data est prophetia: & potissimè non est inconueniens, dona quae subiectiue pertinent ad intellectum dare actualiter peccanti: quia peccatum mortale directè contradicit gratiam, quae est in essentia animae: & charitati quae est in voluntate non autem omnia peccata contrariantur fidei aut characteri aut prophetiae: quae sunt in intellectu: iste autem character est indelebilis, non quod Deus non possit eum delere: sed quia de potentia Dei ordinaria deleri non potest.

¶ Irea. 5. & 6. dist. queritur. Vtrū paruuli infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

CONCLUSIO I.

Paruuli infidelium non sunt inuitis parentibus baptizandi. Hanc probat S. D. tertia parte. quaestione sexagesimo octa. articulo decimo. & secunda secunda. quaestio. 10. artic. 12. multis rationibus: quarum prima talis est. Nullus potest in his, quae sunt iuris diuini aut naturalis, sed baptizari est de iure diuino: & quòd paruuli sub sunt parentibus est de iure naturali: ergo nullus habet quantum ad ista dominium super eos.

Contra arguit Petrus de Palude: pater non est permittendus: quod doceat filium malos mores: ergo nec quòd relinquat eum sine baptismo.

Respondeo. Negatur consequentia. quia doctrina morum est de iure gentium: doctrina autem fidei, quae fit in baptismo, est iuris diuini.

¶ Dico secundò, quòd ante usum rationis pater non potest eum docere malos mores: ideo sic ut ante usum rationis non est auferendus: puer, ut praeseruetur à malis moribus: ita neque ut baptizetur.

¶ Alias rationes adducit S. D. pro conclusione: contra quas arguit idem Petrus debilissimè quapropter eius instantias omitto.

Contra eandem conclusionem arguit Scotus. Princeps habet maius ius dominij super paruulos infidelium quam ipsi parentes: ergo potest eos inuitis parentibus baptizare.

Respondeo. Conceditur antecedens. loquendo de illis, quae pertinent ad ius humanum vel ciuile sed negatur consequentia: quia illud est ius diuini. si vero antecedens intelligitur de his, qui sunt iuris naturalis aut diuini: negatur: & ideo non possunt baptizari inuitis parentibus: nisi cum eorum iniuria: nec potestas principis se extendit ad hoc, quòd cogat subditos: qui nunquam fidem susceperunt, eam suscipere: ut dicit Sanct. Doct. secunda secunda. quaestione decima. articulo primo. Et tolerare ritus Indaeorum potest ecclesia: ut dicit ubi 5. arti. 11. & licet baptizate eos inuitis parentibus esset melius.

lius ipsis pueris, esset tamen peccatum illi: qui hoc faceret, non sunt autem facienda mala: ut eueniant bona, & licet Sifiberus hoc fecerit: tamen reprehenditur. di. 45. c. de iudaeis.

Contra eandem arguit Durandus. Paruuli illorum infidelium, qui sunt subditi christianis, possunt inuitis parentibus vendi, & ab eis auferri: ergo ab illo qui eos emeret, possunt inuitis parentibus baptizari.

Respondeo. Primò negatur antecedens, quia ius naturale vult, quod quadiu non habent usum rationis, sint sub cura parentum.

¶ Dico secundò, quod si in aliquo casu sine praedictio paruuli possent totaliter subtrahi curae parentum, tunc de talibus videtur dicendum sicut de illis, qui parentibus sunt orbat: quia ille qui eorum curam iuste suscipit, succedit loco parentum, & secundum eius dispositionem diuinam sunt circa eos agenda.

CONCLUSIO II. Omnes paruuli baptizati aequalem effectum suscipiunt in baptismo ex ipso baptismo. Hanc probat 3. parte. q. 69. ar. 8. & praesenti dist. q. 2. art. 3. quaestio. 3. Omnes paruuli, qui baptizantur, sunt aequaliter dispositi ad recipiendum effectum baptismi: & equaliter se habent ad passionem christi: ergo aequalem suscipiunt effectum.

Contra arguit Scotus primò. Deus disposuit dare vni maiorem gloriam quam alteri: ergo potest ei dare maiorem gratiam.

Secundò. christus potuit offerre passionem suam specialiter pro vno quam pro alio: ergo potest vni dare maiorem gratiam quam aliis.

Respondeo. Primò, quod ista duo argumenta non sunt contra conclusionem: sed potius eam declarant: non enim dicimus nos, quia deus possit hoc facere: sed quod non sit ex vi baptismi.

¶ Dico secundò, quod licet deus statuerit vni dare maiorem gloriam quam alteri: non tamen omnibus, imò sunt aliqui aequales in gloria ut dicit S. D. prima parte. q. 108. ar. 8.

Dico tertio, quod illis quibus disposuit dare gloriam solum ex gratia baptismali dat aequalem gloriam, & gratiam: quibus autem gloriam non solum ex gratia baptismali: sed etiam ex meritis: tunc illis quibus vult dare maiorem gloriam

dat aequalem gratiam in baptismo: sed postea magis augetur gratia vnus quam alterius propter maiorem conatum vnus quam alterius ad augmentum gratiae.

CONCLUSIO III. Recipientis scienter baptismum à malis ministris, ab ecclesia dei praecisus per haeresim: vel schisma, vel excommunicationem extra casum necessitatis, peccat. Hanc probat 4. sent. dist. 5. q. 2. artic. 2. quaest. 5. sic talis participaret cum eis in peccato: ergo peccaret.

Contra intèdit arguere Scotus probans, quod licet baptizari in casu necessitatis ab haereticis & excommunicato: quòd conceditur cum contineatur in nostra conclusione. unde etiam adultus, si non habet alium à quo baptizetur nisi haereticum debet ab eo baptizari. Si dicatur, quòd in tali casu sufficeret ipsi adulto habere baptismum in voto.

Respondeo quod non, quia praecceptum dei est de baptismo suscipiendo.

CONCLUSIO IIII. Malus minister baptizans cum solennitate quasi minister ecclesiae peccat mortaliter: non autem in casu necessitatis si sine solennitate: & non ut minister baptizet. Primam partem probat ubi supra quaestio. 4. & 3. parte. q. 64. art. 6. Existens in peccato mortali peccat mortaliter exhibendo se ministrum ecclesiae: ergo. Secundam partem probat. baptizare in casu necessitatis licitum est laico, ergo & malo ministro.

Contra secundam partem arguit Durandus primò. I. quòd non potest facere nisi minister: non potest facere nisi ut minister, sed nullus potest dare sacramenta, nisi sit minister, quia minister est de necessitate sacramenti: sicut materia & forma: ergo nullus potest dare sacramenta, nisi ut minister, cuius oppositum innuit secunda pars consequentis.

Respondeo. Primò negatur maior. nullus enim potest baptizare, nisi sit coloratus: non tamen baptizat ut coloratus.

¶ Dico secundò, quod aliquis dicitur minister dupliciter. Vno modo absolute, alio modo minister sanctificatus, & iste est minister solennis. Quando igitur aliquis baptizatur solenniter requirit ministrum sanctificatum: licet ergo nullus possit baptizare nisi sit minister, potest tamen baptizare in necessitate, &

Paruuli infidelium omnino subtrahendi à parentibus possunt eis inuitis baptizari.

Vtrū ex vi baptismi aliqui paruuli recipiant maiorem gratiam.

sine solemnitate, licet non sit minister sanctificatus.

Minister sanctificatus dicitur solemniter minister.
 Secundò. Arguit, quod nullus casus necessitatis eum excusat. Casus euitabilis non excusat à peccato: sed habere peccatum est casus euitabilis, ergo maior patet. minor probatur. si alicui non contrito de peccato mortali incumbat baptizare in potestate eius est habere displicentiam de peccato: ergo.

Dispositio necessitatis duplex.
 Respondeo. Quod non solum peccatum mortale impedit aliquem, ne possit solemniter baptizare, quin peccet: sed etiam si sit excommunicatus, licet si sit catechuminus non baptizatus: quia talis nec potest se baptizare, nec se absolueri, & sic necessitatur in suo impedimento remanere.

DISTINCTIO VII.

Ita præcedentes, & septimam dist. quaeritur. Vtrum baptismus, & confirmatio à ficto suscepta recedat fictione fortitur suum effectum.

CONCLUSIO I. Fictio impedit effectum baptismi, & confirmationis. Hanc probat s. Doct. 3. part. q. 69. art. 9. Fictio impedit susceptionem gratiæ, ergo effectum baptismi, & confirmationis. consequentia patet. antecedens probatur. Nulli indispotus in funditur gratia: sed omnis fictus est indispotus, ergo. Eandem probat præsentis dist. q. 3. art. 2.

F. Isidor.
CONCLUSIO II. Recedente fictione. baptismus, vel confirmatio suum ultimum fortitur effectum. Hanc probat s. Doct. in 4. dist. 4. q. 3. arti. 2. in solutione. 3. q. sic. Posita causa immediate disponere ad gratiam, & non imposita: ponitur effectus, sed character, qui recipitur in baptismo à quoëque est causa immediate disponens ad gratiam, quæ impediatur per fictionem, ergo. Eandem ponit tertiâ parte. quaest. 69. arti. 1. o.

Contra arguit Durandus effectus in actu requirit causam in actu. 2. Physic. sed baptismus non est actu in eo, & quo recedit fictio: ergo.

Respondeo. Negatur minor, quia est ibi baptismus quo ad rem, & sacramentum, scilicet character. Et sic se habet si-

cut dicit Petrus de Palude in 4. dist. 4. sicut virtus formatiua. quæ etiam non existente generante, fortitur suum effectum. Idem s. Tho. de potentia. q. 3. ar. 1. 1. assimilat virtuti mouenti sagittâ.

Secundò. Dispositio necessitatis ad formam non potest stare cum opposito formæ. sed character potest stare cū opposito gratiæ: ergo non est dispositio necessitatis ad gratiam.

Respondeo. Duplex est necessitas simpliciter: & ex suppositione, sicut diaphaneitas est dispositio necessitatis ad lucem; supposito non impediente. negatur ergo maior de necessitate ex suppositione.

Mortale impedit, ne quis solemniter sit baptizatus.
 Dico quoque, quod duplex est dispositio necessitatis: vna, quæ includit omne positium, & excludit omne priuatiuum requisitum ad introductionem formæ: alia quæ includit quidam omne positium, sed non excludit omne priuatiuum, quomodo negatur maior.

Tertiò arguit. Characterem dispositionis ad agendum simpliciter, & non ad benè. Gratia autem ad benè agendum: ergo character non est dispositio ad gratiam.

Respondeo. Character est secundum se dispositio ad agendum simpliciter: sed ad benè, vel malè secundum quãdam congruentiam, vt habes à s. T. in 3. pt. q. 63. art. 4. ad primum. & in 4. dist. 4. q. 1. ad 5.

Triplex dispositio ad gratiam.
 Scito quod triplex est dispositio ad gratiam per modum actus secundi, vt actus liberi arbitrii, & per modum actus primi & habitus vt ornatus in multis sacramentis: & per modum potentiz, vt character, & talis secundum se est indispotus ad benè vel malè agendū.

Quartò. Sine characterem datur gratia: vt in baptismo flaminis, & cum eo non semper datur, vt in fictè accedentibus, ergo.

Respondeo. Ex dictis sancti Tho. in septima distinct. huius quaest. 1. arti. primo in solutione secundæ quaest. i. articulo, quod quædam est dispositio ad gratiam, non quia non potest esse sine gratia, sed quia sine ea non potest bene operari ea, quæ sunt cultus diuini & sic est necessaria sequela gratiæ ad characterem, non quidem absoluta aut ex causa efficiente, sed ex suppositione finis characteris. Quia sine gratia non potest talis finis congrue haberi.

Queritur secundò circa eandem dist. Vtrum sacerdos simplex etiam si non sit Episcopus: possit confirmare.

P R O quaestione sit prima conclusio. Solus episcopus potest propria potestate, & auctoritate confirmare. Hanc ponit. Sanct. Thomas septima distinct. quarta quaest. articulo primo. quaest. secunda item tertia parte quaest. septuagesima. secunda. articulo vndecimo. Huius ratio est: vltima consummatio baptismi & vltimum in a. tibus hierarchicis ecclesiæ reseruatur episcopis: sed confirmatio & ordinatio sunt huiusmodi: ergo.

CONCLUSIO II. Simplex sacerdos & non episcopus potest ex commissione solius papæ confirmare. Hanc ponit vbi supra in solutione. 3. quaest. item 3. part. q. 7. 2. articulo. 1. ad primum. Huius ratio est. quicumque habet plenitudinem potestatis sacramentalis tam super corpus verum quam super corpus Christi mysticum, potest committere habenti potestatem sacramentalem super corpus Christi verum, promotionem sacramentalem super corpus Christi mysticum: sed papa habet plenariè vtramque potestatem: & sacerdos simplex habet potestatem sacramentalem super corpus Christi verum. Confirmare autem est promouere ad perfectionem concernentè solum corpus, Christi mysticum: ergo papa potest committere simplici sacerdoti collationem confirmationis.

Contra secundam conclusionem arguit Durandus multipliciter primo.

De integritate cuiuslibet sacramenti sunt materia & forma & minister, sed papa non potest mutare aliquid circa formam vel materiam sacramentorum, ergo si sacerdos simplex non est minister huius sacramenti, cum papa mutare non potest, ergo ex commissione papæ sacerdos simplex non potest confirmare.

Respondeo. Petrus in presenti distinctio. quaest. quarta dicit quod non est materia minister, quia cum sacerdos fiat episcopus, & minister huius sacramenti sit sacerdos episcopus, non videtur alius character.

Sciendum quod qui est super totam ecclesiam papa, non potest quidem mutare materiam sacramentorum, sed

eius consecrationem potest forte mutare vel omittere, quia sic Christus instituit, quod oleum vel christa sit materia, eo modo quo fuerit per ecclesiam determinatum. Similiter ergo si consecratio episcopi non sit sacramentum sed sacramentale, videtur quod papa possit circa illud dispensare, vt scilicet minister conferens illa sacramenta quibus aliquis præficitur corpori Christi mystico, sic sit à Christo determinatus scilicet quod sit sacerdos secundum quod ecclesie placuerit ipsum consecrare, sed quia generaliter statuit, quod episcopus hoc non faciat, ideo qui contra hoc agit nihil facit, vnde papa forte potest hoc facere, quod simplices sacerdotes episcopum consecrarent. Et isto modo saluari potest, quod ecclesia Romana facit, de qua præsupponendum est, quod non errat. hæc Petrus.

Durand. vbi 3.
 Sed contra arguit Durandus. Hæc opinio non solum videtur falsa, sed fidei & ecclesiæ valde periculosa, ergo. antecedens probatur. primo quod sit falsa. probat. Quod pertinet ad potestatem excellentiæ nulli est commissum à Deo, sed ordinare de oleo vel christate benedictio, vel modo benedictio, & pariter de ministro, pertinet ad potestatem excellentiæ Christi, ergo, maior est vera secundum omnes doctores, quod si periculosa probatur, quia pari ratione possent dici de reliquis sacramentis, vnde quod hæc sint periculosa quilibet perpendere potest.

Contra illud dictum. simplices sacerdotes ex commissione papæ possent ordinare episcopum. arguit. Absque contradictione minor à maiori benedicitur, vt dicitur ad hebreos, sed Episcopus est maior sacerdote simplici. igitur.

Respondeo. Negatur antecedens. Ad primam probationem negatur minor.

Vtrum simplices sacerdotes possent ex commissione papæ ordinare episcopum.
Piæ excellentia consistit in quatuor.
 Sciendum, quod potestas excellentiæ in quatuor consistit. Primo quia meritum & virtus passionis eius operatur in sacramentis. Secundò quod in nomine habentis talem potestatem sacramenta sanctificantur. Tertio, quod potuit ea instituere. Quarto quod possit conferre effectum sacramenti sine exteriori sacramento tertia parte quaest. sexagesima quarta, articulo tercio,

Est papa ordinare de quibusdam actibus sine quibus non habetur completum sacramentum.

& quarto,
 Ex quibus apparet, quod ordinare aliquid pertinens necessario ad sacramentum, non quidem principaliter: sed secundariè potissime ex commissione Christi nō pertinet ad potestatem excellentiæ, sed ministerialem: non cuiuscunque sed papæ tantum habentis, plenitudinē potestatis ministerialis in ecclesia. Hos enim est instituire sacramenta ad essentialia, sed ordinare de quibusdam actibus, sine quibus non habetur completum sacramentum, tertia parte. quæstio, septuagesima secunda articulo tertio, ad tertium.

Sed contra dicit sanctus Thomas, tertia parte, quæst. sexagesima quarta articulo 2. ad primū quod illa quæ aguntur, per homines instituta in sacramentis nō sunt de necessitate, sed de solemnitate.

Respondet. Loquitur de institutis per homines, non habentes plenitudinem potestatis hierarchiæ in ecclesia: cuiusmodi sunt inferiores, papæ, sed non intendit includere papam quarta sententia, distinctio, quadagesima, quæstione, prima, articulo quarto, item vigesima quinta, distinctio, quæstio, prima, articulo primo.

Ex quibus patet, quod papa potest instituire circa materiam sacramentorum aliquam determinationem aut circumstantiam: ita necessariam sacramentum, quod eius omisio ab inferiori papa reddat sacramentum nullum. Secundò, quod papa propter plenitudinem potestatis aliquam conditionem ministerii sacramentorum necessariam sacramentum collato ab inferioribus papa potest facere non necessariam: sicut de ministro ordinis & confirmationis. Tertio omne tale à papa institutum, potest à papa reuocari.

Ad secundam probationem negatur consequentia: quia non est simile de baptismo & eucharistia. Tum quia Romana ecclesia, cuius fides periclitari potest, non desicere: nunquam talis aliquid necessarium in eis instituit. Tum quia confirmatio non est sacramentum necessitatis sicut baptismus.

Ad aliud patet responsio ex dictis. Item arguit. Ea quæ consecrationem respiciunt, non consecrato committi non possunt, extra de consecratione vel altaris, ca. ultimo. Sed talia sunt sacramenta, quæ respiciunt corpus Christi mysticum: ergo.

Respondet. Illa decretalis loquitur de episcopo qui ea, quæ sunt consecrationis non episcopo non potest committere: immo nec consuram conferre: papa vero potest. 4. senten. dist. 27. q. 1. ar. 1. ad 3.

Sciendum, quod papa committens collationem confirmationis simplici sacerdoti, non propriè mutat ministerium sacramenti: quia minister illius sacramenti est sub distinctione episcopi, vel simplex sacerdos commissarius papæ. Tum quia in tali casu papa committens dicitur facere. Tum quia in tali casu factum papæ est factum Christi. Hæc autem consequuntur plenitudinem potestatis, ubi vero est simpliciter minister talis per papam mutari non potest: sicut sacerdos est minister consociendi.

Potest etiam dici, quod dato, quod ad confirmationem & ad cōferendum minores, necessario requiratur character sacerdotalis, & ultra hoc potestas episcopalis: tamen papa ex plenitudine potestatis ministerialis, & ex ordinatione Christi: cuius est vicarius potest tollere illam necessitatem: quia illa necessitas non est nisi respectu inferiorum ministrorum: de potentia, quæst. prima, articulo tertio & quarto.

Item arguit. Aut intelligitur papa habere plenitudinem potestatis ratione consecrationis aut iurisdictionis. Non ratione consecrationis, quia quantum ad istam omnes episcopi sunt æquales papæ aut ratione iurisdictionis sic est verum: sed ad illam non pertinet committere non sacerdoti collectionem confirmationis, & minorum ordinum.

Respondet. negatur, quod alij episcopi æquantur papæ quantum ad plenitudinem potestatis consecrationis: quia alij tenentur ad modos consecrandi, ad quos ipse non tenetur. Item in multis consecrationibus ipse habet potestatem, excellentiæ: quia sine illis potest res consecrare: ex quo consecratio est per institutionem ecclesiæ. Omnis etiam commissio ad iurisdictionem spectat. Digest. de iure & iudi. lege prima. Unde non consecratus episcopus committit episcopo ordines conferre in sua diocesi.

Ultimò arguit. Proprius minister eorum sit

Ceteri episcopi non æquantur papæ in plenitudine potestatis consecrationis.

confirmationis est episcopus, de consecratione, di. 5. Minister vero minorum ordinum videtur esse simplex sacerdos, extra, de ord. ab episcopo, qui renun. suo episcopo, ca. 1. ergo.

Respondet. Cōfirmationis proprius minister est episcopus sub distinctione, sive sacerdos ex commissione papæ. Minister vero minorum est sacerdos ex commissione iuris: ut abbates lecturatus, vel ex commissione papæ, ut presbyteri cardinales: aliter non.

DIST. VIII. ET IX.

¶ Circa 8. & 9. di. quæritur. Vtrū forma sacramenti eucharistiæ sit conueniens, scilicet, hic est calix sanguinis mei.

PR O decisione ponitur hæc. Prima conclusio Eucharistia est sacramentum. Hanc probat. tertia parte, quæstione septuagesima tertia, articulo primo. & præsentia distinctione, quæstione prima, articulo 1. q. 1. Omne signum sensibile sanctificationum hominis est sacramentum eucharistiæ est huiusmodi ergo.

Et si quæretur, quid sit sacramentum Eucharistiæ.

Respondetur ubi supra ad secundum quod ex speciebus & corpore Christi sit unum sacramentum.

Contra arguit Aureolus primo. Res sacramenti non est sacramentum: puta in baptismo character & gratia nō sunt sacramentum: sed corpus Christi est res sacramenti: ut dicitur ca. vt Martæ: de celebra. mis. ergo.

Respondet. primò, quod aliquid est res sacramenti proximi: & sic negatur maior. huiusmodi autem est corpus Christi, alia est res sacramenti remotæ, scilicet character & gratia, & quilibet effectus sacramenti: & sic conceditur maior, sed negatur minor.

Dico secundò, quod aggregatum ex speciebus, & corpore Christi est subiectum adæquatum virtutis sacramenti eucharistiæ: & vtrūque per se est subiectum partiale.

Dico tertio, quod eucharistiæ sacramentum accipitur tripliciter. Primo pro signo sensibili quod est signū, & sacramentum, sed non res huiusmodi sunt solæ species. Secundò pro illo quod est res & sacramentum: huiusmo-

di est corpus Christi primo & adæquatum. Tertio pro aggregato ex vtriusque & sic corpus Christi pertinet ad sacramentum eucharistiæ partialiter.

Secundò arguit, quod species non sunt materia huiusmodi sacramenti: illud nō est materia sacramenti in quo recipitur primus effectus sacramenti, sed in speciebus recipitur primus effectus huius sacramenti, scilicet corpus Christi: ergo minor nota, maior probatur. tum quia diaconus non dicitur materia ordinis, quia primus effectus baptismi, scilicet character non recipitur in eius materia, scilicet in aqua:

Respondet. quod S. D. non dicit materiam huius sacramenti esse species, sed panem & vinum, tertia parte, quæstione septuagesima quarta, articulo primo. Si tamen accipiamus materiam pro quolibet signo sensibili, habente conditiones materiales: puta extensionem situm & huiusmodi: sic species possunt large dici materia: sunt enim materiale elementum insensibile in hoc sacramentum, & ex consequenti materia eius non ex qua, sed in qua, vel circa quam.

Ad argumentum negatur maior in illo sacramentum, quod consistit in consecratione materię: cuiusmodi est eucharistiæ: secus est in aliis sacramentis, quæ non consistunt in consecratione materię, sed in vsu vel applicatione materię ad suscipiendam, sicut est in baptismo sicut procedit secunda probatio maioris: & etiam prima. Nam sacramentum ordinis non consistit in sanctificatione alterius materię exterioris, sed potius in sanctificatione personæ per materiam exteriorem: ut dicit S. D. 4. sen. distinctione, vigesima quarta, quæstione prima, articulo primo, quæstione quinta.

Dico secundò, quod virtus instrumentalis huius sacramenti est partim in forma verborum, & partim in ministro: non autem in materia loquendo de virtute agente ad primam rem huius sacramenti, scilicet ad corpus Christi, sed virtus, quæ agit ad secundam res scilicet ad gratiam est partim in speciebus naturalibus, & partim in corpore Christi.

Tertio arguit quod vsus huius sacramenti sit pars essentialis ipsius. Omne illud pertinet ad essentialiam sacramenti, quod efficit, id quod figuratur.

Vtræ species sunt materia sacramenti eucharistiæ.

Aureolus.

Eucharistia sacramentum accipitur tripliciter.

per sacramentum : sed comestio efficit vnionem fidelium , que figuratur per hoc sacramentum , ergo.

Respondeo. negatur minor. quia gratia & ea, que comitantur, non sunt ab vsu, huius sacramenti nisi forte tãquam à causa, sine qua non agit, & hoc quia ipse vsus est quedam perfectio secundaria ipsius sacramenti: licet non pertineat ad essentiam eius : vt dicit S. D. 3. parte. q. 78. ar. 1. ad 2. Et ipse species sacramentales significant vltimam rē sacramenti sine vsu eius vbi supra. q. 74. ar. 1. Et quod dictum est q̄ hoc sacramentum non efficit nisi sumatur: intelligendū est nisi sumatur in re vel in voto vel in figura: vt S. Th. dicit. 3. parte. q. 8. ar. 1. ad 3.

CONCLUSIO II. Eucharistia est vnum sacramentum, & nō plura. Hinc probat præsenti dist. ar. 1. q. 2. & 3. parte. q. 73. ar. 2. Omne continens plura ad vnus totius integritatem est vnum perfectione: sed hoc sacramentū est huiusmodi. habet enim materiā & formam & ordinatur ad perfectam refectionem spiritualem. ergo.

Contra arguit Aureolus. vbi est sola vnitas integra is, ille qui accipit vnā partem, non accipit totum, sed accipiens tantum corpus domini, & non sanguinem accipit totum sacramentum. ergo.

Respondeo. negatur minor. quia licet ille qui accipit tantum corpus accipiat totum Christū, qui est res vtriusque speciei: non tamen sumit complete hoc sacramentum, quantum ad id quod est sacramentum & non res, scilicet quantum ad species nec quantum ad completum vsum sacramenti, qui est cibatio & potatio. vt dicit S. D. dist. 8. q. 1. ar. 1. q. 2. Et si auctoritates sonēt oppositum, exponendæ sunt ad hunc sensum. Attamen propter reuerentiam & periculum nō datur laicis vtraque specie: vt dicit. 3. par. q. 80. ar. 1. 2. quod dictum est ne faueatur hæreticis Bommorum, qui dicuntur Hussitæ.

CONCLUSIO III. Forma consecrationis panis consistit præcisè in his verbis. Hoc est corpus meū. hoc probat. 3. par. quæst. septuagesimo octaua. ar. 2. illa est completa & præcisa forma consecrationis panis in sacramento eucharistie: quæ ex institutione Christi perfecta exprimit illud quod in sacramento & cōfirmatione panis efficitur:

sed prædicta forma est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Scotus. & verba sacramentalia debent ex vi verborum signare id quod efficitur ex vi sacramenti, sed ista verba: hoc est corpus meū: sine verbis præcedentibus prolata non significant corpus Christi realiter contineri sub speciebus panis, sed potius corpus sacerdotis proferentis verba. ergo debent præmitti necessario alia verba, vt ex eis denotetur, q̄ ista hoc est corpus meum sint verba Cheisti.

Respondeo. Negatur maior, sed sufficit, q̄ verba cōsecrationis. significat corpus Christi: ubi esse ex institutione Christi ordinatis & ex intentione ministri proferentis.

¶ Dico secundò, q̄ cum verba præcedentiā recitentur tanquam verba Christi: quæ dixit in vltima cœna, ex eorum vi non significatur, q̄ corpus Christi sit sub speciebus panis: quem sacerdos tenet vel coram se habet: sed solum sub speciebus panis, quem Christus accepit & benedixit.

CONCLUSIO IIII. Ista propositio hoc est corpus meum: quā profert sacerdos in consecratione, est vera. Hanc probat tertia parte. quæst. 78. ar. 5. sic. Oratio practice factiua alicuius effectus exprimens illud, quod efficit, eo modo quo efficit est vera: sed ista est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Scotus significatum illius orationis est falsum: ergo ipsa est falsa. consequentia patet. antecedens probatur. significatum orationis instituitur ex significationibus partium: sed partes non significant corpus Christi: ergo maior patet. minor probatur. ly hoc restringitur ex illo verbo verbo est, præsentis temporis ad supponendum pro aliquo præsentis demonstrato: sed tale non est corpus Christi, sed panis. ergo. Si dicatur q̄ est verbum: quia panis statim conuertitur in corpus Christi.

Contra. ergo hæc verba: hæc aër est ignis, loquendo de aère, ex quo statim generabitur ignis.

Respondeo. Vt dicit S. D. præsentis distinctione. quæstione quarta articulo primo. ad primum. quod est differentia inter orationem speculatiuam & practicam: quia speculatiua præsupponit entitatem rei: practica autem cauēat entitatem rei: & ex consequenti præcedit eam

Sec. di. 8.
q. 2.

Differen-
tia inter
orationē
practicam
& specu-
latiuam

eam naturaliter: licet in vltimo instanti prolotionis sint simul tempore. Ista oratio: hoc est corpus meum, est practica: ideo in ipsa ly hoc non supponit pro parte, quia esset falsa, cum in vltimo instanti prolotionis non sit panis: nec supponit pro corpore Christi: quia omnino præsupponeret entitatem eius: & sic non esset practica. Ex quo relinquuntur, quod supponat confusè. vt sit sententia, hoc id est, contentum sub his speciebus est corpus meum, & licet nō habeat hanc super positionem ex vi sermonis: habet tamen eam ex institutione Christi accommodatis hanc locutionem prædictam ad talem suppositionem. Non demonstrat ergo ly hoc actu & determinate & in particulari: aliquid quod pro illo tempore sit contentū. sub illis speciebus: nec aliquid non contentum, sed demonstrat aliquid commune vtrique continens vtrumque in potentia & confusè: sicut animal continet suas species.

Ad argumentum negatur antecedens. ad probationem negatur maior. vt dicit S. D. præsentis dist. quæst. secundæ arti. tertio. ad septimum. significatio orationis non componitur ex significationibus partium: licet ex eis resultet tanquam ex dispositionibus & ex significatione vltimæ particulæ in oratione ad omnes præcedentes: vnde ipsa significatio est quid simplex. minor conceditur: quia vt dictum est ly hoc stat confusè: vnde nec corpus Christi: nec panem determinatè demonstrat.

¶ Ad probationem. Respondeo dupliciter. primò. quod concessio, vt habet cōmunis logica, quod stet pro aliquo præsentis: tamen illud non est nisi præfens vagum & confusum eo modo quo talia possunt dici præsentia: præterita vel futura: quæ quidem præsentia intellegitur respectu mensuræ, in qua completa est significatio totius orationis.

¶ Respondeo. secundò quod significatio illius verbi est: quia copulat prædictum subiecto: est prior quam sua cōsignificatio temporis: quia scilicet designat tempus illius copulæ: vnde cū copulatio non compleatur circa prolotionem vltimæ dictionis, per consequens non designatur illud tēpus. nec ly hoc ex se designat aliquod præfens: quia non mina & pronominia abstrahit à tēpore. Contra eandem arguit Aureolus. q̄ ly

hoc non stet solum pro substantia sub speciebus, sed etiam pro accidentibus. Illud demonstratur per ly hoc: per quod respondetur ad interrogationem factā, quid est hoc, sed ad talem interrogationem respondetur tam substantia quàm qualitas, & c. ergo.

Respondeo. quod ly hoc demonstrat contentum sub speciebus ex vi sacramenti huiusmodi est tantum substantia. accidentia autem si continentur hoc non est nisi ex quadam concomitantia eorum ad substantiam. Ad argumentū negatur minor. Sciendum etiam quod Christus continetur in sacramento cōtinentia relatiua, vt infra dicitur & cōtinet sacramentum cōtinentia virtuali, & quasi causæ efficientis.

CONCLUSIO V. Omnia ista pertinent ad cōsecrationem sanguinis. scilicet hic est enim calix sanguinis mei noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hanc ponit tertia parte. quæstione septuagesimo octaua. ar. 3.

Contra arguit Duran. primò. q̄ tantum in illis verbis consistit forma consecrationis, quæ sunt expressiua totalis effectus sacramenti. sed ista verba. hic est calix sanguinis mei. sunt huiusmodi. ergo.

Respondeo. negatur maior. nā si quis dicat. ego te baptizo, & non addatur in nomine patris: non est puer baptizatus & tamen totus effectus baptismi significatur in primis verbis. etiam à simili in proposito est.

Secundò. Corpus consecratur per hæc verba, hoc est corpus meum. licet non addatur quod pro vobis tradetur: ergo & sanguis per hæc verba sola. hic est calix sanguinis mei.

Respondeo. negatur consequentia. quia consecrationem corporis Christi protulit sine illa determinatione. verba autem consecrationis sanguinis protulit cum ista determinatione. Cuius ratio est: quia in totali effusione sanguinis fuit consummatum mysterium redemptionis. non autem in traditione corporis. quæ die præcedenti facta est.

Tertiò. Græci faciunt sanguinem, & tamen dicunt tantum hæc verba: patet in missali Basilij. hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem

Continen-
tia Chri-
sti in sa-
cramento
est relati-
ua.

Duran. di.
8 q. 2.

Sumetes
tantū cor-
pus Chri-
sti, nō su-
mit sacra-
mentum
cōplete.

peccatorum.

Respondeo. Si minor est vera. dicitur quod non conficiunt: aut si conficiunt hoc est ex speciali dono spiritus sancti.

Alij. Quartò arguunt alij. Nullum transiens est de essentia permanentis. sed omnia verba transeunt, & sacramentum remanet: ergo nullum verbum est de essentia huius sacramenti.

Respondeo. Conceditur totum. nec nos dicimus, quod verba sint de essentia huius sacramenti consecrati & completi. sed quod sunt de essentia consecrationis.

Aureolus arguit iisdem argumentis, quibus & Durandus.

D I S T I N C T. X.

Ira. I. q. di. queritur. Vtrum corpus Christi sit in eucharistia realiter.

Respondetur affirmatiue, quod sic, quia oppositum derogat perfectioni charitatis, & perfectæ coniunctioni capitulis ad membra: ut dicit S. D. 3. par. q. 6. septuagesima quinta. arti. 1. Et presentia dist. q. 1. ar. 1.

Contra arguit Durandus quod corpus Christi sit in sacramento non tanquam contentum, sed solum per respectum presentia: sicut angelus est presentia corpori dato, quod non continetur a corpore: & arguit sic. Quicquid continetur loco, circumscribitur vel diffinitur loco vel corpore, existente in loco: sed neutrum istorum conuenit corpori Christi: ut est in sacramento. ergo.

Respondeo. negatur maior: quia preter illos modos est alius, scilicet modus quo quantitas continet substantiam, cui inhaeret vel substantiam succedente substantia, cui quantitas inhaeret, & hoc modo species sacramenti continet corpus Christi. tertia parte. q. 76. arti. quinto.

Contra eandem arguit Aureolus ad oppositum Durandi: probans quod corpus Christi non sit ibi per solum respectum presentia: sicut etiam presentia spiritus, damnati ad ignem non subest lux voluntati. quarto. contra. gen. capitu. nono. sic est in propria.

maior nota. minor probatur. Inter accidens & subiectum nullus est respectus: ergo: consequentia patet. antecedens probatur. Subiectum & accidens per se vniuntur. octaua metaphysicæ. ergo inter ea non cadit aliquod medium.

Respondeo. primo negatur maior. quia substantia panis habebat respectum ad illas species per modum contenti, & subiecti, sed substantia corporis Christi habet respectum ad eas per modum contenti: & non subiecti ad continentem non inherens. Item substantia panis habebat ad eas respectum, ut ad rem circumscriptionem & diffinitiuam in loco, non autem corpus Christi: nec isti respectus, & illi sunt eiusdem speciei.

Secundò negatur minor. Ad probationem negatur antecedens. ad probationem dicitur quod inter vnita potest considerari triplex medium. Primùm est ipsa vnio, quæ est indiuisio vnitorum in aliquo vno esse. Secundò medium causans vnionem. Tertio medium sequens vnionem inter subiectum, & accidens non cadit. secundum medium, causans vnionem: sed cadit in ea medium sequens vnionem: puta inherencia huius ad hoc & subiectio illius ad hoc: ut dicit S. D. in simili. tertio sent. distinctione secunda. questio. secunda. arti. 2. q. 3.

Secundò. Id quod est alicubi per solum respectum presentia: non dicitur tale quale est illud: cui est presentia. sicut angelus presentia columna ignis, non dicebatur ignis, sed demonstratis speciebus: verum est dicere, hoc est corpus Christi. ergo.

Respondeo. negatur minor. sed bene verum est hoc, id est contentum sub speciebus est corpus Christi: & sic exponenda sunt omnes auctoritates si per aliquas probaretur illa minor.

Tertio. ille, qui est alicubi per solum presentia, potest se inde mouere: sed corpus Christi non potest virtute propria mouere se ab illa presentia, quam habet ad species. ergo.

Respondeo. negatur maior. de presentia supernaturali facta: sicut etiam presentia spiritus, damnati ad ignem non subest lux voluntati. quarto. contra. gen. capitu. nono. sic est in propria.

Tex. 15.

Triples medium vnita potest considerari.

Vtrum corpus Christi possit se mouere a presentia specie rum.

Quartò.

Quartò. Omnis respectus est aliquid derelictum in aliquo ab alio: sed circa corpus christi non derelinquitur aliquid: ergo, &c.

Respondeo. negatur minor. quia comparatio corporis christi ad species, sub quibus est, habet aliquid simile cum illo, modo quo dicitur aliquid esse in loco & cum illo modo, quo dicitur substantia contineri a suis dimensionibus: & ideo talis respectus potest reduci ad prædicamentum vbi, vel habitus.

Quintò. Quantitas corporis christi non habet talem respectum ad species. ergo nec substantia corporis christi, tenet consequentia: quia vniformis est earum connexio ad species. antecedens probatur. Omnis presentia quantitatis ad quantitatem est contactus. sed quantitas corporis christi, & species non se tangunt. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. & ad probationem negatur antecedens etiam de presentia quantitatis non habentis modum essendi quantitatis. huiusmodi est hic: quia quantitas est ibi per modum substantia.

C O N C L V S I O II. Verum corpus christi simul est in celo realiter, & in diuersis altaribus sacramentaliter. Hanc probat 4. sent. dist. 10. q. 1. ar. 1. ad 5. Istud non implicat contradictionem. ergo est possibile deo. consequentia patet, antecedens declaratur. licet enim implicet vnum corpus esse simul localiter in duobus locis: quod tamen fit in vno loco per se, & alibi non localiter, non contradicit. corpus christi est in celo localiter, sed in sacramento ex vi conuersionis, & ratione illarum dimensionum, quæ remanserunt ex illo corpore, quod conuersum est in corpus christi.

Contra declarationem conclusionis arguit Scotus primò. Corpus christi remanet transiente conuersione: & species non sunt formaliter in corpore christi: ergo neutrum eorum est ratio formalis, quod corpus christi sit in altari, antecedens patet & etiam consequentia. quia vterque effectus formalis separatur a sua causa.

Respondeo. negatur consequentia. quia licet conuersione non sit formalis causa existendi corpus christi. est tamen formalis ratio, quod incipiat esse. Et licet species ei non inhaereat, tamen corpus christi succedit substantia in-

formate per illas inseparabiliter: & ideo sicut illæ species determinabant substantiam panis ad talem locum: ita determinant corpus christi ad locum, licet non eodem modo: ut dicit S. D. 3. parte. q. 76. ar. 5.

Secundò. Deus potest facere, quod corpus christi sit simul sub speciebus remanente substantia panis ergo potest facere, quod sit ibi sine conuersione panis in corpus christi. consequentia patet. antecedens probatur. non plus repugnat substantiam esse simul cum substantia, quam cum quantitate. sed potest esse simul cum quantitate panis: ergo & cum substantia eius.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur consequentia: quia licet simultas substantia: cum substantia sit possibilis, simpliciter tamen, non tamen sub iisdem dimensionibus. nam si corpus christi esset simul cum substantia panis in sacramento, hoc non posset esse nisi per aliquam mutationem factam in corpore christi, quod tamen non oportet ad hoc, quod corpus christi sit simul cum dimensionibus panis: ut dicit S. D. di. 11. ar. 1. q. 1.

Tertio arguit, quod sit possibile idem corpus simul esse in diuersis locis idem corpus esse in duobus locis non est nisi ponere in eo plures respectus extrinsecos, scilicet diuersa. vbi ergo plures respectus extrinseci possunt fundari in eodem. minor patet. maior probatur. primo. plures respectus extrinseci possunt esse simul in eodem fundamento: ut puta plures similitudines super eadem qualitate. ergo & plures respectus extrinseci. Secundo non est necesse multiplicato posteriori, quod multiplicetur prius, sed vbi sunt posteriora suo fundamento: ergo possunt multiplicari ipsa vbi, stante eodem fundamento.

Respondeo. negatur minor. quia esse in duobus locis diuersa vbi, & præter hæc circumscriptionem locati a duobus locis. Istud autem implicat. Nam illud est comprehensum a loco, cuius nulla pars est extra. si igitur est in diuersis locis: sequitur quod sit comprehensum, & non comprehensum. est enim comprehensum ab vno loco: quia quilibet pars locati circumscribitur a loco, & non est comprehensum: quia quilibet pars est extra ipsum cum per se sit in alio loco.

Vtrum idem corpus possit esse simul in diuersis locis.

Scotus dist. 10. q. 1. ar. 1.

Paucula hic notanda dignissima.

Dura di. 11. q. 1.

Vtrum corpus Christi sit in eucharistia per se presentia.

Aureo.

¶ Secundo negatur maior. quia quilibet duo, ubi sunt contraria & quilibet duo loca distinguuntur specificè, ut dicit s. Doctor 10. Ethicor. ca. 4. quod incipit. Quid autè vel quale quid manifestius. ubi sic dicit. Quamvis omnes lineæ, in quantum huiusmodi sint eiusdem specie: tamen secundum quod in eorum situ constituuntur sunt specie differentes secundum diversitatem locorum, quæ attenditur penes ordinem ad primum continens. Ad probationem primam maioris negatur antecedens: ut alias in tertio dictum est. negatur etiam consequentia: quia duo respectus intrinseci non habent contrarietatem sicut respectus extrinseci. Ad secundam negatur, quando posteriora recipiuntur substantiæ in priori, & habent impossibilitatem simul essendi in eo.

Quarto. Ad idem duo corpora possunt esse simul in eodem loco: ergo & idem corpus potest simul esse in diversis locis. tenet consequentia, quia tanta est repugnantia, hic & ibi.

Quo & que sit repugnantis duorum corporum ad esse simul in eodem loco.

Respondeo. negatur consequentia. quia secundum simpliciter contradictionem, ut dictum est. non autem primum: sed tantum secundum quod dicit s. Doctor super Boetio de trin. q. 4. art. 4. quia repugnantia duorum ubi in eodem subiecto est repugnantia formalis qualis est inter contraria: sed repugnantia duorum in eodem loco est effectiva: quia, scilicet unum expellit aliud effectivè non autem formaliter. talem autem repugnantiam potest deus suspendere manutenedo illa duo, quantum in eodem loco.

¶ Dico secundò, quod quando duo corpora sunt in eodem loco: habent duo ubi: quia unumquodque eorum habet proprium respectum ad locum.

Quintò Angelus potest simul esse in pluribus locis diffinitivè: ergo idem corpus localiter. consequentia tenet, quia similis est imitatio hic & ibi. antecedens probatur. substantia panis potest converti in angelum: ergo angelus est super speciebus panis, & ubi non est.

Si substantia panis convertitur in angelum. quomodo ibi esset.

Respondeo. negatur antecedens. quia quod diffinitivè est alicubi sic est ibi, & non alibi. 3. parte. quæst. 76. arti. tertio. ad primū. Ad probationem dico, quod dato illo casu angelus. non esset sub speciebus panis localiter sed sacramentaliter.

Circa eandem distin. decimam quaeritur secundò. Vtrum Christus sit in eucharistia totaliter.

PRO conclusionem quaestionis hæc est prima conclusio. Christus est in eucharistia quoad omnem sui substantiam. Hanc ponit s. Doct. 3. parte. q. 76 arti. primo. quia est ibi materia, & anima & divinitas.

CONCLUSIO. II. Anima est in hoc sacramento ex vi sacramenti solum in quantum dat esse corporeum: sed ut dat esse animatum, & vivens, & sensitivum, & intellectivum est ibi ex naturali concomitantia. Hanc probat q. 71. arti. 6. ad secundum. Ibi est ex vi sacramenti tantum id quod directè verba significant. sed cum dicitur. hoc est corpus meum. præcisè significat formam corporeitatis. ergo.

Contra arguit Scotus 1. primò. Si hostia consecrata à Christo in cena fuisset servata in triduo remansisset eadem res primo contenta. sed non remansisset anima intellectiva: quia erat separata à corpore per mortem: ergo nec prius erat ibi.

Scot. dist. 11 q. 1. art. 2.

Respondeo. negatur maior. si intelligat quod remansisset omnino eadem res, id est omne quod prius ibi erat cuius ratio est: quia tanta est unitas corporis Christi in eucharistia quanto extra eucharistiam: corpus autem christi ante mortem, & post mortem non fuit idem specificè, scilicet propter aliquam unitatem alicuius formæ remanentis in mortuo, & prius existentis in vivo: sed fuit idem tripliciter. Primo propter unitatem materiæ. Secundò propter unitatem suppositi. Tertio propter unitatem eiusdem etiam existentie. 3. parte. q. 5. arti. quinto.

Secundò. Forma corporeitatis & anima per se sunt idem: ergo si conversio per se terminatur ad unum, & ad reliquum.

Corpus christi vivum et mortuum sunt idem tripliciter.

Respondeo. negatur consequentia. & ratio est quia dato, quod illa essentia non esset anima. dum tamen esset forma corporeitatis adhuc fieret in ea conversio: sed ex vi sacramenti. sed si esset anima, & non forma corporeitatis non fieret in ea conversio.

Tertio cum dicitur. hic est sanguis terminus conversionis ex vi sacramenti

non est sola forma corporeitatis: quod non facit quod aliquid sit sanguis: ergo similiter cum dicitur. hoc est corpus meum.

Sanguis est pars animalis et sum in potentia.

Respondeo, negatur consequentia. Vbi sciendum quod eadem anima intellectiva dat esse homini & omnibus partibus eius: sanguis autem non est actu pars animalis: sed tantum in potentia: ut dicit s. Doct. in q. de anima. art. 9. & prima parte. q. 1. 9. arti. secundo. Et si alicubi dicitur quod sanguis est pars animalis intelligendum est non actu sed potentia proxima.

Contra eandem arguit Aureolus tribus mediis & Henricus duobus, quæ solvantur ea solutione, qua primum Scoti.

CONCLUSIO II. Tota quantitas corporis Christi est in eucharistia ex naturali concomitantia, & non secundum proprium modum: sed per modum substantiæ. Hanc primam partem probat. 3. parte. 76. q. art. 4. Quando sunt duo realiter coniuncta, quæ mutuo se adæquant. ubi est realiter unum, ibi est reliquum. sed corpus Christi & eius quantitas sunt huiusmodi. ergo notanter dixi in maiori, quæ mutuo se adæquant propter instantias quæ possunt dari de anima & de potentia eius, de divinitate, & humanitate assumpta.

Secundam partem probat ubi supra ad quartum. Quantitas est ibi modo indivisibili ergo non secundum proprium modum.

Contra rationem primæ partis arguit Durandus hic. q. 2. Corpus Christi & eius locus in cælo sunt realiter coniuncta: & tamen ille locus non est in eucharistia. ergo maior illius rationis est falsa.

Respondeo. Negatur maior quia locus & locatum sunt ab invicem separata ut dicitur, 4. phys. text. 48. nec in hæret locus locato: quantitas autem in hæret.

Secundò. Arguit contra conclusionem quibusdam mediis: quorum vis ista est. Id quod est indivisibile non potest esse alicubi, non indivisibili: sed quantitas de se est indivisibilis. ergo.

Respondeo. Primò quod cum de ratione quantitatis sit habere partibilitatem, & situm in se: & oppositum ei repugnet: necessario quantitas corpo-

ris Christi habet omnia hæc in se considerata: & est maior quantitate hostiæ consecratæ.

¶ Dico secundò, quod sicut anima sensibilis & vegetabilis est in loco per accidens ratione quantitatis sui corporis: nec tamen loco commensuratur: & licet sit secundum se indivisibilis: tamen mediante corpore, quod informat, sortitur divisibilitatem partium quantitatarum per accidens: ita quantitas corporis Christi quæ est in sacramento quasi per accidens: & tantum concomitater non commensuratur quantitati hostiæ: nec se habet ad eam ut pars ad totum: vel totum ad partem: vel ut pars ad partem: nec habet modum quantitativum.

¶ Dico tertio, ut inquit Petrus de palude, quod etiam anima intellectiva ratione corporis quanti habet multiplicem divisibilitatem partium organicarum & sic aliquam partibilitatem sortitur ratione corporis, quod informat: & aliquo modo comparatur divisibiliter ad locum corporis sui in alia parte loci habet potentiam visivam in alia auditivam & sic de aliis: & plures effectus exercet in toto loco quæ in aliqua parte loci. Ad argumentum negatur antecedens.

Contra eandem arguit Scotus hic. q. 1. quando creatur vel generatur aliquod corpus, quantitas habet proprium modum essendi quantitatis: licet sit secundarius terminus illius productionis. ergo similiter licet in sacramento sit tantum secundario, vel per concomitantiam habet proprium modum essendi.

Vtrum quantitas corporis christi habeat proprium modum essendi sub speciebus.

Respondeo. Primo negatur consequentia: quia substantia corporis Christi nullo modo est terminus transubstantiationis sacramentalis primus nec secundus: sicut est quando producitur aliquod quantum.

¶ Dico secundo, quod quantitas corporis Christi dat illi corpori esse quantum & situm naturalem partium in toto: qui situs est differentia quantitatis: non autem dat ei situm, qui est de prædicamento ubi: quia primus situs, scilicet ordo partium in toto est separabilis, à quantitate: non autem secundus, scilicet ordo partium in loco extrinsecè: potissimè ubi quantitas dimensura est in aliquo loco per accidens & mediante substantia per miraculum. Non est etiam naturale quantitati habere comparatio

parationem ad dimensionem extrinsecam vel locum: sub quo non est per se: sed solum ex concomitantia subiecti: ut elicitur præsent. dist. q. 1. articulo secundo. quæstionum 3. & 4. & tertia parte q. 76. articulo tertio.

Arguit Scotus duobus aliis mediis & Aureolus quatuor: quæ omnia concludunt quod quantitas corporis Christi habet proprium modum quantitatis. quod conceditur loquendo de modo intrinseco, scilicet ordine partium in toto: non tamen dat suo subiecto secundum de eodem genere: quia talis modus in ordine ad continens est separabilis à quantitate.

QVAEST. III.

Circa eandem distinctionem decimam. quæritur tertio. Vtrum corpus Christi localiter moueatur ad motum hostiæ.

CONCLUSIO. Responsiva ad quæsitum. Christus secundum esse quod habet in eucharistia non mouetur per se ad motum hostiæ: sed per accidens.

Primum partem sit probat. 3. par. q. 76. arti. Christus non est per se in loco in eucharistia. ergo non mouetur per se localiter.

Secundam sic probat. Christus nunquam separatur à speciebus localiter motis. ergo mouetur per accidens ad motum earum.

Contra secundam partem arguit Scotus. hic q. 6. Id quod mouetur per accidens ad motum alterius coniungitur ei ut actus potentie: sed corpus Christi non vnitur speciebus, ut actus potentie. ergo:

Respondet. Negatur maior. Sed sufficit, quod faciat aliquo modo vnum cum eo quod mouetur per se: & si non sit actus cum potentia vel e contra: tamen sicut succedens subiecto aut potentie actus æque inseparabiliter vnitur actui remanenti, sicut subiectum præcedens tali actui vnibatur. licet prima vnio esset per inhærentiam. secunda autem non. sic est in proposito: quia corpus Christi succedit substantiæ panis & vnitur speciebus ita inseparabiliter sicut ipsa substantia panis: quia nullo modo virtute creata potest separari à corpore Christi. 3. part. q. 76. art. 6. ad 3.

Contra eandem arguit Durandus primo. Idem non potest simul moueri

oppositis motibus: sed si corpus Christi mouetur ad motum hostiæ: sequitur quod moueatur a simul oppositis motibus, puta cum vna hostia eleuatur sursum & alia deponitur. ergo.

Respondet. Quod moueri in loco fundatur super esse in loco: & ideo si vna res habeat duo esse in loco poterit habere duos motus. Dico igitur ad maiorem, quod vna res potest moueri similiter oppositis motibus secundum duo esse: non autem secundum idem esse: corpus autem Christi habet in duabus hostiis duplex esse sacramentale secundum numerum licet vnum secundum speciem: quia quæ sunt vnum numeraliter, simul generantur & corrumpuntur: sed corpus Christi seorsum incipit & desinit. esse in diuersis locis hostiarum secundum quod diuersis temporibus consecrantur: & corrumpuntur: ergo sunt ibi diuersa esse.

Secundo. Christus non frangitur ad fractionem hostiæ. ergo nec mouetur ad motum hostiæ.

Respondet. Negatur consequentia. quia ad motum localem sufficit quod deferatur vnus locus & alius acquiratur: sed ad fractionem hoc non requiritur: cum etiam in vacuo esse possit: sed oportet quod illud quod erat integrum in duas partes per violentiam diuidatur: quarum quæ licet sit minor toto: fracta autem hostia corpus Christi manet integrum cum sit impossibile.

Tertio. Corpus Christi existens in celo non dicitur moueri localiter ex eo quod incipit esse de nouo in sacramento. ergo existens in sacramento & non deferens locum quem habet in celo non mouetur localiter ad motum hostiæ.

Respondet. negatur consequentia: quia ad rationem motus proprie dicti requiritur deperditio termini à quo, & acquisitio termini ad quem, & illorum terminorum successio & non simultas: ita quod non possunt esse simul: non sic autem est de loco Christi in celo qui sibi competit ratione propriarum dimensionum, & de loco, qui sibi competit in altari ratione dimensionum panis: quæ loca simul. sibi conueniunt. secus est de diuersis locis sibi conuenientibus ratione translationis hostiæ de loco ad locum.

Dico secundo, quod corpus Christi dum incipit esse in sacramento potest dici mutatum

tatum localiter per accidens: accipiendo mutationem ut dicit tantum acquisitionem alicuius: non tamen dicitur motum localiter.

Quarto. angelus mouens corpus non mouetur per accidens ad motum eius: ergo nec corpus Christi ad motum specterum.

Respondet. Primo negatur consequentia: quia presentia angeli, ad corpus est motoris ad mobile, sed presentia corporis Christi ad speciem est presentia substantiæ ad quantitatem.

Secundo. Negatur antecedens: quia angelus mouetur per accidens ad motum corporis assumpti, licet non moueatur per accidens ad motum corporum celestium: ut dicit S. D. prima parte. q. 51. ar. 3. ad tertium.

QVAESTIO. IIII.

Circa eandem decimam: quæritur quarto. Vtrum corpus Christi in eucharistia possit videri.

PRO decisione hæc est prima conclusio. Nullus oculus corporalis potest videre corpus Christi prout est in huiusmodi eucharistia. Hæc sic probat tertia parte. q. 5. ar. 7. & presentia di. q. 1. ar. 4. quæstionum prima. Corpus Christi ut est in eucharistia non potest immutare medium nec potentiam visuam: ergo non potest videri.

Contra arguit Scotus primo. Si non potest immutare: hoc esset maxime: quia corpus Christi in eucharistia est inextensum, sed hoc non obstat: ergo consequentia nota. cum maiori. probatur minor. Angelus mouet corpus, & ipsum alteraret si haberet virtutem alterandi: ergo esse intensum non impedit quin aliquid possit immutare aliud.

Respondet. Negatur minor. Ad probationem negatur consequentia: quia nos loquimur de agente merè corporali: & ipse arguit de Angelo. Nam modus naturalis angeli mouentis corpus est rægere corpus tactu virtutis: qui contactus virtutis sufficit etiam ad hoc quod anima moueat corpus sibi vnitum. Agens autem corporale non potest naturaliter agere nisi tangat suum proximum & immediatum passum tactu quantitatiuo: ut dicit S. D. secundo contra gen. ca. 5. & ca. 20.

Secundo. Corpus Christi in eucharistia est præsens minimo sensibili: et

go est sensibile.

Respondet. Negatur consequentia. quia minimum sensibile offertur omnimodo extensiuo: non autem corpus Christi cum non habeat modum quantitatum in ordine ad extrinsecum. sicut etiam non sequitur anima rationalis est præsens digito sensibili: ergo ipsa est sensibilis.

Dico secundo, quod corpus Christi est præsens etiam cuilibet parti minimi sensibilis: cum minimum habeat partes sensibilis: licet non possit diuidi in partes seorsum sensibiles.

Tertio. Visio est forma absoluta: ergo Deus potest eam causare in oculo sine omni respectu extrinseco: sed coram & presentia sunt respectus: ergo sine his potest Deus facere quod videatur corpus Christi.

Respondet. Negatur antecedens. Si intelligat cum præcisione: quia visio importat in obliquo respectum ad potentiam visuam sicut ad suam efficiens & subiectum: & similiter importat respectum presentia litatis ad obiectum eisdem debite oblatum. sub modo extensiuo: & ideo nec color nec quantitas: nec substantia potest videri nisi habeat extensionem respectu extrinseci mediij vel organi cuiusmodi esse non habet corpus Christi nec eius color aut quantitas in eucharistia.

Et si quæretur, vtrum substantia sit perceptibilis aliquo sensu. Dico quod substantia accepta secundum proprium modum essendi substantiæ & abstracta à modo quantitatio est sola intellectu cognoscibilis, & sic intendit S. D. parte. q. 76. ar. 7. Sed quidditas substantiæ materialis particularis accepta sub modo quantitatio & qualitas non est perceptibilis sensu interiori. virtute cogitativa: ut dicit S. D. in tractatu de principio indiuiduationis. & prima parte. q. 86. ar. 1. ad secundum.

Sed vtrum oculus corporalis possit miraculose videre corpus Christi ut est in sacramento S. D. relinquit sub dubio distinctione decima quæstione prima. articulo quarto. ad primum. Sed quantum potest elici prima parte. q. decima secunda. ar. 3. ad secundum. Oculus corporalis glorificatus videbit diuinam essentiam per accidens. ita à simili potest dici quod oculus glorificatus posset miraculose videre per accidens

corpus Christi. s. videndo circa sacramentum aliqua corporalia signata testificantia existentia corporis Christi sub sacramento.

CONCLUSIO II. Quilibet intellectus beatus potest videre corpus Christi: vt est in Eucharistia. Hęc probat sic vbi supra de existentia corporis Christi in sacramento est fides viatoris: ergo intellectus beatus videt ipsum actu vel habitu. consequentia patet: quia fidei succedit visio.

Scotus. Contra arguit Scotus. Corpus Christi vt est in eucharistia, non est obiectum beatificum, nec inclusum in obiecto beatifico vt beatificatum est: ergo non videtur à beatis visione beatifica. consequentia patet. antecedit probatur. Res aliorum sacramentorum non includuntur in tali obiecto: puta quod gratia detur paruulo baptizato: nec res sunt sacramenti eucharistia.

Respondeo primo. Negatur antecedens pro secunda parte. secunda secunda. q. 1. ar. 8. quia obiectum beatificum in quantum huiusmodi representat videnti ipsum corpus Christi, secundum quod est in eucharistia, & similiter res aliorum sacramentorum secundum presentem casum glorię: licet Dei absoluta aliter esse possit. Nā dato, quod nulla creatura videretur, sed tantum diuinitas: ad huc ille intellectus esset beatus, & talis visio esset beatifica.

¶ Secundo negatur antecedens. Ad probationem negatur antecedens, vt dictum est. Negatur etiam consequentia: quia res baptismi. s. gratia dependet aliquando dispositiue ex cognitione, & volitione suscipientis: quę sunt occulta quędam referuata diuinę cognitioni: non sic autem res eucharistia.

Secundo. Angeli non vident in verbo corpus Christi vt est in eucharistia: ergo nec homo beatus. consequentia patet. antecedens probatur. Angeli non vident ipsum à principio suę beatitudinis: ergo nec nunc. consequentia patet & antecedens.

Respondeo. Negatur antecedens. Ad probationem negatur antecedens, quia omnes angeli à principio suę beatitudinis viderunt in verbo omnia mysteria gratię: de quibus est principaliter fides viatoris, & de quibus angeli viatores illuminant: sicut sunt articuli fidei, & sacramenta. alia vero mysteria,

de quibus non est principaliter fides: sed quę pertinent ad institutionem alicuius personę in communi vel particulari, possunt aliqui angeli cognoscere non in verbo, sed in proprio genere, & de talibus illuminatur per superiores.

CONCLUSIO III. Nullus intellectus non beatus potest videre naturaliter corpus Christi, prout est in eucharistia. Hanc sic probat vbi supra. Naturalis cognitio intellectus creati, non potest esse de eo de quo est fides directę. Sed Christum esse in eucharistia est huiusmodi: ergo.

Scotus. Contra arguit Sco. primo. Intellectus angelicus se habet ad omnia intelligibilia: vt sunt intelligibilia in se: ergo potest intelligere substantiam corporis Christi.

Respondeo. Primo negatur antecedens: quia si ipsi essent: tunc quilibet talis intellectus prius & perfectius intelligeret Deum, quam seipsum & perfectiora in entibus quàm imperfectiora: quod est falsum: vt dicit S. Do. de veri. q. 8. ar. 3. ad. 2. & 4.

¶ Dico secundo, quod concessa conclusione: hoc non est contra nos: quia non negamus quin angelus possit naturaliter cognoscere substantiam corporis Christi: sed dicimus, quod non potest cognoscere eam secundum esse, vel modum essendi: quem habet in eucharistia siue intuitiue. Nam cognitio intuitiua est qua cognoscitur res: vt presentem secundum esse suum, & modum essendi. Abstractiua vero est qua cognoscitur essentia rei: non cognita eius presentia tate siue eius existentia.

Contra hoc arguit sic. Angelus potest cognoscere naturalem absentiam panis sub speciebus eucharistia. Ergo potest naturaliter cognoscere presentiam corporis Christi sub illis.

Respondeo. Negatur consequentia: quia existentia panis sub speciebus est naturalis. Existentię autem corporis Christi non.

Sed quia facta est mentio. de hac duplici notitia, sciendum est, quod Scotus vult, quod cognitio intuitiua non sit per speciem mediam: sed quod ipsum obiectum presentem per suam realem existentiam moueat intellectum angeli. Hoc vero est falsum quia nullum extrinsecum immediate mouet intellectum angelicum: sed cuiuslibet suę intelligenti proximum

pria

principium est species: nisi quando angelus cognoscit seipsum vel Deum naturaliter aut beatificę.

¶ Dico secundo, quod non omne obiectum quod potest naturaliter cognosci ab angelo abstractiue: potest cognosci naturaliter intuitiue: vt patet de futuris contingētib; & de cogitationibus cordis.

¶ Dico tertio, quod species concreta in angelo non equaliter possunt representare substantiam, & accidentia per accidens talibus substantiis, & maxime accidentia supernaturalia: cuius contingētia vel à sola voluntate Dei, aut creaturę dependentia non habeant naturalem ordinem ad substantias vel ad aliquam causam naturalem vniuersi. Existentię autem corporis Christi sub speciebus est quid supernaturale: & ideo eam non cognoscit angelus: imo est etiam dubium an angelus naturaliter cognoscat gratiam alterius angeli intuitiue.

Secundo arguit sic. Angelus potest cognoscere naturaliter corpus Christi secundum esse naturale: ergo & secundum esse supernaturale: quod habet in eucharistia. antecedens patet. consequentia probatur primo. Tum quia naturale, & supernaturale non sunt distincta in se, sed solum per comparisonem ad aliud agere: ergo quod cognoscit & reliquum. Tum quia qui cognoscit naturaliter aliquid quod est maius: cognoscit etiam minus: sed supernaturale est aliquid imperfectius naturali puta accidens supernaturale substantia naturali: ergo, &c.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem negatur antecedens. Nā gratia & gloria distinguuntur specificę ab omnibus effectibus naturalibus: nec agens naturale potest producere aliquid idem specie cũ gratia aut gloria.

¶ Ad secundam negatur maior: quādo quis habet speciem directę representantem aliquid, quod est maius: non autem id quod est minus. Nam angelus habet speciem naturaliter representantem essentiam alterius angeli: non autem eius volitionem, quę est actus. Sic est in proposito. nam species cōcreta angelis directę representant species materiales & immateriales: quę sunt de perfectione naturali vniuersi: non autem nouos effectus gratię, & secreta sa

cramentalia: quę per solam reuelationem cognoscuntur.

DISTINCT. XI.

Ita distinctione vndecimę, queritur. Vtrum post consecrationem remaneat ibi substantia panis.

Paulus Sencinas.

Respondetur negatiue, quod non remanet. tertia parte. questione 73. art. 2. & presentis di. q. 1. arti. primo. quęstiuę. 1. Huius ratio est: quia si panis remaneret, adoraretur adoratio latrę, quod non est sciendum: ergo, &c.

Scotus. Contra arguit Scotus, quod Christus non sit in altari siue non sit presentem speciebus panis, & vini solum per illā conuersionem. Primo per nullam mutationem substantialem acquiritur per se nisi substantia. Sed illa conuersio est mutatio substantialis, est terminetur ad substantiam corporis Christi: ergo per eā non acquiritur. de per se presentia corporis Christi ad speciem: eum ipsa non sit substantia. minor patet. maior probatur. quia mutatio habet vnitatem ex per se termino: & ideo si per se terminatur ad substantiam, & ad non substantiam, tunc non esset vna mutatio.

Respondeo. Negatur maior. Nam si cut generatio substantialis per se primo terminatur ad substantiam, & ad formam substantialem. Et per se. secundo terminatur ad quantitatem & figuram & ad alias per se passiones consequentes illam formam: ita ista conuersio primo & per se terminatur ad substantiam corporis Christi, sed per se secundo terminatur ad presentiam eius: & similiter dealbatio terminatur ad albedinem, & ad similitudinem.

Terminus per se conuersionis duplex, primus & secundus.

¶ Ad probationem dico: quod vnus mutationis est vnus per se terminus primus, sed possunt esse duo per se termini, vnus primus, & alius secundarius vt dicit S. D. quęstione nona. de veri. articulo tertio.

¶ Dico secundo, quod licet illa presentia non esset per se terminus illius conuersionis: posset tamen per se per eam acquiri tanquam respectus natura consequens per se terminum eius. Nam generatio est, acquisitiua per se termini formaliter, cum sit acquisitiua eius: est autē acquisitiua effectiue eius, quod consequitur per se terminum.

Secundò arguit. Terminus eiusdem rationis: nō potest esse per se terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus: sed præsentia corporis Christi ad species præsens: manente substantia panis, est eiusdem rationis cum præsentia ad eandem species, destructa substantia panis, & prius præsentia est sine cōuersione: ergo & secunda & per consequens est per se ex vi illius cōuersionis.

Respondeo Negatur maior. Nam caro acquisita per generationē est eiusdem rationis cum carne acquisita per mutationem, & per creationem & per resuscitationem: & similiter quantitas acquiritur per generationem, aliquando per augmentationem.

¶ Dico secundò, quòd corpus Christi non posset fieri præsens substantiæ panis transubstantiatione vel inceptioe vel desitione alicuius substantiæ vel sine motu locali, & quia in consecratione non est motus localis: nec generatio alicuius substantiæ: ideo oportet, quòd ibi sit cōuersio siue transubstantiatio substantiæ.

F. Isidor.

Tertiò arguit. Quod conuertitur in aliquod præexistens magis acquirit cōditiones eius quàm ecōtra: patet in nutritiuo: ergo ex sola cōuersione panis in corpus Christi præexistēs, magis acquireret panis vt cōuersus præsentia corporis Christi in cœlo, quàm corpus Christi præsentiam speciei panis in altari.

Respondeo. Dico primò, quòd falsum est antecedens. Ad probationem dicitur, quòd licet nutrimentum acquirat conditiones aliti absolutas: tamen alitum in instanti cōuersionis formaliti informat materiam alimēti, & acquirit vbi, & situm, & locum ipsius nutrimenti: aliter alitum non esset maius.

¶ Dico secundò, antecedens est verum in cōuersione, in qua concurrit motus localis alimēti ad partes diuersas aliti: & vbi fit additio materiæ ad materiam, & totum conuertitur in totum. Non sic autem est in Eucharistia.

Quartò. Quia Deus posset conuertere substantiam panis in corpus Christi, vt habens esse in cœlo. Non enim est hic maior cōtradictio, sed tunc nō haberet corpus Christi esse sub specie

panis ex ipsa cōuersione: ergo nec nunc.

Respondeo. Negatur minor. Posset enim tunc mouere panem localiter cū suis dimensionibus ad locum Christi, & tunc substantia corporis Christi esset sub speciebus panis sacramentaliter, & in proprio loco circumscriptiue.

¶ Dico secundò, negando maiorem: quia non apparet mihi, quomodo hoc posset fieri, nisi interueniente motu locali. Nam ista transubstantiatione importat successionem duorum substantiarum sub eisdem speciebus.

Vltimò arguit. Si panis quantus conuerteretur in corpus Christi quantum: ita quod quantitas in quantitate & substantia in substantiam: corpus Christi non haberet vbi circumscriptiue: quod fuit panis, ergo ex cōuersione substantiam: corpus Christi non habet vbi definitiue, quod erat substantiæ panis. antecedens patet: quia corpus Christi est maius pane. consequentia probatur: quia sicut substantia & substantia, quæ subsunt quantitati definitiue se habent ad locum: ita substantia quantam ad substantiam quantam circumscriptiue.

Respondeo. Dico primò, quod dato casu argumenti talis cōuersio esset impossibilis: vel saltem non eiusdem rationis cum ea, quæ nunc fit: quæ importat successionem duarum substantiarum totalium, & perfectarum sub eisdem accidentibus.

¶ Dico secundò, quod admissio casu: neganda est illa consequentia: quia non est simile: quod adducitur pro simili. Nam in tali cōuersione non remanent aliqua accidentia panis cōuersi, sub quibus substantia corporis Christi eidem succederet, & ratione quorum esset circumscriptiue aut definitiue aut alio modo in loco panis cōuersi: secus est de cōuersione moderna.

CONCLUSIO II. Substantia panis & vini licet non maneat in eucharistia: non tamen propriè annihilatur. Hanc ponit S. Doct. tertia parte. quæstione septuagesima quinta. articulo quarto. item præsentia distinctione. quæstione prima. articulo secundo. item quarto. contra gen. cap. 68. & quoli. q. 11. Huius ratio est. Omnis annihilatio propriè terminatur ad nihil. Sed con

cōuersio panis, vel eius mutatio non terminatur ad nihil. ergo.

Scot. dist. II. q. 4.

Contra arguit Scotus. quod substantia panis annihilatur in transubstantiatione. Primò substantia panis præfuit, & nihil eius manet, ergo annihilatur. antecedens probatur: quia totum totaliter transit, scilicet materia in materiam & forma in formam.

Secundò arguit. Panis præfuit & modo nihil est nec in se, nec in alio, ergo annihilatur. antecedens probatur, quia tunc corpus christi augetur.

Si dicatur, quod nō est annihilatio: quia terminus ad quem huius transitus est aliquid, scilicet corpus christi.

Contra. Terminus ad quem huius transitus est nihilitas panis: ergo secundum propriam rationem illa desitio est annihilatio, licet concomiteretur corpus christi.

Confirmatur. Tum quia pariter corruptio erit mutatio positiua, quia eam concomitatur generatio. Tum quia concomitantia corporis christi est per accidens. Tum quia si panis annihilaretur eodem modo penitus se haberet vt nunc: quando conuertitur in corpus christi. Tum etiā quia terminus illius nouæ desitionis est noua negatio panis.

Respondeo. Dicitur, quod responsio ibidem recitata euacuat sufficienter primum & secundum argumentum, quam virtualiter ponit S. Doct. tertia parte. q. 75. arti. 3. item præsentia dist. q. 1. arti. 2. & ad primum. item quinto. quoli. arti. primo.

Desitio panis in eucharistia, & annihilatio distinguuntur.

¶ Ad improbationem dicitur, quòd talis desitio distinguitur secundum propriam rationem ab annihilatione: non quidem vt desitio, sed vt talis desitio. Nec eius terminus est nihilitas panis: sed non panis qui est substantia corporis christi.

¶ Dicitur etiam, quod terminus principalis annihilationis est desitio: huius vero licet proximus terminus sit desitio: non tamē principalis, cum sit quedam dispositio ordinata ad positionem corporis christi.

Corruptio & annihilatio tripliciter differunt.

¶ Ad primam confirmationem negatur consequentia. Corruptio enim ab annihilatione tripliciter differt. Primò quia materia manet. Secundò quia priuatio. Tertiò quia dispositio ad dispositionem positiuam. Quare non sequitur, quod sit mutatio positiua de pro-

ximo, & inductiue: licet sit positiua vltimate, & dispositiue. Item manet in hac cōuersione in accidentibus manentibus aptitudo naturalis: sed obediencialis ad iterato informadum substantiam panis.

¶ Ad secundam negatur antecedens. Non enim positio corporis christi omnino se habet per accidens ad desitionem substantiæ panis. Cum desitio de per se nunc ordinetur ad illam positionem, & propter illam intendatur, & ad illam disponat.

¶ Ad tertiam negatur antecedens. Nam si panis annihilaretur: non esset dispositio, vt dictum est nunc.

¶ Ad quartam dicitur, quod illa noua negatio est coniuncta potentia obedienciali relictæ in corpore christi ad substantiam panis: sic est post cōuersionem: talis vero negatio non est terminus annihilationis.

Contra eandem conclusionem arguit Durandus. probando, quod vel aliqd dicitur substantia panis, puta materia in sacramento hoc remanet, vel substantia panis veraciter & propriè annihilatur primo. Illud quod non est magis in alio nunc quàm prius nō est magis conuersum in aliud nunc quàm prius. Sed si panis non manet post cōuersionem: non est in sacramento tunc plus quàm ante vel prius, ergo.

Respondeo. Negatur maior. Conuersum enim secundum quòd huiusmodi non manet secundum aliquid sui. Dico etiam sine assertione, quod substantia panis conuertitur in corpus christi secundum esse præsens realiter in altari: & corpus christi secundum esse in altari est in potentia obedienciali ad esse substantiam panis, vt sic materia in materiam, & forma in formam conuertantur, non secundum esse substantiale absolute sed secundum illud esse in altari. Secundum istum modum aliter manet panis in potentia post cōuersionem in corpore christi, quàm maneret post annihilationem. Nam post annihilationem fieret alias de nihilo, vel de corpore christi secundum se: & non de esse corporis christi in altari: cum illud non esset. Hæc Petrus & Benè.

Secundò arguit. Omnis terminus actionis fit per actionem: sed in cōuersione panis in corpus christi secundum esse corpus christi est terminus: ergo per

Opinio au Floris sine assertionem quod panis cōuertatur in corp⁹ christi secundum esse præsens realiter in altari.

ralem actionem attingitur. Sed si nihil sit in ipso: qualiter attingatur non intelligibile.

Intellectus termini conuersionis.

Respondeo. Conceditur, quod corpus christi secundum esse in altari est terminus huius conuersionis, & per eam attingitur. Intelligitur vero, quod terminus huius conuersionis non sit solus respectus aut modus: sed substantia sub modo essendi.

Sciendum, quod b. Tho. sentit: quod substantia panis conuersa redire non potest: nisi corpus christi est conuerso uertatur in substantiam panis. Quod autem reputat hoc impossibile non contrariatur prædictis. Nam bene est impossibile secundum potentiam dei ordinatam: non autem secundum absolutam. Item licet secundum ordinatam sit impossibile, quod substantia corporis christi secundum esse absolutum uertatur in panem: non tamen secundum esse sacramentale: modo quo dictum est prius.

CONCLUSIO. III. Substantia panis, & uini conuertitur in corpus, & sanguinem christi conuersione singularissima. Hanc ponit 3. parte. q. 75. art. quarto. Item præsentia dist. q. 1. art. 3. in solutione primæ quæstionculæ. Ex quibus pro prima parte conclusionis format talis ratio. Omne quod incipit esse hic: est hic nouiter per propriam immutationem, vel per mutationem alterius terminatam ad ipsum. sed corpus christi incipit esse in altari, & sub sacramento, & non per propriam mutationem alterius terminatam ad ipsum: sed non est, cuius mutatio terminetur ad ipsum nisi panis, nec ille nisi per conuersionem, ergo.

Pro secunda parte conclusionis potest sic argui. Illa mutatio, vel conuersione est singularissima, quæ singularissime differt ab omni naturali mutatione. sed conuersione panis in corpus christi est huiusmodi ergo.

Sol. ut recitat Durandus.

Contra arguit Scotus, quod probando quod conuersione si est nihil facit nihil nisi, dispositiuè ad esse corpus christi in altari: & quod deus sine conuersione aquæ facere potest. supponit autem nonnulla: deinde deducit intentum.

Primo supponit, quod per carceriam quantitatis est angelus præsens omni corpori: sola enim quantitas facit distare & esse absens. idem faceret distare & esse absens. idem faceret homini

quanto absolutio ab usu quantitatis. Respondeo. negatur hoc suppositum. Ad probationem dicitur, quod licet quantitas faciat distare: non tamen esse præsentem: sed hoc fit per aliquod positiuum: puta per actualem contractum uirtutis. idem dicitur de absolute ab usu quantitatis.

Secundo supponit. Quid faciat hæc conuersio. Accidentia remanentia faciunt corpus christi ibi esse sacramentaliter quod non est esse realiter, sed sicut in signo. Conuersio uero substantiæ tria facit. Primo facit species habere immediatam habitudinem ad corpus christi. Secundo facit, quod ex vi sacramenti hic est corpus christi ut est substantia. ex concomitatiua uero ut est quantitas. Tertio cum corpus christi sit etiam quantum prout est terminus conuersionis non sit realiter præsens.

De his quæ conuersio substantiæ facit in eucharistia.

Respondeo. Accidentia remanentia plus faciunt: faciunt enim formaliter, licet non effectiuè, quod corpus christi sit in altari realiter diffinitiuè: aut sacramentaliter, vel alio modo: sicut faciunt, quod substantia panis erat ibi circumscriptiuè. Conuersio enim præterita non est formalis ratio essendi in loco: sed potius se habet ut effectiua.

Item ad secundum, quod facit conuersio dicitur falsum esse, quod fiat conuersio in quantitate ex consequenti. Quia substantia panis non conuertitur in accidens. Nec sequitur est ibi: ergo est sicut terminus conuersionis sicut patet de diuinitate in quam nihil potest conuerti, & tamen est ibi.

Tertio supponit. Quod diuina uirtus absoluet quantitatem ab usu quantitatis qui est facere distare, & esse absens completiuè, & ultimè facit hic esse corpus christi. Conuersio autem determinat absolute ab usu quantitatis per quam est ibi.

Respondeo. Plus dat conuersio: quia dat ibi esse realiter per hoc quod facit succedere illi: quod hic erat realiter.

Quarto supponit. Deus nulla sancta conuersione potest facere istam absolute ab usu quantitatis: sicut fecit quando intrauit ad discipulos, ianuis clausis.

Respondeo. Deus potest absolute quantitatem ab usu occupandi locum. Absolute autem ab usu non dat realiter præ-

lè præsentiam: sed illa supposita facit non esse localiter, ubi esset localiter.

Quinto arguit. Deus potest facere effectum qui est res absoluta vel relatio sine causa eius in fieri sicut generationem sine alteratione: ergo si Deus potest in conuersione causare in corpore christi istam habitudinem: quæ est esse hic realiter præsens: poterit facere sine conuersione.

Respondeo primo. Nullam potentiam potest causare respectus sine fundamento suo. Et quia corpus christi esse sacramentaliter dicitur in corpore christi respectum fundatum super conuersionem præsentem aut præteritam: sicut paternitas super generationem actiuam.

Item falsa est maior. Quia Deus non posset subsistentem creaturam creare sine creatione passiuæ intermedia primæ parte. quæst. 45. artic. 3. ad tertium.

Utrum corpus christi possit esse in altari, manente substantia panis.

Contra eandem arguit Durandus probando, quod possit esse corpus christi in altari nulla facta conuersione: sed manente substantia primo. Si conuersio requiretetur, aut esset, quia corpus christi non posset esse sub illis speciebus simul cum alio corpore. Aut nisi substantia panis mutaretur in ipsum. Aut quia non saluaretur ueritas uerborum sacramentalium. Non est autem propter primum: quia corpus quod potest esse simul cum aliena quantitate potest esse simul cum aliena substantia. sed corpus christi est huiusmodi, ergo. Non propter secundum quia res conuersa sit magis ubi erat res in quam conuertitur quam e contra. Non propter tertium: quia redditur uera loquutio: dicens hoc, id est, contentum sub hoc, est corpus meum, ergo.

Respondeo. Esse non potest quod corpus christi manens in celo, localiter sit in altari, cum substantia panis sacramentaliter.

Ad primam probationem negatur maior de esse simul sacramentaliter: est autem uera de esse locali minor autem est uera de esse sacramentali: non autem locali quare non sequitur conclusio.

Ad secundam dicitur quod assumptum est uerum: tamen quando conuersum secundum nihil sui remanet in loco prioris: & secundum aliquid sui additur ad conuertens, sicut in alimen-

Falsa in conuersione

to. Non est sic in hac conuersione. Verum est quod ea quæ sunt in hac conuersione, imaginationem transcendunt, & nihil est in naturalibus huic simile.

eucharistia imaginem transcendunt.

Ad tertiam dicitur, quod licet loquutio reddatur uera illud tamen, esse nequit: quia corpus christi aut aliquid de nouo fieri non potest nisi aut per illapsum: ut spiritus creatus in corpore assumpto: aut localiter aut per conuersionem.

Sciendum, quod licet corpus christi non sit in sacramento tanquam in loco: dicitur tamen esse in loco specierum per accidens: ueraciter tamen & realiter & habere habitudinem ad illum locum: mediante tamen sacramento: & consequenter dum incipit esse sub sacramento, incipit esse ubi non fuit prius: non quod sit subiectum noui ubi: sed quia habet habitudinem ad sacramentum: quod est subiectum alterius, ubi quam sit ubi corporis christi in celo.

corp christi sit in loco specierum per accidens.

Sciendum etiam quod licet difficile sit videre quomodo per conuersionem panis corpus christi incipiat esse in sacramento, tamen difficilius: immo impossibile est uideri alium modum. Unde de temeritate potius sunt notandi, qui contra prædictam doctrinam S. Th. temerarie loquuntur, quam eius positio temeraria dicenda.

Temerarii sunt contra prædictam doctrinam loquentes.

Contra eandem arguit Aureolus, probando, quod non sufficit dicere quod in transubstantiatione sit successio esse unius substantiæ post non esse alterius, primo. Non potest dari in quo corpus christi succedat panis, ergo, antecedens probarur. Omne quod succedit, aut succedit in essendo: quia scilicet non fuit & non est, vel succedit in tempore: quia scilicet est in tempore postquam erat in tempore, vel succedit in loco. Sed non est dare primum: quia corpus christi prius erat. Nec secundum, quia eodem modo lapis, qui est in altari succedit ipsi. Nec tertium, quia non esset aliud transubstantiari panem in corpus christi: quam esse corpus christi, ubi fuit panis. Similiter nec potest dici, quod succedat in speciebus: ut prius fuerunt in pane, & postea sunt in corpore christi, quia hoc non esset nisi transubstantiatio, ergo.

Respondeo. Tertium admittitur sub-

stantia enim corporis Christi immediate succedit substantiae panis sub eiusdem accidentibus, & speciebus; mediantibus, quibus succedit substantiae panis quo ad locum: licet substantia panis aliter se haberet ad species, quam substantia corporis Christi modo se habeat: ut dictum est. Nec sequitur, quod ibi sit sola transaccidentatio. Tum quia nihil convertitur in praedicta accidentia: nec e converso. Tum quia per successionem unius substantiae ad aliam: est ibi vera transsubstantiatio.

Argumenta caetera Aureoli praefata attente animadversa facillime solvunt.

D I S T I N C T . X I I

Item distinctio 12. quae dicitur circa accidentia separata a substantia panis converti in corpus Christi possint immutare substantialiter aliquid extrinsecum.

P R O quaestione sit Prima conclusio. In sacramento eucharistiae remanent accidentia panis sine subiecto, quod sit substantia: & aliquid accidens sine quocunque subiecto. Hanc ponit Sanctus Thomas praesenti distinctione, q. 1. articulo primo, quaest. 3. Item tertia, quaestio 77, articulo 1. & 2. Item 4. contra gentes, ca. 65, & 9. quolibet quaestio quinta. Ex quibus possunt formari rationes pro utraque parte conclusionis. Pro prima quidem, si accidentia panis essent facta conversione in aliqua substantia: aut illa esset substantia panis: aut substantia corporis Christi: aut aliqua alia. Sed nullum horum dici potest: ergo nullum tale accidens est subiective in aliqua substantia. Pro secunda parte conclusionis arguitur sic. Omnis qualitas extensa divisibilis, & movens sensum est subiective in quantitate, sed qualitates eucharistiae sunt huiusmodi, ergo.

Contra arguit Scotus hic quaestio 2. probando quod alia accidentia aequae possunt esse sine subiecto, sicut quantitas primo. Dependunt ad primum in absolutis est essentialior quam ad posterius, sed qualitas est forma ab-

soluta: ergo essentialis dependet a substantia quam a quantitate. Sed potest esse sine dependentia ad substantiam: ergo esse poterit sine actuali dependentia ad quantitatem.

Respondeo. Dico primo, non esse intentionem s. Thom. quod sola quantitas possit separari per divinam potentiam, cum possit deus facere qualitatem sine quantitate, quamvis velit quod quantitas sit habilior ad hoc, quod separaretur, quia separata posset retinere eundem modum individuationis, quem habet in subiecto, non autem alia accidentia, quolibet 7. articulo decimo. Item quarto contra gentes, capitulo sexagesimo quinto. Unde argumenta Scoti non concludunt contra conclusionem bene intellectam.

Dico secundo, quod argumentum concludit, quod qualitas divina virtute, possit esse sine quantitate, non autem concludit, quod possit habere suam individuationem.

Item arguit. Accidens relativum potest esse sine quocunque subiecto, ergo etiam quodcumque aliud accidens, consequentia patet. Magis enim videtur repugnare enti relativo esse sine subiecto quam absolutum, antecedens probatur. Non enim repugnat ei ut accidens, quia omni accidenti repugnet, nec ut relatio, quia relationi divinae tunc repugnet, ergo.

Respondeo, dicitur primo, quod nulla relatio per aliquam potentiam fieri potest sine fundamento proprio, & termino, cum ab illis caret proportionem prima parte, quaestione 28. articulo 2.

Dicitur secundo, supposito quod separaretur non esset proprie individua.

Dicitur tertio, quod maior nulla habet apparentiam apud beatum Thomam. Nam relatio secundum eum ex ratione proprii generis non habet quod inhereat ali in subiecto, nec quod sint accidentia de potentia, quaestione octava articulo secundo. Item quaestione 7. articulo 8. Item 1. parte 96. 28. articulo secundo. Item primo sententiae distinctio 26. quaestione secunda articulo primo. Et 9. quolibet quaestione quarta. Ex quibus apparet, quod relationi minus repugnat esse sine subiecto, quam quantitati, aut qualitati. Repugnat enim

Relationi minus repugnat esse sine subiecto quam reliquisse accidentibus.

enim solum, quia accidens non quid relatio. Item patet, quod relatio in creata, & omnis respectus rationis sunt sine subiecto.

Arguit quoque Rarefactio & condensatio in speciebus reperitur eucharistiae. Sed talis non habet subiectum: ergo erit ibi motus condensationis sine quocunque subiecto, ergo. Aliquod accidens aliud a quantitate erit ibi sine omni subiecto, maior nota ad sensum, minor probatur. Nihil remanet in rarefactione de priori quantitate: ergo. Antecedens patet quinto, phys. Text. vigesimo sexto. Terminos motus oportet esse impossibiles.

Si dicatur quod quantitas manet eandem, sed termini mutationis sunt magis, & minus in ipsa quantitate manente.

Contra subiectum motus & terminos motus oportet differre realiter. Sed quantitas illa, & magis, & minus in quantitate non differunt realiter, ergo.

Secundo. Quilibet pars rarioris est rarior: ergo maior secundum quantitatem quam prius, ergo quilibet est quanta nova quantitate.

Si dicatur, quod non est omnino nova: sed nova secundum partem tantum.

Contra. Si manet aliquid prioris quantitatis, manebit in eodem subiecto. Cum accidentia non migrent. Igitur quod prius fuit quantum hac quantitate non poterit esse quantum nova quantitate.

Respondeo, negatur minor. Nam motus condensationis non dicit aliquid absolutum realiter distinctum a quantitate & qualitate. Non enim est motus ille nisi quantitas vel qualitas procedens de potentia ad actum, vel e contra. Et quidem si sit quantitas non concludit quod ibi sit aliquid accidens praeter quantitatem sine subiecto, si vero qualitas est in quantitate: & sic idem S. Th. super 11. meta. lec. 9. Item super tertio phys. lec. secunda. Ex quibus patet quod rarefactio est quantitas materialiter vel qualitas: formaliter vero importat ordinem ad aliquid potentialius & ad aliquid actualius. Falsum quoque est quod in rarefactione & condensatione corrumpatur totaliter quantitas prior & acquiratur nova quantitas cuius nihil praesit.

Rarefactio materialiter, & formaliter quid.

Ad probationem dicitur. Termini motus sunt incompatibiles: quod ad sua formalia: non autem quo ad sua materialia: sicut patet in alteratione, secundum intensionem, & remissionem.

Ad aliud dicitur, quod licet magis & minus non variens essentiam formae: sufficit tamen, quod varietur esse formae.

Ad secundam probationem negatur ultima consequentia. Nulla enim quantitas nova acquiritur secundum essentiam: ut dictum est.

Ad reliquum dicitur quod subiectum rarefeit sine acquisitione novae quantitatis: non tamen sine acquisitione novi esse quantitatis, & novae actualitatis, primo sententiae distinctione decima septima: ubi agit de intensione charitatis, & in secunda secunda quaestione vigesima quarta: sicut primum.

cap. de quantitate.

Si dicatur, Quantitas non suscipit magis & minus: ut dicitur in praedicatione tertio.

Respondeo. Verum est ut quantitas: sed ut est forma accidentalis apta nata dare subiecto perfectius, & imperfectius esse, & ipsum diversimode actualitare.

Sciendum, quod si motus non ponatur forma fluens, sed potius fluxus formae: prout ponunt aliqui tunc dicendum esset quod talis fluxus esset subiective in quantitate, vel qualitate fluente.

Item arguit idem Scotus quod in eucharistia quantitas non sit subiectum aliorum accidentium: primo secundum Philosophum quarto metaphysic. Accidens non accidit accidenti: nisi quia ambo accidunt eidem subiecto: nisi il enim hoc illi magis inest quam illud huic.

Respondeo. Aristoteli loquitur naturaliter de virtutibus quaestione prima articulo tertio.

Arguit quoque. Nullum dependens terminat dependentiam eiusdem rationis, sed omne accidens dependet dependentia ad subiectum, ergo nullum accidens terminat hanc dependentiam.

Respondeo, negatur minor: quia quantitas eucharistiae non dependet actu ab aliquo subiecto, sed per se subsistit.

Vtrū in eucharistia detur accidenti subsistere.

Contra arguit Aureolus q̄ non detur in eucharistia accidenti subsistere, & modus essendi substantię & entis cōpleti primo. Contradictio est q̄ genus transmutetur in genus & species in specie. Hoc enim repugnat in primo modo per se. sequitur enim eandem rem esse & non esse, sed essentia accidentis est interminata intrinsecē & terminata extrinsecē per subiectum: essentia vero substantię intrinsecē est terminata, & perfecta: ergo contradictio est, q̄ modus substantię detur accidenti.

Respondeo. negatur minor. In hoc enim consistit natura accidentis, quia ei secundum naturam debetur esse in alio: nec habet potentiam naturalem ad esse per se: habet tamen potentiam obedientiam ad hoc. Et sic si detur sibi esse per se non datur aliquid suę naturę repugnans, sed aliquid supra naturam. Nec transfertur in aliud genus, sed participat modum essendi superioris generis. presentis distinctio. questio. 1. articulo. primo. q̄. 1. ad primum & ad secundum. Item tertia parte questione septuagesima septima. ar. 1. ad primum. Ex quibus patet, q̄ terminus intrinsecus vel extrinsecus completivus, vel integrativus accidentis non est substantia: sine qua accidens est integra essentia. Non habet tamen esse actu terminatum nisi per substantiam sibi subiectam quā tum ad hoc quod accidens nō est quod est: sed quod aliquid est. Et similiter quia in sui diffinitione includit subiectum ut terminum naturalis dependentię, quę tamen potest à Deo suppleri supra naturam.

Secundō arguit, q̄ quantitas non sit ibi sine subiecto plusquam qualitas formalis ratio: quia habens partes est formaliter partibile, est subiectiue in habente partes formaliter. sed partibilitas est ea formalis ratio: ergo erit subiectiue in qualitibus illis habentibus partes. tunc ultra aut partibilitas est ipsam & quantitas: & sic habeo intentum: aut aliquid aliud impressum à quantitate. quod non tum quia esset intelligibilis substantia & fieret partibilis à nobis sine quantitate. tum quia caliditas quantitatis non esset formalis, sed effectiua. ergo.

Confirmatur. Nam si quantitas habet alias partes: ergo ibi erunt duę dimensiones simul: & sicut duę partibili-

tates. Multiplicato enim effectu formalis, id est partibilitate: multiplicatur forma, id est dimensio.

Respondeo. Partibilitas potest sumi in proposito quadrupliciter. Primo pro forma, & natura absoluta: cui primo & per se conuenit diuisio, & habere partes, & quę est ratio aliis habendi partes & diuisionem. Secundō potest sumi pro potentia vel aptitudine ad habendum partes, & diuisionem. Tertio pro effectu formali partibilitatis primo modo dictę: quem dat suo subiecto, scilicet esse partibile vel diuisibile in partes vnus rationis. Quarto pro respectu consequente substantiam vel accidens partibile. Partibilitas itaque primo modo accepta est ipsa natura quantitatis. Secundo modo est substantia vel qualitas saltem fundamentaliter. Tertio modo est effectus formalis quantitatis. De quarto non est cura. Ad probationem in oppositum, negatur consequentia: quia effectus formalis per nullam potentiam potest esse vel fieri sine forma à qua fluit. Ad secundam pariter negatur consequentia: quia effectus formalis differt à forma: sicut effectus efficientis ab efficiente.

Sciendum, quod effectus causę efficientis & formalis differunt quadrupliciter. Primo quia effectus efficientis est per transmutationem: formalis vero per naturalem resultationem. Secundō, quia effectus efficientis differt ab efficiente sicut essentia ab essentia. Effectus vero formalis differt à forma, sicut actus essentię ab essentia. Tertio quia effectus causę formalis est ipsum esse formę, & eius existere: secus vero est de effectu causę efficientis: quia causa efficiens dat existentiam suo effectui. Quarto effectus formalis est ratio productionis suę formę: quia sua forma dicitur produci, quia existit & est: vel potius dat esse existere simpliciter, vel secundum quid suo formabili: secus est de effectu causę efficientis.

Ad confirmationem idem primo, negando consequentiam. Ad probationem dicitur quod solum ad multiplicationem primi, & per se partibilis multiplicantur dimensiones: quod est quantitas dimensiuā positionem habens: non autem ad multiplicationem paruum eorum, quę sunt per accidens,

Partibilitas sumi potest quadrupliciter.

De differentia qua dupliciter effectus formalis & efficientis.

vel secundario partibilia. Cuiusmodi sunt substantię, & octo genera accidentium.

¶ Dicitur secundō manifestē esse contra sensum imaginationem & intellectum, quod quantitas non habeat alias partes à partibus substantię. Nam sequeretur q̄ quantitas esset accidens omnino indiuisibile.

¶ Dicitur tertio, quod non semper oportet multiplicari formam vel rationem illius effectus: nisi quando effectus multiplicari distinguuntur supposito & subiecto, & nullum inter se ordinem habent, sed æquę primō & immediatē se habent ad formam: quę est principium talium effectuum: sic autē non est in proposito.

Sciendum q̄ plus repugnat separari qualitati, quā quantitati, si vtrunq̄ retineat suam indiuiduationem. Et rursum inherens magis consequitur accidentia absoluta, quā relatiua. Quare argumenta reliqua Scoti sat superque soluta remanent.

CONCLUSIO. II. Prædicta accidentia possunt immutare substantialiter aliquid extrinsecum. Hanc ponit S. Tho. tertia parte. vbi supra. articulo tertio. & ad tertium. Item quarta sententia distinctio. decima secunda. questione prima. articulo secundo. in solutione primę questio. Item in solutione secundę questio. Simile ponit quarto contra gen. ca. sexagesimo sexto. Huius ratio est. Vbiunque manet idem & secundum idem esse principium actionis: sibi potest esse actio ad eundem terminum. sed in eucharistia manet idē secundum essentiam & secundum esse principium actionis productiue substantię, quod erat prius: ergo ab illo potest procedere eadem actio ad eundem terminum.

Contra arguit Scotus, probando q̄ in actionibus naturalibus principium immediatum actionis non semper sit accidens primo. Nihil nec in virtute propria nec alterius potest agere ultra propriam speciem: ergo accidens in virtute substantię non immediatum principium actionis. probatur antecedens, si enim accidens coniunctum substantię est eius instrumentum ipsa substantia esset superius accidentis: ergo naturaliter prius agit quā accidens, & agit

Scot. hic. q. 3. Vtrum in actionibus naturalibus principium actionis immediatum semper sit accidens.

totum, quod potest, si naturaliter agit: ergo substantia in illo priori natura, in eodem tamen instanti temporis, in quo operatur accidens, producit totum effectum sibi possibilem, id est substantiam: ergo accidens in secundo instanti naturę non producit substantiam aut productum iam productum.

Respondeo. negatur antecedens. Nam virtute alterius, cuius est instrumentum potest aliquid agere ultra speciem propriam: sicut terra agit ad formam scamini. presentis distinctione. questione prima. articulo secundo. questione secunda. ad secundum. Item tertia parte. questione septuagesima septima. articulo tertio. ad tertium. Ad improbationem negatur assumpta conditionalis. Nam ignis & eius calor non se habent sicut duę causę efficientes: quarum vna sit superior, & alia inferior, sed se habent, potius sicut vnā causā, proprie loquendo. Substantia enim est quod efficit calor quo.

¶ Dicitur secundō, quod posito, quod essent duę causę: adhuc non bene probatur: quin possent ad vnum effectum concurrere: sicut sol & ignis generat ignem. solus nempe Manichęus hoc poterit negare.

¶ Dicitur tertio, quod probatio adducta fundatur in hac falsa consequentia. a. prius naturaliter agit quā agat. b. ergo in aliquo instanti naturę prioris agit a. in quo instanti non agit. b. Huius enim oppositum est verum. Non enim causa superior dicitur prius agere naturaliter, quā agat causa inferior: ideo quia agant in diuersis instantibus naturę, sed solum propter hoc quia actio primę non dependet ab actione secundę, sed potius e contra.

Secundō arguit. Omnis potentia merē passiuā est contradictionis non metaph. Tex. decimo septimo. Substantia autem respectu proprię passionis non est contradictionis: ergo non est causa eius solum, ut materia, vel ut potentia passiuā: ergo est causa efficiens: præcipue secundum te qui dicis potentias fluere ab anima & accidens causari à principiis essentialibus substantię vel animę: ergo substantia immediate efficit accidens.

Respondeo secundum S. Tho. ge-
P 3 ne

Vtrū eucharistia qualitas sit sine subiecto, sicut quantitas.

nerans vel creans proprie dicitur causa propria passionis subiectum vero factis improprie ex hoc, scilicet quia propria passio non producit nisi mediante subiecto, tertia parte, questione septima, art. sex. o. & ad secundum, prima secundum, questione vigesima tertia, articulo, quarto. Item secundo sen. distinct. decima quarta, questione prima, art. tertio, & distinct. vigesima sexta, questio, prima, art. secundo. Item de veri, questio, vigesima quarta, art. primo. Et de potentia Dei, questio, tertia, art. vndecimo, ad quintum. Hinc habes quod S. Doc. dicit quod propria passio causatur a principis subiecti, quasi idem sit causa productiva utriusque, primo sen. distinctio ne decima septima, questione prima, art. 2. ad secundum.

Dicitur secundo, quod maxima assumpta est falsa, ut patet in materia cœli, & prima materia & quantitate.

Dicitur tertio, quod Aristoteles non intendit illam maximam, sed eius conuersam s. omnis potentia contradictionis est passiva, non tamen mere sicut patet in voluntate.

Tertio arguit. Sequeretur processus in infinitum in ordine generantium in eadem specie: ergo antecedeus probatur. Nam in accidentibus aut stabit aut non: si non habeo intentum, si sic: ergo illud accidens immediate a substantia generabitur.

Respondeo, stabit. Nec sequitur quod immediate generetur a subiecto: sed ab aliquo exteriori ut dictum est: vel a Deo, qui non agit mediante aliquo accidente: vel ab aliqua substantia creata corporali vel spiritali, & quælibet illarum mediante accidente, & ita concluditur, quod solus Deus est huiusmodi principium: quia eius solius actio est substantia.

Contra eandem conclusionem arguit Scotus, quod accidens proprium non possit immutare ad formam substantialem. Primo si immutat aut in virtute propria aut substantia: non in virtute propria quia sic ageret, ultra suam speciem: nec in virtute substantia: quia quæro de illa virtute, quid sit. Non enim est aliquid absolutum, quod sit in pane, quia ageret in virtute non entis. Neque absolutum, quod sit accidens

vel in ipso accidente: quia per illud non potest quod non possit propria virtute: cum in accidente nihil sit ipso accidente nobilius. Neque habitudo ad substantiam priorem: quia habitudo ad non ens non est aliquid reale positum, ergo.

Respondeo. Agit in virtute substantia: quam informauit, ut eius instrumentum. Cum quaeritur, quid sit ista virtus substantia: dicitur quod est aliquid absolutum quod accidens separatim nunc existens prius accepit in substantia: cui inhaeret. Est autem hoc duplex. Primum est natura accidentis plus potens in ratione subiecti. Secundum est esse proprium accidentis: quod recepit in tali subiecto: est autem nunc idem numero.

Dicit etiam Petrus de Palude, quod possunt agere virtute Dei & cœli, quæ agebat in substantia. Sed has duas virtutes recipit accidens subiectiue, & transitue. licet autem talis substantia in proposito non sit in se: est tamen in suo effectu, & per illum agit. Et effectus, quamdiu retinet virtutem substantia: tamdiu mouetur ab illa. Ex quibus patet, quod triplici virtute possunt generare Dei substantia, quæ ibi fuit, & cœli.

Item arguit idem Scotus, quod accidens separatim non sit principium generandi substantiam principaliter: sicut erat panis: in quo prius erat illud accidens. Omne agens totale vel est inuioum: & ita est æquè perfectum cum producto: vel æquiuocum & ita perfectius. Accidens autem est omnino imperfectius substantia, ergo.

Respondeo. Agens æquiuocum instrumentale potest esse imperfectius suo effectu: non autem principale agens. prima distinct. huius, art. quarti, questione prima, in solutione tertii, & ad quartum. Item tertia parte, questione septuagesima secunda, art. quarto. Item agens instrumentale non oportet esse perfectius in actu formali. Sufficit enim quod sit perfectius in virtuali actu: quod dicimus de accidente hic.

CONCLUSIO. III. Prædicta accidentia possunt corrumpi: & ex eis, sic corruptis, potest generari substantia. Hanc ponit tertia parte, q. 77. articulo quarto.

Quid sit virtus substantia in accidente.

Triplici virtute generatur accidens in eucharistia.

Utrum in generatione ex speciebus eucharistia adueniat noua materia.

quarto & 3. Item 4. sent. distinct. 12. q. 2. artic. 2. in solutione 4. quaestiuusculz. Item quarto contra gen. cap. 66. Ex quibus potest formari talis ratio: ex eo quod retinet omnem virtutem actiuam, & passiuam substantia: potest generari omne quod poterat generari ex tali substantia. sed accidentia eucharistia sunt huiusmodi, ergo.

Contra arguit Scotus, probando, quod cum ex accidentibus separatis generatur vermis, forma substantialis noua, non recipitur subiectiue in dimensionibus interminatis: nec adueniat noua materia. Primum probat octo mediis: atque non oportet respondere, quia bene concludunt & ad mentem s. Thom. tenentis, quod forma nouiter generata ex illis accidentibus non recipitur subiectiue in solis dimensionibus interminatis. præsentia distinct. q. 1. artic. 2. q. in solutione. 2. & 4. item 3. parte, questione 77. artic. 5. ad 3. Mens quoque eius fuit quod dimensiones subsistentes in Eucharistia conuertantur diuina virtute in materiam quantum.

Arguit deinde, quod non adueniat materia noua sic, scilicet in materia reddit, aut ante instans in quo generatur aliquid: aut in illo instanti: non primum. Tum quia cum corpore christi esset ibi alia materia. Tum quia illa materia esset sine forma: quod est simpliciter impossibile secundum te, saltem non est impossibile sine nouo miraculo: sed miracula non sunt ponenda sine necessitate, nec secundum dicendum est. Tum quia frustra rediret: quia secundum te agens naturale: non generat nisi de materia quanta. Tum quia secundum te non generat: nisi concomitante aliqua corruptione subiectæ quam hic non est assignare.

Respondeo. Aduenit noua materia in illo instanti. Ad improbationem primam, dico quod non ponimus redire nouam materiam sine quantitate: sed nouam materiam sub noua quantitate diuinitus.

Ad secundam dicitur, quod ibi interuenit corruptio quantitatatis subsistentis ad modum substantia: & se habentis actiue, & passiuæ eo modo, quo panis.

Sciendum, quod cum ex speciebus sit aliquid, ex dicitur habitudinem materiae.

Si enim ly ex solum diceret ordinem, ut sit sensus ex speciebus, id est post species ex quo species non transeunt in substantiam geniti: genitum non proprie generaretur s. T. præsentia di. q. 1. ar. 2. quaestiu. 4.

Arguit quoque Durandus contra eandem conclusionem, probando, quod quantitas eucharistia non possit naturaliter corrumpi. Si enim corrumpetur aut actione contrarij corrumpetur: quod non, quia non habet contrarium, aut corruptione subiecti, quod hic non habet, aut diuisione sui quod non: quia haberet terminum in minus, quantitas autem de diuisibilibus in infinitum, ergo.

Respondeo secundum Petrum. Quantitas hic potest corrumpi quadrupliciter. Primum per cõtrarium: quod non habet quidẽ, sed quia est susceptibilis contrarij, sicut substantia. Secundum corrumpitur corruptione materiae, seu subiecti non actualiter sed apertudinalis. Tertio potest dici corrumpi per diuisionem, licet enim quantitas ut quantitas est sit diuisibilis in infinitum, non tamen ut naturalis: sed habet minimũ. Quarto potest dici, quod corrumpitur per augmentationem. Nam nunc sicut prius perdẽs omnem qualitatem, perderet, & perdidisset naturalem subiectum.

DISTINCTIO XIII

Ita distinct. 13. quaeritur. Utrum hostia, & sanguini a duobus consecrato, possit aliquid admisceri.

PRO quaestione sit prima conclusio. Plures sacerdotes possunt simul unam, & eandem hostiam, vel idem vinum consecrare. Hanc ponit s. Th. Th. 3. parte. q. 82. ar. 2. item 4. sen. di. 13. q. 1. art. 2. in solutione. 2. q. Huius ratio est. Celebratio in consecrando per ecclesiam tolerata, & a sacris doctoribus approbata: effectum consecrationis habet, nec est sine effectu, sed huiusmodi est celebratio plurium sacerdotum in eorum ordinatione, super eandem materiam panis & vini: ergo, &c.

Contra arguit Durandus in hunc modum. Conclusio inquit ista potest intelligi dupliciter. Primum quod plures sacerdotes

Durand. hic. q. 2. Utrum quantitas eucharistia possit naturaliter corrumpi.

Quantitas in eucharistia potest corrumpi quadrupliciter.

F. Isidor.

Utrum plures sacerdotes possint eandem hostiam consecrare.

Durand. hic. q. 3.

Scotus

Utrum accidens proprium possit immutare ad formam substantialem.

dotēs sic cōsecrent vnam hostiā, quōd vnus cōsecret partem puta medietatem: alius aliam, hostia tamen integra manente. Alio modo, q̄ quilibet cōsecret totam. Primum adhuc potest intelligi dupliciter, scilicet, quōd quilibet cōsecret: non signando medietatem, vel signando sensu, vel imaginatione. Primo modo nullus cōsecrat: quia intentio cōsecrantis non est ad determinatam materiam: neq; secundo modo. Tum quia cōsecratio non est possibilis: nisi vna pars substantiæ panis possit conuerti sine alia parte: sed hoc non est possibile: quia substantia panis sub quantitate hostiæ non habet partes. Tum quia vnum numero non potest fieri multa nisi diuisione quantitas. Hoc vero hic accideret quantitate manente integra in conuersione substantiæ papis.

Si autem detur, quōd quilibet cōsecret signando medietatem: tunc vna pars potest cōsecrari sine alia. Est autem hoc valde difficile videre. quōmodo possit distinctè signari illa medietas à sensu, vel intellectu.

Si vero dicatur, quōd quilibet cōsecrat totam. Est duplex modus dicendi. primus q̄ sic etiam si non simul proferant: sed vnus post alium referendo tamen intentionem suam ad idem instans cōsecrationis: vt dicit Innoc. tertius. Est enim consuetudo aliquarū ecclesiarum in ordinatione sacerdotum, vt sic fiat.

¶ Sed contra est consuetudo aliquarū ecclesiarum: vt nouiter ordinati dicant canonem sine verbis cōsecrationis: ergo non cōsecrant.

Item illa consuetudo merito esset abolenda. Tum quia raro euenire potest, vt ordinati simul proferant verba cōsecrationis. Tum quia eo tempore a ihuc non est perfecta ordinatio sacerdotis. remanet enim impositio manū. Tum quia verba cōsecrationis non habent effectum, nisi in primo instanti, quo prolata sunt vel nunquam. Quæritur enim, si post tempus prolationis habeant effectum: vbi interim manet illa virtus. Nec debet dici vt quidam, q̄ in aere: hoc enim derisorium est.

Ad id quod dicitur q̄ Inno. hoc confirmauit, vel approbauit: dicendum, q̄ approbauit vt Doctor: nō vt papa, nec sua doctrina tenetur in omnibus: nec

nunc quod ipse dixit, seruat Romana ecclesia: sicut nobis constat, qui in curia Romana diu stetimus, & adhuc sumus.

Si vero dicatur, quōd omnes celebrant, dummodo simul proferant. sed contra: primo proferens cōsecrari: ergo sequens nihil facit.

Respondeo. Dicitur primo, q̄ s. Th. solum acceptat secundum modum: ideo non est necesse respondere argumentis, primum modū dicendi recipietis: quāuis nec argumenta contra illum modum dicendi concludant sufficienter contra secundum membrum quamuis concludat contra primum propter rationem ibidem tactam.

Ad primam vero probationem contra secundum membrum dicitur, quōd minor, est falsa. quia materia habet partes alias à partibus quātitatis: licet quātitas sit id quo formaliter substantia habet partes vnius rationis. Sequentur enim multa inconuenientia, si substantia quantitati subiecta nullas haberet partes. Primum, q̄ esset tota in toto, & tota in qualibet parte. Secundum quōd diuersæ partes quātitatis haberent idē subiectum adæquatum, & multa alia. prima parte. q. 7. artic. 6. ad secundum. item in tractatu de natura materiæ.

Ad secundam negatur antecedens. Potest namque vnum fieri multa sine diuisione: quando illud vnum habet multas partes in potentia sub diuersis partibus quantitatibus, potissimè per diuinam potentiam.

Ad illud, quod dicitur de signatione medietatis: dicitur, q̄ non est difficilis talis signatio: puta q̄ sacerdos intendat cōsecrare id quod est infra circulum. Et si sensu non signetur: sufficit, quōd intellectu. Cæcus enim potest cōsecrare, similiter videns hostias aliis superpositas: quas non videt.

¶ Ad ea quæ obijciuntur contra secundum modū dicendi: dicitur primo, q̄ apostoli cōsecrati in die coenæ à christo: omnes de manu eius communicauerunt: licet non secum cōsecrauerint. causa autem fuit: vt ostenderetur, q̄ institutio huius sacramenti ad solū christum pertinet: & quia tunc erant inexpectati. Causa vero, quare sacerdotes ordinati concelebrant episcopo: est secundum Innocentium. de officio. missæ parte tertia, capitu. 2. 4. vt ostendant Apostolos tunc à domino huiusmodi ritum

Si substantia quantitatina partibus careat sequuntur inconuenientia.

Cur ordinati cōcelebrant ordinati.

ritum sacrificij didicisse.

¶ Ad id quod obijcit de consuetudine aliquarū ecclesiarum non valet: quia magis credendum est Innocentio quàm sibi. Cum vero dicit consuetudinem ab Innocentio adductam esse abolendam: dicitur quōd non est faciendum nisi dispensatiuè loquendo de consuetudine: quam Romana ecclesia scit & dissimulat: & licet non omnes simul proferant: referendum tamen est ad idem instans.

¶ Ad id quod dicitur: verba cōsecrationis non habere effectum nisi in ultimo instanti prolotionis: verum est secundum communem cursum. Nam cum principale agens in sacramentis sit diuina virtus: & consuetudines ab ecclesia approbatæ sunt conformes diuinæ voluntati: si consuetudo sit: vt omnes referant intentionē cōsecrandi ad vnum & idem instans: non sit cōsecratio per diuinam virtutem & prolatis verbis à quibusdam, nisi in illo instanti cum quæritur vbi manet illa virtus, respondet miraculose operatur: & ita sicut virtus Christi in passione habuit effectum in prædestinatis præcedentibus passionem Christi & in sequentibus. 3. parte. q. 48. artic. 6. Nemi enim dubium esse debet ecclesiam Romanam talem consuetudinem, nec inuenisse, nec obseruasse: nec tolerasse, aut approbasse: sine speciali consilio spiritali: ideo si non sit perfecta ordinatio simpliciter, est tamen perfecta quoad hunc actum: vnde cōsecrant tunc imperfectè ordinati.

¶ Ad aliud de consuetudine quam dicit non esse Romæ: dicitur quōd licet forte tunc non sit: fuit tamen teste ipso Innocentio: qui melius debuit nosse mores eius quàm arguens.

¶ Ad aliud negatur consequentia. sunt ex præallegatis locis. S. Tho. Primum quod virtus instrumentalis potest habere effectum: antequam illa virtus sit & postquam desit esse: dum tamen copuletur passo, & contingat illud modo spiritali, pura per fidem. Secundum est, quōd sicut si Deus potest anticipare effectum virtutis vel retardare effectum virtutis passionis Christi in hominibus, vel in sacramentis: non apparet inconueniens, quōd intentio cōsecrantis & concelebrantis episcopo ex fide ecclesiæ procedens, & à spi-

ritus sancto regulata: possit anticipare vel retardare effectum cōsecrationis: potissimè vbi Deus est principale agens, quod potest vt virtute instrumentali verborum: sicut vult Sanctus Thomas. prima parte. distinctio. quarta. quæstio. prima. articulo. quarto. in solutione tertie quæstionculæ.

CONCLUSIO. II. Vno cōsecrato potest alius liquor admisceri. Hanc ponit Sanctus Thomas. tertia parte. quæst. 77. articulo octauo, item quarto sententi. distinctio. 2. quæst. prima. articulo. 2. in solutione. 6. quæst. Huius ratio est, quicquid poterat pati substantia vini ante cōsecrationem: potest pati species remanens post cōsecrationē. Sed substantia vini poterat misceri aliis liquoribus: ergo hoc possunt species remanentes.

Contra conclusionem arguit Durandus distinctio. 2. q. 3. multipliciter. Primum contra hoc, quod dicit conclusio de liquore addito alterius speciei. Vult enim probare primo quod si talis liquor est æqualis vel maioris virtutis: definit ibi esse totaliter sanguis Christi. Secundo, quod si sit minoris virtutis remanet ibi sanguis sub omni parte specierum: sub qua prius erat: sed non incipit esse sub liquore admixto & corrupto: quia quod inde generatur est vinum, & non species vini. Primum probat: quando definit esse cōsecratio: definit esse sanguis. Sed sic est in proposito: ergo minor probatur: quia sacramentum definit quantum ad quantitates coloris & saporis: vt patet. Hoc autem sufficit etiam si quantitas non corrumpatur. Tum quia species vini pertinet ad sacramentum, quatenus repræsentat substantiam vini, quod magis faciunt secundum qualitates proprias vini, quàm secundum quantitatem communem vino & aliis. Tum quia sacramentum est sensibile signum, magis autem sunt sensibiles qualitates quam quantitas, vnde eis desinentibus definit sacramentum. vnde etiam Innocentius. 3. dicit vbi similitudo deficeret sacramentum, enim esset. secundum etiam probat, quia in hoc casu species manent incorruptæ, cum sint maioris virtutis.

Respondeo. Dico primo, quod desinentibus qualitatibus, & manente quantitate, non definit ibi esse corpus Christi & sanguis. Neque enim sufficit de-

sitio qualitarum.

¶ Ad primam probationem dicitur quod illa propositio assumpta est falsa. Nam species non pertinent ad sacramentum per hoc, quod repræsentant rem cõuerfam: sed magis per hoc q̄ repræsentant etiã rem cõtentã. vnde hac similitudine manet manet sacramentũ.

Ad secundam dicitur, quod vbi similitudo rei cõtentæ deficeret: sacramentum non esset. Corruptis enim qualitatibus corporalibus & quantitas corrumpitur, & alia substantia & alia accidentia generantur: sed si corrupta similitudine remaneret sacramentum tercia parte. quæst. 76. art. 8.

¶ Dico secundo quod obiecta à Durando in aliquibus habent veritatem: in aliquibus non: Est enim vera in liquoribus additis non miscibilibus alteri liquori, sicut est oleum. Et in liquoribus grossissimis, vt in ceruisia. In talibus enim non fit corruptio per diuisionem: sed si fit: per actionẽ virtutis contrariæ fiet. Inde est quando species vini sunt maioris virtutis quã liquor appositus tunc corrumpunt illum &c. Si autem liquores sint adinuicem penetrabiles, & fiat diuisio præexistens vsque ad minima tunc locum habet opinio. b. T. distinguens de quantitate mollis. Si enim liquor superadditus est æqualis vel maior: præexistens corrumpitur. Si vero fit minoris quantitatatis, adhuc corrumpitur præexistens via diuisionis: & per consequens definit ibi esse sanguis Christi.

¶ Ad secundum negatur q̄ species maneat incorruptæ. Ita enim corrumpitur particula vini per appositionem guttæ aquæ: sic aliqua particula specierum: & hoc intelligatur in omnibus liquoribus differentibus specie natis adinuicem agere & mutuo se corrumpere & cõuertere.

Sciendũ pro notitia solutionis reliquorũ à Durando obiectorũ, q̄ si gutta sanguinis proiciatur in dolium plentũ vino eiusdem speciei desineret ibi esse sanguis Christi: sit enim cõmixtio vsq; ad minima. Si tamẽ vinũ est ita spissum q̄ nõ cõmiscetur speciebus vsq; ad minima per diuisionem vel tardẽ hoc fit antequam hoc fiat siue via diuisionis, siue actionis contrariæ virtutis: tũc manet integrẽ sanguis Christi, & licet: si mile a simili non corrumpatur per se-

tameu per accidens corrumpitur per diuisionem vnde cunq; factã in illo vero quod permiscetur nõquã sit sanguis Christi: quia nunquã perdit materiam suã: verũ in cõmixtione liquoris facilis subintrationis: sit corruptio via diuisionis magis quam via alterationis: quia virtus diuisa debilior est: sit autẽ quando additũ est minoris virtutis tertium corpus sicut si vnus pugillus aquæ & alius vini miscerentur. Hęc ex Petro & concorditer cum S. T. quoli. 10. ar. 3.

¶ Item Durandus arguit quod ratio adducta pro conclusione non valet. fundatur enim inquit conclusio in hac ratione. Quælibet pars mixti est mixta: Si ergo aliquis liquor miscetur speciebus vini consecrati: quælibet pars totius mixti erit mixta: ergo non erit seorsum assignare liquorem appositum, & species præexistentes, ergo per totum mixtum est substantia liquoris appositi, sed sanguis Christi non est in hoc sacramẽto cum substantia alterius corporis: ergo per talem mixtionem definit ibi esse sanguis Christi.

Contra hanc rationẽ arguit. Ari. primo de ge. diffinit mixtionẽ. dicens: mixtio est mixtibilium alterationum vnio & loquitur de alteratione corruptiua. Sed liquor admixtus si fuerit secundum speciem quod ad omnia, nullõ modo altera, si vero sit similis secundum speciem & dissimilis secundum qualitates. sicut vinũ albũ est simile nigro, alterat quidem, sed non corrumpit, ergo mixtum hoc dicitur quod continet mixtorum qualitates.

Respondeo. Hęc ratio duo falsa assumit. Primum quod mixtio non potest esse similitium specierũ vt accidẽtia. Secundum quod similia secundum speciem, licet dissimilia quo ad accidentia possunt se alterare, sed non corrumpere. Hęc eadem affirmat Petrus de palude & benẽ.

DISTINCT. XIII.

N distinctione decimaquarta, quæruntur duo. Primo vtrum sacramentum pœnitentiæ, possit tollere culpam manente reatu.

¶ Secundo. Vtrum post pœnitentiã resurgat homo in equali virtute.

Q V A N T V M ad primum hęc est prima conclusio. Pœnitentia est sacramen-

Vtrum sacramentũ pœnitentiæ debeat dici sacramentũ cõfessionis.

cramentũ. Hanc sic probat S. D. 3. parte. q. 84. ar. 1. Vbi cunq; fit aliqua satisfactio sensibilibus figuris: ibi est sacramentum. sed hoc est, in pœnitentia: ergo.

Contra arguit Durã. hic. q. 14. Quod non debeat dici sacramentum pœnitentiæ: sed sacramentum confessionis. Omnis pœnitentiã aut est habitus vel actus interior: aut est exterior executio satisfactiois. Sed pœnitentiã, quæ est interior, non est sacramentũ: sed præuia ad ipsum tanquã dispositio suscipiẽtis: Pœnitentiã verò exterior est consequens ad hoc sacramentum: ergo nulla pœnitentiã est intrinseca huic sacramentum.

Esse successuum pœnitentiæ integratur ex tribus.

Respondeo. Negatur maior. Nã præter contritionẽ quæ est pœnitentiã interior, & satisfactionem, quæ est exterior, etiam erubescencia confessionis & ligamen sacerdotis ad pœnã: sunt quedam pœnæ: & omnia ista sunt intrinseca huic sacramentum: & ideo benẽ dicitur sacramentum pœnitentiæ.

¶ Dico secundo, q̄ sacramentũ pœnitentiæ ex prædictis tribus integratur tanquam ex partibus: quarum vna est prior altera secundum materiam: & quãdoque etiam tempore. Nam illorũ triũ actuum. scilicet contritionis, confessionis, & satisfactionis, qui sunt materiales in pœnitentiã, non est totum esse simul, sed succedunt sibi inuicem.

Ex his sequitur, q̄ sacramentum pœnitentiæ incipit in contritione, & habet suum complementum in satisfactione.

CONCLUSIO II. Pœnitentiã est virtus specialis, ab aliis distincta. Hanc probat quod ad primam eius partem. tertia parte. q. 85. Ex hoc q̄ elicit actum rectum. scilicet dolorem de peccatis commissis. Quod ad secundam partẽ probat vbi supra. ar. 2. & 4. sen. dist. 14. ar. 1. quæstion. 3. Ex hoc, q̄ habet speciale obiectum. scilicet detestationem peccati ad expugnationem eius, & quantũ ad culpam, & quantum ad reatum: & in hoc distinguitur ab aliis virtutibus: quæ licet detestentur peccatum: non tamen hoc modo.

Vtrum pœnitentiã sit virtus.

Contra primam partem arguit Durandus primò. Principalis actus virtutis non præsupponit actum vitij in operante, sed principalis actus pœnitentiæ quæ est pœnitere præsupponit actũ vitij: ergo. Pœnitentiã non est virtus.

Respondeo. Dico primò, q̄ maior potest negari in virtutibus illis: quæ pricipaliter retrahunt à malo cuiusmodi est pœnitentiã cuius principalis actus est electio detestationis peccati.

¶ Dico secundo, q̄ cum gratia infunditur habitus pœnitentiæ: sicut & aliæ virtutes: sed non potest exire in actum, nisi præcedente aliquo peccato.

Secundò arguit. Pœnitentiã non est virtus intellectualis, vt de se patet: nec theologica, quia non habet Deum pro obiecto, sed actum humanum malum nec moralis: quia virtus moralis nõ habet pro fine proximo: nec pro circumstantia informante aliquid excedens dictamen rationis naturalis. finis autem proximus pœnitentiæ est vt homo reconcilietur Deo: istud autem non cadit sub dictamine rationis naturalis: ergo pœnitentiã non est virtus.

Quo pœnitentiã sit virtus moralis.

Respondeo, q̄ pœnitentiã est virtus moralis. Ad improbatõẽ dico, q̄ licet virtus non habeat ex se pro fine proximo vel pro circumstantia informante aliquid excedens dictamẽ rationis naturalis: potest tamen hoc habere ex concursu & imperio alicuius virtutis theologice, cui coniungitur: & hoc habet pœnitentiã à charitate, & gratia.

¶ Dico etiam, q̄ licet illa maior sit vera de virtutibus moralibus acquisitis non tamen de infusis: cuiusmodi est pœnitentiã.

Tertiò omnis virtus, quæ ordinat ad aliũ in rone debiti, est iustitiã: alię enim virtutes aut non ordinant hoĩem ad aliũ vt temperantia: aut si ordinant non tamẽ in ratione debiti: vt liberalitas. sed pœnitentiã ordinat hominem ad Deum in ratione debiti: ergo si est virtus, non est distincta à iustitiã.

Pœnitentiã quasi pars potest tialis vel subiectiua iustitiã.

Respondeo. negatur maior: quia præter illa requiritur equalitas ad iustitiã, quæ nõ potest proprie esse nisi inter equalis: homo autem non est Deo equalis. Dico tñ q̄ pœnitentiã est quasi pars potest tialis, iustitię cõmuniter dictæ, vel pars subiectiua. sicut etiam religio & pietas pertinent ad iustitiã, non tamẽ sunt proprie iustitiã: quia non reddunt æquale Deo, vt dicit S. D. 2. 2. q. 80. ar. 1. Similiter pœnitentiã non reddit tantam pœnã quantam homo meretur pro peccato.

Ista argumenta, quæ sequuntur, militant contra primam conclusionem.

Contra eandem arguit Aureolus q 2 pri

primò. Sacramentum pœnitentiæ potest esse sine satisfactione. ergo satisfactio non est de essentia eius, consequentia patet. antecedens probatur. tum quia tanta potest esse contritio: quod nulla satisfactio requiritur ad delendum peccatum vel pœnam ut omnes dicunt. tum quia papa potest remittere omnem pœnam per indulgentias. ergo ei non est necessaria satisfactio.

Respondeo. negatur antecedens. Ad primam probationem dico, quod in tali causa esset satisfactio tripliciter. Primo in proposito, alioquin talis non esset contritus, nisi proponeret se satisfacere. Secundo in signo: quia ex quo consistitur subire se arbitrio sacerdotis, & significat se paratum satisfacere. Tertio in sui initio vel medio. quia satisfactio incipit in contritione, & mediat in confessione, & completur in exteriori pœna. ut dicit Do. S. 4. sen. dist. 16. ar. 1. quæst. iunc. 3.

Ad secundam probationem dico, quod dum papa dat indulgentias: non tollit satisfactionem, sed satisfactionem & pœnas sanctorum, qui sunt in gloria applicat taliter absolutis: ut dicit Doct. Sancti. quarto sentent. distinctione vigesima.

Secundò in materia cuiuslibet sacramenti est virtus causativa gratiæ: ut dicit S. Tho. sed in satisfactione non est talis virtus, cum ante satisfactionem sit collata gratia. ergo, &c.

Respondeo negatur maior. nec Sancti Tho. dicit illam propositionem uniuersaliter, sed tantum de sacramentis, in quibus verba ministri diriguntur ad materiam sanctificandam: qualis materia non est satisfactio.

Tertio contritio & satisfactio mentalis non sunt signa sensibilia. ergo non sunt materia sacramenti. Antecedens & consequentia de se patet.

Respondeo. dico primo. quod licet contritio in se non sentiat ab aliis: sentitur tamen interius ab eo, qui est contritus & etiam ab aliis: non quidem in se sed in suo signo & effectu & satisfactione. Ipsa autem satisfactio licet ut voluta præcisè non sit sensibilis: tamen ut voluta & signata & mediata est signum sensibile etiam materia huius sacramenti.

CONCLUSIO III. Peccatum est materia, & obiectum pœnitentiæ.

Hanc ponit S. Do. tertia parte. q. 84. ar. 2. dicens quod peccata commissa sunt eius materia proxima. peccata vero non attendenda sunt eius materia remota. Probatur autem sic ista conclusio. Illa est materia pœnitentiæ circa quam cadit principalis eius actus. sed dolere & detestari, quæ sunt principalis actus pœnitentiæ, cadunt supra peccatum. ergo, &c.

Contra arguit Aureolus. primo. Omnis iustitia punitiua habet pœnam quam infert pro obiecto & materia: ut patet. 2. Ethy. 7. sed pœnitentia est iustitia punitiua saltem communiter accipiendò iustitiam: ergo eius materia est pœna, & non peccatum.

Respondeo. negatur consequentia. Dico enim primo. quod iustitia punitiua, & pœnitentia habent pro obiecto & pœnam & peccatum, licet differenter: quia peccatum respicit tanquam materiam, circa quam agit, pœnam vero, ut id quod agit, & quasi proprium effectum. unde peccatum est id supra quod cadit principalis actus pœnitentiæ, scilicet detestatio. ista habetur in suo simili à S. Do. secunda secundæ q. 61. ar. 3.

Dico secundò. quod pœnitentia eodè actu dolet de peccato, & eligit pœnam: qui quidem actus habet duo obiecta, ordinem inter se habentia, ut finis: & id quod est ad finem, vel alio quouis modo.

Secundò omnis virtus ponit medium circa obiectum & materiam suam ut dicitur. 2. Ethy. cap. 5. sed pœnitentia non ponit medium circa peccata. scilicet dictando quando, vel ubi, vel quomodo debeant committi ergo peccatum non est eius materia.

Respondeo. negatur minor. Istud autem medium, ut dicit S. Do. 4. quæstione decima quarta. art. primo quæst. quarta. ad quartum. Non est quod pœnitentia aliqua peccata recipiat, & aliqua abiciat: sicut se habet temperantia circa voluptates, sed medium & circumstantia, quæ ponit pœnitentia sunt quia cui libet peccato dat proportionatam pœnam, & quado, & ubi, & quomodo debet. Et similiter ipsam peccatum expellit: & in hoc distinguitur ab aliis virtutibus, quæ non destruant sua obiecta.

CONCLUSIO IIII. Sacramentum pœnitentiæ quandoque tollit

Verum peccatum sit materia pœnitentiæ.

Cap. 2.

Pœnitentia differenter respicit peccatum & pœnam.

Eodè actu dolet de peccato & eligit pœnam.

Verum pœnitentia

collat totum reatum.

culpam, & totum reatum quandoque tollit remanente aliquo reatu. Hanc conclusionem probat S. Do. tertia parte. q. 84. octuagesima sexta. articulo 4. & præsentis distincti quæstione 2. articulo 1. ex hoc quod Deus aliquando remittit culpam, & omnem obligationem ad pœnam: aliquando remittit culpam, manente aliqua obligatione ad pœnam.

Contra arguit Aureolus. primo reatus non est quid absolutum: nec est quid relatiuum. ergo non est ponendum consequentia patet. Prima pars antecedentis probatur: si talis obligatio esset in anima: ipsa esset immediatè à Deo, qui obligat animam ad pœnam: sed non est à Deo, quia anima dicitur peccatrix ex illa obligatione: non autem peccatrix eo quod immediatè est à Deo. Secunda pars antecedentis probatur: si esset relatio aut esset intrinsecus adueniens aut extrinsecus. Non primum quia non statim insurgit postis extremis. patet. quia manente anima, & Deo seu pœna eodem modo se habente non propter hoc anima est obligata ad pœnam: quia non ante peccatum. Non secundò, quia omnis respectus extrinsecus adueniens est terminus actionis realis vt patet de ubi, sed istius obligationis dari non potest actio realis. non enim est ab anima quia peccando habent tantum unam actionem deordinatam, quæ facit ad illud velle priuatum debitis circumstantiis, & ita non ad istum respectum.

Verum reatus sit.

Reatus est ens rationis.

In peccato triplex est priuatio.

Respondeo. Dico primò. quod obligatio non est ens absolutum, nec aliquis respectus realis: sed est respectus rationis.

Ad cuius euidenciam est sciendum ut elicitur à S. Do. 2. sentent. distinctione quadragesima secunda. articulo secundo. quod in eo qui peccat est triplex defectus siue priuatio. Vnus est defectus in operatione, quæ est priuata debita rectitudine. Alius est defectus in anima peccantis: quæ est priuata gratia. Tertius est transgressio ordinis diuinæ iustitiæ & inæqualitas ex actu inducta. Nam peccando abstulit à Deo honorem, quantum in eo fuit, & plus voluntati suæ indulgit quam deberet. Iste autem tertius defectus manet etià aliis duobus non existentibus. Nam transeunte actu peccati & collata gratia, si debet reduci æqualitas, oportet

quod homo qui plus voluntati suæ indulgit, quam deberet aliquod patiatur contra voluntatem suam. obligatio autem ad hoc patiendum dicitur reatus: & semper remanet, quousque patitur.

Dico secundò. quod iste respectus est extrinsecus adueniens & habet pro causa remota actum peccandi. nec valet improbatio, quia illa actio quæ est ad velle inordinatum per se primo: est ad hunc defectum & reatum consequentiuè.

Dico tertio. quod illa obligatio est à Deo, & à creatura à Deo quidem est quod omnis transgrediens legem obligetur ad pœnam, quod autem iste transgrediatur legem, non est à Deo: sed à propria voluntate. Et illa istum obligationem ad pœnam, est à Deo sicut à causa primaria & vniuersali. sed à propria voluntate sicut à causa proxima, ut propria.

Et si dicatur. Iste respectus est rationalis: & per consequens à solo intellectu. sed non ab intellectu creato, qui forte eum non considerat. ergo tantum à Deo.

Dico quod est potentialiter & aptitudinaliter, & exigitur ex parte peccantis, sed completiue est per intellectum: qui intelligit peccantem in ordine ad pœnam eo modo, quo natura exigit sumpta lege diuina vel humana vel reata ratione.

Secundò arguit. transeunte actu peccati, adhuc homo dicitur peccator solum ex hoc quod diuina voluntas ordinat eum ad pœnam: & eius intellectus videt hunc ordinem. ergo reatus est respectus rationis consequens solum intellectum, & voluntatem de se.

Respondeo. negatur antecedens. sed dicitur peccator etiam propter respectum inæqualitatis, & indignitatis: qui respectus non solum insurgit ex actu diuini intellectus sed etiam ex actu intellectus ipsius peccantis vel sui principis aut superioris, cui fienda est æqualitas. Nec tantum confurgit ex actu intellectus: sed deformitas & indignitas peccatoris quæ sunt quædam negationes, fundant illum respectum ex natura rei. sicut etiam in eo qui legem seruat est. respectus meriti, & debiti, & congrui in ordine ad primum.

Reatus quid.

Reatus causa remota.

Reatus est duplex Deus & creatura.

Transeunte peccato, quomodo dicatur peccator & in sequentibus.

*Reatus macula & offensa di-
singui-
tur.*

¶ Dico secundò, q̄ reatus & macula & offensa distinguuntur. Nam macula est ipsa priuatio luminis gratuiti vel naturalis ex actu peccati derelicta. reatus vero est obligatio ad pœnam, & differt à macula sicut effectus à sua causa. offensa vero est inæqualitas quædam que similiter est causa reatus cessante autē actu peccati adhuc homo dicitur formaliter peccator, non tamen ratione reatus & maculæ quæ manet, sed per peccatum præcedens quod manet aliquo modo in suo effectu: derelicto ex parte conuersionis vel auersionis. Nec oportet, si iste dicitur actu peccator q̄ sit peccator per aliquid actu manens: quia non vniuocè dicitur quis peccator esse: dum actu peccat & dum cessat ab actu peccati, licet nō à reatu. & ideo propter talem analogiam huius nominis peccator p̄r quis denominari peccator formaliter non solum à peccato præsentē, sed etiam à peccato præterito, dum modo aliquo maneat.

¶ Reliqua argumenta tam Scoti quā Aureoli dicta concludunt reatum non esse respectum realem: quod gratis cōceditur.

Non vniuocè dicitur peccator: qui peccauit & peccat.

QVAESTIO. II.

¶ Vētur secundò vtrum post pœnitentiā resurgat homo in æquali virtute.

CONCLUSIO I Per pœnitentiā virtutes restituuntur. hæc sic probat S.D. 3. parte. q. 89. ar. 1. Per pœnitentiā restituitur gratia: ergo & virtutes: consequentia tenet. quia cum gratia omnes virtutes infunduntur.

CONCLUSIO II. Pœnitens non semper resurgit in æquali gratia: imo quandoque in minori. Hanc probat vbi supra. ar. 2. & 3. Et tertio sen. di. 3. 1. ar. ex hoc q̄ homo non ita præparat se

Contra arguit Scotus. primò. resurgens resurgit in omnibus bonis quæ ante habebat: quia per pœnitentiā viuificantur: & præter illam habet hunc actum pœnitentiæ quo resurgat: ergo habet plena merita: & per consequens maior gloria ei debetur.

Respondeo. dico primo, q̄ admissio q̄ resurgat, in pluribus meritis: non tamē sequitur, q̄ resurgat semper ad maiore gloriam: quia quandoque merita præcedenti peccatum, & sequenti post pœ-

Vtrum resurgens in pluribus meritis resurgat ad maiorem gloriam.

nitentiā innituntur minori charitati & gratiæ quàm ante: & per consequens sunt minus gratifica. Huius autem ratio est, quia præmiū essentiale propriè debetur habitui gratiæ, actibus vero debetur præmiū accidentale. Quod non est ita intelligendum quasi q̄ per actum elicito ab habitu gratiæ aliquis mereatur nouum gradum gloriæ ultra illud, quod debetur habitui eliciēti. sed est intelligendum q̄ ille gradus gloriæ, qui debebatur actui elicitō per eam & ultra hoc debetur ei nouus gradus gloriæ correspondens nouo gradui gratiæ, quam mereretur: si gratia sit augmentabilis & non in termino: nullus enim meretur nouum gradum gradū gloriæ: nisi quia prius natura meretur augmentum gratiæ.

Dico secundò, q̄ licet pœnitens resurgat in omnibus meritis, quæ ante habebat & pro quolibet correspondeat ei nouus gradus gloriæ: non tamen tātus quantus ante peccatum sibi correspondebat nisi resurgat in æquali charitate: quia si resurgat in minori iam est indispōsitus ad recipiendum totum effectū præcedentium meritorum: vt dicit S.D. 3. sen. dist. 3. l. quæst. 1. ar. 4. & ar. 1. ad secundum.

¶ Dico tertio, q̄ licet cuiilibet operi elicitō à gratia præsentī correspondeat aliquis gradus gloriæ: non tamen semper commensuratur præsentī gratiæ, sed vel præsentī vel futuræ. Nam omnis actus meritorius noui gradus gloriæ: est etiam meritorius noui gradus gratiæ cui correspondet & cōmensuratur gradus gloriæ: vt dicit S.D. prima secundæ. quæstione centesimadecima quarta. art. 8. ad tertium.

¶ Dico quartò, quòd non fuit intentio S.D. quòd operibus correspondeat tantum præmiū accidentale, & non essentiale. nam huius oppositum dicit tertia parte. quæstione octuagesimona. arti. 5. sed benè verum est, quòd eis non correspondet præmiū essentiale: nisi ratione gratiæ cui primo correspondet: & ideo secundum quantitatem gratiæ accipitur quantitas præmij essentialis.

Secundò arguit contra hanc responsionem: quia scriptura dicit, quòd gloria datur operibus. nam Deus reddet vnicuique secundum opera sua: vt dicitur in Psal. nō autē dicitur q̄ detur habitui

Ex sententia S. D. operibus correspondet etiam præmiū essentiale.

Vtrum gloria detur gratiæ.

tui gratiæ. ergo. Respondeo. quia licet scriptura dicat gloriam dari secundum opera. dicit tamen alibi, quòd datur gratiæ: vt patet ad Romanos tertio. gratia dei vita æterna. & ideo principalis conatus debet esse cuiilibet, vt crescat in charitate, & gratia, in qua principaliter consistit obseruatio diuinæ legis: vt dicit sanct. Do. prima secundæ. q. 116. ar. primo. & Aug. super Psal. 70.

Contra eadē arguit Aureolus Primò, qui habet plura merita: est deo magis charus: & per consequens habet maiorem gratiam: sed pœnitens habet plura merita quàm ante. nam habet omnia quæ ante habebat: quia per pœnitentiā viuificantur, & præter hoc, habet hunc actum meritorium: quo actu pœnitet. ergo.

Respondeo. negatur maior, nisi cetera sint paria. oportet enim præter hoc quòd habeat tantam, vel maiorem gratiam quàm ante. Contingit enim aliquem habere pauca merita, esse deo magis charum eo, qui habet plura: sicut de angelo respectu hominis: & de anima christi respectu animæ virginis Mariæ, comparando eas pro instanti conceptionis christi. In illo enim instanti illa anima erat summè accepta deo: & tamen habebat pauca merita: quia non fecerat multos actus meritorios, similiter vnus homo est magis charus deo cum quatuor meritis tempore, quo habet maiorem gratiā quàm cū quinque tempore quo habet maiorem gratiam. Pœnitens autem licet habeat plura merita quàm prius illa. tamen non æqualiter operantur, si remissius se disponat ad gratiam.

Secundò arguit. Cuiilibet merito correspondet determinatus gradus gloriæ: ergo & gratiæ: & per consequens qui habet plura merita habet maiorem gratiam: sed pœnitens habet plura merita, quàm ante: vt probatum est: ergo, &c.

Respondeo. quòd licet per illa plura merita mereatur maiorem gratiam, non tamen sequitur, quòd illud augmentum gratiæ statim ei fundatur. sed in futurum, quādo ad hoc erit dispositus, & sic nō resurgit in maiori gratia.

Cōtra eandē arguit Henricus quolib. 5. q. 23. & maximè arguit contra rationem. Primò, conatus ad gratiam est

Minoribus clarè meritis potest esse deo gratior.

ad bonum supernaturale, vt de se patet, ergo nō potest esse sine gratia præueniente, & inclinante liberum arbitrium ad illum conatum, & per consequens sequitur, q̄ talis ante gratiā habeat gratiam, quod est falsum. ergo.

Respondeo. negatur consequentia. quia illa gratia præueniens, scilicet detestatio peccati, & appetitus iustitiæ nō est gratia gratum faciens, sed est simplex motio qua deus mouet voluntatē ad appetitum iustitiæ: vt dicit s. D. prima secundæ. q. 112. ar. 2.

Secundò. Si gratia datur secundum conatum, sequitur q̄ iustificatio esset ex merito, nam homo per illum conatum mereretur gratiā. hoc est falsum. quia etiam Aug. dicit, q̄ gratia iustificans præcedit omnem motum liberi arbitrii: ergo, &c.

Respondeo. negatur consequentia. quia illa diuina motio voluntatis ad gratiam non potest dici meritum gratiæ: neque de congruo neque de condigno, nisi improprie. Ad Augustinum, dico, q̄ auctoritas dupliciter exponitur. Primò, q̄ gratia præcedit omnem motum liberi arbitrii meritorium. Secundò, quòd Augustinus non loquitur de gratia gratum faciente: sed de illa diuina motione, quam appellat gratiam iustificantem: quia ea primo incipit moueri liberum arbitrium ad gratiam. Et quia iste dicit sine probatione, quòd in recipiente gratiam non requiritur aliqua dispositio positua. huius oppositū tenet sanctus Doctor dicens, q̄ etiam in paruulis, qui baptizantur, requiritur talis dispositio: recipiunt enim characterē, qui est dispositio ad gratiam.

Alia, quæ iste dicit, non sunt contra conclusiones. sed tantum valent ad declarandum quandam opinionem ipsius Henrici: de qua alias videbitur.

DISTINCTIO. XV.

Distin. xv. quæritur. Vtrum homo possit deo satisfacere pro peccato.

CONCLUSIO I. Homo non potest perfecte satisfacere deo, nisi in virtute meriti christi. Hanc sic probat. 3. parte. quæst. 1. artic. 2. ad secundum. Vbi sciendum, quòd duplex est satisfactio. Vna est perfecta, & hæc est quando læso redditur æquiualens. Alia est imperfecta, & hæc est quando

Gratia præueniēs nō est gratum faciens.

Duplex interpretatio auctoritatis diuini Aug.

Duplex satisfactio æquiualens & accepta pro æquiualentia.

ille qui laesus est acceptat id quod sibi datur etiam si non sit æquivalens offensæ.

Arguitur ergo sic pro conclusione. Ad perfectam satisfactionem requiritur ad æquatio satisfactionis ad offensam. sed talem, & tantam non potest furus homo exhibere, nisi coniuncto merito passionis christi: ergo, &c.

Scot. hic. q. prima.

Contra arguit Scotus & Aureolus quorum argumenta habent idem medium. Primum ubi est redditio æquivalentis: ubi est perfecta satisfactio. sed purus homo potest deo reddere æquivalentem offensæ in deum commissæ: ergo, &c. maior patet minor probatur. Quatum mali fuit in actu aversionis à deo: tantum bonum est in actu conversionis ad Deum, quia uterque istorum actum habet idem obiectum, & elicitur ab eodem libro arbitrio, ergo, &c.

Respondet. negatur maior, sed præter id, quod ponitur in illa maiori requiritur etiam alia. Primum est, quod sicut offendens fuit principalis, & totalis causa malitiæ in offensæ: ita satisfaciens sit principalis causa totius bonitatis, quæ est in satisfactione, & non ille cui sit satisfactio. Secundum est quod satisfaciens iurisfaciat per aliquid tota liter suum, & quod non sit principaliter eius cui fienda est satisfactio: nam si quis offerat regi id quod principaliter est regis quam offerentis non proprie satisfaciunt regi. Tertium est, quod id quod exhibet quis in satisfactione non teneatur alias exhibere propter alia debita ipsi offenso: dato quod eum nunquam offendisset. Bonum autem meritorium quod homo facit principaliter est à deo: quia actus noster non est meritorius nec satisfactorius, nisi in quantum est, à spiritu sancto, & etiam tenemur omnia reddere deo propter alia beneficia nobis collata: dato quod ipsam nunquam offendissemus. Prædictæ autem tres conditiones erant in christo ratione diuini suppositi: & ideo suum meritum fuit æquivalens peccato Adæ. negatur etiam minor. non enim tantum bona est conversio puri hominis ad deum: sicut mala fuit aversio. Nam aversio est infinita, cum quia ab infinito bono hominem separat. tum quia infinitam poenam meretur de condigno: conversio autem hominis ad deum per gratiam, non est taliter infinita potestatem in qua

Requisita ad æquivalentem satisfactionem.

Aversio à deo est infinita: conversio vero finita, ut a li. ar. procedit.

tum pendet ex libero arbitrio: quia ut sic non est meritoria, vitæ æternæ, nisi de congruo: ut dicit sanctus Doctor prima secundæ q. 114. articulo tertio. plus enim requiritur ad meritum quam ad demeritum. nam non tantum meretur qui salutem regem: sicut demeretur qui ei maledicit.

Secundò arguit. Si infinitas arguit satisfactionem non esse possibilem puræ creaturæ, sequitur quod passio christi non perfecte satisfecerit. hoc est falsum. ergo consequentia prima probatur. quia meritum christi non fuit infinitum: alioquin deus fuisset beatus, acceptando illam passionem, sicut est beatus amando suam essentiam, & bonitatem: quia est infinita.

Plus requiritur ad meritum quam ad demeritum.

Utrum meritum christi fuerit infinitum.

Respondet. negatur prima consequentia. Meritum enim passionis christi fuit infinitum, non simpliciter sicut diuina bonitas: sed secundum quid, & in genere meriti, sicut & eius gratia fuit infinita in genere gratiæ: ut declaratum est in 3. sen. di. 18.

Tertio Meritum hominis ut est à libero arbitrio, est finitum: ut autem est à spiritu sancto, & à gratia habet quædam infinitatem: ut dicit sanctus Doctor prima secundæ. quæst. 114. ergo aliqua actio puri hominis posset esse satisfactoria: ut est à spiritu sancto: quia ut sic habet infinitatem sicut & meritum christi.

Respondet. negatur consequentia. quia per meritum puri hominis cum quantacunque gratia nulla persona diuina meretur, sed purus homo. secus autem est de merito christi.

Contra eadem arguit Durandus sic. Quicquid habebat christus debebat deo propter accepta beneficia, sicut & nos: ergo pariformiter non poterat satisfacere reddendo æquivalentem.

Respondet. quod licet humanitas christi non posset reddere æquivalentem: tamen diuinum suppositum poterat, & ideo actio quam faciebat mediante natura humana, habebat virtutem diuinam, & poterat supra totam naturam humanam, & singula eius supposita, quoad satisfactionem de condigno strictis simè accepto.

CONCLUSIO. II. Nullus potest satisfacere deo de vno peccato, non satisfaciendo ei de alio, sed illud retinendo. Hanc sic probat sanctus Doctor præsen

præsentis distinct. arti. 3. Nullum opus insufficientis ad amicitiam restitutionem est Deo satisfactorium, sed omne opus factum cum retentione peccati mortalis ex affectu est huiusmodi, ergo.

CONCLUSIO III. Nullus potest remissionem peccati mortalis sibi factam per contritionem de nouo mortaliter peccans, potest in statu illo satisfacere pro peccatis prius sibi dimissis. Hanc probat ubi supra: quia nullum opus factum extra charitatem est Deo satisfactorium.

Scotus ubi supra.

Contra arguit Scotus. Ille qui post peccatum mortale commissum facit poenitentiam prius sibi iniunctam, facit id quod sibi iniunctum est tanquam pars satisfactionis: ergo vere satisfaciunt.

Utrum satisfactio in mortali sit valida.

Respondet. negatur consequentia: quia talis actus satisfaciens, cum non sit acceptus Deo propter defectum charitatis: potest tamen dici materialiter satisfactio: quia apta est esse satisfactio, si charitate informaretur. Quod autem non satisfecerat patet: quia ille qui continuat offensam regis non satisfaciunt ei: huiusmodi autem est peccator.

Alii quos refert peccatus de palude hic. q. 1.

Contra eandem arguunt alij: Primum ille qui accepta poenitentia, post ea cadit in mortali est debitor tantum poenæ finitæ sibi impositæ: ergo si eam exsoluit satisfaciunt.

Respondet. negatur consequentia: quia non est debitor poenæ finitæ qualitercunque soluendæ: sed in statu gratiæ in quo solo est Deo accepta: alioquin est debitor tantæ poenæ quædam meretur culpa, & illa est infinita.

Contra ex hoc sequitur quod si talis in peccato decederet, ita puniretur poenâ infinita, pro culpa aliquando sibi dimissa sicut pro culpa nunquam dimissa: quod videtur inconueniens.

Respondet. quod hoc non est inconueniens, nec propter hoc sequitur quod contritio sit iniurialis: quia ipsa per se liberat à poenâ æterna per accidens autem impeditur ista liberatio per peccatum superueniens.

Secundo secundum iustitiam humanam si quis poenam taxatam & acceptatam pro præcedente offensa sibi dimissa exsolueret etiam postquam de nouo offendit totaliter liberatus est: ergo similiter est secundum iustitiam di-

uinam. Respondet. negatur consequentia. quia offensæ commissæ in hominem potest correspondere poenâ secundum æqualitatem rei. offensæ autem commissæ in Deum non: sed solum secundum acceptationem diuinam.

CONCLUSIO. IIII. Opera extra charitatem facta non sunt alicuius præmij etiam temporalis proprie meritoria. Hanc ponit Sanctus Doctor. præsentis distinctio. articulo tertio, & probatur quia peccator non meretur a mari à Deo. Amor autem est primum donum: ergo per consequens nullum aliud donum meretur.

Quidam arguunt licet non proprie contra conclusionem quod nullus potest mereri aliquid à Deo de condigno: quia Deus quicquid dat ex sua liberalitate dat: ergo non secundum debitum.

Respondet. ut dicit Sanctus Doctor prima secundæ quæst. 114. articulo 1. quod deus nullo modo est nobis debitor: licet apud eum mereamur: sed bene efficitur debitor sibi ipsi. Unde etiam si non redderet creaturæ id quod ipsa meretur secundum diuinam ordinationem non faceret iniustitiam creaturæ: sed sibi ipsi reddendo se fallacem in promissis: quod est impossibile: nec tamen tunc proprie faceret sibi ipsi iniustitiam: quia nullus iniustum patitur volens: nisi diceremus, quod non secundum idem attributum sed secundum diuersa secundum rationem: ageret & pateretur iniustum.

Ira. 16. distinctio. queritur. Utrum peccatum veniale possit remitti sine mortali.

F. Isido. mediolanensis.

CONCLUSIO I. Peccatum veniale non potest dimitti voluntate manente ad illud. Hanc ponit Sanctus Thomas in præsentis distinctio. q. 2. articulo 1. in solutione primæ. q.

Ratio est. Manente causa non potest tolli effectus. Sed ad hærentia voluntatis peccati. Ergo manente voluntate fixa in illo, non potest ipsum remitti.

CONCLUSIO. II. Vnum peccatum veniale potest dimitti sine

alio veniali. Hanc ponit ibidem in solutione secunda quaestione. Huius ratio est. Maioris gratiae est remissio peccati mortalis quam venialis. Sed unum peccatum veniale manens fixum in corde non impedit remissionem peccati mortalis. Ergo multominus impedit remissionem alterius venialis.

CONCLUSIO III. Peccatum veniale non potest dimitti sine mortali: vel mortali remanente. Hanc ponit ibidem in solutione. 3. quaest. Ratio est. Quicquid repugnat cuilibet fervori charitatis: impedit remissionem peccati venialis. Sed peccatum mortale est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Durandus hic q. 2. In remissione venialis tantum inveniuntur duo, quae fieri possunt ab existente in mortali; ergo: antecedens probatur. In peccato mortali sunt tria: culpa, offensa & poena. Vnde in remissione mortalis sunt tria: reordinatio voluntatis per contritionem contra culpam, restitutio gratiae contra offensam, commutatio poenae aeternae in temporalem. in peccato autem veniali non est offensa sed tantum culpa & poena: reordinatio vero voluntatis & solutio poenae finitae fieri possunt ab existente mortali. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dicitur quod in peccato veniali non solum sunt illa duo: verum etiam tertium scilicet aliqualis macula & offensa non quidem ut ait Sanctus Thomas, in presenti distinct. q. 2. articulo. 2. quaest. in. prima. in solutione primi: per privationem pulchritudinis: quia non tollit gratiam qui est decor: sed per impedimentum apparentiae pulchritudinis exterius. Vnde non oportet quod talis macula per infusionem gratiae tollatur, sed per actum qui gratiae impedimentum tollat. Simile dicit. 3. parte. q. 87. articulo. 2. ad. 3. Veruntamen ista macula non est ita proprie dicta: sicut macula peccati mortalis. Et sic debet intelligi quod idem. Sanct. Thom. dicit prima secundae, quaestio. 89. articulo primo.

Sciendum quod S. Tho. ostendit quod in peccato veniali sit aliqua offensa Dei. presenti distinct. q. 2. articulo. 1. quaest. in. 2. Ex quibus patet quod & si propter peccatum veniale Deus non offendatur: peccatum tamen offenditur peccato in qua

tum ipsum detestatur & punit tanquam sibi displicens: Est ibi ergo nonnulla offensa: & per consequens ad eius remissionem requiritur aliquis actus contrarius Deo placens in ordine ad vitam aeternam: scilicet aliquis actus a charitate & gratia elicitus, sicut peccatum veniale retardat a vita aeterna, & consequentem illius impedit. De hoc. S. Tho. de malo. q. 7. articulo. 11.

¶ Dico secundo ad argumentum, quod licet in peccato veniali non sit macula strictè & proprie, tamen ille qui habet veniale cum mortali ratione mortalis offendit Deum & Deus offensus est illi. ideo quamdiu caret gratia, non sufficienter potest se habere ad dimissionem venialis & solutionem poenae. de ma. q. 7. articulo. 10. ad. 6. Item 3. parte. q. 87. articulo. 4. Item 2. sent. distinct. 42. q. 1. articulo. 5. ad. 6. Item 4. sentent. distinct. 21. q. 1. in solutione 3. q. Ex quibus patet quod existens in mortali non potest sufficienter reordinare voluntatem, quia nec contritio nec satisfactio est extra gratiam. Reordinatio vero voluntatis est contritio, ut post dicitur.

Secundo. Puer cum originali & veniali praecise decedens non punietur in inferno poena infinita, quia veniali non debetur. Ergo finitae. Hanc vero eam hic solvere potuit.

Si dicatur quod casus non est dabilis quia necessario prius mortaliter quam venialiter peccabit.

Contra. Hoc manifestè falsum est in pueris: in quibus ante mortalia experimur agere venialia.

Respondeo. Casus est impossibilis: puer enim ante usum rationis sicut a mortali excusatur, ita a veniali; & multo magis. Sed postquam habet usum rationis peccat mortaliter, si non facit quod in se est ad querendum suam salutem. Si autem faciat, gratiam consequitur, per quam erit immunis a peccato originali. De malo. q. 7. articulo. 10. ad. 8. Item 2. sent. distinct. 42. in expositione litterarum. Et. q. 1. articulo. 5. ad. 7. Item prima secundae. q. 87. articulo. 5. ad. 2.

¶ Ad probationem casus quod qui iudicant pueros non habentes usum rationis: prius peccare venialiter quam mortaliter, false indicant, licet possint facere multa quam secundum suum genus sunt venialia quae in eis non sunt peccata.

Tertio

Ad remissionem venialis semper requiritur aliquis actus charitativus.

Virum veniale possit periri cum sola originali.

Tertio arguit. Bona opera in mortali facta sunt meritoria expiationis alicuius poenae temporalis. Ergo sunt meritoria expiatione satisfactoriae poenae debitae veniali.

Respondeo. Negatur consequentia: quia ibi est fallacia consequentis: arguendo ab indefinita ad eius singularem.

Pro cuius declaratione sciendum, quod bona opera facta in mortali sunt meritoria de congruo, si debeat dici meritum quintupliciter boni vel praemij. Valent enim primo ad disponendum ad gratiam. Secundo ad assuefactionem bonorum operum. Tertio ad consequentem bonorum temporalium vel vitationem malorum. Quarto minuunt poenam inferni retrahendo a peccato omissionis & a maiori contemptu. Quinto ad dilationem vel minutionem poenae temporalis: quarto sentent. distinctione decima quinta. quaestione prima. articulo 3. in solutione quarta & quinta quaestionis.

¶ Dicitur secundo quod per talia opera nullus meretur de congruo aliquod bonum temporale: nec expiationem alicuius poenae temporalis: quae sit posterior natura infusione gratiae gratum facientis. Sic autem est de poena satisfactoriae, debitae peccato veniali.

Quarto. Si veniale dimitti nequit, manet mortali: hoc ideo est, quia opera facta in mortali, non sunt accepta Deo. Sed hoc nihil est. Quia licet non sint accepta ad remunerationem vitae aeternae: sunt tamen accepta ad remunerationem boni temporalis: Cuiusmodi est ista remissio poenae. Ergo in hoc euacuatum est totum fundamentum tunc opinionis.

Respondeo. Bona facta in mortali non sunt accepta Deo tanquam remuneranda vitae aeternae aut aliquo bono temporalis: quod naturaliter praesupponit gratiam: ut dictum est. Secus est de aliis poenis debitae in hoc seculo: quae non sunt purgativae vel satisfactoriae: ut puta quae sunt initium damnationis vel ad gloriam Dei vel bonorum aliorum hominum. Ad preservationem enim a talibus valent opera facta in mortali.

Sciendum quod si arguens non distinguit inter remissionem culpe & poenae peccati venialis deceptus est: quia illa

duo distinguuntur. De malo. q. 7. articulo. 11. si vero arguens distinxerit: tunc false putavit veniale remitti, quo ad culpam per displicentiam peccati sine gratia & dilectione Dei super omnia. Et quo ad poenam remitti per exsolutionem poenae finitae extra gratiam & charitatem. Nullus enim dolor de peccato sine gratia habet rationem contritionis.

¶ Quinto arguit contra rationem probantem conclusionem. falsa enim est minor. Non enim mortale opponitur formaliter charitati, & veniale fervori, sed consequutiue tantum: quod ad mortale. Quod probatur. Vtrumque consistit formaliter in deordinatione actus. Ergo vtrique formaliter opponitur reordinatio actus. Deordinationem vero actus mortalis consequitur privatio charitatis: & reordinationem charitatis. Feruor autem charitatis nec formaliter: ut probatum est: nec etiam, consequutiue opponitur veniali. Quod probatur. Stat enim veniale cum fervore charitatis siue sit intensio charitatis quantum ad habitum: quia per nullum veniale tollitur: siue quantum ad actum. Sola autem displicentia sine tali actu tollit veniale. ergo.

Respondeo. Negatur quod feruor non opponatur veniali consequutiue. Ad probationem: dicitur quod feruor charitatis: qui delet veniale nullo modo stat eo eo quod delet: licet possit stare cum aliis venialibus. Talis enim feruor est displicentia & contritio de illo veniali & non de aliis. S. Th. in presenti distinct. quaestio. secunda. articulo. primo. quaestio. 2. ad. 2. Item 2. in solutione secundae quaestionis. Item, tertia parte. quaestione octuagesima septima. articulo primo.

Ex quibus omnibus patet: quod feruor charitatis opponitur virtualiter peccato veniali vni, vel pluribus vel omnibus. Et ideo sufficit ad deletionem venialium peccatorum vnius vel plurium vel omnium. Et quod arguens male intellexit talem feruorem. Et quod displicentia, quam ipse ponit nihil valet ad remissionem venialis. Item quod feruor actualis charitatis aliquando opponitur peccato veniali virtualiter licet non semper: ideo aliquando tollit illud licet non semper.

Sexto arguit. Quia dictum Gregorij non iuuat dicentis. veniale obsecrat:

Feruor oppositus veniali non stat cum eo.

mortale obtenebrat. Charitas enim non minuitur. Obscurari vero dicitur ex defectu luminis rationis naturalis.

Veniale minuit charitatem quo ad actum & etiam quo ad habitum per accidens.

Respondeo. Insufficienter exponit arguens dictum Gregorij: quia Gregorius non loquitur de obfuratione luminis naturalis rationis, sed luminis gratiæ vel charitatis. Quod quidem licet non minuatur quantum ad habitum per peccatum veniale: minuitur tamen quantum ad actum vel feruorem. De malo. q. 7. ar. 2. ad. 6. & ad. 17. Potest tamen intelligi diminutio charitatis quod ad habitum: non quidem per se sed per accidens. ibidem. ad quartum.

Ad idem arguitur ab aliis. primo quia non plus pender remissio venialium à remissione mortalium quam econtra.

Tertio. quia ibi non est offensa.

Quarto. quia nec actu nec aptitudine tollitur gratia per peccatum veniale. Ergo eam non est necesse restituere in ablacione venialis.

Respondeo. ad primum dicitur, quod magis pendet: quia omnis peccati remissio est per gratiam Dei: non ex operibus hominis.

Ad secundum dicitur quod licet poena sit finita: non tamen erit Deo accepta sine gratia.

Ad tertium dicitur, quod ibi est offensa quæ tollitur per reordinationem voluntatis: quæ esse non potest sine gratia.

Ad quartum dicitur: quod licet non tollatur gratia: supponitur tamen in restitutione.

Opinio S. Tho. dist. sententiæ à Petro de Pal.

Sciendum quod præfatæ responsiones sunt Petri de Palude tenentis, quod veniale non possit remitti sine mortali in habente mortale: potest tamen remitti in habente originale tantum. Quod est contra S. Tho. prima secundæ. quæstio. 109. ar. 3.

Q V A E S T I O. II.

F. Isidor. Mediola.

Circa eandem distinctionem quaeritur secundò. Vtrum poenitentia habeat partes.

PR O hac questione sit prima conclusio. poenitentia habet partes. Hanc probat S. Th. præsentis di. q. 1. ar. 1. in solutione. 1. q. Item. 3. parte. q. 90. ar. 1. Huius ratio est. omne sacramentum habens plures & diuersos actus secundum spe-

ciem loco materiæ habet partes. Sed poenitentia est huiusmodi. ergo.

CONCLUSIO. II. Poenitentia secundum quod est virtus: non habet partes. Hanc ponit præsentis di. vbi supra in solutione. 4. q. Item tertia parte. vbi supra. ad. 2. Huius ratio est. Nullus habitus habet actus humanos pro partibus. sed virtus poenitentia est quidam habitus: partes autem poenitentia sunt actus humani. ergo.

CONCLUSIO III. Partes poenitentia sufficienter assignantur tres. scilicet contritio, confessio, satisfactio. Hanc ponit. tertia parte. vbi supra art. 2. Item in præsentis dist. q. 1. ar. 1. in solutione. 2. q. Huius ratio est. Tot & non plures sunt partes poenitentia: quot sunt actus poenitentia requisiti ad recompensationem Deo si edam. Sed ad talem recompensationem requiruntur isti tres actus poenitentia, & non plures. nec alij. scilicet contritio, confessio & satisfactio. ergo.

Contra tertiam hanc conclusionem arguit Durandus hic q. 1. Omne sacramentum dispensatur à ministris: secundum quilibet sui partem. Sed prædicta tria non conferuntur ab ecclesiæ ministris. ergo non sunt partes sacramenti.

Respondeo. secundum S. Tho. in præsentis dist. quæst. 1. ar. 1. q. 2. in solutione primi. Maior non est vera in sacramentis habentibus per materia actum humanum: nisi secundum consummationem ut puta secundum absolutionem aut poenitentia iniunctionem. Vnde vait Petrus de Palude. Maior habet locum solum in sacramentis: quorum materia est aliud ab actu suscipientis.

Secundò arguit. prædictæ partes non sunt subiectiuæ: quia totum tale saluatur in qualibet parte. Non autem saluatur in sola contritione: neque integrales: quia totum integrale requirit actualiter quilibet sui partem. Sacramentum autem poenitentia actualiter dum exhibetur non requirit satisfactionem. ergo.

Respondeo. Sunt partes integrales & non subiectiuæ: neque potentiales. Ad improbationem dicitur: quod totum integrale permanens requirit omnes partes simul: non autem successiuum. Poenitentia autem est totum successiuum. vbi supra. quæstio tertia. ad. 3. & ad. 2.

Tertio. Præter materiam & formam non

non est dare partes in sacramentis proprie dictas. Sed contritio & satisfactio neque sunt materia neque forma. ergo.

Respondeo. Confessio est sicut materia propinqua: contritio vero quia prærit confessionem potest dici materia remota. & sicut absolutio est forma: ita satisfactio in absolutione iniuncta est pars formalis, perficiens absolutionem. Non enim est absolutio perfecta à culpa & à totali poena nisi satisfactione completa.

Partes materiales & formales poenitentia.

Dici etiam potest: quod satisfactio se tenet ex parte materiæ: quia præcedit absolutionem quo ad conceptum & propositum vel intentum: incipiens in contritionis dolore. Licet quo ad exercitum & eius executionem sequatur absolutionem. Consona est hæc responsio dictis S. Tho. in 4. dist. 22. quæstio. 2. ar. 2. in solutione primæ & secundæ quæstionis.

Quartò arguit specialiter de contritione. Quicquid est de integritate sacramenti: oportet quod sit aliquid sensibile extrinsecus adhibitum. Sed contritio non est quid sensibile. ergo.

Respondeo. Negatur maior. Sufficit enim quod sit sensibile in se vel in suo signo vel effectu proximo aut sensu interiori organico. 4. sen. dist. 42. q. 2. ar. 1. quæstio. 2. ad. 3. Item dist. 17. q. 2. ar. 1. q. 2. ad. 1. Ideo contritio prout est pars sacramenti: est aequaliter sensibilis & non solum intelligibilis.

Contritio ut est pars sacramenti: est sensibilis.

Quintò arguit. Deficiente satisfactione: prius sacramentum fuit verum sacramentum. Ergo satisfactio non est pars sacramenti proprie. sed tantum largè accipiendo partè pro omni eo. quod requiritur ad debitam confessionem siue antecedentis siue consequentis.

Respondeo. quod illud fuit quidem verum sacramentum: sed non completum vitio complemento. Ad id quod dicitur quod sunt partes largè accipiendo partem: falsum est. Quia tunc non deberet dici sacramentum poenitentia: sed confessionis vel absolutionis. Ex quo nec poenitentia interior nec exterior est de eius essentia: & tunc sacramentum poenitentia non est in lege, sed tantum sacramentum confessionis & absolutionis. Quod differt specie nihil habens essentiale tale quale sacramentum poenitentia habuit in lege nature vel Moyse: quod videtur absurdum.

Virtus poenitentia est in lege veteri sacramentum.

Sanctus autem Tho. in 4. dist. 8. q. 1. ar. 2. in solutione primæ. q. quod poenitentia ut est sacramentum: non erat in lege veteri: hoc vero non intèdebat. S. Tho. sed solum quod non fuit illo modo sacramentum: quo nunc in lege noua est sacramentum. prima parte. dist. 4. q. 1. ar. 2. q. 3. ad. 2. Item dist. 26. quæst. 2. articulo. secundo.

Contra eandem arguunt alij. Tum quia existente magna contritione sine satisfactione est perfectum sacramentum poenitentia. Ergo non est pars essentialis.

Tum: quia sequeretur: quod in confitente sine contritione: nihil causaretur ex confessione: quod est falsum.

Respondeo. quod ibi est satisfactio in proposito: quæ sola sufficere potest ad assequendum perfectum effectum sacramenti.

Ad aliud dicitur: quod sacramentum potest considerari secundum suam primam perfectionem, sine qua non manet essentia & isto modo partes eius sunt absolutio, confessio, & aliqualis displicentia de peccatis: siue sit contritio: siue attritio: siue qualiscunque alius dolor vel detestatio peccatorum. Et vna harum partium deficiente, nihil est sacramentum. Alio modo potest considerari quantum ad secundam perfectionem suam: quæ continet sacramentum: & rem, & id quod est res & sacramentum: & hæc secundam perfectionem non habet sine contritione: nec est, nisi sit contritio: est ergo illud sacramentum informe: ex quo in eo aliquid relinquitur quod est sacramentum & res sacramenti. Cor narus. Non tamen recipit gratiam. Sacramenti autem poenitentia formati pars est contritio.

Sacramentum potest considerari secundum suam primam perfectionem & secundam.

CONCLUSIO IIII. Prædictæ partes dicuntur partes poenitentia integrales: non autem proprie subiectiuæ vel potentiales. Hanc ponit præsentis dist. quæstio prima. articulo primo. in solutione. tertia quæstio. Item tertia parte. quæstio nonagesima. articulo tertio. Huius ratio est. Illæ partes, de quibus simul sumptis totum prædicatur in singulari numero, & non in plurali: & quarum nulli totum adest completè secundum totam essentiam rationem: sunt partes integrales: non autem subiectiuæ vel potentiales. Sed contritio, confessio & satisfactio sunt hu-

iusmodi partes respectu poenitentia: ergo.

DISTINCT. XVII.

F. Isidor. Mediola.

Irea distinctionem decimanseptimam queritur vtrum verè contritus & poenitens, plus debeat eligere poenam inferni: vel omnino nō esse: quā

peccare.

PRO hac questione sit prima conclusio. Contritus tenetur in generali velle pati magis quacunque poenam, quam peccare: non tamen tenetur in speciali descendere ad poenam inferni, vel aliam. Hanc ponit S. Th. in. 2. quolib. q. 9. Item presenti dist. q. 2. ar. 3. q. 1. ad. 4. Huius ratio est pro prima parte conclusionis. Quicumque diligit Deum plusquam seipsum, magis eligit quodcunque detrimentum boni proprii quā detrimentū boni diuini. Sed culpa moralis est detrimentum boni diuini, & iniustitia vel offensa: poena vero nō est nisi detrimentum boni proprii: ergo quilibet talis praelegit omnem poenam, quā diuinam offensam Dei. Quilibet autem contritus diligit Deum iuper omnia: ergo. Pro secunda parte arguitur: quia descendere in talibus, & ad singula: est inducere hominem in tērationem, & praebere occasionem peccandi: quod nemo facere debet: ergo.

Vtrū pro vitando malo culpæ debeat quis eligere omnino non esse.

Contra arguit Duran. hic. q. 5. probando, q̄ pro vitando malo culpæ nullus debet eligere poenam inferni, vel omnino non esse, primò. Nullum malum poenæ est necessarium ad vitandū culpam: nisi sit materia virtutis oppositæ: sicut patet in fortitudine, cuius materia est sufferentia tristitium. sed poena inferni non est materia alicuius virtutis: similiter pura non entitas, cum non esse & virtutem, & subiectum destruat virtutis: ergo.

Respondet. Negatur minor. Na poena inferni præscindendo in ea rationem culpæ: in casu possibili de potentia Dei absoluta: potest esse materia alicuius virtutis. Posset enim Deus reuelare alicui victori præscito suam damnatione: & causare in eo firmum assensum de hoc. Quo facto talis teneretur conformare voluntatem suam diuinæ: volun-

tati: non quidem volendo per se & absolute suam damnationem: sed volendo obseruari ordinem iustitiæ circa se. de veri. questione vigesimatertia. articulo octauo. ad secundum. item 1. 2. questione decimanona. articulo decimo. ad secundum item in primo senten. distinct. vltima quæstio. vltima. ar. vltimo. ad secundum.

Ex quibus patet, q̄ facta tali reuelatione, ille cui fieret, nō teneretur vel le culpam suam nec finale impoentiam, nec absolute poenam perpetuam inferni: nec per se damnationem suam: sed ordinem diuinæ iustitiæ: & sic illa poena vt præscindit à culpa: est materia virtutis: & electio illius in eo casu esset necessaria ad vitandum peccatum.

Secundò arguit. Conclusio supponit falsum: ergo. antecedens probatur. Supponit enim vnum esse eligendum pro altero vitando: & querit quid pro quo: & tamen neutrum est pro altero eligendum: ergo. antecedens declaratur quo ad primam partem. Nam supponit q̄ sit licitum eligere malum poenæ propter vitandum malum culpæ. Secunda pars antecedentis probatur. Nunquam licet eligere poenam propter vitandam culpam nisi quia poena est promotiua virtutis oppositæ: puta affligere corpus ieiuniis, propter promotionem boni temperantiæ: & repressionem vitij: sed poena inferni, vel omnino non esse, non promouet ad aliquam virtutem. ergo.

Contra. Primò, quia hoc non est ad propositum. Non enim querimus vtrū iuste damnatus teneatur potius velle suam poenam quam suam culpam, manere impunitam. sed querimus vtrum contritus, qui illam poenam non meretur: teneatur potius illam eligere, quam tentationi succumbere.

Secundò. Quia etiam falsum est. Dā natus enim ad mortem temporale sine præiudicio iustitiæ, potest velle quod poena mortis sibi misericorditer relaxetur.

Si autem ponatur casus, q̄ necesse sit culpam vel poenam incurrere: dico, q̄ est impossibilis & incōpossibilis, quia cum nullus peccet, nisi volens, si volens peccare incurrat istas poenas: quas solus deus infligit: idem est ac si dicat deus: si non peccaueris: poenam te in infer-

inferno, & consequenter ille peccabit & non peccabit: quia obediens deo.

Respondet. Negatur antecedens. Ad probationem negatur secunda pars antecedentis. Ad probationem dicitur, q̄ maior est falsa. Nam ad hoc, quod aliqua poena licite eligatur, vel voluntate tolleretur: non oportet, quod per eam promoueat bonum alicuius virtutis: sed sufficit, quod sine ea haberi aliquod bonum non possit. Falsa etiam est minor, quia licet poena inferni secundum præsentem cursum, & ordinem rebus inditū, non promoueat bonum alicuius virtutis: secus tamen est in casu possibili, vt supra dictum est.

Responsio quoque ibidem data bona est.

Ad primam improbationem dicitur, quod licet alia sit quæstio de contrito, qui est in via: & de damnato, qui est in inferno, tamen ambæ in hoc conueniunt, quod vterque eorum potius debet eligere poenam inferni, aut quacunque aliam poenam, quam peccare mortaliter: si occurreret articulus.

Ad secundam improbationem dicitur: quod licet damnatus si vigeret ratione, posset sine peccato optare illam poenam sibi remitti à deo misericorditer, voluntate antecedente: non tamen voluntate consequente: vel si voluntate conditionata: non tamen absoluta, ex quo constat sibi de iustitia, & immutabilitate diuinæ voluntatis circa eius perpetuam punitionem.

Ad casum dicitur primo, quod nullus casus de præsentem apparet dari possibilis, in quo vitans culpam incurrat poenam inferni. Possibilis est autem casus, & fortè sæpe contingit de facto, q̄ aliquis omnino respuendo poenam inferni peccat mortaliter. Et si illam voluntariè sustineret, vitaret nouum peccatum mortale: ex quo sequitur quod nec illa positio est impossibilis: nec ineludens contradictoria.

Sciendum, quod non quicumque omittit peccare timore poenarum infernalium, peccat in hoc: sed solum quando solum omittit propter hoc, vel principaliter omittit illius poenæ timore: quam fugit, sicut summum malum. Et in suo proprio bono naturali constituit vltimum finem. tertio senten. distinctione trigesima quarta. questione secunda. articulo secundo in so-

Quo omittens peccare timore poenarum infernalium peccat.

lutione primæ. q. item secunda secundæ. q. 19. ar. 16.

CONCLUSIO. II. Quilibet contritus magis dolet, & maiorē displicentiam habet de peccato, in quantum est offensa dei, quā de eodem, vt nocium sibi ipsi. Hanc ponit S. Tho. præsentem dist. q. 2. ar. 3. quæstiuncula prima ad primum. Huius ratio est. Quilibet contritus maiorem displicentiam habet de eo quod peius est, & plus habet de ratione malitiæ. sed peccatum plus habet de ratione malitiæ, in quantum est offensiuū dei, quā prout est nocium suo subiecto: ergo.

Contra arguit Durandus hic. quæst. septima. quod distinctio ibi facta non valet dicens. Culpa & poena nociua ratione culpæ, sunt idem: ergo. male ibi ponitur distinctio. Et per consequens culpa non est magis odienda quā poena antecedens probatur. Ira offensa sunt in deo non secundum affectum, sed secundum effectum, in quantum infert poenam, & separat. ergo offensa dei non est nisi poena inflicta, vel infligenda peccatori. Et sic in idem coincidit culpa cum poena.

Respondet. Negatur antecedens. Ad probationem dicitur, quod licet ira & offensa non dicantur in deo secundum affectum: tamen cum dicuntur de Deo ponunt in Deo aliquem actum iustæ, & tranquillæ voluntatis, & non purè metaphoricè dicuntur, siue aliqua rei veritate, & proprietate. primo contra gen. capitulo 9. item de veri. questione 28. articulo secundo. item prima secundæ. quæst. 113. artic. 2. Ex quibus patet quod offensa non purè metaphoricè dicitur de Deo: nec est solus effectus dei positiuus, vel priuatiuus in peccatore: sed vltra hoc in deo ponit aliquid actum voluntatis.

Dico secundò, quod positio sed nō concessio antecedente: id est, quod poena, & culpa distinguerentur sola ratione; non esset vanum querere sub qua ratione, debeat peccatum magis displicere, vel vt est offensiuum Dei, vel vt nocium peccatori. Quod ostendit sanctus Thomas in quodam simili prima secundæ. questione 36. artic. 1. inde est quod peccatum vt offensa dei, habet potissimè rationē mali nocuum aut potius habet rationē boni amissi. Quare contritus plus

Vtrū culpa, & poena nociua ratione culpa sint idem.

debet dolere de peccato, in quantum est offensa dei, quam de eodem, ut est nocumentum proprii subiecti.

Cōtritus plus debet dolere de peccato quam de pena.

CONCLUSIO. III. Fortis fortitudine politica plus debet fugere peccatum oppositū fortitudini, quam mortem corporalem. Et secundum rectam rationem exponit se morti, & eligit mortem propter bonum commune: cuius est pars. Hanc ponit s. Th. prima parte. q. 60. arti. 5. Similia ponit prima secundæ. q. 109. art. tertio. Item tertio sent. dist. 29. q. 1. art. tertio. & art. 5. ad 3. Item 2. q. 26. articulo tertio. Item q. 123. articulo quinto. Huius ratio est. Omnis inclinatio rationis conformis inclinationi naturæ non corruptæ nec vitiatæ, est laudabilis, & virtuosa, vel ad virtutem pertinens. Sed electio qua fortis politicus eligit mortem corporalem pro conseruatione reipublicæ, & plus fugit damnum reipublicæ quam damnum vitæ propriæ corporalis, est conformis inclinationi naturæ integræ: ergo.

Contra arguit Durandus hic. q. 6. probando, quod loquendo de fortitudine pure morali, de qua tractauerunt Philosophi ignorantem aliam vitam: non liceat forti eligere mortem pro defensione reipublicæ, vel in quocunque alio casu. primo. Electio qua eligitur maximum malum pro aliquo bono ad cuius boni conseruationem obest: non est virtuosa. Sed electio mortis, quæ est maximum malum secundum non credentes aliam vitam, nocet ad conseruationem reipublicæ: ergo: prima nota. de se. Nā talis electio esset fatua. minor probatur. Belli enim suscepti pro reipublica finis est conseruatio ciuium, & victoria. Mors autem vnus magis impedit victoriam: ergo.

Per se conclusa immortalia te animæ, debeat cuius exponere se morti pro defensione reipublicæ.

Confirmatur, quia simile est de vno ciue, & de omnibus simul: sed nihil est dictum: quod omnes ciues simul debeant eligere mortem pro defensione reipublicæ: quia esset eorum mors, totalis destructio reipublicæ.

Maius est bonū virtutis, quā diuturnitas vitæ.

Respondet. Negatur minor. Peccatum enim maius est malum quam mors: licet mors sit maximè malum inter pœnalia: ut ait Philosophus tertio Ethicorum. cap. 16. Ex quo patet secundum Philosophum, quod maius est bonum virtutis: quam diuturnitas vitæ corporalis: & maius malum est peccatum,

quam priuatio vitæ per mortem.

Ad approbationem minoris dicitur, quod mors vnus ciuis potest aliter prodesse quam ad victoriam habendam etiam secundum Philosophos: sicut patet ex multis exemplis tum apud Romanos, tum apud diuinas literas. Falsum etiam est quod mors vnus magis impedit victoriam. In sua enim causa antecedente, vel consequente: potest esse causa victoriæ.

Item dicitur, quod argumentum nihil concludit, nisi quod fortis non debet eligere morti in bello absolute & in se. Potest tamen eligere mortem laudabiliter & virtuosè in sua causa ex suppositione, & propter aliud: modo quo supra dictum est.

Ad confirmationem negatur illa similitudo. Mors enim Eleazari interficientis elephatem, profuit populo dei: primi Machab. 6. non autem profuisset si totus exercitus periisset.

Secundò arguit secundum b. Aug. de trinitate. Omnis rectè eligens efficitur, quando illud assequitur quod rectè eligit. Sed qui assequitur mortem non credens, vel non sperans aliam vitam: non efficitur melior: quia non ens secundum opinionem philosophorum gentilium. Ergo: talis mors non rectè, & per consequens nec virtuosè eligitur.

Respondet. Dico primò negando maiorem: nam efficitur melior propter adaptionem antecedentis: vel concomitantis, vel consequentis mortem. Et hoc in se, vel in reipublica cuius ipse est pars.

Dico secundò, quod mors potest dupliciter considerari. Vno modo prout est in facto esse: alio modo prout est in fieri. Primo modo secundum opinionem Gentilium non stat cum actu virtutis: sed secundo modo stat: quia moriens exercet actum fortitudinis agendo, & patiendò. s. Tho. in suo simili secunda secundæ. q. 124. art. 4. ad quartum. Item 3. par. q. 50. art. 6.

Arguens etiam assumit falsum, scilicet, quod gentiles philosophi senserint, quod fortis post moriens efficitur non ens. De hoc inferius. Di. 45. q. 2. Patet ergo, quod ciuis sperans probabiliter, quod mors sua gignat bonum reipublicæ: laudabiliter exponit se morti. propter quod Philosophus vocat optimum.

Vltimò arguit. Dictum philosophi 9. Cap. 2. Ethic.

Ethi. dicentis quod pro amicis oportet multa pati & mori si oporteat: non prodest: quia constat quod nullus debet diligere amicum plus quam seipsum: & per consequens nec pro amico mori, aut pro suis rebus temporalibus conseruandis: & sic nec pro communitate.

Respondet, Arguens subuertit mentem & verba Aristoteli. Nam ipse negat hanc consequentiam. Aliquis exponit se morti propter amicum ergo magis diligit amicum quam se. Immo oppositum: sequitur: ut patet ex dictis. Habet enim ea mors aliquid appetibilitatis. Nam 3. Ethic. cap. 9. mortem in bello susceptam pro reipublica vocat frequenter bonam mortem & optimum periculum.

Mors pro rep. vocatur ab Aristoteli optimum periculum.

Dicitur secundò, quod nullus virtuosè exponit se periculo mortis pro conseruatione rerum temporalium: pro quanto sunt pure temporalia, & pure propria: sed pro quanto habent aliquid spiritualis vel communitatis: puta si sint necessaria ad actum virtutis, ad quem tenetur ex præcepto vel alio modo, vel si talia bona sint collegij vel communitatis: cui tenetur prouideret: tunc virtuosè pro talium conseruatione potest se exponere periculo mortis. Nec sequitur quod plus diligit talia bona quam seipsum: sed quod plus diligit bonum virtutis quam vitam corporalem.

Nullus virtuosè eligit mortem pro bonis pure temporalibus.

Quamuis autem Pet. de palud. 12. quolibet. q. 13. in aliquibus sentiat oppositum. Henricus tamen sentit cum prædictis.

QVAESTIO. II.

Verum confessio facta ab illo: qui non est contritus nec pœnitens aliquid valet.

PRO quaestione sit prima conclusio. Confessio facta sine contritione non valet pro tempore: quo fit ad remissionem peccati. quo ad culpam vel pœnam.

CONCLUSIO. II. Talis confessio recedente fictione, incipit esse fructifera consenti.

CONCLUSIO. III. Taliter confessus non tenetur iterare confessionem prius factam: sed solum consenti suam fictionem. Has tres ponit s. Tho. præsentis distinct. q. 3. art. 4. in solutione primæ quaestiuiculae.

Pro prima conclusione arguitur sic. Peccatum non remittitur, nisi adfit gratia. Sed confessus incontritus caret gratia. ergo non consequitur remissionem pro tunc.

Pro secunda conclusione arguitur. Non minoris efficaciz est sacramentum pœnitentiæ quam baptismi. Sed fictus suscipiens sacramentum baptismi: recedente fictione, consequitur vltimum effectum baptismi, & rem sacramenti. ergo.

Pro tertia conclusione arguitur. Sicut est de baptismi: sic videtur esse de sacramento pœnitentiæ. Sed fictus recipiens sacramentum baptismi non tenetur iterato baptizari. ergo.

Contra secundam conclusionem arguit Durand. hic. q. 13. Supponens quod aliquis potest dici non contritus siue non pœnitens, dupliciter. Vno modo quia dolet de peccatis: sed non sufficienter. Alio modo quia non dolet de peccatis nec pro tunc abstinere proponit. Primo modo confessio facta à non contrito valet: quia credibile est: quod Deus suppleat residuum virtute clauium. Secundò autem modo non valet.

Tum primo quia nihil imprimitur per sacramentum. Ornatus enim fictio est.

Tum secundò: quia non manet nisi cum gratia. Ergo non imprimitur nisi per confessionem & absolutionem: quod non est in proposito.

Tertio: quia si potest esse sine gratia ad ipsum non sequeretur gratia, recedente fictione.

Quartò. Talis impœnitens aut dicitur suam fictionem aut non: si sic non debet absolui à ministro qui scit eum non absolui à Deo secundum Deo. de ex. Hierar. & si absoluitur nihil consequitur: quia sine principali causa nihil agit instrumentum. Si secundum ergo fictio illa est speciale peccatum, & contemptus sacramenti: & ita confessio non est integra, sed reiteranda.

Respondet. Ad primum negatur: quod ornatus sit pura fictio. Cum enim omnia sacramenta gratiæ in hoc conueniant: quod gratiam conferunt non effectiue, sed dispositiue, probabile est: quod que non imprimunt characterem, imprimant consimilem dispositionem, quæ dicitur ornatus.

Probabilis ornatus.

Ad secundum dicitur, quod talis ornatus cum non habeat contrarium, indelebilis est, sicut & character.

Ornatus manet in virtute usque ad infusionem gratiae.

Vel dicendum melius: quod sicut virtus in sacramento manet quousque dispositionem causauerit: quia causata, esse definit: sic dispositio causata: quae non est character sed ornatus: tantum durat usque ad infusionem gratiae inclusivè: quae habita, definit esse sicut dispositio habitualis non manet.

Ad tertium dicitur: quod licet ornatus possit stare cum privatione gratiae. Est tamen dispositio ad gratiam.

Ad quartum dicitur oportet distinguere de multiplici fictione: quia talis posset esse fictio, in qua dicta Durandi locum haberent: puta cum confitens non intendit recipere sacramentum, sed deridere ecclesiam: vel cum intendit recipere sacramentum, sed non rem sacramenti, est autem multiplex alia fictio, in qua locum habent dicta S. Th. vt bene dicit Petrus.

Contra conclusiones arguit Godofredus 1. quoli. q. 1. 2. primo. Si vere sunt conclusiones: verificantur ratione dispositionis impressae: sed hoc non est, ergo minor probatur: quia illa dispositio aut potest manere cum peccato aut non. si non: ergo nulla talis facta est in fictè confitente cum remanserint peccata. si sic: tunc habens ex vna absolutione talem dispositionem: si iteravit peccatum: non tenetur illud confiteri: quia habet effectum absolutionis, ad quem debet sequi gratia & peccatorum remissio.

Respondeo. Imprimatur dispositio in sacramento ritè collato. Confertur autem ritè absolutio: si sit auctoritas & notitia de peccatis ex parte conferentis & ministratio materiae: quae sunt peccata ex parte recipientis, vt fiat talis ratio. Omne sacramentum habens debitum ministrum & debitam formam, & materiam, & debitum recipiens, aliquid operatur. Sed sic est in casu nostro: quia sacerdos est debitus minister, & videtur debita forma. Item est ibi debita materia scilicet peccata, & recipiens absolutionem ab homine scilicet peccator: quilibet fit fictus & non recipiat absolutionem à Deo: quia non infunditur ei gratia: recipit tamen absolutionem humanam ab homine. Sic in baptismo non obstante fictione, imprimatur

mitur character, & non gratia: sicut in naturalibus ignis calefaciens aquam, licet non imprimat formam substantialem ignis, imprimat tamen dispositionem, quae est calor.

¶ Negatur ergo minor. Ad probationem dicitur: quod illa dispositio manet cum peccato quousque habeat effectum suum in virtute sacramenti.

¶ Ad improbationem, negatur consequentia.

¶ Ad probationem dicitur: quod illa dispositio non agit nisi in virtute absolutionis. Ideo solum habet virtutem ad illa peccata: quae fuerunt materia absolutionis illius numeralis: quae non se extendit ad futura.

Secundò arguit. Ea confessio caret parte essentiali sacramenti poenitentiae: quae est contritio, ergo non est sacramentum.

Respondeo. Sufficit quod erit, & tunc erit perfectè sacramentum. Nam licet sit conueniens ordo inter partes poenitentiae vt scilicet contritio praecedat: tamen est necessarius: sed sufficit vt contritio sequatur. Et potest sic formari ratio. Non minus potest confessio praeterita quam futura: immo magis. Sed contritio cum proposito futurae confessionis delet peccatum. Ergo etiam contritio virtute confessionis praeteritae, sufficit ad delendum peccatum totaliter: ita quod nulla obligatio est nec quod ad Deum, nec quo ad ecclesiam.

Tertio, talis fictus fingendo committit nouum peccatum. Ergo eius confessio non est integra: & sic non tollit obligationem praeccepti.

Respondeo. negatur antecedens. Quia poenitere de peccatis est tantum. noua conditio peccati non trahens ad aliud genus peccati. Vnde non est necessarium eam confiteri: licet congruum pariter dicendum est, quod non est nouum peccatum accedere ad confessionem indignam: vt soluat obligationem: sed noua conditio, vt dictum est. Hec Bernardus.

Sciendum quod id quod dicitur, quod fictio poenitentis in nullo casu fit nouum peccatum, sed tantum conditio: est falsum. vt ait in suo simili. Sancti Thom. tertia parte questio. octuagesima. articulo. quarto, Nam fictè accedens ad confessionem positiuè & scienter fictus: talis committit mendacium

Fictè accedens mendacium

Homo possumus ad confessionem, nouum committit peccatum.

dacium, facti & sacrilegium & violationem sacramenti: & sic nouiter peccat noua specie peccati.

Sciendum est, quod confiteri cum poenitentia interiori: non est praecceptum ecclesiae: & similiter confiteri fictionè interiori, sicut & alia peccata cordis, licet non sit praecceptum ecclesiae: est tamen praecceptum Dei. Idem dico de accessu cum fictione ad sacramentum baptisimi vel poenitentiae. hypocrisis enim à Deo prohibetur.

Confessio agit in eo, qui nullam habet displicentiam à deo peccatis.

Sciendum quoque, si confitens non habeat aliquam displicentiam de peccatis: in hoc casu non est materia integra vel sufficiens sacramenti. Si autem habeat aliquam displicentiam, etiam non attingentem ad rationem contritionis, vel attritionis: vltimam perfectionem dabit contritio. Si vero omnino nulla adsit displicentia: tunc nulla contritio sequens perficiet sacramentum: quod nullum fuit.

DISTINCT. XVIII.

F. Iulio Mediola.

Irea dist. 18. quaeritur. Vtrum confessio non integra possit aliquid valere.

PRO quaestione sit prima conclusio. Confessio sic debet esse integra, vt homo confiteatur vni omnia peccata: quae habet in memoria. Hanc ponit S. Th. praecedenti dist. quest. 3. articulo. quarto. in solu. 2. q. Huius ratio est. Non minor morbi spiritualis detectio est necessaria in medicina spirituali quam morbi corporalis in medicina corporali. Sed in medicina corporali: oportet detegere vni, & eidem medico omnem morbum corporalem memoriam occurrentem. ergo consimiliter in medicina spirituali.

Contra conclusionem arguit Durandus in praecedenti dist. q. 15. Confiteus potest manifestare partem peccatorum vni sacerdoti signo: alteri scripto. ergo: probatur consequentia. Quia sicut confessio habet determinatum ministerium ita videtur habere determinatam materiam: quae est illud per quod peccata manifestantur.

Respondeo. Negatur consequentia. Ad probationem dicitur quod non est simile de purificatione materiae & ministerio. Vt quia sicut per contritionem cordis fit Deo necessario integra con-

fessio oris debet fieri alicui ministro. Sed signum non est tantum vni: quidam enim sunt multi, &c.

Contra rationem arguit. Hec ratio non probat esse necessarium, sed tantum quod sit congruum. ergo. Ratio inefficax. antecedens probatur. Si enim hoc est necessarium, aut est ratione grauitatis: quam habet vnum peccatum ex alio: vel ratione medicinae. Non primò: quia ille circumstantiae non mutant speciem. Non secundum: quia aut loquimur de medicina expulsiua morbi, vel praeruatua. Non propter medicinam expulsiuam: quia eadem est respectu omnis peccati. scilicet gratia. Neque propter praeruatua: quia non est de ratione poenitentiae: non reciduum.

Respondeo Secundò Petrus S. Th. ratio est probabiliter tantum persuadens. & quod loquitur de medicina praeruatua. Nam tenetur quis taliter confiteri: vt possit adhiberi remedium contra reciduum.

Mihi autem videtur quod ratio S. Th. alius falsiatur rationibus: vnde puta quod confessio: quae fit homini debet correspondere contritioni: quae fit Deo: & necessario est confiteri: quod nouum committit peccatum. Omnia vero peccata sunt consistenda: vt sufficiens remedium praeretur: quia vnum aggravatur ex alio: non solum contrarium: sed etià desperato. Tum quia ex viroque constituitur maius onus & maior culpa extensivè: & ex confessione integra magis scitur grauitas singulorum, Tū quia priora aggravant sequentia: in quantum relinquant maiorem contemptum, & e converso sequentia aggravant priora, in quantum indisponunt ad poenitentiam.

CONCLUSIO II. Non est necessarium: quod confitens semper absoluetur ab omnibus peccatis confessis per vnum & eundem: imò potest per vnum absolui ab aliquibus & non ab aliis, sed remitti ad alium qui absoluat à reliquis. Hanc ponit S. Th. vbi supra. in solutione quarti argumenti. Huius ratio est. Deficiente causa propria alicuius effectus: tollitur effectus. Sed causa quare dimidiata confessio non valet est: quia illa dimidiatio tollit notitiam quantitatis peccati: quae necessaria est sacerdoti & impedit eius curationem. Dimidiatio vero curationis non tollit talē notitiā nec

Plures rationes probantes quod vni omnia peccata confessenda sunt.

impedit curam, ergo.

Contra arguit Duran. vbi supra. licet ecclesia seruet modum positum in conelusione: tamen sequuntur ex eo multa inconuenientia. Primum q̄ confessio facta inferiori integra non habeat integram absolutionem. Secundum q̄ confessio facta superiori: tantum de re feruatis: non est integra. Tertium q̄ id: quod quis ritē confessus est inferiori: iterato tenetur cōfiteri superiori. Quartum quia diuersæ erunt absolutiones de diuersis peccatis. Quæ omnia videtur inconuenientia, ergo.

Respondeo. Ecclesia rationabiliter illud obseruat & præcipue quia Romana: ideo supponendum est q̄ possit ita fieri. Nam per contritionem: omnia remissa sunt crimina. Ideo quod remanet se tenet ex parte ecclesiæ: & potest dimidiari: nec vllum sequitur inconueniens.

Ad primum autem: dicitur q̄ non oportet tali confessioni correspondere aliquam absolutionem adæquatam: sed duas.

Ad secundum dicitur q̄ illa confessio est integra in virtute: pro quanto consistens illum casum est paratus confiteri omnia: si superior vellet audire. Rursus quia illa dimidiata cōfessio valet in virtute integræ cōfessionis, prius factæ inferiori.

Ad tertium dicitur: q̄ per se nullus tenetur bis idem confiteri: per accidens tamē poterit teneri: sicut in casu.

Ad quartum dicitur: q̄ non est inconueniens diuersa illa absolutio. Pōt etiam consistens aliter absolui quā per dimidiationem absolutionis: puta q̄ superior remittat eum absolendum ab omnibus per inferiorem.

Secundo arguit. Absurdum videtur q̄ aliquis teneatur confiteri de aliquo peccato sacerdoti, qui non potest eum absoluerē. Ergo potest quis dimidiare licitē confessionem.

Respondeo, q̄ poterit eum absoluerē tempore debito. s. facta remissione per superiorem.

Vnde apparet mihi, q̄ securior modus est in casu: vbi inferior non potest de omnibus absoluerē: nec superior vult omnia audire, vel ab omnibus absoluerē. tunc inferior primo audiat omnia peccata. secundo sine absolutione remittat ad superiorem vt cōfiteatur ei

casum retentum. tertio superior audito illo, remittat ad inferiorem absoluerē: vnica absolutione ab omnibus peccatis sicut omnia eidem confessus fuit. Et sic omnia prædicta inconuenientia cessarent.

DISTINCT. XIX.

Irea dist. 19. queritur. Vtrum quilibet sacerdos possit vt clauem quam habet in quolibet hominem.

PRO quaestione hæc est prima conclusio. In ecclesia sunt & debuerit esse clauēs. Hæc ponit S. Th. 4. sen. di. 18. q. 1. art. 1. in solutione primæ quaestiuiculæ. Huius ratio est. Quicumque habet potestatem remouendi obstaculum claudens ostium regni cœlorum: habet clauem metaphorice dictam. Sed ministri ecclesiæ sacerdotes habent huiusmodi potestatem, ergo habent clauem.

Confirmatur per illud quod dicitur Pet. Matthe. 16. Tibi dabo clauēs regni cœlorum.

CONCLUSIO II. est potestas ecclesiæ est potestas ligandi atque soluendi: qua iudex ecclesiasticus dignos recipere: indignos excludere debet à regno cœlorum. Hæc ponit S. Th. in solu. 2. q. Huius ratio est cuiuslibet potestatis rectè assignatur diffinitio per actum & obiectum actus, & modum proprium agendi. Sed diffinitio clauis assignatur illo modo, ergo.

Quia. B. T. vbi supra. ad primum inter cetera dicit, q̄ character & potestas conficiendi & potestas clauium est vnū & idem per essentiam, sed differt ratione: ideo Sco. hic. q. 1. ar. 3. arguit probando q̄ non sunt idem character sacerdotis talis & clauēs ecclesiæ. Primò quia potestas conficiendi potest esse in aliquo sine potestate clauium, vt in apostolis qui potestatem conficiendi receperunt in cœna Domini: potestatem vero clauium post resurrectionem, ergo.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dicitur: q̄ eadem fuit potestas data apostolis. primo in ordine ad actum primum. s. conficiendi, secundo in ordine ad actum secundum. s. soluendi & ligandi. Christus enim sic diffusus fuerat apostolis: s. aliter dāgere potest vnico characterē ante resurrectionē: & aliter post: sic eodem instrumēto potest

F. Iside. Mediola.

Vtrū sit idē chara. cter sacerdotis & clauis ecclesiæ.

test faber vt ad diuersa.

Ad hunc sensum intelligo. S. Th. 4. di. 2. q. 2. ar. 3. in solu. secundum.

Secundò arguit character est purus respectus. Relatio autem nō potest esse eadem ad plures terminos. ergo id quod est relatio ad consecrationē, non est idem cum potestate ad absolutionem.

Respondeo. maior & minor sunt falz. Nam character est absolutum cum respectu. Filiatio vero, quæ est relatio realis, est ad patrem & matrem.

Vltimò arguit: q̄ sint duæ clauēs simpliciter secundum essentiam: de potētia Dei absoluta separabiles. Quia alicui potest committi auctoritas cognoscenda causam sine auctoritate iudicandi & e contra: si qua esset voluntas non obligabilis, ergo.

Respondeo. Probatur tantum quòd Deus possit dare potestatem vni, quo ad vnum actum: non dando quo ad alium. conceditur autem q̄ potestas sacerdotalis est vna & eadem quo ad essentiam suam absolutam: implicans diuersos respectus ad diuersos actus, & effectus ad quos ordinatur. dist. 18. q. 1. articulo primo.

CONCLUSIO III. Sacerdos non potest vt clauē suæ potestatis. in quemlibet hominem. Hæc ponit S. Th. di. 19. q. 1. ar. 3. in solutione primæ quaestiuiculæ. & ad primum. Huius ratio est. Nullus habens distinctam & restrictam potestatem in militante ecclesia, potest vt tali potestate indistinctè in quemlibet illius ecclesiæ. Sed multi sacerdotes habentes clauēs, sunt huiusmodi, ergo probatio mediæ: quia Petro præ aliis data est, & singulariter potestas iurisdictionis.

Contra arguit Durandus, q̄ circumscribendo omnem ordinationem ecclesiæ: quilibet sacerdos possit quemlibet absoluerē concurrentibus ad sacramētum necessariis: verum est sacramētum. Sed circumscribendo à sacramento penitentia: omnem ordinationem ecclesiæ: quilibet sacerdos est debitus minister: & confessio peccatorum est debita materia: forma autem debita absolutio. ergo: maior patet: minor clara est quantum ad materiam & formam sacramenti: De ministro autem probatur.

Primò. quia sacerdos est iudex voluntariè assumptus à Deo inter se &

Vtrū clauēs ecclesiæ sint duæ absolute separabiles.

Vtrū circumscripta ordinatione ecclesiæ. quilibet sacerdos possit quemlibet absoluerē.

homines. Sed peccator potest voluntariè assumere quemlibet sacerdotem: quem Deus prius assumptus ad hoc: circumscribitur omni ordinatione ecclesiæ, ergo: maior declaratur: quia sacerdote sciente peccatum, penitentis: nullum est iudicium sacerdotis, nisi peccator voluntariè se subiiciat, ergo.

Secundò: quia papa à quo circumscribitur ius humanum: potest hoc facere.

Tertio: quia in extrema necessitate: ideo hoc quilibet sacerdos potest facere. Nulla enim necessitas potest mutare ministrum sacramenti.

Quartò. quia consuetudo dat iurisdictionem. Sed tunc fuisset consuetudo, ergo.

Respondeo. dico primò, supponendo quedā ex Petro de Palude. primò. Nullus potest eligere iudicē: quò ad ea in quibus alteri iam subiectus est. Secundò ex ordinatione Christi: omnis anima Christiana peccans mortaliter, Petro subdita est: vnde sine Petro absolui nō potest. Tertio voluit Christus vnum vicarium & vnum caput ecclesiæ esse: à quo ceteri tenerent quicquid haberent.

Ad primum ergo dicitur q̄ licet sacramentum sit nullum, peccatore nolente: non tamen valet e conuerso, id est peccatore volente sit aliquid ratione dicta.

Ad secundum dicendum: q̄ papa commissa est omnium cura: ideo nulli subest: & peccans potest ex omnibus que voluerit eligere.

Ad tertium dicitur: q̄ in extrema necessitate iure diuino & iuris auctoritate potest eligere sacerdotem. Nam auctoritas collata Petro intelligitur, quando potest habere arbitrium Petri vel sui vicarij.

Ad quartum dicitur: q̄ consuetudo non præiudicat iuri diuino. Vnde bene dicitur de penitentia. ca. 2. Nulla consuetudine introduci potest: vt quis sine licentia proprii sacerdotis sibi valeat eligere confessorem. S. Tho. 4. sen. dist. vigesima quaestione prima. ar. 1. q. 2. ad primum.

Sciendum q̄ B. Th. videtur dicere: q̄ quilibet sacerdos per ordinationem ecclesiæ habet potestatem limitatā vbi, s. in solu. 2. q. Sed non intendit solū sic quod non etiam ex ordinatione Christi. dist.

In re diuina non in extrema necessitate potest quis eligere cōfessorem.

Bis idem confiteri tenetur aliquando per accidens.

decimanona. q. 1. art. 3. q. 1. ad primum. Item dist. 24. q. 3. ar. 2. q. 3. ad primum. Est ergo illa ordinatio non solum ecclesie, sed etiam Christi.

CONCLUSIO IIII. Sacerdos potest absolueret & ligare poenitentem secundum proprium arbitrium diuino instinctu regularum: aliter non. Hanc ponit S. Th. distinct. 18. quæst. 1. art. 3. in solutione. quartæ quæstio. Huius ratio est. Nullum instrumentum habet efficaciam actum: nisi secundum quod mouetur à principali agente. Sed sacerdos ligando atque soluendo, se habet ut instrumentum respectu Dei. ergo.

Vtrum sacerdos habeat potestatem arbitrandi.

Contra arguit Scotus ubi supra probando: quod sacerdos non habeat potestatem arbitrandi. Primò, quia nulli committitur potestas arbitrandi in aliqua causa: cuius arbitrium nunquam erit rectum propter quamcunque diligentiam possibilem adhiberi ab ipso, sed tantum à casu vel per miraculum speciale. Sed sacerdos sic non potest pertinere ad illud indiuisibile poenitentiae debite peccatori. ergo.

Respondet. Talis poenitentiae non est arbitrio sacerdos: sed poenitentiae quo in hoc seculo expedit poenitenti secundum iudicium ecclesie: & quantum ad hoc non à casu & sine miraculo potest esse rectum iudicium sacerdotis.

Item arguit. Si sacerdos imponat poenitentiam aliquantulum maiorem: tenetur. Ergo si fuerit minor, illa videtur sufficere.

Respondet. Petens maiorem conditionem poenitentiam in hoc seculo, si potest quando imponitur tenetur implere, sed in alio seculo non exigitur: quod totum exoluat. Neque si minor imponitur, exigitur quod maiorem in hoc seculo exoluat, sed in futuro distinctione vigesima. quæstio prima. articulo secundo. non solum secundæ quæstio. & ad secundam. & ad 3.

Ex quibus patet, quod ad rectum iudicium confessoris non exigitur: quod tenetur imponat poenitentiam condignam poenitenti, sed sufficit, quod imponat quantum expedit eis pro nunc consideratis regulis patrum & dispositione poenitentis. Cuius opus ostendit arguens putabat fundas. se in hoc paralogismo talia consequentis. Sacerdos non potest recte arbitrii quo ad hoc. ergo nullo modo.

Circa dist. vigesimam. Quartitur, utrum per indulgentias possit aliquid remitti de poena satisfactoria.

F. Isidor. Mediola.

PRO quæstione sit prima conclusio. Indulgentiæ, quas concedit ecclesia, aliquid valent tam in foro ecclesie quam in iudicio. Hanc probat s. Th. præsentis distinctione. quæstio prima. articulo tertio. quæstio 1. Huius ratio est prima: quia hoc est priuilegium Petro concessum: ut quod ille remitteret in terris, remitteretur in cælis, ergo valeat in utroque foro.

CONCLUSIO II. Huiusmodi indulgentiæ valorem habent propter merita christi, & aliorum sanctorum. Hanc ponit statim ubi supra. Huius ratio est. Quicunque potest alicui poenitenti distribuere satisfactiones Christi & sanctorum, potest dare illi indulgentias. sed primum potest prælati ecclesie ergo & secundum.

Contra arguit Durandus hic. q. 3. de merito Christi non dubitans, quin pertineat ad thesaurum ecclesie: & sufficit pro toto mundo. primæ Io. 1. Iste est propitiatio pro peccatis nostris: & non solum pro nostris, sed etiam totius mundi. De merito vero passionis sanctorum ponit in dubium.

¶ Tum quia intentio merentis est necessaria ad hoc quod meritum suum redundet in alterum. Sed de hac intentione nulla habetur historia. ergo.

¶ Tum quia ille passiones, & illa merita sunt plenè remunerata.

¶ Ad primum dicitur: quod sancti intendunt explicitè vel implicitè. Nam sanctus quilibet conformatur capiti christi: cuius merita illa sunt in ecclesia & quotidie inferuntur ab existentibus in gratia. Hinc est illud Pauli. 2. ad Cor. 1. Adimpleo ea quæ desunt passionibus christi, & totius ecclesie: cuius caput est christus, adimpleo id est addo menturam. Et sic exponit glossa. Hoc idem sequitur ex charitate faciente membra singulorum communia.

¶ Ad secundum dicitur: quod passiones, & poenitentia sunt meritoria sufficienter sunt remunerata: non autem ut sunt satisfactoria. Hoc patet in eo qui satisfacit pro alio oratione:

Vtrum meritum passionis sanctorum pertineat ad thesaurum ecclesie.

tionem: quæ tamen in sinu eius conuertitur.

Contra eandem arguunt alij dicentes, quod dubium est de merito christi: de poena damni, quæ eam non soluerit, quia eam non sustinuit. ergo.

¶ Secundò, quia poena sensus perpetua à christo, neque intensiue neque extensiue tanta fuit, quanta est poena sensus externa, quæ est in inferno. Nec tantus dolor, quantum est dolor debiti omnibus peccatis confessis, & confitendis: ergo.

Vtrum christus soluerit poenam damni.

Respondet. hæc duæ negantur consequentiæ: quia ad hoc quod aliqua poena sit sufficienter satisfactoria pro alio, non requiritur, quod sit tanta intensiue, vel extensiue in duratione: quanta est poena, quam talis meretur in alio seculo: sed sufficit, quod æquæ, vel plus sit accepta deo: quam culpa fuit dispiciens. tertia parte. quæstio 4. 8. art. 2.

¶ Item respondet Petrus, quod passio christi in quantum meritoria, & in quantum satisfactoria, fuit infinita ratione suppositi.

Tertiò arguunt. Pertinet ad potestatem excellentiæ dare effectum sacramenti sine sacramento. Ergo purus homo non potest dimittere poenam: quæ est effectus sacramenti: per indulgentias.

Respondet. per indulgentias non dimittitur poena, sed soluitur de bonis communibus ecclesie præsentis dist. q. 1. ar. 3. quæstio uncula. 1. ad tertium.

Sed Petrus respondet, quod duplex est effectus sacramenti. Primus qui est remissio culpæ, & collatio gratiæ. Secundus qui est remissio, vel diminutio poenitentiae: prius haberi nequit sine sacramento, sed secundum.

Papa potest concedere indulgentias contritis, & non confessis.

Vtrum vero ad suscipiendas indulgentias sit necessaria confessio, & absolutio sancti Th. videtur tenere, quod sic. præsentis dist. ubi supra. item artic. 2. eiusdem. q. in solu. primæ. q. Sed s. Th. loquitur de indulgentiis quas Papa communiter concedit in suis rescriptis. Videtur enim mihi cum Durando, quod papa possit, si vellet, concedere indulgentias verè contritis, & valeret eis ante actualem confessionem ad satisfactionem.

Contra arguit Aureolus, probando, quod papa etià auctoritatiue potest quas

voluerit poenas relaxare primo. Hoc modo vtuntur rescripta apostolica. De omnipotentis dei misericordia, & auctoritate Apostolorum Petri, & Pauli.

Vtrum papa auctoritatiue possit quas voluerit poenas relaxare.

Respondet. negatur antecedens. Ad probationem cum dicitur de omnipotentis dei misericordia: dico sicut à misericordia dei non separatur iustitia: ita nec minister eius potest utranque separare. præsentis dist. q. 1. ar. 3. in solutione.

¶ Ad hoc quod addit auctoritate apostolorum: non valet: quia papa nequit relaxare peccata, sine quacunque satisfactione: sed est ea auctoritas, ut thesaurum ecclesie possit dispensare fidelibus in recompensationem. 4. sen. dist. 18. q. 1. ar. 3. 4.

Secundò. papa potest omne vinculum soluere super terram: sed obligatio ad poenam est vinculum. ergo auctentice potest illud papa soluere.

Respondet. maior est falsa ad intellectum arguentis. solus enim christus habet potestatem excellentiæ: ideo papa non potest peccata dimittere sine satisfactione.

Tertiò arguit, cui committitur maius, committitur minus. sed maius est absolueret à culpa quam à poena: & commissum est capiti ecclesie ab omni culpa sine exceptione, absolueret. ergo.

Respondet. argumentum non concludit. quia sequeretur, quod omnis sacerdos possit remittere omne peccatum: quo ad reatum, qui potest remittere quo ad culpam, quod est falsum.

¶ Dico secundò ad maiorem, quod maius est absolueret à culpa scilicet: quam à poena: absolueret autem à tota poena: & à culpa maius est simul quam absolueret à culpa solum, vel à culpa, & ab aliqua parte poenitentiae. Ideo non sequitur, quod cui committitur absolutio à culpa: committatur absolutio à culpa, & à poena tota vel parte poenitentiae.

¶ Dico tertio, quod maior semper non deest: quia absolutio à poena aliquando est impeditiua maioris boni: nunquam autem culpa. prima secundæ. q. 87. art. sexto. ad tertium.

Quartò arguit. Claves extendunt se ad poenam, & culpam: ergo saltem princeps ecclesie poterit ministrando sacramentum poenitentiae, totam poenam relaxare.

Respondet. Claves extendunt se ad culpam: media satisfactione: sicut etiam

in baptismo sit satisfactio per merita christi.

Item dato, q papa mediante sacramento possit omnem poenam remittere: hoc non est nisi per completum sacramentū. Non est autem completum vltima completio: nisi qualibet pars sacramenti sit completa, scilicet confessio, contritio, & satisfactio.

DISTINCTIO. XXI.

Ira dist. 21. queritur primo. Vtrum peccatū veniale possit expiari quo ad culpam per poenam purgatorij.

PRO questione sit Prima conclusio. Culpa venialis in eo, qui cum gratia decedit, remittitur post hanc vitam in purgatorio. Hanc ponit s. Tho. in presenti dist. q. prima. art. 3. q. prima. Item de malo. q. 7. articulo. 11. & ad nonum. Huius ratio est. Ad remissionem venialis sufficit actus charitatis detestantis veniale peccatum propter deum. sed talis actus potest esse in purgatorio. ergo.

Sciendum, quod videtur esse contra dictio in dictis s. Tho. Nam in scripto dicit, q potest esse actus meritorius in purgatorio respectu pramij accidentalis. id de malo vero negat omne meritum in purgatorio.

Respondeo. Meritum dupliciter ab eodem accipitur. Large pro quacunque dispositione ad donum gratiæ, vel gloriæ, vel dignitate ad remotionem impedimenti gratiæ vel gloriæ. Et stricte pro profectu vel augmento spiritualis boni æterni præsertim gloriæ primo modo loquebatur in scriptis. secundo modo in de malo.

Aut intendit dicere, q post hanc vitam non est status merendi sicut nunc: nec uniuocè dicitur meritū hic & ibi.

Contra arguunt quidam, q veniale solum remittatur in anima. Quia de ceteris in gratia, aut recohit de veniali, aut non. Si recolit actū, & poenitet: culpa dimittitur. Si non poenitet: peccat mortaliter: quia eligit à gloria retardari. si vero non recohit: aut sic est dispositus, q si recohiteret, poeniteret: & tunc dimittitur: aut non poeniteret, & sic mortaliter peccat.

Respondeo. Argumentum assumit

sex falsa. Primum quia supponit, quod moriens cum charitate, & venialibus semper vigilet: aut sit in statu vtendi ratione. Secundum falsum est, quod quicumque in articulo mortis recolens de veniali, & non actualiter de ipso poenitens peccet mortaliter. Non enim tenetur homo plus expiare peccatum, quam vitare. Vnde si sine mortali potest homo non vitare veniale: ita sine mortali potest non poenitere de veniali. Tertium falsum est, q sola habitualis dispositio constituat, ac diluat peccatum. Quartum est, q quicumque non poenitet de veniali in mortis articulo: eo ipso velit retardari à gloria. Quintum, q in omni casu retardari volens à gloria peccet mortaliter: qualicunque modo velit illam retardationem: vel in sua causa, vel in suo antecedente explicitè, vel implicitè verè, vel interpretatiuè. Sextum, q quacunque poenitentia delet peccatum veniale: quantumcunque debilis, vel remissa sit.

CONCLUSIO. II. Peccatū veniale in inferno nullo modo potest expiari quo ad poenam. Hanc ponit s. Tho. de malo. q. 7. ar. 10. Item presenti dist. q. prima. ar. 2. in solutione. 3. q. Huius ratio est. Omne peccatum irremissibile quod ad culpam, per se vt per accidens: æternaliter punietur. Sed venialia damnatorum sunt irremissibilia, ergo.

Contra arguunt quidam. volens malum simpliciter potest velle bonum secundum quid. sicut adhærens bono fini per charitatem, potest peccare venialiter. sicut inhærens firmiter malo fini, potest secundum quid velle bonum: & sic poenitere de veniali.

Respondeo. q adherens malo, potest velle bonum: nisi sit tali adhesionis oppositum: sicut est in damnatis. Nā quia damnati adhærent peruerso fini vltimate: omnia refert actu & habitu ad malum finem: ideoque omnis eius volitio non merè naturalis est peccatum mortale, ac per hoc indispotit ad poenitentiam & peccati remissionem.

Item arguunt. Multi in morte euolant, & habent multa venialia: quia sepius in die cadit iustus: ergo erant ante dimissa quod ad poenam: ergo veniale potest dimitti, quod ad poenam non dimissa culpa.

Respondeo. Contradictio est, q aliquis

quis sit in culpa, & non sit dignus poena. Perfecto rum autem venialia, & aliorum cum vsu rationis exeuntium de hac vita cum charitate remittuntur communiter in hac vita. de malo. q. 7. art. 11. Probabile enim est, quod in charitate videns se mori, mouetur motu charitatis in Deum, vt in detestationem peccatorum etiam venialium: quod sufficit ad eorum deletionem. Quibus vero aufertur vsus rationis remittuntur peccata post hanc vitam.

Contra eandem arguit Scotus hic q. 1. probando quod nec per se nec per accidens peccato veniali debeatur poena æterna. Omnino iniustū est poenam æternam infligere pro illo: cui secundum se debetur poena temporalis. sed peccatum veniale est huiusmodi. ergo. maior probatur. Quia Deus semper punit citra condignum.

Vtrum peccato veniali per se debeatur poena æterna.

Si dicatur, quod hoc est, quia coniungitur mortali. Hoc non facit illud in infinitum exire illud genus culpæ: ergo non iustè correspondet sibi poena in infinitum excedens.

Respondeo. Dico primo quod argumenta probantia quod per se peccato veniali non debeatur poena æterna: non militant contra s. Thom. ideo non sunt recitata, sed contra Heruicum quolib. 5. q. 33. Falsum tamen vnum ibidem dicit Scotus, quod peccatum mortale non relinquit post se nisi reatum vel debitum poenæ. Relinquit enim maculam & corruptionem boni naturæ, & offensam.

¶ Dico secundò, quod hoc argumentum facit b. Thom. de malo. q. 7. art. 10. & est septimū. Solut vero quod Deus veniale punit citra condignum, quamuis grauius quam homo punitet. Item in responsione ad quintum: dicit quod æternitas poenæ debetur veniali ratione indelebitatis: quæ prouenit ex adiuncto. Item 1. 2. quæst. 87. articulo. 5. ad secundam, & tertiam, dicit quod veniali competit æternitas poenæ: non propter quantitatem culpæ: sed propter irremissibilitatem.

Sciendum cum b. Tho. videatur sentire quod in purgatorio non est contritio nec satisfactio nec meritum uniuocè vt hic: quod ad deletionem venialis in purgatorio sufficit actus charitatis in Deum detestatiuus peccatorum venialium in hac vita commisso-

rum: siue talis actus dicatur propriè & uniuocè contritio, siue sit meritorius, siue non.

QVAESTIO. I. I.

Vtrum in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata: quæ sub sigillo confessionis nouit.

Frater Isidorus.

PRO questione sit. Prima conclusio. Sacerdotes debet celare peccata sibi confessa. Hanc ponit. S. Thom. presentis distinct. q. 3. art. 1. q. 1. Huius ratio est. Quicumque minister sacramenti agit exterius directè contra ea, quæ significantur interius in sacramento, peccat. Sed reuelans peccata, quæ per solam confessionem nouit: est huiusmodi ergo minor declaratur quoniam Deus peccatum tegit eius: qui se ei subicit per confessionem.

Contra arguit Durandus hic. q. 4. quoniam maior vera non est nisi in effectu principali sacramenti. In confessione vero principalis effectus est remissio peccatorum significata per verba. ergo absoluo te. Celare vero peccata, non est effectus sacramenti: sed obligatio ministri de qua queritur, vnde veniat: ergo ratio insufficientis.

Respondeo. Remissio peccati est effectus & occultatio. & sic tertio peccati est effectus huius sacramenti: vt patet per glossam super primo versu Psalmi 17.

¶ Ad hoc facit quod legitur proverbiorum decimo. Vniuersa delicta operit charitas. & Iacobi. 5. Charitas operit multitudinem peccatorum. Cum ergo effectus huius sacramenti sit infusio charitatis: & effectus charitatis sit occultatio peccatorum: consequens est, quod occultatio peccatorū sit effectus huius sacramenti mediatus vel immediatus.

Secundo arguit, querendo qualiter intelligatur, quod Christus celat peccata consentium. Non pro presenti intelligitur seculo: quia Christus equaliter celat cōfessa, & non confessa. Non etiam pro futuro: quia nullus vnquā dixit, q sacramenta significēt illud quod in futuro seculo agitur: ergo malè assignatur effectus huius sacramenti celatio peccatorum.

¶ Respondeo. quod vtroque modo intelligitur. In presenti enim seculo Christus per deletionem macule ac reatus poenæ in futuro, quia nullus vi-

Tertio peccati est in presenti & in futuro seculo. ro seculo. debet

debit ea ad confusionem confitentis. Sanctus Thom. 4. sentent. distinct. 43. q. 1. art. 5. quest. 2. in solutione tertij, argumenti.

¶ Dicitur etiam, quod falsum est nulum doctorem dixisse sacramenta signifi- care ea, quæ erunt in futuro seculo. 4. sentent. distinct. 1. q. 1. art. 1. q. 1. ad 4. Item. 3. parte. q. 60. art. 3. Tum quia sacramentum eucharistiæ significat fruitionem beatificam. 3. parte. q. 73. arti. 4. Tum quia sacramentum matrimonij significat unionem Christi & ecclesiæ, non solum per gratiam: sed etiam per gloriam: vt communiter dicunt doctores super. 4. dist. 26.

CONCLUSIO II. Sacerdos debet celare non solum peccata confitentis: verum etiam alia in confessione sibi dicta: per quæ peccata confitentis possent deprehendi. Hanc ponit S. Thom. vbi supra in solutione secundæ q. Huius ratio est. Sacerdos tenetur celare omnia dicta confitentis: quæ aliquo modo primo vel secundo, directe vel indirecte ad sigillum confessionis pertinent: cum huiusmodi sigillum non sit aliud quam debitum celandi confessionem: sed ad tale sigillum pertinet non solum peccata confessa, sed etiam multa alia. ergo.

Verrecitat Petr⁹ hic q. 2.
Contra post arguit † Sequeretur ex conclusioe quod tertia persona cum qua confitetur se peccasse confitens caderet sub sigillo, sed hoc est falsum. ergo. minor probatur. Tum quia tertia persona non est circumstantia peccati. Tum quia sicut hora, tempus & locus non cadunt sub sigillo: ergo nec à simili cadit persona. Tum quia esset in prejudicium obseruantie diuine: quia tunc non posset corrigi tertia persona accusata in confessione.

Quomodo perso- na cui qua peccauit cõfiteas ca dat sub sigillo con- fess.
¶ Respondeo. Peccata confitentis cadunt sub sigillo primo & directe & ex omnibus causis in ordine ad ipsum. persona vero ex necessitate quidem cadit licet non primo, sed ex consequenti indirecte, & ex aliquibus causis. Est enim directe materia sacramenti pœnitentiæ.

Ad primam ergo probationem dicitur quod persona cadit sub sigillo ex consequenti: peccata vero & circumstantie directe.

Ad secundam negatur similitudo.

Ad tertiam dicitur, quod habita li-

centia, à confessore potest fieri correctio: non habita, non tenetur confessor corrigere, in præsentia distinctio. questio. tertia art. 1. in solutione prima.

Confirmat vero Petrus dicta de celatione tertiæ personæ. tamen quia tenetur celare omne dictum, quo confitens prodi potest & mala suspicio generari, tum quia hoc retraheret homines à confessione.

Sciendum quod sacerdos etiam peccata de quibus confitens non est contritus tenetur celare. præsentia distinctio. quest. 1. artic. 1. q. 1. ad 1. Cauere etiam debet quomodo referat audita in confessione, quia ex relatione peccatorum tantum cognitorum via confessionis oritur aliquid inconueniens semper.

CONCLUSIO III. Sacerdos propter nullum præceptum ecclesiæ vel prælati debet reuelare confessionem. Hanc ponit S. Thom. vbi supra in solutione. 2. 1. q. Huius ratio est. Contra ea quæ sunt de iure diuino, non potest cogere humana iussio: nec ad oppositum licentiarum, sed celatio confessionis est de iure diuino. ergo.

Contra rationem arguitur. tum quia papa potest dispensare, ne faciat pœnitentiam iniunctam: & quod sacerdos non teneatur celebrare: quod tamen sequitur ex natura sacerdotij. Tū quia celatio peccati nullo modo pertinet ad sacramentum: neque enim pertinet ad formam vel materiam. ergo.

Respondeo, ratio est bona. Ad primam probationem dicitur, quod in pœna taxata in iudicio Dei papa non potest dispensare ne soluat: licet possit dispensare vnde soluitur: sed in taxata ab homine sic est, qui dedit & superior. Illa autem pœna sequitur naturam confessionis: mediante præcepto hominis iniungentis. Vnde etiam papa dispensat eū ordinato, vt contrahat matrimonium: quia castitas ordini annectitur ex statuto humano. Item celebrare non sequitur naturam sacerdotij, sed posse celebrare: quod papa auferre nequit.

Ad aliud dicitur quod celatio est de natura sacramenti. Tum quia est pars formalis negatiua: quia celatio significat eandem relationem in ordine ad Deū. Tū quia est perfectū signū oblationis reatus. Tū quia est propria passio cõsequens sacramentū. Hæc Petrus. Scien.

Monitū confesso- ribus ap- primè necessariū.

Sciendum cum dicitur quod celatio est de essentia sacramenti intelligendum est: quia cõsequitur sicut dicitur, quod ferri sursum est de natura leuis. Cum autem dicitur quod præceptum de celatione consequitur sacramentum: non legi in S. Thom. Et si dicat intelligatur de consequentia logica: sicut alias sequitur ad hominem: non autem de consequentia physica vel metaphysica: qua totum sequitur ad partem & accidens ad subiectum.

CONCLUSIO IIII. Sacerdos de voluntate confitentis potest reuelare peccatum sibi confessum. Hanc ponit S. Thom. vbi supra. art. 2. Huius ratio est. Cessante causa cessat effectus, sed confitens dans licentiam sacerdoti reuelandi suam cõfessionem tollit causam celationis: ergo & effectum.

Contra arguit Durandus hic. q. 4. Licentia non dat notitiam eius, quod per confessionem cognoscitur: ergo propter licentiam non licet reuelare.

Respondeo. Negatur antecedens. Quia cognoscitur, licentia habita: vt homo.

¶ Si dicatur papa non potest licentia re, ergo nec iste. negatur consequentia: quia hoc non est in fauorem papæ, sed confitentis: sicut vir potest licentiarum, vt voueat castitatem vxor sua: quod non potest papa.

Secundo. Quia talis licentia esset via ad reuelationem confessionum, & suspicionem criminum: ergo non sufficit. sed oportet quod pœnitens dicat sacerdoti idem peccatum extra confessionem.

Respondeo. Negatur antecedens: quia non tenetur quis eam dare, & secundū iura. Testis non debet torqueri contra dominum: sed pro domino. In casu autem quo confessor imponeret falsum confitentis: imminet ei probatio, quod in confessione audierit.

Ad idem arguitur ab aliis. tum quia iudex non potest iudicare de eo, quod occulte nouit. tum quia celatio est de iure naturæ.

Respondeo. Ad primum negatur similitudo, habet enim post licentiam illud secretum: vt homo. non autem vt homo iudex fuit.

¶ Ad secundum dicitur quod lex naturæ est vt illud cõfiteretur: quādiu illud habet, vt Deus.

Sciendum quod hæc dux propositio-

nes singulares ego. scio hoc, & ego nescio hoc, licet dicta à sacerdote videatur contradictoria: non tamē sunt: quia ibi est multiplicitas propter illud verbū scio, quia potest importare quādoque notitiam necessitatis ventatis, quandoque contingentis. Similiter quādoque notitiam hominis, vt homo: quādoque notitiam hominis vt Dei vicarius est. Talis autem æquiuocatio impedit contradictionem propositionum vocalium apud dicentem: licet contradicant apud audientem.

DISTINCT. XXII.

Irca dist. 22. quæritur primò. Vtrum pœnitentia interior sit res sacramenti pœnitentiæ.

F. Isidor. Mediola.

PRO quæstione sit prima conclusio. In sacramento pœnitentiæ sacramentale signum est exterior pœnitentiæ: ita quod sacramentum & non res sacramenti. Hanc ponit S. Thom. præsentia dist. q. 2. art. 1. in solutione primæ quæstionis. Huius ratio est. In sacramento tali sanctificatione: qua homo per actū proprium cooperatur exteriori sanctificationi, sacramentale signum, non est aliqua materia exteriori homini appositā: sed actus humani tam recipientis quam conferentis sacramentum. sed pœnitentiæ sacramentum est huiusmodi. ergo.

CONCLUSIO II. In sacramento pœnitentiæ res proxima: quæ se habet sicut res & sacramentum: est ipsa pœnitentia interior. Hanc ponit S. Thom. vbi supra. in solutione secundæ quæstionis. Huius ratio est. illud est res proxima sacramenti pœnitentiæ: quod significatur & efficitur per sacramentum exterioris proxime & non vltimate. Sed pœnitentia interior est huiusmodi. ergo.

CONCLUSIO III. In sacramento pœnitentiæ vltimate res: quæ sic est res: quod non sacramentum: est remissio peccatorum per gratiam. Hanc ponit S. Thom. vbi supra. in solutione tertie quæstionis. Huius ratio est: curatio illius morbi est res in sacramento: ad quod curandum est institutum. Sed pœnitentia est instituta ad curandum morbum actualis peccati: ergo remissio eius est res huius sacramenti.

Contra duas ultimas conclusiones arguit Petrus de Palu. di. 4. q. 1. Probando qd prater poenitentiam interiorē, & peccati remissionem sit ponenda tertia res huius sacramenti: quae dicitur ornatus: de quo cum S. Tho. non fecerit mentio nem videtur imperfecte loquutus.

Verum in poenitentia sit ponendus ornatus.

Sciendum vero, quod de hoc ornatu, quem ponunt Petrus, & Bernardus de Gannaco, & quidam: non multum expressè loquitur S. Th. quo ad sacramentum poenitentiae: quantum perpendere potui in dictis eius. Potest tamen dici, qd in virtute & sententialiter & implicite concedit talem ornatu, vel aliquam dispositionem ad gratiam: quae se habeat per modum actus primi, & non sit motus liberi arbitrii tantum, quia secundum ipsum immediatus effectus sacramentorum noue legis est gratia sacramentalis: quae est dispositio ad gratiam, gratum facientē. de veri. q. 27. art. 7. item ar. 5. ad 12. item ar. 4. ad. 3. item. 4. sen. dist. 1. quaest. 1. art. 4. in solutio. 1. quaest. iun.

¶ Si itaque tale quid vocetur ornatu, concedenda sunt dicta Petri, & neganda dicta Durandi. Pro praedictis facit quod dicit S. Tho. 4. sen. dist. 17. q. 1. art. 3. quaest. 2. ad. 3. item tertia parte. q. 62. ar. 2.

Sciendum secundò, qd remissio peccatorum, & sanatio, & renouatio potest sumi tripliciter. Primò pro actuali iustificatione & sanatione: & sic est saltem secunda res sacramenti poenitentiae. Secundo pro iustitia & sanitate & gratia: & sic est tertia & vltimata res huius sacramenti. Tertio pro principio actiuo vel passiuo interiori disponente ad illa. Et sic poenitentia interior cum aliquo absoluto virtute sacramenti causato est prima res huius sacramenti. Et potest dici sanatio peccati: & si non formaliter: saltem causaliter. Illud autem additum poenitentiae interiori: & per sacramentum causatum potest dici ornatus, & prima res sacramenti poenitentiae tamquam res significata, & causata ab eo etiam secundum essentiam suam. Ad hunc sensum intelligo S. Tho. 4. sen. dist. 1. quaest. 1. in solutio. prima quaest. iun. in solutio. prima quaest. iun. quaest. 1. art. 4. in solutio. 1. quaest. iun.

Sciendum tertio, qd hunc ornatu recipit tam contritus, quam attritus

quam etiam fictus: dummodo tamen fictio non euacuet essentiam sacramenti.

¶ Et haec sat sint: quo ad mentem S. Tho. & argumenta Petri.

Contra secundam conclusionem arguit Durandus. Illud quod est res & sacramentum, simul supponit illud quod est sacramentum tantum: tanquam causam instrumentalem vel causam, sine qua non. Sed poenitentia interior communiter praecedit: ergo non est res & sacramentum.

Respondeo. Poenitentia pro eodem tempore, quo praecedit absolutionem non est res, & sacramentum in actu sed in potentia tantum: ideo ipsa praesupponit quidem sacramentum tantum non quidem actu: sed in proposito & desiderio. Et pro tali tempore est quidem actu effectus, & res sacramenti, sed non est quid actu signatum. Est autem actu signatum alicuius effectus futuri. tertia parte. q. 84. ar. 5. in solutio. 2.

Si dicatur, qd causa & effectus in actu sunt simul: sed sacramentum non est actu: ergo poenitentia non erit effectus sacramenti ante sacramentum.

Respondeo. Quod est in proposito sacramentum. Quia vero Deus est principale agens effectuum sacramentalium: potest sine sacramento actu producere effectum sacramenti.

Contra. Si sic: ergo ens intellectum & volitum siue desideratum tantum agit. hoc est falsum. quia sequeretur qd intellectio siue volitio ageret: ergo.

Respondeo. Intellectio vel desiderium sacramenti potest tripliciter considerari. primò in se. secundò modo ex parte sui subiecti. tertio modo ex parte obiecti. Talis efficacia competit sacramento in desiderio tertio modo: sicut finis antequam habeat esse reale mouet efficientem, prout habet esse desideratum. Credo tamen qd talis efficacia non vniuoce attribuitur sacramento: cum dicitur agere & actu susceptum & in proposito, vel voto habitum, sed analogice.

Secundò arguit. Ornatus non est poenitentia: quia per eum non producitur nouus actus: neque est habitus: quia per eum non nos habemus ad actum bene vel male: ergo non est prima res huius sacramenti.

Respondeo. Neutrum est: sed dispositio

tio ad patiendum vel recipiendum gratiam Dei: & est dispositio necessaria & necessitans non simpliciter: sed sub conditione: supposito qd in suscipiente sacramentum non sit contritio. Necessitatur autè quia ex Dei voluntate necesse est gratiam infundi.

Tertio arguit. Ille ornatus aut manet, amissa gratia, vel non. Si manet, ergo est indelebilis, & multiplicatur secundum numerum receptionis sacramenti. Si non manet, tunc esset frustra: quia non ponitur nisi propter ornatu animae vel operationem: ergo.

Respondeo. Amissa gratia, non manet ornatus: quia non est habitus de difficili mobilis. Nec etiam manet cum gratia: quia est dispositio ad receptionem gratiae. Manet autem, donec introducat gratia.

Sciendum vero secundum S. Tho. qd ornatus non solum est dispositio ad susceptionem gratiae: sed etiam effectiue operatur ad sanationem.

Sciendum etiam qd licet sine ornatu possit induci gratia gratum faciens si adit contritio: non tamen est gratia sacramentalis integra: nec ita intensa gratia gratum faciens sicut cum isto ornatu: nec ita perfecta remissio peccati: quo ad culpam & reatum, & peccati reliquias. Item aduertent, qd ornatus vnius sacramenti puta poenitentiae: non est eiusdem speciei cum ornatu alterius sicut & gratiae sacramentales sunt specificè distinctae.

F. Isido. Mediola.

Quarto. Contra eandem secundam conclusionem arguunt quidam: res sacramentorum sunt de iure diuino: poenitentia autem interior de iure naturae: quia actus virtutis, ergo non est res sacramenti poenitentiae.

Respondeo. Poenitentia interior est poenitere ad expiationem peccati, vt videtur gehenna, & habeatur gratia: & hoc de iure diuino est: vnde negatur secunda pars antecedentis.

Q V A E S T I O. I I.

Quaeritur secundò Vtrum peccata per poenitentiam dimissa in aliquo casu redeant in eo, qui reciduat.

PRO quaestione sit prima conclusio. Nullum peccatum per poenitentiam semel dimissum vnquam redit in se idem numero: quò ad identitatem actus.

CONCLUSIO. II. Nullum

peccatum per poenitentiam semel dimissum redit idem numero: quo ad identitatem culpae vel maculae.

CONCLUSIO. III. Nullum peccatum semel per poenitentiam dimissum, redit idem numero, quò ad identitatem reatus.

CONCLUSIO. IIII. Peccatum per poenitentiam dimissum potest redire non in se: sed in suo effectu.

Has quatuor conclusiones ponit S. Tho. praesenti distinctione. quaestio. prima. arti. 1.

¶ Pro prima conclusione ratio est. Actus liberi arbitrii post sui desitionem, & cessionem in nihilum: non potest redire virtute creata idem numero: sed si peccatum dimissum rediret idem numero, quo ad actum: hoc fieri non posset, nisi per illum modum impossibilem: ergo non redit quò ad identitatem actus.

¶ Secundae conclusionis ratio est. Opus Dei non potest irritari per opus hominis: sed si peccatum dimissum rediret, quo ad maculam, opus Dei irrita retur per opus hominis: ergo.

¶ Tertiae conclusionis ratio est: sicut secundae.

¶ Quartae conclusionis ratio est. Illud peccatum dicitur redire in suo effectu: per cuius remissionem aliquid relinquitur in peccatis sequentibus. Sed per peccatum dimissum per poenitentiam, aliquid relinquitur in peccatis post remissionem sequentibus. ergo.

Contra primam conclusionem arguit Petrus de Palude hic. q. 1. Substantia actus peccati est à Deo: sed Deus idem numero corruptum siue manens siue transiens potest reparare: ergo idè peccatum redit quò ad identitatem actus: non autem vt peccatum. Quod si homine cogente Deus illum actum repararet: essent duo peccata.

Respondeo. Negatur minor de transiente. Succesiuua enim per nullam potentiam reparari possunt. S. Tho. 4. q. 1. q. 5. Dicta vero Petri verificata de permanentibus, vera sunt: rediret enim idem actus & homine cooperante essent duo peccata.

Contra secundam & tertiam conclusiones, arguit Scotus probando quòd peccatum dimissum, potest redire idè numero quò ad reatum eundem, qui est obligatio ad poenam. Deus potest obligare istum pro. b. instanti temporis

futuri ad eandem pœnam, quam pro. a. instanti tēporis præteriti. Et iste pōt obligari ad eandem, & per consequens habere eundem reatū. antecessens probatur. quia voluntas mea potest non ordinare hunc ad pœnam, si non offendat veluti seruus manumissus propter ingratitudinem: iterū seruitio iustē subiicitur. 1. 2. q. 2. episcopus: ergo & diuina voluntas hoc iustē potest.

Confirmatur. Actus diuinus non pēdet à peccato recidiuātis: ergo Deus etiam de potentia absoluta potest reducere obligationem istius ad eandem pœnam, quam prius: & sic idem peccatum redire.

Respondeo. Argumenta bene probant reparationem eiusdem obligationis numeralis: sed illa obligatio nō esset propriē reatus, nec haberet rationē reatus. Non enim quæcunq; obligatio ad pœnam est propriē reatus, sed illa solum: quæ est propriē effectus peccati. Talis autem obligatio esset effectus solius Dei. 1. 2. q. 86. art. 1. ad 3. itē 2. sen distinct. quadragesimasecunda. art. 1. 2. ad quartum.

Ex quibus patet: q̄ per solius Dei actionem peccatum dimissum nō pōt redire quōd ad eundem reatum. Obligatio enim alia à solo Deo causata, nō habet propriē rationem reatus.

Ad confirmationem dicitur: q̄ licet actus diuinus non dependeat: reatus tamen sic dependet, q̄ nō potest fieri: nec esse: nisi causetur partialiter à peccato: peccatum autem præteritum per nullam potentiam reparari potest.

Contra easdem argui potest: q̄ non plene distinguit de reatu. Est enim duplex damni & sensus, quōd ad pœnam damni, per peccatum sequens, redeunt omnia peccata, prius dimissa: quia eque priuatur gratia & gloria. Et sic loquitur Iacobus in canonica. Qui offenderit in vno, factus est omnium reus. loquendo vero de pœna sensus: non redeunt dimissa peccata, nisi secundum quid quia homo est debitor aliquantæ maioris pœnæ propter ingratitudinem.

Respondeo. Probatur, q̄ redeat equalis reatus pœnæ: non autem idem numero.

Argumentum in pede quæstionis est. Ponatur, q̄ quis post veram contritionem de peccatis cadat in nouum pecca-

tum, & moriatur statim. Constat q̄ ad infernum descendet: ergo de peccatis, quæ erant sibi dimissa, punietur: cū non sit sibi tota pœna remissa: ergo similem reatum incurrit.

Respondeo. Pro pœna, cuius est debitor, punietur in inferno temporaliter. Nec propter hoc sequitur: q̄ sit in inferno redemptio: quia pœna, quæ soluitur, non redimitur. Nec est inconueniens, q̄ quantum ad aliquid accidentale pœna inferni minuatur vsque ad diem iudicij, sicut etiam augetur. Hæc est responsio S. Tho. hic. quæst. 1. articulo primo. ad quintum.

Contra hanc responsionem arguit Petrus multipliciter: argui etiam potest quia S. Th. alibi oppositum dixit. scilicet quinta decima distinct. huius. q. 1. ar. 1. ar. 3. quæstionum. 2. & ad. 4. Item dist. 21. di. huius. q. 1. ar. 2. in solutione tertie quæstionis. Id videtur propter prædicta d. cendum, q̄ nullus reatus in inferno possit expiari siue peccatum remissum fuerit veniale, siue fuerit mortale.

Ad primam vero responsionem dicitur q̄ S. Tho. forsan illam dedit inaduerter: aut tanquam recitans dicta aliorum: aut q̄ intendebat, q̄ non puniretur æternaliter, ex reditu primi reatus, sed virtute reatus sequentis vltimū peccatum.

¶ Cum vero ait, q̄ pœna inferni ante iudicium potest minui. Debet intelligi, non quia tollatur culpa, vel reatus pœnæ, sed quia damnati de multis actu non cogitant causantibus dolorem: si actu de eis cogitantur.

¶ Multis etiam aliis modis potest responderi pro reuerentia S. Docto. Nam & Beatus Augustinus multa retractauit.

Si quæretur: quomodo ergo sustinebitur, q̄ peccata dimissa non redeant: si peccatum in hoc seculo semel dimissum, quōd ad culpam, & pœnam æternā: postea in recidiuante æternaliter in inferno puniatur.

Respondeo, q̄ ille quidem punietur æternaliter: non tamen tam acerbè ac si peccata præcedentia non fuissent dimissa: nec punietur pro primo reatu, nec pro secundo directè & per se æternaliter: sed per accidens, ex adiunctione tertij reatus: qui causantur ex vltimo peccato mortali. Unde reddit culpa & reatus, nisi in suo effectu occasio

Vtrū aliquis reatus in inferno possit expiari.

Vtrū pœna inferni possit minui ante diem iudicij.

casionali: in quantum reatus sequentis peccati est grauior occasione præcedentium dimissorum.

DISTINCTIO. XXIII.

F. Isidor. Mediol.

Irca di. 23. quæritur. Vtrum extrema vnctio sit sacramentum.

PRO quæstione sit prima cōclusio. extrema vnctio non est merum, & purum sacramentale: sed sacramentum. Hanc ponit S. Tho. præsentis distinct. quæst. 1. in solutione primæ quæstionum. Huius ratio est. Attingens ad effectum principaliter intentum in administratione sacramentorum, est sacramentum. Sed extrema vnctio est huiusmodi. ergo minor probatur ex dicto b. Iacobi. Si in peccatis fuerint dimittentur ei.

Contra rationem arguit Pet. de Palude. Ratio est dubia. ergo antecedens probatur. Nam effectus sacramenti est character, vel ordinatus: quem attingit etiam fictus. Effectus autem extremæ vnctionis: est gratia gratum faciens, quam non attingit fictus. ergo.

Respondeo. Dico primò, q̄ sensus est, q̄ attingit ad effectum principaliter intentum: non effectiue tanquam perficiens, sed solum tanquam disponens dispositione immediata ad perfectionē vltimatē intentam: quam dispositionē efficit instrumentaliter non tanquam agens principale.

¶ Dicitur secundò, q̄ gratiæ sacramentales distinctæ à gratia gratum faciente: sunt vno modo dispositiones ad eandem gratiā: & alio modo sunt eius effectus. Dispositiones quidem, in quantum eis positus sublatō gratiæ obice: ponitur gratia, sicut vitima dispositio materiæ infert formam principaliter intentam. Sunt vero effectus gratiæ, quantum ad esse formatum: aut quantum ad aliquam perfectionem secundam.

CONCLUSIO II. Effectus huius sacramenti principalis est remissio peccatorum: quo ad reliquias peccati: & ex consequenti etiam quantum ad culpam: si eam inueniat. Hanc ponit S. Tho. vbi supra. art. 2. in solutione primæ quæstionum.

Huius prima ratio est. Ille est effectus principalis sacramenti: qui direc-

tè, & principaliter significatur per sacramentum. Sed hoc sacramentū principaliter, & directè significat medicationem infirmitatis ex peccato. relictæ. ergo.

Secunda ratio est. Omne sacramentum conferens gratiā non ponenti obicem: tollit culpam si eam inueniat. Sed extrema vnctio est huiusmodi. ergo.

Contra arguit Durandus hic. qō. 1. probando, q̄ effectus eius sacramenti non sit roboratio naturæ: contra debilitatem, ex peccato relictam. Primò sequeretur, q̄ tale sacramentum etiam sanis esset exhibendum, qui egent exhilaratione mentis, & in quibus reperitur talis debilitas, per quam patitur difficultatem ad opera gratiæ. Hoc est inconueniens. ergo.

Respondeo. Dico primò, q̄ S. Tho. non ponit, q̄ exhilaratio mentis sit effectus huius sacramenti: sed robor mentis contra prædictam debilitatem: & habilitatio ad actus gratiæ, & gloriæ contra inhabilitatem, & ineptitudinem ad tales actus relictam ex peccato, vt declaratum est.

¶ Dico secundò, q̄ licet prædicta debilitas reperitur in sanis: non tamen sequitur, q̄ pariter eis sit exhibendum sacramentum hoc. Tum quia sacra scriptura præcipit, illud tantum dari infirmis. Tum quia in hoc sacramento infirmitas spiritualiter debet signari per infirmitatem: & spiritualis curatio per corporalem. præsentis di. q. 2. art. 2. in solutione primæ quæstionum. Et ad primum. Tum quia sanis non inueniet de propinquo status exercendi actus gloriæ, sicut infirmis. ibidem in solu. 2. quæst. & ad secundum.

Item arguit. Difficultas ad opera gratiæ est naturalis. Effectus autem huius sacramenti est indulgentia aliqua peccatorum: vt patet ex forma eius. Ergo illa difficultas non est effectus huius sacramenti.

Respondeo. negatur, q̄ illa difficultas sit naturalis: sed est effectus peccati per se. inhabilitas enim naturalis ad actus gloriæ dicitur negatiue: quia vero est ex peccato contrariè. qui tollitur per hoc sacramentum S. Tho. dist. 47. hic. art. 1. in solutione primæ quæstionum. ex quibus sequitur, q̄ peccatum non solum inhabilitat creaturam rationalem ad actus gloriæ: sed etiam creaturam

ras inanimatas.

Inhabilitat quoque ad actus virtutum, & gratiarum prima secundarum. quæst. 85. art. 1. & 3. Item de malo. quæstione 2. art. 11.

¶ Petitur ergo per illam orationem indulgeat tibi Dominus: indulgeri peccatum quo ad reliquias ab ipso relictas.

Sciendum, quod s. Thom. nunquam dicit: ut legit quod exhilaratio sit effectus huius sacramenti: sed bene dicit hic, q. 1. art. 2. quæstion. 3. ad tertium in hoc sacramento res, & sacramentum non est character: & quædam interior deuotio: quæ est spiritalis vnctio. Si itaque talis deuotio, vocetur exhilaratio: non contendo. Puto tamen, quod illa deuotio non sit actualis. sed magis habitualis: & potius actus primus per modum formæ: quam actus secundus per modum operationis. Et forte potest vocari oratus, & dispositio ad gratiam, vel deliberatio quædam ad futuram gloriam: sicut dicit sanctus Thome. dist. 2. huius, quæst. 1. articulo 2. in solutione quæstion. primæ. Remissio autem peccatorum, de qua fit mentio in forma huius sacramenti, est vltimus illius effectus.

Sciendum quoque, quod cum dicit s. Thome. quod hoc sacramentum non debet dari furiosis, & amentibus: intelligitur de illis, qui nec tunc nec ante habuerunt actualem deuotionem, & desiderium percipiendi hoc sacramentum.

Huius itaque effectus principalis non est fortificatio contra tentationem: nec remissio venialium: quo ad culpam vel ad poenam: sed præparatio ad gloriam animæ, & corporis, per sublationem reliquiarum peccati. Ex quo sequitur, quod ista vnctio potius assimilatur vnctioni dedicatiuæ quam pugilatiuæ: quo ad finem, ad quem ordinatur.

CONCLUSIO. III. Materia proxima huius sacramenti est oleum, per episcopum consecratum. Hanc ponit ibidem, articulo 3. in solutione. 2. quæstion. huius ratio est. Omnis efficacia sacramentorum à christo descendit: & ideo sacramenta illa, quibus ille usus est: habent efficaciam ex suo usu: sicut tactu suæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Sed hoc sacramentum non est usus nec aliqua corporali vnctione. Et ideo in omnibus vnctionibus requi-

ritur sanctificatio materiæ.

Contra rationem arguit Durandus in 4. dist. Hæc ratio non valet propter duo. Primò quia sequeretur: quod non oporteret sanctificare materiam in aliis sacramentis: quinimo si sanctificatur, sit iniuria primæ sanctificationi: quasi insufficienti: hoc autem est falsum. ergo secundo quia assumitur falsum, scilicet quod christus non fuerit usus vnctionibus. si ut patet Io. 1. 2. & Luc. 7. vnguento ungebat. Et 10. 19.

Si dicatur, quod christus non fuerit usus per modum sacramentalis. non obstat: quia à sacramentis christus nihil accepit, & suo tactu dedit virtutem omnibus venientibus in usum sacramentorum.

Ad primum negatur sequela. Quia non fit iniuria nisi idem genus sanctificationis reperatur. Si autem aliud, & aliud reperatur: & ad aliud ordinatum non fit iniuria. Sicut enim in naturalibus sunt plura accidentia diuersorum generum: sic nihil prohibet in supernaturalibus esse plures sanctificationes diuersorum generum. 1. quæst. huius dist. articulo 3. quæstione 2. Item distinct. 7. q. 1. art. 2. q. 3.

Ad secundum dicitur, quod responsio ibidem data est vera. Fuit enim usus vnctionibus sed non per modum sacramenti. Ad improbationem dicitur: quod fundatur in consequentia nullius apparentiæ, & existentie, scilicet christi contractus dedit virtutem aliquibus materiæ sacramentalibus. Ergo dedit virtutem omnibus venientibus in usum sacramentorum. Non enim quilibet contractus christi contulit virtutem rebus: sed solum ille quo instituebat materiam sacramenti.

CONCLUSIO. IIII. Forma huius sacramenti est oratio deprecatoriua, & non indicatiua. Hanc ponit ibidem articulo quarto. in solutione secundæ quæstionculæ.

Contra quoddam dictum b. Thome videlicet, quod nullus effectus sequitur ex hoc sacramento concurrentibus omnibus quæ sunt de essentia sacramenti: arguit Petrus de Palude. hic q. 1. Gratia non minoris virtutis est quam natura: sed concurrentibus omnibus causis naturalibus, impossibile est non sequi effectum. ergo & hic.

Respondeo. s. Tho. intendebar non quod

Verum
Christus
fuerit usus
vnctione.

quod sequatur aliquis effectus: sed quod integratio effectus huius sacramenti quæ includit sanationem mentis & corporis: non semper ponitur posito perfecto sacramento, & remota omni fictione ex parte suscipientis, ut patet præsentis dist. q. 1. art. 2. in solutione secundæ quæstionculæ. Item art. 4. 3. ad 3. Ex quibus patet, quod hoc sacramentum semper inducit suum effectum principale nisi sit defectus ex parte recipientis: secundarium vero non semper. Defectus est multiplex: indispositio recipientis, puta si sit puer sanus fingens se infirmum carens omni deuotione actuali præsentis & præterita.

Secundò. A patribus decretum fuit quod officium Ambrosianum in sua diocesi si teneretur. Gregorianum vero per orbem. Nec aliquid est reprobatum de his, quæ Ambrosius docuit in cultu religionis Christianæ. Sed b. Ambrosius usus est saltem tempore suo verbis indicatiui modo in exhibendo hoc sacramento. Ergo oratio deprecatoriua non est forma huius sacramenti, minor declaratur. quia dicebat. Vngo oculos tuos &c.

¶ Respondeo. Dico ut s. Thome. 1. quæst. huius dist. articulo 4. q. 2. ad tertium quod illa verba indicatiua non sunt forma huius sacramenti sed sunt quædam dispositio ad formam, in quantum intentioni ministri determinatur ad actum illum per illa verba. Hæc ille. Vnde quælibet ecclesia vitur verbis deprecatoriuis: & nulla solis indicatiuis.

DISTINCT. XXIII.

Frat. I. si
mediola-
nensis.

Iteca dist. 24. quæritur. Verum ordo sit sacramentum. PRO quæstione sit prima conclusio. Ordo ecclesiasticus, in quo datur spiritalis potestas, est verè sacramentum. Hanc conclusionem quo ad tres sui partes: ponit. S. Thome. præsentis distinctionis. q. 1. art. 1.

Prima ratio pro prima parte: quod ordo sit, & debeat esse in ecclesia est. Status ecclesiæ est medius inter statum naturæ & gloriæ. Sed in natura inuenitur ordo: quo quædam alii superiores sunt & similiter in gloria: ut patet in angelis. ergo in ecclesia debet esse

ordo. Ratio secundæ, partis conclusionis quod ordine detur spiritalis potestas posita ibidem in solutione secundæ quæstionis est à diffinitione ad diffinitum. Magister enim sic diffinit ordinem. Ordo est signaculum quoddam ecclesiæ: per quod confertur spiritalis potestas.

Ratio pro tertia parte conclusionis: quod ordo sit sacramentum posita ibidem in solutione tertie quæstionis est. Sacramentum nihil aliud est quam quædam sanctificatio hominis exhibitum cum aliquo signo visibili. Sed ordo est huiusmodi. ergo sacramentum.

Contra arguit Scotus hic quæstio. prima. probando, quod ordo non sit potestas spiritalis ad aliquem actum in ecclesiastica hierarchia. primo sequitur enim quod episcopatus sit ordo condistinctus: quia habet condistinctam potestatem ad actum conferendi sacros ordines & confirmandi.

Respondeo. consequens illatum non est inconueniens: ut videbitur in sequenti quæstione.

Secundò sequitur: quod sub sacerdote, non sit aliquis ordo. quod est contra omnes. ergo. probatur sequela. Nam laicus potest facere, quod faciunt diaconus, & subdiaconus: licet non congruè simpliciter tamen efficit.

Respondeo. Dico primo, quod ceteri ordinati habent potestatem spirituales, & recipiunt characterem, in sua ordinatione. præsentis dist. 1. ar. 8. in solutione secundæ quæstionis.

¶ Ad improbationem dicitur quod potius confirmat quam infirmit propositum: quia actus licitus & actus illicitus licet quandoque sint eiusdem speciei in esse nature: differunt tamen speciei vel genere in esse moris vel iuris. Secundò itaque modo laicus non potest facere actum eiusdem speciei cum eo, quem facere potest diaconus. Item quicquid sit de actu exteriori: tamen character ordinis aliquem actum interiorum habet, cui similem non potest habere non ordinatus: puta signare distinguere & configurare. quarta distinctio. huius. q. 1. art. 1.

¶ Dico secundò, quod character ordinis aliquis est potestas ad faciendum aliquid: quod sine illo non potest fieri, nec licitè nec illicitè sicut character sacerdotij, vel exorcistæ. Aliquis vero est

ras inanimatas.

¶ Inhabilitat quoque ad actus virtutum, & gratiæ. prima secundæ. quæst. 85. art. 1. & 3. Item de malo. quæstione 2. art. 11.

¶ Petitur ergo per illam orationem indulgeat tibi Dominus: indulgeri peccatum quo ad reliquias ab ipso relictas.

Sciendum, quod s. Thom. nunquam dicit: ut legit quod exhilaratio sit effectus huius sacramenti: sed bene dicit hic. q. 1. art. 2. quæstion. 3. ad tertium. ¶ in hoc sacramento res, & sacramentum nõ est character: & quædam interior deuotio: quæ est spiritalis vnctio. Si itaque talis deuotio, vocetur exhilaratio: non contendo. Puto tamen, quod illa deuotio non sit actualis. sed magis habitualis: & potius actus primus per modum formæ: quam actus secundus per modum operationis. Et forte potest vocari ornatus, & dispositio ad gratiam, vel deliberatio quædam ad futuram gloriam: sicut dicit sanctus Tho. distin. 2. huius. quæst. 1. articulo 2. in solutione quæstion. primæ. Remissio autem peccatorum, de qua fit mentio in forma huius sacramenti, est vltimus illius effectus.

Sciendum quoque, quod cum dicit s. Tho. q. hoc sacramentum non debet dari furiosis, & amentibus: intelligitur de illis, qui nec tunc nec ante habuerunt actualem deuotionem, & desiderium percipiendi hoc sacramentum.

Huius itaque effectus principalis nõ est fortificatio contra tentationem: nec remissio venialium: quo ad culpam vel ad penam: sed præparatio ad gloriam animæ, & corporis, per sublationem reliquiarum peccati. Ex quo sequitur, quod ista vnctio potius assimilatur vnctioni dedicatiæ quam pugilatiæ: quo ad finem, ad quem ordinatur.

CONCLUSIO. IIII. Materia proxima huius sacramenti est oleum, per episcopum consecratum. Hanc ponit ibidem, artic. 3. in solutione. 2. quæstion. huius ratio est. Omnis efficacia sacramentorum à christo descendit: & ideo sacramenta illa, quibus ille vsus est: habent efficaciam ex suo vsu: sicut tactu suæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Sed hoc sacramento nõ est vsus nec aliqua corporali vnctione. Et ideo in omnibus vnctionibus requi-

ritur sanctificatio materiæ.

Contra rationem arguit Durandus in 4. dist. Hęc ratio non valet propter duo, Primò quia sequeretur: quod non oporteret sanctificare materiam in aliis sacramentis: quoniam si sanctificatur, fit iniuria primæ sanctificationi: quasi insufficienti: hoc autem est falsum. ergo secundo quia assumitur saluum, scilicet quod christus non fuerit vsus vnctionibus. si ut patet Ioã. 12. & Lucę 7. vnguento vnguebat. Et 10. 19.

Si dicatur, quod christus non fuerit vsus per modum sacramentalis. non obstat: quia à sacramentis christus nihil accipit, & suo tactu dedit virtutem omnibus venientibus in vsum sacramentorum.

Ad primum negatur sequela. Quia non fit iniuria nisi idem genus sanctificationis reperatur. Si autem aliud, & aliud repetatur: & ad aliud ordinatum non fit iniuria. Sicut enim in naturalibus sunt plura accidentia diuersorum generum: sic nihil prohibet in supernaturalibus esse plures sanctificationes diuersorum generum. 1. quæst. huius distin. 2. artic. 3. quæstione 2. Item distin. 7. q. 2. art. 2. q. 3.

Ad secundum dicitur, quod responsio ibidem data est vera. Fuit enim vsus vnctionibus sed non per modum sacramenti. Ad improbationem dicitur: quod fundatur in consequentia nullius apparentiæ, & existentie, scilicet christi contactus dedit virtutem aliquibus materiæ sacramentalibus. Ergo dedit virtutem omnibus venientibus in vsum sacramentorum. Non enim quilibet contactus christi contulit virtutem rebus: sed solum ille quo iustituebat materiæ sacramenti.

CONCLUSIO. IIII. Forma huius sacramenti est oratio deprecatiua, & non indicatiua. Hanc ponit ibidem articulo quarto. in solutione secundæ quæstionculę.

Contra quoddam dictum b. Thomę videlicet, quod nullus effectus sequitur ex hoc sacramento concurrentibus omnibus quę sunt de essentia sacramenti: arguit Petrus de Palude. hic q. 1. Gratia non minoris virtutis est quam natura: sed concurrentibus omnibus causis naturalibus, impossibile est non sequi effectum. ergo & hic.

Respondeo. s. Tho. intendebat non quod

Verum
Christus
fuerit vsus
vnctione.

quod sequatur aliquis effectus: sed quod integratio effectus huius sacramenti quæ includit sanationem mentis & corporis: non semper ponitur posito perfecto sacramento, & remota omni fitione ex parte suscipientis, ut patet præsentis dist. q. 1. art. 2. in solutione secundæ quæstionculę. Item art. 4. 3. ad 3. Ex quibus patet, quod hoc sacramentum semper inducit suum effectum principalem nisi sit defectus ex parte recipientis: secundarium vero non semper. Defectus est multiplex: indispotio recipientis, puta si sit puer sanus fingens se infirmum carens omni deuotione actuali præsentis & præterita.

Secundò. A patribus decretum fuit quod officium Ambrosianum in sua diocesi si teneretur. Gregorianum vero per orbem. Nec aliquid est reprobatum de his, quæ Ambrosius docuit in cultu religionis Christianæ. Sed b. Ambrosius vsus est saltem tempore suo verbis indicatiui modi in exhibendo hoc sacramento. Ergo oratio deprecatiua nõ est forma huius sacramenti. minor declaratur. quia dicebat. Vngue oculos tuos &c.

¶ Respondeo. Dico vt s. Th. 1. quæst. huius dist. artic. 4. q. 2. ad tertium quod illa verba indicatiua non sunt forma huius sacramenti sed sunt quædam dispositio ad formam, in quantum intentio ministri determinatur ad actum illum per illa verba. Hęc ille. Vnde quælibet ecclesia vitur verbis deprecatiuis: & nulla solis indicatiuis.

DISTINCT. XXIII.

Frat. Isi.
mediola-
nensis.

Ira distin. 24. quæritur. Verum ordo sit sacramentum. ¶ RO quæstione sit prima conclusio. Ordo ecclesiasticus, in quo datur spiritalis potestas, est verè sacramentum. Hanc conclusionem quo ad tres sui partes: ponit. S. Tho. præsentis distinctio. q. 1. art. 1.

Prima ratio pro prima parte: quod ordo sit, & debeat esse in ecclesia est. Status ecclesiæ est medius inter statum naturæ & gloriæ. Sed in natura inuenitur ordo: quo quædam alii superiores sunt & similiter in gloria: vt patet in angelis. ergo in ecclesia debet esse

ordo.

Ratio secundæ, partis conclusionis quod ordine detur spiritalis potestas posita ibidem in solutione secundæ quæstionis à diffinitione ad diffinitum. Magister enim sic diffinit ordinem. Ordo est signaculum quoddam ecclesiæ: per quod confertur spiritalis potestas.

Ratio pro tertia parte conclusionis: quod ordo sit sacramentum posita ibidem in solutione tertiæ quæstionis. est. Sacramentum nihil aliud est quam quædam sanctificatio hominis exhibitam cum aliquo signo visibili. Sed ordo est huiusmodi. ergo sacramentum.

Contra arguit Scotus hic quæstio. prima. probando, quod ordo non sit potestas spiritalis ad aliquem actum in ecclesiastica hierarchia. primo sequitur enim quod episcopatus sit ordo condistinctus: quia habet condistinctam potestatem ad actum conferendi sacros ordines & confirmandi.

Respondeo. consequens illatum non est inconueniens: vt videbitur in sequenti quæstione.

Secundò sequitur: quod sub sacerdote, non sit aliquis ordo. quod est contra omnes. ergo. probatur sequela. Nam laicus potest facere, quod faciunt diaconus, & subdiaconus: licet non congruè simpliciter tamen efficit.

Respondeo. Dico primo, quod egeri ordinati habent potestatem spiritualem, & recipiunt characterem, in sua ordinatione. præsentis dist. 1. ar. 8. in solutione secundæ quæstionis.

¶ Ad improbationem dicitur quod potius confirmat quam infirmet propositum: quia actus licitus & actus illicitus licet quandoque sint eiusdem speciei in esse nature: differunt tamen specie vel genere in esse moris vel iuris. Secundò itaque modo laicus non potest facere actum eiusdem speciei cum eo, quem facere potest diaconus. Item quicquid sit de actu exteriori: tamen character ordinis aliquem actum interiorum habet, cui similem non potest habere non ordinatus: puta signare distinguere & configurare. quarta distinctio. huius. q. 1. art. 1.

¶ Dico secundò, quod character ordinis aliquis est potestas ad faciendum aliquid: quod sine illo non posset fieri, nec licite nec illicitè sicut character sacerdotij, vel exorciste. Aliquis vero

est

est potestas ad faciendum aliquid: quod sine illo fieri potest sed non licite: sicut character diaconatus & subdiaconatus. Aliquis vero est potestas ad faciendum aliquid, quod sine illo fieri potest etiam licite: sed non ex officio: sicut est character trium ordinum minorum septima distinctio. quarta, articulo primo, questio. tertia.

Dico tertio non esse manifestum nec à doctoribus determinatum. Vtrum character sex ordinum extendat se ad aliquem actum interiorum, ad quem non se extenderent carentes tali ordine. Fortè vero actus superiorum ordinum aliquem effectum habent nobis ignotum in corpore Christi mystico posituum vel priuatiuum: disponentem populum ad sacramentorum dignam susceptionem: quem effectum non habet actus exercitus per laicum. Exorcista autem indubitanter habet. Vnde puto quod nullus laicus potest exercere licite actum exorciste: quod si presumeret nihil faceret, & mortaliter peccaret.

Tertio arguit, sequeretur quod sacerdotium esset duo ordines, quia habet duplicem potestatem scilicet conficiendi quam acceperunt apostoli ante resurrectionem, & absoluendi: quam acceperunt post. Hoc est inconueniens ergo illa definitio incompetens.

Respondeo, negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod potestas est vnica per essentiam habens respectus ad diuersos actus. Dataque fuit Apostolis primò ad primarium vsu: post resurrectionem verò quò ad secundarium. de his supra dictum est. Ad quorum dilucidationem valebunt dicenda ad obiecta contra secundam conclusionem.

CONCLUSIO. II. Est. Licet sint plures ordines: omnes tamen sunt vnum totale perfectum sacramentum & non plura totalia perfecta: nec plures ordines totales & perfecti: sed vnus totalis & perfectus ordo. Primam partem huius conclusionis ponit. S. Tho. presentis dist. q. 2. articulo primo in solutione primæ questionis. Secundam partem ponit ibidem ad secundum. Huius ratio est: Totum potestatum non prædicatur pluraliter cum sua totalitate de partibus suis collectivè sumptis, sed solum singulariter: sed hoc quod dico

sacramentum ordinis vel ordo est quoddam totum potestatum respectu septem ordinum. Ergo non prædicatur cum totalitate de illis pluraliter, sed singulariter: vt possit dici: quod illa septem sunt vnum totale sacramentum perfectum ordinis: & non plura totalia perfecta sacramenta vel ordines perfecti totales.

¶ Contra arguit Durand. ¶ probando quod ordo in generali acceptus non diuidatur in speciales ordines sicut in sacramenta sed sicut in sacramenta & sacramentalia: ita quod solum sacerdotium est ordo primo. Quando plures actiones ordinantur ad vnum spirituale effectum & vna tantum illum attingit, ceteræ disponuntur ad vnum tantum sacramentum scilicet attingens cetera sacramentalia scilicet disponentia: sed in sacramento ordinis est sic actio sacerdotis tantum attingente. ergo maior patet de catechismo & exorcismo respectu absolutionis.

Respondeo. Petrus dicit, quod maior est vera quando plures actiones ordinantur sic ad vnum effectum communem, quod non habent proprium sicut in exemplificatis. Hic vero: actiones habent proprium effectum ex opere operato. Quia vero proprii effectus sunt propter aliquid vnū. Ideo omnes actiones simul faciunt vnum perfectum sacramentum: sed quælibet illarum imperfectum.

¶ Dicitur quoque, quod maior est vera de actionibus ordinatis ab ecclesia: non autem à Christo: præcipue de diuersis actionibus. super diuersa supposita, & cum diuersis formis ad conferendam specialem gratiam, vel effectum gratiæ.

Secundò arguit. potestas ordinis est actiua ad dandum vel conficiendum sacramenta: sicut baptismi est passiua ad suscipiendum. Sed nulla talis est sub sacerdotio. ergo. neque sub eo est ordo.

Respondeo. maior est insufficiens. addendum enim est vel ad præparandum & ministrandum ad conficere vel conferre. Nec valet similitudo, sicut vna est potentia passiua, ita vna actiua: quia plura exiguntur ad agendum, quam ad patiendum. Sufficit autem ad similitudinem factam de baptismo & ordine: quod sicut in baptismo confertur potentia passiua ad suscipiendum sacramenta sic in

*Durand.
hic q. 2.*

Vtrum ordo in generali diuidatur in ordines speciales.

sic in ordine confertur aliqua potentia actiua, ad exercendum aliquam actionem, mediatè vel immediatè ordinatà ad eucharistiam: in presenti dist. q. 2. art. 1. in solu. 2. q.

Sciendum est, quod ordo ostiatorum lektorum, & acolorum non solum est ex institutione ecclesiarum: sed etiam diuina S. Tho. vbi supra. in solu. secundi argumenti.

Sciendum secundo: cum dicit S. Tho. quod tota plenitudo huius sacramenti est in solo sacerdotio & in aliis est quædam participatio: non loquitur de participatione sacramenti quo ad nomen & rationem: sed quo ad potestatem: quia illa perfecte est in sacerdotio, sed participatiua in aliis. Eodem art. 1. q. 1. ad. 3. Si autem intelligatur de participatione secundum nomen & rationem: intellige non quia nullo modo participetur aut in aliis non saluetur, sed quia non ita perfecte & complete.

Contra eandem conclusionem arguit alij. Petr. q. 2. art. 3. Si oēs ordines, sunt vnum sacramentum perfectum. ergo aut quilibet ordo æqualiter pertinet ad sacramentum essentialiter: aut in vno tantum consistit ratio sacramenti. scilicet sacerdotio. Sed primū nullus dicit. Secundū autè si concedatur habetur intentum: erit enim vnum sacramentum: & reliqui ordines sacramentalia.

Respondeo. sunt vnum sacramentum propter ordinem ad vnum: & cuiuslibet conuenit ratio sacramenti essentialiter: licet non æqualiter. Sicut ratio vitæ conuenit essentialiter vegetatiuo, sensitiuo & intellectiui: non tamè æqualiter, quia solo intellectiui totaliter & perfecte. potè autè dici, quod septem ordines sunt septem sacra materialiter, sed vnū sacrum formaliter & perfecte propter ordinem ad vnū finem: qui est eucharistia sacramentum.

Item arguunt. I. I. I. solū est sacramentum, quod attingit ad effectum principaliter intentum: quod vero disponit, est sacramentale. vt dixit S. Tho. di. 23. q. 1. sed solum sacerdotium attingit ad effectum principale. ergo erit tantum sacramentum, & reliqua sacramentalia.

Respondeo. finis principaliter intentus est duplex, proprius: qui in sacramentis est gratia sacramentalis: & deputatio ad aliquid. Ad propriū finem omnes attingunt ordines: & communis, qui est celebratio missæ: quam licet solum attingat

gat sacerdotium: tamen ad illam omnes alij ordines ordinantur, & operantur.

DISTINCT. XXV.

Irea dist. vigesimam quintam & sine præcedentis queritur. Vtrum episcopatus sit ordo.

¶ P. R. O. quæstione sit prima conclusio. Episcopalis potestas: quod ad aliqua est superior potestate sacerdotis non episcopi. Hanc ponit S. Tho. 2. 4. dist. huius. q. 3. art. 2. in solu. 1. q. Ex quibus duplex ratio potest formari pro duplici parte conclusionis. Pro prima quidè. scilicet quod potestas episcopalis non sit superior potestate simplicis sacerdotis, sic. Præsacerdotialis potè exire in actum suum principalem: non supposito aliquo actu potestatis episcopalis. ergo quo ad hoc potestas sacerdotalis non est inferior episcopali. Quò ad secundam partem. scilicet episcopalis sit superior episcopali: quo ad actum secundarium: sic potestas que non potè exire in actum suum secundarium, nisi præsupposita ordinatione vel actione alterius potestatis est ea inferior: quo ad hoc. Sed potestas sacerdotalis eo modo se habet ad potestatem episcopalem, ergo.

Contra hanc conclusionem sunt multa dicta B. Hiero. qui videtur velle, quod sacerdotalis & episcopalis prætas sunt penitus idem. sed ecclesia propter periculum schismatis statuit vt vnus sacerdos sit super alios & episcopus dicatur: cui aliquis benedictiones & cõsecrationes referuauit: vt habetur in decretis. 93. di. c. legimus in Esai. Sed quia dicta opinio: non est plus contra S. Tho. quam contra alios doctores, & rationes eius sufficienter soluit: Durandus, & Petrus dicta Hieron. conuenienter exponunt: ideo eas non recito de præsententi.

CONCLUSIO. II. Episcopatus est ordo, accipiendo largè, prout ordo dicitur tam de sacramento, quam de officio, non sacramento: non autem propriè & strictè: prout ordo est sacramentum. Hanc ponit Sanct. Thom. vbi supra. in solutio. secundæ. quæstio. & ad secundum.

Ratio pro prima parte conclusionis est. Omne officium habens potestatem exercendi sacras actiones, & conferendi aliqua

*F. Isido.
Amediola.*

Vtrum potestas sacerdotalis & episcopi sint idem.

asiqua sacramenta: quam non habent carentes tali officio: est ordo communiter dictus: sed episcopatus est huiusmodi. ergo.

Pro secunda parte: ratio est. Ordo importat potestatem ordinatam ad eucharistiæ sacramentum. Sed talem potestatem non importat episcopatus superioris sacerdotio. ergo non est ordo, qui sit verè & propriè, vel strictè loquendo sacramentum.

Contra rationem pro secunda parte arguit Duran. dist. 24. q. 6. primo. cum enim dicitur in maiori: q. sacramentum: importat habitudinem ad eucharistiã: aut intelligitur in consecrando tantum, & sic sequitur q. minores ordines non sint sacramenta: quia nullam habent potestatem: aut intelligitur in consecrando & disponendo ad consecrationem, seu cõsecrati susceptionem: sequitur q. ordo episcopalis sit magis ordo, quam minores ordines, quia eius potestas est propinquior & nobilior ad sacramentum. ordinat enim ministros ad eius consecrationem vel confessionem, ergo.

Respondet illa diffinitio bona est: & intelligi debet sub distinctione vel in consecrando eucharistiã vel in ministrando consecranti vel celebranti actualiter.

¶ Ad improbationem negatur sequela.

¶ Ad probationem negatur q. habitudo illa sit propinquior & nobilior. cuius ratio est: ordines enim minorum sunt ad ministrandum actualiter consecranti: non autem potestas episcopalis. Itè potestas minorum est ad ordinandum populum & disponendum vt actu suscipiat eucharistiã, potestas episcopalis ordinatur ad corpus mysticum confirmandum vel consecrandum vel benedicendum vel regendum. Nec valet hæc consequentia: episcopatus confert ordinem. ergo est ordo: sicut nec ista. Sacerdotium conficit eucharistiã. ergo est eucharistiã.

Secundo arguit, summum sacerdotium & simplex constituunt vnũ perfectum & completum ordinem sacerdotij: ergo episcopatus est ordo. consequentia nota. Antecedens probatur: sicut se habet consecratio panis & vini, ita & illi duo ordines: sed talis consecratio habet illa duo tanquam partes integras eucharistiæ. ergo etiam consecratio

episcopi & sacerdotis constituunt vnũ perfectum sacramentum.

Respondet. negatur consequentia. Ad probationem negatur similitudo: quia consecratio panis & vini ordinatur ad vnum & eundem finem: sacerdotij vero & episcopatus ad diuersos: sacerdotium ad corpus Christi verum episcopatus ad corpus Christi mysticum.

Sciendum quòd Petrus de Palu. à S. Th. hic in duobus dissentit. primò. quia ponit potestatem episcopalem non differre à caractere sacerdotali: nisi sicut formam intensionem à seipsa remissa. Hoc enim est contra S. Th. vt patet ex dictis eius allegatis pro conclusione secunda. est etiam contra veritatem: quia non posse in actum vel effectum alterius speciei quã prius possit. Secundo quia ponit episcopatum esse sacramentum non tantum distinctum à sacerdotio. Nec obstat, q. episcopus dicitur summus sacerdos: quia hoc non dicitur ex hoc q. habeat superius aut perfectius sacramentum, quã simplex sacerdos: sed ideo quia habet superiorem potestatem non solum iurisdictionis, sed ordinis & consecrationis.

Tertio arguit episcopi possunt dispensare constitutionem, & ordinem sacrum: quare non possunt sacerdotes simplices. ergo episcopatus est ordo.

Respondet. cõceditur q. sit ordo, sed non talis ordo qui est sacramentum: quia non potest esse sacramentum superius nec inferius nec equale. sicut papatus non est sacramentum: & tñ habet præter singularem tã in sacramentalibus quã in sacris dispensandis præ ceteris episcopis.

Contra eandem arguunt alij. Ordo acoluti est sacramentum, qui debet portare candelabrum. ergo mirabile videtur, si episcopus à quo dependet totus ordo ecclesiasticus, non sit sacramentum.

Respondet. negatur consequentia. quia ordo ecclesiasticus plus dependet à papatu quã ab episcopatu: nec tñ nouam consecrationem sibi tribuit. Vnde etiam episcopus in papam electus, non aliter consecratur.

Secundo arguunt. epatus est à Deo institutus, & cõ signo visibili consecrationis datur: & ex opere operato gratia confert, cū illa episcopus plus indigeat. ergo est sacramentum: probatur consequentia: quia ibi sunt omnia, quare requiruntur ad essentiam sacramenti.

Respondet. negatur consequentia ad proba

probationem negatur q. ibi sint omnia. Licet enim ibi cõferatur gratia ex opere operato: non habet tñ verè & propriè rationem alicuius sacramenti: quia non habet cõpletè perfectã rationem alicuius speciei sacramenti. Et de ceteris quidè patet de ordine vero probatur: quia non ordinatur ad eucharistiã sacramentum sed ad corpus Christi mysticum. est ergo officium vel præter superueniens sacro ordinis, & eius caracteris & cõplementum eius quo ad actum secundarium sacerdotij, & perfectio accidentalis per accessum consequens characterem sacerdotij. Si quis autem contendat epatum esse verè sacramentum. hoc erit equiuocè vel analogicè, & non vniuoce cum aliis sacramentis.

Quod autem non oporteat omnem consecrationem, in qua cõferatur gratia ex opere operato esse verè & propriè sacramentum statuit S. Th. 2. di. huius. q. 1. ar. 2. ad nonum. Item. 3. par. q. 5. ar. 3. Itè quarto di. 3. 8. q. 1. ar. 5. ad secundum. Non itaque erit sacramentum quia non ordinatur ad curationem morbi peccati.

Si queratur, quomodo consecratio virginum & regum cõferat gratiam ex opere operato, cum non sit instituta à Christo, sed ab ecclesia.

Respondetur, q. ecclesia illam instituit cõsilio & instinctu spūs sancti: cõferatur autem à similibus gratia non tanquam à causa in qua existat aliqua virtus: sicut faciunt sacramenta, sed tanquam à causa, sine qua non. Veruntamen consecratio epalis ab ipso Christo instituta creditur.

Contra conclusiones ambas simul arguit Aureo. probans, q. epatus à sacerdotio non sit ordo distinctus. Primo si esset ordo distinctus aut esset superior aut inferior: aut equalis. Non superior, quia non habet actum superiorè, vt distinguitur cõtra sacerdotium. Cõficere enim est actus melior, & dignior quã ordinare. Non inferior, cū præsupponat sacerdotium. Non equalis. Tñ quia cõficere & ordinare non sunt equalia. Tum quia in ordine hierarchico non possunt esse duo equalia. ergo non est ordo distinctus.

Respondet. epatus est inferior & superior diuersi modè. Inferior quidem epatus, vt præcindit à sacerdotio: id est potestate ordinis: superior vero potestate iurisdictionis, inferior quo ad eucharistiã: superior quo ad corpus Christi mysticum. inferior etiam est: quia non habet probationem characteris.

¶ Ad probationem, q. non sit inferior dicitur q. sacramentum inferius prius sumitur quã superius de necessitate præcepti: sed non est sic de ordine: qui non est sacramentum: vt est epatus. Accipit enim quis prius sacerdotium dignius quã magisterium in theologia indignius.

Præsupponit autem epatus sacerdotium sicut potestas ligandi præter consecrati. 12. di. huius. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. Tum etiam quia episcopus perfectè representat Christum. qui fuit sacerdos & episcopus. 4. huius di. 24. q. 3. ar. 2. q. 1. ad tertium. Et propter hoc episcopus specialiter sponsus ecclesiæ dicitur sicut Christus.

Secundo gradus epalis & sacerdotium non sunt distincte potestates. ergo idem ordo. antecedens probatur. Sacerdos auctoritate papæ potest sacerdotem instituire: ergo non differunt potestas epalis & sacerdotij: nisi sicut potestas impedita & non impedita: quare tamen est eadem. ergo. Antecedens probatur. Quia omnis virtutis actiua non impedita, potest transfundere seipsam.

Cõfirmatur. Papa sacerdoti, omnia illa circumscripso, potest cõmittere ordines: ceteris autem positis, sine sacerdotio non. Et sic reductio illius præter ad usum dicitur ampliatio præter: & per consequens erunt idem ordo epatus & sacerdotium.

Respondet. negatur antecedens. Ad probationem negatur antecedens. Ad probationem dicit q. illa propositio omnis forma &c. est falsa, vt patet de intellectu agente: de voluntate, de anima rationali, de angelo. & præsertim est falsa de virtutibus instrumentalibus sacramentalibus. Non diaconus potest diaconum facere &c. di. 25. q. 1. ar. 1.

Quod vero dicitur de impedimento characteris sacerdotalis non apparet. Non enim prohibitio Dei vel ecclesiæ hoc efficit: quia schismatici & hæretici ritè ordinati ordinant, non obstat prohibitionem Dei & ecclesiæ di. 25. q. 1. ar. 2. Forma etiam verborum consecrationis episcopi ostendit: q. aliqua ibi præter cõcedatur & non sit ibi remotio impedimenti.

Ad confirmationem dicitur q. falsum & erroneum est & contra determinationem ecclesiæ: quòd papa possit committere collationem maiorum ordinum sacerdoti non episcopo s. Tho. dist. 25. huius. q. ar. 1. ad tertium. Præterea dicit iura quòd ea quæ sunt ordinis & consecrationis, non potest papa committere

Petrus consecratio virginum & regum cõferat gratiam.

nisi episcopis. Item Petrus de Palude multa ad hoc propositum dicit.

DISTINCT. XXVI.

Magister
Paulus.

IN dist. 26. & quatuor sequentibus quaeritur, verum matrimonium sit sacramentum.

Ad hanc quaestionem respondetur tribus conclusionibus.

C O N C L U S I O . I . Matrimonium est sacramentum verè & propriè. Hanc sic probat. 4. sen. dist. 26. q. 2. ar. 1. omne quod est in remedium contra peccatum & confert gratiam ad virtutem ex opere operato est sacramentum, cum ista sit distinctio sacramenti: sed matrimonium est huiusmodi: confert enim gratiam ut sciat unusquisque vas suum posse deus nec habet ex natura actus quod gratiam conferat sed ex diuina institutione. non enim potest reddi ratio naturalis quare Deus dederit illis verbis quod confert gratiam ex opere operato plus quam orationi diuinæ. ergo est sacramentum.

Confirmatur extra de hæreticis. c. ad abolendum. & apostolus ad Ephesios. 5. dicit quod matrimonium est magnum sacramentum in Christo: & in ecclesia.

Contra arguit Duran. hic. q. 3. quod matrimonium non dicatur uniuocè sacramentum cum aliis. Primo quia quæ extesius sunt in aliis sacramentis non significant naturaliter rem contentam in sacramento: sed tantum ex diuina institutione. aqua enim quæ adhibetur in baptismo, non significat naturaliter delectionem peccati: sed signum exterius. in matrimonio ipsa verba significant naturaliter rem contentam quæ est res & sacramentum simul. scilicet obligationem viri & mulieris.

Verum matrimonium
dicatur
uniuocè
sacramentum.

Respondeo. Dico primo, quod similiter posset argui de omni sacramento. quia omne sacramentum habet aliquid proprium, per quod ab aliis distinguitur.

Dico secundò quod propria ratio sacramenti est esse signum, & causam rei sacræ: ista autem ratio quæ conuenit matrimonio & aliis sacramentis: & ideo uniuocè dicuntur sacramenta, sicut unum sit dignus aho: sic ut etiam homo & asinus uniuocè dicuntur animalia licet homo sit perfectius animal. Matrimonium autem non est in perfectum sacramen-

tum sicut alia: quia minus perfectè causat gratiam.

¶ Dico tertio, quod ea quæ exterius sunt in matrimonio. scilicet coniunctio viri & femine non significant naturaliter coniunctionem Christi & ecclesie: nec verba exprimentia consensum significant naturaliter obligationem viri & femine: in quantum illa obligatio est sacra & actu sacrans: licet naturaliter significant eam, ut est quædam res: sed quod eam significant ut est actu sacrans est solum ex diuina institutione.

¶ Dico quarto, quod res exterius apprensens in matrimonio est sacramentum tantum: obligatio autem viri & femine est res & sacramentum. gratia autem est res contenta in hoc sacramento & vltimus effectus eius. sed coniunctio Christi & ecclesie est res significata licet non contenta.

¶ Dico quinto, quod licet materialiter subiectum siue opus operatum, quod exterius apponitur in hoc sacramento, est in aliis sint diuersarum rationum: conueniunt tamen uniuocè in vna ratione communi: quia omnia talia sunt inuisibilis gratiæ visibilis forma.

Secundò. Nullum sacramentum deiciat hominem à perfectiori statu. cum conferat gratiam: sed matrimonium deiciat hominem à perfectiori statu, scilicet à statu virginitatis aut continentie.

Respondeo negatur maior. sed sufficit quod conferat gratiam ex opere operato. hoc autem facit matrimonium, & non ipsa continentia, quæ confert gratiam tantum ex opere operantis.

¶ Dico secundò, quod concessa maiori, negaretur minor. quia licet actus matrimonij deiciat à statu perfectiori: non tamen ipsum matrimonium deiciat: ut patet in beata Virgine: cuius perfectio non est imminuta per matrimonium.

Tertio. Nullum sacramentum potest esse sine baptismo: cum istud sit ianua sacramentorum: sed matrimonium potest esse sine baptismo: ut patet in infidelibus: ergo non est sacramentum.

Respondeo, quod licet matrimonium ut est in officium, possit esse sine baptismo: non tamen matrimonium ut est sacramentum, nisi matrimonium in fidelium non est sacramentum: sed si baptizetur erit postea

postea sacramentum.

Contra in omni sacramento opus est nouo factum: cum consistat in opere operato, sed in tali matrimonio nihil est de nouo factum, postquam sunt baptizati: ergo, &c.

Respondeo negatur minor. quia oportet, quod tales habeant nouum consensum, vel nouam approbationem antiqui consensu, & nouam expressionem consensu per verba, vel aliquid æquipollens verbis, alioquin baptismus non faceret matrimonium antiquum esse de nouo sacramentum nouæ legis.

Quarto. Omne sacramentum habet formam distinctam à materia: sed matrimonium hoc non habet: quia verba viri non sunt magis forma aut materia, quam verba femine: ergo, &c.

Respondeo negatur minor. quia ut dicit Petrus verba exprimentia consensu sunt loco formæ: & corpora coniugum sunt loco materiæ. vel ut dicit s. Doct. dist. 26. q. 2. artic. primo. actus ipsorum coniugum sunt loco formæ & materiæ: quod dupliciter potest intelligi. Primo, quod verba illius coniugum qui primo profert consensum suum sunt loco materiæ: verbo illius qui vltimo profert sunt forma, quia complet matrimonium: sicut etiam vltima syllaba complet significatum termini, & vltima & vltima est forma numeri. Secundò intelligitur sic, quod consensus interior aliquo modo expressus, & sensibilis factus se habet loco materiæ, sed verba per quæ exprimitur sunt loco formæ.

Quinto. Omne sacramentum, excepto baptismo, quia est necessitatis dispensatur per ministros ecclesie tantum: sed matrimonium non dispensatur per ministros ecclesie. benedictio enim nuptiarum non est de necessitate. ergo.

Respondeo negatur maior. de illo, quod non habet pro materia, & forma aliud ab actu suscipientis sacramentum. sic est in matrimonio, ut dictum est.

C O N C L U S I O . I I . Matrimonium confert gratiam. Hanc probat vbi supra articulo 3. quia conferre gratiam conuenit omnibus sacramentis nouæ legis.

Contra arguit Durandus vbi supra. quia huius oppositum tenent Godofredus, & Hostiensis in summa, & Bernardus in apparatu ista ratione: quia non

licet dare pecuniam pro eo in quo confert gratia, alioquin esset simonia: sed licet dare pecuniam pro matrimonio: ergo, &c.

Respondeo. quod auctoritates illorum doctorum non recipiuntur in theologia.

Ad rationem dicitur, quod licet sit licitum dare pecuniam pro matrimonio, in quantum est in officium: non tamen ut est sacramentum: ut dixit s. Tho. 4. sent. di. 25. q. 3. ar. secundo.

Secundò. Magister dicit in 4. dist. 2. quod aliqua sacramenta conferunt gratiam: & aliqua sunt in remediū: ut coniugium.

Respondeo. non fuit intentio Magistri, quod coniugium non conferat gratiam: sed voluit dicere, quod principaliter ordinatum est in remediū: licet consequenter gratiam conferat, sicut & alia.

C O N C L U S I O . I I I . Matrimonium quantum ad id quod est res, & sacramentum essentialiter, est quædam relatio. Hanc sic probat di. 27. artic. primo. Matrimonium est coniunctio, per quæ coniuges coniunguntur ad generationem proles, & ad vnam vitam domesticam: ergo est relatio. Sed quia ista relatio est diuersa numero in ipsis coniugibus: ideo appellantur his nominibus vxor, & maritus, quia non est vna ex parte materiæ omni ad vnam numero generationem ordinatur nominaliter hoc nomine matrimonium.

Contra arguit Petrus hic. Omnis dispositio est de genere qualitatis, & in prima eius specie: sed matrimonium est dispositio à gratiam sicut & alia sacramenta: ergo est qualitas & non relatio.

Respondeo. Dico primo, quod per matrimonium datur quædam potestas cum sit coniugibus ad actus matrimonij: potestas autem dicit rem absolutam: principium actus: super hac vero potestate fundatur dicta coniunctio. sufficit autem ad matrimonium, quod causet tale absolutum, quale est illa potestas.

¶ Dico secundò, quod non oportet omnem dispositionem esse de genere qualitatis, nam relatio propinquitatis est dispositio ad hoc, quod agens agat in passum, & similiter figura est dispositio cultello ad agendum: & tamen non est de secunda, sed de quarta specie qualitatis.

Verum matrimonium
sit qualitas.

Secundò arguit, quòd talis dispositio, siue sit absoluta, siue relatiua sit in corpore. vbi est id quod disponitur, ibi est dispositio. sed matrimonium disponit ad reprimendas concupiscentias, quæ sunt in carne: ergo talis dispositio est in corpore, siue in carne.

Respondeo. negatur maior. sed sufficit, quod talis dispositio sit in anima, quia etiam disponit ad gratiam, à qua fluit aliquis effectus in corpore, & in potentis corpori affixis, deinde est concupiscentibus. & sic patet, quod posset etiam negari minor, si loquamur de immediate: quia matrimonium immediate disponit ad gratiam. Quod autem iste nexus sit in anima: patet quia est nexus spiritualis: cum causetur ex consensu coniugum, qui est subiectiuè in voluntate. Formæ autem spiritualis habens esse fixum non potest esse in re corporali. Posset etiam fortè dici, quòd sunt duo nexus: quorum vnus est materialis, & est in toto composito subiectiuè. alius est spiritualis, & est in anima. vterque autem est relatio realis.

DISTINCTIO. XXX.

F. Isidor. **I**rcà distinctio. 30. queritur. Vtrum matrimonium beatæ virginis Mariæ habuerit aliqua bona excusantia illud.

PR O quaestione sit Prima conclusio. Matrimonium debet habere aliqua bona excusantia illud. Hanc probat s. Tho. di. 3. i. q. prima. ar. Huius ratio est. Nullus sapiens debet iacturam aliquam sustinere nisi pro aliqua recompensatione alicuius æqualis, vel melioris boni: vnde electio illius ordinetur, & honestetur. Sed in coniunctione maris, & femine iactura accidit. Tum propter vehementiam delectationis, in qua ratio absorbetur. Tum etiam propter tribulationem carnis, quam sustinent ex sollicitudine temporalium: ergo debet habere aliqua bona excusantia. Sunt autem ea fides, proles & sacramentum.

Contra rationem arguit Scotus hic. primo. In statu innocentie fuissent illa bona nec excusassent tunc actum carnalem: quia ibi non fuisset aliquod dānum rationis, ergo nec nunc excusant.

Respondeo. negatur consequentia. quia licet tunc non egressisset excusatio-

netamen pro statu isto indiget. Vnde bona quæ nunc matrimonium excusant, tunc perfecissent, sicut pro illo statu gratia non deleret peccata: sed gratum faceret deo. Nunc autem habet triplicem actum, scilicet delere peccata: sanare naturam, & gratum facere deo.

Sciendum, quod statu innocentie durate quicumque actus carnalis fuisset actus matrimonij, non solum materialiter quo ad substantiam, imo quo ad omnes virtutis circumstantias: nec poterat aliter esse. Nunc autem non omnis actus carnaliter etiam inter coniuges est actus matrimonij formaliter: nec actus virtutis.

Sciendum quoque quòd conclusio intelligitur de matrimonio consummato & perfecto vltima perfectione. quale non fuit matrimonium b. Mariæ & sancti Ioseph.

Item arguit. Stante illa ratione, non liceret dormire nisi propter aliquid melius cum tunc sit rationis iactura maior intensiuè & extensiuè, quàm in coitu.

Si dicatur, quòd bonum ibi excusans, est confortatio organorum, sine quibus non est intelligere. Vel non esse iacturam, quia vigorantur instrumenta cognitionis.

Contra. Priuare se perpetuo vsu rationis propter aliquem actum virtutis, est mortale: quia ille vsus est melior. Priuare autem se momentaneè, non est peccatum, sicut Martyres elegerunt tormēta, quæ sunt priuatiua talis vsus, sicut & voluptates. ergo.

Respondeo. Admissa illa responsione, dicitur ad replicam: quòd licet priuatio vsus rationis momentanea non sit peccatum, est tamen pœna: ideo indiget aliqua recompensatione, quæ dicitur excusatio, vnde Martyres eligerunt propter melius. præsentis di. q. 2. art. primo. & ad primum. Idem respondet Petrus de Palude.

Contra conclusionem arguit Aureolus Nullus actus virtutis indiget aliquo excusante. sed actus matrimonij est actus virtutis. ergo.

Respondeo. negatur maior. accipiendo excusationē pro recompensatione.

Vnde sciendum, quòd actus potest considerari dupliciter. Primo materialiter, scilicet quo ad substantiam actus: & sic cum sit indifferens ad actum bonum & malū indiget excusatione extrinseca

Triplex actus gratia.

trinseca scilicet circumstantiis facientibus eum esse actum matrimonij formaliter. Secundo potest considerari formaliter prout scilicet comprehendit actus & omnes circumstantias virtutis: & hoc modo indiget id est exigit partibus sicut dicimus quòd totum indiget partibus. Et hoc modo actus matrimonij indiget excusatione intrinseca id est debitis circumstantiis: eget ergo excusatione id est recompensatione damni vel pœne: non autem excusatione à culpa, quæ insit, sed quæ inesset, si debitis circumstantiis careret.

CONCLUSIO. II. Per prædicta bona actus matrimonij excusatur à peccato, & non sine illis. Hic probat. Sanctus Thomas distinct. trigesima-prima quæst. secunda. articulo primo. & 2. & ad 2.

Huius ratio primæ partis est. Illa, quæ actum reddunt bonum bonitate virtutis, & bonitate sacramenti excusant actum à peccato. Sed hoc faciunt bona matrimonij: quando concurrunt in actum matrimonij. ergo.

Secundæ partis ratio est. Actus humanus cadens super indebitam materiam vel non relatus ad debitum finem: nec vestitus debitis circumstantiis, est peccatum. sed actus matrimonij carens prædictis bonis, est huiusmodi. ergo.

Contra quoddam sequens ex conclusione, quod est quòd cognoscere uxorem ad vitandum fornicationem, non in uxore sed in se peccet. arguunt Durandus, & alij quidam primo. plus tenetur quis sibi quam alteri: sed indistinctè propter vitandam fornicationem in coniugem petens debitum, non peccat: ergo multominus propter vitandam in se.

Respondeo. Quando vir siue in se, siue in uxore aliter prohibere potest fornicationem quam per actum absorbentem rationem: peccat vtens. si vero aliter non potest: non peccat siue vt prohibeat in se: siue vt prohibeat in uxore. Hæc Petrus.

Item arguit. Nulla passio est peccatum, nisi deordinet hominem. sed cognoscere uxorem propter vitandam fornicationem non deordinat hominem: quia ipsa est ordinata per rationem ad hoc ne peccatum incurrat. ergo.

Non peccant cōiuges vtentes actum matrimonij vt sciunt fornicationem.

Respondeo. negatur minor. Ad probationem dicitur, quòd non est rectè ordinata: quia finem poterat æque habere non perdendo vsum relationis: vnde peccat saltem venialiter.

Vltimo arguit. Quando principalis finis non est possibilis: pura proles in se: licitum est ratione secundarij: puta vitandæ fornicationis contrahere: ergo propter eundem secundarium finem licet petere debitum: non autem propter sanitatem, quæ non est finis sacramenti huius: sicut neque propter ipsam licet baptizari, etiam si aliter haberi non possit.

Respondeo. propter finem secundarium licet conuenire, quando principalis non speratur, nec secundarius melius haberi non potest. Nam si aliter posset haberi sine detrimento rationis, & conuenitur cum detrimento rationis: vt pote cum voluptate: culpa est.

CONCLUSIO. III. Beata Maria non obstante voto virginitalis, per eam amisso, contraxit verum matrimonium. Hanc ponit. Sanctus Thomas distinct. trigesima tertia, quæst. secunda, articulo primo in solutione primæ quæstionis. Item tertia par. q. 18. art. 4. & ad 1. Ex quibus hæc est ratio. pro. i. parte conclusionis. Virginitas beatæ virginis fuit optima & Deo acceptissima: sed laudabilior est virginitas, quæ est cum vno voto quam sine. ergo. Quod autem erat prohibitum pro tunc: non voluit vouere simpliciter, sed sub conditione: dubitans an deberet.

Secundæ partis ratio est. Vbi est forma matrimonij, ex qua matrimonium speciem sortitur & finis: ibi est verum matrimonium. Sed in matrimonio beatæ Virginis fuit talis forma: quæ est indiuisibilis coniunctio animorum, per quam vnus coniugum indiuisibiliter alteri fidem seruare tenetur: item finis, quæ est proles, non quidem generanda ibi, sed educanda. ergo.

Contra id quòd dictum est: quod beata Virgo vouit virginitalē sub conditione. arguit Scotus distinct. 30. quaestio. 2. probans quòd vouerit simpliciter primo. Per nullam conditionem quæ in omni voto absoluto continetur: fit votum sub conditione: sed b. Virgo vouit, si Deo placeret: quæ conditio in omni voto ordinato continetur. ergo.

propter illam conditionem votum non debet dici sub conditione.

Respondeo. Cum tali conditione intellecta habitualiter, & non actualiter, nec expressa vocaliter stat votum absolute. Si autem sit actu intellecta: voluta & expressa: votum non est absolute & tale fuit votum. b. Virginis ante eius desponsationem: excepta vocali expressione.

Secundo. Sancti conuincunt. b. Virginem cum firmo proposito vouisse: quia dixit: Virum non cognosco: ergo votum eius non fuit sub conditione.

Respondeo. Ante desponsationem prius. b. Virgo vouit conditionaliter, & mentaliter. Post desponsationem vero vna cum Ioseph ante aduentum Gabrielis vouit absolute. Ideo argumentum non concludit. Hæc solutio habetur ex dictis. b. Aug. ut habere potes à Magistro distinctio. trigesima, capitulo secundo.

Tertio arguit. Votum simpliciter de virginitate seruanda non dirimit matrimonium contrahendum: ergo non est dicendum ab his, quod propter hoc votum beatæ Virginis fuerit conditionatum. antecedens probatur: quia stant simul illa duo. Cum in matrimonio sint tantum duo: muræ datio corporum & carnalis copula implicite, si petatur.

Respondeo. Negatur antecedens. Et similiter conditio interposita de virginitate seruanda in contractu matrimonij facit matrimonium esse nullum. Ideo si beata Virgo tale votum emisisset, non contraxisset verum matrimonium cum Ioseph, vel illud attendendo peccasset. Sanctus Thoma. præsentis distinctio. quæstio. secunda. articulo primo, quæstiuncula secunda ad primum.

Sciendum, quod qui vouit absolute & simpliciter virginitatem, si postea contrahat, dando corpus suum sub conditione, si petatur, peccat: sicut nec mortaliter professus, potest contrahere cum illa conditione, quantumcumque sit certificata, quod coniunx nunquam petat ab ea carnalem copulam: quia non solum ei damnabile est dare usum corporis: immo dare potestatem corporis sui.

¶ Vltimò arguit exemplo sic. Si quis contraxisset sponsalia cum iuramento

& post vouisset virginitatem, consulendum ei esset, ut contraheret de facto: deinde ante copulam volaret ad ordinem: ergo pariter licet contrahere: si sciret coniugem nunquam petiturum.

Respondeo. Consilium illud esset finalum & peruersum: excusaretur autem ille à peccato peiurij, si religionem ingrederetur sacramento, & committeret fictionem, & mendacium facti.

CONCLUSIO. IIII. Illud matrimonium fuit licitum: nec indiguit aliqua excusatione sicut reliqua. Hanc probat trigesima distinctio. huius quæstio. secundæ. articulo primo, in solutione secunda. quæstiuncule. Item tertia parte. quæstio. 29. articulo 1. ad 3.

¶ Huius conclusionis primæ partis ratio est. Id quod habet multiplicem conuenientiam rationem, & nihil contra rectam rationem: licitum est. Sed matrimonium. b. Virginis fuit huiusmodi: ergo.

¶ Secundæ partis ratio est. Cessante causa, cessat effectus causæ adæquatus. Sed causa, quare matrimonium requirit aliqua bona excusantia ipsum: non fuit in matrimonio beatæ Mariæ: cum neuter coniugum aliquam iacturam ex illo matrimonio reportauerit: sed potius magnum bonum: ergo non oportuit, quod haberet aliqua bona excusantia, & recompensantia damnū.

DISTINCT. XXXIII. ET IX. sequentibus.

IN distinctio. 33. & 9. sequentibus. Quæritur viri votum continentiam annexum ordinibus sacris impediatur ne ordinatus possit habere simul duas uxores.

PRO 1. q. hæc est prima conclusio. Licet habere duas uxores simul sit aliquo modo contra legem naturæ: tamen talis pluralitas quandoque fuit licita ex Dei dispensatione.

¶ Primam partem huius conclusionis ponit. S. D. 4. sententia. dist. 33. q. 1. articulo 2. dicens quod principalis finis matrimonij est procreatio filiorum ut dicitur. 8. Eth. Secundarius vero finis est communicatio operum, quæ sunt necessaria in vita humana. Tertius finis, est signi

significatio coniunctionis. Christi & ecclesie. Primum finem nec totaliter tollit nec impedit pluralitas vxorum: quia vnus vir sufficit ad plures fecundandas. Secundum vero finem multum impedit: quia non facile potest esse pax in familia, vbi plures vxores vni viro iungantur. Tertium vero finem totaliter impedit: quia Christus est vnus, & ecclesia est vna. Est ergo pluralitas vxorū aliquo modo contra legem naturæ, quia est contra secundarios fines matrimonij.

¶ Secundam partem conclusionis probat vbi supra: eo quod de facto Deus dispense fuit ut patet de Abraham, & multis aliis.

Contra declarationem primæ partis arguit Durandus primò, hic distinctione trigesima secunda. quæstio. prima. Id quod est per accidens, non cadit sub arte: sed quod pluralitas vxorū impedit pacem, est per accidens. non enim turbant pacem eo quod sint plures: sed quia sunt rixose: ergo hoc non debet accipi pro ratione & probatione conclusionis.

Confirmatur: quia communicatio operum, quæ sunt necessaria ad vitam præter procreationem & educationem liberorum conuenit: sed matrimonio tantum per accidens: ergo eius impedimentum non est sufficiens ratio: quod pluralitas vxorum sit contra legem naturæ. consequentia patet: antecedens probatur. quia August. dicit super Gen. quod excepta educatione: omnia alia opera melius fiunt per virum quam per mulierem.

Respondeo, quod licet pluralitas vxorum per accidens turbet pacem: tamen ut in pluribus eam turbat: ars autem & lex non solum considerat ea, quæ sunt per se: sed etiam ea, quæ ut in pluribus eueniunt.

¶ Ad confirmationem, negatur antecedens. nam eius oppositum dicit Philosophus. 8. Eth. cap. 10. & aliter experientia docet. dictum vero Augustini intelligendum est pro statu innocentie antequam Adam peccaret.

¶ Secundò arguit, quod etiam sine diuina dispensatione licet habere duas uxores. Primò Abraham & Iacob habuerunt plures uxores: non tamen, sicut eis à Deo dispensatum: cum nulli ha-

beatur in scriptura: ergo.

Respondeo. Negatur minor. nam Deus per internam inspirationem dispense fuit cum eis: & postea per exemplum istorum deriuata est dispensatio ad alios patres veteris testamenti.

Contra. Non solum fidelibus, sed etiam infidelibus inuocuit, quod prædicti habebant plures uxores: ergo non peccabant infideles, imitando eos in hoc.

Respondeo. Negatur consequentia: quia sic innotuit fidelibus, quod etiam eis innotesceret eis licere: non sic autem infidelibus. Et ideo lex naturalis quasi in omnibus infidelibus erat quantum ad hoc obfusata: sicut & circa multa alia grauiora: ut dicit S. Doc. vbi supra arti. 3.

¶ Ex prædictis patet quod nullus vnquam licite accepit duas uxores seu propter alterius eorum sterilitatem: siue cum eius consensu: nisi Deus cum eo dispenseauerit.

Tertio, viro licet emittere votum castitatis de consensu mulieris ergo & habere aliam vxorem de eius consensu, tenet consequentia: quia per emissionem voti in totum præiudicatur vxori: per acceptionem vero secundæ vxoris præiudicatur ei tantum in parte: quia adhuc potest ei reddere debitum: ergo, &c.

Respondeo. Negatur consequentia. & ratio est: quia de ratione matrimonij est: quod vterque coniugum de alteri potestatem super totum corpus suum: & ideo non potest hanc potestatem alteri dare sine licentia eius, qui est auctor naturæ matrimonij. Quando autem quis vouet castitatem de licentia alterius: non per hoc accipit aliquis potestatem super corpus eius ad actus carnales: & ideo non est simile.

Quarto sicut est contra legem naturæ superinducere aliam vxorem: ita & eiicere castam: sed Abraham sine dispensatione voluit eiicere Agar castam: ergo & ei licuit sine dispensatione aliam accipere vxorem.

Respondeo. Negatur minor. dictum enim est. Abrahæ: eiice ancillam. Potius autem scripta est ista dispensatio quam dispensatio accipiendi duas uxores propter mysterium. s. ad significandum,

Magister
Paulus.

Triplex
finitis
matrimonij.

Virum
licet
habere
plures
uxores
si
ne
dispensatione
Dei.

quod filius eius non debebat esse hæres, ut dicit S. Do. 4. sent. dist. 3. q. 1. ar. 3. quæstion. 3. ad. 3.

Contra eandem arguit Aureolus, quod nullo modo possit dispensari super pluralitate vxorum. primò, quia non licet vna repudiata, aliam accipere ut dicitur Matthæi. 19. ergo multominus licet duas simul habere.

Confirmatur quia glossa Gen. reprehendit Lamech, qui fuit primus duas vxores habens.

Respondeo. Negatur consequentia: quia licet de facto non liceat: posset tamen Deus dispensare quò ad virtutem illorum: & tunc liceret.

Ad confirmationem dico, quod Lamech peccauit: quia non erat cum eo dispensatum. Ista enim dispensatio fuit primo facta Abrahæ propter augmentum cultus diuini: quod non erat in aliis gentibus.

Secundò in contractu matrimonij est equalitas inter virum & vxorem de iure naturæ, sed vna licet vxori habere duos viros: ergo nec virò habere duas vxores.

Respondeo. Negatur maior: quia si vxor haberet duos viros totaliter tolleretur educatio proles propter incertitudinem, respectu patris. ut dicit S. Do. 4. sen. dist. 3. quæstione prima. art. 1. ad se primum. non sic est si quis habeat duas vxores.

Tertiò vir dat vxori totam sui corporis potestatem: ergo non potest eam alteri dare, contrahendo cum ea.

Respondeo. ad hoc respondet Sanct. Thom. vbi supra ad. 6. dicens, quòd vir nõ dat vxori totam potestatem sui corporis ex vi matrimonij, ut est institutum à natura: quia non tenetur ei semper reddere debitum: sed tantum tempore impregnationis: licet teneatur semper reddere debitum in quantum matrimonium est sacramentum: quia ut sic institutum est in remedium.

Quartò. Contractus matrimonij est contractus intensissimæ amicitie: sed amicitia intensissima non potest esse ad plures, ut dicitur nono ethicorum: cap. 9. ergo, &c.

Respondeo. Negatur consequentia. quia intensissima amicitia nõ est principalis finis matrimonij: & ideo ex dispensatione Dei potest contrahi ma-

trimoniũ sine tali intensissima amicitia.

CONCLUSIO. II. Vorum solæ impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum: ita quòd nec papa potest in hoc dispensare. Hanc conclusionem probat S. Do. 2. 2. quæstione octuagesimo octaua. articulo vndecimo, quamuis oppositum dixit. 4. senten. dist. 3. 8. quæstio. prima. arti. 4.

Potest autem probari quadrupliciter.

Primò quia extra de statu mo. ca. cū ad monasterium dicitur quòd continetia si annexa est statui monachali, quòd nec papa potest dispensare.

Secundò quia consecrata tãdiu durant consecrata quãdiu & illæ res: vnde etiam Leuitici vltimo dicitur quòd est Deo consecratum non debet ad alios vsus deputari.

Nec valet expositio Durandi dicitis, quod prædicta auctoritas intelligitur excepto casu necessitatis: quod probat: quia Dauid in casu necessitatis comedit panes domino consecratos.

Ad quòd dicitur, quòd illi panes non erant totaliter domino consecrati per modum holocausti: quin possent cedere in vsus hominum. homo autem per votum solenne consecratur Deo, quasi holocaustum: ut dicit S. Do. in li. de perfect. vitæ specialis, cap. 12. de holocausto autem nulli hominum edere licebat: nec in alios vsus conuertere.

Dicitur secundò, quòd Dauid fecit illud ex speciali instinctu spiritus sancti.

Tertia ratio est: quia papa non potest dispensare in matrimonio non consummato: sed professio soluit matrimonium non consummatum: & sic est fortius vinculum: ergo multominus dispensabile.

Quartò si professus posset ducere vxorem: sequitur quòd casu possibili posito posset contrahere cum alia, viuent legitima vxore. hoc est falsum, ut patet. Probatur consequentia in eo qui intrasset religionem post matrimonium initiatum non consummatum & eo professo, vxor eius contraxisset cum alio.

Contra arguit Scotus hic dist. 37. Papa potest dispensare in voto simplici ca

ci castitatis: ergo & in voto solemniter antecedens est communiter concessum. consequentia probatur. quia omnia intrinseca voto, ut respicit actum voluntatis, per quem obligat se vouendo & transfert dominium suum in alterum, sunt æqualiter hic sicut ibi.

Respondeo. Negatur consequentia. quia in voto simplici est simplex promissio: in voto autem solemniter est traditio ipsius rei.

Ad probationem dico, quòd licet actus voluntatis sit æqualis hic, sicut ibi, non tamen actus exteriores sunt æquales aut consimiles in vtroque voto, nec circumstantiæ temporis, & loci, & personarum, coram quibus emittitur votum: nec actus interior habet æqualem virtutem obligandi hic & ibi: ut dicit S. Do. 4. sen. dist. 3. 8. quæstio. prima. arti. primo. quæst. secunda. & 2. 2. quæstione octuagesimo octaua. arti. septimo.

Contra eandem arguit sit Aureolus. Interpretatio voti non potest vergere in præiudicium communitatis vel salutis ipsius vouentis: ergo votum solenne potest commutari auctoritate Papæ.

Respondeo. Negatur consequentia. quia indispensabilitas illa in nullo præiudicat bono communi vel salutis vouentis: immo dispensatio multum obesse, cum non sit congruum medium ad aliquod bonum finem: ut dicit S. Do. 2. 2. quæstione octuagesimo octaua. art. 11. ad primum.

Secundò. Papa aliquando dispensauit cum rege Aragonum, qui erat monachus: ergo potuit facere.

Respondeo, quòd aut ille non erat solenniter professus: aut hoc fuit factum ex speciali instinctu spiritus sancti, & nõ de potestate ordinaria.

Diceret forte aliquis, quòd papa in hoc errauit: sed ego non ausim istud nunc affirmare.

Contra eandem arguit Durandus primo. hic distinct. 37. quæstione secunda. Si non licet dispensare in voto solenni, aut hoc est propter excellentiam materie: aut propter solennitatem voti: non primum, quia licet dispensare in voto contemplationis & orationis: quæ est dignior voto castitatis: non secundum. quia illa solennitas est accidenta-

lis voto, & sine ea votum est ita essentialiter perfectum, sicut cum ea: ergo, &c.

Confirmatur. quia si non posset dispensari hoc esset aliquando contra charitatem: puta quando pro dispensatione pax vnus regni posset acquiri.

Respondeo. dico primò, quòd ista indispensabilitas est propter solennitatem voti: quæ quidem solennitas est ei intrinseca: ut dictum est ad argumentum Scoti. & maior est solennitas in professione quã in susceptione sacri ordinis: quia susceptio sacri ordinis, est simplex sacrificium: professio vero solemnis est holocaustum: & per eam homo offert se totum, & omnia sua Deo.

Dico secundò, quòd ista indispensabilitas est etiam propter dignitatem materie: quia castitas est virtus & bonum secundum seipsum, ut infra declarabitur, quamuis possit breuius ad argumentum responderi, negando consequentiam: quia peccat secundum non causam, ut causam. Quod enim votum solenne religionis nec est quia castitas sit summum bonum virtutis: nec quia maius non reperitur: sed quia est quid consecratum, & Deo dicatum: quòd nullo modo licet violari, nec propter maius nec propter minus, nec propter æquale bonum.

Ad confirmationem negatur consequentia: quia illa indispensabilitas procedit ex perfecta dilectione Dei, & proximi. Et quòd argumentum non valet. patet quia à simili posset argui, quod papa posset dispensare in pluralitate vxorum & maritorum.

Dico secundò, quòd de iure diuino est, quòd proficiens sequatur Christum per viam obedientie & paupertatis, & castitatis, & quòd non respiciat retro, in quo præcipitur perseverantia vsque ad finem: nec papa accepit potestatem ad destructionem perfectionis: sicut de seipso dicit Apostolus. 2. ad Corin. 13.

Contra eandem arguit Petrus de Palude duobus mediis, & Godofredus vnico medio, & Henricus alio medio: quæ omnia coincidunt cum aliquo prædictorum.

CONCLUSIO III. Ordo sacer impedit matrimonium contrahendum.

dum, & dirigit iam contractum. Hanc probat S. Doct. 4. sententia distincta. trigesima septima. quaestione prima. articulo primo. ex hoc quod ordini sacro annexum est votum continentiae ab ecclesia: non ad hunc sensum, quod ecclesia sanatur eum, qui suscipit ordinem sacrum actu vouere per actum voluntatis eius, quia hoc non potest ecclesia: sed quia ecclesia occidentalis annexit tali ordini debitum & obligationem ad ea quae sunt voti: & propter hoc ecclesia posset in hoc dispensare. Non autem in voto profectus. Ordo igitur sacer impedit, & dirigit matrimonium, non in quantum est ordo: sed in quantum est ordo sacer, cui talis obligatio annexa est.

CONCLUSIO IIII. Quam incidenter pono propter primum argumentum Durandi haec est. Continentia & virginitas est bonum secundum se.

Contra arguit Durandus primo, Abstinere ab eo quod est bonum secundum se non est secundum se bonum. sed continentia facit abstinere a matrimonio, quod est secundum se bonum. ergo, &c.

Respondeo. negatur minor, quando illud bonum quod tollitur est priuatiuum maioris boni. bonum autem matrimonij, quod tollitur per continentiam, est priuatiuum contemplationis, quae est maius bonum.

Secundo Id quod est secundum se fuisse in statu innocentiae: sed continentia non fuisse in statu innocentiae: ergo, &c.

Respondeo. negatur maior. nam matrimonium ut concedit etiam arguens, est secundum se bonum: & tamen non erit in statu naturae sanctissimae. in statu gloriae.

DISTINCT. XLIII.

F. Isidor.
Mediola.

Ica distinct. 43. & quaedam sequentes quaeritur. Vtrum corruptum vel annihilatum per diuinae potentiam: possit idem numero reparari.

RO questione sit prima conclusio. Nullum corruptum potest per agens naturale, idem numero reparari. Hanc conclusionem & sequentes ponit San.

Tho. 4. quodlibet quaestio. 5. & ad tertium. Huius ratio est. Alietas motus & mutationis infert alietatem eorum, quae per motum aut mutationem produciuntur. Sed quod his produciuntur per agens naturale: duplici motu vel mutatione produciuntur: ergo non est idem numero sed species.

Contra arguit Scotus hic. q. quaestio. 3. Si agens idem, & materia eadem: effectus erit idem. octauo. Meta. text. 12. Sed possibile est, quod sit idem efficiens & eadem materia respectu secundo producti. patet in multis casibus: ut si in vase vitreo corrumpatur ignis inclusus, & denuo per solis radios generetur: ergo.

Si dicatur, quod auctoritas philosophi est intelligenda ubi fuerit identitas, temporis. 5. phys. text. 41.

Sed contra arguit secundo. Si agat agens in instanti a. usque ad instans b. causabit idem: ergo si causet in a. & tempore intermedio inter: a. & b. destruetur illud causatum & iterum agat in instanti b. causabit illud idem. tenet consequentia. Ex hoc quod continuitas temporis intermedij nihil facit ad identitatem permanentis, quia habet idem esse in tempore intermedio: & in terminis eius.

Si dicatur quod in b. instanti agens non causabit: quia causa secunda non potest habere eandem influentiam a caelo, quam habuit in instanti a.

Contra. Tum quia similis sufficit influentia. Tum quia illa influentia non est aliquid absolutum receptum in causa inferiori, sed tantum ordo in causando.

Ad causam superiorem continuo coagentem: ibi vero est idem ordo: ergo eadem influentia.

Respondeo. Auctoritas philosophi. in octauo Meta. non est de identitate numerali, sed specifica: ut ibidem exponit S. Thom. Scito quod Scotus sibi in hac materia contradicit. Nam supra tenuit: quod unum agens producere potest de aliqua materia idem numero: quod aliud agens de eadem produxit. Hoc vero tenet oppositum, dicens: quod si agens sit aliud: effectus erit alius.

Sciendum quod plura requiruntur ad distinctionem specificam quam ad numeralem.

ralem. Conceditur tamen, quod in causis, & affectibus creatis distinctio numeralis effectuum necessario requirit aliquam distinctionem in causis efficientibus, vel materialibus: sed non oportet, quod talis distinctio sit secundum realem diuersitatem substantiae ipsius efficientis, vel materiae. Sed sufficit aliqua distinctio accidentalitatis: puta quia alia actio, vel motu aut mutatione agit nunc quam prius. Ad diuersitatem aut motus, vel actionis: sufficit interruptio temporis.

Ad secundum, quod est replica contra primam rationem, negatur consequentia. Ad probationem dicitur. quod licet continuitas temporis intermedij nihil faciat ad identitatem permanentis, ut permanens est: facit tamen ad eius unitatem & identitatem: ut subest motui, vel mutationi, & a qua dependet ut a per se causa, & ut a principio quo vel quod. Sic autem est de omni producto ab agente naturali. Cum ergo agens naturale non possit actionem praeteritam resumere: consequenter nec potest terminum actionis illius iterum producere: quia nunquam duae actiones eiusdem ordinis possunt terminari ad eundem effectum numero.

Ad ea quae dicit de influentia negatur, quod similis influentia sufficiat ad producendum eundem effectum: imo contradicit dictis in primo argumento: ubi vult, quod causa & effectus se consequuntur in identitate, & diuersitate.

Ad aliud negatur, quod influentia sit pura relatio. Est enim principium agendi realiter: quod non competit puro respectui.

Tertio arguit. Idem numero bis produci non est impossibile simpliciter. ergo cum prius fuerit in causalitate rerum naturalium, & nunc erit.

Respondeo. negatur consequentia: quia est ibi fallacia consequentis. ratio est secundum Petrum: quia natura agentis, & subiecti non se habent eodem modo numeraliter adiuuicem sicut prius.

Quarto arguit. Potentia ad formam semel productam remansit in materia: destructa illa forma: vel quocumque modo cessante. ergo potest eadem forma produci per agens naturale. Antece-

dens probatur: quia per actionem dei eadem forma unita materiae faciet idem consequentia etiam probatur: quia omne quod est in potentia materiae: potest in actum reduci per agens naturale.

Respondeo. potentia materiae potest accipi dupliciter quo ad suum absolutum tantum, & quo ad absolutum, & quo ad ordinem ad formam. Primo modo, negatur consequentia. Secundo modo conceditur, sed negatur antecedens. Ad eius probationem dicitur: quod procedit duntaxat in primo sensu.

Quinto arguit. Negatio succedens corruptioni rei: est eiusdem rationis cum negatione praecedente generationem. sed secunda non impedit generationem rei. ergo nec prima.

Respondeo. Ille negationes ut negationes sunt, sunt eiusdem rationis: non autem effectiue. Negatio succedens corruptioni, quatenus interrumpens entitatem rei praesistentis, facit quod productio sequens non est eadem cum praecedenti: propter quod nec res producta est eadem: & haec est responsio Durandi: quae intellecta de actione creaturae est ad mentem beati Thomae quod quarta. articulo quinto. ad tertium.

Sexto arguit. Variatio posteriori non oportet variari prius. Sed unitas rei est prior quam sit eius permanentia. ergo variata permanentia, quae est per medium corruptionem inter generationem rei, & eius reparationem non impedit eius unitatem.

Respondeo. Maior esse vera potest virtute diuina, non autem secundum naturam semper. Sicut mutatio accidentium abiicit a substantia: & sic naturaliter variata rei permanentia, variatur unitas: licet respectu Dei non semper sit necesse. Item argumentum peccat secundum non causam ut causam: quia unitas rei permanentis secundum numerum in secunda productione post corruptionem non impeditur propter solam variationem in permanentia: sed propter variationem productionis: quae est cum mutatione, loquendo de agente creato.

Item contra probationem conclusionis arguit idem Scotus ubi s. probando, quod maior assumpta est falsa. Tum quia motus circularis, & rectus possunt ad idem

idem terminari. Tum quia b. Aug. 3. de trinita. 9. inquit, & generatio uniuoca, & æquiuoca possunt ad idem terminari. Tum quia resurrectio, & naturalis propagatio ad idem terminatur. ergo.

Respondeo. Non est simile de actionibus; quarum quælibet producit terminum actionis ut sit: & de actionibus quarum neutra, vel saltem alia non producit terminum actionis, ut sit, sed ut sit in hoc, vel aliud in ipso. Pluralitas enim primarum actionum: necessario ponit pluralitatem terminorum, non autem pluralitas secundarum: quales sunt duo motus locales, & similiter generatio, & resurrectio, ex quibus patet responsio ad primam, & tertiam instantias adductas.

Ad secundam, non fuit intentio Augustini dicere, quod idem numero possit produci per agens uniuocum, & æquiuocum: sed quod idem specie.

Sciendum, quod impossibile est quacunque virtute idem productum bis produci duplici actione creata, quæ sit per se causa ipsius producti. Sed non est inconueniens idem produci primo productione creata: tanquam per se causa, & si corrumpitur postea, vel annihilatur iterum productione increata, tanquam per se causa. Quod si concurrat productio creata cum increata illa secunda productio creata: non erit per se causa sed per accidens illius producti: sed solum productio increata.

Vltimo arguit, quod auctoritas philosophi 2. de genere. text. vltimo. quod eorum quorum substantia non deperit: redeunt eadem numero: sed ea, quorum substantia deperit, non est necesse, quod redeant eadem numero: non confertur propositio: cum non intendat, quod non sit possibile. ergo.

Respondeo. Glossa allegata non valet, quia si est possibile, aut per naturam & raro: aut frequenter, vel semper. Si secundo modo, sic est necesse: quod est contra Aristotelem. si primo modo, est contra modum loquendi Aristotelis. Debuit enim dicere magis, quod redeunt, quam quod non redeunt. Item hoc est falsum, quia virtutes naturales agunt frequenter, vel ut semper.

Contra eandem conclusionem primam arguit Aureolus dicens, quod non apparet ratio: quare non possit per agens naturale idem numero redire nisi pro-

pter diuersitatem temporis præcedentis, & sequentis. sed hoc non valet, quia identitas temporis, non requiritur ad identitatem effectus: quod probat in duobus casibus. Primus. capio inquit ignem & stupam: tunc in illo instanti possum applicare ignem ad stupam, non applicando vero, sed in alio tempore, sequitur inconueniens, scilicet quod non generabitur idem ignis. Secundus casus est. Calefacto aliquo ab igne usque ad certum gradum, & interposita calefactione per tempus: pono quod post horam incipiat iterum calefacere idem. Hoc posito, manifestè patet: quod eadem numero intentione intendit nunc istum calorem illius calefactibilis, quod intendisset si prima: calefactio non cessasset. ergo identitas temporis nihil facit ad propositum.

Respondeo. peccant hæc argumenta secundum non causam: ut causam, quia causa per quam agens naturale idem numero corruptum producere nequit: non ea est, sed diuersitas primæ mutationis cum secunda.

Dicitur secundò ad primum casum, quod existentibus omnibus causis indidem: fuisset productus idem ignis in alio tempore: qui fuisset in illo instanti. Nec tamè sequitur, quod ignis corruptus possit idem numero generari: quia aliud est loqui de effectu nunquam producto: quoniam est in potentia naturali agentis & passi, ut producat. Aliud est loqui de eo corrupto: qui non sic se habet. In secundo autem casu falsum assumitur sine quacunque probatione, scilicet quod intentio calorum interrupta, sit eadem numero, cum intentione non interrupta.

CONGLYSIO II. Per diuinam potentiam res permanens, si fuerit corrupta, vel annihilata potest eadem numero reparari. Hanc ponit s. Th. ubi suprâ. Cuius ratio est. Omne non implicans contradictionem est deo possibile: sed permanens corruptum, vel annihilatum idem numero reparari sine motu, & mutatione nullam implicat contradictionem. ergo.

Sciendum quod s. Th. de hac secunda conclusionem videtur aliter sensisse in 4. sen. di. 44. q. 1. art. 1. q. secunda. Item quarto contra gen. c. 80. & 81. Ex quibus videtur velle, quod accidentia, & formæ substantiales, quarum esse per corruptio-

ruptionem vel annihilationem est interruptum, non possunt eadem numero quacunque virtute reparari.

Contra arguit Durandus hic q. 1. primò sic. Salua reuerentia diuinæ potentie cui subest omne possibile, videtur quod nullum permanens corruptum possit idem numero reparari: sic. Non plus potest Deus nunc agens per voluntatem, quam si ageret de necessitate nature: sed agens ex necessitate nature non posset corruptum reparare. ergo. Maior patet. quia voluntas in Deo nec addit nec minuit potentiam. vnde etiam philosophi ponentes Deum agere de necessitate nature in Deo, & ipsi posuerunt potentiam infinitam. minor probatur. quia Deus ageret modo aliorum agentium naturalium. ergo.

Respondeo, negantur præmissæ. Ad probationem minoris dicitur quod licet Deus tunc ageret sicut creaturæ quo ad modum: non tamen quo ad virtutem: quia posset etiam tunc producere angelum & cælum: quod nulla natura potest. & ita si ageret ex necessitate non sequitur quod non posset idem numero reparare per hoc, quod natura non potest. Ratio vero falsitatis maioris est: quia si Deus ageret mere naturaliter: non posset in toto opposita sicut nunc potest: puta producere vel non producere mundum: annihilare, vel non annihilare.

Sciendam, quod si diuina generatio interrupteretur per impossibile, & iteraretur: rediret eadè numero & idem esset numero filius genitus: quia nec generatio diuina, nec persona sunt apta nata multiplicari.

Secundo arguit. Agens naturale non potest reparare idem secundum numerum. ergo nec Deus. consequentia probatur. Si enim Deus hoc posset & non agens naturale: hoc erit vel propter differentiam virtutis agentis vel propter diuersum modum agendi. Non propter differentem modum: utpote quia Deus agit sine motu: natura vero cum motu. Nam reparatio corrupti à quocunque fiat semper est vera mutatio: quia subiectum se habet aliter nunc quam prius. Item facilius videtur, quod corruptum reparatur per motum ubi manet aliquid scilicet materia quam per creationem vel recreationem, ubi nihil manet. Non

etiam propter differentem virtutem agendi: utpote quia Deus agit virtute infinita, & naturale agens finita quia producibile per virtutem finitam non necessario exigit virtutem infinitam in sua causa. Omne autem naturale est huiusmodi, excepta anima rationali. ergo. Causa ergo quare natura idem reparare nequeat est quod ait Philosophus. 2. de gene. Tex. 53. Item manens idem semper natum est facere idem: scilicet quo ad substantiam, virtutem, & actionem: quod etiam in Deo reperitur per comparationem ad ea, quorum substantia deperit in toto vel in parte: quia actio Dei in creaturam interruptur. ergo.

¶ Respondeo. est propter utrumque. Ad primam probationem dicitur, quod reparatio corrupti non est vera mutatio, ubi enim totum corruptum & annihilatum repararetur in instanti recrearetur: & sic nulla ibi vera mutatio: sicut nec in creatione. Vbi vero remaneret materia corrupti si diuina virtute repararetur: ibi esset vera mutatio, ut probatur: sed non se sic haberet ad diuinam virtutem: sicut se habet ad agens creatum. in opere enim diuino illa mutatio non est per se causa, nec reparationis formæ in identitate numerali: nec vnionis eius ad materiam: quia hæc Deus, sine quacunque mutatione agere potest. secus est de agente creato: se igitur habet mutatio per accidens ad opus Dei.

Ad aliud dicitur, quod corruptum non potest produci per motum: vnde nec per consequens facilius, idem tamen terminus producibilis per se: per motum & creationem: facilius producit per motum.

Reliqua ibidem dictam conceduntur excepto eo quod dicit de interruptione actionis Dei in comparatione ad creaturam. hoc enim falsum est. Cum actio Dei sit eius intellectio & volitio.

Tertio arguit. Nullæ duæ actiones terminantur ad eandem formam: ut sit simpliciter. ergo corruptum non potest reparari per actionem diuinam.

Respondeo. Verum est antecedens de actionibus creatis, à quibus per se dependet effectus. Sed negatur si vna actio fuerit creata, & alia increata: quia

aliter omnis productio transiens materialiter est eadem cum termino reat, licet differat à termino: quo ad suum formale.

Quarto arguit, si Deus angelum crearet, annihilaret postea, & repararet, angelus fuisset bis productus. ergo tantum numeratione angeli vel durationis eius.

Respondeo. In casu angelus esset bis creatus non numero creati vel creatis: sed numero creationis passivæ non activæ, qui non numeratur.

Si dicatur ita identificatur passio suo termino vel plus, quam actio creata. Sed propter identitatem actionis creatæ negas duas actiones creatas ad eundem terminum. ergo similiter debes negare de passionibus, sed modo concessisti duas creationes passivas terminari posse ad eundem angelum.

Dicitur, quod creatio passiva: non est propriè mutatio, licet significetur modo passionis. primæ part. questione quadragesima quinta. articulo sequendo.

Item arguit. Multiplicato eo, à quo per se & totaliter dependet effectus, multiplicatur effectus: sed productum illo modo dependet à productione: ergo impossibile est esse unum productum, & duas productiones.

Respondeo. Minor est falsa: siue intelligatur de actione creata siue de in-creata: & negatur propter falsam implicationem. Nullus enim effectus dependet in genere causa efficientis necessariò à productione creaturæ quia sine ea potest fieri à Deo solo: à cuius actione dependet essentialiter in esse & in fieri. Et si vero dictum sit superius, quod aliquis effectus dependet de per se ex actione creata: hoc intelligendum ex suppositione: scilicet si producat ab agente creato: non autem simpliciter absolute.

Concordantur diversimodè scripta à S. Doc. in hac materia.

Sciendum quod Sanctus Thomas hanc questionem, utrum corruptum per Dei potentiam possit idem numero reparari: non legitur ex proposito retractasse nisi in prefato quolibet. In scripto vero & in summa incidenter loquens: ut plures sui temporis doctores loquebantur: dixit, quod non. Nec

tamen ex dictis eius potest plene inferri, quod hoc sit impossibile divinæ potentia, sed quod hoc non contingit de potentia Dei ordinaria: siue supposita propositione Philosophi secundo de Genesi. Quorum substantia corrumpitur &c. quæ non est vera ad propositum. distinctione quadragesima quarta, questione prima, articulo primo, questione secunda, ad primum. Cum itaque dicit in tertia parte, questione septuagesima septima, articulo quinto, quod illud quod in nihilum decidit: non redit idem numero. intelligit quod hoc contingere non potest sine novo miraculo, ut patet ex verbis eius in fine argumenti. Et eodem modo intelligenda sunt verba similia quæ ponit in eadem materia decima secunda distinctio, questione prima.

art. 2. q. 4.
Contra eandem conclusionem arguit Aureolus probando, quod corruptum redire idem numero aliquo modo implicet contradictionem. Primum id circa quod apprehensum omnibus, aliis stantibus, intellectus necessario ponit diversitatem numeralem: impossibile est quod sit idem, illo stante. Sed apprehenso hoc, quod aliquid fuit corruptum, & rediit omnibus aliis stantibus paribus: intellectus ponit circa illud diversitatem numeralem. ergo impossibile est, quod corruptum redeat idem numero. Maior nota minor probatur. de die interrupto per noctem, eodem stante motore & mobili, & quotidiana illuminatione aëris à sole: & de lumine candele pluries absconsa.

Respondeo, hoc argumentum & sequentia omnia argumenta Aureoli: si quid probant solum probant quod successivum corruptum reparari idem numero implicat contradictionem. & similiter de permanentibus quantum ad esse subiectum motus & successivis: non autem probant de entitate permanente, ut abstrahit à motu & à mutatione: quin annihilata per Dei potentiam possint eadem numero reparari. Vnde, ad hoc argumentum negatur minor in permanentibus: licet sit vera in successivis. Potest autem intellectus circa interpositionem numeri: puta inter radium & radium sepe falli: quia sequitur fallacias phantasmæ, sed hoc nihil ad propositum.

positum.

Item arguit. De intellectu omnis esse vel actus est tempus: quia secundum Commentatorem ista eo, quod sint formæ fluentes: significantur per verba. ergo: interrupto tempore interruptuntur talia: & eo non redeunte, non redeunt. Est autem impossibile tempus interruptum idem numero redire: quia non potest continuari cum priori. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. Nā tempus non est de intellectu esse permanentis nec per se de intellectu existentia ipsius intelligibilis. si autem tempus cointelligatur ipsi esse, permanenti: hoc est de per accidens: propter imperfectionem nostri intellectus, qui pro isto statu non intelligit sine phantasmate & admiscetur continuum & tempus. primæ part. questione octuagesima quinta. articulo quinto. ad secundum. Item in primo sentent. distinctione octava. questione secunda. articulo tertio. Ideo substantia separata non necessario cointelligunt tempus cum esse: nec cum aliis actibus: quia tempore non mensurantur. Intelligitur vero dictum Commentatoris de verbis adiectivis: ut curro, ambulo: non autem de verbis substantivis, ut hoc verbum est. aliter ista esset falsa, Deus est, & ly est tantum affirmaretur de successivis.

Dicitur quoque, si cœlum staret & postea moveretur, sicut forte accidit tempore Iosue, quod interruptio temporis præteriti & futuri sine aliquo continuante illa potest intelligi identitate numerali eiusdem esse permanentis.

CONCLUSIO III. Nulla res successiva corrupta vel annihilata potest quacunque potentia eadem numero reparari. Hanc ponit Sanct. Tho. in quolibetis vbi supra. Huius ratio est. Nullum implicans contradictionem est Deo possibile. Sed successivum annihilatum, vel corruptum idem numero reparari claudit contradictionem. ergo.

Contra arguit Aureolus, quod omne successivum præter tempus potest Deus idem numero reparare. Primum. Deus potest facere, quicquid non implicat contradictionem: sed si Deus faciat quid successivum, quod sit prio-

ritate esse sub posterioritate: non implicat contradictionem. ergo. Probatio mediæ. contradictio est affirmatio, & negatio eiusdem prædicati de eodem subiecto. Sed hic non est: quia subiectum prioritatis est idem numero, & non est ipsa prioritas & posterioritas. Vnde non sequitur, quod posterioritas sit prioritas. ergo.

Respondeo. Licet non sequatur contradictio, de qua loquitur argumentum: sequuntur tamen multæ alie, puta quod motus est vnus cum priori & non est vnus cum priori, ut deducit S. Thom. Et quod idem subiectum simul & semel est subiectum prioritatis & posterioritatis: & non solum successivæ: & hoc respectu vnus & eiusdem. & quod contraria inunt simul eidem subiecto, & quod quodlibet per se & essentialiter. Si enim reparatur motus, cuius partes sint a. b. c. partes eius habebunt eundem ordinem, ut prius: quia sicut prioritas est essentialiter de ratione motus: ita hæc prioritas est de ratione illius motus: habebunt etiam ordinem oppositum: quia prima pars. i. a. b. erit posterior secunda. i. b. c. quia erit reparata post eam vel post eius corruptionem. Item sequitur quod tempus corruptum idem numero reparari potest: si motus idem numero reparatur. Quia motus localis vniformiter habet suum proprium tempus sibi subiectivè inherens: quod non est aliud quā numerus prioris & posterioris. Ex alia parte sequitur, quod sit aliud tempus, & sic contradictoria.

Aliud argumentum ipsius Aureoli per prædicta solvitur: assumitque multa falsa.

Sciendum quod Godofredus facit tres rationes ad probandum hanc tertiam conclusionem: quæ videntur incidere cum ratione Sanct. Thom. inducta & cum probatione Henrici se ptimo. quolibet. questione decima quarta. contra quas arguit Durandus dicens, quod videntur solubiles: verum quia instantia Durandi ex superioribus solvantur: nihil dicemus ad eas: excepto quod hæc propositio. Omne successivum ad sui vnitatem numeralem requirit continuitatem: eo quod sua vnitas est sua continuitas. sic intelligenda: quod continuitas, quæ requiritur ad identitatem motus numeralis non est

continuitas eius cum alio motu; nec cum seipso: sed quod totum tempus mensurans ipsum sit continuum.

Arguit etiam pro conclusione Durandus, contra cuius rationes inuehit Petrus de Palude. in 4. distinct. quæstio ne tertia.

Vt et Bernardus de Gannaco in impugnationibus Henrici quoli. 7. quæstio. decimaquarta, arguit quod Deus possit eundem motum numero reparare. Omne corruptum etiam successiuum est in potentia obiectiua materiæ, & in potentia actiua Dei: cum ipsa non minuatur ex rei corruptione, eo quod ex nihilo facere possit, & ex aliquo. ergo omne tale reparari potest idem numero.

Respondeo. Licet diuina potentia non minuatur ex corruptione rei: res tamen successiua post sui corruptionem perdit rationem producibilis & possibilis Deo per accidens, vnde potentia nulla creata aut increata habet vterius ordinem ad illam: quia ad impossibile nulla potentia ordinatur primæ pars. quæstio. vigesimaquinta. articulo quarto. & primo sentent. distinct. 42. quæstio ne 2. articulo 2.

Sciendum quod Scotus sex rationes facit probantes tertiam conclusionem, & improbant illud quod S. Th. visus est tenuisse in quarto distinct. 44. quæstio. prima. articulo primo. Sed in quolibet expressit mentem suam: quare non oportet eis respondere: arguit autem septimo loco contra S. Th. quod non totum esse hominis remaneat in anima separata: cuius oppositum dicit S. Th. in multis locis. puta. 4. distinctione quadragesimaquarta. quæstio ne prima. articulo primo. quæstio ne secunda in solutione primi. Item contra Gen. 4. cap. octuagesimo primo. Item de spiritualibus creaturis. quæstio ne secunda. ad tertium. Item in quæst. de anima. q. 1. ad primum.

Arguit itaque sic. Tum quia totale esse interruptitur, vt probatum est.

Tum quia homo est aliquod ens præter animam. ergo habet aliquod esse proprium & non tantum esse animæ.

Tum quia secundum te status animæ in corpore est perfectior quam status eius extra corpus.

Tum quia in homine est alia forma substantialis ab anima intellectiua. ergo anima intellectiua non est totale esse compositum.

Ad primum dicitur quod non interruptitur totale esse existentie hominis: quo totus homo actualiter existit, & substantialiter. Quod etiam differt à qualibet parte hominis & ab humanitate & ab homine, & ab hoc homine. Interruptitur autem esse essentie: de quo non loquimur nunc. 4. contra gen. ca. 81. Similia ponit. 4. sen. dist. 44. q. 1. articulo 1. q. 2. in solutione secundi.

Ad secundum dicitur quod esse essentie hominis est aliud ab esse ipsius animæ: non autem esse existentie: imo penitus. ideo negatur consequentia ibidem facta. licet enim oporteat quod omne ens habeat proprium esse essentie, non tamen existentie.

Ad tertium dicitur quod non contradicit animam habere statum perfectione in corpore quam extra, & tamen sit idem esse existentie. Quia ille excessus perfectionis non attenditur secundum intrinsecam vel essentialia ipsi animæ: sed quantum ad aliquid extrinsecum vel accidentale: vt quia aliquos effectus habet coniuncta: quos non potest habere à corpore separata. de spiritu. cre. qd. 2. ad quintum. vnde etiam ad hoc de potentia. q. 7. ar. 10. Item. 4. dist. 48. quæst. 1. articulo 2. in solutione secundæ. q. 1. articulo 3. ar. 2. & 1. parte. quæst. 6. ar. 3. Item tertio contra gen. ca. 20. Item de anima. q. 1. ad septimum. Anima autem iuncta corpori, licet non acquirat nouum esse existentie: acquirit tamen nouam naturam specificam: nouam personam & nouum suppositum: largè loquendo de nouitate vt accipiatur pro inceptio ne vel duratione.

Ad quartum responsum est in secundo sententiarum.

Q V A E S T I O. I I

Circa eandem distinct. quæritur secundum. vtrum resurrectio omnium mortuorum erit in eodem instanti.

PRO quæstione sit prima conclusio. Resurrectio mortuorum non solum fide tenetur sed etiam probabiliter conuincitur. Hanc probat S. Th. 4. contra gen. ca. 79. Huius prima ratio est. Quod est secundum naturam animæ probabile

est, & aliquando habeat. sed esse coniunctum corpori est secundum naturam animæ separatæ & immortalis: ergo probabiliter conuincitur, quod ipsa aliquando vnietur corpori. sed fieri non potest nisi per resurrectionem: ergo maior patet. quia nullum violentum perpetuum. minor probatur. quia anima secundum essentiam suam est forma corporis & est immortalis: vt probat S. Th. in prima parte. q. 75. ar. 6. Item secundo contra gen. ca. 79. Item cap. 55. probat duodecim rationibus, quod omnis substantia intellectualis est incorruptibilis: & easdem rationes in virtute ponit in quæstione de anima. quæstio ne decimaquarta.

Contra fundamentum conclusionis arguit Scotus probans quod rationes probantes immortalitatem animæ non sint efficaces: & probat quod ratio non sit bona, quæ fundatur in hac propositione, quod naturale desiderium non est frustra, arguendo primò sic. Desiderium naturale ad semper esse aut supponit animam posse esse semper: aut apprehensionem mouentem esse rectam. sed vtrumque eorum est æquè ignotum, aut magis. ergo Antecedens patet, quia desiderium naturale potest dici dupliciter vel de inclinatione naturali: & tunc coincidit eum potentia naturali: aut de actu elicitò conformi naturæ. & tunc oportet ostendere hunc actum esse conformem: aut per potentiam naturæ & redit primum: aut per rectitudinem cognitionis representantis tale appetibile: quod erat secundum.

Respondeo. Dicitur primò, quod naturale desiderium propriè dictum in cognoscendis est actus elicitus, & non sola inclinatio naturæ ad aliquid. prima parte. quæstio ne octuagesima secunda. articulo primo. & secundo. & q. 90. articulo primo. Item prima secundæ. quæstio ne decima. articulo primo. Item de veri. quæstio ne vigesima secunda. articulo quinto. & quarto. sentent. distinctio. quadragesima nona. quæstio. prima. articulo 3.

Dicitur secundò, quod per rationem naturalem sufficienter probatur, quod in natura animæ rationalis vel intellectus humani est potentia naturalis ad perpetuitatem & semper esse: vt patet ex dictis Philosophi tertio de anima.

Item secundo contra gen. ca. 54. vbi idem probat. 13. rationibus.

Dicitur tertio, quod apprehensio, quæ anima rationalis apprehendit immortalitatem esse sibi possibilem: est recta & non erronea: quod patet tum ex Philosopho tertio de anima. text. 5. & deinceps. Tum ex rationibus præcedentibus: tum ex aliquibus sequentibus.

Dicitur quarto quod S. Th. non intendit concludere immortalitatem animæ ex desiderio naturali perpetuitatis quæ si demonstratiuè, sed solum probabiliter. vel si demonstratiuè non tamè demonstratione propter quid, & à posteriori, & quasi per signum. quoddam: vt patet ex modo loquendi S. Th. in q. de anima. q. 14. & in prima parte vbi supra. Et ista sufficiat ad excludendum instantiam Scoti contra hanc quintam rationem S. Thomæ.

Secundò arguit contra rationem: quæ sumitur ex immaterialitate ipsius. Fundatur enim ea ratio super hac propositionem. Omne corruptibile habet materiam. Non est inquit sic intelligendum quod materia est: quæ res cuius est pars, potest esse & non esse. sed sic quod materia est: quæ res cuius ipsa est pars vel quæ recipitur in ipsa, potest esse & non esse: alioquin forma ignis non posset non esse: quia materia non est pars formæ ignis.

Respondeo. Ratio S. Thomæ fundatur super hac propositionem. Omne corruptibile, habet materiam ex qua: vel materiam in qua, à qua dependet secundum esse naturaliter: quæ quidem evidens est vel demonstrabilis ratione naturali. Anima autem rationalis neutro modo habet materiam: vt ostendit S. Th. in quæst. de anima, quæstio ne prima. Item prima parte. quæstio ne septuagesima quinta. articulo secundo. Item secundo contra gen. cap. 51. Instantia vero de forma ignis in oppositum adducta non habet apparentiam: quia habet materiam in qua à qua naturaliter dependet.

Tertio arguit, quod illa ratio, quæ sumitur ex idéitate esse ipsius animæ in corpore & extra corpus, non valet: quia quum dicis, Anima humana: habet esse per se: aut sumis ly. pense vt distinguitur contra inesse accidentis: & tunc nihil valet argumentum: quia etià forma ignis habet sic esse per se: aut vt

ly per se dicit modum essendi compositi seu suppositi: & sic falsum assumitur: quia illud esse incommunicabile est. Aut intendis qd ly per se non solum vt distinguitur contra inesse accidentis: sed vt dicit naturalem independentiam illius esse a corpore: & tunc est propositio credita, & non probata sufficienter.

Respondeo dicitur, quod sumitur per se tertio modo, & propositio illa probatur sufficienter ex modo operandi animæ.

Quarto arguit principaliter: quia illa ratio quæ fundat in hoc quod anima non est separabilis à seipsa, &c. non concludit. Quia non omnis corruptio est per separationem alicuius ab alio. Accipiendo enim, esse angeli: si illud ponatur aliud ab essentia, non est separabile ab ipso: est tamen destructibile per successionem oppositi ad ipsum esse.

Respondeo dicitur primo, quod aliquid est destructibile sine separatione, duorum adinuicem, sed illud non proprie vocatur corruptibile, prima parte. questione septuagesima quinta. articulo secundo. Item de potentia Dei. questione quinta. articulo tertio. Item contra Gen. secundo. capit. quinquagesimo quinto.

Dicitur secundo, quod nihil est corruptibile per se nisi per separationem formæ ab ipso. de anima. questione decima quarta.

Dicitur tertio, quod instantia alla ta de esse angeli, non valet. Tum quia esse angeli non est corruptibile, sed simpliciter incorruptibile. Tum quia esse etiam in alio non est corruptibile per se, sed per accidens tantum. De anima. questione prima. ad decimum quartum. Tum quia instantia est potius ad propositum quam ad oppositum. cum manifeste appareat, quod nulla corruptio potest cogitari nisi per separationem alicuius ab aliquo. Quare illarum instantiarum contra probationem conclusionis sunt indiscipline & proteræ.

Arguit etiam Scotus, quod rationes probantes animam non posse perpetuo remanere extra corpus, sint inefficaces. Primo quidem contra primam rationem fundatam super hac propositione. Nulla pars extra totum est perfecta. Ista inquit propositio est vera. tan-

tum de forma recipiente perfectionem aliquam in toto. Anima vero non recipit: cum sit æquæ perfecta separata sicut coniuncta.

Respondeo. Falsum est, quod anima non recipiat perfectionem a toto. Tum quia coniuncta potest in aliquos effectus, in quos non potest separata. Tum quia separata non habet integram naturam speciei. nec finem, ad quem naturaliter ordinatur. Tum quia coniuncta habet, quæ requiruntur ad propriam operationem speciei. Multa etiã alia contra istam proteruiam superius dicta sunt.

Secundo instat: quia secunda ratio fundata super hoc quod separatio animæ à corpore est violenta non procedit. Quia duplex est naturalis inclinatio. Vna ad actum primum consequens potentiam essentialem. Alia ad secundum consequens accidentalem: cuiusmodi est inclinatio animæ ad corpus. oppositum primæ est violentum, & non est perpetuum: quia ponit imperfectionem perpetuam: quod inconuenit Philosopho ponenti causas in vniuerso aliquando ablatius omnis imperfectionis. Sed secunda inclinatio, & si perpetuo suspendatur: nullum violentum proprie dicitur: quia nec imperfectio. Inclinatio autem animæ est tantum secundo modo. Vel diceretur secundum Auicem. quod appetitus animæ satiat: per hoc quod perfecit corpus: qui anima coniuncta semel acquirit quantum ipsum simpliciter appetit acquirere illo modo.

Respondeo dicitur primo quod inclinatio naturalis animæ ad corpus etiam est secundo modo: rationibus iam dictis.

Dicitur secundo, quod dictum Auicennæ parum valet: quia licet appetitus animæ acquirendo habitus esset satiat: secundo modo, non tamen primo modo: separata priuatur sua perfectione prima.

Tertio arguit: quia tertia ratio fundata super diuina iustitia Dei retribuētis, non valet: quia non apparet ratione naturali, quod sit vnus rector omnium hominum secundum leges iustitiae retributivæ & punitivæ, & esto qd sic, discretus sit retributio. sufficienter: sicut dicit Augustinus. Iustitiam dominæ, &

ne, & ita est, vt sit sibi poena omnis peccator.

Respondeo dico primo, qd ratione naturali probatur deum esse rectorem omnium secundum leges iustitiæ. tertio contra gen. cap. 1. & 2. ibidem etiam cap. 14. probat, quod actui malo debetur non solum exclusionis à fine, sed etiam experimenti alicuius nociui.

Dico secundo, quod ex prædictis omnibus apparent rationes naturales sancti Thomæ probantes futuram hominum resurrectionem esse multum probabiles: & si forte non demonstrant cum sit articulus fidei. Instantiæ vero contra eas adductæ sunt multum improbabiles, & proteræ.

CONCLUSIO II. Licet resurrectio sola diuina virtute perficiatur: tamen angeli cooperabuntur ad aliquid præambulum resurrectioni. Hanc ponit sanctus Thomas. quarta. di. 143. art. primo. in solutione tertiæ. q. Ex quibus potest argui prima parte conclusionis, quia nullum principium creatum actiuum potest animam separatam corpori coniungere. Secundam vero partem conclusionis. ponit ibidem articulo secundo. in solutione tertiæ. questione. Huius ratio est. In omni corporali transmutatione diuinitus facta: Deus vtitur ministerio angelico. sed resurrectio mortuorum est huiusmodi. ergo.

Vtrum anima separata, virtute propria possit vniri corpori.

Contra arguit primo Aureolus probando, quod opinio nostra habet ponere: quod anima beata potest virtute propria se vnire corpori organico, & disposito: & ita quod resurrectio mortuorum non solum fiat virtute diuina quo ad vnionem animæ, & corporis. Quæro: inquit quid intelligas per talem vnionem. Aut enim est intima præsentia, vel cum hoc est animatio. Vtrumque autem horum post anima respectu corporis proprii dispositi. Primum quidem quia sicut post resurrectionem se cum suo corpore presentare potest se suo corpori presentare. Confrimatur quia est simile de angelo, qui se alicui, & presentem, & non presentem facit. Secundum etiam probatur: quia omne agens habet potentiam respectu eius: quod ab eo dicitur profuere. Me-

do animare: & viuificare dicitur profuere ab anima. ergo.

Respondeo. Vnio animæ ad corpus, quam anima efficere propria virtute inquit potest tria importare. Primo quidem actionem, vel passionem, qua anima vnitur corpori, vel qua ex anima & corpore fit vnium. Secundo potest importare vnitatem, & indiuisiuitatem animæ ad corpus, in quadam natura, vel persona vix eis resultant: & in quodam esse communi animæ, & corpori. quæ quidem vnitas est terminus prædictæ actionis. Tertio potest importare relationem animæ ad corpus consequentem prædictam actionem. 3. sen. dist. 5. q. prima. art. primo. in solutione. 1. q. Item in eadem dist. q. 2. artic. 2. in solutione. tertiæ. q. & ad primum. Item dist. prima. q. prima. art. 1. 11.

Dicitur secundo, quod præter intimam præsentialem per identitatem situs, vel loci aut præsentiam motoris ad mobile, dicit vnio relationem: quam non potest efficere, nisi diuina virtute.

Dicitur tertio, quod animare profuit ab anima, non tanquam à principio effectiuo sed a formali: quod præsupponit actionem efficientis: reducens materiam ad potentiam ad actum. secundo contra gen. capitulo 67. Item cap. 70.

Dicitur quarto, quod argumentum in imaginariis factum, scilicet: quod perfectio dispositio corporis ad receptionem animæ rationalis possit esse vel fieri sine vnione animæ ad corpus. Quia prius materia anima vnietur materię, & informat eam: potest ei esse corporeitate, quæ materia recipiat aliquod accidens, vel dispositionem qualemcunque, licet simul duratione det ultimam perfectionem substantialem. de anima. questione 9. item 4. sen. dist. 174. q. prima. art. 1. in solutione secunda questione.

Secundo arguit, quod vnio animæ cum materia non importet habitum diuine merè positivam, sed magis aliquid priuatiuum, scilicet in diuisionem. Anima inquit, & corpus non sunt vnita in aliquo medio: sed potius sunt vnium indiuisum in actu. Vnio enim vnitas duarum partium ligatur in vnium nisi sub quadam conditione vnitas omnimoda indiuisiois. Quæ ratio est in 1. q. 1. art. 1. 11.

Vtrum vnio animæ ad corpus importet habitum positivum.

vnio materiae cum forma : ergo. Tum quia compositum est tertia res resultans ex materia & forma, & sic vnum & indiuisum. Quæro ergo huius indiuisiōnis, q̄ sit subiectum. Aut enim est materia & forma distincta adinuicem : q̄ non : quia indiuisio non potest fundari in rebus diuisis. Aut ipsum cōpositum est subiectum : quod non : quia tunc esset tertia res composita : ergo fundabitur in vtroque, scilicet materia, & forma : & hoc modo resultatiuè constituent vnum suppositum.

Confirmatur. quia Arist. dicit, quod subiectum, & forma sunt duo. in potentia, sed non in actu.

Respondeo. Dicitur primò, q̄ anima & corpus sunt vnita in aliquo medio, & cum hoc inter se : constituitq̄ vnum tertium, scilicet naturā vel suppositum, quod ex eis resultat. Impropriè autē dicuntur vnū in actu, in quātum vniantur in vno esse, & in vno tertio medio, & ex eis resultat : & sic intelligenda sunt dicta doctorum, dicentium q̄ materia & forma, actus & potentia sunt vnum.

¶ Dicitur secundo, quod prima probatio cōcludit, q̄ ista habent vnitatem priuatiam in tertio. Cum quo stat, q̄ essentialiter inter se sint distincta, & habentia relationem vnionis.

¶ Dicitur tertio, q̄ secunda probatio non valet : quia compositum est tertia res distincta à materia & forma : sicut effectus à causis. Itē quod materia, & forma non propriè dicuntur vnum, sed vnita. Item q̄ indiuisio illius tertiæ entitatis : fundatur in illa tertia entitate : quæ dicitur homo, vel humanitas.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod mens philosophi est, q̄ subiectum, & forma sint vnum in actu : quia ex materia, & forma constituitur vnū tertium : vel sunt indiuisa in vno esse : supposito vel natura. Nec tamen sequitur, quod sint vnum propriè, sed quod sint in vno vel ad inuicem vnita in tertio. Indiuisio autem materiae ad formam fundatur in vtroque, vt constituunt tertium.

Hentius quolib. 1. r. q̄. 14. quod probat quod anima separata possit reuerti virtute propria corpori disposito sic. Proprium actuum approximatum suo passo, naturaliter producit in eactionem suam. Sed anima respectu proprii corporis est propriū actuum,

& eius actio est esse, ergo cum fuerit per voluntatem approximata corpori, ei vnietur naturaliter. Non enim voluntariè nisi voluntate concomitante vnietur corpori, & dat ei esse substantiale.

Respondeo. Negatur minor. Quia anima rationalis non est principium actuum essendi corpori, sed solum for male : vt supra dictum est. Nec habet inclinationem naturalem ad corpus animandum effectiue, sed formaliter.

Sciendum, quod materia disposita, vnionē animæ cum ea non faciat ipsa anima effectiue, sed agens causans dispositionem vltimam. Deus quidem vt agens principale : agens vero creatum instrumentaliter. Quod vero hoc anima nō possit, probat Scotus. Tum quia anima non potest esse causa effectiua hominis : quia ignobilior eo. Tū quia dicitur 2. phys. tex. 70. q̄ forma & efficiens non coincidunt in idem secundum numerum.

CONCLUSIO II. In resurrectione erit aliquid : quod fiet in instanti, & aliquid quod fiet in tempore. Hæc ponit ibidem. art. 3. in solutione. 3. q̄. Huius ratio est. Omnis motus fit in tempore : simplex vero mutatio in instanti. Sed in resurrectione angeli operabuntur per motum localem : deus vero per simplicem mutationem, vel productionem : ergo opus angelorum erit in tempore : operatio vero diuina erit in instanti.

Contra arguit Durandus hic. q̄. 4. probando : quod resurrectio mortuorum quantū ad organizationem corporum non fiat in instanti impossibile est motum localem fieri in instanti. sed si organizatio corporum in resurrectione subito fieret : motus fieret in instanti, ergo ista organizatio non fiet in instanti. maior supponitur. minor probatur. Nam pulueres aut erunt maiores, aut minores corpore formando : aut æquales. Si primum, in instanti moueretur aer ad aliquem locum puluerum, aut aliquid de loco puluerum manebit vacuum. Si secundum, idem sequitur, q̄ corpus formatū subito occupabit maiorem locum, & aer subito localiter cedet. Si tertium, idem sequitur, quia in ipsa organizatione nouam figuram accipient pulueres, per nouum motum partium.

Respon

Vtrum organizatio in resurrectione fiet in instanti.

Vtrum prius mortui prius resurgent.

Respondeo, resurrectio fiet in instanti quo ad organizationem & animationem : non autem quo ad puluerum collectionem. Nec quando corpus erit maius : oportet ponere annihilationem : nec quando est minus vacuum : quia ista sunt monstra in natura : sed per condensationem & rarefactionem : quæ cum sint alterationes, subito fieri possunt à Deo.

Secundo arguit quod animatio & organizatio non fiant in eodem instanti sic. Animatio est quædam mutatio. Sed termini mutationis : qui sunt habitus & priuatio secundum Philosophum quinto Phy. Tex. 26. non possunt esse similiter tempore in eodem subiecto. Ergo animationem præcessit tempore in corpore organizato, quod subiicitur animæ : priuatio actualis existens ipsius animæ : & sic animatio corporis & eius organizatio non fuerunt simul.

Respondeo, dicit idem Durandus, quod animatio illa erit vera mutatio præcedēs organizationem natura. Sed subiectum termini eius à quo non erit corpus organizatum : sed materia nuda : Petrus vero dicit quod animationem præcedere organizationem in esse : & fieri videtur contra Philosophum : quia actus adiuorum sunt in patiente dispositio.

CONCLUSIO. IIIII. Omnes homines resurgent simul, & in eodem instanti. Istam conclusionem ponit Apostolus Paulus prima ad Corinth. 15. dicens In momento in ictu oculi &c. per quæ verba doctores concludunt quod resurrectio omnium erit in eodem instanti. eadem ponit virtualiter Sanctus. Thoma. 4. sentent. distinct. 43. articulo. tertio, quæstio. tertia, I. em in solutione primi quartæ. quæstio. Huius ratio est. Omnium resurrectio erit in vltimo instanti sonitus tubæ angelicæ & in vltimo instanti motus cæli. Sed illud non erit nisi vnum & multa : ergo omnium resurrectio erit in eodem instanti.

Contra arguit Durandus : quod posterius resurgent hi, qui viui in aduentu iudicis reperientur, quam alij prius mortui. Nau ad Thesallon. quarto. dicitur quod mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui reliquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra. Ex

quo patet quod prius resuscitatis mortuis : tunc simul qui viui inuenientur rapientur : & in ipso raptu erit viuorum mors & resurrectio. Hoc enim dicere cogimur propter ly primi : quia non potest intelligi de primitate dignitatis apud Deum : quia multi viui erunt priores eo modo quam multi mortui. Nec de prioritate naturæ : quia inter indiuidua eiusdem speciei non est ordo naturæ : ergo intelligitur de prioritate temporis.

Respondeo. Secundum Petrum omnes in ictu oculi in nouissima tuba resurgent. Et ad argumentum dicendum est : quod mortui qui in Christo sunt, id est in fide Christi formata mortui sunt, resurgent primi : primitate dignitatis : quia in resurrectionem vitæ. Nicolaus vero de lyra exponit ly primi de primitate quietis in Christo per bonam mortem sic iungendo literam : & mortui qui in Christo sunt, id est requiescunt in eius fide mortui : primi respectu nostri : qui adhuc viuimus, resurgent cum posteris. Deinde nos qui viuimus supple quiescemus in Christo in eius fide moriendo, & simul rapiemur cum illis : iam resuscitati cum ipsis &c.

¶ Alij dicunt, quod ly primi intelligitur de prioritate temporis, & tunc exponitur in momento : quo ad resurrectionem singulorum : non autem omnium simul. Alij quod omnes simul resurgent : sed priores primi dignitate. Ad obiectum contra hoc dicitur quod Apostolus nō loquitur in persona sua : sed eorum qui tunc viuunt.

DISTINCT. XLIIII.

Ica quadragesima quarta, Frater Isido.

Vtrum in resurrectione anima resumet idem corpus numero, quod prius habuit.

P R O quæstione sit prima conclusio. Ad veritatem resurrectionis requiritur, quod anima resumat idem corpus numero : quod prius habuit. Hanc ponit. Sanctus Thomas, quarto, sententia. distinctio. quadragesima quarta, quæstio. prima, articulo primo, in solutione prima, quæstio. Huius ratio est.

Resurrectio est iterata resurrectio. Sed eiusdem est surgere & cadere : cadit

vero tantum corpus: ergo. Ad idem est auctoritas Job. 19 in carne mea videbo Deum saluatorem meum.

CONCLUSIO. II. Est. Ad identitatem resurgentis: requiritur quod habeat eadem materiam numero, quam prius habuit. Hanc ponit Sanct. Thom. ubi supra articulo primo, in solutione tertiae quaestio. Huius ratio est. Identitas totius requirit identitatem partium essentialium. Sed in resurrectione erit idem numero: cuius materia est pars essentialis: ergo.

CONCLUSIO. III. Si anima Petri informaret corpus vel materiam corporis Pauli: non esset idem Petrus qui prius. Hanc conclusio potest haberi ex dictis Sancti Thomae decima prima. quoli. quaest. sexta. Item secunda, contra Gene. capitulo 81. Huius ratio est. Diversitas secundum numerum est ex diversitate materię: Sed Petrus & Paulus distinguuntur numero. ergo. Item proprius actus propriae potentiae correspondet. Non ergo una materia pluribus corporibus vnitur.

Contra tertiam conclusionem arguit Durandus hic quaest. prima. Nullam habens diversitatem ex se: sed ab alio formaliter & effectiue habes eam quam habet: tale debet iudicari idem vel diuersum ab alio: Sed materia prima est huiusmodi, & habet a forma diversitatem omnem. Ergo existente eadem forma: omnis materia sibi vnita nunc, & prius debet iudicari eadem: & per consequens idem compositum prima est Philosophi. septimo. Methaphy. Text. 8. dicentis, quod materia secundum se nec est quid nec quantum &c. Commentator de substantia orbis dicit, quod materia substantiatur per posse: Minor probatur ex natura materiae quae est pura potentia.

Respondeo. Dicitur primo, quod materia est pura potentia ad recipiendum quamlibet formam: secundum tamen certum ordinem.

Dicitur secundum, quod materia ut praecedib. vnionem sui ad omnem formam: sic inquam materia considerata nullam habet partitionem: nec vna materia aut. pars materiae ad aliam: habet tamen ordinem ad diuersas formas, quibus potest subiici, & consequenter potentiam ad actualem distinctionem & ad sui partitionem secundum numerum.

ita quod secundum sui diuersas partes subiiciatur diuersis formis vnus ratio nis & diuersatum rationum.

Dicitur tertio, quod diuersae partes materiae postquam fuerint sub diuersis formis; perpetuo retinent ordinem ad eas: quem non habent ad eas, sub quibus nunquam fuerunt.

Dicitur quarto, quod partes materiae non habent adinuicem actualem distinctionem vel vnitatem ex se effectiue vel formaliter: habent autem ex se fundamentaliter & subiectiue: sicut & aliae relationes dependent ex fundamento & subiecto. Non ergo vnitas formae sufficit ad vnitatem materiae subiectae: nec quod omnes materiae vnite animae Petri simul vel successiue, sint eadem materia.

Dicitur quinto, quod illa ratio se ipsam destruit: quia si ex identitate formae sequitur identitas materiae, ergo ex diuersitate formarum sequitur diuersitas materiarum. & sic materia quae fuit sub alia forma: & nunc est sub anima Petri erit distincta, & non distincta: quod est contradictio.

Secundo arguit. Nisi tota vnitas materiae & compositi esset a forma, sequitur: quod animal nutritum non sit idem simpliciter quod prius & quo ad essentialitatem. Sed hoc est falsum: vt dicit Damascene. lib. 4. ca. 5. dicentis quod in nutritione non sit aliud corpus: ergo. Item probatur minor ratione. Si enim est aliud animal: aut est secundum totum: quod non: quia tunc nutritio esset noua generatio: nec secundum partem: quia non secundum formam. Nam vt dicit Philosophus primo de generatione: text. 41. materia in nutritione fit solum sub forma, quae prius existit. Non etiam secundum materiam quia neque secundum totam materiam: quia non tota abiicitur. Non secundum partem: quia materia non habet de se partem & partem circumscripita quantitate. ergo manente eadem forma: erit eadem materia: vnde eunque veniat. & per consequens idem compositum.

Respondeo. Ex Petro & S. Tho. 1. q. 119. art. 1. ad 5. Item. 2. sen. dist. 30. q. 2. art. 1. ad 4. Et in 1. quol. q. 5. ad 2. In nutritione semper manet forma aliquid materiae prioris: & illud quod aduenit est vni eum quod praeparat effectui: & ideo eadem materia & idem indiuiduum manet

Vtrū tota vnitas compositi sit materia.

manet per totam vitam: vnde negatur illa conditionalis assumpta.

Sciendum primo, quod non est simile de alienate materiae: quae aduenit nutritio: & de alienate materiae, quae adueniret animae Petri in casu nostro. Nam in nutritio remanet aliqua vnitas materiae vel idēitas: & ideo idem indiuiduum. in secundo vero casu nulla manet vnitas materiae: & ideo nec idem indiuiduum.

Sciendum secundo, quod in nutritione non est omnino idem indiuiduum simpliciter quantum ad materiam. Ideo non oportet in generalibus tantam quare vnitatem & idēitatem: quanta est in corporibus caelestibus: nec quantā habebunt corpora glorificata.

Tertio arguit contra rationes pro conclusione sic. Distinctio actualis numeralis vnus materiae ab alia materia: non est sine forma: sed per formam. ergo ex vnitate formae sequitur vnitas materiae.

Respondeo. negatur consequentia. Tum quia licet vnitas actualis materiae ad materiam licet quo ad actualitatem sit a forma: tamen quo ad suū materiale est a materia & in genere causae materialis. Ideo sola vnitas formae, non infert vnitatem materiae ad materiam: nisi cum hoc esse huius, sit esse illius. Tum quia partes materiae simul actualiter ab eadem forma: licet constituat simul vnā materiam: non tamen materiae digiti est materiae pedis. Vnde ad distinctionem materierum sufficit distinctio formarum: quibus simul actualiter informantur: sed ad actualem vnitatem materierum non sufficit vnitas formae substantialis: quia illae materiae successiue informantur fuerunt. Conceditur tamen quod sicut materia simul subiectae distinctis formis sunt actualiter distinctae. ita materiae simul subiectae eidem formae: constituunt vnā materiam.

Sciendum quod licet via Durandi euadat aliquas difficultates: sicut illa de cocta Ade: non tamen sint multo inconuenienti. Opinio autem communis S. Tho. euadat illas difficultates sine quocunque alio inconuenienti: vt patet di. 44. q. 1. art. 2.

Contra eandem arguit Io. de Neapoli. 2. quol. q. 6. Existente eadem forma numero, & eadē materiae: est idem compositum numero. Sed si anima Petri infor-

maet corpus Pauli essent ibi eadē forma & materia eadem numero: ergo. Maior nota: minor quoque: quo ad hoc quod ibi sit eadem forma: probatur vero de materia: supponendo quod triplex est vnitas materiae. Prima est intrinseca & essentialis & illa est potentia de genere: quia vnitate est materia vna omnium generabilium. Alia est superueniens actualis substantialis: quam habet a forma substantiali: ratione cuius dicitur esse vna materia vnus compositi. Tertia est actualis accidentalis: quā habet a quantitate dimensiuā secundum quā dicitur esse vna materia generati & corrupti: quia formae earum succedunt sibi in eadem parte materiae: sed ibi est vna materia primo & secundo modo, vt patet. Nec ad vnitatem eiusdem suppositi numeralis requiritur quod ibi sit materia tertio modo: ergo. Probatur vero quod non requiratur vnitas materiae tertio modo. Tum quia in vno mixto & cibato: quod est vni numero: sunt plures partes materiae tertio modo. Tū quia proles nutrita carnibus humanis vel lacte ex his generato: si continē vesceretur carnibus humanis: in resurrectione materia talis nutriti esset sub formis illorum hominum: quorum carnibus talis proles nutrita fuisset, & mater eius pariter: & non esset idem homo propter vnitatem materiae tertio modo: secundum tantum primo & secundo modo: ergo.

Respondeo. In casu: materiae Pauli nullam dictatur vnitatem haberet: ad eam quae fuit Petri. Non quidem primam, quia non est eadē materia omnium generabilium secundum numerum: licet sit secundum rationem. Aliud est enim loqui de materia prima absolute, aliud de materia prima huius indiuidui. 2. sen. distin. 30. q. 2. art. 1. Non secundam: actualem, scilicet substantialem: quia haec non solum dependet a forma, sed etiam a materia. De tertia patet.

Secundo B. August. 22. de ciui. Dei. c. vigesimo. hoc tenet adducens rationem de eo: qui vescitur carnibus humanis.

Respondeo. Aug. nunquam fuit huius opinionis, quod possit esse idē homo secundum numerum: habes duas materias totaliter adinuicē distinctas. nec quod materia, quae est sub forma vna, sit eadē numero vnitate essentiali: substantiali: aut

accidentali: potenciali vel actuali cum materia: quæ est sub alia forma: nec quod duo homines simul habeant eandem materiam sicut habet dicere iste, qui arguit di. quadragesima quarta, quæstione prima. arti. 2. quæstione quarta. ad tertium. Ex quibus patet quod in nullo casu anima resurgens: vnietur materiæ totaliter nouæ: quin in corpore sumpto aliquid præcedentis materiæ remaneat. Illud autem, quod virtute diuina supplebitur: faciet vnum cum priori materia. Et sic erit idem corpus, quod prius aliqua in vnitatem, & si non omnimoda.

QVAESTIO. II.

Circa eandem dist. queritur secundò. Vtrum corpora sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia.

PR O quæstione sit prima conclusio. Corpora sanctorum post resurrectionem erunt passibilia: passione communiter dicta: prout omnis receptio dicitur passio.

CONCLUSIO. II. Corpora sanctorum post resurrectionem non erunt passibilia: passione proprie dicta: quæ est motus præter naturam: vel abiectionis alicuius conuenientis: aut receptio alicuius disconuenientis.

CONCLUSIO III. Talis impassibilitas: proueniet ex pleno dominio animæ supra corpus. Has tres conclusiones ponit Sanct. Thom. præsentis dist. quæstione secunda. arti. 1. in solutione. 1. quæst.

Primæ conclusionis ratio est: Omne receptuum formæ conuenientis est aqualiter passiuum. Sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt huiusmodi: ergo erunt passiuum passione communiter dicta. minor probatur. Quia sensus beatorum sentient obiecta, sibi conuenientia. Sed quælibet sensatio fit cum receptione speciei sensibilis in organo corporeo: ergo.

Secundæ conclusionis ratio est. Nihil importans violentiam aut inordinationem naturæ ponendum est in beatorum corporibus gloriosis: sed huiusmodi est passio strictè sumpta. ergo.

Tertiæ conclusionis ratio est. Forma substantialis perfectè dominans suæ materiæ excludit ab ea passionem cuiuslibet agentis ad priuationem talis

formæ, & inducentis oppositum. sed post resurrectionem anima perfectè dominabitur suæ materiæ. ergo, maior patet per exemplum formæ cælestium corporum.

Contra arguit Scotus, in 4. distinct. 49. quæstione decimatertia. probando quod impassibilitas corporis gloriosi non proueniat ex pleno dominio animæ super corpus: nec ex cessatione motus cæli. Non quidem propter primū. Nam anima non repugnat in quantum forma qualitatibus actiuis, etiam non reductis ad medium: quia eas in suo susceptiuo patitur & exigit. Neque etiam repugnat effectibus earum: quia stant cum anima vsque ad magnam intentionem. Nec etiam repugnat eis per actum voluntatis: quasi ex pleno dominio super corpus. Quia nec supremus angelus potest solo imperio voluntatis impedire actionem alicuius causæ naturalis.

Si dicatur, quod ex anima plenariè beata redundat in corpus aliqua qualitas prohibens huiusmodi passionem corruptiuam: sicut durities est quædam impassibilitas, scilicet prohibens hanc passionem: quæ est faciliter incidi.

Contra arguitur. Illa qualitas non est qualitas cælestis. Tum quia nec perspicuitas, nec lux, nec lumen. Tum quia corpus humanum, cum sit mixtum, non est receptiuum qualitatis cælestis. erit ergo qualitas elementaris, vel propria mixti, sed siue sic siue non: non impedit omnem actionem vel passionem, sicut durities: licet impediatur incisionem: non tamen combustionem. Item omnes formæ eiusdem susceptiuum proximi sunt eiusdem generis Physici ex quinto. tex. 33. & 10. Met. tex. 2. 2. & contrariæ vel mediæ: ergo non prohibent actionem muruam: sed sunt eius principia. Item si illa qualitas repugnat aliis qualitatibus: tunc non prohibet omnem actionem.

Respondeo. Prohibet anima beata actionem qualitatum elementarium adinuicem tertio modo tantum, scilicet quia ex anima plenariè beata redū dat quædam qualitas: vt dictum est. Vnde licet impassibilitas secundum rationem nominis: videatur importare solam priuationem: tamen eius causa erit in corporibus gloriosis aliqua forma passiuæ. præsentis distinctione. quæstione

stione secunda. articulo. 1. in solutione. 2. q. & ad secundum. Item dist. 49. q. 4. ar. 5. in solutione. 3. q. & in solutione. secunde quæst.

Ex quibus apparet, quod secundū mentem eius quælibet dos corporis gloriosi est aliquid positiuum subiectiuè existens in corpore glorioso. Tum quia hoc requirit perfecta subiectio corporis gloriosi ad animam. Tum quia hoc requirit nobilitas impassibilitatis regimini excedens impassibilitatem status Adæ & impassibilitatem viæ, quæ posset præstari alicui per solam virtutis diuinæ assistentiam.

Ad primam improbationem dicitur, quod procedit ex insufficienti diuisione. Est enim qualitas supernaturalis non dependens effectiuè ex actione alicuius corporis: nec resultat ex mixtione quæcunque: qui tamen potest dici qualitas mixti subiectiuè: quia subiectum eius erit corpus humanum, & ideo cum sit supernaturalis, potest prohibere omnem actionem intrinsecam vel extrinsecam subiecti proprii corruptiuam. dist. 43. q. 1. ar. 1. q. 1. in solutione tertij.

Ad secundam improbationem dicitur, quod illa propositio. Omnes formæ eiusdem susceptiuum proximi sunt eiusdem generis Physici: est vera in formis naturalibus: non autem in formis supernaturalibus ad quas subiectum solum se habet in potentia obedientiali. dist. 48. quæstio. secunda. arti. 1. ad tertium. Item prima parte quæstio. 73. arti. 1. ad tertium.

Ad tertiam improbationem dicitur quod supponit statim negatum. scilicet quod impassibilitas sit qualitas eiusdem generis cum qualitatibus elementaribus. Item quod forma alteri non repugnans non prohibet actionem illius. Nam impassibilitas compatitur qualitates elementares: nec prohibet omnem actionem earum: sed solum quæ est contra dispositionem animæ. Repugnat quoque inordinatis actionibus & passionibus sui susceptiuum: prohibens omnem passionem abiectionem cum ab intrinseco quæ ab extrinseco. Causa vero impassibilitatis prima est dominium animæ supra corpus: quo modo forma cæli dominatur eius materiæ. causa vero proxima impassibilitatis est qualitas effluens ab anima in corpus sibi subiectum.

Quod vero cessatio motus cæli non

fit causa huius impassibilitatis, probatur. Tum quia contra hoc est articulus Parrhisenis, stante cælo, igne approximato stupæ: quod ignis non corrumpat stupam, error. Tum quia secundum Philosophum secundo de generatione. text. 55. Motus cæli pro tanto est causa generationis: quia adducit generans. Ergo si sine motu habetur eadem præsentia generantis vel approximatio æquæ foret generatio: sicut si sol subito crearetur eodem modo illuminaret, & calefaceret: sicut nunc.

Respondeo. Dicitur primò, quod cessatio motus cæli est aliqualis causa incorruptibilitatis corporum tam beatorum quam damnatorum: licet diuina iustitia sit causa principalis talis incorruptibilitatis dist. 44. q. 3. ar. 1. in sol. 2. quæstionis, & tertiz.

Dicitur secundò ad articulum Parrhisenem, quod articuli illi indigent bona correctione, vt ait Godofredus. 8. quoli. q. 5. potissimè vbi tangunt doctrinam S. Tho. Nam sunt reuocati, vt eam tangunt. Hic vero articulus recipit glossam, si ut dicta Christi, sanctorum, & canonum. Est enim sensus quod stante cælo, ignis approximatus stupæ non posset corrumpere stupam: per quancunque potentiam creatam vel incretam. & hoc asserere esset erroneum: quia esset derogare diuinæ potentiz. Non autem est erroneum, si hoc intelligatur fieri non posse: per causas naturales: nec sine miraculo.

Dicitur tertio, ad aliam improbationem: quod non tantum motus cæli est causa: quia adducit generans: sed etiā quia omnes alij motus corporales naturales & alteratiui corporum dependent ab illo: sicut à primo sui generis: & sicut ab actione esse superioris, scilicet substantiæ separatae. de po. Dei. quæstione quinta. arti. octauo. Item quæstione sexta. ar. 3. & ad secundum. Item prima parte. quæstione 110. articulo. 2. ad secundum.

Dicitur. 4. quod auctoritas Philosophi. 2. de genera. ineptè allegatur ad propositum: quia non loquitur ibi de motu primi mobilis, sed de motu zodiaci: vt patet consideranti textum. Cum vero in textu dicitur, quod motus primus non est causa generantis, intellige immediata: quia mediante circulo obliquo.

Contra eandem tertiam conclusionem:

arguit Aureolus, probando q̄ impassibilitas non proveniat ex aliqua forma passiva. Primò impassibilitas non solum consistit in non posse pati adiectionem formæ convenientis: sed etiam translationem violentam de loco ad locum. Sed hanc non habet per aliquam qualitatem: quia tunc esset fortior in resistendo quacunque potentia moriua creata. Ergo probatur minor per Ari. de motu animalium. dicentem q̄ oportet potentiam resistentem esse fortiorem mouente. Nihil autem creatum excedit potentiam mouentem angelorum.

Respondeo. Dicit Petrus, q̄ non est simile de motu locali, qui est à fortiori virtute, & non est per se ad corruptionem. Nec videtur incredibile vel impossibile, ponere in corpore humano glorioso nobiliorem & fortiorem virtutem omnia alia: quæ sint in quocunque alio corpore: sicut nobiliorem & perfectiorem claritatem quam in sole. Respectu vero angeli non oportet: quia ne patiarur à spiritu, est per diuinam protectionem.

Secundò arguit. Nulla virtus creata potest suspendere virtutem actiuam ab agere: nec materiam à pati. Quod tamè faceret illa qualitas: ergo non provenit impassibilitas à forma passiva. antecedens probatur. quia nulla virtus creata potest separare subiectum à propria passione.

Respondeo. negatur antecedens. Ad probationem dicitur q̄ neque agere quocunque modo est passio virtutis actiue nec pati materiz: sed solum agere in subiectum dispositum. Similiter nec pati à quocunque est passio materiz, sed posse pati à determinato agente. vnde si ista ratio valeret: æquè concluderet, q̄ in celo aut in quocunque corpore non est aliquod qualitas prohibens actionem ignis in illud.

Tertiò arguit. Nulla virtus creata potest auferre illud, quod conuenit. ali cui in secundo modo dicendi per se. sed per se est, q̄ omne corruptibile constituitur: vt dicitur primo cæli. ergo non poterit hoc auferri per qualitatem aut formam passiuam.

Respondeo. negatur minor. Nā posse agere, & pati conuenit: est propria passio corruptibilis, quæ manet, licet impedita non autem agere & pati. distincti. præsentis. quæst. secunda. articulo. 1. quæst.

1. in solutio. 1.

Sciendum, q̄ corpus gloriosum per illam qualitatem resistere poterit omni corruptiuo, ligando potentiam materiz, & eam ad vnum determinandum ne possit recipere cōtrarium. Neque oportet qualitatem illam esse formaliter cōtrariam qualitibus actiuis & passiuis: quamuis sit ratio resistendi eorum actioni.

Contra eandem arguit Duran. dist. 44. q. 4. probando q̄ impassibilitas corporum gloriosorum nō erit per aliquam formam inherentem: sed solum per diuinam virtutem assistentem beatis, & prohibentem actionem cuiuslibet inferentis passionem. sic. In corruptibilitas beatorum non erit per aliquam virtutem sibi inherentem: ergo nec impassibilitas. patet consequentia: quia sibi inuicem correspondent. antecedens probatur. Effectus cōmunis habet causam communem. sed incorruptibilitas est cōis beatis & damnatis: & in damnatis non est incorruptibilitas per aliquam formam inherentem: ergo nec in beatis.

Respondeo. negatur similitudo incorruptibilitatis damnatorum & beatorum. Cum in damnatis nihil supernaturale pertinet ad gratiam & dignitatem poni debeat. Neque ibi est eadem causa: vbi est tam differens effectus. Est enim in damnatis passibilitas sine corruptione: hic verò neutrum. Incorruptibilitas beatorum ex duplici causa provenit, damnatorum ex vna tantum.

Tertiò arguit auctoritate beati Augustini in epistola ad Dioscorum dicentis. sicut ab igne fornacis abstulit Deus virtutem comburendi: ita auferet ab omnibus incorruptionem & dimittet eis naturam: ergo impassibilitas beatorum erit per virtutem diuinam assistentem.

Respondeo. Virtus diuina non excludit formam intrinsecam inherentem. Haberi quoque potest ex dictis. B. Augustini, quod impassibilitas sit forma intrinseca inherens. Cum ait ad eundem Dioscorum scribens. Tam potenti natura Deus fecit animam: vt ex eius plenissima beatitudine redundet in corpus plenitudo sanitatis, & incorruptionis vigor. Et recitatur à Sancto Thomæ tertia parte. quæstione decimaquarta. articulo primo. & quæstione quinquagesimaquarta. art. 2.

Vlti

Vltimò arguit. Effectus priuatiuus non requirit, nisi causam priuatiuam: ergo impossibilitas non est per aliquam formam inherentem.

Respondeo secundum Petr. Conceditur antecedens de causa formali: negatur vero de effectiua, & fundamentali. Efficiens enim sicut effectum positium causat directè influendo, ita etiā priuatiuum causat non influendo: sicut deus non seruando annihilaret, & etiā impediendo alterius causæ influentiam, sicut opacum causat vmbra.

QVAESTIO. III.

F. Isidor.

Contra eandem distinctio. queritur tertiò. Vtrum corpus gloriosum per dotem subtilitatis possit esse in eodè loco simul cum alio corpore.

PRO quæstione sit prima conclusio. Corpora beatorum erunt subtilia: propter plenum dominium animæ sub corpus vt perfectè informet: & per aliquam formam eis inherentem, quæ dicitur dos subtilitatis. Primam partem huius conclusionis ponit sanctus Thomas præsentis dist. q. 2. art. 2. in solutione primæ quæstionis.

Huius ratio est. Corpus non potest dici vel imaginari subtile esse: nisi ex paruitate materiz, vel quantitatatis: aut ex completissima sui perfectione per formam. Sed corpora gloriosa non erunt subtilia primis duobus modis. ergo tertio modo. Ille autem tertius modus potest dupliciter intelligi, scilicet ex natura quantæ essentiz: aut ex completo dominio animæ beatæ super corpus. Primus modus non est probabilis: restat ergo secundus.

Secundam partem conclusionis ponit dist. 44. q. 2. art. 3. in solutione primæ. q. Item dist. 49. q. 4. articulo 5. in solutione. 2. q. Huius ratio est. Beatitudo corporis gloriosi, & eius dotes, proportionantur beatitudini animæ gloriosæ, & eius dotibus. Sed beatitudo & eius dotes sunt quædam formæ positivæ inherentes animæ beatæ. ergo simile est de dotibus corporis gloriosissimi. Item hoc idem apparet ex definitione dotis: quam communiter doctores vt recitat s. Tho. dist. 49. articulo 1. quæstio talis est. Dos est perpetuus ornatu animæ, & corporis vitæ sufficiens in æter-

na beatitudine iugiter perseverans. ergo, &c.

Contra arguit Durandus hic. q. 5. probando: quod dos subtilitatis nō sit qualitas inherens corpori glorioso. subiectio inquit corporis ad animam, quo ad operationes cognitivas, & appetitivas: videtur pertinere ad dotem subtilitatis. Ista autem subtilitas aut est puritas operationum sensituarum: & sic sufficit puritas spirituum humanorum. Aut est obiectiua virium sensituarum per quarum rebellionem corpus nunc dicitur animale. Et sic sufficit diuina virtus assistens. Nec apparet bene: quomodo per talem qualitatem hoc possit: quia omnis actus cuiuscunque qualitatis semper inclinatur ad vnum. ergo.

Et licet diuina hæc assistentia nō possit dici forma habitualis: potest tamen dici dos: quia sponsum ornat extrinsecè: vt si ad tuitionem eius daretur ei militum custodia.

Respondeo. Dicitur primò, quod dos subtilitatis non est habitus vnus, vel plures ordinatus ad perficiendum potentias partis sensitivæ apprehensivas, vel appetitivas. Hoc enim pertinet ad dotem agilitatis, sed ordinatur ad hoc: quod corpus sit subiectum perfectè animæ, vt participet actum primum: qui est esse substantiale. di. 49. q. 4. art. 5. in solutione. 3. q. Item di. 44. q. 2. art. 3. q. 1. ad tertium.

Dicitur secundò, q̄ habitus virtutis non determinat vt dicit Petrus ad vnum materialiter: sed tantum formaliter, scilicet ad modum. Hoc autè falsum est: quia habitus temperantiæ determinat per modum inclinationis ad obiectum temperantiæ puta ad medium in delectationibus tactus, & non solum ad modum operandi. 3. sent. dist. 23. quæst. 1. art. 4. q. 2. in solutione quarti. Item prima par. q. 1. art. 6. ad tertium. Quomodo autem idem habitus possit nunc inclinare ad hunc actum: nunc ad oppositum vel ad diuersa obiecta: ostendit s. Tho. 1. 2. q. 54. art. 2. & 4.

CONCLUSIO. II. Corpus gloriosum non habet ratione subtilitatis, q̄ possit esse simul cum alio corpore in eodem loco localiter. Hæc ponit sanctus Tho. dist. 44. q. 6. 2. art. 2. in solutione. 2. q. Huius ratio est. Manente causa, manet effectus. Sed cum dos subtilitatis manet, causa nō impossibilitatis

litas duorum corporum ad simul existendum in eodem loco. ergo cum illa dote manet effectus.

Contra arguunt aliqui. Primò, dotis subtilitatis proprius effectus est penetratio corporum. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. & de suo effectu iam dictum est.

Secundò. Christus diuina virtute potest facere: quod corpus gloriosum sit simul cum glorioso. non autè simul cum non glorioso. igitur non tantum per diuinam potentiam sed per aliquid creatum: quod erit dos subtilitatis.

Respondeo. Diuina virtute corpus gloriosum potest simul esse cum glorioso. & non glorioso. di. 44. q. 2. art. 2. in solutione. 4. q.

Tertiò. Si dos subtilitatis non est ratio efficiendi cum alio corpore: tunc corpus post resurrectionem esset in onus animæ, quæ quantum est ex se, poterit esse, cum quocunque corpore.

Respondeo. Poterit esse, non tamen propria virtute, sed diuino miraculo: non tamen erit, quia non erit conueniens, vt seruetur debitus ordo, qui distinctionem requirit.

Quartò. Deus potest facere, & conseruare perpetuo vnum corpus cum alio. ergo poterit dare vnam formam, per quam idem fiat.

Respondeo. negatur consequentia. Quia per nullam formam creatam auferitur à corpore glorioso, quod est principium impossibilitatis coexistendi alteri corpori.

Quintò. Duo corpora non gloriosa possunt esse simul. ergo, & duo gloriosa. Antecedens probatur in igne, & ferro, & pane & vino. Ferrum enim ignitum comburit, & scindit. Item vini humiditas est vbique in pane.

¶ Respondeo. Negatur antecedens. Ad probationem respondet s. Tho. super Boëtio de trinitate, in illa quæstione. Vtrum duo corpora possint intelligi esse in eodem loco. Ad quintum vbi ait in ferro ignito non sunt duo corpora: sed vnum corpus habens quidem speciem ferri: sed aliquas qualitates ignis.

Ad id quod dicitur de vino, & pane: respondet Petrus de pane inquit intincto, vel imbibito in vino, vel aqua, dicendum est: quod vbi est porositas, ibi est solum visum, vel sola aqua. Vbi autem

est panis solidus nihilominus humidus: ibi est solus panis alteratus tamen à qualitatibus aquæ vel vini: quorum substantia corrupta est: & sic nunquam est simul ferrum & ignis: nec panis, & vinum. Hæc Petrus & bene.

CONCLUSIO III. Diuina virtute duo corpora possunt esse simul in eodem loco. Hanc ponit s. Tho. dist. 44. q. 2. art. 2. in solutione. 3. q. Huius ratio est. Causa prima potest conseruare rem in esse cessantibus causis secundis, vt patet per primam propositionem libri de causis. Sed duo corpora remanere duo nequeunt, nisi habeant esse distinctum quod dependet à causis secundis: sicut à causis proximis. ergo. Diuina virtute fieri poterit: quod remaneant distincta: quamuis eius materia non sit distincta in situ ab alterius corporis materia.

Cõfirmatur, quia corpus christi pueri exiens de utero. b. Virginis claustra pudoris non fregit. Et dominus intrauit ad discipulos clausis ianuis.

Contra arguit Durandus hic. q. 6. quod per nullam potentiam possit fieri, quod duo corpora sint simul in eodem loco proprio, siue, quod sint indistincta secundum situm. Primò, supponendo, quod sola quantitas secundum naturam impediatur similitatem plurius corporum in eodem loco. Tunc arguit. Non minus necesse est duo corpora distingui ab inuicem situ, & positione: quam duas partes eiusdem corporis. Sed impossibile est partes eiusdem corporis simul esse simulate opposita huic distinctioni. ergo pariter duo corpora non possunt esse simul simulate opposita huic distinctioni. Maior probatur. Actualis diuisio partium quantitatis non tribuit partibus diuisis, quod possint esse plus simul quam ante diuisionem. ergo simul, quæ repugnat partibus eiusdem quantitatis, repugnat quibuscunque duabus quantitibus. Minor quoque probat. Quia de essentia, & ratione quidditatiua quantitatis, est habere partem extra partem id est distinctam situ: alioquin totum non esset maius sua parte.

¶ Respondeo. Negatur minor. Ad probationem dicitur, non esse de ratione formali quantitatis: quod partes eius situ distinguantur. Tum quia situs est prædicamentum formaliter distinctum

Vtrum per diuinam potentiam fieri possit, quod duo corpora sint simul in eodem loco proprio.

distinctum à quantitate & quidditatiue: vnde situm à quantitate Deus separare potest. Tum quia completa distinctio quantitatis est, quod quantum est diuisibile in ea quæ insunt. propter quod habere partes & completa ratio quantitatis: quod autem illæ partes sint distinctæ situ, vel loco: hoc accidit. Si dicatur, quod continuum est, cuius partes copulantur ad eundem communem terminum quod supponit distantiam partium extremarum à media. Dicendum quod non. Quia magis copularentur termino communi: si non distarent tum per hoc quod distant. Hæc est responsio Petri: in quam redit solutio quam dat Ioan. de neapoli ad prædictam solutionem in quoli. q. 4. & addit quod de inessentiali ratione quantitatis est habere partem extra partem vel iuxta partem situ vel positione non actu sed aptitudine: sicut de intrinseca ratione accidentis est inesse subiecto non actu sed aptitudine. Vterque concordat cum dictis. S. Thom. distinct. 44. q. 2. art. 1. q. 1. ad primum. Item dist. 10. q. 1. art. 2. q. 4. ad tertium. Item art. 3. q. 3. in solutione secundi. Ex quibus patet quod duplex est situs. Et quod situs qui dicitur ordinem partium in loco: non est de intrinseca ratione partium quantitatis dimensionum, sed accidit ei.

Secundò. Si sic, ergo eadem ratione duæ partes eiusdem quantitatis possunt in se inuicem replicari totiens: quæ maximi corporis erit minimus locus.

¶ Respondeo. In. de neapoli dicit: quod virtute diuina magnum corpus posset esse in loco paruo & minimo æquali vni parti eius: vt corpus Christi totum est in minima parte sacramenti altaris. Ex hoc fortè innuit Saluator Matthæi. 19. vbi dicit quod facilius est camelum per foramen acus transire: quam diuitem intrare in regnum cælorum. Et subditis paucis interpositis, Apud homines hoc est impossibile: apud Deum autem omnia sunt possibilia. Concordat S. Tho. dist. 44. q. 2. art. 2. in solutione quintæ. q.

Tertio. Sicut est ordo durationis in motu & tempore & quantitibus successiuis: ita est ordo situs in permanentibus. Sed nulla virtute fieri potest: vt partes temporis sint simul: cum de ratione earum sit prius & posterius. ergo nulla virtute pariter fieri potest:

quod partes quantitatis permanentis sint simul positione. & per consequens nec duo corpora simul.

Respondeo negatur maior. Quia successio est differentia specifica & essentialiter motus & temporis: vnde non potest fieri motus sine successione plus quam homo sine ratione. Sed positio non est differentia specifica quæritatis: cū sit aliud prædicamentum, sed bene est propria passio eius à qua Deus potest separare subiectum. Aptitudo ergo ad situm est per se in primo non respectu quantitatis: sed actualis: inessentialiter pertinet ad secundum modum. In idem redit solutio Ioan. de neapoli.

Quartò duo accidentia eiusdem speciei non possunt esse simul in vno subiecto. ergo neque duo corpora in eodem loco.

¶ Respondeo. Secundum Petrum. Negatur consequentia. Tum quia accidentia ad subiectum comparantur informatiue: corpora vero ad locum extrinsece. Tum quia Duo accidentia respectiua sunt in duobus filiis respectu vnius patris. & similiter duo vbi in duobus corporibus respectu vnius loci.

Arguit quintò: quod rationes. S. Th. sunt solubiles. Nam verissimum est beatam virginem semper permansisse virginem. In qua nascente Christo fuit virtute diuina facta dilatatio neruorum & meatuum naturalium non fractio: & ideo non fuerunt duo corpora simul. Et hunc modum videntur tenere Gregorius Nyssenus & Ambrosius super illo verbo Lu. 2. Omne masculinū &c. ait enim editus virginelem vterum aperuit. & Ambrosius, hic est qui aperuit matris suæ vulnam.

Ad id quod dicitur quod Christus surrexit clauso sepulchro: dicit hoc non haberi ex sacra scriptura, quod si ex dictis aliquorum sanctorum haberetur, accipiendum est pro opinione.

Neque habetur, quod Christus intrauerit per ianuas clausas: sed clausis ianuis: quia poruit inuisibilis discipulis intrare per fenestras: aut per ianuas subito apertas. & subito clausas: vel multis aliis modis.

Item Christo ascendente: cessit cælum diuinitus. Nec omne diuisibile est corruptibile: sed supposita corruptibilitate: diuisum facilius corrumpitur. Vnde corpus mathematicum diuisum non

Expositio per pulchra dicti euange. facti est camelum etc.

corrumperetur à contrario aut corruptione subiecti aut diuisione usque ad minima.

Nec est simile: si virtute diuina corpus Christi sit simul cum quantitate panis: quod possit esse simul cum substantia: quia ostensum fuit: quod quantitas Christi non est in hoc sacramento: nec ex vi conuersionis: nec ex aliqua concomitantia: Item ab omnibus conceditur quod corpus Christi non est in sacramento altaris quantitatiue. ergo.

Respondeo. Solutiones prædictæ nõ valent: vt inquit Petrus. Et ad id quod dicitur de apertione vel dilatatione neruorum. b. Virginis: exponendum est inquit cum aliqui dicunt Christum aperuisse vterum clausum: sicut dicitur infernum aperuisse. Habet enim clauem David: qui aperit, & nemo claudit. Quia enim nullus exit de domo sine apertione: ideo dicitur aperuisse Christus, quia exiit: quia ad modum apertis exeundo se habuit: non quod dilatauerit: quia talis apertio etiam sine fractione apponitur clausioni & nõ solum fractioni. Sancti autem dicunt non solum clausum pudoris signaculum: sed etiam ipsum verum & portam in domo Domini clausam. Et quod illa porta clausa erit principi, & non aperietur, & Dominus intrat, & exit per eam: inde b. Gregorius in homelia super illud Io. 20. Vna sabbatorum cum fores essent clausæ: ait. Moriturus veniens non aperto vtero virginis exiit. Auctoritatem vero adductam. b. Ambrosij exponit: vt dictum est. S. Th. in 3. part. q. 28. art. 2. ad primũ. Idem respondet ad auctoritatem Gregorij Nysseni.

Ad responsiones quas dat ad illud de resurrectione Christi clauso sepulchro: dicitur quod non valent. Non prima: quia ex dictis sacre scripturæ habetur aequaliter: quod Christus resurrexit clauso sepulchro. Nam dicitur Matth. 26. quod mulieres visitantes sepulchrum dicebant adinuicem: quis reuoluet nobis lapidẽ &c. & Mat. ultimo dicitur accedens reuoluit lapidẽ: & constat quod Christus iam resurrexerat. Inde Chrysostomus super illud Lucæ 24. Et inuenerunt reuolutum lapidẽ. Amotus est inquit lapis post resurrectionem propter mulieres: vt credant. Item Beda. Ipse enim factus immortalis clauso sepulchro potuit exire resurgendo. Illud autẽ, quod

dicunt sancti conformiter exponendo euangelia: non est accipiendum pro opinione: sed pro veritate ab ecclesia approbata.

Responsiones etiam, quas dat ad illud de ingressu Christi ad discipulos, ianuis clausis: non valent. Tum quia prima expresse est contra Augustinum in quodam sermone paschali expresse tenentem, quod intrauit per hostia clausa Christus ad discipulos. Secunda etiã responsio expresse contradicit scripture. Io. penul. que dicit. Ingressus est ad discipulos, cum fores essent clausæ, & clausis ianuis.

Id verò quod dicitur de ascensu Christi ad cælos: non valet. Tum quia est contra modum loquendi. b. Augustini. Tum quia apud Philosophum pariter est impossibile cælos scindi sicut duo corpora esse in eodem loco. Inde b. Th. distin. 44. q. 2. art. 2. ad tertium ait. Corpus gloriosum transibit sphaeras cælorum sine eorum diuisione: non ex vi subtilitatis sed ex diuina virtute, quæ eis ad nutum in omnibus subueniet.

Ad alia supra responsum est. Quia etiam responsiones datæ ad rationes Scoti probantis conclusionem infringuntur ex superioribus: ideo pronuntiat sint dicta. Vno excepto quod est Sanctus Thomas super Boët. de trinitate. & primo quolib. quæstio. duodecimasecunda, ad secundum dicentis quod impossibile est duas lineas mathematicas esse infra duo puncta, quia ratio distinctionis est tantum ex situ, sed duas naturales est possibile non quidem per naturam sed per miraculum, vt etiam supra dictum fuit.

Contra eandem arguit Scotus. in. 4. dist. 49. q. 16. improbando modum ponendi quo dicitur: solum Deum posse facere duo corpora esse simul in eodẽ situ primo. Vel manent principia istorum corporũ essentialia, vt sunt in vno loco distincta vel non. Si sic, ergo cum sint creata Deus non conseruat tantum, si non sequuntur contradictoria scilicet quod Deus conseruat & non conseruat vnum & idem simul, quia secundum te conseruat vnum & idem simul, quia secundũ te conseruat illud esse distinctũ eis, & nõ conseruat, quia nõ conseruat nisi quod est. sed materia illius est materia istius & forma illius est forma istius, ergo non sunt distincta, ergo nec

Quomodo fiet tractatus corporum beatorum per orbis.

conseruat vt distincta, ergo contradictio.

Respondeo. Manent principia intrinseca essentialia distinctionis istorum corporum, quo ad suam entitatem. scilicet duarum materiarum duarum formarum & duarum dimensionum, sed non manent quantum ad sufficientem virtutem causandi naturaliter distinctionem istorum corporum: licet habeant aliqualem virtutem distinctiuam, cui superadditur virtutis diuinæ miraculũ. Cum autẽ obijcitur, quod tunc solus Deus non conseruat illam distinctionem, sed cum causis secundis. Dicitur quod licet illarum causarum concurrant: non tamen solæ sufficerent. Dicitur autem solus Deus hoc facere, quia principaliter & in solitudine hoc facit, tollendo à dimensionibus suam naturalem effectum. scilicet expellere aliam dimensionem ab eodẽ situ S. Th. 2. quolib. q. 20. & q. 21. ite super Boët. de trinitate.

Sciendum, quod ex prædictis habentur sex. Primum quod naturalis effectus corporis Physici est expellere aliud corpus de suo proprio loco. Secundum quod distinctio corporum Physicorum causatur ex distinctione materiarum per diuisiones distinctas. Tertium quod naturaliter distinctio dimensionum simul causat distinctionem corporum. Quartum quod diuina virtute dimensiones possumt suspendi à secundo effectu: licet non suspendantur à primo. Quintum quod in casu nostro dimensiones distinguunt corpora formaliter: non tamen sufficienter vel principaliter: causa vero principalis supplet insufficientiam principiorum formalium, & materialium & conferens eis nouum modum essendi & causandi est diuina virtus. Sextum est quod Deus potest conseruare effectum secundariũ causarum formalium: quando proxima causa nõ sufficit: licet non possit conseruare primarium eius effectum sine sufficientia causarum formalium: vt patet in proposito de duplici effectu dimensionum: quotũ quilibet potest dici formalis, licet secundus non ita proprie sit formalis sicut primus: sed potest dici effectus quasi causarum efficientium.

Secundò arguit. Situs aut est formalis distinctiuum & essentialis quantitatibus aut accidentale & casuale. Si formale & essentialis: ergo Deus non potest conseruare quantitatem sine situ. Si autem accidentale: ergo ante illud habuit causam propriam distinctionis:

& tunc Deus conseruat illa distincta per suas causas proprias.

Respondeo. Situs duplex, primus est differentia quantitatis siue eam circumloquitur & est formale & essentialis distinctiuum quantitatis dimensionis: nec per quacunque potentiam fieri potest vt distinguatur quantitas sine eo. Alius est situs qui est prædicamentum speciale, & hic non est principium formale distinctiuum, sed consequitur sicut effectus causam: à qua tamen naturaliter non potest separari super Boët. de trinitate. q. qua quærit. Vtrum loci varietas aliquid faciat ad distinctionem secundum numerum. Item in primo quolib. q. 21.

Sciendum quod diuersa vbi existentia in diuersis corporibus subiectiue respectu eiusdem loci naturaliter repugnant & impossibilitatem habent ratione impossibilitatis suarum causarum quarum vna aliam excludit, scilicet diuisio dimensionem. Item duo respectus extrinsecus aduenientes sunt compossibiles respectu vnius termini, quando neuter illorum adæquat terminum, vt duos respectu similitudinis in diuersis ad vnum simile: secus autem est quãdo alter eorum adæquat, & comprehendit suum terminum.

Contra eandem conclusionem arguunt alij Scotus vbi supra, quod per nullam potentiam duo corpora possunt esse simul in eodem loco sic. Dimensio est formalis ratio repugnans duo corpora esse simul: ergo ea stante, nõ possunt esse simul.

Confirmatur. eadem est repugnantia duarum dimensionum ad essendum in eodem loco: quæ repugnantia duorum contrariorum accidentium ad essendum in eodem subiecto. sed esse nequeunt duo accidentia in eodem loco. ergo.

Respondeo. negatur antecedens. quia est effectus quasi causarum efficientium vel si effectus formalis: non tamen primarius sed secundarius vt est dictum: qui potest suspendi per diuinam potentiam à causis secundis.

Ad confirmationem dicitur. negãdo similitudinem: quia prima est quasi duarum causarum efficientium. secunda quasi duarum causarum formalium.

Item arguunt. Si duo indiuisibilia essent simul: essent vnum: vt dicitur 6. Phy. ergo si duo corpora essent simul,

A. 2. essent

essent vaum.

Respondeo. negatur antecedens. Possunt enim duo indiuisibilia esse simul: vt dicitur. 4. Physi. tex. 3. 4. de superficie corporis locatis & locati: licet non possint esse immediata. Negatur etiam similitudo: quia indiuisibilia non sunt propria in loco: sicut corpora.

Vltimo arguunt à puncto ad punctum non potest trahi nisi vna linea. sed si duo corpora essent simul: tunc traheretur duz.

Respondeo. S. Tho. distinct. quadragesima quarta. questione secunda. artic. secundo. quæst. tertia. in solutione secundi. negatur consequentia: quia supposito miraculo intelligerentur duz lineæ sine distinctione situs: & sic traheretur à diuersis punctis existentibus in diuersis subiectis.

QVAESTIO. II.

Circa eandem dist. 44. quæritur secundò. Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

F. Isido.
Mediola.

PRO hac quæstione sit prima conclusio. Ignis inferni affliget corpora dā natorum: non tamen alterabit ea à sua naturali qualitate. Hanc probat S. Tho. in præfenti dist. quæstione tertia. art. 1. in solutione tertiæ. q. item contra Gen. 4. cap. octuagesimonono. Ratio pro prima parte conclusionis est. Tangibile improprietationum armoniæ tactus approximatam sensui & corpori: non omnino subiecto dominio animæ: natum est affligere sensum. Sed ignis inferni taliter se habebit ad corpora damnatorum, & tactum illorum: ergo affliget ea. Pro secunda parte est. Cessante primo motu, cessabit omnis motus corporum alteratiuus à sua naturali dispositione, sed post resurrectionem cessabit primus motus, qui est primi mobilis: ergo.

Contra arguit Durandus in quarto distinctione quadragesima quarta. questione decima. Ibi nihil reale abiicitur & conueniens naturæ introducitur: ergo non est passio afflictiva: consequentia nota. antecedens probatur. quia per spiritualem immutationem nihil reale abiicitur, & est perfectio ipsa sensuum.

Respondeo. negatur antecedens quò

ad secundam partem. Ad probationem dicitur, quod non omnis spiritualis vel intentionalis immutatio sensuum est conueniens naturæ animalis aut sensui tã exteriori quàm interiori: vt patet de visu extremorum cælorum, & de auditu disproportionatorum sonorum.

Sciendum, quod species rei sensibilis vel ipsa sensatio potest comparari ad sensum dupliciter, secundum duo quæ sunt in sensu. scilicet potentia sensitua, & organum eius. Quò ad primum. Omnis sensatio perficit sensum: non autem quò ad secundum: quia organum sensus per sensationem obiectorum conuenientium non perficitur: sed imperficitur & affligitur.

Secundò arguit. Commune damnatis & beatis non potest poni afflictio damnatorum. sed spiritualis immutatio est huiusmodi: ergo illa non afflictiva damnatorum. maior patet: quia posita causa, ponitur effectus: minor de se nota est.

Si dicatur quod hoc prouenit ex varia apprehensione, damnatis apprehendentibus ignem, vt nocuum.

Contra. Illa apprehensio aut erit falsa aut vera. Non falsa: quia illa non est à Deo: quia Deus nulli immittit iudicium falsum sicut nec peruersum appetitum. Neque illa apprehensio est à seipsis: quia damnati post resurrectionem erunt æquè perfecti sicut unum: & sic nunc possunt iudicare. vtrum ignis sit verè nocuus: ita tunc. Si vera: ergo ille ignis erit verè nocuus: & sic damnati affligerentur vera passione naturali ab igne illata.

Respondeo. secundum Petrum vera est illa maior, nisi alteri parti aliquid addatur vel minuatur. Potest enim effectus alicuius causæ impediri dupliciter: aut propter agens contrarium, aut propter contrariam dispositionem. Vnde ignis, qui combussit Chaldeos, & non pueros non fuit alterius rationis, sed natura ignis fuit impedita in pueris, & non in Chaldeis. De dispositione contraria patet in calefactione cereæ ad quam sequitur rarefactio, in calefactione vero oui condensatio. Idem S. Tho. 4. contra Gen. cap. 89. item. 86. Ex quibus patet, quod licet immutatio spiritualis sensus tactus sit communis beatis & damnatis: tamen beatos non affligit:

git: quia corpora eorum perfecte erunt subiecta animæ: affliget autem damnatos ratione opposita.

Ad id quod dicitur de apprehensione vera vel falsa, respondetur quod non est propter diuersam apprehensionem, sed diuersam receptionem. Nam beatus recipit sensationem, non vt læsuam, damnatus vero sic. Item potest dici quod beatus si poneret manum in ignem iudicaret ignem læsuum aptitudine. damnatus vero actu: & sic non est falsum iudicium. Nec obiectum est post actum, sed ante: sic etiam prius dolet homo, quod perficit se dolere. Hæc est solutio Petri.

Sciendum vero, quod hæc solutio ac præcedentes non videntur assignare modum: quo ignis ille sit realiter læsius vel actu lædens corpus damnati plusquam corpus beati. Ideo dicendum videtur, quod læsio corporis, quæ est obiectum & causa doloris sensibilis damnati, est aliquid prius natura præcedens illum dolorem: quod sic est proprium dā nati, quod non conuenit beato. Hoc autem videtur esse coacta detentio ab illo igne, & coacta sensatio illius impediens libertatem sentiendi alia delectabilia, & essendi quo velle: & coacta cō iunctio cum obiecto tam disconuenienti organo tactus: violentans virtutes apprehensiuas, & appetitiuas, & motiuas ipsius damnati. Hanc autem comparisonem habet ille ignis ad corpus damnati, quam non potest habere ad corpus beati.

Sciendum quoque, quod ignis inferni non calefacit corpus damnati nec aliquam eius formam substantialem, aut accidentalem corrumpit: aut intendit aut remittit: aut aliquam qualitatem nouam habentem esse naturale imprimit, sed alio modo & illud lædere potest, vt supra dictum est.

Sciendum tertio, quod ille ignis & si virtute propria non posset causare in damnato dolorem sensibilem immediate sine corporali læsione proprie dicta: posset tamen mediate causare præsupposita violenta detentione spiritus in illo: vt sit talis ordo in pœnis, quod ille ignis primo causat damnato coactam sensationem & detentionem. Secundò ex hac sensatione simul cum aliqua interiori perceptione huiusmodi nocumens sequitur tristitia interior. Tertio ex

hac interiori tristitia redundat in sensualitate dolor sensibilis per modum, quem ostendit S. Tho. 4. sen. di. 17. q. 2. arti. 3. in solutione primæ quæst. Item in 4. senten. distinct. 50. quæst. 2. arti. 3. q. 2. ad primum.

Sciendum quartò, quod ille ignis lædet aliquo modo corpora damnatorum, non soluendo continuum aut corrumpendo, vel alterando alteratione naturali, vel abiectiua alicuius conuenientis, sed per immersionem alicuius qualitatis aut formæ vel sensationis: vel alterius, quomodocunque disconuenientis corpori aut organo sensuum. Statim quoque sensationes quinque sensuum lædet corporum damnatorum: concurrente tamè aliqua sensatione interiori. lædet igitur inferni corpora damnatorum multipliciter: improprietatione scilicet, disconuenienter: mouendo: detinendo & impediendo potentias apprehensiuas & appetitiuas & motiuas organicas & corpori affixas.

Arguit quoque idem contra probationem conclusionis: qua dicitur, quod cessante motu cæli: cessabit omnis alteratio. Primò dicit articulus Parthiensiensis. Dicere quod cessante motu cæli: si ignis esset iuxta stupam, non combureret eam, error. ergo.

Respondeo. Ille articulus sanè intelligendus est: & sic, quod cessante motu cæli, ignis non combureret stupam etiam virtute diuina, quasi ignis aliquid possit in virtute cæli, quod non possit in virtute Dei. & sic intendebant illi, qui contra articulum de igne inferni probabāt, quod cessante motu cæli, ignis nullo modo posset affligere damnatos. sed dicere quod ignis hoc non possit per naturam suam: hoc non est erroneum, sicut nec dicere. Virginem non posse parere per naturam suam.

Secundò. Cælum est omnis alterationis causa: ergo cessante motu cæli, cessabit omnis alteratio: quod est contra tuam positionem: qui dicis, quod non cessabit intentionalis, sed naturalis.

Respondeo. Cessabit omnis mutatio naturalis, cæli, motu cessante: non autem naturalis: vide rationem de potentia Dei. q. 5. ar. 8. Item de potentia Dei. q. 5. ar. 10. ad 8. vbi dicit, quod cessante motu cæli, cessabit motus: qui à cælo dependet: sed non motus cordis: qui ab anima dependet. Per oppositum vero

cessabit omnis brutorum motus: quoniam omnino à cœlo dependet. eadem q. art. 9. Item de malo. q. 16. ar. 10. ad. 5. q. motus possunt fieri ab aliis causis vt à voluntate hominis, dæmone, vel angelo: & hi non cessabunt. Generaliter ergo etiam secundum Petrum cessabūt omnes motus: qui à cœlo pendent: non autem violenti.

Tertiò. Ista opinio distinguit de passionibus sensuum: quia quædam est naturalis & realis. Naturalis quidem: quia est ex principiis naturalibus naturaliter agentibus. realis vero: quia per eam fit & realis forma in susceptiuo habens esse: circumscripta omni operatione animæ: alia intentionalis.

Contra omnes sunt reales & naturales & æqualiter dependent à primo alterante. Ideo si cessante motu cœli, potest esse immutatio soni & coloris: ergo & immutatio naturalis secundum qualitates tangibiles.

Respondeo. Secundum Petrum. Immutatio intentionalis est vera naturalis & realis: sicut alia, imo magis naturalis quia perficit naturam illa destruit & magis realis: quia nobilior est sensatio qualitatis quàm ipsa qualitas. Con distinguitur naturaliter & realiter eo modo, quo secundo de anima. forma quæ est anima distinguitur à forma: quæ est natura: quæ est determinata ad vnū: illa autem non: vnde etiam dicitur, q. aliqua passio est naturalis & aliqua animalis. Item condistinguitur: quia naturalis est per motum: intentionalis per mutationem instantaneam. Dicitur autem intentionalis non realis: quia non est res illa quæ sentitur, sed Deus similitudo.

¶ Verūtamen S. Tho. aliter accipit illam distinctionem. vocat enim immutationem naturalem secundum quem forma recipitur in immutato secundum esse naturale sicut calor in calefacto: intentionalis vero siue spiritualis, secundum qua forma immutabilis recipitur in immutato: secundum esse spirituale vt forma coloris in pupilla. dist. quadragesima quarta. quæstione tertia. arti. primo. in solutione. tertiæ quæstio. Item prima parte. quæstione septima. articulo. tertio. Item de potentia Dei. q. 5. articulo octauo.

Arguit Durandus vbi supra. quoque: q. cœlum ratione sui motus localis: nō

sit causa alicuius alterationis: primo. Quo alterans alteratus est aliqua qualitas in eo: sed motus cœli nō est qualitas: ergo. Maior probatur: quia non est substantia per Aristot. de sensu & sensa. Nec quantitas: quia non est principium actionis. Nec relatio. 5. Ph. tex. 10. ergo qualitas. Minor de se patet.

Respondeo. Vera est maior de agente principali: quod agit per formam propriam: tamen generaliter falsa est de agente instrumentali: quod mouet motum: sic cœlum est instrumentum substantiæ separatae mouentis. Ideo motio substantiæ separatae est cœlo ratio agendi, attento q. in illa motione est virtus substantiæ separatae per modum intentionis quæ est qualitas.

Sciendum itaque q. de mente. S. Th. videtur esse præfata responsio. s. q. motus cœli fit ei ratio agendi: & non solū causa sine qua non. de potentia Dei. q. 5. ar. 8. Item. 4. sen. dist. 1. q. 1. arti. 4. q. 2. ad quartum. Item prima parte. q. 10. ar. 2. ad secundum. Item de potētia Dei. quæstio. sexta. articulo. tertio. 0. ad primum. Idem de malo. quæstione decima sexta. ar. 9. & 10.

Secundò arguit, cessantem motu cœli, ignis remanebit ita calidus sicut prius: & stupra ita disposita. Ergo eis approximatis necessario, ignis comburet stupam: sicut prius. & eodem modo cū corpora damnatorum sint verè passibilia, poterunt verè calefieri & immutari ab igne sicut nunc.

Respondeo. negatur antecedēs, quia nullum agens inferius est dispositum bene ad mouere: nec patiens ad moueri nisi supposito motu cœli: sine quo nō est actio illa cœli à qua dependent inferiora. de potentia Dei. q. 5. articulo. 8. ad quartum.

Contra eadem arguit Aureolus probando: q. organa sensuum damnatorū puta tactus calefient realiter. Primo quia apprehensio excellentis calidi est quædam calefactio: trahens medium armoniæ tactus ad extremum. Sed ita erit in damnatis: ergo.

Secundò. scriptura dicit, quod damnati mittentur in ignem, & ardebunt.

Tertiò, quia auctoritates sanctorum puta Augustini & Grego. nunquam distinguunt passionem intentionalem à reali.

Respon

Respondeo. negatur antecedens. ad primum quia ex Auerro. 2. de anima. con. 135. apparet quod organa sensuum ad hoc, quod fiat sensatio non necessario, nec de per se requirunt aliquam receptionem nisi spiritualement: & si alia concurrat: illa de per accidens se habet ad sensationem.

¶ Ad secundum dicitur, quod veraciter ardebunt, & torquebunt modo prædicto.

¶ Ad tertium dicitur, quod argumentum ab auctoritate negatiue nō valet. & præterea, sancti ipsi dubitatiue in multis locis loquuti sunt, vtrum ille ignis sit materialis, aut corporalis, aut merè spiritualis, præfati di. q. 3. art. 2. q. 1. ad primum.

Item probat idem Durandus, quod passio intentionalis est realis quinque mediis: quorum solutio patet ex prædictis: & ad abundantiorē doctrinam aduertito.

Primò, passio potest dici realis dupliciter. Primò, vt distinguitur contra nihil, & sic omnis passio sensus, vel intellectus est realis. Secundò dicitur realis, quia passio recipit formam realem, similem formæ agentis quod ad modum essendi: qua forma realiter transmutatur cum abiectione alicuius sibi conuenientis: & hæc passio non erit in damnatis. Corruptio vero sensus à sensibili, siue debilitatio organi sunt per accidens in sensatione, id est non inquantum mouet intentionaliter. sed naturaliter. prima secundæ. quæstione 22. art. 1. ad tertium. Et prima parte. q. 78 art. 3.

Ex quibus patent tria. Primum post visionem coloris potest remanere in oculo species coloris aut luminis: non autem realis color aut reale lumen.

¶ Secundò post auditionem magni soni species soni in auditu remanere potest.

Tertiò, quod odoris species recipitur in organo odoratus non autem odor: licet odor possit pertingere vsque ad cerebrum, non tamen faciens sensationem odoratus.

Secundò aduertendum per dicta Philosophi & Commentatoris q. sensus, inquantum huiusmodi non recipit formam sui obiecti vniuersè, sed tantum eius speciè, vel intentionem. Cum vero dicit philosophus, q. visio est quædam

coloratio: intellige id est actio coloris.

1. tertio. Intentiones per se possunt contristari & lædere, vt patet in somniantibus. Et habetur à Commen. 2. de anima. com. 1. 21. item 2. s. Thom. 3. sen. dist. 15. quæst. 2. articulo 1. in solutione. 2. quæst.

Contra conclusionem arguit Henricus. Si in damnatis non est immutatio corruptiua: nec deus immittit dolorem, ergo pro nihilo esset ignis, ergo deceptio esset, sicut in dormientibus, qui somniant se comburi.

Respondeo. vt dictum est per solam immutationem intentionalem potest ignis interni causare dolorem sensibilem, modo præposito. Deus etiam prædicto igni potest conferre virtutem cauandam immediatè dolorem sensibilem talem & tantum, qualem & quantum cauaretur, mediante reali immutatione obiectiua. Defert etiam alia incommoda corporibus damnatorū. prima secundæ. q. 35. art. 2. ad tertium. item ar. 7. quod autem sola sensatio cauabit dolorem exteriorē in damnatis declarat s. Tho. 8. quol. ar. 18. & 11.

Contra eandem conclusionem arguit Bernardus, quod ista positio. sanc. Tho. videatur irrationabilis. Tum quia damnati scirent, quod ignis ille spiritualiter immutans non potest eis nocere. Tum quia æquè immutaret ignis absens sicut præfens, quia ex quo non immutat realiter, sufficeret q. esset imaginatus. Et sic non plus faceret in eis quàm ignis ad memoriam reuocatus, quod est inconueniens: ergo.

Respondeo. ista positio est opposita rationabilior: nec illud sequitur, falsum est enim. Ille nempe ignis nocet immittendo dolorem exteriorē, & tristitiam interiorē: habens quoque actionem impeditiuam, & detentiuam.

¶ Ad aliud dicitur, negando consequentiam: quia ignis imaginatus non coniungitur tactui, sicut ignis inferni tactui damnatorum. ideoque imaginatio nō causat dolorem exteriorē immediatè, & vterius ignis imaginatus non potest esse tam multipliciter nocentius corporibus damnatorum, sicut ignis realiter coniunctus.

Vterius non conuenit diuinæ prouidentie, q. per solā imaginationē ignis: corpora damnatorū crucientur. præfati

dist. q. 3. artic. 2. q. prima. Ideo damnati non decipiuntur: iudicando illum igne esse nociuū. Est enim veraciter nocius & multipliciter causando similitudinē intensam, & disconuenientem: excludendo sensationem omnem conuenientem: causando dolorem, & tristitiam in virtutibus appetitiuis: detinendo corpora damnatorum, & impediendo libertatem arbitrii diuertendi.

CONCLUSIO. II. Anima separata potest pati, & affligi ab igne corporeo. Hanc ponit s. Tho. præsentis dist. q. 3. in solutione. 3. q. Item quolib. 2. q. 13. Item. 3. quolib. q. 23. & 4. contra gē. cap. 90. Huius ratio est. Quicquid impeditur à suo proprio motu vel inclinatione ab aliquo: patitur ab illo. Sed anima separata impeditur per ignem corporeum à sua propria inclinatione: ergo.

Contra secundam conclusionem arguit Durandus hic. q. 1. r. supposito, qd spiritus sit in loco per operationem: id est qd operatio sit ratio angelo essendi in loco sicut quātitas substantiæ. Non enim inquit videtur apparēter assignari: qualiter patitur spiritus à loco per detentionē. Aut enim patitur per operationem immanentem: quæ est intelligere, aut velle: & per istas non potest esse magis in loco quam per essentiam.

Item operationes tales sunt voluntariæ ipsa vero voluntas cogi nequit. Aut patitur per transeuntem. Et hæc animæ competere non potest: aut per actionem quam recipiunt in loco: & hoc non: quia talis passio præsupponit esse in loco.

Ratione essendi in loco angelo multi-plex. Respondeo. Secundum s. Tho. anima separata, vel angelus, aut demon est in loco: sic quod sola essentia spiritus separata, non est ei ratio essendi in loco: nec sola actio in locū: nec sola passio à loco: sed contactus virtutis. In q. de anima. q. 21. art. 1. s. item primo quolib. q. 4. Potest itaque spiritus esse in loco, non solum per actionem immanentem, vel transeuntem: sed per qualem-cunque vnitionem eius ad locū factā virtute propria: & multo fortius virtute diuina.

Ad id quod obiicit de operatione immanente, dicitur quod licet per huiusmodi alligationem non impediatur ab intellectuali operatione: impeditur tamen à quadā naturali libertate: quæ

est absolutio ad omnem locum corporealem, de anima. q. 21. ad 17.

Contra eandem arguit Henricus 8. quol. q. 6. 3. 4. Si spiritus pateretur ab igne per alligationem: qua nequit separari ab eo, & impeditur à sua naturali inclinatione: sequitur, qd non patitur ab eo nisi occasionaliter, sed potius à seipso: sicut cor hominis excitaret passionem iracundiæ ad præsentiam repugnantis.

Respondeo. Negatur consequentia. Nam in spiritu alligato corpori, est duplex passio. Prima est qua detinetur, & est ab igne immediatē. Secunda est verus dolor existens in appetitu. Et hæc est à spiritu mediante prima passione, & intellectione de anima. q. 21.

CONCLUSIO III. Priuatio diuinæ visionis est principalis pœna damnatorum. Hanc ponit s. Tho. de anima. q. 21. item tertio contra gen. cap. 14. r. Huius ratio est. Illa pœna est maxima pœna damnati, per quam priuatur vltimo sine summē desiderato. Sed priuari diuina diuisione & fruitione, est huiusmodi: ergo.

Contra arguit Aureolus probando, qd miseria damnatorum essentialius & formalius, & principalius sit in æterna displicentia de deo, quam in pœna damni, vel sensus. Illud quod habet maiorem rationem detestabilis, habet maiorem rationem mali, ad potentiā cui inest, comparatum. Sed displicere de diuinitate est huiusmodi, quam non videre Deum: ergo probatur minor: quia non videre Deum, est tantum malum videnti, odium vero dei est actus, qui quantum est de se, velle deum nō esse.

Respondeo. Argumentum non procedit contra conclusionem. Conceditur enim quod maxima miseria damnatorum, & eorum maximum malum non consistit in tristitia: nec in quacunque priuatione diuinæ visionis, aut quacunque dolore: sed in eorum peruersa operatione, & culpa. 4. scilicet dist. 5. o. q. 2. art. 1. in solutione 6. q. Item prima secundæ. q. 39. art. 4. item prima parte. q. 48. art. 6. Pœna vero damnatorum non consistit in tali miseria: sed in priuatione, vel dolore, aut tristitia de malo. q. 1. artic. 4. ad 1. item 1. 2. q. 86. art. 2. vbi summarie ponit, qd culpa, & pœna tripliciter differunt.

Ex his patet falsitas opinionis cuiusdam

Quantum sit maxima pœna damnatorum.

dam moderni dicentis, quod quilibet damnatus plus punitur à seipso quam à Deo. Opinabatur enim, quod culpa in quantum huiusmodi, esset pœna. Et quod summum malum esset summa pœna: sicut Aureolus.

DISTINCT. XLV.

Quæritur Vtrum sancti qui sunt in patria, cognoscant orationes nostras.

PRO quæstione sit prima conclusio. Beati vident in verbo orationes vocales eis directas.

CONCLUSIO. II. Beati vident in verbo deuotiones mētales eorū: qui eis afficiuntur & cogitationes. Has duas conclusiones ponit sanct. Thom. præsentis distinct. quæstio. tertia. articulo primo. Harū simul, hæc est ratio. Quilibet beatus omnia illa videt in diuina essentia, quæ pertinent ad suæ beatitudinis perfectionem. Sed cognoscere cogitationes affectiones & voces beatis directas pertinet ad perfectionem suæ beatitudinis, ergo Beati talia cognoscunt.

Contra ambas arguit Durandus hic q. 4. in hunc modum. Triplex ponitur cognitio in beatis naturalis beatifica, & media, quæ est reuelatio. Sed naturaliter non cognoscunt beati orationes nostras. Tum quia anima coniuncta, quæ est perfectior, eas non cognoscit naturali cognitione. Tum quia talis cognitio est communis bonis & malis, mali vero non cognoscunt, vt dicit Gregorius sumens exemplum de anima diuitis epulonis. Neque etiam cognitione beata, quia cognitio beata est vna cognitio semper manens respectu vnus principalis obiecti, eodem modo semper se habentis. Cogitationes vero nostræ non manent. ergo. Si vero quæritur de cognitione reuelatoria, sic dicendum est, quod cognoscunt, secundum b. Aug. & habetur distinctio. quadragesimanona. in litera. Hec autem cognitio reuelatoria pertinet ad beatitudinem accidentalem.

Respondeo. Dicendum quod anima tot & eadē videt in verbo per visionem beatificam: in primo instanti suæ beatitudinis: quot & quæ postea visura est ibidem in æternum. prima parte. quæst. decima secunda, articulo decimo, Propter

hoc illa visio manet: nec quoquo modo mutatur licet repræsentata per diuinam essentiam quæ est principale obiectum sint mutabilia.

Sciendum, quod Petrus affert quendam aliam responsionem: quæ non est probabilis scilicet quod eadem visione non intensa sed extensa: beatus nunc videat plura nunc pauciora vel quod de nouo videat aliqua nulla facta mutatione in visione beatifica. Item inducit quoddam exemplum de videntibus speculum quorum vnus habet plures maculas in facie. Quod non valet propter multa. Tum quia taliter videntes vident per diuersas species numero: non sic autem est in videntibus diuinam essentiam. Tum quia visio rerum in verbo non assimilatur per omnia visioni in speculo:

DISTINCTIO. XLVI.

XLVII. ET XLVIII.

Quæritur Vtrum Christus in generali & vltimo iudicio iudicans secundum formam humanam: sit ostensurus reprobis formam diuinam.

PRO quæstione sit prima conclusio. Christus in vltimo iudicio iudicabit non solum in natura humana sed etiam secundum naturam diuinā. Hanc ponit sanctus Thomas quarta distinctio. quadragesimo octaua. quæstio. prima. articulo primo. Item tertia parte, quæstio. quinquagesima nona. articulo secundo. Huius ratio est. Iudicare homines Christo competit aliquo modo: secundum illam naturam secundū quam habet dominium super homines: & potestatem introducendi homines ad regnum vel excludendi: & secundum quam est caput ecclesiæ. Sed omnia hæc competunt Christo non solum secundum naturam diuinam, sed etiam secundum humanā. ergo Christo competit iudicare non solum secundum naturam diuinam: sed etiam humanam.

Contra arguit Scot. dist. 48. q. 1. Cum dicit Christus iudicabit secundum formam humanam: sensus est duplex. Primus id est in humana natura, & dicitur secundum tantum concomitantiam ad

B * actum.

Opinio Petri de palude,

*Secundū
potest dice
re con-
comitan-
tiam
aut causā
litatem.*

actum. Secundus est vt nō solum dicat concomitantiam, sed etiam causalitatem naturæ humanæ respectu actus. Si primo modo non videtur alius sensus quæstionis nisi hic. An quādo Christus iudicabit deponet naturam humanam. Si secundo modo. Hoc est falsum loquēdo de iudicare principaliter, quia est solius diuinæ virtutis potentis coniungere animam obiecto beatifico. ergo.

Respondeo. Non procedit contra intellectum conclusionis. Non enim intendit. Sanct. Th. quōd Christus secundum quōd homo habeat principaliter iudicare illo modo, quo arguens improbat, sed tantummodo q̄ ipse Christus: secundum quōd homo iudicabit auctoritate, secundaria: sub primaria auctoritate qui residet apud trinitatem. sicut pater per dicta eius in probatione conclusionis allegata. Item dist. 48. q. 1. artic. 1. & ad. 4. Item. 3. parte. q. 59. art. 3. Item distinct. 48. q. 1. artic. 1. ad. 2. Item. 3. parte q. 59. ar. 2. & ad 3. Per hęc pariter soluntur duo alia obiecta contra hanc conclusionem.

Sciendum q̄ Scotus in duobus argumentis non recitatis superponit, quōd Christus secundum quōd homo non habeat aliam rationem causalitatis respectu salutis humanæ, quō ad gratiā & gloriam: nisi duntaxat per modū meritum: quod est falsum: cum etiam habeat vt causa efficiens instrumentalis. 3. par. q. 48. ar. 6. & ad 3. item. 3. par. q. 59. ar. 3.

CONCLUSIO. II. Christi diuinitas in iudicio a solis bonis videtur. Hanc ponit. S. T. dist. 48. q. 1. art. 3. Huius ratio est. Damnandi in iudicio videndo Christum non gaudebūt sed tristabuntur. Sed si viderent eius diuinitatem, gauderent, & non tristarentur: ergo non videbunt Christi diuinitatem: u

Contra conclusionem arguit Scot. primo probando, quōd diuina essentia potest videri sine hoc, quōd vidēs eam gaudeat primo. Omne absolutū prius alio potest sine contradictione esse sine eo. Sed visio diuinæ essentia est absolutum quid saltem ab omni respectu ad gaudium, & est prius naturaliter eo. Non enim obiectum delectat, nisi prius apprehensum: ergo potest esse visio diuinæ essentia, sine delectatione. Nec hoc negaret philosophus, nisi quia

poneret primam causam necessario coagere secundam: q̄ negant theologi.

Respondeo. Conceditur quōd de potentia Dei absoluta visio diuinæ essentia posset esse in intellectu humano, nullo actu delectationis vel dilectionis Dei existente in voluntate, sed hoc non est possibile de potentia Dei ordinaria: nec secundum ordinem naturalem actum intellectus & voluntatis eodē modo satisficit alis instantiis.

Sciendum vero quod per illud Ioan. decimo septimo. Hęc est vita æterna, non intelligitur actio intellectus: quæ est quædam vita: vt dicitur decimo secunda. meta. textus. 39. & per consequens si sit æterna est vita æterna: sicut sic damnati habent vitam æternam. Scriptura etiam contradicit: quæ vitam æternam solis beatis promittit. Matth. 25. iusti vero in vitam æternam. Item Ioan. 17. vt omne quod dedisti eis vitam æternam. quart. distinct. quadragesima sexta. quæst. prima articulo secundo. quæst. 3. in solutione. 4.

Contra eandem conclusionem arguit item Scotus: quōd beatus non necessario fruatur Deo: & quōd clara visio non inferat necessario dilectionem sui primo. Causa prima operationis est potentia. habitus vero secunda & instrumentum. Sed causa prima non necessitatur per secundam: ergo. Nullus habitus aut lumen gloriæ: necessitatem voluntat ad fruendum Deo.

Respondeo. Dicitur primo, quōd habitus, qui dicitur lumen gloriæ, potest dupliciter considerari. Primo modo vt est quædam qualitas habitualis inherens intellectui: & sic non necessitat. Secundo modo: vt est lumen offerens voluntati suam perfectissimum obiectum sub omni ratione bonis, & excludens omnem falsam estimationem praticam de volendo vel nolendo: & sic necessitat.

Dicitur secundo: quōd lumen cum sit subiectiue in intellectu potentia priore voluntate habet rationem cause primæ respectu voluntatis: tum ex parte subiecti: tum ex parte obiecti: quod facit esse presens tam intellectui quam voluntati. Obiectum enim prius potentia vel actu potētē. Et vltērius: vt perfecta qualitas ligat mentes beatorum: cū Deo: vt sint vnus spiritus cum illo. 3. contra Gen. cap. 62.

*Vitū be-
tus neces-
sario fruatur
Deo.*

Secun

Secundo. Beata virgo habuit in via maiorem charitatem: charitate alicuius beati inferioris gradus: & tamen ista charitas non necessitabat eam ad fruendum Deo: eum quando contemplabatur Deum.

Respondeo. Similitudo nulla, quia beata Virgo in via non habuit lumen gloriæ in intellectu, quamuis habuerit perfectam charitatem in voluntate. 1. parte. q. 82. art. 2. Item de veri. quæstio. 24. ar. 8.

Tertio arguit. Voluntas imperat illam visionem, ergo potest non imperare & per consequens non frui. Antecedens est B. Aug. de tri. dicentis. In gignitione verbi concurret voluntas sic copulans. Consequentia patet: quia contingenter coniungit.

Respondeo. Si imperat, necessario imperat & non continget, quia intellectus non potest ostendere voluntati beati, illud esse bonum beato. Nam vt dictum fuit: visio illius summæ veritatis omnem falsam estimationem excludit: tam speculatiuam quam practicam, in vniuersali & in particulari. De veri. qō. 24. ar. 8.

Quarto. Voluntas beata est eadem: quæ prius fuit non beata. ergo omnia potest, quæ prius: quia nihil eam impedit nec aliquid ei deficit. ergo.

Respondeo. Negatur consequentia: quia aliqua deficient: quæ non deficient sibi ante beatitudinem, scilicet falsum iudicium rationis quōd aliquid nō bonum ostenditur sub specie boni. De veri. quæst. 24. ar. 8. & ar. 2.

Quinto arguit. Contra libertatem voluntatis est: q̄ determinetur ad bene velle per quæcunq̄ habitum inherens sibi. ergo non subiacet habitui & per consequens nec necessitatur.

Respondeo. Negatur antecedens. licet autem voluntas sit prior habitu sibi inherente: est tamen posterior intellectui & eius habitibus. Et vltra hoc est posterior Deo: qui per habitum voluntati impressum determinat eam necessario vel contingenter ad aliquid. De veri. quæstio vigesima secunda. articulo octauo. Item prima par. quæstio 105. articulo quarto.

Sexto arguit. Si voluntas beati necessitaretur ad fruendum Deo: ideo esset, quia illa visio tanquam includens perfectionem cuiuslibet alterius finis,

intrinsecè non relinquit voluntatem in potentia respectu alterius & tollit omnem priuationē sicut forma cœli à sui materia. sed hoc nihil est, quia nulla forma tollit priuationem à susceptiuo alterius formæ. Stante enim aptitudine ad recipiendum: non potest tolli carentia, nisi ponatur illud. Forma ergo cœli à sua materia non tollit priuationē aliarum formarum: quia eas non continet eminenter eo modo, quo ens infinitum. Vnde ista via ponendi cœlum incorruptibile, videtur irrationabilis.

Respondeo. Hęc ratio non assignatur à S. Tho. in proposito, sed quia videnti Deum euidenter apparet Deum esse summum bonum: nihil habens odibile vel tristabile. Nec potest ei apparere sub ratione boni, q̄ tale bonū odiat aut ab eius dilectione cesset. Et vltērius quia habitus gratiæ & charitatis patriæ: necessario inclinatur voluntatem ad diligendum & fruendum.

Dicitur secundo quōd Sanct. Thom. assignat causam incorruptibilitatis cœli, quoniam forma cœli replet totam potentialitatem suæ materiæ, & tollit omnem priuationem ab illa. prima parte. quæstio sexagesima sexta. articulo secundo.

Ad argumenta Godofredi, & Durandi, & Bernardi patet solutio per prædicta: quia verum concludunt, sed non contra intellectum conclusionis.

CONCLUSIO III. In vltimo iudicio quilibet legere poterit in sua & aliena conscientia omnia merita & demerita, propria & aliena. Hanc ponit Sanct. Thom. distinctione quadragesima tertia. quæstio prima. articulo quinto. in solutio. quæstio secunda. Huius ratio est. Quicumque manifestè & euidenter cognoscit aliquam sententiam esse iustam, cognoscit merita sententiati. Sed quilibet in finali iudicio cognoscet manifestè & euidenter sententiam sui & aliorum esse iustam, ergo cognoscet manifestè sua & aliena merita vel demerita.

Contra arguit Durand. hic. di. 47. q. 2. Primo. Ad notitiam iustæ sententiæ sufficit scire: q̄ hi sunt boni & illi mali. ergo non oportet singillatim scire omnia merita & demerita.

Respondeo. Negatur antecedens. Nam licet ad generalem, & confusam notitiam illud sufficiat: non tamen ad

perfectè cognoscendum diuinam iustitiam.

Secundò, Nulla auctoritas scripturæ asserit, quòd peccata alicuius in speciali fiant alijs nota: licet de peccatis proprijs dicat B. Aug. 2. de ciui. Dei. q. omnia vnico mentis intuitu enumerabuntur: ergo.

Respondeo. negatur antecedens. Nā Apostolus primæ ad Cor. 4. ait. Illuminabit abscondita tenebrarū: vbi glossa ait. Gestæ & cogitata bona & mala tūc aperta & nota erunt omnibus. Idem Chrysostomus. & recitatur. 4. senten. distinct. decimaseptima. c. cum ergo. Pariter Anselmus in libro de similitudinibus: & alij multi sancti similia dicunt.

CONCLUSIO IIII. Probabile est quòd illud iudicium quantum ad disceptationem & sententiam: fiat mentaliter & non vocaliter. Hanc ponit S. D. distinct. 47. articu. primo in solutio. 2. quæst. Huius ratio est. Ad vltimum iudicium non requiritur inæstimabilis magnitudo temporis. Sed si illud fieret vocaliter: illud exigeretur: ergo.

Contra arguit Duran. 1. dist. 47. q. 1. Christus iudicabit, vt Deus & vt homo. Ergo fiet diuino modo. s. mentaliter quòd ad discussionem: & modo humano. s. vocaliter: quo ad prolotionem sententiæ.

Respondeo. In iudicio erit duplex sententia. s. particularis cuiuslibet: qua adiudicabitur tali & tantæ pœnæ vel tali & tanto præmio. Et ista fiet mentaliter sicut & discussio meritorum. Alia vero sententia erit generalis vna pro beatis, alia pro damnatis: & de ista generali probabile est: q. fiat vocaliter: quia non requirit temporis prolaxitatem sicut prima requireret: & de illa prima intelligit S. Tho. vt credo: vbi supra arguendo in oppositum.

Secundò sententia debet aptari sententiato: ergo sicut contra animas tantum, fit spiritualiter, contra totum hominem fiet corporaliter & mentaliter.

Respondeo. Concludit de sententia generali: non autem particulari. Et iterum patet quòd: sententia plus debet coaptari accusationi vel excusationi quàm ipsi iudicando. Constat autem quòd illa discussio erit tantum mentalis.

Ircæ distinctionem quadragesimanonā queritur primo. Vtrum vltima beatitudo vel felicitas humana, sit aliquis actus æternus.

PRO quæstione sit prima conclusio. Beatitudo est actus & non habitus. S. Doc. 4. sent. dist. quadragesimanona. quæstio. 1. ar. 2. in responsione secundæ quæstiunculæ.

Contra arguit Seo. hic. q. 1. omnis beatitudo est perfectio beati: sed nulla operatio siue actus est formaliter perfectio operantis: ergo nulla operatio est beatitudo: maior nota. minor probatur. Nullus effectus est formaliter perfectio suæ causæ, sed operatio est effectus operantis: ergo, &c. minor nota. maior probatur. Omnis cā vel est æquiuoca: vel vniuoca. si æquiuoca: est perfectior effectus. si vniuoca: est æquè perfecta. confirmatur minor primi argumētī. Quicquid perficitur mutatur: sed agens in quantum agens, non mutatur: alioquin in quantum est in actu, esset in potētia: ergo, &c.

Secundò. nulla creatura est causa suæ beatitudinis: ergo.

Ad hoc argumentum, negatur minor. Nam omnis operatio vel est transiens vel immanens: vt dicitur. 9. Mera. Tex. 15. & primo Eth. Aliquæ transeūtes sunt perfectio agentis: vt declarat S. Doc. de potentia. quæstione septima. articu. primo. omnis vero operatio immanens est perfectio formalis ipsius agentis. primæ secundæ. quæstione tertia. ad tertium. Item. 3. contra Gen. cap. vigesimoquarto. Ex quo loco elicitur q. vltimum: per quod vnaquæque res ordinatur ad finem: est eius operatio: diuersimodè tamen secundum diuersitatem operationis. Nam quædam operatio rei est vt est alicuius mouentis: sicut calefacere & siccare: quædā vt ab alio motæ: sicut calefieri: quædam est perfectio operantis actu existentis in aliud transmutandum non tendens: cuiusmodi est intelligere & velle ad probationem dicitur minoris: negatur maior, nā agens: producens effectum vniuocum vel æquiuocum per talem productionem formaliter perficitur in actu, quia sic producendo attingit suum vltimum finem: quia est perfectior omni tali agēte: &

te: & actione & effectu. Vnde S. Doc. 3. contra Gen. c. 21.

Ad improbationem dicitur: q. argumentum nihil probat. nisi q. omnis causa est nobilior vel æquè nobilis sicut effectus, quod conceditur: cum hoc tamē stat: q. effectus aliquis sit perfectio causæ. Manifestum est enim q. accidēs & omnis propria passio est effectus sui subiecti, vt probat Philosophus. 7. Met. Tex. 4. & tamen subiectum suū perficitur formaliter. licet enim subiectum sit simpliciter perfectius accidente tamen vt perfectiū subiecti, est secundum quid subiecto ipso perfectius: sicut albedo, in quantum dat subiecto esse album.

Ad confirmationem minoris primi argumenti negatur maior: tamen quia Philosophus 7. Physicorū. tex. 6. negat consequentiam ibidem factā. hoc perficitur. ergo mutatur. sic probat de acquisitione sententiarū & quantitatum & vniuersaliter qualitarum de prima & quarta specie. tamen quia non est incōueniens dicere omne agens creatum: dum de ocio exit in operationem, aliquo modo mutari: sicut dicit Philosophus ibidem. Vnde S. D. 1. sen. di. 8. q. 3. arti. 1. ad quartum. In omnibus, in quibus operatio differt à substantia, oportet esse aliquem modū motus: ex hoc, q. exit de nouo in operationem, quia acquiritur in ipso operatio: quæ prius non erat.

Contra hanc responsionem sic arguitur, probando illam consequentiā esse bonam. hoc perficitur. ergo mutatur. omne illud mutatur, quod acquirit aliquid, quod ante non habebat: sed quicquid perficitur, est huiusmodi. ergo, &c.

Respondeo. negando maiorē. Nihil enim mutatur nisi aliquam formam acquirit, ad quam fit motus: omnis autem motus vel est ad quantitatem, sicut augmentum & diminutio: aut ad vbi sicut loci mutatio, aut ad qualitates tertiæ speciei, sicut alteratio, & si ergo quis acquirit de nouo aliquam qualitatem primæ speciei: siue aliquam relationem propter hoc non mutatur: quia ad hoc non est motus. vt probatur. 5. & 7. Physic.

Secundò principaliter arguitur sic contra conclusionem. Illud non est beatitudo, cuius nō sumus causa, sed nos sumus causa nostræ operationis: ergo, &c.

Respondet ad hoc S. D. 4. sen. di. 4. 9.

vbi suprā, q. in actu sunt duo. s. substantia actus & forma ipsius à qua perfectionem habet. Vide ibi: ex qua responsione negatur maior. s. q. sumus causa actus in quantum est beatificus: licet sumus causa, quantum ad eius substantiā.

Contra hanc responsionem arguitur sic. A quo: unque dependet prius: dependet etiam posterius, in essentialiter ordinatis. sed substantia, actus, & eius perfectio siue substantia sunt essentialiter ordinata. ergo si substantia actus dependet ab intellectu creato: ab eo dependet etiam eius perfectio.

Item potentia nunquam elicit actū, nec cum aliqua circumstantia: circumstantia autem est forma actus. ergo potentia est causa formæ actus.

Item causa prima & secunda nō habent distinctos effectus proprios: tum quia respectu neutrius, esset hæc prima, & illa secunda: tum quia illa forma siue perfectio actus, quam dicis causari ab habitu, esset necessario forma absoluta: cum relatio non sit per se terminus actionis. non est autem probabile actionem attingentem obiectum beatificum includere duo absoluta.

Ad hæc responderetur dicendo primò, q. omnia procedunt ex falsa imaginatione. opinantur enim. s. doctorem dicentem. q. in actu sunt duo realiter distincta, q. non dicitur: sed solum q. illa visio beatifica habet duo distincta secundum rationem. Primum est q. ille actus in generali est intellectio siue visio, & secundum hæc considerationem, principium eius est intellectus. Secundum est q. est visio siue intellectio talis obiecti: & hoc habet non quod a potentia intellectiua, sed ab habitu, vel specie: vel essentia diuina supplete vicem speciei, quæ determinat actum ipsius potētiæ ad tale obiectum: sicut patet in simili de intellectione lapidis, & visione corporalis: vt diffusè declarat S. D. 2. contra Gen. cap. 7. 6. & 4. senten. dist. 49. quæstio. 2. 1. ad decimum.

Dicitur ergo ad primum q. totus actus visionis beatificæ secundū quodlibet sui absolutum: est ab utroque. s. a potentia intellectiua, & ab habitu gloriæ, quæ supplet vicem speciei, sed à potentia habet q. sit cognitio: ab habitu autē q. sit respectu talis obiecti. Et quia secunda consideratio est formalior & determinatio: ideo S. D. dicit q. actus

ille secundum substantiam suam: est à potentia naturali & secundum suam formam est ab habitu. negatur ergo minor. Quia ubi est prius & posterius siue ordo essentialis ibi est realis distinctio, sed actus & forma eiusdem non sunt realiter distincta: ut dictum est: ideo non sequitur.

¶ Ad secundam improbationem patet per idem: quia forma de qua S. D. loquitur: non est aliquid absolutum distinctum à substantia actus, sed ipsemet actus secundum unam considerationem est formalis ad seipsum & secundum aliam materialis. sicut patet de anima, quæ ut sententia est materialis ad seipsam: ut est materia.

¶ Ad tertiam eodem modo responderetur, quia ex illo falso presupposito procedit.

Tertio principaliter arguit sic. In eo consistit beatitudo, quod est perfectius: sed habitus est perfectior actu. ergo in habitu consistit beatitudo. maior nota. Minor probatur. Tunc quia illud est perfectius: quod est diuturnius. 3. Top. sed habitus est diuturnior actu. ergo, & c. tunc quia habitus est causa æquiuoca respectu actus: ergo est perfectior actu.

Respondetur, negando minorem primam secundam. q. 71. ar. 3. ubi diffusè probatur actum esse nobiliorem habitu.

¶ Ad primam probationem primæ minoris, negatur maior, loquendo de perfectione simpliciter: licet sit vera de perfectione secundum quid S. Doct. ubi, s.

¶ Ad aliam improbationem dicitur quod licet habitus sit causa actus in genere causæ efficientis: tamen actus est causa habitus in genere causæ finalis: hoc est autem nobilius. Negatur etiam consequentia, quia licet causa æquiuoca principalis sit nobilior effectu, non tamen causa instrumentalis: cuiusmodi est habitus respectu actus.

Quarto. Nulla operatio immediate perficit essentiam anime, sed beatitudo immediate perficit essentiam anime. ergo, & c. Maior nota. minor probatur. Nobiliori perfectioni correspondet nobilior perfectibile, sed beatitudo est nobilissima perfectio: essentia autem est nobilissimum perfectibile: quàm potentia. ergo, & c.

¶ Secundò probatur eadem minor: quia tunc si potentia separaretur ab essentia anime: esset beata: anima autem non: quia cateret immediato susceptivo bea-

itudinis.

Tertio. quia sequitur: quod natura intellectualis non esset beata, nisi per accidens. ratione suæ potestatis: quæ est accidens: sicut calefactio inest ligno per accidens: ratione caloris.

¶ Quarto gratia est beatitudo, sed gratia est in essentia anime. ergo, & c.

Respondetur. negando minorem. Ad primam probationem: dicitur ad secundam partem minoris, quod licet anima secundum suam naturam sit nobilior potentiis: potentia tamen sunt nobiliores secundum quid ipsa anima, in quantum sunt actus eius.

¶ Vel aliter responderetur: quod anima dupliciter potest considerari. Vno modo cum præcisione à potestatis. Alio modo: ut includit potentias. & sic est nobilior seipsa: primo modo considerata. Ideo illa probatio non valet, quia falsè. imago naturæ quod operatio beatifica recipitur solum in potentia anime & non in essentia: perfectius enim licet non immediatius: recipitur in essentia quàm in potentia. Quomodo autem potentia anime possit esse subiectum alicuius. vide. in q. de vir. q. 3. ubi queritur: utrum potentia anime: possit esse subiectum virtutis.

¶ Ad secundam improbationem dicitur primo quod potentia non possunt ab anima separari: quia sunt naturales proprietates. Ideo casus est impossibilis.

¶ Dicitur secundò: quod posito, sed non concesso, quod separantur ab anima, negatur consequentia. scilicet possit beatificari, quia potentia anime taliter separata, non esset principale nec substantiale susceptivum: nec elicivum beatitudinis: nec operatio beatifica nec sic immanens & vitalis: posset in tali accidente separato recipi.

¶ Itè dato, quod in ea posset recipi sub ratione qua est visio aut volitio: non tamen sub ratione qua est beatitudo: sed Sortes sub altera: sicut nec intellectus videntis Deum: non est proprie beatus, sed anima: quia non videt ipse intellectus: ut quid, sed ut quo.

¶ Item dato, quod aliquo modo posset dici beatum: non tamen simpliciter, sed solum secundum quid.

¶ Ad tertiam improbationem: negatur consequentia, quia potestatis autem licet sint accidentia anime, non tamen conveniunt ei per accidens, cum sint naturales eius proprietates, & sunt ei per se ratio agendi & recipiendi tam actus

actus primos quàm secundos. Similitudo autem de ligno calido non est ad propositum, quia calor non inest ligno, nisi per accidens: tum etiam quia calor non potest esse principium operationis immanentis.

Ad quartam improbationem dicitur, quod maior potest habere duplicem sensum: unus quod sit ibi prædicatio essentialis, id est quod gratia sit essentialiter beatitudo, & sic est falsa. Gratia enim consummata. idem est, quod gloria: nec talis gloria essentialiter beatitudo. Alius sensus est, quod sit ibi prædicatio causalis, id est, quod gratia consummata sit principium actuum beatificorum, sicut etiam nunc est principium actuum meritoriorum. Sic ergo non omnis gloria est beatitudo, sed solum gloria qui consistit in actu secundo, attingente obiectum beatificum.

Contra eandem arguit Aureolus, quod beatitudo non consistit in suam operationem, secundum rationem absolutam. sed in quantum exhibitiva obiecti, & facit ipsum nobis præsens. primo operatio sub illa ratione est beatificativa: sub qua est satisfactiva: sed non est satisfactiva: ut est operatio: sed ut exhibitiva obiecti. ergo maior nota: per Augustinum. 1. 2. de civ. dei. minor patet, quia solum finis habet sanare, non autem id quod est ad finem ut sic, operatio autem in ratione, qua est operatio præcisa exhibitione obiecti, est ad finem.

Ad hoc responderetur, quod non militat contra conclusionem, sed magis eam declarat.

¶ Vbi notandum, quod in actu beatifico quatuor considerari possunt. Primum est sua entitas absoluta, & sic est beatificativus in potentia intellectualis naturæ formaliter tanquam potissima perfectio receptibilis in eadem formaliter. sed ex hoc non habet quod actu beatificet, sicut nec albedo ex sua absoluta essentia habet, præciso omni alio, quod actu dealbet, quia si non informaret subiectum, non dealbaret. A simili, visio dei si separaretur ab omni subiecto, non beatificaret actu: esset tamen beatificativa in potentia. Secundum est esse suum per modum inherens: & sic actu beatificat. Tertium est respectus ad eius proprium subiectum quid & quale sit, & talis non est nactus in differenter, quodlibet subiectum: sed solum subiectum sibi proportionatum.

Quartum est respectus ad obiectum beatificum. Qui quidem respectus dupliciter considerari potest, vno modo secundum se, & sic nullo modo beatificat, alio modo ex parte sui fundamenti: quod est visio beatificativa. & sic habet quod sit completivum beatitudinis formalis, in quantum, scilicet est coniunctio perfectissima materiam intellectuales, cum suo perfectissimo obiecto: per actum perfectissimum, & est exhibitio beatitudinis obiectivè, non tamen qualicumque præsentia, sed tali præsentia est terminus, & obiectum visionis & fructio: quia nulla alia præsentia sufficit ad beatitudinem. S. D. 4. sen. di. 49. q. 1. art. q. 2. ad 5.

CONCLUSIO II. Beatitudo: siue felicitas hominis est actus eternitate mensuratus siue vita æterna. ubi s. q. 3. Item contra Gentiles 3. c. 61.

Contra arguit Scotus hic. q. 2. Actus secundum suam substantiam mensuratur ævo. ergo etiam secundum suam formam, tenet consequentia, quia si secundum substantiam mensuratur ævo, & secundum formam æternitate, & sequitur quod esset immutabilior secundum formam quàm substantiam.

Respondetur. primo, quod arguens dicitur non intelligendo. s. D. Supponit enim quod s. D. opinatur, quod operatio beatifica quantum ad substantiam mensuratur ævo, & quantum ad formam æternitate, hoc etiam s. D. nunquam dixit. Verum tamen ponit s. D. quod esse angelum, vel animam rationalem mensuratur ævo, & eius essentia nunc ævi: operatio autem beatifica mensuratur æternitate: non quasi mensura adæquata: sed per quamdam participationem. Unde si contra hoc intendit arguere: oportet arguere sic, substantia angeli siue anime mensuratur ævo: ergo & actus beatificus: alioquin substantia angeli esset mutabilior quàm actus: hoc autem est falsum, cum substantia non sit mutabilior accidente.

Respondetur. Negando consequentiam. Ad probationem negatur falsitas consequentis. Nullum enim accidens est proprie loquendo, mutabile: & tamen subiectum eius est mutabile, potissimum in proposito de substantia angeli: ut pote subiectum: diversarum mutationum existens: quantum ad volitiones, & cognitiones.

¶ Sed operatio beatifica est immutabilis tripliciter.

¶ Tunc quia cum sit actus secundus, & nihil

habēs de potētia passua, nō potest esse subiectum motus aut mutationis.

¶ Tum secundo, quia per nullius creaturæ potētiam potest incipere: aut desinere aut quomodolibet variari.

¶ Tum tertio, quia est operatio uniformis, & supernaturalis, & participatio diuinæ operationis, & diuinæ immutabilitatis.

¶ Ad hoc faciunt verba s. Do. præfenti di. q. 1. ar. 2. q. 3. tertij.

Secundo principaliter arguitur sic. Nullum mensuratum æternitate potest nō esse: sed actus beatificus potest nō esse: saltem per diuinā potentiam, ergo, &c.

Respondeo. q̄ maior est falsā de eo, quod mensuratur æternitate solū per participationem huiuscemodi est actus beatificus. Ad hoc enim, q̄ aliquid sit æternum participatiuē, non requiritur omnimoda carentia potentie non essendi, sed sufficit immutabilitas supra dicta.

Tertio pœna damnatorū non mensuratur æternitate distincta ab æuo. ergo nec gloria beatorum.

Respondetur. negando consequentiam: quia vita æterna beatorum non solum est æterna ex defectu finis: per quem modum etiam pœna damnatorum dicitur æterna, sed vltimus quantum ad remotionē omnis mutationis: non solum in actu: quam etiam æuum includit: sed etiam in potētia. In pœnis autem damnatorum est transmutatio secundum id. Job 24. Ibunt ab aquis niuium ad calorem niuium s. Do. prima par. q. 10. ar. 3. ad secundum.

QVAEST. II.

Quæritur secundò. Vtrum vltima hominis beatitudo, consistat essentialiter in actu intellectus.

PRO quæstione sit prima conclusio. Hominis felicitas non consistit essentialiter in aliquo actu voluntatis. 4. sen. dist. 49. q. 1. ar. 1. q. 2. item prima secundæ. q. 3. artic. 4. item tertio contra Gen. c. 24.

Contra arguit Scotus hic. q̄ 4. Primo in eo consistit beatitudo essentialiter: quod immediatus tendit in deum: vt in vltimum finem: sed actus voluntatis est huiusmodi, ergo, &c. consequentia nota. Maior probatur, quia beatitudo est vltimus finis, minor probatur:

quia finis inquantū huiusmodi est obiectum voluntatis. Secundo, in eo non consistit felicitas, quod ad aliud ordinatur. sed actus intellectus ordinatur ad actum voluntatis. ergo non consistit in actu intellectus, ergo voluntatis. Maior nota. minor probatur. Aut inter actum intellectus, & voluntatis nullus est ordo. & hoc non, quia in ordinatis per se ad eundē finem, est aliquis ordo. aut amare est propter intelligere: & hoc non, quia secundum Anselmum 2. Cur deus homo. c. 1. ordo peruersus est velle amare, vt intelligere. ergo intelligere ordinatur ad amare.

Tertio, illud est beatitudo quod est maximē volendū, huiusmodi est actus voluntatis: ergo, &c. maior nota. minor probatur. Voluntas plus appetit perfectionem suam quā alterius: sed actus voluntatis est eius perfectio: ergo, &c.

Quarto. Voluntas est nobilior intellectu, ergo, &c. consequentia nota. 10. Ethic. antecedens probatur. Voluntas est maioris capacitatis quā intellectus: ergo, &c. antecedens probatur. Voluntas recipit nobiliorem habitum: ergo, &c.

Quinto. Si nullus actus voluntatis est de essentia beatitudinis: ergo deus potest separare omne gaudium, & delectationem. Confirmatur, quia perfectius est aliquid, si de essentia eius sit aliqua perfectio, quā si sit tantū comitans: sed beatitudo est perfectio maxima: ergo delectatio non solū comitatur: sed est de essentia beatitudinis.

Sexto. pœna damnatorum est essentialiter tristitia: ergo primum est essentialiter gaudium. antecedens probatur. De ratione pœnæ est, q̄ pertineat ad voluntatem. nullus autem auctus voluntatis est pœnalis: nisi tristitia, ergo, &c.

Ad primum dicitur, quod actus intellectus immediatus attingit deum, & vltimum finem, quā actus voluntatis: ita quod coniunctio per actum intellectus est prior ordine, quasi præsuppositus ab omnibus aliis: & est prior causalitate, quia visio illa est causa omnium aliarum coniunctionum: & est mensura aliarum, quia qui intēsus videt intēsus diligit, & fruatur deo. primo quolib. q. 19.

¶ Si dicatur, quod actus intellectus non

non tendit in deum sub ratione finis vltimi, sed ratione veri: dicitur q̄ hoc non obstat. Ex istis enim concluditur, quod beatitudo pertinet ad voluntatem tāquam eius obiectum: sed non sequitur, q̄ sit eius actus. negatur ergo maior argumentum.

Si contra arguitur. Vnaquæque potentia immediatus attingit rationem formalem sui obiecti: quā quæcunq; alia potentia: ergo voluntas immediatus attingit rationē finis. negatur antecedens in illis potentiis, quarum vna præsupponit actum alterius tanquam præparantem, & ostendentem obiectū, cuiusmodi est voluntas respectu intellectus: quia bonum cognitum est voluntati obiectum.

Sciendum tamen, cum dicitur, quod intellectus non fertur in deum sub ratione finis, sed sub ratione veri, quod tales locutiones possunt habere duplicem sensum. Si enim intelligatur quod ratio boni vel finis: non se habeant ad intellectum vt terminans actum eius: nec vt mouens: falsum est: quia intellectus prius natura, & causalitate attingit in deo rationem boni, & finis quā voluntas, imo voluntas per actū suum talia non attingit, nisi prius essent apprehensa ab intellectu, & ostensa voluntati. Si vero intelligatur, quod tales rationes se habeant ad intellectum vt terminantes, sed non vt mouentes: verum est, formalis ratio, & motiua ad actum intellectus est ratio veri: sed quælibet alia ratio potest esse materialis, & terminatiua. Ex his ergo potest negari minor, quia intellectus immediatus fertur in obiectum beatificum sub quacunque ratione consideratum quā voluntas: licet voluntas feratur in ipsum formalis. Itē sciendum, q̄ licet ratio summi boni sit cōmunis ratio obiecti beatifici, vt beatificū est: tamen ratio primæ veritatis est eius ratio specialis. primo modo formalis respicit voluntatē secundo modo intellectum.

Si dicatur contra. Vnūquodque ordinatur ad suam perfectionem: sed delectatio est perfectio operationis: ergo.

Respondeo. q̄ est duplex perfectio. vna vt habentis speciem. alia est contra gen. 3. c. 26. ad secundum.

Ad secundum negatur minor. imo omnes actus omnium potentiarum ordinatur ad illam visionem. inquantum

sunt aut dispositiui, aut conservatiui, aut perfectiui illius visionis. tertio contra gen. ca. 25. Nisi enim deus diligere: eius visio non quæteretur, nec placeret, nec ei insisteret perfectē.

Ad probationem dicitur, q̄ Anselmus loquitur de intellectionibus viæ.

Ad tertium negatur minor. Voluntas enim magis vult visionem dei, quā alios omnes actus: quia visio est eius principale obiectū post deū. plus autē diligit, quælibet potentia principale obiectum suum quā actum proprium: quia actus nō habet bonitatem nisi ex obiecto: loquendo de obiecto principali voluntatis quod est vltimus finis. Ad probationem dicitur, q̄ voluntas non est propriē volēs sed anima: & hæc magis appetit id quod est maior perfectio ipsius animæ, vel hominis, quā quod est bonum ipsi voluntati.

Ad quartum negatur antecedēs. Ad probationē negatur etiam antecedēs. quia capacitas intellectus incomparabiliter est maior quā capacitas voluntatis: quia intellectus est capax diuinæ essentie per modū forme intelligibilis: & est etiā capax luminis gloriæ. Ad huius probationem negatur consequentia, quia capacitas intellectus est in recipiendo, capacitas autē voluntatis in mouēdo, primū respicit præmiū. secundum respicit meritū, ideo capacitas intellectus minus impletur in vna quā capacitas voluntatis. secus est in prima.

Ad quintum negatur consequentia. quia gaudium ex naturali concomitantia sequitur illam visionem.

Dicitur secundò, q̄ posito illo casu, videns deum, & non amans, esset beatus quo ad aliquid inquantum haberet principalem actum beatitudinis, nō tamen esset beatus simpliciter: quia ad esse beatum simpliciter cōcurrit actus vtriusque potentie.

Vel dicendū vt inquit Duran. q̄ beatitudo dupliciter accipi pot. Vno modo vt includit omnē perfectionē hominis: & sic ad beatitudinē pertinet quicquid pertinet ad perfectionē hominis siue secundū corpus siue secundum animam, & sic non loquimur hic de beatitudine, in quo principaliter consistat, quia talis includeret omnem perfectionem intellectus, & voluntatis. Alio modo dicitur beatitudo id quod est optimū inter omnia bona, & omnes perfectiones humanas.

*Ad beatitudinem
vltimum ad beatitudinem
vltimum ad beatitudinem
vltimum ad beatitudinem
vltimum ad beatitudinem*

manas. Et de ista loquimur in quo actu essentialiter consistat. Hæc Durandus.

Ad sextum negatur antecedens. quia pœna damnatorum essentialiter consistit in priuatione diuinæ visionis, licet tristitia, & odium dei cōcomitantur. Ad probationem dicitur, q̄ si maior sic intelligatur, q̄ pœna pertinet ad voluntatem, id est sit repugnans voluntati: vera est. sed in hoc sensu negatur minor. multa enim præter tristitiam repugnāt voluntati. Si vero intelligatur, q̄ pœna sit actus voluntatis. negatur illa maior, quia nullus actus voluntatis quo ad suum absolutum est essentialiter malū: & per consequens nec pœna: sed solum ratione alicuius adiuncti.

De hoc tamen dicit Greg. de Arimino secundo sen. di. 34. qui dicit q̄ malū vnde primo aliquid denominatur malum per se, vel malum simpliciter non est aliqua entitas. Item quoddam malum denominatiuè sumptum, quoddam non simpliciter dicitur malum: sed malum alicui est aliqua entitas.

CONCLUSIO II. Ultima hominis felicitas consistit essentialiter in actu intellectus. Hæc conclusio patet ex probationibus præcedentibus, & etiam tertio contra gen. vbi supra.

Contra arguit Sco. vbi supra q̄ beatitudo non consistat essentialiter in vna operatione primo. Beatitudo consistit in perfecta vnione cum deo; sed perfecta vnio non est tantū in vna operatione. ergo: maior nota. minor probatur. Perfecta vnio includit omnem vnionem secundum omnem potentiam secundū quā creatura est vnibilis deo sed vnibilis per intellectum & voluntatē. ergo, &c.

Secundū. Beatitudo est quies perfecta in deo: sed perfecta quies includit duo. ergo, &c. maior nota. minor probatur per quam virtutē aliquid mouetur ad terminum, per eandem quiescit in termino: sed tam per intellectū quā per voluntatē mouetur in deum. ergo, &c.

Tertiū. Beatitudo consistit essentialiter in omni ea operatione per quā beatus distinguitur à non beato per se: sed beatus per se distinguitur à non beato per actum intellectus, qui videt obiectum beatificum, & per actum voluntatis: quia si causæ sint distinctæ: & effectus, sed actus intellectus est causa actus voluntatis. ergo, &c.

Quartū dicit Aug. 14. de tri. beatus

est qui habet quicquid vult: sed non solum vult actum intellectus sed etiam voluntatis: ergo, &c.

Ad primum dicitur, quod perfecta vnio potest dupliciter intelligi. Vno modo intensiue: & sic non requirit vnionem secundum omnem potentiam: sed secundū perfectissimū actū qui est actus intellectus. Alio modo extensiue: & sic requirit vnionē secundū omnem potentiam beatitudo autē nō consistit in perfecta vnione secūdo modo dicta, sed 1. modo.

Ad secundum negatur maior. quia licet beatitudo quantum ad suum accidentale, sit perfecta quies: non tamen quantum ad suum essentialē. 4. sen. di. 49. q. 1. ar. 2. q. 4. item prima secundæ. q. 3. ar. 4. ad primum. & ibi. ar. 2.

Ad tertium negatur maior nam homo distinguitur per se ab asino, non solum per sua essentialia sed etiam secundum suam propriam passionem: ita in proposito delectatio est per se accidēs beatitudinis, ideo per ipsam potest distingui beatus à non beato, licet enim actus voluntatis nō sit aliquid optimū, est tamē aliquid optimū. 4. sen. di. 4. q. 3. ar. 4. q. 3. itē prima secundæ. q. 2. art. 6.

Ad quartū dicitur, q̄ Aug. in illa auctoritate loquitur de beatitudine quantum ad id quod est essentialē, & accidentale in ea, non autem quantum ad id quod est tantum essentialē. Item dicitur q̄ per vnā operationē homo habet quicquid vult formaliter, vel causaliter, scilicet per operationē intellectus.

Sed contra arguitur, ergo tantum valet illa propositio Aug. ac si diceret beatus est qui intelligit quicquid vult, & ita sequitur, q̄ viator sit beatus cum intelligat quicquid vult.

Respondetur. q̄ consequētia nō valet, quia licet per aliquā intellectiōne diuinæ essentialitatis hōis habeat quicquid vult: tū sequitur. q̄ ista expollet hōis est q̄ habet quicquid vult: & hōis est q̄ intelligit quicquid vult. sed est fallacia consequētis arguendo affirmatiuē à particulari ad vniuersale. Diffinit. n. expollet pponi vniuersali. Vñ licet aliqua intellectiō sit essentialiter beatitudo, & per eam homo habeat quicquid vult: non tamen qualibet est huiusmodi, sed solum illa quæ diuina essentia videtur. Itē ad hoc quoddam illa consequētia valet, oportet addere, quod habere & intelligere essent idē conuertibiliter in beatitudine, sicut

sic q̄ omne habere esset intelligere, & omne intelligere esset habere. quod est falsum. De prædictis S. D. tertio contra gen. ca. 2. Item prima secundæ. q. 3. ar. 4. ad quintum.

Contra has duas conclusiones arguunt alij vt recitat Pet. de Palude primo. hic. q. 3. ar. 2. Ad illam potentiam pertinet beatitudo quæ est pars imaginis Dei, si sit potentia passiva, sed voluntas est huiusmodi ergo.

Secundū omnis actus per quem immediatē & perfectē attingitur obiectū beatificum sub ratione quæ est beatificum: est essentialiter beatificus. sed actus voluntatis est huiusmodi. ergo, &c. maior probatur dupliciter. primū quia finis quo est essentialiter actus: quo immediatē habetur finis gratia cuius. Secūdo quia actus quo immediatē attingitur visibile, in quantum est visibile, est essentialiter visibilis in proposito.

Tertiū arguitur sic. Potentia, quæ habet actum essentialē in merito habet actum essentialē in præmio. sed voluntas est huiusmodi. ergo, &c. maior probatur: quia merens in quantum merens & per se: præmiatur ratione meriti: ergo debet præmiari secundum illud secundū quod fuit merens. Dico autem de potentia non de habitu, quia actualis habitus. fides habuit actum essentialē in merito, non tū in præmio quia nō manet. minor probatur: quia diligere Deū est essentialiter actus meritorius & pertinet ad voluntatem: ergo, &c.

Quartū. potentia essentialiter libera est essentialiter beatificabilis, sed voluntas est huiusmodi: ergo, &c. maior probatur. quia opposita nata sunt fieri circa idem, non per accidēs, sed per se. sed damnatio & beatitudo sunt opposita, & damnatio non habet esse, nisi in his, qui sunt liberi arbitrij. ergo.

Si dicatur q̄ intellectus agens est liber, cū sit immaterialis: nec tamen est beatificabilis. dicitur q̄ non omnis potentia immaterialis est libera essentialiter. sed illa quæ est subiectum actus liberi: non propter hoc q̄ ipsum patitur; sed propter hoc q̄ actus suus elicetus vel imperatus est in potestate sua, q̄ est de intellectu possibili & voluntate: non de intellectu agere qui penitus agit de necessitate.

Ad primā negatur maior. si intelligitur q̄ omnis talis actus pertinet ad bea-

tudinem essentialiter licet sit vera: si intelligitur quod dicitur saltem concomitanter. falsum est etiam quod dicitur voluntas sit penitentia passiva.

Ad secundum negatur maior. quia solus Deus est essentialiter beatificus: quo primo attingitur obiectum beatificum & per quem sit præsens ipsi beato, & per quē habetur obiectū: talis autē est actus intellectus, & non voluntatis.

Ad primam probationem dicitur, q̄ supponit vnum falsum, scilicet q̄ quilibet actus mediatē attingentem finem habet finem. hoc enim falsum est: quia per actum voluntatis nunquam habetur finis: & nec per illum sit præsens: vt supra dictum est.

Ad secundam probationem negatur similitudo: quia visio requirit visibile: vt præsens: non sic est de quolibet actu immediatē attingente obiectum beatificum & multæ aliæ sunt dissimilitudines.

Contra hanc responsionem instatur. in eo quod dicit, q̄ de ratione actus beatifici est q̄ per ipsum primo attingatur obiectum: quia si visio interrumpatur, & postea haberetur sicut fuit in Paulor: adhuc esset beatifica secūda visio sicut fuit prima. Vnde visio non habet rationē beatificæ, quia prima, sed quia immediata.

Respondetur q̄ id, quod dicitur de interruptione visionis, nō facit ad propositum quia intellectus præcedit actū voluntatis, non solum primitate temporis, sed naturæ, & perfectionis. talis autem primitas non est inter duas visiones, de quibus loquitur argumentum. Quando etiam dicitur q̄ Deus est obiectū beatitudinis sub ratione qua est summum bonū, oportet addere q̄ deus sub tali ratione est obiectum beatificū creaturæ quasi in habitu, sed nō est beatificum in actu completo, nisi vt est præsens. Quod sit per actum intellectus, & cum dicitur q̄ actus intellectus nihil potest circa obiectum: dicitur q̄ per actū intellectus Deus habetur à beato. Ipse etiā actus intellectus est quoddam obiectum beatificū, summè post Deū desideratum. 4. sen. di. 49. q. 1. ar. 3. q. 3. in solutione argumentorum.

Ad tertium negatur maior. Ad probationem dicitur, q̄ merens in quantum merens, tēdit in finē, sed præmiatus in quantum præmiatus habet finē. vñ sic nō oportet finē & ea q̄ sunt ad finē esse vniuersalia.

nis. sic nec meritum eum prämio: sed sufficit q̄ idem suppositū sit quod meruit & prämatur, & q̄ volūtas habeat Deum pro prämio: nō tamen per actū proprium, sed intellectus. nec oportet q̄ prämium sit actus volūtatī, sed obiectū. sicut patet in simili. Cursor enim meruit pedibus: non tamen prämatur in pedibus, sed in manu vel in alia parte corporis.

Ad quartum negatur maior. Ad probationem dicitur, q̄ damnatio non est essentialiter in voluntate, sed in intellectu est enim carentia visionis diuinæ. Sciendum autem q̄ cum libertas consistat in mouendo & meritum etiā consistat in agendo & prämium in patiēdo: potentia ex eo q̄ essentialiter libera non habet q̄ sit prämialis substantiæ sed obiectiue: habet tamen ex libertate q̄ sit principalis in merendo, & sic patet q̄ nullus actus voluntatis est essentialiter beatitudo: non tamen negatur quin aliquis actus voluntatis pertineat ad beatitudinem per modū formali perfectionis, non negatur etiā, quin aliquis actus voluntatis possit pertinere ad beatitudinem practicam: quæ tamen non erit potissima hominis beatitudo.

Contra eandē conclusionē arguunt alij, vt recitat Duran. primo. hic di. 49. q. 1. Beatitudo consistit in actu nobilissimo: scilicet actus volūtatī est huiusmodi. ergo. maior nota primo Ethic. cap. 9. minor probatur. Ille actus est nobilior, secundum quē sumus liberi: quā ille, secundum quē non sumus liberi: sed actus voluntatis est huiusmodi: non autem actus intellectus: ergo, &c.

Secundō. Beatitudo consistit in potētia perfecta per nobilissimum habitum sed voluntas est huiusmodi. perficitur enim charitate: ergo, &c.

Tertiō. In illa potētia magis consistit beatitudo quæ respicit magis obiectum sub ea ratione quæ est beatificū: sed volūtas est huiusmodi. maior nota. minor probatur. Voluntas respicit obiectum sub ratione summi boni: & sub hac est beatificum: ergo, &c.

Quartō. In illa potētia consistit beatitudo, per quā perfectius vnimur Deo sed voluntas est huiusmodi: ergo. maior nota. minor probatur: quia vnio inchoatur in visione & consummatur in delectatione. Item actus voluntatis est

posterior actu intellectus: ergo est perfectior.

Quintō. Actus voluntatis est optimus: ergo in eo consistit felicitas. consequentia nota. antecedens probatur. Ille actus est melior, quo efficitur meliores: sed per actum voluntatis efficitur boni simpliciter, & per actum intellectus solum secundum quid. ergo. Item ille actus est melior: cuius oppositum est peius, sed dilectioni Dei opponitur odium Dei: quod est peius ignorantia vel infidelitate: quæ opponitur cognitioni Dei: ergo diligere Deum est melius quā ipsum cognoscere.

Sextō. Si in actu voluntatis non consisteret beatitudo: tunc videns Deū & non delectatus in ipso esset beatus hoc est falsum. ergo. consequentia nota. falsitas consequentis probatur. quia si videns Deum non delectaretur posset tristari: quia visio Dei non excludit tristitiam nisi inferat delectationem, qui aut tristatur, miser est: & sic idem esset beatus & miser: quod est impossibile.

¶ Ista responsiones sunt Durandi.

Ad primum. negatur minor. Ad probationem dicitur q̄ libertas dupliciter accipitur, vno modo: vt opponitur coactioni: & sic maior est vera. in aliquo sensu: negatur minor: sicut enim voluntas cogi nō pot, sic neque intellectus: quia illud solum est coactū, quod est contra inclinationem rei, sed nullū intelligere est contra inclinationē intellectus: imo ad omne intelligere inclinatur, cum sit sua perfectio, & breuiter nostra potētia siue cognitua siue appetitua respectu proprii actus pot cogi: quæ nec hoc inuenitur in potentiis naturalibus: nō em cogitur ignis ad calefaciendū, nec graue ad descendendū. Verū quia pot contere, q̄ intellectus assentiat alicui: cuius oppositum voluntas magis acceptasset: ideo voluntas hoc actu imperato non tamen elicit cogitur quatenus hoc sit contra eius inclinationē: non tñ intellectus cuius inclinatio est ad omnia intelligendū. Alio modo sumitur libertas, vt opponitur necessitati: & sic negatur maior: alioquin melior esset voluntas eorum: quæ sunt ad finē, quā ipsius finis, quem volumus de necessitate. Itē si propter libertatē ponitur beatitudo in actu voluntatis, deberet poni in actu libero, & non in necessario: sed actus voluntatis in patria erit necessarius respectu

ctu Dei.

Ad secundū. negatur minor. Ad probationē dicitur: q̄ licet charitas sit nobilior habitibus, in via existentibus in intellectu: tamen in patria intellectus perficitur lumine gloriæ quod est nobilium charitate.

Ad tertium. negatur minor voluntas enim minus respicit obiectum suū vt beatificum, quā intellectus: quia voluntas nō potest ferri nisi in cognitum. propter quod omne quod offertur voluntati & sub omni ratione sub qua offertur quæcunque sit illa, siue ratio beatificatis, siue quæcunque alia: oportet q̄ prius sit oblatum intellectui, & ab eo apprehensum.

¶ Ad probationem minoris: dicitur, q̄ bonum cadit de per se, & prius materialiter loquendo sub obiecto intellectus, quā voluntatis, sed quia bonū est obiectum adæquatum voluntati, nō autem intellectui: qui considerat aliquid magis commue: ideo consuevit dici, q̄ bonum sit magis obiectum voluntatis quā intellectus.

Ad quartū. Primō posset negari maior. quia sufficit q̄ per actū beatificum primo vniamur Deo: ita q̄ p̄ ipsum efficitur nobis presens. Secundo negatur minor. Ad probationem dicitur: q̄ vnio cōsummatur in delectatione: cōsummatione accidentali: propter hoc em delectationes adiunctæ sunt operationibus, vt permaneat in eis: & sic redūdat in ipsam operationē diurnitas: essentialiter aut & immediatē vnimur Deo tm sola visione & delectatione simul: quia delectatio non est immediatē de Deo, sed de visione Dei. Sed esto q̄ anima plus vniamur Deo fruitione quā visione: hoc erit pro tanto: q̄ vnio secundū fruitionē includit eā: quæ est per visionē, & non e contra. maior aut est vnio secundum duo quā secundum vnum.

¶ Ad secundam probationem dicitur minoris: dicitur, q̄ illud quod est prius in generatione, & se habet in rōne materiz vel subiecti respectu alterius: est imperfectius sicut est de materia respectu formæ: sed inter perfectiones differētes generatione: prior est perfectior: sicut forma substantialis est perfectior qualibet accidentali, ipsam consequente ordine naturæ. Hæc Durandus, & bene. nisi pro quanto dicit, Deū non esse obiectū immediatū delectationis. Hoc

enim dubium est: hoc autem argumentum soluit S. D. 4. sen. di. 49. q. 1. ar. 1. q. 2. ad quintum.

Ad quintum respondet Durandus, negando antecedens. Ad probationē negatur minor. pot enim aliquid dici bonum simpliciter, & absolute: quia est in se perfectus & talem bonitatem magis habet homo per intellectum quā per voluntatē. vnde scientiæ sunt simpliciter meliores habitibus perfectiuis voluntatem. Alio modo dicitur bonus bonitate relata ad aliquid acquirendū, & sic magis dicitur bonus per voluntatē. hæc autem bonitas respicit meritum. prima vero prämium.

Ista responsio aliquo modo concordat, & aliquo modo discordat cū dictis S. D. prima secūde. q. 66. ar. 3. vbi in fine articuli & ad primum & ad secundum dicit, q̄ habitus intellectuales sunt simpliciter meliores habitibus moralibus. & in hoc verum dicit Duran. Secūdo q̄ per habitus morales dicitur homo bonus simpliciter potius quā per habitus intellectuales vis & in via. & in hoc male dicit Durandus. Tertia q̄ per habitus intellectuales patriæ homo potius dicitur bonus simpliciter quā per habitus perfectos appetitum: & in hoc vterque concordat.

Ad secundam probationē dicitur minoris dicitur, q̄ ibi est duplex defectus. Primus quia maior est intelligenda in disperatis, quorum vnum non supponit aliud: in proposito aut diligere includit cognoscere, & non e contra. Secundus defectus est, quia oppositio nō est vtrōque que vniformiter: Odium enim opponitur dilectioni contrariē: ignorantia vero non opponitur cognitioni cōtrariē, sed priuatiue.

Ad sextū negatur falsitas consequentis. Ad probationē negatur maior. tristitia enim non potest esse nisi de aliquo apprehenso sub ratione mali & noliti. Deus autem & visio eius si ponatur sola: non potest habere rationem mali, & noliti: ideo quāuis posset virtute diuina suspendi actus delectationis ne sequeretur ad visionem: non posset tamē in vidēte Deum causari tristitia neque de Deo neque de eius visione. Si aut in vidēte Deum de alio posset causari tristitia: tunc sequitur q̄ esset & miser, secundum aliud & aliud, & beatus simpliciter, & miser secundum quid.

CONCLUSIO. III. Vltimò felicitas non cōsistit in operatione intellectus practici, sed speculatiui prima secundæ. q. 3. ar. 5.

Contra hanc cōclusionem facit tria argumenta Petrus de Palude: ad quæ respondetur in communi: q. si ipse intelligat, q. ad Dei visionem contemplatiuā & speculatiuam nullus sequatur actus voluntatis, quæ sit dilectio aut delectatio, licet præter illam visionem requiratur alius actus realiter differens à diuina visione, qui dicatur actus intellectus practici: ad quem sequatur actus voluntatis, falsum dicitur: quia sicut beatus eodem actu simplici, quo videt Deum, videt creaturas in Deo: ut ait S. D. I. parte. q. 12. arti. 8. 9. & 10. ita multo fortius quilibet beatus eodem actu, quo videt diuinam essentiam videt eam sub ratione entis & veri & boni & summè diligibilis, & ad talem cognitionem sequitur dilectio Dei, & delectatio in Deo visio: nec requiritur alius actus intellectus distinctus à clara diuinæ essentiæ visione: nec aliqua compositio aut diuisio, aut syllogizatio: quia dicta visio omnia talia virtualiter continet.

Dicitur secundò, q. clara visio Dei est simpliciter cognitio speculatiua ratione principalis obiecti, scilicet Dei quod non est operabile à vidente, sed cum hoc est cognitio secundum quid practica, in quantum est regula omnium intelligendorum, & volendorum, & agendorum à beato vidente Deum: ut dicit S. Doct. I. parte. quæst. 1. 2. ar. 8. & 1. 2. q. 4. art. 4. Et huiusmodi simile est de habitu theologico in via, qui est principaliter speculatiuus; & secundum quid practicus: ut dicit S. Doct. I. parte. quæstio. 1. ar. 4. Et de cognitione Dei, qua cognoscit se, & alia vbi supra. quæstio. 1. 5. art. 1. 6. & de veri. quæstione tertia. articulo tertio.

QVAESTIO. III.

Queritur tertio. Vtrum omnes homines appetant beatitudinem. **PR**O quæstione sit prima conclusio. Quilibet creatura rationalis naturaliter suam beatitudinem appetit. prima, secundæ. quæstione quinta. articulo octauo.

CONCLUSIO. II. Beatitudo à quolibet appetitur aliqua necessitate,

prima secundæ. quæstione decima. articulo secundo.

Contra arguit Scotus probando. q. implicat contradictionem, q. omnes appetant beatitudinem in vniuersali, & non in particulari apprehensam. primò. Beatitudo in vniuersali appetitur necessariò propter hoc q. est in ea omnis ratio boni & non ratio mali, sed ista sunt multo magis in beatitudine in particulari apprehensa: ergo.

Secundò. Vniuersale non includit maiorem perfectionem quam particulare: ergo beatitudo in vniuersali: non dicit maiorem perfectionem quam in particulari: & sic non magis appetitur.

Tertio. Si voluntas appetit necessariò beatitudinem in vniuersali apprehensam: hoc est propter naturalem inclinationem voluntatis in eam, sed inclinatio voluntatis est ad particulare: ergo magis est necessitas ad appetendam beatitudinem in particulari.

Quartò. Intellectus dicitur, quòd non est beatitudo, nisi in illo particulari: ergo nec voluntas appetit.

Quintò. Si voluntas necessariò vult beatitudinem: sequitur quòd necessariò determinet intellectum ad considerandum de ea semper: hoc est falsum. ergo, &c. consequentia probatur: quia si causa superior necessariò agit eadem necessitate mouet causas inferiores ad agendum: quarum actiones necessariò requiruntur ad actionem sui, sed voluntas est superior ad intellectum, & apprehensio intellectus: necessariò requiritur ad actum voluntatis: ergo, &c.

Sextò. Voluntas semper est libera: ergo à nullo obiecto necessitatur.

Respondeo. Ad primum dicitur ad maiorem, quòd illa non est totalis necessitas principalis causa, sed quia illud importat hic propriam rationem, ex qua habet, quòd sit per se obiectum voluntatis: nullum autem particulare bonum ex propria ratione hoc importat. Sanc. Doct. quarto sentent. distinctione quadragésima nona. quæstione prima. art. 3. quæstiu. prima ad primum & ad secundum.

Ad secundum. Patet per idem. Dicitur enim ad maiorem: q. licet non includat maiorem perfectionem secundum rationem: tamen

tamen secundum rationem: quia ex sua ratione dicit bonum perfectum & summum: non autem diuina visio nec quodcumque bonum in particulari consideratum.

Ad tertium. Dicitur ad maiorem, q. licet inclinatio voluntatis sit ad bonum particulare: non tamen sub ratione particulari, sed sub vniuersali s. Doct. prima secundæ. q. 5. artic. 8. ad primum. 4. sent. dist. 49. q. 1. artic. 3. quæstiuncula. 3. Itē de veri. q. 2. ar. 7.

Ad quartum. negatur antecedens. quia intellectus non dicitur naturalem beatitudinem esse in isto, vel isto particulari: sed in aliquo particulari: cui obicit ratio communis beatitudinis: sed tale dictamentum est per gratiam, aut inuentionem rationis.

¶ Dicitur secundò, quòd voluntas non appetit naturaliter aliquid vniuersale prout abstrahit à singularibus: sed naturaliter, & necessariò appetit rem particularem: puta dei visionem sub ratione communi.

¶ Dicitur tertio. quòd non est inconueniens, quòd aliquod bonum particulare secundum vnam rationem necessariò appetitur, & non secundum aliam, & merè contingenter.

Ad quintum dicitur, quòd voluntatem necessitariò respectu alicuius obiecti, potest dupliciter contingere. vno modo quo ad exercitiū actus. alio modo quo ad specificationem actus. si primo modo; conceditur consequentia: sed non est contra conclusionem, quia non intelligitur de tali necessitate: si secundò modo, negatur consequentia. s. Doct. de veri. q. 22. art. 6. Item de maio. q. 6. artic. vnico.

Ad sextum. Dicitur primò, quòd antecedens est verum: si bene intelligatur, scilicet eo modo quo declarat s. D. in locis immediatè allegatis. Secundò potest dici, q. licet voluntas, vt voluntas semper sit libera, non tamen vt natura: sed est determinata ad vnum, & sic fertur in vltimum finem: non vt voluntas sed vt natura.

Sciendum tamen cum dicit s. Doct. q. voluntas non appetit necessariò vltimum finem, quòd ad exercitiū actus: & q. respectu cuiuslibet obiecti potest suspendere actum, hoc non est sic intelligendum: quòd stante apprehensione practica vltimi finis: voluntas possit omnem actum volentis circa illū suspendere, hoc enim repugnat dictis eius maximè: quia æquiparat voluntatem respectu vltimi finis intellectui, respectu primorum principiorum. Constat autem, quòd impossibile est intellectui proponi primum principium, quin statim habeat actualiter assensum respectu illius pariformiter: ergo habet dicere, q. proposito vltimo fine, voluntati præsertim practice, vtputa, vtum sit appetendus vel non, statim voluntas elicit actum volendi finem vltimum. Dicendum ergo, quòd voluntas non necessariò elicit actum volendi circa vltimum finem absolute pro tãto: quia potest apprehensionem practicam finis suspendere: & sic mediante tali suspensione apprehensionis, potest suspendere actum proprium. Et vltimus nec pro primum actum nec alterius: potest directè suspendere nisi in quantum talis suspensio proponitur voluntati per intellectum sub ratione boni.

Contra eandem arguunt alij, vt recitat Durandus. hic q. 8. primo. Nullus actus naturalis appetitus, est actus elicited: sed tantum inclinatio, sed appetitus beatitudinis est actus elicited. ergo non est naturalis: minor patet. maior probatur. Actus appetitus naturalis semper est: stante natura, sed non experimur, quòd aliquis actus elicited, sic semper in nobis maximè in voluntate: ergo, &c.

Cōfirmatur per id quod dicit Philosophus secundo posteriorum. Tex. 2. 0. contra Platonem, quòd inconueniens est in nobis esse habitus nobilissimos, & q. lateant nos: ergo multo minus de actibus.

Item appetitus naturalis in non cognoscentibus: non est actus elicited sicut appetitus materie, ergo nec in cognoscentibus, patet consequentia, quia est communis vtrique.

Respondeo. Negatur maior, quia actus, quo voluntas naturaliter vult finem vltimū, est actus elicited: ut ait s. D. prima parte. q. 60. ar. 1. Ex quibus apparet, q. appetitus naturalis in voluntate, non est solus ordo eius in aliquid. Similia ponit de veritate. q. 22. ar. 5. & prima secundæ q. 10. ar. 1.

Ad primam phationem maioris: dicit s. D. in locis phallegatis maximè in 1. pte. vbi 3. q. appetitus naturalis consequens formam sepe inest, non autem consequens materiam,

teriam, semper est actu: per idem patet ad confirmationem.

¶ Ad secundam probationem dictæ maioris negatur consequentia: quia appetitus naturalis diuersimodè est in diuersis: vt dicit s. Doc. in locis allegatis: maximè prima parte, vbi supra.

Contra eandem arguit Scotus, q̄ voluntas non necessario, sed liberè appetat beatitudinem. Primò, si necessario appetit: ergo non habet hanc necessitatem ab aliqua potentia. consequentia, tenet, quia potentia superior non necessitatur ab inferiori: sed voluntas est superior omnibus potètiis, ergo habet à se necessitatem. tunc vltra potentia superior, quæ habet necessitatè in sua actione, eadem necessitate mouet potètiis sibi subiectas, sed volūtas est altior alijs, ergo necessitaret eas ad ostendendum sibi semper suum obiectum: quod est falsum.

Secundò, nullus habitus acquisitus quantum eum que sit intentus: potest tātum inclinare voluntatè quantum appetitus naturalis: sed si necessitaretur ad volendum, tunc tātum inclinaretur per habitum acquisitum: ergo. Et sic necessariò actu elicito, & concurrente quocunq̄ habitu acquisito, necessitatur ad aliquod volendum.

Tertiò, Augustinus in Enchi. ca. 86. dicit hoc, quod voluntas etiam appetens beatitudinem, est libera.

Respondeo. Ad illa respondet Durandus. Ad primum negatur consequentia. nam potentia superior, & si non totaliter, tamen consecutiue necessitatur ab inferiori, sicut intellectus necessariò apprehendit, quod primò sibi offertur à viribus sensitivis. Negatur etiam minor probationis: imò intellectus est altior voluntate.

¶ Ad id quod postea infertur negatur maior, sed voluntas mouet alias potètiis solū, eo modo quo intellectus iudicat eas esse mouendas.

Ad secundum. Dicitur primò, quòd non est ad propositum, quia non loquimur de inclinatione voluntatis per aliquem habitum acquisitum: sed per ipsammet naturam potètiæ, quæ habet necessariam habitudinè ad aliquod obiectum, vt in ipsum feratur actu elicito. negatur etiam maior: cōstat enim, q̄ habitus primorum principiorū inclinatur æquè efficaciter intellectum ad

essentiendum necessariò primis principis: sicut appetitus naturalis ipsius intellectus: inclinatur ipsum intellectū ad intelligere.

¶ Ad tertium dicitur, quòd Augustinus loquitur de libertate à coactione.

Contra eandem arguit Durandus vbi supra. Nullus appetit id quod reputat sibi impossibile, sed damnati sunt huiusmodi: ergo, &c.

Respondeo. Maior est vera de eo, quod est impossibile per se, & ex conditione naturæ. in quo sensu negatur minor. Nihil tamen prohibet illud, quod quis naturaliter appetit esse sibi impossibile per accidens: ex aliqua conditione indiuidui, & in hoc sensu negatur maior: & consequenter minor.

¶ Ad maiorem intelligentiam conclusionis ostendit s. Doc. 1. 2. q. 29. art. 6. Quomodo voluntas absolute potest odire, fugere, detestari, & amare aliquid in vniuersali. Multa alia de hac q. ponit Capreolus primo sent. distin. 1. q. vltima.

QVAEST. IIII.

Varitur quartò. Vtrum intellectus creatus ex solis naturalibus possit pertingere ad videndum deum per essentiam.

PRO quæstione sit conclusio prima. Impossibile est q̄ aliquis intellectus creatus per sua naturalia sola dei essentiam videat s. Doct. 1. parte. q. 12. art. 4. 4. sen. di. 49. q. 2. artic. 6. de veri. q. 8. arti. 3. Item 3. contra gen. cap. 5. 2. Ex quibus formari potest talis ratio. Nulla potentia potest naturaliter cognoscere quidditatem obiecti, sibi improportionati: sed omnis intellectus creatus est sic respectu diuinæ essentia: ergo.

Contra arguit Scotus. Primò contra verba s. Doc. dicens. Aut ipsum arguere ex propositionibus non syllogizatis, aut oportere sic argui. Modus cognitionis est secundum cognoscentem: ergo nulla cognitio naturalis excedit modum naturæ cognoscentis. cum autem cognitio sit etiam secundum modum cognoscibilis: si modus essendi rei cognitæ excedat modum cognoscentis, cognitio eius erit supernaturalis. Dicit autem Scotus: hoc esse falsum. alias sequitur, quòd angelus inferior non posset naturaliter cognoscere superiorem.

Secundò, quia tunc intellectus beati cum

ti cum lumine gloriæ vel quocunq̄ habitum non posset videre Deum. hoc est falsum. consequentia probatur: quia modus naturæ cognoscentis cum omnibus illis esset inferior in infinitū modo naturæ cognitæ.

Respondeo. Ad primum dicitur primò quòd s. Do. non arguit expositioni bus non syllogizatis.

¶ Sciendum igitur q̄ cognitio cum sit actus secundus proportionatur formæ, quam cognoscens cognoscit tantum actu primo: talis autem actus primus commensuratur potètiæ in qua recipitur: quia omnis perfectio fit in proprio perfectibili. potentia autè commensuratur naturæ, & sic de primo ad vltimum cognitio commensuratur naturæ. Et ideo si obiectum excedat naturalem modum essendi naturæ cognoscituri potètiæ: quia nec est eiusdè speciei, nec eiusdè generis cum tali natura: oportet q̄ forma, qua tale obiectum perfectè cognoscitur, sit supra facultatem naturæ cognoscentis. Sic autem est de quolibet intellectu creato respectu diuinæ essentia: s. Do. 4. sen. di. 49. q. 2. art. 6. ad. 3. & ad. 4. de veri. quæstio. 8. arti. 3. ad quintum.

¶ Dicitur secundò, quòd forma arguendi: quam arguens format, bona est: nec vlla illarum propositionum est. falsa. q̄ enim cognitio sit secundum modum naturæ cognoscentis: declaratū est. quod etiam sit secundum modum cognoscentis patet: quia oportet, q̄ fiat per formam perfectè representantem obiectum cognoscibile. & ad hanc probationem negatur consequentia: quia omnes angeli habent eundem modū essendi in genere. s. quia quilibet est subiecta separata nullo modo dependens à matre: nec in esse nec in operari, & quilibet habet naturaliter species sibi innatas sufficienter representatiuas omnium specierum vniuersi, tam corporaliū quàm spiritualiū.

Ad secundum negatur consequentia. Primò quia probatio conclusionis arguit solum de cognitione naturali: & ideo conceditur, quòd cum omnibus illis non posset deus ire ad cognitionem diuinæ essentia, quæ esset sibi naturalis non tamen sequitur, quòd non posset supernaturaliter.

Secundò negatur dicta consequentia: quia per lumen gloriæ intellectus

beatus efficitur susceptivus formæ intelligibilis, & cuiusdā actus primi, quo intellectu sufficit eicere sufficientem visionem diuinæ essentia. In simili dicit s. Do. de veri. quæst. 24. arti. octauo. ad quartum.

Et si iterum arguatur. Ordinatius in finem, potest naturaliter finem attingere: quælibet natura intellectualis ordinatur in visionem diuinæ essentia: tantquam in finem: ergo &c.

Respondetur ad maiorem, q̄ ordinatum in finem supernaturalem, nō oportet esse sic proportionatum fini, q̄ per naturam suam possit ipsum perfectè attingere: sed sufficit q̄ per naturam vel gratiam mediata vel immediata s. Do. de veritate. quæstio. 8. articulo tertio: ad decimum.

Contra eandem arguit Durandus vbi supra. Quicquid cadit sub formali ratione alicuius obiecti: alicuius potètiæ: potest naturaliter cognosci ab illa potètia, sed diuinæ essentia cadit sub formali ratione obiecti: intellectus, scilicet entis. ergo, &c. Et si detur instantia de lumine solis respectu oculi nocturni, dicitur hoc non esse per se, sed per accidens, eo quòd potentia visiva leditur ab organo corporali, quòd non conuenit de intellectu.

Respondeo. negatur maior, loquendo de perfecta notitia. Si autem loquamur de qualicunq̄ notitia siue perfecta siue imperfecta: siue quid, siue quia, siue an est: siue quid est conceditur totum. sed non est contra conclusionem.

Item dicitur quòd excellentia alicuius sensibilis non solum per accidens, sed etiam per se excedit naturalem proportionem sensitivæ potètiæ s. Doct. de anima. articulo decimosexto, ad quintum.

¶ Dicitur tertio, quòd dato q̄ oculus nocturni non laederetur à claritate solis: non tamen posset videre clarè claritatem solis, quia non est capax naturaliter actus primi respectu talis visionis, & similis defectus naturaliter comitatur omnem intellectum creatum respectu diuinæ essentia: non tamè repugnat ei quia naturaliter est in poenitentia obedienciali ad suscipiendum ipsum.

C O N C L U S I O. II. Intellectus creatus ad videndum diuinā essentiam

tiam indiget adiutorio luminis gloriæ prima parte. quæstione decima secunda. articulo quinto. de ver. quæstione 8. articulo tertio. & probat sic. Nulla potentia potest eleuari ad eliciendum actum supernaturalem, nisi addita sibi virtute supernaturali. sed intellectus creatus est huiusmodi respectu diuinæ essentia, ergo, &c.

Contra secundam conclusionem arguit Scotus hic. quæstione vndecima. Lumen non requiritur ad hoc, quod intellectus sit susceptivus gloriæ visionis: nec ad hoc quod sit actiuus, ergo nullo modo requiritur. consequentia patet à sufficienti diuisione. antecedens pro prima parte probatur primo. Nul- lum posterius est ratio suscipiendi prius: sed lumen est posterius visione: ergo, &c. maior nota minor probatur. Habitus est posterior actu, cum ex actibus generetur: sed lumen est habitus, & visio actus: ergo, &c. Secundò, susceptivum quod ordinatur ad multas formas maximè ordinatur ad perfectissimam: sed anima ordinatur ad multas perfectiones supernaturales, ergo maximè ad perfectam perfectissima est beatitudo siue visio: ergo maximè ordinatur ad eam, ergo immediatè probatur idem antecedens pro secunda parte. Si lumen est necessarium ad eliciendum operationem. aut hoc est ratione obiecti, aut propter potèntiam: non propter obiectum cum sit per se præsens: non propter potentiam, quia ipsa se habet ad visionem merè passive. Item quia habitus nõ est principium agendi: sed taliter agendi, ergo intellectus de se potest acquirere visionem sine lumine: licet nõ eo modo, quo acquiritur cū lumine.

Secundò principaliter. Omni potentia passiva in natura ordinat aliqua potentia actiua: sed in anima est potentia passiva, naturaliter susceptiva beatitudinis: ergo, &c.

Tertio. quia posset fieri à deo aliqua natura intellectualis in tanto gradu, in quanto lumen gloriæ est necessarium naturæ intellectuali inferiori: ergo tali naturæ sic factæ lumen gloriæ esset naturale.

Respondeo. Ad primū negatur consequentia, nec est sufficiens diuisione. Dico enim, quod requiritur ad hoc, quod intellectus recipiat diuinam essentiam per modum formæ, & vt ea median-

te eliciat actum visionis. Primum ergo membrum diuisionis non militat secundum mentem s. D. nec probationes eius.

¶ Ad secundam tamen probationem negatur consequentia: quia mutat modum maioritatis in modum immediationis: materia enim prima maxime ordinatur ad suscipiendam animam rationalem: nec tamen immediate: & intellectus possibilis ad suscipiendum actum secundum, non tamen immediare.

¶ Ad secundam partem diuisionis dicitur, quod requiritur illud lumen ad vigorandum intellectum creatum: vt possit elicere visionem diuinæ essentia: contra gen. capitulo 5. 2. elicitur ergo secunda pars, scilicet, quod requiritur propter potentiam.

¶ Ad primam improbationem negatur antecedens: quia intelligere est actio immanens: & idem habet pro subiecto, & pro efficiente. vnde per nul- lum actum intelligendi potest intelligere ipsemet intellectus creatus nisi coëfficiat illum vna cum obiecto, vel specie intelligibili obiecti.

¶ Ad secundam improbationem negatur maior, loquendo de habitibus intellectualibus: qui sunt species intelligibiles, nisi dicamus cum s. Doct. quod in actu sunt duo, &c. vt supra dictum est. & per illud soluamus argumentum dicentes: quod intellectus est causa quantum ad substantiam actus: & diuina essentia vnita intellectui per modum spe. iei intelligibilis est causa quantum ad formam actus.

Ad secundum negatur minor. vt declaratum est in secunda conclusionem.

Ad tertium negatur consequentia. Lumen enim gloriæ perfectius est quæcunque natura intellectuali creata secundum vnum modum: licet sit imperfectus secundum alium modum: ideoque non potest esse naturale alicuius creaturæ. sanctus Doctor. quarto sen. distinct. 49. quæstione secunda. articulo sexto ad 7. prima parte. quæstione 12. articulo quinto. ad tertium. Existimo autem huius esse rationem: quia lumen gloriæ in quantum eleuat intellectum creatum ad hoc quod ei vniantur diuina essentia, habet quandam infinitatem, sicut in suo simili dicit s. Do. 1. par. q. 25. quod licet possit facere nobilitatem

rem mulierem, quam fuerit beata virgo: non tamen nobilitorem matrem.

Contra eandem arguit Aureolus, probans quod intellectus agens nõ cooperatur tali visioni: & arguit quinque mediis: quæ ideo hic non ponuntur, quia hoc gratis conceditur, quia omnis actus intellectus agentis est intelligibilis in potentia, facere intelligibilia in actu: vel dato quod habeat aliam actionem: illa tamen præsupponit prædictam, quod non habet locum in beatifica visione in qua diuina essentia se habet per modum formæ intelligibilis principiantis visionem, & per modum obiecti terminantis eam: illa autem est summe intelligibilis in actu: tam in se quam in respectu intellectus creati perfusi lumine gloriæ.

¶ Dicitur secundò, quod omnis intellectus actualis partialiter est ab intellectu possibili, & partialiter à specie intelligibili San. Doct. de veri. quæstione octaua. art. 6.

Contra hoc arguit Aureolus quod nulla actiuitas est attribuenda intellectui possibili respectu actus intelligendi.

¶ Primò sicut se habet materia prima in genere sensibilem: ita intellectus in genere intelligibilem. sed materia prima nullam habet actiuitatem: ergo, &c.

¶ Secundò Philosophus dicit in tertio de anima, quod intellectus agens est quo est omnia agere: ergo compositio, diuisio, discursus, & huiusmodi sunt intellectus agentis.

Tertio, quia sequitur quod essent duo agentia respectu intellectiois, scilicet intellectus, & illud cuius virtuti species imprimatur, sed hoc est contra dicta sanctorum, & Philosophorum.

Item sequitur quod intellectus possibilis esset nobilior agente: quia agens ad nobiliorem effectum. scilicet ad actum secundum. & intellectus agens solum ad actum primum, scilicet ad speciem intelligibilem.

Respondeo. Ad primum dicitur quod materia prima dupliciter considerari potest: Vno modo quantum ad suam potentialem entitatem: vt præcindit ab omni actu primò. & sic conceditur minor. Secundò considerari potest vt participans formam: & sic potest esse

principium actus non ratione suæ potentialitatis, sed ratione formæ, quam participat: quia ex ipsa & forma resultat compositum, quod solum est agens 7. Met. tex. 2. sic etiam intellectus possibilis factus in actu per speciem, potest esse principium actus: licet hoc nõ habeat ex sua pura potentialitate s. D. de virtutibus quæst. 1. Item. quæst. 3. ad quintum.

Ad secundum negatur consequentia, quia Philosophus loquitur solum de actu primo, & non de secundo. Et dato, quod loqueretur de actu secundo, dicitur quod intellectus agens est quo est omnia fieri tanquam agens primum, & intellectus possibilis tanquam agens proximum.

Ad tertium negatur consequentia: quia intellectus agens & possibilis non reputantur duo agentia distincta, sed vnum quia agit intellectus possibilis quicquid agit in virtute intellectus agentis s. Do. de anima. quæst. quarta. ad sextum.

Ad secundum inconueniens negatur consequentia: & ad probationem negatur quod intellectus possibilis agat ad nobiliorem effectum: quia principaliter causans scientiam est lumen intellectus agentis. & ex consequenti etiam considerationem s. D. de spiritualibus creatu. q. 9. ad 6. & ad 7.

¶ Item intellectus agens est lumen per essentiam, sed intellectus possibilis est lucidus per participationem, & generaliter omnia, quæ sunt principia intellectualis operationis, possunt dici lumina, in quantum sunt manifestatiua. prima parte. quæstione sexagesima septima. articulo quarto. Item. quæstio. centesima sexta. articulo primo. Item. quæst. 12. art. secundo.

Et si dicatur. Visio beatifica est primum. ergo creatura ad ipsum non agit.

¶ Respondetur quod visio beatifica in quantum beatifica à solo Deo est, sed nihil prohibet: quin alio modo sit effectiua ab intellectu possibili.

Contra eandem arguit Aureolus quod lumen gloriæ non exigitur ad vigorandum intellectum possibilem. Primò illud non indiget vigorari respectu alicuius obiecti, quod ab illo obiecto non patitur passione obiectiua: sed intellectus creatus est huiusmodi

respectu diuinæ essentia: ergo, &c.

Secundò sicut se habet materia prima in genere sensibili: sic intellectus in genere intelligibilem, sed materia non indiget vigorari: imò semper est pura potentia, ergo nec intellectus.

Tertiò lumen non vigorat intellectum, tanquam dispositio media inter potentiam, & actum sicut superficies inter corpus & calorem: neque sicut dispositio mediana inter potentiam & agens: eo modo, quo mollicies inter sigillum, & ceram, ergo nullo modo vigorat.

Respondeo. Ad primum negatur maior: sicut supra dictum est, quòd oculus noctur, etiam si non corrumpetur à lumine solis, indigeret tamen noua dispositione ad recipiendum actum primum, scilicet speciem luminis solaris.

Ad secundum dicitur: quod licet materia non indigeat vigorari: indiget tamè dispositione. Secundo dicitur quod licet non habeat vigorè essentialiter: habet tamè subiectiuè. scilicet formam substantialem, ita & intellectus habet lumen nature gratia: & gloriæ: & multos habitus confluentes cum ipso intellectu possibili quoddam vigorosum principium agendi.

Ad tertium negatur consequentia: quia non est sufficiens diuisio, sed est dare tertium membrum. scilicet vigorat ad eliciendum actum secundum. scilicet visionem diuinæ essentia:.

Vltimò ponit quatuor dubia. Primum, Omnem vigorem quem potest Deus dare per aliquod accidens: videtur quod possit dare per essentiam: poterit ergo facere aliquem intellectum, quæ naturaliter habebit tantam claritatem, quantam habet intellectus inferior cum lumine gloriæ.

Secundum dubium est, quia illa claritatem, in qua datur intellectus in naturalibus constitutus: videtur quod possit supplere perfectio actus beatifici, & claritas sua.

Tertium dubium est: quia videtur quod Deus possit facere immediatè quicquid facit, mediante creatura, sed facit quod creatura videt Deum mediante lumine gloriæ, ergo potest facere, quòd immediatè.

Quartum est: quia qualitas quæ est alicui accidentaliter: potest esse alteri conaturalis: sicut caliditas quæ est accidens

ralis in aqua est naturalis igni: poterit ergo lumen gloriæ alicui naturale facere.

Ad illa ipse respondet. Ad primum dicitur, quod claritas habitus habet rationem determinatis & appropriatis intellectum in ordinæ ad obiectum. Unde respectu diuersorum obiectorum diuersa sunt & distincte vigationes per consuetudinem acquisita: prout patet claritas autem naturalis intellectui conterminata est respectu omnis obiecti, sicut & intellectus agens: & ideo nulla claritas naturalis intellectus agens potest supplere vicem luminis gloriæ pro eo quod lumen gloriæ habet vigorem appropriatum & proportionatum & determinatum respectu diuinæ essentia: lumen autem naturale non est proportionatum proportionem appropriationis sed est indifferens, & sic maior est falsa. nam etiam visio beatifica est accidens animæ, & tamen repugnat quod ei conueniat naturaliter.

Ad secundum dicitur: quòd perfectio actus non potest dici claritas, & propter hoc supplere non potest claritatem illam: quæ exigitur ex parte intellectus.

Ad tertium falsè respondet. Ideo dicendum quòd Deus sine lumine creato posset facere illud accidens, per quod nunc intellectus creatus videt Deum: sed in illo casu intellectus creatus per tale accidens nihil videret, quia illud non efficeret: cum excedat naturalè facultatem intellectus: visio autè est actus immanens producens eam. falsa ergo est maior. Facit enim hominem, album mediante albedine, quem tamen sine ipsa esse album, contradictionem implicat.

Ad quartum dicitur, quòd conaturale dicitur dupliciter. Primò, quòd inest ab origine: & sic lumen gloriæ potest esse conaturale alicui sicut animæ Christi. Secundo dicitur conaturale id, quod oritur ex principiis nature tanquam proprietates naturam consequens, & sic nulli potest esse conaturale, sed semper est accidens commune.

Contra eandem arguit Durandus. Si lumen requiritur: aut hoc est ut intendat intellectum: aut ut ex eo & intellectu efficiatur vnum perfectum agens. hoc est falsum, ergo, &c. non enim primum:

rum: tum quia intellectus non suscipit magis, & minus, tum quia lumen non est tale formaliter nec virtualiter, qualis est intellectus. Non secundum quia quodlibet eorum non habet similem virtutem respectu actus intelligendi. Quod tamen requiritur: quando ex duobus fit vnum perfectè agens, sicut duo trahentes nauem, ergo.

Secundò arguit. Aut lumen recipit in intellectu, mediatè aut immediatè. si mediatè, ergo & diuina essentia immediatè recipitur in eo, & similiter visio: patet consequentia: quia vtrunque est supernaturalè: si mediatè, aut illa dispositio media est naturalis, aut supernaturalis: si supernaturalis: ergo recipitur & ipsa mediante alia supernaturali, & sic in infinitum. si naturalis: ergo & lumen est naturale cum vltima dispositio ad formam & ipsa forma sit eiusdem ordinis.

Tertiò. Quia intellectus cum lumine gloriæ adhuc distat ab obiecto in infinitum, ergo, &c.

Quartò: quia S. D. in 4. sen. di. 49. dicit, quod visio beatifica potest communicari intellectui existenti in puris naturalibus.

Respondeo. Ad primum negatur consequentia: quia diuisio non est sufficiens, sed requiritur tanquam noua ratio agendi superaddita intellectui alterius rationis, ut ex tali lumine & intellectu possibili & essentia diuina supplente vicem speciei intelligibilis, constitutur aliquo modo constitutionis, vnum perfectum intelligens in actu, eo modo quo dicitur in tertio de anima, quòd intellectus in actu est intellectum in actu. non ergo requiritur tanquam distinctum & partiale agens nec oportet quod vtrunque habeat similem virtutem, nec quod vtrunque sit potentia: sicut etiam intellectus possibilis intelligit mediante specie intellectuali, quæ tamen non est potentia.

Ad secundum dicitur, quòd immediatè. & ad huius improbationem negatur consequentia: quia in perfectionibus supernaturalibus est ordo, quia natura est immediatè capax aliquarum, non autem omnium: sicut etiam materia prima recipit formam substantialem, medianibus dispositionibus: ipsas ta-

men immediatè recipit.

Ad tertium negatur consequentia: quia non requiritur tantum propter distantiam infinitam, sed etiam propter inappropriationem naturalem intellectus ad obiectum. Et quasi formaliter soluit hoc argumentum, S. D. de ver. q. 8. ar. 3. ad quartum.

Ad quartum dicitur: quod illud dictum S. D. in quarto est sic intelligendum, quod per diuinam potentiam miraculosè fieri potest quod intellectus viatoris diuinam essentiam videat sine hoc quòd intellectus disponatur lumine gloriæ per modum habitus, & formæ manentis: non tamen sine lumine gloriæ se habere per modum habitus, siue formæ transeuntis.

QVAESTIO. V.

Quæritur quintò. Vtrum essentia diuina ab intellectu creato per aliquam similitudinem videatur.

PRO quaestione sit prima conclusio. Diuina essentia per nullam creatam similitudinem ipsam representantè videri potest S. Doc. 1. par. q. 1. ar. 2. Prima ratio fundatur in auctoritate Dionysij, e. 1. de diu. no. qui dicit quod per similitudinem inferioris ordinis rerum non possunt superiora cognosci.

Secunda quia diuina essentia est suum esse: quod nulli formæ creatæ concipere potest.

Tertia quia diuina essentia est infinita: omnis autem forma creata est finita.

Contra arguit Aureolus quod limitatio speciei non impedit. Primò actus, quo videtur diuina essentia, est expressissima similitudo ipsius: sed actus est finitus, ergo, &c. minor nota. Maior probatur in dictis auctoritatibus Augustini & aliorum.

Item ratione sic. Illud quod facit formaliter: ut res aliqua menti appareat est expressa similitudo eius, sed talis actus est huiusmodi, ergo.

Secundò. Visio rei sensibilis est facialis. & tamen est ibi species, ergo species non impedit visionem facialem.

Tertiò illud quod tollit visionem facialem est medium creatum se tenens ex parte obiecti, quia potentia attingit illud medium, & non obiectum per se.

medium autem. quod est ratio cognoscendi, non tollit visionem facialem, sed species est ratio cognoscendi. ergo, &c.

Quarto. Diuina essentia videtur per actum ergo per speciem. Antecedens patet: consequentia probatur: quia actus & species idem sunt omnino realiter. ergo &c. Antecedens sumptum probatur: si actus esset distinctus à specie: sequitur quod actus non esset primum impressum in potentia ab obiecto, quia primo imprimi species: hoc est contra Augustinum & alios, qui dicunt quod actus est primum impressum ab obiecto. Itē sequitur quod intelligere non esset primum pati. hoc est contra Philosophum. 3 de anima, tex. 2. ergo, &c. consequentia probatur: quia præter speciem receptam, esset ibi productio actus.

Quinto si distinguuntur, aut sunt eiusdem rationis, aut alterius: non primum quia duo accidentia eiusdem rationis non possunt simul esse in eodem subiecto. non secundum quia tunc actus esset nobilior specie, & sic eam virtute continet. ergo, &c.

Secundo loco dicit rationes S.D. nihil valere. Ad primam dicit Dionysium intelligere: quod per similitudinem representantem inferiora non possunt superiora cognosci, non autem intēdit quod similitudo inferior per essentiam non possit ducere in noticiam superioris: quia clarum est quod species substantiæ est inferior substantiæ, & tñ ducit in eius cognitionē.

Secundā etiam dicit non valere: quia species quæ non est per se subsistens ducit in cognitionē per se subsistentis. ergo. Illa quæ non est suum esse ducit in cognitionem eius quod est suum esse.

Similiter dicit, tertiam non concludere: quia representatio fundatur super qualitate & maiortas super quantitate: ideo non oportet quod representatiuum sit æquale representato.

Respondeo. Ad primum negatur maior. Ad probationem dicitur quod Augustinus & alij loquuntur de visione quod ad sui principium, quod est species intellectualis aut de verbo vel conceptu, quod est terminus intellectationis. primo contra Gen. cap. quinquagesimo tertio. de potentia questione 8. articulo primo. prima parte. questione vigesima septima. art. 1.

Ad secundam probationem negatur consequentia: quia visio quod ad sui essentiam, non est formalis apparitio, sed quod ad suum principium vel terminum.

Utrum autem beati forment verbum communiter tenetur: quod non habet aliud verbum à verbo increato distinctum propter intimam præsentiam verbi ad intellectum creatum beatum: sicut nec habet aliam speciem à diuina essentia distinctam.

Ad secundum negatur consequentia. nam S.D. non negat. quin aliquid obiectum possit clarè videri per speciem sibi adæquatam, sed quod nulla species imperfectè representans obiectum: potest esse principium facialis visionis.

Ad tertium negatur minor loquendo de medio imperfectè representante.

Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem negatur antecedens: ad probationem negatur falsitas consequentis quia Augustinus loquitur de visione, non ut est actus secundus, sed ut est actus primus, scilicet species.

Ad secundam probationem negatur eodem modo falsitas consequentis, nec hoc dicit Philosophus: nisi loquendo de actu primo: quia intelligere qui est actus secundus: est operatio immanens cuius ratio est: quia operatio vitalis est à principio intrinseco: intelligere autē est operatio vitalis. Dico igitur, quod intellectus patitur, in quantum recipit speciem intelligibilem, & agit in quantum elicit actum intelligendi, non tamen oportet, quod quandoque intellectus intelligit, quod actualiter nouam speciem recipiat: sed sufficit, quod prius eam receperit ab intellectu agente. secundo contra Gen. capitulo septuagesimo secundo.

Ad quintum dicitur quod sunt alterius rationis: quia vnus est actus primus & alius est actus secundus: species etiam est alterius rationis à verbo producto, quia mediante eadem specie intelligibili possum formare diuersas conceptiones de eodem obiecto, de veritate. questione octaua. articulo 13. ad secundum.

Dicitur secundò, quod verbum productum est etiam similitudo obiecti, & quandoque expressius representat obiectum, quam species: puta cum median

dante specie formatur distinctio, vel compositio aut demonstratio, nec sequitur, quod vnum contineat aliud: quia species se habet per modum habitus, verbum autem, & actus se habet per modum passionis faciliter transeuntis quantum est de se. Nec est verum generaliter, quod accidens perfectius contineat imperfectius: quia actus voluntatis est perfectior voluntate, non tamen continet ea. Nec est inconueniens vnum subiectum simul, & semel assimilari eidem obiecto per duas similitudines diuersorum ordinum. Et si argumentum aliquid concluderet: eodem modo concluderet, quod nunquam in eadem potentia essent simul diuersi habitus, diuersarum rationum, & quorum vnus esset alio perfectior.

Ad ea quæ secundò loco adducit, contra rationes s. Doc. dicitur ad primum, quod Dionysius intelligit intrasituiē sic quod nulla species creata potest diuinam essentiam perfectè representare: ita ut possit esse principium visionis eius: quia data quacunque specie creata, Deus potest creare aliquam essentiam adæquantem representationem illius speciei.

Secunda etiam non valet, quia species quæ non est suum esse: est adæquabilis alicui essentiae creatae: quæ tanta erit in reali existentia, quanta est illa species in representando.

Tertia similiter: quia sola forma infinita potest perfectè representare essentiam infinitam, & ad representandum perfectè obiectum infinitum: non sufficit qualitas finita.

CONCLUSIO. II. Ad videndum diuinam essentiam requiritur, quod ipsa diuina essentia vniatur intellectui nostro, ut intelligibilis forma. Hanc ponit sanctus Thomas 4. sen. distinct. 49. quæst. 2. articulo primo. similia dicit de veri quæst. 8. articulo primo. Item secundo contra gen. capitulo 30. Et prima parte. questione 12. articulo secundo ad tertium. Huius ratio est. Ad videndum intellectualiter aliquod obiectum requiritur, & sufficit forma perfecte representans illud, sed diuina essentia sola sufficit perfecte representare se ipsam in visione intellectuali: ergo illa requiritur, & sola sufficit.

Utrum videntes Deum videant omnia, quæ deus facere potest.

PRO decisione sit prima conclusio. Nullus intellectus creatus videt in diuina essentia omnia, quæ deus facere potest. Hanc probat sanctus Doctor in prima parte. questione 12. articulo 8. & 4. sent. distinct. 49. quæst. 2. articulo quarto, & tertio contra genes. capitulo quinquagesimo quinto. vbi arguit sic. Quicumque videt omnia, quæ deus facere potest, comprehendit ipsum cum cognoscat eius veritatem tantum quantum est cognoscibilis, & ex consequenti essentiam: sed nullus intellectus creatus potest deum comprehendere: ergo, &c.

Contra arguit Godofredus quolibet 6. questione 3. Quilibet videns deum, videt quicquid in diuina essentia naturaliter representatur: sed omnes quidditates quæ fieri possunt naturaliter, in diuina essentia representantur: ergo, &c.

Respondeo. Capreolus hic recitat quasdam responsiones Bernardi quibus tuetur doctrinam Henrici quam Godofredus impugnat, in quibus verbis quasi tota disputatio est de ideis: quare illa omnia facio: cum diffusè in primo determinatā sint.

Vnde ad argumentum dico duo. Primum est, quod diuina essentia potest videri ab intellectu creato, sine hoc quod representet sibi aliquam creaturam: cuius ratio extra: quia potest vni cum tam modico lumine gloriæ, quod non vniatur sibi omnis ratio alicuius creaturæ: & licet ipsa de se sit ratio omnium creaturarum, nulli tamen intellectui vniatur ut ratio omnium creaturarum vniatur secundum totum suum posse, scilicet intellectui diuino 4. sent. di. 49. q. 2. ar. 5. ad quartum.

Dico secundò, quod diuina essentia quantum est de se naturaliter, & necessario representat omnes creaturas: sed solum intellectus diuinus est capax talis representationis. de veri. quæst. 8. articulo 3. ad quartum. Vnde non ponit intellectum creatum sufficienter in actum primo ad intelligendum omnia propter defectum ipsius intellectus: & sic ad argumentum negatur maior.

Secundò. Qui videt id quod est maius potest etiam videre id, quod est minus, sed diuina essentia est quid maius quam infinita creatura: & beati vident diuinam essentiam: ergo, &c.

Respondeo. primò negatur maior. licet enim sit vera quando maius habet necessarium ordinè ad minus, nam qui potest portare centum, potest etià portare viginti: quia centum necessariò continent viginti, non tamen vniuersaliter, qui enim potest generare hominem: non potest generare asinum. In proposito non est ordo necessarius visionis diuinæ essentia ad visionem creaturarum.

¶ Dicitur secundò ad minorem, quod licet videre diuinam essentiam sit maius quàm videre creaturas: tamen videre essentiam diuinam, & in ea creaturas, est maius quàm videre solum essentiam.

Contra. I^{ta} duæ visiones sunt per idem medium: ergo vna non est maior alia.

Respondeo. negatur consequentia, quia illud medium aliter se habet ad ostendendum deum, & creaturas. nam necessariò offert deum: non autem necessariò offert quamlibet creaturam cui libet intellectui. tertio contra gen. cap. 55.

Tertio arguit contra probationem cõclusionis. Qui videt infinitas creaturas in verbo, non vident verbum infinita limpitudine: ergo non cõprehendere ipsum possunt.

Respondeo. negatur antecedens, quia qui tot videt in verbo, quot verbum e què limpide videt verbum: sic verbum seipsum.

¶ Alia quæ tangit arguens alibi declarata sunt, scilicet quod nec beati nec viatores vident creaturas in deo, tãquam sicut in speculo, quia in speculo resultant similitudines rerum, ab ipsis rebus quod non fit in deo. de veri. q. 1. art. 6. & licet Augu. dicat, quod deus est speculum voluntarium, ubi accipit speculum pro omni eo, in quo aliqua resultent. & licet quantum ex se representet omnem creaturam naturaliter, dicitur tamen voluntarium, quia manifestat nobis tantum ea quæ vult.

Contra eandem arguit Durandus hic q. 3. vnicò argumento, quod est idẽ eum argumento primò Godofredi, &

eodem modo soluitur. Implicat tamen quædam contradicta. s. Doct. qui vult quòd creatura cognoscitur in deo, eodem modo, quo conclusiones in principiis. Vnde sicut ille comprehendit principium, qui cognoscit omnes conclusiones in eo contentas virtualiter, ita ille comprehendit deum, qui cognoscit omnia, quæ deus facere potest.

Contra hoc arguit. Ille qui cognoscit principium, non cognoscit conclusiones, nisi applicando principium ad eas, qui autem cognoscit deum, cognoscit & creaturas sine tali applicatione, ergo non est similitudo.

Respondeo, quòd aliud est cognoscere cõclusionem in principio, & aliud ex principio. Nam qui perfectè cognoscit aliquid naturale syllogisticum, statim cognoscit in eo conclusiones sine aliqua applicatione, & sumptione sub illo cognoscere autem ex principio est cognoscere per sumptionem minoris sub ipso, & per deductionem syllogisticam. de veri. q. 8. ar. 5.

Contra eandem arguit Aureo. Si videns omnes effectus diuinæ virtutis comprehendit diuinam essentiam, ergo, & videns infinitatem dei intensiuam eum comprehendit. hoc est falsum, alioquin omnes beati comprehenderent eam. ergo, &c. consequentia probatur, quia infinitas intensiua est intimior, quàm extensiua.

Respondeo primò, quantum elicitur a s. Doct. de potentia. q. 1. arti. 2. Essentia diuina similiter potentia eius est infinita, sed potentia habet quandam infinitatem præter infinitatem essentia, quæ attenditur penes obiecta. Hæc autem infinitas est duplex. Vna intensiua: quia nunquam agit ita intensiue quin intensius possit agere: non in se sed vt attingit effectum. Alia est infinitas extensiua, quia non tot producit quin plura possit producere.

¶ Dico secundò, quòd potentia infinita dicit quid posituum ex parte potentia, & quandã negationem ex parte infinitatis, ex qua negatione cognita non sequitur comprehensio potentia, sed ex cognitione adæquari obiecti, bene sequitur comprehensio potentia, vt potentia est, orium autem ens creabile est adæquatum obiectum potentia infinite ex entiuendo: & si quis hoc cognosceret comprehenderet ta-

lem potentiam: vt potentia est & sic intendit S. Do.

Ad argumentum negatur consequentia. Ad probationem negatur assumptum de infinitate intensiua potentia. Si autem loquamur de infinitate quæ sibi conuenit ex parte essentia: etiam negatur consequentia: quia illius cognitio non ita infertur comprehensionem diuinæ potentia, sicut cognitio infinitatis extensiua quòd ad obiecta, & sic ex sola cognitione essentia, & adæquari obiecti, comprehenditur diuina potentia.

Secundò sequitur, quod quato quis plures effectus Dei videt in verbo: tanto perfectius videat Deum. hoc est falsum. Alioquin quando reuelatur aliquid beato, intenditur eius beatitudo.

Respondeo. negatur falsitas consequentis, quia reuelationes factæ beatis non fiunt eis in visione verbi: cum quilibet beatus in primo instanti suæ beatitudinis videat in diuina essentia quicquid est in ea ad suam spectans beatitudinè: licet postea possint ei aliqua reuelari, sed ista non videntur in verbo, nec eodem actu quo videtur verbum: vt dicit S. D. de verita. quæstio. 8. articu. 3. ad quartum.

Tertio, omnes creaturæ in essendo non adæquant Dei infinitatem: ergo si omnes cognoscerentur, non adæquarèt Dei cognoscibilitatem.

Respondeo. Virtus vel potentia Dei potest considerari dupliciter. Vno modo, vt est quædam res, & sic antecedens conceditur, & consequentia non enim res sunt cognoscibilitatis eiusdem, quæ est Deus. Alio modo accipitur in ratione potentia, & sic negatur antecedens, quia vniuersalitas entis est effectus proprius & adæquatus diuinæ potentia, vt potentia est. Dico tamen quod si quis videret omnia creabilia non in verbo, sed per species creatas, ex tali visione vniuersitatis non argueretur perfecta cõprehensio diuinæ potentia, sed solum secundum quid: quia diuina potentia in tali casu non comprehenderetur quòd ad suum absolutum, sed solum quòd ad suos respectus, quos habet ad creaturas rationabiles, & non vt quædã substantia est, sed potentia aut tale quid re latue designatum. Si autem vniuersitas creabilium videretur in verbo: ipsa essentia diuina simpliciter & perfectè

comprehenderetur.

Quarto dicit S. D. arguere per fallaciam consequentis: quia licet qui perfectius cognoscit causam cognoscat plures effectus: non tamen contra, vnde non sequitur, quod qui videt plures effectus in Deo: ipsum perfectius videat: & quæ videt infinita, ipsum comprehendat.

Respondeo. negatur antecedens, quia ista duo conuertuntur: qui perfectius cognoscit verbum, plura in verbo videt: & contra in arguendo ab vno ad aliud nulla fallacia.

CONCLUSIO. II. Intellectus creatus videns diuinam essentiam, aliquo modo videt in ea omnia: aliquo modo non. Hanc sic probat S. D. tertio contra gen. ca. 5. Intellectus creatus videns Deum, videt omnia genera & species & ordinem omnium rerum. ergo. Aliquo modo cognoscit omnia. consequentia patet. antecedens probatur. Intellectus beatus cognoscit quicquid naturaliter appetit semper, sed appetit semper omnia illa: ergo, &c. Eadem ponit de veri quæstio. 8. articu. 4. secunda parte conclusionis patet ex præcedenti conclusione.

Contra arguit Aureolus, quòd beati quicquid vident in verbo, vident simul, & non modo plura modo pauciora. quod gratis conceditur, cum sit de mente S. Doct. prima parte. quæstio. 12. ar. 10.

Vult præterea Aureolus, quòd beati non videant, in verbo creaturas terminatiuè, sed solum eminenter: quia videt diuinam essentiam, quæ est omnia eminenter, & contentiuè.

DISTINCT. I.

¶ Inca distinctione quinquagesimã, quæritur. Vtrum anima à corpore separata aliquid intelligat.

PRO decisione sit hæc prima conclusio. Anima separata potest aliquid naturaliter intelligere. Hanc probat S. Doct. de veritate. quæstio. decimano. articulo primo. Nulla re remanente destruitur sua propria passio vel operatio, sed anima remanet corrupto corpore, & eius propria operatio est intelligere: ergo, &c.

CONCLUSIO I. Anima separata nihil intelligit per species abstractas à rebus materialibus post suam separationem. Hanc probat ubi supra duabus rationibus: quarum prima est. Inter recipiens, & id à quo recipit, debet esse proportio: sed inter animam separatam, & res materiales non est proportio: cum anima sit immaterialis; & ista sint materialia: ergo, &c. maior nota, & minor ex dictis quoque existit clara.

Contra hanc rationem Scotus in quarta distinctione. quadragesima quinta. quæst. secunda. negat minorem. Ad probationem negat consequentiam. Unde arguit sic. Phantasma agit in intellectu: sed phantasma est quid materiale, & intellectus est immaterialis: ergo materiale agit in immateriali. & sic non sequitur quin res materiales possint causare suam similitudinem in anima separata.

Respondeo. Primò, quòd illa minor sancti Doctoris sic intelligitur, quòd inter intellectum separatum, & res materiales non est talis, vel tanta proportio, quæ requiritur sicut inter agens, & patiens.

Dico secundò, quòd phantasma licet habeant esse extensum in organo, tamen habet esse quodammodo intentionale, & est à materia abstractum: propter quod valet aliquando in idè agere cum substantia separata. Et ideo phantasma nõ. vniuersè dicitur esse in materia, sicut forma sensibilis: quæ representat: quia forma rei sensibilis, nullam habet immaterialitatem: unde non sequitur, quòd si phantasma potest agere instrumenta liter in intellectum possibilem, etiam forma rei sensibilis posset in ipsum agere: vt habetur a. s. Doct. de anima. & quolib. 1. q. 3.

Ex hoc ad argumentum Scoti primo negatur minoris intelligatur quòd phantasma sit à deo materiale sicut res sensibiles. Si vero intelligatur quòd habeat aliquam immaterialitatem, scilicet esse extensum. negatur consequentia: quia res sensibilis omnino est materialis: non autem sic phantasma.

Contra iterum arguit. Phantasma agit in intellectum solum: quia representat obiectum: sed res sensibilis etiam representat seipsam: ergo potest agere in intellectum.

Respondeo. Negatur antecedens. Agit enim non solum: quia representat, sed etiam quia est immateriale, vt dictum est.

Secunda ratio s. Doc. pro conclusione hæc est. Ab extremo in extremum non fit transitus nisi per medium: sed forma rei sensibilis habet esse in re maxime materiale; in intellectu maxime immateriali: & hæc sunt duo extrema, in potentis autem sensitiuis medio modo. ergo oportet transire per tale medium: licet in substantiis separatis non sint potentis sensitiuæ: ergo, &c.

Contra. Scotus ubi supra negat maiorem. Quia id quod est medium vni virtuti: nõ oportet quòd sit medium alteri: verbi gratia, virtus creata non potest transferre aliquod corpus de vbi proximo ad vbi remotum, nisi per vbi medium, tamen deus hoc potest: ergo. Intellectus separatus non requirit tale medium forme in potentis sensitiuis: licet hoc requirat intellectus coniunctus.

Secundò. negat minorem: quia esse forme in potentis sensitiuis est esse sensibile, & sic non est medium.

Respondeo. Primò exemplum de transitu de vno vbi ad aliud, non transiundo per medium negatur à sancto Doct. 4. sent. distinct. 49. quæstione 2. art. 3. q. 3.

Secundò. negatur consequentia: quia deus est actor naturæ, & ideo naturalem ordinem agendi & patiendi vt transferatur de extremo ad extremum, & non per medium à deo præfixa: solus deus potest mutare: non autem angelus, vel anima separata: vt dicit sanct. Doct. de malo, quæstione 16. artic. 9.

Est autem naturalis ordo à deo institutus inter formas: quæ sunt in materia, & eas quæ ab illis immediatè causantur in medio: & exinde ad illas, quæ causantur in potentis sensitiuis: & eas quæ requiruntur ex prædictis in intellectu, vt dicitur septimo Physic. tex. 2. o. & ideo nec angelus, nec anima potest immediate recipere à re materiali speciem intelligibilem.

Ad secundum negatur assumptum tanquam expresse falsum: quòd ipse non probat.

CONCLUSIO III. Anima separata

rata aliquando intelligit per species, quas accepit à rebus: dum erat in corpore. Hanc probat sic ubi supra. Species illæ remanent in anima separata: ergo per eas aliquando intelligit. consequentia patet: quia frustra remanerent, antecedens probatur. vnumquodque recipitur per modum recipientis, sed anima separata est incorruptibilis: ergo recipit tales formas incorruptibiliter.

CONCLUSIO IIII. Anima separata quandoque intelligit per species in sui separatione sibi diuinitus infusas. Hanc probat sic ubi supra. Anima recipit aliquas species naturaliter: dum separatur à corpore: ergo per eas quandoque intelligit. consequentia patet antecedens probatur. Quando separatur magis accedit ad substantias separatas: ergo magis recipit influxum specierum. Antecedens probatur, quia quanto magis aliqui recedit ab vno extremo: tanto plus accedit ad aliud. sed res corporea, & substantialis separata sunt duo extrema, & anima recedit à corpore: quando separatur: ergo probatur etiam consequentia. quia etiam in statu presentis: quanto anima à corpore magis abstrahitur, tanto plus recipit influxum cognitionis à substantiis separatis: vt patet in somno & extasi.

Contra arguit Scotus ubi supra. Si anima quanto magis accedit ad modum essendi substantiarum separatarum scilicet esse sine corpore: magis esset capax influxus specierum: sequitur quod anima separata magis esset capax talis influxus: dum est separata, quam dum est coniuncta corpori glorioso: vt patet hoc esse falsum: ergo &c.

Respondeo. Primò, quanto anima magis accedit ad modum essendi substantiarum separatarum: magis accedit ad eorum modum operandi: vt dicit sanct. Doct. prima parte. quæst. 89. arti. primo.

Ad improbationem dico, quòd loquendo de capacitate naturali, conceditur consequentia: & negatur falsitas consequentis. loquendo autem de capacitate gratiæ vel gloriæ: negatur consequentia: quia corpus gloriosum nõ. modo impedit animam ab influxu substantiarum separatarum. Dico tamen, quòd anima beata nullam speciem in-

telligibilem recipit de nouo in corpore glorioso: quia simul dum separatur à corpore corruptibili, totum illum influxum recipit.

Secundò. arguit contra aliud dictum in probatione conclusionis, scilicet in somno fit maior influxus specierum propter maiorem abstractionem à corpore. Contra: quia ex hoc sequitur quod quanto somnus esset profundior, tanto fieret maior influxus: hoc est falsum, quia in somno profundissimo nihil apparet.

Item sequitur quod epileptici visitantur à spiritibus, hoc est falsum.

Respondeo. Primò, quod dictum s. Doc. sumptum est a b. Augustino libro 12. super Gen. ad literam: & Grego. 4. dialogorum. & ipse idem ponit secunda secundæ. quæst. 172. art. primo. & articulo 92. Ad argumentum negatur consequentia: quia licet ad recipiendum influxum substantiarum separatarum disponat aliqua abstractio à sensibus: nõ. tamè quælibet ad hoc sufficit: sed oportet quod fiat à causa animali vel à causa naturali ordinata, & non ægriudinali, nec tali & tanta quæ tollat omnem operationem sensuum inferiorum, potissimè virtutis imaginatiuæ vel intellectus quia intellectus & imaginatio tunc recedunt à corpore, & intendunt eis in corporeis: puta speciebus intelligibilibus aut imaginariis. tantus autem posset esse somnus: quòd anima nulli obiecto intendere, & sic est in somno profundissimo.

Ad aliud negatur consequentia: quia anima eorum nulli obiecto intendit tempore illius passionis.

CONCLUSIO V. Anima separata quandoque intelligit videndo substantias separatas, & in eis species rerum. Hanc probat sic. ubi supra. Anima separata assimilatur angelis in modo essendi & operandi, sed angeli inferiores intelligunt per illuminationem superiorum. ergo & anima.

Contra quatuor ultimas & maxime contra secundam: arguit Scotus ubi supra. Primò anima habet de se, unde possit attingere ad suam propriam perfectionem: sine talibus speciebus. ergo illæ superflue sunt. consequentia patet. antecedens probatur: lapis habet in se unde possit in operationem sibi propriam, s. delecta

dete. ergo & anima. Alioquin lapis esset perfectior anima.

Respondeo. negatur antecedens. quia cum omnis intellectio animæ fiat mediante aliqua specie. Anima autem separata non possit formare ex se huiusmodi species: nec res materialis ex se possit imprimere huiusmodi specie in anima separata: oportet si debet intelligere ea, quæ non intelligat coniuncta corpori, quod hoc fiat per aliquam influxum specierum à natura superiori, & maxime à Deo: ut elicitur de veri. q. 8. articu. 9.

Ad probationem negatur consequentia: ut elicitur prima parte. q. 79. ar. 2. ad tertium. Et de veri. q. 8. ar. 3. ad duodecimum. quia operatio in qua potest anima: post acceptionem specierum excedit incomparabiliter omnem actionem lapidis.

¶ Dico tamen, quod anima accipit equè naturaliter illas species influxas in sui separatione: sicut lapis accipit naturaliter grauitatem, quia naturalis acceptio consequitur naturam animæ separatae in quantum huiusmodi: ut dicit S. D. prima par. q. 89. ar. primo ad tertium.

Secundò Duo accidentia eiusdem speciei non possunt simul esse in eodem. Sed species acceptæ à rebus, & species influxæ sunt eiusdem speciei, ergo non possunt esse simul in anima. Sed in anima remanent species acceptæ à rebus, ergo nullæ species influuntur. Consequentia patet & maior. Minor probatur. Species istæ non distinguuntur, nisi ex parte principij effectiui. ergo non distinguuntur specie. Teneat consequentia per Augustinum. 3. de tri. c. 9.

Respondeo. Negatur minor: ut dicit S. Tho. prima par. q. 89. ar. 5. ad tertium. Ad probationem negatur antecedens: quia distinguuntur etiam ex parte principiorum formalium exemplarium. Nam species acquisita ab anima corpori coniuncta conformatur tanquam exemplari: quidditati rei materialis elucet inphantasmate. Species vero influxæ conformantur ideis, quæ sunt in mente diuina, & etiã speciebus concreatis ipsis angelis, & sunt vniuersaliores speciebus acquisitis: ut dicit S. D. prima par. q. 89. arti. 1.

Tertiò. Animæ separatae habent de rebus cognitionem intuitiuam: & non

per aliquam speciem, ergo cognoscunt aliquid sine specie necessaria. Maior patet. Minor probatur. Species representat rem: tam existentem quam non existentem. ergo nõ est principium cognitionis intuitiuæ, qua cognoscitur existentia rei.

Respondeo. Negatur minor: quia per species influxas potest cognosci natura vniuersalis, & indiuidua & eius existentia, secundum tempus aut locum: quia sunt impressiones rationum idealium: quæ sunt in mente, per quas potest directè cognosci & vniuersale, & particulare: ut elicitur à S. Doc. in q. de anima, art. 20. Et de veri. q. 2. art. 7. Ad probationem negatur antecedens: de speciebus influxis.

Quartò arguit contra quoddam quod dicit S. Tho. declarans tertiam conclusionem, quod anima frustra vniretur corpori, nisi in eo posset acquirere notitiam rerum, & arguit sic. Vnio animæ ad corpus est propter constitutionem totius: ergo dato, quod adhuc nihil aliud euenerit: non vnitur frustra.

Respondeo negatur consequentia: quia licet illa vniõ sit principaliter propter constitutionem totius: tamen est secundario propter perfectionem animæ acquirentis in corpore: ut dicit S. D. in q. de anima. ar. 1. ad. 7. & in ipso toto vna pars est propter perfectionem alterius: ut dicit S. Do. 5. parte. q. 95. arti. 2. vnde & corpus hominis ordinatur sicut in finem ad perfectionem animæ rationalis: ut dicit S. D. prima parte. q. 76. arti. quinto.

Quintò arguit sic ad idem. Si in aliquo potest acquiri sanitas per potionem & sectionem, non frustra adhibetur sectio: dato quod non detur potio: ergo cum anima possit acquirere notitiam rerum in corpore & separata à corpore: nõ frustra vnitur corpori: dato quod in eo nullam scientiam acquirat, sed solum quando est separata.

Respondeo. negatur antecedens, quòd sectio non induceret perfectam sanitatem & impeditur à perfecta sanitate, quam induceret potio Ita in proposito anima non potest acquirere æquè perfectam sanitatem per species, influxas: sicut potest in corpore per species, acquisitas: quia cognitio naturalis per species influxas est confusa.

QVAE

Verum anima separata possit corpora mouere localiter. Deciditur hæc quaestio duabus conclusionibus.

CONCLUSIO I. Anima separata non potest sua naturali virtute mouere aliquod corpus. Hanc probat sic S. D. prima parte. q. 117. ar. 4. Omne corpus, quod ab anima mouetur, per eam viuificatur. sed anima separata nullum corpus viuificat: ergo &c.

Contra arguit Scotus primo. hic. dif. 49. q. 14. Elementum existens in aliquo loco potest se mouere, & trahere secum alium corpus: ergo & anima.

Respondeo. primò negatur consequentia. quia motus localis & locus æquiuocè conueniunt spiritibus & corporibus.

¶ Sed pro maiori doctrina dicitur secundò: ut elicitur 4. sen. di. 45. q. prima. arti. 1. q. 1. Quod sicut animæ separatae propriè loquendo, non debentur ex natura sua aliquis locus, sed solum per quandam congruentiam ad merita vel demerita præcedentia: quod sit virtute Dei punientis vel præmiatis animæ: ita nec propria virtute perdit locum, cui deputatur: nisi virtute diuina vel angelica, per quam animæ separatae aliquando à suis receptaculis egrediuntur: ut dicit S. D. vbi supra. q. 2. & in q. de anima. ar. 21. Ex quo loco etiam patet, quod angelus bonus vel malus posset propria virtute alligare materiã alicui loco: à quo ipsa non posset sua naturali virtute recedere. Dico tertiò, quod ista impotentia mouendi corpus, non conuenit animæ, ratione immaterialitatis: nec propter imperfectionem eius: sed quia anima naturaliter est nata informare corpus, & esse pars compositi: & ideo non conuenit sibi mouere corpus, separatũ, nisi mediante coniuncto.

Secundò. Anima habet vbi in sua virtute actiua: ergo potest se mouere ad vbi consequentia patet. antecedens probatur. Lapis habet in sua virtute actiua, ut acquirat vbi, & moueat aliud: ergo & anima quæ est nobilior.

Respondeo. primo negatur consequentia. quia vbi æquiuocè conuenit spiritibus & corporibus. Itẽ quia anima non est nata mouere aliquod corpus nisi primò moueat corpus, quod informat: sicut etiam grauitas terræ si

esset separata & alligaretur paleæ: non moueret eam nisi miraculosè. lapis autem est natus mouere etiam corpus quod non informat.

¶ Secundò. negatur antecedens: quia vbi & situs: non possunt suscipi nisi in subiecto quanto & corporeo: & esse in loco diffinitiuè, non est esse subiectum vbi, sed est contingere locum vel ab ipso contingi actu virtutis.

Tertiò post resurrectionem: anima mouebit corpus gloriosum non organicè. s. mouedo vnam partem post aliam, sed totum simul: ergo & nunc potest quãdo est separata mouere aliquid patet consequentia: quia nulla noua corpori potentia dabitur in resurrectione.

Respondeo. negatur antecedens loquendo de virtute naturali, quia licet anima non habeat virtutem motiuam naturaliter respectu corporis gloriosi, habebit tamen nouam virtutem gratiæ vel gloriæ. Si autem antecedens intelligitur de virtute supra naturali: non est contra conclusionem. Non valet etiam hæc consequentia. Anima potest mouere non organicè corpus sibi vnitum, ergo potest non organicè corpus ab ea separatum: cuius ratio iam supradicta est.

Contra eandem arguit Aureolus primo. anima coniuncta corpori potest immediatè mouere corpus, & non organicè, id est per partem post partem: ergo separata hoc potest. Antecedens est Philo sophi. li. de causa motus animalium. Et Commentatoris. 8. Phy. com. 3. 6. vbi dicit, quod ille, qui saltat, mouetur totaliter. consequentia patet. quia non propter aliud dicitur animam separatã, non posse mouere: quia potentia motiua est organica.

Respondeo. primò, negatur consequentia, sed causa huius est: quia non est nata immediatè mouere, nisi corpus quod viuificat.

¶ Dico secundò ad antecedens: ut elicitur à S. D. in tractatu de motu cordis quod aliquis motus corporis causatur immediatè ab anima. s. motus cordis & alij sibi necessariò connexi: & iste motus non causatur ab anima per aliquam potentiam mediam inter animã & corpus plusquã motus grauium & leuiũ, sed consequitur animam ut est forma talis corporis. ex quo infero, quod anima respectu motus cordis: non habet pot-

tentiam motiuam.

¶ Dico tertio, quod omnis alius motus animalis causatur ab anima mediante corde, & spiritibus à corde procedentibus ad reliqua membra, causatur etiã mediante aliqua potentia organica, scilicet sensitua & appetitiua: quæ originantur in corde & capite, & mediante potentia executiua: quæ est in neruis & musculis: anima autem separata nullam talem potentiam organicam habet. Ad probationem dicitur: quod mens Philosophi est, quod quælibet pars corporis mouetur ab anima, sed differenter: ut dictum est. Ad Commentatorem dicitur: quod in eo, qui saltat, totum corpus mouetur per se, & anima per accidens, sed aliter & aliter mouentur partes animalis. Nam cor mouetur per se motu vitali: qui constat ex tractu & pulsu, sed motu animali qui per potentiam organicam exercetur: cor mouet alia membra: & consequenter mouet seipsum per accidens sicut nauta mouet se per accidens mouendo nauim: & sic patet: quod in saltu anima non mouet immediatè aliquam partem, per potentiam organicam. Ad prædicta faciunt ea: quæ ponit S. D. de anima. ar. 9. ad. 6.

Secundo anima conuenit cum substantiis separatis in virtute motiua: ut

dicit Commen. 12. meta. com. 33. sed substantiæ separatæ possunt mouere corpus: quod non uiuificat. ergo & anima.

Respondeo. si loquitur de conuenientia analogicè vel generis remotè: conceditur antecedens, & negatur consequentia. si de conuenientia specifica: negatur antecedens, & conceditur consequentia. Non oportet autem: quod ea quæ conueniunt in eadem virtute motiua analogicè: habeant idem obiectum: ideo aliud est obiectum potentie motiue angeli, & aliud potentie animæ: ut elicitur à S. Do in quæstio. de malo q. 16. articulo decimo.

CONCLUSIO II. Anima separata virtute diuinitus sibi collata potest mouere localiter corpora, probatur sic. 4. sen. dist. 45. q. 1. quæstiuncula. 3. Animæ separatæ aliquando apparerit in corporibus assumptis ab eis localiter motis: sicut beata Agatha apparuit beatæ Lucæ: ergo mouent illa corpora, sed non ex potentia naturali: ut patuit per precedentem conclusionem. ergo ex potentia supernaturali. Et sic est finis huius vltimæ quæstionis.

Finis Quarti Libri
Sentent.

ANGELICAE SAPIENTIAE STVDIOSIS

Frater Isidorus de Isolanis Mediolanensis or. Prædic. ac congregationis Lombardiæ vniuersitate Bononiensi nunc Baccalaureus intelligentiæ spiritum ab aito.

QUONIAM nuper impressum Epitoma in quatuor libros sententiarum castigations gratia ad me Papiæ Bononiæ transmissum est: non ab re arbitror, post locos celeri studio emendatos, tum à me, tum à nonnullis fratribus meis, haud equidem spei in re literaria, mediocriter sequentia subscribere, propter quosdam sciolos & inani philosophi nomine gloriabundos, operæ pretium duxi. Hi cum legentes semper Diuum Thomam in ore habent, in illius contradictione magis se nominis trophæa acquirere optinantur. Quod quàm turpe, rusticum, indoctum, ac leue existat, ex huius Epitome lectione, & eorum quæ sequuntur animaduersione luce clarius intuebuntur. Credo equidem nec vana fides, spiritum intelligentiæ Angelici dogmatis super lo Caprazolum requisuisse. Quam vero faciendâ sit doctrina s. Thomæ quæ vniuersalis est admodum, tradens de natura, de moribus, de diuinis theoreticis, & practica dogmata, plurimis conuincimur rationibus,

Prima ratio est.

Doctrina illius diuini doctoris videtur confirmata voce Christi, eidem sancto doctori per imaginationem crucifixi miraculosè dicenti. Bene scripsisti de me Thomas: quam ergo mercedem recipies pro labore tuo? qui respondit. Domine nisi te ipsum. Huius admirandæ confirmationis testis est omnis ciuitas Parthenopea: præfatam imaginem summo venerata studio,

Secunda ratio.

Eadem doctrina approbata videtur à beatissima virgine Maria (cuius erat deuotissimus Thomas) eidem apparente & dicente, doctrinam suam Christo filio suo acceptam: Testante hoc fida narratione gestorum sancti Thomæ.

Tertia ratio.

Videtur quoque approbata angelica doctrina s. Thomæ à sanctis Apostolis Petro, & Paulo, præfate s. Doctori apparentibus, ac plurima reuelantibus, in quibus dubitabat.

Quarta ratione.

Fuit doctrina s. Tho. laudata & approbata à sancta Romana ecclesia, confirmatibus per literas suis, Innocentio Quinto, & Urbano Sexto. Cuius Urbani Sexti bulla incipit. Laudabilis deus, & est magni pòderis: ut habere potes ex multis capitulis 24. q. prima.

Quinta ratio.

Vniuersitas quoque Parrisiensis summo opere sancti Tho. volumina veneratur: quæ eundem doctorem vocat gloriosum, vniuersalis ecclesiæ lumen præfulgidum, gemmam radiantem clericorum, fontem doctorum. Vniuersitatis Parrisiensis speculum clarissimum, & candelabrum insigne ac lucens reuocauit itidem omnes articulos, in quantum tangunt, aut tangere videntur doctrinam s. Tho. eui patet ex literis editis à præfata vniuersitate incipientibus. Vniuersis præsentibus literas, &c.

Sexta ratio.

Eadem actitarunt multæ vniuersitates vtriusque Galliæ, Germaniæ, Hispaniæ, Britannicæ.

Septima ratio.

Ordo Prædicatorum, qui est ordo apostolicus in cuius peccatore tradente sancta Romana ecclesia, ut plurimum resider auctoritas tutandæ fidei catholicæ præposuit eundem s. Tho. innumeræ turbæ suorum doctorum, quos aluit, & perfecit in studio.

Octaua ratio.

Doctores præstantissimi dogmata s. Tho. miris laudibus persecuti sunt. Hinc Innocentius quintus in sermone incipiente, Ecce plusquam Salomon hic de s.

Tho. loquens sic ait, huius doctoris doctrina præ ceteris, excepta canonica, habet proprietatem verborum modum dicendorum veritatem sententiarum: ita quod nunquam qui eum tenuit, inueniatur à tramite veritatis deuiasse: & qui eum impugnavit, semper fuit de veritate suspectus.

Nona ratio.

Vivendi genus angelicum ac sanctissimum inter mortales eius sancti doctoris eidem potissimè arguit esse credendum.

Decima ratio.

Modus scribendi stilus brevis, grata facundia, auctoritatem præstant dogmatibus s. Tho. Quamquam hæc in octava pateant ratione: tamen adhuc roborantur. Nam Henricus de Gandavo qui aliquando doc. solènis titulum etià post facta fortitus est, in extremis laborans, interrogantibus discipulis de doctoris præminencia dixit. Ordo doctrinæ b. Th. Omnes doctrinas excellit: quamobrem vocitatur doctor Angelicus, communis expositor, ac demum nomine doctoris sancti diuus T. intelligitur. Consueverat dicere Comes Io. picus Mirandulanus, Tacente Tho. mutus sit Aristoteles. A græcis credimus id traxisse, qui vocant s. Thom. animam Arist. quocirca s. Tho. & ordi. prædicatorij amore tractus, idem Comes ordinem prædicatorum auctoritate apostolica in extremis est professus.

Vndecima ratio.

S. Tho. in omni materia copiose scripsit. Aristotelem, sacras literas Magistrum sententiarum, atque volumina diui Dionysij copiosissimè exponens. Neque enim catholicè disputaturo, lecturo, siue prædicaturo deest in quoque diuus Tho.

Duodecima ratio.

Quis Th. vnquam secutus in hæresim aut errorem lapsus? quamobrem miraculum est Angelicus doc. ingenio præclarissimo, quòd omni in dogmate copiosissimè, & oportune erudiat.

Decimatertia ratio.

Contemptis ab Ro. pō. oblatis dignitatibus in humilitate sui ord. vivere delectat eiudem. S. R. E. scutum inexpugnabile existens. Cuius manifestatem rationibus catholicis atque sanctorum auctoritatibus semper tutatus est angelicus doctor.

Decimaquarta ratio.

Tutissimum dogma diui Tho. semper inuenitur: nunquam enim declinat à sententiâ vniformi quatuor doctorum ecclesiæ Ambrosij, Augustini, Hieronymi, Gregorij: qui post euangelistas dicuntur luminaria ecclesiæ. vt habetur de re. & ve. san. in sexto. cap. vnico. eorundem quoque est interpretes fidissimus.

Decimaquinta ratio.

Omnes rationes, quoque argumenta, vniversa obiecta contra doctrinam s. Tho. facta à quibusuis doctoribus, inueniuntur soluta ab eodem formaliter aut virtualiter: vt patet in quatuor magnis voluminibus I. Capreoli, diuino hoc epitomate magis magisque hoc idem aperiente.

Decimasexta ratio.

Tanti doctoris innumera dogmata sigillatim examinata fuisse rigidissima censura à suis aduersarijs, vt ipse & doctrina eius similis foret doctrinæ christi: de qua dicitur Luc. 2. postus est in signum, cui contradicetur.

Decimaseptima ratio.

Quia à sine vnumquodque denominari iustum est, teste Aristo. cum finem egerit sanctitate conspicuum, ac miraculis clarissimum, doctrinam suam peculiariter gloria sanctitudinis illuminauit.

Decima octaua ratio.

A fide dignis memoriæ proditum est: & in eius officio cantatur, fuisse reuelatum beato Guallæ. s. Thomam parem esse in gloria beato Augustino: virginitate quidem ipsum præclarentem. Et hæc dixerim plurimis prætermisissis: quibus omnibus testimonium perhibet interior dei instinctus: nos ad consentiendum illi, inuitans, ac trahens.

Finis.

ANGE

ANGELICAE THOMISTARVM SAPIENTIAE studiosis Frater Isidorus Mediolanensis, pro eadem attingenda diuini solatium splendoris.

Ndicem duce elementorum ordine. Viri diuinæ muneris scientiæ copiosissimum quatuor voluminum calce subscribere libuit: quo disputata variè vobis illico occurrere queant. Quæ de re hæc diuinum epitoma Physicæ ab exordio auscultationis, Angeli dogmatibus studiosi, veluti Eucheridon apud se habere poterunt, eo vt eidem attentius studere ad questionum explanationem, quæ in quotidianis lectionibus suboriuntur vel disputationibus. Nempe vbi de materia, de forma, de priuatione, de causis & huiuscemodi Physicis Theorematis nodus aderit dissolueendus: continuo ò Nouicie series præfens tibi prælo aderit, ad locum te deducens: in quo id de quo quaeritur, elucidatur. Sic tuum paulatim ingenium: altiore intelligibilium ordinem ingreditur: sic lac Thomisticum bibes ab vtero: neque in studiorum initijs peregrinos doctores adire cogeris. Iam solidior effectus inter errores, lumine Thomistici dogmatis claro, circundatus, tutus habitabis: adulterinæ nec tibi traditiones officient. Non minori etenim veneratione excipiendum esse Io. Capreolum arbitror, quam diuum Thomam: in quo spiritum angelicum transmississe videtur Spiritus sanctus: obseruadum, explicandamque altius eiusce angelici doctoris scientiam, fidei Catholicæ scutum inexpugnabile. Didici ego aliquando à patribus ordinis nostri, viris præcipuis, eundem Io. Capreolum virum fuisse cordatissimo prudentissimoque munere Christianæ simplicitatis ab alto donatum. Qui etiam ante imaginem quampiam Diuæ Mariæ peculiari studio longas quotidianasque moras orans trahere consueverat. Interea quatuor hæc perfecta volumina: dum in suæ serinio cellula seruaret, opera vt creditur hostis antiqui, eadem cellula seuis exarsit ignibus. At nisi conuersus frater, quæ eidem Io. Capreolo tristis senectæ annos iam ingresso, deferuiebat: lacrimis motus tanti patris euulantis labores innumeros vnus horæ spacio, sæuas consumere flammæ: in ardètem locum profiliisset: ex quo scripta hæc abstulit, omnis Capreoli doctrina cælestis deperisset. Quamobrem cui magis magisque debeat ordo prædicatorius: quin vniversi fines imperij militantis ecclesiæ, an Ioanni Capreolo viro sacratissimo tantis pro vigilijs, an eidem fratri Conuerso: qui de medio ignis elucubrata eduxit: meritò ambigitur. At in Deū omnia potius esse referenda censeo: à quo Ioannem Capreolum studiorum copiosam recepisse mercedem credimus: & fratrem Conuersum sui præclari facinoris clara in cælesti Hierusalem tropheæ. Libuit hæc præfatissima, talia enarrasse: quæ ab Reuerendissimi patris fratris Garzia Hispani prædicatorij ordinis nunc Generalis magistri meritissimi, ore pendens, ingenti oblectatione suscepti. Ipse itidem vt præfens ederem volumen primū hortatus, auctoritatem deinde contulit. Valere viri præclarissimi, atque Christiani fulgentia sydera luminis: utpote ingenia quorum Angelici dogmatis cælestibus ardent ignibus.

F* ENIM

ENIMVERO INDICIS NOSTRI

o nouicie, hunc esse ordinem animaduertito.

PRIMO quidem inuenies principalium quæstionū titulos, sic annotatos. primo. dista. q. 1. & similia.

Secundò, quæstioum non principalium ubi titulos scriptos compereris. distin. 1. quæstione 1. contra primam conclusionem, similiaque require ibidem in margine.

Sciò, materias in vnum conuenientes sub vna dictione quantum licuit, nos coëgisse: scripto etiam secundorum elementorum, & cuiusuis dictionis ordine.

Dictio hic in magine signat librum ac distinctionem.

SERIES DICTIONVM,

quibus subnectuntur quæstia.

A	Aqua calida.	Confessio.	Dolor.
Abstractum.	Arbitrè.	Confirmatio	E
Abstractiua cognitio.	Assumere.	Constitui vel constituturè.	Episcopus.
Absolutio.	Attributum.	Contraria.	Aequalitas,
Accidens.	B	Consecratio.	Effectus.
Actio.	Baptismus.	Contingentia.	Ens.
Actio Dei.	Beatitudo.	Contritio.	Esse.
Actus.	Beatus.	Conscientia.	Esse diuinum.
Actus intellectus.	Bonum.	Corpus christi.	Essentia diuina.
Actus moralis.	C	Corruptum.	Elementum.
Actus humanus.	Charitas.	Creatio.	Aeternitas.
Actus exterior.	Character.	Creatura.	Eua.
Agere.	Cadaver.	Crux.	Acuternum.
Adam.	Cælum.	D	Aeuum.
Adoratio.	Certitudo.	Deus	Extensio.
Albedo.	Circuncisio.	Dæmon.	Extrema vnctio.
Amor.	Christus.	Delectatio.	Extremum.
Amicitia.	Claus.	Dependentia.	F
Angelus.	Coëxistentia.	Difficultas.	Fatum.
Anima.	Cognoscere.	Diligere.	Fides.
Anima christi.	Commune.	Distinctio.	Finis.
Antecedens.	Cõpositum.	Diuitiæ.	Filius.
Appetitus.	Conceptio.	Donum.	Filiatio.
			Forma.

Florere

INDEX

Florere.	Instans.	N	Res.
Frui.	Instrumentum.	Natiuitas.	Resurrectio.
Fruitio.	Intentio.	Necessarium.	S
Futurum.	Intentio.	Nihil.	Sacramentum.
G	Intellectus.	Notio.	Sapientia.
Generare.	Intelligere.	Numerus.	Satisfactio.
Generatio.	Intellectualis	Nutritio.	Scientia.
Genus.	substantia.	O	Species.
Gratia.	Indulgentiæ.	Odium.	Spiritus sanctus.
Gratia.	Iudicium.	Omnipotencia.	Status innocentia.
Gloria.	Iustitia.	Opinio.	Subtilitas.
H	L	Oratio.	Successuum.
Habitus.	Liberum arbitrium.	Ordo.	T
Homo.	Locus.	Ornatus.	Theologia.
I	Logica.	Originale.	Torum.
In alio esse.	Lumen gloriæ.	P	Tempus.
Idea.	M	Peccatum.	Trinitas.
Imago.	Magnitudo.	Pœnitentia.	V
Incarnatio.	Malum.	Persona.	Vbi.
Inchoatio formarum.	Materia.	Possibile.	Verbum.
Individuatio.	Mater.	Potentia.	Veritas.
Indiuisibile.	Marrimonium.	Prædestinatio.	Vestigium.
Infernus.	Maximum.	Præsens.	Virtus.
Infidelis.	Meliorare.	Perpetuum.	Visio.
Infinium.	Meritum.	Principium.	Viator.
Influxus specierum.	Minimum.	Processio.	Vnio.
Informitas materiæ.	Misceri.	Proprietas.	Vniuersale.
Immutabile.	Mixtum.	Q	Vnitas.
Immaterialitas.	Missio.	Quantitas.	Voluntas.
Impassibilitas.	Motus.	Quæstiones.	Vorum.
Innascibilitas.	Mutatam esse.	R	Vti.
Impeccabilitas.	Muratio.	Recidium.	Finis seriei distinctionum.
	Mundus.	Reatus.	F. * 2. A B
		Relatio.	
		Reprobatio.	

Abstractum.

Trum abstractum prædicetur de concreto. prima distinctione quarta. quæstio. 2.

Abstractiua cognitio.

1 Vtrum notitia abstractiua præsupponat intuitiuam. 2. distinctione vigesima tertia. quæstio. vnica. contra secundam conclusionem.

2 Vtrum abstractiua cognitio de articulis fidei, possit diuina virtute communicari creaturæ. ibidem. capitulo quarto.

Absolutio.

1 Vtrum circumscripca ordinatione ecclesiarum: quilibet sacerdos possit quælibet absoluere. quarta distinctio. 19. quæstio. vnica. contra tertiam conclusionem.

Accidens.

1 Vtrum accidentia separata à substantia panis, conuersi in corpus Christi, possint substantialiter immutare aliquid extrinsecum. 4. dist. 12.

2 Vtrum alia accidentia possint esse sine subiecto: sicut quantitas. 4. dist. 11.

3 Vtrum in actionibus naturalibus, principium actionis semper sit accidens. 4. dist. 12. contra secundam conclusionem.

4 Vtrum duo accidentia solo numero differentia possint simul inesse eidem. primo. di. 7. q. 2. contra primam conclusionem.

5 Vtrum substantia sit naturaliter prior accidente. 2. di. 3. q. 1.

Actio.

1 Vtrum eadem actio successiue possit esse bona & mala. 2. dist. 40. q. vnica. contra. 3. conclu.

2 Vtrum actio sit subiectiue in agente. 2. distinctione 1. quæstio. 2. contra. 4. conclu.

3 Vtrum actio sit passio. ibidem.

4 Vtrum actio sit realiter idem quod motus; ibidem contra quintam conclusionem.

5 Vtrum actio incipiens esse simul cum re, attribuat generanti. 2. distinctio ne quarta. quæstio. vnica. fo. 44. columna 4.

Actio Dei.

1 Vtrum Deus agat in omni effectu creature. 2. di. 1. q. 2. contra. 11. conclusionem.

2 Vtrum Deus siue materia possit agere quicquid voluerit. 2. dist. 19. contra secundam conclusionem.

Actus.

1 Vtrum actus peccati interior & exterior sint duo peccata. 2. di. 42.

2 Vtrum actus peccati sit à Deo. 2. distinctio. 37.

Actus intellectus.

1 Vtrum actus intellectus & voluntatis sint æqualiter boni vel mali. 2. di. 39. q. vnica.

Actus moralis.

1 Vtrum actus ex sola imaginatione procedens, sit moralis. 2. di. 40. quæstio. vnica.

Actus humanus.

1 Vtrum omnis actus humanus in habente gratiam, sit meritorius vel demeritorius. 2. di. 49. q. vnica. contra secundam conclusionem.

Actus exterior.

1 Vtrum actus exterior det bonitatem interiori. 2. dist. quadragesima. secunda. q. vnica. contra secundam conclusionem.

2 Vtrum actus exterior addat interiori poenam vel præmium essentialiter ibidem contra. 4. conclusionem.

Agere.

1 Vtrum agens possit immediate agere in rem distantem. primo. distinctio. 37. quæstio. 2. contra secundam conclusionem.

Adam.

1 Vtrum cognitio Adæ de Deo in primo statu fuerit intuitiua. 2. dist. 23. quæstio. vnica.

Adoratio.

1 Vtrum humanitas Christi sit adoranda latra. 3. di. 9.

2 Vtrum imago Christi sit adoranda adoratione latra. 3. di. 9. contra secundam conclusionem.

Albedo.

1 Vtrum possit dari albedo separata. 1. distinctio. 44. quæstio. vnica, contra corollaria.

2 Vtrum Albedo separata esset infinita. ibidem contra quartum corollarium.

Amor.

1 Vtrum amatum sit in amante. 1. dist. 10. quæstio. vnica. contra primam conclusionem.

2 Vtrum amor sit delectatio. 1. distinctio. prima. quæstio. prima. contra tertiam

tiam conclusionem.

Amicitia.

1 Vtrum amicitia sit politica virtus. 3. dist. 27. quæstio. vnica. contra primam conclusionem.

2 Vtrum charitate ametur Deus amore amicitia. ibidem contra quartam conclusionem.

Angelus.

1 Vtrum angelus sit in loco. 2. distinctio. 2. quæstio. 1.

2 Vtrum angelus tempore mensuretur. ibidem q. 2.

1 Vtrum angelus indiuidetur per materiam. 2. di. 3. q. 1.

4 Vtrum intelligere angeli sit eius substantia. ibidem. q. 2.

5 Vtrum angelus potuerit appetere æqualitatem Dei. 2. di. 4.

6 Vtrum angelus in primo instanti creationis suæ fuerit beatus. secundo. distinctio. 5.

7 Vtrum angelus possit moueri localiter. 2. dist. 6.

8 Vtrum voluntas angeli mali sit obstinata in malo. 2. distinctio. septima. quæstio. 1.

9 Vtrum angelus moueat cælum vel alia corpora per intellectum. ibidem. quæstio. 2.

10 Vtrum angelus malus naturaliter cognoscat cogitationes cordis. 2. distinctio. 8.

11 Vtrum angeli habeant corpora naturaliter sibi vnita. 2. distinctio. 8. & 9. & decima.

12 Vtrum angeli proficiant in cognitione per mutuam loquutionem. 2. dist. 11. quæstio. 1.

13 Vtrum angeli proficiant ex mutua illuminatione. ibidem q. 2.

14 Vtrum angelus sit in loco per applicationem virtutis. 2. dist. 2. quæstio. prima. contra primam conclusionem.

15 Vtrum angelus sit in cælo em, yreo per operationem. ibidem.

16 Vtrum angelus mouens cælum, moueatur per accidens. ibidem.

17 Vtrum duo angeli possint esse in eodem loco. ibidem contra quartam conclusionem.

18 Vtrum angelus possit vniri materiae ut forma. 2. di. 3. q. 1. contra quartam conclusionem.

19 Vtrum distinctio specifica angeli & animæ rationalis sumatur pænes in-

telligere cum discursu, & sine discursu. ibidem.

20 Vtrum species angelica sit multiplicabilis in plura indiuidua. ibidem contra quintam conclusionem.

21 Vtrum angeli distinguantur per rationem suppositi & subsistentiæ. ibidem.

22 Vtrum angeli distinguantur per hæcitates. ibidem.

23 Vtrum plures angelos esse eiusdem speciei, sit impossibile. ibidem.

24 Vtrum potentia angeli differat realiter ab essentia. 2. distinctio. 3. quæstio. secunda. contra secundam conclusionem.

25 Vtrum in angelis sit intellectus agens & possibilis. ibidem contra tertiam conclusionem.

26 Vtrum angelus accipiat aliquam notitiam intuitiuam à rebus extra. ibidem.

27 Vtrum essentia angeli sit forma, qua intellectus intelligat. 2. distinctio. 3. quæstio. 2. contra quartam conclusionem.

28 Vtrum essentia angeli sit ei ratio cognoscendi Deum essentialiter. ibidem contra sextam conclusionem.

29 Vtrum angeli vnica specie plures quidditates intelligant. ibidem contra septimam conclusionem.

30 Vtrum angelus superior intelligat per pauciores species. ibidem.

31 Vtrum angelus per species vniversales intelligat singularia. ibidem contra octauam conclusionem.

32 Vtrum angelus intelligat singulare signatum signando ipsum. ibidem.

33 Vtrum angelus intelligat simul omnia, quorum habet species. ibidem.

34 Vtrum angelus discurrat. ibidem contra vltimam conclusionem.

35 Vtrum inconsideratio fuerit causa peccati angeli. 2. distinctio. quarta. quæstio. vnica. contra primam conclusionem.

26 Vtrum angelus potuerit appetere æqualitatem Dei absolutam. ibidem contra secundam conclusionem.

37 Vtrum angelus potuerit peccare in primo instanti creationis suæ. 2. dist. quarta. quæstio. vnica. contra quartam

- 38 Vtrum in peccato angelorum sit po-
nere tres morulas. ibidem contra. 5.
conclusionem.
  - 39 Vtrum angeli in primo instati pro-
prie meruerint. ibidem.
  - 40 Vtrum secunda morula peccati an-
gelorum fuerit indiuisibilis. ibi-
dem.
  - 41 Vtrum Angelus peccauerit post pri-
mam infans statim ibidem.
  - 42 Vtrum angelus possit moueri natu-
raliter. 2. distinctione sexta. quæstio
vnica.
  - 43 Vtrum sit possibile angelum transi-
re de extremo in extremum, non tra-
secundo per medium. 2. distinctione 6.
quæstione vnica. contra tertiam con-
clusionem.
  - 44 Vtrum angelus possit esse nusquã.
ibidem.
  - 45 Vtrum angelus indigeat loco. ibi-
dem.
  - 46 Vtrum angelus possit moueri in in-
stanti. ibidem contra quartam con-
clusionem.
  - 47 Vtrum angelus sit forma cœli, non
datus actum primum, sed alias perfe-
ctiones. 2. di. 10. q. vii.
  - 48 Vtrum angelus loquatur alteri an-
gelo per signa. 6. dist. 11. contra 1. con-
clusionem.
  - 49 Vtrum angelus loquens alteri ange-
lo, causet aliquid in eo. ibidem. con-
tra. 2. conclu.
  - 50 Vtrum vnus angelus illuminet aliũ.
ibidem. contra 3. conclusionem.
  - 51 Vtrum angelus illuminat confortã-
do. ibidem contra 4. conclusio.
- Anima.
- 1 Vtrum omnes animæ ab origine sint
æquales. 2. dist. 3. 2.
  - 2 Vtrum anima sit idem q. suæ poten-
tiæ. 1. dist. 3. q. 4.
  - 3 Vtrum rationes probantes immor-
talitatem animæ sint efficaces. 4. dis-
t. 4. q. 2. contra 1. conclusio.
  - 4 Vtrum rationes probantes animam
posse perpetuò remanere extra cor-
pus, sint efficaces. ibidem.
  - 5 Vtrum anima separata possit virtute
propria vniri corpori. ibidem.
  - 6 Vtrum vnio animæ ad corpus impor-
tet habitudinem possessionis. 4. di. 43.
quæstione secunda. contra 2. conclu-
sionem.

- 7 Vtrum totũ esse hominis remaneat
in anima separata. 4. dist. 43. q. 1. circa
finem.
  - 8 Vtrum anima separata possit pati ab
igne corporeo. 4. distinctio. 44. quæ-
stione 4.
  - 9 Vtrum anima separata aliquid cog-
noscat vel intelligat. 4. distinctio. 50.
quæstio. 1
  - 10 Vtrum anima separata possit moue-
re corpora localiter. ibid. q. 2.
  - 11 Vtrum animæ distinguantur per a-
ptitudinem ad corpora. 2. dist. 3. quæ-
stione prima.
- Anima Christi.
- 1 Vtrum gloria animæ Christi sit prius
volita à Deo quàm redemptio. 3. dist.
1. quæstione vni. contra primam con-
clusionem.
  - 2 Vtrum anima Christi vel creatura
possit cognoscere infinita. 3. distinctio.
14 quæstione secunda. contra 4. con-
clusionem.
- Antecedens.
- 1 Vtrum quando aliquid in antecede-
te ponitur ad actum animæ pertinens:
consequens sit accipiendum secun-
dum esse, quod habet in anima. 1. di-
stinctio. 38. quæst. 2. contra 7. conclu-
sionem.
- Appetitus.
- 1 Vtrum omnes homines appetant na-
turaliter beatitudinem. 4. distinctio. 49.
quæstio. 3.
- Aqua calida.
- 1 Vtrum aqua calida frige faciat seip-
sam. 2. dist. 6. q. vnica.
- Arbiter.
- 1 Vtrum sacerdos habeat potestatem
arbitrandi. 4. di. 19. q. vnica. contra 4.
conclusionem.
- Assumere.
- 1 Vtrum natura humana potuerit assu-
mi à tribus suppositis diuinæ natu-
ræ. 3. dist. 1.
  - 2 Vtrum diuina persona possit assume-
re entitatem totius, resultantem ex
materia & forma lapidis, adiuuicem
coniunctis. 3. dist. 2.
  - 3 Vtrum filius Dei assumpsit naturã
humanam in vel cum suo creato sup-
posito. 3. dist. 8. q. 4.
  - 4 Vtrum diuina natura assumpsit pri-
mo humanam personam. 3. dist. 1. q.
vnica. contra 4. conclusio.
  - 5 Vtrum persona repugnet assumi. 3.
distin.

- distinctione 5. quæ. 3. contra secundã
conclusionem.
  - 6 Vtrum vnio verbi sit terminus as-
sumptionis. tertia distinctio. quinta
quæstione 1. contra secundam con-
clusionem.
  - 7 Vtrum assumptio terminetur ad per-
sonam. ibidem.
  - 8 Vtrum natura humana potuerit as-
sumi, ita vt non esset instrumentum.
3. dist. 12.
- Attributum.
- 1 Vtrum pluralitas attributorum re-
pugnet diuinæ simplicitati. 1. distin.
8. q. 4.
- Argumentum.
- 1 Vtrum charitas possit augeri. 1. dist.
17. q. 2.
  - 2 Vtrum charitas augeatur in infini-
tum. ibi. ar. 3.
  - 3 Vtrum motus augmenti qualitatum
sit continuus. ibidem contra nonam
conclusionem.
- BAPTISMVS.
- 1 Vtrum baptismus imprimat chara-
cterem animæ. 4. di. 4.
  - 2 Vtrum paruuli infidelium debeant
baptizari, inuitis parentibus. 4. dist.
quinta.
  - 3 Vtrum baptismus, vel confirmatio à
ficto suscepta, recedente fictione,
fortiatur effectum suum. quarta di.
7. q. 1.
  - 4 Vtrum aliqui paruuli ex vi baptis-
mi recipiant maiorem gratiam: quar-
ta distinctione quinta. contra secun-
dam conc.
  - 5 Vtrum baptismus in voto sufficeret
habenti tantum commoditatem he-
retici baptizantis. quarta dist. 5. con-
tra 3. conc.
- Beatitudo.
- 1 Vtrum beatitudo humana sit aliquis
actus æternus. quarta distinctio.
49. q. 1.
  - 2 Vtrum beatitudo consistat essentia-
liter in actu intellectus. ibidem quæ-
stione 2.
  - 3 Vtrum actus beatificus possit supple-
re imperfectionem luminis natura-
lis. 4. distinctio. 49. quæst. 4. contra 7. con-
clusionem.
  - 4 Vtrum quicquid volumus: propter
beatitudinem volumus. 1. dist. quæ. 3.
contra 1. concl.
  - 5 Vtrum beatitudo consistat in vnica
operatione. quarta dist. 49. q. 2. con-

- tra 2. conclusionem.
- Beatus.
- 1 Vtrum beatus de diuina perfectio-
ctione formet diuersos conceptus
1. distin. 8. quæst. 4. contra septimam
conclusionem.
  - 2 Vtrum beatus necessario fruatur
deo. quarta 45. quæst. vnica contra
1. concl.
  - 3 Vtrum beati videant in verbo ali-
quam creaturam, tertia distinctio
14. quæst. 2. contra secundam con-
clusionem.
- Bonum.
- 1 Vtrum ratio boni sit absoluta. 2. di.
34. q. 1.
  - 2 Vtrum bonitas sit veritas. prima di-
stinctione. tertia quæ. 3. contra 3. con-
clusionem.
  - 3 Vtrum bonum habeat rationem fi-
nis. 2. di. 34. q. 1.
  - 4 Vtrum bonum & ens conuertantur.
ibidem.
  - 5 Vtrum appetibilitas includatur in
ratione boni. ibidem.
  - 6 Vtrum non susceptio boni: oppo-
sita malitia possit inesse. 2. distinctio.
40. contra 2. conc.
- CHARITAS.
- 1 Vtrum charitas sit habitus creatus
in anima. 1. distinctio decima septi-
ma q. 1.
  - 2 Vtrum homo ex charitate debeat
diligere deum, plusquam se, tertia
dist. 27.
  - 3 Vtrum obiectum charitatis sit deus
sub ratione beatificatiui. tertia di-
stinctio. 27. quæ. vnica contra 2. conclu-
sionem.
- Character.
- 1 Vtrum character sit forma absolu-
ta. quarta distinctio. 4. contra 2.
conclusionem.
  - 2 Vtrum character sit dispositio ad gra-
tiam. quarta dist. 4. q. vnica. contra 3.
conclusionem.
  - 3 Vtrum sit idem character sacerdo-
talis, & clauis ecclesie. quarta dist.
19. quæstione vnica contra 2. con-
clusionem.
  - 4 Vtrum character ceteri ordinis ex-
tendat se ad actus interiores. quar-
ta distinctio. 4. contra primam
conclusionem.

Cadaver.

1 Vtrum forma cadaueris sit semper eiusdem speciei. 2. di. 15. q. 1. contra 3. conclusionem.

Cælum.

1 Vtrum cælum agat in ista inferiora per motum. 2. dist. 14.

2 Vtrum in cælo sit propriè materia. 2. dist. 12. contra 1. conclusionem.

3 Vtrum materia cælestium sit aliter rationis à materia inferiorum. 2. dist. 12. q. 1. contra 2. conclusionem.

4 Vtrum philosophus & Commentenuerint intelligentias vniuersi cælo, vt formas. 2. dist. 3. q. 1. contra 4. conclusionem.

Certitudo.

1 Vtrum adhæsiõ firma faciat ad certitudinem. 3. dist. 25. q. vnica. contra 3. conclusionem.

Circuncisio.

1 Vtrum iudei vsque ad ascensionem tenerentur circuncidi. 4. dist. 1. q. 3. contra 2. conclus.

Christus.

1 Vtrum Christus secundum quod homo sit Deus, vel persona diuina. 3. dist. 10.

2 Vtrum simpliciter sit concedendum quod christus incepit esse, vel est creatura. 3. dist. 11.

3 Vtrum christus potuerit peccare. 3. dist. 12.

4 Vtrum anima christi habuerit gratiam actu & formaliter infinitam. 3. dist. 13.

5 Vtrum anima christi sit formaliter sciens scientia creata. 3. distinct. 14. quæst. 1.

6 Vtrum anima christi in verbo videat omnia alia à verbo. ibidem. q. secunda.

7 Vtrum anima christi ex sua omnipotentia respectu proprii corporis appetitum sensitiuum à dolore sensibili præseruare potuerit. tertia distinct. 15.

8 Vtrum dolor in anima christi tempore passionis perueniret vsque ad rationem superiorem. 3. dist. 16.

9 Vtrum christus deseriret esse homo in suo descensu ad inferos. tertia distinct. 21.

10 Vtrum christus soluerit pœnam damni. 4. dist. 20. q. vnica. contra 1. conclusionem.

11 Vtrum ratio inferior christi voluerit suam passionem. 3. dist. 16. q. vnica. contra 2. conclus.

12 Vtrum in christo fuerit necessitas moriendi. ibidem contra 3. conclusionem.

13 Vtrum velle christi fuerit infinitum tertia dist. 18. q. vnica. contra 1. conclusionem.

14 Vtrum christus meruerit etiam non dispositis. ibidem cõtra tertiam conclusionem.

15 Vtrum idem actus in christo fuerit meritum & præmium. ibidem contra 4. conc.

16 Vtrum in morte christi remanserit idem corpus. 3. dist. 21. contra 1. conclusionem.

17 Vtrum anima christi descenderit ad inferos tantum per effectum. ibidem contra tertiam conclusionem.

18 Vtrum christus in triduo fuerit totus in inferno. ibidem contra 4. conclusionem.

19 Vtrum in christo fuerit scientia naturaliter acquisita tertia distinct. decimaquarta quæstione. 1. contra 4. concl.

Clauis.

1 Vtrum quilibet sacerdos possit vti clauis, quam habet in quemlibet. 4. dist. 19.

2 Vtrum clauis ecclesie sint duæ absolute separabiles. quarta distinct. decimanona. quæst. vnica. contra 2. conclusionem.

Coexistentia.

1 Vtrum coexistentia dei ad futura sit ponenda. prima dist. 37. q. prima. contra concl.

2 Vtrum deus coexistat instanti. ibidem.

Cognoscere.

1 Vtrum deus cognoscat futura contingentia. 1. dist. 39. q. 2.

2 Vtrum deus cognoscedo essentiam, cognoscat proprietates. 1. di. 35. q. 3. contra 1. conclusionem.

3 Vtrum deus sit in aliquo ex eo quod cognoscat illud. 1. dist. 37. q. 2. contra 6. concl.

4 Vtrum diuinus intellectus habeat contingentem habitudinem ad cognita. prima dist. 38. q. prima. contra 3. concl.

5 Vtrum cognitio diuina de futuris sit infallibilis. prima distinctio. 38. q. 2.

q. 2 contra 4. conclu.

6 Vtrum aliqua cognitio creata sit cognitio sui. 3. di. 4. q. 1. contra primam conclusionem.

7 Vtrum Deus aliter cognoscat scieda, quàm ea, quæ nunquam fiunt. 3. dist. 14. quæstio. 2. contra tertiam conclusionem.

8 Vtrum pro præsentis statu possimus cognoscere quidditates substantiarum separatarum. 1. dist. 1. q. 1. contra quintam conclu.

Compositum.

1 Vtrum tota vnitas compositi sit forma. 4. dist. 44. quæst. 1. cõtra primam conclusionem.

Conceptio.

1 Vtrum beata virgo sit concepta in peccato originali. 3. di. 3.

2 Vtrum beata virgo aliquid actiue egerit in conceptione christi. tertia distinct. 4.

Confessio.

1 Vtrum confessio facta ab eo, qui nõ est contritus, nec pœnitens, aliquid valeat. 4. di. 17. q. 2.

2 Vtrum si confessio non sit integra: possit aliquid valere ad salutem. 4. distinct. 18.

3 Vtrum confessio in quolibet casu sit cõglanda. 4. dist. 21. q. 2.

Confirmatio.

1 Vtrum simplex sacerdos possit confirmare. 4. di. 7. q. 2.

Constitui vel constituere.

1 Vtrum filius cõstituatur in esse personali per spirationem actiuam. 1. di. fin. 21.

2 Vtrum diuine personæ constituatur in esse personali proprietatibus relatiuis, & eisdem distinguantur. 1. distinct. 38.

3 Vtrum paternitas vt diuina constituat patrem. 1. di. 37. q. vnica. contra tertiam conclu.

Contraria.

1 Vtrum formæ contrariæ sint simul. 1. di. 7. q. 2. contra 1. dictum.

Consecratio.

1 Vtrum consecratio virginum, & regum conferat gratiam. 4. di. 25. contra secundam conclu.

2 Vtrum plures sacerdotes possint eadem hostiam consecrare. 4. di. 13. cõtra primam conclu.

Contingentia.

1 Vtrum contingentia ordinetur ex

aliquo actu intrinseco diuinæ voluntatis. 1. dist. 38. q. 1. contra secundam conclusionem.

2 Vtrum propositio de futuro contingenti sit vera vel falsa. 1. distinct. 38. quæstio. secunda. contra septimam conclusionem.

3 Vtrum aliquid sit contingens. 1. di. 45. q. secunda. contra secundam conclusionem.

4 Vtrum diuina prouidentia rebus contingentibus necessitatem imponat. 1. di. 39. q. vnica. contra secundam conclusionem.

Contritio.

1 Vtrum contritus & pœnitens potius debeat eligere pœnam inferni vel omnino non esse, quàm peccare. 4. di. 17. q. 1.

Conscientia.

1 Vtrum conscientia sit habitus. 2. di. 29. q. vnica. contra quartam conclusionem.

2 Vtrum conscientia pertineat ad intellectum ibidem contra quintam conclusionem.

3 Vtrum erronea conscientia obliget. ibid. contra octauam conclu.

4 Vtrum in aliquo casu sequens conscientiam erroneam, non peccet. ibidem.

Corpus.

1 Vtrum idẽ corpus possit esse simul in diuersis locis. 4. dist. 10. contra primam conclu.

2 Vtrum corpus agat tantum per motum. 2. di. 14. in principio.

Corpus Christi.

1 Vtrum corpus christi sit in sacramẽto eucharistie realiter. 4. distinct. 10. quæstio. 1.

2 Vtrum corpus christi sit in eucharistia totaliter. ibid. q. 2.

3 Vtrum corpus christi sit in eucharistia mobiliter. ibid. q. 4.

4 Vtrum corpus christi sit in altari per modum presentie. 4. di. 10. quæst. prima. contra primam conclu.

5 Vtrum corpus christi possit se mouere à presentia specierum. 4. distinctio. 10.

6 Vtrum corporis christi quantitas habeat proprium modum sub speciebus. ibid. q. 2. contra secundam conclusionem.

7 Vtrum si sacramenta agunt ad destinationem panis: necessario agunt ad

- transitum in corpus Christi, 4. dist. prima. contra quartam conclusionem.
- 3 Vtrum corpus Christi possit esse in altari, manente substantia panis. 4. dist. 11. q. vnica. contra tertiam conclusionem.
- 4 Vtrum species sint materia sacramenti eucharistiae. 4. di. 8. contra primam conclusionem.
- 10 Vtrum in eucharistia detur accidenti, per se subsistere. 4. di. 1. 2. q. vnica. contra primam conclu.
- 11 Vtrum in eucharistia qualitas ita sit sine subiecto, sicut quantitas. 4. dist. 1. 2. contra primam conclu.
- 12 Vtrum in generatione ex speciebus eucharistiae adueniat noua materia. ibidem contra secundam conclusionem.
- 13 Vtrum quantitas eucharistiae possit naturaliter corrumpi. ibi.
- 14 Vtrum panis remaneat in eucharistia post consecrationem. 4. di. 11. Corruptum.
- 1 Vtrum corruptum possit idē numero reparari. 4. di. 43. q. 1.
- 2 Vtrum reparatio corrupti possit dici vera mutatio. 4. di. 43. q. 1. contra secundam conclu.
- 3 Vtrum maneat eadem quantitas in generato & corrupto. 2. di. 13. q. 1. cōtra secundam conclu.
- Creatio.
- 1 Vtrum creatio sit aliquid. 2. dist. 1. quaestio. 2.
- 2 Vtrum potentia creandi possit communicari creaturae. ibi. q. 3.
- 3 Vtrum creatio sit diuinum velle. 2. dist. 1. quaestio. 2. contra secundam conclusionem.
- 4 Vtrum ista sit concedenda. Creatio fuit ab aeterno. ibi.
- 5 Vtrum creatio passiva sit relatio, vel idem q̄ creatura ibid. contra tertiam sine quartam conclu.
- 6 Vtrum creatio & conseruatio distinguantur. 2. dist. 1. q. 2. contra septimam conclu.
- 7 Vtrum creatio duret tantum per instanti. ibid.
- 8 Vtrum detur creatio. ibid. contra nonam conclu.
- Creatura.
- 1 Vtrum creatura sit prius natura non ens, quam ens. 2. di. 1. quaestio. 1. contra nonam conclusionem.

- 2 Vtrum creatura quantum ad esse essentiae sit à Deo. 2. di. 1. q. 1. contra nonam conclu.
- 3 Vtrum *creatur* dicatur, q̄ creatura de se sit nihil. secundi. di. 1. q. Crux.
- 1 Vtrum Crux Christi sit adoranda adoratione latrici. 3. dist. 9. contra tertiam conclu.

D E V S.

- 1 Vtrum Deus possit aliquo nomine proprio designari. 1. di. 22.
- 2 Vtrum Deus verè & formaliter aliquid intelligat. 1. di. 35.
- 3 Vtrum possit demonstrari, q̄ Deus intelligat. ibid.
- 4 Vtrum essentia diuina sit obiectum adequatum diuini intellectus. 1. dist. 35. q. 2. art. 1.
- 5 Vtrum Deus sit vbique. 1. di. 17.
- 6 Vtrum Deus sciat futura coniungentia. 1. di. 38. ibid.
- 7 Vtrum Deus pro presenti statu à nobis sit intelligibilis. 1. distinctione 2. quaestio. 2.
- 8 Vtrum Deum esse, sit per se notum. 1. dist. 2. q. 2
- 9 Vtrum propositio: Deus est homo: sit propria. 3. dist. 4. contra secundam conclusionem.

Demon.

- 1 Vtrum primum peccatum diaboli fuerit superbia. 2. di. 4. q. vnica cōtra tertiam conclu.
- 2 Vtrum peccatum dæmonis magis reudatur ad superbiam. ibi.
- 3 Vtrum voluntas dæmonis possit bene velle. 2. di. 7. q. 1. contra secundam conclusionem.
- 4 Vtrum dæmonis naturalia sint splen didissima. ibid.
- 5 Vtrum dæmon necessariò velit malum. ibid.
- 6 Vtrum voluntas dæmonis ante primam adhesionem fuerit immobilis. ibidem.

Delectatio.

- 1 Vtrum Deus sit immediatum obiectum delectationis, an visio. 3. dist. 26. q. vnica. contra secundam conclusionem.

Dependentia.

- 1 Vtrum forma dependens ab agente creato, & increato depēdeat ab utroque vnica dependentia. secundo. di. 1. quaestio. 3.

Diffi

Difficultas.

- 1 Vtrum quilibet effectus sit infiniti difficultatis. 2. di. 1. q. 2. contra vndecimam conclu.

Diligere.

- 1 Vtrum pater & filius diligant se spiritus sancto. primo. distinctio. 3. quaestio. 1.
- 2 Vtrum dilectionis Dei sit modus. 3. di. 30. q. vnica. contra sextam conclusionem.
- 3 Vtrum omnes proximi sint ex charitate diligendi. ibid. contra septimam conclusionem.
- 4 Vtrum diligere amicū sit magis meritorium, quam diligere inimicum. ibid. contra octauam conclu.

Distinctio.

- 1 Vtrum forma sit entitas à materia distincta. 2. dist. 26.
- 2 Vtrum aliquid distinguatur ratione à se. 1. di. 8. q. 4. contra quintam conclusionem.
- 3 Vtrum distinctio Sortis sit entitas addita Sorti. 1. di. 3. q. 1. contra secundam conclu.

Diuitiae.

- 1 Vtrum diuitiae bene fortunatorum sint ab angelis. 1. di. 38. q. 2. in fi.

Donum.

- 1 Vtrum donum sit nomen proprium spiritus sancti. 1. di. 18.
- 2 Vtrum dona spiritus sancti sint habitus distincti à virtute. 3. di. 34.
- 3 Vtrum firmitas virtutis differat à firmitate doni. 3. di. 35. q. vnica contra primam conclu.
- 4 Vtrum in patria possint esse actus donorum ibidem contra secundam conclusionem.

Dolor.

- 1 Vtrum coniunctio requiratur ad dolorem. 3. di. 15. q. vnica. contra quartam conclu.

E P I S C O P V S.

- 1 Vtrum episcopatus sit ordo. 4. di. 25.
- 2 Vtrum potestas sacerdotij & episcopij sit eadem. 4. dist. 26. contra primam conclusionem.

Equalitas.

- 1 Vtrum tres personae diuinae sint penitus aequales. 1. di. 19.

Effectus.

- 1 Vtrum idem effectus numero possit esse à diuersis causis. 2. di. 20. q. vnica. contra tertiam conclu.

Ens.

- 1 Vtrum entis sit vnus conceptus. 1. di. 2. q. 1. contra primam conclu.
- 2 Vtrum omne ens creatum sit ex se defectibile. 1. di. 8. q. 2. contra secundam conclu.
- 3 Vtrum ens sit gentis. 1. di. 8. q. 4. contra quartam conclu.
- 4 Vtrum ens dicatur vniocē. 1. di. 1. q. 1. contra octauam conclu.
- 5 Vtrum aliud à Deo sit ab eo effectiue. 2. di. 1. quaestio. 2. contra octauam conclusionem.
- 6 Vtrum nullo modo ens possit fieri post hoc instans. 2. distinctio. 6. quaestio. vnica.

Esse.

- 1 Vtrum in Christo sint plura esse. 3. distinctio. 6.
- 2 Vtrum aliqua creatura subsistens si suum esse existentiae. 1. di. 8. q. 1.
- 3 Vtrum creatura componatur ex esse & essentia. 1. di. 8. q. 1. contra primam conclusionem.
- 4 Vtrum esse sit tantum respectus. ibi.
- 5 Vtrum quod est pro instanti quo est necesse sit esse. 1. dist. 38. q. 2. contra quartam conclu.

Esse diuinum.

- 1 Vtrum esse per essentiam Dei & per potentiam distinguantur. 1. distinctio. 37. quaestio. 2. contra octauam conclusionem.
- 2 Vtrum diuinum esse: communicari creatur implicet. 3. distinctio. quinta. quaestio. 2.

Essentia diuina.

- 1 Vtrum essentia diuina: sit formalis terminus generationis diuinae. 1. distinctio. 5.
- 2 Vtrum essentia sit sola principium totale productionis filij. 1. di. 7. q. 1. contra secundam conclu.
- 3 Vtrum essentia diuina sit species: ibidem contra tertiam conclu.
- 4 Vtrum diuina essentia secundum aliam & aliam rationem sit similitudo omnium. primo. dist. 36. q. vnica. contra primam conclu.
- 5 Vtrum essentia diuina possit esse intellectio immutans intellectū creaturum. tertio. distinctio. decimaquarta. quaestio. 1.
- 6 Vtrum essentia diuina sit suppositum. primo. distinctio. vigesima sexta. quaestio. vnica. contra tertiam conclusionem.

I N D E X

Elementum.

1 Vtrum elementa actu maneat in mixto. 2. dist. 15. q. 1. contra secundam conclusionem.

Aeternitas.

1 Vtrum aeternitas mensuret diuinam generationem. primo. dist. 9.

2 Vtrum ratio aeternitatis consistat in vniformitate. 1. di. 9. q. 2. contra primam conclusionem.

Eua.

1 Vtrum ex minima carne Ade potuerit formari corpus Euę. secundo distinctio. 19.

Aeuiternum.

1 Vtrum aeuiternum sit vnum tantum eorum secundo. di. 2. q. 2. contra sextam conclu.

Aeuum.

1 Vtrum in quo sit successio. 2. di. 2. q. 2. contra quintam conclu.

2 Vtrum eum sit subiectiue in anima Chri. 2. di. 2. q. 2. contra septimam conclusionem.

3 Vtrum eum sit subiectiue in primo angelo. ibid. col. 3.

4 Vtrum eum sit merè naturale. ibid. col. 4.

Extensio.

1 Vtrum extensio sit quid additum rei extensę. dist. 18. q. vnica.

Extrema vnctio.

1 Vtrum extrema vnctio sit sacramentum. 4. di. 23.

2 Vtrum Christus fuerit vsus vnctione quarto distinctio. 24. contra tertiam conclus.

Extremum.

1 Vtrum de extremo ad extremum non veniatur nisi per medium. 2. distinctio. 3. quæstio. secunda. contra quartam conclus.

F I D E S.

1 Vtrum fides sit virtus infusa. di. 24.

2 Vtrum fides sit de visis. 3. di. 25.

3 Vtrum fides remaneat in patria. 3. distinctio. 31.

4 Vtrum fides formata sit magis virtus, fide informi. distinctio. tertia. 24. quæstio. vnica. contra primam conclusionem.

5 Vtrum discrepens vnum articulum, possit habere fidem de aliis. ibidem contra tertiam conclu.

6 Vtrum obiectum fidei sit prima virtus reuelans. ibidem contra 4. concl.

7 Vtrum fides sit de scitis. 3. dist. 25. q.

vni. contra secundam conclu.

8 Vtrum fides sit certior scientia. ibid. contra tertiam conclu.

Finis.

1 Vtrum vnus rei possint esse duo fines 2. di. 1. q. 2. circa finem.

Filius.

1 Vtrum plures filij possint esse in diuinis. 1. dist. 7. q. 2.

Filiatio.

1 Vtrum in Christo sint duę filiatioes. 3. dist. 7.

Forma.

1 Vtrum forma eucharistię sit conueniens. quarto. di. 8.

2 Vtrum in homine sit alia forma, præter animam intellectiuam. 2. di. 15.

3 Vtrum formę conueniat esse per se. primo. distinctio. 8. quæst. 1. contra primam conclu.

4 Vtrum forma habeat intrinsecè partes. primo. distinctio. 17. quæstio. secunda. contra septimam conclusionem.

5 Vtrum forma educatur de potentia materię. 2. di. 17. q. vnica. contra secundam conclu.

6 Vtrum de ratione formę sit facere compositionem, esse possibile, & habere rationem partis. 3. distinctio 5. quæst. 2.

Florere.

1 Vtrum florere sit flores emittere. primo. distinctio. 3. 2. q. 1. contra primam conclusio.

Frui.

1 Vtrum frui sit actus voluntatis. 1. distinctio. 1. quæst. 1.

2 Vtrum vltimo fine per intellectum apprehenso, necessariò fruatur creata voluntas. primo. distinctio. 1. quæstio. tertia.

3 Vtrum frui sit delectatio, primo distinctio. prima. q. 1. contra tertiam conclusionem.

4 Vtrum fruamur visione Dei. ibi. contra quintam conclu.

5 Vtrum eodem actu fruamur Deo, & fruitione. ibid.

6 Vtrum fruens Deo, possit suspèdere actum fruitionis. 1. di. 1. q. 3. contra quartam conclusio. Item. 2. di. 7. q. 1.

Futurum.

1 Vtrum futurum vt futurum possit esse scitum. 1. di. 38. q. 2. contra 1. conclu.

G E N E R A R E.

1 Vtrum generare & paternitas sint idem

I N D E X

idem in Deo. 1. dist. 27.

2 Vtrum ista sit concedenda, Deus genuit Deum. primo. dist. 4. ar. 2.

3 Vtrum pater genuerit filium natura. primo. dist. 6.

Generatio.

1 Vtrum generatio in diuinis distinguatur à spiratione. primo. di. 13. ar. 2.

2 Vtrum in generatione fiat resolutio vsque ad materiam primam. 2. di. 15. quæst. 1.

Genus.

1 Vtrum Deus sit in genere. 1. distinctio. 8. quæst. 2.

2 Vtrum genus habeat propriam naturam. primo. di. 8. q. 3. contra primam conclusionem.

Gratia.

1 Vtrum gratia sit virtus. 2. distinctio. 26.

2 Vtrum habens gratiam possit mereri ex condigno gloriam. 2. di. 27.

3 Vtrum in sacra scriptura præcipiatur qd habeamus gratiam. 2. di. 26.

4 Vtrum homo sine gratia, possit præcepta legis implere. 2. dist. 28.

5 Vtrum Deus possit esse in aliquo per gratiam, & non sicut obiectum cognitum. primo. di. 37. q. 2. contra quintam conclusionem.

6 Vtrum cum gratia infundantur virtutes morales. 3. di. 33. q. vnica. contra tertiam conclu.

7 Vtrum homo decedens cum gratia & sine charitate saluaretur. 2. distinctio. 26.

8 Vtrum gratia sit nobilior charitate. ibidem.

9 Vtrum virtutes profluant à gratia naturaliter. ibid.

10 Vtrum gratia sit subiectiue in essentia animę. ibid.

11 Vtrum gratia sit seminariū glorię. 2. dist. 27.

12 Vtrum homo in presenti statu possit vitare singula mortalia sine gratia habituali. 2. di. 28. q. vnica. contra quartam conclu.

13 Vtrum existens in mortali possit se ad gratiam præparare propria virtute. 2. di. 28.

Gravia.

1 Vtrum grauia & leuia moueantur à seipsis vel à generante. 2. di. 6. quæst. vnica.

2 Vtrum grauia possint dici mouere

seipsa. ibidem.

Gloria.

1 Vtrum gloria detur gratię. 4. di. 14. q. 2. contra secundam conclu.

1 Vtrum ex humanis actibus acquiratur habitus in appetitu sensitiuo. 3. dist. 33. q. vnica.

2 Vtrum habitus sint necessarij potentis. 1. di. 17. q. 1. contra primam conclusionem.

3 Vtrum actiuitas habitus sit determinare potentiam ad actum. 3. di. 23.

4 Vtrum habitus intendat actum per se. primo. ibid.

5 Vtrum actus concurrant tantum dispositiue ad generationem habitus. 3. dist. 35. q. vnica. contra secundam conclus.

6 Vtrum habitus sit principium intelligendi. 2. dist. 3.

Homo.

1 Vtrum in homine sit aliqua forma substantialis præter animam intellectiuam. 2. dist. 15. q. 1. contra tertiam conclusionem.

2 Vtrum in homine sint plures animę secundo. dist. 15.

I N A L I O E S S E.

1 Vtrum vna diuina persona sit in alia. primo. dist. 19. q. 1.

Idea.

1 Vtrum pluralitas rationum distinguatur in Deo per respectus rationis. 1. distinctio. 6. quæst. vnica. contra tertiam conclu.

2 Vtrum omnia sint Deo æternaliter præsentia secundum suas rationes vel ideas. ibid.

Imago.

1 Vtrum imago trinitatis reperiatur in creaturis. 1. di. 5. q. 2.

2 Vtrum partes imaginis distinguantur ab eis, in quibus sunt. ibid. q. 3.

Incarnatio.

1 Vtrum si homo non peccasset, filius Dei incarnatus fuisset. secundo. di. 1. circa principium.

Inchoatio formę.

1 Vtrum ante generationem compositi substantialis præcedat aliquid formę per generationem inducendę. secundo. dist. 17.

2 Vtrum detur inchoatio formarum. 2. di. 17. contra secundam conclu.

Indiuiduatio.

1 Vtrum substantia indiuiduetur per seipsam. G * 3 ipsam

- ipsam, secundo, dist. q. 3. q. 1. contra secundam conclu.
- 2 Vtrum principium indiuiduationis sit quantitas interminata, ibid.
  - 3 Vtrum sit querendum principium indiuiduationis contrahens speciem, ibidem.
  - 4 Vtrum substantia materialis indiuiduetur formaliter per quantitatem, ibidem.
  - 5 Vtrum materia sit principium indiuiduationis, ibid.
  - 6 Vtrum forma indiuiduetur: quia recipitur in materia, ibid.
  - 7 Vtrum species contrahatur ad indiuiduum per aliquid posituum, ibidem.
- Indiuisibile.
- 1 Vtrum detur indiuisibile in rebus corporalibus, 2. dist. 1. q. 1. contra secundam conclu.
  - 2 Vtrum indiuisibile possit moueri, ibidem.
- Infernus.
- 1 Vtrum poena inferni possit minui ante diem iudicij, quarto, distinct. 2. 2. circa finem.
  - 2 Vtrum organa sensuum damnatorum valeant realiter, 4. di. 44. q. 4. contra primam conclu.
  - 3 Vtrum poena damnatorum sit essentialis displicentia de Deo, 4. di. 44. q. 4. contra tertiam conclu.
- Infidelis.
- 1 Vtrum quilibet actio infidelis sit peccatum, 2. di. 41.
  - 2 Vtrum actus infidelium possint esse boni moraliter, 2. di. 28. contra secundam conclu.
- Infinitum.
- 1 Vtrum Deus vel eius potentia sit infinita, 1. di. 43.
  - 2 Vtrum Deus cognoscat infinita, 1. di. 35. quæst. 2. contra tertiam conclusionem.
  - 3 Vtrum qualibet magnitudine finita sit dabilis maior, 1. di. 44. q. vni, contra quintam conclu.
  - 4 Vtrum in perfectionibus specificis sit processus in infinitum, ibi, contra sextam conclu.
  - 5 Vtrum aliquis intellectus possit cognoscere infinitum, ibid. contra octauam conclu.
  - 6 Vtrum de ratione infiniti sit successio temporalis, ibid.

Influxus specierum.

- 1 Vtrum anima quia separata, magis sit capax influxus specierum, 4. di. 5. o. q. 1. contra quartam conclu.
  - 2 Vtrum species in intellectu profuât ibid. contra quintam conclu.
  - 3 Vtrum species influantur in separationem animæ, ibid.
  - 4 Vtrum in somnis fiat maior receptio influxus specierum, ibid. contra quartam conclu.
- Informitas materiæ.
- 1 Vtrum informitas materiæ duratione præcesserit eius formationem, 2. dist. 1. 3.
- Immutabile.
- 1 Vtrum aliqua creatura sit immutabilis, 1. di. 8. q. 3.
- Immaterialitas.
- 1 Vtrum immaterialitas sit causa intellectiois, 1. di. 35. q. 1. contra 1. concl.
- Innascibilitas.
- 1 Vtrum innascibilitas sit proprietas constitutiuæ patris, 1. di. 28.
  - 2 Vtrum innascibilitas dicat aliquid posituum, 1. di. 28. q. vnica. contra primam conclu.
  - 3 Vtrum innascibilitas sit motio, ibid. contra septimam conclu.
- Impassibilitas.
- 1 Vtrum impassibilitas corporis gloriosius proueniat seculo pleno dominio animæ, 4. dist. 44. q. 2. contra secundam conclusionem.
  - 2 Vtrum cessatio motus cœli sit causa impassibilitatis, ibid.
  - 3 Vtrum impassibilitas proueniat ex aliqua forma passiuæ, ibid.
  - 4 Vtrum impassibilitas erit per formam inhærentem, ibid.
- Impeccabilitas.
- 1 Vtrum alicui creaturæ conferri poterit, ut sit impeccabilis per naturam, 2. dist. 22.
  - 2 Vtrum creatura sit impeccabilis, quia est ex nihilo, 2. di. 22. q. vnica.
- Instans.
- 1 Vtrum detur instans fluens, 2. dist. 2. q. 2. contra secundam conclu.
  - 2 Vtrum inter instantia temporis discreti cadat mediū, 2. di. 5. circa finem.
  - 3 Vtrum quiescens in toto tempore in ultimo instanti eius sit sub eadem forma, 2. di. 6. q. vnica.
  - 4 Vtrum sit dare ultimum instans in omni quiete, in quo instanti quiescit in termino

mino à quo, ibid.

- 5 Vtrum sit dare ultimum instans quietis: in quo mobile se habeat ut prius ibidem.
  - 6 Vtrum sit possibile aliquid in toto tempore præcedenti quiescere in vno termino, & postea in ultimo instanti illius temporis esse in alio termino, ibid.
- Instrumentum.
- 1 Vtrum instrumentum disponat ad effectum principalis agentis, 2. di. 1. q. 3. contra 2. conc.
- Intentio.
- 1 Vtrum forma intendatur propter maiorem participationem subiecti, 1. di. 17. q. 6. 2. contra secundam conclusionem.
  - 2 Vtrum forma intendatur, quia dat aliud, & aliud esse subiecto, ibid.
  - 3 Vtrum præcisa causa intensionis sit dispositio subiecti, ibid.
  - 4 Vtrum intensionis formæ terminus à quo sit priuatio, ibid.
- Intentio.
- 1 Vtrum intentio sit actus, 1. di. 1. q. 1. contra quartam conclu.
  - 2 Vtrum prima intentio sit obiectum conceptionis primæ, & secunda secundæ, 1. dist. 23. q. vnica. contra 1. concl.
- Intellectus.
- 1 Vtrum aliqua actiuitas sit attribuenta intellectui possibili respectu actus intelligendi, 4. distinctione 49. quæstione quarta. contra secundam conclusionem.
  - 2 Vtrum quidditas rei materialis sit nostri intellectus obiectum pro præfenti statu, 1. dist. 2. q. 6. 1. contra 3. conclusionem.
  - 3 Vtrum intellectus sit potentia actiua, 1. di. 35. q. 1. contra quartam conc.
  - 4 Vtrum intellectus possit excæcari, 3. dist. 36.
  - 5 Vtrum sit necesse ponere intellectum agentem, 2. di. 3. q. 2. contra octauam conclusionem.
  - 6 Vtrum intellectus sit ita liber sicut voluntas, 2. di. 24. q. vnica.
  - 7 Vtrum intellectus sit memoria, 1. di. 3. q. 4. contra tertiam conc.
  - 8 Vtrum intellectus directè cognoscat singulare, 1. di. 3. q. 2. contra sextam conclusionem.
  - 9 Vtrum primo cognitum ab intellectu sit singulare, 2. di. 3. q. 2.

Intelligere.

- 1 Vtrum actus intellectus distinguatur à specie, 4. dist. 41. q. 5. contra primam conclusionem.
  - 2 Vtrum intellectio sit idem realiter cum intellectu, 1. di. 35. quæst. contra 1. concl.
  - 3 Vtrum intelligere dicat absolutum, an solum respectum, 2. di. 1. q. 2. circa principium.
  - 4 Vtrum omne intelligere sit actio elicita, ibid.
  - 5 Vtrum intelligere sit pati ab obiecto, ibid.
- Intellectualis substantia.
- 1 Vtrum subiectæ intellectuales cõponantur ex materiali principio, & for mali, 2. di. 3. q. 1. circa princ.
  - 2 Vtrum secundum Arist. vna intelligentia intelligat aliam per essentiam suam, 2. dist. 3. q. 2.
- Indulgentiæ.
- 1 Vtrum per indulgentias possit aliquid remitti de poena satisfactoria, quar. dist. 20.
  - 2 Vtrum Papa auctoritatiuè possit quas voluerit poenas relaxare, 4. dist. 20. contra 1. conc.
- Iudicium.
- 1 Vtrum christus in generali iudicio indicans secundum formam humanam, ostensurus sit reprobis diuinam, 4. dist. 46.
- Iustitia.
- 1 Vtrum in deo sit iustitia commutatiua, 1. di. 44. q. vnica. contra 6. conc.
  - 2 Vtrum redditio præmij pro merito pertineat ad iustitiam distributiua, 2. dist. 27.
- LIBERVM ARBITRIVM.
- 1 Vtrum liberum arbitrium sit potentia purè passiuæ, 2. di. 24.
  - 2 Vtrum liberum arbitrium includat arbitrium & voluntatem, 2. dist. 24. contra 4. conc.
  - 3 Vtrum defectibilitas conueniat formaliter libero arbitrio ex natura sua, 2. dist. 44. contra secundam conclusionem.
- Locus.
- 1 Vtrum locus sit quantitas, 2. di. 2. q. 1. contra 3. conc.
  - 2 Vtrum ordo ad continens sit de ratione loci, ibid.
  - 3 Vtrum locus sit positio, ibid.
  - 4 Vtrum per diuinam potentiam fieri possit: vt duo corpora sint simul in eodem

eadem loco proprio. quarto. dist. 44. q. 3. contra tertiam conclusionem.

Logica.

1 Vtrum logica sit scientia practica. primo prologi. q. 2. contra 4. conc.

Lumen gloriæ.

1 Vtrum lumen gloriæ requiratur ad visionem gloriæ. 4. dist. 49. q. 4. contra secundam conc.

2 Vtrum lumen gloriæ requiratur ad vigorandum intellectum. ibid.

MAGNITUDO.

1 Vtrum sit dare maximam magnitudinem, vel creaturam, quam possit deus facere. primo di. 42.

Malum.

1 Vtrum malum sit aliqua natura positiva. 2. di. 34. q. 2.

2 Vtrum malum sufficienter diuidatur per culpam & poenam. 2. dist. 36.

3 Vtrum malum minuat habilitatem naturæ ad bonum. 2. di. 34. contra 3. conclusionem.

Materia.

1 Vtrum materia sit vniuersalis. 2. dist. 3. q. 1.

2 Vtrum materiæ distinguantur per respectum ad actum. 2. dist. 12. q. 1. contra secundam conc.

3 Vtrum materiæ primæ hæreant immediate aliqua accidentia absoluta. 2. di. 13. contra 3. conc.

4 Vtrum ex paruo possit naturaliter fieri magnum absque rarefactione, & additione materiæ. 2. dist. 19.

5 Vtrum materia possit esse sine forma. 2. dist. 13.

Mater.

1 Vtrum in matre sit potentia generatiua. 3. di. 3.

Matrimonium.

1 Vtrum matrimonium sit sacramentum. 4. di. 26.

2 Vtrum matrimonium b. Mariæ habuerit bona excusantia illud. quarto. dist. 30.

3 Vtrum matrimonio conueniat diffinitio sacramenti. 4. dist. 1. contra 1. conclusionem.

4 Vtrum matrimonium dicatur vniuersale sacramentum. 4. di. 26. contra primam conc.

5 Vtrum matrimonium sit qualitas. ibidem contra tertiam conclusionem.

6 Vtrum cognoscens uxorem ad vitandam fornicationem in se, peccet. quarta distinctione 30. contra se-

cundam conclusionem.

7 Vtrum liceat habere plures uxores absque dei dispositione. 4. dist. 33. q. vnica. contra 1. conc.

Maximum.

1 Vtrum maximum in genere sit causa aliorum primo. dist. 3. q. 1. contra quartam rationem s. Tho.

Meliorare.

1 Vtrum deus ex sua infinitate possit omnem creaturam in infinitum facere meliorem. primo. di. 43.

2 Vtrum melioris aliquibus partibus vniuersi: ipsum deterioraretur. 4. dist. 44. q. vnica. contra 7. conc.

Meritum.

1 Vtrum præscientia meritorum sit causa prædestinationis. primo. dist. 41.

2 Vtrum habens gratiam possit condigne mereri gloriam. secundo. dist. 27.

3 Vtrum meritum christi fuerit infinitum. 4. dist. 15. q. vnica. contra primam conclusionem.

4 Vtrum resurgens in pluribus meritis, resurgat ad maiorem gloriam. 4. dist. 13. q. 2. contra secundam conclusionem.

5 Vtrum meritum passionis sanctorum pertineat ad thesaurum ecclesiæ. 4. di. 20. contra primam conc.

6 Vtrum meritum possit esse in instanti. 2. dist. 5. contra quartam conclusionem.

7 Vtrum meritum nostri actus sit ex eo quod est à spiritu sancto. secundo. dist. 27.

8 Vtrum in purgatorio possit esse actus merendi. 4. dist. 21. q. 1. post primam conc.

Minimum.

1 Vtrum detur minimum naturale. 2. dist. 19. in principio.

Misceri.

1 Vtrum hostiæ, vel sanguini à duobus consecrato, possit aliquid misceri. 4. dist. 13.

Mixtum.

1 Vtrum mixtum corrumpatur ex actione qualitatum elementarium. 2. dist. 30.

Misio

Missio.

1 Vtrum quilibet diuina persona mittatur. 1. di. 25.

2 Vtrum aliqua persona diuina mittatur, nulla alia missa. ibid.

Motus.

1 Vtrum cessante motu cæli, cessabit omnis alteratio. 4. dist. 44. q. 5. contra primam conc.

2 Vtrum motus sit propter immobile. 1. di. 1. q. 3. contra primam conc.

3 Vtrum motus habeat speciem à se. 1. distinctio. 13. quest. 1. contra primam conclusionem.

4 Vtrum motus & forma acquisita per motum, sint idem. 2. dist. 1. q. 2. contra quintam conc.

5 Vtrum idem possit seipsum mouere. 2. di. 6. contra primam conc.

6 Vtrum motum localiter, acquirat ubi. 2. distinctio. 6. contra secundam conclusionem.

7 Vtrum motus aliquo modo possit esse in instanti. 2. di. 6.

8 Vtrum motus cæli sit ei ratio agendi. 2. di. 14. in principio.

9 Vtrum motus primus sit causa aliorum. ibid. contra secundam conc.

10 Vtrum reparatio corrupti possit dici vera mutatio. 4. dist. 43. q. 1. contra secundam conc.

11 Vtrum bonis descendens ex alta turri, & moriens in medio, sint duo motus. 2. dist. 15. q. 1. contra tertiam conclusionem.

12 Vtrum prima causa moueat primum cælum tantum per modum finis secundum Philosophum. 1. di. 43. q. vnicam. contra primam conc.

Mutarum esse.

1 Vtrum detur mutatum esse. 2. di. 2. q. 2. contra secundam conc.

Mundus.

1 Vtrum mundum incepisse sit demonstrabile. 2. di. 1.

NECESSARIUM.

1 Vtrum de mente Philosophi aliqua necessaria habeant causam suam necessitatis. 1. di. 3. q. 1. contra 3. rationem S. Tho.

Nihil.

1 Vtrum ista possit concedi. Nihil sit aliquid. 2. di. 1. q. 2. contra nonam conclusionem.

2 Vtrum nihil sit terminus à quo cre-

tionis. 2. di. 1. q. 3.

3 Vtrum nihil & ens infinite distent. ibid.

4 Vtrum agens creatum possit annihilare. ibi. contra secundam conc.

Notio.

1 Vtrum sint ponendæ notiones in diuinis. 1. di. 29. q. vnica. contra primam conclusionem.

Numerus.

1 Vtrum forma numeri componatur, ex unitatibus. 1. di. 24. q. 1. contra sextam conc.

2 Vtrum vltima vnitas sit forma numeri. ibid.

3 Vtrum sit propriè & formaliter numerus in diuinis. 1. di. 24.

Nutritio.

1 Vtrum noua forma vel pars formæ sit terminus nutritionis. 2. distinctio. 15. questio. 1.

ODIUM.

1 Vtrum actus, qui est odire Deum, possit separari à deofmitate. 2. di. 37.

Omnipotentia.

1 Vtrum potentia generandi sub omnipotentia claudatur. 1. di. 2.

2 Vtrum in Deo sit omnipotentia. 1. distinctio. 42.

Opinio.

1 Vtrum opinio & scientia possint esse simul de eodem. 3. dist. 25. contra secundam conc.

Oratio.

1 Vtrum sancti, qui sunt in patria, videant orationes nostras. 4. di. 45.

Ordo.

1 Vtrum ordo sit sacramentum. 4. di. 4.

2 Vtrum simplices sacerdotes possent ex commissione Papæ ordinare episcopum. 4. di. 7. q. 2. contra secundam conclusionem.

3 Vtrum ordo in generali diuidatur in speciales ordines. 4. di. 24. contra secundam conc.

4 Vtrum sensus exterior percipiat convenientiam obiecti sui in ordine ad potentiam. 3. distinctio. 15. circa finem.

Ornatus.

1 Vtrum in poenitentia sit ponendus ornatus. 4. dist. 22. q. 1. contra tertiam conclusionem.

Originale.

1 Vtrum aliqui defectus originales possint

H * sint

I N D E X

- 1 sint habere rationem culpæ. 2. di. 3. r. q. vnica. contra secundam concl.
- 2 Vtrum originale sit habitus. ibid. cōtra tertiam concl.
- 3 Vtrum carentia sit formale in peccato originali. ibid.
- 4 Vtrum peccatum originale sit prius in essentia animæ subiectiue quàm in potentiis. 2. dist. 3. r. contra secundam concl.
- 5 Vtrum peccatum originale causetur in anima à carne infecta. ibid. contra tertiam concl.
- 6 Vtrum originale contrahatur in instanti infusione animæ. ibid.
- 7 Vtrum secundus vel tertius homo potuerit ita inficere carnem, sicut Adam. ibid.
- 8 Vtrum paruuli decedentes cum solo originali, dolebunt. 2. dist. 33. q. vnica. contra secundam concl.
- 9 Vtrum pœna sensus debeatur originali. 2. di. 37. contra secundam conclusionem.
- 10 Vtrum Deus possit delere culpā originale sine gratiæ infusione. 4. dist. 1. q. 2. contra secundam concl.

P E C C A T V M.

- 1 Vtrū in quolibet peccato sit aliquis actus. 2. di. 35.
- 2 Vtrum peccatum possit esse in actibus intellectus. 2. di. 39.
- 3 Vtrū omne peccatum sit mortale. 2. di. 43.
- 4 Vtrum peccatū veniale possit remitti sine mortali. 4. di. 16.
- 5 Vtrum defectus, quos in nobis sentimus, sint pœna originalis. 2. distinctio. 50.
- 6 Vtrum peccatum veniale possit reperiri cum solo originali. 4. distinctio. 15. quæstio. vnica. cōtra tertiam conclusionem.
- 7 Vtrum culpa & pœna nociua ratione culpæ sint idem. 4. di. 17. contra secundam conclu.
- 8 Vtrum peccato veniali per se debeatur pœna æterna. 4. distinctio. 2. quæstio. 1.
- 9 Vtrum deordinatio distinguat peccata. 2. dist. 43. q. vnica contra tertiam conclusionem.
- 10 Vtrū mortalitas & venialitas distinguat species eiusdem generis. ibid. contra quartam conclu.
- 11 Vtrum superbia & cupiditas sint ra-

dix omnium peccatorum. ibid. contra quintam concl.

Pœnitentia.

- 1 Vtrum pœnitentia tollat culpam, stāte reatu. 4. dist. 14.
- 2 Vtrum post pœnitentiam resurgat semper homo in equali charitate. ibidem.
- 3 Vtrum pœnitentia habeat partes. 4. distinctio. 16.
- 4 Vtrum pœnitentia interior sit res sacramenti pœnitentiæ. 4. di. 2. q. 1.
- 5 Vtrum pœnitentiæ partes sint tres. 4. distinctio. 16. q. 2. contra tertiam conclusionem.
- 6 Vtrum pœnitentia esset in lege veri sacramenti. ibid.
- 7 Vtrum sacramentum pœnitentiæ debeat dici sacramentum confessionis. 4. distinctio. 14. q. 1. contra primam conclusionem.
- 8 Vtrum pœnitentia sit virtus. ibid. cōtra secundam conclu.
- 9 Vtrum peccatum sit materia pœnitentiæ. ibid. contra tertiam conclu.
- 10 Vtrum pœnitentia tollat totum reatum. ibidem contra quartam conclusionem.

Persona.

- 1 Vtrum persona sit secundæ intentionis. 1. di. 23.
- 2 Vtrum persona dicat in diuinis quid commune tribus. 1. di. 25.
- 3 Vtrum personæ diuinæ constituatur. 1. dist. 26. q. vnica. cōtra tertiam conclusionem.
- 4 Vtrum distinctio diuinarum personarum possit esse per relationem incōpossibiles. 1. di. 11. q. vnica. contra primam conclu.

Possibile.

- 1 Vtrum possibile non esse quādoque non sit. 1. di. 3. q. 4.

Potentia.

- 1 Vtrum in patre sit aliqua potentia respectu æternæ generationis. 1. distinctio. 7.
- 2 Vtrum potentia peccandi sit à Deo. 2. dist. 44.
- 3 Vtrum Deus possit dare omnē vigorem per essentiam quem potest per accidens. 4. di. 49. q. 4. contra secundā conclusionem.
- 4 Vtrum Deus possit facere immediate quicquid facit mediate. ibid.
- 5 Vtrum detur potentia obiectiua. 1. di. 3.

I N D E X

- di. 3. q. contra quartam conclu.
- 6 Vtrum potentia & actus sint in eodem genere. ibid.
- 7 Vtrum potentia diuina sit ratio cognoscendi contenta in ea. 1. distinctio. 35. q. 3. cōtra secundam concl.
- 8 Vtrum potentia obedientialis sit essentia naturæ cum tali respectu. 1. di. 42. q. vnica. contra primam conclu.
- 9 Vtrum Deus possit facere implicanti contradictionem. ibid. contra secundam conclu.
- 10 Vtrum Deus possit facere quod præterita non fuerint. ibid.
- 11 Vtrum Deus possit facere magnitudinem actu infinitā. 1. dist. 44. contra quartum corollarium.
- 12 Vtrū Deus possit facere omnes partes proportionales. actu ibid. contra tertiam concl.
- 13 Vtrum potentia motiua organica efficiat motum. 2. di. 1. q. 2. contra secundam conclu.
- 14 Vtrum Deus possit facere hominem sine quantitate. 2. di. 3. q. 1.
- 15 Vtrum Deus possit facere aliud vniuersum distinctum specie. 1. di. 44. q. vnica. contra septimam concl.
- 16 Vtrum pura potentia sit quid infinitum. 2. di. 1. q. 1. contra secundā cōcl. Prædestinatio.
- 1 Vtrum prædestinati de necessitate saluentur. 1. di. 40.
- 2 Vtrum prædestinatio sit ordo. 1. dist. 40. q. vnica. contra primam conclu.
- 3 Vtrum Deus præsciuerit numerum prædestinatorum. distinctio. 39. q. vnica. contra septimam concl. Præsens.
- 1 Vtrum omnia sint æternaliter Deo præsentia secundum suas existēcias. 1. dist. 36. Perpetuum.
- 1 Vtrum perpetuum possit non esse. 2. distinctio. 1. quæstio. 2. contra octauam conclu.
- Principium.
- 1 Vtrum ly principium significet notionem distinctam. 1. di. 29.
- 2 Vtrum pater & filius sint vnum principium spiritus sancti. 1. di. 12.
- 3 Vtrum cognitio principij perficiatur ex cognitione conclusionis. 3. di. 14. quæstio. 2. Præcessio.
- 1 Vtrum generatio & processio spiri-

ruffancti sint alterius rationis. 1. distinctio. 13.

2 Vtrum temporalis processio spiritus sancti sit eius proprietates. 1. distinctio. decimaquarta.

Proprietates.

1 Vtrum proprietates personales sint diuina essentia. 1. di. 33.

Q U A N T I T A S.

- 1 Vtrum quantitas interminata sit ponenda. 2. di. 3.
- 2 Vtrum quantitas sit ratio diuisibilitatis in indiui duo. 2. distinctio. 3. quæstio. 1.
- 3 Vtrum quantitas habeat alias partes à partibus materiæ. 2. distinctio. 18.
- 4 Vtrum quantitas sit substantia. 2. distinctio. 18.

R E C I D I V V M.

1 Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa aliquo modo redeant per reciduum. 4. di. 22. q. 2.

Reatus.

- 1 Vtrum reatus sit. 4. dist. 14. q. 1. cōtra quartam conclu.
- 2 Vtrum aliquis reatus in inferno possit expiari. 4. di. 22. circa finem.

Relatio.

- 1 Vtrum inter Deum & creaturam sit relatio realis. 1. di. 30.
- 2 Vtrum sit processus in infinitum: si vna relatio fundatur in alia. 4. distinctio. 4. quæstio. vnica. contra quartā conclusionem.
- 3 Vtrum in vno patre sint plures relationes paternitatis. 1. distinctio. septima. quæstio. 2. contra primam conclusionem.
- 4 Vtrum aliqua relatio sit ens reale. 1. distinctio. 30. quæstio. 1. contra primam conclusionem.
- 5 Vtrum similitudo & æqualitas sint relationes reales. ibid.
- 6 Vtrum relatio totius & partis sit realis. ibid.
- 7 Vtrum relatio scibilis & scientiæ sit realis. ibid.
- 8 Vtrum dominium & seuius sint relationes reales. ibid.
- 9 Vtrū relatio realis sit entitas distincta à fundamento. ibid. contra secundam conclu.
- 10 Vtrum relatio distantie aliquid ponat in distantibus. ibid.
- 11 Vtrum sensibilis ad sensum sit relatio

tio realis. *ibid.* contra tertiam concl.
 12 Vtrum entis ad non ens sit relatio realis. 1. di. 30. q. 2. contra primam conclusionem.

13 Vtrum equalitas sit relatio fundata super unitate quantitatis. 1. dist. 31. quæstio. vnica. contra primam conclusionem.

14 Vtrum equalitas sit relatio realis. *ibid.* contra tertiam concl.

15 Vtrum relationes distinguantur inter se realiter. 1. di. 33. q. vnica. contra tertiam concl.

Res.

1 Vtrum seclusa immortalitate anime, debeat cuius exponere se morti pro defensione reipublice. 4. di. 17. quæstio prima. contra tertiam conclusionem.

2 Vtrum res prædicentur. 1. dist. 8. quæstio. quarta. contra tertiam conclusionem.

Resurrectio.

1 Vtrum resurrectio omnium erit in eodem instanti. 4. di. 43. q. 2.

2 Vtrum in resurrectione anima resumat idem corpus numero, quod prius habuit. 4. di. 44. q. 1.

3 Vtrum corpora sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia. 4. di. 44. q. 2.

4 Vtrum organizatio in resurrectione fiet in instanti. 4. dist. 44. q. 2. contra tertiam concl.

5 Vtrum prius mortui prius resurgent. *ibid.* contra quartam concl.

Reprobatio.

1 Vtrum Deus aliquem reprobet pro libito voluntatis suæ. 1. distinctio. 41. quæstio. vnica. contra primam conclusionem.

SACRAMENTVM.

1 Vtrum in sacramentis nouæ legis sit virtus gratiæ causatiua. 4. di. 1. q. 1.

2 Vtrum sacramenta veteris legis causarent gratiam. *ibidem.* quæstio secunda.

3 Vtrum sacramenta veteris legis post Christi passionem possint sine peccato obseruari. 4. di. 1. q. 5.

4 Vtrum definitio sacramenti sit bona. 4. distinctio. 1. contra primam conclusionem.

5 Vtrum omne sacramentum consistat ex verbis. 4. dist. 1. contra secundam

conclusionem.

6 Vtrum ante susceptionem sacramenti & gratiæ requiratur dispositio. *ibid.* contra tertiam concl.

7 Vtrum prædicta dispositio causetur in instanti. *ibid.*

8 Vtrum oporteat ponere virtutem inhaerentem sacramentis. *ibid.*
 Sapientia.

1 Vtrum pater sit sapiens sapientia genita. 1. di. 32.

Satisfactio.

1 Vtrum aliqua pura creatura potuerit satisfacere pro tota natura humana collapsa. 3. di. 18.

2 Vtrum homo possit Deo satisfacere pro peccato. 4. di. 15.

3 Vtrum satisfactio in mortali sit valida. 4. q. di. 15. q. vnica. contra tertiam conclusio.

Scientia.

1 Vtrum practicum & speculatiuum essentialiter diuidant scientiam. 1. prologi. q. 2. contra sextam concl.

2 Vtrum scientia dicatur vniuersalis propter medium. 1. di. 35. q. 3. contra quartam concl.

3 Vtrum scientia Dei sit practica & speculatiua. *ibid.* contra octauam conclusionem.

Spes.

1 Vtrum spes sit virtus theologica, à fide & charitate distincta. 3. di. 26.

2 Vtrum Deus sit immediatum obiectum spei. 3. di. 26. q. vni. contra secundam concl.

Species.

1 Vtrum sit danda species acquisita. 1. dist. 35. q. prima. contra primam conclusionem.

2 Vtrum species sit intellectio. *ibid.* contra secundam concl.

3 Vtrum apparentia obiectiua sit species. 3. di. 14. q. 1.

4 Vtrum sint ponendæ species intelligibiles. 2. dist. 3. q. 2. contra quartam conclusionem.

5 Vtrum sint ponendæ species sensibiles. *ibid.*

6 Vtrum sint ponendæ species in intellectu nostro. *ibid.*

Spiritus sanctus.

1 Vtrum spiritus sanctus procedat, vt amor. 1. di. 10.

2 Vtrum spiritus sanctus procedat a patre & filio. 1. di. 11.

3 Vtrum

3 Vtrum spiritus sanctus distinguatur à filio formaliter. *ibid.*

4 Vtrum spiritus sanctus procedat vt talis impressio. 1. di. 10. q. vnica. contra primam concl.

5 Vtrum spiritus sanctus possit dici pater Christi. 3. di. 4. contra tertiam conclusionem.
 Status innocentiz.

1 Vtrum homo in statu innocentiz potuerit peccare venialiter. 2. di. 21.

2 Vtrum in statu innocentiz, Adā videret Deum per essentiam. 2. di. 23.

3 Vtrum homo naturaliter ante peccatum sine auxilio gratiæ esset sufficiens facere actum moraliter bonum. 2. di. 29.

4 Vtrum in statu innocentiz virgines peperissent. *ibid.*

5 Vtrum in statu innocentiz soli electi nati fuissent. 2. di. 20. contra. 3. concl.

Subtilitas.

1 Vtrum corpora gloriosa per dotem subtilitatis possint esse simul cum alio corpore. 4. di. 44. q. 3.

2 Vtrum dos subtilitatis sit qualitas inhaerens. 4. dist. 44. q. 1. contra primam conclusionem.

Successiuum.

1 Vtrum ad esse successiuum sufficiat, quod post quædam partes sint aliz. 2. distinctio. 2. q. 2. contra secundam conclusio.

THEOLOGIA.

1 Vtrum theologia sit scientia primo prolo. q. 1.

2 Vtrum theologia sit scientia practica. *ibid.* q. 2.

3 Vtrum theologiæ subiectum sit Deus. *ibid.* q. 4.

4 Vtrum theologia sit vna scientia. *ibid.* quæst. 3.

Totum.

1 Vtrum totum esse hominis remaneat in anima separata. 4. di. 43. contra tertiam concl.

2 Vtrum partes vnitz sint causa uecessaria totius. 3. dist. 2. q. vnica.

3 Vtrum totum sit idem quod sue partes. *ibidem.* contra secundam conclusionem.

4 Vtrum pars plus diligat bonum totius quam proprium. 3. di. 27. contra tertiam concl.

5 Vtrum partes totius heterogenei differant substantialiter. 2. di. 15. q. 1.

Tempus.

1 Vtrum tempus sit subiectiuè in primo motu. 2. di. 2. q. 2.

2 Vtrum tempus sit quantitas per se. *ibidem.*

3 Vtrum tempus sit res distincta corpore. *ibid.*

4 Vtrum nunc causet tempus. *ibid.*

5 Vtrum sit idem nunc in toto tempore. *ibid.*

6 Vtrum detur tempus discretum. *ibidem.*

7 Vtrum duo tempora possint esse simul. *ibid.*

8 Vtrum tempus habeat esse completum extra animam. *ibid.*

9 Vtrum aliquod tempus sit præsens. *ibidem.*

Trinitas.

1 Vtrum vnus Deus sit tres personæ. 1. di. 2. q. 3.

V B I.

1 Vtrum vbi sit. 2. distinctio. 6. quæstio vnica.

2 Vtrum vbi sit locus. *ibid.*

Verbum.

1 Vtrum verbum increatum emanet per modum intellectiois actualis. 1. di. 27. q. 2.

2 Vtrum beati forment verbum. 4. di. q. 5. contra primam concl.

3 Vtrum creaturæ videantur in verbo sicut in speculo. 4. distinctio. 49. quæstio sexta. contra primam conclusionem.

4 Vtrum creaturæ cognoscantur in verbo sicut conclusio in principio. *ibid.*

5 Vtrum verbum sit forma inhaerens nostro intellectui. prima distinctio 27. quæstio secunda. contra primam conclusionem.

6 Vtrum verbum producat. *ibid.*

7 Vtrum verbum perfectius representet quam species. *ibid.*

8 Vtrum verbum diuinum sit ratio creandi. 2. dist. 1. q. 3. contra quartam conclusionem.

Veritas.

1 Vtrum veritas secundum suam rationem formalem sit in anima vel in rebus. primo. distinctio 19. quæstio 3.

2 Vtrum verum sit tantum obiectiuè in intellectu. *ibidem.* contra primam conclusionem.

Vestigium.

1 Vtrum ea penes quæ attèditur vestigium

I N D E X

I N D E X.

gium distinguantur ab his, in quibus sunt. 1. di. 3. q. 3.

Virtus.

- 1 Vtrum virtutes habituales sint homini necessariz. 3. di. 2. 3.
- 2 Vtrum virtutes cardinales sint inter se connexz. 3. di. 3. 6.
- 3 Vtrum virtus includat respectum. 3. di. 2. 3.
- 4 Vtrum virtus sit pura relatio. ibid.
- 5 Vtrum virtus sit ens per accidens. ibidem.
- 6 Vtrum virtus moralis sit simpliciter qualitas. 3. di. 3. 3.
- 7 Vtrum virtutes sint subiectiuè in appetitu sensitiuo vel in voluntate. 3. di. 3. 3. circa principium.
- 8 Vtrum virtutes remanebunt in patria. 3. di. 3. 5.
- 9 Vtrum virtutes morales disponant voluntatem vt mobilem à ratione. ibidem.
- 10 Vtrum vna virtus sit ratio essentialis qd sit virtus. 3. di. 3. 6.

Visio.

- 1 Vtrum visio diuinę essentiz sit possibilis creaturę naturaliter. 4. di. 4. 9. quzst. 4.
- 2 Vtrum diuina essentia ab intellectu creato per similitudinem videatur. ibid. q. 5.
- 3 Vtrum videntes Deum, videant omnia, quę ipse videt, aut quę videri in eo possunt. ibid. q. 6.
- 4 Vtrum diuina essentia possit videri sine gaudio videntis. 4. di. 4. 5. q. vnica. contra primam concl.
- 5 Vtrum videns omnia creabilia per species creatas comprehenderet diuinam potentiam. 4. di. 4. 9. q. 6. contra primam concl.
- 6 Vtrum visio beatifica sit quid perfectius respectu Dei, quàm sui vel alterius obiecti. 3. di. 1. 4. q. 1.
- 7 Vtrum visio diuinę essentiz reddat videntem impeccabilem. 2. distinctio. 7.
- 8 Vtrum visio beatifica sit actus elicitus. 2. di. 3. q. 2.

Vnio.

- 1 Vtrum vnio diuinę naturę cum humana sit maxima vnio creata. 3. di. 5. quzst. 1.
- 2 Vtrum diuina essentia vel personalis proprietates possit vniri nature creature per modum formę. 2. distinctio. 5.

quzstio. 2.

- 3 Vtrum vnio verbi sit relatio. 3. di. 5. q. 1. circa principium.
- 4 Vtrum albedo sic possit vniri Deo, qd diceretur album. 3. distinctio. 14. quzstio. 1. contra primam conclusionem.

Vniuersale.

- 1 Vtrum vniuersalia sint actu extra intellectum. 3. di. 5. q. 3.
- 2 Vtrum effectus vniuersalissimus sit à causa vniuersalissima. 2. distinctio. 1. quzstio. 3.

Vnitas.

- 1 Vtrum vnitas Dei possit ex creaturis demonstrari. 1. di. 3. q. 1.
- 2 Vtrum ad vnitatem eiusdem suppositi, requiratur vnitas materiz. 4. distinctio. 4. q. 1. contra tertiam conclusionem.
- 3 Vtrum vnitas numeralis addat aliquid supra rem, quę dicitur vna. 1. distinctio. 14. quzst. 1. contra primam conclusionem.
- 4 Vtrum ratio vnus sit negatiua. ibid. contra secundam concl.

Voluntas.

- 1 Vtrum in Deo sit velle intrinsecum respectu creaturarum. 1. di. 4. 5.
- 2 Vtrum omne diuinum velle intrinsecum semper impleatur. ibid.
- 3 Vtrum voluntas possit omnem actum suspendere circa finem apprehensum. 4. di. 4. 9. q. 3. contra secundam conclusionem.
- 4 Vtrum eodem actu volumus finem & ea quę sunt ad finem. di. 1. q. 1. contra quartam concl.
- 5 Vtrum volitio quę prius erat finis & eius quod est ad finem: sit eadē. 1. di. 1. q. 1. contra quartam concl.
- 6 Vtrum velle diuinum & facere sint idem. 2. di. 1. q. 2.
- 7 Vtrum omnē volitionem præcedat intellectus vel e contra. 2. di. 3.
- 8 Vtrum voluntas possit velle contradictoria, & impossibilia. 2. distinctio. 4. quzstio. vnica. contra secundam conclusionem.
- 9 Vtrum volitio diuina sit elicitā. 1. di. 4. 5. q. 1. contra tertiam concl.
- 10 Vtrum creaturę sint volitę à Deo necessariò. 1. di. 4. 5. q. 2. contra secundam conclusionem.
- 11 Vtrum Deus determinetur ad producere

ducere per velle sibi intrinsecum ibidem contra tertiam conc.

- 12 Vtrum deus per suum velle sit causa rerum. ibid. contra 4. concl.
- 13 Vtrum voluntas determinet se. 2. distinctio. 2. 4.
- 14 Vtrum voluntas moueat se. ibidem. contra 5. conc.
- 15 Vtrum volitio possit esse sine actuali intellectu. 2. di. 2. 5.
- 16 Vtrum obiectum causet volitionem per se. ibidem.
- 17 Vtrum post actus voluntatis sit à deo. ibid.
- 18 Vtrum viator absque dei auxilio pos

sit rectè moraliter velle agere. secundum di. 3. 8. q. vnica.

- 19 Vtrum recta ratio sit regula voluntatis, & actuum humanorum, secundum di. 3. 5. q. vnica.

Votum.

- 1 Vtrum votum continentiz annexum ordinibus sacris impediatur ordinatum ne simul habere possit plures uxores. 4. di. 3. 3.

Vti.

- 1 Vtrum vti sit actus voluntatis. primo di. 1. q. 2.

Finis indicis.

H * *

In Auerroistas de Aeternitate mundi Libri quatuor fratris Isidori de Isolani Mediolanensis: sacri prædicatorum ordinis, ac vitæ regularis.

Proëmium.

Atis mihi ac mei similibus facturus, ea quæ ad mundi æternitatem expugnandam conferunt: quatuor libris quàm breuissimè comprehendere.

¶ Primo itaque libro Hypotheses, seu elementa, ac communia cum aduersariis principia distinguam: ne iuxta sententiam principis Arist. primo cœli text. 10. intellectus cōfusè se habeat: si quis diuisio multipliciter tanquam indiuiso vtatur.

¶ Secundo libro philosophantium opiniones cum suis fundamētis in medium deducam: vt philosophorum præceptorem imitantes; primo de anima text. 10. bene quidem dista accipiamus. Si vero aliquid non bene: id vereamur, & declinemus.

¶ Tertio libro veritatem aperire sagittam: quæ finis est omnium scientiarum theoreticarum 2. met. text. 3.

¶ Vltimo demum libro diuersorum obiecta, & rationes proponam ac dissoluam. Necessè est enim vt ait Arist. 3. meta text. 7. habere ad iudicandum eum, qui audiuit velut aduersariorum, & dubitantium omnes rationes.

Liber primus de Hypothesibus.

Prima hypothesis de mundo.

VNDVS EST duplex, sensibilis & archetypus. Mūndus sensibilis est multitudo omnium corporalium adinvicem ordinatorum: quem Aristot. pri-

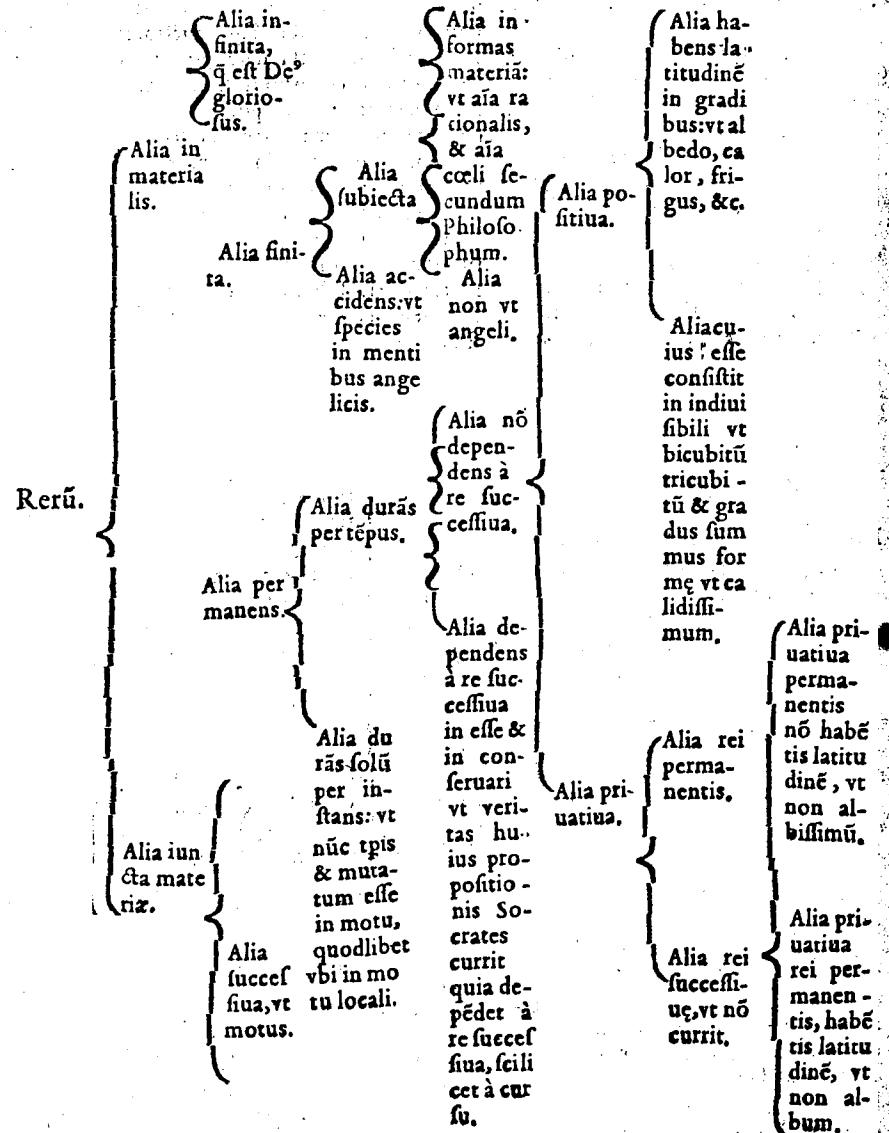
mo cœli. sæpenumero vocat vniuersum: eo quod extra mūdum nihil corporeum sit. primo cœli text. 97. & quod sit perfectum textu 4. eiusdem. Mūndum etiam nominat cœlum. Nam text. 96. primi cœli. inquit cœlum tripliciter dicitur. Vno quidem modo cœlum dicimus substantiam extremæ totius circulationis, aut corpus naturale quod est in extrema circumferentia totius. Cōsueuimus enim extremum, & quod sursum maxime vocare cœlum: in quo, & diuinum omne locatum esse dicimus. Secundo autem modo alia sphaeræ ex continuitate, quam habeat ad primam sphaeram: in quibus sunt sol & luna, & quædam aliorum. Et enim hæc in cœlo esse dicimus. Tertio modo vniuersitas corporum secundum, quod continetur ab vltima sphaera cœlum vocatur. Totum enim & omne consueuimus dicere cœlum. Et est considerandum vt sanctus Thomas exponēs ait, quod cœlum his tribus modis dicitur non æquiuoce sed analogice, scilicet per respecta ad vnum primum. Mūndum ergo sensibilem esse supponimus aggregationem omnium corporū adinvicem contentorum. Extra quem licet sint entia aliqua: non tamen corporea sunt, neque in loco esse apta nata: neque subiecta temporis: sed inalterabilia, & impossibilia, vt habetur primo cœli textu 100. Mūndus archetypus ars prima est omnium eorum, quæ facta sunt in principium, eo quod sunt in ipso sicut artificata in arte artificis: hic vero est dei immortalis mens.

Secunda Hypothesis de rerum diuisione.

QVONIAM diuisio rerum ad propositum explanandum mirum in modum confert: ideo pro nouitiorum eruditione, & clariori dicendorum intelligentia: arborem sequentem describere visum est.

ARB

IN AVERROISTAS.
Arbor diuisionis rerum.

¶ Sunt autē entia successiua quorū esse consistit in quadā successione partium post partem: in quod de nouo semper vna pars succedit alteri vt motus & tempus.

¶ Entia vero permanentia sunt quorum esse consistit non in successiua acceptione partis post partem: sed in permanētia esse habiti: quod totum simul acceperunt. At cum formæ habentes latitudinem sint partibiles, & partibiliter acquirantur: per motum enim continuē acquirunt perfectius esse sicut in calore patet: sintque illæ formæ de numero permanentium sanius intelligenda est hæc definitio permanentium. Cum ergo dicitur permanentia sunt,

quorum esse consistit non in successiua acceptione partis post partem, intellege esse desinentis post partem acceptam, quod totum simul acceperunt in vltimo, scilicet instanti productionis. Hoc modo intellecta descriptio competit formis habentibus latitudinem. Nam licet partem esse post partem accipiant: non tamen accepta secunda parte prima desinit, vt in tempore. Totum quoque esse formarum earundem in vltimo instanti accipitur: quamuis partes per motum successiue accipiantur. Partes namque totum nō sunt, nisi materialiter. Libet quoque rerum diuisionem per comparationem ad fieri subiungere.

Successiua.

Entia {
Permanētia

Alia in quibus nō sunt simul fieri, & factum esse vt fieri iustum.
Alia in quibus sunt simul fieri & factū esse.

Quædam dependent ab agente eodē, quātum ad esse fieri.

Quædam quantū ad fieri tantū: vt homo ab homine.

Quædam sunt per transmutationē à tali agente de non tali actu, tale actu sicut sol facit de non aere illuminato, illuminatum.
Quædam sunt sine transmutatione.

Quædam ab æterno.
Quædam non ab æterno.

Tertia hypothēsis de nomine æterni. **ÆTERNVM** nomē est secundum Aristotē primo cœli text. 100. diuine enunciatum ab antiquis: dupliciter que accipitur. Vno quidem modo secundum quid vt æternum dicatur seculum rei vnius, quod est finis, id est mensura quædam terminans: qui continet tempus vite cuiuslibet rei: ita quod nihil de tempore vite qui est alicuius rei secundum naturam est extra illum finem, vel mensuram, sicut si dicamus quod spacium centum annorum est seculum siue æternum hominis. Alio modo dicitur æternum simpliciter, quod comprehendit, & continet om-

nem durationem. æternum enim totū simul existens comprehendit omne tempus, & omnē infinitatem: & deriuatur in græco ab hoc, quod semper esse. vnde cum quæritur, an mundus fuerit ab æterno: sensus est. An mundus semper fuerit: ita quod nulla fuerit duratio, cui non fuerit præsens mundus.

Quarta hypothēsis de duplici factioe apud Peripateticos.

FIERI est accipere esse ab alio. Quod cum duobus modis apud Peripateticos reperitur: duplex quoque efficiens duplexque factio sit: necesse

est. Primum efficiens & propriè dictum si rationem, à quo impositū est nomen attendis: est illud à quo dicitur aliquid fieri per transmutationē alicuius subiecti. Quæ descriptio sumitur ab Arist. 2. Phy. text. 29. vbi diffiniēs efficiens ait, Amplius efficiēs est vnde principium mutationis primum aut quietis est. Talis efficiētis actio: factio physica dicitur siue factio particularis quæ semper motum dicitur. Hoc efficiens vocant Auer. 2. cap. de substantia orbis & Avic. 1. ca. suæ sufficiētē agens quod est prius tpe suo effectu. Hæc factio apud Arist. doctrinam notissima est: altera in nominata, & animaduertendā in eius rationibus relinquatur. Fieri itaque secundo modo ab Arist. quidem positū, quod esse ab alio aut dependere vocat. 12. Met. text. 38 & ab hoc inquit dēpēdet cœlum & tota natura: nullibi ab eodē diffinitum cōperitur. At ab Auer. in tract. de substantia orbis: & in destructionibus destructionum: peripateticā eius descriptionem habere possumus. Fieri tale est accipere esse & permanentiā in sua substantia: quod esse non præcessit priuatio vel non esse. Hanc descriptionem accipio ab eo quod ait: primum abstractum non tantum dat motum corpori cœlesti, sed dat sibi esse & permanentiam in sua substantia, quod esse nō præcessit priuatio vel non esse. hæc ille, tale autem agens non est prius tempore suo effectu, sed tantum natura. Et quia subiectū omnino ab hoc fieri aufertur: siue quo nulla potest esse transmutatio: inde est quod tale agens efficiens secundū similitudinem ab eodē Auer. vocatur. 4. cœli. cō. 1. Ea propter in eodē loco & in 12. Met. cō. 44 à rebus æternis causam efficiētē aufert, quod dictum de efficiente propriè dicto cautius est intelligendū: huius efficiētis actionē motu maiores peripatetici vocant emanationem simplicem siue factioē vniuersalem. Quoniam modo vero ea factio ab Arist. tradatur ex sequentibus illucscet: & Heruico in tractatu de mundi æternitate. ar. 1. quarto. lucē clarius comprobatur.

Quinta hypothēsis de omnimoda differentia factiois Physicæ ab emanatione simplici.

FACTIO Physica quæ est actio cum motu: in recto dicitur motū in obli-

quo vero respectum causæ ad effectum qui est relatio originis motus & est in mouente. Passio similiter dicitur in recto motum: in obliquo vero relationē effectus ad causam, id est, ipsius motus ad agens. At factio vniuersalis siue emanatio simplex quæ mutationem excludit: dicitur formam agentis & relationem ad productum. Passio autem ibi est secundum modum significandi solum sicut & mutatio. Relatio enim producti ad producens significatur vt relatio, & vt passio. Nō enim huiusmodi actio est de genere actionis: neque omnis actio infert ex se passionem, sed solum illa quæ est cum motu vel mutatione.

Sexta hypothēsis de differentia creationis & simplicis emanationis.

EMANATIONEM simplicem vocant diuina literæ creationem. Est autem creare vt habes à Magistro sententiarum in principio secunde de nihilo aliquid facere, id est, post nihil. Nam ea præpositione dicit ordinē & nō subiectum, ibidē quoque probatur facere, & agere non dici de Deo secundum eam rationem, qua dicuntur de creaturis: motum enim ab actione Dei aufertimus.

Si vero aliquis obiiciat articulum Parthiensem, quæ dicit errorem esse, quod creatio non sit mutatio ad esse.

Respondendum ibidem accipi mutationem largē & impropiē.

Differt igitur creatio ab emanatione simplici, quia esse per creationē productum, præcessit non esse. Apud peripateticos vero per emanationem simplicem productū esse non præcessit non esse neque priuatio ceu dictum est in quarta hypothēsi.

Septima hypothēsis: quod agens emanatione simplici dicatur propriè efficiens.

QVIA Auer. com. primo. quarti de cœlo. agens emanatione simplici vocat agens secundum similitudinem à qua actione omnes motum aufertur.

Quæritur, an Deus tali modo agens secundum similitudinem debeat dici & non verè efficiens.

Respondet: efficiens verè & propriè dupliciter accipi. Vno modo quātū ad id, à quo est impositū nomē efficiētis:

stis: & sic Deus est efficiens per similitudinem: quoniam à primo principio mutationis dictum est efficiens. quem modum sequutus est Auer. Alio modo accipitur efficiens quatum ad id ad quod est impositum nomen: quomodo dicimus Deum verè esse efficiens. Quinimo efficientis ratio prius Deo conuenit: deinde ceteris.

Octaua Hypothesis: q̄ Deus secundum Arist. nihil extra se produxit de necessitate naturæ.

NON agere de necessitate contingit tripliciter. Primum quia agēs agit ex libertate arbitrij, & hoc modo agens condistinguitur agenti per naturā siue de necessitate naturæ, in cuius potestate non est agere & non agere: quia naturalis actio ad vnum est determinata. Condiuisionem horum agentium habes. 2. Phy. tex. 49. Secundum non agere de necessitate dicitur, quia agens potest impediri in se siue per amissionē, siue per debilitatem virtutis, sicut agentia corporalia. Tertio quia potest impediri ex parte recipientis suam actionem propter contrariam dispositionem, vt in effectibus corporum superiorum, quos producant in his inferioribus.

Cum itaque Arist. crediderit Deum esse naturæ intellectualis habētis perfectissimā operationem, in qua natura idē est intelligens, & intelligibile. 12. Meta. textu. 39. sequitur, q̄ Deus nihil agat extra se de necessitate naturæ.

Nobilissima etiam actio semper attributa fuit Deo ab Arist. cum sit primum ens & primum agens: vt patet in textu immediatè præadducto. sed nobilior est actio per voluntatem quam per naturam cum superior sit virtus: quæ agit per voluntatem ea, quæ agit per naturam: & vtitur ea quasi instrumēto.

Præterea bonum vniuersi est propter diuinam voluntatem: quoniam comparatur ad eam sicut exercitus voluntati ducis. 12. Meta. tex. 52. ergo pro arbitrio diuinæ voluntatis est mundus. ergo non de necessitate naturæ à Deo producitur.

Et hanc viam tenent Peripatetici non vulgares: licet hoc non sit principium commune cum omnibus. Nam Auerrois cum nonnullis dissentit ab hoc principio, cum doctrina Arist. sententiæ Auerrois aduersetur. Nec poterunt aliquan-

do in dictis Philosophi inuenire Deū agere de necessitate naturæ. consentit enim hæc doctrina dictis principis Arist. & nos eā sequimur tractaturi, Deo fauente, hanc materiam diffusius alibi. Et tu quisquis es qui aliter opinaris, considerato diligenter, an ea quæ ad hoc propositum scribit S. Tho. 2. contra gen. capit. 13. fiat ad mentem Aristotel.

Sed contra dicta duo obiiciuntur. Prima est quia Arist. intellectus nulla ratione conuinci potuit: quare ea quæ immediatè procedunt à Deo: non procedant de necessitate naturæ. Nam ratio nouitatis in productione rerum non potest esse ex parte rerum, quia producuntur à Deo quantum ad totū, quod in eis est: nec etiam ex parte Dei vidit quomodo talis nouitas posset habere causam, propter suam immobilitatem: & quantum ad intellectum: & quatum ad voluntatem, non attendens quomodo antiqua nouitas posset producere nouum effectum, nisi ex parte effectus esset aliqua ratio talis nouitatis.

Sed ista non cogunt salua pace. Non enim Ari. credidit se posse ad plenum intelligere modum, quo intellectus & voluntas diuina agunt: sicut patet. 12. Meta. tex. 39. Et ideo opinatus est mundum ab æterno productum: non tamen de necessitate naturæ, sed per voluntatem: quia ratio motus id sibi magis persuadebat. Nec voluit negare Deum non potuisse illum producere in tempore credens in infinito intellectus: & in infinita voluntate æterna aliam esse rationē operandi, quæ sibi operata erat. Vnde & senior effectus, vt dicemus in sequentibus mundum scripsit à Deo productū in temporis initio.

Secundum quod obiicitur est. Quoniam Arist. primo cœli. tex. 90. probans vnitatem mundi ab vna virtute infinita mouente motum infinitum: supponit Deum mouere de necessitate naturæ. Nam si non mouet ex necessitate, sed liberè: ratio nihil concludit: quoniam vna virtus infinita mouens liberè poterit mouere orbem distinctos & in infinitum: eū nihil obstat potissime: quia mouet vt desideratum 12. Meta. tex. 37. multa autem possunt vnum desiderare. ergo Arist. in ea ratione videtur supponere Deum agere de necessitate naturæ.

¶ Re

¶ Respondetur Philosophū. 12. Met. tex. 38. dicere cœlum ex necessitate moueri, sed necessitas hæc, quæ transit primum principium: est necessitas bene & non simpliciter: propterea S. Tho. quotacente (vt multi sapientes dicunt veritatem colentes) motus quoque sit Ari. in expositione eiusdem textus ait. Attendendum q̄ necessitas primi motus: non est necessitas absoluta, sed necessitas quæ est ex fine. Vnde sequitur q̄ tota necessitas primi motus subiaceat voluntati Dei. Dicitur ergo q̄ ratio non præsupponit Deum agere de necessitate naturæ, sed supponit esse ordinem in essentialiter constituentibus mundum in quo ordine multa possunt vnum desiderare, non quidē quasi de parico q̄ vni primo non immediatè adiungitur absoluta multitudo in ordinatis. Sed secundum quendam ordinem possunt multa desiderare vnum, quædam propinquius & quædam remotius. Quorum consideratione in ordine ad vnum vltimum facit vnitatem mundi.

Nona & vltima hypothesis. Quod non est arguendum à conditionibus rei, prout est in esse perfecto: ad conditiones eiusdem prout exit à causa.

NON esse arguendum à conditionibus rei, prout est in esse perfecto: ad conditiones eiusdem, prout est in fieri, demonstratur: quia natura rei variatur, prout est in esse perfecto: & secundū q̄ est id primo suo fieri secundum q̄ exit à causa: sicut alia est natura hominis iā nati, & eius secundū q̄ adhuc est in utero materno. Vnde si quis ex conditionibus hominis nati & perfecti vellet argumentari de conditionibus eius secundū q̄ est imperfectus in utero matris existens decipietur. Sicut narrat Rabbi Moyfes de quodam puero: qui mortua matre, cum esset paucorum mensium, enutritus fuisset in quadā insula solitaria: perueniens ad annos discretionis: quæsiuit à quodā: an hoies essent facti, & quomodo. Cui cum exponeret ordinē natiuitatis humanæ, obiecit puer: hoc esse impossibile: asserens, quia homo nisi respicit, & comedat, & superflua expellat nec per vnum diem viuere potest. vnde nec in utero matris per nonem menses viuere potest. Hęc S. Tho. in 2. sen. dist. 1. q. 1. ar. 5.

Finis primi libri in Auerroistas de æternitate mundi.

LIBER SECVNDVS

de opinionibus Philosophantium circa æternitatem mundi.

De diuisione opinionum circa æternitatem mundi. Cap. 1.

SAPIENTES. qui de mundi æternitate disputarunt, aut poëtæ, aut epicurei, aut stoici, aut Peripatetici, quorū princeps Ari. aut diuina dogmata venerati: Thologi fuerunt. Quorum omnium positiones ordinatè exponemus, & rationes eorūdem dissoluere satagemus: vbi defecerint prout veritas cogit & doctiores asseuerant. Sed in hoc libro opinioniones Philosophantium aggrediamur.

De opinione Orphei, & aliorum poëtarum Theologizantium.

Cap. 2.

PRIMA omnium opinionum circa mundi æternitatem videtur fuisse illa, quam scripserunt poëtæ, theologizantes, vt Musæus, & alij. Cuius meminit Ari. 12. met. tex. 30. Dicebant vero mundum genitum ex simplici priuatione præexistente. Quam quidem rerum priuationem noctem appellabant: propterea fortè, quia inter qualitates & formas sensibiles lux communior & prior inuenitur: cum ipsi nihil præter sensibilia esse arbitrarentur. Priuatio autem lucis nox est. Et quia sensibilia non transcendebant: ideo nec emanationem simplicem attigerunt: sed solam factionem physicam: quæ ex priuatione res in esse deducit. Non desunt autem, qui hanc opinionem ad intentionem poëtarum expositam, parum à veritate distare opinentur. At quia eorum corda nos attringimus ex scriptis aduersum scripta & scribimus & disputamus.

De opinione Anaxagoræ & Empedoclis epicureorum. Cap. 3.

ANAXAGORAS vero, quem admodū refert princeps Ari. 8. phy. tex. 2. sicut & alij posuit mixtū quod chaos vocauerunt, in quo omnia

latebat in omnibus: & hoc sic stetit
in finito sine indeterminato tempore, &
intellectum agentem, qui solus separa-
tus & immixtus est: & nulli nihil habet
comune: quæ per considerationem su-
perferbatur mixto, & distinxit segre-
gando vnum ab alio formas gene-
rum, specierum, & indiuiduorum: cuius
mentionem facit Ouid. 1. Meta. dicens.
Ante mare & terras, & quod regit om-
nia, cælum, Vnus erat totus nature vul-
tus in orbe: Quem dixere chaos.

Empedocles autem dixit: vt ibidē ha-
beretur: quod mixtum quidem erat sicut di-
xit Anaxagoras ab initio, sed dixit hoc
sæpe moueri, & sæpe quiescere secun-
dam partes temporum. Dixit enim dup-
esse mouentia: amicitiam, scilicet & di-
scordiam. Moueri quidem per amicitiam
eum amicitia ex multis facit vnum, vel
complexione, vel compositione. Cõple-
xione: eum contraria ab excellentia vir-
tutum suarum alterata conueniunt in
vnam formam mixti & complexionis:
sicut sunt complexionis hominum &
animalium & plantarum. Cõpositione
componuntur corpora animalium plan-
tarum ex diuersis membris tam homo-
geneis quam heterogeneis: vt est ma-
nus pes caput cor & epas. Et in plantis
radix: stipites ramus virga folium & hu-
iusmodi. Discordia autem mouet vt di-
cebat: quando actione contrariorū hęc
resoluuntur in prima miscibilia, & in
prima componentia. Quies autē ab om-
ni motu est in medijs temporibus: quā
do nec amicitia mouet ad congregatio-
nem: nec discordia ad segregationem:
& tūc dicebat, quod eo modo omnia qui-
escunt in mixto. Vnde dicebat, quod multa
capita germanorum fuerunt sine cerui-
ce: hoc est sine colligatione: quæ postea
per amicitiam colligata sunt. Formam
igitur mundi huius non esse æternam,
vtrique asseruit: materiam vero & effi-
ciens sic: vt deducit Philosophus primo
cõli text. 32.

De disputatione quæ facit Ari. contra
opi. Anaxagoræ & Empedoclis. Ca. 4.

Contra vtrūque istorum di-
sputat Aristot. 8. Phis. per to-
tum serē primum tractatū.

¶ Contra quidē Anaxago-
ram arguit sic. Si motus inciperet, vt di-
xit Anaxagoras: hoc non posset esse ni-
si ex altera duarum causarum, scilicet nec
mouens nec mobile esset & ideo esset

impedimentū motus, aut quod essent mo-
uens & mobile, sed propter aliquā cau-
sam mouens non moueret & mobile
non moueretur. Si primo modo, tunc
oporteret ad hoc: quod motus inciperet: quod
mouens mutaretur ad esse & mobile si-
militer. Mutatio autem de non esse ad
esse: est generatio: & est mutatio causa-
ta non prima. Motus enim causans om-
nem mutationem & motum: est motus
cœli. Et quodecunque istorum modorū
dicatur secundum Aristotem sequitur incon-
ueniens. scilicet quod mutatio quæ ordine natu-
ræ & causati posterior est: sit ante pri-
mum qui ordine naturæ & causæ est
primus: quia ab ipso causatur omnis
mutatio: & hoc est magnum incon-
ueniens in natura. Ex hoc enim sequitur
quod omnia naturalia confusa & inordina-
ta sint: & nihil proprium esse & propriū
gradum retineat.

¶ Nihil autem inordinatum est eo-
rumque in natura & secundū naturam
sunt. Natura enim omnibus causa ordina-
tionis est. Si autē altero modo est, scilicet quod mo-
uens fuit semper & mobile semp fuit,
sed tū mouens non semper mouit: nec
mobile semp mouebatur: hoc non po-
tuit esse nisi ex altera duarū causarū, scilicet
quod fuit aliqua dispositio prohibens mo-
uentem ne mouere posset vel aliqua di-
positio prohibens mobile ne moueri
posset: vel vtrūque; & mouēs. scilicet & mobile
& quodecunque; dicatur: sequitur incon-
ueniens quod oportebat alterari mouēs an-
tequam moueret: si impedimentū fuit ex
parte mouētis, & oportebat alterari mo-
bile antequam moueretur vel vtrūque si
ex parte vtriusque fuit impedimentum.
& sic iterum sequitur: quod alteratio quæ
est causata, & secundi ordinis mutatio:
fuit ante motum circulare, qui & or-
dine naturæ & causa est primus motus:
quod est inconueniens.

¶ Addit huic rationi Abubacher: quod
hoc modo sequitur quod impressiones pe-
regrine impediuntur super motore pri-
mum & super mobile primū, quod est
ab omnibus Philosophis improbatum.
Hæc sunt quæ disputat Aristot. contra Ana-
xagoram: nec plus nec minus.

Si autē incepit sicut dixit Empedocles
per amicitiam. scilicet & discordiam: non mul-
rum contra hoc disputat Aristot. eo quod sibi
hoc irrationabile videtur. Sed hoc solum
dicit quod, oportet hoc mirari. si enim
quies fuit primo ante motum: oportuit
quod

quod aliqua esset causa quietis illius.
Quies autem priuatio motus est. ergo
ante primum motum & mutationem
erat mutatio illa cuius illa quies priua-
tio fuit: quod absurdum est.

Præterea dicit Aristot. Empedoclem
melius dixisse quam Anaxagoram in
hoc, quod ad minus rationē qua inci-
peret motus dixit ex discordia & ami-
citiā: & dicit, quod in naturis non oportet
dignitatem irrationabilem facere.
Dignitas enim est vt dicit Boëtius,
quam quisque probat auditam, & illā
causam ostendit: quia aliter non proba-
retur. Et oportet causam dicere in na-
turis: aut inductionem aut demonstra-
tionem ferre: quod non facit Anaxa-
goras.

De opinione Democriti.

Cap. 5.

¶ Democritus, ceu scribit prin-
cipes Aristot. 8. Phis. text. 1. di-
xit prima rerum principia
corpora indiuisibilia esse, &
semper mobilia: ex quorum congrega-
tione asserbat casualiter factum mū-
dum: & non solum istum in quo sumus
nos: sed infinitos alios seculum. quod
accidit in diuersis partibus infiniti va-
cui: prædicta corpora congregata mun-
dos fecisse. Nec tamen hos mundos po-
nebat in perpetuū duraturos, sed quos-
dam eorum fieri per aggregationem
atomorum: quosdam vero corrumpi
per eorum segregationem. Sic itaque
mundum hunc non esse perpetuum o-
pinatus est neque vnum: materiam au-
tem eius, & motum æterna esse credidit.
Et dicitur tanta efficacia suam o-
pinionem de pluralitate mundorum
exposuisse Alexandro Macedoni: vt in
lacrymas tantus imperator prorumperet.
Sicut cantat poeta Iuuenalis di-
cens.

¶ Vnus peleo iuueni non sufficit or-
bis. Aestuat infelix angusto limite mū-
di. Verum non curauit princeps Aristot.
opinionem hanc in octauo physicorū.
improbare: eo quod extranea nimis à
philosophia diceret Democritus: & ni-
hil probaret rationibus. Vnde tanquā
figmenta talia spreuit. Et nāque accu-
sans antiquos octauo physicorū text. 13. ait
Aristot. assimilatur sic dicere figmento
magis fuit tamen magnæ venerationis
Democritus: cui vt scribit diuus Am-
brōsius in hexameron tota antiquitas

concessit auctoritatem.

De opinione Stoicorum, maxime
Platonis. Cap. 6.

¶ Lato quem diuinum solent
Philosophi vocare, mundū
dixit non esse æternum: sed
motum tempus, & cælum
simul esse facta dixit. Et sunt verba
hæc Platonis in secunda parte Timæi.
Tempus eorum est: vna orta vna dis-
soluentur: si modo dissolui fas ratioque
patietur.

Ratio Platonis est secundum ma-
gnum doctorem Albertum in secunda
parte de mirabili scientia Dei: tractatu
1. q. 4. Id quod non est factum: sed æter-
num semper sibi præsens est, & totum
simul nihil sui abiicit in præteritum:
& nihil sui expectans in futurum, sed
totum simul possidet in vno indiuisibili
non stante: & non mouente sese, &
ideo non nouit fuisse nec fore: sed esse
tantum. Sed quod factum est distetum
habet esse: & non stat in vno simul, sed
aliquid sui abiicit in præteritum, & ex-
pectat in futurum. Cum ergo mensure-
tur vnumquodque mensura sua pro-
pria & sui generis: factum non potest
mensurari æterno, sed sicut factum se-
habet ab æterno: ita se habet tempus
ad æternitatem. Constat autem, quod
factum principium sui esse habet à nō
facto: quia aliter iterum in infinitum: er-
go tempus secundum esse principatum
est ab æterno, & est imago æternitatis
secundum permanentiam: sicut forma,
quæ est in materia imago est formæ se-
cundum se acceptæ: & quantum potest
serpit ad imitationē ipsius, vt quod in
vno simul habere non potest saltē per
vices, & successionem obtineat. Hæc
est ratio Platonis.

¶ Concludit autem verum. Plato ac-
cipiendo æternū: vt diffinit æternitas
proprie accepta quæ est interminabi-
lis vitæ tota simul, & perfecta possessio.
Sed si accipitur æternū pro serper esse:
vt moris est apud peripateticos: & non
inrendimus cum dicimus mundum
non esse æternum: ratio Platonis solum
modo concludit mundum necessario
habere ab alio effectiue: nihil amplius
se extendendo, id est an habeat esse
post non esse vel non: licet Plato cre-
diderit, quod post non esse mundus acci-
peret

perit esse à deo glorioso: & quòd corpora ex quibus mundus est cõstiturus ante mouebuntur motu ordinato: ceu idem Plato scripsit in thymeo. & Arist. meminit tertio de cæ. tex. 21. Socrates quoque, & vetustissimi Stoicorum vt Hermes Trismegistus pariter senserunt ac platonici multi posteriores.

Hanc sententiam potissimè scripsit. Hermes in pimandro & b. Aug. in lib. confessionum asserit se illam legisse in libris platoniorum: & multa alia quæ fides diuina docet ad mundi nouitatē spectantia

Princeps itidem Arist. 8. phy. text. 10. veluti Platonem mordens ait. Solus Plato generat tempus. Est enim vt ait Themistius 8. phy. communis consensus physicorum qui perennitatem æternitatemque consensè tribuunt tẽpori.

De opinione Aristot. quam probauit in Physicis. Cap. 7.

Priniceps peripateticorum Aristot. in 8. Phy. ex scientia tenuit mundum esse æternum: quo principio ibidem tex. 50. & circa finem libri. similiter 12. meta. text. 29. vtitur ad probandum primum principium esse. Sunt autem rationes eius tres, quas ponit in 1. tracta. eiusdem 8. phyf. In quo singula dicta sunt ad has rationes roborandas & explanandas.

Prima igitur ratio est. Si prima principia causantia mundū in effectu semper fuerunt & nunquam defecerunt: mundus semper fuit & est & erit: quod esse ab æterno nunc dicimus. Sed principia mundi causantia mundum in effectu semper fuerunt in actu causandi: ergo mundus fuit semper, & ita æternus. Probatio primæ. Principia causantia mundum in actu, & in effectu sunt motus orbium cœlestiū, & stellarum, qui semper sunt fuerunt & erit. Quod autem motus orbium sit principium mundi, & omnium quæ in mundo sunt, probat Aristot. 1. per auctoritatem omnium philosophorum. Et sunt hic verba eius in text. 55. & 56. & de gene. Esse quidē motum omnes affirmant de natura aliquid dicentes: propter hoc, quod mundum faciunt, & de generatione, & corruptione in esse considerationem omnibus his ipsis: supple quæ mundi sunt. Quod

impossibile est esse nisi sit motus. & vocat motum circulem qui causa est omnium aliorum: vt probatur 8. phyf. text. 1. qui est motus cœli. Ex omnium autem philosophorū auctoritate quasi concludendo dicit, quòd motus cœlestis nec factus est, nec corrumpitur sed erat & semper erit. & hoc immortale est & sine quiete: inest his quæ sunt: vt vita natura subsistentibus omnibus. Et intendit dicere quod sicut vita est continuus actus animæ in corpus, quod viuit, & quamdiu durat continuitas actus: tandiu durat viuum: ita vis cœlestis motus influens per motum in mundum istum sensibilem inferiorem continue causat in eis esse, & generationē & corruptionem. Et sicut non incepit motus circuli cœlestis: sed semper est fuit & erit: ita mundus iste inferior sensibilis nunquā incepit: sed semper fuit est & erit: & ideo in libro de plantis dicit, quòd mundus iste nunquam cessauit producere plantas, & alia, sicut nunc producit, & nunquam cessabit.

Ad hanc rationem confortandam Rabbi Moyses inducit in secunda collectione ducis neutorum, capitu. 20. quod Aristot. dicit in primo de cæ. text. 22. quod omnes antiqui conuenerunt in hoc, quod cœlum esset locus & sedes dei. Et dicit quod Aristoteles hoc ideo dixit: quod sicut deus sine initio est, & semper fuit, & erit: ita cœlum, quod est locus dei: & ita motus cœli.

Hæc igitur prima ratio qua Aristot. videtur probare mundū semper fuisse in tex. primo octauo phy.

¶ Et nos illam taliter induximus: tū propter magnos peripateticos ipsam sic formantes: maximè propter magnum doctorem Albertum, sicut patet in secunda parte eiusdem de mirabili scientia dei. tum quia omnia dicta in ratione admittuntur ab omnibus peripateticis esse de mente principis.

Et quamuis sanctus Tho. in octauo physicorum præclarissima expositione non hanc esse sententiam Arist. in primo, text. octauo eiusdem probet acutissimè: respondendum tamen est huic rationi & dicendum, quòd nos negamus hanc, quòd motus cœlestis circuli fuerit sine initio. Et quod dicit Arist. quòd omnes philosophantes hoc posuerunt falsum dicit, quia Plato qui inter philosophantes fuit præcipuus: oppositum dicit.

dicit. Dicit enim, quòd deus faciendo mundum sensibilem, primo cœlestē circulum fecit, & eundem in quibus circulos diuisit, scilicet in circulum apianes, & in circulum planes, sicut & Eudoxus dicit. Deinde circulum planes in octo distribuit. secundum in circuli stellarum fixarum, & imaginum cœli, & in septem circulos planetarum, qui descendendo sic numerantur. Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ, & eis sic distributis motus proprios adhibuit: & cum motu tẽpus adesse fecit, & partes temporis qui sunt annus mensis septimana dies & hora.

Ad aliud dicendum quod dicit Aristot. quod omnes antiqui dixerunt, quod cœlum esset sedes dei: hoc non ideo dictū est: quod cœlum sit sine initio sicut deus est. Hoc enim esset contra ipsum in epistola de principio vniuersitatis: vbi probat sicut dicit Alpharabius, quod principium vniuersitatis non est nisi vnum, à quo sunt omnia alia, & in quo sicut in regente & mouente sunt omnia alia quæ sunt in vniuerso, & sunt in ipso sicut in duce exercitus: quod itidem asserit 12. met. text. 52. Sed ideo dictum est, quòd cœlum vno modo se haberet, & impressiones peregrinas non recipit: & ideo per ipsum, & per motum eius sicut in throno sedens regit, & ordinat vniuersa quæ generantur, & corrumpuntur, & mouentur in inferioribus.

De responsione ad rationem, quæ sumitur ex parte motus: qua probauit Arist. in Physicis, mundum esse æternum. Cap. 8.

Proplici via processerat Aristot. contra Anaxagorā, & Empedoclem ad probandam æternitatem mundi. vna quidem fuit via motus: altera via temporis: quibus respondere oportet ne verum simpliciter eas concludere suspicemur. Concedimus igitur primum mouens semper ab æterno fuisse: sed mobile non semper fuit: & ideo motus incepit mobili factō ad imperium mouentis, & quando voluit, & vbi voluit, & sicut voluit secundum definitionem prouidentię æternæ: Quæ nulli, vt dicit Plato, negat aliquid eorum qui commoda sunt lux naturæ, & ordini, & temporis: & inuidia longe rele-

gata est ab eo. Et cum dicit Aristot. quod secundum hoc motus fuit ante primum motum. falsum est: quia mobile accepit esse per emanationem simplicem: quæ non est motus vt probatum fuit: sed simplicis diuinæ voluntatis vocatio ad esse eorum quæ antea nihil fuerunt, & secundum se ipsa, & nihil sunt, & ex nihilo sunt.

Ad aliud inconueniēs induratum ab Abubacher dicendum, quòd Aristot. in tertio de anima. textu 20. & 12. meta. textu 36. & sequentibus. probauit quòd intellectus agens sine omni alteratione suiplus quandoque agit, & quandoque non agit pro libertatis arbitrio. Vnde multum oblitus fuit sui Aristot. si dixit, quòd intellectus diuinus non potest quandoque agere, & quandoque non agere: nisi accipiat impressiones peregrinas quæ excitent eum ad agendum quando agit. Potest igitur per voluntatem æternam producere effectum non æternum: sicut intellectu æterno potest intelligere rem non æternam. Nec oportet quòd mobile recipiat impressiones peregrinas: quod per substantiam suam & esse naturale, vt dixit Aristot. & Auerois in libro de substantia orbis: factum est vt moueatur motu primi motoris.

Sed obiiciunt aliqui non posse æternam voluntatem aliquid de nouo producere motu non interueniente: quia voluntas quæ potest producere aliquid & non vult nunc producere, saltem expectat aliquid futurum, quòd non est in præsentī. sicut si volo facere ignem, non nunc sed postea: expectatur in futurum frigus: cuius causa facio ignem: vel ad minus expectatur præsentia tẽporis: quod esse nequit sine motu. Non ergo potest esse, quòd voluntas etiam immutabilis postponat facere id, quod vult nisi aliquo motu interueniente.

¶ Sed hæc obiectio procedit de agente, quod agit tempore supposito: non autem de agente vniuersali, quod ipsum tempus cum cæteris produxit: & quòd agens voluit, quòd res & tempus durationis earum inciperent esse: postquam non fuerunt.

Si autem queratur, cur ita voluerit, respondendum neminem fuisse in hæc re dei consiliarium: nobis autem hoc tamen notum esse, quòd diuina voluntas præponderat cuiuscumque rei creatæ.

Et melius est sic esse si voluntas dei ea est: quàm si per infinitum tempus antea mundus hic, aut plures alij fuissent à deo creati. Secretum igitur diuinæ sapientiae cum à nobis comprehendendi nequeat non amplius ab humana imbecillitate scrutari debet: ne oculi nocturnum lumen solis intueri conantes, cæcitate incurrant.

De responsione ad tertiam rationem Arist. quæ sumitur ex parte temporis. Cap. 9.

Rationi sumptæ ex parte temporis, quam obiicit Aristot. Anaxagoræ, & Empedocli ad probandam æternitatem mundi responsurus: aduertito Aristote. se penumero nos docuisse: quod omne continuum fuit ab indiuisibili. Et sicut in continuo est indiuisibile principium à quo fuit: & indiuisibile vltimum ad quod terminatur: & sicut in diuisibili medio ex parte ante semper est accipere aliquid de esse continui: & ex parte post aliquid similiter: aliter enim caderet à ratione principij & finis, & à ratione continuantis: opposito modo se habet in indiuisibili primo, quod principium est continui. Et si accipiatur in termino: hoc est in indiuisibili ad quod terminatur continuum: post illud nihil erit de esse continui. Cum ergo negari non possit quin totum esse continuitatis temporis fluat ab indiuisibili nunc: propter quod etiam ipsum nunc ab Arist. in 4. phy. text. 107. dicitur esse substantia temporis: sicut punctus lineæ: quia quicquid principiat, & terminat in omnibus existentibus est substantia principiat, & terminat: si secundum esse substantiale principiat, & terminat ipsum. Accipiamus ergo tempus in primo nunc à quo fuit quod in esse per creationem deductum est cum cælo & terra: & confusa materia quatuor elementorum ante hoc nunc nihil erit de esse temporis: sed tantum nunc æternitatis, in quo solo deus præcedit mundum. Et hoc dicit Boetius in quinto de consolatione philosophiæ sic. Non rectè quidam, qui cum vident visum platonum mundum non habuisse initium temporis nec habiturum defectum hoc modo mundum conditori cœternum fieri putant. Aliud enim est per interminabilem lu-

cis vitam quod mundo plato tribuit. aliud interminabile vitæ tota pariter esse complexam præsentiam: quod diuinæ mentis proprium esse, manifestum est. Nec enim conditis rebus antiquior videri debet temporis antiquitate, vel quantitate: sed simplicis potius proprietate naturæ.

Ex hoc patet, quod de primo nunc à quo fuit tempus: nihil valet ratio Aristot. & similiter nihil valet de vltimo ad quod terminatur. Et quod dicit Arist. quod de tempore nihil est accipere, nisi nunc continuans & medium: hoc est si accipiatur tempus secundum esse & decursum temporis: si autem accipiat secundum substantiam, & naturam, & originem qua fuit ab æuo, siue ab æterno: certe tunc non est verum: imo tunc naturalius accipitur in primo nunc à quo fuit, & in vltimo ad quod terminatur id quod est in medio: quod est continuans ipsum secundum esse, & decursum ipsius in re temporalis. Cum vero dicitur ante primum nunc: nihil erat temporis: denotat ly ante duratio nem quæ est æternitatis: aut tempus imaginabile dicit. Sic si in magnitudine dicamus, quod principium magnitudinis est extra quod nihil est eius: non oportet quod extra illud principium significet aliquem locum in natura existentem, sed imaginabilem tantum: alioquin esset ponere locum extra cœlum.

De quarta responsione qua Aristot. probat mundum esse æternum: & de quadam alia. Cap. 10.

Hæc sine primi libri de cælo lógo discursu probatur omne ingenitum esse incorruptibile: & omne incorruptibile esse ingenitum propter quod arguitur mundum esse æternum, cum sit ingenitum, & incorruptibile. nam cœlum non componitur ex contrariis: omnis vero generatio, & corruptio est inter contraria: ut dicitur in primo phys. text. 88. Sed hæc ratio concludit mundum non esse genitum generatione physica: quod ab omnibus fere conceditur: non autem emanatione simplici non productum fuisse probat.

Quidam autem ex octauo physicorum argumentari sic Aristotelem deducunt: Primus motor, aut mouet naturam licet aut voluntariè. Si naturaliter ergo non

non aliquando mouet & aliquando non: ergo ab æterno mouet orbem: ergo mundus æternus. Si voluntariè ergo per apprehensionem, sed omne mouens per intellectum in tempore determinato apprehendit duo tempora: in quorum vno vult agere: & in alio non: ergo primus motor si nunc incepit primo mouere cœlum apprehendit tempus aliquod ante istud nunc: & in illo volebat mouere: & sic tempus sequitur fuisse ante istud nunc quod tu dicis esse primum. & propterea ne sequatur tale inconueniens dixit Aristot. Deum de necessitate naturæ, & ita ab æterno mundum produxisse. Et hanc rationem dubitant aliqui. Aristot. credidisse demonstratiuam: eo quod Aristot. putauerit Deum omnino agere de necessitate naturæ: nec posse aliter esse: quia secundum ipsam omnia quæ ei conueniunt, sunt simpliciter necessarie esse.

Sed salua pace horum, ista ratio nunquam fuit Philosophi: qui nunquam reperitur tenuisse Deum agere de necessitate naturæ: quinimo conuenit mirum in modum principis doctrinæ eius: quod agat liberè: ut probatum fuit in 1. lib. Nec obstat quod omnia quæ Deo conueniunt simpliciter necessaria esse crediderit. Aristot. quia hoc verificatur de intrinsecis. Non negabit autem idem Philosophus voluntatem æternam nouum effectum producere. ut supra probatum est. Et cum arguitur, quod omne mouens per intellectum apprehendit duo tempora: in quorum vno vult agere, & in alio non. Respondendum est propositionem veram esse in intellectu nostro: non autem in intellectu diuino: quem esse alterius rationis crediderit Aristot. quam obrem ait primo cæc. text. 100. propter quod quidem. neque in loco quæ ibi apta nata sunt: neque tempus ipsa facit se nescire: neque etiã nullius: neque vlla transmutatio eorum, quæ super eam qua maximè extra ordinatam lationem, sed inalterabilia & impassibilia optimam habentia vitam, & per se sufficientissimam perficiunt toto æterno, hæc Aristot.

De efficacia rationum quibus Aristot. probat in Physicis mundum esse æternum.

Um Aristot. rationes fuerint dissolutæ: sequitur non eas esse demonstratiuas, & quæuis Aristot. propter illas Physica scribens opinatus fuerit & assertiuè tenuerit mundum esse æternum: tamè suas rationes non credidit ipse demonstratiuas simpliciter, ad contradicendum vero Philosophis antiquis & modo factiois mundi ab illis posito: bene credidit se necessarias argumentationes induxisse: & ideo secundum quid demonstrasse, quod probat Sanct. Tho. in prima parte. quæstio. 46. arti. primo. ex tribus.

Primo quidem quia tam in octauo patet, quàm in primo de cælo: præmittit quasdam opiniones ut Anaxagore Empedoclis & Platonis: contra quas rationes contradictorias inducit. assumendo videlicet pro hypothese opinionem inductas. Et ideo magnus doctor Albertus in secunda parte summæ de mirabili scientia Dei tracta primo. formans rationes Philosophi arguit sic. Si motus incepit: aut incepit, sicut dixit Empedocles. Iste autem modus simpliciter non demonstrat, sed aduersariis tantum.

Secundo quia vbiunque de hæc materia loquitur: inducit testimonia antiquorum. Quod non est demonstratoris, sed probabiliter persuadentis. Inducit vero Aristot. testimonia antiquorum non quomodocunque, sed ad probandas, & roborandas propositiones ex quibus deducitur conclusio: cui patet octauo Physicorum text. decimo.

Tertio quia expressè dicit in libro primo Topicorum. quod quedam sunt Problemata Dialectica, de quibus rationes non habemus, ut vtrum mundus sit æternus. Addit magnus doctor. Albertus quarto Physic. tracta. de vacuo, & octauo Physicorum, Aristotelem composuisse librum de natura Deorum: in quo tenuit mundum factum à Deo in tempore. Et ideo idem Albertus tracta. primo secundæ partis de mirabili scientia Dei ait, & si quis considerate vult in dictis Aristot. & aliorum Philosophorum, pro certo inueniet quod nihil probatur ex dictis eorum: nisi quod mundus &

motus non incepit per generationem naturalem, & q non corrumpetur per corruptionem naturalem: & hoc accidit eis: quia creationem intelligere non poterant ex principiis naturæ. Omnes enim conuenerunt in hoc principio: ut dicit Arist. q ex nihilo nihil fit, & principia naturæ quæsierunt non prima, sed proxima. Talia enim principia date, & ex talibus procedere physici proprium est. Hęc Albertus.

Item si quæreretur an Arist. crediderit fore necessarium mundum esse æternum.

¶ Respondendum ut S. Tho. 1. 2. Meta. lec. 5. quod sic, aliter enim non fundasset super hoc intentionem suam de inquisitione substantiarum immaterialium. Non tamē credidit rationes suas, quas in Physicis inducebat esse necessaria simpliciter, sed secundum quid ut dictum est.

De via quorundam Græcorum: ut Alexandri & Themistij, & quorundam Arabum, ut Auerrois, & Abubacher, & Alpharabij, & aliorum probantium mundi æternitatem.

Cap. 11.

Commentator Auer. com. 4. octauo Physicorum innuit viam quantum ad probandam mundi æternitatem: quam tenuerunt Græci quidam (teste Alberto magno) ut Alexander & Themistius, & quidam Arabes, ut Abubacher, & Alpharabius. Et est hæc. Omne quod incipit esse, prius est in potentia, quam in actu. Omnis autem potentia in materia est subiecta priuationi. Si ergo cœlum & motus cœli incipiunt esse, prius fuerunt in potentia quam in actu: & de potentia exierunt ad actum, sed exitus de potentia ad actum est motus: ergo ante primum motum cœli: qui principium omnis motus est, secundum naturam fuit motus, quod est impossibile.

¶ Et hæc via debilis est, quæ in veritate Arist. non est: nec ex verbis eius accipitur. Non enim concludit nisi in his, quæ sunt secundum naturam. Nos autem dicimus cœlum, & materiam quatuor elementorum à principio vniuersi, quod est Deus facta esse per sim-

plicem voluntatem eius, & per emanationem simplicem. Quæ autē sicut antequam fiant in actu: non sunt in potentia nisi causæ efficientis, & non materiz: aliter non esset primum principium vniuersi esse: si præxigeret materiam vel instrumentum.

De septem viis: quas collegit Rabbi Moyses: quibus probatur mundi æternitas. Cap. 12.

Albertus magnus in secunda parte summæ de mirabili scientia Dei: quam septennumero adduximus refert Rabbi Moysen collegisse septem vias ex dictis Arist. & peripateticorum: quibus viis probatur mundi æternitas, & hoc egit in secunda parte libri, qui dicitur Dux neutrorum siue dubiorum. Cum autem idem Albertus singulas ponderet quantum concludere possint: ab illius verbis in præsentiarum recedere non decet.

¶ Prima igitur via est: quæ dicta est per rationes Arist. positas in principio octauo Physicorum, & de illa iam satis expediti sumus.

¶ In secunda via ponit id quod dicit Arist. in fine primi Physicorum, de materia & est hæc. Materia nec generatur, nec corrumpitur: nec incipit esse: nec desinit. Si enim incipit esse, mutatur ad esse: quicquid mutatur ad esse subiectam habet materiam, ergo materia est antequam sit materia: quod est impossibile. Eadem ratione probat q non desinit vel corrumpitur. Ex hac via procedit sic. Res mundi sensibilis nunquam separantur à materia: nec e conuerso materia ab ipsis: ergo quandoque fuit materia, & quædoque est & erit fuit & est & erit mundus sensibilis: sed sine initio fuit materia: & sine fine est & erit: ergo mundus sensibilis semper fuit sine initio, & sine fine semper est & erit. Ad hanc viam responderetur, quod nec materia generatur aut fit actione Physicorum, nec est terminus totalis emanationis simplicis, sed ipsa à Deo producit per emanationem simplicem. Non enim intellectus aut natura patitur q materia sit principium non de principio. Sed ipsa est principium elementale generatorum: habens principium efficiens.

¶ Ter

¶ Tertia via sumpta est ex natura cœli, quod est ingenerabile & incorruptibile. Et non probatur per hanc nisi, quod mundus incipere non potuit per factionem Physicam nec desinere possit per eandem: ut supra in octauo capitulo huius dictum fuit. Non autem hæc via concludit, quod mundus non potuerit incipere esse per emanationem simplicem: quæ est vocatio voluntatis diuinæ rerum ad esse: & quod per rectam rationem eiusdem Dei, qui mundum condidit: non possit dissolui: sicut dicit Plato.

¶ Quarta via est: quæ posita fuit in capitulo immediatè præcedenti.

¶ Quinta via est debilis valde, & sumitur ex vndecimo primæ Philosophiæ, scilicet quod sit primum principium agens per intellectum & voluntatem: & quandoque agit: & quandoque non agit. Tunc de potentia agente fit actu agens, sed nihil educit de potentia ad actum seipsum ergo habebit alium diuinorem se: qui extrahat illum de potentia ad actum: & hæc via debilis est: ut diximus. Non enim sequitur, quod Deus aliter se habuerit quam prius, sed quod quædam aliter se habeant ad ipsum quam prius, quæ facta sunt ab ipso. Voluntas enim eius & intellectus immutabiliter ab æterno sunt, ut hoc fiat nunc, & nunquodque in tempore suo, & est exemplum Augustini de sole, qui quædam obiecta sibi illuminat: quæ autem non illuminauit, & tamen non sequitur q sit mutatus vel aliter se habeat quam prius, sed quædam ad illuminationem suam aliter se habeant quam prius.

¶ Sexta via est in qua multum gloriatur: quod omne agens per voluntatem & intellectum: si quandoque agens sit: & quandoque non: semper indiget altero duorum, scilicet aut remouente impedimento suæ actionis aut expergeficiente siue excitante intellectu & voluntatem eius, ut modo agat, cum ante non egerit: & hoc probant: quia sic est in nobis agentibus per intellectum & voluntatem. Et ista via debilissima est. Probatur enim in vndecimo: q intellectus Dei semper est in actu, & q nihil accipit ab intelligibilibus, sed potius ipse est causa omnium intelligibilium: & talis intellectus non potest habere impedimentum, quin agat, quando vult:

nec potest habere expergeficiens, cum semper sit in actu, & nihil accipiat ab intelligibili. Omne enim expergeficiens intellectum: qui in potentia est sicut in nobis ab intelligibili est acceptum, sicut probat Arist. in 3. de anima cap. de mouente: quia antequam fiat motus per voluntatem & appetitum: oportet q fiat per nunciatum de appetibili, ad quod mouet. Talis autem non est intellectus Dei: ut in 11. primæ Philosophiæ demonstratum est.

¶ Septima via est quæ sumitur ex vndecimo primæ Philosophiæ, & fundatur super quædam propositiones ibidem probatas. Iq ordo siue inclinatio primi motoris admotum, est substantia sua, & voluntas & sua, & ipsa substantia sua est voluntas, e conuerso. sicut ergo nunquam defuit, nec desinit: nec deest ei substantia: ita nec voluntas mouendi: nec ordo ad motum & ad mobile: ergo semper mouit: mouet, & mouebit. Sed ad motum sequitur mundum esse. ergo mundus fuit, est, & erit. Per hanc viam nihil concluditur: quia licet in Deo, in quo nihil est, nisi Deus: idem sint substantia: voluntas & ordo ad motum: tamen modus significandi non est idem: nec connotata sunt eadem: nec subiecta voluntati subiecta sunt substantiæ: nec etiã ordinati ad motum: & si fiat tale argumentum substantia ab æterno non desinit: & voluntas mouendi vel causandi mundum est substantia, ergo voluntas mouendi & causandi mundum ab æterno non desinit, incidit fallacia accidentis, eo q putatur idem subiecto, & accidenti inesse: & hoc non est necessarium.

De opinione moderorum peripateticorum. Cap. 12. & vlt.

Peripateticorum moderiores nonnulli seipsum ac proprias voces ignorantes, opinantur, quod si lumine naturali procedere contendamus, quo intellecta in potentia intellecta actu efficiuntur, de anima tex. 18. opus est, ut æternitatem mundi fateamur differentiamque creationi nouæ ac æternæ: lumine vero supernaturali concedamus nouitatem mundi. Quæ lumina minimè confundenda sunt. Sed hæc absque ratione profus dicuntur: & lumine naturali cæci uti conantur.

tur: non videntes clarā peripateticorū sententiam ac maximē principis Arist. de creatione mūdi æterna: quæ est dependentia effectiua omnium rerum à Deo: veluti in sequenti libro latius probabimus.

¶ An non lumine naturali primū omnium rerum principium inuestigamus: qui ceu dux exercitui, ita toti vniuerso comparatur. 12. Meta. text. 5. 2. An non eodē lumine illius separationem à materia & magnitudine. 12. Meta. text. 3. 0. infinitate. 8. phys. intelligentiā providētiā atque huiusmodi discere possumus, atque ea nos docet princeps Ari. in locis præadductis.

¶ Quod vero aiunt de lumine supernaturali: aut dolosē aut ignoranter nimis asseritur. Dolosē quidē vt concedatur implicantiā contradictionem in lumine naturali non implicari in lumine supernaturali. Et quod falsum est in natura: verum sit in supernaturali lumine. Quibus concessis: intrideant silenter talia concedentes. Sed veritas purior non sic asseuerat. Quod enim verū est vbiq; idem perseverat idem verū existit quamvis nonnunquam talem veritatem comprehendere nequeat lumen naturale: aut attingendo parum videat. Quod itidem falsum est: ab omni lumine falsum iudicatur: si mixta tenebris non sint lumina. Nullum igitur simpliciter falsum secundum naturam: asseritur à lumine supernaturali verum: neque attestatum per lumen supernaturale implicat contradictionem in lumine naturali: siue contententes lumine naturali: habere possumus rationē necessariam ad probandum id: cuius oppositum prædicat lumen supernaturale, est enim verum prædicatū consequens ens. 2. Metaph. text. 4. quod non mutatur nisi rebus mutatis. Si ergo mundus in veritate non fuit æternus: ratio quidem naturalis efficaciter & necessaria nequibit illam eandem conclusionem venerari: quæ in lumine supernaturali forsā illicō manifestatur. Et quāuis lumen naturale non possit talē attingere veritatem: non poterit tamen necessario mūdi æternitas ratione necessaria probari: & eadē de omnibus veris est ratio. Ignorant ergo: aut dolosē veritatem impugnare videtur: qui talia asseuerant. Nec tantū est propriis opinionibus adherendum ac etiā paternis

traditionibus si quæ forte adessent, vt non consideratis propriis vocibus, loquamur. Sed hæc hæcenus.

¶ Finis secundi libri de opinionibus Philosophorum circa mundi æternitatem.

LIBER TERTIVS de veritate æternitatis mundi in Auerroistas.

Præfatio.

A Eternitas mundi veram peripateticā que sententiam no- uem conclusionibus aperire conabimur. Quas quantū licebit peripateticis quoque rationibus fulciemus. Si ego defecero, Deo suffragēte, cuius infinitam virtutem ac substantiā veneror, veritas ipsa complebitur.

PRIMA CONCLUSIO.

Omnis intelligentia citra primam est effectiue producta à Deo: secundum Aristotem.

ISTA CONCLUSIO in præsentiarum tripliciter probatur.

¶ Prima ratio sumitur ex parte Dei producētis.

¶ Secunda ex parte intelligentiarum productarum.

¶ Tertia ex parte modi producendi.

¶ Fundamentum primæ rationis est in 12. Met. text. 25. vbi Ari. probat quod eadem sunt prima principia omnium: quia est deuenire ad vnū primū agens quod est substantia: à qua omnia accidentia producuntur: ergo secundum Ari. vna est prima substantia simpliciter producens effectiue cæteras omnes substantias: & consequenter accidentia. Quod vero Ari loquatur ibidē de agente producere effectiue, probatur. Nā de illo agente loquitur Philosophus, de quo in textu immediatē præcedenti loquutus fuerat, sed ibi loquutus fuerat de agente educente formā in materia qui est producens efficiens: ergo. Ibidem fuit sermo Arist. de producente effectiue. Et licet alia sit productio effectiua: que est

in substantiis separatis, & in educatione formarū ex materia: tamen tunc Arist. non licebat distinguere, quia nondum probauerat in metaphysicā substantias immateriales esse: sed hoc probavit postea in tex. 3. & deinde in tex. 3. 8. vocat hanc productionē dependentiam. Quod etiā Ari. in tex. 2. 5. 12. met. intendat probare deum esse agens respectu substantiarū separatarum: patet si diligenter consideraretur intentio eius: & contextus totus eiusdē textus. Nā com muniter exponunt peripatetici, quod Ari. primo probat vnā substantiā primam agentem deinde substantias productas accidentia causare. tum corpora cœlestia viuētium substantiarū esse causas: vt seruetur vniocatio in generatione viuētium: propterea dicunt Auer. & s. T. ibidem: quod necesse est dicere secundum Ari. cœlum esse animatū: patet ergo secundum philosophū hanc consequentiā esse veram: deus est prima substantia simpliciter, ergo est efficiens respectu omnis substantiæ.

Secunda ratio: quæ sumitur ex parte intelligentiarū productarū est, & inducitur verbū Cō. 12. met. in cō. 43. concedentis quod in intelligentiis est causa, & causatum sicut intellectū est causa intellectiōis, & Ari. dicit tex. 3. 5. quod mouet sicut desideratū, & amatū. Balneū vt in mēte mouet secundū Cō. effectiue. Item saltē obiectum quantū ad intelligere mouet effectiue. ergo & ad esse: quia imponitur philosopho: quod posuerit vnāquamque substantiarū separatarū esse suū intelligere & hoc licet à nobis non credatur esse de mēte philosophi: tamen sic posita est ratio contra aduersarios taliter opinātes. Nec verū est, quod nonnulli obiiciūt dicentes intelligere substantiarū separatarū esse substantiā earum, scilicet subiectā intellectæ, sed non intelligentis, vt supponit ratio. Tū quia secundum Aristote. 9. metam. text. 17. actio immanens manet in agente, & intelligere est actio immanens: substantia vero intellectæ est extrinseca intelligenti. Tum quia sequeretur: quod omnes intelligentiæ secundæ: quæ proculdubio intelliguntur à prima: essent intellectiones primæ: quod est extraneum omnino à philosopho, & Auer. Hæc igitur secunda ratio posita est ad mētem Auer. sed non Ari. quæ igne veritatis examinata falsa comperitur: quo

niam intellectio, & volitio in separatis substantiis accidentia sunt.

Tertia ratio est. Ars cōis, & principalis: speciales artes subserviētes causat effectiue & exclariter: sicut ars militaris causat equestrē, & frano factiua: sed intelligentiæ secundæ cōparatur ad primā sicut artes speciales ad cōem: ait Cōm. 12. met. cō. 4. 4. quod habitudo intelligentiarū aliarū: ad primam est habitudo artium specialium ad cōem. Via vero Auerro creditur ab aduersariis esse via principis Ari. ergo. prima intelligentia effectiue produxit secundas. Et si hæc rationem latius considerare volueris: vide magnū doctorem 12. met. Non etiā pigeat reminisci sententiæ Ari. 12. meta. in tex. 1. 6. & 17. ex quibus elicies productionem humanorū intellectuū à deo. Et erit non mediocriter lumen ad intelligendā efficiētiā primi respectu secundarum intelligentiarū. Horū meminit Herueus in tract. de æternitate mundi. art. 5. & quoniam hæc conclusio, & sequentes sunt prima principia apud diuinos sapientes: rationes solummodo peripateticas in medium deducere curauimus.

CONCLUSIO. II.

Corpora cœlestia sunt effectiue producta à deo secundum Aristotem.

¶ Ista conclusio tripliciter probatur.

¶ Et prima quidem ratio sumitur ex substantia cœli. Talis enim est dispositio substantiæ cœli, vt dependeat à principio effectiue producente. ergo sunt producta corpora cœlestia à primo: cum ab alio impossibile sit ipsa esse producta. consequentia patet, quoniam in separatis à materia idem est esse, & posse. tertio physicorum. text. 3. 8. Antecedens probatur. Habentia entia superiora secundum perfectionem esse, & veritatem: necesse est esse talis dispositionis, vt dependeat effectiue ab ente perfectiori: sed corpora cœlestia habent entia transcendentia se in entitate, & veritate. ergo necessario effectiue dependent ab ente perfectiori. Hoc est quod dixit philosophus secundo metamorphos. text. quarto. Semper existentium principia semper esse verissima necesse est. Non enim quandoque vera quandoque non. Nec illis causa aliquid est vt sint sed illa aliis.

¶ Vbi Commen. cō. eiusdem textus. dicit quod Philosophus innuit per hoc dispositionem principiorum corporum cœlestium cum corporibus cœlestibus.

Sed obiicit Grego. de Arimino 1. distin. 2. quod auctoritas philosophi intel ligitur de principiis scientiarum : sicut patet legenti.

¶ Sed nos dicimus legenti textum patere melius, quod de principiis scientiarum, & de effectiuo producente esse pariter intelligatur. Nam ait. Nec illis aliquid est causa, vt sint. Deinde sub infert: quod vnumquodque sicut se habet: vt sit ita, & in veritate.

Obiicit quoque hanc consequentiam non valere: corpora cœlestia habent causam: ergo, causam efficientem potest enim esse causa finalis. & sic intelligit Commen.

¶ Sed contra. Aut sermo Aristot. est de causa efficiente, aut finali: si de efficiente. habetur intentum: si de finali, & textus pluraliter, vt iacet est intelligendus. ergo plura entia erunt non habentia causam finalem: quod repugnat philosopho 1. 2. meta. text. 5. 2. patet quoque per exemplum inductum in textu de igne: qui est causa caloris effectiua productiua: Aristot. loqui de principio efficiente. Neque ita sensit Auer. vt Grego. dixit. Nam exponens prædicta verba: ita dicit in con. 4. Prima causa omnium entium est magis digna, & in esse & in veritate: quia omnia entia. Omnia enim entia non acquirunt esse, & veritatem: nisi ab ipsa causa. Hæc Auer. acquirere vero esse non sit propriè: nisi per principium effectiuum productiuum. Quod etiam sic alibi senserit Auer. in huiusmet conclusionis probationibus exploratum faciemus.

Quod si quærat. Cur principia in plurali numero dixerit. Aristot. cum vnū sit tantum principium effectiuum corporum cœlestium, ceu in vlti. 12. meta. probauit.

¶ Respondetur hoc egisse, sequens morem suum: antea enim quā quæstionem declarauit, an sint plura improducta: ita loqui potuit & deceter, potissimè cum principium vnū existens multa sit secundum rationem, & secundum diuersum genus causæ sit principium: & hoc est: quod dixit Auer. in libr. destructio destructio. primum inquit princi-

pium omnium istorum principiorum est principium secundum efficiens, & formam & finem: natura forma, & finis sunt idem in hoc genere entium: dans autem finem dat formam & efficiens.

Secunda ratio est, & sumitur ex parte æternitatis motus circularis qui est veluti propria passio cœlorum. Arguitur itaque. sic deus est causa efficiens producens æternum motum in cœlis. ergo est etiam causa producens substantias ipsorum corporum cœlestium. Anteeadens notum est. consequentia vero est Aristot. 12. meta. text. 37. & 38. vbi probat cœlum & totam naturam dependere à deo, & intelligitur de dependentia effectiua quoniam mouet primum cœlum motu circulari æterno. & necessario.

Eadem consequentia est Auer. in libr. destructio destruc. in modo secundo. q. 3. Si mundus inquit esset æternus ex se, & existens non secundum, quod mobilis: nam omnis motus constituitur ex partibus, est nouus, id est factus: non haberet efficiens. Sed si est æternus per dispositionem, per quam semper est in factio- ne, vel creatione sua: tamen factio non habet principium nec finem: tunc dans vel causa istius factionis æternæ magis debet dici efficiens quàm dans, vel causa factionis nouæ: & secundum hanc viam mundus est factus à Deo. Hæc Auer. & intelligit Auer. per mundum corpora cœlestia. vt communiter illius sectatores exponunt, & cōtentus cogit. Hæc itidem consequentia ponitur ab eodem Auer. cap. 2. de substantia orbis dicente. Et non est dubium in hoc, quod agens ipsum est mouens ipsum. Quod enim mouet ipsum motu proprio est illud quod largitur ei disponens per quas acquirit motum proprium. hæc ille.

¶ Est quoque hæc consequentia secundum dogmata Ari. necessaria. Quia cum sit vnicū ens largiens æternitatem, siue motus, siue substantiæ: efficiens æternitatem motus & substantiæ: dabit quoque efficiens substantiæ cui semper iuncta est perpetuitas. Non enim ratio capere potest: quomodo æternitatem sine substantia producere possit primum ens: aut potius quomodo substantia cui iuncta est inseparabiliter æternitas, improducta remaneat, illius æternitate producta.

Tertia ratio sumitur ex finita virtute actionis illorum. & arguitur sic, omne ens

ens finitæ virtutis secundum actionem, necesse est, quod sit effectiuè producta ab aliquo. Sed corpora cœlestia sunt finitæ virtutis secundum actionem. ergo, necessario sunt effectiuè producta ab aliquo. Non autem nisi à primo principio, quod est deus, vt probatum est: ergo à deo sunt producta effectiuè: maior licet probari multipliciter possit etiam secundum Aristot. vt patebit in sequentis conclusionis probatione: tamen ipsa tantum probatur in præsentiarum auctoritate Auerro. de substantia orbis. capitulo secundo. debes inquit scire: quod virtus corpus cœlestis non indiget istud mouere in loco tantum. sed & virtute largiente in se, & in sua substantia permanentiam æternam: quoniam & si sit simplex, & non habet principium ad corruptionem: tamen est finitæ actionis virtus. necessario: quia est finitæ rum dimensionum, & terminatum à superficie continente ipsum. Hæc Auer. quibus verbis manifestè quoque minor probatur.

¶ Neque dicendum vt Grego. de Arimino vbi 3. quod Auer. intelligit, quod indiget largiente in se & in sua substantia permanentiam formaliter, & non productiuè. Nam eo modo largitur permanentiam quo modo largitur motum: manifestissimum vero est, quod non largitur motum cœlo primum mouens nisi productiuè. & cum legenti textum attentè, & scienti morem Auer. quo semper vitat æquiocationem quantum possibile est, & sapientem decet: talia explorata existant: ampliora circa hanc auctoritatem non dicemus.

CONCLUSIO TERTIA.

Generaliter omnia entia præter primum, sunt effectiuè producta ab ipso primo secundum Aristot.

Ista conclusio probatur tripliciter.

¶ Prima ratio sumitur ex parte dei, qui est primum ens, & perfectissimum. duodecimo metamorphos. textu trigésimoseptimus. Primum in vnoquoque genere est causa omnium, qui sunt sub illo genere: sicut ignis est causa cuiuslibet causaliter secundo metamor. textu quarto. primum autem ens, & primum vnum est Deus. duodecimo meta. text. vltimo. ergo Deus est causa effectiua cuiuslibet alterius habetis

esse, & veritatem. Iude in vlt. cō. 1. 2. met. quod deficit à traductioe latina, inquit Auer. omne compositum indiget causa extrinseca à qua. vel per quam illud compositum est vnum. Deinde subiungit, & hæc est causa quod mundus est vnus à primo. Et hanc rationem frequentius in medium deducunt peripatetici. Si autè dicatur, quod ens non est prædicatum vni uocum nihilominus prædicta conclusio sequitur: non enim de multis æquiuocè dicitur, sed per analogiam: & sic oportet fieri reductionem in vnum.

Secunda ratio sumitur ex parte ordinis rerum constituentium veluti partes vnum totum mundum: & hoc apparet vt pote manifestum etiam sensui: & à philosopho ostenditur. 1. 2. met. text. 5. 2. Quod est causa effectiua ordinis totius vniuersi: est quoque effectiuè producens omne ens quodcumque fuerit pars vniuersi. sed deus est causa effectiua ordinis totius vniuersi. quoniam deus ad totum vniuersum, se habet sicut dux exercitus ad exercitum: à quo & propter quod est ordo exercitus 1. 2. me. tex. 5. 2. ergo omnia entia sunt producta effectiuè à deo. maior vero probatur. Nam entia vniuersi aut sunt improducta aut producta. si producta. ergo à deo: & patet in superioribus cōtrahentibus. si vero improducta esse dicis, sed ordinata à deo: contra ista entia secundum eorum naturas omnes sunt essentialiter ordinata. ergo impossibile est, quod deus ordinem rerum produxerit: entia vniuersi non producendo.

Tertia ratio sumitur ex parte rerum: quæ omnes primo enti cōparatæ sunt imperfectè. Omne igitur ens imperfectum est productum effectiuè ab ente perfecto siue immediate. siue mediate: sed deus est ens perfectissimum, & optimum. 1. 2. met. text. 37. ergo omnia entia sunt à deo effectiuè. prima declaratur. Nam semen ab animali originem sumit, & generabilia ab ingenerabilibus. propterea philosoph. duodecimo meta. text. vlti. arguit ponentes species separatas: eo quod ipsæ non possent esse principia motiua, & productiua harum rerum inferiorum: tanquam necessitas ponendi substantias separatas, sit vt ipse perfectè sint principia entium imperfectorum. Concludimus itaque id, quod ait expressè philosophus in præmio metaphysicæ: quod deus videtur causa omnibus esse, & principium.

rectam & nesciunt quod sui pedes sunt in illa, Et paulo inferius subiungit idē Commen. & qui nescit quantum querit, nescit ipse quando inuenerit eum. Quamobrem hoc ultimo libro dissoluenda sunt obiectiones aduersus contentis libri conuenienter verificata videntur.

Obiecta aduersus primam, secundam, & tertiam conclusiones.

Regorius de Arimio, in 2. sen. dist. 1. q. 1. obiicit contra primam secundam & tertiam conclusiones, tenendo pro constanti oppositum fuisse de mente Aristo. Supponit quod duo de mente Philosophi & Commen. ad id quod impossibile sit aliquid fieri ex aliquo presupposito, quod probat multis auctoritatibus eorum. Secundum est quod secundum eosdem motus caeli est aeternus, quod fuisse de intentione eorum probare est superfluum. Ex quo patet etiam corpora caelestia, & eorum motores esse aeternos. & hoc ex 8. Phy. & 2. Meta. notum est, ex his fundamentis: inquit iste patet. q. Aristo. & Commen. non sunt opinari.

¶ Primò. Materiam primam non esse factam, quod etiam probat in fine primi Physico, & in 12. Metaph. Nam esset processus in infinitum in materiis.

¶ Secundo, quod caelum non est factum, cum sit corpus simplex non compositum ex materia & forma, vt singulariter ait Commen. primo caeli, com. 20.

¶ Tertio quod mundus non sit factus, vt clarè deducitur, primo caeli, com. 109. in fi.

¶ Quarto, quod intelligentiae non sint productae, cum sint essentiae simplices. Vnde Commen. 12. Meta. com. 4. 4. recitat opinionem Auicennae. dicentis quod ex intelligentiis quaedam earum consequitur quandam, sicut causa causatum, & à motore primi caeli prouenit anima primi caeli. & motor orbis. & dicit Auer. quod iste sermo est imaginabilis & negat omnem actionem, qua intelligentiae sint productae: quoniam ab agente nihil prouenit nisi extrahere id, quod est in potentia in actum, sed illic

non est potentia. Ex quibus etiam patet: quod illa distinctio factionis in Physicam, & emanationem simplicem, est contra mentem Auer. arguentes Auicennae, qui emanatione tali productas esse intelligentias asserbat.

¶ Quintò. secundò fundamento manifestè quoque concludit eadem, scilicet quod nec corpora caelestia nec intelligentiae nec materia prima cum hæc ab eis ponantur, aeterna esse, sint facta, constat enim secundum eos quod omne aeternum est ingeneratum: & omne ingeneratum est aeternum, vt habetur primo caeli, & per hoc probant: quod omne ingeneratum est incorruptibile. Item ibidem Philosophus dicitur ingeneratum dicens, Genitum est ens, quod conuenit prius non esse: & Commen. ponit 4. Generabile est quod in praeterito tempore est non ens: ex quo sequitur quod aeternum non potest esse factum, secundum eos. Idem ad idem est Auer. 4. caeli, com. 1. & primo caeli, com. 108.

Hoc idem sic probatur de intentione Philosophi 2. & 5. Physic. Omnis factio est motus vel mutatio: omnisque motus finitus finito tempore mensuratur & omnis mutatio instanti, si igitur aliquod aeternum puta caelum est factum, aut fuit factum in instanti, aut fiebat in tempore, & si in tempore quum iam nunc non fiat secundum Philosophum, sed sit perfectum: sequitur quod suum fieri praecessit suum factum esse & per consequens non esse aeternum, si esset in instanti: sequitur quod non sit aeternum, cum nullum instans fuerit aeternum quinimo ante quodlibet instans praecessit infinitum tempus.

Item secundum ipsos omnis mutatio est ex opposito in oppositum patet 5. Physic. & per consequens nullum factum est aeternum. Nam omnis talis factio fuit ex non esse in esse. Non esse autem praecessit esse. Ad hoc propositum est Commen. 3. de anima. com. 5. arguens Theophrastum.

Ad maius vero robur dictorum suorum obiicit idem Gregorius: quoniam generatio est aeterna, quae habet causam agentem: & motus caeli est aeternus, qui tamen est factus, vt Commen. ponit 12. Metaph. com. 40. Ad hoc dicitur inquit quod secundum Philosophum ista est concedenda, Ab aeterno est, vel fuit gene

generatio. Ista tamen generatio est vel fuit ab aeterno: quia nulla generatio est vel ab aeterno. Sicubi autem hic inueniatur generatio fuit ab aeterno accipiatur pro aeterno, similiter secundum Philosophum, & concedenda semper vel ab aeterno est motus: & ista negata motus fuit ab aeterno: quia nulla eius pars fuit ab aeterno: nec totus seu accipiatur syncategorematicè, vt idem est quod quaelibet pars, seu categorematicè quum significet idem quod perfectum ex partibus & per consequens partes motus essent aeternae quod est falsum. Ratio praedictorum est quia cum ponitur à parte subiecti habet suppositionem determinatam & cum ponitur à parte praedicati habet suppositionem confusam. Ex his habetur quod nulla entitas facta siue sit generatio siue motus secundum Philosophum est aeterna: & per consequens quod obiiciatur de generatione & motus, nullatenus impedit, quod dicebatur. Hæc ex Gregorio.

Responsiones ad praefata obiectiones.

Quia animaduertentibus ea quae in primo libro declarata fuisse pateat responsio ad obiectiones Gregorius. quo tamen amplius manifestior fiat: respondeamus formaliter ad singula. Ad primum quidem fundamentum dicitur quod ex nihilo nihil fit sicut ex materia non ex qua sed in qua, scilicet subiecta de cuius materiae potentia educuntur formae factione Physica, & ad hunc secundum Arist. & Commen. semper accipiunt quod ex nihilo nihil fiat, & quod impossibile est mundum factum esse ex nihilo, sed factione simplici mundus est factus non Physica, vt probatum est de mente Arist. & Commen. eadem quoque emanatione simplici producta est materia prima, non tanquam terminus totalis emanationis illius, sed quasi res constituens id, quod est per se terminus talis productionis: vnde melius composita dicitur esse materia prima.

¶ Idem dicimus de corporibus caelestibus quae emanatione quoque simplici sunt producta. Cauendum vero est Auerrois, asserens corpora caelestia non composita esse materia prima. Cum in hoc contradicat principi in multis locis praesertim in text. 2. 2. Metaph. & in 12. text. 10.

¶ Ad id quod obiicit, quoniam talis

emanatio simplex est contra Auerroem propter talem positionem arguentem Auicennam, respondetur quod si bene animaduertant dicta Auer. in com. 44. 12. Meta. reprehenditur Auicennae non quod posuerit substantias abstractas esse effectiui à Deo, sed modus producendi quae vnum tantum procedere à Deo immediatè dicebat: impugnatur. Quamobrè dicit. Nō est enim illic prouidus neque consequutio: neque actio, ita quod dicamus quod vna actio sequitur vnum agentem. Vt igitur declararet se modum productionis impugnare: apposuit ly (ita quod vna actio). Verè autem productionis modum subiungit in verbis sequentibus dicens. Tantum est enim illic causa & causatum secundum quod dicimus intellectum, est verè causa intelligentiis.

Ad secundum fundamentum dicitur admittendo motum esse aeternum secundum Arist. neque propter illud conceditur intelligentias aut corpora caelestia non esse facta, & ad primam probationem respondetur, quod nullum aeternum est generabile supponente motum, & transmutationem, & ad hunc sensum accipienda sunt verba Commentatoris. Ipse enim reprehendit ponentes mundum aeternum & productum per motum & ex nihilo, quod est impossibile.

¶ Ad secundam probationem respondetur primo quod omnis factio Physica est motus vel mutatio, quam necesse est praecedere motum. Vnde Auer. primo suae sufficientiae dicit, quod illa diffinitio Arist. 2. Physic. & 5. Meta. efficiens est principium vnde motus non nisi agentis physici, quod agens est magis nobis notum. secundo diceretur quod caelum fuit factum in instanti: non quidem transeunte quod solum in tempore reperitur, sed stante quod potest coexistere infinitis instantibus. Vel dicendum quod in instanti quocumque temporis infiniti sit mundus à Deo: quoniam conservatur ab eo: conservatio autem & productio mundi non differunt nisi per respectum ad diuersa. Diceret autem: vt opinor: Arist. id quod sit aliqua factione sequente motum quoquomodo fieri in instanti, factione vero aeterna alterius esse rationis. Vbi hanc alteram rationem perquirere volueris non ab Arist. illam expectato, sed quid eius principii conueniat diligentius excogita.

Genesis ad litteram. Ad primam autem probationem huius dicitur, quod talis creatura diceretur permanens sicut lumen causatum in aere à candela, vel ab aliquo lucido quieto & immobili: quia tota simul esset: nec aliquid nouum potissime ad sui integritatem pertinens acquireret: nec esset continue alia, & alio modo quo successiva perdunt unam partem, & acquirunt aliam: sed esset continue eadem sicut operatio qua influitur continue esse à deo est eadem non variata. Similiter secunda improbatio ibidem posita non valet. Dico enim, quod tunc fieri à deo, & conseruari idem essent res sicut & nunc, non autem ratione. Et cum hoc improbat, dico ad primum. Quod creati supponit non esse, non quidem secundum prioritatem, & ordinem durationis, sed naturam tantum: quod etiam conseruari non repugnat. Et licet aliquid fieri non sit conseruari: non tamen sequitur, quod omne fieri, & conseruari sunt res diuersae totaliter: sed sequitur solum quod ratione differant ubique reperiantur. Ad probationem consequentiam respondetur, quod licet de omni productione aliquando sit verum dicere, quod producit: non tamen oportet, quod de illo sit aliquando verum dicere hoc nunc primo producit, vel quod hoc nunc producit & primum non producebatur: vel quod cuiuslibet talis sit dare aliquid nunc transiens, in quo primo producit.

Ad confirmationem dico, quod creatura habet esse acquisitum sed non nouiter: nec est deus aut æquatur filio dei: quia non acquirit esse quod est idem cum sua essentia, & cum essentia eius à quo producit.

Ad secundum argumentum negatur sequela. Ad probationem. Omne quod est, &c. dico, quod verum est, loquendo de necessitate suppositionis non autem absoluta. & ideo si deus produxisset mundum ab æterno, adhuc absolute potuit cum non producere in tota æternitate, & cum dicitur quod in tali casu potentia dei nullam prioritatem haberet ad durationem illius creaturæ, dico, quod verum est si loquamur de tota duratione, falsum autem si loquamur de qualibet parte durationis: quia potentia dei præcessisset quodlibet instans illius per mille annos: & sic impedire potuit, ne talis creatura duraret in tali instanti, & ipsam annihilare per certum annos prius. Et

sic in tota illa duratione nunquam inuenies determinatum tempus, in quo necesse fuerit esse mundum simpliciter quia semper habet respectum ad Deum, qui prius potuit ipsum annihilare.

Ad confirmationem responderetur, quod propositio Ari. vera est de potentia passiva ut ostendit s. T. de potentia dei. q. 3. ar. 14. ad 5. Et intendit, quod in sempiternis per se cuiusmodi est deus aut cælum aut substantiæ separatae, aut animæ humana non est potentia passiva ad esse substantiale, vel ad nouam formam substantialem: nec potentia passiva ad non esse: cum quo stat, quod in deo est potentia actiua, qua potest quamlibet rem à se productam annihilare. Gregorius autem de Arimino dicit illam propositionem philosophi esse veram in primo tantum perpetuo quod est deus. Quæ responsio quoniam verbis philosophi aduersari videtur loquentis in plurali: ideo melius responderetur ut dictum est de mēte s. To.

Ad tertium argumentum responderetur, negando minorem quia excessus, & additio non est nisi respectu alicuius actus existentis in re, vel actu accepti per intellectum, aut imaginationem. Modo nullum infinitum secundum totam suam successionem est actu aut intellectu acceptum.

Ad probationem illius minoris cum dicitur omne totum, &c. dicitur ad maiorem, quod solum vera est: ubi totum superaddit parti signatæ aliquam aliam partem, quæ se habeat in certa proportionem ad primam: quod non est in proposito. Nam tempus ab a. usque ad b. nullam habet determinatam proportionem ad infinitum tempus præteritum respectu a. cui additur: ideo illud infinitum per talem additionem non fit maius, nec totum si quod resultat ex illo infinito, & ex illo finito est maius sua parte, scilicet infinito.

Ad minorem illius probationis dicitur, negando ipsam. Dico enim, quod nullum infinitum habet propriam rationem totius: nec habet propriam partem: nec infinitum habet rationem continentis, sed contenti: quia infinitum est cuius quantitatem accipientibus semper est aliquid extra accipere. Potest etiam dici, quod nulla additio dictarum sit alicui infinito præcedenti: sed solum finito. Unde argumen. procedit ex falsa imaginatione ac si infinitum habeat rationem totius, & ac si infinito

posset

posset fieri additio, quantum ad infinitum est, & quantum ad suam totalitatem.

Obiecta secunda aduersus quintam conclusionem, quæ recitat Greg. de Arimino in secundo sen. dist. 1. q. 3.

Ex multis argumentis quæ refert Gregor. in secunda sent. dist. prima. sequentia proposito nostro magis conueniunt.

Primum est. Deus non potuit aliquid de materia producere ab æterno: igitur nec de nihilo: & per consequens nullo modo potest per consequentiam quia quandocumque deus potuit producere materiam potuit producere compositum: alias materia produceretur sine forma. antecedens probatur.

Nam si produxisset de materia, aut per motum, aut per mutationem subitam: si per motum: igitur non ab æterno: cum motus duratione præcedat terminum, nec per mutationem subitam: quia illa fuisset mensurata aliquo instanti & per consequens illa habuisset primum instans sui esse: ac per hoc non fuisset ab æterno.

Secundum est. quicquid est in potentia ad duo opposita contradictoria, si acquiratur unum illorum relinquit reliquum quando non est medium inter contradictoria: sed ab æterno fuit verum dicere de qualibet creatura, hæc res potest esse, similiter hæc res potest non esse: igitur si illa acquisuisset esse reliquisset non esse: nihil autem potest relinquere non esse nisi prius fuerit sub non esse: & sic si b. fuit ab æterno prius non fuit: quod est impossibile.

Tertium est. Nam si conclusio sit vera sequitur, quod fuit possibile esse magnitudinem infinitam. consequens est falsum, sicut de multitudine. tenet consequentia. quia deus potuisset tunc creare se qualibet die unum lapidem cubitalem, & priori uniuersis. Infiniti autem lapides cubitales non est dubium, quin constitueret magnitudinem infinitam actu. Pariter sequitur deum potuisse facere unum triangulum infinitum: & similiter circulum infinitum. Nam deus ab æterno potuit produxisse unum triangulum, & similiter circulum: & illis quantitatem maiorem addidisse quolibet die: puta lateribus trianguli bicubitum: & similiter aliquo orbe facta ab æterno

potuisset concavum, & connexum se gere: & sic nunc entia terminatam quantitatem aucauo, & connexo. quod implicat manifeste contradictionem.

Responsiones ad præfata obiecta.

Ad primum obiectum responderetur, negando antecedens. Nam potuit producere tetram compositam ex materia & forma: ita quod ly dedicat ordinem causalitatis materię ad terram, non autem præcessionem materię ad terram. Hoc autem fecisset sine motu, & mutatione influendo esse toti composito sine initio durationis: non in aliquo nunc fluente: sed in aliquo nunc stante. Et ideo probationis negatur conditionalis. Quod si intelligatur de materia præexistente: tunc conceditur antecedens, & negatur consequentia. Cum vero probatur dicendo quandocumque, &c. responderetur, quod si ly quandocumque distribuat pro nunc fluente, vel pro parte temporis infiniti conceditur: non tamen si distribueret pro nunc stante, vel pro toto tempore infinito: quia secundum implicat contradictionem, & non primum.

Ad secundum dicitur, quod argumentum æqualiter vtriusque partem contradictionis excludit. Eius vero defectus est: quoniam maior est falsa, nisi intelligatur de potentia nouiter acquirente esse per sui mutationem. & ad hunc sensum concessa maiore, negatur minor, quia illa creatura, quam poneremus productam ab æterno, non sic acquisuisset alterum extremum contradictionis, scilicet esse. Potentia enim creaturę semper fuisset coniuncta actui, & nunquam distans, nec per sui mutationem acquisuisset actum: ut patet.

Ad tertium negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod non est dies, hora, vel instans, in quo Deus non potuerit unum lapidem cubitalem creare: & tamen impossibile est ut creauerit in quolibet die, &c. Nam ibi arguitur à sensu diuiso ad compositum: ut puta sic arguendo. In quolibet nunc Deus potuit creare unum angelum, igitur possibile fuit, quod in quolibet nunc temporis creauerit unum angelum distinctum ab aliis primo creatis. Prima est diuisa, secunda composita: ita in proposito per idem patet responsio ad

M * sequen

sequentia.

Obiecta aduersus sextam conclusio-
nem, quæ sunt Alberti magni in
secunda parte summæ tracta. 1. q.
2. incidente post q. 4.

Magnus doctor Albertus in secun-
da parte summæ, ceu assentiens propo-
sitioni oppositæ aduersus sextam, con-
clusionem, obicit secundum determina-
tâ à Boëtio, & Platone multipliciter.

Primo quidem quod repugnat ali-
cui naturæ, non est cõpossibile illi. Sed
mundus est temporalis, cui repugnat
esse ab æterno: nisi ab, propositio no-
ret ordinem: ergo ista duo non sunt com-
possibilia. Mundus est factus à deo: &
mundus est æternus probatur maior.
quoniam deus nulli negat cõmoda ad
bonitatis suæ participationē, & omnia
facit convenientissimo modo quo fie-
ri possunt, & ideo etiam gradus distin-
guuntur in entibus, probatur minor.
Nam quod totum esse suum, nosse, &
posse in vno simplici non possidet: sed
per vices accipit: & vno tempore habet
quod alio non habet temporale est ali-
quo modo. Mũdus est huiusmodi: quo-
niã solius dei est possidere, vt ait Boë-
tius in quinto de cõsolatione. ergo, &c.
Quod vero temporali repugnet esse
ab æterno, patet quia contradicunt.

Secundo. Omne fieri, quod non ex-
tenditur in infinitum: initium habet, &
finem. Omnis creaturæ creati ex parte
creatur fieri est non extensum in infi-
nito: ergo initium habet quo incipit est
finem quo desinit: ergo quadam men-
sura finita mensuratur, ita quod dicitur
momentaneum, vel horarium, vel diu-
num: & sic de aliis. ergo quãuis crea-
tõr infinitæ potentie sit, & possit in mo-
mento producere quicquid vult: tamē
ex parte creaturæ necesse est, quod fieri
illud tempore mensuretur: ergo tempo-
rale est, & in tempore. Dicit enim Ari.
in 4. physic. quod in tempore esse est in
quadam parte temporis mensurari.

Tertio. Quod est contra intellectum
creaturæ non est cõpossibile illi. Sed q̄
creatura sit creata sine initio temporis
est contra intellectum creaturæ: ergo
non est illi cõpossibile. maior patet.
minor probatur. Contra intellectum
est, quod proprietas non claudat sub-
iectum in definitione, & intellectu suo
secundum incipere, & perficere, & de-
finere. Aliter enim non valeret ars de-

monstratio Arist. in primo poster. vbi
dicit, quod secundus modus dicendi
per se est quando subiectum clauditur
in ratione prædicant: sed duratio propria
est proprietas vniuscuiusque esse quod
durat: ergo contra intellectum creatu-
ræ est, q̄ sit sine duratione. His & qui-
busdam aliis medijs cogentibus vide-
tur Albertus magnus tenere, non esse
cõpossibile, q̄ creatura sit sine initio
temporis. Profecto si multi peripateti-
corum, aut stoicorum haberent tam
fortes rationes ad fouendam opinionē,
de eternitate mundi: gloriabundi se de-
monstrare clamarent. Quibus rationi-
bus humiliter ac caute respondere sa-
tagemus orthodoxæ fidei mysteria ma-
iestatemque venerantes: quæ omnibus
rationibus philosophatium præest: eo-
rũ vero præcipue magni doctoris nos
indigni existimus discipuli.

Responsiones ad præfata obiecta.

Ad primum quidem igitur respon-
detur, quod temporale aliquid dicitur
duobus modis. Vno quidem modo vt
est contradiuissimum æterno: coæuum au-
tem tempori, iuxta illud. Quæ viden-
tur temporalia sunt: & hoc modo acce-
pto temporali ita repugnet esse ab æter-
no, sicut tempori infinitas. Alio autem
modo dicitur tẽporale, quia illius pe-
riodus determinato tempore mensura-
tur, & huic modo temporalitatis repu-
gnat esse ab æterno, sicut & infinitas
durationis. Ad probationem vero mino-
ris dicitur, maiorem veram esse saltim
de temporali, primo modo accepto.

Ad secundũ respondetur. Si mundus es-
set ab æterno, non esset inconueniens
asserere, q̄ fieri creaturæ esset extẽsum
in infinitum vt supra dictum est de con-
seruatione, quæ secundum rem identi-
ficatur creatione. Neq; omne fieri me-
suratur tẽpore, aut indiuisibili successi-
uo ex tẽpore creaturæ: sed indiuisibili
permanente, quod est nunc stans quæ ad-
modum in superioribus diximus. Hanc
dicimus esse instans, & quod perma-
net: quo omnium incorruptibilium, &
sempiternorum esse mensuratur.

Ad tertium respondetur, quod prop-
ria duratio non est propria quarto
modo, id est ex principiis essentia nec-
cessario orta, sicut risibilitas: sed est pro-
prietas primo modo dicta: separabilis
secundum intellectum à subiecto, & se-
cundum actum vero per actionem pri-
mi

mi principij, quod potest omne non
implicans contradictionem. Est itaque
duratio sicut accidens commune non
sicut accidens proprium.

Obiecta contra corollarium sextæ
conclusionis: quod est, motui & tem-
pori non repugnat infinitas.

Durandus aduersus corollarium præ-
fatum instat sic. Motui cœli repugnat
infinitas: ergo cuiuslibet motui, patet con-
sequentia, antecedens probatur. In re-
uolutionibus cœli necesse est dare pri-
mam & vltimam. ergo necesse est eas
esse finitas. Antecedens probatur dupli-
citer. Primo nam in eis fuit semper or-
do successione: ita q̄ nunquam duæ si-
mul fuerunt, & singulæ sunt acceptæ
imò & omnes ex quo quælibet fuit a-
ctũ præsens, & præterita, & similiter om-
nes. Aut ergo est accepta aliqua, ante-
quam nulla, aut non. Si sic: habetur in-
tentum: quia illa erit prima: nunc vero
est dare vltimam acceptam. s. hodiernã.
igitur &c. Neque etiam non: quia ante
omnes coniunctim nulla fuit: ergo ne-
que ante quamlibet. idem enim est an-
te omnes, & ante singulas esse aliã ac-
ceptam, cum sint ordinatè acceptæ: &
consequenter nõ sunt acceptæ omnes:
nisi quia est accepta vna includens om-
nes. Secundo probatur antecedens. Aut
in reuolutionibus cœli præteritis ali-
qua à præsentis distat in infinitum: aut
non. Si distat: ergo necessariò illa erit
prima cum non possit dari maior distan-
tia. si autem non: ergo non præcesse-
runt infinitæ: quod est contra supposi-
tionem.

Secundò arguit Aureo. q̄ tempori
præterito repugnat infinitas. De ratio-
ne inquit infiniti est, q̄ sit actus per-
mixtus potentia: vt habetur à Philoso-
pho 3. Phy. & à Commen. com. 3. 8. Ra-
tioni autem præteriti repugnat esse a-
ctum permixtum potentia, quoniam
in præterito nulla potest esse potentia.
ergo tempori præterito repugnat infi-
nitas.

Tertio Aureo. ad idem arguit. Ratio
infiniti est ratio: quæ necessariò est in
processu: & ex parte illa: ad quam pro-
ceditur. ergo infinitas non potest esse
ex parte præteriti: quia est pars à qua
non ad quãti proceditur. Antecedens
declaratur primo exemplo in additio-
ne numerorum, in qua non præceditur

in infinitum versus vnitatem, sed ab
vinitate: similiter processus diuisionis in
infinitum in continuo non est ad totũ,
sed à toto, secũdo ratione. aut ratio infi-
niti inest termino à quo aut termi-
no ad quem: non termino à quo, quia
non est in potentia, sed in actu perfectio:
ergo ratio infiniti est ex parte ad quam
proceditur. Nec valet si diceretur acci-
pio diem externam, & possum adhuc
accipere aliam priorem: & ita in infini-
tum: ergo versus præteritum potest ef-
fe processus in infinitum: quoniam mu-
taretur ratio præteriti in rationem futu-
ri. Nam cõditio futuri est, q̄ sit proces-
sus ad ipsum: quæ cõditio illo modo
agendo attribueretur præterito: vt pa-
tet.

Responsiones ad præfata
obiecta.

Ad primum quidem Durandus negat
antecedens consequentia: secundæ
probant antecedens primæ. Ad illius
probationem primam dicitur, q̄ nulla
fuit ante omnes aut includens omnes
simpliciter. Nec ex hoc sequitur, quia
omnes fuerint acceptæ coniunctim vel
diuisim saltem quia impossibile est acci-
pere totum infinitum in actu secũdum
rem nec secundum intellectum: Hanc
vero consequentiam nullam esse apud
Ari. ostendi potest duobus exemplis. Pri-
mum est de mutatis esse. in motu con-
tinuo. Dicit enim Arist. 6. Phy. q̄ ante-
quodlibet moueri præcesserunt infini-
ta mutata esse: nec tamen fuit dare pri-
mum. Et constat, q̄ talia mutata esse
transcunt ordine quodam, & nun-
quam duo simul. Primum exemplũ est
de partibus proportionalibus horæ præ-
teritæ, quarum omnes quodam ordine
sunt acceptæ, nec tamen fuit inter eas
aliqua prima potissimè distinguendo,
sic illas partes, q̄ minores sunt versus
principium horæ, & maiores versus fi-
nem. Causa autem quare in talibus non
oportet dare primam, est quia nõ sunt
partes essentialiter ordinatæ, sed acci-
dentaliter, & in talibus non oportet da-
re primam. Ad secundam probationem antecede-
tis dicitur Arist. quod inter illas non
fuit aliqua distans ab hodierna infi-
nitate. Ad probationem negatur con-
sequentia. est enim ibi fallacia con-
sequentiæ arguendo à pluribus cau-

sis veritatis ad vnam illarum. Nō enim ponimus infinitatem in reuolutionibus talibus isto modo, quōd inter eas aliqua fuerit à qua præfens infinitè distet, sed alio modo quia, scilicet nulla inter eas tantum distat præfenti quin fuerint mille alix amplius distantes. Non ergo valet ista consequentia. Nulla infinitè distat: igitur non præfesseruat infinitè. Quod patet in simili. Nulla species numeri infinite distat ab unitate: igitur non sunt infinitæ species numerorum.

Ad secundum quod est Aureo. dicens quōd cum præferto nulla sit potentia, sed fuerit ideo propriè loquendo in præferto non est infinitum: sed fuit. Sed tamen quemadmodum dicimus motus est præfertus, de cuius ratione est potentia admixta actui: & tamen in motu præferto nulla est potentia. ita est vera: infinitum est præfertum. Fallitur vero arguens in hoc, quōd rationem infiniti eo modo vult inuenire in infinito à parte ante, sicut à parte post. Nam tempus futurum erit infinitum quia ante omnem actum eius restat potentia, & e contra. Nam post omnem partem eius positam in actu erit alia in potentia: & restat alia ponenda in actu. In præferto vero est oppositum. Nam ante omnem actum præcessit potentia & e contra.

Confirmatur responsio, quoniam si modus arguendi valeret, probaret utique, quōd nulla infinitas à parte ante dari posset. Quod esse falsum manifestè patet per totum sextum Physicorū, vbi Aristot. ostendit quōd omne, quod mouetur, prius mouebatur in infinitum.

Ad tertium dicitur, quod concessio, infinitum, de quo est sermo, stare in processu iuxta Commen. 3. Physi. com. 57. ad rationem infiniti nō requiritur processus secundum rem, sed sufficit processus secundum intellectum aut imaginationem: ille autem reperitur tam in præferto quàm in futuro. Ideo negatur antecedens: si pars ad quam proceditur secundum intellectum intelligatur esse quoque secundum rem. Ad primam probationem dicitur, quod infinitas reperta in numeris, non est eiusdem rationis cum infinitate præfenti. Nam numerus non habet infinitatem nisi à parte post: procedendo ab unitate ad numeros. processus autem diuisionis in

continuo reperitur procedendo de toto ad partes, & de partibus ad totum. Ideo non cogit. Secunda quoque probatio nulla est, quoniam supponit, quod in processu præferto & à parte ante fuerit aliquis terminus & solum vnus terminus à quo simpliciter. Quod non est verum & licet ratio præferti nō possit mutari in rationem futuri: potest tamen id quod est præfertum habere rationem futuri: sicut omne præfertum aliquando fuit futurum secundum se totum aut secundum quamlibet sui partem.

Confirmatur responsio. Quia si argumentum concluderet pariter sequeretur repugnare motui esse præfertum. Arguendo sic. Processus à termino à quo ad terminum ad quem, repugnat præferto. sed processus talis est de ratione motus: ergo repugnat motui esse præfertum.

Obiecta aduersus vltimam conclusionem.

Obiicit Durandus aduersum primam partem vltimæ conclusionis sic. Quod inest alicui ex se vel ex sua natura, nō destruit naturam, sed supponit vel ponit. Non ens autem vel nihil naturam destruit. ergo impossibile est quod aliqua res ex natura sua sit non ens vel nihil.

Secundò instat Grego. de Arimino, ad idem. Si creaturæ ex se conueniret non esse & esset ex se non ens: à nullo posset sibi conuenire esse: nec ab alio posset esse ens. Sicut quia diameter est ex se incommensurabilis costæ sui quadrati à nullo alio potest sibi esse commensurabilis.

Tertiò arguit Albe. magnus in secunda par. summar. tractatu primo. q. 4. contra totam conclusionem. Illud præcedit natura: quod aliquid est de principiis naturalibus rei, & quod in sequenti est actu & intellectu: & est in primo modo dicendi per se quando prædicatur de ipso: secundum doctrinam Arist. in primo posterio. Cuius autem natura vel naturale principium nihil sit: nullus vaquam intelligere potuit. Vnde constat natura nihil non potest præcedere creaturam. Et sic cum dicitur creatura sit ex nihilo: quod præpositio, ex, notat ordinem durationis eius quod est nihil ad creaturam: ita quod nihil fuit priuatiuum omnis esse creaturæ & durationis.

Responsiones ad præfata obiecta.

Ad

Ad primum obiectum, quod est Durandi: responderetur, quod conuenire aliquid alicui potest esse: aut in primo, aut in secundo, aut in tertio modo perfectatis. Item dicitur, quod destruere naturam, potest intelligi dupliciter. Aut quātum ad esse actualis existentia: & omnia quæ sunt naturæ accidentalis. Aut quātum ad ea quæ naturæ conueniunt in primo & secundo modo dicendi per se. Si itaque intelligatur maior de ly per se in tertio modo: & de natura, quantum ad esse actualis existentia, falsa est. Nam dum consideratur solum & solitariè natura creata, remotis omnibus, quæ sibi conueniunt ex causis extrinsecis: hoc modo nō esse per se siue ex se dicimus conuenire omni essentia creatæ. At in primo & secundo modo per se, vera est propositio, sed in præfentiarum, vt dictum tantum ex se: secundum tertium modum perfectatis accipitur.

Ad secundum, quod est Gregorij, negatur conditionalis assumpta, si intelligatur de perfectate tertio modo: quomodo nos solum intelligimus. Quod autem adducitur de diametro, non est ad propositum: quia incommensurabilitas illa conuenit diametro in secun-

do modo perfectatis.

Ad tertium, quod est Alberti, responderetur. Duplicia esse principia rei in fieri tantum: vel in esse tantum. Si itaque maior intelligatur de principiis rei in fieri tantum: falsa est: quoniam priuatio est principium naturalium in fieri: & tamen non est in primo modo perfectatis rei factæ, cum non sit ens positium. Propterea dicimus, quod nihil est principium omnium rerum creatarum: quantum ad fieri habens se loco priuationis, quæ est principium rerum naturalium tanquam terminus à quo. Conceditur quoque, quod in illa propositione, creatura sit ex nihilo: esse priuatiuum omnis esse nihil. & hoc necessariò, vt probatum est. Est quoque priuatiuum durationis omnis de facto: sed non de necessitate. Quoniam primum principium ita ab æterno potuit creaturas producere: sicut & in initio temporis: propter sui infinitatem intensiuam & extensiuam. Ad cuius maiestatis ampliorum reuerentiam, tanta sint de mundi æternitate dicta.

Finis Quarti & vltimi Libri de æternitate mundi in Auerroistas.

DE VELOCITATE
MOTIVVM.

*Fratri Alberti de Saxonis ordinis prædicatorum
opus, redactum in epitomen*

A fratre Ifydoro de Ifolanis Mediolanense
ordinis prædicatorum.

FRATER ISIDORVS

MEDIOLANEN. ORDINIS PRAE-
DICATORVM STUDIOSO LE-
CTORI SALVTEM.

Cum omnis disciplina naturalis circa motum versetur: quo ignorato: necesse quoque est ignorare naturam, tertio physicorum, textu primo, ea propter tractatum sequentem in lucem venire satagemus. Cuius notitia totius sexti physicorum Arist. nec minus ultimi tractatus septimi eiusdem sol est intelligentia. Adde quod ubi de motu agitur, caeca est omnis consideratio his ignotis quae hic traduntur. Hoc etenim paruo volumine licet omnium motuum perfectio alto ingenio perquiratur. Nos illud a preceptore quodam nostro Fratre Thoma Mediolanense viro erudito, variarumque disciplinarum gnaro accepimus; quod per capita variaque paragrapha distinximus: nonnulla quoque addentes pro capescenda disciplinae facilitate. Legitur quisquis es: nec antea reprehendito quam didiceris. Vbi arduum iter experire, iterum atque iterum ut lecta repetas, rogaerim, magnum profecto solatium ob cognitam tandem veritatem accepturus. Vale: teque haud ignobilis ingenij esse scito: si usque ad operis calcem attenta meditatione intelligentique animo studens perseveraueris.

SERIES OMNIUM CAPITUM

totius operis.

Proamium.

1	Ca. primum. De descriptionibus generalibus proportionum.	9	Penes quid attendatur velocitas motus secundum veritatem.
2	De diuisionibus & descriptionibus specierum maioris inaequalitatis.	10	Obiectiones contra praedeterminata.
3	De vario modo maioritatis proportionis apud Arithmetica, & Geometram.	11	Responsiones ad praefata obiecta.
4	De proportionalitate.	12	De undecim conclusionibus circa causam velocitatis motus.
5	De proportione permutatim.	13	Penes quid attendatur velocitas motus, tanquam penes effectum.
6	De proportione diametri ad costam.	14	Penes quid attendatur velocitas motus circularis, tanquam penes effectum.
7	De opinionibus penes quid attendatur velocitas motus.	15	Penes quid attendatur velocitas motus augmentationis.
8	De improbatione praefatarum opinionum.	16	Penes quid attendatur velocitas motus alterationis.
9	Penes quid attendatur velo-		

F I N I S.

ALBERT. DE SAXO.
 EPITOME IN PROPORTIONES
 FRATRIS ALBERTI DE SAXONIA
 Sacri ordinis Praedicatorum.

Proamium.

QVONIAM proprias rerum differentias ignorantes in tanta entium multitudine varietateque pauciora longe antiqui nobis vocabula tradiderunt: eodem saepius plura cogimur termino nuncupare: plurimisque ideo distinctionibus uti. Quas qui ignorat crebram utique deceptio nem praestoletur.

De descriptionibus generalibus proportionum. Cap. I.
 Prima descriptio.

Proportio licet prima nominis impositione sola dicatur quantitatim habitudo: transumptiue tamen quaelibet duorum habitudo solet appellari, ut materiae ad formam, potentiae ad obiectum, & omnis causae ad effectum.

Secunda: Communiter quaelibet dicitur duorum in vniuerso habitudo: qualis non est inter acetum leonisque fortitudinem.

Tertia: Proprie vero est duarum quantitatium vnius proximi generis habitudo.

Quarta: Rationalis dicitur quae inter commensurabiles quantitates inuenitur.

Quinta: Irrationalis quae inter incommensurabiles inuenitur.

Sexta: Dicuntur autem quantitates illae commensurabiles: quibus una est communis mensura, utraque per coextensionem vel replicationem reddens praecise ut omnes numeri.

Septima: Incommensurabiles quibus non est ut diameter & costa eiusdem quadrati, nihil enim utrumque reddit.

Rationalis ab aliquo semper potest numero partibili vel integro denominari, potest enim & medietas quadrupla, cum sit dupla.

Irrationalis vero nunquam potest, scilicet a proportione semper immediate denominatur: mediate tamen a numero denominante talem proportionem, ut in posito exemplo quae medietas dupla dicitur, ut postea.

Octava: rationabilium, ergo illa aequalitatis dicitur quae aequalium est quantitatim habitudo.

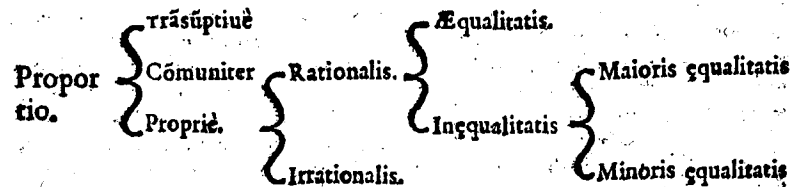
Nona: Inaequalitas quae inaequalium.

Decima: Maioris inaequalitatis dicitur habitudo maioris quantitatim ad minorem vel excessus.

Undecima: Minoris inaequalitatis conuerso.

Duodecima: Differentia vero est quae titas qua altera alteram excedit.

Quo vero nouicia haec facilius intelligas. Arborem sequentem animaduertito.

De divisionibus & descriptionibus specierum maioris inæqualitatis.

CAP. II.

Prima divisio.

Proportionum maioris inæqualitatis tres sunt species simplices. Multiplex Superparticularis & Superpartiens, duæque compositæ. Multiplex superparticularis, & multiplex superpartiens.

Prima descriptio.

Multiplex est duarum quantitatum habitudo: quarum maior aliquotiens præcise minorem continet.

Divisio.

Et si quidem præcise bis specialissimè dicitur dupla. Quæ minima est huius speciei. Potest autem in infinitum maiorari. Ideo nulla est huiusmodi maxima.

Secunda descriptio.

Superparticularis duarum est quantitatum habitudo: quarum maior semel tantum minorem continet, sed & partem minoris aliquotam.

Pars aliquota.

Dicitur autem pars aliquota, quæ per replicationem suam præcise reddit totum. Qualis pars est, 3. totius quod est. 9. Non aliquota, quæ semper plus vel minus, vt 3. ipsorum. 10.

Pars non aliquota.

Divisio.

Si ergo maior quantitas semel tantum minorem continet & eius medieta sem specialissimè sexquialtera dicitur, quæ maxima est huius speciei. vt 3. & 2. si semel & tertiam partem dicitur sexquitercia, vt 4. & 3. Potest autem in infinitum minorari. Ideo nulla est minima.

Tertia descriptio.

Superpartiens est duarum quantitatum habitudo: quarum maior semel tantum minorem continet, sed & partem minoris non aliquotam compositam tamen ex aliquotis.

Divisio.

Et si quidem ex duabus specialiter superbipartiens dicitur. vt 5. 3. si ex tribus supertripartiens. vt 7. 4. & sic consequenter.

Rursus si tales non aliquotam componentes sint tertie minoris quantitatis secundum eas specialissimè nominatur. Puta si sint duæ quarum quælibet est ter-

tia minoris dicitur superbipartiens tertias vt 5. 3. si sint tres, & quælibet est quarta minoris dicitur specialissimè supertripartiens quartas, vt 7. 4. & sic ultra.

Huius speciei licet nulla maxima sit aut minima: quælibet tamen multiplex est quælibet huius & præcedentis speciei maior, sicut si duorum cubitorum vnum alteri secundum partes proportionales addatur, licet aucto in infinitum possit sic addi, semper tamen bicubito minus remanebit.

Quanto autem maior quantitas maiorem partem continet minoris præter ipsum minus, tanto est proportio maior, non autem quanto plures vel maiores, vt maior est 5. 3. quam 10. 7. & huius quam 100. 85.

Quarta descriptio.

Multiplex superparticularis est duarum quantitatum habitudo, quarum maior pluries minorem continet, sed & partem eius aliquotam.

Divisio.

Et si quidem bis, & medietatem, dicitur, Dupla sexquialtera. Et sic secundum denominationem multiplicis ex vicibus continendi. Et superparticularis ex quota parte. Huius nulla est maxima aut minima propter componentes.

Quinta descriptio.

Multiplex superpartiens est duarum quantitatum habitudo, quarum maior pluries minorem continet, sed & partem eius non aliquotam, quæ ex vicibus continendi secundum multiplicis species nominatur, secundum partem vero iuxta superparticularis species. Cuius nulla maxima est aut minima propter componentes aut solam superpartientem.

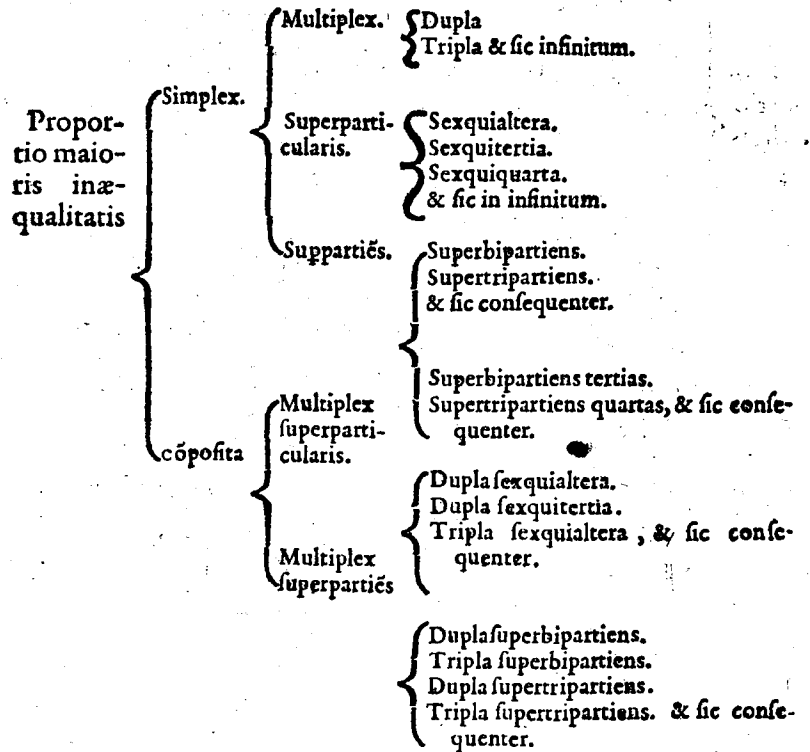
Sufficiencia.

Omnis ergo quantitas maior minori comparata in proportionem rationalem. Aut pluries eam continet aut semel & partem. Si primum aut pluries præcise, & sic est prima species. Aut cum hoc & partem, vel est aliquota & sic est secunda, vel non, & sic est tertia. Hæ ergo sunt satis.

Totidem sunt species minoris inæqualitatis eorundemque nominum si cuiilibet sub præponatur, vt subdupla. & cæter.

Arbor

ALBER. DE SAXO.
ARBOR SPECIERVM PROPORTIONIS
maioris inæqualitatis.

De vario modo maioritatis proportionis apud Arithmeticum & Geometram.

CAP. III.

Proportio vero apud Arithmeticum tanto maior est, quanto vna quantitas alteram magis excedit: vt maior est inter 9. 7. quam inter 2. 1. vnde æquales sunt, vbi æquales excessus.

Apud Geometram vero tanto est maior, quanto maior quantitas pluries minorem vel maiorem eius partem continet, vt maior est quæ est inter 3. 1. quam quæ inter 10. 5. & maior quæ inter 3. 2. quam quæ inter 7. 5.

De proportionalitate.

CAP. IIII.

Prima descriptio.

Proportionalitas est proportionum si-

milium habitudo.

Secunda. Arithmetica. Ergo habitudo est similitum vel æqualium arithmetice.

Tertia. Continua dicitur. Si quantitas quæ est in vna comparatarum proportionum minor in sequenti sit proportione maior, vt 86. 64. 42.

Quarta. Discontinua vero si nihil tale sit. vt 86. 75. 31.

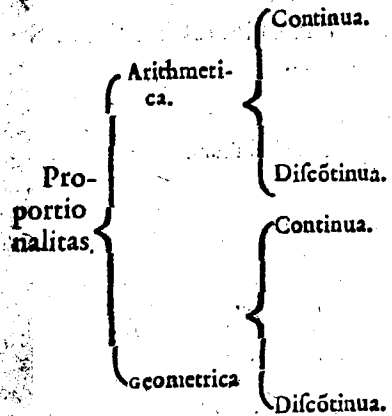
Quinta. Geometrica est similitum geometricè proportionum habitudo.

Sexta. Continua quidem eodem modo, vt 84. 42. 21.

Septima. Discontinua vt 84. 21.

Duas ergo saltè proportiones, ideoque tres saltè quantitates proportionalitas requirit. Quæ dicuntur quantitates proportionabiles Arithmetice, vel Geometricæ, vt supra.

PROPORTIONES

Secundum suppositum.
Si aliqua proportio ex duabus æqualibus cōponitur: est vtrique dupla & vtraque componentium est illius medietas, si ex tribus, tripla &c.

Tertium suppositum.
Omnes & solæ proportionēs sunt æquales, quarum eadem potest esse denominatio.

Quartum suppositum.
Omnium superficierum similium rectis lineis clausurarum: qualis est lateris vnus ad simile alteri, talis est superficie rum inuicem duplicata proportione est. 19. sexti Euclidis.

Quintum suppositum.
Si duorum quadratorum diameter minoris sit costā maioris: maioris quadrati ad minus est dupla proportio, ex primi penultima.

De proportione permutatim.

C A P.

Proportiones arithmetice permutatim dicuntur quatuor quantitates, ex quibus sunt duæ proportionēs, inter quas est proportionalitas arithmetica discontinua, vt 86. 42.

Dicuntur autem permutatim: quia sicut se habet maior quantitas vnus proportionis ad maiorem alterius, ita minor ad minorem quo ad excessum.

Similiter Geometricæ dicuntur: inter quas est proportionalitas Geometrica discontinua, vt 63. 21.

Hoc est ergo argumentum, quod à permutata proportione dicitur: quod in solis quantitatibus vniuersaliter tenet rā à quantitatibus maioribus ad minores, quam econtra arguendo. Aliter non tenet. Primo postero, lec. 12. secundum b. Thomam.

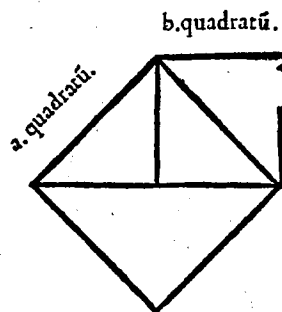
De proportione diametri ad costam.

C A P. V I.

Sed iam diametri ad costam eam ostendamus proportionem quæ medietas duplæ dicitur. Supponentes

Primum suppositum.

Primo. Quod proportio extremorum componitur ex proportione vel proportionibus mediorum. 5. Euclidis, vt proportio. 8. ad. 1. Ex his quæ. 5. ad. 4. 4. ad. 2. ad. 1.

Prima ratio.

Tunc sic arguitur. a. quadratum est duplum ad b. ex quinta suppositione. ergo costæ. a. ad costam. b. est medietas duplæ: ex quarta suppositione: sed idem est costā. a. & diameter. b. ergo diametri ad costam est medietas duplæ.

Secundum suppositum.

Si quadrati ad quadratum sit proportio dupla: eadem est diametri maioris ad costam minoris. Si enim ex. a. fiant quatuor quadrata. a. ad quamlibet illorum est quadrupla, ergo diametri. a. ad diametrum cuiuslibet dupla ex quarta: sed diameter cuiuslibet eorum quadratorum est costā. b. quadrati. ergo suppositum sextum verum.

Secunda ratio.

Tunc sic. Proportio diametri. a. ad costam. b. componitur ex ea, quæ diametri. a. ad diametrum. b. & ea, quæ diametri

ALBER. DE SAXO.

metri. b. ad costam. b. ex prima suppositione. Quæ proportionēs sunt æquales ex tertia, sed diametri. a. ad costam. b. est dupla proportio ex sexta, & patet sensui. ergo quilibet componentium est medietas duplex ex secunda.

Corollarium.

Ex dictis patet, quod octupla non est dupla ad quadruplam. Non enim ex quadruplis duabus constat. Licet etiam 2. ad. 1. sit medietas quadruple indeque bis duorum ad. 1. quadrupla, non tamē similiter sicut diametri ad costam est medietas duplæ, ita diametri bis ad costam est dupla. Non enim proportionē volenti duplæ, alteram sufficit duplæ re quantitatē aut in se ducere. Est enim 4. ad. 1. quadrupla non tamen bis. 4. ad. vnum est quadrupla dupla. est etiam. 4. ad. 2. dupla, nec tamen quater quatuor ad. 1. duplæ dupla. Oportet autem maiorem quantitatem per numerum datā proportionem denominantem multiplicare. Vnde cum. 8. ad. 2. sit quadrupla quater. 8. ad. 2. est quadrupla dupla scilicet sextadecima. Contingebat autem in solo binario idem esse ipsum duplæ in se ducere. & per numerum denominantem duplā multiplicare. Studiosis tamē sint hæc facis.

De opinionibus, penes quid attendatur velocitas motus.

C A P. V I I.

Calcula-
tor i prin-
cipio di-
stinguit
de inten-
sione, &
tu bene cō-
sidera q̄
velocitas
est in t̄sio
primo mo-
do videt̄
in tuis q̄
de inten-
sione.

Velocitas est perfectio motus sicut in t̄sio alteratiue qualitatis & magnitudo quantitatis. Quæ quidem penes quid attendatur aliter diuersi tradiderunt.

Prima opinio.

Quidam enim dicunt quod eadem cum resistentia penes proportionem potentiarum inuicem. Respectu verò eiusdem potentie, penes proportionem resistentiarum inuicem. Hos mouit philosophus 4. phy. cap. de vacuo. vbi proportionem velocitatum arguit ex proportione mediorem respectu eiusdem mobilis. Item primò cœli. ca. de infinito. Ab eodem plus & minus patiuntur, quæ proportionaliter diuisa sunt. Item 7. Phyfi. Si potentia mouet aliquid in certo tempore ad certum spacium: medietatem mouet ad duplum in eodem tempore vel ad idem in medietate t̄poris. Item ibi. Si potentia mouet aliquid in eodem tempore ad certum spacium, du-

pla potentia idem in eodem tempore mouet ad duplum. Similia. 8. phyfi. 1. cœli, & alibi sæpius dicit.

Secunda opinio.

Alij dicunt, quod sequitur proportio nem excessuum potentiarum supra resistentias inter se, vt. 6. in duplo velocius mouet. 2. quam 4. quia excessus. 4. supra. 2. est in duplo maior quam. 4. &c. Hos mouit philosophus. primo cœli. cap. de infinito. Proportionabiliter oportet secundum excellentias moueri. Item Cōmen. 4. phyfi. Omnis motus est secundū excessum potentie supra resistentiam. & 7. phy. Veritas cuique propria est secundum excessum potentie motoris supra potentiam moti. Et alibi sæpe similia dicit.

Tertia opinio.

Alij dicunt, quod sequitur proportionem excessus potentie ad resistentiam vt. 10. in duplo velocius mouet. 2. quam 6. ipsa. 2. quia proportio excessus. 10. supra. 2. ad. 2. est in duplo maior quia quadrupla 6. vero supra. 2. excessus ad. 2. dupla. Hos mouit cōmen. 7. phy. qui expressè hoc dicit.

Quarta opinio.

Alij dicunt, quod sequitur quoddam dominium & naturalem habitudinem potentie ad resistentiam: inter quæ tamen nulla est proportio aut excessus. Hos mouit Cōmen. 8. phyfi. qui proportionem & magnitudinem in solis dicit esse quantitatibus. Potentias autem dicunt non esse quantitates.

De improbatione presatarum opinionum

C A P. V I I I.

Primo ergo harum ostendamus falsitatem prioribus suppositionibus addentes. 7.

Septimum suppositum.

A proportione æqualitatis vel minoris inæqualitatis non est motus 7. Phyfi. Aliter quilibet qui à proportione maioris inæqualitatis est infinite velox, vt infra.

Contra primam opinionem.

Sit prima conclusio. Proportio velocitatum non sequitur proportionem potentiarum inter se. Aliter si. 2. mouentur à. 4. & à. 2. mouebuntur. Omne enim quod mouetur ab aliquo: in duplo tardius moueri potest ab eodem. 6. phyfi.

B

Prim-
tio.

Argu-
mentum
a permuta-
ta pro-
portione
tenet vni-
uersa-
liter in so-
lis quan-
titatibus

ergo a potentia in duplo minori per positionem. Ex hoc patet, quod non datur maximum quod moueri potest. ab alio

2. Ratio. Item si 4. mouentur a 6. mouebuntur a 3. propter dictam rationem. Vtrunq; contradicit huic suppositioni septimæ. Conclusio secunda. Nec attenditur penes proportionem resistentiarum inter se aliter si. 4. mouet, 2. mouebunt & 4. & si mouent, 3. mouebunt & 6. eisdem rationibus. Prima ergo positio falsa, & insufficientis. Variata enim simul potentia & resistentia: nihil dicit.

Ad rationes.

Que autem inducuntur auctoritates volunt quod sequitur proportionem potentiarum ad resistentiam vel resistentiarum ad potentiam, non inter se.

Contra secundam opinionem.

Est tertia conclusio. Non qualis est proportio excessuum potentiarum supra resistentias inter se, talis est velocitatum. Aliter si 8. mouent, 2. 4. in duplo tardius mouebuntur, quia inter excessus est dupla proportio, 7. autem Physico. dicitur sicut totum triplicem ita medietas. &c.

2. Ratio. Dux etiam potentia 8. in duplo tardius mouebunt duas resistentias, 4. diuisim quam iuncta iunctas contra philosophum ibi.

3. Ratio. Nihil etiam ex velocitate mouebitur a 4. qua, 5. a 10. nihil enim equaliter a. 4. potest excedi: & sic in infinitum velocitatis, 10. mouebuntur.

4. Ratio. Sed ad sensum mille cum difficultate aliquid facientes ab vno parum iuuantur, vbi vnus ab vno satis, excessus tamen est æqualis, cum & prius, quia velocitates æquales prius.

Ad rationes

Inductæ auctoritates per excessum intelligunt proportionem.

Contra tertiam opinionem.

Sit quarta conclusio. Non qualis est proportio excessus ad resistentiam, talis est velocitas: nec qualis est proportio proportionum excessuum ad resistentiam, talis est velocitatum. Aliter enim, 4. non mouerent, 2. quia excessus ad resistentiam nulla est proportio maioris inæqualitatis.

4. Ratio. Item motor per totam potentiam primo, mouet, non per excessum solum.

3. Ratio. Falsè quoque regulæ sicut philof. 7. phy. Si potentia mouet aliquid in duplo velocius medietatem, mouet vel du-

pla potentia idem. Nunquam enim proportio proportionum excessuum ad resistentias est præcisè dupla.

Ad rationes.

Accipit autem Commen per proportionem excessus proportionem potentia. Ideo enim potentia excessus dicitur quia ad motum oportet potentiam excedere resistentiam.

Contra quartam opinionem.

Quarta motum tollit. Si enim potentia ad resistentiam nulla est proportio maioris inæqualitatis: aut ergo inæqualitatis, aut minoris, aut infinita, aut non proportio. Si duo prima non est motus nec mutatio: si tertium mutatio vt 4. phys. si quartum.

Ad rationes.

Commentator autem voluit, quod proportio proprie inter solas est quantitates communiter autem in aliis est Sed & potentia quantitates virtuales sunt non dimensuæ.

Penes quid attendatur velocitas motus secundum veritatem.

C A P. I X.

Pro determinatione veritatis Aliquid sequitur velocitas vt causam.

Aliquid vt effectum, de quo post.

Cuiuslibet motus non merè voluntarij velocitas sequitur proportionem potentia ad resistentiam tanquam causam vt Commen. 4. phys. & 7. dicit Philosophus: vt patet ex primis contra secundam & pluries.

Proportio ergo velocitatum est sicut proportio proportionum potentiarum ad resistentias.

Licet ergo velocitas motus animalis sit huiusmodi: vbi est resistentia & diuersitas potentia, ex diuersitate applicabilis, non tamen motus cæli: vbi nulla est resistentia & motor applicat omnem potentiam. Aliter enim posset in instantis infinitis voluere, & per tempus mutare quod implicat. Aut cogere quiete re. à nullo fatigatus &c.

Licet etiam possit proicere lapidem ad certam distantiam: non tamen medietatem ad maiorem. Contingit enim ex mala applicatione, que potentiam minuit, plus proportionabiliter potentiam minorari.

Accipienda ergo sunt cum potentia quecumque iuuant: e contra cum resistentia

Proportio velocitatis motus animalis est sicut proportio velocitatis motus animalis.

Attende sententiam ex parte potentia & resistentia.

stantia sicut figura, distantia mediū, impetus & similia.

Obiectiones contra prædeterminata.

C A P. X.

Hoc est primum suppositum cap.

Ed primo contra septimum suppositum est re actio. Aliqua ergo velocitates proportionem habent, nec tamen proportionem potentiarum ad resistentias. Proportio enim maioris & minoris inæqualitatis comparabiles non sunt: ergo septimum suppositum falsum.

Secundò contra primam conclusionem. Potentia 9. & 8. eadem velocitate mouent. i. Moueant enim 2. i. in hora ad bipedale. 3. ad tripedale mouebunt. In sexquialtero enim. Talis ergo, 9. ad b pedalia, cum nonupla sit triple dupla: sed & 8. ad b. pedalia cum octupla sit tripla dupla.

Tertio. Magnes ergo velocius trahet ferrum paruum. Maiorem enim habet proportionem super illud. Descendet ergo paruum cum magnete: vbi magnū remanebit post. Si magnes velocius cadit quam per se caderet ferrum. Falsum est autem tam paruum velocius cadere quam magnū separari a magnete si potest trahi.

Quarto eadem est proportio a ad b: morum vniformem & ad mouentem, ergo æquè cito transibit. b. sicut medietatem.

Quinto, potentia & resistentia non sunt eiusdem generis, ergo nec proportionabilia.

Sexto: ergo debilius; velocius agit in fortius quam e contra. Sit enim, a. calidum b. approximatum b. calido. 5. a. agit velocitate, quæ a. dupla, quia caliditatis cuius est ad frigiditatem. b. talis est b. vero ea qua. a. dupla sexquialtera, quia caliditatis cuius ad frigiditatem a. est talis. a. tamen est fortius in calefaciendo: quia maioris potentia.

An detur reactio vide calculatorē trac 7. sū ma vie angelica est quod datur tā tum pacidens.

Responsiones ad præfata obiectiona.

C A P. X I.

Ad primum. In reactione agens per formam subiecti agit patitur autem per materiam cum resistentia qualitatis. Viriusque ergo agens fortius est quod agit vel aliquid suat agere quod non resistere.

Ad secundum si 2. mouent, 1. ad bipedale. 3. plus mouent quam tripedale. Li-

cet enim tripla per sexquialteram maior est dupla: non tamen in sexquialtero maior, quia non continet eam & medietatem eius præcisè. Est enim sexquialtera plus quam medietas dupla, sicut octupla maior est quadrupla per duplam non in duplo maior.

Ad tertiam. licet paruum ferrum velocius mouetur ad magnetem: æqualiter tamen manent iuncta, ideo ab ea proportionem cum magnete vtrunque mouetur non ex propria potentia, quæ de vtroque dicitur qualis motus est.

Scias autè, quod equè facile est magnetem cum ferro qui potest trahi & sine eleuare. Et cum eo & sine æqualiter libra ponderabit.

Ad quartam. probat quod eadem velocitate, non quod æque cito. Eiusdem enim sunt resistentia. b. & medietas eius qualitatiuè non quantitatiuè. Sunt enim aliqua eiusdem resistentia quantitatiuè vel qualitatiuè, vel vtroque modo qualitatiuè intrinsecè, vel extrinsecè, vel vtroque modo. Et hoc sufficit ad causandam eandem velocitatē, quantitatiuè vero nihil facit ad velocitatem, sed ad tempus.

Ad quintam. resistentia est potentia vel est proportio communiter dicta.

Ad sextam. b. non agit in. a. calefaciendo sed infrigidando. Neque enim in eis sunt gradus caliditatis, & frigiditatis separati. Si ergo calidum, b. non agit in simile calefaciendo, a fortiori nec minus calidum quam b.

De vndecim conclusionibus circa causam velocitatis motus.

C A P. X I I.

Vbi iunguntur ergo conclusiones, quedam supponendo octaui.

Octauum suppositum.

Si aliqua proportio ex pluribus in quilibet componitur super maiorem, maiorem habet proportionem, & e contra. Si autem ex duabus: est plus quam, dupla minoris & minus quam dupla maioris.

Conclusio j.

Nam omnis potentia in duplo velocius mouet medietatem resistentia quam totam, sed bene cuius est ad resistentiam est proportio dupla. patet primum. Nam 8. Non in duplo velocius mouent, 1. quam 2. quia octupla non est dupla quadrupla.

druple. Secundum, tunc enim semper potentia ad medietatem resistentia est in duplo maior proportio.

Secunda. Non omnis resistentia in duplo velocius mouetur. a. dupla potentia, sed bene cuius ad potentiam est subdupla proportio, patet ut praecedens.

Tertia. Si a. mouet. b. semper medietas. a. mouebit medietatem. b. eandem velocitatem, quaecumque proportio fuerit. a. ad. b. est enim eadem.

Quarta. Si potentia ad resistentiam fuerit proportio maior quam dupla, potentia mouebit medietatem resistentiae minus quam in duplo velocius sequitur ex prima.

Quinta. Si potentia ad resistentiam fuerit maior quam dupla, potentia mouet medietatem resistentiae plus quam in duplo velocius sequitur ex prima. Ut si. 8. mouent. b. plusquam in duplo velocius mouebunt. 3. 8. enim ad. 3. est plusquam dupla proportio ad proportionem. 8. ad. 6. Oppositum vero ad eam quae 6. 3.

Sexta. Si potentia ad resistentiam fuerit maior quam dupla. Dupla potentia mouet eandem resistentiam minus quam in duplo velocius. Secunda enim proportio non est dupla prima. patet ex secunda conclusione.

Septima. Si potentia ad resistentiam fuerit minor quam dupla. Dupla potentia in duplo velocius illam resistentiam mouet. Secunda enim proportio est plusquam dupla prima, patet ex 2. conclusione.

Octava. Si potentia diuisa aequè velocius mouent resistentias diuisas, coniuncta aequè velocius mouent coniunctas, si potentia sint eiusdem rationis & resistentia similiter. Si enim grauitas mouet. a. & leuitas. b. eadem velocitate non oportet quod aggregatum ex illa grauitate & leuitate moueat. a. b. similiter.

Nona. Si a. mouet. b. & c. mouet. d. in certa proportione tardius aggregatum ex. b. c. mouet aggregatum ex. b. d. aliqua velocitate media inter eas, quae proueniebat a diuisis, ut si. a. erat. 8. b. 4. c. 7. d. 6. Nam proportio 15. ad. 10. est media inter proportiones. 8. ad. 4. & 7. ad. 6.

Decima. Proportione aequalitatis nulla est maior vel minor. Non enim aliqua est aequalitatis, ut ex prima sup-

positione nec in aequalitatis, nisi improprie loquendo, dicatur quod in infinitum Qualiter abusu dicitur. Omne quantum in infinitum maius non quanto. Si enim certa proportio signetur illa, & cum quavis proportio medietatis data signabilis sit alia medietatis in duplo maior & minor, cum inter quaecumque extrema signabile sit medium, quod in eadem proportio se habet ad minus sicut maius ad ipsum, ergo dabitur aliqua in aequalitatis aequalis proportioni aequalitatis contra primam suppositionem.

Vndecima. Nulla etiam maioris inaequalitatis est maior aut minor aliqua minoris inaequalitatis. Tunc enim aliqua esset aequalis, deducitur ut praecedens inconueniens praecedens.

Penes quid attendatur velocitas motus tanquam penes effectum.

CAP. XIII.

Penes quid attendatur velocitas motus tanquam penes effectum, dicamus iam. Sit ergo.

Prima conclusio. Velocitas localis recti non sequitur spacium corporale per transitum in tanto tempore tunc enim totum in duplo velocius moueretur medietate: cum in duplo maius spacium transeat corporale, consequens falsum.

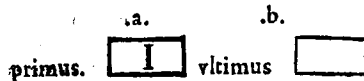
Secunda. Eadem ratione nec sequitur spacium superficiale.

Tertia. Non etiam sequitur spacium lineale totale inter terminos motus medians, tunc enim duo baculi, quorum alter in duplo longior ab eodem ad oppositum parietem eodem tempore ducti aequè velocius mouerentur, quia equalia spacium linealia intercepta describissent.

Quarta. Non etiam attenditur penes spacium descriptum a puncto velocissimi motu, tunc enim duobus hominibus idem spacium eodem tempore facientibus, sed altero in fine ultra hoc spacium extendente manum ille fuisset velocius motus.

Item sint. a. b. duo corpora aequalia: quae eodem tempore pedale describant & punctus medius. a. dum mouetur accedat ad primum, patet quod ille punctus velocius mouetur quam aliquis in. b. tamen aequè velocius mouentur. a. b.

primus

Quinta. Attenditur ergo penes spacium lineale verum vel imaginarium descriptum a puncto medio mobilis vel aequivalentis in tanto vel tanto tempore. Dicitur vel aequivalentis, quia si mobile condensatur aliquo modo non manet idem punctus nisi aequivalenter. Aliqua tamen duo mobilia aequè velocius descendunt, quae non aequè velocius mouentur. Ut si a. b. aequaliter ab eodem puncto distant: ad quem eodem tempore perueniant. a. per lineam rectam b. per curuam. b. enim velocius mouetur maiorem lineam: eodem tempore describens.

Sexta. Attenditur ergo velocitas descensus penes spacium lineale mensuram distantiam puncti medij mobilis de termino descriptum ab ipso puncto medio vel aequivalenti in tanto vel tanto tempore, patet ex dictis. Distantia enim recta linea mensuratur. Aliquid enim per tantum a termino distat per quantum punctus eius medius vel proportionatus ei.

Penes quid attendatur velocitas motus circularis, tanquam penes effectum.

CAP. XIII.

Pro motu circulari sit haec. Prima conclusio. Velocitas motus circularis tanquam penes effectum non attenditur penes spacium corporale nec penes superficiale per transitum in tanto tempore patet sicut dux primae de motu recto.

Secunda. Non attenditur etiam penes lineale descriptum a puncto medio inter concuum semidiametri. Non enim penes spacium descriptum ab eo quod non est in ipso, sed contingit talem punctum non esse in mobili.

Tertia non etiam penes lineale descriptum a puncto medio inter concuum & connexum mobilis. Si enim superficies concava per condensationem connexa accederet, connexa non mota aut eadem concava versus centrum per rarefactionem moueretur: connexa maneat oportet mobile velocius vel tardius moueri propter distans punctum maius vel minus spacium lineae describere, ex maiori recessu vel accessu ad cen-

trum, quod non est verum.

Quarta attenditur ergo penes spacium lineale verum vel imaginarium descriptum a velocissimè moto ipsius mobilis in tanto vel tanto tempore, ita enim velocius mouetur, sicut aliqua pars eius. Haec attenditur penes descriptum a puncto tardissimè moto, quia nullus est talis cum non sit signare punctum propinquissimum polo. Dicitur autem vel imaginarium propter ultimam sphaeram si mouetur. Non enim describitur spacium verum.

Corollarium. Aliqua ergo pars velocius, alia tardius eiusdem mobilis mouetur, ut caput pedibus & superficies centralibus. Intelligatur autem de perfectione circulari, non enim addito rotae aliquo velocitatur motus eius, quia aliquis punctus velocius moueatur quam prius, scilicet si addatur aliquid.

Obiectio & Solutio.

Sed si duo motores ab eadem proportione mouent singulas sphaeras quarum altera est maior, in eodem tempore voluerent aequalem lineam describentes. Unde minor sphaera complet reuolutionem ante aliam.

Aliter sphaera maior ab eadem proportione velocius moueretur, quia maiorem lineam faceret.

Attenditur penes aliud velocitas circulationis. Penes angulum descriptum circa axem vel centrum, quod circuitus in ordine ad tempus, ita quod mobilia aequè proportionabiles partes siue essentialis siue non in eodem tempore circumueant aequè velocius circumueant. Taliter autem velocitas non est comparabilis velocitati motus recti, nec velocitati motus circularis: sicut nec angulus & linea. Sphaera contra solem & Mercurij aequè velocius circumueant, non tamen aequè velocius mouentur. Si eodem tempore motus complet.

Penes quid attendatur velocitas motus augmentationis.

CAP. XV.

Pro motu augmentationis sit haec. *Vide hoc capitulum in calculo core tra. Sta 6. Huius operis se. nunt.* Prima conclusio. Velocitas augmentationis non attenditur penes quantitatem acquisitam absolute in tanto vel tanto tempore. Si enim plantula & magna arbor eodem tempore exiguum aliquid aequaliter suscipiant nutrimenti sensibilibiter plantula, non autem magna arbor augetur sensibi-

biliter. Si enim æquæ uelociter augetur: augetur huiusmodi: nihil uniformiter quo ad partes augetur. Plus enim toti semper aucto quam cuiusvis parti semper acquireretur.

Secunda. Non etiam penes proportionem quantitatis acquisitæ ad præexistentem aliter duarum augmentationum: nulla est uelocior aut tardior: nec æqualiter uelox. Sit enim a. pedale in hora factum per augmentationem bipedale. b. pedale in hora factum tripedale. Acquisiti ad præexistens in a. est proportio æqualitatis in b. uero inæqualitatis. Equalitatis uero & inæqualitatis proportionem quomodolibet comparari supra ca. 12. in conclusionibus ultimis fuit inconueniens: non ergo augmentationes illæ comparantur.

Tertia. Attenditur ergo penes proportionem eius quod in fine augmenti est ad præexistens in ordine ad tempus. Ut si a. b. pedalia in hora acquirant. a. pedale. b. bipedale. b. in ea proportione uelocius augetur, in quadripla est maior quam dupla b. enim in fine est triplum ad se prius. a. uero duplum.

Corollarium. Quare quod uniformiter rarefacit: dicitur enim aliquo modo augeri difformiter: oportet localiter motu & motu intendere: sicut enim quantitas est maior, & maiorem oportet in æquali tempore acquirere: ut eadem seruetur proportio. ius semper ad prius uel augmentatio iam tardior est.

Penes quid attendatur uelocitas motus alterationis.

CAP. XVI. & ultimum.

Duplex successio alterationis extensiuæ et intensiuæ.
PRO motu alterationis. Primo sciendum quod in alteratione duplex potest accipi successio, secundum extensionem, uel secundum partes alterabilis: cuius primo una pars deinde alia alteratur & secundum intensiorem id est secundum latitudinem introductam, quæ primo sub imperfectiori gradu introducit: ut quod primo remissè calefit, deinde intensius: quæ dicitur successio in tempore. Sit ergo hæc.

Prima conclusio. Intentio proprius conuenit alterationi, quam extensio.

Est enim de ratione alterationis successio, sed non extensionis cum contingat aliquid simul secundum omnem partem alterari: ut patet de sensu & sensato. Omnino autem nihil similiter se habet in alteratione & latitudine &c. Item contingit aliquid alterari quod non habet partes. Vbi tamen est successio intentionis.

Secunda. Velocitas alterationis non attenditur penes qualitatem acquisitam in ordine ad quantitatem subiecti in tanto uel tanto tempore.

Tunc enim alterationes duorum intellectuum non comparantur in uelocitate: nec equus & canis eodem tempore ab eodem gradu ad summum albedinis alterari æquæ uelociter essent alterari licet uniformiter quod nullus dicit.

Tertia. Non etiam penes proportionem qualitatis acquisitæ ad præexistens: nec penes proportionem qualitatis, quæ in fine est ad præexistentem in tanto &c. Tunc enim non posset aliqua uelocitate à non gradu alterari: & si caliditati ut. 1. acquiratur caliditas ut. 2. in hora caliditati uero ut. 4. acquiratur. 8. in hora illæ alterationes fuissent æquæ ueloces: quod non est quia per alteram per plus acceditur ad summum & receditur à non gradu: quia per quatuor gradus, ubi per alteram solum per unum.

Nota quod unumquodque per quantum ad summum accedit per tantum recedit à non gradu. licet non in ea proportione geometrica plus accedat in quâ recedit: ideo ibi non fuit differentia dicere per alteram per plus acceditur ad summum: uel dicere receditur à non gradu.

Quarta. Attenditur ergo penes qualitatem acquisitam in tanto uel tanto tempore absolute: ut si a. b. siue æqualia in quantitate siue non: siue æquæ intensa siue non: eodem tempore æqualem latitudinem qualitatis acquirant uniformiter æquæ uelociter intenditur: puta si a. calidum ut. 5. fiat ut. 6. & b. calidum ut. 7. fiat ut. 8. eodem tempore. Ex aliarum deductione satis per diuisionem sequentem deducitur illa. Hæc satis.

Finis Epitomes de Proportionibus.

DISPUTATIONES CATHOLICÆ

PER FRATREM

ISIDORVM DE ISOLANIS

MEDIOLANENSEM, ORDINIS

PRÆDICATORVM, COENOBII DIVI

APOLLINARIS PAPIAE LECTOREM.

Prima. De igne inferni.

Secunda. De igne purgatorio.

Tertia. De merito animarum purgatorij, & cognitione propriae beatitudinis future.

Quarta. De dispositione dantis & recipientis indulgentias.

Quinta. De modo remissionis factæ per indulgentias.

REVENDISSIMO IN

CHRISTO F. GARSIAE DE LOVAYSA S.

THEO. DOC. TOTIVS ORDINIS PRÆDI-

CATORVM MAGISTRO GENERALI AC PA-

trientissimo F. Isidorus de Isolanis Mediolanensis eiusdem professionis, post humilem obedientiam superni roris solatum.

VAE à me & lecta publicè & disputata fuere non sine (vt arbitror) populi catholici fructu: preuo semper munere Dei: cuius lumine solius fides colitur orthodoxa aduersus nouos errores: haud magni feci vsque adhuc publicis legenda tradere volaminibus: tum quod eadem estrata christiolorum à vocibus missa fieri videntur. Tum quod à fratribus ordinis plura sint edita ob lucem fidei seruandam. Tum denique quod satis superque me egisse arbitrabar, si in tam nobili viroorum nostræ ætatis scientiarum coronâ reuocationem ad sanctam sedem F. Martino Luchero transmissi. Verum calamitati nostræ tempestatis magno opere infelici: magis magisque compatiens quinque expono disputatiões tum veteres, tum nouas neminem mordens, neminem lacerans, & ab his quoque abstinens verbis quibus viri sanctissimi impios prosequi solent errores. Hæc etenim tuæ. P. Reuerendissime est sententia: vt in duris opinionum anfractibus fratres prædicatores solo tecti rationis scuro, fidem trementis diuinarum literarum iunctis armis sanctorumque dogmatibus. Tuæ autem. P. Reuerendissime hæc transmitto, vt me tibi felicia semper optare noueris, ac quam iucundissime valere.

Disputatio. j.

Naqueque disputatio in tres secabitur partes.

Primo quidem catholice explicabimus conclusionem.

Secundo eam lem declarabimus, eeu legendo egimus.

Tertio, latis obiectis facere conabimur, ac sigillatim.

Conclusio de igne inferni.

Animas separatas sicut & demones affigi ab igne corporeo, credimus.

Declaratio.

Magister sententiam in 44. di. quarti hanc astruit, vna cum S. Thoma ibidem. q. 3. ar. 3. in solutione. 3. q. Itidem Petrus de palude. q. 7. eiusdem loci. Paria ab eodẽ S. Thoma habemus in q. 13. secũdi quodlibet. & in 23. q. 3. Ad hæc quarto contra gentiles capite. 90. Haud impari sententia eandem tutatur conclusionem Io. Scotus in 4. sententiarum. q. 2. dist. 44.

At pro ampliori illius explanatione Primo quidem probanda est conclusio. Secundo vero examinandæ opiniones antiquæ & moderniores, de modo passionis animarum inferni.

Conclusio probatur, quoniam claris auctoritatibus sacrarum literarum ad fidem hanc cogimur. Dicitur enim Lucae. 6. de diuitis epulonis anima. Crucior in hac flamma. & Matth. 17. Ite maledictus in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius.

Item Augustinus de ciuitate Dei. 21. ait. Adhærebunt spiritus licet incorporei corporeis ignibus cruciandi, accipientes ab ignibus pœnam, non dantes vitam.

Propterea Greg. in 4. dialogorum inquit. Colligere ex dictis euangelicis possumus, quod incendium anima non solum videndo, sed etiam experiendo patiatur.

Rationabilitas conclusionis ab eodẽ S. T. comprobatur cõtra gen. vbi supra.

Primo quidem creatura rationalis creaturam diligendo, peccauit, ergo rationabiliter punitur per afflictionem ab ea, consequentia probatur: quia pœna proportionabiliter debetur culpæ correspondenti.

Secundo oĩ peccato dẽt duplex pœna. scilicet sensus & dãm pœna. n. sensus corrũdet culpæ, propter conuersionem inordinatã

ad commutabile bonum, pœna dampni responderet auersioni inordinatæ ab incommutabili bono. Ergo rationabiliter spiritus à corpore affligetur.

Tertio. Omnis pœna est afflictiva & contraria voluntati creaturæ rationalis sed demones & animæ patiuntur pœnã & non per coniunctionem ad spirituale substantiam: cum sit delectabile & ad eius pertinens perfectionem. Ergo per coniunctionem & subiectionem ad corpus à quo secundum ordinationem sue naturæ libera est

Circa secundum. Scito modum passionum demonum & animarum assignatum fuisse triplicem à veteribus. Primus est visio. Secundum ignis, vt nocui apprehensione. Tertius est, quod patitur ab igne, non vt à quadam re corporea, sed vt ab instrumẽto diuinæ iustitiæ vindicantis. Instrumentum vero agit in virtute principalis agentis.

Hos tres dicendi mōs impugnat beatus Thoma non quia falsi, sed quia insufficientes. Ideo licet isti modi suffulciantur auctoritatibus sanctorum doctorũ nulla tamen auctoritas tantum vnum affirmat: propterea S. Th. omnes modos prædictos in vnum colligens, declarat modum passionis, veluti ex ipsis omnibus constitutum.

Modi vero dicendi modernorum sunt quinque. Qui omnes, sicut præcedentes, supponunt ignem inferni esse corporeum: veluti pariter in conclusione supponitur.

Primus est Duran. in 4. di. 44. q. 11. ar. 2. dicentis, quod anima affligitur ab igne corporeo, quia scit se cum corpore arsuram. Dæmon autem de felicitate perditã nõ ab igne vel corpore. Anima quidem secundum veritatem, hoc modo patitur ab igne. Dæmon verò secundum adaptationem.

Modus passionis animæ, quia admittitur: ideo illius rationes omittantur. Modus vero passionis dæmonis, non est tutus. Primo quia obstat modo loquendi euangelij: qui paratum ignem ad pœnam dæmonis asserit. Non ergo illa verba euangelij sunt intelligenda figuratim, & per quandam similitudinem siue adaptationem, ita quod cum summus dolor sensibilis sit ille, qui est ab igne: quia est maxime actiuus, ita tristitia & dolor spiritualis in angelis, pro-

pter suam vehementiam exprimentur figuratiter per ignem.

Secundo: quia idem pariter posset dici de anima separata, ac de corporibus incorruptibilibus. Quod à nemine catholico admittitur.

Verum: quia iste doctor adducit pro se tria respondendum est ei. Arguit vero sic primo. Afflictio dæmonum sumenda est per oppositum ad gaudium spirituum beatorum, & delectatione sed ea tota est in cōsecutione finis, ergo tota pena dæmonis est in separatione à fine.

Respondeo: Aliqua quidem afflictio sumenda est illo modo ac principaliter, sed non omnis. Nam præesse corpori, pertinet ad beatitudinem naturalem spiritus: subesse vero ad afflictionem. Cum vero mereantur priuari naturali beatitudine, afflictio nonnulla sumenda est: penes subiectionem ad corpus.

Secundo arguit. Pœna debet correspondere culpæ: sed dæmonum culpa fuit inordinata corporis: tum interpretatio contemptu dei, ergo.

Respondeo. Pœna debet correspondere culpæ secundum quantitatem: non autem quoad identitatem subiecti vel instrumenti. Nam peccantes sola voluntate, punientur etiam in corpore.

Secundo dicitur: quod correspondet, quia peccatum Angeli fuit superbia: pœna vero est humiliatio sub vili corpore.

Tertio arguit. Perdidiisse felicitatem: est maxima pœna & grauissima ac maior quacunque pœna sensibilis: ut dicunt diu Augustinus & Chrysostomus & in di. 46 adducuntur à Magistro, ergo.

Respondeo. Illa est maxima per se, & solitariè: cæteris comparata: sed non est maxima simpliciter: quia cum alia coniuncta est maior.

Confirmatur auctoritate beati Pauli ad Cor. 3. Saluus erit: sic tamen quasi per ignem. In quo innuitur similitudo, & adaptatio.

Respondeo. Ly. quasi non est nota similitudinis: sed expressiuum veritatis: sicut illud. Quasi vnigeniti à patre. Quod patet per intentionem sanctorum, aperte tenentium expressè: quod patiuntur ab igne corporeo.

Secundus modus dicendi est Agidij dicentis: quod per veram immisionem à bigne patiuntur, in quantum est instru-

mentum Dei. Tum quia Deus potest per se facere quod facit, mediis causis secundis, potest autem affligere animam in corpore existentem per ignem. Tum quia simile reperitur in sacramentis: qui sunt instrumenta diuinæ misericordiae.

Sed hæc opinio improbat. Tu quia nullum instrumentum potest agere circa aliquid in virtute alterius, nisi circa illud possit ponere suam propriam actionem naturalem. Tu quia principium immisionis est aliqua forma in agente, quæ, in igne non est. Cum accipiat aliquam formam à Deo, ad illam operationem & virtute naturali id nequeat.

Ad rationem pro opinione dicitur, quod Deus per se potest facere sine causis efficientibus merè extrinsecis, non autem sine causis formalibus, sicut non potest facere hominem sine anima. Corpus vero animatum in ea actione concurrat sicut forma.

Ad similitudinem dicitur negado. Non enim sacramenta agunt in animam solam sed in totum compositum, circa quod possunt ponere suas actiones naturales. Ignis vero nullam actionem naturalem potest ponere in anima separata.

Tertius modus dicendi est Henrici octavo quolib. q. 34. tenetis: animam separatam & dæmonem affligi ab igne corporeo per veram immisionem, sicut præcedens opinio. Ad fugam vero incouenientium, superaddit, quod diuina virtute superadditur dæmoni & anima separata aliqua qualitas seu habitus supernaturalis, ratione cuius anima separata vel dæmon potest pati ab igne corporeo, quæ secundum se nequirent pati.

Deficit autem prædictus modus dicendi. Tum quia sola videtur imaginatio ad fugam inconuenientium dictorum. Tum quia eo dimisso, sequitur dubium. Aut enim illa qualitas est corporea. Quod non: quia in solo recipitur corpore, aut incorporea vel spiritualis: & sic superest eadem quaestio: quomodo spirituale patitur ab igne corporeo.

Quartus modus dicendi est vicinus antiquæ positioni. Quod anima separata patitur ab igne corporeo, quia in ea virtute diuina possunt remanere potentiae sensitivæ: quia Deus potest separare accidens absolutum à subiecto. Remanentibus ergo potentiis sensitivis, potest in eis esse sensitiva cognitio, & appetitio cōsequens.

Contra

Contra. Ignis non potest agere in sensum: nisi sit organicus: sed remanentibus potentiis sensitivis: non remanet organum. Igitur non patitur ab igne.

Quintus modus dicendi est S. T. ubi dicitur: quod patiuntur ab igne per alligationem. Alligatum enim tenet spiritum: in quantum est instrumentum diuinæ iustitiæ: eo modo, quo per arte magicam alligat spiritus, alicui corpori.

Huius vero opinionis, quadruplex ponitur radix à S. T. Prima est res incorporata creata: ex natura sua habet, & loco diffiniti posita existens in vno, & non in alio: & hæc radix cōfert huic modo, siue spiritus sit in loco per essentiam, siue per operationem.

Secunda radix est, quod corpus in spiritu naturaliter agere non potest, nec ei obesse, nisi secundum quod ei aliquo modo vnitur. sic. n. dicitur Sap. 9. corpus quod corrumpit, aggrauat animam. Viri vero potest spiritus dupliciter corporis: sicut forma materię, ut ex ipsis fiat vnus simpliciter. Vel sicut motor mobili, vel sicut locatum in loco: eo modo quo separatis cōuenit esse in loco.

Tertia radix est. Corpus ut instrumentum diuinæ iustitiæ, habere potest virtutem tenendi spiritum: ita quod ad alium locum diuertere non posset. Et hoc insit igni gehennali, probatur triplici auctoritate b. Gregorij, Iuliani aduerti à Magistro in textu: & S. Augustini, 21. de ciuitate Dei.

Quarta radix est. Pati dicitur dupliciter. Primo, communiter & est recipere, & hoc aliquando perficitur, aliquando non, recipiens. Secundo proprie est autem tale pati: aduenire aliquid contrarium naturæ vel voluntati: & hoc dupliciter aut per receptionem forme alicuius ab agente contrario: aut per impedimentum immisum ab agente, ut patiens proprio impetu feratur, aut inclinatione agar.

Ex his declaratur, qualiter sit ille patiendi modus. Patitur ei ab igne, spiritus in quantum, ut instrumentum diuinæ iustitiæ tenet eum alligatum. Et in hoc venaciter ille ignis est spiritui noxius. Et sic, ut sibi nocuum videtur ab igne cruciatur. Sicque ex triplici modo dicendi veretur, constat perfectus modus passionis dæmonum & animarum.

Arguitur itaque, sic ad probationem conclusionis. Quicquid impedit a suo proprio motu vel inclinatione ab aliquo, patitur ab illo, sed dæmones & animæ

damnatae, impediuntur per ignem corporeum a sua propria inclinatione, ergo.

Oppositio contra modum dicendi S. Tho. Quod non sit cōueniens suppositio, quod spiritus sit in loco per essentiam. Nam sequeretur tria inconuenientia. Primum: quod omnes equaliter punirentur. Secundum: quod in camera pulchra ita affligerentur: sicut in igne. tertium: quod patres & pueri in limbo pariter punirentur cum detineantur.

Rudeo. Hic modus dicendi sustinetur tanquam cōmunior & probabilior ac rationabilior cōformiorque dictis sanctorum. Non enim quæ obiciuntur aduersus ea quæ sunt simpliciter, potest scientifice solui: ita quod esset animas præscripta omnino fide in Christum: imò non præuia fide alium semper mutabit ingenium. experientia est in philosophia naturali, in qua mundus disputatur, nec plena veritas inuenitur.

Ad primum inconueniens dicitur, quod grauior peccator magis odit Deum: & plus ei displicet diuina iustitia: & per cōsequens magis affligitur ab alligatione.

Ad secundum dicitur: quod alligari alicui loco, est pœnosum etiam pulchro, sed alligari loco vilissimo: est suprema pœna: sicut centrum terræ in quo ignis locatur.

Tertium facilius soluitur: quia voluntas eorum cum sit iusta, patres voluerunt illum carcerem.

Oppositio contra eundem modum dicendi. Suppositio: quod spiritus sit in loco per operationem: id est quod operatio sit ratio angelo essendi in loco, sicut quantitas substantiæ: arguitur contra eundem modum dicendi. Non enim videtur apparenter assignari qualiter patitur spiritus à loco, per detentionem. Aut enim patitur per operationem immanentem quæ est intelligere, aut velle, & per istas non potest esse magis in loco, quam per essentiam. Item operationes tales sunt voluntariæ. Ipsa vero voluntas simpliciter cogi nequit. Aut patitur per transeuntem operationem, & hæc animæ competere non potest, aut per actionem, quam recipiunt in loco: & hoc non: quia talis passio: præsupponit esse in loco.

Respondeo. Esse in loco per operationem transeuntem: est ratio spiritui essendi in loco: accipiendo nominem operationis, omne quod sequitur ad præsentiam spiritus in aliquo loco: siue sit operatio, siue contactus virtutis, quomodo-

quomodo cunque: vt est omnis, vt dictum est alibi de mente. S. D. quod spiritus potest esse in loco corporali, non solum per actionem immanentem vel transeuntem, sed per qualicumque unionem eius ad locum, factam virtute propria, & multo magis virtute diuina.

Ad idem arguit Henricus. 8. quoli. 34.

Si spiritus pateretur ab igne, propter alligationem, qua nequit separari ab eo & impeditur a sua naturali inclinatione: sequitur quod non patitur ab eo, nisi occasionaliter, sed potius a seipso, sicut cor hominis excitaret passionem iracundiam ad presentiam repugnantis.

Respondeo. Negatur consequentia. Nam in spiritu alligato corpori est duplex passio. Prima est qua detinetur, & hæc est ab igne immediate. Secunda est verus dolor existens in appetitu, & hæc est à spiritu mediante prima passione, & intellectione.

Prima oppositio contra conclusionem. Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente, ergo species recipit. Receptum vero immaterialiter ibidem recipitur, & spiritualiter, & sic erit perfectio recipientis, ergo non erit in penam, sed potius in perfectionem.

Respondeo. sanctus Tho. in 4. dist. 44. q. 3. in solutione. 4. respondet. dicendum inquit, quod ignis agit in animam, non per modum influentis, sed per modum detinentis. Quamobrem patiens ab agente, per modum detinentis, nihil recipit.

Secunda agens natura semper est nobilius patiente. Sed ignis est spiritus ignobilior. Ergo spiritus non patitur ab igne.

Respondeo. Assumptum est verum, de agente principali, non autem instrumentali.

Tertia Augustinus. 12. super Ge. vt etiam refert Magister in litera. 44. di. ait. Non sunt corporalia, sed corporalibus similia, quibus animæ corporibus ex parte afficiuntur, seu bene seu male.

Respondeo. Augustinus ibidem loquitur, inquirendo. Vnde etiam in 22. de ciuit. Dei. alium inquit modum, vel loquitur de proxime affligentibus. Ignis enim apprehensus immediate affligit.

Quarta. Omne agens corporeum agit per contactum, sed ibi non est contactus. ergo.

Respondeo. Contactus est ibi spiritualis, non corporeus.

Quinta. Anima aut saltem demones quandoque sunt extra ignem inferni, & tamen patiuntur.

Respondeo. Dispensatione diuina, spiritus nonnunquam secundum essentiam sunt extra inferni ignem, non autem secundum apprehensionem, quod est immediatum affligens. Vnde obiectio procedit, ac si ignis corporeus affligeret spiritus immediate: sicut affligit corpora.

Hæc quam breuissimè tenemus, de igne inferni, catholicè profecto, propter duo, vero hæc disputata sunt. Tum quia radix existunt dicendorum de pena purgatorij. Tum propter quosdam, de quorum numero in hac materia Martinus minimè censendus est, qui criminum onusti ponderibus, solatia perquirunt opinionibus hærendo infidelium. De dictis in omnibus. Deus benedictus. Amen.

Disputatio ij.

 Vniam malè dispositi homines determinata a sanctis patribus, ingenio, humana diuinaque sapientia præstantissimis, etiam apostolica auctoritate firmata falsa nonnunquam suspicantur, sequentem tuemur conclusionem. Principium itidem est, stabileque fundamentum veritatis meriti animarum clarè intelligendæ.

Conclusio.

Intellectu sunt paruuli in catholica doctrina, quæ sanctis doctoribus minimè consentiunt, probatibus penas purgatorias ex sacris literis, ab experientia virorum veritatè præ ceteris colentium & ab ordine diuinæ providentiæ.

Declaratio

Hæc conclusio habet quinque partes, quæ sigillatim declarandæ sunt. Prima pars intellectu sunt paruuli in catholica doctrina. Quod ideo dicitur, quia ingenio sus catholicè nouit plurima paucissimis sacrarum literarum verbis contineri. Multa quoque ex eis dè sequi. Quare non les intellectum assentire, nisi formaliter & expressè in eis dè contentis: paruulus st, declaratione & illuminatione egenus, iuxta illud Psalmi. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.

Secunda pars est: quod sacri doctores probent & teneant purgatorium. Nam. B. Aug. hoc tenet: vt refert Magister in 4. dist. 21. cuius verba sunt in quodam sermone. Ille ignis purgatorij durior erit quam quicquid in hoc seculo penarum aut

aut sentire, aut videre, aut cogitare quis potest. Idem dicit de ciuit. Dei. 21. cap. 27. Idem de vera & falsa penitentia: & habetur de pe. di. Item in Enchiridion. Neque negandum est defunctorum animas pietate viuientium posse releuari, &c. Idem in suarum confessionum libro 9. pro matre sua orat & orandum petit cum eadem S. mater eius moriens (vt ibidem scribit) memoriam sui optauerit ad altare domini. De penitentia disti. 7. cap. vlt. habetur alia auctoritas beati Augustini.

Beatus quoque: Ambrosius vt habetur 12. q. 2. Quia alij idem tenuit. Qui etiam vigilias instituit mortuorum, ex libro Iob decerpens lectiones.

Beatus etiam Grego. vt habetur eisdem causa & q. Animæ asserit idem. Hic sanctus pontifex inulta refert exempla: in libro dialogorum purgatorium probantia.

Greg. Nicens in sermone de defunctis, vt refert S. Th. in lib. contra errores graecorum. Si aliquis christo amico consentiens in hac vita purgare peccata minus poterit post transitum hunc per purgatorij ignis conflationem expedietur. Graecus expositor super illud apostoli tanquam per ignem. ait. Hunc ignem credimus esse catharticon, id est, mundificationem: in quo defunctorum animæ probantur tanquam aurum in fornace.

Ad hæc S. Th. in 4. di. 21. Magistrum sequens & exponens. quibus consentiunt S. Bonauentura. Magnus doctor Albertus Petrus de Palu. Ioan. Scotus. eandem, 21. dist. interpretantes: nullo catholico doctore dissentiente.

Hugo de S. Victore ait. Probabile est, quod de his locis puniuntur in quibus commiserunt culpam, & intellige aliquando.

Ricardus dicit, quod grauitati culpæ commissæ correspondet acerbitas penæ in purgatorio. Diuturnitas vero radicationi culpæ in affectu.

Tertia pars est, quod penæ purgatoriae probantur ex sacris literis. Huius probationis radix est id, quod habetur Matth. 12. Luca. 12. & Marci. 3. Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Cui subdit Magister sententiarum in 4. di. 21. Ex hoc datur intelligi sicut san-

cti doctores tradit, quæ quædam peccata in futuro dimittentur. Hic radici si coniungat auctoritas 2. Machab. 12. sancta ergo & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur: sequitur necessario purgatorij positio, arguendo sic. Pro defunctis qui sunt in paradiso, non est orandum, quia illi nullò indigent, nec pro his, qui sunt in inferno, quia illi a peccato solui non possunt. Ergo post hanc vitam sunt aliqui à peccatis nondum absoluti, qui solui possunt, & tales charitatem habent, sine qua nō fit remissio peccatorij, quia vniuersa delicta operit charitas. Proverbiorum. 10. Vnde ad mortem æternam nō deuenient: quia qui viuunt & credit in me, nō morietur in æternum. Io. 11. Nec ad gloriam inducent nisi purgati, quia nihil in mundum ad illam perueniet, vt patet Apoc. vlti. Remanet ergo locus purgatorius post hanc vitam, ex sacris literis arguendo necessario, & sic arguit. S. Tho. in 4. vbi. 3. Alio quoque modo arguit. b. Aug. auctoritate. b. Pauli. 1. ad Corint. 3. Si quis ædificauerit super hoc fundamentum (.i. fidei Christianæ viæ, quod aurum dicitur, quantum ad dilectionem Dei: argentum quantum ad dilectionem proximi.) lignum fenem, stipulam, ipse saluus erit: sic quasi per ignem transiens. .i. purgatorij, & hoc modo arguunt. b. Aug. & Magister sententiarum. Hoc etiam modo arguit Theodoricus episcopus cyrenensis exponens dictum Apostoli. vbi. 3. Si cuius opus arserit &c. & ait. Dicit Apostolus quod saluabitur sic tanquam per conflationem ignis, purgantem quicquid interuenit per incauta vitæ præterita ex puluere saltem pedum terreni sensus, in quo tãdiu manet quandiu quicquid corpulentia & terreni affectus in hæsit, purgetur. Pro quo mater ecclesia hostias & dona pacifica deuote offert, & sic per hoc mundus in deum prius exiens Domini Sabaoth purissimis oculis immaculatè afficit. hæc ille. Quarta pars est, quod purgatorium probatur ab experientia virorum, veritatem præ ceteris colentium videantur ex epla recitata a b. Gregorio de se, & de aliis in 4. lib. dialogorum. Item in libro de septem donis. Item in vitis parum & fructum. Item in multis historiis videatur Archiepiscopus in 4. part. 14. c. 10. Neque dedigneris legere gesta Alberti magni ordinis prædicatorum, qui

viuens studuit suffragia mortuis exhibere, persoluendo sepius vigiliis defunctorum: quas instituit B. Ambrosius. Inuenies nempe in prædictis gestis præclara de animabus purgatorij. Auctoritas vero prædictorum maior est & efficacior auctoritate cuiusvis philosophi. Tum propter lumen supernaturale: quod quodammodo deficiat lumen naturale. Tum propter integritatem vitæ: quæ lux est comparata philosophorum moribus.

Quinta pars est. Quoniã purgatorij probatur ab ordine diuinæ prouidentie, nihil secundum suã iustitiam relinquentis impunitum. Diuinæ enim prouidentie est actus hominum punire vel præmiare differenter & ordinatè: ita quod non omnia præmia & pœnæ sunt æquales: ceu probat S. Th. 3. contra gen. c. 140. & sequentibus. Quo supposito arguitur sic. Conuenit hominem mori in charitate cum culpa veniali vel pœna debita. Cui igitur talis non possit damnari propter charitatem, in qua mortuus est: nec saluari quandiu est in reatu pœnæ: ergo alicubi purgabitur. Quasi in deserto medio inter Ægyptum & terram promissionis lacte & melle manante.

Adhuc in omni natura videmus quod antequam inducatur vitima perfectio: oportet purgari, subiectum à contrariis dispositionibus. ergo cum purior sit gloriæ forma quàm aliqua naturalis forma: oportet similiter purgari subiectum ante illam. Constat autem quod multæ malæ dispositiones post mortem reperiuntur in multis animabus: ergo necesse erit eas purgari antequam glorificentur.

Prædicta omnia confirmantur ex observatione ecclesie. Cuius auctoritas maior est auctoritate cuiuscunque; doctoris efficaciorque apud catholicum esse debet omni ratione probabili. Nulla nepe est apud fideles longa consuetudo consentientie fidei & auctoritate Petri: quæ efficaciam non sortiatur à spiritu sancto.

Oppositio.

Omnis purgatio importat scditatē. sed pœna non importat scditatē. ergo.

Responsio.

Reatus ad pœnam non importat scditatē et ex se sed ex causa sua.

Oppositio secunda.

Primæ ad corin. 3. super illud, saluus eritis: sic tamen & c. dicit glossa. Ignis iste est ténratio tribulationis de qua scriptum

est vasa figuli pbat fornax. Eccl. 27. ergo homo expiatur ab omni pœna, p pœnas huius mundi saltē per mortē, quæ est maxima pœnarū, & non p purgatorij ignē.

Responsio.

In eisdem verbis sacre scripturæ latet multiplex intellectus. Vnde & ille ignis potest intelligi tribulatio præsens vel pœna sequens: & per vtranque venialia purgari possunt: & satisfieri reatu culpe, sed quod mors naturalis ad hoc non sufficiat. declarat S. Th. in 4. di. 20. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 3. dicens. Mors naturalis est pœna consequens originale peccatū: vt quasi iã in naturam sit versa sicut originale peccatū, & ideo per mortē naturalem non purgatur aliquis de peccato actuali, sed per mortē illatam bene potest purgari. Vnde si aliquis mortē illatā patienter sustineat, etiam si pro aliis criminibus sit illata: valet ad diminutionem pœnæ & liberationem à tota pœna secundum quantitatem culpæ & patientiæ & contritionis.

Oppositio tertia.

Non minoris efficacie est charitas in saluando quam peccatum in damnando. sed peccatum statim post mortem dāna: ergo gratia statim saluauit, nõ ob statibus malis quibusdā dispositionibus animæ, ergo non dat ignis purgatorius.

Responsio.

Charitas maioris est efficacie ad saluandum quàm mortale peccatū ad cōdemnandum. Sed ex hoc non sequitur quod citius saluet quàm illud damnet, non obstantibus bonis & malis cuiuslibet decedentis, sed quod plenius saluat & à pluribus liberat. Et hoc est verum, quia liberat ab omni peccato vna charitas & ab omni pœna, quod non facit peccatum vnum respectu pœnarum, similiter confert omnem virtutem & gloriam secundum quamlibet virtutem. Sed nullum peccatum vnum confert omne peccatum nec merentur condemnari secundum quodlibet genus peccatorum. Instantia autem est quod omnis forma artis & naturæ fortior est ad perficiendum, quam corruptio ad destruendum, & tamē citius destruetur res quam generetur & perficiatur.

Purgatorium ignem pariter asserit Martinus Lutherus. Quare de eodem igne dicta sufficiant.

Disputatio iij.

Discutiendæ veritates de merito animarum purgatorij, deque certa notitia

tia propriæ beatitudinis futura, aptius sub vnius conclusionis termino ponitur. Tum quia vna alteri miscetur. Tum quia ex eadem pendit prima radice, est itaque.

Conclusio.

Animæ in purgatorio existentes sunt extra statum meriti proprii siue augendæ charitatis, de sua beatitudine certæ & securæ. Quod auctoritatibus ac rationibus sancti doctores probat sufficienter.

Declaratio.

His diebus conclusio. præsens versatur in ore catholicorum, propter quandam viuacissimo quidem sermone clarentem, sed dicta sanctorum neque fideliter referentem nec satis superque intelligentem.

Vt igitur conclusionis partes clarè ac subtiliter discutiantur. Præmittenda sunt quedam. Secundò adducendæ sunt opiniones. Tertiò declaranda conclusio quoad omnes eius partes sigillatim.

Itaque præmittendum primo, quod nomen status propriè accipitur & extensiuè, siue improprie. Status propriè loquendo, significat quandam positionis differentiam, secundum quam aliquid disponitur secundum modum suæ naturæ quasi in quadam immobilitate: sicut homo erectus stas. Extensiuè vero siue improprie dicitur in actionibus humanis negotium habere aliquem statum secundum ordinem propriè dispositionis cum quadam immobilitate seu quiete. Vnde quæ de facili variantur & extrinseca sunt non constituunt statum, puta quod aliquis sit diues vel pauper, solum itaque ad statum hominis pertinere videtur, quod respicit obligationem personæ hominis, prout aliquis est sui iuris vel alieni, ex aliquo permanente & hoc est quod pertinet ad rationem libertatis vel seruitutis. Vnde status pertinet propriè ad libertatē vel seruitutem siue in spiritualibus siue in civilibus. Hæc ex S. Th. in 2. 2. q. 173. ar. 1.

Aduertendum vero propter Henricum de Gandauo in 12. quolibet aliter experientem significatum huius vocis status, & agentem contra prædicta à S. Thom. quod non dixit S. Thom. statum exigere obligationem, sed respicere ita, quod penes habere obligationem, & nõ habere illam, deest respicere obligationem affirmatiuè vel negatiuè distingu

tur status: sicut status liberi à seruo, seruitus enim respicit obligationem affirmatiuè, libertas negatiuè.

Considerandum quoque, quod aliqui status imperfectè dicuntur vt potè deficientes à propria ratione status. Sunt enim & dicuntur status, quæ vt viæ se habent ad aliud quod proprie status dicitur. sicut formæ succedentes in embryone non sunt species per se, sed vt viæ ad species per se. Sicut status incipientium & perficientium, qui vt ait S. Th. ordinantur ad alium statum. Ex his patet cum Anselmus in libro de similitudinibus. c. 46. dicit. Quatuor sunt status humanæ naturæ, quibus pro diuersis meritis beata vel magis beata, misera vel minus misera reditur, scilicet in statu innocentie, in statu patrie, in statu viæ, & in statu dæ nationis, propriè & strictè nomine status vtitur. Nam omnis ille status est ordo dispositionis naturæ cum immobilitate siue quiete respiciens seruitutem penæ saltim, aut etiam culpæ simul: vel libertatem ab vtraque. Neque status hic solum accipiendus est pro conditione, si cut solemus dicere quatuor sunt conditiones hominum, quando proprie omnis pars descriptionis status illis conueniunt. Vnde S. Th. semper vocat animam in statu patrie aut viæ aut damnationis. non videtes aliquam rationem in oppositum, non curamus quicquid alij scripserunt circa prædicta.

Circa opiniones aduerte S. Th. in 4. di. 21. art. 1. q. 4. referre opinionem quorundam diceantium, quod existentes in purgatorio ita sunt absorpti pœnis quod nesciunt se per pœnam purgari, sed putant se esse damnatos. Quam opinionem improbat, quia animæ illæ sic quenter petunt suffragia, quæ non peterent, nisi scirent se esse liberandas.

Idem vbi supra ar. 2. in responsione ad q. primam, ad quartum, ponit vnam catholicam, quod post hanc vitam non potest esse meritum respectu præmij essentialis, sed respectu præmij accidentalitatis potest esse, quandiu manet homo in statu viæ aliquo modo, & ideo in purgatorio potest esse actus meritorius quantum ad remissionem culpæ venialis.

Verum frater Martinus Lutherus sancti Thomæ referre opinionem satagit, non sincerè, sed modo dicendi sanctorum

sanctorum doctorum quadam simulata doctrina. Ceu patet cum refert sententia S. Th. de loco purgatorij in libro resolutionum de virtute indulgentiarum conclusionem. 15. Nam S. Th. in 4. di. 21. q. 1. ar. primo, q. 2. duplicem locum astructurus purgatorij probabiliter se locuturum pollicetur & consona dictis sanctorum ac revelationibus Martinus vero aliter de illo refert in opere predicto. Rogo autem fideles, ne mihi credant aut illi, sed accipiant ipsi scripta Martini hac in re, ac legant attentè, deinde S. Tho. sedato animo inquirent ac consideratè intueantur in ea materia, eruntq; iudices non ambigui hoc in negotio. Qui falsum testimonium in vno publice perhibuit, merito in reliquis suspectus haberi potest.

Iste itaque frater Martinus ponit tertiam opinionem constatam ex quibusdam veris, & expositis à prima opinione, & ex oppositis viæ veritatis beati Thomæ & sanctorum. dicit enim quod timor & horror est pœna animabus purgatorij & maxima. Quod probat sex medijs, quæ admittimus aliquo modo, licet non omnino, vt inferius dicitur. Item dicit in conclusione. 26. quod purgatorium est propriè desperatio. Item in conclusione 29. quod non sunt de sua beatitudine certæ & securæ saltem omnes: licet nos certissimi sumus. Quibus dictis astruere videtur primam opinionem. Afferit quoque quod necessarium videtur in animabus augeri charitatem. Et quod adhuc non videtur probatum vllis aut rationibus aut scripturis, quod sint extra statum meriti viæ augendæ charitatis. Hæc ex Martino vbi supra.

His itaque præmissis declarandæ sunt partes conclusionis sigillatim. Cuius prima est. Animæ in purgatorio existentes sunt extra statum meriti, intellige quantum ad remissionem culpæ mortalis non venialis. Quod declarant verba sequentia. siue augendæ charitatis. Hanc sic declaro secundum S. Tho. Nam in 4. dist. 45. q. 1. ar. 3. ad 2. ait Status merendi vel demerendi est vnus status cum eiusdem si posse mereri & posse demereri. Et ideo cōuenienter debetur omnibus vnus locus. ideo ibidè in corpore distinguit receptacula quinque; post hanc vitam ex diuersis modis recipiendi, pro meritis bonum vel malum. Sta-

tus vero merendi est tantum animæ cōiunctæ corpori mortali. Ad meritum nēpe tria eriguntur status viæ. dominium operis id est libertas arbitrij, & charitas, vt hēs S. Th. in 3. dist. 18. & de veri. qst. 29. ar. 6. & 8. Licet autem formale principium meriti sit gratia & virtus. Potentia tamen & status merendi sunt mediata principia.

Siue augendæ charitatis. Charitatem augeri ab apostolo argumentamur dicente primæ ad Cor. 12. Adhuc excellentiorem viam demonstro vobis. Si enim non possit augeri iam cessaret viæ progressus. inde B. August. super Ioan. ait. Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Modus augmenti est per essentiam. Cum autem charitas sit accidens eius esse est in esse. Vnde nihil aliud est charitatem augeri secundū essentiam quàm eam magis inesse subiecto. quod est eam magis radicari in subiecto. Idem quoque est charitatem augeri & secundum essentiam, & ipsam habere ad producendum feruentioris dilectionis actum. Augetur ergo essentialiter quia magis ac magis in subiecto esse incipit. præfigitur vero terminus augmenti charitatis ex statu quia, scilicet anima deuenit ad terminum. Nō autem ex ratione ipsius charitatis ipsa enim secundum rationē proprię speciei terminum augmenti non habet: neque ex parte agentis charitatem, quæ est Deus infinitæ virtutis, neque ex parte subiecti: quia charitate succrescente superexerescitabilitas ad vltius augmentum.

Alia particula est quod sunt certæ & securæ de sua beatitudine. Quod dicitur propter opiniones recitatas.

Vltima particula est quod sancti probant prædicta auctoritatibus. sunt verotantum duo probanda. Quorum primū est quod status merendi est tantum animæ coniunctæ mortali corpori. Secundum est quod sint securæ & certæ de sua beatitudine. Itaque primum multiplici probatur auctoritate.

Prima auctoritas est David. psal. 6. ro gantis, vt Deus acceptet suam pœnitentiam hic. Quoniam non est in morte qui memet sit tui. In inferno (quo nomine intelliguntur omnia receptacula) quis confitebitur tibi, scilicet merendo: quasi dicat nullus. Nomine autē confessionis intelligi

intelligi potest consue. omne opus bonum hic factum. Psalm. Sacrificium laudis honorificabit me, & illuc iter quo ostendam. Hinc b. Aug. ait. Hic omne meritum comparatur post mortem nullum.

Secunda auctoritas b. Pauli primæ ad Cor. 3. Vnusquisque propriam mercedē accipiet secundum suum laborem sed labor est tantum in anima iuncta mortali corpori, ergo merces tantum debetur pro isto statu. Hoc magis magisque declarat per ea quæ subinfert ibidem Apostolus dicens. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam. Vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies. n. Domini est clarabit. &c. Dies vero Domini est mors vt patet in more loquendi eiusdem Apostoli.

Tertia auctoritas est eiusdem in eadem epistola c. 4. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo. Hinc b. Gregor. & habetur 25. d. c. qualis ait. Qualis hinc quisque egreditur, talis enim iudicio apparebit vel repræsentabitur. Hæc ibi confirmatur hæc auctoritas per aliud dictum b. Pauli. ad Rom. 2. Reddet vnicuique iuxta opera sua, his quidem, qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem, sed non est patientia boni operis, nisi cum anima iungitur mortali corpori, ergo.

Quarta auctoritas est eiusdem, ibidè, 12. c. Vocat enim charitatem imperfectam viam, dicens. Et adhuc excellentiorem viam demonstro vobis charitatem habere. Charitas verò vt via sola est: quæ augeri potest. Hanc quidem charitatem vt viam manere in præfenti vita tantū. afferit idem apostolus paulo post subinfrens. Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc.

Quinta auctoritas est ad Gal. 6. Operemur bonum, dum tempus habemus, & arguit sic. ex Apostolo. Status merendi est status seminandi. Nam ibidem sic ait Quæ. n. seminauerit homo, hæc & metet, sed status seminis est vita præfens: ergo in ipsa solum est status merendi. Probat media, quia status seminis respondet agro, sed vt habetur Matth. 13.

Ager mundus est, ergo.

Confirmantur prædicta auctoritate Ecclesiastes nono. Quodcunque potest manus tua facere instanter operare quia nec opus, nec ratio, nec sciētia, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas.

Ad hæc in expositione prædictorum b. Pauli adducit. S. Tho. illud Io. 9. Mē oportet operari opera ei, qui misit me: donec dies est. Venit nox, quando nemo potest operari.

Sexta auctoritas est ad Hæbr. 8. Statutum est omnibus hominibus semel mori. Post hoc iudicium.

Fauet prædictis auctoritas Salomonis Ecclesiastes penultimo. Lignum vbi cunq; ceciderit, ibi erit.

Opposito contra prædictas auctoritates.

Martinus Lutherus arguit contra prædictas auctoritates in resolutionibus prædictis conclusione. 18.

Tum quia prædictæ auctoritates, nō ponunt statum medium inter mortuos, damnatos, & beatos. Tum quia auctoritas b. Aug. non loquitur de purgatorio expressè. Quare illa verba ad purgatorium non sunt trahenda. Tum quia inquit, si glossæ afferendæ sunt ad prædictas auctoritates, possem sine sudore ingenio meo æquiuocare duplex meritū huius temporis & illius status. Et dicere Augustinum de merito huius temporis intelligere. Tum quia ex auctoritate Ecclesiastes adducta sequitur, quod animæ purgatorium ingressæ nunquam exhibunt, quia vbi cunq; ceciderit lignum, ibi erit.

Responsio.

Prædictæ auctoritates non arguunt statum medium, sed arguunt & probant efficaciter intentum. scilicet quod post hanc vitam, non sit meritum respectu præmij essentialis. Ad auctoritatē b. August. respondetur quod loquitur de purgatorio implicitè, quia de omni merito & de nullo: qui autem totum dicit, nihil excludit. Ad imaginariam æquiuocationem respondetur: quæ facilitate continetur, quæ probatur. Nulla nempe ratione aut auctoritate fulcitur. Quinimo aduersatur expressè b. Aug. omne meritum essentialē excludente post hanc vitam. Ad dictum Ecclesiastes dicitur, quod per se non est efficax cum sit metaphoricum, sed suppositis alius auctoritatibus,

bus, sufficienter arguit immobilitatem animarum post hanc vitam in culpa vel gratia. Probatur deinde illud idem rationibus. Prima ratio est posse peccare & posse mereri, merito essentiali, ad eundem statum pertinet. Sed posse peccare non conuenit animabus purgatorij: veluti etiam aduersarij concedunt, ergo nec posse mereri. Probatur prima propositio: tum quia similia sunt, tum à maiori, quia facilius est cadere quàm mereri.

Secundo, quod est Angelis casus, hoc est hominibus mori. Damascenus lib. 2. Sed Angelus post casum est in termino viæ, non in via, & per consequens sortitur immobilitatem in vita spiritu. Si per gratiam si in gratia moriatur vel in morte spirituali: si moriatur in peccato mortali, ergo etiam pariter animæ: & sic merito essentiali mereri nequeunt.

Tertio, spacium pœnitentiæ est tempus acquirendæ & augendæ gratiæ. Sed in hac vita tantum habetur spacium pœnitentiæ: ergo media probatur per id, quod cantat ecclesia in quadragesima. Ne subito preoccupati die mortis quæramus spacium pœnitentiæ, & inuenire non possumus, ergo.

Ex quibus patet vltimum, scilicet quod animæ sunt certæ & securæ de sua beatitudine. Tum quia sunt in termino: & hoc illis notum ac manifestatum est: ut dicitur primæ ad Corinthios 4. Itaque nolite ante tempus iudicare &c. Tum quia hoc idem ratio persuadet. Nam supposita ordinatione mentis, quæ semper gratiam sequitur, ipsi non impediuntur quin cognoscant se diligere & nullum sentiunt incitamentum ad oppositum: ergo suam cognoscunt, immobilitatem. Item probatur, quia illæ animæ à nobis suffragia expetunt crebro, ut liquet ex libro dialogorum b. Gregorij: quod non facerent illæ animæ nisi scirent se esse liberandas & hæc est ratio S. Tho. Contentiunt prædictis omnibus doctoribus sancti. Tum etiã hi qui ingenio fuere clarissimi, sicut Petrus de Palude, Petrus de tarantasio Heruzus. Io. Scotus in 21. dis. 4. ac ceteri doctores catholici.

Oppositio prima.

Aduersus prædicta arguit Martinus. primo sic conclusionem. 17. Si purgatorij affligit animas, & molestus est eis pauper, ergo deest amor, aut saltem imperfectus est, quem voco imperfectam sani-

tatem spiritus. Cû autem sine perfecta sanitate, cœlum nullus intrabit: ergo necessarium est, illis augeri charitatem.

Responsio.

Negatur prima consequentia. Stat. n. aliquem iustum timere pœnam, & tamẽ esse etiam in perfecto amore, sicut patet de Christo timente passionem. Cû autẽ dicitur: quod charitas foris mittit timorem non concutientem, sed prohibentem ne fiat quod amor suggerit diuinus intellige. Cum vero dicitur quod charitas erit in perfecta: respondetur, quod charitatem esse imperfectam, potest intelligi tripliciter. Vno modo in ordine quo ad gloriam, scilicet secundum aliquem gradum: & sic nulla charitas est imperfecta: quia immediata dispositio scilicet ad aliquem gradum gloriæ. In domo enim Dei, mansiones multæ sunt. Secundo modo in comparatione ad gloriam: & sic charitas omnivisitoris est imperfecta, donec venerit, ut ait Apostolus, quod perfectum est. Tertio modo comparando vnum gradum alteri, & sic nõ requiratur summus gradus charitatis: in eo qui cœlũ ingressurus est. Sequeretur nempe omnes animas esse eiusdem gradus gloriæ. Quod audire horrent catholicae aures, cum à fide omnino sit alienum.

Secunda.

Præfata sententia nullis vel infirmioribus rationibus probatur, ergo.

Responsio.

Circa ea quæ sunt fidei simpliciter, nulla euidens ratio haberi potest, quin imò est implicatio in adiecto quod aliquid spectet simpliciter ad fidem & habeat ad illud firma ratio, sufficit aut catholico bene disposito, quod hoc deducatur sufficienter ex sacris literis, præsertim cum illa sententia à sanctis approbatur doctoribus, & communiter sic credatur, à catholicis bonis & ingenio videntibus, spiritu enim sancto totam corpus ecclesiæ regitur. Qui suggerit quicumque Christus implicite dixit & docuit.

Tertia.

Ad quid Deus vult puniri perfectos in spiritu? ad satisfactionem? Contra super omnem satisfactionem, est charitatis satisfactio. Neque enim Deus ipse etiam per pœnas quicquam aliud requirit, quam ut perficiatur charitas. Charitas enim nisi Apostolus mentitur, operit multitudinẽ peccatorũ. At illos iam esse

esse perfectè charitatis, positum fuit.

Responsio.

Vult Deus puniri perfectos, iustitia distributiva exigente: ordine diuini prouidentię cogente: suadenteque cætorum protectu videatur. S. Tho. in tertio contra gen. ca. 140. ac sequentibus: quem iste quia videre non studuit: siue intellectu errores profert.

Dicitur 2. quod charitatis satisfactio est super omnem satisfactionem: quantum ad delectionem culpæ. Charitas enim secundum quemcunque gradum operit multitudinem peccatorum: est etiam sufficiens secundum aliquem gradum excellentem: operire omnem pœnam debitam pro peccatis. Sed quia refringescit charitas multorum: ideo pœna post hanc vitam necessaria est, ne aliud quod malum impunitum remaneat.

Dicitur tertio: quod per pœnas non semper deus intendit immediate ut perficiatur charitas: sed ut seruetur, ordo iustitię. Quia iustus dominus & iustitias diligit.

Dicitur quarto: quod charitas existit in purgatorio: non est perfecta nisi primo modo: ut dictũ est in responsione ad primam obiectionem. Item potest dici perfecta non simpliciter sed ex suppositione: quia deuenit ad terminum augmenti sed hi perfectionis modi externi sunt à proposito.

Quarta obiectio.

Animæ purgatorij non habent facultatem satisfaciendi ex defectu vitæ: ergo solo satisfaciunt voluntate.

Responsio.

Licet vitam non habeant corporalem: habent tamen spiritualem. Cuius afflictiones superant omnia mundi tormẽta ut dicunt sanctus Augu. & hiero. Neque vterius sequitur: si sola satisfaciunt voluntate: quod augeatur charitas: quia defecit voluntati status merendi: ut supradictum est.

Quinta obiectio.

Finge animam in morte perfectæ fidei & charitatis: quæ adhuc forte debeat septem dies ieiunare. Cur non deus remitter tam parua tam magnę charitati. Addit vero Martinus multa vera ac pia: ut mendacem hunc casum, exornet: ut patet legenti.

Responsio.

Iste casus implicat in adiecto. Perfecta. n. charitas secundum omnem gradum suapte natura persoluit omnem pœnam, ut sanctus Tho. probat in 4. sententiarum: quem omnes sequuntur theologo. Ideo veluti fictio post habendus est hic casus: ac concedendus pharisæis, quo phylacteria antiqua resarciat: & fimbrias suas consumptas restaurent.

Sexta obiectio.

Si non augetur charitas animarum purgatorij, sed tantum puniuntur: ergo purgatorij dicendus est ille locus: non purgatorij: nisi forte solutionem esse idem quod purgationem dixerint.

Responsio.

Recte ille locus dicens est purgatorium: qui ut aiunt Gregorius & Augustinus propter purganda venialia: principaliter institutus est. Non solum vero purgantur venialia quo ad pœnam: sed etiam quo ad culpam: ut habetur à Beato Gregorio disti. 25 cap. qualis, quia illę animę non sunt in termino simpliciter: & ideo merito accidentaliter mereri possunt. Nec sequitur ergo etiam merentur merito essentiali: quia sunt in termino vię merendi simpliciter, ut probatum est. Item dicitur purgatorium respectu reatus pœnę etiam debitę mortalibus: qui reatus respicit culpam. Quis pariter prohibeat solutionem dici purgationem: & propter quid non video. Cum apud sacras literas: de illis dicatur animabus: ut à peccatis soluantur, secundi Mach.

Septima obiectio.

Apostolus dicit. Diligentibus deũ omnia cooperentur in bonũ. Sed hoc bonũ potest intelligi, nisi augmentum iam nõ possessi boni: ergo & purgatorium augeat bonum dilectionis Dei.

Responsio.

Apostolus loquitur de bono sine additamento, quod est vita æterna. Quod probat dicens his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Quos enim prædestinavit, hos & vocavit. Quare duplicem calumniam patitur hæc obiectio, prima est apostolica propositio: extra propositum assumptio. secunda, falsæ propositio: sublimitio.

Octava obiectio.

Virtus in infirmitate perficitur. Non enim permittit præciosissima charitas:

atque fecundissima, aliquid secum sterile. At in purgatorio est maxima infirmitas, ergo maximè perficit charitatem

Responsio.

Deficit in tribus hæc obiectio. Non assumit propositionem apostoli: quæ vera tantum est pro præsentis statu, ac si ad omnem extenderetur statum. Secundò deficit quòd præciositas & fecunditas charitatis sit solum illius augmentum. Cum sit quoque ornatus deformis animæ, cum sit fecunda, quia pœnam facit gratam deo: quare gratus non est inferni luctus, fecundissima vero est quæ parit vitam æternam: iuxta illud Apostoli, gratia Dei vita æterna. Tertiò deficit, quia minorem exploratè nimium falsitatis assumit. Nullam nempe habent infirmitatem: sed robustissimæ existentes cæco obcluduntur carcere, infirmitas namque destruens est qualis, corpus consequens.

Nona obiectio.

Impossibile est esse statum in via, via autem Dei est charitas ad Deum tendens, ergo necesse est animas vel procedere vel retrocedere à charitate Dei: cum nondum sint in termino vel visione: vt patet.

Responsio.

Ad viam duo exiguntur, primum est distantia à termino. & hoc solum nunquam constituit viam. Nam polus articulus distat ab antarctico & neuter dicitur via respectu alterius. secundum est quòd per motum tendatur ad terminum. In charitate verò motus est augmentum illius. Quamobrem dicitur, quòd charitas animarum purgatorij: propriè dici via nequit: propter defectum conditionis secundæ. Sola vero charitas præsentis vitæ nomen viæ propriè fortitur. Charitas itaque animarum purgatorij via dici nequit, licet charitas vitæ præsentis via dicatur, iuxta illud Apostoli primæ ad Cor. 9. Et adhuc excellentiorem viam demonstro vobis, si quis vero dispositionem ad gratiam voluerit viâ vocare: æquiuocationem fingit.

Decima obiectio.

Impossibile est: quòd vlla perseverantia creature sit, nisi assidue accipiat magis & magis. Inde enim dicunt quòd conseruatio est continuata eius creatio. Sed creare est semper nouum facere, vt etiam patet in riuiis, radiis calore, fri-

gore, maximè dum sunt extra suum principium. Sed charitas conseruatur à Deo, ergo augetur.

Responsio.

Assumptum vndique falsitatem spirat. Nam substantiæ angelorum cœlorum, & animarum conseruatur, & tamen magis nõ accipiat. Idem de quantitate rerum naturalium, quæ manet eadem in multis. Idem de proprietatibus rerum, vi risibilitas quæ non augetur, & conseruatur.

Ad confirmationem dicitur quòd conseruatio est creatio identicè siue secundum esse: non autem secundum rationem, differunt enim ex parte termini ad quem nouum nempe est terminus creationis: præexistens conseruationis. Quamobrem in promptu est, neque profunda philosophiæ naturalis nec theologiæ attigisse Martinum. Nam ex sententia Arist ad pauca respiciens de facili enunciat. Quod amplius manifestum est in exemplo riuiolorum, radiatorum, & calor. Cui respondere, ridiculum arbitror.

Oppositio aduersum secundam partem conclusionis, quæ est, quòd anime purgatorij sunt de sua beatitudine certæ & securæ.

Arguit contra idem Martinus in conclusio, 19. primo quia si pœna purgatorij est pavor & horror damnationis & inferni. Pavor autem omnis facit animum perturbatum, incertum, inopem consilij & auxiliij: & tanto magis quanto fuerit vehementior & inopinatio. Animarum autem est vehementissimus & inopinatissimus, ergo.

Confirmatur primo similitudine alius incidentis in latrones, qui nihil sperat, neque aliud de se nouit, nisi quod viuat.

Confirmatur secundo ab his, quæ canit ecclesia pro eis. A porta inferi, & libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus.

Responsio.

Supposito etiam, quòd pavor & horror sit in animab. purgatorij: dico, quòd non omnis pavor facit hominem incertum. Sic patet de Christo, qui cepit pauere & tædere. Deinde cum pavor hoc facit: est propter humores partis sensitivæ occupantes viciniam cordis: quæ aliena sunt ab animabus.

Ad

Ad primam confirmationem negatur similitudo. Sed potius assimilantur illæ animæ homini dilecto à rege, & incidenti in manus tortorum eius quos nouit nihil acturos sine scitu regis sui, quam uis autem patiatur carcerem & angustias, sperat tamen se euasurum ad regis mandatum quæreretur, tortores pro sibi illatis iniuriis, pœnas daturos iussu regis.

Ad secundam confirmationem, præsciendum, ecclesiam in publicis officiis & orationibus in medium afferre dicta sacrarum literarum, etiam si omni ex parte eadem ad propositum minime sint modo conformia sunt principaliori intento. Et hoc agit. Tum pro reuerentia verborum legis, in qua meditandum est die ac nocte. Tum quia immaculata sunt, suapte virtute conuertentia animas fidelia & sapientiam præstantia paruulis, letificanc quoque corda, & dulciora sunt super mel & fauum. Hinc ex duobus dictis canici cuiusdam Isaia: 38. quorum primum est. Vadam ad portas inferi, secundum est. Tu autem eruis animam meam, vt non periret, componit eam orationem pro animab. purgatorij. A porta inferi erue domine animas eorum. Purgatorium nempe recte porta inferi dicitur. Tum quia præminet, vt communiter tenetur inferno. Tum quia regressus illic existentibus non negatur.

Ad aliud dictum. Ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura, pariter responderetur. Nam ne absorbeat eas tartarus, sumitur ex psalmo. 68. vbi dicitur neque absorbeat me profundum. Aliud dictum pariter ex sacris literis sumptum videtur, & potest trahi ex eodem psalmo, precipuè vbi dicitur, obscurent oculi eorum. Illud vero dictum de ore leonis, sumitur ex psalmo. 21. Sed circa sententiam illorum verborum, aduerte esse duplicem Primam vt totum illud offeratorium intelligatur tantum de animabus purgatorij Et tunc sic exponitur secundum Archiepiscopum, quarta par. tit. 14. c. 10. Ne absorbeat eas tartarus, id est ne cadant in obscura, id est ne qui ceciderunt in obscurum locum detineatur. Secundam sententia est, vt illud responsorium sit commune viuus & defunctis, vt sit sensus. Libera animas omnium si-

delium, subaudi precipuè defunctorum & tunc clara est sententia, nullam paties ambiguitatem. Verum quia intentio principalis ecclesiæ est orare in missa defunctorum pro eis, ideo subinfertur versus. Hostias & preces &c. & resumitur de responsorio illa particula quæ directè spectat ad animas defunctorum, pro quibus oratur. & hic sensus conuenit dici omnium animarum.

Secunda obiectio.

Multa leguntur exempla, in quibus habetur, nonnullas animas hanc sui status incertitudinem consellas fuisse. Apparuerunt enim multis tanquam euntes vocatæ ad iudicium. & si recipitur historia illa, de monacho morituro & propter peccatum fornicationis veluti damnato, iam blasphemante, deinde ad sanitatem reuerso, satis patet.

Ad idem est, quòd recitat Gregorius de iuvene, quem in morte draco absorbere volebat.

Responsio.

Propter talia exempla, quæ sæpenu-mero sunt phantasticæ visiones, aut etiam sunt opera diaboli, nunquam est recedendum à doctrina sanctorum. Item illa incertitudo trahi debet ad tempus agonis mortis. Quando anima iam incipit eleuari altius, ad cognoscenda occulta. de quo tempore multa refert beatus Gregorius, ideo illa exempla monachi & alterius iuuenis, nihil omnino conferunt proposito, quia illa tempore agonis mortis euenerunt. Quod vero spectat ad apparitionem euntium ad iudicium, responderetur, quòd ea quæ sunt in instanti temporis respondent non instanti tempore nostri solum: sed etiam tempore diurno. & ideo quæ simul acta fuere, diuersis quasi peracta temporibus nobis reuelantur. Et hoc est, quia phantasia non excedit continuum. Vnde spirituality per modum corporalium intelligimus, & hæc de conclusionem præmissa dicta sufficiant Pro quibus, benedictus Deus. Amen.

Disputatio iij.

IN hac disputatione, dicenda sunt duo principaliter. Primum quidem est de dispositione dantis & recipientis indulgentias secundum de his quibus indulgentiæ prodesse possunt. Quia vero materia trita est, ea propter quam succinctissime illam explicabo. Sic itaque.

Prima conclusio.

Thefaurum indulgentiarum reside-
re in pectore Petri, ex sacris literis com-
probat. Hanc pertransito, quoniam
illius probationem deduximus ex sa-
cris literis, in reuocatione Martini Lu-
theri persuasione secunda. Neque in
hanc vsque horam aduersus ibidem di-
cta aliquid obiectum est.

Secunda conclusio est.

Indulgentiarum aequaliter valent: siue à
bono siue à malo dentur. Huius proba-
tio est, quoniam dare indulgentiam est
gratia gratis data, quæ potestatis est,
non bonitatis vitæ, & omnes tales gra-
tiarum æqualiter fiunt per bonos & malos.

Item prophetia est gratia & radius
diuinus, & tamen fluxit per Caypham
malum pontificem. Ioan. 11. Idem ha-
berur per hoc quod legitur Numeri 22.
quod præclarissima prophetia: per ini-
quissimum Balaam fluxit toti ecclesiæ
& synagogæ.

Oppositio prima.

Contra arguitur. Riuus, cui fons non
influit nihil perfluere potest, sed pa-
pa qui est in mortali peccato, est riuus,
cui fons, hoc est spiritus sanctus, nihil
influit, quia spiritus sanctus disciplinæ
effugiet fictum, & in maliuolam ani-
mam non intrabit sapientia, nec ha-
bitabit in corpore subdito peccatis, er-
go ipse non potest perfluere aliis, ergo
nec indulgentiam.

Responsio.

Minor est falsitas, quia tali papæ influit
spiritus sanctus ea, quæ sunt potestatis.

Oppositio secunda.

Radius solis: quem nubes intercipit
ad nos non venit. Sed spiritus sancti gra-
tia: dicitur radius à beato Dionysio, &
nubes peccatum ab Elia: ergo gratia,
quàm peccatum intercipit, non venit
ad nos. Sed indulgentia fluens vel debet
adre à tali papæ, est gratia peccato in-
tercepta, ergo ad nos non venit, ergo
non valet talis indulgentia.

Responsio.

Quemadmodum dictum est. Iste ra-
dius est potestatis & gratia gratis da-
ta, sicut & prophetia, peccatum au-
tem non intercipit, nisi radium gratia
gratum facientis.

Tertia conclusio.

Indulgentiarum omnibus valent tam
existentibus in mortali quàm in statu

gratiæ, sed differenter. Probatio huius
est. Quoniam existentibus in statu gra-
tiarum valent ad diminutionem pœnæ ex-
piatiarum, siue iniunctarum: siue iniungendarum,
si sacerdos iniungens errauit. Modus de-
clarabitur in sequenti disputatione. E-
xistentibus autem in mortali valent du-
pliciter, Vno modo: quo alius alteri me-
reri potest primam gratiam conuersio-
nis orando, ieiunando, & alia bona ope-
ra faciendo. si enim hoc vnus potest,
multo magis potest ecclesiæ, per thesau-
ros communium meritorum. Secundò
valet, sicut opus de genere bonorum vi-
cinat hominem ad gratiam, vt dicit Am-
brosius. Qui digni sunt dignitate con-
gruenti non dignitatis. Aliter vero non
poto valere indulgentias existentibus
in mortali. Cuius ratio est. Quia à nul-
lo solubilis est pœna, nisi à quo soluta
est culpa. Adhuc clavis in confessione
absoluens confitentes certior est in effe-
ctu suo, quàm clavis in relaxationibus.
Sed in confessione non absoluit, nisi ab-
solutum prius à Deo: à culpa mortalis
peccati, ergo in indulgentiis non aliquid
absoluit de pœna: nisi prius sit remis-
sa culpa à Deo.

Quarta conclusio.

Indulgentiarum multum profunt existen-
tibus in purgatorio. Probatur, ecclesiæ
offert salutare hostias pro defunctis.
ergo eis quoque profunt indulgentiarum.
Probatur consequentia Quoniam vtra-
que suffragia paria sunt rationis.

Adhuc cuiusque prodest meritum
personale vniuersi de ecclesiæ, illi multo
amplius prodesse potest meritum com-
mune, tam capitis quàm membrorum
ecclesiæ, si ad ipsum delinuerit. Sed exi-
stentibus in purgatorio, profunt merita
personarum, vt patet, ergo etiam profunt
illis indulgentiarum.

Oppositio.

Petro dicitur. Quodcumque ligaueris
super terram. Sed existentes in pur-
gatorio non sunt super terram, ergo eis
non videntur valere indulgentiarum.

Responsio.

Albertus magnus in 4. sen. dist. 20. sic
respondet formaliter existente in pur-
gatorio secundum aliquid sunt super ter-
ram: quia scilicet meruerunt dum viue-
rent, quod eis etiam post mortem ad
velociorem liberationem possent va-
lere, & hoc etiam in sequentibus, in
litera

litera habetur ex verbis Augustini. Pur-
gatorium enim quodammodo via est: &
quodammodo terminus. Quantum e-
nim ad confirmationem, quia peccare
amplius non possunt, sunt in termino,
sed quo ad non peruenisse ad hoc, ad
emendam, quæ emendantur, sunt
adhuc in via & in transitu ad pœnitentiam.
Hæc magnus Doctor.

Considerato attentius, quod in ani-
mabus purgatorij, propter præceden-
tia merita vel demerita, duplex repe-
ritur dispositio. Prima quidem ad hoc
quod liberentur à pœnis, & hæc omni-
bus est communis. Alia ad velociorem
liberationem. Et hæc nobis ignorata est.
propter hanc secundam dispositionem
dicitur in glo. in verbo mendaciter. c.
Abusionibus: de pe. & re. in cle. quod a-
nimæ purgatorij referuntur iudicio
Dei. Vide alia, quæ diximus, circa hanc
glossam, in reuocatione Martini: per-
suasione prima

Ab ingenio minime vigentibus mul-
ta pariter obiciunt, quæ potius turpis-
simos mores quorundam predicantium
indulgentias tangunt: quàm veritatem.
Quocirca vltimam disputationem in-
grediamur. Et pro hac benedictus Deus.
Amen.

*Disputatio quinta & vltima.**Conclusio.*

Potesstate clavis nedum per
modum suffragij pastores
catholici pœnæ non solum à
canoie impositæ: sed etiam
secundum se debet, remissionem dant
animabus

Declaratio.

Gratia clarioris intelligentiæ, circa
hanc conclusionem: Primo declarandi
sunt termini. Secundò in medium ad-
ducendæ opinionibus, & ad hoc ordinat etiam
sua opera satisfactoria. Et sic ille, qui
congregationi præest, potest opera illa
alij communicare applicando intentionem
illorum: qui sunt de congregatione
sua ad hunc determinate.

Primus terminus est potestate clavis:
& intelligitur de claue iurisdictionis,
non autem ordinis. Hinc ait S. Tho. in
4. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 1. Clavis est
duplex ordinis & iurisdictionis. Clavis
ordinis sacramentale quoddam est, &
quia sacramentorum effectus non sunt
determinari ab homine, sed à Deo: I-
deo non potest taxare sacerdos, quan-
tum per clauem ordinis in foro confes-

sionis de pœna dimittat, sed tantum
dimittitur, quantum Deus ordinauit.
Sed clavis iurisdictionis non est quid
sacramentale, & effectus eius arbitrio
hominis subiacet. Et huiusmodi clavis
effectus est remissio per indulgentias,
cum non pertineat ad dispensationem
sacramentorum talis remissio, sed ad
dispensationem bonorum communium
ecclesiæ. Et ideo legati etiam non sa-
cerdotes, indulgentias facere possunt.
Vnde in arbitrium dantis indulgentiam
est taxare quantum per indulgentiam
pœna remittatur. Si tamen inordinate
remittat, ita quod homines pro nihilo
ab operibus pœnitentiæ reuocentur,
peccat faciens tales indulgentias. Nihi-
lominus quis plenam indulgentiam cõ-
sequitur. Hæc S. Tho.

Aduertendum quod dare remissio-
nem pœnæ animabus: per modum suf-
fragij, differt à remissione data per po-
testatem clavis sex modis.

Primo in causa Nam suffragium pro-
uenire potest à non habente clauem, re-
missio vero alia non prouenit nisi ab ha-
bente clauem.

Pro cuius intellectu scito, vt ait S.
Tho. in 4. dist. 20. ar. 4. in responsione ad
primam questionem. Indulgentiarum effe-
ctum habent secundum quod opera sa-
tisfactoria vniuersi alteri computantur,
non solum ex vi charitatis directa ad
ipsum, sed etiam ex intentione operan-
tis, aliquo modo directa ad ipsum. Sed
intentio alterius potest ad alterum diri-
gi tripliciter, aut in speciali, aut in gene-
rali, aut in singulari.

In singulari quidem, sicut cum quis
pro alio satisfacit determinate. & sic
quilibet potest alteri sua opera com-
municare.

In speciali, sicut cum quis orat pro
congregatione sua, & familiaribus &
benefactoribus, & ad hoc ordinat etiam
sua opera satisfactoria. Et sic ille, qui
congregationi præest, potest opera illa
alij communicare applicando intentionem
illorum: qui sunt de congregatione
sua ad hunc determinate.

Sed in generali, sicut cum quis ope-
ra sua ordinat ad bonum ecclesiæ in
generali, & sic ille qui præest ecclesiæ,
generaliter potest opera illa communi-
care applicando intentionem suam ad
hunc vel illi, & quia homo est pars con-
gregationis,

gregationis, & congregatio est pars ecclesie. Ideo in intentione boni priuati includitur intentio boni congregationis, & boni totius ecclesie. Et ideo ille qui preest toti ecclesie potest communicare ea, que sunt congregationis: & huius hominis, & ille qui preest congregationi, ea que sunt huius hominis, sed non conuertitur. hanc ille.

Secundo distinguuntur in effectu. Nam per suffragium tantum, quod est communicatio bonorum predictorum, quamuis homo soluat a reatu poenae quantum ad Deum: non tamen soluitur a debito faciendi satisfactionem iniunctam ad quam obligatus est ex precepto ecclesie, per secundam vero remissionem, qua pariter suffragium est, imo perfectius est: & dicitur suffragium ab utroque absoluitur.

Tertio differunt in radice. Nam remissio poenae, consequens potestate clauis, prouenit mediate vel immediate ab insufficientia meritorum, vt sibi in omnibus aliis valere possit. Vnde nullus absoluitur a poena debita pro tota, nisi determinate pro eo fiat: quantum debebatur. In ecclesia vero tota est insufficientia meritorum precipue propter meritum Christi: Cuius ecclesie caput est Papa.

Quarto differunt in subiecto dante. Nam sua suffragia singularia quilibet in gratia existens potest alteri communicare: quia opera sua. Idem ille qui congregationi preest, potest opera illius alteri communicare, applicando intentionem suam ad hunc vel illum. Suffragia vero per potestatem clauis data, non dantur nisi a papa, qui preest insufficientie meritorum ecclesie. Ideo potestas dandi talia suffragia, plene rehdet in papa: quia potest facere quod vult, causa tamen existente legitima, sed in episcopis ac multis aliis est taxatum suffragium, secundum ordinationem papae. Ideo potest facere quod eis taxatum est, & non amplius.

Quinto differunt in nomine. Nam indulgentiae dicuntur, que proueniunt a potestate clauis, suffragia vero simpliciter reliqua nuncupantur. Sexto & ultimo in ordine. Nam dans indulgentias, potest dare alia suffragia: non autem e-conuerso.

Circa illam particulam, non solum a

canone imposita, sed etiam secundum se debita: notandum, quod pro peccatis est a diuina iustitia imposta poena, & diuersa: hoc enim facere ad iustitiam pertinet distributiuam, & ad prudentissimum legislatorem quemcunque. Ideo Deuteronomij 25. dicitur. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Et Isaia 27. In mensura contra mensuram cum obiecta fuerit, vindicabo eam. Hanc vero duplex est, actualis, & virtualis. Actualis multiplex conuincitur spiritualis tantum, vt que est animarum separatarum & quarundam est aeterna, est alia temporalis. s. purgatorij. Alia tantum corporalis: vt ieiunium, peregrinatio, psalmodia, lachryma, disciplina: genuflexiones, vigiliae, continentia, & omnia pietatis opera. Alia spiritualis & corporalis simul, vt orationes mentales, vota, meditationes, contemplationes, studia. Harum vero alia diuina, vt tribulationes & flagella Dei ad haec. 12. Flagellat autem omnem filium, quem recipit, alia voluntarie assumpta. Virtualis poena est omne opus a diuina pietate acceptatum loco poenae: sicut contritio ab excellenti proueniens charitate, qua non solum culpam delere potest: sed etiam pro omni poena satisfacere. Nam sicut Magdalenae, excellenti gradu charitatis formata, illi & culpam & poenam omnem simul remisit, dicente domino. Remittuntur tibi peccata tua, quo ad culpam, fides tua te saluam fecit. Vade in pace. Luca 7. Quo ad poenam. Hoc idem fit in adultis baptizatis Deo acceptante baptismum ad delectionem culpa, & remissionem poenae. Dicente b. Ambrosio gratia Christi omnia condonat gratis, & intelligitur: quia ipse Christus satisfacit. Poena vero canonica ea est, quam canones imponunt variis criminibus qua nunc arbitraria est omnino. Quam vt canonica est, papa in presenti vita potest remittere pro suo arbitrio. Et haec nonnunquam satisfacit, poenae a Deo impostae simul & ab ecclesia, nonnunquam tantum ecclesie plene, Deo vero semper secundum partem saltem, si tamen fiat ab existente in gratia. Aliquando vero Deo plene poterit existes in gratia propter excellentem gradum charitatis satisfacere, exoluendo partem poenitentiae canonicae. ad reliquam vero tenetur vinculo praecipit ecclesie censuris

centu-

certitudine diuinae acceptationis. Quia vero superabundat, coram Deo conuertitur in meritum operantis. Ideo qui quietud supererogauerit, cum dominus venierit, reddet illi.

Catholici itaque pastores ac praesertim papa remittere possunt omnem poenam canonicam, includentem poenam diuinam: vt dictum est, applicando merita aliorum ad satisfactionem debitam, & hoc per indulgentias tantum. Poenam vero canonicam, si pura daretur pro libero arbitrio, papa remittit etiam sine indulgentiis. Poenam vero diuinam tantum remittere potest papa, siue per indulgentias, siue quomodolibet applicando merita in thesauro seruata ecclesie, loco illius debitae poenae. Et hanc applicationem efficit viuus & animabus purgatorij, qui talis suffragij sunt capaces propter recessum a nobis in eadem dispositione, causa tamen semper existente legitima, ceu indefinenter repetit S. Tho. loquens de hac materia. Et huic applicationi portae inferi non praualeret quoniam huius clauis potestate aperit animabus nondum ingressis regnum caelorum. Ceteri quoque siue praesides multitudinis, siue speciales personae, pro tali poena suffragia afferre & applicare possunt.

Circa opiniones, Primo adducam opiniones circa radicem valoris indulgentiarum. Secundo circa ipsum valorem. Et enim haec duo exiguntur ad intellectum conclusionis. Prima est S. Thomae, & viae communis apud omnes theologos, quod indulgentiae valent per applicationem meritorum Christi & aliorum sanctorum loco poenae debitae pro peccatis. Secunda est Durandi dicentis quod indulgentiae sunt de merito Christi, qui indubitanter pertinet ad thesaurum ecclesie, & sufficit pro toto mundo prima 10. primo. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, & non solum pro peccatis nostris, sed totius mundi.

De merito vero passionis sanctorum ponit in dubium. Tum quia intentio merentis est necessaria ad hoc quod meritum suum redundet in alterum. Sed de hac intentione nulla habetur historia, ergo.

Tum quia illae passionis & illa merita, sunt plene remunerata. Ad primum dicitur, quod hoc sancti intendunt ex-

PLICITATE vel IMPLICITATE. Nam sanctus qui libet conformatur capiti Christo, cuius merita illata sunt in ecclesia, & quotidie inferuntur ab existentibus in gratia. Hinc est illud Pauli secundae ad Cor. 1. Adimpleo ea, quae desunt passioni Christi, & totius ecclesie. Cuius caput est Christus adimpleo. i. addo mensuram. & sic exponit glossa. hoc quoque sequitur ex charitate faciente. merita singulorum communia Ad secundum dicitur, quod passionis & poenae, vt sunt meritoriae, sufficienter sunt remuneratae, non autem vt sunt satisfactoriae, hoc patet in eo, qui satisfacit pro alio oratione, quae tamen in sinu eius conuertitur.

Tertia opinio est Aureoli in 4. dist. 20. dicentis, quod papa potest dare indulgentias non solum pro modum recompensationis & satisfactionis, quod fit accipiendo de merito Christi & sanctorum, sed etiam auctoritate sibi tradita a Christo, cum dixit, Quodcumque ligaueris super terram. Ideo auctoritative & absolute nihil dandi pro recompensatione, potest poenas, quas voluerit relaxare.

Et scito, quod haec opinio conuenit cum opinione b. Tho. & potestate clauis iurisdictionis datur indulgentiae differt vero, quod sola potestas clauis possit sufficere asserendo, dicente S. Thomae, quod applicatio meritorum exigitur.

Quarta opinio est nouissima. Martini Lutheri duo inter cetera dicentis. Primum quod papa non potestate clauis, quam nullam habet, sed modum suffragij: dat animabus remissionem: & hoc asserit in conclusione. 26. & qualem potestatem habet Papa in purgatorium generaliter, talem habet quilibet episcopus in sua dioecesi, & curatus in sua parochia particulariter huius rationes soluentur inferius, & haec de opinionibus radicis valoris indulgentiarum. Sunt itaque duae opiniones extremae. s. Lutheri & Aureoli, & S. Tho. media quam sequitur Durandus vno de: pro, vt patuit.

Probatum est que conclusio. s. quod potestate clauis datur indulgentia. Quod dant praesules in persona Christi, dant potestate clauis. Sed praesules catholici dant indulgentias in persona Christi ergo potestate clauis. Probatio media est auctoritate b. Pauli 2. ad Cor. 2. dicentis. Nam & ego quod donavi, si quid

E propter

Secunda.

In potestate papæ est relaxare omne vinculum impediens à regno celorum. Quia dictum fuit Petro. Quodcumque ligaueris &c. Sed obligatio ad penam est huiusmodi. ergo.

Responsio.

Maior est vera, iuncta satisfactione non autem simpliciter; vt dictum fuit. Remittere enim sine satisfactione: solius est potestatis excellentiæ christi, dei immortalis.

Tertia.

Cui committitur maius: committitur minus. sed maius est absoluere à culpa & à pena: & commissum est capiti absoluere ab omni culpa sine exceptio- ne. ergo.

Responsio.

Responderent canonistæ quod vera est maior quando minus est maiori includitur. Dicitur etiam si valeret hic modus arguendi: sequeretur quod omnis sacerdos haberet auctoritatem conferendi indulgentias: vt pater: quia eis committitur absolutio à culpa: quod est maius.

Dicitur quoque, quod licet semper absolutio à pena esset, quid minus quàm absolutio à culpa: non tamen semper

debet quod, cui committitur maius committatur minus: quia absolutio à culpa in nullo casu potest esse nociua nee impeditiua maioris boni: secus est de absoluteione à pena.

Quarta.

Claves non solum extendunt se ad culpam: sed etiam ad penam. sed in aliquo sacramento quandoque potest relaxari tota pena sicut in baptismo: ergo videtur quod datum sit alicui in ecclesia: maxime principi: quod saltem ministrando sacramentum penitentiae: possit totam penam relaxare.

Responsio.

Subsumpta propositio errat: sit enim relaxatio peccatorum in baptismo cum sufficientissima satisfactione passionis christi. Item dato, quod papa mediante sacramento possit omnem penam remittere: hoc non est nisi per completum sacramentum. Vbi necessario sunt contritio confessio, & satisfactio. Non est autem satisfactio, nisi penitens per propria opera penalia plenarie satisfaciat, vel alius pro eo: vel nisi satisfactio christi & sanctorum sibi per indulgentiam applicetur ab eo, qui potest. Pro prædictis omnibus benedictus deus Amen.

Finis disputatorum catholice per fratrem Isidorum de Isolanis Mediolanen.

